MIRCEA N. COSTIN
CĂLIN M. COSTIN

Dicționar de drept civil de la A la Z

ediția a 2-a

Au colaborat la identificarea unor termeni noi,
la actualizarea unor termeni din vechea ediție,
precum și la redactarea lucrării

Rodica Tulfan
Luciana Fătu
Raluca Maria Vescan

La elaborarea prezentei lucrări s-au avut în vedere legislația, doctrina și jurisprudența publicate până la data de 1 februarie 2007.

Dr. **Mircea N. Costin** Dr. **Călin M. Costin**

Dicționar de drept civil de la A la Z

Ediția a 2-a

ALE

428513
B.C.U. IASI

Editura Hamangiu

Copyright © 2007
Editura Hamangiu SRL

Editură acreditată **CNCSIS** - Consiliul Național
al Cercetării Științifice din Învățământul Superior

Toate drepturile rezervate **Editurii Hamangiu**
Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată
fără acordul scris al **Editurii Hamangiu**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COSTIN, MIRCEA NICOLAE
Dicționar de drept civil de la A la Z / Mircea N. Costin, Călin M. Costin. - București : Editura Hamangiu, 2007
ISBN 978-973-1720-10-4

I. Costin, Călin M.

81'374.2:347(498)=135.1

Editura Hamangiu:
București, Str. Col. Popeea
nr. 43, sector 5
O.P. 5, C.P. 91

Tel./Fax:
021.336.0443
031.805.8020
031.805.8021

Distribuție:
0788.854.348
0788.724.564
0724.364.369
0747.952.461

E-mail:
redactie@hamangiu.ro
distributie@hamangiu.ro

1 6 IUN. 2008

Cuvânt-înainte

Dreptul civil este chintesența dreptului privat. Ansamblul normativ care îl definește și îi stabilește coordonatele are un domeniu de incidență deosebit de extins. Aproape că nu există domeniu al vieții sociale în care normele juridice civile să nu aibă incidență, după cum aproape că nu există categorie de fapte juridice care să nu fie susceptibile să determine apariția, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice civile. Existența individului uman, ca persoană fizică, și a colectivelor de oameni organizați, ca persoane juridice, multitudinea de relații sociale ce se stabilesc între aceste persoane se află în permanență sub acțiunea dreptului civil, care însoțește orice persoană, de la nașterea sa – iar în anumite condiții, chiar mai devreme, din clipa când evenimentul nașterii devine o eventualitate previzibilă într-un viitor cert – și până la încetarea ființei sale sau, mai exact, sub anumite aspecte, chiar dincolo de acest moment.

Așa fiind, o bună parte din coordonatele vieții noastre sunt determinate sau, cel puțin, influențate de normele dreptului civil. De aici, nevoia stringentă pentru noi toți de a cunoaște ceea ce este esențial în conținutul conceptelor cu care operează aceste norme, concepte dintre care multe sunt destul de larg utilizate (este drept, nu întotdeauna corect) în limbajul cotidian.

Pe de altă parte, vastitatea domeniului dreptului civil, multitudinea conceptelor care îi sunt specifice, imensa diversitate a conținutului lor au făcut resimțită, încă de multă vreme, nevoia unei elaborări fundamentale, care să sintetizeze esențialul din textele de lege, din lucrările mai valoroase ale doctrinei juridice, precum și din contribuțiile remarcabile ale practicii judiciare, pentru lămurirea aspectelor mai importante ale problematicii dreptului civil, spre a servi ca instrument de lucru și, totodată, de informare pentru juriștii teoreticieni și practicieni, precum și pentru studenții facultăților de drept.

Din dorința de a da satisfacție acestei necesități, încă în anul 1980, împreună cu profesorii universitari dr. Mircea Mureșan și dr. Victor Ursa, am realizat prima elaborare de acest gen, primul Dicționar de drept

civil publicat la Editura Științifică și Enciclopedică București. Lucrarea s-a bucurat de o foarte bună apreciere în mediile juridice (academice și jurisdicționale), iar pe parcursul a aproape un sfert de secol care a trecut de la apariția ei și până în prezent, și-a dovedit cu prisosință atât utilitatea teoretică, cât și utilitatea practică.

De atunci însă, realitățile vieții s-au schimbat, producându-se mutații esențiale în viața politică, economică și socială din România, iar legislația a suferit și ea modificări de concepție și chiar de substanță.

Toate aceste împrejurări au creat necesitatea regândirii Dicționarului de drept civil și reelaborarea lui în armonie cu noile realități juridice și de altă natură existente în prezent.

Ne-am asumat această majoră responsabilitate, împlinind astfel speranța și, totodată, dorința pe care am exprimat-o în prefața primului Dicționar de drept civil, de a perfecționa în timp această lucrare.

Noul Dicționar de drept civil, realizat în perioada 1996-2004 și publicat, în prima sa ediție, în trei volume, a fost, în realitate, o nouă elaborare teoretică, deosebită față de primul dicționar, sub mai multe aspecte. Astfel, această ediție a avut în vedere textele legale în vigoare la vremea aceea, constituind nu numai un mijloc de informare, ci și de orientare în legislația dreptului civil. De asemenea, a cuprins numeroși termeni și expresii care nu s-au regăsit în Dicționarul de drept civil anterior. Totodată, analiza termenilor și a expresiilor era mai amplă și mai complexă, ceea ce explică și diferența de spațiu grafic a celor două dicționare: ediția în trei volume a avut peste 1.400 de pagini tipărite, pe când primul dicționar avea doar 550 de pagini tipărite, și exemplele ar putea continua.

Perfecționarea legislației în procesul de aderare a României la Uniunea Europeană a înregistrat o dinamică accelerată, iar dezvoltarea și consolidarea realităților economiei de piață în țara noastră a avut un impact decisiv asupra reglementărilor legale din domeniul dreptului privat. Au apărut noi realități juridice și economice, iar adaptarea legislației noastre la rigorile dreptului comunitar, începută în ultimii ani, se află în curs, se amplifică și se diversifică neîncetat. În aceste condiții, prima ediție a Dicționarului de drept civil, publicată la Editura Lumina Lex din București, a fost depășită rapid de evoluția legislației, doctrinei și a jurisprudenței, făcând necesare revizuirea și completarea acestei lucrări.

Cea de-a doua ediție, revizuită și adăugită, a Dicționarului de drept civil, pe care o oferim acum publicului cititor cu satisfacția datoriei împlinite, aduce la zi conținutul acestui dicționar, în sensul punerii lui de acord cu actualul stadiu de evoluție a reglementărilor legale din domeniul dreptului civil, precum și cu noua optică a doctrinei referitoare la problematica din acest domeniu și cu noua orientare a jurisprudenței.

Astfel, am introdus și explicat un număr de aproximativ 150 de termeni și expresii noi și am redefinit numeroși termeni din prima ediție, ținând seama, acolo unde a fost cazul, de modul de definire prin lege a unor concepte juridice din domeniul investigat. Preluarea unora dintre definițiile și formulările consacrate în știința dreptului și de legislația în vigoare a fost făcută cu intenția de a reda cât mai fidel ceea ce a fost câștigat până în prezent pentru dreptul nostru civil.

În paginile dicționarului au fost explicate nu numai conceptele moderne ale dreptului civil, ci și numeroase expresii latine, care – fiind consacrate încă în terminologia dreptului roman – au supraviețuit secolelor și mileniilor, până în zilele noastre, înscriindu-se printre constantele dreptului civil. De asemenea, au fost explicați și o serie de termeni aparținând dreptului familiei și dreptului de proprietate intelectuală, care, în opinia noastră, sunt segmente ale dreptului civil.

Majoritatea definițiilor și a formulărilor din dicționar ne aparțin și am fi nespus de fericiți ca prin contribuția noastră să se adauge noi elemente, noi valențe la cele deja câștigate de știința dreptului.

Subliniem o dată mai mult, dacă aceasta este necesar, că elaborarea Dicționarului de drept civil s-a făcut pe baza legislației, a lucrărilor teoretice de referință și a soluțiilor de principiu adoptate de jurisprudență.

În noul format al ediției a II-a a Dicționarului de drept civil se încorporează munca și strădaniile noastre din ultimul an.

februarie 2007

Autorii

Abrevieri

alin.	– alineatul
ant.	– antonim
art.	– articolul
C. civ.	– Codul civil
C. com.	– Codul comercial
C. fam.	– Codul familiei
C. pen.	– Codul penal
C. proc. civ.	– Codul de procedură civilă
C. proc. pen.	– Codul de procedură penală
H.G.	– Hotărârea Guvernului
lit.	– litera
nr.	– numărul
O.G.	– Ordonanţa Guvernului
O.U.G.	– Ordonanţa de urgenţă a Guvernului
pct.	– punctul
sin.	– sinonim
v.	– a se vedea

abandonarea bunurilor ereditare, facultate recunoscută de lege moştenitorului care a acceptat succesiunea sub beneficiu de inventar de a preda toate bunurile ce fac parte din averea succesorală creditorilor moştenirii şi legatarilor atunci când apreciază că administrarea şi lichidarea acelor bunuri este prea împovărătoare pentru el. Constituie o deplasare pură şi simplă a posesiunii acelor bunuri şi, totodată, o renunţare la însărcinarea de a lichida succesiunea. **A.b.e.** nu ştirbeşte drepturile succesorale pe care cel care o înfăptuieşte le are în virtutea vocaţiei sale ereditare. De aici următoarele consecinţe juridice: *a)* dacă după plata tuturor datoriilor, sarcinilor şi legatelor, ceea ce semnifică lichidarea definitivă a succesiunii, rămâne un excedent de activ, acesta se cuvine de drept moştenitorului care a abandonat bunurile succesorale; *b)* în cazul în care cel ce a recurs la **a.b.e.** este moştenitor rezervatar, acesta păstrează dreptul de a cere reducţiunea liberalităţilor făcute de *de cuius* cu încălcarea drepturilor sale rezervatare; *c)* moştenitorul care abandonează bunurile succesorale va preda creditorilor şi legatarilor numai bunurile rămase după defunct în masa succesorală, iar nu şi cele raportate de ceilalţi moştenitori. Legea nu cere ca **a.b.e.** să fie făcută într-o anumită formă pentru a fi valabilă. Este însă recomandabil ca moştenitorul în cauză să facă notificări tuturor creditorilor şi legatarilor cunoscuţi spre a le aduce la cunoştinţă faptul abandonării bunurilor succesorale la dispoziţia lor, precum şi o declaraţie în acest sens pe care să o depună la notariatul competent. Prin efectul predării, creditorii şi legatarii devin obligaţi să administreze şi să lichideze succesiunea cu observarea regulilor stabilite de lege pentru moştenitorul care a acceptat succesiunea sub beneficiu de inventar. Lichidarea succesiunii poate fi realizată fie personal, de toţi creditorii şi legatarii împreună, fie prin intermediul unui curator numit de instanţa judecătorească competentă, la cererea lor. Această ultimă soluţie vizează prioritar situaţia în care există neînţelegeri între creditori şi legatari, ca şi atunci când există creditori necunoscuţi [sin. *abandonarea moştenirii; predarea bunurilor ereditare*].

abandonarea fondului aservit, facultate recunoscută de lege proprietarului fondului aservit de a abandona acest fond la dispoziţia proprietarului fondului dominant pentru a se libera de servitute. Poate fi făcută chiar atunci când proprietarul fondului aservit s-a obligat în titlu să facă pe cheltuiala sa lucră-

rile necesare pentru exercitarea sau pentru conservarea servituţii. O atare obligaţie nu are caracter personal, ci este un accesoriu al dreptului de servitute, care este un drept real principal. Ea are deci caracter de obligaţie *propter rem* şi specificul tuturor obligaţiilor de acest gen este faptul că cel ţinut de ele se poate libera renunţând la drepturile sale asupra fondului sau lucrului, lăsându-le la libera dispoziţie a titularului dreptului corelativ respectivei obligaţii, care astfel nu mai poate urmări pe debitor, deoarece el nu mai posedă fondul. Deşi legea se referă la abandonarea întregului fond aservit, ea trebuie interpretată în sensul că proprietarul acelui fond poate abandona şi numai o parte din el, anume aceea afectată de servitute.

abandonarea imobilului ipotecat, facultate recunoscută de lege terţului care a dobândit un imobil ipotecat în perioada de timp dintre momentul constituirii ipotecii şi momentul începerii realizării acesteia, de a delăsa sau abandona acel imobil spre a fi scos la vânzare de către creditor, fără participarea sa. Pentru ca **a.i.i.** să fie valabilă, trebuie îndeplinite următoarele condiţii: *a)* datoria pentru care este urmărit imobilul să nu fie o datorie personală a proprietarului actual; *b)* terţul proprietar să aibă capacitate deplină de exerciţiu; *c)* abandonarea să fie totală şi fără rezerve şi să fie făcută cu îndeplinirea formelor prevăzute de lege. Aceste forme constau într-o declaraţie făcută de proprietarul actual la grefa judecătoriei în a cărei rază teritorială se află imobilul. Judecătoria constată abandonarea printr-o încheiere şi numeşte un curator pentru administrarea imobilului abandonat. Urmează apoi vânzarea acestui imobil potrivit regulilor aplicabile la expropriere şi în contradictoriu cu cel care a fost numit curator [v. *ipotecă*].

abandonarea moştenirii, v. *abandonarea bunurilor ereditare.*

ab initio, v. *ex tunc.*

ab intestat, v. *moştenire; moştenitor.*

abitaţie, v. *drept de abitaţie.*

abonament, v. *contract de abonament.*

abonat, v. *contract de abonament.*

absenţă, termen ce desemnează o stare de fapt datorită căreia existenţa unei persoane este incertă. În tehnica juridică, conceptul de **a.** are o semnificaţie specială: aici, ea se referă la situaţia aceluia care lipseşte de la domiciliu o perioadă mai îndelungată de timp, fără a exista informaţii cu privire la locul unde se află sau dacă se mai află în viaţă, astfel încât nu există dovezi nici că trăieşte şi nici că a murit. De esenţa **a.** este incertitudinea cu privire la persoana dispărută. Instituţia **a.** a fost reglementată în Codul civil român (Cartea I, Titlul IV, Capitolul I), dar a fost abrogată, implicit, prin Legea nr. 173/1941 şi apoi, în mod expres, prin Decretul

nr. 339/1948, fiind înlocuită, în reglementarea legală actualmente în vigoare, cu instituţia dispariţiei şi a morţii prezumate.

absolut, v. *drept absolut; nulitate absolută.*

absolvire de răspundere civilă, v. *exonerare de răspundere civilă.*

absorbţie, formă de comasare a persoanelor juridice constând în înglobarea de către o persoană juridică existentă şi care îşi menţine fiinţa, a uneia sau a mai multor persoane juridice, care încetează astfel să mai fiinţeze. Are ca efecte transmisiunea universală a întregului patrimoniu al persoanei (persoanelor) absorbite către persoana juridică absorbantă.

abuz de drept, faptă ilicită constând în exercitarea drepturilor subiective într-un mod contrar scopului lor social-economic, legii sau regulilor de convieţuire socială. Cazurile caracteristice de **a.d.** sunt: exercitarea unui drept subiectiv exclusiv în scopul de a păgubi pe altul, de a face şicane altuia şi de a obţine foloase ilicite. **A.d.** se poate înfăţişa sub forma unor acte de comisiune (cum este cazul proprietarului fondului dominant care continuă exercitarea servituţii constituite în defavoarea fondului aservit şi după ce aceasta nu mai prezintă niciun interes pentru el) sau sub forma unor acte de omisiune (cum este cazul refuzului sau întârzierii exercitării unui drept de către titularul său, dacă prin aceasta se prejudiciază persoanele interesate ca dreptul respectiv să fie exercitat la timp). Majoritatea drepturilor subiective consacrate prin normele dreptului civil sunt susceptibile de exercitare abuzivă; fac excepţie doar drepturile subiective prin a căror exercitare, indiferent de condiţiile în care aceasta are loc, nu se lezează interesele altuia sau ale societăţii (ca, de exemplu, dreptul oricărui coproprietar de a cere oricând lichidarea stării de coproprietate şi individualizarea cotei sale din bunurile aflate în proprietate comună pe cote-părţi etc.). **A.d.** se poate manifesta atât în relaţiile extracontractuale (sub forma exercitării abuzive a oricărui drept real, a exercitării în scopul de şicană a unei acţiuni în justiţie ori a unei căi de atac, precum şi sub orice altă formă în care exercitarea sau abţinerea de la exercitarea anumitor drepturi subiective ar avea ca rezultat vătămarea intereselor generale ale societăţii sau a intereselor personale ale altui subiect de drept), cât şi în planul relaţiilor contractuale, unde se întâlneşte fie cu ocazia încheierii contractului (spre exemplu, proprietarul condiţionează încheierea convenţiei prin care autorizează pe chiriaş să facă investiţii în locuinţă în vederea sporirii confortului, de exonerarea sa de obligaţia rambursării acestor investiţii sau de acceptarea de către chiriaş a majorării imediate a chiriei), fie pe parcursul executării contractului (cum ar fi exercitarea abuzivă de către vânzător a dreptului de retenţie), fie, în fine, cu ocazia încetării contractului (ca

de exemplu, revocarea intempestivă a mandatului dat unei persoane, rezilierea abuzivă a unui contract de societate etc.). Constituind o faptă ilicită, **a.d.** antrenează, în condiţiile legii, răspunderea civilă delictuală a celui care îl săvârşeşte.

acceptant, termen prin care, în limbajul juridic, se desemnează persoana care acceptă necondiţionat oferta de contractare ce i-a fost adresată de către o altă persoană.

acceptant pentru onoare, terţ care intervine pentru garantarea onorării unei cambii în suferinţă, acceptând acea cambie în locul trasului care a refuzat acceptarea ei.

acceptare, v. *acceptarea ofertei; acceptarea succesiunii.*

acceptare a ofertei, manifestarea voinţei juridice a unei persoane de a încheia contractul propus de ofertant în condiţiile prevăzute în oferta ce i-a fost adresată de acesta într-un asemenea scop. Pentru a produce efecte juridice **a.o.** trebuie să îndeplinească toate condiţiile cerute de lege pentru voinţa juridică în general. **A.o.** poate fi expresă sau tacită. Este expresă când se exprimă ca atare în scris sau verbal, într-o manieră ce nu lasă loc la incertitudini. Este tacită atunci când rezultă neîndoielnic din anumite acţiuni sau atitudini (de exemplu, începerea executării de către mandatar a mandatului primit semnifică acceptarea ofertei făcute de mandant în acest sens). La perfectarea contractelor solemne **a.o.** trebuie să îmbrace forma cerută de lege. De regulă, tăcerea prin ea însăşi nu valorează acceptare; ea nu constituie un mod de exprimare a consimţământului. Numai prin excepţie de la această regulă legea atribuie tăcerii semnificaţia juridică de acceptare. Astfel, este admisă tacita reconducţiune sau relocaţiune: după expirarea termenului stipulat prin contractul de locaţiune, dacă locatarul rămâne şi este lăsat în posesie, se consideră locaţiunea ca reînnoită. Tot aşa, atunci când oferta se face exclusiv în interesul destinatarului, simpla tăcere a acestuia are valoare de acceptare (de exemplu, tăcerea debitorului la oferta de remitere de datorie făcută de creditorul său are semnificaţia unei acceptări). Nimic nu se opune ca părţile, prin convenţia lor, să stabilească, în ce priveşte viitoarele contracte dintre ele, că simpla tăcere a destinatarului ofertei se interpretează ca acceptare a acesteia. **A.o.** trebuie să îndeplinească următoarele cerinţe: să fie pură şi simplă; să fie neîndoielnică; să fie făcută în termen. **A.o.** trebuie să fie concordantă cu oferta; destinatarul trebuie să accepte integral oferta, fără a formula rezerve şi fără a propune modificări privind clauzele esenţiale ale viitorului contract, în caz contrar ea având valoare de contraofertă. Cerinţa referitoare la caracterul neîndoielnic al **a.o.** vizează ipoteza când aceasta este tacită; în cazul acceptării exprese caracterul neîndoielnic al consimţământului la contractare este o notă inerentă acesteia. **A.o.** făcută după

expirarea termenului prestabilit de ofertant sau, în lipsa unui astfel de termen, după expirarea unui termen rezonabil, este tardivă, deoarece oferta devine caducă. De asemenea, **a.o.** se consideră tardivă şi atunci când a fost făcută după revocarea ofertei; în ambele situaţii însă ofertantul are libertatea să-şi reconsidere oferta şi să primească acceptarea ca fiind valabilă [v. şi *ofertă*].

acceptare a succesiunii, mod de exercitare a dreptului de opţiune succesorală concretizat în actul juridic unilateral prin care succesibilul având vocaţie universală sau cu titlu universal primeşte moştenirea la care este îndreptăţit şi, totodată, îşi consolidează drepturile succesorale dobândite în privinţa acesteia din momentul deschiderii ei. Potrivit legii, **a.s.** poate fi: pură şi simplă sau sub beneficiu de inventar. Este necesară deoarece succesibilul nu este obligat să primească moştenirea la care este chemat, deşi transmisiunea drepturilor succesorale operează în favoarea sa din chiar momentul deschiderii succesiunii; legea îi recunoaşte un drept de opţiune succesorală, în virtutea căruia el poate alege între **a.s.** şi repudierea succesiunii, în acest din urmă caz pierzându-şi retroactiv orice drepturi succesorale. Pentru a fi valabilă **a.s.** trebuie făcută înăuntrul termenului stabilit de lege pentru exercitarea dreptului de opţiune succesorală. **A.s.** este indivizibilă, în sensul că priveşte întreaga moştenire, nefiind posibilă exercitarea ei numai cu privire la o parte din moştenire, după cum nu este posibilă nici acceptarea unei părţi din succesiune pur şi simplu, iar a celeilalte părţi din succesiune sub beneficiu de inventar. **A.s.** nu este necesară în cazul legatarilor cu titlu particular, deoarece aceştia nu au calitatea de moştenitori propriu-zişi [v. şi *acceptare pură şi simplă a succesiunii; acceptare sub beneficiu de inventar a succesiunii*].

acceptare forţată a succesiunii, v. *acceptare pură şi simplă a succesiunii.*

acceptare pură şi simplă a succesiunii, varietate a acceptării moştenirii de specificul căreia este exprimarea voinţei moştenitorului de a primi pur şi simplu (adică necondiţionat) succesiunea deschisă la care are vocaţie. Se caracterizează prin următoarele trăsături distinctive: *a)* are ca rezultat păstrarea şi consolidarea calităţii de moştenitor şi, prin aceasta, a drepturilor succesorale dobândite ca efect al deschiderii succesiunii; *b)* antrenează confundarea patrimoniului succesoral cu patrimoniul moştenitorului acceptant; *c)* implică răspunderea moştenitorului acceptant pentru datoriile defunctului *ultra vires hereditates,* adică nu numai cu activul moştenirii, ci şi cu propriul său patrimoniu. **A.p.s.s.** poate fi: voluntară şi forţată. *A.* **A.p.s.s.** voluntară poate fi, la rândul ei, expresă sau tacită. *a) Acceptarea voluntară expresă* comportă o manifestare de voinţă neechivocă, făcută în scopul însuşirii calităţii de

moştenitor şi care trebuie să fie constatată printr-un înscris (autentic sau sub semnătură privată) fie redactat special în acest scop, fie întocmit în alt scop, dar din cuprinsul căruia să rezulte o atare manifestare de voinţă (cum este o notificare trimisă unui debitor al defunctului). *b) Acceptarea voluntară tacită* se concretizează în îndeplinirea de către succesibil a unui act pe care acesta nu l-ar putea săvârşi decât în calitate de moştenitor (ca de pildă, actele de dispoziţie şi actele de administrare care nu prezintă caracter urgent, făcute cu privire la bunurile succesorale, folosirea bunurilor succesiunii, plata impozitelor aferente, cererea de deschidere a procedurii succesorale, introducerea unei acţiuni succesorale etc.). Acceptarea voluntară (expresă sau tacită) poate fi făcută şi prin reprezentare, precum şi prin ratificarea, în termenul legal de opţiune succesorală, a actelor de acceptare săvârşite de o altă persoană în calitate de gestor de afaceri. *B.* **A.p.p.s.** este forţată atunci când succesibilul este obligat prin efectul legii, cu titlu de sancţiune, să accepte moştenirea fără beneficiu de inventar, ca urmare a săvârşirii unor fapte de dosire sau dare la o parte, cu intenţie, a unor bunuri succesorale. O astfel de acceptare necesită îndeplinirea următoarele condiţii: să existe o dosire sau o dare la o parte a unor bunuri succesorale; dosirea sau darea la o parte a acelor bunuri să aibă caracter fraudulos, adică să fie făcută cu intenţia de a-i păgubi pe ceilalţi moştenitori (cum ar fi, bunăoară: prezentarea de către succesibil a unui testament fals, ascunderea unei donaţii primite de la defunct etc.); sustragerea frauduloasă să fie săvârşită de un moştenitor după deschiderea succesiunii; dosirea sau darea la o parte a unor lucruri să aibă ca obiect bunuri succesorale. Nu sunt întrunite aceste condiţii în cazul în care darea la o parte a unor bunuri succesorale se face din eroare. Succesibilul vinovat de ascunderea sau sustragerea lucrurilor pierde dreptul să ia partea ce i s-ar fi cuvenit din acele bunuri. Această sancţiune, ce are semnificaţia unei pedepse civile instituite de lege împotriva moştenitorului vinovat de asemenea acte, primeşte aplicare chiar şi faţă de succesibilii incapabili, cu condiţia ca aceştia să fi avut capacitate delictuală la momentul când au săvârşit sustragerile frauduloase.

acceptare sub beneficiu de inventar a succesiunii, varietate a acceptării moştenirii de specificul căreia este exprimarea voinţei succesibilului de a primi moştenirea deschisă în folosul lui numai sub condiţia beneficiului de inventar, evitând astfel riscul de a se implica cu propriul său patrimoniu în plata datoriilor ce grevează succesiunea. Succesibilul recurge la acest mod de acceptare a moştenirii atunci când are îndoieli sau este sigur că activul succesoral este inferior ca valoare pasivului succesoral, existând riscul de a plăti, cel puţin parţial, datoriile defunctului cu

propriul său patrimoniu. **A.s.b.i.** este în principiu facultativă. Există însă două cazuri în care ea este obligatorie, şi anume: *a)* pentru succesibilii minori, ca şi pentru cei puşi sub interdicţie judecătorească; *b)* în ipoteza când succesibilul moare înainte de a-şi fi exercitat dreptul de opţiune, iar între moştenitorii lui există neînţelegeri, aceştia sunt obligaţi să recurgă la **a.s.b.i.** Sub aspect formal, **a.s.b.i.** este un act juridic solemn, împrejurare ce presupune ca necesară îndeplinirea de către succesibil a două formalităţi, şi anume: în primul rând, se cere ca el să facă o declaraţie în faţa notarului public de la locul deschiderii moştenirii în sensul acceptării acesteia sub beneficiu de inventar; respectiva declaraţie trebuie înscrisă în registrul în care se înscriu şi renunţările la succesiune; în al doilea rând, declaraţia să fie precedată sau urmată de un inventar fidel şi exact al bunurilor succesorale, făcut după formele cerute de legile de procedură şi în termenele legale prevăzute (art. 705 C. civ.), în prezent inventarul bunurilor succesorale întocmindu-se potrivit art. 70-74 din Legea nr. 36/1995 a notarilor publici şi a activităţii notariale. Nerespectarea primei condiţii de formă atrage după sine nulitatea **a.s.b.i.**, iar nerespectarea celei de a doua formalităţi antrenează confuzia dintre patrimoniul succesoral şi patrimoniul succesibilului. **A.s.b.i.** împiedică realizarea confuziunii între patrimoniul succesoral şi cel al moştenitorului acceptant. De aici, următoarele consecinţe: răspunderea moştenitorului pentru pasivul moştenirii are loc numai în limitele activului succesoral; drepturile şi acţiunile moştenitorului împotriva succesiunii nu se sting, ci pot fi exercitate, deoarece confuziunea nu s-a produs; după acceptare, moştenitorul poate dobândi anumite drepturi faţă de succesiune (de exemplu, prin efectul subrogării sale în drepturile unui creditor al succesiunii pe care l-a plătit, succesibilul acceptant devine, el însuşi, creditor al moştenirii). Moştenirea acceptată sub beneficiu de inventar devine o masă de bunuri supusă lichidării, ceea ce presupune vânzarea bunurilor succesorale, pentru procurarea sumelor necesare achitării pasivului succesoral, precum şi plata efectivă a datoriilor care îl compun. Emolumentul moştenirii, adică ceea ce rămâne după efectuarea acestei operaţiuni, se cuvine moştenitorului acceptant. Administrarea moştenirii şi înfăptuirea lichidării succesiunii revine moştenitorului acceptant, care este proprietarul bunurilor succesorale. El este obligat să dea socoteală creditorilor şi legatarilor asupra modului de desfăşurare a lichidării moştenirii. Beneficiul de inventar încetează pe data când moştenitorul acceptant a predat socotelile. Totodată, încetarea beneficiului de inventar mai poate interveni şi în următoarele cazuri: dacă moştenitorul renunţă pur şi simplu la beneficiul de inventar (întrucât într-o atare situaţie, el devine un acceptant pur şi simplu) şi când

acesta este decăzut din beneficiul de inventar cu titlu de sancțiune (de exemplu, dacă ascunde sau dă la o parte bunuri succesorale).

acceptare voluntară a succesiunii, v. *acceptare pură și simplă a succesiunii.*

accesiune, mod de dobândire a drepturilor reale care constă în încorporarea materială a unui lucru mai puțin important într-un lucru mai important și în virtutea căruia, dacă cele două lucruri au aparținut unor proprietari diferiți, proprietarul lucrului mai important dobândește dreptul de proprietate și asupra lucrului mai puțin important, încorporat; în anumite condiții, proprietarul lucrului încorporat este îndreptățit să primească o despăgubire, în temeiul îmbogățirii fără justă cauză. După obiectul principal la care se referă, **a.** poate fi: *a)* imobiliară, care, la rândul său, este naturală sau artificială; *b)* mobiliară.

accesiunea albiei unui râu, formă de realizare a accesiunii imobiliare naturale care constă în dobândirea de către proprietarii terenurilor riverane a dreptului de proprietate asupra terenului care a constituit vechea albie a unui râu sau fluviu care și-a schimbat cursul, dacă această schimbare s-a produs în mod natural.

accesiunea animalelor, formă de realizare a accesiunii imobiliare naturale care constă în extinderea dreptului de proprietate al titularului unui teren asupra animalelor care se instalează pe acel teren, pe întreaga durată de timp a rămânerii lor pe terenul său. Această extindere a dreptului de proprietate nu privește animalele din fondul cinegetic și este recunoscută numai în măsura în care nu lezează proprietatea de stat; ea se referă la animalele semisălbatice, cum sunt porumbeii, albinele etc., iar nu și la animalele domestice.

accesiune imobiliară artificială, formă a accesiunii imobiliare a cărei înfăptuire presupune intervenția omului și implică obligația proprietarului ce beneficiază de ea să plătească despăgubiri celui în detrimentul căruia a operat. Legea reglementează două cazuri de acest fel: *a)* construcția sau plantația făcută de proprietar pe terenul său, însă cu materialele altuia; *b)* construcția sau plantația făcută de o persoană cu materialele sale, însă pe terenul altcuiva. Și într-un caz, și în celălalt, se are în vedere premisa că terenul este lucrul principal, iar prin accesiune proprietarul lui devine și proprietarul construcției sau plantației. Proprietarul terenului care a făcut construcții, plantații sau lucrări cu materiale străine este obligat să plătească valoarea materialelor și eventualele daune proprietarului materialelor, acesta din urmă neavând dreptul de a le ridica. Proprietarul terenului pe care au fost executate asemenea lucrări de către un constructor de rea-credință, cu materialele acestuia, poate fie să păstreze lucrările în proprietatea

sa, cu obligaţia de a plăti constructorului valoarea materialelor şi preţul muncii, fără să se ia în considerare sporirea valorii fondului ocazionată prin efectuarea lor, fie să oblige pe constructor să-şi ridice pe cheltuiala sa lucrările făcute, eventual cu obligarea sa şi la plata despăgubirilor pentru prejudiciile cauzate proprietarului terenului. În cazul în care însă lucrările, construcţiile sau plantaţiile sunt făcute de un constructor de bună-credinţă, proprietarul terenului devine în mod obligatoriu şi proprietarul acestora, fără a mai putea cere dărâmarea sau ridicarea lor; păstrând construcţiile sau plantaţiile, el este dator să-l dezdăuneze pe constructor, fie achitându-i contravaloarea materialelor şi a muncii, fie plătindu-i o sumă de bani egală cu creşterea valorii fondului ca urmare a efectuării lucrărilor respective; în ambele cazuri, constructorul – fie el de bună sau rea-credinţă – devine creditor al proprietarului terenului, având o creanţă în despăgubire supusă prescripţiei extinctive, care începe să curgă din momentul când proprietarul terenului formulează pretenţii cu privire la lucrările efectuate pe terenul lui; până la onorarea acestei creanţe, constructorul se bucură de un drept de retenţie în privinţa construcţiilor.

accesiune imobiliară naturală, formă de accesiune imobiliară care se realizează, fără intervenţia omului, în următoarele cazuri: aluviune, avulsiune, insule şi prundişuri, accesiunea albiei unui râu, precum şi accesiunea animalelor.

accesiune mobiliară, unirea prin încorporare a două lucruri mobile care aparţin unor proprietari diferiţi, unire prin efectul căreia se formează un lucru mobil nou ce revine proprietarului lucrului cel mai important dintre cele reunite, cu obligaţia de a-l despăgubi pe proprietarul lucrului mai puţin important. **A.m.** prezintă o importanţă practică foarte redusă; aplicarea ei este restrânsă la ipoteza în care unul dintre proprietarii lucrurilor încorporate este un posesor de rea-credinţă. Are trei forme, şi anume: adjoncţiunea, specificaţiunea şi confuziunea.

accesoriu, v. *bun accesoriu; contract accesoriu.*

accesorium sequitur principale, locuţiune latină ce exprimă principiul potrivit căruia bunul sau contractul accesoriu urmează soarta juridică a bunului sau contractului de care este dependent.

accipiens, denumire generică dată persoanei care primeşte o plată, acceptând astfel prestaţia obiect al unui raport juridic obligaţional. Legea dispune că plata trebuie să se facă fie creditorului, fie împuternicitului său, fie, în fine, aceluia care este autorizat de împuternicitul său, fie aceluia care este autorizat de lege sau de justiţie să primească pentru creditor [v. şi *solvens*].

achiziţii, v. *contractări şi achiziţii.*

acont, sumă de bani plătită, respectiv încasată anticipat, cu titlul de avans din preţ, de regulă la momentul încheierii antecontractului sau la momentul perfectării contractului [sin. *avans din preţ*].

acoperirea cambiei, v. *proviziunea cambiei.*

acord de voinţe, întâlnirea concordantă a voinţelor individuale a două sau mai multe persoane, exprimate cu intenţia de a produce efecte juridice. Mecanismul formării lui comportă propunerea unei persoane făcută alteia de a încheia un contract (denumită ofertă) şi acceptarea pură şi simplă, necondiţionată a acelei propuneri de către cel căruia i-a fost adresată (denumită acceptarea ofertei) [sin. *consimţământ*].

acord de asociere, actul care consfinţeşte hotărârea proprietarilor de a se asocia, după înregistrarea proprietăţii în cartea funciară.

acrescământ, v. *drept de acrescământ.*

act abdicativ, act prin care se renunţă la un drept înainte de a se fi făcut acceptarea cerută de lege pentru dobândirea lui. Este **a.a.** renunţarea la o moştenire deschisă ori la un legat, dacă se face anterior acceptării acelei moşteniri sau acelui legat.

act administrativ, act unilateral cu caracter individual sau normativ, emis de o autoritate publică în vederea executării ori a organizării executării legii, dând naştere, modificând sau stingând raporturi juridice. Sunt asimilate **a.a.**, în sensul legii contenciosului administrativ, şi contractele încheiate de autorităţile publice care au ca obiect: punerea în valoare a bunurilor proprietate publică, executarea lucrărilor de interes public; prestarea serviciilor publice, achiziţiile publice. Se asimilează **a.a.** unilateral şi refuzul nejustificat de a rezolva o cerere referitoare la un drept sau la un interes legitim ori, după caz, faptul de a nu răspunde solicitantului în termenul legal. O serie de **a.a.** au tangenţă cu raporturile juridice de drept civil; astfel, anumite **a.a.** (cum sunt actele autorităţii tutelare) servesc la asigurarea ocrotirii intereselor minorilor şi incapabililor, facilitând, totodată, participarea acestora la circuitul juridic civil.

act administrativ-jurisdicţional, act juridic emis de o autoritate administrativă cu atribuţii jurisdicţionale în soluţionarea unui conflict, după o procedură bazată pe contradictorialitate şi cu asigurarea dreptului la apărare.

act aparent, act juridic (contract) convenit de părţi cu scopul de a crea pentru terţi impresia existenţei unei situaţii juridice care nu are corespondent în realitate. Are rolul de a disimula intenţia reală a părţilor în vederea ascunderii faţă de terţi, prin crearea unei false aparenţe, a adevăratelor raporturi juridice dintre ele. **A.a.** coexistă

în timp cu un alt act juridic, care este secret şi care exprimă adevărata voinţă a părţilor. În subsidiar, **a.a.** poate produce anumite efecte juridice, dar numai în măsura în care această posibilitate a fost prevăzută de părţi în cuprinsul actului secret [sin. *act simulat; act ostensibil; act public;* ant. *act secret; contraînscris*; v. şi *simulaţie*].

act ascuns, v. *act secret;* v. şi *simulaţie.*

act autentic, v. *înscris autentic.*

act confirmativ, v. *înscris.*

act de administrare, act săvârşit asupra unui lucru sau asupra unui patrimoniu în scopul întreţinerii şi folosirii lui. Au acest caracter: perceperea fructelor şi recoltelor sau încasarea veniturilor; închirierea; orice măsuri de utilizare, amenajare, exploatare ori punere în valoare a bunului etc.

act de alienare, v. *act de înstrăinare.*

act de conservare, orice măsură urmărind ocrotirea şi păstrarea unui drept în scopul de a se evita pierderea lui. Asemenea acte, care nu comportă decât cheltuieli reduse comparativ cu valoarea dreptului ce se conservă, pot fi săvârşite şi de către cei lipsiţi în tot sau în parte de capacitatea de exerciţiu. Sunt **a.c.**: întreruperea unei prescripţii; înscrierea unei ipoteci sau a unui privilegiu în registrele de publicitate etc.

act de dispoziţie, act prin care un lucru este scos, temporar sau definitiv, parţial sau integral, dintr-un patrimoniu, fie trecând într-un alt patrimoniu, fie încetând să mai existe ca urmare a consumării sau distrugerii lui. Au acest caracter actele de înstrăinare (indiferent dacă sunt cu titlu oneros sau cu titlu gratuit), actele de constituire a unor drepturi reale (uzufruct, uz, abitaţie, servitute) care duc la restrângerea exerciţiului dreptului de proprietate, actele de consumare sau distrugere materială a lucrului etc.

act de identitate, document care se eliberează, în condiţiile legii, de serviciul public comunitar de evidenţă a persoanelor de la locul de domiciliu sau reşedinţă a persoanei fizice, pe baza cererii scrise a acesteia sau, în cazul persoanei fizice puse sub interdicţie, a reprezentantului său legal şi care face dovada identităţii, adresei de domiciliu şi, după caz, a adresei de reşedinţă a titularului acestuia. Prin **a.i.** se înţelege cartea de identitate, precum şi cartea de identitate provizorie şi buletinul de identitate, aflat în termen de valabilitate. Acest document se eliberează începând cu vârsta de 14 ani. Dovada identităţii şi a cetăţeniei române în cazul minorului căruia nu i s-a eliberat primul act de identitate se face cu certificatul de naştere al acestuia, iar dovada adresei de domiciliu se face cu actul de identitate al părintelui la care locuieşte statornic sau cu actul de identitate al reprezentantului său legal, precum şi cu alte documente recunoscute de lege.

act de împărţeală a moştenirii, 1. act juridic civil ce materializează acordul de voinţă (consimţământul) tuturor moştenitorilor cu privire la partajul succesoral şi la modalitatea practică de realizare a acestuia. Poate avea formă scrisă, dar se poate realiza şi sub forma unei înţelegeri verbale; în acest din urmă caz, existenţa şi conţinutul **a.î.m.** pot fi dovedite prin orice mijloace de probă; **2.** înscrisul constatator al înţelegerii dintre comoştenitori referitoare la modul de împărţire a moştenirii între ei. În acest înţeles, **a.î.m.** are semnificaţia de instrument probator al actului juridic de împărţeală, învoiala moştenitorilor cu privire la partaj poate fi constatată printr-un înscris sub semnătură privată (dacă masa succesorală cuprinde numai bunuri mobile) sau printr-un înscris autentic (a cărui întocmire este obligatorie când în masa succesorală se află şi bunuri imobile). **A.î.m.** se consideră valabil încheiat numai dacă perfectarea lui este consimţită de toţi moştenitorii; în cazul în care **a.î.m.** este convenit cu ocazia dezbaterilor succesorale, despre existenţa lui se face referire în conţinutul certificatului de moştenitor [v. şi *împărţeala moştenirii pe cale amiabilă*].

act de înstrăinare, act juridic prin care titularul unui drept real asupra unui lucru sau al unui drept de creanţă transmite, cu orice titlu, acel drept altei persoane.

act de stare civilă, 1. concept ce desemnează izvoarele concrete de stare civilă, precum: căsătoria, recunoaşterea filiaţiei, adopţia, hotărârile judecătoreşti definitive ce rezolvă probleme de stare civilă (exclusiv înregistrările de stare civilă) a persoanei fizice, cum sunt acelea privind: stabilirea paternităţii, stabilirea maternităţii, desfacerea căsătoriei, anularea căsătoriei, desfacerea adopţiei, anularea adopţiei, contestarea ori anularea recunoaşterii de filiaţie, înregistrarea tardivă a naşterii şi declararea judecătorească a morţii; **2.** înscris autentic prin care se dovedeşte naşterea, căsătoria sau decesul unei persoane. Actele de stare civilă se întocmesc în interesul statului şi al persoanei şi servesc la cunoaşterea numărului şi structurii populaţiei, a situaţiei demografice, la apărarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale cetăţenilor. Actele de naştere, de căsătorie şi de deces se întocmesc în registre de stare civilă, în două exemplare, ambele originale, şi se completează manual, cu cerneală specială de culoare neagră. Atribuţiile de stare civilă se îndeplinesc de către consiliile judeţene şi de către serviciile publice comunitare locale de evidenţă a persoanelor ale municipiilor, sectoarelor municipiului Bucureşti, oraşelor şi comunelor, prin ofiţerii de stare civilă. Este un înscris constatator al stării civile, mijloc de probă a elementelor acesteia. **A.s.c.** concretizează înregistrările de stare civilă, el fiind fila din registrul de stare civilă completată de delegatul de stare civilă. El face parte integrantă din registrul de stare civilă şi cuprin-

de consemnarea de către organul competent, cu respectarea condițiilor legale, a elementelor stării civile a persoanei fizice. **A.s.c.** sunt înscrisuri autentice menite să îndeplinească o dublă finalitate: pe de o parte, ele servesc la identificarea persoanei fizice prin intermediul stării civile, iar pe de altă parte, se manifestă ca mijloace de probă privind înregistrările de stare civilă. Într-un anumit sens, actele de stare civilă pot fi considerate și ca mijloace de evidență a populației, servind la întocmirea buletinelor statistice. Fiind înscrisuri autentice, actele de stare civilă au puterea doveditoare specifică acestei categorii de mijloace de probă. Ca înscrisuri constatatoare ale stării civile și ale înregistrărilor de stare civilă, **a.s.c.** sunt supuse unor reguli aparte privind reconstituirea și întocmirea lor ulterioară, anularea, completarea și rectificarea lor [v. și *stare civilă; dovada stării civile; înregistrările de stare civilă; ofițer de stare civilă*].

act deghizat, act ostensibil simulat, prin care fie se ascunde natura juridică a actului secret (numit contraînscris) ce exprimă voința reală a părților, fie, fără a masca natura acelui act, se ascund, prin omisiune, numai anumite clauze sau efecte ale lui. De exemplu, **a.d.** schimbă natura juridică a actului real din donație în vânzare (*colorem habet, substantiam vero alteram*). Tot astfel, în ideea de a se sustrage de la plata taxelor de timbru ce trebuie plătite la autentificarea înscrisurilor, contractanții stipulează în actul aparent un preț mai mic decât adevăratul preț convenit prin actul real, secret. Deghizarea este totală în cazul în care prin **a.d.** se ascunde natura juridică a actului real. Ea este parțială atunci când prin **a.d.** se ascund doar anumite clauze sau efecte ale actului real, secret [v. și *act aparent; act fictiv; simulație*].

act fictiv, act ostensibil simulat, având ca finalitate, prin excelență, crearea unei aparențe înșelătoare, încheiat concomitent cu un act secret (numit contraînscris), în conținutul căruia părțile stabilesc că acesta (adică **a.f.**) este lipsit de orice valoare juridică, deoarece operația pe care o atestă nu s-a realizat în realitate. **A.f.** este inexistent din punct de vedere juridic (*colorem habet, substantiam vero nullum*). Părțile disimulează complet realitatea, precizând în actul secret că actul aparent nu produce niciun efect juridic. Părțile încheie **a.f.**, care este public, datorită faptului că au interesul să se creadă că între ele s-a stabilit, prin acest act, un raport juridic, dar concomitent, ele convin în secret ca respectivul act să nu producă niciun efect juridic. Întocmirea unui **a.f.** comportă, de regulă, o intenție frauduloasă, concretizată în eludarea anumitor prevederi legale sau în vătămarea intereselor unor persoane. În practică se recurge la **a.f.** pentru a crea aparența micșorării gajului general al creditorilor chirografari, prin vânzarea fictivă de către debitor a unor bunuri, cu

intenţia de a fi sustrase urmăririi creditorilor; înstrăinarea acelor bunuri are caracter fictiv, deoarece prin actul secret convenit concomitent, aceleaşi părţi, exprimându-şi voinţa lor reală, precizează că actul public nu există în realitate [v. şi *act aparent; act deghizat; simulaţie*].

act juridic abstract, act juridic (civil sau comercial) care este detaşat de elementul cauză, ceea ce face ca aprecierea cu privire la valabilitatea lui să nu implice analiza acestui element. Fac parte din această categorie actele juridice constatate prin titlurile de valoare, adică prin înscrisuri *(instrumentum)* ce încorporează operaţiuni juridice *(negotium)*. Prezintă avantajul practic că executarea lor nu cere o analiză a scopului sau cauzei actului juridic, debitorul neputând invoca excepţia nevalabilităţii cauzei pentru a refuza executarea. Titlurile de valoare pot fi: la purtător (de exemplu, obligaţiunile emise de C.E.C.), nominative (de exemplu, cupoanele nominative de privatizare) ori la ordin (de exemplu, biletul la ordin) [sin. *act juridic necauzal;* v. şi *act juridic civil*].

act juridic accesoriu, v. *contract accesoriu.*

act juridic afectat de modalităţi, act juridic civil care cuprinde o modalitate (termen, condiţie, sarcină). Unele acte civile sunt esenţialmente afectate de modalităţi. Fac parte din această categorie: contractul de împrumut, cel de vânzare cu clauză de întreţinere (care cuprinde ca modalitate termenul), contractul de asigurare, cel de donaţie cu sarcină *(donatio sub modo)* etc. [v. şi *act juridic civil; act juridic pur şi simplu*].

act juridic aleatoriu, v. *contract aleatoriu.*

act juridic anulabil, act juridic civil lovit de nulitate relativă susceptibil de a fi desfiinţat retroactiv, prin hotărâre judecătorească, ca urmare a promovării acţiunii în anulare de către persoana ale cărei interese au fost lezate prin încheierea sa şi ale cărei interese sunt protejate de lege pe această cale [v. şi *act juridic civil; acţiune în anulare; anulare*].

act juridic aparent, v. *act aparent;* v. şi *simulaţie.*

act juridic ascuns, v. *act secret;* v. şi *simulaţie.*

act juridic atipic, v. *contract nenumit.*

act juridic bilateral, act juridic civil format prin acordul de voinţă a două subiecte de drept. Fac parte din această categorie toate contractele civile la care participă numai două părţi (persoane fizice sau juridice), precum vânzarea-cumpărarea, depozitul, împrumutul, locaţiunea etc. **A.j.b.** nu trebuie confundat cu contractul bilateral (sinalagmatic), deoarece în cazul acestuia din urmă, esenţial este faptul că el generează obligaţii în sarcina ambelor părţi contractante; aici contează numărul voinţelor

care se obligă, iar nu numărul persoanelor care participă la formarea lui. Un **a.j.b.** se poate concretiza într-un contract unilateral (precum împrumutul, depozitul, mandatul) sau într-un contract sinalagmatic, ca de pildă: vânzarea-cumpărarea, locațiunea, transportul etc. [v. și *contract sinalagmatic; contract unilateral*].

act juridic cauzal, act juridic civil a cărui valabilitate se apreciază necesarmente și prin referire la cauza ori scopul său, presupunând în acest sens o analiză a lui (adică a scopului). Atunci când scopul lipsește ori este imoral sau ilicit, actul juridic este lovit de nulitate [ant. *act juridic abstract sau necauzal;* v. și *act juridic civil*].

act juridic civil, manifestare (unilaterală sau bi/multilaterală) de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice constând în nașterea, modificarea ori stingerea unui raport juridic civil. Elementele definitorii ale **a.j.c.** sunt: existența unei manifestări de voință care să provină de la un singur subiect de drept sau de la două ori mai multe subiecte de drept (în acest din urmă caz prezentându-se sub forma unei pluralități de voințe concordante); manifestarea de voință să fie exprimată cu intenția de a produce efecte juridice civile; efectele juridice urmărite prin manifestarea de voință exprimată să constea în nașterea, modificarea sau stingerea unui raport juridic civil concret. Pe plan terminologic, expresia **a.j.c.** este susceptibilă de o dublă semnificație, și anume: *a)* într-o primă accepțiune, ea desemnează manifestarea de voință exteriorizată cu intenția de a produce efecte juridice civile (accepțiune preluată în definiția aici adoptată de noi); pentru această accepțiune se utilizează și formula *negotium iuris* sau, pur și simplu, *negotium,* cu semnificația de operațiune juridică; *b)* într-o altă accepțiune, se desemnează înscrisul constatator al manifestării de voință, adică suportul material care consemnează, constată și redă manifestarea de voință exprimată; în această accepțiune, se are în vedere acel mijloc de probă al izvorului raportului juridic civil concret, care este înscrisul (autentic sau sub semnătură privată), denumit și *instrumentum probationis* sau, pur și simplu, *instrumentum.* Prin caracterul său volițional, **a.j.c.** se deosebește de celelalte fapte juridice (evenimente și acțiuni săvârșite fără intenția de a produce efecte juridice). **A.j.c.** sunt susceptibile de diverse clasificări, pe baza unor criterii diferite. Astfel, în raport cu numărul voințelor care participă la formarea **a.j.c.**, se disting acte unilaterale, bilaterale sau multilaterale; după scopul urmărit la încheierea lor, **a.j.c.** pot fi: cu titlu oneros sau cu titlu gratuit; cele cu titlu oneros se împart, la rândul lor, în comutative și aleatorii; cele cu titlu gratuit pot fi liberalități sau acte dezinteresate. După efectul lor, **a.j.c.** sunt: constitutive de drepturi, translative de drepturi și declarative de drepturi, iar în raport

cu importanţa sau gravitatea lor, **a.j.c.** pot fi: de conservare, de administrare şi de dispoziţie. Conform conţinutului lor, **a.j.c.** se scindează în **a.j.** patrimoniale şi **a.j.** nepatrimoniale. După modul (forma) de încheiere, **a.j.c.** sunt consensuale, solemne (formale) şi reale, iar în funcţie de momentul în care se produc efectele lor, **a.j.c.** pot fi: între vii (*inter vivos*) şi pentru cauză de moarte (*mortis causa*). După rolul voinţei părţilor în stabilirea conţinutului lor, **a.j.c.** se împart în acte subiective şi acte condiţie. Pe baza relaţiei dintre **a.j.c.** şi diverse împrejurări ce pot înrâuri existenţa sau efectele actului, se disting **a.j.c.** pure şi simple şi **a.j.c.** afectate de modalităţi, iar în funcţie de raportul ce există între ele, **a.j.c.** se împart în principale şi accesorii. După legătura ce o au cu cauza (scopul), se disting **a.j.c.** cauzale şi **a.j.c.** abstracte. După modalitatea încheierii lor, **a.j.c.** sunt strict personale şi acte ce pot fi încheiate şi prin reprezentare. După cum sunt sau nu sunt numite prin lege, **a.j.c.**, pot fi: numite (sau tipice) şi nenumite (sau atipice), iar în funcţie de modul lor de executare, există **a.j.c.** cu executare dintr-o dată (*uno ictu*) şi **a.j.c.** cu executare succesivă. **A.j.c.** este valabil dacă în structura sa se regăsesc următoarele elemente: consimţământul persoanei (sau persoanelor) care încheie actul; capacitatea acesteia (sau acestora) de a încheia respectivul act; o cauză licită; un obiect determinat şi licit. **A.j.c.** prin a cărui încheiere se nesocotesc dispoziţiile legale imperative este lovit de nulitate absolută.

act juridic civil pur şi simplu, act juridic civil ce nu este afectat de modalităţi (termen, condiţie, sarcină). Anumite acte juridice civile sunt incompatibile cu modalităţile. Este cazul actului de opţiune succesorală (acceptarea ori renunţarea la moştenire) sau a actului de recunoaştere a filiaţiei [v. şi *act juridic civil*].

act juridic comutativ, v. *contract comutativ.*

act juridic condiţie, act juridic civil care se distinge prin aceea că la încheierea lui părţile îşi exprimă voinţa doar în ce priveşte formarea actului în sine, conţinutul acestuia fiind determinat de norme de la care părţile nu pot deroga. Are un asemenea caracter, de exemplu, contractul de închiriere a locuinţelor din fondul locativ de stat [v. şi *act juridic civil*].

act juridic confirmativ, varietate a actului juridic declarativ de drepturi prin care o persoană renunţă la dreptul său de a ataca cu acţiunea în anulabilitate (adică în nulitate relativă) un act juridic civil ce a fost încheiat cu încălcarea unei dispoziţii legale de protejare a unui interes personal (individual). **A.j.c.** înlătură cauza de anulabilitate a unui act juridic civil neregulat încheiat, care devine astfel valabil din punct de vedere juridic [v. şi *act juridic civil; act juridic declarativ de drepturi*].

act juridic consensual, v. *contract consensual.*

act juridic constitutiv de drepturi, act juridic civil prin efectul căruia se naşte un drept subiectiv care n-a existat anterior. Aşa sunt, de exemplu: actul prin care se constituie un drept de uzufruct; actul prin care se constituie un drept de gaj etc. **A.j.c.d.** produce efecte numai pentru viitor (*ex nunc*). Totodată, în măsura în care dreptul constituit este un drept real imobiliar, **a.j.c.d.** este supus publicităţii imobiliare [v. şi *act juridic civil*].

act juridic cu executare continuă, v. *contract cu executare succesivă.*

act juridic cu executare instantanee (dintr-o dată), v. *contract cu executare imediată.*

act juridic cu executare succesivă, v. *contract cu executare succesivă.*

act juridic cu executare uno ictu, act juridic civil a cărui executare se consumă într-un singur moment, fiind concretizată într-un singur act de executare [v. şi *contract cu executare imediată*].

act juridic cu titlu gratuit, v. *contract cu titlu gratuit.*

act juridic cu titlu oneros, v. *contract cu titlu oneros.*

act juridic de ultimă voinţă, v. *act juridic pentru cauză de moarte.*

act juridic declarativ de drepturi, act juridic civil ce produce ca efect consolidarea ori definitivarea unui drept subiectiv preexistent. Are acest caracter, spre exemplu, actul de partaj. O specie aparte de act declarativ este actul confirmativ. **A.j.d.d.** este generator de efecte atât pentru trecut (*ex tunc*), cât şi pentru viitor (*ex nunc*) [v. şi *act juridic civil; act juridic confirmativ*].

act juridic între vii (inter vivos), act juridic civil care îşi produce efectele necondiţionat de moartea autorului sau autorilor lui. Majoritatea actelor juridice civile sunt **a.j.v.** [v. şi *act juridic civil*].

act juridic multilateral, act juridic particularizat prin aceea că la formarea lui participă mai mult de două subiecte de drept şi, ca urmare, concretizează acordul de voinţe al tuturor participanţilor. Au acest caracter: contractul de societate; contractul de partaj voluntar perfectat între cel puţin trei coproprietari; contractul de asociere în participaţie (când are ca părţi cel puţin trei subiecte de drept) etc. [v. şi *act juridic civil*].

act juridic necauzal, v. *act juridic abstract.*

act juridic nenumit, v. *contract nenumit.*

act juridic nepatrimonial, act juridic civil cu un conţinut care nu este susceptibil de evaluare băneas-că. Aşa este, bunăoară, convenţia prin care părinţii fireşti ai unui copil

născut în afara căsătoriei se pun de acord ca acesta să ia numele de familie al unuia dintre ei sau numele reunite ale ambilor părinți. În caz de anulare a unui act nepatrimonial, nu se pune problema restituirilor. O asemenea problemă ține de specificul actelor juridice patrimoniale [ant. *act juridic patrimonial*; v. și *act juridic civil*].

act juridic numit, v. *contract numit.*

act juridic ostensibil, (rar) v. *act aparent;* v. și *simulație.*

act juridic patrimonial, act juridic civil cu un conținut evaluabil în bani. Au acest caracter actele juridice referitoare la drepturile reale, precum și cele referitoare la drepturile de creanță. Fac parte din această categorie contractul de vânzare-cumpărare, cel de schimb, de donație, de împrumut, cesiunea de creanță etc. [ant. *act juridic nepatrimonial*; v. și *act juridic civil*].

act juridic pentru cauză de moarte (mortis causa), act juridic civil de specificul căruia este faptul că își produce efectele numai la moartea autorului său. Are un astfel de caracter testamentul [v. și *act juridic civil*].

act juridic prin reprezentare, act juridic civil de specificul căruia este faptul că poate fi încheiat atât de persoana în cauză (personal), cât și prin reprezentant. În această grupă se include majoritatea actelor juridice civile.

act juridic principal, v. *contract principal.*

act juridic real, v. *contract real.*

act juridic secret, v. *act secret;* v. și *simulație.*

act juridic simulat, v. *act aparent;* v. și *simulație.*

act juridic solemn, v. *contract solemn.*

act juridic strict personal, act juridic civil care se distinge prin aceea că este susceptibil de a fi încheiat numai personal de către subiectul de drept în cauză. Au acest caracter: testamentul, recunoașterea paternității copilului din afara căsătoriei, acțiunile de stat ce pot fi exercitate numai de către titularul stării civile (acțiunea de divorț și acțiunea în nulitatea relativă a căsătoriei) etc. [v. și *act juridic civil; acțiunea de stat ce poate fi exercitată în exclusivitate de către titularul stării civile*].

act juridic subiectiv, act juridic civil al cărui conținut este determinat prin voința autorului ori autorilor lui. Majoritatea covârșitoare a actelor juridice civile sunt **a.j.s.** [v. și *act juridic civil*].

act juridic tipic, v. *contract numit.*

act juridic translativ de drepturi, act juridic civil ce are ca efect strămutarea unui drept subiectiv civil din patrimoniul unui subiect de drept în patrimoniul altui subiect de drept. Au acest caracter, de pildă, contractele de vânzare-

cumpărare, de schimb, de donație etc. **A.j.t.d.** produce efecte numai pentru viitor (*ex nunc*). Dobânditorul unui drept sau bun printr-un **a.j.t.d.** are calitatea de succesor în drepturi (având-cauză) al transmițătorului. **Aj.t.d.** ce are ca obiect un bun imobil poate constitui, în anumite condiții, just titlu pentru uzucapiunea de 10-20 ani. Totodată, un asemenea act juridic este supus publicității imobiliare [v. și *act juridic civil*].

act juridic unilateral, act juridic ce materializează manifestarea de voință a unei singure persoane (fizice sau juridice) exprimată cu intenția de a produce efecte juridice, adică de a genera, modifica sau stinge raporturi juridice civile. În cazul în care prin efectul unei astfel de manifestări de voință solitară se nasc raporturi juridice de obligații, **a.j.u.** constituie izvor de obligații civile. În dreptul civil român, în principiu, voința unilaterală nu are valoare de act juridic. Voința solitară poate produce efecte juridice numai în cazurile expres prevăzute de legea civilă. Dintre acestea, mai frecvente sunt: testamentul; declarația de acceptare a succesiunii sau de renunțare la succesiune; confirmarea unui act juridic lovit de nulitate relativă; gestiunea de afaceri; renunțarea la un drept (de uzufruct, de servitute, de creanță) sau la o garanție (remiterea de solidaritate); revocarea mandatului de către mandant și renunțarea mandatarului la mandat; rezilierea unilaterală de către locatar a contractului de închiriere a unei locuințe; actul constitutiv al unei societăți comerciale unipersonale cu răspundere limitată; actul de înființare a unei fundații; ratificarea gestiunii de afaceri; recunoașterea paternității unui copil născut din afara căsătoriei etc. Se consideră, uneori, că au caracter de izvor de obligații civile și alte **a.j.u.**, precum: oferta de a contracta; stipulația pentru altul; promisiunea publică de recompensă; promisiunea publică de premiere a unei lucrări, în cazul câștigării unui concurs; oferta de purgă a imobilului ipotecat; titlurile de credit etc. Dar obligațiilor izvorâte din asemenea împrejurări li se atribuie și altă sursă decât voința solitară a subiectului de drept implicat [v. și *act juridic civil*].

act notarial, denumire generică dată oricărui act juridic a cărui întocmire sau autentificare este, potrivit legii, de competența notarilor publici sau a altor organe cărora legea le conferă atribuții notariale. *A. Notarul public* este competent să îndeplinească următoarele **a.n.**: *a)* redactarea înscrisurilor cu conținut juridic, la solicitarea părților; *b)* autentificarea înscrisurilor redactate de notarul public, de parte personal sau de avocat; *c)* procedura succesorală notarială; *d)* certificarea unor fapte, în cazurile prevăzute de lege; *e)* legalizarea semnăturilor de pe înscrisuri, a specimenelor de semnătură, precum și a sigiliilor; *f)* darea de dată certă înscrisurilor și do-

cumentelor prezentate de părţi; *g)* primirea în depozit a înscrisurilor şi documentelor prezentate de părţi; *h)* actele de protest al cambiilor, al biletelor la ordin şi al cecurilor; *i)* legalizarea copiilor de pe înscrisuri; *j)* efectuarea şi legalizarea traducerilor; *k)* eliberarea de duplicate de pe **a.n.** pe care le-a întocmit; *l)* orice alte operaţiuni prevăzute de lege. *B. Secretarii consiliilor locale* ale comunelor şi oraşelor unde nu funcţionează birouri ale notarilor publici vor îndeplini, la cererea părţilor, următoarele **a.n.**: *a)* legalizarea semnăturilor de pe înscrisurile prezentate de părţi; *b)* legalizarea copiilor de pe înscrisuri, cu excepţia înscrisurilor sub semnătură privată. Ambele aceste categorii de **a.n.**, atunci când urmează a fi prezentate (depuse) la unele instituţii sau agenţi economici, urmează a fi îndeplinite de către acestea. *C. Misiunile diplomatice şi oficiile consulare ale României,* la cererea persoanelor fizice având cetăţenia română, precum şi a persoanelor juridice de naţionalitate română, sunt competente să îndeplinească următoarele **a.n.**: *a)* redactarea înscrisurilor în vederea autentificării sau legalizării semnăturii; *b)* autentificarea înscrisurilor; *c)* legalizarea sigiliilor şi a semnăturilor, *d)* darea de dată certă înscrisurilor prezentate de părţi; *e)* certificarea unor fapte; *f)* legalizarea de copii de pe înscrisuri; *g)* efectuarea şi legalizarea traducerilor; *h)* primirea în depozit a înscrisurilor şi documentelor prezentate de părţi; *i)* eliberarea de duplicate de pe **a.n.** întocmite de misiunile diplomatice sau oficiile consulare. Aceste organe pot îndeplini **a.n.** menţionate la lit. c), f) şi g) şi la cererea persoanelor fizice sau juridice străine, în măsura în care legile şi reglementările statului de reşedinţă nu se opun. În toate cazurile, **a.n.** se îndeplinesc la sediile misiunilor diplomatice şi oficiilor consulare, precum şi la bordul navelor şi aeronavelor sub pavilion românesc care se află staţionate în raza de activitate a acestor organe, precum şi la domiciliul cetăţeanului român ori în alt loc, dacă acest lucru este prevăzut în convenţiile internaţionale la care România şi statul de reşedinţă sunt părţi sau legea locală nu se opune. **A.n.** pot fi anulate prin hotărâre judecătorească. În conformitate cu tratatele de asistenţă juridică încheiate de ţara noastră, în cauzele civile, în cele privind relaţiile de familie, ca şi în cauzele penale, actele care au fost întocmite sau certificate de un organ de stat sau de către o persoană îndeplinind o calitate oficială pe teritoriul unei părţi contractante, în forma stabilită de legile în vigoare şi care sunt prevăzute cu sigiliul oficial, sunt valabile pe teritoriul celeilalte părţi contractante, fără vreo altă certificare.

act public, v. *act aparent;* v. şi *simulaţie.*

act recognitiv, v. *înscris recognitiv.*

act secret, act juridic ce exprimă voinţa reală a părţilor, materiali-

zând adevăratul raport juridic stabilit între ele, care însă este ascuns terților prin încheierea concomitentă a unui act aparent diferit, simulat. Este necesar să îndeplinească două condiții cumulative: *a)* existența și cuprinsul lui să fie necunoscute terților; aprecierea caracterului său secret constituie o problemă de fapt; el este lipsit de caracter secret ori de câte ori a fost supus unei publicități care, prin natura sa, conduce la încunoștințarea terților asupra existenței și conținutului actului (ca de pildă, intabularea sau transcrierea actului în registrele de publicitate imobiliară, dobândirea de dată certă etc.); *b)* **a.s.** să fie contemporan cu actul aparent, adică să coexiste în timp cu actul aparent (sau public); cele două acte sunt contemporane atât atunci când încheierea lor a fost concomitentă, cât și atunci când **a.s.**, în sens de *negotium*, a fost perfectat anterior actului public, acesta din urmă fiind redactat ulterior; este necesar ca **a.s.** încheiat anterior actului public să se afle în vigoare la momentul perfectării actului public și să rămână în vigoare și în continuare, fiind irelevant, sub aspectul existenței simulației, dacă redactarea înscrisului constatator al **a.s.** a fost, în timp, anterioară sau posterioară încheierii actului public [sin. *act ascuns; contraînscris;* ant. *act aparent; act public; act ostensibil; act simulat;* v. și *simulație*].

act simulat, v. *act aparent;* v. și *simulație.*

act sub semnătură privată, v. *înscris sub semnătură privată.*

actio de in rem verso, denumire latină dată mijlocului juridic procedural prin care cel care a suferit o sărăcire ca urmare a îmbogățirii fără justă cauză a altei persoane (numite, generic, îmbogățit) poate reclama în justiție de la aceasta restituirea îmbogățirii dobândite în detrimentul lui. Promovarea **a.i.r.v.** este subordonată îndeplinirii a două grupe de condiții cumulative, și anume: *a)* condiții materiale: să existe o creștere a patrimoniului pârâtului și o scădere a patrimoniului reclamantului; între sporirea patrimoniului pârâtului și diminuarea patrimoniului reclamantului să existe o legătură (să fie efectul unei cauze unice) și *b)* condiții juridice: îmbogățirea și sărăcirea corespunzătoare să fie lipsite de o cauză justă, adică de un temei juridic care să le justifice; îmbogățitul să fie de bună-credință; buna lui credință fiind prezumată, nu trebuie dovedită; sărăcitul să nu aibă la dispoziție o altă acțiune în justiție pentru realizarea dreptului său de creanță împotriva pârâtului. **A.i.r.v.** are caracter subsidiar și, în consecință, poate fi exercitată numai în absența oricărui alt mijloc juridic de recuperare a pierderii suferite. În cazul în care sărăcitul reclamant are la dispoziție acțiunea bazată pe contract, delict sau alt izvor de obligații, nu poate fi promovată **a.i.r.v.** Tot astfel, **a.i.r.v.** este inadmisibilă și atunci când reclamantul urmărește, în realitate,

să obțină o reparație pe care este îndreptățit să o pretindă pe calea unei acțiuni prescrise sau care este susceptibilă de a fi paralizată de către pârât prin invocarea unei excepții având acest efect. Dreptul sărăcitului de a promova **a.i.r.v.** nu este dependent de capacitatea de exercițiu a acestuia, după cum exercitarea acestui drept nu este dependentă nici de capacitatea civilă a îmbogățitului pârât, deoarece atât dreptul la restituire, cât și obligația de restituire a îmbogățirii fără justă cauză nu au ca sursă un act juridic, ci izvorăsc din faptul juridic licit al îmbogățirii fără justă cauză. În ipoteza când îmbogățitul este un incapabil, întinderea obligației sale de restituire se limitează la valoarea îmbogățirii aflată încă în patrimoniul său. Într-o atare ipoteză, urmează a se lua în considerare și ideea subrogației reale cu titlu particular; în toate cazurile, regula privind întinderea obligației de restituire este că pentru a stabili sau evalua măsura îmbogățirii pârâtului, și deci dimensiunile obligației de restituire, instanța de judecată urmează a se raporta la data introducerii acțiunii. Ca urmare, dacă îmbogățirea pârâtului a încetat, din motive independente de voința sa, până la acea dată, raportul obligațional se stinge. Pentru a se evita prejudicierea intereselor sărăcitului, se impune însă reevaluarea sărăcirii și îmbogățirii corelative, în funcție de întinderea lor în momentul judecății. Se creează astfel o excepție justificată de la principiul nominalismului monetar. **A.i.r.v.** se prescrie în termenul general de prescripție de trei ani. Acest termen începe să curgă din momentul când sărăcitul a cunoscut sau trebuia să cunoască atât îmbogățirea altuia în detrimentul său, cât și persoana care a realizat acea îmbogățire [sin. *acțiune în restituirea îmbogățirii fără justă cauză;* v. și *îmbogățire fără justă cauză*].

actio estimatoria (quanti minoris), v. *acțiune estimatorie.*

actio redhibitoria, v. *acțiune redhibitorie.*

activ net, v. *supraactiv.*

activ patrimonial, totalitatea drepturilor cu conținut economic susceptibile de evaluare bănească – și, implicit, a bunurilor la care ele se referă – aflate în patrimoniul unei persoane.

activ succesoral, ansamblul valorilor pozitive (drepturi patrimoniale și bunuri) existente în patrimoniul unei persoane fizice la data decesului acesteia, care formează obiectul transmisiunii moștenirii și, totodată, al împărțelii succesorale. Fac parte din **a.s.** bunurile mobile, bunurile imobile, precum și creanțele defunctului (față de moștenitori și față de terți). Bunurile ereditare sunt supuse evaluării, ținându-se seama de valoarea acestora de la data deschiderii succesiunii. Nu fac parte din **a.s.** drepturile viagere (rentele viagere și dreptul de uzufruct), deoarece acestea se sting la moartea titularului lor, adică pe data deschiderii succesiunii. De

asemenea, nu pot fi incluse în **a.s.** nici bunurile ce nu au făcut parte din patrimoniul defunctului la deschiderea succesiunii, precum fructele naturale percepute după data deschiderii succesiunii, fructele civile scadente la o dată ulterioară celei la care s-a deschis succesiunea; adăugirile sau îmbunătățirile aduse de moștenitori unui bun (sau unor bunuri) din proprietatea celui care lasă moștenirea; creanțele insolvabile, incerte ori litigioase; capitalul unei asigurări pe viață făcute de defunct în favoarea unui terț [v. și *data deschiderii succesiunii*].

actul cu sine însuși, act juridic încheiat de mandatar, pentru valorificarea unor bunuri ale mandantului, cu sine însuși, în calitate de cocontractant. Un astfel de act este prezumat că periclitează interesele mandantului, cu excepția cazului în care mandantul, fiind în cunoștință de cauză, dă împuternicire mandatarului în acest sens ori clauzele contractului de mandat sunt astfel precizate încât este exclusă vătămarea intereselor mandantului. În caz de vătămare a intereselor mandantului, acesta poate cere anularea actului păgubitor pentru dol prin reticență sau, mai larg, pentru violarea de către mandatar a obligației de loialitate față de mandant.

actus interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat (legea trebuie interpretată în sensul aplicării ei, iar nu în sensul neaplicării), adagiu latin ce exprimă regula de interpretare logică a legii civile, conform căreia orice normă juridică trebuie astfel interpretată încât să se identifice posibilitatea aplicării ei, iar nu să se motiveze imposibilitatea aplicării acesteia. Codul civil român consacră această regulă de interpretare numai pentru a fi aplicată convențiilor, dar pentru identitate de rațiune, doctrina juridică a extins-o și cu privire la interpretarea legii civile. *De lege lata*, această regulă de interpretare fundamentează principiul aplicării imediate a legii civile noi [v. și *interpretare logică a legii civile*].

acționar, persoană care posedă acțiuni la o societate pe acțiuni sau la o societate în comandită pe acțiuni.

acțiune, titlu reprezentativ al contribuției într-o societate de capitaluri, constituind o fracțiune a capitalului social și conferind posesorului său calitatea de asociat, cu toate drepturile și obligațiile aferente acestei calități (cum ar fi dreptul la dividende, de a participa la adunările generale ale societății, la controlul gestiunii etc.). Constituie titlu de valoare, având caracter negociabil, indivizibil și transmisibil. Este emis numai de societățile de capitaluri (societatea pe acțiuni și societatea în comandită pe acțiuni). Toate **a.** din aceeași emisiune au valoare egală. Orice **a.** plătită integral de către deținătorul său dă acestuia dreptul la un vot în adunarea generală a acționarilor, dacă prin actul constitutiv nu s-a prevăzut altfel. **A.** pot fi nominative

sau la purtător, materializate pe suport de hârtie sau dematerializate prin înscriere în cont [v. şi *acţiuni la purtător; acţiuni nominative*].

acţiune cambială, mijloc juridic prin care posesorul unei cambii îşi realizează dreptul său de creanţă izvorât din aceasta, urmărind, în cazul în care plata este refuzată, pe debitorul principal ori pe debitorii de regres. **A.c.** este: *a)* directă şi serveşte creditorului cambial la urmărirea trasului şi a avaliştilor acestuia, în cazul în care debitorul principal a acceptat cambia, dar refuză plata; exercitarea ei nu este supusă unor formalităţi deosebite, urmărirea datornicului pe cale judiciară putând fi făcută oricând, până la împlinirea termenului de prescripţie; *b)* indirectă (sau de regres) şi serveşte creditorului cambial la urmărirea debitorilor de regres, în caz de refuz de acceptare al trasului neurmat de o intervenţie (pentru acceptare şi plată); exercitarea acestei acţiuni este posibilă atât la împlinirea scadenţei, cât şi, în anumite condiţii, mai înainte de scadenţă, în ambele ipostaze fiind însă supusă unor formalităţi deosebite [v. şi *regres cambial*].

acţiune confesorie, acţiune reală prin care se ocroteşte sau se valorifică dreptul de superficie, dreptul de uzufruct, de uz sau abitaţie ori dreptul de servitute şi care serveşte la apărarea oricăruia dintre aceste drepturi reale.

acţiune de partaj succesoral, varietate a acţiunii civile prin care oricare din moştenitorii unei persoane poate solicita instanţei de judecată competente împărţeala moştenirii atunci când aceasta nu s-a putut face pe cale amiabilă ori dacă împărţeala moştenirii este obligatorie pe cale judecătorească potrivit legii. Poate fi promovată de către: moştenitorii universali sau cu titlu universal; creditorii personali ai acestora; succesorii lor în drepturi; procuror, atunci când un atare demers este justificat de necesitatea apărării unor interese generale. Nu poate fi intentată de către donatari sau legatari cu titlu particular de bunuri viitoare. Are caracter imprescriptibil. Persoana care cere împărţeala pe această cale trebuie să aibă capacitatea de a înstrăina. Cu prilejul soluţionării **a.p.s.**, instanţa trebuie să rezolve toate pretenţiile reciproce, precum şi neînţelegerile dintre moştenitori cu referire la moştenire, ca, de pildă, cele privitoare la raport, reducţiune, creanţe şi datorii ale comoştenitorilor faţă de succesiune etc. [v. şi *împărţeala moştenirii*].

acţiune de recurs, v. *acţiune în regres.*

acţiune de raport, v. *raport succesoral.*

acţiune de stat, varietate a acţiunii civile ce serveşte ca mijloc procesual pentru stabilirea sau modificarea unuia sau a mai multor elemente ale stării civile a unei persoane. Prin obiectul lor, aceste acţiuni se leagă indisolubil de izvorul concret de stare civilă. **A.s.**

sunt susceptibile de clasificare pe baza a două criterii, care au în vedere obiectul sau finalitatea lor şi respectiv persoanele îndreptăţite să le promoveze. Astfel, în funcţie de obiectul sau finalitatea lor, **a.s.** se pot grupa în două categorii principale, şi anume: acţiuni în reclamaţie de stat şi acţiuni în contestare de stat. Potrivit criteriului ce ţine seama de persoanele îndreptăţite să exercite acţiunile de stare civilă, se disting trei feluri de asemenea acţiuni, şi anume: acţiuni care pot fi promovate de orice persoană interesată; acţiuni susceptibile de a fi promovate numai de către persoanele expres arătate de lege; acţiuni ce pot fi exercitate în exclusivitate de către titularul stării civile. Indiferent de grupa în care se includ (din punct de vedere al obiectului lor sau al persoanei care le poate exercita), acţiunile de stare civilă se disting prin trei caractere juridice mai importante, şi anume: indisponibilitatea, imprescriptibilitatea şi personalitatea. Sunt indisponibile, deoarece însăşi starea civilă este indisponibilă, indisponibilitatea lor concretizându-se în lipsa de îndreptăţire a titularului dreptului la acţiune să tranzacţioneze cu privire la elementul de stare civilă ce formează obiectul pricinii. Legea îngăduie părţilor să tranzacţioneze numai în privinţa drepturilor de care pot dispune (art. 1703-1704 C. civ.). Or, drepturile ţinând de starea civilă sunt indisponibile. **A.s.** sunt imprescriptibile, deoarece însoţesc drepturi personale nepatrimoniale care, la rândul lor, sunt şi ele imprescriptibile. Prin derogare de la acest principiu, legea declară prescriptibile: acţiunea în nulitate relativă a căsătoriei (art. 21 C. fam.); acţiunea în tăgăduirea paternităţii (art. 55 C. fam.) şi acţiunea în stabilirea paternităţii din afara căsătoriei (art. 60 C. fam.). Caracterul strict personal al acţiunilor în discuţie presupune că, în principiu, ele aparţin numai titularului dreptului la acţiune; atunci când acest titular este lipsit de capacitate de exerciţiu are îndreptăţirea să le promoveze reprezentantul lui legal. În consecinţă, asemenea acţiuni nu pot fi intentate de către creditorii chirografari, pe calea acţiunii oblice; ele nu pot fi promovate nici de către moştenitorii titularului lor, acestora recunoscându-li-se numai îndreptăţirea de a le continua în anumite cazuri, dacă au fost pornite de către titular; în principiu nici procurorul nu le poate exercita [v. şi *acţiune în reclamaţie de stat; acţiune în contestare de stat; acţiune de stat ce poate fi promovată de orice persoană interesată; acţiune de stat susceptibilă de a fi promovată numai de persoanele expres arătate de lege; acţiune de stat ce poate fi exercitată în exclusivitate de către titularul stării civile*].

acţiune de stat ce poate fi exercitată în exclusivitate de către titularul stării civile, varietate a acţiunii de stat a cărei exercitare aparţine în exclusivitate titularului stării civile. Se includ în această subgrupă: acţiunea în nulitatea relativă a căsătoriei şi

acțiunea de divorț [v. *și acțiune de stat; stare civilă*].

acțiune de stat ce poate fi promovată de orice persoană interesată, varietate a acțiunii de stat ce are ca element de distincție împrejurarea că poate fi exercitată de orice persoană interesată. Fac parte din această subgrupă: contestarea recunoașterii de maternitate; contestarea filiației față de mamă în ipoteza în care lipsește concordanța dintre folosința stării civile și certificatul de naștere; contestarea recunoașterii paternității copilului din afara căsătoriei; contestarea filiației din căsătorie; acțiunea în nulitate absolută a căsătoriei; acțiunea în nulitate absolută a adopției [v. și *acțiune de stat; stare civilă*].

acțiune de stat susceptibilă de a fi promovată numai de persoanele expres arătate de lege, varietate de acțiune de stat particularizată prin aceea că promovarea ei este posibilă doar de către persoanele expres arătate de lege într-un atare sens. Din această subgrupă fac parte: acțiunea în stabilirea filiației față de mamă; acțiunea în stabilirea filiației față de tată pentru copilul din afara căsătoriei; acțiunea în nulitatea adopției; acțiunea în tăgăduirea paternității copilului rezultat din căsătorie. Potrivit legii, aceste acțiuni pot fi exercitate de către titularul stării civile și reprezentantul său legal, ca și de către procuror (cu excepția celor strict personale). Conform art. 57 din Legea nr. 273/2004, acțiunea în declararea nulității adopției aparține oricărei persoane interesate, iar după dobândirea de către adoptat a capacității depline de exercițiu, ea poate fi exercitată numai de către acesta [v. și *acțiune de stat; stare civilă*].

acțiune directă, instrument juridic pus la dispoziția creditorului, în anumite cazuri, printr-o prevedere expresă a legii, de a-și valorifica dreptul său de creanță pe calea justiției, în sensul de a pretinde executarea creanței sale direct de la un debitor al debitorului său, deși creditorul nu a avut calitatea de parte în contractul încheiat de către debitorul său cu propriul lui debitor. O ipoteză de acest gen este aceea a muncitorilor angajați de antreprenor pentru a executa o lucrare la care acesta s-a obligat prin contractul de antrepriză, muncitori cărora legea le dă dreptul să ceară plata pentru munca prestată de ei, direct de la beneficiarul lucrării, în măsura în care acesta ar mai fi dator față de antreprenor. Tot așa, atunci când mandatarul și-a substituit o altă persoană, legea recunoaște mandantului un drept de a acționa în justiție direct pe submandatar (adică pe substituitul de mandatar), deși mandantul este terț față de convenția de substituire intervenită ulterior între mandatar și submandatar. Totodată, legea recunoaște și submandatarului o **a.d.** împotriva mandantului pentru a-și recupera cheltuielile făcute prin aducerea la îndeplinire a însărcinării primite și aceasta cu toate că este terț față de contractul de mandat intervenit

între mandant și mandatar. **A.d.** constituie o excepție de la principiul relativității efectelor contractului. Ea conferă creditorului o situație juridică privilegiată, comparabilă cu aceea pe care o are terțul beneficiar în cazul stipulației pentru altul. Într-adevăr, dreptul la **a.d.** se naște, în puterea legii, direct în persoana creditorului, fără ca, în prealabil, să fi trecut măcar un moment prin patrimoniul debitorului acestuia. Ca urmare, titularul **a.d.** nu va avea de suferit concursul celorlalți creditori, fie ei chiar creditori privilegiați, ai debitorului său. Din acest punct de vedere, **a.d.** se deosebește de acțiunea oblică, care are drept consecință sporirea patrimoniului debitorului în beneficiul comun al tuturor creditorilor săi [v. și *acțiune oblică; stipulație pentru altul*].

acțiune estimatorie, varietate, cu caracter special, a acțiunii civile prin care cumpărătorul poate reclama în justiție de la vânzător, în cazul constatării unui viciu ascuns al lucrului cumpărat, o reducere a prețului proporțională cu reducerea valorii acelui lucru datorată respectivului viciu. Se numește estimatorie deoarece deprecierea valorii lucrului se constată și se estimează printr-o expertiză. Codul civil reglementează în favoarea cumpărătorului un drept de opțiune între a promova **a.e.** și a promova o acțiune redhibitorie, lăsându-i acestuia libertatea să aleagă dintre cele două mijloace juridice procedurale pe acela pe care îl consideră mai eficient și mai adecvat pentru protejarea intereselor sale. Doctrina și jurisprudența au evidențiat însă și o altă soluție, și anume remedierea defecțiunilor (adică înlăturarea viciilor ascunse) de către vânzător sau în contul acestuia de către cumpărător, când o atare reparare este posibilă și cu condiția ca ea să nu ocazioneze cheltuieli disproporționate cu remedierea defecțiunii lucrului. O asemenea soluție nu contravine intereselor cumpărătorului, dar nu trebuie considerată ca prioritară față de opțiunea reglementată de lege pe seama cumpărătorului între promovarea **a.e.** și intentarea acțiunii redhibitorii. Soluția menționată trebuie considerată ca fiind un al treilea element al domeniului dreptului de opțiune recunoscut de lege cumpărătorului. Exercitarea **a.e.** poate fi făcută în termen de 6 luni de la data descoperirii viciului ascuns, dar nu mai târziu de un an de la data predării lucrului, indiferent de natura acestuia, cu excepția construcțiilor, în cazul cărora termenul de prescripție este cel mult trei ani de la predarea lor. În cazul în care viciile au fost ascunse cu viclenie de către vânzător (în sensul că acesta, având cunoștință despre existența lor la momentul perfectării contractului, s-a comportat cu rea-credință) dreptul cumpărătorului de a promova **a.e.** se prescrie în termenul general de prescripție, adică în 3 ani. Jurisprudența a statuat că **a.e.** nu poate fi respinsă ca prescrisă în raport cu data constatării primelor

defecţiuni, dacă ulterior, dar înăuntrul termenului legal, se descoperă şi alte defecţiuni prin raportare la care pretenţiile cumpărătorului apar formulate în termen. Atunci când actele de constatare a viciilor ascunse sunt succesive, dreptul la acţiune se naşte la data încheierii ultimului act de constatare sau, mai exact, la data finalizării raportului comisiei tehnice. Dacă viciile nu au fost invocate pe cale de acţiune sau pe cale de excepţie în termenul de prescripţie, ele nu vor putea fi invocate pe cale de excepţie în cadrul acţiunii promovate de vânzător pentru neplata preţului [sin. *actio quanti minoris;* v. şi *acţiune redhibitorie; vicii ascunse*].

acţiune imobiliară, acţiune civilă care are ca obiect pretenţii privitoare la drepturi asupra unui bun imobil (prin natura lui, prin destinaţie sau prin obiectul la care se aplică). Este de competenţa instanţei locului unde este situat imobilul.

acţiune indirectă, v. *acţiune oblică.*

acţiune ipotecară, acţiune reală care se naşte din ipotecă şi care serveşte creditorului ipotecar la recuperarea creanţei sale ajunse la scadenţă, prin urmărirea bunului ipotecat.

acţiune în anulare, varietate a acţiunii în nulitate servind ca mijloc procedural părţii interesate de a cere în justiţie desfiinţarea retroactivă a unui act juridic lovit de nulitate relativă. Poate intenta **a.a.** numai partea ocrotită prin dispoziţia legală, care a fost nesocotită cu prilejul încheierii actului respectiv. Legea acordă această îndreptăţire persoanei care a încheiat un act juridic având consimţământul viciat, fiind lipsită la acea dată de capacitatea necesară pentru încheierea acelui act, precum şi persoanei care a contractat nesocotind prohibiţia legală de a contracta instituită de legiuitor în scopul ocrotirii ei. În vederea apărării intereselor statului, **a.a.** poate fi intentată şi de către procuror. **A.a.** este supusă prescripţiei extinctive; ea trebuie să fie introdusă în termenul general al prescripţiei extinctive. Această acţiune nu mai poate fi introdusă după ce partea îndreptăţită a confirmat (expres sau tacit) ca fiind valabil actul lovit de nulitate relativă.

acţiune în anularea actelor notariale, varietate a acţiunii în anulare având ca finalitate desfiinţarea actelor notariale lovite de nulitate relativă. Poate fi promovată numai de persoana ocrotită prin dispoziţia legală încălcată cu prilejul întocmirii actului de notarul public. Până la anularea prin hotărâre judecătorească irevocabilă, actul notarial atacat se prezumă ca fiind valabil îndeplinit. Când **a.a.a.n.** este promovată de debitorul supus executării silite, instanţa sesizată va putea dispune în timpul procesului suspendarea executării actului notarial. **A.a.a.n.** având ca obiect încheierea prin care s-a învestit cu formulă executorie o cambie sau un bilet la ordin este supusă prevederilor legale privitoare la cambie

şi la biletul la ordin ce reglementează opoziţia la executare.

acţiune în declararea nulităţii adopţiei, acţiunea prin care se solicită instanţei să se declare nulitatea absolută a adopţiei. Încetarea adopţiei prin declararea nulităţii acesteia este reglementată de art. 56-60 din Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopţiei. Adopţia este nulă, dacă a fost încheiată în alt scop decât cel al ocrotirii interesului superior al copilului sau cu încălcarea oricăror condiţii de fond sau de formă prevăzute de lege. Instanţa va putea respinge cererea de declarare a nulităţii adopţiei, dacă va constata că menţinerea adopţiei este în interesul celui adoptat. Acţiunea în declararea nulităţii adopţiei aparţine oricărei persoane interesate. După dobândirea de către adoptat a capacităţii depline de exerciţiu, acţiunea aparţine numai acestuia. În situaţia încetării adopţiei ca urmare a declarării nulităţii acesteia, adoptatul redobândeşte numele de familie avut înainte de încuviinţarea adopţiei. Părinţii fireşti ai copilului redobândesc drepturile şi îndatoririle părinteşti dacă instanţa nu decide instituirea tutelei sau a altor măsuri de protecţie specială a copilului, în condiţiile legii [v. şi *acţiune în anulare*].

acţiune în anularea titlului executoriu notarial, varietate a acţiunii în anulare prin care debitorul urmărit pe cale notarială cere instanţei judecătoreşti competente anularea titlului executoriu notarial. Această acţiune nu constituie o cale de atac propriu-zisă şi nici o instituţie specifică procedurii executării. Ca mijloc procedural de contestare, **a.a.t.e.n.** este susceptibilă de a fi utilizată numai de către debitor; pe de altă parte, debitorul, nefiind citat în faţa notarului public, nu-şi poate face apărările necesare cu ocazia rezolvării cererii cu privire la eliberarea unui titlu executoriu notarial. **A.a.t.e.n.** are ca obiect titlul executoriu emis de notarul public. Subiectul ei poate fi numai debitorul urmărit pe cale notarială, adică persoana împotriva căreia s-a emis titlul executoriu. Creditorul nu poate utiliza această acţiune pentru că legea o pune exclusiv la dispoziţia debitorului şi, totodată, pentru că titlul executoriu fiind emis ca urmare a încuviinţării cererii sale, creditorul nu mai justifică un interes legitim privind desfiinţarea acelui titlu. Ca temei al **a.a.t.e.n.**, debitorul poate invoca fie lipsa condiţiilor legale cerute pentru emiterea titlului executoriu (spre exemplu, că nu a fost somat în prealabil sau că la data sesizării notarului public era împlinit termenul de prescripţie prevăzut de lege etc.), fie inexistenţa raportului juridic, stingerea datoriei prin plată, prin compensaţie etc. Soluţionarea acestei acţiuni este dată în competenţa judecătoriei. Numai instanţa competentă sesizată cu **a.a.t.e.n.** are îndreptăţirea să verifice legalitatea titlului executoriu notarial, iar nu şi instanţa de executare, care trebuie să se conformeze titlului respectiv, ea nefiind îndri-

tuită nici să-l modifice, nici să-l anuleze. Legea nu stabilește un termen limită pentru intentarea **a.a.t.e.n.** Această acțiune poate fi promovată chiar și după efectuarea executării silite pe baza titlului executoriu în discuție, în termenul prevăzut de lege pentru prescrierea dreptului la acțiune, adică în 3 ani. Dreptul la acțiune se naște din momentul emiterii titlului executoriu de către notarul public. Din același moment începe să curgă și prescripția acestui drept. Punerea în mișcare a **a.a.t.e.n.** se face printr-o cerere de chemare în judecată al cărei obiect principal este pretenția debitorului reclamant de a se anula titlul executoriu, ca fiind nelegal sau neîntemeiat. Cererea se va introduce nu la notarul public emitent al titlului, ci direct la instanța competentă. Intentarea **a.a.t.e.n.** nu antrenează, prin ea însăși, pierderea valabilității titlului executoriu atacat; până la anularea lui prin hotărâre, acesta se socotește valabil îndeplinit. Ca urmare, creditorul poate cere punerea în executare a titlului notarial sau să continue urmărirea silită începută, pe temeiul lui, chiar după intentarea **a.a.t.e.n.**, o atare acțiune neavând, prin ea însăși, efect suspensiv de executare. Odată ce a fost sesizată, instanța de judecată va putea însă dispune la cererea debitorului, suspendarea executării. În această materie legea nu condiționează posibilitatea încuviințării suspendării executării silite de depunerea unei cauțiuni, așa cum de regulă se cere în dreptul comun. În cazul în care instanța admite **a.a.t.e.n.** se desființează, în tot sau în parte, titlul executoriu notarial. Atunci când la momentul pronunțării hotărârii de admitere a acțiunii executarea silită a fost deja săvârșită, prin hotărârea sa instanța va dispune: *a)* restituirea bunurilor debitorului, în eventualitatea în care ele au fost numai ridicate; sau *b)* restituirea contravalorii acestora, în cazul în care ele au fost vândute anterior pronunțării hotărârii. Hotărârea dată asupra **a.a.t.e.n.**, în eventualitatea admiterii acestei acțiuni, va constitui, astfel, și titlu executoriu pentru debitorul executat, în vederea restabilirii situației lui anterioare executării. Sentința judecătoriei este susceptibilă de căile de atac prevăzute de dreptul comun [v. și *acțiune în anulare; acțiune în anularea actelor notariale*].

acțiune în complângere, v. *acțiune posesorie generală.*

acțiune în confirmare, v. *acțiune în constatare.*

acțiune în constatare, acțiune civilă prin care se cere ca instanța de judecată să constate, prin hotărârea sa, fie existența unui drept (atunci când nu este posibilă promovarea unei acțiuni în realizarea acelui drept), fie inexistența unui pretins drept al pârâtului. **A.c.** este pozitivă când urmărește constatarea existenței unui drept sau a unui raport juridic și este negativă când se cere constatarea inexistenței unui drept sau raport juridic; în

ambele cazuri, **a.c.** este imprescriptibilă.

acțiune în constatarea nulității absolute a unui act juridic, varietate a acțiunii în nulitate servind ca mijloc procesual părții interesate de a cere în justiție desființarea retroactivă a unui act juridic lovit de nulitate absolută. Poate intenta **a.c.n.a.a.j.** oricare dintre părți, procurorul, precum și orice persoană interesată. Această acțiune nu este supusă prescripției extinctive; ea poate fi introdusă oricând, nulitatea absolută operând de plin drept, în puterea legii.

acțiune în contestare de stat, varietate a acțiunii de stat de specificul căreia este că prin intermediul ei reclamantul solicită modificarea stării civile a altei persoane. Fac parte din această subgrupă, de exemplu: acțiunea în tăgăduirea paternității, acțiunea în contestarea filiației față de mamă, acțiunea în contestarea recunoașterii adopției etc. [v. și *acțiune de stat; stare civilă*].

acțiune în contestarea filiației, v. *contestarea maternității; contestarea paternității.*

acțiune în contestarea recunoașterii de paternitate, v. *contestarea paternității.*

acțiune în nulitate, v. *acțiune în anulare; acțiune în constatarea nulității absolute a unui act juridic.*

acțiune în prestație tabulară, acțiune reală prin care cel îndreptățit să-și intabuleze în cartea funciară un drept real imobiliar poate cere instanței judecătorești să dispună înscrierea dreptului în cartea funciară, dacă cel care s-a obligat să strămute sau să constituie dreptul respectiv în favoarea sa refuză să predea înscrisul necesar pentru a-l intabula. **A.p.t.** are ca scop obținerea unei hotărâri judecătorești care să suplinească înscrisul de constituire sau de strămutare a dreptului real imobiliar și să servească la intabularea acestuia. În sistemul de carte funciară o asemenea hotărâre judecătorească nu este un titlu de proprietate, deoarece ea nu consfințește o obligație de a da și nici nu sancționează o obligație de a face, a cărei executare să marcheze momentul transferului dreptului real; în esență, printr-o asemenea hotărâre se dispune numai înscrierea în cartea funciară a unui drept real în favoarea reclamantului.

acțiune în reclamație de stat, varietate de acțiune de stat care se distinge prin aceea că prin intermediul ei reclamantul solicită să i se stabilească sau să i se modifice starea civilă. Fac parte din această subgrupă: acțiunea în stabilirea maternității, acțiunea în stabilirea paternității din afara căsătoriei, acțiunea de divorț, acțiunea de desfacere a adopției etc. [v. și *acțiune de stat; stare civilă*].

acțiune în rectificarea actelor de stare civilă, v. *rectificarea actelor de stare civilă.*

acțiune în rectificarea cărții funciare, acțiune civilă prin care se urmărește înlăturarea înscrierilor neîntemeiate efectuate în cartea funciară.

acțiune în recunoașterea dreptului, v. *acțiune în constatare.*

acțiune în reducțiune succesorală, v. *reducțiune succesorală.*

acțiune în regres, varietate a acțiunii civile prin care persoana care a plătit pentru altul sau pentru alții (în virtutea unei obligații legale sau convenționale, ori din proprie inițiativă) poate reclama în justiție obligarea celui sau celor pentru care a plătit, la restituirea plății făcute pe seama lor, fie subrogându-se în drepturile creditorului plătit (caz în care beneficiază de garanțiile acestuia), fie invocând raporturi juridice directe (generate de mandat, gestiunea de afaceri, îmbogățire fără justă cauză) pentru a putea obține, alături de suma achitată creditorului, și daunele-interese aferente (concretizate în dobânzi, alte cheltuieli etc.). Domeniul de aplicare a **a.r.** cuprinde: raporturile dintre codebitorii solidari, cele dintre fidejusor și debitorul garantat, raporturile generate de răspunderea pentru fapta altuia, de mandat, de gestiunea de afaceri etc. [sin. *acțiune recursorie;* (rar) *acțiune de recurs*].

acțiune în reintegrare, v. *acțiune posesorie specială.*

acțiune în resciziune, varietate a acțiunii civile în anulare reglementată pentru a servi minorului între 14 și 18 ani de a reclama anularea actului juridic lezionar încheiat de el. Promovarea **a.r.** este subordonată următoarelor condiții cumulative: să existe un act juridic lezionar pentru una dintre părți; partea care a suferit leziunea prin efectul acelui act să fie minor între 14 și 18 ani; încheierea actului lezionar de către minor să se fi făcut fără încuviințarea părinților sau a tutorelui; pentru valabilitatea actului juridic respectiv să nu fi fost necesară, potrivit legii, încuviințarea prealabilă a autorității tutelare. Codul civil nu recunoaște majorului dreptul de a intenta **a.r.** pentru leziune, dar uneori acesta poate obține anularea actului lezionar, invocând ca temei caracterul ilicit sau imoral al cauzei lui [v. și *leziune*].

acțiune în responsabilitate civilă, mijloc juridic prin care cel ce a suferit, în persoana sau bunurile sale, un prejudiciu, ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite de către o altă persoană, poate pretinde organului de jurisdicție competent (după caz: instanța judecătorească, organul de arbitraj) obligarea la reparațiune a celui sau a celor chemați să răspundă pentru consecințele negative ale faptei respective. **A.r.c.** se poate prezenta sub două forme, și anume: *a)* **a.r.c.** contractuală, prin care se urmărește repararea daunelor suferite de creditorul unei obligații contractuale ca urmare a neexecutării, executării necorespunzătoare sau

executării cu întârziere a acelei obligații de către debitorul ei. Posibilitatea promovării acestei acțiuni este condiționată de prealabila punere în întârziere a debitorului, întrucât, în lipsa acestei formalități, operează prezumția potrivit căreia creditorul n-a fost păgubit prin încălcarea obligațiilor contractuale ale debitorului; *b)* **a.r.c.** delictuală, prin care se urmărește repararea prejudiciilor cauzate prin încălcarea obligațiilor izvorâte direct din lege. Poate fi promovată de către acela care a fost nemijlocit prejudiciat printr-un delict civil, ca de exemplu: victima unei agresiuni; soția, descendenții sau ascendenții celui omorât etc. Când prin fapta ilicită s-a cauzat un prejudiciu colectiv, îndreptățirea de a promova **a.r.c.** delictuală aparține persoanei juridice în care s-a organizat colectivul de persoane fizice lezate (de exemplu, sindicate). Dreptul la **a.r.c.** delictuală nefăcând parte din categoria drepturilor intim legate de persoană (chiar dacă se naște ca urmare a vătămării persoanei), poate fi exercitat și de către creditorii celui prejudiciat, în numele acestuia, prin acțiune oblică; dacă însă prejudiciul patrimonial reprezintă consecința vătămării personalității morale a celui păgubit, executarea dreptului la **a.r.c.** delictuală implicând o apreciere strict personală din partea victimei, aparține în exclusivitate acesteia și, sub nicio formă și în nicio împrejurare, nu poate aparține creditorilor ei. Dreptul la **a.r.c.** delictuală constituie un element activ al patrimoniului victimei, care poate fi cesionat prin act juridic, dacă prejudiciul patrimonial nu provine din vătămarea personalității morale a acesteia; în această ipoteză, exercitarea **a.r.c.** delictuală va aparține cesionarului, iar debitorul obligației de responsabilitate va fi ținut față de acesta la plata reparațiunii integrale, și nu doar la restituirea prețului cesiunii; el poate paraliza însă acțiunea cesionarului, prevalându-se de retractul litigios în condițiile stabilite de lege. Dreptul la **a.r.c.** delictuală este transmisibil și prin moștenire legală sau prin act juridic pentru cauză de moarte, putând fi dobândit de moștenitorii, legatarii ori donatarii de bunuri viitoare universali sau cu titlu universal. În cazul în care soțul, copiii, părinții, bunicii, frații și surorile sau alte persoane apropiate victimei suferă un prejudiciu direct în propriul lor patrimoniu, ca urmare a decesului acesteia, devin ei înșiși victime ale faptei ilicite și dobândesc, pe lângă dreptul la **a.r.c.** delictuală moștenit, și un drept similar propriu. Paguba încercată de succesor având caracter de pagubă „prin ricoșeu", culpa victimei decedate va putea fi opusă acestuia, indiferent dacă el exercită dreptul la acțiune moștenit sau dreptul propriu la acțiune. **A.r.c.** delictuală poate fi exercitată și din oficiu, în cazul în care cel păgubit este o persoană lipsită în tot sau în parte de capacitate de exercițiu. **A.r.c.** delictuală se îndreaptă împotriva autorului faptei păgubitoare,

împotriva persoanei care, potrivit legii, răspunde pentru acesta (comitent, părinte, institutor sau artizan) ori împotriva succesorilor în drepturi (universali sau cu titlu universal) ai acestuia. Regimul juridic al **a.r.c.** prezintă unele particularități, după cum ea tinde la realizarea unei obligații în responsabilitate contractuală sau delictuală. Astfel: *a)* pe planul răspunderii delictuale, făptuitorul este de drept pus în întârziere, din chiar momentul săvârșirii faptei ilicite, în timp ce pe planul răspunderii contractuale, cel puțin în privința daunelor-interese moratorii, este necesară punerea prealabilă în întârziere a debitorului; *b)* sarcina probei culpei făptuitorului, în cazul răspunderii pentru fapta proprie, revine întotdeauna victimei, în timp ce pe planul răspunderii contractuale această sarcină incumbă creditorului păgubit numai când este vorba de obligații de mijloace; *c)* momentul începerii prescripției extinctive în materie delictuală este diferit față de acela din materia contractuală.

acțiune în restituirea îmbogățirii fără justă cauză, v. *actio de in rem verso; îmbogățire fără justă cauză.*

acțiune în restituirea plății nedatorate, mijloc procedural prin care cel care a efectuat o plată nedatorată (*solvens*) poate reclama în justiție restituirea acelei plăți de la cel care a primit-o fără drept (*accipiens*). Ca natură juridică, **a.r.p.n.** este o acțiune personală prescriptibilă în termenul general de prescripție care, în ce o privește, începe să curgă din momentul când *solvens* a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască atât faptul plății nedatorate, cât și persoana obligată la restituire. Totuși, atunci când obiectul plății a fost un lucru cert, **a.r.p.n.** dobândește caracterul de acțiune reală, fiind o veritabilă acțiune în revendicare ce poate fi promovată, deopotrivă, împotriva lui *accipiens,* ca și împotriva terțului subdobânditor al acelui lucru. Acesta din urmă o va putea însă paraliza invocând dobândirea bunului revendicat prin posesie de bună-credință. Într-o atare ipoteză, acțiunea intentată de *solvens* redobândește caracterul de acțiune personală, urmând ca, prin intermediul ei, reclamantul să se îndrepte împotriva lui *accipiens* spre a cere obligarea lui la restituirea prin echivalent: *solvens* va putea cere prețul încasat de *accipiens,* atunci când acesta a primit plata nedatorată cu bună-credință, sau contravaloarea reală a bunului, atunci când pârâtul a fost de rea-credință. **A.r.p.n.** este inadmisibilă atunci când *accipiens,* fiind creditorul unei alte persoane și primind plata nedatorată de la *solvens,* credea că primește plata de la sau pentru adevăratul debitor și, în această credință, și-a distrus titlul constatator al creanței sale. Într-o atare situație, *solvens* are drept de recurs împotriva adevăratului debitor. Temeiul acestui recurs rezidă în principiul inadmisibilității îmbogățirii fără justă cauză, iar acțiunea promovată de *solvens* va avea

caracterul unei veritabile *actio de in rem verso*. Regula menționată primește aplicare și în cazul când, primind plata nedatorată, *accipiens* își distruge titlul său juridic împotriva adevăratului debitor. Astfel, dacă *accipiens* renunță la întreruperea prescripției dreptului său de creanță ca urmare a plății făcute de *solvens* din propria sa eroare, acțiunea în repetițiune a plății promovată de acesta din urmă va fi respinsă, deoarece, în caz contrar, *accipiens* ar suferi un prejudiciu. Respectivul prejudiciu ar trebui reparat, iar cea mai bună reparațiune a lui se realizează prin lipsirea lui *solvens* de dreptul la restituirea plății nedatorate, plată pe care a făcut-o din propria sa culpă. În fine, **a.r.p.n.** urmează a fi respinsă și atunci când *solvens* a făcut plata nedatorată unui incapabil care nu putea primi nici chiar o plată datorată. Codul civil prevede că plata făcută unui incapabil (minor sau interzis judecătoresc) este nulă. În acest caz, **a.r.p.n.** este admisibilă numai dacă și în măsura în care *solvens* probează că plata nedatorată a profitat incapabilului de bună-credință. *Accipiensul* incapabil, de rea-credință, dovedită de *solvens*, este însă supus restituirii plății nedatorate, indiferent dacă o atare plată i-a profitat sau nu [v. și *plată nedatorată; actio de in rem verso*].

acțiune în revendicare, acțiune civilă reală prin care proprietarul care a pierdut posesia bunului său cere restituirea acestuia de la posesorul neproprietar. **A.r.** constituie astfel un mijloc juridic specific de apărare a dreptului de proprietate; ea are caracter petitoriu, deoarece tinde să stabilească direct existența dreptului de proprietate al reclamantului și, totodată, caracter real, deoarece poate fi introdusă împotriva oricărei persoane care încalcă dreptul de proprietate. **A.r.** este: *a)* imobiliară, ori de câte ori are ca obiect un bun imobil; *b)* mobiliară, atunci când are ca obiect un bun mobil. Ea prezintă particularități diferite în aceste ipostaze, particularități care decurg din deosebirile dintre regimul juridic aplicabil celor două categorii de bunuri; de asemenea, **a.r.** are particularități specifice și în funcție de forma de proprietate căreia îi aparține bunul revendicat [v. și *acțiunea în revendicare imobiliară; acțiunea în revendicare mobiliară*].

acțiune în revendicare imobiliară, acțiune în revendicare având ca obiect bunuri imobile. În ceea ce privește proba dreptului de proprietate, reclamantul trebuie să probeze că este titularul dreptului de proprietate asupra bunului revendicat, în favoarea pârâtului operând o prezumție relativă de proprietate, desprinsă din faptul posesiunii bunului; proba se face prin titlul de proprietate, care poate să fie un act translativ sau declarativ (hotărâre judecătorească, act de partaj, o tranzacție etc.). **A.r.i.** este imprescriptibilă sub aspect extinctiv; imprescriptibilitatea ei decurge din caracterul perpetuu al dreptului

de proprietate, drept ce nu se stinge prin neuz, oricât de îndelungată ar fi starea de pasivitate a titularului său. Ea poate fi paralizată totuși, prin invocarea de către pârât a excepției că a dobândit bunul revendicat prin uzucapiune. În cazul admiterii acțiunii proprietarului, posesorul pârât (fie de bună-credință sau de rea-credință) va fi obligat să-i restituie bunul respectiv liber de orice sarcină; restituirea trebuie să se facă în natură, iar dacă aceasta nu mai este cu putință (fie pentru că lucrul a pierit din cauza unui eveniment de forță majoră, fie pentru că a fost expropriat în timpul posesiei, pentru cauză de utilitate publică), restituirea se va face prin echivalent; dacă bunul pierit era asigurat, posesorul pârât va restitui indemnizația de asigurare primită, iar dacă bunul a fost expropriat, el va restitui indemnizația de expropriere pe care a încasat-o. Posesorul de bună-credință este îndreptățit să păstreze fructele primite sau culese până la data acționării lui în justiție de către adevăratul proprietar; el are însă obligația să restituie fructele percepute ulterior chemării lui în judecată, considerându-se că buna sa credință încetează din acel moment. Posesorul de rea-credință este obligat să restituie valoarea tuturor fructelor bunului revendicat (percepute, consumate sau nepercepute de el); are însă dreptul să rețină cheltuielile făcute cu perceperea fructelor, deoarece acele cheltuieli trebuiau făcute și de către adevăratul proprietar. Atât posesorul de bună-credință, cât și cel de rea-credință au dreptul să primească de la adevăratul proprietar cheltuielile necesare pentru conservarea bunului, precum și cheltuielile utile, în măsura în care acestea au determinat o sporire a valorii bunului, considerată la momentul înapoierii lui adevăratului proprietar. Niciunul dintre ei nu are însă dreptul să pretindă restituirea cheltuielilor voluptuarii.

acțiunea în revendicare mobiliară, acțiune în revendicare având ca obiect bunuri mobile. Domeniul ei de aplicare este limitat de regula consacrată prin lege, potrivit căreia la bunurile mobile posesiunea de bună-credință valorează titlu de proprietate, ceea ce face ca, în cele mai multe cazuri, revendicarea unor asemenea bunuri să fie imposibilă. **A.r.m.** poate avea ca obiect numai acele bunuri mobile în privința cărora regula menționată nu primește aplicare. Astfel de bunuri sunt: bunurile mobile considerate accesorii ale unui imobil (ca de exemplu, mobilierul dintr-un apartament); bunurile pierdute de către proprietar sau acelea care au fost furate de la acesta. În toate aceste cazuri, reclamantul revendicant va trebui să dovedească următoarele împrejurări: că el a fost posesor al bunului revendicat; că acel lucru a ieșit din patrimoniul lui, fără voia sa; că bunul respectiv este identic cu acela aflat în detenția ilegală a pârâtului. Pentru bunurile mobile care au fost furate sau pierdute, proprietarul decade din dreptul de

a le revendica dacă nu introduce acțiunea în justiție în termenul prevăzut de lege. În principiu, proprietarul nu este obligat să plătească posesorului decât contravaloarea bunului revendicat, chiar dacă acel posesor dovedește că a cumpărat bunul în litigiu și a plătit prețul în întregime pentru el; posesorul nelegitim se poate despăgubi pe calea unei acțiuni personale în restituirea prețului de la vânzător. Prin excepție, adevăratul proprietar are obligația să plătească prețul plătit de posesorul pârât pentru bunul revendicat, numai dacă acesta a fost de bună-credință când l-a dobândit, cumpărarea realizându-se într-un loc public, unde astfel de operațiuni se fac în mod obișnuit. În privința hoțului, a găsitorului sau a oricărui dobânditor de rea-credință, posesia lucrului mobil nu valorează titlu de proprietate; ca urmare, de la aceștia bunul poate fi revendicat în termenul general de prescripție al acțiunilor reale. În cazul admiterii acțiunii proprietarului, posesorul pârât va fi obligat să-i restituie lucrul revendicat, liber de orice sarcină; restituirea se face în natură, iar dacă aceasta nu mai este cu putință (fie pentru că lucrul a fost dobândit de un terț de bună-credință, fie pentru că a pierit fortuit, fie pentru că în timpul posesiei bunul a fost expropriat pentru cauză de utilitate publică), restituirea se va face prin echivalent (prin dezdăunare); dacă bunul pierdut a fost asigurat, posesorul va restitui indemnizația de asigurare primită, iar dacă bunul a fost expropriat, va restitui indemnizația de expropriere. Posesorul pârât are dreptul să pretindă de la proprietarul revendicant restituirea cheltuielilor necesare pentru conservarea bunului, precum și a cheltuielilor utile, în măsura în care acestea au determinat o sporire a valorii bunului, considerată la momentul înapoierii lui proprietarului; el nu este îndreptățit să pretindă restituirea cheltuielilor voluptuarii.

acțiune în reziliere, mijloc procedural prin care partea contractantă ce și-a executat prestația asumată printr-un contract sinalagmatic cu executare succesivă poate solicita justiției rezilierea acelui contract, atunci când cealaltă parte nu și-a executat culpabil obligațiile asumate contractual. Ca natură juridică, **a.r.** este o acțiune în realizare. Promovarea **a.r.** este subordonată aceloraşi condiții ca și acțiunea în rezoluțiune. Prin admiterea **a.r.** de către instanța judecătorească se pronunță desființarea numai pentru viitor a contractului respectiv. Prestațiile executate în trecut, fiind, de regulă, ireversibile, rămân bine și definitiv executate, neputând fi cerută înapoierea lor [v. și *acțiune în rezoluțiune; reziliere*].

acțiune în rezoluțiune, mijloc procedural prin care partea contractantă care și-a executat prestația asumată se poate adresa justiției pentru a solicita rezoluțiunea contractului, respectiv

atunci când cealaltă parte contractantă nu şi-a executat culpabil propria sa prestaţie. Ca natură juridică, **a.r.** este o acţiune în constatare în cazul contractelor prin care părţile au stipulat un pact comisoriu de gradul II sau III, iar în toate celelalte cazuri ea se înfăţişează ca fiind o acţiune în realizarea dreptului. Rezoluţiunea poate fi pronunţată de instanţa de judecată dacă sunt întrunite următoarele condiţii: *a)* una din părţi să nu-şi fi executat obligaţiile sale; Codul civil nu distinge între neexecutarea totală şi executarea parţială, motiv pentru care **a.r.** este admisibilă chiar şi în cazul neexecutării parţiale, dacă partea din obligaţie care nu a fost executată a fost considerată esenţială la încheierea contractului; *b)* în principiu, neexecutarea trebuie să fie imputabilă debitorului obligaţiei respective; dacă neexecutarea este consecinţa unor împrejurări neimputabile debitorului, se pune problema încetării contractului pentru imposibilitate fortuită de executare, deci se trece din domeniul răspunderii contractuale în domeniul riscurilor contractuale; *c)* debitorul obligaţiei neexecutate să fi fost pus în întârziere, în condiţiile prevăzute de lege; prin punerea în întârziere, creditorul dovedeşte refuzul de executare al debitorului. În prezenţa acestor condiţii, **a.r.** este admisibilă şi deci instanţa de judecată poate pronunţa rezoluţiunea contractului [v. şi *rezoluţiune*].

acţiune în simulaţie, mijloc procedural prin care se cere instanţei de judecată să constate existenţa şi conţinutul actului secret, cu scopul de a înlătura actul aparent sau acele clauze ale sale care anihilează sau maschează actul real. În principiu, **a.s.** are ca efect încetarea caracterului secret al contraînscrisului, şi nu desfiinţarea acestuia. Acest contract secret nu îşi va produce efectele decât în măsura în care a fost încheiat valabil. Simulaţia, prin ea însăşi, este valabilă, deci actul secret va fi menţinut şi va produce efectele sale în toate situaţiile când a fost încheiat valabil. Sancţiunea simulaţiei nu este nulitatea, ci inopozabilitatea actului secret faţă de terţi. Este posibil ca **a.s.** să fie dublată de acţiunea în nulitate ori de câte ori realizarea simulaţiei a implicat încălcarea dispoziţiilor imperative ale legii sau contravine ordinii publice sau bunelor moravuri. Exercitarea **a.s.** aparţine oricărei persoane interesate să invoce în favoarea sa actul secret, dacă este valabil, sau să solicite constatarea nulităţii acelui act. Astfel, pot promova această acţiune: partea contractantă interesată, succesorii în drepturi ai partenerilor contractuali, precum şi terţii propriuzişi. Frecvent, în practică, **a.s.** este promovată de creditorul unuia dintre contractanţi care, fiind prejudiciat prin actul aparent, are interese să se prevaleze de actul secret ce-i este favorabil. Atunci când una din părţile contractante nu-şi execută obligaţiile asumate prin actul secret (real), invocând, în justificarea conduitei sale, actul

aparent, intentarea **a.s.** se va face de către cealaltă parte contractantă, care este interesată în respectarea voinței reale a contractanților. **A.s.**, fiind o acțiune în constatare, este imprescriptibilă. Ea poate fi exercitată oricând pe cale principală, dar și pe cale de excepție. Această posibilitate decurge din principiul conform căruia aparența în drept poate fi înlăturată oricând, actul juridic simulat nefiind susceptibil de consolidare prin trecerea timpului. **A.s.** trebuie distinsă de acțiunea în executarea prestațiilor la care părțile s-au obligat prin efectul actului secret (real). Această din urmă acțiune, ca natură juridică, este o acțiune în realizarea unui drept patrimonial, fiind prescriptibilă în termenul general de prescripție stabilit de lege [v. și *act aparent; act secret; simulație*].

acțiune mixtă, acțiune civilă prin care se exercită concomitent un drept real și un drept personal (de creanță), care au luat naștere din aceeași operațiune juridică. Poate fi utilizată în scopul obținerii executării unui act juridic care a creat sau transferat un drept real asupra unui imobil, dând naștere, concomitent, și unor obligații personale (este cazul acțiunii în predarea unui imobil, întemeiată pe vânzare, în sistemul actelor consensuale), precum și pentru anularea sau rezoluțiunea unui contract prin care se transmite sau se constituie un drept real imobiliar (este cazul acțiunii în revocarea donației pentru neîndeplinirea sarcinii etc.).

acțiune mobiliară, acțiune civilă care are ca obiect pretenții privitoare la drepturi asupra unui bun mobil (corporal sau incorporal) ori mobil prin anticipație. Este de competența instanței domiciliului pârâtului.

acțiune negatorie, acțiune reală prin care reclamantul contestă că pârâtul ar avea un drept de superficie, un drept de uzufruct, de uz sau de abitație ori de servitute asupra unui bun aflat în proprietatea sa.

acțiune oblică, acțiune civilă prin care creditorul chirografar exercită în numele debitorului său, substituindu-i-se, drepturile și acțiunile patrimoniale neexercitate de către acesta. **A.o.** se fondează pe dreptul de gaj general al creditorului, constituie un mijloc preventiv de apărare împotriva pericolului insolvabilității debitorului și are ca scop conservarea patrimoniului acestuia. Domeniul de aplicare a **a.o.** cuprinde numai drepturile și acțiunile patrimoniale care sunt în pericol de a se pierde din cauza pasivității debitorului; creditorului nu-i este îngăduit să exercite drepturile și acțiunile strict personale ale debitorului, cum sunt cele care se referă la starea și capacitatea persoanei, cele care implică o apreciere subiectivă din partea titularului (de exemplu, revocarea unei donații) și nici acțiunile ce privesc bunuri neurmăribile ale acestuia; de asemenea, creditorul nu este îndreptățit să se substituie debitorului în administrarea patri-

moniului acestuia, întrucât o astfel de imixtiune a creditorului ar răpi debitorului libertatea de acțiune, punându-l într-o situație asemănătoare cu aceea a incapabilului. Pentru exercitarea **a.o.** se cer întrunite următoarele condiții: *a)* debitorul să fi neglijat ori refuzat a-și exercita el însuși dreptul sau acțiunea în exercitarea căreia i se subrogă creditorul; *b)* să existe un pericol de insolvabilitate a debitorului prin pierderea dreptului neexercitat de el; *c)* creanța creditorului să fie certă și lichidă; nu se cere ca ea să fie exigibilă și cu atât mai puțin, să existe un titlu executoriu, deoarece **a.o.** constituie numai un mijloc de evitare a diminuării gajului general, și nu un mijloc de executare silită. Exercitarea **a.o.** nu reclamă ca debitorul să fi fost pus în întârziere de a-și valorifica dreptul și nici ca creanța să fie anterioară dreptului pe care creditorul vrea să-l valorifice în numele debitorului. Creditorul promovează această acțiune direct împotriva terțului căruia îi este opozabil dreptul debitorului; nu este necesar ca acesta din urmă să fie introdus în proces, dar introducerea lui în cauză este totuși utilă, pentru a-i face hotărârea judecătorească opozabilă și pentru a-l împiedica să tranzacționeze fraudulos cu pârâtul. Terțul pârât are dreptul să opună creditorului reclamant toate excepțiile pe care le-ar fi putut opune debitorului. **A.o.** nu antrenează indisponibilizarea drepturilor debitorului; acesta poate dispune de ele chiar după intentarea acțiunii, actele sale fiind opozabile creditorului, dacă nu sunt frauduloase. **A.o.** este în profitul tuturor creditorilor, chiar și atunci când a fost exercitată numai de către unul dintre ei, întrucât orice valoare care se adaugă patrimoniului debitorului sporește gajul general al tuturor creditorilor [sin. *acțiune indirectă, acțiune subrogatorie*].

acțiune pauliană, acțiune civilă prin care creditorul poate cere anularea actelor juridice făcute în frauda drepturilor sale de către debitor. Vizând existența acestor acte, **a.p.** este îndreptată atât împotriva debitorului, cât și împotriva terțului care a beneficiat de pe urma lor. Fundamentul ei juridic față de debitor rezidă, pe de-o parte, în dreptul de gaj general al creditorului, iar pe de altă parte, în ideea că prin actele sale frauduloase debitorul comite un delict civil împotriva creditorului, delict ale cărui consecințe negative este obligat a le repara. Față de terțul beneficiar al actului, dacă acesta a fost complice la fraudă (deci de rea-credință), **a.p.** se fundamentează pe principiul responsabilității delictuale, iar dacă a fost de bună-credință, în măsura în care a tras foloase de pe urma actului ce a prejudiciat pe creditor, terțul este ținut să suporte consecințele desființării acelui act pe baza principiului că nimeni nu se poate îmbogăți pe nedrept în detrimentul altuia. Pentru promovarea **a.p.** sunt necesare următoarele condiții: *a)* să existe o fraudă din partea debito-

rului; *b)* să se fi cauzat o prejudiciere a drepturilor creditorului, care să constea în micşorarea gajului general, de natură să determine insolvabilitatea totală sau parţială a debitorului; *c)* actul atacat să nu constituie exerciţiul unui drept strict personal al debitorului; astfel, nu poate fi atacat actul prin care debitorul renunţă la revocarea unei donaţii pentru ingratitudine, nici actul de recunoaştere a unui copil din afara căsătoriei etc.; *d)* creanţa creditorului să fie anterioară actului atacat, întrucât dacă este posterioară, acel act nu poate fi nici prejudiciabil şi nici fraudulos pentru creditor; *e)* creanţa să fie certă, lichidă şi exigibilă; *f)* în cazul actelor cu titlu oneros, terţul să fi participat, în complicitate cu debitorul, la fraudă. În principiu, orice act încheiat de către debitor în aceste condiţii poate fi atacat prin **a.p.**; actele cu titlu gratuit sunt atacabile chiar dacă terţul achizitor a fost de bună-credinţă. Prin excepţie, unele acte care întrunesc condiţiile necesare pentru promovarea **a.p.** nu pot fi totuşi atacate pe această cale; astfel de acte sunt: plata unei datorii; contractarea unor noi obligaţii; exercitarea unei operaţiuni legale; partajul, dacă creditorul n-a intervenit la partaj şi nu s-a opus ca acesta să se facă în lipsa lui etc. **A.p.** este o acţiune personală revocatorie; efectul ei revocator este relativ, limitat la raportul dintre creditor şi terţ. Faţă de terţul dobânditor, **a.p.** are ca efect revocarea actului, dar numai în măsura în care aceasta este necesară pentru îndestularea creditorului; terţul poate opri această acţiune şi să păstreze bunul, plătind creditorului datoria celui de la care a dobândit bunul. Actul revocat rămâne valabil în raporturile dintre debitor şi terţi; ca urmare valoarea lucrului care excede plata creditorului nu aparţine debitorului, ci terţului dobânditor. Când terţul a dobândit cu titlu oneros, el are acţiune în regres împotriva debitorului pentru întreaga valoare de care a fost lipsit prin admiterea acţiunii creditorului urmăritor. Revocarea profită numai creditorilor care au cerut-o în instanţă; aceştia vor putea urmări pe cale silită bunul chiar în mâinile terţului, ca şi cum el n-ar fi ieşit din patrimoniul debitorului. Faţă de creditorii care n-au intervenit în acţiune, actul atacat rămâne valabil, iar bunul înstrăinat rămâne în patrimoniul dobânditorului, neputând fi urmărit de ei.

acţiune personală, acţiune în justiţie care se întemeiază pe un drept personal (de creanţă) şi serveşte la exercitarea sau apărarea acelui drept. Prin acţiuni de acest gen se valorifică drepturile care se nasc din contracte, din alte acte juridice, din lege, din fapte cauzatoare de prejudicii etc.

acţiune petitorie, acţiune reală imobiliară care tinde la apărarea dreptului de proprietate sau a altui drept real imobiliar. **A.p.** priveşte însuşi fondul dreptului şi, ca atare, aparţine numai titularului dreptului real contestat sau încălcat. Au acest

caracter: acţiunea în revendicare, acţiunea confesorie şi cea negatorie.

acţiune posesorie, acţiune reală imobiliară prin care se urmăreşte apărarea posesiunii imobilului, împotriva oricăror tulburări ori redobândirea ei, atunci când a fost pierdută. Poate fi intentată de posesor, indiferent dacă este sau nu şi proprietarul acelui imobil. **A.p.** este de două feluri, şi anume: *a)* în complângere; *b)* în reintegrare.

acţiune posesorie generală, acţiune posesorie folosită pentru a face să înceteze orice fel de tulburare a posesiei de natură a împiedica exerciţiul liber şi efectele juridice ale posesiei, cu excepţia cazului în care deposedarea s-a făcut prin violenţă. Posibilitatea utilizării ei este legată de îndeplinirea cumulativă a trei condiţii, şi anume: *a)* să nu fi trecut un an de la tulburare sau deposedare; *b)* reclamantul să facă dovada că înainte de data tulburării sau a deposedării a posedat bunul cel puţin un an; *c)* posesia reclamantului să întrunească cerinţele prevăzute de lege pentru a fi caracterizată ca posesie utilă. În mod excepţional, **a.p.** poate fi utilizată şi de către un detentor precar (de exemplu, locatarul) care deţine lucrul în interesul său propriu pe baza unui contract cu posesorul; detentorul însă nu va putea folosi această acţiune în cazul în care tulburător este însuşi posesorul, deoarece împotriva acestuia din urmă îşi poate apăra dreptul său prin acţiune izvorâtă din contractul care a generat acel drept [sin. *acţiune în complângere*].

acţiune posesorie specială, acţiune posesorie specifică pentru apărarea posesiei în cazul în care deposedarea sau tulburarea a fost făcută prin violenţă (fără justificare în drept); utilizarea violenţei nefiind permisă nici împotriva posesorului de rea-credinţă, această acţiune poate fi utilizată şi de către un asemenea posesor, căruia legea îi recunoaşte îndreptăţirea de a cere restabilirea situaţiei ce a precedat violenţa. Posibilitatea exercitării **a.p.s.** este condiţionată numai de împrejurarea de a nu fi trecut mai mult un an de la tulburare sau deposedare. Poate fi exercitată şi de un detentor precar, chiar împotriva posesorului de la care deţine bunul, atunci când tulburarea sau deposedarea s-a produs prin violenţă [sin. *acţiune în reintegrare (reintegranda)*].

acţiune reală, acţiune civilă prin care se urmăreşte ocrotirea sau valorificarea unui drept real. **A.r.** tipică este acţiunea în revendicare.

acţiune recursorie, v. *acţiune în regres.*

acţiune redhibitorie, varietate cu caracter special a acţiunii civile prin care cumpărătorul poate cere rezoluţiunea vânzării, invocând existenţa unui viciu ascuns al lucrului. Este admisibilă chiar dacă natura viciului nu ar face lucrul impropriu destinaţiei sale normale. Instanţa de judecată sesizată are însă libertatea de apreciere în ce

priveşte oportunitatea rezoluţiunii contractului, în raport cu gravitatea viciului reclamat, putând dispune numai o reducere de preţ atunci când acel viciu este de mică importanţă. O atare soluţie converteşte finalitatea **a.r.**, făcând-o identică cu finalitatea acţiunii estimatorii. Codul civil dispune că în caz de admitere a **a.r.**, vânzătorul are obligaţia ca, reprimind lucrul, să restituie cumpărătorului preţul şi cheltuielile vânzării. Atunci când constatarea existenţei viciului ascuns se face după înstrăinarea lucrului de către cumpărător, dreptul de a exercita **a.r.** revine subdobânditorului. Exercitarea **a.r.** poate fi făcută în termen de 6 luni, iar dacă viciile ascunse au fost ascunse cu viclenie de către vânzător (în sensul că acesta având cunoştinţă despre existenţa lor la momentul perfectării contractului, s-a comportat cu rea-credinţă) în termenul general de prescripţie extinctivă. Aceste termene de prescripţie încep să curgă de la data descoperirii viciului ascuns, însă cel mai târziu de la împlinirea unui an de la predarea lucrului, indiferent de natura acestuia, cu excepţia construcţiilor, iar în cazul acestora, cel mai târziu de la împlinirea a 3 ani de la predare. Acţiunea nu poate fi respinsă ca prescrisă, în raport cu primele defecţiuni constatate, dacă ulterior se descoperă, înăuntrul termenului legal, şi alte defecţiuni, prin raportare la care pretenţiile cumpărătorului privind rezoluţiunea contractului apar formulate în termen. Atunci când actele de constatare a viciilor ascunse sunt succesive, dreptul la acţiune se naşte la data încheierii ultimului act de constatare sau mai exact la data finalizării raportului comisiei tehnice. Dacă viciile nu au fost invocate pe cale de acţiune sau pe cale de excepţie în termenul de prescripţie, ele nu vor putea fi invocate pe cale de excepţie în cadrul acţiunii promovate de vânzător pentru neplata preţului [sin. *actio redhibitoria;* v. şi *acţiune estimatorie; vicii ascunse*].

acţiune revocatorie, v. *acţiune pauliană.*

acţiune subrogatorie, *v. acţiune oblică; subrogare personală.*

acţiuni la purtător, acţiuni emise de societăţile comerciale de capitaluri, fără ca pe ele să fie menţionat numele titularului. Drepturile încorporate în asemenea acţiuni aparţin celui care le posedă, transmiţându-se cu uşurinţă de la un posesor la altul, prin simpla tradiţie materială a titlului.

acţiuni nominative, acţiuni emise de societăţile comerciale de capitaluri, la care numele titularului este menţionat atât pe titlu, cât şi în registrul societăţii. Ele se caracterizează prin aceea că: *a)* numai titularii lor pot exercita drepturile pe care le încorporează; *b)* pot fi cesionate, dar pentru ca cesiunea să fie opozabilă terţilor, trebuie să fie menţionată în registrul societăţii, formalitate obligatorie şi pentru ipoteza constituirii acţiunilor în gaj.

În cazul **a.n.** emise în formă materială, alături de declaraţia semnată de cedent şi de cesionar, trebuie făcută şi o menţiune cu privire la cesiune, direct pe titlu, menţiune semnată de ambele părţi. Se utilizează, de regulă, numai atunci când există interes să se cunoască cine deţine capitalul societăţii.

acţiuni privilegiate, acţiuni create prin actul constitutiv al societăţii pe acţiuni şi care asigură posesorilor lor avantaje mai mari decât acţiunile obişnuite, şi anume: fie dau dreptul la dividende speciale, fie comportă posibilitatea prelevării dividendelor mai înainte de orice altă repartizare, fie conferă un vot plural în adunarea generală a acţionarilor, fie, în fine, dau dreptul la dividende, deşi posesorul lor nu are calitatea de asociat.

acţiuni succesorale, sintagmă ce desemnează în mod generic întreg setul de acţiuni în justiţie reglementate de lege pentru a fi utilizate în raporturile dintre moştenitori şi dintre aceştia şi terţi, în vederea punerii în valoare a unor drepturi succesorale ori a unor drepturi ce au o anumită legătură cu o moştenire sau cu calitatea de moştenitori a unor persoane. **A.s.** pot fi grupate după cum urmează: *a)* **a.s.** propriu-zise şi **a.s.** privitoare la moştenire; *b)* **a.s.** specifice şi **a.s.** nespecifice. Au caracter de **a.s.**: acţiunea în petiţie de ereditate; acţiunea de partaj succesoral; acţiunea în reducţiune succesorală; acţiunea de raport succesoral; acţiunea împotriva măsurilor de conservare a patrimoniului succesoral luate în cursul procedurii succesorale notariale; acţiunea în anulare (vizând certificatul de moştenitor, certificatul de vacanţă succesorală, renunţarea la succesiune, testamentul); acţiunea în contestare (având ca obiect validitatea unui testament, existenţa şi întinderea masei succesorale, apartenenţa sau neapartenenţa unor bunuri la masa succesorală, calitatea de legatar universal a reclamantului în baza unui testament olograf); acţiunea de repunere în termenul de acceptare a succesiunii; acţiunea întemeiată pe obligaţia de garanţie a împărţelii moştenirii; acţiunea fundamentată pe gestiunea de afaceri (având ca finalitate recuperarea de către reclamant de la ceilalţi moştenitori a datoriilor succesiunii plătite de el peste partea sa); acţiunea întemeiată pe ideea de subrogaţie personală (având aceeaşi finalitate); acţiunea referitoare la administrarea bunurilor în perioada indiviziunii succesorale; acţiunea vizând darea socotelilor; acţiunea pentru predarea legatului particular; acţiunea creditorilor (ipotecari sau chirografari) ce formulează pretenţii asupra succesiunii etc. Competenţa soluţionării **a.s.** revine, prin derogare de la regulile de drept comun, instanţei de judecată în raza teritorială a căreia defunctul a avut ultimul domiciliu (dacă acest ultim domiciliu a fost în ţară) sau instanţei de judecată a locului unde se află principalele bunuri ereditare (dacă

ultimul domiciliu al defunctului a fost în străinătate) [v. şi *acţiuni succesorale propriu-zise; acţiuni succesorale privitoare la moştenire; acţiuni succesorale specifice; acţiuni succesorale nespecifice*].

acţiuni succesorale nespecifice, varietate de acţiuni succesorale de specificul cărora este faptul că sunt susceptibile de utilizare şi în alte domenii decât acela al moştenirii. Fac parte din această grupă: acţiunea creditorilor (ipotecari sau chirografari) ce formulează pretenţii asupra succesiunii; acţiunea în contestare (vizând validitatea unui testament, calitatea de legatar universal a reclamantului în baza unui testament olograf); acţiunea în anulare (având ca obiect certificatul de moştenitor, certificatul de vacanţă succesorală, renunţarea la succesiune, testamentul); acţiunea în gestiune de afaceri (urmărind ca finalitate recuperarea de către reclamant de la ceilalţi moştenitori a datoriilor succesiunii plătite de el peste partea sa) etc. [v. şi *acţiuni succesorale*].

acţiuni succesorale privitoare la moştenire, varietate de acţiuni succesorale care, fără a avea ca obiect recunoaşterea şi realizarea drepturilor succesorale, au totuşi o strânsă legătură cu o moştenire deschisă. Fac parte din această grupă: acţiunea în constatarea existenţei şi întinderii masei succesorale; acţiunea în constatarea apartenenţei şi neapartenenţei unor bunuri la masa succesorală; acţiunea întemeiată pe gestiunea de afaceri; acţiunea referitoare la administrarea bunurilor în perioada indiviziunii succesorale etc. [v. şi *acţiuni succesorale*].

acţiuni succesorale propriu-zise, varietate de acţiuni succesorale prin care reclamantul, prevalându-se de calitatea lui de moştenitor sau de legatar, pretinde recunoaşterea unor drepturi aferente acestei calităţi. Au un astfel de caracter: acţiunea în reducţiune succesorală; acţiunea de raport succesoral; acţiunea de partaj succesoral etc. [v. şi *acţiuni succesorale*].

acţiuni succesorale specifice, varietate de acţiuni succesorale care se distinge prin aceea că sunt susceptibile a fi exercitate exclusiv în materie succesorală. Au acest caracter: acţiunea în petiţie de ereditate; acţiunea în reducţiune succesorală; acţiunea de raport succesoral; acţiunea de repunere în termenul de acceptare a succesiunii; acţiunea în predarea legatului particular etc. [v. şi *acţiuni succesorale*].

ad impossibilium nulla est obligatio, adagiu latin ce exprimă regula conform căreia nimeni nu poate fi obligat la imposibil. În armonie cu exigenţele acestei reguli, obligaţia care are un obiect imposibil este lovită de nulitate absolută. Aceeaşi sancţiune se aplică şi faţă de obligaţia afectată de o condiţie suspensivă imposibilă. Cât priveşte obligaţia afectată de o condiţie rezolutorie imposibilă, aceasta este valabilă ca obligaţie

pură şi simplă, întrucât sancţiunea nulităţii vizează într-o atare ipoteză numai condiţia, nu şi obligaţia în sine. De asemenea, potrivit acestei reguli, debitorul a cărui obligaţie devine imposibilă din cauze care nu-i sunt imputabile lui (forţa majoră, cazul fortuit, fapta culpabilă a creditorului sau fapta unui terţ) este exonerat de răspundere pentru neexecutarea acelei obligaţii.

adjoncţiune (adjuncţiune), formă a accesiunii mobiliare care constă în unirea a două lucruri mobile care, deşi formează un singur tot, rămân totuşi suficient de distincte unul de altul pentru a putea fi despărţite şi utilizate conform destinaţiei economice a fiecăruia, după despărţire. Dreptul de proprietate asupra noului bun astfel format revine proprietarului lucrului principal, cu obligaţia de a plăti proprietarului lucrului secundar preţul acelui lucru. În acest caz, se consideră ca principal acela dintre lucrurile reunite pentru uzul, ornamentul sau completarea căruia a servit încorporarea celuilalt lucru. Dacă însă lucrul utilizat în acest scop are o valoare superioară lucrului considerat ca principal şi dacă încorporarea s-a făcut fără cunoştinţa proprietarului lucrului mai preţios, acest din urmă proprietar îşi poate revendica lucrul său, cerând despărţirea lucrurilor reunite şi restituirea lui. Atunci când nu se poate stabili că unul dintre lucrurile reunite a servit pentru uzul, ornamentul sau completarea celuilalt, este considerat ca principal acela dintre ele care o valoare mai mare, iar dacă ambele au aceeaşi valoare, acela al cărui volum este mai mare. **A.** poate fi întâlnită, spre exemplu, în ipoteza încadrării unui tablou într-o ramă, a montării unei pietre preţioase într-un inel etc.

adjudecare, mod de dobândire a dreptului de proprietate constând în atribuirea, prin hotărâre judecătorească, a unui bun scos la licitaţie publică, persoanei (numite adjudecatar) care oferă preţul cel mai mare.

adjudecatar, v. *adjudecare.*

administrarea bunurilor comune ale soţilor, v. *bunuri comune ale soţilor.*

administrarea provizorie a bunurilor unei succesiuni vacante, v. *dreptul de moştenire al statului.*

administrator al asociaţiei de proprietari, v. *asociaţie de proprietari.*

adoptat, persoană fizică cu referire la care s-a îndeplinit procedura prevăzută de lege privind realizarea adopţiei. Regula generală este că numai minorii pot avea calitatea de **a.** Legea prevede totuşi că poate fi adoptată şi persoana majoră care în timpul minorităţii a fost crescută de cel ce voieşte să o adopte. Aici ideea de „creştere" o depăşeşte în semnificaţie pe aceea de „întreţinere", în sensul că presupune nu numai acordarea întreţinerii, ci şi existenţa unor

raporturi între cel ce urmează a fi adoptat și persoana care dorește să-l adopte, similare raporturilor dintre părinți și copii. Totodată, pentru a legitima adopția, creșterea trebuie să fi avut o anumită durată, precum și caracter de continuitate. Legea interzice adopțiile multiple sau plurale, atât pe cele concomitente, cât și pe cele succesive, spre a preîntâmpina astfel suprapunerea mai multor raporturi de rudenie civilă rezultate din adopție și eventualele conflicte între adoptatori privitoare la exercitarea ocrotirii părintești. Este motivul pentru care **a.** poate avea un singur adoptator, cu excepția cazului în care adopția se face de către ambii soți [v. și *adoptator; adopție; adopție cu efecte depline*].

adoptator, persoană fizică ce adoptă o altă persoană fizică, îndeplinind procedura prevăzută de lege pentru realizarea adopției. Poate avea calitatea de **a.** numai persoana majoră ce îndeplinește condițiile cerute de lege pentru a fi tutore și care este cu cel puțin 18 ani mai în vârstă decât cel pe care dorește să-l adopte. Prin excepție de la această regulă, adopția poate fi încuviințată, pentru motive temeinice, și în cazul în care diferența de vârstă dintre **a.** și adoptat este mai mică de 18 ani, însă în niciun caz mai mică de 15 ani, conform art. 9 alin. (2) din Legea nr. 273/2004. Încuviințarea adopției de către instanță este posibilă numai dacă se constată că **a.** poate asigura adoptatului o normală dezvoltare fizică și morală, precum și că adopția nu se face în scopul de a-l exploata pe adoptat sau în alte scopuri potrivnice legii ori regulilor de conviețuire socială. Un **a.** poate face una sau mai multe adopții, nefiind afectat de interdicția adopțiilor multiple, care îl vizează numai pe adoptat [v. și *adoptat; adopție; impedimente la adopție*].

adopția internațională a copilului, adopție posibilă doar în situația în care adoptatul are domiciliul în România, iar adoptatorul sau unul dintre soții din familia adoptatoare, care domiciliază în străinătate, este bunicul copilului pentru care a fost încuviințată deschiderea procedurii adopției interne. Adopția internațională are efectele prevăzute la art. 50-53 din Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției și presupune deplasarea copilului pe teritoriul statului primitor, în urma încuviințării adopției de către instanța judecătorească română. Adopția internațională, în cazul în care adoptatul are domiciliul în străinătate, iar adoptatorul sau familia adoptatoare are domiciliul în România, este supusă dispozițiilor art. 30-33 din Legea nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat.

adopție, 1. instituție juridică formată din totalitatea normelor juridice prin care se reglementează încheierea, efectele și desfacerea **a.**; **2.** operațiunea juridică prin care

se creează legătura de filiaţie între adoptator şi adoptat, precum şi legături de rudenie între adoptat şi rudele adoptatorului (art. 1 din Legea nr. 273/2004). Legea consacră următoarele principii care guvernează procedura **a.**: *a)* principiul interesului superior al copilului; *b)* principiul creşterii şi educării copilului intr-un mediu familial; *c)* principiul continuităţii în educarea copilului, ţinându-se seama de originea sa etnică, culturală şi lingvistică; *d)* principiul informării copilului şi luării în considerare a opiniei acestuia în raport cu vârsta şi gradul său de maturitate; *e)* principiul celerităţii în îndeplinirea oricăror acte referitoare la procedura adopţiei; **3.** raport juridic ce are ca efect specific legătura de filiaţie între adoptator şi adoptat, precum şi legături de rudenie între adoptat şi rudele adoptatorului; **4.** act juridic specific concretizat în hotărârea judecătorească de încuviinţare a **a.** ce dă naştere raportului juridic de **a.** Pentru realizarea **a.** legea cere anumite condiţii de fond şi de formă. Condiţiile de fond ale **a.** sunt: *a)* consimţământul celui care adoptă; *b)* consimţământul soţului celui care adoptă (când adoptatorul este o persoană căsătorită); *c)* consimţământul părinţilor fireşti ai celui ce urmează a fi adoptat; *d)* consimţământul cerut, în cazul copiilor lipsiţi de ocrotire părintească, de la tutore (dacă aceştia sunt puşi sub tutelă); *e)* consimţământul celui care urmează să fie adoptat, dacă acesta a împlinit vârsta de 10 ani; *f)* persoana sau familia care adoptă să aibă capacitatea deplină de exerciţiu; *g)* diferenţa de vârstă între adoptator şi adoptat să fie de cel puţin 18 ani; **a.** poate fi încuviinţată, pentru motive temeinice, şi în cazul în care diferenţa de vârstă dintre adoptator şi adoptat este mai mică de 18 ani, însă în niciun caz mai mică de 15 ani; *h)* cel care urmează să fie adoptat să nu fi îndeplinit vârsta majoratului civil; prin excepţie de la această regulă, persoana majoră poate fi adoptată numai dacă adoptatorul sau familia adoptatoare a crescut-o în timpul minorităţii sale; *i)* adopţia să fie în interesul superior al celui care urmează să fie adoptat. Cerinţele de formă se referă la actele juridice ale părţilor exprimate în forma prevăzută de lege şi la procedura adopţiei. Acestea sunt reglementate de Legea nr. 273/2004 şi de Normele metodologice de aplicare a acestei legi. Prin dispoziţia imperativă a legii, se interzice **a.**: între fraţi, adopţia a doi soţi sau foşti soţi de către acelaşi adoptator sau familie adoptatoare, precum şi adopţia între soţi sau foşti soţi. Persoanele cu boli psihice şi handicap mintal nu pot adopta. **A.** produce următoarele efecte mai importante: stabilirea unor noi raporturi de rudenie civilă; trecerea drepturilor şi îndatoririlor părinteşti de la părinţii fireşti asupra adoptatorului; modificarea numelui şi domiciliului adoptatului; modificarea obligaţiei legale de întreţinere; modificarea vocaţiei succesorale legale a persoanelor implicate în adopţie,

precum şi a rudelor acestora (când este cazul); schimbarea cetăţeniei adoptatului (dacă adoptatorul are cetăţenia altei ţări). Adopţia se desface în cazul prevăzut la art. 7 alin. (3) lit. a) din Legea nr. 273/2004, şi anume când adoptatorul sau soţii adoptatori au decedat şi se încuviinţează o nouă adopţie; în acest caz, adopţia anterioară se consideră desfăcută pe data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătoreşti de încuviinţare a noii adopţii. **A.** încetează şi ca urmare a declarării nulităţii acesteia. **A.** este nulă, dacă a fost încheiată în alt scop decât cel al ocrotirii interesului superior al copilului sau cu încălcarea oricăror condiţii de fond sau de formă prevăzute de lege. Cu toate acestea, instanţa va putea respinge cererea de declarare a nulităţii **a.**, dacă va constata că menţinerea **a.** este în interesul celui adoptat [v. şi *adoptat; adoptator; consimţământ al părinţilor fireşti la adopţie; desfacerea adopţiei; nulitatea absolută a adopţiei*].

ad probationem, locuţiune latină ce exprimă ideea că o anumită condiţie de formă a unui act juridic este cerută de lege numai pentru dovada acelui act, iar nu pentru însăşi validitatea lui. De exemplu, forma scrisă a contractului de închiriere a unei locuinţe sau a contractului de împrumut a unei sume de bani ce depăşeşte o anumită valoare etc. [ant. *ad validitatem*].

ad solemnitatem, v. *ad validitatem.*

adunare generală a proprietarilor, v. *asociaţie de proprietari.*

adunare generală a societăţii comerciale, organ suprem al societăţii comerciale având putere de decizie în problemele cele mai importante care interesează activitatea acesteia. Este formată din totalitatea asociaţilor (respectiv a acţionarilor, în cazul societăţii pe acţiuni) şi acţionează fie ca **a.g.** ordinară, fie ca **a.g.** extraordinară. Atribuţiile acestor adunări, precum şi modul de adoptare a deciziilor sunt stabilite prin statutul societăţii şi prin lege. Puterile de decizie ale **a.g.** sunt limitate prin drepturile intangibile şi inderogabile ale asociaţilor, între care: dreptul la beneficii, dreptul de a participa la administrarea societăţii şi la împărţirea finală a patrimoniului acesteia, dreptul la egalitate de tratament etc. Totodată, ele suferă limitări prin efectul dispoziţiilor imperative ale legii, precum şi prin prevederile actului constitutiv al societăţii.

ad validitatem, locuţiune latină ce exprimă ideea că o anumită condiţie (de formă sau de fond) este cerută de lege pentru însăşi validitatea unui anumit act juridic, iar nu doar pentru dovada acestuia. Astfel, cerinţa formei autentice la contractul de donaţie sau la contractul de societate comercială este o condiţie **a.v.** Tot astfel, capacitatea părţilor de a contracta, consimţământul liber şi neviciat

al fiecăreia dintre ele sunt condiții **a.v.** pentru orice contract [sin. *ad solemnitatem;* ant. *ad probationem*].

afini, persoane între care există legătură de afinitate. Sunt **a.** soțul și rudele celuilalt soț. Nu sunt **a.** nici soții între ei și nici rudele unuia dintre soți cu rudele celuilalt soț [v. și *afinitate*].

afinitate, termen ce desemnează legătura juridică, derivată din căsătorie, în ce privește raporturile dintre oricare dintre soți și rudele (firești sau din adopție) celuilalt soț. Unica sursă a **a.** este căsătoria. Legătura de **a.** există numai între soți și rudele celuilalt soț. **A.** nu există și în relațiile dintre soți: soții între ei nu sunt nici rude și nici afini. Linia și gradul de **a.** și linia și gradul de rudenie se stabilesc după aceleași reguli. Mai exact, regulile privind stabilirea liniei și gradului de rudenie primesc aplicare și în cazul **a.**, ceea ce face ca ele să coincidă. Sub aspectul efectelor, **a.** este mult mai puțin importantă decât rudenia. Astfel, efectele **a.** se restrâng la obligația legală de întreținere care, în anumite condiții, există între un soț și copilul (firesc sau din adopție) al celuilalt soț, și la unele consecințe de ordin procedural (cum sunt: dreptul de recuzare, dreptul de a cere strămutarea pricinii, interdicția audierii ca martor etc.). Încetarea căsătoriei care a generat **a.** face să înceteze și legătura de **a.** [v. și *afini*].

alea, v. *contract aleatoriu.*

aleatoriu, v. *contract aleatoriu.*

alienabil, atribut juridic caracteristic unor categorii de bunuri sau de drepturi, exprimând posibilitatea înstrăinării acestora prin acte juridice, în condițiile prevăzute de lege.

aliquid novi, v. *novație.*

alternativă, v. *obligații alternative.*

aluviune, formă a accesiunii imobiliare naturale care constă în creșterile de pământ care se fac succesiv și pe nesimțite la malurile apelor curgătoare. Creșterile respective se cuvin proprietarului fondului riveran, în măsura în care prin aceasta nu se aduce atingere proprietății de stat.

amanet, v. *gaj.*

amestec, v. *confuziune.*

amenințare, v. *violență.*

amortizarea cambiei, anularea pe cale judecătorească, după o procedură specială, a titlului cambial care a fost sustras, pierdut sau distrus, în scopul de a se da astfel posesorului acelui titlu posibilitatea de a-și exercita drepturile cambiale. Ordonanța de amortizare, prin care se încheie această procedură, trebuie notificată trasului, precum și tuturor debitorilor de regres, pentru ca aceștia să ia cunoștință că nu mai au dreptul să plătească celui care ar prezenta titlul anulat.

amprentă atașată unui document electronic, informație cu ajutorul căreia documentul poate fi identificat în mod unic, dar care nu

permite deducerea conţinutului documentului respectiv [v. *document eletronic*].

anatocism, termen ce desemnează capitalizarea dobânzilor sumei de bani împrumutate, operaţiune ce se concretizează în cumularea dobânzii scadente şi neachitate cu suma datorată şi aplicarea în continuare a dobânzii la valoarea astfel rezultată. Cu unele excepţii, **a.** este expres interzis de lege în raporturile de drept civil. Convenţiile de **a.** sunt lovite de nulitate [art. 1089 alin. (2) C. civ.]. Totuşi, cu titlu de excepţie, potrivit art. 1089 alin. (1) C. civ., **a.** este admisibil, dar numai atunci când a fost stabilit prin hotărâre judecătorească sau printr-o convenţie specială, cu condiţia ca dobânda să se datoreze pe cel puţin un an întreg şi dobânzile să fi ajuns la scadenţă; de aceea, părţile trebuie să reînnoiască convenţia de **a.** după fiecare scadenţă. Un exemplu de **a.** în materie civilă sunt dobânzile acordate de C.E.C. depunătorilor pentru anul precedent Acestea se înscriu la începutul noului an calendaristic în libretele de economii, acordându-se, titularilor acestora, în continuare, dobânzi calculate la soldul total înscris. **A.** este însă admis şi pe deplin valabil în cazul obligaţiilor pecuniare de natură comercială. Totuşi, şi în raporturile comerciale **a.** este interzis în cazul contractului de cont curent şi atunci când legea dispune astfel [sin. *dobândă la dobândă*].

animus (animus sibi habendi), termen latin prin care se desemnează elementul psihologic sau intelectual al posesiei, concretizat în voinţa celui care stăpâneşte în fapt lucrul de a exercita acea stăpânire pentru sine şi de a se comporta faţă de bunul respectiv ca un proprietar ori ca titular al altui drept real.

animus novandi, v. *novaţie*.

antecesor în drepturi, sintagmă ce desemnează în mod generic orice persoană fizică sau juridică de la care alte persoane, denumite, în raport cu aceasta, succesori sau avânzi-cauză, au dobândit cu orice titlu (precum: moştenire legală, testament, contract, reorganizare etc.) un întreg patrimoniu, o cotă-parte dintr-un patrimoniu, unul sau mai multe bunuri ori drepturi sau obligaţii determinate. Ca regulă generală, **a.d.** transmite succesorilor lui în drepturi elementele patrimoniale obiect al transmisiunii, în starea în care acestea se găseau în propriul patrimoniu la momentul când operează transmisiunea [sin. *autor (1); de cuius;* v. şi *succesor în drepturi; nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipso habet*].

antecontract, v. *promisiune de contract.*

antecontract de vânzare-cumpărare, convenţie prin care una din părţi fie îşi asumă obligaţia faţă de cealaltă parte să-i vândă un anumit bun, aceasta din urmă putând opta

în sensul de a-l cumpăra sau nu, de obicei în cadrul unui anumit termen, fie se obligă să cumpere un anumit bun de la cealaltă parte, dacă aceasta se va decide să-l vândă, sau prin care ambele părţi se obligă una faţă de alta să încheie în viitor un contract de vânzare-cumpărare între ele, în anumite condiţii. **A.v.-c.** se poate înfăţişa deci în trei ipostaze, şi anume: *a) ca promisiune unilaterală de a vinde*, de specificul căreia este faptul că numai una din părţi, adică vânzătorul, îşi asumă o obligaţie de a vinde, care, în esenţa ei, este o obligaţie de a face, cealaltă parte având un drept de opţiune de a cumpăra sau nu bunul promis la vânzare. Dacă beneficiarul promisiunii va opta pentru cumpărarea bunului, iar promitentul, încălcându-şi obligaţia asumată, va refuza vânzarea (sau, eventual, a şi vândut lucrul respectiv altei persoane) contractul proiectat nu se va mai perfecta, iar beneficiarul va putea pretinde de la promitent daune-interese potrivit regulii aplicabile în caz de neexecutare a obligaţiilor de a face. Ca natură juridică, promisiunea unilaterală de a vinde este un contract unilateral, deoarece creează obligaţii numai în sarcina promitentului. Atunci când însă în schimbul dreptului de opţiune ce i se conferă, beneficiarul promisiunii se obligă la plata unei sume de bani (preţul dreptului la opţiune), promisiunea unilaterală de a vinde se converteşte într-un contract sinalagmatic. Situaţia este aceeaşi şi în cazul în care beneficiarul promisiunii se obligă la plata unei sume de bani pentru ipoteza că va opta în sens negativ (refuzând cumpărarea bunului). Dovada promisiunii unilaterale de a vinde se face conform regulilor generale aplicabile în materia probaţiunii drepturilor de creanţă şi aceasta chiar dacă vânzarea proiectată ar urma să fie un contract solemn. Obligaţia promitentului generată de promisiunea unilaterală de vânzare se stinge la expirarea termenului prestabilit în convenţie, iar dacă nu a fost prevăzut un atare termen, la împlinirea termenului general de prescripţie, care începe să curgă din ziua perfectării convenţiei de către părţi; *b) ca promisiune unilaterală de a cumpăra*, ce se distinge prin aceea că numai cumpărătorul îşi asumă obligaţia să cumpere un anumit bun pe care vânzătorul are libertatea să i-l ofere spre vânzare sau nu. Sub această formă, promisiunea unilaterală este extrem de rar întâlnită în practică. Ea este supusă aceloraşi reguli ca şi promisiunea de vânzare; *c) ca promisiune bilaterală (sinalagmatică) de vânzare-cumpărare*, care se distinge prin aceea că ambele părţi se obligă reciproc să încheie împreună, în viitor, la un preţ stabilit, un contract de vânzare-cumpărare în anumite condiţii. În acest caz oricare din părţi poate cere obligarea celeilalte părţi la încheierea contractului. De această dată **a.v.-c.** generează două obligaţii distincte de a face, şi anume: una în sarcina promiten-

tului-vânzător (obligaţia de a vinde), iar alta în sarcina promitentului-cumpărător (obligaţia de a cumpăra). **A.v.-c.**, deşi în esenţa sa este un contract bilateral, el nu trebuie totuşi identificat cu contractul de vânzare-cumpărare propriu-zis, întrucât prin efectul său nici vânzătorul nu a vândut şi nici cumpărătorul nu a cumpărat, ci ambii s-au obligat numai să perfecteze o vânzare-cumpărare în viitor în condiţiile de preţ convenite şi cu privire la lucrul – obiect al vânzării – asupra căruia au căzut de acord. Atunci când contractul proiectat comportă pentru validitatea lui îndeplinirea anumitor condiţii imperativ stabilite de lege (cum este, bunăoară, forma solemnă în cazul vânzării de terenuri) obligaţia de a încheia contractul de vânzare-cumpărare asumată de ambele părţi presupune şi respectarea acestor condiţii de validitate. Obligaţia de a încheia contractul fiind o obligaţie de a face pentru ambele părţi, nerespectarea ei este susceptibilă să genereze numai dreptul de a pretinde daune-interese. Astfel, dacă promitentul-vânzător nu-şi respectă obligaţia ce-i revine şi vinde lucrul unei alte persoane, beneficiarul promisiunii de vânzare nu poate pretinde predarea lucrului, deoarece prin efectul **a.v.-c.** el nu a devenit proprietarul acestuia, iar vânzarea ce a fost perfectată cu altă persoană este, sub rezerva fraudei, o vânzare valabilă. Situaţia este însă alta în cazul în care lucrul promis se mai găseşte încă în patrimoniul promitentului-vânzător şi nu există impedimente legale ca obligaţiile asumate de părţi prin **a.v.-c.** să fie executate în natură. Într-o atare ipoteză, instanţa de judecată, la cererea beneficiarului promisiunii de vânzare, va putea da o hotărâre care să ţină loc de contract de vânzare-cumpărare şi care să aibă caracter constitutiv de drepturi şi să opereze transferul proprietăţii de la vânzător la cumpărător pe data rămânerii ei definitive. O astfel de soluţie îşi găseşte temei legal în prevederile art. 1073, art. 1077 C. civ., art. 5 alin. (2) din Titlul X al Legii nr. 247/2005 şi deplină legitimare în rigorile principiului executării în natură şi întocmai a obligaţiilor şi reparării în natură a pagubelor. Totodată, ca soluţii alternative, rămâne deschisă posibilitatea pentru instanţa de judecată de a dispune obligarea promitentului-vânzător, sub sancţiunea daunelor cominatorii, la încheierea contractului, precum şi obligarea acestuia la plata daunelor-interese compensatorii.

antreprenor, denumire generică dată persoanei care, perfectând un contract de antrepriză cu o altă persoană (numită client sau beneficiar), îşi asumă faţă de aceasta obligaţia de a executa pe riscul său o anumită lucrare în schimbul unui preţ convenit de partenerii contractuali [v. şi *antreprenor general*].

antreprenor general, antreprenorul care a contractat cu un subantreprenor executarea unei părţi din lucrarea la care s-a angajat

prin contractul de antrepriză față de beneficiar. **A.g.** rămâne însă răspunzător față de beneficiar pentru executarea întregii lucrări, în baza contractului de antrepriză convenit cu acesta [v. și *antreprenor*].

antrepriză, v. *contract de antrepriză; contract de subantrepriză.*

anulabil, v. *act juridic anulabil; nulitate relativă.*

anulare, denumire dată sancțiunii juridice civile care vizează actele juridice civile lovite de nulitate relativă. Constă în desființarea prin hotărâre judecătorească a actelor juridice vizate. Are caracter retroactiv, actul juridic vizat fiind desființat din chiar momentul încheierii lui [v. și *nulitate; acțiune în anulare*].

anularea actelor de stare civilă, v. *rectificarea actelor de stare civilă.*

anularea căsătoriei, v. *nulitatea căsătoriei.*

aparență, v. *principiul aparenței în drept.*

apartament, suprafață locativă alcătuită din una sau mai multe camere de locuit cu dependințele aferente, situate la același nivel sau la nivele diferite, care formează împreună o unitate locativă de sine stătătoare, determinată ca atare prin construcția sa. Potrivit art. 3 lit. b) din Anexa nr. 2 la Legea nr. 114/1996, republicată, prin spațiu, respectiv apartament, se înțelege o parte dintr-o clădire destinată locuirii, în regim de proprietate individuală, care, împreună cu cota-parte indiviză din proprietatea comună, constituie o unitate de proprietate imobiliară [v. și *locuință*].

aplicarea legii civile asupra persoanelor, expresie ce evocă acțiunea legii civile cu privire la diferite categorii de subiecte de drept civil. Sfera subiectelor de drept civil cuprinde persoane fizice și persoane juridice. Acțiunea legilor civile se exercită diferit asupra acestor grupe de subiecte de drept civil. Unele legi civile au vocație generală de aplicare, deci sunt aplicabile față de toate subiectele de drept civil (atât persoane fizice, cât și persoane juridice). Din această categorie fac parte: Codul civil; Decretul nr. 31/1954; Decretul nr. 167/1958 etc. Alte legi civile au vocație de aplicare numai cu privire la persoanele fizice. Așa sunt, de exemplu, Codul familiei, Decretul nr. 975/1968 privind dreptul la nume; Decretul nr. 212/1974 de ratificare a Pactului internațional privind drepturile civile și politice ale omului etc. În fine, alte legi civile au vocația de a se aplica numai persoanelor juridice. De exemplu: O.G. nr. 26/2000 privind asociațiile și fundațiile; Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale; Legea nr. 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperației.

aplicarea legii civile în spațiu, expresie prin care se evocă eficiența legii civile privită în raport cu dimensiunea spațială a acțiunii acesteia.

Comportă două aspecte, şi anume: unul intern, care vizează situaţia raporturilor civile stabilite între subiecte de drept civil de cetăţenie, respectiv de naţionalitate română, pe teritoriul României, iar altul internaţional, care priveşte situaţia raporturilor civile conţinând cel puţin un element de extraneitate, precum: cetăţenie (în cazul persoanelor fizice), naţionalitate (în cazul persoanelor juridice), locul încheierii sau acela al executării contractului, locul săvârşirii delictului civil ori acela al consumării efectelor sale etc. Cu referire la aspectul intern, operează regula potrivit căreia actele normative civile ce emană de la organele centrale de stat se aplică pe întregul teritoriu al ţării, iar reglementările civile emanate de la un organ de stat local se aplică doar pe teritoriul respectivei unităţi administrativ-teritoriale (judeţ, municipiu, oraş etc.). Această regulă admite şi excepţii, precum regimul zonelor libere, reglementat prin Legea nr. 84/1992, cu modificările ulterioare, sau regimul juridic al apelor maritime interioare, al mării teritoriale, al zonei contigue şi al zonei economice exclusive ale României, reglementat prin Legea nr. 17/1990, republicată. Cât priveşte aspectul internaţional, acesta comportă impactul normelor conflictuale de drept internaţional privat asupra conflictului de legi în spaţiu, care primeşte astfel soluţionarea adecvată. Legea nr. 105/1992 privind reglementarea raporturilor de drept internaţional privat, cu modificările ulterioare, instituie următoarele norme conflictuale: *a)* imobilele sunt supuse legii ţării pe teritoriul căreia sunt situate (*lex rei sitae*); *b)* starea civilă şi capacitatea civilă ale persoanei fizice sunt supuse legii cetăţeniei (care este *lex personalis* sau *lex patriae*), iar statutul organic al persoanei juridice este supus legii naţionalităţii (*lex societatis*), care este determinată de sediul ei principal; *c)* forma actului juridic este cârmuită de legea locului unde acesta a fost încheiat (*locus regit actum*). Dreptul internaţional privat consacră şi alte reguli, precum: *lex loci delicti commissi* ori *lex loci laesionis,* conform cărora raportul juridic civil izvorât dintr-un delict civil este supus legii locului de săvârşire a faptei ilicite păgubitoare, respectiv legii locului unde se consumă efectele negative ale delictului civil comis.

aplicarea legii civile în timp, expresie prin care se evocă eficienţa legii civile privită în raport cu dimensiunea temporală a acţiunii acesteia. Legile civile se succed din punct de vedere al timpului. Succesiunea lor în timp este marcată, pentru fiecare dintre ele, în raport cu celelalte, de două momente esenţiale: intrarea în vigoare şi ieşirea din vigoare. Intrarea în vigoare a unei legi civile are loc fie la data precizată în cuprinsul acesteia, atunci când legiuitorul precizează acea dată, fie la data publicării legii în Monitorul Oficial al României, dacă în textele acesteia nu este prevăzută

o altă dată în acest sens. Ieşirea din vigoare a legii civile se produce prin abrogarea ei, care poate fi expresă sau implicită. Desuetudinea nu poate fi luată în considerare ca mod de încetare a acţiunii în timp a legii civile. **A.l.c.t.** este dominată de două principii esenţiale, şi anume: acela al neretroactivităţii legii civile noi şi acela al aplicării imediate a legii civile noi. Aceste principii se presupun unul pe celălalt şi se completează reciproc. Ele admit două excepţii: retroactivitatea legii civile noi şi ultraactivitatea (supravieţuirea) legii civile vechi. Ele pot fi luate în considerare numai când sunt prevăzute expres de lege. **A.l.c.t.** este subordonată regulii conform căreia o situaţie juridică produce numai efectele ce sunt prevăzute de legea civilă în vigoare la data consumării ei (*tempus regit actum*). Determinarea domeniului legii civile vechi de domeniul legii civile noi comportă mai multe distincţii, precum cele între: drept şi interes; drepturi câştigate şi simple expectative; situaţii juridice abstracte şi situaţii juridice concrete; situaţii juridice obiective şi subiective; fapte trecute (*facta praeterita*), fapte în curs de a-şi produce efectele (*facta pendentia*), fapte viitoare (*facta futura*); constituirea, modificarea şi stingerea situaţiilor juridice; situaţii juridice legale şi situaţii juridice voluntare (contractuale) [v. şi *neretroactivitatea legii civile*].

aport social, denumire generică dată obligaţiei pe care şi-o asumă orice asociat la intrarea într-o societate comercială, în sensul de a aduce o contribuţie (constând în mijloace materiale, mijloace de plată etc.) la formarea capitalului social. Pot fi aduse ca **a.s.** orice bunuri care, sub aspect economic, au valoare, ca de exemplu, un fond de comerţ, o marcă de fabrică, un drept de concesiune (când acesta nu are caracter strict personal), acţiuni, procedee de fabricaţie etc. În alte societăţi comerciale decât cele pe acţiuni, **a.s.** poate consta şi din prestaţii în muncă. **A.s.** este supus evaluării, care se face după valoarea din ziua vărsării lui. În cazul în care **a.s.** constă într-o sumă de bani, iar asociatul nu o predă la termenul la care s-a obligat, acesta este considerat de drept în întârziere şi ţinut să plătească dobânzile legale. Dacă **a.s.** constă într-o creanţă, asociatul răspunde pentru încasarea ei la scadenţă, urmând să plătească daune de întârziere în eventualitatea că realizarea acestei creanţe n-ar putea fi obţinută în ziua scadenţei. **A.s.** se restituie celui care l-a adus, dacă societatea respectivă se dizolvă; restituirea are loc însă numai după plata tuturor creditorilor societăţii şi numai în proporţia în care bunurile respective nu au fost valorificate cu prilejul operaţiilor de lichidare, pentru a se putea asigura plata integrală a creditorilor.

argument a fortiori, argument utilizat în interpretarea logică a

legii civile şi care determină ca aplicarea unei norme juridice, imaginată de legiuitor pentru o anumită situaţie, să se extindă şi la o altă situaţie, nereglementată expres de acea normă. Respectiva extindere este fundamentată pe ideea că raţiunile avute în vedere la adoptarea normei vizate se regăsesc şi mai evident în cazul dat. Pe acest argument se bazează maxima *qui potest maius, potest minus* (cine poate mai mult, poate şi mai puţin). Un exemplu de aplicare a **a.a.f.** îl formează textele Codului civil ce reglementează dobândirea dreptului de proprietate prin uzucapiune, texte cu referire la care s-a pus problema dacă sunt aplicabile şi în ce priveşte dobândirea pe aceeaşi cale şi a altor drepturi reale principale. S-a admis că, de vreme ce prin uzucapiune este posibilă dobândirea dreptului de proprietate (care implică toate cele trei prerogative: *usus, fructus* şi *abusus*), cu atât mai mult poate fi dobândit prin uzucapiune şi un dezmembrământ al acestui drept (care nu comportă decât unul sau unele din prerogativele specifice dreptului de proprietate).

argument de analogie (ubi eadem est ratio, eadem lex esse debet), argument utilizat în interpretarea logică a legii civile şi care exprimă ideea că unde există aceleaşi raţiuni, trebuie aplicată aceeaşi lege, aceeaşi soluţie. Acest argument se invocă în practică mai ales pentru completarea lacunelor legii prin aplicarea, prin analogie, a unor norme juridice civile care au fost imaginate de legiuitor pentru cazuri similare. Judecătorul nu poate refuza soluţionarea unei pricini pe motiv că legea nu prevede o soluţie pentru acel caz şi nici pe motiv că legea este obscură sau insuficientă. El trebuie să rezolve respectivul caz, aplicând, prin analogie, dispoziţii legale incidente asupra unor situaţii asemănătoare.

argument per a contrario, argument utilizat în interpretarea logică a legii civile şi care dă expresie ideii că atunci când se afirmă ceva, se neagă, implicit, contrariul (*qui dicit de uno, negat de altere*). Acest argument are însă o valoare relativă, deoarece nu tot ceea ce nu este interzis în mod expres, este implicit permis. Uneori, anumite interdicţii pot rezulta implicit din textul legii, fiind subînţelese. De aceea, **a.p.a.c.** trebuie privit cu multă circumspecţie [v. *tertium non datur*].

argument reductio ad absurdum (reducerea la absurd), argument utilizat în interpretarea logică a legii civile şi pe baza căruia se învederează că numai o anumită soluţie este admisibilă raţional, soluţia contrară acesteia fiind o absurditate inacceptabilă.

artizan, meşteşugarul care primeşte spre pregătire ucenici [v. *răspunderea institutorilor şi artizanilor (meşteşugarilor) pentru faptele păgubitoare ale elevilor şi ucenicilor*].

arvună, 1. sumă de bani pe care una din părţi (cumpărătorul) o dă

celeilalte părţi la încheierea unui contract sau a unui antecontract, urmând ca, în ipoteza nerealizării raportului juridic obligaţional din culpa uneia dintre părţi, partea în culpă (dacă este cumpărătorul) să piardă această sumă în favoarea celeilalte, respectiv să o restituie îndoit (dacă cel vinovat este vânzătorul). Este necesar ca **a.** să fie stipulată în mod expres, întrucât, în caz contrar, suma respectivă este considerată ca având caracterul unei executări parţiale (cu semnificaţia de acont sau de avans de preţ); **2.** convenţie accesorie a contractului de vânzare-cumpărare în virtutea căreia cumpărătorul avansează, la încheierea contractului, o sumă de bani vânzătorului, sumă care, de regulă, reprezintă o parte din preţ şi pe care o pierde în favoarea acestuia din urmă atunci când contractul nu se execută din culpa sa sau pe care vânzătorul, având-o primită, este obligat să o restituie îndoit, dacă el se află în culpă cu privire la neexecutarea contractului. Ca regulă, în dreptul civil român, clauza de **a.** are caracter confirmator. Excepţie face doar ipoteza când părţile au stipulat contrariul. Partea care nu este în culpă are libertatea să pretindă fie executarea silită a contractului, fie să se prevaleze de clauza de **a.** şi, după caz, să păstreze suma primită sau să pretindă înapoierea ei în valoare îndoită. Partenerii contractuali pot însă conferi **a.** şi caracterul unei clauze de dezicere, adică de desfiinţare a contractului prin voinţa uneia dintre ele, cu pierderea arvunei sau, după caz, cu restituirea dublului acesteia, fără ca cealaltă parte să pretindă executarea. Acest caracter este derogatoriu şi de aceea trebuie anume specificat în convenţie, întrucât în absenţa manifestării exprese şi clare de voinţă nu se poate prezuma intenţia părţilor de a deroga de la principiul nerevocabilităţii contractului prin manifestarea unilaterală de voinţă a uneia dintre părţi. În ambele ipoteze, **a.** îndeplineşte şi funcţia unei clauze penale, deoarece trebuie privită şi ca un mod aparte de evaluare anticipată a cuantumului daunelor-interese compensatorii datorate în caz de neexecutare culpabilă a contractului. Convenţia accesorie de **a.** rămâne ineficientă din punct de vedere juridic în următoarele situaţii: când executarea contractului devine imposibilă fără culpa vreuneia dintre părţi; dacă părţile de comun acord reziliază contractul; dacă contractul este lovit de nulitate. În toate aceste cazuri **a.** primită se restituie. Atunci când contractul se execută în natură şi întocmai, **a.** primeşte semnificaţia de parte integrantă a prestaţiei asumate de partea care a dat-o.

ascendenţi ordinari, moştenitori legali făcând parte din clasa a treia de moştenitori. Ei vin la moştenire în absenţa descendenţilor, ascendenţilor privilegiaţi şi colateralilor privilegiaţi sau a descendenţilor acestora. Fac parte din clasa **a.o.**: bunicii, străbunicii etc. defunctului, indiferent dacă aceştia sunt ascendenţii după tatăl sau mama celui

care lasă moştenirea. **A.o.** exclud de la moştenire pe colateralii ordinari, precum şi pe ascendenţii mai îndepărtaţi în grad (în armonie cu regula proximităţii gradului de rudenie). **A.o.** de acelaşi grad de rudenie cu defunctul moştenesc în părţi egale. **A.o.** nu se bucură de rezervă legală, nu pot succede prin reprezentare, ci numai *proprio nomine*, nu sunt obligaţi la raportul donaţiilor, dar sunt moştenitori sezinari.

ascendenţi privilegiaţi, moştenitori legali făcând parte din clasa a doua de moştenitori, şi anume: mama şi tatăl defunctului, care pot fi părinţi din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopţie. **A.p.** se bucură, cât priveşte drepturile lor succesorale, de următorul regim juridic: *a)* pot veni la moştenire numai în nume propriu, nu şi prin reprezentare; *b)* sunt moştenitori rezervatari; *c)* sunt moştenitori sezinari; *d)* nu sunt obligaţi la raportul donaţiilor.

ascunderea unor bunuri succesorale, v. *darea la o parte a unor bunuri succesorale.*

asigurare, 1. termen ce desemnează în mod generic întregul set de măsuri de natură diversă (juridică, economică etc.) menite să înlăture consecinţele patrimoniale negative determinate de producerea unor evenimente cauzatoare de prejudicii (numite în acest caz riscuri asigurate). Potrivit legislaţiei române, activitatea de **a.** se realizează prin societăţile comerciale de asigurare, de asigurare-reasigurare şi de reasigurare, societăţile mutuale, intermediarii în asigurări, precum şi prin sistemele de asigurări sociale (ce cuprind un complex de măsuri de asigurare materială a persoanelor fizice prin acordarea de pensii, ajutoare, indemnizaţii etc.). În România, activitatea de **a.** se desfăşoară sub forma asigurărilor de viaţă şi a celor generale, facultative sau obligatorii, în condiţiile legii. Potrivit art. 11 alin. (1) din Legea nr. 32/2000 privind activitatea de asigurare şi supravegherea asigurărilor, activitatea de **a.** în România poate fi exercitată numai de: *a)* persoane juridice române, constituite ca societăţi pe acţiuni şi/sau societăţi mutuale, autorizate de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, potrivit procedurii reglementate de lege; *b)* asigurători sau reasiguratori autorizaţi în statele membre, care desfăşoară activitate de asigurare sau de reasigurare pe teritoriul României în conformitate cu dreptul de stabilire şi libertatea de a presta servicii; *c)* sucursale aparţinând unor societăţi-mamă guvernate de legi dintr-un stat terţ, autorizate de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, potrivit procedurii prevăzute de lege; *d)* filiale ale unor asigurători sau reasiguratori din state terţe, autorizaţi de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, potrivit procedurii reglementate de lege; *e)* asigurători sau reasiguratori care adoptă forma de companie europeană pe acţiuni (SE – Societas Europaea); **2.** raport juridic obligaţional având un specific aparte,

stabilit între asigurat şi asigurător fie în temeiul legii, fie în baza unui contract de **a.**; **3.** operaţiunea prin care un asigurător constituie, pe principiul mutualităţii, un fond de asigurare, prin contribuţia unui număr de asiguraţi, expuşi la producerea anumitor riscuri, şi îi indemnizează pe cei care suferă un prejudiciu pe seama fondului alcătuit din primele încasate, precum şi pe seama celorlalte venituri rezultate ca urmare a activităţii desfăşurate [art. 2 lit. (A) pct. 3 din Legea nr. 32/2000] [v. şi *asigurare obligatorie; asigurare facultativă; reasigurare*].

asigurare colectivă, v. *asigurare de răspundere civilă prin efectul legii.*

asigurare contractuală, v. *asigurare facultativă; contract de asigurare.*

asigurare de bunuri, varietate de asigurare facultativă de specificul căreia este faptul că asigurătorul se obligă ca la producerea riscului asigurat să plătească asiguratului, beneficiarului desemnat sau altor persoane în drept o despăgubire. Asiguratul trebuie să aibă un interes cu privire la bunul asigurat. Asiguratul este obligat să întreţină bunul în bune condiţii şi în conformitate cu dispoziţiile legale, în scopul prevenirii riscului asigurat. Asigurătorul are dreptul să verifice modul în care bunul asigurat este întreţinut. În cazurile prevăzute în condiţiile de asigurare, la producerea riscului, asiguratul este obligat să ia, pe seama asigurătorului şi în cadrul sumei la care s-a făcut asigurarea, potrivit cu împrejurările, măsuri pentru limitarea pagubelor. Despăgubirile ce se plătesc de asigurător se stabilesc în funcţie de starea bunului din momentul producerii riscului asigurat. Despăgubirile nu pot depăşi valoarea bunului din momentul producerii riscului asigurat, cuantumul pagubei şi nici suma la care s-a făcut asigurarea. În contractul de asigurare poate fi stipulată o clauză conform căreia asiguratul rămâne propriul său asigurător pentru o franşiză sau o sumă determinată care nu se despăgubeşte de către asigurător. În cazul în care contractul de asigurare s-a încheiat pentru o sumă asigurată inferioară valorii bunului, despăgubirea cuvenită se reduce corespunzător raportului dintre suma prevăzută în contract şi valoarea bunului, dacă nu s-a convenit altfel prin contract. În cazul existenţei mai multor asigurări încheiate pentru acelaşi bun, fiecare asigurător este obligat la plată, proporţional cu suma asigurată şi până la concurenţa acesteia, fără ca asiguratul să poată încasa o despăgubire mai mare decât prejudiciul efectiv, consecinţă directă a riscului. Asiguratul are obligaţia să declare existenţa altor asigurări pentru acelaşi bun la asigurători diferiţi, atât la încheierea contractului de asigurare, cât şi pe parcursul executării acestuia, în lipsă de prevedere contrară în contractul de asigurare. Dacă nu s-a convenit

altfel prin contractul de asigurare, în cazul în care bunul asigurat este înstrăinat, contractul de asigurare se reziliază [v. şi *asigurare facultativă; asigurat; asigurător; contract de asigurare*].

asigurare de persoane, varietate de asigurare facultativă ce presupune asumarea de către asigurător, prin contractul de asigurare, a obligaţiei de plată, în favoarea asiguratului sau a persoanei desemnate de acesta ca beneficiar, a unei indemnizaţii de asigurare, la producerea riscului asigurat. **A.p.** poate fi făcută în vederea unui risc care-l priveşte pe asigurat sau în vederea unui risc care priveşte o altă persoană decât aceea care a încheiat contractul de asigurare. În acest ultim caz, persoana care a încheiat contractul de asigurare are calitatea de contractant al asigurării. Indemnizaţia de asigurare se plăteşte asiguratului sau beneficiarului desemnat de acesta. În cazul decesului asiguratului, dacă nu s-a desemnat un beneficiar, indemnizaţia de asigurare se plăteşte moştenitorilor asiguratului. Desemnarea beneficiarului se poate face fie la încheierea contractului, fie în cursul executării acestuia, prin declaraţia scrisă comunicată asigurătorului de către asigurat sau de contractantul asigurării, cu acordul asiguratului, ori prin testament. Înlocuirea sau revocarea beneficiarului se poate face oricând în cursul executării contractului, în acelaşi mod în care s-a făcut desemnarea beneficiarului. Dacă asiguratul nu a dispus altfel, atunci când sunt mai mulţi beneficiari desemnaţi, aceştia au drepturi egale asupra indemnizaţiei de asigurare. Asigurătorul nu datorează indemnizaţia de asigurare, dacă riscul asigurat a fost produs prin sinuciderea asiguratului în termen de 2 ani de la încheierea contractului de asigurare ori prin comiterea cu intenţie de către asigurat ori beneficiar a unor fapte grave prevăzute în contractul de asigurare. Dacă un beneficiar a produs intenţionat decesul asiguratului, indemnizaţia de asigurare se plăteşte celorlalţi beneficiari desemnaţi sau, în lipsa acestora, moştenitorilor legali ai asiguratului. În **a.p.** la care se constituie rezerve de prime, asiguratul poate să înceteze plata primelor, cu dreptul de a menţine contractul la o sumă asigurată redusă sau a-l rezilia, solicitând restituirea rezervei constituite, conform contractului de asigurare. Asiguratul sau contractantul asigurării, cu acordul asiguratului, poate să ceară repunerea în vigoare a **a.p.** la care se constituie rezerva tehnică, în cazurile prevăzute în contractul de asigurare. Indemnizaţia de asigurare se datorează, independent de sumele cuvenite asiguratului sau beneficiarului din asigurările sociale, de repararea prejudiciului de cei răspunzători de producerea sa, precum şi de sumele primite de la alţi asigurători în temeiul altor contracte de asigurare. Creditorii asiguratului nu au dreptul să urmărească indemnizaţia de asigurare

cuvenită beneficiarului sau moştenitorului legal, după caz. Drepturile asiguraţilor asupra sumelor rezultând din rezervele tehnice ce se constituie la asigurările de viaţă pentru obligaţii de plată scadente în viitor nu sunt supuse prescripţiei [v. şi *asigurare facultativă; asigurat; asigurător; asigurare obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse prin accidente de autovehicule; contract de asigurare*].

asigurare de răspundere civilă, varietate de asigurare facultativă de specificul căreia este faptul că asigurătorul se obligă să plătească o despăgubire pentru prejudiciul de care asiguratul răspunde în baza legii faţă de terţele persoane păgubite şi pentru cheltuielile făcute de asigurat în procesul civil. Prin contractul de asigurare se poate cuprinde în asigurare şi răspunderea civilă a altor persoane decât a celei care a încheiat contractul. Drepturile persoanelor păgubite se vor exercita împotriva celor răspunzători de producerea pagubei. Asigurătorul poate fi chemat în judecată de persoanele păgubite, în limitele obligaţiilor ce-i revin acestuia din contractul de asigurare. Despăgubirea se plăteşte pe baza convenţiei dintre asigurat, persoana păgubită şi asigurător, potrivit contractului de asigurare ori prin hotărâre judecătorească. Pentru stabilirea despăgubirii, în cazul evenimentelor petrecute pe teritoriul României, părţile sunt obligate, dacă nu ajung la înţelegere, să supună litigiul soluţionării unui organ de jurisdicţie român. Asigurătorul plăteşte despăgubirea nemijlocit celui păgubit, în măsura în care nu poate fi despăgubit de asigurat, despăgubire ce nu poate fi urmărită de creditorii asiguratului. Despăgubirea se plăteşte asiguratului în cazul în care acesta dovedeşte că a despăgubit pe cel păgubit [v. şi *asigurare facultativă; asigurat; asigurător; contract de asigurare*].

asigurare de răspundere civilă prin efectul legii, asigurare obligatorie, care, în sensul art. 4 din Legea nr. 136/1995, este asigurarea de răspundere civilă pentru pagube produse prin accidente de autovehicule, precum şi tramvaie, în limitele teritoriale de acoperire.

asigurare facultativă, varietate de asigurare ce se distinge prin aceea că raporturile dintre asigurat şi asigurător, precum şi drepturile şi obligaţiile fiecărei părţi se stabilesc prin contractul de asigurare. Conform legislaţiei României au acest caracter: asigurarea de bunuri, asigurarea de persoane, asigurarea de răspundere civilă, alte asigurări, precum şi reasigurarea [sin. *asigurare contractuală;* v. şi *contract de asigurare; asigurare de bunuri; asigurare de persoane; asigurare de răspundere civilă; reasigurare*].

asigurare obligatorie, varietate de asigurare ce se distinge prin faptul că raporturile dintre asigurat şi asigurător, drepturile şi obligaţiile fiecărei părţi sunt stabilite de lege. Este **a.o.**, conform legislaţiei

României, asigurarea de răspundere civilă pentru pagube produse prin accidente de autovehicule. Asigurarea obligatorie se practică: *a)* de către societăţile de asigurare din România autorizate de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor; *b)* de către societăţile de asigurare autorizate de autorităţile competente din statele membre ale Uniunii Europene care desfăşoară activitate în România conform dreptului de stabilire şi liberei circulaţii a serviciilor. Societăţile de asigurare care au dreptul să practice asigurarea obligatorie, la cererea potenţialului asigurat, încheie asigurarea eliberând un înscris doveditor [v. şi *asigurare obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse prin accidente de autovehicule*].

asigurare obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse prin accidente de autovehicule, asigurare obligatorie reglementată de legislaţia României, care se întemeiază pe obligaţia legală ce revine persoanelor fizice sau juridice care au în proprietate autovehicule supuse înmatriculării în România, precum şi tramvaie, să se asigure pentru cazurile de răspundere civilă ca urmare a pagubelor produse prin accidente de aceste autovehicule în limitele teritoriale de acoperire şi să menţină valabilitatea contractului de asigurare prin plata primelor de asigurare. Persoanele care intră pe teritoriul României cu autovehicule înmatriculate în afara teritoriului României se consideră asigurate, în condiţiile legii, în una dintre următoarele situaţii: *a)* dacă numărul de înmatriculare atestă asigurarea potrivit legii statului în care este înmatriculat autovehiculul sau acordurilor internaţionale de asigurare valabile în România; *b)* dacă posedă documente internaţionale de asigurare valabile în România. Asigurarea obligatorie nu acoperă riscul accidentelor produse în timpul utilizării autovehiculelor pentru cursele de întreceri, raliuri sau antrenamente pentru acestea. **A.o.r.c.p.p.a.a.** presupune obligaţia pentru asigurător de a acorda despăgubiri, în baza contractului de asigurare, pentru prejudiciile de care asiguraţii răspund faţă de terţe persoane păgubite prin accidente de autovehicule, precum şi tramvaie şi pentru cheltuielile făcute de asiguraţi în procesul civil, în conformitate cu: *a)* legislaţia în vigoare din statul pe teritoriul căruia s-a produs accidentul de autovehicul şi cu cel mai mare nivel de despăgubire dintre cel prevăzut în legislaţia respectivă şi cel prevăzut în contractul de asigurare; *b)* legislaţia românească în vigoare, în cazul în care persoanele păgubite sunt cetăţeni ai statelor membre ale Uniunii Europene, în timpul unei călătorii ce leagă direct două teritorii în care este valabil tratatul de instituire a Comunităţii Economice Europene, dacă nu există birou naţional pe teritoriul traversat în care s-a produs accidentul. Despăgubirile se acordă pentru sumele pe care asiguratul este obligat să le plătească cu titlu de

dezdăunare şi cheltuieli de judecată persoanelor păgubite prin vătămarea corporală sau deces, precum şi prin avarierea ori distrugerea de bunuri. În caz de vătămare corporală sau deces, despăgubirile se acordă atât pentru persoanele aflate în afara autovehiculului care a produs accidentul, cât şi pentru persoanele aflate în acel autovehicul, cu excepţia conducătorului autovehiculului respectiv. Se acordă despăgubiri şi în cazul în care persoanele care formulează pretenţii de despăgubiri sunt soţul (soţia) sau persoane care se află în întreţinerea proprietarului ori conducătorului autovehiculului asigurat, răspunzător de producerea accidentului. Pentru avarierea sau distrugerea bunurilor, despăgubirile se acordă pentru bunurile aflate în afara autovehiculului care a produs accidentul, iar pentru bunurile aflate în acel autovehicul, numai dacă acestea nu erau transportate în baza unui raport contractual existent cu proprietarul sau cu utilizatorul autovehiculului respectiv, precum şi dacă nu aparţineau proprietarului, utilizatorului ori conducătorului autovehiculului răspunzător de producerea accidentului. Aceste despăgubiri se acordă şi în cazul în care cel care conduce autovehiculul, răspunzător de producerea accidentului, este o altă persoană decât asiguratul. Despăgubirile se plătesc şi atunci când persoanele păgubite nu au domiciliul, reşedinţa sau sediul în România. În acest caz de vătămare corporală sau deces al unei persoane ori de avariere sau distrugere de bunuri, se acordă despăgubiri dacă autovehiculul care a produs accidentul este identificat şi asigurat, chiar dacă autorul accidentului a rămas neidentificat. Atunci când, pentru acelaşi proprietar de autovehicul, la data producerii accidentului existau mai multe asigurări valabile, despăgubirea se suportă în părţi egale de către toţi asigurătorii. Asiguratul are obligaţia de a informa asigurătorul despre încheierea unor astfel de asigurări cu alţi asigurători. Prin norme adoptate de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor conform legii se stabilesc: aplicarea asigurării obligatorii de răspundere civilă auto, limitele teritoriale de acoperire, nivelul despăgubirilor, condiţiile de plată, durata asigurării, facilităţile şi penalizările aplicabile asiguraţilor, criteriile şi condiţiile pentru acordarea sau retragerea autorizaţiei, persoanele care au obligaţia să încheie contracte de asigurare, modalitatea de gestionare a cazurilor de refuz al asigurătorului de a încheia asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto, dacă este cazul, precum şi alte informaţii referitoare la acest tip de asigurare. Despăgubirile se stabilesc pe baza convenţiei dintre asigurat, persoana păgubită şi asigurător ori, în cazul în care nu s-a realizat înţelegerea, prin hotărâre judecătorească. În cazul stabilirii despăgubirii prin hotărâre judecătorească, drepturile persoanelor păgubite prin accidente produse de autovehicule aflate în proprietatea

persoanelor asigurate în România se exercită împotriva asigurătorului de răspundere civilă, în limitele obligaţiei acestuia, cu citarea obligatorie a persoanei/persoanelor răspunzătoare de producerea accidentului în calitate de intervenienţi forţaţi. Drepturile persoanelor păgubite prin accidente produse pe teritoriul României de autovehicule aflate în proprietatea persoanelor asigurate în străinătate se exercită împotriva asigurătorului prin reprezentanţele de despăgubiri sau prin Biroul Asigurătorilor de Autovehicule din România, după caz. Despăgubirile se plătesc de către asigurător persoanelor fizice sau juridice păgubite. Despăgubirile nu pot fi urmărite de creditorii asiguratului. Despăgubirile se plătesc asiguraţilor dacă aceştia dovedesc că au despăgubit pe cei păgubiţi şi despăgubirile nu urmează să fie recuperate de la persoana răspunzătoare de producerea pagubei. Odată cu încasarea despăgubirii, persoanele păgubite vor declara în scris că au fost despăgubite pentru pagubele suferite şi că nu mai au nicio pretenţie de la asigurătorul de răspundere civilă şi asigurat (persoana vinovată) în legătură cu paguba respectivă. Persoanele care folosesc pe teritoriul României autovehicule înmatriculate în străinătate şi neasigurate în străinătate, potrivit prevederilor legii române, sau a căror asigurare expiră pe durata şederii în România, datorează prime de asigurare, conform prevederilor legale. Personalul poliţiei de frontieră nu va verifica documentele de asigurare pentru autovehiculele înmatriculate în statele membre ale Uniunii Europene, pentru acestea numerele de înmatriculare fiind garanţia asigurării. La intrarea sau ieşirea din ţară, personalul poliţiei de frontieră de la punctele de control pentru trecerea frontierei de stat a României va controla documentele de asigurare şi va solicita proprietarului, împuternicitului acestuia sau conducătorului autovehiculului înmatriculat în state terţe dovada plăţii primei de asigurare datorate. Persoanele neasigurate sau persoanele care la control nu pot face dovada asigurării ori a plăţii acesteia vor fi obligate să încheie asigurarea de răspundere civilă pentru pagube produse prin accidente de autovehicule şi să achite prima de asigurare la entităţile desemnate în acest sens de către asigurătorii care au dreptul să practice asigurarea obligatorie. Asigurătorul recuperează sumele plătite drept despăgubiri de la persoana răspunzătoare de producerea pagubei, în următoarele cazuri: *a)* accidentul a fost produs cu intenţie; *b)* accidentul a fost produs în timpul comiterii unor fapte incriminate de dispoziţiile legale privind circulaţia pe drumurile publice ca infracţiuni săvârşite cu intenţie, chiar dacă aceste fapte nu s-au produs pe astfel de drumuri sau în timpul comiterii altor infracţiuni săvârşite cu intenţie; *c)* accidentul a fost produs în timpul când autorul infracţiunii săvârşite cu intenţie încerca să se sustragă de

la urmărire; *d)* persoana răspunzătoare de producerea pagubei a condus autovehiculul fără consimţământul asiguratului [v. şi *asigurare; asigurare obligatorie; asigurat; asigurător*].

asigurare prin efectul legii, varietate de asigurare ale cărei efecte se realizau de plin drept în condiţiile prevăzute de lege. Aceste asigurări au încetat să producă efecte începând cu data de 1 februarie 1996, data intrării în vigoare a Legii nr. 136/1995.

asigurat, persoană fizică sau juridică care, în temeiul contractului de asigurare, îşi asumă obligaţia să plătească o sumă de bani, numită primă, asigurătorului, fiind îndreptăţită ca la producerea unui risc, numit riscul asigurat, să primească de la acesta despăgubirea sau suma asigurată, numită indemnizaţie, în limitele şi în termenele convenite. Nu în toate cazurile **a.** este şi beneficiarul plăţii, întrucât în caz de deces al acestuia (avem în vedere ipoteza când **a.** este o persoană fizică), calitatea de beneficiar al indemnizaţiei plătite de asigurător o au moştenitorii legali ai **a.** De asemenea, legea permite (la asigurările de persoane) ca **a.** să desemneze un terţ ca beneficiar al sumei asigurate (sau indemnizaţiei). Desemnarea beneficiarului se poate face fie la încheierea contractului de asigurare, fie în cursul executării acestuia, prin declaraţia scrisă comunicată asigurătorului de către **a.** sau de contractantul asigurării, cu acordul **a.**, ori prin testament. **A.** este însă liber să înlocuiască sau să revoce pe terţul beneficiar oricând în cursul executării contractului în acelaşi mod în care l-a desemnat. Calitatea de **a.**, la unele varietăţi de asigurare (precum asigurarea de persoane), este compatibilă doar cu persoana fizică. Această calitate poate reveni însă atât persoanelor fizice, cât şi persoanelor juridice la alte varietăţi de asigurare, ca, de pildă, la asigurarea de bunuri sau la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse prin accidente de autovehicule. În ipoteza acestei ultime varietăţi de asigurare, calitatea de **a.** decurge din dispoziţiile legii, iar nu din contractul de asigurare [v. şi *asigurător; contract de asigurare; asigurare de persoane; asigurare de bunuri; asigurare obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse prin accidente de autovehicule*].

asigurător, subiect al raportului juridic de asigurare, căruia, în ipoteza producerii riscului asigurat, îi revine obligaţia (legală sau contractuală) de a plăti asiguratului, beneficiarului sau terţului păgubit despăgubirea sau suma asigurată, denumită indemnizaţie, în limitele şi termenele prestabilite. Calitatea de **a.** revine societăţilor comerciale din domeniul asigurărilor. Potrivit art. 2 lit. (A) pct. 5 din Legea nr. 32/2000, prin **a.** se înţelege persoana juridică română autorizată

în condiţiile legii să exercite activităţi de asigurare, sucursala sau filiala unui asigurător dintr-un stat terţ, precum şi sucursala unei societăţi de asigurare sau a unei societăţi mutuale dintr-un stat membru, care a primit o autorizaţie de la autoritatea competentă a statului membru de origine. În cazul asigurării obligatorii, calitatea de **a.** poate aparţine: *a)* societăţilor de asigurare din România autorizate de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor; *b)* societăţilor de asigurare autorizate de autorităţile competente din statele membre ale Uniunii Europene care desfăşoară activitate în România conform dreptului de stabilire şi liberei circulaţii a serviciilor. Societăţile de asigurare care au dreptul să practice asigurarea obligatorie, la cererea potenţialului asigurat, încheie asigurarea eliberând un înscris doveditor. Persoanele fizice şi persoanele juridice române încheie contractele de asigurare cu **a.** (societăţi de asigurare) stabiliţi în România, cu excepţia cazurilor în care asigurările solicitate nu se practică pe piaţa internă. Comisia de Supraveghere a Asigurărilor face publică lista societăţilor din domeniul asigurărilor, autorizate să funcţioneze în România şi felurile de asigurări practicate [v. şi *asigurat; contract de asigurare; asigurare obligatorie*].

asociaţie, (în sens larg) organizaţie constituită dintr-un colectiv alcătuit prin unirea liber consimţită a mai multor persoane ce devin membre ale organizaţiei respective. **A.** (în sens larg) se caracterizează prin aceea că iniţiativa formării organizaţiei aparţine însişi membrilor colectivului. Au acest caracter organizaţiile cooperatiste şi cele obşteşti.

asociaţie de proprietari, organizaţia proprietarilor tuturor apartamentelor dintr-o clădire cu mai multe apartamente proprietate privată sau mixtă. Cadrul legal **a.p.** este asigurat de Anexa nr. 2 din Legea nr. 114/1996, republicată, cu modificările ulterioare, O.G. nr. 85/2001 privind organizarea şi funcţionarea asociaţiilor de proprietari şi H.G. nr. 400/2003 pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea şi funcţionarea asociaţiilor de proprietari. **A.p.** se constituie pe baza hotărârii a cel puţin jumătate plus unul din numărul proprietarilor apartamentelor şi spaţiilor cu altă destinaţie decât aceea de locuinţă, din cadrul unei clădiri. Cererea pentru dobândirea personalităţii juridice a asociaţiei de proprietari, împreună cu statutul, acordul de asociere şi procesul-verbal al adunării constitutive se înregistrează la organul financiar local în a cărui rază teritorială se află clădirea. Acordul de asociere trebuie să conţină menţiuni privind: numele, prenumele şi domiciliul proprietarilor, individualizarea proprietăţii potrivit titlului de proprietate. **A.p.** dobândeşte personalitate juridică în baza încheierii judecătorului delegat la organul financiar local de către

preşedintele judecătoriei în a cărei circumscripţie teritorială se află imobilul. Adunarea generală este alcătuită din toţi membrii **a.p.** La întrunirea constitutivă a **a.p.**, proprietarii apartamentelor vor alege un comitet executiv şi o comisie de cenzori şi vor hotărî numărul membrilor acestora şi durata mandatelor lor. Membrii comisiei de cenzori trebuie să aibă cunoştinţe de specialitate şi experienţă în domeniile economic, financiar şi juridic. **A.p.** poate delega atribuţiile comisiei de cenzori, de control financiar şi contabil, unor persoane fizice sau juridice, asociaţii sau agenţi economici specializaţi. **A.p.** poate adopta hotărâri, dacă majoritatea membrilor sunt prezenţi personal sau prin reprezentant. Dacă nu este întrunit cvorumul, adunarea va fi suspendată şi reconvocată. La adunarea reconvocată, dacă există dovada că toţi membrii **a.p.** au fost convocaţi, hotărârile pot fi adoptate prin votul majorităţii membrilor prezenţi. Hotărârile adunării generale a **a.p.** privind buna întreţinere şi exploatare a clădirii de locuit sunt obligatorii şi pentru proprietarii din aceeaşi clădire care nu sunt membri ai asociaţiei. **A.p.** îndeplineşte următoarele atribuţii: *a)* adoptă şi amendează bugetele de venituri şi cheltuieli, precum şi fondul de rulment; încasează cotele obişnuite şi speciale pentru cheltuielile comune de la proprietarii de apartamente şi de la proprietarii spaţiilor cu altă destinaţie decât aceea de locuinţă; *b)* angajează şi eliberează din funcţie pe cel care administrează proprietatea sau pe ceilalţi funcţionari sau angajaţi, în vederea administrării şi bunei funcţionări a clădirii; personalul necesar bunei gospodăriri a părţilor şi a instalaţiilor de folosinţă comună ale clădirilor poate fi angajat prin contract individual de muncă sau prin convenţie civilă; *c)* acţionează sau susţine în justiţie, în nume propriu sau în numele proprietarilor asociaţi, interesele legate de clădire; *d)* încheie contracte şi îşi asumă obligaţii în nume propriu sau în numele proprietarilor asociaţi, în interesele legate de clădire; *e)* reglementează folosirea, întreţinerea, repararea, înlocuirea şi modificarea părţilor proprietăţii comune; *f)* impune penalizări pentru întârzierea plăţii cotelor de întreţinere; *g)* adoptă sau amendează deciziile, regulile şi regulamentele; *h)* asigură completarea la zi a cărţii tehnice a construcţiei; *i)* asigură urmărirea comportării în timp a construcţiei, pe toată durata de existenţă a acesteia; *j)* exercită alte atribuţii care i-au fost conferite prin acordul de asociere sau prin votul proprietarilor asociaţi. Activitatea de administrare a clădirii se asigură de un administrator, persoană fizică atestată şi angajată cu contract individual de muncă sau cu convenţie civilă, ori persoană juridică specializată, cu care se încheie un contract de administrare, în funcţie de hotărârea adunării generale a proprietarilor. Atestarea persoanelor fizice pentru a îndeplini funcţia de administrator de imobil se va face

de către o comisie formată din cinci membri, specialişti în domeniul financiar-contabil şi al legislaţiei muncii, constituită de consiliul local prin hotărâre. Atestarea este obligatorie pentru funcţia de administrator. Administratorul de imobil poate cumula şi funcţia de contabil al asociaţiei de proprietari, dacă are pregătire de specialitate în acest domeniu. La asociaţiile de proprietari care cuprind până la zece proprietari preşedintele poate îndeplini şi funcţia de administrator. Candidaţii pentru funcţia de administrator vor trebui să prezinte garanţii morale, să aibă capacitate profesională, să fie buni gospodari şi să nu aibă cazier. Candidaţii la funcţia de administrator vor prezenta garanţii materiale stabilite în condiţiile legii. Comitetul executiv al **a.p.** adoptă decizii privind angajarea administratorului şi contabilului, precum şi a altor persoane fizice necesare asociaţiei, pe bază de contract individual de muncă sau de convenţie civilă, pe perioadă determinată. Adunarea generală a proprietarilor adoptă hotărâri asupra cuantumului salariilor, indemnizaţiilor şi al eventualelor premii care se acordă personalului încadrat cu contract individual de muncă sau pe bază de convenţie civilă, precum şi asupra valorii şi a modalităţilor de contractare, în cazul în care administrarea clădirii este asigurată de persoane juridice. Adunarea generală a proprietarilor hotărăşte, de asemenea, şi asupra acordării unor drepturi băneşti membrilor **a.p.** care desfăşoară alte activităţi lucrative folositoare acesteia.

atentat la viaţa donatorului, v. *revocarea donaţiei.*

atingere adusă unui drept sau interes juridiceşte ocrotit, cerinţă esenţială pe care trebuie să o îndeplinească prejudiciul cauzat printr-o faptă ilicită, pentru ca el să fie supus reparaţiunii. În principiu, toate drepturile subiective sunt susceptibile de a fi lezate prin fapte ilicite; sunt supuse însă reparării numai vătămările care comportă consecinţe patrimoniale sau (în cazul lezării integrităţii corporale ori a sănătăţii victimei) o modificare a echilibrului vieţii victimei, în această ultimă ipoteză repararea făcându-se sub forma plăţii de despăgubiri în compensare. Lezarea unui interes (concretizat într-o situaţie de fapt ce n-a primit consacrarea juridică) generează dreptul la despăgubire numai în prezenţa a două condiţii obligatorii: *a)* situaţia de fapt în care rezidă interesul atins să aibă stabilitate şi permanenţă suficientă pentru a legitima presupunerea că ea ar fi continuat şi în viitor; *b)* interesul lezat să fie licit şi în armonie cu principiile eticii şi echităţii sociale.

autentic, v. *înscris autentic.*

autentificare, v. *acte notariale; înscris autentic.*

autocontract, act juridic (contract) încheiat de către mandatar cu o terţă persoană pe care tot el o

reprezintă la încheierea acelui act. În doctrină, **a.** este considerat a fi un mandat cu dublă reprezentare. Un astfel de act este prezumat că periclitează interesele mandanților, cu excepția cazului în care mandanții, fiind în cunoștință de cauză, dau împuternicire mandatarului în acest sens ori clauzele contractelor de mandat sunt astfel precizate încât este exclusă vătămarea intereselor mandanților. În caz de vătămare a intereselor vreunuia dintre mandanți, acesta poate cere anularea actului păgubitor pentru dol prin reticență sau, mai larg, pentru violarea de către mandatar a obligației de loialitate față de mandant.

autonomia voinței individuale, v. *libertate contractuală.*

autor, 1. v. *antecesor în drepturi;* v. și *de cuius;* **2.** persoană fizică care a creat o operă științifică, literară, artistică sau a realizat orice altă creație intelectuală. Calitatea de **a.** decurge în exclusivitate din însuși faptul creației operei. Acest fapt nu se analizează ca fiind un act juridic. În consecință, dobândirea acestei calități nu este dependentă de capacitatea civilă a creatorului. Creatorul devine subiect al dreptului de **a.** de îndată ce opera de creație intelectuală primește o formă de exprimare concretă, perceptibilă simțurilor umane și susceptibilă de a fi comunicată publicului. **A.** este titularul dreptului de **a.** și se bucură de toate prerogativele acestui drept.

autoritate tutelară, organ de stat care, potrivit legii, exercită atribuțiile referitoare la organizarea tutelei, la supravegherea, controlul și îndrumarea modului de desfășurare a întregii activități de ocrotire a minorilor și a altor incapabili.

autorizație prealabilă, act juridic administrativ de a cărui existență este condiționată posibilitatea desfășurării unei anumite activități și prin care organul de stat emitent exercită un control prealabil asupra oportunității desfășurării acelei activități. Sunt supuse **a.p.** executarea lucrărilor de construcție, reparare, modificare, demolare a unor imobile etc. Sub aspectul condițiilor de validitate și de emitere, **a.p.** este supusă reglementărilor specifice dreptului administrativ. Fiind un act juridic administrativ, **a.p.** este în principiu revocabilă, dar numai până la momentul când activitatea autorizată a fost îndeplinită.

aval, actul prin care o persoană, numită avalist, garantează altei persoane, numite avalizat, plata unei cambii. **A.** este o garanție prin care se întărește obligația debitorului principal; el se poate da în favoarea trăgătorului, dar și în favoarea unui alt avalist sau a altui obligat cambial. Într-o cambie pot figura mai mulți avaliști pentru un singur avalizat sau pentru mai mulți avalizați. **A.** poate fi dat de către terț sau de către un semnatar al cambiei; el poate fi dat însă numai până la dresarea protestului de

neplată sau până la expirarea termenului pentru dresarea acestui protest. **A.** nu se poate da sub condiţie, nu poate schimba elementele fundamentale ale datoriei garantate şi nici nu poate conţine clauze ce n-ar fi compatibile cu natura sa; el poate fi însă dat fie pentru întreaga datorie, fie numai pentru o parte din aceasta. **A.** se dă pe cambie, pe adaosul acesteia, pe un duplicat sau pe o copie a ei, utilizându-se formula: „pentru aval", „pentru garanţie", „pentru fidejusiune" sau o altă formulă asemănătoare; dacă se dă pe un act separat, el produce numai efectele recunoscute de dreptul comun fidejusiunii. De regulă în **a.** se indică persoana pentru care a fost dat, iar dacă lipseşte o asemenea indicaţie, se prezumă *iuris et de iure* că a fost dat pentru trăgător. În toate cazurile el trebuie semnat de către avalist. Prin efectul **a.**, în sarcina avalistului se naşte o obligaţie identică, având acelaşi cuprins şi aceeaşi întindere cu obligaţia garantată. Avalistul nu poate opune posesorului titlului nici excepţiile desprinse din raporturile sale personale cu avalizatul şi nici excepţiile decurgând din raporturile sale cu semnatarul titlului. Avalistul poate opune posesorului titlului numai excepţiile pe care le putea invoca împotriva acestuia debitorul avalizat. Exercitarea de către posesorul titlului a drepturilor sale împotriva avalistului este supusă aceloraşi formalităţi ca şi atunci când se face împotriva debitorului avalizat; avalistul urmărit poate invoca împotriva posesorului titlului atât excepţiile sale personale cât şi cele privind forma titlului, nevalabilitatea formală a obligaţiei avalizatului, precum şi cele referitoare la neîndeplinirea condiţiilor pentru exercitarea acţiunilor cambiale. Avalistul este un debitor de regres; de îndată ce a plătit cambia dobândeşte împotriva avalizatului toate drepturile decurgând din cambie; el se poate îndrepta contra tuturor celor obligaţi faţă de el sau numai împotriva unuia dintre ei, la propria sa alegere.

avalist, persoană care garantează plata unei cambii, dând aval.

avalizat, debitorul cambial a cărui obligaţie este garantată de un avalist.

avans din preţ, v. *acont.*

avânzi-cauză, v. *succesor în drepturi;* v. şi *antecesor în drepturi.*

avere succesorală, v. *masă succesorală.*

avere vacantă, v. *succesiune vacantă.*

avulsiune, formă de realizare a accesiunii imobiliare naturale constând în adăugirea la un teren a unei bucăţi de pământ smulse brusc de la un alt teren, prin acţiunea unei ape curgătoare. Adăugirea devine proprietatea titularului terenului la care s-a produs alipirea, dar fostul proprietar o poate revendica în timp de un an.

beneficiar, 1. persoană în folosul căreia se constituie sau se strămută un drept subiectiv, ori se execută o lucrare sau se prestează un serviciu în condiţiile stabilite printr-un act juridic (care poate să fie, după caz, un act administrativ, act juridic civil, tranzacţie judiciară, hotărâre judecătorească etc.) şi ca efect al acelui act. Astfel, este **b.**: cel în folosul căruia se constituie un drept real de folosinţă asupra unui teren proprietate publică; cel care, prin efectul unei stipulaţii pentru altul, este îndreptăţit la prestaţia promitentului; cel pentru care o altă persoană s-a obligat să presteze un serviciu etc. În unele cazuri, legea îl desemnează pe **b.** utilizând termeni mai puţin generali (de exemplu, donatar, legatar etc.) cu aplicarea limitată la domenii specifice (donaţii, testamente etc.); **2.** (în raporturile comerciale) creditor care, în temeiul unui titlu de credit, urmează să primească o plată sau este îndreptăţit să dea ordin debitorului ca acesta să facă plata.

beneficiar al asigurării, sintagmă ce desemnează terţa persoană faţă de raportul de asigurare căreia, prin efectul unei stipulaţii din contractul de asigurare, urmează să i se plătească indemnizaţia de asigurare la momentul realizării riscului asigurat. De pildă, soţul se asigură pentru caz de deces în favoarea soţiei sale. În contractul de asigurare astfel încheiat soţul reuneşte, în persoana sa, tripla calitate de contractant, asigurat şi stipulant al asigurării, iar soţia lui este beneficiara asigurării. În cazul asigurării de persoane, desemnarea beneficiarului se poate face fie la încheierea contractului de asigurare, fie în cursul executării acestuia, prin declaraţia scrisă comunicată asigurătorului de către asigurat sau de contractantul asigurării, cu acordul asiguratului, ori prin testament. Înlocuirea sau revocarea beneficiarului se poate face oricând în cursul executării contractului, modalităţile de realizare fiind aceleaşi ca în cazul desemnării beneficiarului. Dacă asiguratul nu a dispus altfel, atunci când sunt mai mulţi beneficiari desemnaţi, aceştia au drepturi egale asupra indemnizaţiei de asigurare. Conform legii, calitatea de **b.a.** revine, în cazul asigurării de răspundere civilă, terţei persoane păgubite sau creditorului ce are garanţii reale asupra bunului asigurat [v. şi *contract de asigurare*].

beneficiu, rezultat financiar pozitiv al unei activităţi economice lucrative, reprezentând diferenţa dintre veniturile realizate şi cheltuielile ocazionate.

beneficiu de discuțiune, facultate recunoscută de lege fidejusorului și terțului dobânditor al unui imobil ipotecat de a pretinde creditorului urmăritor să urmărească prioritar bunurile debitorului principal (respectiv celelalte imobile ipotecate pentru garantarea aceleiași creanțe și care se află încă în posesia debitorului) și, numai dacă nu va fi îndestulat astfel, să urmărească bunurile aparținând fidejusorului, respectiv imobilul ipotecat aflat în patrimoniul terțului dobânditor. **B.d.** se invocă pe cale de excepție. Singur, fidejusorul sau, după caz, terțul dobânditor al imobilului ipotecat este îndreptățit să invoce sau nu această excepție, având într-un atare sens libertatea deplină de apreciere. Dar admiterea excepției este subordonată îndeplinirii următoarelor condiții cumulative: *a)* invocarea **b.d.** să aibă loc mai înainte de a se fi trecut la judecarea fondului procesului privind urmărirea fidejusorului, respectiv a terțului dobânditor al imobilului ipotecat; *b)* fidejusorul sau, după caz, terțul dobânditor al imobilului ipotecat, să indice creditorului bunurile debitorului principal susceptibile de urmărire și să avanseze cheltuielile necesare urmăririi lor; *c)* bunurile astfel indicate să se afle în raza de competență teritorială a instanței locului unde urmează a se face plata. Nu pot fi indicate și nu vor fi luate în considerare bunurile litigioase și nici bunurile ipotecate pentru plata datoriei și care nu mai sunt în posesia debitorului. **B.d.** nu poate fi invocat în următoarele situații: dacă fidejusorul sau, după caz, terțul dobânditor al bunului ipotecat, a renunțat la acest beneficiu; dacă fidejusorul s-a obligat în solidar cu debitorul principal, deoarece în această ipoteză primesc aplicare regulile din materia solidarității; în cazul fidejusiunii judecătorești [v. și *beneficiu de diviziune*].

beneficiu de diviziune, facultate recunoscută de lege fidejusorului, împotriva căruia creditorul îndreaptă în exclusivitate urmărirea, de a pretinde acestuia divizarea acțiunii sale pentru a fi îndreptată împotriva tuturor fidejusorilor care garantează aceeași creanță, fiecare dintre ei urmând a răspunde numai de partea de datorie ce-i revine. **B.d.** poate fi invocat pe cale de excepție, în ipoteza în care există mai mulți fidejusori, care garantează față de unul și același creditor, pentru una și aceeași datorie. Principiul prevăzut de lege în această ipoteză este acela că fiecare dintre fidejusori răspunde pentru întreaga datorie. Dar acest principiu nu are valoare absolută. El poate fi înlăturat dacă fidejusorul împotriva căruia creditorul s-a îndreptat pentru tot, cere ca urmărirea să se dividă între toți fidejusorii care au garantat acea datorie. **B.d.** nu poate fi invocat în următoarele cazuri: dacă fidejusorul a renunțat la el; dacă prin convenție s-a prevăzut clauza solidarității între fidejusori, căci o atare clauză primește aici semnificația renunțării la diviziunea datoriei. În cazul fidejusiunii, solidaritatea între cofidejusori

rezultă din lege, iar invocarea **b.d.** are ca efect încetarea acestei solidarități [v. și *beneficiu de discuțiune*].

beneficiu de inventar, drept de care se bucură un moștenitor de a accepta condiționat o succesiune căreia nu îi cunoaște datoriile care o grevează [v. *acceptare sub beneficiu de inventar a succesiunii*].

beneficiu de lichidare, v. *supraactiv.*

beneficiu nerealizat, v. *câștig nerealizat; lucrum cessans; daune-interese compensatorii.*

beneficiu pierdut, v. *câștig nerealizat; lucrum cessans; daune-interese compensatorii.*

bilateral, v. *act juridic bilateral; contract sinalagmatic.*

bilet la ordin, titlu de credit în temeiul căruia o persoană, numită emitent, își asumă obligația de a plăti altei persoane, numite beneficiar (sau la ordinul acesteia) o sumă de bani, la împlinirea scadenței. **B.o.** trebuie să îndeplinească următoarele condiții esențiale: textul titlului să cuprindă denumirea de „bilet la ordin"; promisiunea necondiționată de a plăti o anumită sumă; scadența, locul unde să se facă plata; indicarea numelui aceluia care (sau la ordinul căruia) urmează să primească plata; data și locul emisiunii; semnătura emitentului. Titlul căruia îi lipsește vreuna din condițiile arătate nu va fi socotit **b.o.**, afară de cazurile când **b.o.** a cărui scadență nu este arătată va fi considerat plătibil la vedere; în lipsa unei mențiuni speciale, locul emisiunii titlului este socotit loc de plată și, în același timp, loc al domiciliului emitentului, iar **b.o.** pe care nu este menționat locul unde a fost emis se consideră semnat în locul arătat lângă numele emitentului. **B.o.** cu scadență la un anumit termen de la vedere trebuie prezentat spre viză emitentului în termenul stabilit de lege sau în termenul fixat de emitent ori de giranți; refuzul emitentului de a da viza se constată printr-un protest, de la data căruia va curge termenul de la vedere.

bona fides, locuțiune latină ce desemnează buna-credință [v. și *bună-credință*].

bonus pater familias, locuțiune latină utilizată în limbajul juridic modern cu semnificația de apreciere *in abstracto* a comportamentului persoanei în îndeplinirea prestației la care s-a îndatorat. **B.p.f.** desemnează tipul ideal (abstract), mediu, de bun gospodar, adică de om prudent și diligent în tot ceea ce face cu privire la gestionarea și administrarea propriului său patrimoniu. La un astfel de tip de om se raportează, prin comparație, comportamentul concret al unui debitor, diligența depusă de el și prudența manifestată de acesta în executarea obligațiilor ce-i incumbă.

brevet analog, v. *brevet paralel.*

brevet de bază, sintagmă prin care se desemnează cel dintâi

dintre brevetele acordate pentru o invenţie în oricare din ţările membre ale Uniunii de la Paris. În temeiul **b.b.**, pentru aceeaşi invenţie (la care se referă acesta) pot fi obţinute, în ţările membre ale Uniunii de la Paris, brevete paralele [v. şi *brevet paralel; brevet de invenţie*].

brevet de blocaj, denumire dată (de doctrina juridică) unui brevet de invenţie utilizat de către marile monopoluri pentru protecţia unei invenţii într-o ţară străină, în scop de concurenţă şi de a se impune pe o anumită piaţă de desfacere, prevalându-se de prerogativa acordată titularului de brevet de a interzice folosirea acelui brevet de către terţi [sin. *brevet umbrelă; brevet tactic*].

brevet de invenţie, titlu de protecţie pentru invenţie care conferă titularului său un drept exclusiv de exploatare, pe durata de valabilitate a acestuia. Dreptul de **b.i.** aparţine inventatorului sau succesorului său în drepturi. În cazul în care invenţia a fost creată împreună de mai mulţi inventatori, fiecare dintre aceştia are calitatea de coautor al invenţiei, iar dreptul aparţine în comun acestora. Dacă mai multe persoane au creat aceeaşi invenţie, independent una de alta, dreptul la brevet aparţine aceleia care a depus o cerere de brevet a cărei dată de depozit este cea mai veche, iar dacă o prioritate a fost recunoscută, aparţine persoanei a cărei cerere de brevet de invenţie are cea mai veche dată de prioritate, dacă documentaţia privind cererea sau, după caz, cea privind brevetul având data de depozit sau de prioritate recunoscută cea mai veche a fost publicată conform legii, cu condiţia ca cererea să nu fi fost respinsă, retrasă sau abandonată. În cazul în care inventatorul are calitatea de salariat, în lipsa unei prevederi contractuale mai avantajoase acestuia, dreptul la **b.i.** aparţine: *a)* unităţii, pentru invenţiile realizate de salariat, în exercitarea unui contract de muncă ce prevede o misiune inventivă încredinţată în mod explicit, care corespunde cu funcţiile sale; inventatorul beneficiază de o remuneraţie suplimentară stabilită prin contract; *b)* salariatului, pentru invenţiile realizate de către acesta fie în exercitarea funcţiei sale, fie în domeniul activităţii unităţii, prin cunoaşterea sau folosirea tehnicii ori mijloacelor specifice ale unităţii sau ale datelor existente în unitate, fie cu ajutorul material al acesteia, în lipsa unei prevederi contractuale contrare. Atunci când invenţia rezultă dintr-un contract de cercetare, în lipsa unei clauze contrare, dreptul la **b.i.** aparţine unităţii care a comandat cercetarea, inventatorul având dreptul la o remuneraţie suplimentară stabilită prin act adiţional la contract. Inventatorul şi unitatea la care sau pentru care lucrează, au obligaţia reciprocă să se informeze în scris asupra creării şi stadiului realizării invenţiei şi să se abţină de la orice divulgare. Încălcarea obligaţiei de a informa atrage răspunderea persoanei vinovate. În toate situaţiile când potrivit

legii, dreptul de **b.i.** aparţine unităţii, aceasta are obligaţia ca în termen de 60 de zile de la data când salariatul (inventator) a informat-o în scris cu privire la redactarea documentului ce cuprinde descrierea invenţiei să depună cererea de brevetare a respectivei invenţii la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci. Dacă acea unitate nu-şi îndeplineşte obligaţia menţionată în termenul arătat, iar între părţi nu există o convenţie contrară, dreptul la depunerea cererii de brevet şi la eliberarea **b.i.** aparţine salariatului. Atunci când titular al dreptului de **b.i.** este salariatul, invenţia fiind realizată de acesta, fie în exercitarea funcţiei sale, fie în domeniul activităţii unităţii, prin cunoaşterea sau folosirea tehnicii ori mijloacelor specifice ale unităţii sau ale datelor existente în unitate, fie cu ajutorul material al acesteia, unităţii i se recunoaşte prin lege un drept de preferinţă la încheierea unui contract cu privire la invenţia salariatului său. Acest drept trebuie exercitat de către respectiva unitate în termen de trei luni de la oferta salariatului. Dacă salariatul şi unitatea nu se înţeleg cu privire la preţul pe care acesta urmează să-l achite salariatului pentru a obţine dreptul asupra invenţiei, acel preţ va fi stabilit de către instanţa de judecată competentă. Persoanele fizice sau juridice străine având domiciliul sau sediul în afara teritoriului României beneficiază de dispoziţiile prezentei legi, în condiţiile tratatelor şi convenţiilor internaţionale privind invenţiile, la care România este parte. După îndeplinirea procedurii legale privind înregistrarea, publicarea şi examinarea cererii de **b.i.**, dacă sunt îndeplinite toate cerinţele stabilite de lege, **b.i.** va fi eliberat de directorul general al Oficiului de Stat pentru Invenţii şi Mărci, în temeiul hotărârii de acordare a acestuia. **B.i.** se înscriu în Registrul naţional al **b.i.** Durata de valabilitate a unui **b.i.** este de 20 de ani, cu începere de la data constituirii depozitului naţional reglementar. Pentru brevetul european, durata de 20 de ani curge de la data constituirii depozitului reglementar al cererii de brevet, conform Convenţiei brevetului european. Pentru produsele medicamentoase sau produsele fitosanitare brevetate se poate obţine o protecţie suplimentară, în condiţiile legii. Pentru o invenţie dintr-o cerere de brevet care nu poate fi aplicată fără a aduce atingere unei invenţii dintr-o cerere de brevet anterioară şi brevetată, Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci va lua o hotărâre de acordare numai după notificarea tuturor părţilor interesate cu privire la relaţia dintre invenţii. Brevetul de invenţie conferă titularului său un drept exclusiv de exploatare pe întreaga durată de protecţie a acestuia. Este interzisă efectuarea fără consimţământul titularului a următoarelor acte: *a)* fabricarea, folosirea, oferirea spre vânzare, vânzarea sau importul în vederea folosirii, oferirii spre vânzare ori vânzării, în cazul în care obiectul brevetului este un produs; *b)* utilizarea

procedeului, precum şi folosirea, oferirea spre vânzare, vânzarea sau importul în aceste scopuri a produsului obţinut direct prin procedeul brevetat, în cazul în care obiectul brevetului este un procedeu. Întinderea protecţiei conferite prin brevet este determinată de conţinutul revendicărilor. Totodată, descrierea şi desenele invenţiei servesc la interpretarea revendicărilor. Pentru determinarea întinderii protecţiei conferite prin brevet se va ţine seama de orice element echivalent unui element specificat în revendicări. Întinderea protecţiei conferite de cererea de brevet de invenţie va fi determinată de revendicările conţinute în cererea publicată în conformitate cu art. 23 din Legea nr. 64/1991, republicată. Brevetul acordat sau amendat în procedurile de revocare sau anulare în parte va determina retroactiv protecţia conferită prin cererea de brevet de invenţie, în măsura în care aceasta nu a fost extinsă. Protecţia conferită printr-un brevet referitor la un material biologic având caracteristici specifice se extinde asupra oricărui material derivat, pe baza celui brevetat, prin reproducere sau multiplicare, sub formă identică ori diferenţiat şi cu aceleaşi caracteristici. Protecţia conferită printr-un brevet referitor la un procedeu permiţând producerea unui material biologic având caracteristici specifice se extinde asupra materialului biologic direct obţinut prin acest procedeu şi asupra oricărui alt material biologic derivat din materialul biologic direct obţinut prin acel procedeu şi asupra oricărui alt material obţinut, plecând de la materialul biologic direct obţinut prin reproducere sau multiplicare, sub formă identică sau diferenţiat şi având aceleaşi caracteristici. Protecţia conferită printr-un brevet asupra unui produs conţinând o informaţie genetică sau constând într-o informaţie genetică se extinde asupra oricărui alt material în care produsul este încorporat şi în care informaţia genetică este conţinută şi îşi exercită funcţia, cu excepţia corpului uman în diferite stadii de formare sau dezvoltare. Protecţia prevăzută la alineatele anterioare referitoare la materialele biologice nu se extinde asupra materialului biologic obţinut prin reproducerea sau multiplicarea unui material biologic comercializat ori oferit spre vânzare pe teritoriul României de către titularul de brevet sau cu consimţământul acestuia, când reproducerea sau multiplicarea rezultă în mod necesar din utilizarea pentru care materialul biologic a fost pus pe piaţă, cu condiţia ca materialul obţinut să nu fi fost utilizat ulterior pentru alte reproduceri sau multiplicări. Cu începere de la data publicării cererii de brevet în conformitate cu prevederile art. 23 din Legea nr. 64/1991, republicată, cererea asigură, în mod provizoriu, solicitantului protecţia conferită potrivit dispoziţiilor susmenţionate, cu excepţia cazurilor în care cererea de brevet de invenţie a fost respinsă, retrasă sau declarată ca fiind considerată

retrasă. **B.i.** eliberat de Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci poate fi anulat, în tot sau în parte, la cererea unei persoane interesate, în cazul când se constată că, la data înregistrării cererii de **b.i.**, nu erau îndeplinite condiţiile pentru existenţa unei invenţii brevetabile. Cererea de anulare se poate face în tot cursul duratei de valabilitate a brevetului şi se judecă de către Tribunalul Bucureşti. Hotărârile Tribunalului Bucureşti pot fi atacate cu apel la Curtea de Apel Bucureşti, în termen de 30 de zile de la comunicare. Hotărârile Curţii de Apel Bucureşti pot fi atacate cu recurs la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, în termen de 30 de zile de la comunicare. Hotărârea de anulare, în tot sau în parte, definitivă şi irevocabilă, se înregistrează la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci de către persoana interesată. Menţiunea anulării se publică în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială în termen de 60 de zile de la înregistrarea hotărârii la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci. În procedurile în faţa Oficiului de Stat pentru Invenţii şi Mărci solicitantul cererii, cesionarul sau titularul ori o altă persoană interesată poate fi reprezentată printr-un mandatar, în baza unei procuri înregistrate la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci, în condiţiile şi la termenele prevăzute de regulamentul de aplicare a legii. Pentru persoanele menţionate anterior, care nu au domiciliul sau sediul pe teritoriul României, reprezentarea prin mandatar este obligatorie, cu următoarele excepţii, cazuri în care se poate acţiona în nume propriu: *a)* înregistrarea unei cereri de brevet de invenţie, în scopul atribuirii datei de depozit; *b)* plata unei taxe; *c)* depunerea unei copii de pe o cerere anterioară; *d)* eliberarea unei notificări a Oficiului de Stat pentru Invenţii şi Mărci privind orice procedură prevăzută la lit. a), b) şi c). Taxa de menţinere în vigoare poate fi plătită de orice persoană. În cazul revocării procurii, semnătura mandatarului nu are efectul semnăturii solicitantului, a titularului sau a persoanelor interesate care l-au desemnat. Brevetarea în străinătate a invenţiilor create de persoanele fizice române pe teritoriul României se face numai după înregistrarea cererii de **b.i.** la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci. În vederea brevetării în străinătate a invenţiilor, solicitanţii sau titularii de brevet români pot beneficia de sprijin financiar, potrivit legii. Brevetarea în străinătate a invenţiilor se aduce la cunoştinţa Oficiului de Stat pentru Invenţii şi Mărci de către persoanele fizice române care le-au creat sau de către succesorul lor în drepturi. În cazul invenţiilor care constituie secret de stat, brevetarea în străinătate se face cu aprobarea instituţiilor care le-au atribuit acest caracter. Pentru înregistrarea cererilor internaţionale în vederea brevetării invenţiilor în alte state, în conformitate cu prevederile Tratatului de cooperare în domeniul brevetelor, Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci acţionează în

calitate de oficiu receptor. În cazul invenţiei pentru care o unitate este îndreptăţită la eliberarea brevetului, aceasta are obligaţia de a informa inventatorul asupra stadiului examinării cererii de **b.i.** în cadrul Oficiului de Stat pentru Invenţii şi Mărci, cât şi asupra stadiului şi rezultatelor aplicării invenţiei. Inventatorul, la rândul său, are obligaţia să acorde, la cererea titularului de brevet, asistenţă tehnică pe bază de contract, pentru punerea în aplicare a invenţiei. Înregistrarea, publicarea şi examinarea cererilor de **b.i.**, invocarea priorităţii, eliberarea brevetelor sunt supuse taxelor, la termenele şi în cuantumul legal stabilite. Pe întreaga durată de valabilitate a **b.i.**, titularul este obligat anual la plata taxelor de menţinere în vigoare a brevetului. Neplata acestor taxe atrage după sine decăderea titularului din drepturile decurgând din **b.i.** Decăderea titularului din drepturi se înregistrează în Registrul naţional al brevetelor de invenţie şi se publică în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială. Taxele de menţinere în vigoare pot fi plătite şi anticipat, pentru o perioadă care nu poate depăşi 4 ani. Taxele datorate de persoanele fizice sau juridice străine se plătesc în valută în contul Oficiului de Stat pentru Invenţii şi Mărci. Dreptul la brevet, dreptul la acordarea brevetului şi drepturile ce decurg din brevet pot fi transmise în tot sau în parte. Transmiterea se poate face prin cesiune sau prin licenţă, exclusivă sau neexclusivă, sau prin succesiune legală ori testamentară. Transmiterea produce efecte faţă de terţi numai începând cu data publicării în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială a menţiunii transmiterii înregistrate la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci [v. şi *cerere de brevet de invenţie; invenţie; inventator*].

brevet de invenţie complementar, denumire generică dată (în doctrina juridică) brevetului acordat pentru invenţia care perfecţionează o altă invenţie protejată printr-un alt brevet şi care nu poate fi aplicată fără cea brevetată anterior. Durata de valabilitate a brevetului astfel acordat este limitată la aceea a brevetului acordat pentru invenţia pe care o perfecţionează, fără a putea fi mai scurtă de 10 ani [v. şi *brevet de invenţie*].

brevet european, denumire dată brevetului acordat conform Convenţiei brevetului european, încheiată la München la 5 octombrie 1973, cu modificările şi revizuirile ulterioare.

brevet paralel, sintagmă ce desemnează orice brevet de invenţie obţinut ulterior acordării unui brevet de bază şi în temeiul acelui brevet de bază, acordat pentru aceeaşi invenţie şi în oricare dintre celelalte ţări membre ale Uniunii de la Paris. **B.p.** împreună cu brevetul de bază în temeiul căruia a fost obţinut formează o „familie de brevete" [sin. brevet analog; v. şi *brevet de invenţie; brevet de bază*].

brevet tactic, v. *brevet de blocaj.*

brevet umbrelă, v. *brevet de blocaj.*

bun, 1. orice lucru în privinţa căruia pot exista drepturi şi obligaţii patrimoniale; **2.** orice elemente ale activului patrimonial al unei persoane (adică atât lucrul propriu-zis, cât şi drepturile referitoare la lucrul respectiv). Şi într-o accepţie, şi în cealaltă, **b.** constituie o valoare economică. **B.** se clasifică în următoarele categorii: *a)* după criteriul destinaţiei lor economice: **b.** mijloace de producţie, **b.** obiecte de consumaţie individuală, produse, mijloace băneşti; *b)* după criteriul modului de determinare: **b.** individual determinate şi **b.** determinate prin caractere generice (sau **b.** certe şi **b.** de gen); *c)* după criteriul posibilităţii de a le înlocui unele prin altele cu prilejul executării unei obligaţii: **b.** fungibile şi **b.** nefungibile; *d)* după criteriul unicităţii sau pluralităţii actelor de întrebuinţare prin care se poate exercita folosinţa lor: **b.** consumptibile şi **b.** neconsumptibile; *e)* după criteriul posibilităţii de a fi împărţite fără a li se schimba destinaţia: **b.** divizibile şi **b.** indivizibile; *f)* după criteriul rolului fiecăruia în cadrul legăturii dintre ele: **b.** principale şi **b.** accesorii; *g)* după criteriul capacităţii lor de a produce fructe: **b.** frugifere şi **b.** nefrugifere; *h)* după criteriul stabilităţii aşezării lor: **b.** mobile şi **b.** imobile; *i)* în funcţie de rolul lor în procesul de producţie: **b.** mijloace fixe, **b.** mijloace circulante şi fonduri băneşti [sin. *lucru*].

bun accesoriu, lucru mobil ce serveşte la folosirea altui lucru, de care se leagă prin aceeaşi destinaţie economică. Destinaţia comună a unor lucruri se stabileşte de către proprietarul sau titularul dreptului de administrare directă asupra lor. **B.a.** urmează, de regulă, situaţia juridică a lucrului principal; prin act juridic se poate decide însă altfel. Sunt **b.a.**: instalaţia sanitară dintr-un imobil de locuit; ornamentele de pe faţada unei clădiri; cutia unui instrument muzical; difuzoarele exterioare ale unui magnetofon etc. [ant. *bun principal*].

bun cert, lucru individual determinat şi identificat prin caractere specifice, care îl deosebesc de alte lucruri asemănătoare, particularizându-l ca entitate distinctă. Caracterul de **b.c.** poate rezulta din chiar natura lucrului (cum este cazul oricărui unicat, fie el manuscrisul original al unei lucrări literare sau ştiinţifice, o anumită pictură sau sculptură etc.) sau din voinţa părţilor exprimată în cuprinsul unui act juridic (de exemplu, un radioreceptor, produs fabricat în serie, devine **b.c.** prin voinţa părţilor, în cadrul unui contract de comodat). Transferul dreptului de proprietate asupra unui **b.c.** de la o persoană la alta operează, de regulă, în chiar momentul încheierii contractului şi prin simplul efect al acestuia. Pe de altă parte, riscul pieirii fortuite a unui **b.c.** este suportat de

creditorul obligației de predare a acelui bun, și nu de debitorul obligației respective, care este exonerat de obligația de a-l preda, afară numai dacă a fost pus în întârziere și nu dovedește că lucrul ar fi pierit și la creditor în cazul în care i l-ar fi predat [sin. *bun individual determinat;* ant. *bun generic*].

bun consumptibil, lucru a cărui folosință presupune distrugerea sau înstrăinarea lui la prima întrebuințare, posesorul neputându-și reînnoi actele de folosință. Fac parte din această categorie, de exemplu: alimentele, combustibilul, banii etc. În principiu, caracterul unui lucru de a fi consumptibil decurge, în mod obiectiv, din natura acelui lucru, și nu din voința oamenilor; prin excepție, intenția părților, scopurile urmărite pot determina ignorarea acestui caracter și considerarea ca neconsumptibile a unor lucruri consumptibile prin natura lor. Astfel, monezile dintr-o salbă încetează de a fi consumptibile, împrejurare ce devine și mai evidentă, atunci când ele sunt împrumutate unui muzeu spre a fi expuse într-o vitrină. **B.c.** nu pot face obiectul unor acte juridice care implică obligația de restituire a lucrului în individualitatea sa (cum sunt: împrumutul de folosință, constituirea unui drept de uzufruct etc.), ci numai a actelor care îndreptățesc la consumarea lucrurilor, cu obligația restituirii altora de același fel (cum sunt: împrumutul de consumație, constituirea unui cvasiuzufruct etc.) [ant. *bun neconsumptibil*].

bun corporal, bun care are o existență materială [ant. *bun necorporal; bun incorporal*].

bun de gen, v. *bun generic.*

bun divizibil, lucru care poate fi împărțit în mai multe fragmente (părți, bucăți etc.), fără ca prin aceasta să i se schimbe destinația (de exemplu, o cantitate de 100 litri benzină poate fi pusă în canistre de diferite mărimi; un cupon de stofă măsurând mai mulți metri poate fi împărțit în cupoane mai mici etc.). Divizibilitatea rezultă din natura lucrului; cu toate acestea, prin act juridic ea poate fi ignorată, considerându-se a fi nedivizibil un lucru divizibil prin natura lui [ant. *bun indivizibil*].

bun fără stăpân, lucru de orice fel, părăsit timp de un an de către titularul lui necunoscut sau absent și în privința căruia acesta nu a făcut, în perioada respectivă, niciun act de conservare sau de administrare prin soț (soție), copii sau orice alte persoane având mandat cu dată certă. Actele de administrare făcute de către unul dintre coproprietari profită și celorlalți. Termenul de un an curge de la data ultimului act de administrare cu dată certă, iar când nu există un asemenea act, de la data înregistrării procesului-verbal dresat de organele financiare, prin care se constată că bunul respectiv a fost părăsit. Au aceeași situație și următoarele lucruri: bunurile mobile de orice fel părăsite în locuri publice de către deținătorii lor, dacă nu se

poate stabili imediat identitatea deţinătorilor; bunurile găsite şi predate poliţiei, dacă nu au fost ridicate în termen de trei luni de către cei care le-au pierdut; bunurile care se află în păstrarea unor întreprinderi sau instituţii şi pe care proprietarii lor nu le-au ridicat în termenele prevăzute de normele care reglementează această păstrare; bunurile intrate în ţară şi destinate unor persoane fizice sau unor organizaţii care nu fac parte din sectorul de stat, rămase nevămuite din culpa destinatarilor în termenul stabilit de lege.

bun frugifer, lucru susceptibil de a produce fructe (naturale, industriale sau civile) [ant. *bun nefrugifer*].

bun fungibil, lucru care, fiind determinat prin caractere generice, este susceptibil de înlocuire cu altul de acelaşi fel, în executarea unei obligaţii. Posibilitatea ca un lucru să fie înlocuit cu altul în executarea unei obligaţii decurge din voinţa părţilor; în consecinţă, prin act juridic se poate stabili că sunt fungibile şi lucruri individual determinate sau, dimpotrivă, că lucruri de gen nu sunt fungibile [ant. *bun nefungibil*].

bun generic, lucru determinat prin caracterele comune lucrurilor aparţinând aceluiaşi gen (clase sau categorii) şi prin indicarea cantităţii (număr, greutate, măsură etc.). Au acest caracter: banii, combustibilul, cerealele, produsele fabricate în serie etc. Prin act juridic, un **b.g.** poate fi considerat de părţi ca bun cert. Caracterul generic al bunului, în cazul înstrăinării prin contracte translative de proprietate, antrenează următoarele consecinţe: dreptul de proprietate se transmite la dobânditor la un moment ulterior încheierii contractului, şi anume atunci când se individualizează bunul prin numărare, măsurare, cântărire etc.; debitorul obligaţiei de predare a lucrului nu este exonerat de această obligaţie când lucrul piere fortuit, acesta putând fi înlocuit cu altul de acelaşi gen [sin. *bun de gen;* ant. *bun cert;* v. şi *genera non pereunt*].

bun gospodar, sintagmă care în limbajul juridic desemnează tipul ideal (abstract) de individ uman participant la raporturile juridice civile, care se caracterizează, în comportamentul său, printr-o diligenţă normală, medie, în exercitarea drepturilor şi îndeplinirea obligaţiilor sale. **B.g.** constituie un criteriu de referinţă atunci când se pune problema stabilirii răspunderii unui debitor pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea defectuoasă ori cu întârziere a obligaţiilor ce îi revin. În această ipoteză, existenţa sau lipsa culpei debitorului respectiv se stabileşte prin compararea conduitei sale cu activitatea pe care ar fi desfăşurat-o un **b.g.** într-o situaţie identică sau similară cu aceea în care s-a aflat acel debitor. Este o apreciere care se face *in abstracto.* Se consideră că debitorul în cauză se află în culpă atunci când nu a manifestat grija şi nu s-a comportat cu prudenţa şi cu dili-

genţa pe care le-ar fi manifestat, în condiţii similare cu cele din situaţia dată, un tip ideal, mediu de individ susceptibil de a fi calificat ca **b.g.** De regulă, debitorului contractual i se cer diligenţa şi prudenţa pe care el ar trebui să o manifeste, în mod obişnuit, în rezolvarea propriilor lui probleme. Este o apreciere *in concreto*, susceptibilă să conducă, uneori, la concluzia că în cazul dat debitorul s-a comportat normal, deşi comportamentul său nu a atins parametrii diligenţei şi prudenţei ce caracterizează conduita unui **b.g.** şi că deci nu i se poate reţine o culpă. În anumite contracte, de exemplu în contractele comerciale, debitorului i se cer o diligenţă şi prudenţă sporite, deoarece numai o astfel de conduită este compatibilă cu desfăşurarea normală a comerţului. În toate situaţiile, cu excepţia cazurilor în care prin clauze contractuale exprese părţile stabilesc în mod concret parametrii prudenţei şi diligenţei de care ele trebuie să dea dovadă în îndeplinirea prestaţiilor asumate, determinarea caracterului corespunzător sau necorespunzător al comportamentului debitorului în îndeplinirea obligaţiilor ce-i revin este o chestiune ce ţine de aprecierea organului de jurisdicţie (instanţă de judecată sau tribunal arbitral).

bun imobil, lucru care are o aşezare fixă, stabilă şi care deci nu poate fi mutat dintr-un loc în altul, fără să-şi piardă destinaţia iniţială sau identitatea. **B.i.** pot fi imobile prin natura lor, prin destinaţia lor sau prin obiectul la care se aplică. Regimul juridic ce le este aplicabil prezintă următoarele particularităţi: tulburarea posesiei unui lucru imobil este sancţionată prin intermediul acţiunilor posesorii; prin dispoziţia imperativă a legii se stabileşte că înstrăinarea, pentru a fi valabilă, trebuie făcută în forma înscrisului autentic; înstrăinarea sau grevarea unei construcţii bun comun al soţilor, în timpul căsătoriei, se poate face valabil de către unul dintre soţi numai cu consimţământul expres al celuilalt soţ; acţiunea în justiţie referitoare la un **b.i.** având un caracter real, se introduce la instanţa locului unde se află imobilul; înstrăinarea unor asemenea bunuri este supusă formelor de publicitate imobiliară; executarea silită asupra imobilului este cârmuită de reguli speciale, deosebite de acelea aplicabile mobilelor; numai imobilele pot fi ipotecate sau dobândite prin uzucapiune [ant. *bun mobil*].

bun imobil prin destinaţie, lucru mobil prin natura sa, dar pe care legea îl declară imobil, atunci când, prin voinţa proprietarului, devine accesoriu al unui imobil prin natură (cum sunt animalele întrebuinţate la munca câmpului, uneltele de muncă cu utilizări specifice în agricultură, utilajele şi agregatele din societăţi industriale etc.), precum şi acelea cărora proprietarul le-a stabilit o aşezare fixă perpetuă, unindu-le atât de strâns cu un fond, încât nu pot fi desprinse de acesta fără să se

deterioreze fondul respectiv (de exemplu, ornamentele prinse în ghips sau în ciment pe faţada unei clădiri). În cazul **b.i.d.,** imobilizarea fiind consecinţa manifestării de voinţă a proprietarului, are un caracter juridic şi constituie, totodată, un procedeu tehnic prin intermediul căruia un lucru mobil este supus regulilor de drept aplicabile imobilelor. Două condiţii sunt necesare pentru ca un lucru mobil să devină **b.i.d.,** şi anume: *a)* lucrul mobil şi lucrul imobil aplicate în înfăptuirea imobilizării juridice să se afle în proprietatea aceleiaşi persoane; *b)* cele două lucruri să se afle într-un raport de accesorietate, concretizat fie printr-o legătură materială (cum sunt ţevile instalaţiei de apă dintr-un apartament), fie printr-o legătură intelectuală (cum este cazul uneltelor agricole).

bun imobil prin natura lui, lucru la care imobilitatea, fixitatea sau stabilitatea reprezintă o trăsătură ce ţine de specificul existenţei sale şi nu constituie doar o ficţiune creată prin dispoziţia legii. Din această categorie fac parte pământul şi toate lucrurile care, în mod natural sau artificial, sunt încorporate lui (clădiri, conducte de apă sau gaze naturale, arbori şi fructele lor neculese etc.).

bun imobil prin obiectul la care se aplică, orice drept real (cum este dreptul de proprietate, de uzufruct, de uz sau de abitaţie, de servitute, superficie sau ipotecă) sau drept de creanţă, dacă are ca obiect un bun imobil, precum şi orice acţiune în justiţie referitoare la un bun imobil (ca de exemplu, acţiunea în revendicare imobiliară, acţiunea confesorie, acţiunea ipotecară, acţiunea în rezoluţiunea unei vânzări imobiliare, acţiunea în revocarea donaţiei unui imobil etc.).

bun incorporai, v. *bun necorporal.*

bun indivizibil, lucru care nu poate fi împărţit în mai multe fragmente, părţi, bucăţi etc., fără a i se schimba destinaţia (de exemplu, o haină, o maşină de scris, un tablou, un animal viu etc.). Indivizibilitatea unui lucru rezultă din natura lui; ea poate fi însă stabilită şi prin voinţa părţilor exprimată într-un act juridic [ant. *bun divizibil*].

bun individual determinat, v. *bun cert.*

bun insesizabil, bun nesusceptibil a face obiectul vreunei urmăriri silite. Ca regulă generală, au acest caracter bunurile aflate în proprietate publică şi, prin excepţie, anumite bunuri obiect al dreptului de proprietate privată [ant. *bun sesizabil*].

bun mobil, lucru care nu are o aşezare fixă şi poate fi mişcat dintr-un loc în altul, prin forţa proprie sau cu concursul unei energii străine, fără să-şi piardă valoarea economică. Un bun poate fi mobil prin natura lui, prin anticipaţie sau prin determinarea legii. **B.m.** sunt supuse unui regim juridic propriu, care se distinge prin urmă-

toarele particularități: posesorul de bună-credință al unui **b.m.** este prezumat de lege a fi proprietarul acestuia; oricare dintre soți poate înstrăina valabil lucrurile mobile care sunt bunuri comune ale ambilor soți, fiind prezumat de lege că soțul acționează în temeiul unui consimțământ tacit al celuilalt soț; acțiunea în justiție referitoare la un **b.m.** se intentează la instanța de la domiciliul pârâtului; înstrăinarea **b.m.** nu este supusă vreunei forme de publicitate; executarea silită asupra acestei categorii de bunuri este supusă unor reguli deosebite față de regulile aplicabile executării silite asupra imobilelor; numai **b.m.** pot fi date în gaj [ant. *bun imobil*].

bun mobil prin anticipație, lucrul imobil care urmează să devină mobil în viitor și care este considerat ca mobil de către părțile contractului care îl are ca obiect, prin prisma calității sale prezente. Din această categorie de bunuri fac parte recoltele încă nedesprinse de rădăcini, fructele încă neculese etc.

bun mobil prin determinarea legii, orice drept real și orice acțiune în justiție având ca obiect bunuri mobile, precum și orice drept de creanță sau drept personal nepatrimonial.

bun mobil prin natura lui, lucru mobil corporal care poate fi deplasat dintr-un loc în altul, mișcându-se el însuși (de exemplu, un animal) sau fiind mișcat prin acțiunea unei forțe exterioare (de exemplu, un obiect neînsuflețit).

bun neconsumptibil, lucru care poate face obiectul unor acte de folosință repetate, fără consumarea substanței (chiar dacă între timp s-ar uza) sau fără a trebui să treacă în alt patrimoniu. Fac parte din această categorie, de exemplu: pământul, clădirile, utilajele etc. Caracterul neconsumptibil al unui bun decurge din natura sa; uneori, el poate fi însă și o consecință a voinței părților. Astfel, monezile cu putere circulatorie sunt, prin natura lor, bunuri consumptibile; devin însă neconsumptibile când fac parte dintr-o salbă și, cu atât mai mult, când sunt împrumutate unui muzeu spre a fi expuse într-o vitrină. Numai **b.n.** pot face obiectul unor acte juridice care implică obligația de restituire a lucrului în individualitatea lui (cum sunt: dreptul de uzufruct, dreptul comodatarului de a se folosi de lucrul împrumutat etc.) [ant. *bun consumptibil*].

bun necorporal, 1. lucru care nu are o existență materială, ci este constituit numai din elemente abstracte, fiind un drept; **2.** valoare economică care are o existență ideală, abstractă, cum sunt, de exemplu, drepturile subiective patrimoniale [sin. *bun incorporal;* ant. *bun corporal*].

bun nefrugifer, lucru care nu este susceptibil de a produce fructe (naturale, industriale sau civile) [ant. *bun frugifer*].

bun nefungibil, lucru care, fiind determinat prin caractere individuale, nu este susceptibil de a fi

înlocuit cu un alt bun în executarea unei obligaţii. Caracterul nefungibil rezultă din voinţa părţilor; de aceea, prin acte juridice se poate stabili că sunt nefungibile şi lucruri determinate prin caractere generice (de exemplu, un exemplar al unei cărţi), după cum se poate stabili că sunt fungibile chiar şi unele lucruri determinate prin caractere individuale [ant. *bun fungibil*].

bun principal, lucru (mobil sau imobil) care are o existenţă de sine stătătoare, o destinaţie economică proprie şi un regim juridic independent şi la folosirea căruia pot servi unul sau mai multe lucruri accesorii [ant. *bun accesoriu*].

bun sesizabil, bun susceptibil a face obiectul urmăririi silite. Au acest caracter, cu excepţiile prevăzute de lege, toate bunurile obiect al dreptului de proprietate privată [ant. *bun insesizabil*].

bun şi aprobat, formulă care constituie, potrivit legii, o condiţie de validitate a actului sub semnătură privată, prin care o parte se obligă către o alta a-i plăti o sumă de bani sau o anumită câtime de bunuri generice şi care trebuie adăugată la finele actului, înaintea semnăturii, de către cel care l-a subscris, în ipoteza în care acel act n-a fost scris în întregime personal de către debitorul obligaţiei respective. Această formulă, pentru a fi completă şi eficientă din punct de vedere juridic, se cere a fi urmată de arătarea în litere a sumei sau a câtimii lucrurilor obiect al obligaţiei asumate. Cerând înscrierea formulei „**b.a.** pentru suma de ...", legea îl protejează pe debitor, în sensul că împiedică practica semnăturilor date în alb, care lasă deţinătorilor de rea-credinţă ai unor hârtii cu astfel de semnături, posibilitatea de a completa înscrisul contrar înţelegerii părţilor. Formula **b.a.** nu are caracter sacramental; ea poate fi înlocuită prin orice altă formulă corespunzătoare. Totodată, înscrierea formulei **b.a.** este necesară numai în cuprinsul următoarelor acte sub semnătură privată: *a)* contractele din care se nasc obligaţii unilaterale, nu şi acelea care generează obligaţii reciproce între părţi; *b)* contractele care au ca obiect o sumă de bani sau o câtime determinată de lucruri determinate generic, nu şi contractele care privesc lucruri certe, determinate sau obligaţii nedeterminate; *c)* această formulă nu se cere pentru chitanţele liberatorii. Legea prevede că în caz de nepotrivire între suma înscrisă în cuprinsul actului şi cea la care se referă formula **b.a.**, debitorul se consideră obligat la suma cea mai mică, chiar dacă însuşi actul şi formula respectivă au fost scrise în întregime de mâna debitorului; într-o atare situaţie este îngăduită proba contrarie. În materie de cambie şi bilet la ordin, legea dă prioritate sumei scrise în litere şi numai dacă suma a fost scrisă de mai multe ori, fie în litere, fie în cifre, se ia în considerare suma cea mai mică. Înscrisul care nu cuprinde formula **b.a.** este lipsit de putere probantă, dar aceasta nu impie-

tează asupra convenției ca act juridic, ea putând fi dovedită prin alte mijloace de probă, inclusiv prin proba cu martori și prezumții, deoarece, deși nul ca înscris, actul respectiv constituie un început de dovadă scrisă. În ipoteza când debitorul a executat parțial obligația, determinând cu această ocazie câtimea datoriei, actul de executare săvârșit de el este de natură să acopere neregularitatea.

bună-credință, 1. convingerea posesorului că are asupra lucrului posedat un drept de proprietate dobândit în baza unui titlu translativ de proprietate, a cărui nevalabilitate o ignoră. Prin ipoteză, titlul lui nu este valabil, deoarece dacă ar fi valabil, posesorul n-ar fi un simplu posesor, ci un adevărat proprietar. Ignoranța posesorului cu privire la nevalabilitatea titlului său constituie o eroare, iar această eroare reprezintă fundamentul convingerii sale. Este irelevant dacă această eroare este de fapt sau de drept. În materie de uzucapiune este suficient ca **b.-c.** să existe în momentul intrării în posesie, chiar dacă încetează pe parcursul exercitării acesteia. În materia dobândirii fructelor, efectele **b.-c.** încetează de îndată ce posesorul a luat cunoștință de viciile titlului său; ca urmare, pentru ca fructele să aparțină posesorului, **b.-c.** trebuie să existe și în momentul culegerii acestora. **B.-c.** nu se transmite moștenitorilor; ea se apreciază întotdeauna în persoana posesorului actual, iar nu în persoana autorului său. Moștenitorul care este de **b.-c.** va păstra fructele, chiar dacă autorul său a fost de rea-credință și invers, el nu va dobândi fructele pe care le percepe cu rea-credință, chiar dacă autorul său a fost de **b.-c.** În acest din urmă caz, moștenitorul va putea păstra însă fructele percepute de defunct, în măsura în care ele nu au fost consumate de către acesta; **2.** cerință legală în domeniul executării contractelor, potrivit căreia părțile contractante trebuie să-și îndeplinească obligațiile asumate, astfel încât efectele contractului să corespundă în cel mai înalt grad voinței lor reale, în concordanță cu legea, regulile de conviețuire socială și bunele moravuri; **3.** convingerea persoanei care construiește, plantează sau face alte lucrări pe un teren, că este proprietar al acelui teren; **4.** convingerea pe care o are, la încheierea căsătoriei, unul dintre soți (sau amândoi) că aceasta este valabilă, ignorând cauza nulității ei (de exemplu, unul dintre soți nu știe, în momentul încheierii căsătoriei, că celălalt este căsătorit cu o altă persoană).

bune moravuri, sintagmă utilizată pentru a desemna ansamblul normelor de conduită cu caracter moral, la care trimite uneori legea civilă, pentru a fi luate în considerare de către instanțele de judecată drept criteriu de apreciere a caracterului imperativ, deci inderogabil, al unor texte de lege, a caracterului licit al unei cauze (ca element structural al unui act

juridic) sau a caracterului moral al unei clauze contractuale etc. Respectarea ordinii publice și a **b.m.** constituie două cerințe obligatorii în exercitarea libertății contractuale de către participanții la raporturile juridice obligaționale [v. și *ordine publică*].

bunuri agricole, terenuri cu destinație agricolă, și anume: terenuri agricole productive – arabile, viile, livezile, pepinierele viticole, pomicole, arbuștii fructiferi, plantațiile de hamei și duzi –, pășunile împădurite, terenurile ocupate cu construcții și instalații agrozootehnice, amenajări piscicole și de îmbunătățiri funciare, drumurile tehnologice, platformele și spațiile de depozitare care servesc nevoilor producției agricole și terenurile neproductive care pot fi amenajate și folosite pentru producția agricolă, precum și animalele, construcțiile de orice fel, mașinile, utilajele și alte asemenea bunuri destinate exploatării agricole.

bunuri aparținând gospodăriei casnice, v. *mobile și obiecte aparținând gospodăriei casnice;* v. și *dreptul de moștenire al soțului supraviețuitor.*

bunuri comune ale soților, bunuri dobândite în timpul căsătoriei de către oricare dintre soți, cu excepția acelora pe care legea le declară ca fiind bunuri proprii ale unuia dintre aceștia. Pot fi **b.c.s.** atât lucruri mobile, cât și lucruri imobile, precum și drepturi reale sau de creanță. Comunitatea cuprinde bunurile dobândite de către soți în orice mod, astfel încât, cu excepțiile prevăzute de lege, este indiferent mijlocul juridic prin care lucrul sau dreptul a intrat în patrimoniul soților, după cum este indiferentă și împrejurarea că în actul de dobândire ar figura ca titular numai unul dintre soți ori s-ar menționa în mod expres întinderea drepturilor fiecăruia dintre ei, sub forma unor cote ideale determinate. Un lucru sau un drept poate deveni **b.c.s.** numai dacă dobânditorul are, în momentul dobândirii lui, calitatea de soț; bunurile dobândite înainte de încheierea căsătoriei și cele achiziționate după încetarea sau desfacerea căsătoriei sunt bunuri ale dobânditorului, acesta neavând calitatea de soț. Împrejurarea că, o perioadă de timp, soții au întrerupt în fapt conviețuirea, nemaiavând relații de niciun fel, nu înlătură caracterul de **b.c.** al bunurilor dobândite de fiecare dintre ei în perioada respectivă. În principiu, momentul dobândirii este acela în care bunul intră, potrivit dreptului comun, în patrimoniul soților sau al unuia dintre ei. Bunurile de folosință îndelungată cumpărate cu plata prețului în rate mai înainte de încheierea căsătoriei, deși intră în patrimoniul dobânditorului pe data încheierii contractului de vânzare-cumpărare, vor fi considerate bunuri proprii ale cumpărătorului numai în limita valorii avansului și a ratelor din preț plătite până la încheierea căsătoriei; în rest, ele

devin **b.c.s.**, indiferent care dintre soți plătește ratele scadente, întrucât, pentru valoarea acestor rate, bunul se consideră a fi dobândit în timpul căsătoriei. Tot astfel, locuințele construite sau cumpărate de către soți în timpul căsătoriei cu credite de la stat nerambursate integral până în momentul desfacerii ori încetării căsătoriei, deși potrivit legii trec în întregime, ca bun comun, în proprietatea soților la data semnării procesului-verbal de recepție sau a contractului de vânzare-cumpărare, își păstrează caracterul de **b.c.s.** numai pentru partea din valoarea lor care este echivalentă cu valoarea ratelor achitate (ori rambursate din împrumut) în timpul căsătoriei, în timp ce pentru partea din valoarea lor echivalentă ratelor achitate ori rambursate după desfacerea căsătoriei, ele devin bunuri poprii ale aceluia dintre soți (foștii soți) care a achitat sau rambursat ulterior acele rate. Intră în masa bunurilor comune și partea din valoarea unor asemenea imobile, echivalentă ratelor achitate ori rambursate numai de către unul dintre soți, după despărțirea în fapt a soților, dar înainte de rămânerea definitivă a hotărârii de divorț, urmând însă a se ține seama de această împrejurare la determinarea cotei de contribuție a soțului respectiv la dobândirea totalității **b.c.s.** Calitatea de **b.c.s.** nu trebuie dovedită, fiind prezumată de lege; această prezumție este însă relativă, ea putând fi răsturnată prin proba contrară de către acela care are interesul să facă dovada că un anumit bun este, potrivit legii, bun propriu al unuia dintre soți. În tot timpul căsătoriei, soții au asupra **b.c.** drepturi egale, pe care le exercită împreună; nici unul dintre soți și nici soții împreună nu-și pot atribui, prin convenție, dreptul de a folosi sau de a administra de unul singur **b.c.** ori unele dintre ele, sau de a dispune unilateral de acestea, cu excluderea celuilalt soț, după cum n-ar putea nici să renunțe valabil în favoarea celuilalt soț la dreptul de a folosi și administra împreună cu acesta **b.c.** ori de a dispune tot astfel de ele. Legea a instituit în privința **b.c.s.** o prezumție (relativă) de mandat tacit reciproc între soți, potrivit căreia exercitarea de către oricare dintre ei a actelor de administrare, folosință și dispoziție asupra acestor bunuri se consideră a fi făcută pe baza consimțământului celuilalt soț; această prezumție se aplică pe toată durata căsătoriei, chiar dacă soții ar trăi o perioadă de timp despărțiți în fapt și chiar dacă unul dintre ei ar fi dispărut ori pus sub interdicție, dar ea nu privește actele de dispoziție cu titlu gratuit și nici actele de dispoziție de orice fel referitoare la imobile, pentru săvârșirea cărora este necesar consimțământul expres al ambilor soți. **B.c.s.** formează obiectul unei proprietăți comune în devălmășie, care se transformă într-o proprietate comună pe cote-părți în momentul încetării sau desfacerii căsătoriei, ori atunci când, pentru motive temeinice, instanța dispune împăr-

ţirea **b.c.s.** în timpul căsătoriei. **B.c.s.** nu pot fi urmărite de creditorii personali ai unuia dintre soţi; aceştia pot cere însă (după urmărirea bunurilor proprii ale soţului debitor) împărţirea **b.c.s.**, în măsura necesară pentru acoperirea creanţelor lor şi apoi să se îndestuleze din partea cuvenită, ca bunuri proprii, soţului urmărit. Soţii răspund cu **b.c.** pentru: cheltuielile făcute cu administrarea acestor bunuri; obligaţiile pe care le-au contractat împreună; obligaţiile contractate de fiecare dintre ei pentru împlinirea nevoilor obişnuite ale căsniciei; prejudiciul cauzat prin însuşirea de către unul dintre soţi a unor bunuri proprietate de stat, dacă prin aceasta au sporit **b.c.s.** [ant. *bunuri proprii ale unuia dintre soţi*].

bunuri de interes public, bunuri publice care, deşi nu pot fi folosite de orice persoană, sunt destinate a fi utilizate în cadrul unor activităţi ce interesează pe toţi membrii societăţii. Fac parte din această categorie: şcolile, teatrele, muzeele, bibliotecile, universităţile etc. [v. *bunuri publice*].

bunuri de uz public, bunuri publice accesibile tuturor persoanelor. Fac parte din această categorie: parcuri publice, pieţele publice, străzile, drumurile naţionale, plajele etc. [v. *bunuri publice*].

bunuri domeniale, v. *bunuri publice.*

bunuri ereditare, sintagmă ce desemnează totalitatea bunurilor făcând parte din masa succesorală rămasă după o persoană care a încetat din viaţă. Aceste bunuri, împreună cu celelalte valori pozitive (precum drepturile de creanţă care au aparţinut defunctului şi nu s-au stins prin efectul încetării din viaţă a titularului lor) formează activul succesoral [sin. *bunuri succesorale;* v. şi *activ succesoral*].

bunuri nete, parte componentă a supraactivului, formată din bunurile rămase după achitarea tuturor datoriilor persoanei juridice aflate în lichidare, inclusiv restituirea părţilor sociale ale membrilor acesteia.

bunuri proprii ale unuia dintre soţi, bunuri care fac parte din patrimoniul unei persoane căsătorite, pe care legea le declară ca aparţinând în exclusivitate acesteia, exceptându-le de la comunitate. Sunt **b.p.** ale unuia dintre soţi: bunurile dobândite de el înainte de încheierea căsătoriei; cele dobândite în timpul căsătoriei prin moştenire, legat sau donaţie, afară numai dacă dispunătorul a prevăzut că ele vor fi comune; bunurile de uz personal şi cele destinate exercitării profesiunii unuia dintre soţi; bunurile dobândite cu titlu de premiu sau recompensă; manuscrisele ştiinţifice sau literare, schiţele şi proiectele artistice, proiectele de invenţii sau inovaţii, precum şi alte asemenea bunuri; indemnizaţia de asigurare sau despăgubirea pentru pagubele pricinuite persoanei; valoarea care reprezintă sau înlocuieşte un bun propriu, sau bunul în care a trecut această valoare. Creditorii proprii

ai fiecăruia dintre soţi pot urmări numai **b.p.** al acestuia; creditorii comuni ai soţilor pot urmări şi bunurile proprii ale fiecăruia dintre ei, dar numai după urmărirea bunurilor comune ale acestora [ant. *bunuri comune ale soţilor*].

bunuri publice, denumire generică dată bunurilor aparţinând domeniului public. Sfera acestor bunuri este limitată, ele fiind, de regulă, precizate prin lege. Sunt **b.p.**: bogăţiile de orice fel ale subsolului, căile de comunicaţie, spaţiul aerian, apele cu potenţial energetic valorificabil şi acelea ce pot fi folosite în interesul public, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice şi ale platoului continental, terenurile pe care sunt amplasate construcţii de interes public, pieţele, reţelele stradale, parcurile publice, porturile, aeroporturile, terenurile cu destinaţie forestieră, albiile râurilor şi fluviilor, cuvetele lacurilor de interes public, fundul apelor maritime interioare şi al mării interioare, monumentele, ansamblurile şi siturile arheologice şi istorice, monumentele naturii, terenurile pentru nevoile apărării sau pentru alte folosinţe, care sunt, potrivit legii, de domeniul public ori care, prin natura lor, sunt de uz sau de interes public, clădirile proprietatea statului român aflate în străinătate în care îşi desfăşoară activitatea misiunile noastre diplomatice, precum şi alte bunuri declarate ca atare de lege. Unele dintre **b.p.** fac parte din domeniul public naţional, ca de pildă: drumurile naţionale, marea teritorială, bogăţiile de orice fel ale subsolului, porturile, aeroporturile, terenurile cu destinaţii speciale pentru nevoile de apărare etc. Alte **b.p.** fac parte din domeniul public local, precum: terenuri, clădiri de interes public, pieţe, căi de comunicaţie, străzi, parcuri publice etc. **B.p.** sunt inalienabile, imprescriptibile şi insesizabile. În principiu, destinaţia **b.p.** nu poate fi schimbată. **B.p.** pot fi date în administrare regiilor autonome ori instituţiilor publice, sau pot fi concesionate, închiriate sau date în folosinţă gratuită altor subiecte de drept. Este interzisă crearea de drepturi reale principale sau accesorii care să aibă ca obiect **b.p.** [sin. *bunuri domeniale;* ant. *bunuri private*].

bunuri scoase din circuitul civil, v. *circuit civil.*

bunuri succesorale, v. *bunuri ereditare.*

bunuri viitoare, 1. bunuri cu privire la care o persoană (fizică sau juridică) îşi asumă o anumită obligaţie (de a da şi de a face), deşi la momentul naşterii acelei obligaţii ele nu se află în patrimoniul debitorului, ci urmează a fi produse sau dobândite de către el în viitor, până cel mai târziu la momentul scadenţei prestaţiei la care s-a îndatorat. Fac parte din categoria **b.v.**: produsele pe care un furnizor se obligă să le livreze beneficiarului printr-un contract de furnizare (ce urmează a fi fabricate până la termenul de livrare stipulat în

contract); bunurile executate, pe baza unui contract de prestări servicii, de către prestatorul de servicii (croitor, pantofar, tâmplar etc.) la comanda beneficiarului, adică articole de îmbrăcăminte, produse de încălţăminte, mobilier etc. În măsura în care **b.v.** sunt posibile, determinate sau determinabile, pot forma obiectul oricărui contract. Excepţie fac contractele reale, întrucât **b.v.** nu pot fi obiect al unor astfel de contracte, deoarece acestea se încheie valabil numai prin predarea lucrului, implicând deci existenţa acestuia în chiar acel moment. **B.v.** nu pot fi gajate sau ipotecate, dar pe măsura intrării lor în patrimoniul debitorului, **b.v.** fac obiectul dreptului de gaj general al creditorilor; **2.** sintagmă ce desemnează bunurile pe care le va avea, la momentul încetării sale din viaţă, o persoană care încheie un contract de donaţie cu privire la acele bunuri [v. şi *donaţie de bunuri viitoare*].

cadastre de specialitate, subsisteme de evidenţă şi inventariere sistematică a bunurilor imobile sub aspect tehnic şi economic, cu respectarea normelor tehnice elaborate de Oficiul Naţional de Cadastru, Geodezie şi Cartografie şi a datelor de bază din cadastrul general, privind suprafaţa, categoria de folosinţă şi proprietarul, reglementate de Legea nr. 7/1996, înainte de modificarea ei prin O.U.G. nr. 41/2004, când aceste cadastre au fost desfiinţate. **C.s.** era organizat de ministere, alte instituţii centrale de stat, regii autonome şi alte persoane juridice în domeniile: agricol, forestier, apelor, industrial, extractiv, imobiliar-edilitar, transporturilor rutiere, feroviare, navale, aeriene, turismului, zonelor protejate naturale şi construite, celor de risc ridicat de calamităţi naturale ori supuse poluării şi degradării şi altele. Titularii acestor **c.s.** executau, în funcţie de domeniul specific de activitate, lucrări geodezice, topografice, fotogrammetrice, cartografice şi altele pentru satisfacerea nevoilor proprii. Conform art. VIII din O.U.G. nr. 41/2004 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 7/1996 privind cadastrul şi publicitatea imobiliară, sintagma „cadastru de specialitate" se redefineşte ca „sistem informaţional specific domeniului de activitate" [v. şi *cadastru general*].

cadastru general, sistem unitar şi obligatoriu de evidenţă tehnică, economică şi juridică prin care se realizează identificarea, înregistrarea, reprezentarea pe hărţi şi planuri cadastrale a tuturor terenurilor, precum şi a celorlalte bunuri imobile de pe întreg teritoriul ţării, indiferent de destinaţia lor şi de proprietar. Entităţile de bază ale acestui sistem sunt parcela, construcţia şi proprietarul. **C.g.** se organizează la nivelul fiecărei unităţi administrativ-teritoriale: comună, oraş, municipiu, judeţ şi la nivelul întregii ţări. Prin sistemul de **c.g.** se realizează: *a)* identificarea, descrierea şi înregistrarea în documentele cadastrale a imobilelor prin natura lor, măsurarea şi reprezentarea acestora pe hărţi şi planuri cadastrale, precum şi stocarea datelor pe suporturi informatice; *b)* identificarea şi înregistrarea tuturor proprietarilor şi a altor deţinători legali de imobile, în vederea înscrierii în cartea funciară cu caracter definitiv; *c)* furnizarea datelor necesare sistemului de impozite şi taxe pentru stabilirea corectă a obligaţiilor fiscale ale contribuabililor, solicitate de organismele abilitate. Structurile organizatorice care asigură îndeplinirea funcţiilor stabilite de lege (Legea nr. 7/1996) pentru **c.g.** sunt: Agenţia Naţională de Cadastru şi Publicitate Imobiliară, instituţie publică

cu personalitate juridică, unica autoritate în domeniu, aflată în subordinea Ministerului Administraţiei şi Internelor, înfiinţată prin reorganizarea Oficiului Naţional de Cadastru, Geodezie şi Cartografie şi preluarea activităţii privind publicitatea imobiliară de la Ministerul Justiţiei; Centrul Naţional de Geodezie, Cartografie, Fotogrammetrie şi Teledetecţie, unitate cu personalitate juridică aflată în subordinea Agenţiei Naţionale, înfiinţată prin reorganizarea Institutului de Cadastru, Geodezie, Fotogrammetrie şi Cartografie; oficiile de cadastru şi publicitate imobiliară, unităţi cu personalitate juridică aflate în subordinea Agenţiei Naţionale, înfiinţate prin reorganizarea oficiilor judeţene de cadastru, geodezie şi cartografie şi al municipiului Bucureşti şi a birourilor de carte funciară, organizate la nivelul fiecărui judeţ şi în municipiul Bucureşti; birouri de cadastru şi publicitate imobiliară, aflate în subordonarea oficiilor teritoriale, la nivelul unităţilor administrativ-teritoriale. **C.g.** îndeplineşte trei funcţii importante, şi anume: tehnică, economică şi juridică. Funcţia tehnică a **c.g.** se realizează prin determinarea, pe bază de măsurători, a poziţiei, configuraţiei şi mărimii suprafeţelor terenurilor pe destinaţii, categorii de folosinţă şi de proprietari, precum şi ale construcţiilor. În cadrul funcţiei economice a **c.g.** se evidenţiază elementele tehnice necesare stabilirii valorii de impozitare a imobilelor şi calculării impozitelor asupra veniturilor realizate din tranzacţii imobiliare. Funcţia juridică a **c.g.** se realizează prin identificarea proprietarului pe baza actului de proprietate şi prin înscrierea în cartea funciară. La nivelul unităţilor administrativ-teritoriale (comună, oraş şi municipiu), lucrările tehnice de **c.g.** constau în: *a)* stabilirea, potrivit legii, a hotarelor unităţii administrativ-teritoriale şi a limitelor intravilane componente; *b)* identificarea amplasamentelor imobilelor pe baza actelor de proprietate sau, în lipsa acestora, pe baza posesiei exercitate sub nume de proprietar şi determinarea formei şi dimensiunilor tuturor imobilelor din cuprinsul fiecărei unităţi administrativ-teritoriale; *c)* consemnarea litigiilor de hotare aflate pe rolul instanţelor judecătoreşti; *d)* întocmirea documentelor tehnice cadastrale. Delimitarea şi marcarea hotarelor administrative ale unităţilor administrativ-teritoriale, precum şi limitele intravilanelor localităţilor se fac de către comisia stabilită în acest scop prin ordin al prefectului; regulamentul de organizare şi funcţionare a comisiei de delimitare se aprobă prin ordin al ministrului administraţiei şi internelor. Documentele tehnice ale cadastrului general, care se vor întocmi la nivelul comunelor, oraşelor şi municipiilor, sunt: *a)* registrul cadastral al imobilelor; *b)* indexul alfabetic al proprietarilor; *c)* registrul cadastral al proprietarilor; *d)* planul cadastral şi anexele la partea I a cărţii funciare. Deţinătorii

de imobile sunt obligaţi să permită accesul specialiştilor pentru executarea lucrărilor de cadastru general, să admită, în condiţiile legii, amplasarea, pe sol sau pe construcţii, a semnelor şi semnalelor geodezice şi să asigure protecţia şi conservarea acestora. Baza de date poate fi redactată şi arhivată şi sub formă de înregistrări, pe suporturi accesibile echipamentelor de prelucrare automată a datelor, având aceleaşi efecte juridice şi forţă probantă echivalentă cu cea a înscrisurilor în baza cărora au fost înregistrate. Primarii localităţilor au obligaţia să înştiinţeze deţinătorii imobilelor, în scris, prin afişare şi prin alte mijloace de publicitate, să permită accesul specialiştilor pentru executarea lucrărilor de cadastru sau, după caz, să se prezinte personal pentru a da lămuriri privitoare la imobile şi a participa la identificarea şi marcarea limitelor acestora. Dacă deţinătorii imobilelor nu se prezintă, identificarea limitelor se face în lipsa acestora. După finalizarea lucrărilor de teren, pentru fiecare unitate administrativ-teritorială, datele obţinute se prelucrează, se înregistrează în documentele tehnice ale cadastrului, se recepţionează şi se introduc în baza de date cadastrale. Datele definitorii ale fiecărui imobil se transmit de către oficiul teritorial consiliului local, care are obligaţia să le aducă la cunoştinţa deţinătorilor prin înştiinţare scrisă şi prin afişare la sediul primăriei. Contestaţiile cu privire la exactitatea datelor comunicate, însoţite de documente doveditoare, pot fi prezentate de deţinători, în scris, în termen de 60 de zile de la înştiinţarea scrisă, oficiului teritorial, care le va soluţiona în termen de 30 de zile. Cei nemulţumiţi de modul de soluţionare a contestaţiilor de către oficiul teritorial pot face plângere la judecătoria în a cărei rază de competenţă teritorială se află imobilul, în termen de 30 de zile de la comunicarea rezultatelor. Înscrierea în cartea funciară se face din oficiu, după finalizarea cadastrului general pe un teritoriu administrativ şi expirarea termenului de soluţionare a contestaţiilor, în baza unui regulament aprobat prin ordin al directorului general al Agenţiei Naţionale. Planul cadastral conţine reprezentarea grafică a datelor din registrele cadastrale, referitoare la imobilele din cadrul unităţilor administrativ-teritoriale – comune, oraşe şi municipii – şi se păstrează la oficiul teritorial. Registrele, planurile cadastrale şi anexele la partea I a cărţii funciare vor sta la baza completării sau, după caz, a întocmirii din oficiu a cărţilor funciare, la finalizarea măsurătorilor cadastrale la nivelul unităţilor administrativ-teritoriale. O copie a acestora se păstrează în arhiva oficiilor teritoriale. Un exemplar din planurile şi registrele cadastrale se transmite cu titlu gratuit la consiliile locale. Planurile, registrele cadastrale şi anexele la partea I a cărţii funciare se ţin la zi, în concordanţă cu documentaţiile cadastrale întocmite pentru înscrie-

rea actelor şi faptelor juridice, în baza cererilor şi comunicărilor făcute potrivit legii. Agenţia Naţională şi oficiile teritoriale din subordine au obligaţia de a furniza, la cerere, organelor abilitate evidenţele necesare stabilirii valorii de impunere. Completarea, modernizarea şi menţinerea în stare de utilizare a reţelei geodezice naţionale necesare întocmirii şi ţinerii la zi a planurilor cadastrale şi hărţilor topografice se realizează sub coordonarea Agenţiei Naţionale. Oficiul teritorial controlează, avizează şi recepţionează, după caz, lucrările de geodezie, topografie, cadastru şi cartografie. Modul de avizare, verificare şi recepţie a lucrărilor de specialitate din domeniile cadastrului, geodeziei, topografiei şi cartografiei se stabileşte prin regulament aprobat prin ordin al directorului general al Agenţiei Naţionale, cu consultarea uniunii profesionale înfiinţate prin lege specială [v. şi *plan cadastral*].

caducitate, termen ce desemnează o ipoteză de ineficacitate a unui act juridic datorată survenirii unui eveniment mai presus de voinţa părţilor şi în absenţa oricărei culpe a acestora, care se consumă ulterior încheierii valabile a acelui act juridic şi care are drept consecinţă împiedicarea obiectivă a producerii efectelor sale. De exemplu, oferta fermă devine caducă atunci când ofertantul moare mai înainte ca aceasta să fi fost acceptată de către destinatarul ei. Tot astfel, legatul devine caduc în cazul în care legatarul moare înaintea testatorului. **C.** produce efecte retroactive, din chiar momentul perfectării actului juridic pe care îl afectează, la fel ca şi rezoluţiunea. Spre deosebire însă de aceasta din urmă, care presupune existenţa culpei debitorului cu referire la neexecutarea prestaţiei asumate contractual de el, de specificul **c.** este caracterul survenirii evenimentului care o antrenează, neimputabil vreuneia din părţi [v. şi *caducitatea legatului*].

caducitatea legatului, sintagmă ce desemnează lipsa de eficacitate juridică a legatului devenit imposibil de executat din cauza survenirii unor cauze neimputabile persoanei testatorului sau a legatarului. Codul civil român prevede următoarele cazuri de **c.l.**: *a)* predecesul legatarului; acest caz de **c.l.** se întemeiază pe ideea că orice liberalitate se face *intuitu personae*, ceea ce înseamnă că legatul se face în considerarea persoanei legatarului; de aceea, legatul devine caduc atunci când moartea legatarului survine înaintea morţii testatorului; *b)* dispoziţia testamentară făcută sub condiţie suspensivă devine caducă în cazul în care, mai înainte de împlinirea condiţiei suspensive, încetează din viaţă legatarul; acest caz de caducitate constituie o derogare de la dreptul comun, care instituie regula că drepturile creditorilor decedaţi înaintea împlinirii condiţiei trec asupra moştenitorilor lor (art. 1015 C. civ.); *c)* incapacitatea legata-

rului de a primi legatul, în cazul în care aceasta a intervenit după facerea testamentului; atunci când incapacitatea legatarului exista la data facerii testamentului, legatul este nul, fiind vorba de o cauză de ineficienţă preexistentă actului juridic respectiv; *d)* refuzul legatarului de a primi legatul; un astfel de refuz poate fi expres sau tacit; *e)* pieirea în întregime a bunului care face obiectul legatului; această împrejurare determină **c.l.** numai dacă pieirea bunului survine înainte de moartea testatorului şi după întocmirea testamentului. Totodată, se cere ca bunul obiect al legatului să fie un lucru cert. Este lipsit de importanţă dacă pieirea bunului obiect al legatului a fost ocazionată de un caz fortuit sau de culpa unei persoane. Pieirea bunului obiect al legatului nu constituie cauza **c.l.** ce au ca obiect bunuri de gen, deoarece *genera non pereunt*. Într-o asemenea ipoteză, pieirea bunurilor este însă susceptibilă să determine reducerea corespunzătoare a valorii legatului. În cazul în care pieirea bunului s-a produs după moartea testatorului, nu se pune problema **c.l.**, deoarece legatele trec asupra legatarului şi îşi produc efectele în chiar momentul decesului testatorului. Pentru a determina **c.l.**, pieirea bunului trebuie să fie totală şi să se producă independent de voinţa testatorului. Dacă pieirea bunului a fost ocazionată de fapta intenţionată a testatorului, o astfel de împrejurare are semnificaţia unei revocări voluntare a legatului. Pieirea lucrului poate fi însă nu numai materială, ci şi juridică. De pildă, printr-o dispoziţie a legii intrate în vigoare după facerea legatului se împiedică predarea legatului; într-o atare ipoteză, legatul devine caduc; *f)* încălcarea rezervei succesorale; o atare împrejurare determină caducitatea parţială a legatului prin efectul reducţiunii liberalităţilor.

calitatea produselor, sumă de însuşiri, ansamblu de parametri tehnico-economici sau, după caz, fizico-chimici sau biologici specifici fiecărui gen de marfă (produse industriale, agricole, alimentare etc.) pe care trebuie să îi aibă bunurile obiect al contractului (civil sau comercial) potrivit cu clauzele contractuale şi cu prevederile legale incidente. Produsele livrate trebuie să-şi menţină neschimbaţi parametrii calitativi pe întreaga durată a perioadei de garanţie prevăzute în contract. În această perioadă (de garanţie) furnizorul/vânzătorul răspunde pentru **c.p.** După expirarea acestei perioade, el răspunde în condiţiile legii doar pentru viciile ascunse ale mărfii. **C.p.** este normată prin standarde, norme interne, caiete de sarcini etc. În această ipoteză, suntem în prezenţa unei determinări legale a **c.p.** Frecvent însă, **c.p.** se determină pe cale convenţională, prin clauze specifice de calitate stipulate de părţi, care pot proceda, în acest scop, prin referire la mostre, modele, prototipuri, catalog ori la precizarea unor parametri tehnici şi funcţionali, după caz. Totodată,

B.C.U. "M. EMINESCU" IAŞI

părţile pot stipula prin contract dreptul cumpărătorului (beneficiarului) de a controla modul cum sunt respectate de către furnizor (fabricant) condiţiile de **c.p.** convenite în realizarea procesului de fabricaţie a mărfii contractate sau în executarea lucrării ori în prestarea serviciului la care partenerul său contractual s-a angajat. Atunci când contractul are ca obiect utilaje tehnologice, instalaţii complexe sau alte produse cu grad ridicat de complexitate tehnică, de regulă, părţile stipulează în conţinutul contractului lor o clauză privind efectuarea recepţiei pe faze de executare (sau producţie), ceea ce este de natură să asigure o mai riguroasă verificare de către cumpărător (beneficiar) a modului de îndeplinire a condiţiilor de **c.p.** Punerea în vânzare sau darea în consum a unor produse necorespunzătoare calitativ (în special a produselor alimentare) sau a căror calitate este falsificată ori care au durata de utilizare garantată expirată, este interzisă de lege şi sancţionată ca atare, în vederea protejării consumatorilor.

cambie, titlu de credit esenţialmente girabil, formal şi complet, care conţine o obligaţie de plată sau de a face să se plătească, fără contraprestaţie, o sumă determinată şi în virtutea căruia o persoană, numită trăgător, dă mandat (sau ordin) altei persoane, numite tras, să execute acea obligaţie în favoarea unei a treia persoane, numite beneficiar, la împlinirea scadenţei şi în locuri ce sunt menţionate. Din punct de vedere economic, **c.** îndeplineşte mai multe funcţii, şi anume: *a)* constituie un procedeu de schimb în materie monetară; *b)* serveşte ca instrument de plată, prezentând următoarele avantaje: se transmite simplu şi rapid prin gir; conferă certitudine beneficiarului, de vreme ce a fost acceptată de tras; faţă de beneficiar sunt inopozabile excepţiile pe care trasul le-ar fi putut opune purtătorilor succesivi ai titlului; este garantată solidar de giranţi; *c)* cu unele excepţii, este un instrument de credit. **C.** este un act solemn, formal, necesitând îndeplinirea următoarelor condiţii de formă: să fie întocmită în formă scrisă, fie ca înscris sub semnătură privată, fie ca înscris autentic; să cuprindă anumite menţiuni obligatorii: denumirea de **c.**, ordinul sau mandatul necondiţionat de plată a unei sume de bani, numele trasului, data scadenţei, locul de plată, numele beneficiarului sau al primitorului, data şi locul emiterii, semnătura trăgătorului. Înscrisul poate cuprinde şi unele clauze facultative şi accesorii, fie de natură să influenţeze obligaţiile cambiale, fie fără nicio înrâurire asupra acestor obligaţii. Condiţiile de fond ale **c.** sunt cele stabilite de dreptul comun; operaţiile cambiale fiind acte de dispoziţie, nu pot fi efectuate de către minor sau de către interzis. Obligaţiile cambiale pot fi asumate direct (personal) sau prin mandat general, cu condiţia ca în cuprinsul său să se precizeze dreptul mandatarului de a emite cambii; depăşirea limi-

telor mandatului are ca efect obligarea personală a mandatarului pentru ceea ce s-a depăşit. În cazul în care trăgătorul inserează în titlu o clauză de acceptare, **c.** trebuie prezentată trasului spre acceptare în termenul fixat, iar dacă posesorul ignoră această obligaţie, la împlinirea termenului respectiv decade din exercitarea dreptului de regres faţă de toţi debitorii cambiali; când lipseşte o asemenea clauză, prezentarea titlului spre acceptare este facultativă. Acceptarea trebuie să fie datată; acceptarea nedatată produce efecte numai faţă de tras. Acceptarea poate să fie totală sau parţială, dar întotdeauna trebuie să fie necondiţionată; orice modificare adusă prin acceptare cuprinsului **c.** este considerată refuz de acceptare. Prin efectul acceptării, trasul devine obligat cambial alături de trăgător, giranţi şi avalişti; el îşi asumă obligaţia de a plăti, pe când ceilalţi au numai obligaţia de a face să se plătească; obligaţia ce-i revine este literală, autonomă şi abstractă; trasul se obligă şi faţă de trăgător. Trasul poate refuza acceptarea, refuzul lui constatându-se printr-un protest de neacceptare. Indiferent dacă acceptarea este refuzată integral sau parţial, refuzul trasului îndreptăţeşte pe posesorul **c.** să exercite, chiar mai înainte de scadenţă, dreptul de regres împotriva giranţilor, trăgătorului şi a celorlalţi obligaţi cambiali. **C.** se naşte în virtutea de a circula; modul tipic de circulaţie a **c.** este girul. La scadenţă, **c.** trebuie prezentată spre plată debitorului principal, care este trasul; dacă el plăteşte suma integrală, toţi ceilalţi obligaţi cambiali sunt eliberaţi, iar dacă refuză plata, aceştia din urmă răspund în solidar. Plata se face la locul indicat în titlu şi are ca efect stingerea datoriei cambiale; dacă cel ce plăteşte este un debitor de regres (de exemplu, un girant), sunt eliberaţi numai debitorii cambiali, care, în titlu, figurează după el (cum sunt: giranţii succesivi, avaliştii acestora etc.), debitorii anteriori lui rămânând în continuare legaţi prin obligaţia cambială şi putând fi urmăriţi în baza **c.** Ca regulă, creditorul poate pretinde plata numai la scadenţă, iar debitorul nu are dreptul să plătească mai înainte de termen; totuşi, cu acordul creditorului, plata poate fi anticipată, realizându-se pe riscul şi răspunderea trasului. Debitorul care plăteşte anticipat trebuie să verifice atât şirul neîntrerupt de giruri, cât şi autenticitatea semnăturilor, această ultimă cerinţă neexistând în cazul plăţii la scadenţă. În materie cambială se admite şi plata parţială, chiar atunci când este făcută de către ceilalţi debitori, alţii decât trasul; nu pot face plată parţială însă debitorii de regres şi avaliştii lor, în privinţa acestora din urmă făcând excepţie cazurile când au garantat numai o parte din sumă. Plata parţială se poate face numai la scadenţă şi mai înainte de dresarea protestului ori de expirarea termenului pentru protest. Plătitorul **c.** are dreptul să pretindă predarea acesteia cu menţiunea de achitare, scrisă de posesorul plătit; în cazul

plăţii parţiale, cel care plăteşte nu este îndreptăţit să pretindă predarea titlului, ci doar o chitanţă, dar poate cere să se facă menţiune în cuprinsul titlului despre suma plătită. Dacă posesorul titlului nu-şi face apariţia spre a pretinde plata la termen, debitorul poate consemna la C.E.C. suma datorată, urmând ca această sumă să fie eliberată prezentatorului titlului după ce posesia legitimă, identitatea şi capacitatea acestuia vor fi verificate de către C.E.C. În cazul în care debitorul cambial nu plăteşte la scadenţă sau face numai o plată parţială, posesorul **c.** poate trece la executare; dacă există debitori de regres, refuzul plăţii trebuie constatat printr-un protest de neplată făcut în termenul legal, depăşirea acestui termen fiind sancţionată cu decăderea posesorului titlului din dreptul de regres. Drepturile cambiale pot fi realizate şi prin modalitatea extrajudiciară a emiterii unei **c.** trase la vedere asupra unuia dintre giranţii anteriori şi care urmează să fie plătită la domiciliul trasului [sin. *poliţă; trată*].

cambie cu scadenţă la vedere, v. *cambie la vedere.*

cambie domiciliată, cambie care cuprinde o clauză specială, numită „de domiciliere", prin care se declară că plata acesteia se va face la domiciliul unui terţ (de obicei, o bancă) în localitatea unde se află trasul sau în altă localitate.

cambie în alb, cambie care este emisă fără ca în cuprinsul ei să figureze toate menţiunile obligatorii, cu excepţia semnăturii trăgătorului. Omisiunea menţiunilor trebuie să fie voluntară, deliberată; în caz contrar, cambia este nulă. **C.a.** trebuie să cuprindă în mod necesar semnătura trăgătorului, care-i conferă valoarea de titlu, precum şi autorizarea dată de trăgător beneficiarului de a completa înscrisul cambial în conformitate cu înţelegerea dintre ei. Completarea se poate face de către beneficiar sau de către un terţ care posedă titlul, dreptul de completare transmiţându-se odată cu titlul; ea trebuie efectuată până la prezentarea cambiei spre plată, iar în caz de refuz de plată, până la dresarea protestului de refuz de plată, dar nu mai târziu de 3 ani de la emiterea cambiei. Completarea **c.a.** potrivit cerinţelor legii are ca efect transformarea acesteia, retroactiv, de la data emiterii ei, în cambie regulat întocmită şi emisă; completarea tardivă antrenează nulitatea titlului, debitorul cambial putându-se prevala de această excepţie împotriva acelora care au primit titlul în alb, precum şi împotriva acelora care au primit titlul completat, dacă au cunoscut, la momentul dobândirii lui, tardivitatea completării.

cambie în suferinţă, cambia pe care trasul a refuzat să o accepte şi cu privire la care nu a fost desemnat un indicat la nevoie.

cambie la vedere, cambie plătibilă la prezentarea ei debitorului, a cărei scadenţă coincide cu prezentarea sau în termenul legal

de un an de la prezentare, sau în termenul convențional stabilit de trăgător (care poate fi mai lung sau mai scurt decât termenul legal) ori de către giranți, aceștia având dreptul să scurteze termenul de un an prevăzut de lege [sin. *cambie cu scadență la vedere; cambie trasă la vedere*].

cambie neacceptabilă, cambie în cuprinsul căreia trăgătorul inserează o clauză prin care interzice prezentarea acesteia la acceptare. O asemenea clauză nu poate fi inserată în cambiile domiciliate și nici în cambiile plătibile la un anumit interval de timp de la vedere; în **c.n.** încrederea posesorului are ca temei provizionul spre a face plata ce astfel trebuie să o efectueze el.

cambie protestată, cambie în legătură cu care s-a dresat protestul de neacceptare sau de neplată.

cambie trasă la vedere, v. *cambie la vedere.*

cameră separată, încăpere care nu servește de trecere pentru locatari, pentru intrarea sau ieșirea ori pentru folosirea dependințelor.

capacitate civilă, sintagmă ce desemnează aptitudinea generală și abstractă a persoanelor fizice sau juridice de a avea drepturi și obligații civile, precum și de a-și exercita drepturile civile și de a-și asuma obligații civile, săvârșind acte juridice. Această aptitudine este elementul definitoriu esențial al calității de subiect de drept civil; ea este proprie oricărei persoane fizice și oricărei persoanei juridice. **C.c.** este componenta cea mai importantă a capacității juridice. În structura **c.c.** se disting două elemente, și anume: capacitatea subiectivală (numită în doctrină și de folosință) și capacitatea de exercițiu. Aceste elemente fundamentale ale **c.c.**, reunite în unitatea organică a conținutului ei, se caracterizează prin valențe juridice complementare. Astfel, capacitatea subiectivală este un atribut inerent subiectului de drept civil, grație căruia acesta se manifestă ca titular de drepturi și obligații. Capacitatea de exercițiu (fără a fi inerentă tuturor subiectelor de drept) conferă acestora vocația de a participa, în calitate de titulari de drepturi și obligații, la raporturile juridice civile. În cazul persoanelor fizice, există situații în care ea lipsește total sau parțial. Este motivul pentru care la această clasă de subiecte de drept civil se disting, sub aspectul existenței și întinderii capacității de exercițiu, trei ipoteze deosebite, și anume: capacitatea deplină, capacitatea restrânsă și lipsa de capacitate. În schimb, la persoanele juridice, o atare problemă nu se pune; singura ipoteză admisibilă aici este aceea a existenței capacității de exercițiu, care însă, la fel ca și capacitatea subiectivală, se circumscrie întotdeauna scopului persoanei juridice. **C.c.** are caracter general și, asociată capacității de a răspunde, definește conținutul conceptului de capacitate juridică. Dispozițiile

legale incidente în materia **c.c.** relevă, pe de o parte, anumite trăsături generale ale acesteia, ce pun în lumină specificitatea ei ca entitate juridică distinctă, iar pe de altă parte, pun în evidenţă şi unele caractere proprii numai uneia sau alteia dintre componentele sale (capacitatea subiectivală şi cea de exerciţiu). Sunt caractere generale ale **c.c.** acele trăsături ale acesteia care pot fi surprinse, pe de o parte, la capacitatea subiectivală şi la capacitatea de exerciţiu, iar pe de altă parte, la capacitatea persoanei fizice şi la aceea a persoanei juridice. Fac parte din această categorie: *a)* legalitatea **c.c.**: constă în aceea că sursa **c.c.** este, prin excelenţă, legea; voinţa individuală nu poate crea o astfel de capacitate; **c.c.** a oricărui subiect de drept (persoană fizică sau persoană juridică) este recunoscută prin lege, care-i determină începutul, conţinutul (întinderea) şi reglementează modurile de încetare a ei; *b)* generalitatea **c.c.**: indiferent de unghiul sub care este privită, **c.c.** exprimă aptitudinea generală şi abstractă a subiectului de drept de a avea drepturi şi obligaţii, ca şi aceea de a dobândi drepturi şi obligaţii prin acte juridice; ea este generală şi abstractă, deoarece se referă la drepturi şi obligaţii în general, iar nu la drepturi şi obligaţii concrete; ideea este valabilă în egală măsură pentru toate subiectele de drept civil; *c)* inalienabilitatea **c.c.**: se concretizează în aceea că niciun subiect de drept civil nu poate să renunţe, integral sau parţial, la propria sa capacitate şi tot astfel nu o poate înstrăina în tot sau în parte; *d)* intangibilitatea **c.c.**: legea dispune că nimeni nu poate fi îngrădit în capacitatea subiectivală şi nici lipsit, în tot sau în parte, de capacitatea de exerciţiu, decât în cazurile şi în condiţiile prevăzute de lege. Îngrădirile şi limitările capacităţii pot fi doar opera legii şi, prin urmare, ele sunt admise în cazurile şi condiţiile precizate de lege [v. şi *capacitate subiectivală; capacitate de exerciţiu; capacitate juridică*].

capacitate de a contracta, componentă a capacităţii civile concretizată în aptitudinea persoanei (fizice sau juridice) de a perfecta contracte (civile sau comerciale). **C.c.** este o condiţie esenţială pentru validitatea oricărei convenţii. În principiu, toate persoanele se bucură de **c.c.** Regula este capacitatea: poate contracta orice persoană ce nu este declarată incapabilă de lege (art. 949 C. civ.). Sunt incapabili de a contracta: minorii, interzişii şi, în genere, toţi aceia cărora legea le-a prohibit anumite contracte (art. 950 C. civ.). Incapacitatea, ca şi restrângerea **c.c.** sunt excepţii de la regula menţionată şi pot fi luate în considerare numai în măsura în care sunt prevăzute expres de lege. Legea instituie unele incapacităţi şi restrângeri ale **c.c.** în scopul protecţiei persoanei. Dintre acestea fac parte: minoritatea, interdicţia legală şi interdicţia judiciară. În cazul persoanelor juridice, limitările **c.c.** rezultă din principiul spe-

cialității capacității subiectivale a acestora. Există, în fine, și anumite prohibiții legale de a contracta. Contractele încheiate cu nesocotirea incapacităților de protecție sunt lovite de nulitate relativă, deci sunt anulabile. Contractele încheiate cu nesocotirea celorlalte incapacități sunt lovite de nulitate absolută, deci sunt nule. **C.c.** presupune existența discernământului, dar nu se identifică prin acesta. Capacitatea este o stare de drept, *de iure,* în vreme ce discernământul este o stare de fapt, *de facto.* Este posibil ca discernământul să existe sporadic (adică în momentele de luciditate) chiar la o persoană incapabilă. Tot astfel, o persoană pe deplin capabilă se poate afla într-o situație în care, în mod pasager, să nu aibă discernământ [v. și *capacitate civilă*].

capacitate de a dispune cu titlu gratuit, componentă a capacității civile ce dă expresie aptitudinii persoanei fizice de a dispune de bunurile sale prin donație sau testament. Capacitatea este regula, iar incapacitatea este excepția. Orice persoană este capabilă de a face testament dacă nu este oprită de lege (art. 856 C. civ.). Tot astfel, în principiu, poate dona și primi donații orice persoană căreia legea nu-i interzice aceasta. Incapacitățile de a dispune prin testament sunt instituite cu privire la următoarele persoane: *a)* minorul sub 16 ani nu poate dispune în niciun fel, nici personal, nici prin reprezentare, nici cu încuviințarea părinților sau tutorelui și nici cu încuviințarea autorității tutelare (art. 806 C. civ.); *b)* minorul care a împlinit vârsta de 16 ani poate dispune prin testament numai pentru 1/2 din bunurile de care poate dispune majorul (art. 807 C. civ.); *c)* minorul de 16 ani nu poate dispune prin testament în favoarea tutorelui său, decât dacă socotelile definitive ale tutelei au fost date și primite (art. 809 C. civ.); sunt exceptați ascendenții minorului care sunt sau au fost tutori ai acestuia; *d)* persoanele care nu au discernământ în momentul facerii testamentului, chiar dacă nu sunt puse sub interdicție, ca alienate sau debile mintal. Legea stabilește și următoarele incapacități de a dispune prin donație: *a)* minorii și interzișii nu pot dispune prin donație, în niciun fel, nici personal, nici prin reprezentanții lor legali, tutorii sau părinții și nici chiar cu acordul autorității tutelare [art. 129 alin. (1)-(3) și art. 133 alin. (3), combinat cu dispozițiile art. 105 alin. (3) și art. 147 C. fam.]; *b)* incapacitatea minorului de a dona în favoarea tutorelui său se prelungește și după împlinirea vârstei majoratului, până la momentul când tutorele primește descărcarea pentru socotelile definitive ale tutelei [art. 809 alin. (2) C. civ. și art 141 C. fam.]; face excepție situația în care tutorele este un ascendent al minorului [art. 809 alin. (3) C. civ.]. Împrejurarea că donația a fost făcută de o persoană având **c.d.t.g.** sau de o persoană incapabilă sub acest aspect se stabilește diferit, după cum oferta de donație și acceptare se fac printr-un

act unic sau prin acte diferite decalate în timp: în primul caz, trebuie avut în vedere momentul perfectării actului juridic cu titlu gratuit în forma prevăzută de lege; în cel de-al doilea caz, se cere ca donatorul să fie capabil atât la momentul ofertei, cât şi la momentul acceptării acesteia, respectiv al primirii notificării acceptării [v. şi *capacitate civilă*].

capacitate de a primi cu titlu gratuit, componentă a capacităţii civile ce se concretizează în aptitudinea persoanei (fizice sau juridice) de a dobândi bunuri prin efectul donaţiei sau al testamentului. Capacitatea este regula, iar incapacitatea constituie excepţia. Incapacităţile de a primi legate pot fi grupate în două categorii, şi anume: incapacităţi absolute şi incapacităţi relative. Se numesc absolute incapacităţile care privesc orice persoană. Fac parte din această clasă: *a)* persoanele neconcepute la momentul morţii testatorului [art. 808 alin. (2) C. civ.]; numai cel care este conceput la momentul morţii testatorului are capacitatea de a primi prin testament; *per a contrario,* persoanele neconcepute la epoca respectivă nu au capacitate de a primi; *b)* persoanele juridice, dar numai cu referire la legatele ce conţin drepturi care nu corespund scopului acestora (art. 34 din Decretul nr. 31/1954). Se numesc relative incapacităţile care vizează numai o anumită categorie de persoane. Fac parte din această clasă de incapacităţi următoarele ipoteze: *a)* tutorele care îl îngrijeşte pe minorul aflat sub ocrotirea sa (art. 809 C. civ.); *b)* medicii şi farmaciştii care au tratat pe testator „în boala din care moare" (art. 810 C. civ.); *c)* preoţii care au acordat asistenţă spirituală testatorului în timpul bolii care a ocazionat moartea acestuia (art. 810 C. civ.). Legea reglementează şi incapacităţi de a primi prin donaţii. Fac parte din această grupă de incapacităţi următoarele ipoteze: *a)* persoanele fizice neconcepute [art. 808 alin. (1) C. civ.]; această incapacitate vizează numai donaţiile directe, iar nu şi gratificarea indirectă a unor asemenea persoane pe calea unei sarcini instituite în contul unei persoane care există şi care este gratificată direct de donator; *b)* medicii şi farmaciştii; aceştia nu pot primi donaţii de la persoanele tratate de ei în ultima boală de care ele mor (art. 810 C. civ.); totuşi, donaţiile făcute în favoarea lor vor fi valabile, dacă se încadrează în categoria actelor juridice remuneratorii; *c)* preoţii care acordă asistenţă din punct de vedere religios donatorului în timpul ultimei sale boli [art. 810 alin. (3) C. civ.]. Toate aceste incapacităţi sunt grefate pe capacitatea subiectivală a donatorului şi de aceea sancţiunea nesocotirii lor este nulitatea absolută a actului juridic astfel încheiat. Pentru a evita posibila eludare a legii cu referire la incapacităţile menţionate prin unele forme de simulaţie (precum contracte cu titlu oneros sau donaţii făcute în numele unor persoane interpuse – tatăl, mama, copiii, alţi

descendenţi şi soţul persoanei incapabile), legea instituie sancţiunea nulităţii absolute în asemenea situaţii [art. 812 alin. (1) C. civ.]. În armonie cu dreptul comun, minorii şi interzişii au capacitatea subiectivală de a primi donaţii, dar le lipseşte capacitatea de exerciţiu în acest sens, ei neputând accepta donaţii decât prin reprezentantul lor legal sau cu încuviinţarea acestuia, după caz (art. 815 C. civ.). Această acceptare depăşeşte sfera actelor de administrare. În plus, legea prevede că donaţiile făcute minorilor şi interzişilor pot fi acceptate de orice ascendent al acestora, indiferent dacă are sau nu calitatea de părinte sau tutore, o astfel de acceptare putând fi făcută valabil chiar contra opunerii reprezentantului legal al minorului sau interzisului. Încălcarea prevederilor legale prin care se instituie măsura de protecţie a minorilor şi interzişilor în ce priveşte acceptarea donaţiilor este sancţionată cu nulitatea relativă a actului juridic astfel încheiat, iar promovarea unei acţiuni în justiţie în acest scop este la îndemâna doar a celui ocrotit. Acceptarea unei donaţii cu sarcini de către minor poate fi făcută numai cu acordul autorităţii tutelare. Surdo-mutul care nu ştie să scrie nu poate accepta o donaţie decât cu asistarea unui curator (art. 816 C. civ.), care, în acest caz, este un simplu interpret, iar nu o persoană ce exercită un drept de care surdo-mutul ar fi lipsit [v. şi *capacitate civilă*].

capacitate de a răspunde, formă a capacităţii juridice prin care se desemnează aptitudinea persoanei fizice de a da socoteală, în faţa societăţii, pentru faptele ilicite săvârşite de ea, de a evalua corect semnificaţia sancţiunii juridice corespunzătoare acestor fapte şi de a suporta consecinţele negative pe care exercitarea constrângerii de stat, cu ocazia aplicării şi executării acelei sancţiuni, le presupune ca necesare şi inevitabile. **C.r.** presupune capacitatea de a înţelege şi voi, adică un complex de atribute naturale cu care este înzestrat individul normal constituit din punct de vedere psihofizic. Totodată, implică şi un complex de atribute juridice, adică existenţa unor drepturi, dar mai cu seamă a unor obligaţii reglementate pentru a fi dobândite, respectiv pentru fi impuse celor ce nesocotesc ordinea de drept.

capacitate de exerciţiu, aptitudinea persoanelor (fizice sau juridice) de a-şi exercita drepturile şi de a-şi asuma obligaţii civile prin încheierea de acte juridice. **C.e.** este, alături de capacitatea subiectivală, o componentă esenţială a capacităţii civile. Cele două componente ale capacităţii civile, reunite în unitatea organică a conţinutului acesteia, se caracterizează prin valenţe juridice complementare. **C.e.**, fără a fi inerentă tuturor subiectelor de drept, conferă acestora vocaţia de a participa, în calitate de titulari de drepturi şi obligaţii, la raporturile juridice civile. În cazul persoanelor fizice există situaţii în care ea lipseşte total sau parţial. Este motivul pentru

care la această clasă de subiecte de drept civil se disting, sub aspectele existenței și întinderii **c.e.,** trei ipoteze deosebite, și anume: capacitatea deplină, capacitatea restrânsă și lipsa de capacitate. În schimb, la persoanele juridice o atare problemă nu se pune; singura ipoteză admisibilă aici este aceea a existenței **c.e.**, care însă, la fel ca și capacitatea subiectivală, se circumscrie întotdeauna scopului persoanei juridice [v. și *capacitate de exercițiu a persoanei fizice; capacitate de exercițiu a persoanei juridice; capacitate civilă*].

capacitate de exercițiu a persoanei fizice, componentă a capacității civile constând în aptitudinea persoanei fizice de a dobândi și de a exercita drepturi subiective civile și de a-și asuma și executa obligații civile prin săvârșirea de fapte juridice (adică prin încheierea de acte juridice civile personal și singur sau ca urmare a unor fapte licite sau ilicite). **C.e.p.f.** se întemeiază pe capacitatea subiectivală, pe calitatea de subiect de drept și având ca premisă dobândirea unei anumite maturități de către persoană, dă expresie juridică acestei maturități, întrucât ea comportă posibilitatea încheierii de acte juridice. De esența **c.e.p.f.** este aptitudinea subiectului de drept de a încheia personal și singur acte juridice, iar nu prin intermediul sau cu asistența unor ocrotitori legali. Prin aceasta, ea se deosebește radical de capacitatea subiectivală, ce-și are conținutul dominat de aptitudinea generală și abstractă de a fi parte într-un act juridic, grație căreia chiar persoana lipsită de capacitate de exercițiu poate dobândi o atare calitate în actul juridic încheiat prin reprezentare de către ocrotitorul său legal. În timp ce capacitatea subiectivală comportă aptitudinea de a fi parte într-un act juridic, **c.e.p.f.** presupune că această aptitudine este susceptibilă de realizare, personal și singur, de către subiectul de drept. Aptitudinea pe care o implică **c.e.p.f.** presupune posibilitatea subiectului de drept de a încheia direct și personal acte juridice. Fiind o componentă esențială a capacității civile, capacitatea de exercițiu se distinge, înainte de toate, prin caracterele juridice ale acesteia: legalitatea, generalitatea, inalienabilitatea, intangibilitatea. Pe de altă parte, din dispozițiile legale incidente în materie rezultă că și egalitatea constituie un caracter juridic al capacității de exercițiu. Legea [art. 11 alin. (1) din Decretul nr. 31/1954] dispune că nu au capacitate de exercițiu minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani și persoana pusă sub interdicție. În cazul minorului în vârstă de până la 14 ani, lipsirea de capacitate se fundamentează pe lipsa discernământului, care, la rândul ei, își găsește explicația în insuficienta dezvoltare somato-psihică a acestuia. Articolul 11 alin. (2) din Decretul nr. 31/1954 stabilește că pentru cei care nu au capacitate de exercițiu, actele juridice se fac de reprezentanții lor legali. Așadar, în

principiu, incapabilul participă la încheierea actelor juridice civile numai prin reprezentantul său legal, legea neîngăduindu-i o participare personală. În principiu, incapabilul este lipsit de puterea de a încheia direct și personal acte juridice civile. Cu toate acestea însă, incapabilul poate face, în mod valabil, direct și personal următoarele categorii de acte juridice: actele de conservare și actele mărunte, zilnice. Sunt acte de conservare: întreruperea unei prescripții, înscrierea unei ipoteci sau a unui privilegiu în registrele de publicitate etc. Au caracter de acte mărunte, de exemplu, cumpărăturile obișnuite din magazine, cumpărarea de bilete pe mijloacele de transport în comun, cumpărarea de bilete pentru spectacole etc. Toate acestea, în esența lor, sunt veritabile acte juridice civile, cu caracter patrimonial, având ca finalitate satisfacerea unor nevoi curente și, de aceea, asemenea acte sunt încheiate în mod curent și de persoana lipsită de **c.e.** Ele au valabilitate deplină, chiar dacă sunt încheiate de incapabili, deoarece condițiile perfectării lor sunt de așa natură încât posibilitatea vătămării intereselor acestora este practic exclusă. Incapacitatea persoanei fizice încetează datorită unor cauze diferite, specifice celor două categorii de incapabili (minorul în vârstă de până la 14 ani și interzisul judecătoresc). Împrejurările care determină încetarea stării de incapacitate a minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani sunt următoarele: *a)* împlinirea vârstei de 14 ani și *b)* moartea fizic constatată. În primul caz se produce o substituire a lipsei de capacitate cu o capacitate de exercițiu restrânsă, caracteristică minorului între 14 și 18 ani, iar în cel de-al doilea caz, are loc o încetare a însăși calității de subiect de drept, ca efect al decesului persoanei. Incapacitatea interzisului judecătoresc încetează în următoarele situații: *a)* ridicarea interdicției judecătorești ca urmare a încetării cauzelor care au legitimat-o; într-o atare situație, persoana în cauză dobândește, după caz, fie capacitate de exercițiu deplină, fie capacitate de exercițiu restrânsă, în funcție de împrejurarea dacă a împlinit vârsta majoratului sau este un minor între 14 și 18 ani; *b)* moartea fizic constatată sau judecătorește declarată; în virtutea acestei împrejurări încetează însăși calitatea de subiect de drept a persoanei respective [v. și *capacitatea de exercițiu restrânsă a persoanei fizice; capacitatea de exercițiu deplină a persoanei fizice; conținutul capacității de exercițiu a persoanei fizice*].

capacitate de exercițiu a persoanei juridice, componentă a capacității civile a subiectului colectiv de drept, constând în aptitudinea persoanei juridice de a dobândi și de a exercita drepturi subiective civile și de a-și asuma și executa obligații civile prin săvârșirea de fapte juridice (adică prin încheierea de acte juridice civile de către organele sale de

conducere sau ca urmare a unor fapte licite sau ilicite). Legea stabilește că persoana juridică își exercită drepturile și își îndeplinește obligațiile prin organele sale. Actele juridice făcute de organele persoanei juridice, în limitele puterilor ce le-au fost conferite, sunt actele persoanei juridice înseși. Faptele licite sau ilicite săvârșite de organele sale obligă însăși persoana juridică, dacă au fost îndeplinite cu prilejul exercitării funcției lor (art. 35 din Decretul nr. 31/1954). Faptele ilicite atrag și răspunderea personală a celui care le-a săvârșit, atât față de persoana juridică, cât și față de terți. Raporturile dintre persoana juridică și cei care alcătuiesc organele sale sunt supuse, prin asemănare, regulilor mandatului, dacă nu s-a prevăzut altfel prin lege, actul de înființare ori de statut (art. 36 din Decretul nr. 31/1954). Statul participă la raporturile juridice civile prin Ministerul Finanțelor, afară de cazul în care legea stabilește anume alte organe în acest scop. Astfel, în cazul activităților bancare, legea dispune că Banca Națională a României este banca centrală a statului român, având personalitate juridică și îndeplinind rolul de organ unic de emisiune al statului. Tot astfel, Legea fondului funciar (nr. 18/1991, republicată) dispune că unele terenuri, aflate în proprietatea statului, sunt administrate de Agenția pentru Dezvoltare și Amenajare Rurală. Cât privește instituțiile publice, Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice stabilește că ordonatorii principali de credite sunt miniștrii, conducătorii celorlalte organe de specialitate ale administrației publice centrale, conducătorii altor autorități publice și conducătorii instituțiilor publice autonome. Ordonatorii principali de credite pot delega această calitate înlocuitorilor de drept, secretarilor generali sau altor persoane împuternicite în acest scop. Prin actul de delegare, ordonatorii principali de credite vor preciza limitele și condițiile delegării. În cazurile prevăzute de legi speciale, ordonatorii principali de credite sunt secretarii generali sau persoanele desemnate prin aceste legi. Conducătorii instituțiilor publice cu personalitate juridică din subordinea ordonatorilor principali de credite sunt ordonatori secundari sau terțiari de credite, după caz. Cu referire la Guvern, Legea nr. 90/2001 privind organizarea și funcționarea Guvernului prevede că primul-ministru conduce Guvernul și coordonează activitatea membrilor acestuia, cu respectarea atribuțiilor legale care le revin. El reprezintă Guvernul în relațiile acestuia cu Parlamentul, Președintele României, Curtea Supremă de Justiție, Curtea Constituțională, Curtea de Conturi, Consiliul Legislativ, Ministerul Public, celelalte autorități și instituții publice, partidele și alianțele politice, sindicatele, cu alte organizații neguvernamentale, precum și în relațiile internaționale. Pentru unitățile administrativ-teritoriale, Legea nr. 215/2001 prevede că

primarul reprezintă comuna sau orașul în relațiile cu persoanele fizice sau juridice din țară și din străinătate, precum și în justiție. El exercită drepturile și asigură îndeplinirea obligațiilor ce revin comunei sau orașului în calitate de persoană juridică civilă. Președintele consiliului județean exercită atribuțiile care revin județului în calitate de persoană juridică. Cu privire la regiile autonome, legea (nr. 15/1990) dispune: conducerea acestora revine consiliilor lor de administrație, care se numesc, după caz, prin ordin al ministrului de resort sau prin hotărâre a autorității administrației publice locale. Conducerea operativă a activității unei instituții de credit este delegată de către consiliul de administrație la cel puțin doi directori, în conformitate cu legislația aplicabilă societăților comerciale (art. 107 din O.U.G. nr. 99/2006). Persoanele juridice organizații cooperatiste și obștești sunt reprezentate de conducători. În cazul societăților comerciale (Legea nr. 31/1990, republicată) administratorii pot face toate operațiile cerute pentru aducerea la îndeplinire a obiectului societății, afară de restricțiile arătate în contractul de societate. Ei nu pot transmite dreptul de a reprezenta societatea decât dacă o atare facultate li s-a acordat în mod expres prin actul constitutiv al societății. Administratorul care, fără drept, își substituie altă persoană, răspunde solidar cu aceasta pentru eventualele pagube aduse societății. Cu privire la fiecare tip de societate comercială, legea conține reglementări specifice referitoare la calitatea de administrator, la modul de exercitare a atribuțiilor de administrare a societății și la responsabilitatea administratorilor pentru felul cum își îndeplinesc funcțiile încredințate. Potrivit art. 24 din O.G. nr. 26/2000 privind asociațiile și fundațiile, consiliul director încheie acte juridice în numele și pe seama asociației. Persoana juridică dobândește **c.e.** de la data înființării sale, dar această capacitate poate fi pusă în valoare numai de la data desemnării organelor de conducere ale persoanei juridice. Și în cazul persoanei juridice, **c.e.** nu poate fi dobândită înaintea capacității subiectivale, deoarece aceasta din urmă este premisa esențială a celei dintâi. Aici, cele două componente ale capacității civile (anume **c.e.** și capacitatea subiectivală) se dobândesc concomitent. Titulara **c.e.** este însăși persoana juridică, ca subiect de drept civil distinct. Punerea în valoare a acestei capacități se face prin organele de conducere ale persoanei juridice. De aceea, **c.e.p.j.** nu trebuie confundată cu organele de conducere ale subiectului colectiv de drept. Recunoașterea **c.e.p.j.** este opera legii, fiind un aspect al legalității capacității civile a persoanei juridice. În schimb, desemnarea organelor de conducere ale persoanei juridice este efectul unui sau unor acte juridice individuale. Așa se explică diferența în timp între începutul **c.e.p.j.**, care este marcat de data înființării persoanei

juridice și realizarea ei efectivă în practică, care este condiționată de organele de conducere [v. și *capacitate civilă; capacitate subiectivală a persoanei juridice; conținutul capacității de exercițiu a persoanei juridice; încetarea capacității de exercițiu a persoanei juridice*].

capacitate de exercițiu deplină a persoanei fizice, ipostază a capacității de exercițiu ce exprimă aptitudinea plenară a subiectului de drept de a-și exercita direct și nemijlocit drepturile civile și de a-și asuma tot astfel obligații civile, încheind orice acte juridice permise de lege. Comportă, pe de o parte, posibilitatea persoanei fizice de a participa direct și singură la viața juridică, iar pe de altă parte, facultatea acesteia de a-și concretiza o atare participare prin încheierea oricăror acte juridice civile, cu excepția celor oprite de lege. Capacitatea deplină de exercițiu începe de la data când persoana devine majoră, adică la împlinirea vârstei de 18 ani (art. 8 din Decretul nr. 31/1954). În sistemul legislației noastre civile dobândirea **c.e.d.p.f.** poate avea loc pe două căi, și anume: *a)* prin împlinirea vârstei de 18 ani; legea prezumă că la această vârstă persoana fizică dobândește maturitatea de gândire care îi este necesară pentru a se conduce singură în viața juridică; *b)* prin efectul încheierii căsătoriei; pe această cale poate dobândi capacitate deplină de exercițiu numai femeia, deoarece numai ei îi este îngăduită căsătoria la o vârstă inferioară celei de 18 ani. Cât privește conținutul **c.e.d.p.f.**, caracteristica esențială a acestuia decurge tocmai din deplinătatea acestei capacități. El se concretizează în dreptul persoanei de a încheia singură, fără reprezentant legal și fără încuviințarea prealabilă din partea vreunui ocrotitor legal, orice acte juridice civile: de conservare, de administrare și de dispoziție. Cu excepția actelor strict juridice personale, persoana fizică având capacitate deplină poate încheia acte juridice și prin reprezentantul său convențional. Întinderea **c.e.d.p.f.** și, implicit, amploarea conținutului ei sunt limitate prin îngrădirile instituite de lege capacității subiectivale. **C.e.d.p.f.** încetează în următoarele situații: prin efectul morții fizic constatate sau al morții judecătorește declarate; prin punerea sub interdicție judecătorească; prin desființarea căsătoriei (ca efect al anulării sau nulității ei), mai înainte ca femeia să fi împlinit vârsta de 18 ani. În acest din urmă caz, încetarea capacității depline are caracter temporar, deoarece urmează să fie redobândită de către minora care fusese căsătorită, fie prin efectul împlinirii vârstei de 18 ani, fie ca urmare a încheierii unei noi căsătorii, mai înainte de împlinirea vârstei majoratului. Desfacerea sau încetarea căsătoriei nu impietează asupra capacității de exercițiu a unei asemenea femei, chiar dacă s-a produs mai înainte ca respectiva femeie să fi împlinit vârsta de

18 ani, deoarece dobândirea capacității de exercițiu depline de către femeia căsătorită înainte de a fi împlinit vârsta de 18 ani este un efect al căsătoriei valabil încheiate, care continuă să se păstreze și după desfacerea sau încetarea acesteia, în virtutea neretroactivității efectelor desființării căsătoriei pe atare căi [v. și *capacitate de exercițiu a persoanei fizice; capacitate de exercițiu restrânsă a persoanei fizice*].

capacitate de exercițiu restrânsă a persoanei fizice, ipostază a capacității de exercițiu a persoanei fizice care comportă aptitudinea minorului în vârstă de la 14 la 18 ani de a-și exercita direct și personal drepturile și de a-și asuma tot astfel obligații, încheind anumite acte juridice. Această capacitate este o ipostază, iar nu o formă a capacității de exercițiu; este specifică în exclusivitate minorilor în vârstă de la 14 ani la 18 ani; i se spune restrânsă deoarece comportă numai aptitudinea persoanei de a-și exercita drepturile și de a-și asuma obligații încheind anumite acte juridice, și nu orice fel de asemenea acte. Legea dispune că minorul care a împlinit vârsta de 14 ani are capacitate de exercițiu restrânsă (art. 9 din Decretul nr. 31/1954); actele juridice ale minorului cu capacitate restrânsă se încheie de către acesta, cu încuviințarea prealabilă a părinților sau a tutorelui. Minorul care a împlinit 16 ani poate să încheie contractul de muncă sau să intre într-o organizație cooperatistă, fără a avea nevoie de încuviințarea prealabilă a părinților sau a tutorelui; în cazul în care minorul între 14 și 16 ani încheie un contract de muncă sau intră într-o organizație cooperatistă, este nevoie atât de încuviințarea prealabilă a părinților sau a tutorelui, cât și de un aviz medical. Minorul care a încheiat un contract de muncă ori s-a încadrat într-o organizație cooperatistă exercită singur drepturile și execută tot astfel obligațiile izvorâte din acel contract de muncă sau din calitatea de membru al respectivei organizații cooperatiste. El dispune singur de sumele de bani ce a dobândit prin muncă proprie. Minorul cu capacitate restrânsă are dreptul să facă, fără încuviințarea părinților sau a tutorelui, depuneri la casele de economii și să dispună de sumele depuse, în armonie cu prevederile înscrise în regulamentele respectivelor case de păstrare. Unicul mod de dobândire a **c.e.r.p.f.** este împlinirea de către persoana în cauză a vârstei de 14 ani. Proba îndeplinirii acestei condiții poate fi făcută prin certificatul de naștere al minorului sau prin buletinul său de identitate eliberat, pe baza acelui certificat, de către organele de poliție. Conținutul **c.e.r.p.f.** este determinat, pe de o parte, de caracterul intermediar, tranzitoriu al acesteia către capacitatea deplină, iar pe de altă parte, de finalitatea avută în vedere de legiuitor prin reglementarea ei. În virtutea capacității restrânse, minorul beneficiază de o anumită

libertate privind participarea sa la viață juridică. Recunoscându-i o atare libertate, legea a urmărit, ținând seama de maturitatea incipientă aferentă vârstei de la 14 la 18 ani, să-l inițieze pe minor într-o participare la viața juridică, care, chiar dacă se desfășoară numai în anumite limite prestabilite, este o experiență suficientă în vederea pregătirii lui pentru o participare neîngrădită la raporturile civile, de îndată ce împlinește vârsta majoratului. Dată fiind însă insuficienta experiență de viață a minorului în vârstă de la 14 la 18 ani, legiuitorul a reglementat, totodată, și o măsură de precauție – încuviințarea prealabilă a actelor sale juridice de către părinți sau tutore – menită să preîntâmpine lezarea intereselor acestuia prin încheierea unor asemenea acte în dezavantajul său. Persoana fizică cu capacitate de exercițiu restrânsă are îndreptățirea să încheie valabil unele acte juridice chiar personal și singură, iar în ce privește alte acte juridice, i se recunoaște o atare îndreptățire numai condiționat de obținerea încuviințării prealabile a părinților sau a tutorelui. Această cerință constituie o măsură de protecție a intereselor minorului, dar, totodată, ea dă expresie și limitelor conținutului capacității de exercițiu restrânse. Limitarea conținutului **c.e.r.p.f.** prezintă însă și alte aspecte, căci nu toate actele juridice civile care-i sunt permise majorului, adică persoanei cu capacitate de exercițiu deplină, îi sunt îngăduite și minorului în vârstă de la 14 la 18 ani. Acesta poate încheia valabil, personal și singur, asemenea persoanei cu capacitate de exercițiu deplină, următoarele acte juridice civile: contract de depozit special cu Casa de Economii și Consemnațiuni, având ca obiect depunerea unei sume de bani; testament prin care minorul în vârstă de 16 ani poate dispune de jumătate din ceea ce ar fi putut dispune în cazul în care era major; acte de administrare în măsura în care nu sunt lezionare pentru el; toate actele juridice civile (anume actele de conservare și acte mărunte) a căror încheiere este îngăduită și celui lipsit de capacitate de exercițiu; cerere privind schimbarea locuinței ca urmare a schimbării felului învățăturii ori pregătirii profesionale pe care minorul ce a împlinit vârsta de 14 ani este îndreptățit să o adreseze autorității tutelare. Persoanei cu capacitate de exercițiu restrânsă îi este îngăduit să încheie personal, dar numai cu încuviințarea prealabilă a ocrotitorului legal, următoarele acte juridice civile: actele de administrare privind un bun izolat; actele de administrare a patrimoniului în sens larg (inclusiv acelea care, raportate la un bun determinat, au caracterul unor acte de dispoziție). Anumite acte juridice civile pot fi încheiate de către minorul între 14 și 18 ani numai cu prealabila încuviințare atât a ocrotitorului legal, cât și a autorității tutelare: actele având ca obiect înstrăinarea bunurilor sale; actele prin care se gajează asemenea bunuri; actele

prin care minorul renunţă la drepturile lui patrimoniale; orice alte acte care depăşesc dreptul de a administra. Unele acte de dispoziţie îi sunt total interzise minorului, şi anume: actele de donaţie; acte prin care garantează obligaţii asumate de altul; acte încheiate pe de o parte, între tutore, soţul, o rudă în linie dreaptă ori fraţii sau surorile tutorelui şi minor, pe de altă parte. Această ultimă interdicţie vizează orice fel de acte juridice între minor şi persoanele menţionate. Sfârşitul **c.e.r.p.f.** are loc inevitabil în următoarele situaţii: la împlinirea vârstei majoratului civil (care este marcată fie de împlinirea vârstei de 18 ani, fie de momentul căsătoriei femeii mai înainte de împlinirea acestei vârste); prin punerea sub interdicţie judecătorească a persoanei având capacitate de exerciţiu restrânsă; la data morţii fizic constatate, ca şi la data morţii judecătoreşte declarată [v. şi *capacitate de exerciţiu a persoanei fizice; capacitate de exerciţiu deplină a persoanei fizice*].

capacitate de folosinţă, v. *capacitate subiectivală.*

capacitate juridică, aptitudinea persoanei fizice sau a persoanei juridice de a participa (în nume propriu sau pentru altul), ca titular de drepturi şi obligaţii, la raporturile juridice. Această aptitudine este reglementată diferit în cadrul diferitelor segmente ale sistemului juridic. Astfel, în dreptul civil se recunoaşte aptitudinea generală a persoanei de a avea drepturi şi obligaţii, făcându-se abstracţie de împrejurarea că aceasta are sau nu aptitudinea de a le exercita ea însăşi, săvârşind acte juridice. În celelalte segmente ale sistemului de drept, aptitudinea de a avea drepturi şi obligaţii se asociază, într-o unitate inseparabilă, cu capacitatea exercitării lor de către titular. În toate segmentele sistemului de drept însă, cărora le este proprie o formă sau alta de răspundere (inclusiv dreptul civil), este necesar să se distingă, ca o componentă a **c.j.**, capacitatea de a răspunde. **C.j.** este elementul definitoriu esenţial al calităţii de subiect de drept în general, indiferent de natura raporturilor juridice la care acesta participă. Ca urmare, semnificaţia ei rămâne mereu aceeaşi, de aptitudine generală şi abstractă a celor ce iau parte la viaţa socială, de a participa la raporturi juridice, bucurându-se de posibilitatea de a avea drepturi legal recunoscute şi de a uza de ele, precum şi de libertatea de a-şi asuma obligaţii, fiind îndatoraţi să suporte consecinţele negative decurgând din exercitarea constrângerii de stat pentru eventualitatea încălcării normelor ce reglementează conduita lor în cadrul unei atare participări. Dimensiunile acestei aptitudini, ca şi finalităţile în vederea cărora ea este recunoscută diverselor categorii de subiecţi de drept diferă însă: pe de o parte, în funcţie de conţinutul normelor juridice care definesc statutul juridic al fiecărei clase de atare subiecţi, iar pe de altă parte, în

funcţie de natura raporturilor juridice în care ei sunt implicaţi. Sub aceste aspecte, se poate distinge între capacitatea civilă, capacitatea de drept administrativ, cea de drept penal, cea de dreptul muncii, capacitatea procesuală etc. Desigur, o asemenea distincţie conturează ipostazele diferite (şi nu părţile alcătuitoare) ale capacităţii juridice; în conţinutul fiecăreia dintre ele se regăseşte, finalmente, conţinutul capacităţii civile, modelat însă potrivit specificului grupărilor de norme juridice care guvernează desfăşurarea relaţiilor sociale din diverse domenii ale vieţii sociale. **C.j.** apare astfel ca un concept unic, având caracter sintetic şi conţinut unitar. Capacitatea civilă şi capacitatea de a răspunde constituie componentele acestui conţinut; ele primesc însă configuraţie şi valenţe diferite în diversele lui ipostaze. Împrejurarea că în conţinutul **c.j.** se regăsesc, în toate ipostazele sale (capacitate de drept administrativ, de dreptul muncii, de drept procesual etc.), într-o oarecare formă, elementele conţinutului capacităţii civile explică de ce legiuitorul o defineşte numai pe aceasta din urmă, lăsând celelalte concepte (inclusiv pe acela de **c.j.**) să fie definite de doctrina juridică. Şi e firesc să fie aşa, deoarece în orice ipostază se prezintă **c.j.** (de drept administrativ, de dreptul muncii, drept procesual etc.), ea dă expresie aptitudinii subiectului de drept de a participa ca titular de drepturi şi obligaţii la raporturi juridice de o anumită natură (administrativă, de muncă, procesuală etc.). Or, o atare aptitudine implică, în mod necesar, toate situaţiile, capacitatea acestuia de a avea drepturi şi obligaţii, ca şi pe aceea de a dobândi drepturi, respectiv de a-şi asuma obligaţii, adică ceea ce legea defineşte a fi capacitate civilă [v. şi *capacitate civilă*].

capacitate subiectivală, sintagmă ce desemnează aptitudinea persoanei (fizice sau juridice) de a avea drepturi şi obligaţii. Pe această aptitudine se întemeiază calitatea de subiect de drept, însuşirea persoanei (fizice sau juridice) de a fi titular de drepturi şi obligaţii civile. **C.s.** este, alături de capacitatea de exerciţiu, o componentă esenţială a capacităţii civile. Cele două componente (**c.s.** şi capacitatea de exerciţiu) se integrează organic în conţinutul acesteia, într-o unitate nepartajabilă. În cadrul unităţii respective ambele componente îşi păstrează identitatea şi specificitatea, dar fiind interdependente, rămân, în principiu, nedisociabile. Inseparabilitatea lor este mai evidentă în cazul persoanelor juridice, la care capacitatea subiectivală şi cea de exerciţiu se dobândesc concomitent şi se pierd tot astfel, neputând fiinţa decât împreună. Situaţia se prezintă însă diferit la persoanele fizice, în cazul cărora momentul dobândirii **c.s.** şi cel al dobândirii capacităţii de exerciţiu nu coincid în timp, iar momentele pierderii acestora sunt concomitente numai

în principiu, putând exista situații când capacitatea de exercițiu să înceteze la o dată anterioară celei care marchează încetarea **c.s.** Toate persoanele fizice au **c.s.**, dar, totuși, numai o parte dintre ele (mai exact, majoritatea lor) au și capacitate de exercițiu. Unitatea dintre cele două componente ale capacității civile rămâne, și în privința acestor subiecți de drept civil, indisolubilă, întrucât aceia dintre ei care nu au capacitate de exercițiu sunt considerați lipsiți de capacitate (subînțelegându-se lipsa însăși a capacității civile), deși au **c.s.** **C.s.** învederează aspecte specifice în cazul persoanei fizice și în cazul persoanei juridice [v. și *capacitate subiectivală a persoanei fizice; capacitate subiectivală a persoanei juridice; capacitate civilă*].

capacitate subiectivală a persoanei fizice, expresie ce desemnează aptitudinea individului de a avea drepturi și obligații. Prin acest concept se exprimă calitatea omului de a fi subiect de drept sau, în alți termeni, aptitudinea sa de a fi titular de drepturi și obligații. Fiind o componentă a capacității civile, **c.s.p.f.** prezintă toate caracterele juridice generale ale acesteia: legalitatea, generalitatea, inalienabilitatea și intangibilitatea. Totodată, ea se distinge și prin alte două trăsături specifice, și anume: universalitatea și egalitatea. Legalitatea **c.s.p.f.** se concretizează în aceea că sursa acestei capacități rezidă în lege, iar nu în voința individuală. Numai legea poate conferi individului calitatea de subiect de drept civil. Acest principiu (al legalității) a primit consacrarea legală și pe plan internațional, prin Pactul privind drepturile civile și politice, care dispune: „Orice om are dreptul de a i se recunoaște pretutindeni personalitatea juridică" (art. 16). Generalitatea **c.s.p.f.** decurge în mod firesc din caracterul abstract al aptitudinii individului de a avea drepturi și obligații. Finalmente, această capacitate prefigurează, potențial, toate drepturile subiective pe care le poate dobândi o persoană fizică. Ea nu poate fi însă identificată cu aceste drepturi și obligații, ci exprimă doar vocația generală și abstractă a omului de a le dobândi. Inalienabilitatea **c.s.p.f.** rezultă din dispoziția legii potrivit căreia nimeni nu poate renunța, nici în tot, nici în parte, la această capacitate, care dobândește astfel semnificația unui atribut inerent al ființei umane. Actele juridice prin care o persoană fizică renunță integral sau parțial, temporar sau definitiv, la **c.s.** a ei sunt lovite de nulitate absolută. Interdicția renunțării la **c.s.** nu exclude însă posibilitatea ca subiectul de drept să renunțe la un drept subiectiv al său sau să-și înstrăineze în mod valabil un asemenea drept. O atare renunțare sau înstrăinare este admisă de lege, deoarece nu pune în joc însăși calitatea de subiect de drept. Intangibilitatea **c.s.p.f.** constă în aceea că potrivit legii nimeni nu poate fi îngrădit în **c.s.** decât în cazurile și în condițiile stabilite de

legiuitor. **C.s.** a fiecărui individ se constituie ca un atribut esențial al personalității sale, ca o calitate inerentă oricărui membru al societății guvernate de legi. Egalitatea **c.s.p.f.** dă expresie principiului constituțional în armonie cu care cetățenii României, fără deosebire de naționalitate, sex, rasă, religie sau orientare politică, sunt egali în drepturi în toate domeniile vieții economice, politice, juridice, sociale și culturale. Legea recunoaște capacitatea civilă, inclusiv pe cea subiectivală, tuturor persoanelor, proclamând că sexul, rasa, naționalitatea, religia, gradul de cultură sau originea nu au nicio înrâurire asupra acestei capacități. Tot astfel, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice stabilește că toate persoanele sunt egale în fața legii și au, fără discriminare, dreptul la ocrotire egală din partea acesteia. Universalitatea **c.s.p.f.** este consacrată de lege, care dispune, pe de o parte, că această capacitate este recunoscută tuturor persoanelor, iar pe de altă parte, că nimeni nu poate fi lipsit de o atare capacitate. Legea română recunoaște **c.s.** atât cetățenilor români, cât și cetățenilor străini sau apatrizilor aflați pe teritoriul României. Acest caracter al **c.s.** este consacrat și prin acte de drept internațional, precum: Declarația universală a drepturilor omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice etc. [v. și *capacitate subiectivală; moment inițial al capacității subiectivale a persoanei fizice, conținutul capacității subiectivale a persoanei fizice; îngrădirile capacității subiectivale a persoanei fizice; încetarea capacității subiectivale a persoanei fizice*].

capacitate subiectivală a persoanei juridice, aptitudinea generală și abstractă a persoanei juridice de a avea drepturile și obligațiile care se circumscriu scopului avut în vedere la înființarea ei. **C.s.p.j.** este inalienabilă. Deși acest caracter al capacității subiectivale nu este consacrat *expressis verbis* de lege și în privința persoanei juridice (legiuitorul referindu-se numai la persoana fizică), totuși s-a admis că el este neîndoielnic și cu referire la subiectele colective de drept, în sensul că nici persoana juridică nu poate renunța (în tot sau în parte) la capacitatea sa, după cum nu poate ceda (în tot sau în parte) această capacitate. Un act juridic care ar avea ca obiect o astfel de renunțare sau cedare ar fi lovit de nulitate absolută. Inalienabilitatea **c.s.p.j.** este însă compatibilă cu reprezentarea legală sau convențională, întrucât aceasta vizează numai capacitatea de exercițiu. Și în cazul persoanei juridice, la fel ca și în cazul persoanei fizice, capacitatea subiectivală are caracter intangibil, stabilirea limitelor acestei capacități fiind de atributul legii. Limitele **c.s.p.j.** fiind dominate de principiul specialității acestei

capacităţi, nu coincid cu limitele capacităţii subiectivale a persoanei fizice. Persoanele juridice care sunt supuse înregistrării dobândesc capacitatea de a avea drepturi şi obligaţii de la data înregistrării lor. Celelalte persoane juridice dobândesc o asemenea capacitate, după caz, de la data actului de dispoziţie care le înfiinţează, de la data recunoaşterii ori a autorizării lor, sau de la data îndeplinirii oricărei alte cerinţe prevăzute de lege. Cu toate acestea, chiar înainte de data înregistrării sau de data actului de recunoaştere ori de data îndeplinirii celorlalte cerinţe ce ar fi prevăzute de lege, persoana juridică dobândeşte o capacitate anticipată de la data actului de înfiinţare, cât priveşte drepturile constituite în favoarea ei, îndeplinirea obligaţiilor, precum şi a oricăror măsuri preliminare necesare pentru ca subiectul de drept colectiv să ia fiinţă în mod valabil. Trebuie să se facă distincţie între începutul **c.s.p.j.** anticipate şi **c.s.p.j.** depline, începutul capacităţii subiectivale depline diferă de la o categorie de persoane juridice la altă categorie de persoane juridice, fiind marcat de următoarele momente: data înregistrării (pentru persoane juridice supuse înregistrării); data actului de dispoziţie care înfiinţează persoana juridică nesupusă înregistrării; data recunoaşterii actului de înfiinţare (pentru persoane juridice al căror act de înfiinţare este supus recunoaşterii de către organul competent); data autorizării înfiinţării (pentru persoanele juridice a căror înfiinţare este supusă autorizării); data îndeplinirii altei cerinţe prevăzute de lege în acest scop (pentru orice alte persoane juridice); în cazul persoanelor juridice cu referire la care anumite dispoziţii legale prevăd necesitatea înregistrării, iar alte dispoziţii legale prevăd obligativitatea înmatriculării, începutul capacităţii subiectivale este marcat de data înregistrării persoanei juridice. Soluţia se legitimează prin aceea că înregistrarea prezintă interes pentru dreptul civil şi pentru dreptul fiscal, pe când înmatricularea interesează dreptul comercial şi dreptul fiscal; trebuie să aibă prioritate dreptul civil în arealul căruia se situează problemele capacităţii civile. Din momentul înregistrării la organul competent începe capacitatea subiectivală deplină la următoarele grupe de persoane juridice: asociaţiile de locatari; reprezentanţele societăţilor comerciale ori organizaţiilor economice străine ce funcţionează pe teritoriul României; organizaţiile cooperaţiei meşteşugăreşti; organizaţiile cooperaţiei de consum şi de credit. De la data înscrierii în registrul special ţinut de instanţa judecătorească începe capacitatea subiectivală deplină pentru următoarele persoane juridice: asociaţiile şi fundaţiile nonprofit, societăţile agricole. De la data înmatriculării în registrul

comerțului dobândesc capacitate subiectivală deplină: regiile autonome; societățile comerciale. Capacitatea subiectivală deplină începe de la data actului de dispoziție care le înființează pentru: organele de stat; instituțiile de stat și unitățile administrativ-teritoriale. De la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de admitere a înregistrării începe capacitatea subiectivală deplină pentru: partidele politice și organizațiile obștești. De la data recunoașterii de către guvern a înființării începe capacitatea subiectivală pentru camerele de comerț și industrie. Cât privește începutul capacității subiectivale anticipate, acesta este marcat de data actului de înființare a persoanei juridice care poate consta într-un: act de dispoziție al organului de stat competent (cum este cazul regiilor autonome); act de constituire ce urmează a fi recunoscut (cum este cazul organizațiilor cooperatiste); act de constituire ori de înființare ce urmează a fi autorizat (cum este cazul societăților comerciale). Unele persoane juridice (precum instituțiile de stat, organele de stat, unitățile administrativ-teritoriale) dobândesc direct capacitate subiectivală deplină, în privința lor nepunându-se problema dobândirii unei capacități subiectivale anticipate [v. și *capacitate subiectivală; conținutul capacității subiectivale a persoanei juridice; încetarea capacității subiectivale a persoanei juridice*].

capacitate succesorală, sintagmă ce desemnează vocația unei persoane de a culege moștenirea lăsată de o altă persoană. Exprimă aptitudinea persoanei de a deveni subiect al drepturilor și obligațiilor aferente calității de moștenitor. Pentru a putea succede, persoana având o astfel de vocație trebuie neapărat să existe la momentul deschiderii succesiunii (art. 654 C. civ.). Copilul conceput este considerat că există. Copilul născut mort este considerat că nu există, în concepția Codului civil român, având **c.s.** numai persoana în viață la data deschiderii succesiunii. Numai un viu poate moșteni un mort. Cel ce nu se află în viață la data deschiderii succesiunii nu are **c.s.** Nu are **c.s.** nici copilul conceput la data deschiderii succesiunii, dacă s-a născut mort. Persoanele juridice au capacitatea de a primi prin testament o moștenire sau bunuri din moștenire de la data dobândirii personalității juridice potrivit legii și chiar mai înainte, dacă bunurile îi sunt necesare pentru ca persoana juridică să ia naștere în mod valabil (art. 33 din Decretul nr. 31/1954). Persoanele care au fost declarate dispărute sunt prezumate a fi în viață câtă vreme nu intervine o hotărâre judecătorească irevocabilă declarativă de moarte. Această prezumție este însă relativă și, ca urmare, dacă dispărutul reapare, ea se consolidează devenind o certitudine; într-o atare ipoteză se consolidează, implicit, și **c.s.** a dispăru-

tului. Atunci când cel dispărut a fost declarat mort, iar data morții stabilită prin hotărârea judecătorească declarativă de moarte se situează în timp ulterior datei încetării din viață a lui *de cuius*, persoana declarată moartă este considerată că a existat la data deschiderii succesiunii și că a avut **c.s.** În consecință, drepturile sale succesorale vor trece la moștenitorii săi. În cazul în care dispărutul a fost declarat ulterior mort, printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă ce a stabilit ca dată a morții lui o dată anterioară în timp deschiderii succesiunii, persoana în cauză va fi considerată lipsită de **c.s.**, iar moștenitorii săi trebuie să restituie tot ceea ce, retroactiv, au dobândit din moștenire, persoanelor îndreptățite să culeagă moștenirea (adică adevăraților moștenitori) indiferent dacă acele persoane, în virtutea prezumției că dispărutul se afla în viață, au fost înlăturate inițial de la moștenire, sau numai au primit mai puțin din ceea ce li se cuvenea să primească. Soluția este identică și pentru ipoteza când cel declarat dispărut a decedat și s-a stabilit moartea lui fizică ca fiind produsă la o dată anterioară celei la care a avut loc încetarea din viață a lui *de cuius*. Atunci când hotărârea declarativă de moarte, ce stabilește că data morții celui dispărut se plasează în timp anterior datei deschiderii succesiunii lăsate de *de cuius*, a fost anulată deoarece s-a constatat că dispărutul se afla în viață la momentul deschiderii succesiunii, acesta va beneficia retroactiv de **c.s.** și de toate consecințele aferente acesteia. Într-o atare ipoteză, i se recunoaște **c.s.** și va veni la moștenire în concurs cu ceilalți moștenitori sau numai singur, dacă prin clasa și gradul în care se află îi înlătură pe ceilalți de la moștenire. În cazul în care mai multe persoane au murit în aceeași împrejurare, fără să se poată stabili dacă una a supraviețuit alteia, ele sunt socotite că au murit deodată (art. 21 din Decretul nr. 31/1954). Niciunul dintre comorienți nu are **c.s.** față de ceilalți, deoarece niciunul dintre ei nu se afla în viață la moartea celorlalți [v. și *vocație succesorală; capacitate testamentară*].

capacitate testamentară, componentă a capacității de a dispune prin acte cu titlu gratuit, constând în aptitudinea persoanei fizice de a face testament. **C.t.** deplină începe la împlinirea vârstei de 18 ani. Minorul care a împlinit 16 ani poate dispune prin testament numai cu privire la cel mult jumătate din ceea ce ar putea dispune, dacă ar fi o persoană majoră. Nu au **c.t.** minorii până la 16 ani și persoanele puse sub interdicție (art. 806 C. civ.) [v. și *capacitate de a dispune cu titlu gratuit*].

capital, termen ce desemnează în mod generic suma de bani datorată cu orice titlu (împrumut, depozit, preț etc.) de către o anumită persoană altei persoane, în virtutea unui raport juridic obligațional. La

valoarea **c.** se calculează dobânzi în armonie cu prevederile contractului sau, în lipsa lor, cu dispoziţiile legii.

capital social, componentă a patrimoniului societăţii comerciale, care cuprinde aportul (în bani sau în natură) adus de membrii societăţii la constituirea acesteia pentru a servi la înfăptuirea activităţii ei şi la atingerea scopului urmărit. **C.s.** este fix; el nu poate fi modificat decât în anumite condiţii. **C.s.** constituie o garanţie pentru creditorii societăţii comerciale. Din punct de vedere contabil, **c.s.** se prezintă sub forma unei sume ce se trece în pasivul societăţii şi care nu poate fi afectată prin distribuirea beneficiilor între membrii societăţii. Ulterior constituirii societăţii comerciale, **c.s.** poate fi mărit prin încorporarea unor părţi din beneficiile realizate, prin subscriere de noi aporturi sociale de către fondatori sau de către noii asociaţi. La unele societăţi comerciale, legea (nr. 31/1990) condiţionează imperativ posibilitatea constituirii societăţii de subscrierea unui minim de capital, care, la societăţile pe acţiuni sau la societăţile în comandită pe acţiuni, nu poate fi mai mic de 90.000 lei (Guvernul va putea modifica, cel mult o dată la 2 ani, valoarea minimă a capitalului social, ţinând seama de rata de schimb, astfel încât acest cuantum să reprezinte echivalentul în lei al sumei de 25.000 euro), iar la societăţile cu răspundere limitată nu mai mic de 200 lei. La societăţile în nume colectiv şi la cele în comandită simplă legea nu cere condiţia minimului de capital în vederea constituirii lor, dar această omisiune a legiuitorului nu trebuie interpretată în sensul că acele societăţi nu s-ar putea constitui chiar şi cu un capital simbolic sau fără un capital iniţial. **C.s.**, indiferent dacă legea îi stabileşte un minim în vederea constituirii societăţii sau dacă legea nu dispune nimic într-un atare sens, reprezintă o condiţie esenţială pentru înfiinţarea oricărei societăţi comerciale, deoarece el reprezintă instrumentul economic principal prin care asociaţii acţionează în vederea realizării scopului societăţii. Ori de câte ori legea nu cere condiţia minimului de capital la constituire, societatea nu va putea fi autorizată să funcţioneze de către instanţa judecătorească decât dacă se va constata că asociaţii au subscris un capital iniţial rezonabil în raport cu obiectul de activitate al societăţii şi cu scopul avut în vedere la înfiinţarea ei.

captaţie, termen uzitat în limbajul juridic pentru a desemna în mod generic orice activitate ce presupune întrebuinţarea de mijloace frauduloase de către o anumită persoană pentru a câştiga încrederea şi a înşela buna-credinţă a altei persoane cu ocazia întocmirii de către aceasta din urmă a unui testament. Au caracter de **c.** promisiuni fără acoperire făcute dispunătorului, defăimarea moştenitorilor legali ai acestuia etc. Nu

constituie **c.** supralicitarea sentimentelor de afecțiune sau prestarea unor îngrijiri voit exagerate, cu scopul de a spori afecțiunea dispunătorului. **C.** se corelează frecvent în practică cu sugestia, fără a se identifica cu aceasta. **C.** și sugestia constituie forma cea mai obișnuită de manifestare a dolului în materia liberalităților. Aprecierea dolului concretizat prin **c.** este de atributul instanței de judecată, iar dovada dolului poate fi făcut prin orice mijloace de probă [v. și *sugestie*].

caracter constitutiv, notă de specificitate a actelor juridice prin efectul cărora se constituie, ca regulă, în favoarea uneia din părți și ca excepție, în favoarea unui terț, un drept subiectiv nou (real sau de creanță), până atunci inexistent. De pildă, se înființează o ipotecă, se gajează un bun mobil, se constituie un drept de uzufruct, un depozit etc. Actele juridice având **c.c.** produc efecte numai pentru viitor, cu precizarea că în raporturile dintre părți efectele lor sunt imediate, iar în raporturile cu terții drepturile reale astfel constituite devin opozabile numai după îndeplinirea cerințelor de publicitate prevăzute de lege [v. și *act juridic constitutiv de drepturi; contract constitutiv de drepturi reale*].

caracter declarativ, particularitate caracteristică actelor juridice prin care se confirmă, cu efect retroactiv, existența unor drepturi subiective (de regulă a unor drepturi reale). Prezintă această particularitate tranzacția, actul de partaj succesoral, ieșirea din indiviziune etc. [v. și *act juridic declarativ de drepturi; contract declarativ*].

caracter translativ, sintagmă ce desemnează particularitatea caracteristică actelor juridice prin efectul cărora se produce transmiterea unui drept real vizând un anumit bun, de la una dintre părți în favoarea celeilalte părți. Efectul translativ de drepturi reale se produce numai pentru viitor, cu precizarea că între părți el se consumă, ca regulă, din chiar momentul perfectării actului juridic sau atunci când a fost stipulat un termen suspensiv, de la data împlinirii acelui termen, iar față de terți doar din momentul îndeplinirii cerințelor de publicitate prevăzute de lege. Dobânditorul dreptului real supus transmisiunii are calitatea de succesor în drepturi cu titlu particular în raport cu cealaltă parte (transmițătorul dreptului real respectiv) care are calitatea de autor sau de antecesor în drepturi [v. și *act juridic translativ de drepturi; contract translativ de drepturi reale*].

carte funciară, înscris oficial reprezentând unitatea de bază în sistemul de publicitate imobiliară în cadrul căruia evidența se ține pe imobile, și nu pe proprietari. **C.f.** se întocmește în mod distinct pentru fiecare imobil și cuprinde mențiuni despre toate actele translative sau constitutive de drepturi în privința imobilului respectiv. Se întocmește și se numerotează pe localități. Fiecare **c.f.** este alcătuită din titlu, indicând numărul ei și numele

localităţii în care este situat imobilul, precum şi din trei părţi, şi anume: *A.* Partea I (denumită şi „Foaia de avere"), referitoare la descrierea imobilelor, care va cuprinde: *a)* numărul de ordine şi cel cadastral al imobilului; *b)* suprafaţa imobilului, destinaţia, categoriile de folosinţă şi, după caz, construcţiile; *c)* planul imobilului cu vecinătăţile, descrierea imobilului şi inventarul de coordonate al amplasamentului, pentru fiecare imobil în parte, constituie anexa la partea I, întocmită conform regulamentului aprobat prin ordin al directorului general al Agenţiei Naţionale; *B.* Partea a II-a (denumită şi „Foaia de proprietate"), referitoare la înscrierile privind dreptul de proprietate, care cuprinde: *a)* numele proprietarului; *b)* actul sau faptul juridic care constituie titlul dreptului de proprietate, precum şi menţionarea înscrisului pe care se întemeiază acest drept; *c)* strămutările proprietăţii; *d)* servituţile constituite în folosul imobilului; *e)* faptele juridice, drepturile personale sau alte raporturi juridice, precum şi acţiunile privitoare la proprietate; *f)* orice modificări, îndreptări sau însemnări ce s-ar face în titlu, în partea I sau a II-a a cărţii funciare, cu privire la înscrierile făcute; *C.* Partea a III-a (denumită şi „Foaia de sarcini"), referitoare la înscrierile privind dezmembrămintele dreptului de proprietate şi sarcini, care va cuprinde: *a)* dreptul de superficie, uzufruct, uz, folosinţă, abitaţie, servituţile în sarcina fondului aservit, ipoteca şi privilegiile imobiliare, precum şi locaţiunea şi cesiunea de venituri pe timp mai mare de 3 ani; *b)* faptele juridice, drepturile personale sau alte raporturi juridice, precum şi acţiunile privitoare la drepturile reale înscrise în această parte; *c)* sechestrul, urmărirea imobilului sau a veniturilor sale; *d)* orice modificări, îndreptări sau însemnări ce s-ar face cu privire la înscrierile făcute în această parte. Înscrierile în **c.f.** sunt de trei feluri: *a)* intabularea, având ca obiect înscrierea definitivă a drepturilor reale; *b)* înscrierea provizorie a drepturilor reale sub condiţia justificării ulterioare; *c)* notarea, având ca obiect înscrierea drepturilor personale, a actelor şi faptelor juridice referitoare la starea şi capacitatea persoanelor, acţiunilor şi căilor de atac în justiţie, precum şi a măsurilor de indisponibilizare, în legătură cu imobilele din cartea funciară [v. şi *publicitate imobiliară*].

casă de vacanţă, (în sensul Legii nr. 114/1996, republicată) locuinţă ocupată temporar, ca reşedinţă secundară, destinată odihnei şi recreerii.

cauţiune, v. *fidejusiune, fidejusor.*

cauza actului juridic civil, element structural al voinţei juridice, ce dă expresie scopului urmărit la încheierea actului juridic civil. Nu se confundă nici cu consimţământul şi nici cu obiectul actului juridic civil, fiind un element de sine stătător, o condiţie

distinctă de validitate a actului juridic civil. În dreptul nostru civil se admite că există două elemente care compun **c.a.j.c.**: scopul mediat şi scopul imediat. Scopul imediat, numit şi scopul obligaţiei, prezintă următoarele nuanţări pe grupe de acte juridice civile: *a)* în contractele sinalagmatice, el constă în reprezentarea, prefigurarea mentală de către fiecare parte a contraprestaţiei asumate de către cealaltă parte; reciprocităţii obligaţiilor asumate de părţi îi corespunde reciprocitatea de cauze ale contractului; *b)* în contractele unilaterale cu titlu gratuit, scopul imediat se concretizează în intenţia de a ratifica (*animus donandi*); *c)* în contractele reale, scopul imediat constă în reprezentarea remiterii lucrului; *d)* în contractele aleatorii, elementul risc constituie scopul imediat al obligării juridice a părţilor. Scopul imediat este un element abstract şi invariabil în cadrul aceleiaşi categorii de acte juridice civile, el variind numai de la o categorie de acte juridice la o altă categorie de acte juridice. Scopul mediat (numit şi scopul actului juridic) este elementul cauzei ce constă în motivul determinant al încheierii unui anumit act juridic. El vizează fie însuşirile contraprestaţiei la care se obligă partenerul contractual, fie anumite calităţi ale acestuia din urmă. Scopul mediat este subiectiv şi variabil de la o categorie de acte juridice la o altă categorie şi chiar în cadrul aceleiaşi categorii de la un act juridic la altul. **C.a.j.c.** trebuie să îndeplinească următoarele condiţii de valabilitate: *a) să existe*, deoarece obligaţia lipsită de cauză nu poate produce efecte juridice. Dacă lipsa cauzei se datorează lipsei discernământului înseamnă că lipsesc ambele elemente ale acesteia, deoarece în structura voinţei juridice intră atât consimţământul, cât şi cauza, ambele aceste elemente presupunând existenţa discernământului. Într-o atare ipoteză, lipsa cauzei antrenează nulitatea relativă a actului juridic, întrucât această sancţiune este prevăzută de lege pentru lipsa discernământului. Când însă absenţa cauzei se datorează lipsei contraprestaţiei (în contractele sinalagmatice), lipsei predării bunului (în contractele reale), lipsei riscului (în contractele aleatorii), lipsei intenţiei de a gratifica (în contractele cu titlu gratuit), lipseşte un element esenţial al actului juridic, ceea ce antrenează nulitatea absolută a actului juridic respectiv; *b) să fie reală.* Această condiţie a cauzei nu este îndeplinită atunci când: cauza este falsă; există eroare asupra scopului mediat (care este motivul determinant). Falsitatea cauzei atrage nulitatea relativă a actului juridic; *c) să fie licită.* Cauza este nelicită când este prohibită de lege, când este contrară bunelor moravuri şi ordinii publice. Ilicitatea cauzei vizează numai scopul mediat, deoarece scopul imediat nu poate fi ilicit; *d) să fie morală.* O cauză este morală atunci când este în concordanţă cu bunele moravuri şi

are caracter imoral ori de câte ori contravine acestora. **C.a.j.c.** constituie un criteriu de clasificare a actelor juridice şi, totodată, un criteriu de apreciere a valabilităţii obiectului actului juridic. Cât priveşte proba **c.a.j.c.**, Codul civil român consacră două reguli (art. 967), şi anume: *a)* convenţia este valabilă, deşi cauza ei nu este expresă; cauza este valabilă nu numai atunci când este exprimată expres în înscrisul constatator al actului juridic, ci şi atunci când aceasta este subînţeleasă, implicită; *b)* cauza este prezumată până la proba contrară; sarcina probei cauzei revine celui care invocă lipsa ori nevalabilitatea cauzei.

cauza contractului, v. *cauza actului juridic civil.*

cauza obligaţiei, componentă a voinţei juridice care concretizează motivul (psihologic) determinant al consimţământului persoanei ce se obligă juridiceşte. **C.o.** dă expresie scopului în vederea căruia acea persoană şi-a asumat obligaţia. **C.o.** este un element constitutiv al oricărei obligaţii civile, indiferent dacă obligaţia se naşte dintr-un contract sau dintr-o manifestare unilaterală de voinţă. În acest sens, conceptele de **c.o.** şi de cauză a actului juridic civil sunt sinonime, cu conţinut şi semnificaţie juridică identice. **C.o.** prezintă utilitate ca instrument juridic de determinare a semnificaţiei sociale a voinţei juridice a părţilor şi, totodată, ca şi criteriu de apreciere a validităţii actelor juridice, susceptibil să conducă la anularea actelor juridice care, prin scopul lor concret, contravin ordinii publice şi bunelor moravuri. În contractele sinalagmatice, fiecare obligaţie îşi are propria sa cauză. În toate actele juridice existente, **c.o.**, precum şi caracterul ei real, licit şi moral sunt prezumate de lege până la proba contrară. Dovada lipsei **c.o.**, precum şi dovada caracterului ilicit sau imoral ori a falsităţii acesteia se poate face prin orice mijloc de probă. Atunci când însă **c.o.** este menţionată expres în înscrisul constatator al raportului juridic obligaţional, partea care neagă existenţa **c.o.** va putea proba susţinerea sa numai printr-un înscris sau printr-un început de dovadă scrisă, completat cu martori şi prezumţii. Caracterul ilicit şi/sau imoral al **c.o.**, ca şi fraudarea legii printr-o cauză simulată pot fi dovedite, chiar în raporturile dintre părţi, prin orice mijloace de probă [v. şi *cauza actului juridic civil*].

cauzalitate, v. *raport de cauzalitate.*

cauză exoneratoare de răspundere (contractuală), v. *cauză străină.*

cauză străină, (în răspunderea civilă contractuală) sintagmă ce desemnează în mod generic o împrejurare de fapt ce se produce independent de vreo culpă a debitorului şi care cauzează, în planul raportului juridic contractual, fie neexecutarea, fie executarea întârziată sau necorespunză-

toare a obligaţiei asumate de debitor, având ca efect exonerarea acestuia de răspundere. Au acest caracter: forţa majoră, cazul fortuit, fapta creditorului, precum şi fapta unui terţ pentru care debitorul nu este ţinut responsabil. Codul civil român, consacrând **c.s.** printre cauzele exoneratoare de răspundere civilă, se referă expres numai la răspunderea contractuală (art. 1082), dar doctrina şi jurisprudenţa au dat o interpretare largă dispoziţiei legale în cauză, extinzând aplicarea ei în materia răspunderii civile delictuale, fiind extinsă şi aria de cuprindere a conceptului de **c.s.**, incluzându-se în această arie şi fapta victimei [sin. *cauză exoneratoare de răspundere*].

cauze care apără de răspunderea civilă delictuală, împrejurări în prezenţa cărora fapta păgubitoare îşi pierde caracterul ilicit şi încetează să constituie factor generator de răspundere civilă delictuală. În dreptul civil român, sunt considerate astfel: legitima apărare, starea de necesitate, ordinul sau permisiunea legii, ordinul autorităţii legitime, exerciţiul normal al unui drept subiectiv, consimţământul victimei, forţa majoră sau cazul fortuit, fapta unui terţ, fapta victimei.

cauze de ineficacitate a legatelor, împrejurări (situaţii, fapte, evenimente) anterioare, concomitente sau posterioare întocmirii unui legat, intrinseci sau extrinseci conţinutului acestuia, care lipsesc de eficienţă juridică legatul. Pot fi dependente sau independente de voinţa testatorului ori de voinţa legatarului. Există **c.i.l.**, şi anume: nulitatea legatelor; revocarea legatelor şi caducitatea legatelor. Toate acestea au ca trăsătură comună faptul că produc desfiinţarea legatelor cu efect retroactiv. Între **c.i.l.** există însă şi următoarele note de distincţie: *a)* nulitatea, fie absolută sau relativă, este întotdeauna generată de cauze anterioare sau concomitente întocmirii testamentului (ca de pildă, incapacitatea, viciile de voinţă, lipsa formei etc.); *b)* revocarea şi caducitatea sunt generate întotdeauna de cauze ulterioare momentului întocmirii testamentului; *c)* caducitatea nu se confundă totuşi cu revocarea, deoarece prima comportă o imposibilitate obiectivă de executare a legatului, iar secunda comportă în mod necesar fie o culpă a legatarului, fie o manifestare unilaterală de voinţă a testatorului în acest sens [v. şi *caducitatea legatului; nulitatea legatelor; revocarea legatelor*].

caz asigurat, v. *risc asigurat.*

caz de forţă majoră, v. *forţă majoră.*

caz fortuit, împrejurare relativ imprevizibilă şi relativ invincibilă, neavând caracter extraordinar, care înlătură culpa celui ce acţionează sub influenţa ei, fără a-l exonera de răspundere pentru prejudiciile cauzate altuia în astfel de circumstanţe. În domeniul răspunderii pentru „fapta lucrului", conceptul

de **c.f.** primeşte un sens tehnic, care, de regulă, acoperă două categorii de împrejurări, şi anume: *a)* anumite împrejurări exterioare lucrului, care se produc independent de vreo culpă a paznicului juridic al acestuia, dar care nu au nici caracter excepţional şi nici nu se circumscriu unei absolute imprevizibilităţi şi unei absolute invincibilităţi; fac parte din această categorie, de pildă: intervenţia unei ploi obişnuite, care a determinat deteriorarea părţii carosabile ori a împiedicat vizibilitatea conducătorului auto, punându-l în situaţia de a produce un accident, fără a i se putea reţine în concret o vină; surparea unui mal în condiţiile în care asemenea surpări erau frecvente etc.; *b)* anumite împrejurări intrinseci lucrului, neimputabile pazniculuí juridic, care au ocazionat producerea prejudiciului, precum: unele vicii ascunse ale lucrului, defecte de fabricaţie, cauze interne ce nu putea fi cunoscute de către paznicul juridic al lucrului. **C.f.** se analizează, în toate situaţiile, ca fiind o simplă împrejurare externă, invincibilă numai în mod relativ, adică numai pentru paznicul juridic al lucrului la data şi la locul producerii faptei ilicite păgubitoare. Totodată, **c.f.** constituie o împrejurare numai relativ imprevizibilă în condiţiile date şi în raport cu puterea de cunoaştere a paznicului juridic al lucrului. Dar ideea de absolută invincibilitate, ca şi aceea de absolută imprevizibilitate, care din punct de vedere juridic se plasează dincolo de domeniul **c.f.**, realizând forţa majoră, se caracterizează printr-o continuă schimbare. Ceea ce la un moment dat este absolut imprevizibil şi absolut invincibil poate să devină previzibil şi posibil de depăşit ori de evitat, odată cu progresele ştiinţei. În consecinţă, ceea ce la un moment dat este calificabil ca fiind forţă majoră, într-un moment ulterior poate primi calificarea de **c.f. C.f.** se plasează în zona care desparte forţa majoră de culpă; el începe unde încetează culpa şi sfârşeşte acolo unde începe forţa majoră [v. şi *forţă majoră*].

cazuistică, v. *jurisprudenţă; practică judiciară.*

căsătorie, 1. situaţie juridică (stare juridică) care concretizează uniunea, liber consimţită, realizată între un bărbat şi o femeie, cu respectarea condiţiilor prevăzute de lege, în scopul de a întemeia o familie. **C.** generează drepturi şi obligaţii specifice între soţi, precum şi (atunci când este cazul) un complex de drepturi şi de obligaţii ale soţilor, în calitate de părinţi, faţă de copii. **C.** prezintă următoarele caractere specifice: este o uniune între un bărbat şi o femeie (legea română admite numai căsătoria între persoane de sex opus, iar nu şi între persoane de acelaşi sex); este liber consimţită (ceea ce înseamnă că numai viitorii soţi sunt în măsură să decidă dacă se căsătoresc sau nu); este monogamă (bigamia fiind interzisă prin lege); are caracter solemn, în sensul că se încheie în mod valabil numai

în formele şi cu respectarea procedurii prevăzute de lege (încheierea ei se face în mod public, în faţa autorităţii de stat competente, într-o zi aprioric stabilită, cu participarea personală şi obligatorie a viitorilor soţi etc.); are caracter civil (viitorii soţi îşi exprimă personal consimţământul în faţa ofiţerului de stare civilă; actul juridic astfel încheiat este, în substanţa sa, un act juridic civil care produce toate efectele ce-i sunt atribuite prin dispoziţii imperative de lege); are caracter laic (în sensul că este oficiată de autoritatea de stat competentă; soţilor li se recunoaşte deplina libertate ca după încheierea **c.** oficial să încheie şi **c.** religioasă, dar acesteia din urmă legea nu-i recunoaşte efecte juridice); se încheie pe viaţă, putând înceta sau fiind desfăcută numai în condiţiile prevăzute de lege (încetarea **c.** se produce numai prin moartea unuia dintre soţi, desfacerea ei are loc prin divorţ, iar desfiinţarea sa operează ca urmare a anulării **c.**); se întemeiază pe deplina egalitate dintre bărbat şi femeie (egalitatea, care, de altfel, există în toate domeniile vieţii sociale, se manifestă atât în raporturile dintre soţi, cât şi în raporturile acestora ca părinţi faţă de copii, în exercitarea drepturilor părinteşti şi în îndeplinirea obligaţiilor ce le revin ca părinţi); se încheie în scopul întemeierii unei familii (care este scopul ei juridic) şi, totodată, în vederea procreerii, creşterii, educării şi pregătirii copiilor pentru viaţă (care este scopul său social); **2.** actul juridic civil, bilateral şi solemn, încheiat între persoanele care doresc să se căsătorească şi prin care acele persoane consimt în mod public să devină soţi, să dobândească astfel şi să li se aplice statutul legal de persoane căsătorite. În vederea încheierii valabile a **c.** şi a recunoaşterii sociale a acesteia, legea cere îndeplinirea următoarelor feluri de condiţii: *A. Condiţii de fond: a)* diferenţa de sex, care, deşi n-a fost prevăzută expres printr-un text de lege (fiind prea evidentă), rezultă însă fără echivoc din reglementarea de ansamblu a relaţiilor de familie ce face referiri la bărbatul şi la femeia cărora li se recunosc drepturi şi obligaţii egale în căsătorie; *b)* vârsta matrimonială (sau vârsta legală pentru căsătorie), care este de 18 ani împliniţi pentru bărbaţi şi de 16 ani împliniţi pentru femeie, iar pentru motive temeinice (boală, graviditate etc.), femeia care a împlinit 15 ani poate obţine dispensă de vârstă la **c.** de la prefectura judeţului (respectiv a municipiului Bucureşti) în raza căreia domiciliază femeia, dispensă ce se acordă în temeiul avizului dat de un medic oficial; atunci când căsătoria urmează să se încheie între cetăţeni români pe o navă română aflată în afara graniţelor ţării, dispensa de vârstă se acordă de către comandantul navei; legea nu stabileşte o vârstă maximă peste care căsătoria să nu poată fi încheiată şi nici nu impune o anumită diferenţă de vârstă (minimă sau maximă), permiţând încheierea **c.** oricare ar fi diferenţele de vârstă

dintre soți; *c)* consimțământul la **c.**, care trebuie să fie liber (adică neviciat, prin eroare, dol sau violență) și dat simultan, personal și public de către cei care se căsătoresc; *d)* comunicarea reciprocă a stării sănătății, sens în care viitori soți sunt obligați să declare că și-au comunicat reciproc starea sănătății lor; îndeplinirea acestei condiții este impusă de o dublă rațiune, anume, pe de o parte, din punct de vedere medical, eugenic, legea oprește căsătoria între persoane suferind de anumite boli, iar pe de altă parte, fiecare dintre viitorii soți trebuie să cunoască starea sănătății celuilalt pentru a putea aprecia liber dacă dorește sau nu încheierea **c.** Încheierea **c.** poate fi dovedită numai prin certificatul de căsătorie eliberat pe baza actului întocmit în registrul actelor de stare civilă. *B. Condiții de formă,* care se împart în două grupe de formalități ce trebuie îndeplinite cu ocazia încheierii **c.**, și anume: *a)* formalități a căror îndeplinire este cerută anterior încheierii **c.**, precum declarația de căsătorie, opozițiile la căsătorie, prezentarea de către viitorii soți a dovezilor cerute de lege (adică actele de identitate, certificatele de naștere, dovezi privind încetarea sau desfacerea unei căsătorii anterioare, certificate prenupțiale, dacă e cazul dispensa de vârstă etc.); *b)* formalități referitoare la însăși încheierea **c.**: publicitatea încheierii **c.**; solemnitatea încheierii **c.**; întocmirea actului de **c.** Încheierea **c.** se consumă într-un cadru solemn, oral și public. La data fixată pentru încheierea **c.** viitorii soți se prezintă împreună în fața ofițerului de stare civilă, care, după ce-i identifică, verifică îndeplinirea condițiilor de fond și constată inexistența impedimentelor la **c.**, iar apoi le citește dispozițiile art. 1 și art. 2 C. fam. și le ia consimțământul la **c.** După ce aceștia își dau consimțământul la **c.**, ofițerul de stare civilă îi declară legal căsătoriți și procedează la întocmirea de îndată a actului de **c.** în registrul de stare civilă, care se semnează de cei doi soți și de ofițerul de stare civilă. **C.** poate lua sfârșit prin: încetare, desfacere și desființare [v. și *impedimente la căsătorie; încetare a căsătoriei; desfacere a căsătoriei; desființare a căsătoriei; efecte ale căsătoriei*].

căsătorie fictivă, sintagmă ce desemnează căsătoria încheiată în alt scop (ca de pildă, exonerarea de răspundere penală a autorului sau complicelui infracțiunii de viol, obținerea pe cale mai rapidă a cetățeniei, dobândirea unei importante moșteniri a cărei deschidere este iminentă etc.) decât acela al creării unor raporturi personale și patrimoniale specifice de familie. În cazul în care ambii soți consimt la încheierea unei **c.f.**, convenind, totodată, să nu se stabilească între ei raporturi normale de familie, respectiva căsătorie va fi una simulată. Pentru ca o căsătorie să fie fictivă este suficient ca numai unul dintre soți să urmărească scopuri contrare finalității firești a instituției

căsătoriei. O căsătorie are caracter fictiv ori de câte ori buna-credinţă nu caracterizează conduita ambilor soţi, ci numai a unuia dintre ei. Atât căsătoria simulată, cât şi **c.f.** sunt ipoteze de fraudă la lege şi, prin consecinţă, sunt lovite de nulitate absolută, chiar dacă această sancţiune, nefiind prevăzută expres de lege, se analizează ca nulitate virtuală. O căsătorie care, la încheierea ei, este fictivă se poate converti ulterior acestui moment într-o căsătorie valabilă, dacă relaţiile iniţial nefireşti între soţi se transformă, pe parcurs, în raporturi conjugale normale. În acest caz, prin excepţie de la regula conform căreia o nulitate absolută nu poate fi acoperită prin confirmare, nulitatea **c.f.** poate fi remediată pe o astfel de cale [v. şi *căsătorie*].

căsătorie putativă, căsătorie încheiată cu nerespectarea cerinţelor şi interdicţiilor imperativ instituite de lege, dar la încheierea căreia cel puţin unul dintre soţi a fost de bună-credinţă, în sensul că nu a cunoscut respectiva încălcare. O astfel de căsătorie este lovită de nulitate, iar cauza nulităţii ei poate consta în: faptul că unul dintre soţi era deja căsătorit, împrejurare necunoscută de către celălalt soţ; împrejurarea că soţii se aflau într-un grad de rudenie prohibit de lege, iar unul din aceştia sau ambii nu au cunoscut că se află într-un asemenea grad de rudenie sau nu au ştiut că legea interzice căsătoria între rudele de acel grad etc. **C.p.** este supusă desfiinţării, fiind considerată nevalabil încheiată. Cu toate acestea, ea produce efecte importante atât cu referire la soţul (sau soţii) de bună-credinţă, cât şi cu privire la copii rezultaţi din aceasta. Astfel, în ce priveşte soţul de bună-credinţă, acesta păstrează până la data când hotărârea judecătorească de anulare a căsătoriei rămâne irevocabilă, situaţia unui soţ într-o căsătorie valabilă, nulitatea operând pentru el numai pentru viitor, ca în situaţia divorţului. Cu referire la copii, aceştia îşi păstrează situaţia de copii rezultaţi dintr-o căsătorie valabilă, faţă de ei declararea nulităţii căsătoriei părinţilor lor neproducând niciun efect [v. şi *căsătorie; căsătorie fictivă*].

căsătorie simulată, v. *căsătorie fictivă.*

câştig nerealizat, sintagmă ce desemnează una din componentele esenţiale a daunelor-interese compensatorii în răspunderea civilă contractuală şi care se concretizează în valoarea exprimată în bani a sporului patrimonial ce putea fi realizat de creditor, dacă debitorul şi-ar fi executat în natură şi întocmai obligaţiile contractuale asumate. Evaluarea **c.n.** se face prin raportare la condiţiile obişnuite ale circuitului civil. Valoarea astfel rezultată exprimă sporul patrimonial (creşterea patrimonială) de care creditorul a fost lipsit prin efectul neexecutării obligaţiei asumate de debitor [sin. *beneficiu nerealizat; lucrum cessans*].

cec, titlu de credit ce cuprinde un ordin tras asupra unei bănci de către o persoană numită trăgător, care, având fonduri la acea bancă, îi ordonă să plătească o sumă de bani altei persoane (purtătorului titlului) numite beneficiar. Calitatea de tras, în cazul **c.**, o poate avea numai o bancă, iar emiterea unui astfel de titlu implică în mod necesar existenţa la banca respectivă a unei proviziuni (acoperiri) suficiente pentru a face faţă plăţilor la scadenţă. Fondurile băneşti de acoperire pot proveni din diverse surse, cum ar fi: un depozit bancar, o deschidere de credit etc.; indiferent însă de provenienţă, previziunea trebuie să aibă o valoare cel puţin egală cu aceea a **c.**, să fie prealabilă emiterii lui şi să fie certă, lichidă, exigibilă şi disponibilă (ceea ce presupune inexistenţa vreunui impediment pentru efectuarea plăţii). Emisiunea de **c.** se fondează pe existenţa unei convenţii între bancă şi client, în virtutea căreia banca îl autorizează pe acesta să emită titluri asupra sa; convenţia poate fi expresă sau tacită, independentă sau înscrisă într-o clauză a contractului de depunere intervenit între client şi bancă, indicând fondurile din care este formată previziunea. **C.** este supus următoarelor condiţii de formă: indicarea obligatorie în textul titlului a denumirii „cec"; precizarea locului plăţii; indicarea datei titlului, arătându-se ziua, luna, anul şi locul emisiunii; semnătura trăgătorului; **c.** la ordin poartă şi o indicaţie referitoare la persoana beneficiarului, iar **c.** la purtător poartă pe titlu această menţiune; când un **c.** cuprinde atât indicarea beneficiarului, cât şi menţiunea la purtător, poate fi plătit fie beneficiarului desemnat, fie purtătorului titlului. **C.** nu este supus acceptării; trăgătorul şi giranţii sunt garanţi ai plăţii, şi nu ai acceptării. **C.** are caracterul unui instrument de plată şi, ca urmare, este plătibil la vedere; mai înainte de prezentarea **c.** la plată, previziunea este blocată, iar dacă banca permite retragerea ei, răspunde faţă de purtătorul titlului. Transmiterea **c.** se face în mod diferit, în funcţie de natura lui. Astfel **c.** nominativ cu clauza „nu la ordin" (indiferent că are sau nu această menţiune) se transmite prin gir; **c.** la purtător este transmisibil prin simpla tradiţiune a titlului. **C.** pierdut, de orice natură ar fi el, nu poate fi revendicat de la posesorul de bună-credinţă; revendicarea este admisă numai faţă de posesorul de rea-credinţă (hoţul sau găsitorul titlului). Prezentarea **c.** la plată peste termenul legal are ca efect pierderea dreptului de regres împotriva giranţilor şi avaliştilor acestora; trăgătorul poate revoca ordinul de plată în cazul neprezentării **c.** în termenul legal. Posesorul **c.** are împotriva trasului numai calea acţiunii oblice, nu şi calea unei acţiuni directe, deoarece convenţia dintre trăgător şi tras în virtutea căreia acesta din urmă se obligă să plătească **c.** nu este opozabilă şi faţă de beneficiar; în cazul în care banca refuză plata la prezentarea **c.**, posesorul titlului are

o acţiune de regres împotriva giranţilor şi avaliştilor; regresul pentru neplată se poate face însă şi pe calea executării pe baza **c.** învestit cu formulă executorie, precum şi utilizându-se o acţiune cauzală sau o acţiune de îmbogăţire fără justă cauză. Amortizarea **c.** furat sau pierdut urmează aceeaşi procedură ca în cazul cambiei.

cec barat, titlu de credit cu utilizare în practica de comerţ internaţional, denumit astfel datorită faptului că poartă pe faţă două linii paralele. **C.b.** respectă toate condiţiile cecului obişnuit. Bararea constă în două linii paralele, imprimate mai îngroşat decât orice alte linii de pe cec, plasate diagonal prin centru şi care pot încadra o bandă de o culoare distinctă sau în contrast slab. Bararea nu trebuie să se extindă în banda albă şi nici peste denumirea şi/sau sigla şi adresa societăţii bancare trase sau să afecteze grav alte înscrisuri. Distanţa minimă dintre cele două bare este de 10 mm. Bararea poate fi generală sau specială. Bararea este generală, dacă între cele două linii nu se indică nimic ori se face menţiunea „societate bancară" sau alt termen echivalent; ea este specială, dacă denumirea unei societăţi bancare se înscrie între cele două linii. Bararea generală poate fi transformată în barare specială, însă bararea specială nu poate fi transformată în barare generală. Cecul cu barare generală nu poate fi plătit de tras decât unei societăţi bancare sau unui client al trasului. Cecul cu barare specială nu poate fi plătit de tras decât societăţii bancare înscrise în cec sau, dacă aceasta este trasul, unui client al acestei societăţi bancare. Totuşi, societatea bancară indicată poate recurge, pentru încasare, la o altă societate bancară. În ambele situaţii, remiterea titlului unei bănci este obligatorie; plata nu se face în numerar, ci un asemenea titlu serveşte pentru creditarea contului clientului respectiv, îndeplinind astfel rolul de a înlocui moneda fiduciară printr-o monedă scriptu-rală. O societate bancară nu poate dobândi un **c.b.** decât de la unul din clienţii săi sau de la o altă societate bancară. Ea nu poate să-l încaseze pentru alte persoane decât acestea. Cecul purtând mai multe bărări speciale nu poate fi plătit de tras decât în cazul a două bărări, din care una pentru încasare prin intermediul unei case de compensaţii. Trasul sau societatea bancară care nu respectă aceste dispoziţii răspunde de paguba cauzată până la concurenţa valorii cecului.

cec certificat, cecul pe care o societate bancară, aflată în poziţie de tras, confirmă, înaintea remiterii cecului către beneficiar, existenţa fondurilor necesare efectuării plăţii ordonate prin respectivul instrument de plată. Certificarea unui cec poate fi cerută societăţii bancare de către trăgătorul emitent, înainte de a-l da la plată sau de unul dintre posesorii ulteriori, beneficiari ai cecului. Certificarea unui cec de către societatea bancară aflată în

poziţie de tras atrage după sine faptul că trăgătorul nu mai poate retrage din contul său suma destinată plăţii cecului respectiv, înainte de expirarea termenului de prezentare a acestuia. Banca Naţională a României şi societăţile bancare certifică cecurile prin expresia „certificat", însoţită de numele şi prenumele, redactate cu claritate, ale reprezentantului său legal desemnat să efectueze această operaţiune, precum şi de semnătura acestuia şi ştampila societăţii bancare sau a Băncii Naţionale a României. Prin certificarea cecului, trasul nu se obligă direct, însă are obligaţia ca, în caz de neplată, să-l despăgubească pe posesorul care a suferit o daună din acest motiv.

cec circular, titlu de credit la ordin, emis de către o societate bancară asupra unităţilor sale bancare sau asupra altei societăţi bancare. **C.c.** este plătibil la vedere în oricare dintre locurile indicate pe instrument de către societatea bancară emitentă. De regulă, în **c.c.** societatea bancară emitentă este atât trăgător, cât şi tras. În cazul în care într-un **c.c.** trăgătorul şi trasul nu sunt una şi aceeaşi societate bancară, între aceştia este obligatoriu să existe înţelegeri bilaterale. Prin **c.c.**, societatea bancară emitentă se obligă definitiv să efectueze plata cecului respectiv în favoarea beneficiarului, care este şi clientul său. Sursa de fonduri din care societatea bancară emitentă efectuează plata o constituie disponibilul constituit în prealabil de beneficiarul cecului circular, clientul său. Beneficiarului cecului circular i se poate efectua plata la oricare dintre locurile indicate pe instrument de către societatea bancară emitentă.

cec poştal, titlu de credit la purtător, având utilizare în practica de comerţ internaţional, mai ales pentru localităţile unde nu există sucursale ale băncilor de depozit şi pentru care există acoperire la Administraţia Poştelor, fiind onorat, în baza acestei acoperiri, de serviciile bancare ce funcţionează în cadrul birourilor de poştă.

cecuri de călătorie, titluri de credit cu utilizare în comerţul internaţional, menite să servească persoanelor ce întreprind călătorii în străinătate sau în ţară, ca înlocuitor al banilor şi care se prezintă sub forma unor imprimate ce exprimă în cifre rotunde ordinul dat de bancă agenţilor ori corespondenţilor săi de a plăti o sumă (exprimată printr-un număr de semne monetare) la ordinul călătorului a cărui semnătură se pune pe talonul fiecărui titlu. În cazul unui **c.c.** succesiunea operaţiunilor este următoarea: *a)* trăgătorul vinde **c.c.** unei persoane, denumite posesor; *b)* în momentul cumpărării **c.c.**, posesorul înscrie o primă semnătură pe fiecare cec în parte, în faţa trăgătorului; *c)* posesorul **c.c.** le remite altei persoane, în schimbul obţinerii unor bunuri, servicii sau chiar unui numerar;

această persoană este denumită beneficiar; *d)* în momentul remiterii cecurilor către beneficiar, posesorul înscrie o a doua semnătură în fața acestuia; identitatea perfectă între cele două semnături confirmă legalitatea cecului respectiv; *e)* beneficiarul încasează contravaloarea **c.c.** de la societatea bancară trasă unde își are deschis contul trăgătorul. În cazul **c.c.**, trăgătorul poate fi una și aceeași persoană cu trasul; în caz contrar, cele două persoane au relații de cont.

cedat (debitor cedat), termen ce desemnează pe debitorul îndatorat să execute prestația formând obiectul unui raport juridic obligațional cu referire la care creditorul (numit cedent) a făcut o cesiune de creanță în favoarea unui terț (numit cesionar), ce devine, astfel, el însuși creditor în locul cedentului. **C.** nu este parte în contractul de cesiune, ci este terț față de acest contract și de aceea consimțământul lui nu este necesar pentru valabilitatea cesiunii de creanță. Până la momentul când cesiunea de creanță este notificată **c.**, acesta poate face plata valabilă a datoriei în mâna cedentului, cesiunea nefiindu-i opozabilă. Debitorul poate opune valabil cedentului prescripția extinctivă ori compensația. Dacă este acționat în justiție de către cesionar, **c.** poate opune acestuia chitanțele semnate de cedent anterior notificării cesiunii, chiar dacă acestea nu au dată certă și să refuze plata. După îndeplinirea formalităților de publicitate a cesiunii, **c.** devine debitor exclusiv al cesionarului și nu mai poate face o plată liberatorie în mâna cedentului. Totodată, el nu poate opune cesionarului compensația pe care putea să o opună cedentului cu referire la o creanță împotriva acestuia născută la o dată ulterioară cesiunii. Dacă **c.** a acceptat cesiunea făcută de creditorul său, el nu are dreptul să opună cesionarului compensația legală pe care era îndreptățit să o opună cedentului pentru o creanță a sa având o dată anterioară cesiunii. Compensația care a operat deja față de cedent se consideră rezolvită [v. și *cesiune de creanță; cedent; cesionar*].

cedent (creditor cedent), denumire generică dată creditorului care își transmite dreptul său de creanță izvorât dintr-un anumit raport juridic obligațional, prin efectul unei cesiuni de creanță, în favoarea unei alte persoane numite cesionar. **C.** este parte a contractului de cesiune. **C.** nu are obligația legală de a notifica debitorului cedat cesiunea de creanță, în cazul în care **c.** a consimțit la cesiunea succesivă a aceleiași creanțe în favoarea a două sau mai multe persoane, are prioritate, devenind creditor al debitorului cedat, acela dintre cesionari care a îndeplinit primul cerințele de publicitate, notificând acestuia din urmă cesiunea respectivă. Același efect îl va produce în privința oricăruia dintre cesionarii succesivi și acceptarea cesiunii de către debitorul cedat, constatată prin înscris autentic.

Creditorii **c.** sunt consideraţi terţi faţă de cesiunea consimţită de acesta până la notificarea ei către debitorul cedat sau până la acceptarea ei de către acesta. În consecinţă, cesiunea nefiindu-le opozabilă, ei pot urmări respectiva creanţă faţă de debitorul cedat ca şi cum această creanţă ar face parte din gajul lor general. După notificarea sau acceptarea cesiunii, acea creanţă iese din gajul lor general, iar cesiunea de creanţă redevine opozabilă. Ei vor putea cere revocarea acesteia pe calea acţiunii pauliene, dacă interesele lor au fost fraudate [v. şi *cedat; cesionar; cesiune de creanţă*].

cerere de brevet, demers incipient al procedurii de obţinere a brevetului de invenţie de către persoana îndreptăţită la eliberarea brevetului. Conţine datele de identificare ale solicitantului şi trebuie însoţită de descrierea invenţiei, de revendicări şi, dacă este cazul, de desene explicative, toate redactate în limba română. **C.b.** se depune la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci (O.S.I.M.) şi constituie depozitul naţional reglementar. Orice comunicare sau documente depuse ori primite la registratură, referitoare la o cerere de brevet de invenţie sau la un brevet de invenţie trebuie să indice atât numele şi adresa petiţionarului pentru corespondenţă, cât şi numărul de înregistrare a cererii sau numărul brevetului de invenţie la care se referă; în caz contrar, O.S.I.M. nu dă curs solicitării, acestea fiind restituite, dacă petiţionarul este identificabil, sau clasate. Depunerea unei cereri de brevet de invenţie la O.S.I.M. se poate face de către orice persoană numai: *a)* direct la Registratura generală a O.S.I.M., deschisă publicului în fiecare zi lucrătoare, conform orarului publicat în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială; *b)* prin poştă; *c)* în forma electronică sau prin mijloace electronice, dacă sunt respectate anumite instrucţiuni emise de directorul general al O.S.I.M., care se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I. **C.b.** de invenţie se înscrie în Registrul naţional al cererilor de brevet depuse. Până la publicarea datelor din acest registru în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială, acestea nu sunt publice, potrivit legii speciale. Data de depozit a unei **c.b.** de invenţie este data la care sunt înregistrate la O.S.I.M. următoarele: *a)* o indicaţie, în limba română, explicită sau implicită, care lasă să se înţeleagă faptul că ceea ce se înregistrează ar putea fi o cerere de brevet de invenţie; *b)* indicaţii care să permită stabilirea identităţii solicitantului sau care să permită contactarea lui de către O.S.I.M.; *c)* o parte care la prima vedere ar putea constitui descrierea invenţiei pentru care se solicită în cerere acordarea brevetului de invenţie. Data depozitului naţional reglementar este recunoscută şi în cazul în care, pentru motive justificate, persoanele fizice sau juridice străine au depus descrierea, reven-

dicările şi desenele într-o limbă străină, cu condiţia ca, în termen de două luni de la înregistrarea cererii sau, după caz, de la data deschiderii fazei naţionale, să se depună la O.S.I.M. o traducere conformă în limba română a acestor documente şi să fie plătită taxa legală. Invenţia trebuie expusă în descriere, revendicări şi desene suficient de clar, complet şi corect din punct de vedere ştiinţific şi tehnic, astfel încât o persoană de specialitate în domeniu să o poată realiza. Revendicările definesc obiectul protecţiei solicitate şi trebuie să fie clare, concise şi să fie susţinute de descrierea invenţiei. Dacă invenţia se referă la un microorganism la care publicul nu a avut acces, aceste condiţii sunt îndeplinite numai dacă solicitantul dovedeşte printr-un act că, anterior datei de depozit a cererii de brevet de invenţie sau a celei a priorităţii recunoscute, microorganismul a făcut obiectul unui depozit la o autoritate de depozit internaţională. **C.b.** trebuie să se refere numai la o singură invenţie sau la un grup de invenţii astfel legate încât să formeze un singur concept inventiv general. **C.b.** care nu îndeplineşte această condiţie poate fi divizată, de către solicitant, din proprie iniţiativă sau la cererea O.S.I.M., până la luarea unei hotărâri asupra acesteia. O cerere rezultată în urma divizării poate fi depusă numai pentru elementele care nu depăşesc conţinutul cererii iniţiale. Cererile rezultate în urma divizării care îndeplinesc această cerinţă sunt considerate a fi fost depuse la data de depozit a cererii iniţiale şi vor beneficia de drepturile de prioritate invocate în aceasta. Persoana sau succesorul său în drepturi care a depus o cerere de brevet de invenţie, de model de utilitate ori certificat de utilitate într-un stat parte la Convenţia de la Paris pentru protecţia proprietăţii industriale sau pentru un membru la Organizaţia Mondială a Comerţului beneficiază, pentru a efectua depunerea unei cereri de brevet pentru aceeaşi invenţie, de un drept de prioritate pe o durată de 12 luni, calculată de la data de depozit a primei cereri. Într-o **c.b.** se admite invocarea unor priorităţi multiple, recunoscute, cu condiţia respectării acestui termen, care se calculează de la data celei mai vechi priorităţi recunoscute, precum şi a unităţii invenţiei. Prioritatea poate fi recunoscută şi pentru o cerere care revendică sau ar fi putut revendica prioritatea unei cereri anterioare la o dată de înregistrare ulterioară datei de expirare a termenului de prioritate, dar nu mai mult de două luni de la data expirării acestui termen, cu plata taxei legale, dacă: *a)* o cerere expresă este formulată în acest sens, în condiţiile prevăzute de regulamentul de aplicare a prezentei legi; *b)* cererea este formulată în termen; *c)* cererea prezintă motivele pentru care termenul de prioritate nu a fost respectat; *d)* Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci constată că cererea ulterioară nu a fost depusă în termenul de prioritate, deşi

diligenţa în cauză a fost exercitată, sau că nerespectarea termenului nu a fost intenţionată. În cazul în care solicitantul cererii de brevet de invenţie invocă un drept de prioritate care aparţine altei persoane, pentru recunoaşterea priorităţii este necesară depunerea la O.S.I.M., în maximum 3 luni de la invocarea priorităţii, a unei autorizaţii din partea cedentului, din care să rezulte că solicitantul are dreptul să invoce prioritatea primului depozit. Prioritatea invocată într-o cerere de brevet de invenţie, ca urmare a expunerii obiectului invenţiei într-o expoziţie internaţională oficială sau oficial recunoscută, organizată în statele membre ale Convenţiei de la Paris sau ale Organizaţiei Mondiale a Comerţului, poate fi recunoscută de la data introducerii acestuia în expoziţie, numai dacă o cerere de brevet de invenţie a fost depusă în termen de 6 luni de la data introducerii obiectului invenţiei în expoziţie. Priorităţile prevăzute mai sus se invocă odată cu depunerea cererii de brevet şi se justifică prin acte de prioritate. În cazul în care solicitantul a omis să invoce prioritatea odată cu depunerea cererii, invocarea poate fi făcută cel mai târziu în termen de două luni de la această dată, cu plata taxei legale. Actele de prioritate se depun în termen de maximum 3 luni de la data de depozit sau, după caz, de la data deschiderii fazei naţionale. Nerespectarea acestor termene duce la nerecunoaşterea priorităţii invocate. Nerecunoaşterea priorităţii se hotărăşte de către O.S.I.M., în termen de 6 luni de la data de depozit sau de la data deschiderii fazei naţionale pentru o cerere internaţională. **C.b.** de invenţie depuse pe cale naţională, pentru care a fost constituit depozitul naţional reglementar, sunt publicate imediat după expirarea unui termen de 18 luni de la data de depozit sau, dacă a fost recunoscută o prioritate, de la data acestei priorităţi, cu excepţia invenţiilor care au caracter de secret de stat. Publicarea **c.b.** de invenţie poate fi însoţită de un raport de documentare. Dacă raportul de documentare nu a fost făcut public odată cu cererea, acesta se va publica ulterior. **C.b.** de invenţie depuse conform Tratatului de cooperare în domeniul brevetelor se publică imediat după expirarea unui termen de 6 luni de la deschiderea fazei naţionale. La cererea persoanei fizice sau juridice îndreptăţite, publicarea se poate face într-un termen mai scurt. Dacă se ia hotărârea de acordare a brevetului de invenţie înainte de publicarea cererii, aceasta va fi publicată odată cu publicarea menţiunii hotărârii de acordare. **C.b.** de invenţie care au caracter de secret de stat vor fi publicate în termen de 3 luni de la data scoaterii din regimul de secret de stat. Publicarea cererii se menţionează în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială. Examinarea **c.b.** de invenţie poate fi cerută la data de depozit a **c.b.** sau, după caz, la

deschiderea fazei naţionale ori în termen de 30 de luni de la una dintre aceste date. Pentru **c.b.** de invenţie care au regim de secret de stat, solicitarea examinării poate fi cerută la data de depozit a cererii sau în termen de 3 luni de la încetarea acestui regim, dar nu mai târziu de 30 de luni înainte de expirarea duratei de protecţie. O.S.I.M. examinează dacă cererile de brevet de invenţie îndeplinesc cerinţele legale, priorităţile invocate, unitatea invenţiei şi dacă obiectul cererii este brevetabil. O.S.I.M. are dreptul să ceară solicitantului lămuririle şi actele pe care le consideră necesare în legătură cu identitatea solicitantului sau a inventatorului, cu depozitul naţional reglementar constituit sau cu îndeplinirea condiţiilor de brevetare. În toate procedurile privind cererea sau brevetul de invenţie, O.S.I.M. poate transmite notificări solicitantului, titularului sau persoanei interesate, iar aceştia pot transmite la O.S.I.M. comunicări, cu respectarea termenelor legale, aceste termene putând fi prelungite de către O.S.I.M. la cerere, cu plata unei taxe. Absenţa notificării nu absolvă pe solicitant, titular ori persoana interesată, de obligaţia respectării dispoziţiilor legii. Solicitantul va depune la O.S.I.M. toate documentele publice în legătură cu invenţia sa, inclusiv copii de pe brevetele acordate în alte state. La cererea O.S.I.M. sau din iniţiativa sa, solicitantul ori succesorul său în drepturi, până la luarea unei hotărâri, poate modifica revendicările, desenele sau descrierea, fără însă ca prin aceasta să se depăşească limitele dezvăluirii invenţiei la data depunerii cererii de brevet. Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci hotărăşte prin Comisia de examinare de specialitate, pe baza raportului de examinare a **c.b.** de invenţie, în termen de 18 luni de la data la care s-a solicitat examinarea, acordarea brevetului de invenţie sau respingerea **c.b.** ori a obiectului acesteia. Fac excepţie **c.b.** de invenţie care au fost retrase de către solicitant sau care sunt declarate ca fiind considerate retrase. Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci hotărăşte respingerea, în tot sau în parte, a **c.b.** de invenţie în următoarele situaţii: *a)* obiectul cererii nu este brevetabil în înţelesul legii; *b)* cererea de brevet de invenţie nu îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege; *c)* depăşirea termenului de deschidere a fazei naţionale pentru cererile înregistrate internaţional; *d)* neplata taxelor de înregistrare, de depunere a revendicărilor sau a desenelor ori a părţii lipsă din descriere, de deschidere a fazei naţionale, de publicare, de examinare ori, după caz, a taxei de desemnare, în cuantumul şi la termenele prevăzute de lege; *e)* scurgerea termenului de 12 luni de la data la care cererile au fost considerate retrase; *f)* s-a solicitat respingerea c.b. de invenţie; *g)* solicitantul, altul decât inventatorul, nu a făcut dovada, în cadrul termenului prevăzut de lege, că este îndreptăţit la acordarea brevetului; *h)* nu s-a

solicitat examinarea **c.b.** de invenţie în vederea acordării brevetului, în termenele prevăzut de lege [v. şi *brevet de invenţie*].

certificat asociat mărcii temporale, informaţie cuprinsă în marca temporală prezentabilă în formă inteligibilă şi care conţine cel puţin furnizorul de servicii de marcare temporală, numărul de ordine din registrul furnizorului şi informaţia reprezentând momentul de timp.

certificat de calitate de moştenitor, varietate de certificat de moştenitor prin care se constată numai calitatea de moştenitor, iar nu componenţa masei succesorale. Se eliberează la cererea expresă a moştenitorilor, atunci când nu s-a făcut dovada existenţei unor bunuri în patrimoniul defunctului, precum şi în cazul în care determinarea acestora necesită operaţiuni de durată [v. şi *certificat de moştenitor; certificat de moştenitor suplimentar*].

certificat de căsătorie, certificat de stare civilă care se eliberează soţilor cu ocazia încheierii căsătoriei, pe baza actului de căsătorie încheiat de serviciul de stare civilă în registrul de stare civilă [sin. *extras de căsătorie;* v. şi *certificat de stare civilă*].

certificat de deces, certificat de stare civilă care se eliberează de către serviciul de stare civilă pe baza actului de deces întocmit în registrul de stare civilă corespunzător, la încetarea din viaţă a persoanei fizice. Dacă decesul are loc în tren, pe o navă sau aeronavă, ori într-un alt mijloc de transport în timpul călătoriei pe teritoriul României, întocmirea actului de stare civilă se face la autoritatea administraţiei publice locale a locului de coborâre sau de debarcare. În cazul în care decesul are loc pe o navă, în timpul unei călătorii în afara apelor teritoriale române, evenimentul se înregistrează în jurnalul de bord de către comandantul navei. Dacă decesul are loc pe o aeronavă, în timpul unei călătorii în afara teritoriului României, evenimentul se înregistrează de comandantul aeronavei în carnetul de drum. Înregistrările făcute în jurnalul de bord sau în carnetul de drum vor cuprinde toate datele necesare întocmirii actului de stare civilă, precum şi semnăturile cerute de lege, ele făcând dovada evenimentului până la întocmirea actului în condiţiile legii. Comandantul navei sau al aeronavei eliberează persoanelor îndreptăţite o dovadă cu privire la înregistrarea făcută, iar la sosirea în ţară înaintează, prin căpitănia portului, respectiv prin comandantul aeroportului, un extras de pe jurnalul de bord sau de pe carnetul de drum, la autoritatea administraţiei publice locale a sectorului 1 al municipiului Bucureşti, care va întocmi actul de stare civilă. În caz de mobilizare, război, participare la misiuni de menţinere a păcii sau în scop umanitar, Ministerul Apărării Naţionale desemnează cadrele militare care înregistrează actele şi faptele de stare civilă ale militarilor

şi ale personalului civil şi le comunică autorităţilor administraţiei publice competente [sin. *extras de deces*; v. şi *certificat de stare civilă*].

certificat de executor testamentar, înscris oficial întocmit de notarul public în cazul în care s-a instituit un executor testamentar şi din care se constată calitatea de executor testamentar [v. şi *executor testamentar; execuţie testamentară*].

certificat de moştenitor, înscris oficial prin care se concretizează încheierea procedurii succesorale notariale şi prin care se constată de către notarul public, cu efect retroactiv de la data deschiderii succesiunii, atât calitatea de succesor (legal sau testamentar) a celor ce prin acceptarea moştenirii şi-au consolidat vocaţia succesorală faţă de persoana decedată, cât şi componenţa masei succesorale şi întinderea drepturilor succesorale a fiecărui moştenitor. **C.m.** constituie mijlocul legal de dovadă a calităţii de moştenitor, a drepturilor succesorale, precum şi a componenţei masei succesorale. El se înmânează fiecărui moştenitor la cererea acestuia. **C.m.** se redactează de către notarul public în baza încheierii finale a procedurii succesorale, în termen de 20 de zile de la data acelei încheieri. În cuprinsul lui vor fi înscrise constatările din încheierea finală referitoare la: masa succesorală, numărul şi calitatea moştenitorilor şi cotele ce le revin din patrimoniul defunctului. Un exemplar al **c.m.** se eliberează fiecăruia dintre moştenitori sau legatari, după caz, după achitarea taxelor succesorale şi a onorariilor. În cazul în care s-a instituit un executor testamentar, se va elibera, în condiţiile menţionate, un certificat constatator al acestei calităţi. Atunci când procedura succesorală notarială se suspendă, fie pentru că succesibilii îşi contestă unii altora calitatea sau nu se înţeleg cu privire la compunerea masei succesorale şi la întinderea drepturilor care li se cuvin, fie deoarece moştenitorii sau alte persoane interesate prezintă dovada că s-au adresat instanţei de judecată pentru stabilirea drepturilor lor [art. 78 alin. (1) lit. b) şi c) din Legea nr. 36/1995], **c.m.** se eliberează în baza hotărârii judecătoreşti rămase definitivă şi irevocabilă. După emiterea **c.m.** nu se mai poate întocmi un alt asemenea certificat, decât în situaţiile prevăzute de lege. Atunci când în încheierea finală au fost cuprinse erori materiale ori au fost făcute anumite omisiuni, aceste erori sau omisiuni pot fi îndreptate la cererea moştenitorilor de către notarul public în baza unei încheieri, făcându-se menţiune despre aceasta în încheierea finală, precum şi pe toate exemplarele **c.m.** Cei care se consideră vătămaţi în drepturile lor prin emiterea **c.m.** se pot adresa instanţei judecătoreşti, solicitând anularea acestuia şi stabilirea drepturilor lor conform legii. Până la anularea sa prin hotărâre judecătorească, **c.m.** face dovada deplină a calităţii de moştenitor şi a cotei sau bunurilor care

se cuvin fiecărui moştenitor în parte. În cazul anulării **c.m.**, notarul public eliberează un nou certificat, pe baza hotărârii judecătoreşti definitive şi irevocabile. În acest scop, instanţa care a pronunţat hotărârea de anulare a **c.m.** are obligaţia să trimită la biroul notarului public competent cu soluţionarea dosarului succesoral, copie de pe hotărârea rămasă definitivă şi irevocabilă, împreună cu dosarul succesoral notarial, când acesta a fost cerut în timpul judecăţii. **C.m.** nu constituie un titlu de proprietate cu privire la bunurile din componenţa masei succesorale. De aceea, el nu poate fi invocat ca just titlu în scopul ca posesorul de bună credinţă al unui imobil să beneficieze de prescripţia achizitivă de 10-20 ani. Prin efectul **c.m.** succesorul care nu este sezinar poate intra în posesia efectivă a ceea ce a dobândit prin succesiune. **C.m.** trebuie să cuprindă: data eliberării; notarul public care îl eliberează; numele şi ultimul domiciliu al defunctului; data decesului; menţiunea dacă moştenirea este legală sau testamentară; numele, calitatea şi domiciliul moştenitorilor; bunurile succesorale; cota sau bunurile ce revin fiecăruia dintre moştenitori; precizarea taxelor succesorale, semnătura şi ştampila notarului public. Atunci când bunurile succesorale au fost împărţite de moştenitori printr-un act notarial de împărţeală, în **c.m.** se va face menţiune despre aceasta, în caz contrar, concretizarea drepturilor constatate prin **c.m.** urmează să fie făcută de moştenitori fie printr-un partaj voluntar, fie printr-un partaj judiciar [v. şi *acţiuni succesorale; certificat de calitate de moştenitor; certificat de vacanţă succesorală; certificat de moştenitor suplimentar*].

certificat de moştenitor suplimentar, varietate de certificat de moştenitor care se eliberează de către notarul public ulterior eliberării certificatului de moştenitor, pe baza încheierii finale, care, în baza unor dezbateri succesorale suplimentare, a fost completată cu bunurile omise iniţial din masa succesorală. Eliberarea **c.m.s.** presupune, prin ipoteză, reluarea procedurii succesorale de către notarul public, cu acordul tuturor moştenitorilor, în vederea includerii în masa succesorală a unor bunuri ereditare care, iniţial, au fost omise. În baza dezbaterilor succesorale suplimentare se va completa încheierea finală cu bunurile omise şi va fi eliberat **c.m.s.** [v. şi *certificat de moştenitor; certificat de calitate de moştenitor*].

certificat de naştere, certificat de stare civilă care se eliberează persoanei fizice cu ocazia înregistrării naşterii sale în registrul de stare civilă. Se eliberează de către serviciul de stare civilă al consiliului local în raza teritorială a căruia a avut loc naşterea pe baza actului de naştere întocmit în registrul de stare civilă în care a fost înregistrată naşterea. Dacă naşterea are loc în tren, pe o navă sau aeronavă, ori într-un alt mijloc

de transport în timpul călătoriei pe teritoriul României, întocmirea actului de stare civilă se face la autoritatea administrației publice locale a locului de coborâre sau de debarcare. În cazul în care naşterea are loc pe o navă, în timpul unei călătorii în afara apelor teritoriale române, evenimentul se înregistrează în jurnalul de bord de către comandantul navei. Dacă naşterea are loc pe o aeronavă, în timpul unei călătorii în afara teritoriului României, evenimentul se înregistrează de comandantul aeronavei în carnetul de drum. Înregistrările făcute în jurnalul de bord sau în carnetul de drum vor cuprinde toate datele necesare întocmirii actului de stare civilă, precum şi semnăturile cerute de lege, ele făcând dovada evenimentului până la întocmirea actului în condiţiile legii. Comandantul navei sau al aeronavei eliberează persoanelor îndreptăţite o dovadă cu privire la înregistrarea făcută, iar la sosirea în ţară înaintează prin căpitănia portului, respectiv prin comandantul aeroportului, un extras de pe jurnalul de bord sau de pe carnetul de drum, la autoritatea administrației publice locale a sectorului 1 al municipiului Bucureşti, care va întocmi actul de stare civilă. În caz de mobilizare, război, participare la misiuni de menţinere a păcii sau în scop umanitar, Ministerul Apărării Naţionale desemnează cadrele militare care înregistrează actele şi faptele de stare civilă ale militarilor şi ale personalului civil şi le comunică autorităţilor administrației publice competente. În cazul adopţiei se va întocmi un nou act de naştere de către autoritatea administrației publice de la domiciliul adoptatului sau în raza căreia se află sediul instituţiei de ocrotire în îngrijirea căreia se găseşte adoptatul [v. şi *certificat de stare civilă*].

certificat de stare civilă, 1. mijloc de probă a actelor de stare civilă; **2.** înscris tipizat cuprinzând reproducerea unora dintre datele conţinute de actul de stare civilă şi care se eliberează de către Serviciul Public Comunitar Local de Evidenţă a Populaţiei la data întocmirii actului de stare civilă sau la cererea scrisă a persoanelor îndreptăţite. Există trei feluri de **c.s.c.**, şi anume: de naştere, de căsătorie şi de deces. Legea recunoaşte acestora o forţă probantă echivalentă cu aceea a actelor de stare civilă pe baza cărora au fost eliberate. În funcţie de caracterul lor, **c.s.c.** pot fi grupate în originale şi duplicate. Cele două grupe de certificate au aceeaşi forţă probantă, dar se disting între ele prin formalităţile care, potrivit legii, sunt necesare pentru întocmirea şi eliberarea lor. Întocmirea, eliberarea, anularea, rectificarea şi completarea **c.s.c.** se înfăptuiesc, indiferent de felul acestor certificate şi de caracterul lor, printr-o procedură administrativă, instanţele judecătoreşti fiind lipsite de competenţă în acest domeniu. De pe **c.s.c.**, fie ele originale sau duplicate, se pot face copii legalizate sau copii simple. Pe baza

actelor de stare civilă se eliberează certificate de naştere şi de căsătorie titularilor sau reprezentanţilor legali ai acestora, iar certificate de deces, membrilor familiei sau altor persoane îndreptăţite. **C.s.c.** se pot elibera şi altor persoane împuternicite prin procură specială. Cât priveşte duplicatele certificatelor constatatoare, acestea se eliberează în armonie cu normele stabilite prin instrucţiunile M.A.I. Este interzisă reţinerea **c.s.c.** de către orice persoană, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege. În cazul în care autorităţile învestite cu atribuţii de stare civilă constată că unele date din cuprinsul unui **c.s.c.** nu corespund cu cele din actul pe baza căruia a fost eliberat, certificatul se reţine şi se sesizează autoritatea administraţiei publice locale competente, în vederea anulării şi eliberării unui nou certificat. Este oprit să se facă menţiuni, ştersături sau adăugiri de orice fel pe **c.s.c.**, originale sau duplicate, în afară de cazurile anume prevăzute prin dispoziţii legale [sin. *extras de stare civilă*; v. şi *stare civilă; act de stare civilă*].

certificat de urbanism, act de informare prin care autorităţile competente (preşedinţii consiliilor judeţene, primarul general al municipiului Bucureşti, primarii municipiilor, sectoarelor municipiului Bucureşti, ai oraşelor şi comunelor), în conformitate cu prevederile planurilor urbanistice şi ale regulamentelor aferente acestora ori ale planurilor de amenajare a teritoriului, după caz, avizate şi aprobate potrivit legii, fac cunoscute solicitantului elementele privind regimul juridic, economic şi tehnic al terenurilor şi construcţiilor existente la data solicitării şi stabilesc cerinţele urbanistice care urmează să fie îndeplinite în funcţie de specificul amplasamentului, precum şi lista cuprinzând avizele şi acordurile legale, necesare în vederea autorizării ridicării unei construcţii. **C.u.** se eliberează solicitantului în termen de cel mult 30 de zile de la data înregistrării cererii, menţionându-se în mod obligatoriu scopul emiterii acestuia. **C.u.** se semnează de către preşedintele consiliului judeţean sau de primar, după caz, de secretar şi de arhitectul-şef sau de către persoana cu responsabilitate în domeniul amenajării teritoriului şi urbanismului din aparatul propriu al autorităţii administraţiei publice emitente, responsabilitatea emiterii acestuia revenind semnatarilor, potrivit atribuţiilor stabilite conform legii. În vederea eliberării **c.u.**, solicitantul – orice persoană fizică sau juridică interesată – se va adresa autorităţilor competente cu o cerere care va cuprinde atât elementele de identificare a imobilului pentru care se solicită **c.u.**, cât şi elementele care definesc scopul solicitării. **C.u.** nu conferă dreptul de a executa lucrări de construcţii. **C.u.** se emite, potrivit legii, şi în vederea concesionării de terenuri, a adjudecării prin licitaţie a proiectării lucrărilor publice în faza „Studiu de fezabilitate" şi pentru cereri

în justiţie şi operaţiuni notariale privind circulaţia imobiliară, atunci când operaţiunile respective au ca obiect împărţeli ori comasări de parcele solicitate în scopul realizării de lucrări de construcţii, precum şi constituirea unei servituţi de trecere cu privire la un imobil. Operaţiunile juridice menţionate se efectuează numai în baza **c.u.**, iar nerespectarea acestor prevederi se sancţionează cu nulitatea actului.

certificat de vacanţă succesorală, înscris oficial, eliberat de notarul public în favoarea statului, la cererea Administraţiei finanţelor publice, în raza teritorială a căruia s-a deschis succesiunea vacantă, la expirarea termenului de 6 luni de la deschiderea acesteia şi prin care se constată calitatea şi drepturile statului de a culege respectiva moştenire [sin. *certificat de succesiune vacantă*].

cesionar, denumire generică dată persoanei care, prin efectul unei cesiuni de creanţă, dobândeşte de la cedent calitatea de creditor în raportul juridic obligaţional preexistent ce este vizat prin cesiunea respectivă. **C.** este parte în contractul de cesiune. Cesiunea de creanţă produce efecte depline între cedent şi **c.** din chiar momentul perfectării ei, dar faţă de terţi ea devine opozabilă numai după îndeplinirea unor norme de publicitate realizate prin notificarea cesiunii către debitorul cedat. **C.** nu poate opune dreptul său terţilor decât după ce a fost notificată cesiunea debitorului cedat. Acelaşi efect îl are şi acceptarea cesiunii făcută de cedat printr-un act autentic (art. 1393 C. civ.). Notificarea cesiunii poate fi făcută de către cedent (care însă nu este legalmente obligat să o facă) sau de către **c.** (care este cel mai interesat să o facă). Atunci când cesiunea de creanţă se face cu titlu oneros, cedentul are obligaţia de garanţie faţă de **c.** [v. şi *cedent; cedat; cesiune de creanţă*].

cesiune cu titlu oneros a unei creanţe litigioase, varietate a cesiunii de creanţă având ca obiect un drept de creanţă a cărui existenţă sau întindere este contestată de către debitor. Legea conferă debitorului cedat facultatea de a se elibera faţă de cesionar, restituindu-i preţul pe care cesionarul l-a plătit cedentului şi plătindu-i spezele contractului şi dobânda preţului din ziua când a plătit preţul cesiunii. S-a pus astfel la îndemâna debitorului cedat un mijloc juridic pentru neutralizarea unei eventuale încercări de speculă a cesionarului, care, cumpărând o creanţă litigioasă la un preţ redus, urmăreşte să o încaseze la valoarea ei nominală [v. şi *retract litigios*].

cesiune de contract, v. *cesiune de datorie.*

cesiune de creanţă, sintagmă ce desemnează acel mijloc de transmitere a obligaţiilor care se concretizează într-un acord de voinţă contractual, în virtutea căruia creditorul (numit cedent) transmite voluntar (cu titlu oneros sau cu titlu gratuit) dreptul său de creanţă, în beneficiul altei persoane (numite

cesionar) ce devine astfel creditor în locul lui şi dobândeşte dreptul de a încasa creanţa cedată de la debitor (numit debitor cedat). Ca natură juridică, **c.c.** este un contract având ca părţi cedentul şi cesionarul. Debitorul cedat este terţ faţă de acest contract. Codul civil român reglementează expres numai **c.c.** cu titlu oneros (şi acesta în materia vânzării, art. 1391, art. 1398 şi art. 1402-1404), dar nu interzice **c.c.** cu titlu gratuit, sens în care s-a admis că o atare operaţiune poate avea loc şi printr-un contract de donaţie. Fiind un contract, **c.c.** trebuie să îndeplinească toate condiţiile de validitate ale contractului în general. Alături de acestea, ea trebuie să îndeplinească şi condiţiile specifice operaţiunilor care se înfăptuiesc prin intermediul ei (precum vânzare-cumpărare, donaţie, dare în plată etc.). Orice creanţă, indiferent care este obiectul ei, poate fi transmisă prin **c.c.** Astfel, pot fi cesionate creanţele izvorâte dintr-un contract de locaţiune, dintr-o promisiune de vânzare, creanţele viitoare, cele afectate de modalităţi etc. De regulă, sunt cesionate creanţele corelative datoriei de a plăti o sumă de bani afectate de un termen suspensiv. Creanţele ce au caracter pur personal (ca de pildă, drepturile salariale, pensia de întreţinere etc.) sunt incesibile. S-a admis însă că pot fi cesionate pensiile de întreţinere acordate prin donaţie sau prin testament, atunci când în actul juridic de constituire nu au fost declarate expres neurmăribile.

C.c. este un contract consensual, ceea ce face ca ea să fie valabil încheiată prin simplul acord de voinţă al părţilor. Debitorul cedat nefiind parte în contractul de cesiune, pentru valabilitatea operaţiunii nu este necesar consimţământul lui. Dacă în cazul **c.c.** cu titlu oneros nu este necesară îndeplinirea unor condiţii de formă privind actul juridic în sine, **c.c.** cu titlu gratuit, fiind o donaţie, este valabilă numai în măsura în care perfectarea ei se face cu respectarea condiţiilor de formă necesare pentru validitatea donaţiei. În raporturile dintre cedent şi cesionar, **c.c.** îşi produce toate efectele din chiar momentul încheierii contractului de cesiune. Ea devine însă opozabilă faţă de terţi numai dacă sunt îndeplinite formele de publicitate cerute în acest sens (notificarea cesiunii către debitorul cedat sau acceptarea, prin act autentic, de către debitorul cedat, a cesiunii realizate de cedent). Notificarea cesiunii către debitorul cedat are ca scop să i se aducă acestuia la cunoştinţă realizarea operaţiunii în sine, clauzele esenţiale ale contractului de cesiune, precum şi persoana noului creditor. Notificarea menţionată este, totodată, de natură să asigure şi celorlalţi terţi posibilitatea cunoaşterii existenţei cesiunii. Sunt terţi interesaţi creditorii cedentului, precum şi alţi cesionari (atunci când s-au făcut două sau mai multe cesiuni succesive). În cazul în care s-au făcut mai multe cesiuni succesive ale aceleiaşi creanţe, dobândeşte respectiva

creanță cesionarul care a făcut primul notificarea cesiunii către debitorul cedat. Unele creanțe, precum creanțele comerciale care îmbracă forma titlurilor la purtător, pot fi cesionate, fără ca în privința lor să fie necesară notificarea către debitorul cedat. Pot face notificarea oricare dintre contractanți (cedentul și cesionarul). De regulă, notificarea este însă făcută de către cesionar, deoarece, pe de o parte, el este cel mai interesat în acest sens, iar pe de altă parte, legea nu impune cedentului obligația de a notifica. Publicitatea cesiunii mai poate fi îndeplinită și prin acceptarea acestei operațiuni prin înscris autentic de către debitorul cedat. Dacă acceptarea este constatată printr-un înscris sub semnătură privată, **c.c.** devine opozabilă numai față de debitorul cedat, nu și față de ceilalți terți. Acceptarea constatată prin înscris autentic este valabilă, chiar dacă nu a fost cunoscută de către cedent și cesionar și face opozabilă operațiunea tuturor terților. Acceptarea este valabilă și când este făcută printr-un mandatar al debitorului cedat, chiar dacă respectivul mandatar nu se poate prevala de o procură constatată printr-un înscris autentic. Codul civil (art. 1394) prevede că actul juridic care constată cesiunea chiriei unui imobil sau a arendei pe un termen mai mare de trei ani, trebuie, pe lângă formalitatea notificării către debitorul cedat sau, dacă este cazul, pe lângă acceptarea de către acesta a cesiunii, să fie transcris în registrele de publicitate. În sistemul de publicitate al cărților funciare această cesiune se notează în cartea funciară în care este înscris imobilul închiriat sau arendat. **C.c.** produce ca efect principal transmiterea dreptului de creanță de la cedent la cesionar. Totodată, ea produce și efectele specifice operațiunii juridice care se realizează prin intermediul său (ca de pildă, vânzarea, schimbul, donația, împrumutul etc.). Efectele **c.c.** se manifestă în două planuri distincte. *A. În raporturile dintre părți,* se produce transferul dreptului de creanță, *ut singuli,* de la cedent la cesionar; se transmite păstrându-și natura juridică, garanțiile și accesoriile ei (gaj, cauțiune, ipotecă, privilegiu) așa cum acestea erau în patrimoniul cedentului și își menține valoarea nominală (indiferent dacă cesiunea este cu titlu oneros sau cu titlu gratuit, ori dacă cesionarul a plătit pentru ea un preț superior valorii sale nominale), iar dacă **c.c.** se face cu titlu oneros, cedentul are o obligație de garanție față de cesionar. Cedentul răspunde de existența actuală și valabilă a creanței și accesoriilor sale, dar nu garantează cesionarului solvabilitatea debitorului cedat, afară numai dacă și-a asumat în mod expres prin actul juridic al cesiunii o atare obligație. Obligația de garanție nu există în cazul cesiunii unui drept aleatoriu care s-a stins datorită realizării evenimentului *(alea)* și nici atunci când dreptul cesionar a fost desființat datorită unor cauze posterioare cesiunii, cu excepția situațiilor când desființarea se

produce cu efect retroactiv (cum ar fi anularea operaţiunii juridice, îndeplinirea condiţiei rezolutorii etc.). În virtutea obligaţiei de garanţie, cedentul are îndatorirea să-l despăgubească pe cesionar pentru prejudiciile suferite şi concretizate în preţul plătit pentru creanţă, spezele contractului, cheltuielile de judecată, ca şi în orice alte daune încercate de cesionar. *B. În raporturile faţă de terţi,* **c.c.** este opozabilă terţilor numai din momentul îndeplinirii cerinţelor de publicitate (notificarea către debitorul cedat, respectiv acceptarea de către acesta a cesiunii). Au calitatea de terţi: debitorul cedat; alţi cesionari ai aceleiaşi creanţe şi creditorii cedentului. După îndeplinirea cerinţelor de publicitate a cesiunii, debitorul cedat devine debitor exclusiv al cesionarului şi va putea face plata doar în mâna acestuia. El nu va putea opune cesionarului compensaţia ce era în măsură să o opună cedentului pentru o creanţă născută împotriva acestuia după momentul notificării sau acceptării cesiunii. Dacă debitorul a acceptat cesiunea făcută de creditorul său unei alte persoane, nu este îndreptăţit să opună cesionarului compensaţia legală pe care o putea opune cedentului pentru o creanţă de a sa anterioară cesiunii. Dacă, eventual, compensaţia a operat deja faţă de cedent, compensaţia se consideră rezolvată [v. şi *cedat; cedent; cesionar; cesiune cu titlu oneros a unei creanţe litigioase*].

cesiune de datorie, operaţie juridică constând în transmiterea de către un debitor, numit debitor cesionar, care, de regulă, se obligă în locul cedentului faţă de creditorul acestuia, numit creditor cedat. Legea civilă nu reglementează în mod expres **c.d.** De aceea, această operaţiune poate fi caracterizată numai prin simetrie cu cesiunea de creanţă, fiind definită prin următoarele elemente: existenţa unei datorii anterioare care se transmite la debitorul cesionar cu toate caracterele, garanţiile şi excepţiile ce o însoţesc; debitorul cesionar ar urma să rămână singurul îndatorat faţă de creditorul cedat, debitorul cedat fiind liberat; transferul datoriei se realizează prin acordul de voinţă intervenit între cei doi debitori (cedent şi cesionar), fără consimţământul creditorului cedat. Dar absenţa unei reglementări exprese a **c.d.** face ca trăsăturile acesteia să nu fie identice cu cele ale cesiunii de creanţă. Respectul drepturilor şi necesitatea asigurării exercitării lor fac inadmisibilă transmiterea datoriei izvorâte dintr-un raport juridic obligaţional, fără consimţământul creditorului din acel raport juridic. Pe de altă parte, schimbarea debitorului iniţial prezintă interes şi pentru cei care s-au obligat să garanteze acea datorie (fidejusor, proprietarul bunului ipotecat sau gajat) ori s-au obligat alături de debitor (codebitorii solidari). Realităţile juridice confirmă cu puterea evidenţei că nu există interesul ca o persoană să preia cu titlu particular elementele pasive din patri-

moniul altei persoane. **C.d.** poate fi realizată totuşi indirect, prin două feluri de procedee, şi anume: unele prin care creditorul dobândeşte un al doilea debitor, fără ca dreptul său faţă de debitorul iniţial să se stingă, iar altele care conferă creditorului un drept împotriva unui nou debitor, stingându-i-se creanţa faţă de primul debitor. Din prima categorie de procedee fac parte delegaţia imperfectă şi stipulaţia pentru altul; din cea de a doua categorie fac parte delegaţia perfectă şi novaţia prin schimbarea debitorului. **C.d.** se poate realiza în situaţiile expres prevăzute de lege ca efect accesoriu al transmiterii unui bun. Astfel, în cazul în care locatorul înstrăinează imobilul închiriat sau arendat, cumpărătorul are obligaţia să respecte locaţiunea făcută înainte de vânzare ori de câte ori contractul de locaţiune a fost constatat printr-un înscris autentic sau printr-un înscris sub semnătură privată cu dată certă. Excepţie face doar ipoteza când desfiinţarea locaţiunii ca urmare a vânzării imobilului a fost stipulată în mod expres (art. 1441 C. civ.). Asemenea delegaţiei imperfecte, proprietarul imobilului închiriat rămâne în continuare îndatorat la executarea obligaţiilor sale faţă de locatar, cu toate că noul dobânditor al imobilului este obligat să respecte locaţiunea anterior consimţită de fostul proprietar. Tot astfel, cel ce dobândeşte un bun asigurat are obligaţia să respecte contractul de asigurare încheiat de antecesorul său de drept, având însă şi facultatea să-l rezilieze. Asigurarea va continua *ope legis* în beneficiul noului dobânditor, iar înstrăinătorul este liberat de datorie faţă de asigurător pentru viitor, graţie voinţei tacite a acestuia din urmă. Realizarea **c.d.** mai poate avea loc şi prin efectul cesiunii unui contract, care este reglementată în materie locativă. În virtutea schimbului de locuinţe realizat între doi locatari, aceştia îşi cedează reciproc obligaţiile asumate de către fiecare dintre ei faţă de locatorul cu care a contractat [v. şi *cesiune de creanţă*].

cesiune de drepturi litigioase, v. *vânzare de drepturi litigioase.*

cesiune de drepturi succesorale, varietate a cesiunii de creanţă care se distinge prin aceea că are ca obiect drepturile succesorale ale cedentului. Poate avea loc numai după deschiderea moştenirii. O moştenire încă nedeschisă nu poate fi înstrăinată (*nulla est viventis hereditas*). Nesocotirea acestei interdicţii este sancţionată cu nulitatea absolută a actului de înstrăinare, chiar dacă acel act a fost făcut cu consimţământul celui despre a cărui moştenire este vorba, deoarece poate trezi dorinţa morţii (*votum mortis*) unei alte persoane. **C.d.s.** poate avea ca obiect fie dreptul asupra unei alte universalităţi (patrimoniul lui *de cuius*), dacă cedentul este unicul moştenitor, fie o cotă-parte indiviză dintr-o universalitate (fracţiune de patrimoniu) dacă sunt mai mulţi moştenitori. Când obiectul înstrăinării îl

formează drepturi (bunuri) determinate din moştenirea deschisă, primesc aplicare regulile generale ale vânzării. La fel, legatarul cu titlu particular nu poate avea calitatea de vânzător (cedent) a unui drept succesoral, de vreme ce el nu dobândeşte prin efectul legatului său o universalitate sau o fracţiune dintr-o universalitate, ci bunuri individual determinate. Cedentul este obligat să predea cesionarului fructele percepute, creanţele încasate sau preţul lucrurilor vândute din masa succesorală, afară numai dacă nu există o clauză contrară. Prin efectul cesiunii renasc şi datoriile cedentului faţă de succesiune, stinse anterior prin confuziune. Prin simetrie juridică, şi cesionarul (cumpărătorul) este dator să restituie cedentului (vânzătorului) sumele plătite de acesta pentru datoriile şi sarcinile moştenirii, în absenţa unei clauze contrare. De asemenea, prin efectul **c.d.s.** renasc şi creanţele cedentului faţă de succesiune, stinse prin confuziune. Datoriile moştenirii faţă de alţi creditori decât cedentul trec asupra cesionarului în cadrul universalităţii dobândite, dar această transmisiune nu produce efecte faţă de creditorii moştenirii, întrucât cesiunea de creanţe nu este admisă de Codul civil, iar debitorul nu-şi poate substitui o altă persoană fără consimţământul creditorului. De aceea, creditorii moştenirii vor putea urmări pe cedent pentru datoriile succesiunii, căci acesta a putut înstrăina numai drepturile sale succesorale, iar nu şi calitatea lui de moştenitor (*semel heres, sempel heres*). Dacă a fost urmărit de creditori, cedentul se va putea întoarce împotriva cesionarului pe calea acţiunii în regres. Cesionarul va putea fi urmărit şi de creditorii succesiunii, dar numai pe calea acţiunii oblice (subrogatorie), el nefiind debitorul lor direct. Cât priveşte obligaţia de garanţie a cedentului, acesta răspunde numai de calitatea sa de moştenitor (al universalităţii sau al cotei-părţi din universalitate), nu şi de conţinutul universalităţii transmise (garanţie de drept). Această garanţie poate fi modificată însă prin convenţia părţilor (garanţie convenţională), în sensul agravării ei, specificându-se în detaliu bunurile cuprinse în moştenire. Totodată, poate fi stipulată şi exonerarea de garanţie (ca de pildă, pentru micşorarea drepturilor succesorale ale cedentului prin apariţia unui nou moştenitor), dar numai în limitele permise în caz de evicţiune. Într-o atare ipoteză primesc aplicare şi dispoziţiile normative ce reglementează drepturile cumpărătorului evins. În cazul în care moştenirea cuprinde şi dreptul de proprietate asupra unui teren, forma autentică a contractului este cerută *ad validitatem*. Pentru opozabilitatea **c.d.s.**, corespunzător naturii drepturilor înstrăinate/dobândite (drepturi reale sau de creanţă) este necesară îndeplinirea formelor de publicitate, deoarece drepturile cesionarului îşi au geneza în contract, iar nu în succesiune [sin. *vânzare de drepturi succesorale; cesiunea unei moşteniri*].

cesiunea unei moşteniri, v. *cesiune de drepturi succesorale.*

cheltuieli necesare, sume de bani (sau muncă) necesare pentru conservarea unui lucru în însăşi materialitatea sa. Când sunt investite de către un posesor neproprietar (fie el de bună-credinţă sau de rea-credinţă), proprietarul este obligat să le restituie în întregime, deoarece aceste cheltuieli trebuiau făcute de el, dacă lucrul s-ar fi aflat în posesia sa.

cheltuieli utile, sume de bani (sau muncă) investite de către posesorul unui lucru în vederea ameliorării stării materiale a acestuia şi care, deşi nu sunt necesare, sporesc valoarea lucrului. Proprietarul este obligat să restituie atât posesorului de bună-credinţă, cât şi celui de rea-credinţă, cheltuielile de acest gen, în măsura în care ele au creat un spor de valoare a lucrului, considerat la momentul restituirii acestuia de către posesor.

cheltuieli voluptuarii, sume de bani (sau muncă) investite de către posesorul unui lucru pentru a-şi satisface plăcerea lui personală şi care nu măresc valoarea lucrului. Proprietarul nu poate fi obligat să restituie aceste cheltuieli, indiferent dacă posesorul care le-a efectuat a fost de bună-credinţă sau de rea-credinţă.

chemare succesorală, v. *vocaţie succesorală.*

chiriaş, persoană care dobândeşte folosinţa unei locuinţe sau a altui bun în baza unui contract de închiriere, plătind chirie. **C.** are ca obligaţie principală plata chiriei. Atunci când contractul de închiriere are ca obiect o locuinţă, această obligaţie revine, în primul rând, locatarului principal, care este considerat a fi mandatarul legal al celorlalţi membri de familie în raporturile locative; în caz de neplată însă, locatorul poate urmări şi pe ceilalţi membri de familie care, fiind nominalizaţi în contractul de închiriere, dobândesc prin efectul lui drepturi locative proprii, având şi obligaţii corelative ce nu diferă de acelea ale locatarului principal. **C.** îi revine şi obligaţia de a plăti cu regularitate cotele din cheltuielile de întreţinere şi reparare a părţilor comune a clădirii, precum şi orice alte cheltuieli pe care le implică folosinţa clădirii (cum sunt cheltuielile pentru apă, canalizare, iluminat etc.); neîndeplinirea cu rea-credinţă a acestei obligaţii este susceptibilă să antreneze evacuarea **c.** şi a membrilor săi de familie. Din contractul de închiriere a locuinţei mai decurg în sarcina **c.** şi alte trei obligaţii, şi anume: *a) folosirea corectă a locuinţei,* ceea ce comportă stricta respectare a destinaţiei acesteia, stabilită prin contract; **c.** are îndatorirea de a se comporta ca un bun gospodar, evitând ca prin conduita sa ori a persoanelor care locuiesc cu dânsul să se pricinuiască stricăciuni locuinţei ori să se determine accelerarea procesului de uzură a clădirii. Totodată, **c.** este ţinut să respecte regulile de

convietuire socială atât în raporturile cu locatorul, cât și cu ceilalți locatari ai imobilului respectiv. Pentru efectuarea oricăror transformări interioare privind structura locuinței, altele decât acelea care prin natura lor ar reprezenta doar modalități practice de folosire mai eficientă a structurii existente, **c.** are nevoie de consimțământul locatorului; în cazul în care transformările ar afecta și folosința locuințelor altor locatari, este necesar și consimțământul acestora. Efectuarea unor transformări sau schimbarea destinației locuinței fără consimțământul locatorului (și, dacă e cazul, a colocatarilor) constituie acte de exercitare abuzivă a drepturilor locative, cei lezați în drepturile lor putând obține pe cale judecătorească (prin sentință sau prin ordonanță președințială) restabilirea situației anterioare. Nesocotirea obligației de folosire corectă a locuinței, când îmbracă o formă gravă (spre exemplu, constă în pricinuirea de stricăciuni importante locuinței, clădirii, instalațiilor sau altor bunuri aferente lor) poate antrena rezilierea contractului de închiriere și evacuarea **c.**; *b) efectuarea operațiilor stabilite de lege,* obligație ce presupune executarea lucrărilor de întreținere și reparare a elementelor de construcție și de instalații din interiorul locuinței și ale părților din clădire aflate în folosință comună, precum și anexelor acesteia; el are îndatorirea să înlocuiască elementele de construcție și instalații (din interiorul și exteriorul clădirii) deteriorate din cauza folosirii lor necorespunzătoare. **C.** nu-i incumbă însă reparațiile care decurg ca o consecință a neîndeplinirii obligațiilor ce cad în sarcina locatorului (spre exemplu, **c.** nu este obligat să zugrăvească atunci când necesitatea efectuării unei asemenea lucrări de întreținere decurge din neîndeplinirea de către locator a obligației de reparare a acoperișului clădirii, care a făcut posibilă infiltrarea apelor pluviale în pereții interiori sau în tavanul locuinței). Locatorul este îndreptățit să efectueze el însuși, pe cheltuiala **c.**, lucrările de reparație și de întreținere, dacă acesta nu dă curs obligației de a efectua el însuși lucrările la care este ținut potrivit legii. **C.** este obligat să permită locatorului să verifice o dată pe an modul în care întreține locuința; totodată, este obligat să-i permită acestuia și verificarea periodică a modului în care sunt folosite și întreținute părțile și instalațiile comune ale clădirii; *c) restituirea locuinței la încetarea contractului de închiriere,* îndatorire potrivit căreia **c.** trebuie să predea locuința în stare de folosință și curățenie corespunzătoare; în aprecierea stării locuinței în momentul predării, se va avea în vedere starea acesteia din momentul preluării sale în folosință de către **c.**; în lipsa unor acte constatatoare (de exemplu, un proces-verbal de predare-primire) a stării locuinței la mutarea **c.**, operează prezumția că acesta a primit-o în stare normală. **C.** va restitui locuința împreună cu

toate accesoriile ei, fiind obligat să suporte repararea, pe cheltuiala sa, a tuturor stricăciunilor cauzate locuinţei din culpa sa; el se poate exonera însă de obligaţia de reparare, dovedind că degradările respective se datorează unui eveniment de forţă majoră. În cazul în care **c.** refuză să restituie locuinţa, el poate fi evacuat de către locator prin intermediul justiţiei, afară numai dacă **c.** invocă un drept de retenţie asupra locuinţei; în acest din urmă caz, **c.** poate păstra locuinţa până când locatorul plăteşte creanţa în virtutea căreia s-a născut dreptul de retenţie (spre exemplu, plata reparaţiilor efectuate de **c.**, dar care cădeau, potrivit legii, în sarcina locatorului) [sin. *locatar*].

chirie, sumă de bani pe care chiriaşul este obligat să o plătească locatorului în baza contractului de închiriere, ca echivalent al folosinţei lucrului închiriat. Plata **c.** constituie obligaţia principală a locatarului. Potrivit legii, locatarul este obligat să plătească **c.** la termenele stipulate prin contractul de închiriere. Locul plăţii este, în lipsă de stipulaţie expresă, domiciliul locatarului, plata fiind cherabilă, iar nu portabilă. Locatarul, în caz de pericol de evicţiune, poate suspenda plata **c.** În caz de neexecutare culpabilă a obligaţiei de plată a **c.**, locatorul este în drept să ceară rezilierea judiciară a contractului. Părţile pot însă stipula un pact comisoriu în temeiul căruia, în caz de neplată a **c.** la termen, contractul să fie reziliat de drept, fără notificare şi fără cerere de chemare în judecată. În cazul închirierii locuinţelor proprietate de stat, ca şi a acelora care formează proprietatea regiilor specializate, cuantumul **c.** se calculează în funcţie de anumite criterii stabilite de lege, prevăzându-se, totodată, şi modalităţile de plată a acesteia. Contractul-tip conţine clauza potrivit căreia acesta are valoare de înscris autentic, constituind titlu executoriu pentru plata **c.** Neplata, din culpă, la termen, a **c.** atrage o majorare de 0,5% asupra sumei datorate pentru fiecare zi de întârziere, începând cu prima zi lucrătoare ce urmează aceleia în care chiria a devenit exigibilă, fără însă ca majorarea să poată depăşi totalul **c.** restante; în toate cazurile, pot fi aplicate tarifului de bază majorări sau reduceri, ţinându-se seama de existenţa sau lipsa unor elemente de confort (de exemplu, încălzire centrală, gaze la sobe etc.). Tariful de bază se majorează progresiv şi în cazul în care chiriaşul deţine o suprafaţă excedentară, în raport cu mărimea acestei suprafeţe. În cazul în care apar neînţelegeri între părţile contractului de închiriere a locuinţei cu privire la stabilirea cuantumului **c.**, oricare dintre acestea se pot adresa instanţei judecătoreşti pe calea unei acţiuni în constatare, solicitând stabilirea prin sentinţă a cuantumului **c.** legale. Atunci când, pe parcursul executării contractului, se modifică elementele avute în vedere la stabilirea **c.**, se proce-

dează la recalcularea acesteia, chiriaşul fiind obligat să plătească **c.** recalculată cu începere din prima zi a lunii următoare celei în care s-a produs modificarea; se va proceda, de asemenea, la recalculare şi atunci când **c.** a fost stabilită greşit, dacă eroarea respectivă nu este imputabilă chiriaşului. Chiriaşul care, în mod culpabil, a contribuit la stabilirea unei **c.** mai mici decât cea legală este obligat să plătească diferenţa, precum şi majorările legale pentru trecut. Cât priveşte modalitatea de plată a **c.**, aceasta diferă după cum chiriaşul este încadrat în muncă sau nu şi după felul proprietăţii asupra locuinţei; în cazul în care locuinţa face parte din fondul locativ de stat, iar chiriaşul este încadrat la o unitate de stat, plata **c.** se face prin reţinere pe statul de retribuţie al acestuia, indiferent de alte reţineri care i-ar greva retribuţia; în celelalte cazuri, plata **c.** se face potrivit condiţiilor precizate în contract.

circuit civil, segment al circuitului juridic ce cuprinde totalitatea faptelor şi actelor juridice care generează raporturi juridice civile. Sunt în **c.c.** toate bunurile şi valorile susceptibile de a fi dobândite, conservate, administrate sau înstrăinate prin acte juridice civile. Legea (art. 1310 C. civ.) prevede că pot fi vândute toate lucrurile care sunt în comerţ (*in commercio*), adică în **c.c.** Se consacră astfel principiul liberei circulaţii a lucrurilor susceptibile de a forma obiectul dreptului de proprietate sau al altor raporturi juridice. Nu pot forma obiectul contractelor translative de proprietate lucrurile care, potrivit legii, nu sunt în comerţ (*extra commercium*). Această prohibiţie, în unele situaţii, are caracter absolut, adică atunci când vizează bunuri care prin lege sunt declarate inalienabile (precum cele care, prin natura lor sau prin efectul legii, sunt de uz sau interes public), iar în alte situaţii are caracter relativ, adică atunci când vizează bunuri care, deşi nu sunt inalienabile, pot fi înstrăinate numai de către anumite persoane sau numai în anumite condiţii. Sunt scoase din **c.c.** numai lucrurile care, prin natura lor, nu sunt susceptibile de a forma obiectul dreptului de proprietate şi al actelor juridice. Aceasta este regula, dar ea se referă numai la aşa-numitele lucruri comune (*res communis*), precum: aerul, lumina solară, apa mării sau a râurilor curgătoare, care, fiind inepuizabile, nu aparţin nimănui şi al căror uz e comun tuturor, în condiţiile şi în limitele prevăzute de lege. Legea declară inalienabile (imprescriptibile şi insesizabile) bunurile care fac parte din domeniul public al statului (de interes naţional) sau al unităţilor administrativ-teritoriale (de interes local). Bunurile proprietate publică pot fi date în administrarea regiilor autonome ori a instituţiilor publice sau pot fi concesionate ori închiriate (art. 136 din Constituţia României, republicată), dar nu pot fi înstrăinate. Există şi bunuri cu privire la care legea instituie o inalienabilitate tempo-

rară stabilită *propter rem*. Fac parte din această categorie terenurile cu privire la care (în baza Legii nr. 18/1991) a fost constituit dreptul de proprietate, precum şi imobilele cu destinaţia de locuinţă trecute în proprietatea statului, care (în baza Legii nr. 112/1995) pot fi cumpărate de chiriaşi titulari de contract de închiriere. Libera circulaţie a bunurilor este îngrădită în privinţa bunurilor care constituie monopolul statului. Asemenea bunuri (precum materii explozive, tutun, arme, stupefiante etc.) pot fi vândute şi, respectiv cumpărate în condiţiile prevăzute de lege numai de persoane juridice sau fizice autorizate pe bază de licenţă. Bunurile din patrimoniul cultural naţional nu sunt scoase din **c.c.**, putând fi înstrăinate, respectiv dobândite prin acte juridice civile, cu excepţia acelora dintre ele ce fac parte din domeniul public al statului sau al unităţilor administrativ-teritoriale. Cu privire la metale preţioase şi pietre preţioase, legea prevede anumite limitări în ce priveşte circulaţia acestora, fără însă a le scoate din **c.c.** În principiu, un bun nu poate fi scos din **c.c.** prin voinţa subiectelor de drept (alţii decât statul) participante la raporturile juridice civile, stipulând în acest sens o clauză contractuală sau testamentară, deoarece o astfel de clauză (*pactum de non alienando*) contravine ideii de liberă circulaţie a bunurilor (art. 1310 C. civ.), precum şi dreptului proprietarului de a dispune liber şi absolut de bunul său (art. 480 C. civ.). Inalienabilitatea convenţională poate fi recunoscută ca valabilă, numai dacă este fundamentată pe un interes serios şi legitim, precum garantarea unei obligaţii de plată a preţului, a unei rente viagere în favoarea unui terţ, interdicţia bunului transmis minorului până la majoratul acestuia. Dar chiar în aceste situaţii, inalienabilitatea are numai caracter temporar, fiind justificată numai până la stingerea obligaţiei garantate sau încetarea într-un alt mod a interesului protejat. Clauza de inalienabilitate nu poate avea caracter perpetuu.

clandestinitatea posesiei, viciu al posesiei concretizat în exercitarea de către posesor a actelor de stăpânire materială a lucrului pe ascuns faţă de adversarul său, astfel încât acesta nu este în măsură să le poată cunoaşte. Ea este greu de imaginat în cazul imobilelor şi relativ uşor de realizat în cazul mobilelor. **C.p.** are următoarele caractere juridice: *a)* este un viciu relativ, deoarece poate fi invocat numai de către acela faţă de care posesia a fost exercitată pe ascuns; *b)* este un viciu temporar, întrucât încetează în momentul în care posesia redevine publică.

clasă de moştenitori, sintagmă utilizată pentru a desemna o categorie de rude ale defunctului care vine la moştenire într-o anumită ordine, în raport de altă categorie de rude ale acestuia ce formează o altă clasă. Atât categoriile de rude chemate să-l moştenească pe *de cuius*, cât şi ordinea în care

acestea sunt chemate la moştenire se stabilesc de lege potrivit vocaţiei la succesiune a persoanelor din alcătuirea lor. Codul civil (art. 659, art. 669-676) distinge următoarele patru **c.m.**: *a)* clasa I, din care fac parte descendenţii în linie dreaptă ai defunctului (copii, nepoţi, strănepoţi, etc.); *b)* clasa a II-a, care cuprinde pe: ascendenţii privilegiaţi (părinţi ai defunctului) şi colateralii privilegiaţi (fraţii şi surorile defunctului, precum şi descendenţii acestora până la gradul IV inclusiv); *c)* clasa a III-a, în care se includ ascendenţii ordinari (adică bunicii, străbunicii defunctului etc.); *d)* clasa a IV-a, ce cuprinde pe colateralii ordinari până la gradul IV de rudenie inclusiv (adică unchii, mătuşile, verii primari ai defunctului, ca şi fraţii şi surorile bunicilor defunctului). În armonie cu regulile generale ale devoluţiunii succesorale legale, moştenitorii sunt chemaţi la succesiune în ordinea **c.m.** legali; în interiorul aceleiaşi clase de moştenitori, rudele aflate într-un grad mai apropiat de defunct înlătură de la moştenire pe cele aflate într-un grad de rudenie mai îndepărtat (regula proximităţii gradului de rudenie); în interiorul aceleiaşi clase de moştenitori, rudele de grad egal moştenesc în părţi egale. Ordinea de chemare se prezintă astfel: prima **c.m.** vine la moştenire, excluzând celelalte clase; cea de a doua **c.m.** culege moştenirea numai în lipsa moştenitorilor din prima clasă şi cu excluderea moştenitorilor din celelalte clase; a treia **c.m.** are acces la moştenire numai în lipsa moştenitorilor din primele două **c.m.** şi îi exclude pe moştenitorii din clasa a patra; această din urmă clasă vine la moştenire numai în lipsa moştenitorilor din primele trei clase. Prin excepţie de la această regulă, soţul supravieţuitor, care nu face parte din niciuna din **c.m.** menţionate, vine la moştenire în concurs cu moştenitorii din oricare din aceste clase, iar drepturile lor succesorale sunt stabilite ca întindere în funcţie de **c.m.** concurentă. Regula proximităţii gradului de rudenie funcţionează în felul următor: fiii defunctului (care sunt rude de gradul I) înlătură de la moştenire pe nepoţii acestuia (care sunt rude de gradul II); bunicii defunctului (rude de gradul II) înlătură de la moştenire pe străbunici (rude de gradul III); unchii şi mătuşile (rude colaterale de gradul III) înlătură de la moştenire pe verii primari ai defunctului (rude de gradul IV). Prin excepţie de la această regulă, în interiorul celei de a doua **c.m.**, părinţii lui *de cuius* nu înlătură de la moştenire pe fraţii şi surorile defunctului şi nici pe descendenţii din fraţi şi surori, deşi toţi aceştia din urmă sunt rude de gradul II. Constituie excepţie de la regula în discuţie şi reprezentarea succesorală. În fine, regula potrivit căreia în interiorul aceleiaşi **c.m.** rudele de grad egal moştenesc în părţi egale funcţionează astfel: dacă toţi moştenitorii lui *de cuius* fac parte din aceeaşi clasă şi se află în acelaşi grad de rudenie cu acesta, averea succesorală se va împărţi între ei

în părți egale; dacă la moștenire vin frați și surori după mamă și după tată și frați și surori numai după mamă sau numai după tată (adică proveniți din căsătorii diferite), cei dintâi vor primi o parte mai mare decât ceilalți și va fi înfrântă astfel egalitatea dintre moștenitorii făcând parte din aceeași clasă și aflați în același grad de rudenie [v. și *reprezentare succesorală; clasa descendenților; clasa ascendenților privilegiați și a colateralilor privilegiați; clasa ascendenților ordinari; clasa colateralilor ordinari; grad de rudenie; regula proximității gradului de rudenie cu defunctul*].

clasa ascendenților ordinari, clasă de moștenitori formată din bunici, străbunici etc., adică din moștenitori făcând parte din clasa a III-a, fără distincție după cum aceștia sunt ascendenți după tatăl sau după mama defunctului. În armonie cu regula proximității gradului de rudenie, ascendenții ordinari exclud de la moștenire pe colateralii ordinari, precum și pe ascendenții mai îndepărtați în grad. Ascendenții ordinari de același grad dobândesc moștenirea în părți egale. Dreptul la moștenire al ascendenților ordinari prezintă următoarele caractere juridice: acești moștenitori nu sunt rezervatari, pot succede numai *proprio nomine* (deci nu pot veni la moștenire prin reprezentare), sunt moștenitori sezinari și nu sunt obligați la raportul donațiilor [v. și *clasă de moștenitori*].

clasa ascendenților privilegiați și a colateralilor privilegiați, clasă de moștenitori formată din două categorii de moștenitori, și anume ascendenții privilegiați și colateralii privilegiați și descendenții acestora din urmă, chemate împreună la moștenire. Conform legii, ascendenți privilegiați sunt mama și tatăl defunctului, care pot fi din căsătorie, din afara căsătoriei și din adopție. Drepturile lor succesorale sunt marcate de caracterul eterogen al clasei de moștenitori din care fac parte. Astfel, dacă ascendenții privilegiați sunt singurii moștenitori, ei dobândesc întreaga moștenire în mod egal. Când un singur părinte vine la succesiune în concurs cu colateralii privilegiați, acesta primește 1/4 din moștenire, iar 3/4 din succesiune va reveni colateralilor privilegiați. Dacă ambii părinți și adoptatorul vin la succesiune, în concurs cu colateralii privilegiați, ei vor primi 1/2 din moștenire, împreună, cealaltă jumătate revenind colateralilor privilegiați. Conform dispozițiilor Codului civil, ascendenții privilegiați au, în ce privește drepturile lor succesorale, următorul regim juridic: *a)* pot veni la moștenire numai în nume propriu, nu și prin reprezentare; *b)* sunt moștenitori rezervatari; *c)* sunt moștenitori sezinari; *d)* nu sunt obligați la raportul donațiilor. Colateralii privilegiați sunt frații și surorile defunctului, din căsătorie, din afara căsătoriei și din adopția cu efecte depline. Atunci când vin singuri la moștenire, colateralii privilegiați culeg întreaga moștenire. În concurs cu ascendenții privilegiați, cola-

teralii privilegiaţi culeg 1/2 din moştenire (când vin în concurs cu ambii părinţi ai defunctului) sau 3/4 din moştenire (când vin în concurs numai cu un singur părinte). Cât priveşte împărţirea moştenirii între colateralii privilegiaţi, moştenirea se împarte între fraţi şi surori, în mod egal, adică pe capete, dacă toţi sunt din aceeaşi căsătorie. Atunci când la succesiune vin fraţi şi surori din căsătorii diferite, se va proceda astfel: în cazul în care la moştenire vin fraţi care fac parte dintr-o singură categorie (fie buni, fie consangvini, fie uterini) drepturile lor succesorale vor fi egale; în cazul în care colateralii privilegiaţi sunt din categorii diferite, împărţeala moştenirii se face pe linii, creându-se astfel posibilitatea ca fraţii buni să culeagă o parte mai mare din moştenire decât cei consangvini sau cei uterini. Această ipoteză constituie o excepţie la regula conform căreia în cadrul aceleiaşi clase, rudele de acelaşi grad moştenesc în părţi egale. Dar împărţirea pe linii are loc numai în cazul în care există condiţiile în prezenţa cărora moştenirea se împarte în două părţi: una corespunzând liniei paterne, iar alta corespunzând liniei materne. Într-o atare situaţie, fraţii buni (sau germani) sunt chemaţi la moştenire pe ambele linii; fraţii consangvini au chemare la moştenire numai pe linie paternă, iar fraţii uterini vin să succeadă numai pe linie maternă. Împărţirea moştenirii pe linii între colateralii privilegiaţi rezultaţi din căsătorii diferite are loc indiferent dacă aceştia vin în concurs cu ascendenţii privilegiaţi sau culeg ei singuri întreaga moştenire. Regula împărţirii pe linii a moştenirii între colateralii privilegiaţi proveniţi din căsătorii diferite se aplică şi fraţilor şi surorilor defunctului din afara căsătoriei sau din adopţie. Drepturile la moştenire ale colateralilor privilegiaţi prezintă următoarele caractere juridice: colateralii privilegiaţi pot fi chemaţi la moştenire, în condiţiile legii, atât în nume propriu, cât şi prin reprezentare; ei nu sunt nici moştenitori rezervatari, nici sezinari şi nu pot fi obligaţi la raportul donaţiilor [v. şi *clasă de moştenitori*].

clasa colateralilor ordinari, clasă de moştenitori alcătuită din unchii, mătuşile şi verii primari ai defunctului (din căsătorie sau din afara căsătoriei). În cazul în care există mai multe rude pe linie colaterală, în acelaşi grad, succesiunea se împarte între acestea în părţi egale. În ipoteza în care colateralii existenţi sunt în grade de rudenie diferite, colateralii aflaţi în grad mai apropiat îi înlătură pe aceia care se află într-un grad mai îndepărtat. Dreptul la moştenire al colateralilor ordinari prezintă următoarele caractere juridice: aceştia nu sunt nici moştenitori rezervatari, nici moştenitori sezinari; nu pot veni la succesiune prin reprezentare, ci moştenesc întotdeauna numai *proprio nomine* şi nu pot fi obligaţi la raportul donaţiilor [v. şi *clasă de moştenitori*].

clasa descendenţilor, clasă de moştenitori cuprinzând: copiii defunctului, descendenţii acestora în linie dreaptă, la infinit, fără deosebire de sex şi indiferent dacă sunt din aceeaşi căsătorie, din căsătorii diferite, din afara căsătoriei sau din adopţie. Copiii din afara căsătoriei au aceleaşi drepturi ca şi copiii din căsătorie, cu aceştia din urmă fiind asimilaţi şi copiii adoptaţi. Adoptatul, rupând orice legătură de rudenie cu părinţii lui fireşti, nu mai are niciun drept să-i moştenească. Copilul adoptat, având aceleaşi drepturi ca şi copilul firesc, descendenţii lui au chemare şi ei, în condiţiile legii, la moştenirea adoptatorilor, aşa cum descendenţii copiilor fireşti au chemare şi ei la moştenirea părinţilor acestora din urmă. Descendenţii reprezintă prima clasă de moştenitori chemată de lege la moştenire. Ei culeg moştenirea în întregime, înlăturând, cu excepţia soţului supravieţuitor, pe toţi moştenitorii din celelalte clase. Ei sunt moştenitori rezervatari, deoarece pentru a-i proteja, legea îngrădeşte libertatea celui ce lasă moştenirea de a dispune cu titlu gratuit de averea sa succesorală. De asemenea, descendenţii sunt moştenitori sezinari, având posibilitatea juridică de a intra în stăpânirea moştenirii fără atestarea prealabilă a calităţii de moştenitor. Dar descendenţii au obligaţia de a raporta donaţiile la masa succesorală. **C.d.** pot veni la moştenire şi prin reprezentare [v. şi *clasă de moştenitori*].

clauză contractuală, stipulaţie inclusă de părţi, în virtutea principiului libertăţii convenţiilor, în conţinutul contractului lor. Partenerii contractuali au facultatea să stipuleze în contract orice **c.c.** ce nu contravine ordinii publice şi bunelor moravuri. Prin clauzele stipulate în contract, părţile definesc drepturile şi obligaţiile generate de acel contract în favoarea şi respectiv în sarcina fiecăreia dintre ele. Atunci când contractanţii omit să includă în contractul lor o **c.c.** prin care se reglementează un aspect important al raportului juridic obligaţional existent între ei (ca de pildă, stabilirea locului plăţii – art. 1104 C. civ.) omisiunea lor va fi complinită printr-o dispoziţie supletivă de lege [cum este, bunăoară, cazul art. 1104 alin. (2) şi (3) C. civ., care precizează locul plăţii în ipoteza când obiectul obligaţiei este format din lucruri certe şi respectiv în orice alt caz]. Unele **c.c.**, precum clauza penală, clauza de arvună etc., au caracterul unor veritabile convenţii accesorii, iar altele, ca de pildă cele referitoare la preţ ori la locul sau data plăţii, concretizează elementele contractului în conţinutul căruia se integrează. Sunt valabile din punct de vedere juridic numai **c.c.** care nu contrazic ordinea publică şi bunele moravuri. Orice **c.c.** care nu îndeplineşte o atare cerinţă este lovită de nulitate, iar dacă a fost esenţială (determinantă) la încheierea contractului antrenează nulitatea întregului contract.

În anumite situaţii (de exemplu: contractul de societate reglementat de Legea nr. 31/1990 sau contractul de asociere în participaţie consacrat prin Legea nr. 15/1990) legea prevede *expressis verbis* ce clauze trebuie să conţină contractul, pentru ca acesta să fie valabil încheiat. Asemenea **c.c.** sunt clauze necesare pentru valabilitatea contractului şi, de aceea, părţile au îndatorirea să le stipuleze în contract. În virtutea principiului libertăţii convenţiilor, pe lângă astfel de clauze, partenerii contractuali pot conveni orice alte clauze cu caracter opţional.

clauză de agravare a răspunderii, stipulaţie contractuală prin care debitorul îşi asumă răspunderea şi pentru situaţia când neexecutarea se datorează unor cazuri de forţă majoră predeterminate. Prin efectul unei astfel de clauze, debitorul consimte la restrângerea numărului de ipoteze în care legea îl exonerează de răspundere pentru caz de forţă majoră. **C.a.r.** trebuie să fie formulată în termeni clari şi precişi, astfel încât să nu creeze nicio îndoială cu privire la voinţa debitorului de a-şi asuma riscuri suplimentare faţă de cele pe care legea le stabileşte în sarcina lui. Cu toate acestea nu este necesar ca în redactarea clauzei să fie utilizaţi termeni juridici sau speciali, după cum nu este necesar ca ea să fie exprimată printr-o formulă anume consacrată în acest sens.

clauză de arvună, convenţie accesorie contractului de vânzare-cumpărare, în virtutea căreia cumpărătorul avansează o sumă de bani care, de regulă, reprezintă o parte din preţ, pe care o pierde dacă vânzarea nu se execută din culpa sa sau pe care vânzătorul, primind-o, este obligat să o restituie îndoit dacă neexecutarea vânzării se datorează culpei sale. În dreptul civil român, cu excepţia cazului în care părţile stipulează contrariul, **c.a.** are caracter confirmativ: contractantul care nu este în culpă are dreptul fie să ceară executarea silită a contractului, fie să pretindă restituirea dublului arvunei (când acest contractant este cumpărătorul), fie să păstreze arvuna primită (dacă este vorba de vânzător). Părţile au facultatea să confere **c.a.** şi caracterul unei clauze de dezicere, adică de desfiinţare a contractului prin voinţa unilaterală a uneia dintre ele, cu restituirea arvunei sau, după caz, a dublului acesteia, cealaltă parte fiind astfel pusă implicit în imposibilitatea de a cere executarea contractului. Se derogă astfel de la principiul irevocabilităţii contractului prin voinţă unilaterală a unei părţi. De aceea, caracterul de clauză de dezicere a **c.a.** trebuie stipulat expres şi în termeni precişi. **C.a.** având ca afect, după caz, fie pierderea arvunei, fie restituirea dublului acesteia, funcţionează ca o veritabilă clauză penală prin care contractanţii stipulează cuantumul daunelor-interese ce sunt datorate în caz de neexecutare. Ca urmare, ori de câte ori instanţa de judecată face aplicarea **c.a.**, nu poate

acorda contractantului îndreptățit despăgubiri nici mai mari și nici mai mici decât acelea pe care le comportă această clauză. Codul civil român (art. 1297) prevede că **c.a.** este lipsită de efecte în următoarele ipoteze: când contractul de vânzare-cumpărare în care este cuprinsă este lovit de nulitate; în cazul în care contractul principal (de vânzare-cumpărare) s-a executat; dacă părțile, de comun acord, rezoluționează vânzarea; dacă executarea vânzării, din motive mai presus de voința părților, a devenit imposibil de executat. În toate aceste cazuri arvuna se va restitui sau se va include în prestațiile reciproce ale părților. Ceea ce determină caracterul de arvună (și nu de simplu acont) al sumei avansate este voința comună a părților, iar nu un anumit cuantum al acesteia [v. și *arvună*].

clauză de confidențialitate, (în legislația muncii) clauză specifică prin care părțile convin ca, pe toată durata contractului individual de muncă și după încetarea acestuia, să nu transmită date sau informații de care au luat cunoștință în timpul executării contractului, în condițiile stabilite în regulamentele interne, în contractele colective de muncă sau în contractele individuale de muncă. Nerespectarea acestei clauze de către oricare dintre părți atrage obligarea celui în culpă la plata de daune-interese.

clauză de dezicere, v. *clauză de arvună.*

clauză de împuternicire, convenție accesorie unui contract de depunere a unor sume de bani la C.E.C. sau în cont la bancă prin care deponentul împuternicește una sau două persoane determinate să facă operațiuni în scopul retragerii integrale sau parțiale a depozitului de numerar. În funcție de raporturile preexistente sau care se stabilesc cu prilejul efectuării depozitului între deponent și persoanele împuternicite de acesta să facă operațiunile menționate, **c.î.** poate avea caracterul unei oferte de plată, al unui contract de mandat, al unui contract de donație etc.

clauză de limitare a răspunderii, stipulație contractuală prin care părțile stabilesc o limită maximă a despăgubirilor la plata cărora debitorul poate fi obligat în caz de neexecutare *(lato sensu)* a obligațiilor sale, chiar dacă prejudiciul suferit de creditor depășește respectiva limită. **C.l.r.** este valabilă numai dacă debitorul nu se face vinovat de dol sau de o culpă gravă. Plafonul stabilit nu trebuie să fie foarte redus, pentru a evita convertirea implicită a **c.l.r.** într-o veritabilă clauză de exonerare totală de răspundere. De altfel, **c.l.r.** echivalează în toate cazurile cu o clauză de nerăspundere, dar numai pentru pagubele a căror valoare depășește plafonul stabilit. Efectul principal al **c.l.r.** constă în limitarea cuantumului daunelor-interese la care poate fi obligat debitorul în caz de neexecutare la plafonul valoric prestabilit.

clauză de mobilitate, clauză specifică contractelor de muncă, prin care părţile unui contract individual de muncă stabilesc că, în considerarea specificului muncii, executarea obligaţiilor de serviciu de către salariat nu se realizează într-un loc stabil de muncă. În acest caz, salariatul beneficiază de prestaţii suplimentare în bani sau în natură.

clauză de neconcurenţă, clauză specifică contractelor de muncă prin care salariatul este obligat ca după încetarea contractului să nu presteze, în interes propriu sau al unui terţ, o activitate care se află în concurenţă cu cea prestată la angajatorul său, în schimbul unei indemnizaţii de neconcurenţă lunare pe care angajatorul se obligă să o plătească pe toată perioada de neconcurenţă. **C.n.** îşi produce efectele numai dacă în cuprinsul contractului individual de muncă sunt prevăzute în mod concret activităţile ce sunt interzise salariatului la data încetării contractului, cuantumul indemnizaţiei de neconcurenţă lunare, perioada pentru care îşi produce efectele **c.n.**, terţii în favoarea cărora se interzice prestarea activităţii, precum şi aria geografică unde salariatul poate fi în reală competiţie cu angajatorul. Indemnizaţia de neconcurenţă lunară datorată salariatului nu este de natură salarială, se negociază şi este de cel puţin 50% din media veniturilor salariale brute ale salariatului din ultimele 6 luni anterioare datei încetării contractului individual de muncă sau, în cazul în care durata contractului individual de muncă a fost mai mică de 6 luni, din media veniturilor salariale lunare brute cuvenite acestuia pe durata contractului. Indemnizaţia de neconcurenţă reprezintă o cheltuială efectuată de angajator, este deductibilă la calculul profitului impozabil şi se impozitează la persoana fizică beneficiară, potrivit legii. **C.n.** îşi poate produce efectele pentru o perioadă de maximum 2 ani de la data încetării contractului individual de muncă, cu excepţiile expres prevăzute de Codul muncii. **C.n.** nu poate avea ca efect interzicerea în mod absolut a exercitării profesiei salariatului sau a specializării pe care o deţine. La sesizarea salariatului sau a inspectoratului teritorial pentru muncă, instanţa competentă poate diminua efectele **c.n.** În cazul nerespectării, cu vinovăţie, a **c.n.**, salariatul poate fi obligat la restituirea indemnizaţiei şi, după caz, la daune-interese corespunzătoare prejudiciului pe care l-a produs angajatorului.

clauză de neră̆spundere, v. *clauză exoneratoare de răspundere.*

clauză de răscumpărare, v. *pact de răscumpărare.*

clauză exoneratoare de răspundere, stipulaţie contractuală prin care părţile înlătură, sub anumite aspecte, răspunderea contractuală ce le-ar reveni în cazul neexecutării prestaţiilor

asumate prin contract. Clauzele prin care debitorul este exonerat de răspundere în întregime sunt nule. Sunt valabile şi pot fi stipulate numai acele **c.e.r.** ce au ca efect exonerarea parţială de răspundere a debitorului, adică numai pentru ipoteza când neexecutarea prestaţiei asumate de acesta se datorează unei culpe determinate, cum sunt neglijenţa sau imprudenţa. Dar chiar şi o astfel de clauză este lipsită de efect exonerator în cazul prejudiciilor cauzate direct persoanei, deoarece dreptul la viaţă, ca şi drepturile la integritate corporală şi la sănătate sunt intangibile, neputând fi tranzacţionate. La fel este nevalabilă clauza prin care debitorul ar fi exonerat de dol, deoarece o atare clauză este contrară ordinii publice şi bunelor moravuri, fiind de natură să încurajeze frauda. De asemenea, nu are valabilitate nici clauza prin care debitorul este exonerat de culpa sa în general (adică de orice culpă). Au valabilitate următoarele **c.e.r.**: cele prin care se reduce numărul obligaţiunilor legale ori se micşorează întinderea acestora, cu condiţia ca pe această cale să nu se încalce ordinea publică (adică dispoziţiile imperative de lege) şi bunele moravuri. Bunăoară, într-un contract de vânzare-cumpărare se stipulează că debitorul nu răspunde pentru evicţiune, cu excepţia cazului când aceasta s-ar datora faptului său personal. De asemenea, sunt valabile şi **c.e.r.** prin care debitorul este absolvit de răspundere în anumite ipoteze expres precizate ca fiind exceptate de la regula responsabilităţii lui contractuale, fiind considerate de părţi ca având caracterul unor situaţii de forţă majoră. Astfel, în contractul de depozit regulat, depozitarul poate stipula nerăspunderea lui pentru incendiu sau furt. În fine, au valabilitate juridică şi clauzele prin care debitorul se exonerează numai de anumite culpe determinate, iar nu de culpa sa în general. De pildă, debitorul îşi asumă responsabilitatea numai pentru imprudenţă, iar nu şi pentru neglijenţă sau lipsă de prevedere. **C.e.r.** valabile au ca efect răsturnarea sarcinii probei, în sensul înlăturării prezumţiei de culpă a debitorului pentru neexecutarea prestaţiei asumate contractual, ceea ce face ca să revină creditorului sarcina probării unei culpe a debitorului ce nu intră sub incidenţa clauzei invocate de acesta. Astfel, dacă printr-o **c.e.r.** depozitarul este absolvit de răspundere în caz de incendiu fortuit, deponentul va putea totuşi obţine despăgubiri de la acesta, dovedind că incendiul respectiv s-a datorat culpei grave a depozitarului [sin. *clauză de nerăspundere*; v. şi *clauză de limitare a răspunderii*].

clauză leonină, clauză din contractul de societate (constitutiv al unei societăţi comerciale) prin care unul dintre asociaţi îşi stipulează totalitatea câştigurilor sau prin care se stabileşte ca unul sau mai mulţi asociaţi să fie absolviţi de pierderi. **C.l.** este nulă, deoarece realizarea de

beneficii de către toţi membrii asociaţi constituie însuşi scopul în vederea realizării căruia s-a constituit societatea comercială.

clauză penală, convenţie accesorie prin care părţile contractului principal determină anticipat întinderea daunelor-interese ce urmează a fi plătite de debitor în caz de neexecutare, executare defectuoasă ori cu întârziere a prestaţiei la care s-a îndatorat. **C.p.** se analizează astfel ca fiind o modalitate de evaluare convenţională prealabilă a despăgubirilor. Această clauză poate fi stipulată în contractul principal (situaţie ce reprezintă regula) sau într-o convenţie ulterioară perfectării lui, dar încheiată anterior consumării faptului neexecutării, executării defectuoase sau cu întârziere a prestaţiei. **C.p.** are o mare utilitate practică, deoarece graţie ei creditorul nu mai este obligat să facă proba existenţei prejudiciului (şi a întinderii lui) suferit ca urmare a neexecutării contractului de către debitor. În virtutea **c.p.**, creditorul trebuie să dovedească numai faptul neexecutării, executării defectuoase ori cu întârziere a prestaţiei asumate contractual de debitor. Suma de bani ori o altă valoare patrimonială prevăzută în cuprinsul **c.p.** este datorată de debitor în locul daunelor-interese pe care acesta, în absenţa unei astfel de clauze, ar fi obligat să le plătească. **C.p.** nu antrenează convertirea obligaţiei iniţiale într-o obligaţie alternativă, căci debitorul nu se poate libera de datorie optând între executarea în natură a prestaţiei principale şi plata sumei sau a unei alte valori patrimoniale prevăzute în cuprinsul **c.p.** O astfel de opţiune o are numai creditorul şi doar atunci când obligaţia principală, devenită exigibilă, nu a fost executată în natură de către debitor. **C.p.** devine operantă atunci când sunt întrunite condiţiile răspunderii contractuale a debitorului şi devine posibilă obligarea lui printr-o hotărâre judecătorească la plata daunelor-interese. Instanţa de judecată nu poate modifica nici o sumă prevăzută în cuprinsul **c.p.** şi nici altă valoare patrimonială la care se referă această clauză. Codul civil (art. 1070) dispune că poate fi micşorată suma sau valoarea patrimonială stabilită prin **c.p.** numai în caz de executare parţială a obligaţiei principale şi aceasta chiar atunci când s-ar constata că respectiva sumă de bani sau valoarea patrimonială este mult superioară valorii prejudiciului concret suferit de creditor. **C.p.**, fiind un contract sau o clauză într-un contract, are aceeaşi forţă obligatorie între părţile contractante ca şi contractul principal. **C.p.** nu poate fi cumulată nici cu executarea în natură a prestaţiei de către debitor şi nici cu acordarea de daune-interese compensatorii printr-o hotărâre judecătorească. Ambele aceste constatări sunt valabile numai pentru ipoteza când **c.p.** a fost stipulată doar pentru neexecutarea sau executarea defectuoasă a contractului. O astfel

de clauză poate fi însă cumulată cu executarea parţială în natură a contractului, precum şi cu daunele-interese moratorii (când a fost stipulată într-un atare sens). **C.p.** îndeplineşte trei funcţii importante, şi anume: o funcţie reparatorie, deoarece menirea sa principală este de a repara prejudiciul încercat de creditor ca urmare a neexecutării, executării defectuoase ori cu întârziere de către debitor a obligaţiilor asumate contractual; o funcţie sancţionatorie, deoarece debitorul este obligat să plătească suma de bani sau valoarea patrimonială prevăzută în cuprinsul clauzei chiar atunci când acestea sunt mai mari decât valoarea prejudiciului efectiv încercat de creditor; o funcţie stimulatorie, deoarece prin caracterul său drastic ea reprezintă un mijloc de stimulare a debitorului la o conduită contractuală corectă, pentru a nu se expune consecinţelor negative decurgând din punerea în aplicare a acestei clauze.

clauză rezolutorie, v. *condiţie rezolutorie; pact comisoriu.*

clauză testamentară, sintagmă ce desemnează orice stipulaţie (prevedere) cuprinsă într-un testament sau într-un alt act juridic (contract, declaraţie, libret C.E.C. etc.) ce conţine o dispoziţie de ultimă voinţă a unei persoane fizice. În principiu, **c.t.** este înscrisă în testament, dar ea poate fi stipulată şi într-un alt act juridic având un alt obiect [v. şi *testament; drept de moştenire asupra sumelor depuse la C.E.C.*].

coasigurare, operaţiunea prin care doi sau mai mulţi asigurători subscriu acelaşi risc, fiecare asumându-şi o cotă-parte din acesta. Fiecare asigurător răspunde faţă de asigurat numai în limita sumei pentru care s-a angajat prin contract.

cocontractant, arhaism utilizat pentru a desemna pe oricare din părţile unui contract în raport cu cealaltă parte contractantă. De exemplu, vânzătorul este **c.** în raport cu cumpărătorul; locatorul este **c.** în raport cu locatarul; deponentul este **c.** în raport cu depozitarul şi invers etc.

codevălmaş, termen ce desemnează în mod generic pe oricare din titularii unui drept de proprietate comună în devălmăşie. Întinderea dreptului său asupra bunurilor aflate în devălmăşie se determină numai la momentul încetării stării de devălmăşie (de exemplu, cu ocazia divorţului sau cu ocazia încetării căsătoriei prin moartea unuia dintre soţi).

codicil, termen utilizat pentru a desemna înscrisul ce cuprinde dispoziţii de ultimă voinţă ale testatorului, prin care acesta modifică sau completează alte dispoziţii testamentare făcute de el anterior. Pentru a fi valabil, **c.** trebuie să îndeplinească toate condiţiile de formă şi de fond prevăzute de lege pentru valabilitatea testamentului.

coindivizar, coproprietar în indiviziune.

colateral, v. *rudenie.*

colaterali ordinari, rude pe linie colaterală cu persoana decedată, altele decât fraţii şi surorile acesteia ori descendenţii lor, care sunt colaterali privilegiaţi. Au calitatea de **c.o.** unchii, mătuşile, verii şi verişoarele defunctului, până la gradul IV de rudenie inclusiv. **C.o.** alcătuiesc clasa a IV-a de moştenitori legali [v. şi *clasa colateralilor ordinari*].

colaterali privilegiaţi, rude pe linie colaterală cu defunctul, care fac parte din clasa a II-a de moştenitori legali. Sunt **c.p.**: fraţii şi surorile persoanei decedate, precum şi descendenţii acestora, până la gradul IV inclusiv [v. şi *clasa ascendenţilor privilegiaţi şi a colateralilor privilegiaţi*].

coliziune de autovehicule, ipoteză distinctă, cu specific aparte, de răspundere pentru lucrurile neînsufleţite, fondată pe o prezumţie legală de responsabilitate ce apasă asupra fiecăruia dintre paznicii juridici ai autovehiculelor implicate în ciocnire; în virtutea acestei prezumţii (care, referindu-se la paznici diferiţi, are obiect deosebit pentru fiecare dintre ei şi operează doar atunci când nu se poate stabili că producerea coliziunii s-ar fi datorat culpei exclusive a unuia dintre conducătorii autovehiculelor implicate sau că ciocnirea ar fi fost cauzată numai de către unul dintre autovehicule), paznicul fiecărui autovehicul urmează să-l despăgubească integral pe paznicul celuilalt autovehicul pentru paguba suferită prin efectul coliziunii autovehiculelor lor. Cu toate că fenomenul ciocnirii, considerat în individualitatea sa, are un caracter singular (apare ca unic), din punct de vedere material el este rezultatul a două acţiuni distincte, fiecare aparţinând unuia dintre autovehiculele implicate; aceste acţiuni constituie cauzele necesare ale ciocnirii şi deci ale pagubelor astfel produse. Pe plan cauzal, fenomenul ciocnirii reprezintă doar împrejurarea în care acţiunea fiecăruia dintre autovehiculele implicate determină producerea pagubelor concretizate în distrugerea sau în avarierea lor şi a bunurilor pe care le transportă. Lanţul cauzal se formează între acţiunile cumulate ale celor două autovehicule, pe de o parte, şi pagubele produse ambelor vehicule ca rezultat al acestor acţiuni, pe de altă parte. Rol de fenomen-cauză au deci aceste acţiuni, şi nu ciocnirea în sine a autovehiculelor; fenomenul ciocnirii face doar posibilă transformarea acţiunilor autovehiculelor implicate în pagube materiale. Obligaţia paznicilor de a suporta fiecare pagubele încercate de celălalt îşi are justificare în ideea că, fiind vorba de o răspundere obiectivă, distribuirea daunelor trebuie să se facă exclusiv pe baza unor criterii obiective, între care, firește, acţiunea fiecăruia dintre autovehiculele implicate în ciocnire ocupă locul cel mai important. Răspunderea în cazul **c.a.** poate fi înlăturată de către cel chemat să răspundă, numai prin dovedirea

caracterului necauzal al acţiunii autovehiculului pe care îl deţine ori a existenţei unei cauze străine, respectiv un eveniment de forţă majoră, fapta victimei ori fapta unui terţ.

colocatar, persoană având calitatea de locatar principal sau locatar, considerată în raporturile sale cu alte persoane care locuiesc în acelaşi imobil şi au aceeaşi calitate.

comandament, denumire dată somaţiei scrise pe care o adresează creditorul ipotecar debitorului său, prin intermediul executorului judecătoresc, după împlinirea scadenţei. **C.** marchează momentul iniţial al exercitării acţiunii ipotecare de către creditor. **C.** produce următoarele efecte juridice: pe data emiterii **c.** debitorul pierde dreptul de folosinţă şi dreptul de dispoziţie asupra imobilului ipotecat; debitorul poate păstra, totuşi, administrarea curentă a imobilului, în calitate de reprezentant al creditorului, până la închiderea procedurii de realizare a ipotecii, marcată prin ordonanţă de adjudecare, fiind însărcinat prin lege cu paza imobilului, adunarea chiriei şi a celorlalte venituri, recoltarea fructelor şi vânzarea acestora, dar nu şi a productelor. Instanţa de judecată, la cererea creditorilor, va putea însă încredinţa imobilul spre conservare unei alte persoane.

comanditat, asociatul dintr-o societate în comandită simplă care este ţinut să răspundă solidar şi nelimitat pentru obligaţiile asumate de societate, având, totodată, dreptul de a participa la administrarea acesteia.

comanditar, acel asociat dintr-o societate în comandită simplă, care răspunde pentru obligaţiile asumate de societate numai în limitele capitalului pe care l-a dat sau a promis să-l dea acesteia. El nu are dreptul să participe la administrarea societăţii, iar dacă totuşi îndeplineşte acte de administrare, îşi pierde beneficiul responsabilităţii limitate, devenind comanditat. **C.** pierde, de asemenea, acest beneficiu şi în cazul în care tratează cu terţii, încheind contracte în numele societăţii, cu procură generală sau specială, ori chiar fără procură din partea ei.

comasarea persoanelor juridice, mod de reorganizare a persoanelor juridice. Poate să îmbrace două forme: fuziunea şi absorbţia.

comasare de terenuri, reunire a două sau mai multe loturi de pământ aparţinând unor deţinători diferiţi, în scopul asigurării, exploatării lor agricole mai eficiente. **C.t.** comportă un schimb de terenuri între doi sau mai mulţi deţinători. Schimbul de terenuri agricole se face în suprafeţe egale sau prin echivalare, atunci când terenurile diferă în privinţa fertilităţii sau a categoriei de folosinţă. În cazul în care pe terenurile ce se schimbă, în vederea comasării şi sistematizării unităţilor agricole, se găsesc obiective de investiţii, acestea se evaluează la valoarea lor reală, iar beneficiarul care preia bunurile

evaluate va compensa celeilalte părți diferența față de valoarea bunurilor date în schimb. Prin **c.t.**, fiecare teren dobândește situația juridică a terenului pe care îl înlocuiește, cu respectarea drepturilor reale preexistente. Punerea în posesie a noilor posesori se face la data convenită de părți sau, în lipsa unei asemenea convenții, în termenul prevăzut de lege. În cadrul acțiunii de comasare poate fi schimbată destinația și categoria de folosință a terenurilor, dar numai cu stricta respectare a prevederilor legale în materie.

cominatoriu, v. *daune-interese cominatorii.*

comision, v. *contract de comision.*

comisionar, v. *contract de comision.*

comisoriu, v. *pact comisoriu.*

comitent, 1. v. *contract de comision*; **2.** persoană îndreptățită să exercite direcția, supravegherea și controlul asupra modului de îndeplinire a funcției pe care a încredințat-o altei persoane (prepusului). **C.** este învestit cu o putere juridică, pe care o păstrează chiar dacă n-a exercitat-o sau chiar dacă se află în imposibilitate de a o exercita efectiv. Poate avea această calitate și o persoană care, datorită unor împrejurări, se află în imposibilitatea de a da instrucțiuni și de a supraveghea îndeplinirea de către prepus ori o persoană care este lipsită de discernământ. **C.** este răspunzător pentru faptele ilicite și culpabile săvârșite de prepus în îndeplinirea funcțiilor încredințate; posibilitatea antrenării răspunderii sale este însă condiționată de necesitatea ca puterea juridică de a da directive prepusului, de a-l supraveghea și de a-l controla să existe în persoana sa la data săvârșirii faptei ilicite, fiind irelevant dacă acest drept a fost sau nu exercitat efectiv la acea dată.

comoară, orice lucru de valoare ascuns sau îngropat, cu privire la care nimeni nu poate dovedi că este proprietar și a cărui descoperire se datorează hazardului; are situația de bun fără stăpân.

comodant, persoană care, în temeiul unui contract de comodat, împrumută comodatarului un lucru, pentru ca acesta să se folosească gratuit de el; în principiu, **c.** nu-i revine nicio obligație; totuși, pe parcursul executării contractului pot apărea unele situații din care să decurgă anumite obligații și în sarcina sa. Astfel, dacă lucrul împrumutat are vicii datorită cărora comodatarul suferă un prejudiciu, **c.** are obligația să repare acel prejudiciu, dacă a cunoscut viciile respective; de asemenea, el este obligat să restituie comodatarului cheltuielile necesare făcute de acesta pentru lucrul împrumutat. În principiu, **c.** nu poate cere restituirea lucrului înainte de împlinirea termenului pentru care l-a împrumutat; totuși, el poate obține aceasta, pe calea justiției, în cazul în care face dovada că are mare și neprevăzută trebuință de lucru sau atunci când comodatarul folosește

lucrul în mod abuziv, contrar destinației sale ori convenției părților.

comodat, v. *contract de comodat.*

comodatar, persoană care, în temeiul unui contract de comodat, primește de la comodant un lucru, spre a se servi gratuit de el. **C.** are următoarele obligații: să se îngrijească de conservarea lucrului; să întrebuințeze lucrul numai în strictă conformitate cu natura și destinația lui stabilită prin contract; să restituie la termenul fixat prin contract lucrul împrumutat. Pe timpul cât lucrul se află la **c.**, riscul pierii lui fortuite revine comodantului; cu toate acestea, întrebuințarea lucrului peste termenul fixat trece riscul asupra **c.** Prin contract se poate stipula preluarea de către **c.** a riscului pierii fortuite a lucrului, chiar înăuntrul termenului pentru care a dobândit dreptul de a se folosi de el.

comorienți, persoane decedate în aceeași împrejurare, prin natura ei, extraordinară (precum: catastrofă aeriană, navală, feroviară, accident rutier, cutremur, bombardament, explozie accidentală etc.), astfel încât nu se poate stabili dacă vreuna dintre ele a supraviețuit măcar câteva clipe celorlalte. Cu referire la **c.**, ființează prezumția legală că aceștia au murit deodată (art. 21 din Decretul nr. 31/1954). Atunci când printre **c.** se află persoane cu vocație succesorală reciprocă, prin efectul prezumției menționate, cei ce au murit împreună și deodată nu se vor putea moșteni reciproc, niciunul dintre ei neavând capacitate succesorală față de ceilalți. Succesiunea fiecăruia dintre aceștia va fi deferită celorlalte persoane îndreptățite să o culeagă [v. și *data deschiderii succesiunii; capacitate succesorală*].

compensație, mijloc de stingere a două obligații reciproce și de aceeași natură, existente între două persoane ce cumulează, astfel, fiecare dubla calitate de creditor și debitor al celeilalte. **C.** are ca efect stingerea reciprocă și concomitentă a celor două obligații, până la concurența valorii celei mai mici dintre ele. Atunci când obligațiile reciproce au valoarea egală, fiecare dintre ele se stinge în totalitate. **C.** prezintă o mare utilitate practică pentru ambele subiecte de drept implicate în respectivul raport juridic obligațional. Ea este un mod simplificat de executare a obligațiilor, prin care se evită efectuarea a două plăți și, totodată, cheltuielile, riscurile și pierderea de timp aferente operațiunilor respective. Totodată, asigură egalitatea între părțile raportului juridic obligațional, îndeplinind astfel și rol de garanție de natură să confere acestora certitudinea realizării creanțelor lor până la concurența valorică a celei mai mici dintre ele. Pe această cale, fiecare dintre părți evită riscul insolvabilității celeilalte părți. Dacă nu s-ar recurge la **c.**, presupunând că debitorul solvabil ar plăti datoria sa către propriul creditor, iar acesta din urmă, ca debitor al celui dintâi, ar deveni

ulterior insolvabil, atunci cel ce a făcut plata va fi obligat să suporte concursul altor creditori ai lui *accipiens*, inclusiv riscul insolvabilităţii lui. El evită însă aceste riscuri prin compensarea creanţelor şi a datoriilor reciproce, plătindu-se singur cu creanţa pe care o are împotriva celuilalt participant, la raportul juridic obligaţional. Cei doi creditori şi, totodată, debitori reciproci se află într-o situaţie privilegiată unul în raport cu celălalt, deoarece, pentru fiecare dintre ei, **c.** reprezintă o veritabilă cauză de preferinţă, graţie căreia poate fi evitat concursul celorlalţi creditori în realizarea creanţelor reciproce. **C.** prezintă o importanţă deosebită, mai cu seamă în relaţiile comerciale, deşi prin intermediul ei pot fi stinse orice fel de obligaţii, indiferent dacă sursa lor este contractuală sau extracontractuală. **C.** poate fi: legală, judiciară şi convenţională. În armonie cu prevederile Codului civil, **c.** produce următoarele consecinţe juridice: *a)* stinge cele două datorii reciproce, până la concurenţa aceleia dintre ele care are o valoare mai mică; *b)* operează ca o plată dublă şi, ca urmare, stinge, implicit, şi garanţiile şi accesoriile fiecăreia din obligaţiile principale; *c)* faţă de datoriile reciproce şi compensabile primesc aplicare regulile de la imputaţia plăţii. În **c.** legale aceste efecte se produc de la data încheierii convenţiei referitoare la **c.** În ipoteza compensaţiilor judiciare producerea lor are loc de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătoreşti prin care s-a dispus **c.** [v. şi *compensaţie legală; compensaţie judiciară; compensaţie convenţională*].

compensaţie convenţională, varietate de compensaţie ce se distinge prin aceea că operează în virtutea acordului de voinţă al părţilor, adică a persoanelor între care există datorii reciproce. Se recurge la **c.c.** atunci când, nefiind întrunite condiţiile compensaţiei legale, părţile au totuşi interesul să stingă anumite obligaţii reciproce existente între ele. Frecvent, acest gen de compensaţie se confundă cu o dare în plată reciprocă. **C.c.** presupune realizarea între părţi a unei înţelegeri în sensul stingerii obligaţiilor reciproce, înţelegere prin care se stabilesc condiţiile şi limitele în care operează o atare stingere [v. şi *compensaţie; compensaţie legală; compensaţie judiciară*].

compensaţie judiciară, varietate a compensaţiei de specificul căreia este faptul că operează în temeiul unei hotărâri judecătoreşti irevocabile. Pentru ca instanţa să hotărască **c.j.** nu este necesar a fi întrunite condiţiile prevăzute de lege pentru compensaţia legală. Instanţa de judecată poate decide compensarea datoriilor reciproce dintre părţile litigante ori de câte ori la acţiunea principală introdusă de reclamant, pârâtul formulează cerere reconvenţională, emiţând pretenţii proprii faţă de acesta. În cazul în care pretenţiile reciproce au fost dovedite, instanţa procedează la compensarea datoriilor pe

care părţile le au una faţă de alta, până la valoarea cea mai mică dovedită şi dispune obligarea debitorului având cea mai mare datorie la plata numai a diferenţei rămase neacoperită prin compensare [v. şi *compensaţie; compensaţie legală; compensaţie convenţională*].

compensaţie legală, varietate de compensaţie care operează în temeiul legii, fără a fi nevoie de acordul de voinţă al părţilor sau de o hotărâre judecătorească (art. 1144 C. civ.). **C.l.** operează de drept, atunci şi numai atunci când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiţii: *a) obligaţiile părţilor sunt reciproce*, ceea ce înseamnă că obligaţiile există între aceleaşi persoane, fiecare având, una faţă de cealaltă, atât calitatea de creditor, cât şi pe cea de debitor; drept pseudoexcepţie de la această regulă poate fi luată în considerare situaţia în care fidejusorului i se recunoaşte posibilitatea de a opune creditorului compensaţia creanţei debitorului a cărui datorie o garantează; în schimb, debitorul nu poate opune compensaţia creanţei fidejusorului împotriva creditorului său; *b) obligaţiile să aibă ca obiect prestaţia de a da sume de bani sau bunuri fungibile de aceeaşi natură* (art. 1145 C. civ.); **c.l.** nu este posibilă când obiectul obligaţiilor reciproce constă în bunuri certe sau bunuri de gen, dar de specii diferite (o cantitate de benzină fără plumb şi o cantitate de motorină); prin efectul **c.l.**, părţile raportului juridic obligaţional trebuie puse în aceeaşi situaţie în care s-ar afla dacă prestaţiile reciproce ar fi fost executate efectiv; prin excepţie, legea [art. 1145 alin. (2) C. civ.] admite compensarea obligaţiei de a da o cantitate de fructe, cu obligaţia de a da o sumă de bani, dacă respectivele fructe sunt evaluate la preţul pieţii, la data efectuării **c.l.**; *c) creanţele să fie certe, lichide şi exigibile,* ceea ce presupune ca ele să aibă caracter neîndoielnic, să fie determinate în întinderea lor şi să se poată cere executarea lor. Exigibilitatea creanţei nu este amânată prin acordarea de către instanţa de judecată a unui termen de graţie în favoarea uneia dintre părţi şi, ca urmare, nu este împiedicată posibilitatea de a fi opusă **c.l.** Acel termen de graţie nu reprezintă deci un impediment la realizarea **c.l.**, ci constituie doar o favoare acordată debitorului spre a putea dobândi mijloacele necesare efectuării plăţii. În cazul în care debitorul beneficiar al termenului de graţie devine, înăuntrul acelui termen, creditor al creditorului său înseamnă că, implicit, a dobândit şi mijloacele de plată necesare pentru a-şi onora propria datorie sau, mai exact, datoriile au devenit reciproce şi poate fi realizată **c.l.** Codul civil (art. 1144) dispune că **c.l.** operează automat, adică de plin drept, în puterea legii. Cu toate acestea, **c.l.** nu poate opera contrar voinţei părţilor. Atunci când s-a făcut o cesiune de creanţă, debitorul cedat care a acceptat-o nu mai poate opune cesionarului

compensaţia pe care era îndreptăţit să o opună cedentului. Acceptarea cesiunii are în acest caz semnificaţia unei renunţări la compensaţie. Părţile pot renunţa deci la **c.l.**, fie expres, fie tacit. Spre exemplu, debitorul care plăteşte propria sa datorie, fără să opună compensaţia, este prezumat că a renunţat la aceasta. Codul civil (art. 1147) stabileşte următoarele cazuri în care nu operează compensaţia: *a)* atunci când una dintre creanţele reciproce este insesizabilă (ca de pildă, pensia de întreţinere); *b)* ori de câte ori creanţa constă în dreptul de a cere restituirea unor bunuri fungibile date în depozit neregulat, depozitarul nu poate opune deponentului **c.l.** a obligaţiei de restituire a bunurilor respective, cu obligaţia deponentului de a-i plăti cheltuielile de conservare şi orice alte cheltuieli ocazionate de acel depozit; *c)* cel care a luat pe nedrept un lucru de la altul nu poate opune compensaţia obligaţiei de restituire a bunurilor însuşite ilicit, cu obligaţia ce o are faţă de el cel pe nedrept deposedat. Cel care prin abuz de încredere refuză restituirea unui lucru ce i-a fost încredinţat spre păstrare nu poate invoca, în sprijinul acestui refuz, **c.l.** a obligaţiei de restituire cu o obligaţie de plată pe care o avea faţă de el proprietarul respectivului lucru. Tot astfel, debitorul care a suferit o poprire nu poate opune creditorului popritor **c.l.** a datoriei sale cu datoria debitorului (terţului) poprit [v. şi *compensaţie; compensaţie judiciară; compensaţie convenţională*].

comunitate matrimonială, v. *bunuri comune ale soţilor; regimul matrimonial al comunităţii legale de bunuri.*

comutativ, v. *contract comutativ.*

concedent, subiect de drept care, în calitate de titular al unui drept real (de proprietate sau de folosinţă) asupra unor bunuri ori în calitate de executant al unor activităţi economice sau de prestator al unor servicii publice, transmite, prin efectul unui contract de concesiune, altui subiect de drept (numit concesionar) spre administrare rentabilă, pe un termen determinat, în schimbul unei redevenţe, facultatea de a exploata acele bunuri şi, respectiv, de a îndeplini acele activităţi economice sau servicii publice. **C.** se obligă prin contractul de concesiune să pună la dispoziţia concesionarului, la data începerii concesiunii, inventarul complet, liber de orice sarcini şi să răscumpere de la acesta plusurile valorice care apar la expirarea contractului, conform celor stabilite prin caietul de sarcini. Regimul juridic al concesiunii este stabilit prin O.U.G. nr. 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziţie publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice şi a contractelor de concesiune de servicii, O.U.G. nr. 54/2006 privind regimul contractelor de concesiune de bunuri proprietate publică şi prin H.G. nr. 925/2006 pentru aprobarea normelor de aplicare a prevederilor referitoare la atribuirea contractelor de achiziţie publică din O.U.G.

nr. 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziţie publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice şi a contractelor de concesiune de servicii. Au calitatea de concedent, conform O.U.G. nr. 54/2006, ministerele sau alte organe de specialitate ale administraţiei publice centrale, pentru bunurile proprietate publică a statului şi consiliile judeţene, consiliile locale, Consiliul General al Municipiului Bucureşti sau instituţiile publice de interes local, pentru bunurile proprietate publică a judeţului, oraşului sau comunei. Concesiunea se stabileşte la iniţiativa **c.** sau ca urmare a însuşirii de către acesta a unei propuneri de concesiuni; tot **c.** hotărăşte şi durata concesiunii. **C.** are dreptul de a impune în cadrul documentaţiei de atribuire a contractului de concesiune, în măsura în care acestea sunt compatibile cu obiectul contractului, condiţii speciale de îndeplinire a contractului prin care se urmăreşte obţinerea unor efecte de ordin social sau în legătura cu protecţia mediului şi promovarea dezvoltării durabile [v. şi *concesionar; concesiune; contract de concesiune*].

concepţie, v. *timpul legal al concepţiei;* v. şi *capacitate subiectivală.*

concesionar, orice persoană fizică sau juridică română sau străină care, participând la o licitaţie de concesiune sau în urma unei negocieri directe, în condiţiile stabilite de O.U.G. nr. 54/2006 privind regimul contractelor de concesiune de bunuri proprietate publică, obţine concesionarea unor activităţi economice, servicii publice, unităţi de producţie ale unor regii autonome şi terenuri proprietate de stat în baza unui contract de concesiune. Ca parte a acestui contract, **c.** se obligă să administreze şi să exploateze obiectul concesiunii cu diligenţă maximă pentru a conserva şi dezvolta valoarea acestuia pe toată durata contractului şi să despăgubească pe concedent pentru pagubele produse din culpa sa, în condiţiile stabilite în caietul de sarcini. Totodată, el îşi asumă obligaţia ca la expirarea contractului de concesiune să restituie concedentului obiectul concesionat, cu toate instalaţiile, dependinţele şi anexele lui, gratuit şi libere de orice sarcini. Prin semnarea contractului, **c.** confirmă că a luat act de toate condiţiile impuse de concedent prin caietul de sarcini. Totodată **c.** se obligă să plătească redevenţa stabilită şi să pună la dispoziţia organelor de control toate evidenţele şi informaţiile solicitate. **C.** poate subconcesiona obiectul concesiunii, pe baza aprobării organului de stat competent. Concedentul are dreptul să verifice în perioada derulării contractului de concesiune modul în care sunt respectate clauzele acestuia de către **c.** [v. şi *concedent; concesiune; contract de concesiune*].

concesiune, denumire generică dată procedurii de atribuire a contractului de achiziţie publică,

a contractului de concesiune de lucrări publice şi a contractului de concesiune de servicii, precum şi a contractului de concesiune a bunurilor proprietate publică. Conform O.U.G. nr. 34/2006, procedurile de atribuire a contractului de achiziţie publică sunt: *a)* licitaţia deschisă, respectiv procedura la care orice operator economic interesat are dreptul de a depune ofertă; *b)* licitaţia restrânsă, respectiv procedura la care orice operator economic are dreptul de a-şi depune candidatura, urmând ca numai candidaţii selectaţi să aibă dreptul de a depune ofertă; *c)* dialogul competitiv, respectiv procedura la care orice operator economic are dreptul de a-şi depune candidatura şi prin care autoritatea contractantă conduce un dialog cu candidaţii admişi, în scopul identificării uneia sau mai multor soluţii apte să răspundă necesităţilor sale, urmând ca, pe baza soluţiei/soluţiilor, candidaţii selectaţi să elaboreze oferta finală; *d)* negocierea, respectiv procedura prin care autoritatea contractantă derulează consultări cu candidaţii selectaţi şi negociază clauzele contractuale, inclusiv preţul, cu unul sau mai mulţi dintre aceştia; negocierea poate fi: negociere cu publicarea prealabilă a unui anunţ de participare; negociere fără publicarea prealabilă a unui anunţ de participare; *e)* cererea de oferte, respectiv procedura simplificată prin care autoritatea contractantă solicită oferte de la mai mulţi operatori economici. Autoritatea contractantă are obligaţia de a preciza, în cadrul documentaţiei de atribuire, orice cerinţă, criteriu, regulă şi alte informaţii necesare pentru a asigura ofertantului/candidatului o informare completă, corectă şi explicită cu privire la modul de aplicare a procedurii de atribuire. Procedurile de atribuire a contractului de concesiune sunt următoarele: *a)* licitaţia, procedură la care orice persoană fizică sau juridică interesată are dreptul de a depune oferta; *b)* negocierea directă, procedură prin care concedentul negociază clauzele contractuale, inclusiv redevenţa, cu unul sau mai mulţi participanţi la procedura de atribuire a contractului de concesiune. Iniţiativa concesionării o poate avea şi persoana fizică ori juridică, română ori străină, care justifică interesul dobândirii, în regim de concesiune, a bunurilor ori activităţilor ce vor forma obiect al contractului de **c.** [v. şi *concedent; concesionar; contract de concesiune*].

concordat, (în unele sisteme de drept naţional ce reglementează falimentul) convenţie intervenită între debitor şi masa credală, care, după ce a fost omologată de către instanţa de judecată, conferă debitorului dreptul de a reintra în posesia activului său, cu obligaţia de a plăti, integral sau parţial (în cota concordată) datoriile sale, la termenele şi în condiţiile stabilite. **C.** este de două feluri: *a)* amiabil, care presupune obţinerea consim-

țământului tuturor creditorilor și care poate interveni în orice stadiu al procedurii falimentului, având ca efect încetarea sau suspendarea falimentului, indiferent de cota concordată; *b)* judiciar, care se încheie valabil chiar numai cu majoritatea creditorilor verificați și admiși, reprezentând cel puțin trei pătrimi din totalul valorii creanțelor și care implică convocarea în acest scop a adunării creditorilor, fie din inițiativa judecătorului-sindic, fie la cererea falitului sau a unei părți a creditorilor reprezentând cel puțin o pătrime din totalul creanțelor; după omologare, el își produce efectele atât față de creditorii care au consimțit, cât și față de cei care s-au opus ori au fost verificați și admiși ulterior. **C.** are ca efect încetarea falimentului, debitorul redobândind toate drepturile pe care le avea anterior survenirii acestei stări; masa credală se desființează, creditorii având, fiecare, dreptul să-l urmărească pe debitor în limitele cotelor concordate.

concordat prefalimentar, concordat constând în convenții încheiate de către debitor cu fiecare creditor în parte, mai înainte de declararea falimentului și prin care se modifică raporturile juridice preexistente, cu scopul de a se evita declanșarea procedurii falimentului, precum și consecințele ce ar decurge din starea de încetare a plăților; încheierea lui nu necesită intervenția instanței judecătorești, întrucât **c.p.** are caracterul unei înțelegeri extrajudiciare.

concordat prin abandon de activ, înțelegere intervenită între falit și adunarea creditorilor, prin care cel dintâi abandonează pe seama celor din urmă bunurile sale (în totalitate sau numai în parte), în schimbul anulării integrale sau parțiale a datoriilor.

concubinaj, conviețuire, cu relativă stabilitate, între un bărbat și o femeie între care nu există o legătură de căsătorie. **C.** este o simplă stare de fapt, tolerată de lege, care însă nu-i recunoaște efecte juridice proprii. Jurisprudența i-a recunoscut însă anumite consecințe, precum dreptul concubinei de a primi despăgubiri de la autorul infracțiunii de omor săvârșite împotriva concubinului ei etc. [sin. *căsătorie de fapt; uniune liberă; uniune de fapt*].

condiție, modalitate a obligației, care constă într-un eveniment viitor și nesigur că se va produce, ce suspendă sau desființează retroactiv existența unui drept și a obligației corelative lui. Așadar **c.** poate să suspende nașterea obligației, caz în care se numește suspensivă sau să desființeze nașterea ei, când se numește rezolutorie. **C.** pot fi clasificate în funcție de mai multe criterii, și anume: *a)* după efectul pe care îl produce, există **c.** suspensivă și **c.** rezolutorie; *b)* după legătura cu voința părților a realizării ori nerealizării evenimentului, **c.** poate fi: cauzală, mixtă, potestativă; *c)* după cum presupune realizarea sau nerealizarea evenimentului, **c.** este pozitivă și/sau

negativă. Codul civil (art. 1008 şi art. 1009) mai distinge între: **c.** posibilă şi **c.** imposibilă; **c.** licită şi morală şi **c.** ilicită şi imorală. Două principii guvernează efectele condiţiei, şi anume: **c.** afectează, ea însăşi, existenţa actului juridic civil (concret, naşterea sau desfiinţarea lui); **c.** îşi produce efectele retroactiv, adică *ex tunc* (art. 1015 C. civ.). Cercetarea efectelor **c.** necesită, pe de o parte, distincţia între **c.** suspensivă şi cea rezolutorie, iar pe de altă parte, luarea în considerare a trei ipostaze, practic posibile, cu referire la situaţia **c.**, şi anume: situaţia de incertitudine cu privire la realizarea **c.** (*pendente conditione*); situaţia de certitudine rezultată din nerealizarea **c.** (*deficiente conditione*); situaţia de certitudine rezultată din realizarea **c.** (*eveniente conditione*) [v. şi *condiţie suspensivă; condiţie rezolutorie; condiţie cauzală; condiţie mixtă; condiţie potestativă*].

condiţie cauzală, denumire dată condiţiei ce depinde de hazard şi care nu este nici în puterea debitorului şi nici într-aceea a creditorului. Este cauzală condiţia a cărei realizare depinde în exclusivitate de întâmplare, neputând fi înrâurită de voinţa niciuneia din părţi. De pildă, o persoană promite altei persoane că îi va vinde autoturismul său dacă va câştiga la tragerea excepţională loto a revelionului [v. şi *condiţie; condiţie mixtă; condiţie potestativă*].

condiţie ilicită, specie de condiţie caracterizată prin faptul că se concretizează în îndeplinirea unui act interzis de lege. Caracterul ilicit al unei condiţii se apreciază în raport cu dispoziţiile imperative de lege, deoarece numai acestea se impun voinţei părţilor, nepermiţând derogări. Sub acest aspect, prevederile legale dispozitive (fie ele permisive, supletive sau de recomandare) sunt mai puţin relevante, dat fiind că îngăduie părţilor posibilitatea de a deroga prin convenţia lor. Ilicitatea unei condiţii nu trebuie privită numai ca un raport de contrazicere a unor dispoziţii legale imperative şi exprese, ci ea trebuie analizată în contextul mai larg al regulilor de convieţuire socială şi al drepturilor şi libertăţilor legal recunoscute participanţilor la raporturile juridice. În acest context, apare ca ilicită şi orice condiţie care ar avea ca finalitate îngrădirea sau anularea unor drepturi esenţiale (precum dreptul copilului minor la întreţinerea din partea părţilor sau a altor persoane prevăzute de lege) sau libertăţi (de exemplu, libertatea de a încheia o căsătorie sau de a rămâne necăsătorit). Determinarea caracterului licit sau ilicit al unei condiţii este o chestiune ce rămâne la aprecierea magistratului, care, într-un atare scop, trebuie să cerceteze atât dacă mijloacele de îndeplinire a condiţiei sunt licite sau ilicite, cât şi dacă finalitatea urmărită prin inserarea condiţiei respective în cuprinsul actului juridic este licită sau ilicită. Con-

diția va fi ilicită atât în cazul în care mijloacele de realizare a ei sunt ilicite, cât și atunci când finalitatea urmărită are caracter ilicit, chiar dacă pentru realizarea sa se recurge la mijloace licite. De exemplu, condiția de a nu se căsători este ilicită, deoarece prin finalitatea ei, încalcă una din libertățile legal recunoscute individului. Dar faptul unei persoane de a nu se căsători este licit, prin el însuși. A face din acest fapt mijlocul de realizare a condiției care afectează obligația uneia din părțile raportului obligațional constituie o încălcare a principiului potrivit căruia libertatea individului de a se căsători nu poate forma obiect de tranzacție.

condiție imorală, specie de condiție care se caracterizează prin aceea că presupune îndeplinirea a ceea ce contrazice legea morală și, implicit, nesocotește regulile de conviețuire socială ca expresie a bunelor moravuri. Codul civil român (art. 1008) interzice înscrierea în actele juridice a unor **c.i.**, declarând nule convențiile cuprinzând asemenea condiții [v. și *condiție; condiție rezolutorie; condiție suspensivă*].

condiție imposibilă, specie de condiție căreia îi este caracteristic faptul că presupune un eveniment care, din punct de vedere material și din punct de vedere juridic, este imposibil de realizat. Are acest caracter, de pildă, condiția de a transmite prin telepatie anumite informații creditorului sau de a-i procura acestuia un bilet de călătorie pe Lună. Singurul criteriu valabil de apreciere și determinare a posibilității sau imposibilității condiției sunt posibilitățile umane în general, iar nu posibilitățile concrete ale debitorului. Sub aspect juridic, imposibilitatea condiției trebuie raportată la dreptul obiectiv, adică la întregul ansamblu de reglementări juridice în vigoare la momentul dat. Stipularea unei **c.i.** se analizează diferit, după cum respectiva condiție este suspensivă sau rezolutorie: în primul caz, ea antrenează nulitatea obligației afectate, iar în cel de-al doilea caz, această condiție nu este susceptibilă să atragă nulitatea obligației afectate. O obligație sub condiție rezolutorie imposibilă rămâne, în substanța sa, o obligație pură și simplă, lipsită de eficiență în acest caz. Condiția de a nu face ceva imposibil nu înrăurește valabilitatea obligației pe care o afectează (art. 1009 C. civ.). O asemenea obligație rămâne valabilă și eficientă din punct de vedere juridic. Stipularea unei condiții negative imposibile este o măsură superfluă, o clauză contractuală inutilă, fără sens. Cât privește condiția pozitivă imposibilă, legea (art 1008 C. civ.) dispune că este nulă și desființează convenția ce depinde de ea [v. și *condiție; condiție rezolutorie; condiție suspensivă*].

condiție mixtă, varietate de condiție care se distinge prin aceea că realizarea ei depinde, deopotrivă, de voința uneia din părțile

contractante și de voința unei terțe persoane (art. 1007 C. civ.). De exemplu, o persoană se obligă față de altă persoană să-i vândă televizorul color, marca Philips, dacă aceasta din urmă își va cumpăra, în prealabil, o combină muzicală, marca Philips [v. și *condiție*].

condiție negativă, varietate de condiție de specificul căreia este faptul că efectele obligației sunt dependente de neîndeplinirea evenimentului viitor și incert. Regulile stabilite de lege privind realizarea condiției pozitive (art. 1011 și art. 1014 C. civ.) sunt, deopotrivă, aplicabile și în cazul **c.n.** În consecință, când obligația este contractată sub **c.n.** că un eveniment incert nu se va produce într-un termen prestabilit de părți, această condiție se consideră îndeplinită dacă acel termen a expirat fără ca evenimentul respectiv să se fi produs. O atare condiție se consideră, de asemenea, îndeplinită și atunci când, mai înainte de împlinirea termenului fixat, devine certă imposibilitatea producerii evenimentului avut în vedere de părți. În cazul în care părțile nu au fixat un termen, **c.n.** se consideră îndeplinită numai când există certitudinea că respectivul eveniment nu se va produce (art. 1013 C. civ.) [v. și *condiție; condiție pozitivă*].

condiție potestativă, varietate de condiție, de specificul căreia este faptul că realizarea ei depinde de voința părților raportului juridic obligațional. Această condiție se poate înfățișa în două varietăți distincte, și anume: *a)* condiție potestativă pură (sau pur potestativă), care se distinge prin aceea că este dependentă fie de voința creditorului, fie de voința debitorului; de pildă, îți voi închiria locuința proprietatea mea din Timișoara, dacă îți vei manifesta dorința să locuiești în ea (condiție valabilă); voi cumpăra tabloul pe care l-ai pictat dacă voi dori să-mi aparțină (condiție nevalabilă); *b)* condiție potestativă simplă (sau simplu potestativă), al cărei specific constă în dependența sa, concomitent, de voința uneia din părți și de o împrejurare exterioară; de pildă, îți voi vinde o parte din mobilier dacă voi reuși să fac un schimb de locuințe. Codul civil român (art. 1010) dispune că obligația este nulă când a fost contractată sub o **c.p.** din partea debitorului. *Per a contrario,* atunci când **c.p.** este din partea creditorului, obligația astfel contractată are valabilitate juridică. Dar este de observat că legea (art. 1010 C. civ.) se referă numai la **c.p.** pură, iar nu și la **c.p.** simple (cu excepția donațiilor) și că ea vizează numai condiția suspensivă, nu și condiția rezolutorie. Prin urmare, obligația contractată sub condiție rezolutorie potestativă (fie pură, fie simplă) este valabilă [v. și *condiție*].

condiție potestativă pură (pur potestativă), v. *condiție potestativă.*

condiție potestativă simplă, v. *condiție potestativă.*

condiție pozitivă, varietate de condiție care se distinge prin aceea că efectele obligației sunt subordonate îndeplinirii evenimentului viitor și incert. Realizarea **c.p.** are loc (conform art. 1011 C. civ.) atunci când evenimentul se produce așa cum au înțeles părțile această împrejurare. În cazul în care ele au fixat un termen pentru îndeplinirea condiției, aceasta urmează să fie considerată realizată numai dacă evenimentul s-a produs înăuntrul termenului fixat. Condiția se consideră nerealizată (sau căzută) dacă evenimentul respectiv nu se produce sau se produce ulterior expirării termenului convenit de părți. Când nu a fost fixat un termen fatidic pentru realizarea condiției, aceasta nu se consideră căzută decât în momentul în care este certă imposibilitatea realizării evenimentului scontat. Codul civil prevede că atunci când nerealizarea condiției se datorează faptei debitorului care a împiedicat realizarea, condiția se consideră realizată (art. 1014) [v. și *condiție negativă*].

condiție rezolutorie, condiție de a cărei îndeplinire depinde desființarea actului juridic civil. O astfel de condiție poate fi formulată după cum urmează: acest contract de locațiune își încetează efectele pe data reîntoarcerii în țară a fratelui locatorului, chiar dacă la acea dată termenul pentru care el a fost încheiat încă nu va fi împlinit. Privite în raport cu situațiile posibile, efectele **c.r.** se înfățișează astfel: *A. Pendente conditione.* **C.r.** nu afectează executarea obligației, ci numai stingerea acesteia din urmă. În consecință, cât timp condiția este *pendente* (în perioada în care realizarea sa este îndoielnică) obligația sub **c.r.** se analizează ca o obligație pură și simplă; numai stingerea ei este condiționată. Este motivul pentru care legea (art. 1019 C. civ.) dispune că o asemenea condiție nu suspendă executarea obligației, ci doar îl obligă pe creditor la restituirea a ceea ce a primit, în cazul survenirii evenimentului prevăzut prin condiție. *B. Deficiente conditione.* Nerealizarea condiției rezolutorii face ca obligația să se consolideze ca o obligație pură și simplă și să producă în continuare efecte corespunzătoare, care nu vor mai fi puse sub semnul incertitudinii pentru viitor, întrucât posibilitatea stingerii obligației prin îndeplinirea condiției a dispărut. Efectele produse de obligația respectivă în trecut primesc, astfel, deplină consolidare, iar cele viitoare se vor produce ca și cum acea obligație ar fi fost întotdeauna pură și simplă. *C. Eveniente conditione.* Realizarea condiției rezolutorii face să înceteze efectele obligației afectate și, chiar mai mult, determină stingerea acelei obligații. În această ipoteză, condiția se consideră realizată nu din ziua producerii evenimentului, ci chiar din momentul nașterii obligației. Prin realizarea condiției se pune capăt efectelor produse de

obligația respectivă în trecut; acestea sunt total neutralizate, astfel încât se consideră că obligația care le-a generat nici nu a existat și că, deci, ele nici nu ar fi putut să fie produse. Această regulă nu are însă valoare absolută; ea primește confirmare deplină numai pentru contractele ce produc efecte imediate, nu și pentru cele cu efecte succesive. Astfel, în cazul locațiunii, retroactivitatea efectelor **c.r.** nu este de natură să desființeze anumite consecințe deja consumate, precum faptul folosirii în trecut a bunului de către locatar. Desființând pentru trecut efectele obligației, realizarea **c.r.** estompează, totodată, cum de altfel este și firesc, producerea de către obligația afectată a oricăror efecte pentru viitor; o obligație inexistentă nu poate genera niciun efect. Codul civil român (art. 1020) prevede că în contractele sinalagmatice, **c.r.** este întotdeauna subînțeleasă, pentru cazul neexecutării de către una din părți a obligației asumate față de cealaltă parte [v. și *condiție; condiție suspensivă*].

condiție suspensivă, condiție de a cărei îndeplinire depinde nașterea actului juridic (sau, în alți termeni, perfectarea actului). Are un astfel de caracter, spre exemplu, asumarea de către părți a obligației de a vinde, respectiv de a cumpăra un imobil, dacă vânzătorul se va muta într-o altă localitate într-un interval de 3 luni de la data când a fost asumată această obligație. Codul civil român dispune că obligația sub **c.s.** este aceea care depinde de un eveniment viitor și incert; obligația condițională se perfectează numai după împlinirea evenimentului (art. 1017). **C.s.** comportă efecte complexe. În raport cu cele trei ipoteze ale situației sale, aceste efecte sunt următoarele: *A. Pendente conditione.* **C.s.** întârzie nașterea și existența obligației. Obligația sub **c.s.** nu este în realitate o obligație, iar participanții la un asemenea raport juridic nu pot fi numiți, pe drept cuvânt, creditor și debitor, deoarece raportul juridic respectiv încă nu a fost stabilit. Mai multe consecințe decurg din această împrejurare, și anume: întrucât obligația încă nu există, creditorul nu poate cere executarea ei. Este posibil ca respectiva obligație să nu existe nici în viitor, în ipoteza în care realizarea condiției nu se produce; debitorul nu datorează nimic *pendente conditione.* De aceea, în cazul în care plătește din eroare înainte de îndeplinirea condiției, el are îndreptățirea să pretindă restituirea plății făcute, care se analizează ca o plată nedatorată; prescripția extinctivă începe să curgă abia din momentul realizării condiției. Este ceea ce rezultă din art. 1885 alin. (1) C. civ., care dispune că „prescripția unei creanțe condiționale sau cu termen nu poate începe decât în momentul când s-a împlinit condiția sau a expirat termenul". În cazul obligației ce are ca obiect un lucru individual determinat, riscurile pierderii sau pieirii lucrului *pendente conditione*

rămân în sarcina debitorului, obligat sub **c.s.** să dea lucrul respectiv [art. 1018 alin. (1) C. civ.]. Prin urmare, odată cu pieirea lucrului și ca efect al acestei împrejurări, se stinge obligația privind acel lucru, iar debitorul suportă singur consecințele pieirii. Transpunând această constatare în planul practicii, vom conchide că în cazul unei vânzări condiționale pieirea lucrului vândut *pendente conditione* are efect liberator pentru cumpărător cât privește obligația de plată a prețului. Soluția este logică, deoarece **c.s.**, împiedicând însăși nașterea obligației, așa-zisul cumpărător sau creditor nu este un veritabil cumpărător sau creditor, câtă vreme condiția este *pendente* și ca urmare rămâne în afara domeniului de aplicare a regulii *res perit debitori*. Regula instituită de art. 1018 alin. (1) C. civ., potrivit căreia riscurile sunt în sarcina debitorului, primește aplicare numai în cazul pierii totale a lucrului; ea nu primește incidență și în ipoteza deteriorării sau pieirii parțiale a lucrului. Această ipoteză, după cum rezultă din cuprinsul art. 1018 alin. (3) C. civ., se situează în sfera de aplicare a regulii *res perit creditori*. Într-adevăr, textul menționat dispune că atunci când lucrul s-a deteriorat fără culpa debitorului, creditorul este obligat să-l primească în starea în care se găsește, fără scădere de preț, ceea ce înseamnă că de această dată legiuitorul a deplasat riscurile de la debitor la creditor. Situația este însă diferită în cazul în care deteriorarea lucrului se datorează culpei debitorului. Potrivit art. 1018 alin. (4) C. civ., ori de câte ori deteriorarea lucrului este ocazionată de culpa debitorului, creditorul este îndreptățit fie să ceară desființarea obligației, fie să primească lucrul în starea în care se găsește și să-i pretindă debitorului plata de daune-interese. Desigur, textul vizează prin excelență situația în care condiția s-a realizat ulterior, întrucât dacă aceasta nu se realizează nici obligația nu poate lua ființă. Dat fiind faptul că în prezența **c.s.** nașterea obligației este împiedicată, obligația neavând având o existență actuală până la realizarea condiției, o legitimă întrebare devine inevitabilă: cum se reflectă în patrimoniile părților raportului juridic obligațional această situație? Răspunsul la această întrebare a reținut că, deși obligația nu are o existență actuală, există totuși speranța că obligația se va naște *spes est debitum iri*, speranță ce are o existență juridică actuală, care creează un drept condițional în patrimoniul creditorului și o sarcină condițională în patrimoniul debitorului. Drepturile și obligațiile condiționale constituie o perspectivă juridică susceptibilă de transformare într-o realitate juridică. Această perspectivă juridică este creată prin voința părților, care determină, totodată, și circumstanțele în care însăși perspectiva se poate converti într-o realitate juridică. Creditorul obligației condiționale poate face *pendente conditione* acte conservatorii pentru protejarea și

conservarea dreptului său, precum: întreruperea unei prescripții; înscrierea unei ipoteci; transcrierea titlului său; solicitarea unei verificări de scripte etc. Totodată, el poate exercita, prin intermediul acțiunii oblice, drepturile debitorului, deoarece această acțiune are caracterul unei măsuri de conservare. Un astfel de creditor nu poate exercita însă acțiunea pauliană. Dreptul condițional al creditorului este transmisibil cu caracterul său eventual. O asemenea transmisiune este valabilă atât când se face *mortis causa* (ipoteză la care se referă art. 1015 C. civ.), cât și atunci când se face prin acte *inter vivos*. De la această regulă se admite o singură excepție, și anume: beneficiul unui legat condițional revine strict personal legatarului, iar dacă acesta încetează din viață înaintea împlinirii condiției, legatul se stinge, iar moștenitorii legatarului nu profită de realizarea ulterioară a condiției. *B. Deficiente conditione.* Nerealizarea condiției suspensive antrenează imposibilitatea convertirii obligației condiționale în obligație pură și simplă. În alți termeni, perspectiva juridică nu se poate transforma în realitate juridică, obligația propriu-zisă neputând lua ființă și neavând existență în viitor. Se presupune că obligația n-a existat niciodată, iar eventualele prestații îndeplinite în vederea realizării condiției rămân fără suport juridic și sunt supuse restituirii. *C. Eveniente conditione.* Prin realizarea **c.s.** obligația se consolidează, convertindu-se într-o obligație pură și simplă, cu toate consecințele aferente acestei mutații. **C.s.** se consideră îndeplinită nu din ziua realizării ei în fapt, ci din chiar momentul perfectării raportului juridic obligațional. În consecință, se consideră că din acel moment obligația a dobândit existență juridică efectivă. Se verifică astfel efectul specific condiției, prin care aceasta se deosebește de termen, anume retroactivitatea ei [v. și *condiție; condiție rezolutorie*].

condiții ale actului juridic civil, expresie ce desemnează, la modul general, elementele actului juridic civil. Condițiile esențiale pentru validitatea unei convenții sunt capacitatea de a contracta, consimțământul valabil al părților ce se obligă, un obiect determinat și o cauză licită (art. 948 C. civ.). **C.a.j.c.** pot fi clasificate după cum urmează: *a)* în funcție de aspectul la care se referă, se disting: condiții de fond și condiții de formă; corespunzător aceluiași criteriu, se face distincție între condiții intrinseci (care în realitate sunt condițiile de fond) și condiții extrinseci (care în realitate sunt condițiile de formă); *b)* în raport cu obligativitatea sau neobligativitatea lor, **c.a.j.c.** pot fi condiții esențiale și condiții neesențiale; *c)* corespunzător sancțiunii prevăzute pentru nerespectarea lor, există: condiții de validitate și condiții de eficacitate. Fiecare **c.a.j.c.** poate fi calificată în raport cu fiecare din cele trei criterii de clasificare menționate. Spre exemplu, capacitatea

de a încheia actul juridic civil este, în acelaşi timp, o condiţie de fond, de validitate şi esenţială. Cerinţa formei solemne este însă numai pentru actele solemne o condiţie de formă şi de validitate, dar nu şi pentru actele consensuale şi reale.

condiţii de eficacitate, specie de condiţii ale actului juridic civil care se distinge prin aceea că nerespectarea lor atrage ineficienţa actului juridic. Spre exemplu, neîndeplinirea formalităţilor de publicitate prevăzute de lege cu privire la dobândirea drepturilor reale imobiliare face ca acele drepturi să fie inopozabile faţă de terţi [v. şi *condiţii ale actului juridic civil*].

condiţii de fond, sintagmă ce desemnează acele condiţii ale actului juridic civil care privesc conţinutul acestuia. Au acest caracter: capacitatea, consimţământul, obiectul şi cauza actului juridic civil [v. şi *condiţii ale actului juridic civil*].

condiţii de formă, sintagmă ce desemnează acele condiţii ale actului juridic civil care se referă la exteriorizarea voinţei juridice a părţilor de a încheia actul juridic civil concret avut în vedere. Ele vizează forma actului juridic civil şi, în funcţie de natura actului juridic civil, pot dobândi caracterul unor cerinţe de validitate *(ad validitatem)* a acestuia sau a unor cerinţe de probaţiune *(ad probationem)* a lui ori, în fine, a unor cerinţe de opozabilitate faţă de terţi a actului juridic civil [v. şi *condiţii ale actului juridic civil*].

condiţii de validitate, condiţii ale actului juridic civil care, având caracter esenţial, la încheierea lui trebuie strict îndeplinite, în caz contrar fiind afectată însăşi valabilitatea actului juridic. Absenţa oricăreia dintre ele este sancţionată cu nulitatea actului juridic. **C.v.** sunt, totodată, condiţii de fond şi condiţii esenţiale [v. şi *condiţii ale actului juridic civil*].

condiţii esenţiale, denumire generică dată acelora dintre condiţiile actului juridic civil pe care legea le cere imperativ pentru chiar valabilitatea actului. Lipsa unei **c.e.** antrenează invaliditatea actului juridic civil. Au acest caracter toate condiţiile de fond ale actului juridic civil [v. şi *condiţii de fond; condiţii ale actului juridic civil*].

condiţii extrinseci, v. *condiţii ale actului juridic civil.*

condiţii intrinseci, v. *condiţii ale actului juridic civil.*

condiţii întâmplătoare, v. *condiţii neesenţiale.*

condiţii neesenţiale, denumire generică dată acelora dintre condiţiile actului juridic civil care, nefiind strict necesare pentru validitatea actului în sine, pot fi prezente sau pot lipsi la încheierea lui, fără ca prezenţa sau absenţa lor să influenţeze într-un fel oarecare valabilitatea actului juridic. Are acest caracter, bunăoară, forma scrisă a actului juridic, în toate

cazurile când aceasta nu este cerută de lege ca o condiție de valabilitate a acestuia [sin. *condiții întâmplătoare;* v. și *condiții ale actului juridic civil*].

confiscare, mod specific de dobândire a proprietății de stat, cu caracter de sancțiune, constând în trecerea forțată, cu titlu gratuit, în proprietatea statului a unor bunuri, în temeiul unei hotărâri judecătorești sau al unei decizii administrative. Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor prevede ca sancțiune contravențională complementară confiscarea bunurilor destinate, folosite sau rezultate din contravenții. În toate situațiile agentul constatator va descrie în procesul-verbal bunurile supuse confiscării și va lua în privința lor măsurile de conservare sau de valorificare prevăzute de lege, făcând mențiunile corespunzătoare în procesul-verbal. Confiscarea se aduce la îndeplinire de organul care a dispus această măsură. Codul penal reglementează confiscarea specială, ca măsură de siguranță, cu referire la următoarele bunuri: *a)* bunurile produse prin săvârșirea faptei prevăzute de legea penală; *b)* bunurile care au fost folosite, în orice mod, la săvârșirea unei infracțiuni, dacă sunt ale infractorului sau dacă, aparținând altei persoane, aceasta a cunoscut scopul folosirii lor. Această măsură nu poate fi dispusă în cazul infracțiunilor săvârșite prin presă; *c)* bunurile produse, modificate sau adaptate în scopul săvârșirii unei infracțiuni, dacă au fost utilizate la comiterea acesteia și dacă sunt ale infractorului. Când bunurile aparțin altei persoane confiscarea se dispune dacă producerea, modificarea sau adaptarea a fost efectuată de proprietar ori de infractor cu știința proprietarului; *d)* bunurile care au fost date pentru a determina săvârșirea unei fapte sau pentru a răsplăti pe făptuitor; *e)* bunurile dobândite prin săvârșirea faptei prevăzute de legea penală, dacă nu sunt restituite persoanei vătămate și în măsura în care nu servesc la despăgubirea acesteia; *f)* bunurile a căror deținere este interzisă de lege.

conflict de răspunderi, situație în care săvârșirea faptei ilicite păgubitoare ce are loc într-un concurs de circumstanțe a căror prezență determină, potrivit legii, posibilitatea intervenției mai multor specii de răspundere civilă, victima poate opta pentru oricare din acele specii, în vederea obținerii reparării prejudiciului suferit. Astfel, atunci când, pe de o parte, sunt întrunite condițiile răspunderii pentru lucrurile neînsuflețite sau cele ale răspunderii pentru altul, iar pe de altă parte, s-ar putea dovedi și o culpă în sarcina celui chemat să răspundă, victima are dreptul să aleagă între acțiunea în responsabilitate pentru lucruri sau respectiv pentru altul și acțiunea în responsabilitate pentru fapta proprie a pârâtului. Niciuna dintre speciile de răspundere aflate în concurs nu este subsidiară celeilalte; împrejurarea

că victima poate dovedi culpa celui chemat să răspundă nu anulează posibilitatea pe care acesta o are de a obține repararea prejudiciului încercat, utilizând calea mai lesnicioasă a răspunderii pentru lucruri sau a răspunderii pentru altul. Tot astfel, în cazul în care cel chemat să răspundă cumulează în persoana sa atât calitatea de comitent, cât și pe cea de paznic al lucrului prin utilizarea căruia prepusul aflat în îndeplinirea unor sarcini de serviciu a păgubit pe un terț, acesta din urmă are alegerea între regulile răspunderii comitentului pentru fapta prepusului și regulile răspunderii pentru lucrurile neînsuflețite. Dreptul victimei de a opta între răspunderile în conflict se fondează pe ideea că legiuitorul a consacrat fiecare din aceste răspunderi exclusiv în interesul victimei prejudiciate, care singură are beneficiul lor; nimeni nu poate obliga victima, dacă sunt întrunite concomitent condițiile mai multor specii de răspundere civilă, să recurgă la regulile uneia dintre acestea, interzicându-i să se prevaleze de regulile celeilalte, pentru obținerea reparațiunii [v. și *cumul de răspunderi*].

confuziune, 1. mijloc legal de stingere a unei obligații, caracterizat prin reunirea în aceeași persoană a dublei calități de creditor și de debitor în cadrul aceluiași raport juridic obligațional. **C.** operează stingerea obligației, deoarece orice raport juridic presupune, în mod necesar, participarea a cel puțin două subiecte de drept distincte. Existența unui raport juridic obligațional este de neconceput numai în prezența unui singur subiect de drept. Creditorul care dobândește și calitatea de debitor al aceleiași obligații (sau invers) s-ar afla, în cazul menținerii obligației, în raport juridic cu el însuși, ceea ce este de neconceput. Frecvent, **c.** survine în raporturile dintre persoane fizice chemate la aceeași moștenire. În acest caz, unul dintre subiectele raportului de obligație succede celuilalt, acceptând pur și simplu succesiunea. **C.** nu poate însă opera atunci când succesiunea a fost acceptată sub beneficiu de inventar și nici în situația în care creditorii succesiunii obțin separația de patrimonii. Între persoane juridice, de regulă, **c.** intervine cu prilejul reorganizării lor prin comasare (fie că aceasta se realizează prin fuziune, fie că se înfăptuiește prin absorbție). Concomitent cu stingerea obligației principale, **c.** operează și stingerea accesoriilor acesteia. În cazul în care **c.** operează numai în persoana unui codebitor solidar, creanța se stinge numai pentru partea acestuia, ceilalți codebitori solidari continuând să rămână obligați pentru restul. Dacă realizarea **c.** are loc între creditor și fidejusor, ea antrenează doar stingerea obligației fidejusorului. Uneori legea limitează efectul extinctiv al **c.** Așa se întâmplă atunci când debitorul succede creditorului; creanța acestuia din urmă, deși stinsă, este luată în considerare la calculul activului succesoral în vederea

determinării rezervei și a cotității disponibile. **C.** este inoperantă cu privire la creanța asupra căreia există înființată o poprire ce o indisponibilizează. În ipoteza când actul juridic prin efectul căruia debitorul a dobândit și calitatea de creditor al aceleiași obligații (sau invers) este desființat retroactiv prin efectul nulității sau al rezoluției, se desființează prin ricoșeu și efectul extinctiv al **c.**, obligația renăscând *ex tunc*. Dacă intervine o cauză de încetare a **c.** numai pentru viitor (cum este, bunăoară, o nouă reorganizare prin divizare) efectele produse de **c.** anterior se mențin; **2.** formă a accesiunii mobiliare care constă în amestecul a două materii ce aparțin unor proprietari diferiți și formarea, pe această cale, a unui obiect nou, în alcătuirea căruia materiile reunite nu se mai pot distinge. Dacă una din cele două materii, prin valoarea, cantitatea ei, poate fi considerată ca principală, iar cealaltă, raportată la criteriile menționate, ca accesorie, lucrul nou format aparține proprietarului materiei principale, care însă are obligația de a-l despăgubi pe celălalt proprietar, plătindu-i contravaloarea materiei ce i-a aparținut. În cazul în care niciuna din materii nu poate fi considerată principală, proprietarul care a ignorat că un altul întrebuințează materia sa la amestec poate cere desfacerea amestecului respectiv, spre a-și relua materia sa, cu condiția ca desfacerea să se poată efectua fără pagubă; dacă aceasta nu este posibil, lucrul va aparține în indiviziune tuturor proprietarilor materiilor din amestec, fiecăruia în proporție cu cantitatea, calitatea și valoarea materiei sale.

conjunctiv, v. *obligații conjunctive.*

conosament, înscris formal utilizat în transportul de mărfuri pe apă, prin care armatorul (cărăușul) confirmă expeditorului primirea pentru transport a mărfurilor menționate și se obligă să le predea la o anumită destinație. **C.** este un titlu de credit reprezentativ al mărfurilor încărcate pe vapor, conferind posesorului său dreptul de a dispune de acele mărfuri. Transmiterea **c.** în formele prevăzute de lege semnifică transmiterea însăși a partidei de mărfuri menționate în cuprinsul său.

consangvini, v. *consângeni.*

consângeni, termen prin care se desemnează frații și surorile ce au același tată, dar care provin din mame diferite [v. și *uterini*].

consemnațiune, termen prin care se desemnează, în mod generic, depunerea de către debitor la C.E.C. a sumei de bani sau a valorilor ce formează obiectul unei plăți pe care, în mod nejustificat, creditorul refuză să o primească. În cazul în care **c.** este precedată de oferta reală de plată, ea produce ca efect liberarea debitorului (precum și a codebitorului și fidejusorului), deoarece ține loc de plată. Stingerea obligației principale, ca și a obligațiilor accesorii acesteia

nu va avea loc însă dacă, până la primirea de către creditor a sumei sau până la rămânerea definitivă a hotărârii de validare a **c.**, debitorul retrage suma consemnată. Din momentul validării definitive a **c.**, debitorul nu mai poate retrage suma consemnată decât cu consimțământul creditorului. Acesta din urmă consimțind la retragerea sumei consemnate de către debitor, pierde toate garanțiile care însoțeau creanța respectivă.

consensual, v. *contract consensual; principiul consensualismului.*

consensualism, principiu ce guvernează, în sistemul Codului civil român, încheierea actelor juridice civile și de specificul căreia este recunoașterea valabilității contractului încheiat prin simplul acord de voință al părților, indiferent de forma în care acestea se exteriorizează [v. și *consimțământ, principiul consensualismului*].

conservare, v. *act de conservare.*

consignație, v. *contract de consignație.*

consimțământ, 1. componentă esențială a voinței juridice ce dă expresie hotărârii subiectului de drept de a încheia actul juridic și deci a se obliga juridicește. Formarea voinței juridice, în conținutul căreia, alături de **c.**, se află și scopul sau cauza, este un proces psihologic complex ce are ca premisă nevoia resimțită de om și dorința acestuia de a o satisface. Această nevoie este reflectată de individ pe plan mental și, de vreme ce s-a produs o atare reflectare, apare necesitatea de a se reflecta, în același plan, și mijlocul de satisfacere a acelei nevoi. Dobândește astfel contur dorința satisfacerii nevoii respective. Dar această dorință, în majoritatea cazurilor, nu este singură, ci se confruntă cu numeroase alte dorințe și tendințe ale individului, multe dintre ele contradictorii. În acest context, începe a doua fază a procesului psihologic, anume deliberarea, ce comportă analiza avantajelor și dezavantajelor pe care dorințele aflate în concurs și mijloacele de realizare a lor le prezintă. În cele din urmă, se conturează unul dintre motive ca fiind determinant și ca urmare se depășește faza deliberării, trecându-se la adoptarea hotărârii de încheiere a actului juridic civil. Întregul proces psihologic finalizat prin adoptarea hotărârii de încheiere a actului juridic civil are caracter intern și se manifestă ca un fapt psihologic. Dar pentru realizarea scopului urmărit, este necesar ca faptul psihologic să se transforme în fapt social, ceea ce se poate realiza însă numai prin exteriorizarea hotărârii luate. În planul dreptului civil, prezintă relevanță din întregul conținut al procesului psihologic consumat numai două elemente, și anume: hotărârea exteriorizată și motivul determinant. Cea dintâi constituie însuși **c.**; cel de-al doilea formează cauza sau scopul actului juridic civil. Voința juridică este guvernată de două principii funda-

mentale, şi anume: principiul autonomiei de voinţă (numit şi principiul libertăţii actelor juridice civile) şi principiul voinţei reale (numit şi principiul voinţei interne). Cel dintâi este consacrat de Codul civil român (art. 969) prin formula „convenţiile legal făcute au putere de lege între părţile contractante", precum şi prin formula „nu se poate deroga prin convenţii sau dispoziţii particulare de la legile care interesează ordinea publică şi bunele moravuri" (art. 5). Dacă se respectă legea şi bunele moravuri, participanţii la circuitul civil sunt liberi să încheie orice convenţii sau să facă actele juridice unilaterale pe care le doresc. Principiul libertăţii actelor juridice civile este limitat numai prin ordinea publică şi bunele moravuri. Cât priveşte principiul voinţei reale (sau interne), acesta cere ca între elementul intern, de factură psihologică, şi cel extern, de factură socială, să existe o perfectă concordanţă. În concepţia legiuitorului român, consacrată prin Codul civil, primează voinţa reală (internă). Totodată, Codul civil consacră ca excepţii de la principiul voinţei reale, următoarele ipoteze: *a)* în caz de simulaţie, faţă de terţi produce efecte actul aparent (public), deşi el nu dă expresie voinţei reale; *b)* în materie de probaţiune, are prioritate proba prin înscrisuri faţă de proba testimonială, chiar dacă cele constatate prin înscrisurile respective nu reflectă voinţa reală a părţilor; **2.** condiţie esenţială (de fond şi generală) a actului juridic civil, care se concretizează în hotărârea subiectului de drept de a încheia un act juridic civil, manifestată în planul relaţiilor sociale, adică exteriorizată. În acest înţeles, **c.** vizează atât voinţa exteriorizată a uneia din părţile actului juridic bilateral, cât şi voinţa exteriorizată a celui care încheie un act juridic unilateral. Pentru a fi valabil, **c.** trebuie să îndeplinească următoarele condiţii cumulative: *a) să provină de la o persoana cu discernământ.* Actul juridic civil fiind, prin esenţa sa, un act conştient, subiectul de drept care îl încheie trebuie să aibă puterea de a discerne valoarea socială şi semnificaţia juridică a consecinţelor juridice pe care le generează manifestarea sa de voinţă. Prezenţa ori lipsa discernământului constituie o stare de fapt, în vreme ce capacitatea subiectului de drept de a încheia actul juridic reprezintă o stare de drept. Persoana fizică ce are capacitate deplină este prezumată ca având şi discernământul necesar pentru a încheia actele juridice corespunzătoare capacităţii ei. Incapabilul (adică minorul în vârstă de până la 14 ani şi interzisul judecătoresc) este prezumat ca fiind lipsit de discernământ. Minorul în vârstă de la 14 la 18 ani este o persoană cu discernământ în formare. Cât priveşte persoana juridică, aceasta nu ridică probleme, deoarece reprezentantul ei este întotdeauna o persoană cu discernământ. Pentru minorul în vârstă de până la 14 ani, ca şi pentru interzisul judecătoresc, lipsa de discernământ constituie

incapacitatea legală. Există însă și situații în care persoana se află în incapacitate naturală, deși din punct de vedere legal ea este considerată capabilă. Astfel, cel aflat într-o stare de beție avansată, somnambulul, cel aflat în stare de hipnoză, ca și cel stăpânit de o puternică stare de tulburare sufletească (mânie, emoție, răbufnire de ură acumulată etc.) este lipsit temporar de discernământ și deci de o voință conștientă. De aceea, pe drept cuvânt, jurisprudența a statuat că cel ce face un testament trebuie să aibă discernământ în chiar momentul redactării actului juridic respectiv și că instanța trebuie să anuleze un astfel de act, dacă se constată că dispunătorul era lipsit în acel moment de o voință conștientă. Într-o atare ipoteză însă, este necesar ca dovada lipsei de discernământ să fie neechivocă; *b) să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice*; această condiție nu este îndeplinită în următoarele situații: când manifestarea de voință s-a făcut în glumă, de pură curtoazie, din prietenie sau din complezență; când manifestarea de voință este prea vagă; când manifestarea de voință a fost făcută cu o rezervă mintală, cunoscută de către celălalt contractant; *c) consimțământul să fie exteriorizat.* Hotărârea de a încheia actul juridic dobândește relevanță juridică numai prin exteriorizarea ei de către subiectul de drept. Exteriorizarea manifestării de voință este dominată de principiul consensualismului, în armonie cu care părțile au deplină libertate să aleagă forma de exteriorizare a voinței lor. Simpla manifestare de voință este suficientă pentru formarea valabilă a actului juridic civil, legea neinstituind, ca regulă, nicio cerință specială de formă. Prin excepție, în cazul actelor solemne, manifestarea de voință trebuie să se facă într-o formă specială (și anume să fie constatată printr-un înscris autentic). Manifestarea de voință poate fi exteriorizată în ce privește unele acte juridice (cum este, bunăoară, acceptarea moștenirii) fie într-o manieră expresă, fie într-o manieră tacită, iar cu privire la alte acte juridice (cum sunt cele solemne) numai de o manieră expresă. **c.** poate fi exteriorizat în cele mai diverse moduri: în scris, verbal, prin gesturi sau prin săvârșirea unor fapte concludente, neechivoce. În principiu, tăcerea nu are valoare de **c.** exteriorizat. Prin excepție, ea valorează totuși **c.** în următoarele cazuri: când legea prevede expres aceasta; când i se atribuie, prin voința expresă a părților, o anumită semnificație juridică; când tăcerea are valoare de **c.** potrivit cutumei existente; când oferta de a încheia un act juridic civil (de pildă, un contract) este făcută exclusiv în interesul destinatarului ei; *d) să nu fie alterat printr-un viciu de* **c.** Pentru a fi valabil, **c.** trebuie să fie dat în deplină cunoștință de cauză și să fie liber exprimat, de către subiectul de drept. Împrejurările care îngrădesc fie libertatea de exprimare a lui, fie posibilitatea de a fi exprimat în cunoștință de cauză alterează

voinţa juridică, viciază **c.** Sunt vicii de **c.**: eroarea, dolul (viclenia), violenţa şi leziunea; **3.** acord de voinţă între două sau mai multe subiecte de drept (persoane fizice sau persoane juridice) care convin să încheie împreună un contract sau alt act bilateral (sau multilateral). În această accepţie, **c.** se exprimă prin oferta fermă de a contracta, făcută de una din părţi şi prin acceptarea pură şi simplă a respectivei oferte de către cealaltă parte (care este destinatarul ofertei). Acordul de voinţă dă expresie concordanţei depline între voinţa juridică a celor două părţi [v. şi *contract; vicii de consimţământ*].

consimţământ al părinţilor fireşti la adopţie, condiţie de fond pentru încheierea actului juridic al adopţiei unui minor. Consimţământul la adopţie trebuie să fie dat de către părinţii fireşti ai copilului. În cazul adopţiei copilului şi de către soţul adoptatorului, consimţământul trebuie exprimat de către soţul care este deja părinte adoptator al copilului. Părintele sau părinţii decăzuţi din drepturile părinteşti sau cărora li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părinteşti păstrează dreptul de a consimţi la adopţia copilului. Consimţământul reprezentantului legal este obligatoriu. Dacă unul dintre părinţii fireşti este decedat, necunoscut, declarat, în condiţiile legii, mort sau dispărut, pus sub interdicţie, precum şi dacă se află, din orice împrejurare, în imposibilitate de a-şi manifesta voinţa, consimţământul celuilalt părinte este îndestulător. Consimţământul părinţilor fireşti ai copilului nu este necesar dacă ambii părinţi sunt decedaţi, necunoscuţi, declaraţi, în condiţiile legii, morţi sau dispăruţi, puşi sub interdicţie, precum şi dacă se află, din orice împrejurare, în imposibilitate de a-şi manifesta voinţa, precum şi în cazul în care adoptatul este major. În mod excepţional, instanţa judecătorească poate trece peste refuzul părinţilor fireşti de a consimţi la adopţia copilului, dacă se dovedeşte, prin orice mijloc de probă, că aceştia refuză în mod abuziv să-şi dea consimţământul la adopţie şi instanţa apreciază că adopţia este în interesul superior al copilului, ţinând seama şi de opinia acestuia, cu motivarea expresă a hotărârii în această privinţă. Părinţii fireşti ai copilului trebuie să consimtă la adopţie în mod liber, necondiţionat şi numai după ce au fost informaţi în mod corespunzător asupra consecinţelor adopţiei, în special asupra încetării legăturilor de rudenie ale copilului. Direcţia în a cărei rază teritorială locuiesc părinţii fireşti sau, după caz, tutorele este obligată să asigure consilierea şi informarea acestora înaintea exprimării de către aceştia a consimţământului la adopţie şi să întocmească un raport în acest sens. Consimţământul părinţilor fireşti se dă în faţa instanţei judecătoreşti odată cu soluţionarea cererii de deschidere a procedurii adopţiei. În cazul adopţiei copilului de către soţul părintelui său, consimţă-

mântul părintelui firesc se dă în formă autentică prin act notarial. Consimţământul la adopţie al părinţilor fireşti ai copilului poate fi dat numai după trecerea unui termen de 60 de zile de la data naşterii copilului înscrisă în certificatul de naştere. Părintele firesc poate revoca consimţământul în termen de 30 de zile de la data exprimării lui în condiţiile legii [v. şi *adopţie*].

consimţământ la căsătorie al viitorilor soţi, condiţie de fond, esenţialmente necesară pentru încheierea valabilă a căsătoriei, presupunând manifestarea, în formele prevăzute de lege, a voinţei juridice a fiecăruia dintre viitorii soţi de a se căsători împreună. Valabilitatea lui necesită îndeplinirea a două condiţii cumulative, şi anume: *a) să fie liber exprimat* (adică nealterat prin vicii de consimţământ). Poate fi considerat liber numai **c.c.v.s.** concretizat în declaraţia făcută de fiecare dintre viitorii soţi în faţa ofiţerului de stare civilă, în sensul că doreşte să se căsătorească cu celălalt şi numai dacă această declaraţie este o manifestare a voinţei şi a dorinţei sale conştiente şi libere, exprimate din proprie iniţiativă, reflectând propria sa convingere, fără ca persoana respectivă să fie supusă vreunei constrângeri fizice sau psihice într-un atare scop. Violenţa viciază **c.c.v.s.** ori de câte ori exercitarea ei are un rol determinant pentru exprimarea de către unul dintre viitorii soţi a voinţei de a se căsători cu celălalt. Nu se consideră viciat prin violenţă **c.c.v.s.** dat sub imperiul unei temeri reverenţioase, ce decurge din sentimentul de respect pe care copiii îl păstrează firesc faţă de părinţi ori alţi ascendenţi ai lor, precum şi din obligaţia morală pe care ei o resimt cu referire la necesitatea de a respecta îndemnurile sau sfaturile acestora; *b) să fie dat în cunoştinţă de cauză.* **C.c.v.s.** îndeplineşte această condiţie numai atunci când fiecare dintre cei doi care intenţionează să încheie căsătoria îşi exprimă voinţa în acest sens, având o percepţie corectă a realităţii. Alterarea acestei percepţii prin eroare sau prin dol viciază consimţământul şi antrenează nevalabilitatea exprimării lui. Cu referire la încheierea căsătoriei, eroarea constituie un viciu de consimţământ de natură să antreneze anularea căsătoriei numai în cazul în care ea vizează identitatea fizică a celuilalt soţ. Este irelevantă orice altă eroare vizând calităţile fizice sau morale, caracterul ori temperamentul, pregătirea şcolară sau profesională, gradul de cultură, starea materială, convingerile religioase etc. ale celuilalt soţ. Cât priveşte dolul, acesta este viciu de consimţământ în materia căsătoriei numai dacă are caracter de dol principal, ce provoacă o eroare în absenţa căreia persoana în cauză nu ar fi încheiat căsătoria. Manoperele dolosive trebuie să se refere exclusiv la calităţile personale ale viitorului soţ. Prezintă relevanţă în acest sens

însă numai acele dintre calităţile personale ale acestuia care au fost determinante sub aspect subiectiv (afectiv) pentru încheierea căsătoriei de către cel ce invocă dolul, precum şi calităţile personale care obiectiv sunt necesare pentru încheierea căsătoriei. De pildă, constituie dol ascunderea cu viclenie de către unul din soţi a maladiei grave şi de durată de care este suferind, prezentând în acest sens acte medicale false. Totodată, prezintă relevanţă şi dolul reticent, constând în inducerea în eroare a unui soţ prin trecerea sub tăcere de către celălalt soţ a unor situaţii pe care dacă le-ar fi cunoscut putea să le ia în consideraţie ca motivaţie a refuzului de încheiere a căsătoriei. Spre exemplu, trecerea sub tăcere a faptului că suferă de o malformaţie congenitală care-l face inapt pentru o viaţă sexuală normală, sau a faptului că suferă de o maladie psihică ireversibilă, sau chiar a faptului că respectiva maladie a atins în ce-l priveşte un anumit stadiu de evoluţie; *c) să fie actual.* Este actual numai **c.c.v.s.** care a fost dat la momentul încheierii căsătoriei, în faţa ofiţerului de stare civilă şi numai dacă a fost dat personal, simultan şi în mod public. Are caracter personal numai consimţământul dat direct de fiecare dintre viitorii soţi, deoarece încheierea căsătoriei este incompatibilă cu reprezentarea. Caracterul simultan al consimţământului se realizează prin exprimarea lui de către fiecare dintre viitori soţi în faţa ofiţerului de stare civilă, unul imediat după celălalt, în cadrul aceleiaşi ceremonii. **C.c.v.s.** este public numai dacă locul unde se consumă încheierea căsătoriei este deschis accesului liber pentru orice persoană [v. şi *căsătorie; nulitatea căsătoriei*].

consimţământul victimei, manifestare de voinţă a unei persoane prin care aceasta îşi exprimă anticipat aprobarea privind săvârşirea unei fapte de natură să aducă atingere bunurilor sau drepturilor sale; spre exemplu, o femeie consimte să i se taie părul; un bolnav consimte ca chirurgul să-i grefeze sau să-i extirpe un organ; o persoană consimte să doneze sânge pentru transfuzie sau să i se ia porţiuni de piele necesare pentru efectuarea unor grefe; proprietarul consimte ca bunul ce-i aparţine să fie supus unor modificări sau unor utilizări care-i afectează funcţionalitatea ori, după caz, îi diminuează valoarea, mărindu-i gradul de uzură etc. **C.v.** înlătură caracterul ilicit al faptei păgubitoare şi apără de răspundere pe făptuitor. **C.v.** referitor la săvârşirea unor fapte prin care se aduc atingeri drepturilor personale nepatrimoniale ale acesteia este valabil ca factor exonerator de răspundere numai în ce priveşte faptele ce aduc o atingere vremelnică şi lipsită de gravitate integrităţii corporale, precum şi acelea a căror săvârşire apare ca justificată în lumina regulilor ştiinţei medicale. Valabilitatea **c.v.** privind distrugerea, degradarea sau diminuarea valorii unor bunuri este

condiționată de împrejurarea ca, prin exprimarea lui, să nu se nesocotească dispozițiile imperative ale legii sau să nu se urmărească un scop ilicit.

constatare, v. *acțiune în constatare; acțiune în constatarea nulității absolute a unui act juridic.*

consolidare, mijloc de stingere a unui drept real principal prin reunirea în aceeași persoană a dublei calități de titular al dreptului de proprietate și de titular al dreptului real principal. Astfel, dreptul de uzufruct se stinge prin dobândirea de către uzufructuar a nudei proprietăți; dreptul de uz se poate stinge și prin dobândirea de către uzuar a dreptului de proprietate; dreptul de abitație se poate stinge prin întrunirea în persoana abitatorului, pe lângă această calitate, și a celei de proprietar; dreptul de superficie poate înceta prin dobândirea de către superficiar a dreptului de proprietate asupra terenului, ca și prin dobândirea de către proprietarul terenului a dreptului de proprietate asupra construcției sau a plantației ridicate pe acel teren; dreptul de servitute se poate stinge prin reunirea în aceeași persoană a calității de proprietar atât cu privire la fondul dominant, cât și cu privire la fondul aservit.

constitutiv, v. *caracter constitutiv.*

constrângere, (ca element al vicierii consimțământului) v. *violență.*

constructor de bună-credință, persoană care construiește, plantează sau face alte lucrări pe un teren, cu convingerea eronată că acesta îi aparține și căreia, în temeiul acestei convingeri, legea îi recunoaște anumite drepturi în legătură cu construcțiile sau plantațiile efectuate [v. și *accesiune imobiliară artificială*].

constructor de rea-credință, persoană care, deși cunoaște că un teren aparține altuia, face totuși o lucrare de construcție, plantație etc., cu materialele sale, pe acel teren și căreia legea îi recunoaște, totuși, anumite drepturi față de proprietarul terenului. Reaua-credință nu se poate deduce numai din faptul că cel care a construit, plantat sau executat lucrări pe un teren ce nu-i aparține nu are niciun titlu asupra terenului, ci în acest scop instanța trebuie să cerceteze condițiile în care s-au făcut construcțiile, plantațiile sau lucrările a căror desființare proprietarul terenului o cere, spre a se putea stabili dacă acțiunea reclamantului nu are caracterul unui abuz de drept sau dacă nu a fost introdusă din spirit de șicană [v. și *accesiune imobiliară artificială*].

consumarea căsătoriei, sintagmă ce tradițional, pentru motive de publicitate, se utilizează spre a desemna îndeplinirea de către soți a obligațiilor conjugale, prin întreținerea între ei de relații sexuale. Faptul că o căsătorie nu se consumă constituie un indiciu și, totodată, o probă privind fictivitatea acelei căsătorii, prezumându-se că ea a fost încheiată cel puțin de către unul

dintre soţi în vederea producerii altor efecte decât acelea care-i sunt firești: stabilirea unor relaţii de familie normale. O atare probă poate fi invocată în acţiunea în justiţie având ca obiect anularea căsătoriei. Totodată, **c.c.**, atunci când se realizează efectiv, constituie un indiciu al realităţii căsătoriei existente. Dar instanţa chemată să soluţioneze o acţiune în anularea căsătoriei, pe motiv de neconsumare a ei, trebuie să stabilească situaţia reală a raporturilor dintre soţi, deoarece neconsumarea căsătoriei poate fi invocată de către soţul interesat pentru a eluda dispoziţiile legale referitoare la divorţ şi a atinge aceeaşi finalitate, anume desfiinţarea căsătoriei, promovând acţiunea în anulare a căsătoriei.

consumaţie, v. *contract de împrumut de consumaţie.*

consumptibil, v. *bun consumptibil.*

contestarea maternităţii, mijloc juridic de înlăturare a maternităţii ca legătură juridică dintre mamă şi copil, în situaţia în care maternitatea, indiferent de modul cum a fost stabilită, nu concordă cu realitatea. Legea face distincţie între două ipoteze de **c.m.**, stabilind un regim juridic deosebit pentru fiecare dintre ele, şi anume: *a)* situaţia când maternitatea a fost stabilită prin recunoaştere; în acest caz **c.m.** poate fi făcută pe calea acţiunii în justiţie de către orice persoană interesată, precum: copilul, femeia în cauză, moştenitorii celui recunoscut etc.; de asemenea, ea poate fi făcută şi de către procuror ori de câte ori recunoaşterea nu corespunde adevărului; o astfel de acţiune are caracter imprescriptibil şi este compatibilă cu orice mijloc de probaţiune; *b)* situaţia când maternitatea a fost stabilită prin certificatul de naştere; în această ipoteză **c.m.** poate fi făcută, deopotrivă, prin promovarea unei acţiuni în justiţie având ca finalitate stabilirea adevăratei maternităţi, ca şi printr-o acţiune distinctă, având drept scop numai înlăturarea maternităţii rezultate din certificatul de naştere. În primul caz, acţiunea în justiţie poate fi promovată numai de către copil, personal sau prin reprezentare; în cel de-al doilea caz, poate promova acţiunea în **c.m.** orice persoană interesată, precum şi procurorul. Admisibilitatea acţiunii în **c.m.** este condiţionată de faptul ca persoana în cauză să aibă folosinţa unei alte stări civile decât aceea care rezultă din certificatul său de naştere. Acţiunea în **c.m.** are caracter imprescriptibil şi poate fi dovedită prin orice mijloc de probă. Cât priveşte hotărârea judecătorească prin care se admite acţiunea în **c.m.**, aceasta are caracter declarativ.

contestarea paternităţii, mijloc juridic prin care se neagă paternitatea unui copil, pe motiv că nu sunt îndeplinite condiţiile necesare pentru existenţa vreuneia dintre prezumţiile legale de paternitate sau pe motiv că recunoaşterea făcută de tată nu este concor-

dantă cu realitatea. Acțiunea în **c.p.** are două variante, și anume: *a) acțiunea în **c.p.** a copilului aparent rezultat din căsătorie.* Este utilizată în ipoteza în care paternitatea copilului este atribuită unui bărbat ce nu a fost niciodată căsătorit cu mama acestuia, ca și atunci când respectivul bărbat, deși a fost sau este căsătorit cu mama copilului, nu sunt îndeplinite condițiile în prezența cărora, cu referire la el, ar fi operantă vreuna din prezumțiile legale de paternitate. Dacă se admite acțiunea în **c.p.**, copilul pierde calitatea de copil din căsătorie. Într-o atare ipoteză, dacă nașterea copilului a fost declarată la serviciul stării civile de către bărbatul în cauză, împrejurarea având valoarea și semnificația unei recunoașteri de paternitate, respectivul copil păstrează în viitor calitatea de copil din afara căsătoriei a respectivului bărbat; *b) acțiunea în **c.p.** a copilului din afara căsătoriei.* Se utilizează exclusiv atunci când stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei s-a făcut prin recunoașterea acestuia de către tată. Ambele acțiuni prin care se poate realiza **c.p.** sunt imprescriptibile și pot fi promovate de orice persoană care ar avea un interes legitim în această privință, precum: bărbatul în cauză; mama copilului; moștenitorii lui, precum și autoritatea tutelară sau procurorul. Proba ambelor acțiuni se poate face prin orice mijloace de dovadă. Atunci când acțiunea în **c.p.** vizează paternitatea stabilită prin recunoașterea de către tată și este promovată de către mamă, de către copil ori de către descendenții lui, autorul recunoașterii sau, după caz, descendenții lui au sarcina să facă proba paternității. Cât privește hotărârea judecătorească de admitere a **c.p.**, aceasta are caracter declarativ [v. și *stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei; tăgăduirea paternității*].

continuitatea posesiei, calitate pe care trebuie să o întrunească o posesie pentru a fi utilă și care există atunci când actele de stăpânire a bunului se fac cu regularitatea cerută de natura lucrului; **c.p.** nu presupune un contact permanent al posesorului cu lucrul, nici acte zilnice de folosință a acestuia; ea nu exclude intermitența în stăpânirea lucrului, în măsura în care așa este normal pentru acel lucru (de exemplu, stăpânirea în fapt a unei pășuni numai în timpul sezonului, cu întreruperea firească în timpul iernii). **C.p.** se apreciază de către instanța de judecată, care va decide pornind de la natura lucrului posedat. Se prezumă până la proba contrară pentru toate momentele intermediare, dacă posesorul dovedește că a posedat la un moment dat anterior și că posedă în prezent.

contracambie, cambie la vedere trasă de posesorul unei cambii protestate pentru suma de regres asupra trăgătorului sau asupra altuia dintre obligații de regres, pentru a evita întârzierile ocazionate de promovarea unei acțiuni judiciare.

contract, act juridic civil concretizat în acordul de voință a două sau mai multe persoane, având ca scop crearea, modificarea sau stingerea unui (sau unor) raport juridic civil. Termenul **c.** este sinonim cu acela de convenție, obligațiile generate de acordul de voință putând fi calificate, deopotrivă, ca obligații contractuale sau ca obligații convenționale. Prin acord de voință în această accepțiune se desemnează întâlnirea concordantă a două sau mai multe voințe juridice individuale, manifestate cu intenția părților de a produce efecte juridice. **C.** se deosebește astfel de actul juridic unilateral, care concretizează manifestarea unilaterală de voință a unei persoane făcută cu intenția de a produce efecte juridice. În sistemul Codului civil român, persoanele fizice sau juridice au facultatea să încheie în mod liber **c.** Se consacră astfel principiul libertății contractuale. Doctrina juridică a explicat acest principiu ca fiind o consecință pe plan tehnic a autonomiei de voință, din care decurg următoarele consecințe: *a)* **c.** este principalul izvor de obligații, celelalte izvoare ale obligațiilor având caracter excepțional; *b)* covârșitoarea majoritate a normelor legale relative la contracte sunt dispozitive sau supletive, ceea ce conferă părților o largă posibilitate ca prin acordul lor de voință să stabilească, la modul concret, conținutul fiecărui **c.**; împrejurarea explică faptul că un **c.** poate produce efecte diferite față de acelea prevăzute de lege; *c)* normele juridice imperative incidente în domeniul **c.** sunt în număr relativ redus, iar finalitatea urmărită în principal, prin intervenția lor, este asigurarea libertății și sincerității voințelor contractanților, precum și respectarea ordinii publice; *d)* încheierea **c.** se realizează prin simplul acord de voințe al părților ce poate fi exteriorizat în orice mod. Codul civil român consacră principiul consensualismului, în armonie cu care simplul acord de voințe este suficient pentru a da naștere, modifica sau stinge raporturi obligaționale și care oferă posibilitatea exprimării libere a voinței juridice și stimulează comerțul. În secolul XX, teoria autonomiei de voință a înregistrat un considerabil declin, motivat de următoarele împrejurări: s-a înregistrat o creștere apreciabilă atât a importanței, cât și a frecvenței celorlalte izvoare ale obligațiilor de natură extracontractuală (precum faptele licite, în special îmbogățirea fără justă cauză, ca și fapta ilicită cauzatoare de prejudicii, recunoscându-se, totodată, în plan jurisprudențial și doctrinar, valoare autonomă de izvor de obligații și manifestării unilaterale de voință); ca urmare a extinderii arealului conceptului de ordine publică, normele juridice imperative cu aplicabilitate în domeniul contractual au devenit din ce în ce mai numeroase, iar impactul lor asupra **c.** a crescut în amploare, având ca finalitate apărarea drepturilor omului, mai ales libertatea și proprietatea individuală; consensualismul rămâne un principiu de bază

al încheierii **c.**, dar aplicarea lui a suferit unele restrângeri ca urmare a instituirii unor importante excepţii, ca de pildă: reglementarea necesităţii formei scrise, pentru o importantă categorie de acte juridice civile, în vederea dovedirii existenţei şi a conţinutului lor (art. 1191 C. civ.); pentru unele contracte (ca de exemplu, donaţia, vânzarea de terenuri etc.) forma solemnă este o condiţie de validitate prevăzută expres de lege, iar pentru alte contracte (precum contractul de credit) această formă, conform uzanţelor statornicite în practică, este cerută ca o condiţie pentru încheierea contractului; în numeroase cazuri, conţinutul contractului nu reprezintă opera voinţei comune a părţilor, ci el este stabilit, în clauzele lui esenţiale, fie prin lege (contracte forţate), fie prin voinţa solitară a uneia dintre părţi (contractele de adeziune). Libertatea contractuală nu este o consecinţă a autonomiei de voinţă individuală, ea nu are şi nici nu poate avea un caracter absolut, întrucât individul nu poate exista ca entitate izolată, ci numai ca entitate integrată în societatea din care face parte şi în care îşi consumă existenţa. Libertatea de a contracta face parte din conţinutul capacităţii civile a persoanei juridice şi a persoanei fizice, iar limitele sale sunt exprimate în cerinţele privind respectul ordinii publice, a bunelor moravuri (art. 5 C. civ.). Principiul libertăţii contractuale se completează cu principiul forţei obligatorii a contractului (art. 969 C. civ.), conform căruia puterea contractului în raporturile dintre părţi este asimilată cu forţa juridică a legii. Libertatea contractuală se prelungeşte astfel şi dincolo de momentul încheierii **c.**, în domeniul executării **c.** şi, în general, în domeniul existenţei **c.** Acordul de voinţă contractual trebuie să vizeze cel puţin natura juridică a contractului şi a obiectului acestuia. Cu privire la celelalte elemente secundare ale **c.**, acordul de voinţă al părţilor poate fi prezumat prin referire la dispoziţiile legale supletive. Există o mare varietate de **c.**, ceea ce face necesară clasificarea lor în funcţie de diferite criterii astfel: *a)* după izvorul reglementării lor, **c.** se clasifică în **c.** numite şi **c.** nenumite; *b)* după modul încheierii lor, în **c.** consensuale, **c.** solemne şi **c.** reale; *c)* după întinderea libertăţii de voinţă a părţilor la încheierea **c.**, în **c.** libere, **c.** autorizate şi **c.** obligatorii; *d)* după întinderea libertăţii părţilor în determinarea conţinutului concret al **c.**, în **c.** liber negociate, **c.** de adeziune şi **c.** obligatorii (forţate); *e)* după caracterul reciproc sau unilateral al obligaţiilor asumate, în **c.** sinalagmatice (bi- sau multilaterale) şi **c.** unilaterale; *f)* după scopul urmărit de părţi, în **c.** gratuite şi **c.** oneroase (acestea din urmă putând fi **c.** comutative sau **c.** aleatorii); *g)* după conţinutul lor, în **c.** constitutive sau translative de drepturi reale şi **c.** creatoare de obligaţii (drepturi de creanţă); *h)* după întinderea în timp a efectelor pe care le produc, în **c.** constitutive sau translative, pe de o parte, şi **c.** declarative, pe de

altă parte; *i)* după felul executării lor, în **c.** cu executare imediată şi **c.** cu executare succesivă; *j)* după caracterul lor independent, în **c.** principale şi **c.** accesorii; *k)* după gradul de complexitate juridică a conţinutului lor, în **c.** simple şi **c.** complexe sau mixte.

contract accesoriu, contract ce însoţeşte un alt contract, numit principal, de a cărui soartă juridică este dependent. **C.a.** nu are nici existenţă de sine stătătoare şi nici valoare juridică proprie dacă este rupt de contractul principal. **C.a.** poate fi încheiat concomitent cu contractul principal, aceasta fiind regula, sau poate fi încheiat ulterior datei la care a fost perfectat contractul principal. Conţinutul său poate fi inclus, sub forma unei clauze, în contractul principal sau poate fi constatat printr-un înscris distinct de cel prin care se constată contractul principal. Dependenţa **c.a.** faţă de contractul principal se concretizează în următoarele aspecte: soarta lui juridică depinde de soarta juridică a contractului principal; deşi, în principal, validitatea sa se apreciază în raport cu propriile lui elemente constitutive, totuşi, ea este dependentă şi de validitatea elementelor contractului principal; desfiinţarea sau stingerea contractului principal antrenează *eo ipso* şi desfiinţarea ori stingerea **c.a.** De regulă, **c.a.** este menit să garanteze executarea contractului principal. Astfel, contractul de gaj, ca şi contractul de ipotecă se încheie pentru a garanta executarea unor contracte principale, precum contractul de împrumut. Aceeaşi menire o are şi contractul de fidejusiune. În alte situaţii, **c.a.** se încheie pentru a servi ca instrumente de stimulare a partenerilor contractuali la executarea prestaţiilor asumate, cum este, bunăoară, clauza penală, care mai are şi o funcţie sancţionatorie, şi una reparatorie. Distincţia dintre **c.a.** şi contractul principal constă în următoarele aspecte: validitatea contractului principal şi menţinerea fiinţei lui se examinează de sine stătător şi independent de alte contracte, în vreme ce situaţia **c.a.** trebuie examinată nu numai în funcţie de elementele sale intrinseci, ci şi în funcţie de soarta contractului principal pe care îl însoţeşte *(accesorium sequitur principale);* încetarea sau desfiinţarea contractului principal antrenează automat încetarea şi desfiinţarea **c.a.** [v. şi *contract*].

contract administrativ, varietate de contract care se distinge prin următoarele trăsături specifice: *a)* cel puţin una dintre părţile contractante este un organ al statului care acţionează în realizarea unor atribuţii de putere; *b)* reprezintă unul din instrumentele prin care se realizează administraţia de stat; *c)* urmăreşte realizarea în mod nemijlocit a unui interes general; *d)* poate interveni şi între două organe ale administraţiei de stat aflate în raporturi de subordonare. Regimul juridic al **c.a.** este stabilit prin normele dreptului administrativ, iar diferendele care rezultă din

încheierea, executarea, modificarea sau încetarea acestor contracte intră sub incidența contenciosului administrativ.

contract aleatoriu, contract de specificul căruia este faptul că existența sau întinderea prestațiilor asumate de părți sau a prestației asumate de una dintre ele depinde de un eveniment incert, ceea ce face ca la momentul perfectării contractului să nu fie posibilă nici calcularea întinderii prestațiilor, nici cunoașterea cuantumului câștigului ori al pierderii și, în unele cazuri, nici măcar dacă va exista sau nu câștig ori pierdere. Esențial pentru **c.a.** este că întinderea ambelor sau cel puțin a uneia dintre prestații depinde de hazard (elementul *alea*). Prezența elementului *alea* în structura **c.a.** comportă pentru fiecare dintre ele atât o șansă de câștig, cât și un risc de pierdere. Au caracter aleatoriu: contractele de întreținere și de rentă viageră (în care elementul *alea* este data decesului beneficiarului întreținerii și respectiv al rentei), contractul de asigurare (ce are ca element *alea* producerea riscului asigurat), contractul de societate comercială (ce comportă un dublu element *alea*, și anume realizarea profitului de către societate și obținerea de dividende de către asociați, acestea din urmă fiind dependente de profitul realizat de societate), de loterie, de pariu etc. **C.a.** este cu titlu oneros, dar el nu este susceptibil de leziune, deoarece aceasta este compatibilă numai cu contractele comutative. Distincția dintre **c.a.** și contractul comutativ prezintă interes practic sub următoarele aspecte: *a)* numai în cazul contractelor comutative, iar nu și în cazul celor aleatorii, se poate pune problema resciziunii pentru leziune; *b)* **c.a.** care se referă la jocurile de noroc interzise de lege sunt lovite de nulitate absolută pentru cauză ilicită, iar organizatorii lor sunt pasibili de sancționare administrativă și chiar penală [v. și *contract; contract comutativ*].

contract autorizat, contract a cărui încheiere este condiționată de existența unei aprobări sau autorizări administrative prealabile. De pildă, donațiile și legatele cu sarcini oferite unităților administrativ-teritoriale pot fi acceptate numai cu aprobarea consiliului local, sau după caz județean, cu votul majorității consilierilor locali sau județeni, după caz, în funcție. Dacă obiectul donației îl constituie un teren agricol, se cere și avizul Ministerului Agriculturii, iar dacă este un imobil situat într-o localitate, avizul Departamentului pentru Administrație Publică Locală. În toate cazurile, bunurile grevate cu sarcini sau pentru care există impozite sau taxe, pot fi acceptate numai cu avizul Ministerului Finanțelor (art. 2-4 din Decretul nr. 478/1954) [v. și *contract*].

contract bilateral, v. *contract sinalagmatic.*

contract complex, acord de voință unic care generează, conco-

mitent, două sau mai multe raporturi juridice obligaționale conexe. **C.c.** este un act juridic unic care vizează două sau mai multe operații economice și juridice diferite, subsumând astfel o pluralitate de contracte simple într-o singură entitate juridică. De pildă, contractul hotelier (sau de hotelărie) îmbină într-un contract unic mai multe contracte unite între ele printr-o conexiune ce decurge din finalitatea unică urmărită de părți, și anume: un contract de închiriere a unei suprafețe de locuit, cu mobilierul adecvat; un contract de depozit a bagajelor clientului; un contract de prestări de servicii specifice activităților hoteliere; în măsura în care legea nu dispune sau părțile n-au convenit altfel, **c.c.** este supus dispozițiilor normative ce reglementează contractele simple subsumate [v. și *contract*].

contract comutativ, sintagmă ce desemnează contractul în care existența și întinderea prestațiilor datorate de către părți sunt certe și pot fi apreciate și evaluate chiar la momentul încheierii contractului, ele nedepinzând în nicio măsură de hazard (elementul *alea*). **C.c.** este un contract oneros; majoritatea covârșitoare a contractelor cu titlu oneros sunt comutative. Au acest caracter, de exemplu, contractul de vânzare-cumpărare, contractul de transport, contractul de schimb, contractul de locațiune etc. Prezintă interes practic distincția dintre **c.c.** și contractul aleatoriu sub următorul aspect: numai în cazul **c.c.** se poate pune problema resciziunii pentru leziune, iar nu și în cazul contractului aleatoriu [v. și *contract; contract aleatoriu*].

contract consensual, contract care se încheie prin simplul acord de voință exteriorizat al părților. Manifestarea de voință nu trebuie însoțită de niciun fel de formă cu ocazia exteriorizării ei. Părțile sunt libere să convină ca exteriorizarea voinței lor juridice să se facă prin consemnarea sa într-un înscris, dar această împrejurare nu are semnificația unei condiții de validitate a actului juridic respectiv, ci se analizează doar ca un mijloc de probă privind încheierea și conținutul contractului. În sistemul Codului civil român, **c.c.** constituie regula, întreaga materie a contractelor fiind dominată de principiul consensualismului. Sunt **c.c.**, spre exemplu; contractul de vânzare-cumpărare; contractul de închiriere a unor bunuri imobile; contractele de prestări servicii etc [v. și *contract*].

contract constitutiv (de drepturi reale), contract prin care se constituie ori se transferă un drept real (precum dreptul de proprietate, de uz, de abitație, de uzufruct, de servitute, de superficie). În sistemul Codului civil român se consacră regula potrivit căreia printr-un astfel de contract operează transmiterea imediată a drepturilor reale. Dar această regulă nu are valoare absolută, ci admite și excepții. Așa bunăoară, în sistemul de publicitate imobiliară a cărților funciare se cere respectarea unei anumite publi-

citați a contractului, transmiterea dreptului de proprietate operând, anterior Legii nr. 7/1996, doar în momentul intabulării acelui drept în cartea funciară. Totodată, îndeplinirea formalităților de publicitate a drepturilor reale imobiliare produce ca efect și dobândirea opozabilității acestora față de terți. Deși, în principiu, **c.c.** (de drepturi reale) presupune, implicit, și un transfer al dreptului real, totuși există situații în care prin efectul respectivului contract nu se realizează și transferul acelui drept. Astfel, prin contractul de vânzare a unui imobil, cu reținerea dreptului de uzufruct viager de către vânzător, se transmite imediat numai nuda proprietate, în timp ce dreptul de uzufruct constituit rămâne în patrimoniul vânzătorului, care s-a convertit din proprietar în uzufructuar. Tot așa, în cazul constituirii unui drept de servitute pe cale contractuală, acest drept real intră în patrimoniul proprietarului fondului dominant, fără ca, în prealabil, el să fi existat în patrimoniul proprietarului fondului aservit.

contract cu executare dintr-o dată, v. *contract cu executare imediată.*

contract cu executare imediată, contract ce are ca obiect una sau mai multe prestații care se execută *uno icto,* adică printr-un singur act de executare, ce se consumă de îndată. Astfel, într-un contract de împrumut, împrumutătorul își execută prestația de a preda împrumutatului suma de bani acordată acestuia cu titlu de împrumut, prin remiterea materială a întregii sume. Cât privește obligația de restituire a acestei sume, în lipsă de stipulație contrară a părților, aceasta se execută de către debitor prin restituirea la scadență a întregii sume. Firește, părțile pot conveni, cum se întâmplă frecvent în contractele de credit, ca rambursarea împrumutului de către debitor să se facă eșalonat în timp, prin plata unor rate lunare, care să includă și dobânzile percepute de banca creditoare; în acest caz, prestația ce incumbă debitorului se va executa prin mai multe acte de executare. De specificul **c.e.i.** este faptul că atât nulitatea, cât și rezoluția contractului operează cu efect retroactiv. Un asemenea contract nu poate fi desfăcut prin voința unilaterală a uneia dintre părți, ci numai prin acordul de voință al ambelor părți. În cazul **c.e.i.** nu se poate lua în considerare posibilitatea suspendării temporare a executării, dar părțile pot conveni asupra unui termen suspensiv [sin. *contract cu executare dintr-o dată; contract cu executare instantanee;* ant. *contract cu executare succesivă*].

contract cu executare instantanee, v. *contract cu executare imediată.*

contract cu executare succesivă, contract de specificul căruia este faptul că prestațiile asumate de părți sau de către cel puțin una din acestea sunt aduse la îndeplinire de-a lungul unei perioade de

timp prestabilite de acestea (adică de părți) fie printr-o activitate de executare cu caracter continuu, concretizată în acte de executare permanentă (cum este, bunăoară, cazul contractului de locațiune, prin care locatorul pune la dispoziția locatarului bunul obiect al închirierii spre a exercita folosința acestuia pe întreaga durată a contractului, sau contractul de societate, în baza căruia asociaților le revine îndatorirea de a conlucra la realizarea scopului societății pe întreaga durată a existenței ei), fie printr-o multitudine de prestații de același fel, executate la intervale de timp prestabilite (cum este cazul vânzării cu plata prețului în rate, care presupune defalcarea prețului în mai multe segmente și, totodată, obligația cumpărătorului de a plăti fiecare segment sau rată de preț vânzătorului la scadențele prestabilite). **C.e.s.** nu sunt susceptibile de rezoluționare, ci numai de reziliere, astfel încât desființarea contractului va avea numai efecte pentru viitor, iar nu și pentru trecut. Situația este aceeași și în cazul nulității **c.e.s.**, deoarece, prin derogare de la regula retroactivității nulității, în acest caz ea va produce efecte numai pentru viitor. În principiu și în condiții anume stabilite prin lege, **c.e.s.** poate fi reziliat și prin manifestarea de voință unilaterală a uneia din părți. De asemenea, este posibilă, tot în condițiile stabilite de lege, suspendarea temporară a executării **c.e.s.** [ant. *contract cu executare imediată*].

contract cu titlu gratuit, v. *contract gratuit.*

contract cu titlu oneros, v. *contract oneros.*

contract de abonament, contract prin care una dintre părți, numită abonat, își asigură, plătind anticipat prețul convenit, fie primirea periodică a unor bunuri, fie prestarea periodică a unor servicii de către cealaltă parte, numită furnizor (de bunuri sau de servicii). **C.a.** se distinge prin următoarele caractere juridice: este sinalagmatic; are caracter oneros; este cu executare succesivă; poate fi modificat prin voința unilaterală a furnizorului. Constituie un astfel de contract, de pildă: abonamentul la ziare și reviste sau chiar la cărți editate de o anumită casă editorială; abonamentul radio-tv; abonamentul la mijloacele de transport în comun; abonamentul privind furnizarea unor programe de calculator actualizate în permanență etc. În toate aceste situații, furnizorul (dacă abonamentul se face pe o durată mai mare de timp, de exemplu pe un an sau pe un semestru) poate modifica unilateral prețul abonamentului, ținând seama de evoluția generală a prețurilor pe piață și de curba inflației. Abonatul este liber să accepte sau să respingă o astfel de modificare, dar dacă o respinge contractul se reziliază, furnizorul încetând livrarea, fără a putea fi tras la răspundere pentru oprirea executării contractului.

contract de achiziție, v. *contractări și achiziții.*

contract de adeziune, contract care se distinge prin aceea că are conținutul stabilit în întregime prin voința juridică exclusivă a uneia din părți, cealaltă parte neavând posibilitatea să negocieze clauzele lui. Ea are însă libertatea de a accepta sau nu clauzele prestabilite. Dacă le acceptă, acceptarea sa are semnificația unei aderări pure și simple la contractul redactat. Sunt **c.a.**, spre exemplu, contractul de transport C.F.R. (de persoane și de mărfuri), abonamentul telefonic, la radio și televiziune, contractul de asigurare, cel de furnizare a apei, gazelor, electricității etc. Ca regulă generală, oferta de a încheia asemenea contracte se adresează publicului, iar ofertantul are o poziție economică privilegiată sau deține chiar monopolul unor anumite prestații. **C.a.** sunt frecvent întâlnite în epoca modernă. Ele prezintă numeroase avantaje, precum: certitudinea clauzelor contractuale, simplificarea procedurii de încheiere a contractului, economie de timp și de mijloace, celeritate în ce privește încheierea contractului, stimularea desfășurării rapide a operațiilor juridice și a circuitului civil în general [v. și *contract*].

contract de antrepriză, contract în virtutea căruia o persoană, numită antreprenor, se obligă față de o altă persoană, numită client, să execute pe riscul său o lucrare determinată, în schimbul unei remunerații care se stabilește în raport cu rezultatul lucrării. Natura lucrării, volumul și calitatea ei sunt precizate prin clauzele contractuale; cu toate acestea, antreprenorul păstrează o poziție independentă față de client în desfășurarea activității menite să asigure îndeplinirea obligației asumate; el are deplina libertate în organizarea și conducerea lucrării, în alegerea metodelor celor mai potrivite de executare etc. Antreprenorul se poate obliga să execute lucrarea utilizând materialul său ori materialul clientului; la stabilirea remunerației lui se are în vedere nu calitatea muncii prestate, ci importanța lucrării și rezultatul prestației efectuate. **C.a.** poate avea ca obiect construirea sau repararea unei clădiri, a unor drumuri etc., confecționarea, repararea ori modificarea unor obiecte de îmbrăcăminte, mobilier sau a altor bunuri aferente uzului casnic sau confortului personal etc. **C.a.** este supus următoarelor reguli generale: *a) în ce privește stabilirea prețului:* dacă prețul se stabilește în momentul încheierii contractului, sub forma unei sume globale, riscul majorării ulterioare a prețului materialelor și manoperei cade în sarcina antreprenorului, care însă va putea diminua consecințele unei asemenea majorări, executând lucrarea cu minimum de cheltuieli, fără ca clientul să aibă îndreptățirea de a refuza lucrarea executată în acest mod. Când prețul se stabilește pe bază de deviz, el se fixează distinct pentru fiecare fază a lucrării, prețul global rezultând din însumarea prețurilor stabilite pe faze ale lucrării. Ori de câte ori contractul se

încheie între o organizaţie de stat şi o persoană fizică, stabilirea preţului se face luându-se în calcul toate elementele menţionate în dispoziţiile normative aplicabile în materie de preţuri; *b) cu privire la riscuri:* riscul pieirii fortuite a bunului pe care îl execută revine antreprenorului, până ce bunul respectiv este predat clientului, afară numai dacă acesta din urmă a fost pus în întârziere spre a-şi prelua bunul, ipoteză în care riscul revine clientului. Dacă materialele aparţin clientului, riscul pieirii acestora, ca şi al pieirii bunului la confecţionarea căruia ele au fost utilizate, revine clientului, antreprenorul fiind ţinut responsabil numai dacă pieirea s-ar datora păstrării materialelor (sau, după caz, a bunului) în condiţii necorespunzătoare. În toate cazurile, riscul neexecutării contractului este suportat de către antreprenor, întrucât el este debitorul obligaţiei de executare a lucrării; cu toate acestea, antreprenorul este îndreptăţit să pretindă plata preţului, dacă l-a pus în întârziere pe client în legătură cu îndeplinirea obligaţiei referitoare la verificarea şi primirea lucrării făcute, precum şi atunci când bunul a pierit datorită unui viciu al materialului procurat de client. Diferitele varietăţi de **c.a.** sunt supuse şi unor reguli specifice, stabilite prin dispoziţiile legale ce le reglementează. **C.a.** încetează prin: executarea în natură a obligaţiilor cărora le-a dat naştere; pieirea fortuită a bunului în timpul executării contractului; rezoluţia contractului pentru neexecutarea obligaţiilor asumate de către una din părţi; decesul antreprenorului, în cazul în care contractul a fost încheiat în considerarea persoanei acestuia, iar clientul nu consimte ca lucrarea să fie continuată de către o altă persoană.

contract de arendă, varietate a contractului de locaţiune care se distinge prin aceea că una dintre părţi, numită arendator, transmite celeilalte părţi, numite arendaş, bunuri agricole în vederea exploatării pe o durată determinată, în schimbul unui preţ, numit arendă, stabilită în produse agricole şi care se prestează în natură sau prin echivalentul lor în bani. Reglementarea legală a **c.a.** cuprinde atât norme speciale (Legea nr. 16/1994 şi Normele metodologice orientative de calcul al arendei, aprobate prin Ordinul nr. 26/1994 al ministrului agriculturii şi alimentaţiei), cât şi norme generale (art. 1454 şi urm. C. civ., precum şi dispoziţiile ce guvernează locaţiunea de drept comun, arendarea fiind o varietate a acesteia, ca şi regulile cuprinse în partea generală a dreptului civil obligaţional). **C.a.** prezintă următoarele caractere juridice: este sinalagmatic, netranslativ de proprietate, cu executare succesivă, cu titlu oneros. Atunci când un bun agricol se transmite, în vederea folosinţei sau exploatării temporare cu titlu gratuit, contractul respectiv este nul ca arendare, dar poate fi considerat valabil ca un împrumut de folosinţă (comodat), dacă lucrul s-a predat, deoarece comodatul este un contract real, precum şi dacă

sunt îndeplinite şi celelalte condiţii prevăzute de lege pentru comodat, cu respectarea interdicţiilor legale în materie de arendare, întrucât persoanele ce nu pot contracta o arendare nu o pot face nici cu titlu gratuit. **C.a.** este un contract solemn. Sunt valabile şi opozabile numai **c.a.** încheiate în scris şi înregistrate în termen de 15 zile de la încheiere, la consiliul local în a cărui rază teritorială se află bunurile arendate (art. 6 din Legea nr. 16/1994). Nerespectarea acestei condiţii de formă este sancţionată de lege cu nulitatea absolută. Părţile contractante sunt arendatorul şi arendaşul; ele pot fi persoane fizice sau juridice. Arendator poate fi: proprietarul, uzufructuarul sau orice alt deţinător legal al bunurilor obiect al contractului. Se cere ca arendatorul să aibă dreptul la exploatarea agricolă a bunurilor supuse arendării, precum şi capacitatea de a contracta necesară pentru încheierea unui contract de locaţiune. Arendaşul nu poate avea calitatea de arendator, deoarece el nu poate subarenda total sau parţial bunurile agricole arendate. Nerespectarea acestei interdicţii este sancţionată cu nulitatea absolută a actului juridic, chiar dacă arendatorul şi-a dat acordul pentru subarendare, deoarece sunt interzise oficiile de arendaşi. Interdicţia de a subarenda atrage după sine, implicit, şi interdicţia de a ceda **c.a.**, cesiunea dreptului de exploatare a bunurilor agricole producând efecte mai puternice decât arendarea. Nu se admite nici schimbul între doi sau mai mulţi arendaşi, schimbul reprezentând în materie de locaţiune o dublă (multiplă) cesiune. Folosinţa bunurilor arendate nu poate fi adusă de arendaş ca aport social într-o societate agricolă şi nici într-o asociere simplă în agricultură. **C.a.** este considerat ca fiind încheiat *intuitu personae* şi, ca urmare, arendaşul nu poate încheia, la rândul său, un astfel de contract în calitate de arendator. El poate însă contracta executarea unor lucrări agricole cu persoane fizice sau juridice prestatoare de servicii în agricultură. Arendaşii persoane fizice pot fi cetăţeni români sau cetăţeni străini, cu pregătire de specialitate agricolă sau un atestat de cunoştinţe agricole ori de practică agricolă şi care prezintă garanţiile solicitate de arendatori. Arendaşii persoane juridice pot fi de naţionalitate română sau străină; ei trebuie să aibă ca obiect de activitate exploatarea bunurilor agricole şi să prezinte garanţiile solicitate de arendator. Regiile autonome, institutele şi staţiunile de cercetare şi producţie agricolă care au în administrare terenuri proprietate publică nu pot da în arendă bunurile agricole, sub sancţiunea nulităţii absolute a actelor încheiate. Potrivit legii, pot fi arendate următoarele categorii de bunuri: terenuri agricole productive; păşuni împădurite; terenuri ocupate de construcţii şi instalaţii agrozootehnice; amenajări piscicole şi de îmbunătăţiri funciare; platformele şi spaţiile de depozitare care servesc nevoilor producţiei agricole; terenurile neproductive care pot fi

amenajate pentru producţia agricolă, precum şi animalele, maşinile, utilajele şi alte asemenea bunuri destinate exploatării agricole. Bunurile agricole ce formează obiectul **c.a.** trebuie să fie complet şi precis determinate. Ele trebuie să fie destinate exploatării agricole de către arendaş. Plata arendei se face potrivit înţelegerii părţilor contractante şi se execută la termenele şi la locul stabilite în contract. Durata arendării se stabileşte de către părţi în contractul de arendare. Părţile vor include în contractul de arendare clauze de asigurare a bunurilor agricole, care sunt în sarcina arendaşului. Totodată, ele pot să stabilească modul în care urmează să fie distribuită suportarea pierderilor totale sau parţiale ale bunurilor arendate ca urmare a unor cazuri fortuite sau de forţă majoră. Riscul lucrului, adică paguba rezultată din pieirea fortuită a bunurilor arendate (animale, construcţii, maşini şi utilaje) este în sarcina arendatorului, conform regulii *res perit domino*. Ţinând seama de faptul că bunurile arendate se află în detenţiunea arendaşului, căruia îi revine obligaţia de a lua măsurile necesare pentru conservarea lor în bune condiţii şi de a le restitui la încetarea contractului în bună stare, arendaşul este ţinut să probeze că pieirea sau avarierea respectivelor bunuri s-a produs fără culpa sa. Dacă pieirea lucrurilor arendate s-a datorat culpei arendaşului, acesta suportă riscul pieirii lor. Dacă, dimpotrivă, pieirea lucrurilor arendate se datorează unui caz fortuit, arendaşul nu suportă riscul lucrului. Excepţie face cazul când lucrul a pierit după ce arendaşul a fost pus în întârziere pentru neexecutarea obligaţiei de restituire la expirarea **c.a.**, iar arendaşul nu poate proba că lucrul ar fi pierit şi la arendator, dacă i s-ar fi restituit. Cât priveşte riscul contractului, acesta revine arendatorului în cazul pieirii fortuite a bunurilor arendate, deoarece el este debitorul obligaţiei imposibil de executat şi deci nu va mai putea cere arendaşului executarea obligaţiei corelative, adică plata arendei. În caz de pieire totală a lucrului, contractul încetează de drept, iar în caz de pieire parţială arendaşul poate cere fie o reducere proporţională a arendei, fie rezilierea judiciară a contractului (dacă scopul pentru care s-a încheiat contractul nu mai poate fi realizat). Atunci când piere total sau parţial prin caz fortuit recolta sau producţia, iar arenda a fost stipulată sub forma unei cote-părţi din producţie, riscul pieirii recoltei este suportat proporţional de ambele părţi. În ipoteza în care piere recolta culeasă, adică produsele agricole culese, riscul revine proprietarului lor, adică ambelor părţi (dacă arenda reprezintă o parte din producţie în natură) sau numai arendaşului (dacă arenda se plăteşte prin echivalentul în lei al produselor). Arendatorului îi revin următoarele obligaţii: să predea bunurile arendate la termenul şi în condiţiile stabilite; să-l garanteze pe arendaş de evicţiune totală sau parţială; să execute toate celelalte obligaţii asu-

mate prin contract. Arendaşul are, la rândul său, următoarele obligaţii: să folosească bunurile arendate ca un bun proprietar, în condiţiile stabilite prin contract; să menţină potenţialul productiv al bunurilor arendate; să restituie arendatorului, la încetarea contractului, bunurile arendate; să plătească arenda la scadenţele şi în modalităţile convenite prin contract; să execute cu bună-credinţă toate obligaţiile asumate contractual. În caz de neexecutare culpabilă a obligaţiilor asumate de către oricare din părţi, primesc aplicare regulile dreptului comun. **C.a.** încetează în următoarele cazuri: la expirarea termenului pentru care a fost încheiat; prin acordul părţilor, oricând pe parcursul executării lui, chiar mai înainte de expirarea duratei prestabilite; în caz de pieire totală a bunurilor arendate; desfiinţarea titlului arendatorului; rezilierea pe cale judiciară a contractului la cererea uneia dintre părţi, în condiţiile dreptului comun. **C.a.** nu produce ca efect indisponibilizarea bunurilor arendate, arendatorul putând înstrăina prin acte între vii aceste bunuri chiar şi în timpul executării contractului [v. şi *contract*].

contract de asigurare, contract aleatoriu prin care contractantul asigurării sau asiguratul se obligă să plătească o primă asigurătorului, iar acesta se obligă ca, la producerea riscului asigurat, să plătească asiguratului, beneficiarului asigurării sau terţului păgubit despăgubirea ori suma asigurată, denumită indemnizaţie, în limitele şi la termenele convenite. În dreptul nostru, calitatea de asigurător o are societatea comercială profilată pe operaţiuni de asigurare şi reasigurare. Legea nr. 32/2000 reglementează condiţiile privind înfiinţarea societăţilor comerciale din domeniul asigurărilor, care funcţionează, în totalitatea lor, pe principiul concurenţei, ce domină economia de piaţă. În vederea protejării asiguraţilor, a beneficiarilor asigurării şi a terţelor persoane păgubite, prin contribuţia asigurătorilor se constituie Fondul de garantare, destinat plăţilor de indemnizaţii rezultate din contractele de asigurări facultative şi obligatorii, în cazul constatării insolvabilităţilor asigurătorilor. Calitatea de asigurat o are persoana fizică sau persoana juridică care intră în raporturi juridice cu asigurătorul, prin încheierea **c.a.** De regulă, asiguratul este parte contractantă în **c.a.**, fiind titularul interesului asigurat, adică persoana asupra căreia poartă asigurarea. Totodată, în ipoteza survenirii cazului asigurat, asiguratul este titularul indemnizaţiei de asigurare. Atunci când evenimentul ce pune în actualitate pentru asigurător obligaţia de plată a indemnizaţiei de asigurare, vizează fie persoana, fie patrimoniul altui subiect de drept decât cel care a încheiat **c.a.** cu asigurătorul, calitatea de asigurat revine acelui subiect de drept, întrucât el este titularul interesului asigurat sau persoana asupra căreia poartă asigurarea; într-o atare ipoteză,

persoana care încheie **c.a.** şi se obligă să plătească asigurarea se numeşte contractant. În raporturile de asigurare mai poate interveni şi o terţă persoană, numită beneficiarul asigurării. Acestuia urmează să i se plătească de către asigurător, la realizarea evenimentului prevăzut în contract (risc asigurat), indemnizaţia de asigurare; în acest caz, contractantul se mai numeşte stipulantul asigurării. De pildă, soţul se asigură pentru caz de deces în favoarea soţiei sale. În **c.a.** astfel încheiat, soţul reuneşte în persoana sa tripla calitate de contractant, asigurat şi stipulant al asigurării, iar soţia lui este beneficiara asigurării. Conform legii, calitatea de beneficiar al asigurării revine, în cazul asigurării de răspundere civilă, terţei persoane păgubite sau creditorului ce are garanţii reale asupra bunului asigurat. Tot în cazul asigurării de răspundere civilă mai poate fi menţionată şi persoana cuprinsă în asigurare a cărei răspundere civilă faţă de terţii păgubiţi este acoperită prin asigurare, deşi acesta nu are calitatea de contractant, asigurat sau terţ beneficiar şi nu are nici obligaţia de a plăti prime de asigurare (de exemplu, conducătorul autovehiculului care nu este deţinătorul lui, a cărui responsabilitate este acoperită prin asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru paguba cauzată prin accidentul de autovehicul contractată de deţinătorul lui). **C.a.** are ca finalitate înlăturarea consecinţelor negative generate prin realizarea riscului asigurat, care este evenimentul viitor, posibil, dar incert la momentul perfectării acestui contract şi care periclitează potenţial bunurile ori patrimoniul sau viaţa ori sănătatea unei persoane. Incertitudinea se poate referi fie la îndeplinirea ori neîndeplinirea evenimentului, fie numai la data îndeplinirii acestuia (de exemplu, decesul persoanei este un fapt inevitabil, sub acest aspect este deci cert că se va produce, dar rămâne incert momentul în care se va produce). În asigurările de deces, riscul asigurat se concretizează nu în decesul asiguratului (eveniment cert prin natura sa), ci în durata incertă a vieţii asiguratului, ceea ce face ca în cazul morţii premature a acestuia (adică a asiguratului) asigurătorul să plătească o indemnizaţie mult mai mare decât primele încasate. Nu există risc dacă evenimentul s-a produs înainte de începutul asigurării sau producerea lui este imposibilă. Dacă evenimentul se realizează prin fapta intenţionată a asiguratului, el nu mai are caracter incert, întâmplător, nu se datorează hazardului şi deci nici nu poate constitui un risc asigurat. În materie de asigurări, riscul este un element esenţial, obligatoriu, în absenţa căruia nu poate exista un raport de asigurare valabil. Riscul nu trebuie însă confundat cu sinistrul (sau cazul asigurat): în timp ce riscul este un eveniment care se poate ivi, cazul asigurat este un eveniment care s-a produs. Din momentul producerii cazului asigurat, asigurătorul este obligat să plătească

indemnizația de asigurare (despăgubiri sau suma asigurată). Obiectul asigurării îl formează ceea ce s-a asigurat: valori patrimoniale sau nepatrimoniale expuse pericolului (adică anumite bunuri, despăgubirile datorate de asigurat ca urmare a răspunderii sale civile față de o terță persoană, sau un atribut al persoanei, ca, de pildă, viața, capacitatea de muncă etc.). Obiectul asigurării se distinge de obiectul **c.a.**, care se concretizează în obligațiile părților privind plata primei de asigurare și a indemnizației de asigurare. Prezintă importanță, cel puțin la unele varietăți de asigurare, interesul asigurării. Astfel, în cazul asigurărilor de bunuri, interesul asigurării se concretizează în dauna efectivă evaluabilă în bani, pe care asiguratul o poate suferi în caz de pierdere sau degradare a bunului asigurat. Un atare interes poate avea: proprietarul, uzufructuarul, depozitarul ori creditorul cu garanții reale, persoanele din familia proprietarului. În asigurarea de răspundere civilă, interesul asigurat se subînțelege și constă în evitarea micșorării patrimoniului asiguratului ca urmare a angajării răspunderii lui civile față de terțe persoane păgubite prin fapte ilicite. În cazul asigurărilor de persoane, interesul asigurat nu prezintă importanță, întrucât indemnizația de asigurare este datorată independent de existența unor daune. Este motivul pentru care nici asiguratul și nici terțul beneficiar nu trebuie să dovedească vreun interes pentru a putea exercita contra asigurătorului drepturile izvorâte din **c.a.** Asigurarea în vederea unui alt eveniment privind o altă persoană decât aceea care a încheiat contractul este permisă numai în condițiile prevăzute în **c.a.**, de regulă numai dacă persoana în cauză consimte la încheierea contractului. Este firesc să fie așa, deoarece asigurarea pentru cazul morții altuia ar putea trezi dorința decesului respectivei persoane (*volum mortis*). Întinderea obligației asigurătorului de a plăti indemnizația de asigurare la ivirea cazului asigurat este limitată la suma asigurată. Această sumă reprezintă maximum la care poate fi obligat asigurătorul. Determinarea sumei asigurate este, totodată, necesară pentru calcularea primei, între cele două elemente existând o corelație necesară: valoarea sumei asigurate influențează în mod corespunzător valoarea primei. Principala obligație ce revine asiguratului (contractantului), în virtutea **c.a.**, este plata primei de asigurare. Această primă se concretizează în suma de bani (remunerația) pe care trebuie să o plătească asiguratul (contractantul) asigurătorului, periodic, pe toată durata **c.a.**, pentru asumarea de către acesta a riscului asigurat (prețul asigurării). Principala obligație ce revine asigurătorului este de a plăti indemnizația de asigurare, adică suma de bani la care, în baza **c.a.**, este îndreptățit asiguratul sau terțul beneficiar, dacă se realizează riscul asigurat. Prin realizarea cazului asigurat, asiguratul suferă un prejudiciu, care se

numeşte daună sau pagubă de asigurare. Prezintă relevanţă numai prejudiciile efectiv suferite de asigurat (*damnum emergens*), iar nu şi câştigul nerealizat de acesta (*lucrum cessans*) [v. şi *asigurare*].

contract de asigurare asupra vieţii (de asigurare de viaţă), variantă a contractului de asigurare de persoane care, potrivit Legii nr. 32/2000, poate fi de mai multe feluri, şi anume: *a)* asigurare de viaţă care include: asigurarea la termen de supravieţuire, asigurarea de deces, asigurarea la termen de supravieţuire şi de deces (mixtă de viaţă), asigurarea de viaţă cu rambursarea primelor, asigurarea de căsătorie, asigurarea de naştere; *b)* anuităţile; *c)* asigurarea de viaţă suplimentară: asigurarea de deces din accident, asigurarea de vătămări corporale, asigurarea de incapacitate permanentă din boală, asigurarea de incapacitate permanentă din accident, asigurarea de incapacitate temporară din boală, asigurarea de incapacitate temporară din accident, asigurarea de spitalizare, asigurarea de cheltuieli medicale, asigurarea de boli grave, asigurarea de şomaj, când toate acestea sunt subscrise suplimentar unui contract de asigurări de viaţă; *d)* asigurarea permanentă de sănătate. Un asigurat care a încheiat un contract de asigurare de viaţă individual trebuie să aibă la dispoziţie o perioadă de 20 de zile de la data semnării contractului de către asigurător, în intervalul căreia poate să denunţe acel contract. Aceste prevederi nu se aplică contractelor de acest tip cu o durată de 6 luni sau mai mică [v. şi *contract de asigurare; contract de asigurare de persoane*].

contract de asigurare de persoane, varietate a contractului de asigurare ce se distinge prin aceea că asiguratul/contractantul se obligă să plătească prima de asigurare, iar asigurătorul îşi asumă obligaţia de a plăti, cu titlu de indemnizaţie de asigurare, suma asigurată în caz de deces, de ajungere la o anumită vârstă, de invaliditate, permanentă sau de survenire a altor evenimente. Se poate înfăţişa în următoarele variante: ca asigurări asupra vieţii (sau asigurări de viaţă), ca asigurări pentru accidente şi boală şi asigurări de sănătate [v. şi *contract de asigurare; contract de asigurare asupra vieţii; contract de asigurare pentru cazurile de accidente corporale*].

contract de asigurare mixtă de persoane, varietate a contractului de asigurare de persoane, frecvent întâlnită în practica asigurărilor din România, de specificul căreia este plata de către asigurător a indemnizaţiei de asigurare în următoarele situaţii: *a)* când asiguratul supravieţuieşte peste termenul contractual de asigurare; *b)* dacă asiguratul suferă o invaliditate ca urmare a unui accident; *c)* când în perioada de asigurare se produce decesul asiguratului, indiferent de cauză. **C.a.m.p.** comportă pentru asigurător plata indemnizaţiei de asigurare

în funcție de situație, și anume: la decesul asiguratului survenit în perioada de asigurare; la sfârșitul perioadei prevăzute în contract, în caz de supraviețuire a asiguratului; în caz de pierdere permanentă a capacității de muncă a asiguratului ca urmare a unui accident. În această ultimă situație, suma asigurată se plătește, după caz, total sau parțial, fără ca asemenea plată să influențeze plata sumei asigurate la expirarea contractului (când asiguratul supraviețuiește) sau la decesul asiguratului (dacă acesta se produce în perioada de asigurare). **C.a.m.p.** este un contract complex, care subsumează trei contracte de asigurare de persoane, și anume: asigurare pentru caz de supraviețuire; asigurare pentru caz de deces; asigurare pentru caz de accidente [v. și *contract de asigurare; contract de asigurare de persoane*].

contract de asigurare obligatorie, varietate a contractului de asigurare care se distinge prin aceea că încheierea contractului este obligatorie atât pentru asigurător, cât și pentru asigurat, cu referire la răspunderea civilă pentru pagubele produse prin accidente de autovehicule supuse înmatriculării în România sau care se folosesc pe teritoriul României, fiind înmatriculate în străinătate. Calitate de asigurat are, în acest contract, numai deținătorul de autovehicule, iar calitate de asigurător orice societate comercială din domeniul asigurărilor care are în obiectul său de activitate acest gen de asigurare. Obligația de asigurare este instituită printr-o dispoziție imperativă a legii (nr. 136/1995). Încălcarea acestei obligații de către persoana fizică sau persoana juridică deținătoare de autovehicule constituie contravenție și se sancționează cu amendă, precum și cu reținerea certificatului de înmatriculare a autovehiculului, până la prezentarea documentului privind încheierea asigurării. Prin norme adoptate de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor conform legii se stabilesc: aplicarea asigurării obligatorii de răspundere civilă auto, limitele teritoriale de acoperire, nivelul despăgubirilor, condițiile de plată, durata asigurării, facilitățile și penalizările aplicabile asiguraților, criteriile și condițiile pentru acordarea sau retragerea autorizației, persoanele care au obligația să încheie contracte de asigurare, modalitatea de gestionare a cazurilor de refuz al asigurătorului de a încheia asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto, dacă este cazul, precum și alte informații referitoare la acest tip de asigurare. **C.a.o.** concretizează raporturi de asigurare directă. Legea permite însă asigurătorului să încheie un contract de reasigurare, în virtutea căruia reasiguratorul, primind prima de reasigurare, își asumă obligația de a contribui la suportarea indemnizațiilor de asigurare pe care reasiguratul este obligat să le plătească, la ivirea cazului asigurat, terților persoane păgubite prin accidentul de autovehicul. Cât privește natura juridică a **c.a.o.**, aceasta este

dublă; un astfel de contract este comercial pentru asigurător şi civil pentru asigurat. În cazurile în care autovehiculul asigurat formează obiectul comerţului, **c.a.o.** este bilateral comercial, adică în exclusivitate comercial. **C.a.o.** are ca finalitate principală protejarea victimelor accidentelor de circulaţie împotriva prejudiciilor suferite de ele, prin repararea acelor prejudicii. De aceea, dispoziţiile normative incidente în materie instituie pentru asigurător obligaţia de a despăgubi pe victimă atât în cazurile când răspunderea civilă pentru paguba cauzată revine asiguratului, cât şi în următoarele ipoteze: *a)* când cel care conducea autovehiculul implicat în accident este o altă persoană decât asiguratul (ca de pildă, comodatarul, hoţul etc.), acesta, deşi nu are calitatea de asigurat în terminologia legii, totuşi este o persoană implicit cuprinsă în asigurare; *b)* când autorul accidentului a rămas neidentificat şi deci nu se poate stabili persoana a cărei responsabilitate civilă să fie angajată, asigurătorului îi revine obligaţia de plată numai dacă autovehiculul care a ocazionat accidentul este identificat şi asigurat (bunăoară, autovehiculul respectiv fiind furat, este condus de hoţ, care fuge de la locul accidentului, fără a fi identificat, abandonând acel autovehicul). Se confirmă astfel ideea că asigurarea de răspundere civilă operează şi în absenţa persoanei responsabile, ceea ce determină o depersonalizare a răspunderii civile; în absenţa **c.a.o.**, nicio societate comercială din domeniul asigurărilor nu poate fi obligată la plata despăgubirilor. Într-o atare ipoteză, despăgubirile vor fi plătite în armonie cu cerinţele instituite de lege, de către Fondul de protecţie a victimelor străzii. **C.a.o.** dă expresie juridică unei asigurări colective a victimelor accidentelor de circulaţie şi, totodată, asigurării persoanelor responsabile de accident împotriva riscului de a plăti despăgubiri către terţii prejudiciaţi prin fapta ilicită ce atrage răspunderea lor civilă [v. şi *contract de asigurare*].

contract de asigurare pentru cazurile de accidente corporale, varietate a contractului de asigurare de persoane de specificul căreia este faptul că asigurătorul plăteşte suma asigurată sau un procent din ea (de regulă, corespunzător gradului de invaliditate permanentă) numai dacă în perioada asigurării se produce un accident care are drept consecinţă decesul sau invaliditatea permanentă (totală sau parţială) a asiguratului ori se soldează cu alte urmări prevăzute în contract. Plata primei se face obligatoriu anticipat, fie printr-un singur act de executare (adică dintr-o dată), fie printr-o pluralitate de asemenea acte succesive (adică în rate). În dreptul nostru, cele mai frecvente asigurări de persoane sunt asigurările mixte de persoane [v. şi *contract de asigurare; contract de asigurare de persoane; contract de asigurare mixtă de persoane*].

contract de asistență juridică, contract complex, convenit de un cabinet individual de avocatură sau de o altă structură abilitată de sistemul de organizare a avocaturii, pe de o parte, și o persoană fizică sau juridică, numită client, prin care cel dintâi se obligă să asigure prin avocatul titular sau prin alt avocat colaborator, în favoarea clientului, îndeplinirea prestației de specialitate solicitate de către acesta. **C.a.j.** reunește în conținutul său elemente specifice contractului de mandat și elemente specifice unui contract de prestări de servicii, având caracteristici deosebite. Obiectul **c.a.j.** poate consta în: acordarea de consultații juridice; redactarea unor cereri de chemare în judecată sau de chemare în garanție ori a unor întâmpinări sau a altor asemenea acte; redactarea de memorii, plângeri sau petiții adresate organelor de jurisdicție, de procuratură sau altor organe de stat; îndeplinirea formalităților necesare pentru promovarea căilor ordinare sau extraordinare de atac; reprezentarea clientului în fața organelor de jurisdicție sau a altor organe; redactarea de înscrisuri sub semnătură privată; orice alte servicii compatibile cu exercitarea profesiei de avocat prevăzute de lege (Legea nr. 51/1995, republicată). **C.a.j.** este cu titlu oneros, acordarea asistenței juridice solicitate de client făcându-se în schimbul plății unei sume de bani numită onorariu avocațial, al cărui cuantum se stabilește prin negociere între avocatul titular și client, folosindu-se ca element de referință onorariile minimale stabilite de Consiliul Uniunii Avocaților din România. Avocatul nu este obligat să justifice cuantumul onorariului convenit cu clientul. Onorariul se stabilește pentru fiecare serviciu profesional în parte. Contractul este *intuitu personae*. Se încheie în formă scrisă, conținutul său generic fiind stabilit printr-un formular-tip aprobat ca anexă (nr. VIII) la Statutul profesiei de avocat, adoptat de Consiliul Uniunii Avocaților din România. Forma scrisă a **c.a.j.** se cere ca o condiție *ad validitatem* a acestuia. Pe baza acestui contract, cabinetul individual de avocatură emite o împuternicire avocațială pe numele avocatului solicitat de client sau care a fost desemnat dintre colaboratori de către avocatul titular; împuternicirea respectivă servește avocatului pe numele căruia a fost emisă, ca act oficial de justificare a îndeplinirii prestațiilor solicitate de client. Avocatul nu poate acționa decât în limitele contractului încheiat cu clientul său, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Avocatul este dator să-și sfătuiască clientul cu promptitudine, în mod corect și cu întreagă diligență; în cazul în care avocatul delegat se află în imposibilitatea de a-și exercita atribuțiile, el va asigura substituirea sa de către un alt avocat, pentru a nu aduce prejudicii clientului său. Atunci când avocatul este solicitat concomitent pentru acordare de asistență juridică, de către doi sau mai mulți clienți cu interese contradictorii, el

nu poate accepta decât să apere interesele unei singure părți. Totodată, angajarea unui nou client nu poate fi făcută, dacă prin aceasta sunt dezvăluite secretele aflate de la un alt client, cu efecte prejudiciabile pentru acesta; înainte de a angaja o cauză avocatul are obligația să informeze clientul asupra cheltuielilor probabile pe care aceasta le implică, comunicându-i și scutirile legale de care poate beneficia. **C.a.j.** poate fi denunțat prin acordul ambelor părți. Totodată, în armonie cu prevederile expres menționate în contract, părțile pot denunța și unilateral respectivul contract; în acest caz avocatul este îndreptățit să încaseze onorariul, în măsura serviciilor prestate. La cererea clientului, avocatul este obligat să prezinte acestuia situația cheltuielilor efectuate în cauza acestuia [v. și *contract*].

contract de căsătorie, sintagmă utilizată (uneori) în doctrina juridică, pentru a desemna actul juridic al căsătoriei. Deși din punct de vedere formal, acest act juridic întrunește elementele esențiale ale unui contract, totuși, prin conținutul lui, care cuprinde nu numai drepturi și obligații patrimoniale ale soților, ci și drepturi și obligații cu caracter nepatrimonial, care, în totalitatea lor, definesc relațiile de familie, el nu poate fi calificat ca un simplu contract. Într-adevăr, relațiile de familie sunt prea complexe pentru a putea fi caracterizate ca având natură contractuală. Ele au, înainte de toate, natură legală, căsătoria fiind o instituție juridică complexă ale cărei valențe juridice sunt definite prioritar prin lege, iar nu prin acordul de voință al soților, chiar dacă un astfel de acord este esențialmente necesar pentru încheierea ei [v. și *căsătorie*].

contract de comision, contract în temeiul căruia o persoană fizică sau juridică, numită comisionar, se obligă față de altă persoană (fizică sau juridică) numită comitent, să încheie anumite acte juridice în nume propriu, dar în contul acesteia din urmă, primind pentru serviciul respectiv o remunerație, numită comision, calculată procentual la valoarea operațiunii realizate, dar care poate fi și forfetară. Are o largă utilizare în raporturile juridice comerciale și mai ales în raporturile juridice de comerț internațional, constituind una din formele comerciale ale reprezentării. Este utilizat frecvent în domeniile vânzării-cumpărării, transporturilor, circulației valorilor mobiliare etc. Operația de comision prezintă avantaje pentru ambii contractanți: pentru îndeplinirea sa comisionarul primește o remunerație proporțională cu valoarea operațiunii încheiate de el sau o sumă forfetară stabilită *a priori*; pe de altă parte, comitentul este absolvit de grija contractului și a supravegherii, persoana desemnată comisionar fiind mai în măsură să cunoască piața respectivă, atât sub aspectul exigențelor ei, cât și din punctul de vedere al clientelei, al posibilităților economice etc.; comitentul beneficiază de creditul,

competența și prestigiul pe care comisionarul le are în zona sau în țara respectivă. **C.c.** are caracter bilateral, consensual, este cu titlu oneros, *intuitu personae* și, de regulă, este cu executare succesivă (dar poate fi și cu executare dintr-o dată).

contract de comodat, contract prin care o persoană, numită comodant, remite, spre folosință temporară, unei alte persoane, numite comodatar, un lucru, cu obligația pentru acesta din urmă de a-l restitui în natură, în individualitatea sa. Face parte din grupa contractelor reale, deoarece, pentru încheierea lui, este necesară atât realizarea acordului de voință, cât și predarea (tradițiunea) lucrului care formează obiectul contractului. Obligația de restituire nu se poate naște câtă vreme lucrul nu a fost efectiv predat. Totuși, în anumite cazuri, **c.c.** se poate încheia și *solo consensu*. Așa se întâmplă atunci când lucrul se află, indiferent cu ce titlu, în posesiunea sau în detenția comodatarului (spre exemplu, cu ocazia încheierii contractului de vânzare-cumpărare, părțile convin ca lucrul să rămână temporar în posesia sau în detenția vânzătorului). **C.c.** este un contract esențialmente gratuit, motiv pentru care comodatarul nu este obligat să plătească contravaloarea uzurii lucrului rezultate din folosirea acestuia pentru destinația convenită. **C.c.** este compatibil cu stipularea în conținutul său a unei clauze în sensul stabilirii unei sume de bani la plata căreia să fie obligat comodatarul, cu titlu de echivalent al uzurii lucrului. O atare stipulație nu convertește **c.c.** dintr-un contract gratuit într-un contract oneros, ci ea reprezintă doar o concretizare a obligației de restituire a lucrului în starea în care acesta a fost predat. **C.c.** este un contract unilateral, deoarece din momentul încheierii, el generează obligații numai pentru comodatar. **C.c.** rămâne unilateral, chiar dacă, ulterior încheierii, se nasc anumite obligații și în sarcina comodantului, ca urmare a producerii unui fapt accidental ce nu decurge din voința comună a părților, ci se datorează unei cauze extracontractuale (gestiunea de afaceri, îmbogățirea fără justă cauză). **C.c.** poate avea ca obiect numai lucruri nefungibile, individual determinate. Și este firesc să fie așa, deoarece acele lucruri urmează a fi restituite în natură, în individualitatea lor. Pot constitui obiect al **c.c.** lucrurile neconsumptibile, a căror folosire nu implică la prima întrebuințare consumarea substanței ori înstrăinarea lor. Numai cu titlu excepțional, unele lucruri care, prin natura lor, sunt consumptibile pot fi considerate, prin voința părților, nefungibile. În această ipoteză, respectivele lucruri nu sunt folosite potrivit destinației obișnuite, ci utilizarea lor privește o altă destinație. Este cazul fructelor împrumutate pentru aranjarea unei expoziții. În măsura în care împrumutarea unor lucruri nu este interzisă, ca și în măsura în care ea este permisă numai în anumite condiții, poate forma obiectul **c.c.** orice lucru

mobil sau imobil. Cât privește bunurile proprietate publică, în privința lor fiind admisă concesionarea și închirierea, ele pot fi date și în folosință gratuită, dacă aceasta se justifică printr-un interes public (de exemplu, se împrumută gratuit obiecte de muzeu pentru organizarea unei expoziții; împrumutarea cărților dintr-o bibliotecă publică se face cu titlu gratuit). Pot forma obiect al **c.c.** și suprafețele locative, dar numai în măsura în care locatarului i se recunoaște dreptul să subînchirieze și să renunțe la chirie; la fel se întâmplă și atunci când proprietarul închiriază, dar dintr-un anumit motiv, renunță benevol la chirie. În astfel de cazuri contractul de închiriere dobândește caracterul unui **c.c.** Prin efectul **c.c.**, comodatarul dobândește numai dreptul de folosință. El devine astfel un simplu detentor precar obligat la înapoierea lucrului. Comodantul își păstrează calitatea de proprietar al respectivului lucru, cu toate consecințele ce decurg din această calitate (precum suportarea riscului pieirii fortuite a lucrului, dreptul de a exercita acțiunea în revendicarea lui). La încheierea **c.c.**, atât comodantul, cât și comodatarul trebuie să aibă capacitatea de a face acte de administrare. Nu este necesară calitatea de proprietar a comodantului, întrucât **c.c.** nu este translativ de proprietate. Calitate de comodant poate avea și uzufructuarul, și locatarul, cu excepția cazului când prin lege sau prin convenția părților se interzice expres transmiterea folosinței lucrului de către unul din aceștia. Comodatarul, deținând lucrul numai pentru folosință proprie, nu îl poate împrumuta unui terț. Proba **c.c.** se face potrivit regulilor generale din materia probațiunii. Este suficient ca înscrisul sub semnătură privată constatator al **c.c.** să fie redactat într-un singur exemplar, cerința multiplului exemplar ținând de specificul contractelor sinalagmatice. Nu se cere nici înscrierea formulei „bun și aprobat", deoarece potrivit legii (art. 1180 C. civ.) această formă este necesară numai cu privire la actele sub semnătură privată care au ca obiect o sumă de bani sau alte lucruri fungibile. Faptul material al predării lucrului poate fi dovedit prin orice mijloc de probă, indiferent de valoare. În virtutea **c.c.**, comodatarului îi revin următoarele obligații: *a)* să se îngrijească de conservarea lucrului împrumutat ca un bun proprietar; i se cere chiar mai mult, și anume să-și sacrifice lucrurile proprii, dacă aceasta ar fi necesar pentru conservarea lucrurilor împrumutate; *b)* să folosească lucrul potrivit destinației sale; el trebuie să utilizeze lucrul în conformitate cu destinația sa determinată prin natura lui sau prin convenția părților, sub sancțiunea rezilierii contractului, plății de daune-interese și a suportării riscului pieirii fortuite a lucrului; *c)* să suporte cheltuielile de folosință (de întreținere) a lucrului; el suportă cheltuielile necesare folosinței lucrului și nu are îndreptățirea să ceară de la comodant restituirea lor,

deoarece ele sunt un accesoriu al folosinţei; *d)* să restituie lucrul la expirarea contractului. Lucrul trebuie restituit în natura sa specifică, la împlinirea scadenţei. Comodatarul nu poate oferi, iar comodantul nu poate cere, în lipsă de stipulaţie contrară, un alt lucru sau echivalentul în bani al lucrului împrumutat, de vreme ce restituirea în natură este posibilă. În ipoteza în care lucrul a fost avariat, comodatarul are obligaţia să-l repare şi să îl restituie în natură comodantului. Se poate recurge la plata echivalentului în bani numai când repararea în natură a devenit imposibil de executat. Atunci când lucrul împrumutat este producător de fructe, iar părţile nu au convenit altfel, comodatarul va restitui, odată cu lucrul, şi fructele acestuia. Este interzis comodatarului să reţină lucrul în compensaţie, invocând o creanţă pe care o are împotriva comodantului, deoarece **c.c.** are de regulă, ca obiect lucruri nefungibile, iar compensaţia operează numai între datorii reciproce ce au ca obiect lucruri fungibile, de aceeaşi specie. Legea (art. 1572 C. civ.) dispune că restituirea lucrului nu poate fi cerută de către comodant înainte de împlinirea termenului stipulat sau, dacă nu s-a prevăzut un termen, mai înainte de a se fi îndestulat trebuinţa comodatarului ce a fost avută în vedere la încheierea contractului. **C.c.** fiind unilateral, în principiu nu creează obligaţii în sarcina comodantului. Cu toate acestea, în cursul executării contractului, se pot naşte unele obligaţii extracontractuale şi în sarcina comodantului. Astfel de obligaţii sunt: *a)* restituirea cheltuielilor de conservare a lucrului; sunt supuse restituirii numai cheltuielile cu caracter extraordinar, necesar şi foarte urgent; *b)* plata despăgubirilor; pentru daunele provocate comodatarului de viciile lucrului, comodantul trebuie să-l despăgubească pe acesta, dacă avea cunoştinţă de acele vicii şi nu le-a adus la cunoştinţa comodatarului. **C.c.** încetează prin: restituirea lucrului; reziliere; moartea comodatarului [sin. *contract de împrumut de folosinţă;* v. şi *contract*].

contract de comunicare publică prin retransmitere prin cablu, contract încheiat prin intermediul unui organ de gestiune colectivă şi prin care titularul dreptului de autor sau de drepturi conexe îşi poate exercita drepturile sale pentru autorizarea sau interzicerea retransmiterii prin cablu a propriei lui opere. Cât priveşte pe titularii de drepturi care nu au încredinţat gestiunea drepturilor lor unui organism de gestiune colectivă, organismul care gestionează drepturile din aceeaşi categorie este considerat de drept a fi şi gestionarul drepturilor lor. În cazul în care, în acelaşi domeniu, există mai multe organisme de gestiune colectivă, titularul de drepturi poate opta între acestea. Revendicarea drepturilor de către aceşti titulari se poate face în termen de 3 ani de la data notificării. Exercitarea dreptu-

lui de retransmitere prin cablu de către un organism de radiodifuziune şi de televiziune pentru propriile programe se face prin contracte încheiate cu distribuitorii prin cablu, cu excepţia cazurilor în care retransmiterea prin cablu este obligatorie prin lege [v. şi *contract; organisme de gestiune colectivă*].

contract de comunicare publică prin satelit, contract prin care titularul dreptului de autor şi a drepturilor conexe cesionează drepturile sale pentru comunicarea publică prin satelit a operei ce-i aparţine. Titularii dreptului de autor pot cesiona drepturile lor pentru comunicarea publică prin satelit unui organism de radiodifuziune sau de televiziune, numai printr-un contract încheiat fie prin intermediul unui organism de gestiune colectivă, fie individual. Contractul-cadru încheiat între un organism de gestiune colectivă şi un organism de radiodifuziune sau de televiziune, pentru comunicarea publică prin satelit a unei categorii de opere aparţinând unui anumit domeniu, îşi poate produce efectele extinse şi faţă de titularii de drepturi care nu sunt reprezentaţi de organismele de gestiune colectivă, dacă această comunicare către public prin satelit are loc simultan cu radiodifuzarea terestră efectuată de către acelaşi organism emiţător. Titularul de drepturi nereprezentat are posibilitatea în orice moment să înlăture producerea efectelor extinse ale contractului-cadru, printr-un contract individual sau colectiv [v. şi *contract; organisme de gestiune colectivă*].

contract de concesiune, contract administrativ încheiat în formă scrisă, prin care o autoritate publică, denumită concedent, transmite, pe o perioadă determinată, unei persoane, denumite concesionar, care acţionează pe riscul şi răspunderea sa, dreptul şi obligaţia de exploatare a unui bun proprietate publică, în schimbul unei redevenţe. Conform O.U.G. nr. 54/2006 privind regimul contractelor de concesiune de bunuri proprietate publică, au calitatea de concedent, în numele statului, judeţului, oraşului sau comunei: ministerele sau alte organe de specialitate ale administraţiei publice centrale, pentru bunurile proprietate publică a statului; consiliile judeţene, consiliile locale, Consiliul General al Municipiului Bucureşti sau instituţiile publice de interes local, pentru bunurile proprietate publică a judeţului, oraşului sau comunei. Calitatea de concesionar o poate avea orice persoană fizică sau persoană juridică, română ori străină. **C.c.** se încheie în conformitate cu legea română, indiferent de naţionalitatea sau de cetăţenia concesionarului, pentru o durată care nu va putea depăşi 49 de ani, începând de la data semnării lui. Durata concesiunii se stabileşte de către concedent pe baza unui studiu de oportunitate. **C.c.** poate fi prelungit pentru o perioadă egală cu cel mult jumătate din durata sa iniţială, prin simplul acord de voinţă

al părţilor. Subconcesionarea este interzisă, cu excepţia situaţiilor expres prevăzute de lege. Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 34/2006 reglementează, ca o varietate a contractului de concesiune, atribuirea contractelor de concesiune de lucrări publice şi a contractelor de concesiune de servicii.

contract de consignaţie, varietate a contractului de comision în temeiul căruia o persoană, numită consignant, încredinţează altei persoane, numite consignatar, anumite bunuri mobile spre a fi vândute la un anumit preţ, într-un termen determinat, plătindu-i pentru această activitate o sumă stabilită sub formă de cotă procentuală din preţul vânzării sau o sumă forfetară prestabilită, numită comision. Raporturile dintre părţile acestui contract sunt guvernate de regulile privitoare la mandat, în măsura în care nu primesc incidenţa unor dispoziţii legale speciale. **C.c.** are o largă aplicabilitate, mai ales în raporturile comerciale.

contract de cont curent, varietate a contractului de depozit neregulat, care se încheie între o persoană fizică, titularul de cont, şi o instituţie financiară (bancă comercială sau C.E.C.) în baza unei cereri scrise, formulate în acest sens de către o persoană interesată şi acceptată de respectiva instituţie financiară căreia i-a fost adresată. Cu ocazia perfectării contractului, se iau specimene de semnătură de la titular şi de la persoanele împuternicite de acesta să dispună de sumele din cont. Este un contract complex, în care se regăsesc, pe lângă elementele specifice unui contract de depozit neregulat, şi elemente ale altor contracte, precum cele de prestări servicii, de mandat etc., toate acestea fiind concretizate în raportul juridic obligaţional pe care îl concretizează sau, mai exact, în drepturile şi obligaţiile reciproce ale părţilor. În baza acestui contract, instituţia financiară (bancă comercială sau C.E.C.) se obligă să deschidă şi să ţină permanent la zi, în stare operaţională, pentru solicitant, la sucursala sau filiala indicată de aceasta, un cont curent personal, în care titularul se obligă să facă depuneri în numerar. Pe numele titularului pot fi făcute depuneri în cont atât de către acesta, cât şi de către orice altă persoană fizică sau juridică interesată să facă o plată în favoarea lui sau o donaţie etc. La cererea titularului, instituţia financiară depozitară este obligată să restituie, în limitele disponibilului existent în cont, suma (sau sumele) solicitată de acesta. De asemenea, depozitarul are obligaţia să dea curs ordinelor de plată emise de către titular către terţi (persoane fizice sau persoane juridice). Prin contul personal pot fi efectuate atât plăţi ocazionale, cât şi periodice, ca de exemplu plata abonamentului telefonic, a abonamentului radio-tv, a consumului de energie electrică sau termică etc. Totodată, prin contul personal se pot face orice fel de

încasări ale sumelor plătite de terţi la scadenţa diverselor creanţe ale titularului. **C.c.c.** este cu titlu oneros, deoarece pentru fiecare operaţiune de încasări şi de plăţi instituţia depozitară percepe un comision. Totodată, această instituţie plăteşte titularului de cont dobânda practicată în mod curent la valoarea sumelor depozitate de acesta şi în raport cu timpul cât au fost păstrate în cont, diferenţiat în funcţie de felul depozitului (pe termen, la vedere, revolving). **C.c.c.** încetează prin acordul părţilor sau din iniţiativa uneia dintre ele (care, de regulă, este titularul).

contract de depozit, contract prin care o persoană, numită deponent, încredinţează un lucru mobil altei persoane, numite depozitar, care se obligă să-l păstreze pe o durată determinată sau nedeterminată şi să-l restituie în natură la cerere (art. 1591 C. civ.). **C.d.** are ca finalitate principală păstrarea şi conservarea lucrului depozitat, în vederea restituirii lui la cererea deponentului. Ori de câte ori finalitatea principală nu este conservarea lucrului, chiar dacă deţinătorul are o asemenea obligaţie, raporturile dintre părţi au o altă natură decât aceea de depozit, precum: antrepriză, vânzare-cumpărare etc. **C.d.** se distinge prin următoarele caractere juridice: *a) este un contract real*; el se consideră perfectat numai prin şi din momentul predării (tradiţiunii) lucrului, obiect al contractului, de la deponent la depozitar. Dar simpla remitere materială a lucrului de către deponent depozitarului nu este suficientă pentru formarea **c.d.**, deoarece în acest scop este necesar şi acordul de voinţă al părţilor, realizat cu o astfel de finalitate; *b) poate fi cu titlu gratuit sau cu titlu oneros*; **c.d.** este gratuit numai prin natura sa, iar nu şi prin esenţa sa. Atunci când depozitarul desfăşoară activitatea de păstrare cu caracter profesional (nu ocazional), se prezumă că depozitul este cu titlu oneros. De asemenea, este cu titlu oneros şi sechestrul judiciar. **C.d.** cu titlu gratuit este unilateral, deoarece din momentul încheierii sale generează obligaţii numai în sarcina depozitarului; în acest caz, depozitul rămâne unilateral, chiar dacă, ulterior încheierii sale, se nasc anumite obligaţii şi în sarcina celeilalte părţi, datorită survenirii unui fapt posterior şi accidental generat de o cauză extracontractuală; *c) este un contract generator de drepturi de creanţă şi obligaţii corelative între părţi*; prin **c.d.** nu se transmite dreptul de proprietate şi nici măcar posesiunea lucrului de la deponent la depozitar. Acesta din urmă este un simplu detentor precar al lucrului. În sistemul Codului civil român (art. 1592) sunt reglementate două feluri de depozit, şi anume depozitul propriu-zis şi sechestrul. Specific acestuia din urmă este faptul că are ca obiect numai bunuri litigioase, inclusiv imobile; *d) poate fi nu numai convenţional, ci şi judiciar.* Depozitul propriu-zis poate fi numai convenţional şi în toate cazurile are ca

obiect numai lucruri mobile nelitigioase. Se poate prezenta sub trei variante: depozitul obișnuit (care este voluntar și regulat); depozitul necesar; depozitul neregulat. **C.d.** este supus condițiilor generale de validitate ale oricărui contract. În cazul în care un deponent capabil predă spre păstrare un lucru mobil unui depozitar lipsit de capacitate de exercițiu, cel dintâi are împotriva celui de-al doilea o acțiune în revendicare, dar numai atât timp cât lucrul se află încă în păstrarea acestuia; dacă depozitarul incapabil a înstrăinat lucrul sau l-a lăsat să piară, el răspunde numai în măsura în care a profitat de lucru. Proba contractului se poate face numai prin act scris, afară doar dacă valoarea bunului depus este inferioară sumei de 0,025 lei sau dacă depozitul s-a făcut în astfel de condiții încât deponentul n-a avut posibilitatea să întocmească un înscris [v. și *depozit voluntar; depozit necesar; depozit neregulat; depozit sechestru*].

contract de depunere de economii bănești la C.E.C., varietate a contractului de depozit care constă în acordul de voințe realizat între Casa de Economii și Consemnațiuni, în calitate de depozitar, și o persoană fizică sau juridică, în calitate de deponent, pe baza căruia depozitarul primește spre păstrare sumele de bani încredințate de deponent, cu obligația de a i le restitui integral sau parțial la prima cerere ori la termenul stabilit și de a-i plăti dobânzi ori câștiguri (sau și dobânzi, și câștiguri). Sumele de bani depuse la C.E.C. intră în aria de cuprindere a creditului public; ca atare, ele pot fi folosite de depozitar în armonie cu nevoile dezvoltării economiei naționale. Statul garantează restituirea lor, dreptul la restituire putând fi exercitat oricând de către titular; acest drept este imprescriptibil. Legea obligă pe depozitar să păstreze secretul depunerilor, al numelui deponentului, precum și al operațiunilor cu privire la depuneri; C.E.C.-ul este autorizat să dea informații în această privință numai la cererea titularului sau a moștenitorilor legali sau testamentari, la solicitarea instanței judecătorești sau a notarului public referitoare la succesiunile pe care le dezbat, precum și la cererea organelor judecătorești sau de urmărire penală în cazurile penale și în cele privitoare la pretenții civile derivate din infracțiuni. Creditorii deponentului pot urmări sumele depuse la C.E.C. numai pe baza unei hotărâri judecătorești penale sau care a fost pronunțată în legătură cu pretențiile civile pentru pagubele cauzate prin infracțiuni; aceste sume, ca și operațiunile privitoare la ele sunt scutite de impozit și de orice alte taxe, inclusiv de taxele succesorale. Legea instituie în sarcina C.E.C. o răspundere patrimonială pentru prejudiciile cauzate deponentului prin efectuarea unor înregistrări sau eliberări greșite de sume, din vina prepușilor săi. În ipoteza în care libretul C.E.C. a fost pierdut sau sustras, C.E.C.-ul răspunde pentru asemenea operații

numai dacă faptul pierderii sau al sustragerii libretului i-a fost adus la cunoştinţă de către deponent printr-o comunicare scrisă şi dacă operaţia greşită a fost făcută după primirea, de către unitatea C.E.C. respectivă, a listei (întocmite şi difuzate lunar de către Centrala C.E.C.) în care a fost înscris libretul pierdut sau sustras; C.E.C. nu răspunde însă dacă libretul sustras sau pierdut este la purtător sau dacă, deşi nominativ, are un sold creditor mai mic decât soldul minim admis de lege; de asemenea, nu răspunde dacă posesorul nelegitim al libretului (hoţul sau găsitorul) a retras sumele înainte de întocmirea şi difuzarea listei libretelor pierdute sau sustrase. Contractul de depunere de economii băneşti la C.E.C. se încheie în formă scrisă şi se dovedeşte de către deponent prin prezentarea libretului de economii ce i se eliberează la încheierea contractului şi care poate fi: nominativ, la purtător sau la purtător cu parolă.

contract de donaţie, contract solemn, unilateral şi cu titlu gratuit, prin care una din părţi, numită donator, îşi micşorează actual şi irevocabil, cu intenţie liberală, patrimoniul său cu un drept (real sau de creanţă), mărind corespunzător patrimoniul celeilalte părţi, numite donatar, cu acelaşi drept, fără a urmări să primească ceva în schimb (art. 801 şi art. 803 C. civ.). Specific **c.d.** este trecerea, fără echivalent, a unor valori dintr-un patrimoniu în altul, cu intenţia de a gratifica (*animus donandi*). Această intenţie, exprimată în condiţiile stabilite imperativ prin lege, justifică mărirea unui patrimoniu în detrimentul altui patrimoniu, fiind cauza ei. **C.d.** reprezintă o liberalitate, deoarece are ca efect micşorarea patrimoniului autorului cu valoarea bunului donat, spre deosebire de contractele dezinteresate, care nu au ca efect diminuarea patrimoniului celui ce procură gratuit altuia un folos. Executarea unei obligaţii civile imperfecte nu poate fi calificată liberalitate. Tot astfel, nu constituie donaţii nici premiile sau cadourile oferite în scopuri publicitare de un comerciant clienţilor săi, deoarece acestea sunt lipsite de *animus donandi*. De asemenea, nu sunt supuse regulilor aplicabile donaţiei nici operele de binefacere. **C.d.** este supus următoarelor condiţii de validitate: *A. Cu privire la obiect.* Se cere ca acesta să se afle în circuitul civil, să fie determinat sau determinabil, să fie posibil, licit, să existe sau să poată exista în viitor. Pot forma obiect al **c.d.** şi bunuri viitoare, cu excepţia succesiunilor nedeschise la momentul perfectării contractului. În niciun caz, bunurile viitoare nu pot constitui obiectul darului manual. Atunci când bunul donat este individual determinat, donatorul trebuie să aibă calitatea de proprietar al lui în momentul perfectării **c.d. C.d.** este lovit de nulitate absolută în cazul în care are ca obiect bunuri aparţinând altuia. *B. Cu privire la capacitatea părţilor.* În sistemul Codului civil

român sunt reglementate anumite incapacităţi speciale de a dispune şi de a primi prin **c.d.**: *a) incapacităţi de a dispune:* minorii şi persoanele puse sub interdicţie judecătorească nu pot încheia contract de donaţie, în calitate de donatari, nici prin reprezentanţi legali şi nici personal, cu încuviinţarea ocrotitorului legal, chiar dacă autoritatea tutelară a autorizat o asemenea operaţiune; minorul nu poate dispune prin donaţie în favoarea tutorelui său, nici după împlinirea vârstei majoratului, câtă vreme autoritatea tutelară nu l-a descărcat pe tutore de gestiunea sa, regulă de la care face excepţie cazul când tutorele este ascendentul minorului; *b) incapacităţi de a primi:* sunt lipsite de capacitatea de a primi direct donaţii persoanele neconcepute şi formaţiunile colective care nu au dobândit personalitate juridică, medicii şi farmaciştii (inclusiv persoanele ce practică ilegal medicina) care l-au tratat de boala din cauza căreia donatorul a decedat, preoţii care l-au asistat din punct de vedere religios pe donator în timpul ultimei sale boli. Cât priveşte incapacitatea de a primi donaţii a medicilor, farmaciştilor şi preoţilor, sunt necesare următoarele precizări: această incapacitate vizează numai donaţiile făcute în timpul ultimei boli a donatorului; sunt exceptate de la această interdicţie donaţiile remuneratorii (dacă sunt potrivite cu starea materială a donatorului şi cu serviciile prestate de donatar), precum şi donaţia făcută medicului curant de către soţul acestuia. Deşi minorii şi interzişii au dreptul de a primi donaţii, ei nu posedă şi exerciţiul acestui drept. Ca regulă, donaţia făcută unui incapabil sau unei persoane cu capacitate de exerciţiu restrânsă se acceptă prin reprezentanţii legali ai acestuia sau cu încuviinţarea prevăzută de lege. Legea (art. 815 C. civ.) prevede însă că donaţiile făcute minorilor şi interzişilor pot fi acceptate de ascendenţii lor de orice grad, chiar dacă aceştia nu au calitatea de tutori şi chiar dacă părinţii minorilor şi interzişilor se află în viaţă şi au refuzat să accepte donaţia. Surdomutul care nu ştie să scrie poate accepta donaţia numai cu asistarea unui curator special numit de autoritatea tutelară. Persoanele juridice pot primi donaţii dacă dreptul ce formează obiectul liberalităţii corespunde scopului lor, stabilit prin lege, actul de înfiinţare sau statut. Donaţiile făcute statului se acceptă de organele prevăzute de lege ca având această atribuţie. Acceptarea donaţiilor oferite fundaţiilor şi asociaţiilor persoane juridice nonprofit se poate face numai cu autorizaţie prealabilă, cu avizul guvernului. În schimb, cele oferite persoanelor juridice care nu sunt de stat, pot fi acceptate fără autorizaţie prealabilă de către organele lor de conducere. În cazul în care **c.d.** se realizează printr-un singur act, donatorul trebuie să aibă capacitate de a dispune, iar donatarul să aibă capacitate de a primi cu titlu gratuit în momentul perfectării acelui act. Dacă însă

c.d. se încheie prin acte separate, donatorul trebuie să aibă capacitate de a dispune cu titlu gratuit în momentul emiterii ofertei, în momentul acceptării acesteia de către donatar și în momentul primirii comunicării actului de acceptare, întrucât donația produce efecte numai din acest ultim moment. Donatarul trebuie să aibă capacitatea de a primi cu titlu gratuit numai în momentul acceptării. Încălcarea incapacităților de a dispune și de a primi cu titlu gratuit se sancționează cu nulitatea relativă a actului juridic, nulitate ce poate fi invocată de persoana ocrotită sau de succesorii săi în drepturi. Excepție fac donațiile în favoarea persoanelor juridice, când nu au fost acceptate în condițiile prevăzute de lege, caz în care actul juridic este lovit de nulitate absolută. *C. Cu privire la condițiile de formă.* Toate donațiile se fac prin act autentic (art. 813 C. civ.). Nerespectarea acestei condiții de formă se sancționează cu nulitatea absolută a **c.d.** Proba existenței **c.d.** poate fi făcută numai prin înscrisul constatator redactat în formă autentică. Ea nu poate fi făcută cu martori, chiar dacă ar exista un început de dovadă scrisă. Nulitatea **c.d.** pentru lipsa formei solemne poate fi invocată de către orice persoană interesată, chiar de către instanță, din oficiu. Ea nu poate fi înlăturată în niciun fel. Nulitatea unei donații pentru vicii de formă poate fi remediată numai după moartea donatorului, de către moștenitorii acestuia, prin confirmare, ratificare sau executare voluntară a contractului respectiv. Atunci când **c.d.** se încheie între absenți, prin ofertă și acceptare separate, atât oferta de a dărui, cât și acceptarea trebuie să fie făcute în formă autentică, căci, în caz contrar, respectivele manifestări de voință nu produc efecte juridice de niciun fel, fiind lovite de nulitate absolută. Ori de câte ori acceptarea se face printr-un înscris separat, validitatea **c.d.** este condiționată și de împrejurarea ca acceptarea să aibă loc în timpul vieții donatorului, în caz contrar devenind caducă. Donația trebuie acceptată de către donatar în timpul vieții sale; oferta neacceptată până la moartea donatarului devine caducă la încetarea din viață a acestuia. Oferta de donație se face *intuitu personae* și de aceea donatarul nu poate transmite, prin moștenire, către succesorii lui, dreptul său privind acceptarea ei. Donația nu poate fi acceptată deci de moștenitorii destinatarului ofertei de donație. Totodată, ea nu poate fi acceptată nici de creditorii acestuia pe calea acțiunii oblice, deoarece, neglijând acceptarea, donatarul nu-și diminuează patrimoniul, ci pierde doar șansa de a-l mări. Pentru același motiv, creditorii nu pot nici ataca prin acțiunea pauliană refuzul acceptării donației. În toate cazurile când **c.d.** se încheie între absenți, este necesar, pentru validitatea lui, ca actul de acceptare să fie comunicat donatorului, în timpul vieții acestuia și mai înainte ca donatarul să devină incapabil.

În fine, atunci când donația are ca obiect bunuri mobile (corporale sau incorporale), se mai cere, ca o condiție de formă, ca bunurile respective să fie trecute într-un stat estimativ semnat de donator și de donatar, document care să cuprindă descrierea și evaluarea, cel puțin globală, a lucrurilor donate. Statul estimativ poate să fie inclus chiar în cuprinsul **c.d.**, dar poate fi constatat printr-un înscris separat, care nu este necesar să fie autentificat, fiind suficiente, pentru valabilitatea lui, semnăturile donatorului și donatarului (art. 827 C. civ.). Omisiunea părților de a întocmi statul estimativ nu antrenează *eo ipso* invaliditatea **c.d.** Codul civil român (art. 772) permite complinirea acestei omisiuni prin efectuarea unei expertize de evaluare a bunurilor donate. De aici consecința că statul estimativ se cere numai *ad probationem*, și nu *ad validitatem*. Sunt scutite de formalitatea statului estimativ darurile manuale și donațiile indirecte. În cazul donațiilor de imobile, formalitatea transcripției, respectiv necesitatea înscrierii în cartea funciară nu vizează validitatea **c.d.**, ci numai opozabilitatea lui față de terți. **C.d.** este, în esența lui, irevocabil. Irevocabilitatea donației are un caracter special, mai accentuat decât forța obligatorie a oricărui contract, în sensul că în materie de donații ea privește nu numai efectele, ci însăși esența contractului, fiind o condiție de validitate pentru formarea lui. Orice clauză sau condiție a cărei îndeplinire depinde de voința donatorului și care ar fi de natură să confere acestuia posibilitatea de a zădărnici sau micșora, direct sau indirect, foloasele generate de contract în favoarea donatarului sunt incompatibile cu esența donațiilor, antrenând nulitatea absolută a actului juridic. Această sancțiune lovește contractul în întregul său, iar nu numai clauza sau condiția incompatibilă cu principiul irevocabilității donației. Totuși, atunci când donația este divizibilă, iar clauza incompatibilă o afectează numai în parte, nulitatea va afecta numai clauza în sine și partea de contract afectată de ea, pentru rest rămânând în vigoare efectele contractului. Sunt clauze incompatibile cu irevocabilitatea donației: condițiile potestative; plata datoriilor viitoare nedeterminate; dreptul donatorului de a dispune în continuare de bunul donat; dreptul de denunțare unilaterală a contractului. Prin excepție de la principiul irevocabilității donațiilor, **c.d.** poate fi revocată în următoarele cazuri: pentru neîndeplinirea sarcinilor impuse donatarului; pentru ingratitudinea manifestată de donatar față de donator; pentru nașterea de copii survenită ulterior încheierii contractului, donatorului ce nu avea copii în momentul încheierii contractului [v. *donație între soți; donație de bunuri viitoare; contract*].

contract de donație cu sarcină, varietate a contractului de donație care se distinge prin aceea

că donatorul impune donatarului îndeplinirea unei obligaţii numite sarcină, fie în folosul lui însuşi (cum ar fi donarea unei sume de bani, cu îndatorirea pentru donatar de a-şi continua studiile), fie în folosul donatorului (spre exemplu, se donează un imobil, cu obligaţia pentru donatar de a asigura întreţinerea viageră în favoarea donatorului), fie în beneficiul unei terţe persoane (precum îndatorirea de a plăti o rentă în favoarea fiului donatorului din afara căsătoriei). **C.d.s.** poate să conţină deci o sarcină în favoarea donatorului, o sarcină în favoarea unui terţ ori o sarcină chiar în beneficiul donatarului. În primele două ipoteze, contractul are caracter gratuit numai în limita valorii bunurilor donate care depăşeşte valoarea sarcinii impuse donatarului. Spre deosebire de contractul de donaţie pur gratuit, care generează pentru donatar numai o îndatorire, denumită tradiţional „de recunoştinţă", **c.d.s.** comportă pentru donatar obligaţia de a executa sarcina ce i-a fost impusă. În caz de neexecutare a sarcinii, donatorul poate fie să ceară executarea silită a acesteia, fie să revoce donaţia. Sarcina (adică obligaţia impusă donatarului) se aseamănă cu o condiţie rezolutorie prin aceea că niciuna dintre acestea nu afectează naşterea dreptului, iar în caz de realizare a condiţiei sau de revocare a donaţiei pentru neîndeplinirea sarcinii, efectele se produc retroactiv. Totuşi, cele două situaţii (sarcina şi condiţia rezolutorie) rămân esenţialmente diferite sub aspectul regimului juridic, care se deosebeşte din cel puţin două puncte de vedere: *a)* astfel, în cazul condiţiei rezolutorii, chiar dacă este potestativă din partea donatarului, nu se creează nicio obligaţie pentru el, acesta fiind liber să acţioneze cum apreciază că este mai bine, fără riscul de a-şi angaja propria răspundere, întrucât condiţia rezolutorie constituie doar o modalitate care, în caz de realizare, desfiinţează dreptul pe care îl afectează; cât priveşte sarcina, aceasta obligă pe donatar, iar în caz de neîndeplinire a ei, creditorul poate recurge la măsuri de executare silită; *b)* pe de altă parte, condiţia operează de plin drept, în vreme ce revocarea donaţiei pentru neîndeplinirea sarcinii trebuie cerută justiţiei. Acţiunea în revocarea donaţiei poate fi promovată atât de către donator sau de moştenitorii acestuia, cât şi de creditorii donatorului, în acest caz, ca acţiune oblică. Donatorul are însă facultatea să renunţe, chiar prin **c.d.s.**, la dreptul de a promova acţiunea în revocarea donaţiei pentru acest motiv. Revocarea donaţiei produce ca efect desfiinţarea retroactivă a contractului şi comportă pentru donatar obligaţia de a restitui bunul donat, având însă dreptul să păstreze fructele culese până în momentul promovării acţiunii în justiţie. Poate fi afectată de sarcină orice donaţie, inclusiv darul manual [v. *contract de donaţie*].

contract de donaţie de bunuri viitoare, v. *donaţie de bunuri viitoare.*

contract de donație între soți, varietate a contractului de donație de specificul căruia este faptul că donatorul și donatarul sunt soț și soție. El poate avea ca obiect numai bunuri proprii ale soțului donator, care devin astfel bunuri proprii ale soțului donatar, cu excepția ipotezei când s-a stipulat expres intrarea lor în comunitatea de bunuri a soților. În acest din urmă caz, contractul are ca efect convertirea dreptului de proprietate exclusivă al soțului donator asupra bunului donat într-un drept de proprietate comună în devălmășie al ambilor soți. Desigur, soțul donator poate dona soțului donatar și cota-parte ideală de proprietate ce-i aparține cu privire la un bun care nu intră în comunitate, precum și dreptul său asupra unei moșteniți deschise, dacă evident acesta este un bun propriu al soțului moștenitor. **C.d.s.** este supus unor reguli speciale, derogatorii de la dreptul comun aplicabil donațiilor: *a)* astfel, legea (art. 937 C. civ.) prevede că orice donație făcută între soți în timpul căsătoriei este revocabilă. Revocarea poate fi făcută prin voința unilaterală a soțului donator, oricare ar fi forma de realizare a donației. Dreptul soțului donator de a revoca donația poate fi exercitat oricând, în timpul căsătoriei, după încetarea acesteia, precum chiar și după decesul soțului donatar, împotriva moștenitorilor lui. Donația între soți devine irevocabilă, deci definitivă, numai din momentul morții donatorului. Dreptul de revocare este de esența donației între soți. De aceea, revocabilitatea unei astfel de donații nu este necesar să fie stipulată în actul de donație și nu poate fi înlăturată printr-o stipulație contrară; *b)* **c.d.s.** este valabil chiar dacă s-a făcut sub condiție potestativă, chiar dacă prin acest contract se instituie în sarcina donatarului datoriile nedeterminate ale donatorului și chiar dacă acesta din urmă și-a rezervat dreptul de a dispune de bunurile dăruite. Cât privește modurile de revocare a **c.d.s.**, revocarea nu este necesar să se facă printr-o acțiune în justiție. Ea poate fi expresă sau tacită. Pentru ca revocarea să fie valabilă, este necesar să existe o identitate deplină între bunul obiect al donației și bunul obiect al revocării. Revocabilitatea **c.d.s.**, ca și revocabilitatea darurilor manuale făcute de unul dintre soți celuilalt soț își găsește explicația în posibilitatea desfacerii căsătoriei prin divorț, din culpa soțului donatar. Or, de vreme ce soțul donator poate cere desfacerea căsătoriei din vina exclusivă a soțului donatar, este logic și juridic ca el să fie îndreptățit și la revocarea donațiilor și a darurilor manuale făcute acestuia în timpul căsătoriei, chiar dacă motivele care legitimează divorțul au survenit ulterior acelor liberalități. Legea (art. 938 C. civ.) interzice, sub sancțiunea nulității absolute, donațiile mutuale, reciproce între soți și donațiile deghizate sau făcute prin interpunere de persoane, chiar dacă nu aduc atingere rezervei succesorale (art. 940 C. civ.). Se prezumă că sunt persoane inter-

puse copiii soțului donatar dintr-o altă căsătorie și acele rude ale soțului donatar față de care, dacă moștenirea lor s-ar fi deschis până la momentul încheierii contractului de donație, donatarul ar fi avut vocație succesorală legală. De pildă, părintele soțului donatar este prezumat persoană interpusă. În schimb, bunicul soțului donatar, față de care acesta din urmă nu are vocație succesorală dacă propriul său părinte este în viață, nu este prezumat a fi persoană interpusă. Liberalitatea făcută de soțul donator, care are copii dintr-o căsătorie anterioară, soțului donatar din căsătoria ulterioară este considerată excesivă și deci supusă reducțiunii, în raport de o cotitate disponibilă specială, care este mai mică decât cea ordinară, reglementată de lege cu titlu de regulă generală [v. și *contract de donație*].

contract de editare, contract în temeiul căruia titularul dreptului de autor cedează editorului, în schimbul unei remunerații, dreptul de a reproduce și de a distribui opera sa. Nu constituie **c.e.** convenția prin care titularul dreptului de autor împuternicește, pe cheltuiala sa, pe un editor pentru a reproduce și, eventual, a distribui opera. O astfel de convenție constituie o varietate a contractului de antrepriză și primește incidența reglementărilor de drept comun relative la acest contract. Prin **c.e.**, titularul dreptului de autor poate ceda editorului și dreptul de a autoriza traducerea și adaptarea operei. **C.e.** trebuie să cuprindă clauze cu privire la: durata cesiunii; natura exclusivă sau neexclusivă și întinderea teritorială a cesiunii; numărul maxim și minim al exemplarelor, remunerația autorului; numărul de exemplare rezervate autorului cu titlu gratuit; termenul pentru apariția și difuzarea exemplarelor fiecărei ediții sau, după caz, ale fiecărui tiraj; termenul de predare a originalului operei de către autor, procedura de control al numărului de exemplare produse de către editor. În caz de omisiune a clauzelor relative la durata cesiunii, la natura exclusivă sau neexclusivă a cesiunii și la remunerația autorului, partea interesată poate cere anularea contractului. Editorul care a primit dreptul de publicare a operei sub forma unui volum are, față de alți ofertanți, la preț egal, dreptul prioritar de publicare a operei în formă electronică. Acest drept prioritar poate fi exercitat pe durata a 3 ani, cu începere de la data publicării operei. În cazul unei ediții noi, editorul are obligația de a permite autorului să aducă îmbunătățiri sau alte modificări operei, cu condiția ca acesta să nu mărească esențial costurile editorului și să nu schimbe caracterul operei, dacă în contract nu se prevede altfel. Editorul poate ceda **c.e.** în favoarea altui editor numai cu consimțământul autorului. El este obligat să înapoieze autorului originalul operei, originalele operelor de artă, ilustrațiile și orice alte documente primite pentru publicare, dacă nu s-a convenit altfel.

În lipsa unei convenţii contrare, **c.e.** încetează după expirarea duratei stabilite sau după epuizarea ultimei ediţii convenite. Potrivit legii [art. 56 alin. (2) din Legea nr. 8/1996] se consideră epuizată ediţia sau tirajul al căror număr de exemplare nevândute este mai mic de 5% din numărul total de exemplare şi, în orice caz, dacă este mai mic de 100 de exemplare. În cazul în care editorul nu publică opera în termenul convenit, autorul poate solicita, conform dreptului comun, desfiinţarea contractului şi daune pentru neexecutare. Într-o atare ipoteză, autorul poate păstra remuneraţia primită sau, după caz, poate solicita plata remuneraţiei integrale prevăzute în contract. Atunci când **c.e.** nu stabileşte un termen limită pentru publicarea operei, editorul este obligat să o publice în termen de cel mult un an de la data acceptării acesteia. În cazul în care editorul intenţionează să distrugă copiile operei, rămase în stoc după o perioadă de 2 ani de la data publicării şi dacă în contract nu se prevede o altă perioadă, acesta este obligat să le ofere mai întâi autorului [v. şi *contract*].

contract de fidejusiune, v. *fidejusiune.*

contract de gaj, v. *gaj.*

contract de împrumut cu dobândă, contract de împrumut de consumaţie care generează în sarcina împrumutatului, pe lângă obligaţia restituirii la scadenţă a unor bunuri echivalente ca natură (specie), calitate şi cantitate cu cele împrumutate, şi îndatorirea de a plăti împrumutătorului o sumă de bani numită dobândă, în schimbul avantajelor procurate. De regulă, **c.î.d.** are ca obiect o sumă de bani, care, în raporturile de credit interne, trebuie exprimată, sub sancţiunea nulităţii contractului, în moneda naţională. Modificările în valoarea de circulaţie a banilor, care ar putea surveni între momentul încheierii contractului şi acela al scadenţei, în măsura în care prin dispoziţii legale speciale nu se stabileşte altfel, nu determină modificarea corespunzătoare a obligaţiei împrumutatului privind restituirea sumei primite; acesta este ţinut să restituie suma pe care a primit-o.

contract de împrumut de consumaţie, contract în virtutea căruia o persoană, numită împrumutător, predă altei persoane, numite împrumutat, o cantitate de bunuri consumptibile, transmiţându-i şi dreptul de proprietate asupra acestora, pentru a le utiliza (consuma) potrivit propriilor interese, împrumutatul urmând a-i restitui la scadenţă bunuri echivalente ca natură (specie), cantitate şi calitate. **C.î.c.** este gratuit când împrumutătorul stipulează numai restituirea bunurilor şi este oneros când, alături de această obligaţie, împrumutatului îi revine şi obligaţia îndeplinirii unei contraprestaţii, care constă de obicei în plata unei dobânzi; este un contract unilateral (chiar şi atunci când are caracter

oneros, deoarece numai împrumutatul se obligă); este real (pentru că presupune predarea bunurilor) şi translativ de proprietate (bunurile consumptibile împrumutate trecând în proprietatea împrumutatului, care, pe această bază, va suporta şi riscul pieirii lor fortuite). Pentru a putea încheia un **c.î.c.** valabil, împrumutătorul trebuie să aibă calitatea de proprietar al bunurilor împrumutate şi capacitatea juridică de a face acte de dispoziţie, iar împrumutatul să aibă capacitatea de a se obliga. Contractul este valabil şi în cazul în care împrumutătorul nu are calitatea de proprietar al lucrurilor date cu împrumut, dacă împrumutatul este de bună-credinţă, întrucât într-o asemenea ipoteză împrumutatul dobândeşte dreptul de proprietate asupra bunurilor (mobile) respective prin efectul deposedării lor cu bună-credinţă şi urmează a restitui, potrivit contractului, alte bunuri de acelaşi fel. Drepturile şi obligaţiile izvorâte din contract sunt transmisibile prin moştenire succesorilor părţilor contractante.

contract de împrumut de folosinţă, v. *contract de comodat.*

contract de închiriere a suprafeţelor locative, varietate a contractului de locaţiune ce se distinge prin aceea că o persoană (fizică sau juridică), numită locator, se obligă să asigure altei persoane, numite locatar (sau chiriaş), folosinţa temporară a unei locuinţe, în schimbul unei sume de bani determinate, numite chirie. Prezintă următoarele caractere juridice: *a)* este un contract sinalagmatic (bilateral), deoarece generează drepturi şi obligaţii corelative în favoarea şi respectiv în sarcina ambelor părţi; *b)* este cu titlu oneros, fiecare dintre contractanţi urmărind obţinerea unui avantaj material; *c)* are caracter comutativ, întrucât drepturile şi obligaţiile părţilor sunt certe atât ca existenţă, cât şi ca întindere, încă din momentul realizării acordului de voinţă contractual; *d)* este, de regulă, consensual, deoarece perfectarea lui se realizează prin simplul acord de voinţă al părţilor, nefiind necesară îndeplinirea vreunei condiţii de formă expres prevăzute de lege; *e)* este un contract cu executare succesivă, prestaţiile asumate de părţi îndeplinindu-se pe toată durata de existenţă a contractului printr-o multitudine de acte de executare, care, în succesiunea lor, manifestă continuitate; *f)* comportă transmiterea temporară de la locator la locatar a dreptului de folosinţă asupra suprafeţei locative închiriate de acesta din urmă. **C.î.s.l.** se deosebeşte de locaţiunea de drept comun prin obiectul lui specific (care este suprafaţa locativă). Totuşi, nu poate fi calificat contract special distinct, ci numai ca varietate a contractului de locaţiune reglementat de dreptul comun. Ca urmare, el primeşte şi incidenţa dispoziţiilor legale din dreptul comun, dar numai în măsura în care legislaţia locativă nu conţine norme speciale. Regimul juridic al **c.î.s.l.** prezintă anumite particu-

larităţi în funcţie de felul proprietăţii asupra suprafeţei locative în cauză. Suprafaţa locativă poate avea destinaţie de locuinţă sau o altă destinaţie. Legea (nr. 114/1996) stabileşte că închirierea are ca obiect locuinţe, înţelegându-se prin locuinţă construcţia alcătuită din una sau mai multe camere de locuit, cu dependinţele, dotările şi utilităţile necesare, care satisface cerinţele de locuit ale unei persoane sau familii. Dispoziţiile legii vizează nu numai închirierea locuinţei, definitive, ci şi locuinţele sociale, de serviciu, de intervenţie, de necesitate şi de protocol. Pentru fiecare din acestea, legea stabileşte un regim juridic special. Locuinţele sociale aparţin domeniului public al unităţilor administrativ-teritoriale. Acestea vor încheia contracte de închiriere prin intermediul primarului sau al unei persoane împuternicite de acesta. Situaţia este similară şi în cazul locuinţei de necesitate. În ceea ce priveşte locuinţa de serviciu sau de intervenţie, contractul de închiriere este accesoriu contractului de muncă, iar calitatea de locator o are acela care angajează. Locuinţele de protocol sunt proprietatea publică a statului, iar calitatea de locator o are Regia Autonomă Administraţia Patrimoniului Protocolului de Stat. Legea (nr. 114/1996) nu face distincţie între mediul urban sau rural, aşa încât cad sub incidenţa prevederilor sale toate locuinţele, indiferent că ele sunt în mediul urban sau în mediul rural. Chiriaş poate fi orice persoană fizică, prin chiriaş înţelegându-se locatarul unei locuinţe; în cazul locuinţelor sociale, locatari pot fi tinerii căsătoriţi care au fiecare vârsta de până la 35 de ani, tinerii proveniţi din instituţii de ocrotire socială care au împlinit vârsta de 18 ani, invalizii de gradul I şi II, persoanele handicapate, pensionarii, veteranii şi văduvele de război, beneficiarii Legii nr. 42/1990 şi ai Decretului-lege nr. 118/1990. Chiriaş al locuinţei de serviciu poate fi funcţionarul public sau angajaţii unor instituţii sau agenţi economici. Chiriaş al unei locuinţe de intervenţie poate fi acea persoană care îndeplineşte activităţi care necesită prezenţa permanentă sau în caz de urgenţă în unitate. Chiriaş al locuinţei de necesitate este persoana sau familiile ale căror locuinţe au devenit inutilizabile în cazurile prevăzute de lege. Locuinţa de protocol poate fi închiriată numai de persoana care este aleasă într-o anumită funcţie sau demnitate publică prevăzută de lege. Închirierea locuinţelor se face prin acordul dintre proprietar şi chiriaş prin contract scris, care se înregistrează la organele fiscale teritoriale. Contractul cuprinde: adresa locuinţei; suprafaţa locativă şi dotările folosite în exclusivitate sau în comun; valoarea chiriei lunare şi modul de plată; suma plătită eventual în avans; locul şi condiţiile de predare a cheilor; obligaţiile părţilor; inventarul locuinţei; data intrării în vigoare şi durata; condiţiile privind folosinţa părţilor aflate în proprietate; persoanele care vor locui împreună cu titularul

contractului; alte clauze convenite. Forma scrisă a contractului este cerută *ad probationem*. Nici înregistrarea contractului la administraţia financiară nu reprezintă o cerinţă de valabilitate a acestuia, înregistrarea având numai funcţia de asigurare a evidenţei veniturilor realizate din închirierea de locuinţe. Tot astfel, enumerarea clauzelor contractului nu sunt limitative, părţile putând conveni şi asupra altor clauze. Sunt însă clauze sancţionate cu nulitatea absolută, şi anume: aceea care ar obliga chiriaşul să recunoască sau să plătească în avans proprietarului o sumă cu titlul de reparaţie în sarcina proprietarului; aceea care ar prevedea o responsabilitate colectivă a chiriaşilor în scopul obligării în solidar sau indivizibil la suportarea cheltuielilor de reparaţii; impune chiriaşului să facă asigurarea de daune; exonerează proprietarul de obligaţiile ce-i revin; autorizează pe proprietar să obţină venituri din nerespectarea clauzelor contractului. Locatorului (proprietarului) îi revin următoarele obligaţii: *a)* să predea chiriaşului locuinţa în stare normală de folosinţă; *b)* să ia măsuri pentru repararea şi menţinerea în stare de siguranţă în exploatare şi de funcţionalitate a clădirii pe toată durata închirierii locuinţei; *c)* să întreţină în bune condiţii elementele structurii de rezistenţă a clădirii, elementele de construcţie exterioare ale clădirii (acoperiş, faţadă, împrejmuiri, pavimente), curţile şi grădinile, precum şi spaţiile comune din interiorul clădirii (casa scării, casa ascensorului, holuri, coridoare, subsoluri, scări exterioare); *d)* să întreţină în bune condiţii instalaţiile comune proprii clădirii (ascensor, hidrofor, instalaţii de alimentare cu apă, de canalizare, instalaţii de încălzire centrală şi de preparare a apei calde, instalaţii electrice şi de gaze, centrale termice, crematorii, instalaţii de colectare a deşeurilor, instalaţii de antenă colectivă, telefonice etc.). Locatarului (chiriaşului) îi revin următoarele obligaţii: *a)* să efectueze lucrările de întreţinere, reparaţii sau înlocuire a elementelor de construcţii şi instalaţii de folosinţă exclusivă; *b)* să repare sau să înlocuiască elementele de construcţii şi de instalaţii deteriorate prin folosinţa comună, ca urmare a folosirii lor necorespunzătoare, indiferent dacă acestea sunt în interiorul sau în exteriorul clădirii; dacă persoanele care au produs degradarea nu sunt identificate, cheltuielile de reparaţii vor fi suportate de cei care au acces sau folosesc în comun elementele de construcţii, de instalaţii, obiectele şi dotările aferente; *c)* să asigure curăţenia şi igienizarea în interiorul locuinţei şi la părţile de folosinţă comună pe toată durata contractului de închiriere. Obligaţiile chiriaşului cu privire la întreţinerea şi repararea spaţiului închiriat se păstrează şi în cazul subînchirierii locuinţei. În cazul neîndeplinirii de către proprietar a obligaţiilor care-i revin cu privire la întreţinerea şi repararea locuinţei, lucrările pot fi executate de către

chiriaș în contul proprietarului, reținând contravaloarea acestora din chirie. Locatarului (chiriașului) îi revine obligația de plată a chiriei în condițiile contractului. Chiria practicată pentru locuințe trebuie să acopere cheltuielile de administrare, întreținere și reparații, impozitele pe clădiri și pe teren, precum și recuperarea investiției, în funcție de durata normală, precum și un profit supus negocierii între părți. Nivelul maxim al chiriei pentru locuințele aflate în proprietatea statului se stabilește prin lege specială. Legea prevede că titularii de contracte de închiriere pot face între ei schimb de locuințe, cu avizul autorității care a aprobat închirierea sau, după caz, al proprietarului locuinței. Legea (nr. 114/1996) prevede că în cazul în care părțile nu convin asupra reînnoirii contractului de închiriere, chiriașul este obligat să părăsească locuința la expirarea termenului prevăzut în contract. Contractul de închiriere poate fi reziliat și mai înainte de termenul stabilit în următoarele situații: *a)* la cererea chiriașului, cu condiția notificării prealabile într-un termen de minimum 60 de zile; *b)* la cererea proprietarului, atunci când: chiriașul nu a achitat chiria cel puțin 3 luni consecutiv sau chiriașul a pricinuit însemnate stricăciuni locuinței, clădirii în care este situată aceasta, instalațiilor, precum și oricăror alte bunuri aferente lor, sau dacă înstrăinează fără drept părți ale acestora; chiriașul are un comportament care face imposibilă conviețuirea sau împiedică folosirea normală a locuinței; chiriașul nu a respectat clauzele contractuale; *c)* la cererea asociației de proprietari, atunci când chiriașul nu și-a achitat obligațiile ce-i revin din cheltuielile comune pe o perioadă de 3 luni, dacă au fost stabilite prin contractul de închiriere, în sarcina chiriașului. Evacuarea chiriașului se face numai pe baza unei hotărâri judecătorești definitive, chiriașul fiind obligat la plata chiriei prevăzute în contractul de închiriere, până la data executării efective a hotărârii de evacuare.

contract de închiriere a unei opere, contract prin care autorul unei opere se angajează să permită utilizarea, pe timp determinat, cel puțin a unui exemplar al acelei opere, în original sau în copie, în special programe pentru calculator ori opere fixate în înregistrări sonore sau audiovizuale. Beneficiarul dreptului de închiriere se angajează să plătească autorului o remunerație, pe perioada cât folosește acel exemplar al operei. Autorul păstrează dreptul de autor asupra operei închiriate, cu excepția dreptului de distribuire, dacă nu s-a convenit altfel. **C.î.o.** este supus dispozițiilor de drept comun privind contractul de locațiune [v. și *contract*].

contract de întreținere, contract în virtutea căruia una din părți, numită întreținut, înstrăinează un bun sau plătește o sumă de bani (numită capital) celeilalte părți, numite întreținător, care se obligă

în schimb să îi asigure întreţinerea (adică toate cele necesare traiului) pe durata întregii sale vieţi, iar la moartea acesteia, să o înmormânteze după datină. Conceptul de întreţinere primeşte aici o accepţiune largă, cuprinzând: procurarea şi prepararea hranei, asigurarea de îmbrăcăminte şi încălţăminte, procurarea de medicamente, asigurarea îngrijirilor medicale necesare, plata consumului casnic (electricitate, încălzire, apă, canal etc.), asigurarea curăţeniei în incinta locuinţei, precum şi a igienei îmbrăcămintei şi, dacă este cazul, a igienei personale. **C.î.** se distinge prin următoarele caractere juridice: este un contract cu titlu oneros; are caracter aleatoriu; este translativ de proprietate; are caracter sinalagmatic; este consensual; este cu executare succesivă în timp; face parte din categoria contractelor nenumite; are caracter *intuitu personae*. Legea nu reglementează posibilitatea constituirii cu titlu gratuit a creanţei de întreţinere (prin donaţie sau testament ori pe calea stipulaţiei pentru altul), dar nimic nu se opune ca întreţinerea să fie constituită şi într-un astfel de mod, cu respectarea dispoziţiilor imperative ale legii relative la donaţii, testamente sau la stipulaţia pentru altul. În cazul în care **c.î.** se formează cu o pluralitate de părţi, obligaţia de întreţinere este indivizibilă. Aşa fiind, când există pluralitate de creditori, ea se consideră îndeplinită numai dacă a fost executată integral faţă de toţi aceştia, întinderea şi valoarea prestaţiei fiind dependente de necesităţile şi durata vieţii tuturor creditorilor. În consecinţă, neexecutarea prestaţiei faţă de unul dintre creditori este de natură să determine rezoluţiunea întregului contract. În caz de pluralitate de debitori, fiecare dintre aceştia este obligat să execute obligaţia de întreţinere, iar executarea întregii prestaţii de întreţinere de către unul dintre codebitori este liberatorie pentru toţi ceilalţi codebitori. Când întreţinerea este asigurată de un singur debitor, creditorul nu poate cere rezoluţiunea contractului faţă de ceilalţi debitori. Indivizibilitatea obligaţiei de întreţinere există şi atunci când această obligaţie a fost asumată de către un singur debitor, deoarece în cazul morţii lui, succesorii săi sunt obligaţi fiecare pentru tot, cu condiţia ca creditorul întreţinerii să accepte, iar moştenitorii debitorului sunt de acord să execute obligaţia, spre a împiedica desfiinţarea contractului din cauza neexecutării fortuite a întreţinerii de către autorul lor, care a fost obligat *intuitu personae*. În ipoteza existenţei unui singur creditor care are mai mulţi moştenitori, nu se pune problema transmiterii creanţei către aceştia, deoarece stingerea ei se produce pe data morţii lui. **C.î.** se deosebeşte de contractul de rentă viageră sub următoarele aspecte: *a)* **c.î.** generează o obligaţie de a face, pe când contractul de rentă viageră generează o obligaţie de a da; *b)* creanţa de întreţinere este esenţialmente personală şi de aceea este incesibilă către o altă persoană,

în timp ce creanța privind renta viageră este transmisibilă; *c)* întreținerea este neurmăribilă de către creditori, pe când renta viageră este susceptibilă de urmărire silită de către aceștia; *d)* **c.î.** nu are o reglementare proprie și, ca urmare, face parte din categoria contractelor nenumite, în vreme ce contractul de rentă viageră, fiind reglementat expres de Codul civil, face parte din categoria contractelor numite. **C.î.** generează în sarcina întreținutului următoarele obligații: în cazul în care acesta s-a obligat să transmită întreținătorului un bun, el are aceleași obligații ca și vânzătorul, și anume să transfere proprietatea bunului la întreținător, să predea bunul către acesta, să-l garanteze pe întreținător împotriva evicțiunii, precum și împotriva viciilor ascunse ale lucrului. Întreținătorului îi revin următoarele obligații: să asigure prestarea întreținerii, care este, în esența ei, o obligație de a face, ce se execută zi cu zi în condițiile prevăzute în contract; când părțile au locuințe diferite (situație posibilă, deoarece locuirea în comun a părților nu este de esența întreținerii, ci cel mult de natura ei) prin derogare de la regula executării obligației la domiciliul debitorului, consacrată de dreptul comun, aici executarea se va face la domiciliul creditorului întreținerii, afară numai dacă s-a stipulat altfel sau dacă prin împrejurări rezultă un alt loc al întreținerii; când întreținerea nu este disociată de asigurarea locuinței, prestarea ei urmează a se face la locul stabilit pentru locuință. În lipsă de stipulație contrară, în caz de neexecutare a obligației de întreținere, **c.î.** poate fi rezoluționat, conform dispozițiilor dreptului comun pentru contractele bilaterale (art. 1020-1021 C. civ.). Datorită caracterului alimentar al prestației la care se obligă debitorul și care presupune acte succesive de executare, termenele stipulate pentru executare au, în general, caracter esențial și, ca urmare, debitorul este de drept în întârziere, iar în caz de neexecutare, creditorul poate cere rezoluțiunea, fără a se acorda debitorului un termen de grație pentru plată. Dreptul la întreținere având caracter personal, nu este transmisibil prin succesiune. Ca urmare, moștenitorii întreținutului nu pot cere continuarea prestației în persoana lor și nici ca prestația neexecutată în timpul vieții întreținutului să fie executată în persoana lor. Acțiunea în rezoluțiunea contractului pentru neexecutarea prestației are caracter patrimonial; debitorul întreținerii care nu a prestat întreținerea deține fără cauză prestația executată de creditorul întreținerii. Așa fiind, dreptul la acțiune în rezoluțiune se transmite moștenitorilor întreținutului, putând fi exercitat de aceștia în termenul general de prescripție. Prin efectul rezoluțiunii **c.î.**, dreptul de proprietate asupra bunului prestat de întreținut este redobândit de către acesta. Valoarea întreținerii prestate nu trebuie însă restituită, ținând seama de caracterul aleatoriu al acestui contract.

De altfel, în cazul când întreţinutul nu-şi păstrează folosinţa bunului dat în schimbul întreţinerii, nici întreţinătorul nu va fi obligat să restituie acestuia fructele culese sau folosul tras până la momentul rezoluţiunii contractului. **C.î.** fiind aleatoriu, nu se face o echivalenţă a prestaţiilor, aşa că este lipsit de relevanţă dacă valoarea întreţinerii prestate este mai mare sau mai mică decât valoarea folosului rezultat prin exploatarea bunului de către întreţinător ori dacă acesta din urmă nici nu a beneficiat de pe urma bunului, obiect al contractului, folosinţă pe care şi-a păstrat-o întreţinutul pentru restul vieţii sale. Efectele rezoluţiunii **c.î.** faţă de terţi sunt guvernate de regulile dreptului comun, în armonie cu care, odată cu desfiinţarea contractului, drepturile dobândite de terţi pe baza acestuia rămân fără suport juridic, desfiinţându-se şi ele cu efect retroactiv. Când însă are loc retrocedarea bunului, terţii se pot opune la restituirea lui, invocând un drept propriu, dobândit asupra bunului imobil prin uzucapiune sau asupra bunului mobil prin posesie de bună-credinţă. În caz de neexecutare a prestaţiei de întreţinere, creditorul acesteia poate opta nu numai pentru rezoluţiune, ci şi pentru executare, promovând o acţiune în justiţie prin care să ceară obligarea întreţinătorului la îndeplinirea angajamentului asumat contractual. Dacă creditorul optează pentru executare, iar executarea în natură a contractului a devenit imposibilă din culpa debitorului, instanţa, la cererea creditorului, poate converti obligaţia de întreţinere într-o sumă de bani plătibilă la scadenţele convenite de părţi cu titlu de despăgubiri echivalente, sub forma unor prestaţii periodice. Transformarea obligaţiei de întreţinere în obligaţie de plată a unei sume de bani este posibilă şi prin acordul de voinţă al părţilor. Se produce astfel o novaţie prin efectul căreia se stinge vechea obligaţie existentă între creditor şi debitorul său şi se naşte o nouă obligaţie. Convertirea obligaţiei de întreţinere într-o obligaţie de plată a unei sume de bani printr-o hotărâre judecătorească, deci fără acordul de voinţă al părţilor, nu realizează o novaţie. Într-o atare ipoteză, raporturile dintre părţi rămân în continuare guvernate de regulile incidente în materia **c.î.** Aşa fiind, în caz de neexecutare, întreţinutul, în calitatea sa de creditor, poate cere rezoluţiunea **c.î.**, ceea ce nu este însă îngăduit în cazul transformării prin convenţia părţilor a prestaţiei de întreţinere în prestaţie pecuniară. În acest din urmă caz, se produce o novaţie prin efectul căreia obligaţia de întreţinere se stinge, în locul ei renăscând o obligaţie pecuniară. Noua datorie se substituie vechii datorii, ca şi cum aceasta din urmă ar fi fost executată. Noua obligaţie de a plăti viager o sumă de bani periodică primeşte incidenţa regulilor generale care guvernează obligaţiile civile, iar nu incidenţa regulilor speciale aplicabile contractului de rentă viageră [v. şi *contract*].

contract de joc sau prinsoare, contracte aleatorii în virtutea cărora părţile se obligă reciproc să plătească o sumă de bani sau un alt lucru câştigătorului, în funcţie de consumarea sau neconsumarea unui eveniment sau a unui fapt ce depinde de îndemânarea, cunoştinţele, dibăcia, inteligenţa etc. contractanţilor ori ale altor persoane sau de hazard, care face să existe şanse de câştig şi risc de pierdere pentru toate părţile contractante. Legea nu distinge între joc şi prinsoare. Doctrina face însă o distincţie între acestea, ţinând seama de rolul părţilor în realizarea evenimentului: contractul este de joc atunci când părţile sau cel puţin una din ele îndeplinesc un rol activ, chiar dacă rezultatul depinde exclusiv de hazard; dimpotrivă, contractul este calificat prinsoare în cazul în care părţile sunt străine de producerea evenimentului (de exemplu pronosticurile sportive, pariurile la cursele de cai etc.). Pariul (prinsoarea) este, în realitate, o varietate a jocului. Indiferent de rolul părţilor în desfăşurarea jocului, regimul juridic al **c.j.p.** este acelaşi, iar efectele generate de aceste contracte sunt identice. Codul civil român consacră câteva reguli importante, care constituie dreptul comun în materie de joc şi prinsoare. Astfel, jocul şi prinsoarea nu produc efecte obligatorii. Creditorul (adică câştigătorul) nu are acţiune în justiţie pentru a-şi reclama câştigul (art. 1636 C. civ.). Debitorul acţionat în justiţie poate opune creditorului (adică câştigătorului) excepţia de joc (adică lipsa de efecte obligatorii şi de sancţiune a jocului), care este de ordine publică şi deci nu poate fi înlăturată prin convenţia părţilor. Datoriile din joc şi prinsoare sunt recunoscute ca obligaţii juridice, dar fără posibilitatea executării lor pe cale silită (art. 1638 C. civ.). Debitorul care plăteşte voluntar nu are dreptul să pretindă restituirea prestaţiei executate. Legea refuză în acest caz atât acţiunea, cât şi repetiţiunea. Codul civil român (art. 1637) recunoaşte ca obligaţie perfectă îndatorirea juridică ce derivă din jocurile care contribuie la exerciţiul corporal. Legiuitorul vizează contractele încheiate între participanţii la jocurile sportive, iar nu între alte persoane, ca de pildă spectatorii. De aici consecinţa că sportivul câştigător are dreptul la acţiune în sens material, putând obţine plata câştigului pe cale silită, dar spectatorul câştigător beneficiază numai de plata efectuată de bunăvoie de către debitor. Sportivul care contractează printr-un intermediar, iar nu direct cu adversarul de joc, este asimilat spectatorului. În cazul jocurilor pur intelectuale sau care depind numai de hazard, fără a pune la încercare capacităţile fizice ale jucătorilor (de exemplu, şahul, jocurile de cărţi) câştigătorul nu are drept la acţiune. Codul civil (art. 1673) consacră soluţia potrivit căreia instanţa poate să respingă cererea sportivului câştigător când suma pusă în joc sau la prinsoare ar fi excesivă. În astfel de situaţii, instanţa nu este însă îndreptăţită să

reducă suma pretinsă de reclamant, ci constatând caracterul excesiv al pretenţiilor acestuia, va respinge acţiunea. Cât priveşte împrumuturile acordate jucătorului în cunoştinţă de cauză, în vederea susţinerii jocului şi folosite efectiv în acest scop, acestea au acelaşi regim juridic, ca şi datoriile generate de joc sau de prinsoare, indiferent dacă împrumutătorul este persoană care nu participă la joc ori un participant sau organizator al jocului. Acordând împrumutul, creditorul devine un fel de participant la joc şi, cu excepţia împrumutului acordat participantului la joc, nu are acţiune în justiţie pentru recuperarea împrumutului acordat şi utilizat în vederea susţinerii jocului. Jucătorul împrumutat trebuie să facă proba împrumutului acordat în cunoştinţă de cauză, ca şi a utilizării acelui împrumut în vederea susţinerii jocului. Jucătorul nu va putea opune excepţia de joc împrumutătorului reclamant, dacă nu va reuşi să facă proba menţionată. Împrumuturile acordate jucătorului în alt scop decât susţinerea jocului produc efecte obligatorii în toate cazurile, căci împrumutătorul, nefiind implicat în joc, nu suportă consecinţele decurgând dintr-o atare implicare. Lipsa de sancţiune a datoriei de joc priveşte numai acţiunea care s-ar intenta împotriva pierzătorului pentru reclamarea câştigului sau a împrumutului acordat în vederea susţinerii jocului. Datoriile de acest gen sunt susceptibile numai de plată benevolă, iar în cazul în care au fost achitate, nu sunt susceptibile de repetiţiune. Acţiunile care s-ar intenta împotriva câştigătorului sau împotriva unei alte persoane cu care el a contractat urmează să fie admise potrivit dreptului comun. De exemplu, în caz de pluralitate de câştigători, dacă unul a încasat câştigul, ceilalţi vor avea acţiune pentru partea corespunzătoare de câştig. Tot aşa, câştigătorul care participă la joc prin mandatar are acţiune împotriva acestuia pentru a-i cere socoteală, potrivit regulilor de la mandat [v. şi *contract; jocuri de noroc*].

contract de locaţiune, contractul în virtutea căruia o persoană, numită locator, se obligă să asigure altei persoane, numite locatar, folosinţa integrală sau parţială a unui lucru sau prestarea unui serviciu pe o durată de timp determinată, în schimbul unui preţ corespunzător. **C.l.** este consensual, sinalagmatic, oneros, comutativ şi cu execuţie succesivă în timp; are caracter vremelnic, locaţiunea făcându-se pe o durată de timp determinată, şi nu perpetuu. **C.l.** se poate prezenta sub trei forme distincte, şi anume: locaţiunea lucrurilor, locaţiunea lucrărilor (sau a serviciilor) şi contractul de antrepriză [v. şi *contract de închiriere a suprafeţelor locative*].

contract de mandat, contract în virtutea căruia o persoană, numită mandatar, se obligă să facă ceva pe seama altei persoane, numite mandant, de la care a primit o împuternicire în acest scop. **C.m.**

are caracter consensual, formându-se valabil prin acordul de voință al părților; totuși, pentru ca mandatarul să poată proba față de terți împuternicirea primită de la mandant și limitele în care îl poate obliga pe acesta prin actele sale, este necesar ca mandatul să fie întocmit în formă scrisă, înscrisul constatator fiind procura, care conține atât enumerarea actelor juridice ce urmează a fi îndeplinite de mandatar în numele mandantului, cât și precizarea puterilor conferite mandatarului. Înscrisul constatator al **c.m.** trebuie să fie autentic ori de câte ori mandantul îl împuternicește pe mandatar să participe în numele lui la întocmirea unui act autentic, întrucât împuternicirea și actul în vederea căruia a fost dată formează un tot indivizibil. Astfel, acceptarea unei donații prin mandatar presupune împuternicirea acestuia printr-o procură autentică. În principiu, **c.m.** este gratuit, dar nimic nu se opune ca părțile să stipuleze contrariul și să convină ca mandatarul să fie remunerat; retribuția lui privește însă nu atât mandatul în sine, cât mai ales serviciile prestate de mandatar cu ocazia îndeplinirii mandatului. Prin aceasta, **c.m.** se apropie foarte mult de locațiunea serviciilor. **C.m.** se încheie în considerarea persoanei mandatarului, căruia mandantul îi dă împuternicire de a-l reprezenta în virtutea încrederii pe care o are în el. Mandatul poate să fie expres sau tacit; în cazul în care împuternicirea dată este tacită, iar acceptarea ei, de asemenea, tacită, acestea trebuie să rezulte din împrejurări de fapt care să facă neîndoielnică intenția părților. Pentru valabilitatea **c.m.** se cere, în primul rând, ca mandantul să fie capabil de a încheia el însuși actul pentru a cărui îndeplinire îl împuternicește pe mandatar, condiție ce nu se cere și în privința mandatarului, acesta necontractând în numele lui personal, ci în numele mandantului. Din punct de vedere al întinderii puterilor mandatarului, mandatul poate fi: *a)* special, atunci când este dat numai pentru îndeplinirea unui anumit act juridic sau pentru îndeplinirea unor asemenea acte precis determinate; în acest caz, procura cuprinde enumerarea limitativă a puterilor conferite mandatarului; *b)* general, ori de câte ori mandatarul este împuternicit cu depline puteri să îndeplinească orice acte folositoare intereselor mandantului; un asemenea mandat este valabil însă numai pentru actele de administrare; în privința actelor de înstrăinare, de ipotecare, precum și a oricăror acte ce depășesc administrarea obișnuită, este necesar un mandat special. În măsura în care mandatarul lucrează în limitele puterilor date, actele sale îl obligă pe mandant; în schimb, actele făcute de mandatar cu depășirea limitelor împuternicirii primite nu-l obligă pe mandant, decât dacă acesta le ratifică, expres sau tacit. Terții care, cunoscând limitele împuternicirii mandatarului, acceptă să contracteze cu el peste aceste limite, sunt prezumați că își asumă riscurile

contractului. Faptele ilicite săvârşite de mandatar cu ocazia îndeplinirii împuternicirii primite nu-l obligă pe mandant **C.m.** încetează prin: revocarea de către mandant a împuternicirii date mandatarului; renunţarea mandatarului la sarcina pe care şi-a asumat-o; moartea mandantului sau a mandatarului.

contract de mandat cu reprezentare, v. *contract de mandat.*

contract de mandat fără reprezentare, varietate a contractului de mandat care se distinge prin aceea că mandatarul primeşte împuternicirea de a contracta în numele său propriu, dar în interesul mandantului, care nu doreşte ca terţii să cunoască participarea sa la încheierea actului juridic respectiv. În virtutea **c.m.f.r.** se nasc: *a)* raporturi juridice între mandant şi mandatar, cărora le sunt aplicabile principiile şi regulile de la mandatul cu reprezentare; *b)* raporturi juridice între mandatar şi terţi, în cadrul cărora cel dintâi apare ca fiind adevăratul contractant, devenind el însuşi creditor sau debitor al celor cu care contractează. Între mandant şi terţi nu se nasc raporturi juridice; mandantul poate utiliza împotriva terţilor, ca şi aceştia împotriva lui, numai acţiunea indirectă. **C.m.f.r.** poate fi întâlnit sub forma contractului de comision, contractului de consignaţie, contractului de expediţie etc.

contract de mecenat, act de liberalitate prin care o persoană fizică sau juridică, numită mecena, transferă, fără obligaţie de contrapartidă directă sau indirectă, dreptul său de proprietate asupra unor bunuri materiale sau mijloace financiare către o persoană fizică, ca activitate filantropică cu caracter umanitar, pentru desfăşurarea unor activităţi în domeniile: cultural, artistic, medico-sanitar sau ştiinţific – cercetare fundamentală şi aplicată. **C.m.** se încheie în formă autentică. În conţinutul lui, obligatoriu trebuie menţionate obiectul, durata şi valoarea mecenatului. Dacă obiectul **c.m.** constă în bunuri materiale, acestea vor fi evaluate în cadrul contractului, la valoarea lor reală din momentul predării către beneficiar. Reglementarea acestui contract este făcută de Legea nr. 32/1994 privind sponsorizarea. Conform acestei reglementări legale, persoanele fizice sau juridice din România nu pot efectua activităţi de mecenat din surse obţinute de la buget. Poate fi beneficiar al mecenatului orice persoană fizică cu domiciliul în România, fără obligativitatea de a fi recunoscută de către o persoană juridică fără scop lucrativ sau de către o instituţie publică, care necesită un sprijin în domeniile mai sus arătate. În cadrul activităţilor de mecenat se interzice ca mecena sau beneficiarul să efectueze reclamă sau publicitate comercială, anterioară, concomitentă sau ulterioară în favoarea acestora sau a altor persoane. Persoanele fizice şi juridice române, care efectuează acte de mecenat beneficiază de reducerea bazei impozabile cu

echivalentul acestora, dar nu mai mult de 5% din baza impozabilă. Totalitatea reducerilor aplicate bazei impozabile pentru sponsorizările efectuate, cumulate cu cele aferente actelor de mecenat, nu poate depăși 5% din venitul sau din profitul impozabil, după caz. Sumele și bunurile materiale primite din mecenat sunt scutite de plata impozitului pe venit.

contract de rentă viageră, contract prin efectul căruia o persoană, numită credirentier, înstrăinează un bun sau plătește o sumă de bani (numită capital) către o altă persoană, numită debirentier, care se obligă, în schimb, să efectueze în favoarea celei dintâi o prestație periodică în bani, numită rentă viageră, până la decesul acesteia. În armonie cu dispozițiile Codului civil (art. 1639 și urm.), renta viageră poate fi constituită și cu titlu gratuit. Totodată, plata periodică a rentei viagere poate fi legată de durata vieții unei alte persoane decât a aceleia care înstrăinează bunul sau capitalul. Părțile au deplină libertate în a stabili prin voința lor comună cuantumul rentei viagere. Ca natură juridică, renta nu reprezintă o dobândă. Ea se plătește atât în schimbul folosinței, cât și ca echivalent (aleatoriu) al capitalului însuși pe care îl absoarbe. De aceea, în ipoteza când în schimbul rentei, credirentierul a plătit o sumă de bani, ca și atunci când s-a recurs la constituirea rentei pentru a micșora inconvenientele prohibițiilor în materie de împrumut cu dobândă, nu sunt aplicabile restricțiile legale referitoare la dobândă (cuantumul maxim, interzicerea anatocismului sau a plății anticipate). Plata ratelor de rentă se face în cuantumul convenit prin contract. În dreptul nostru nu se practică revizuirea legală (adică indexarea) a ratelor de rentă, ceea ce face ca riscul deprecierii monedei naționale să fie suportat în întregime de către credirentier. Dar ratele de rentă au, în principal, un caracter alimentar, ceea ce permite revizuirea lor pe cale judecătorească, precum și indexarea lor prin convenția părților, renta viageră fiind supusă integral nominalismului monetar. Legea permite ca renta viageră să se constituie în favoarea uneia sau mai multor persoane (art. 1643 C. civ.). Tot astfel, deși legiuitorul nu stabilește expres, calitatea de debirentier poate și ea să aparțină uneia sau mai multor persoane. Atunci când în contract există o pluralitate de părți (mai mulți credirentieri sau mai mulți debirentieri), renta viageră având ca obiect o sumă de bani este, prin excelență, divizibilă, dar nimic nu se opune ca, într-o atare ipoteză, părțile să stipuleze în contract indivizibilitatea acesteia și chiar solidaritatea cu privire la ea. Se admite totuși că moartea unui credirentier nu duce la stingerea parțială a rentei, ea urmând a fi plătită integral celui care a supraviețuit, în lipsa unei stipulații contrare. De exemplu, când ambii soți au calitatea de credirentieri, iar unul dintre ei

încetează din viaţă, cel rămas în viaţă beneficiază în continuare de întreaga rentă. **C.r.v.** prezintă următoarele caractere juridice: este un contract cu titlu oneros; are caracter aleatoriu, deoarece pentru ambele părţi există atât şansa de câştig, cât şi riscul de pierdere, în funcţie de momentul în care se produce evenimentul viitor (şi sub acest aspect incert) al morţii credirentierului; este un contract sinalagmatic, deoarece generează obligaţii în sarcina ambelor părţi; este consensual, încheindu-se valabil prin simplul acord de voinţă al părţilor (excepţie face cazul când bunul înstrăinat este un teren, caz în care contractul trebuie încheiat în formă autentică); are caracter translativ de proprietate, credirentierul fiind ţinut de obligaţia de garanţie a vânzătorului, bucurându-se, totodată, şi de privilegiul recunoscut de lege în favoarea acestuia; este cu executare succesivă în timp. Deşi, în principal, **c.r.v.** este cu titlu oneros, totuşi, el poate fi şi cu titlu gratuit, caz în care realizarea lui se face prin donaţie sau testament, iar constituirea rentei este supusă regulilor de formă şi de fond prevăzute pentru donaţii şi testamente. **C.r.v.** cu titlu gratuit nu are caracter aleatoriu, ci este o liberalitate şi de aceea pentru credirentier nu există riscul cu pierdere, iar pentru debirentier nu există şanse de câştig. **C.r.v.** constituie o liberalitate şi atunci când renta se stipulează în favoarea unui terţ, iar nu în favoarea persoanei care a înstrăinat bunul sau a plătit suma de bani. În această ipoteză, părţile contractante se numesc: constituitor (adică stipulant) şi debirentier (adică promitent), iar terţul beneficiar are calitatea de credirentier. **C.r.v.** este lovit de nulitate absolută în următoarele cazuri: *a)* dacă persoana în favoarea căreia renta a fost constituită încetase din viaţă în momentul constituirii acesteia, deoarece, într-o atare ipoteză, nu există nici şanse de câştig, nici riscuri de pierdere pentru părţi, împrejurare ce determină lipsa cauzei contractului; *b)* în cazul în care constituirea rentei s-a făcut în favoarea unei persoane suferind de o maladie care a determinat moartea acesteia într-un interval de 20 de zile de la încheierea contractului; în această ipoteză fiinţează o prezumţie absolută de lipsă a cauzei, prezumţie care nu primeşte aplicare cu referire la constituirea de rentă viageră cu titlu gratuit, lipsită de caracter aleatoriu; *c)* atunci când decesul credirentierului a survenit după împlinirea a 20 de zile de la încheierea contractului, iar moştenitorul acestuia probează că debirentierul avea cunoştinţă despre caracterul iminent al morţii acestuia. Principalul efect generat de **c.r.v.** este obligaţia debirentierului de a plăti renta convenită pe întreaga durată a vieţii credirentierului. Plata rentei se face sub forma unor sume periodice (numite rate) care trebuie achitate credirentierului în cuantumul şi la termenele stabilite în contract, până la data când survine decesul credirentierului sau al

terţului până la moartea căruia credirentierul este îndreptăţit să perceapă ratele de rentă. Aceste rate se datorează în proporţie cu zilele cât trăieşte credirentierul (respectiv terţul). În cazul în care s-a stipulat prin contract plata anticipată a ratelor de rentă, credirentierul dobândeşte fiecare rată de rentă din ziua scadenţei. Credirentierului îi revine obligaţia să probeze că persoana de viaţa căreia este legată plata rentei se află în viaţă. **C.r.v.** având caracter aleatoriu şi deci generând efecte obligatorii pentru debirentier, acesta din urmă nu se poate libera de obligaţia de plată a rentei prin restituirea lucrului sau a sumei primite, nici chiar dacă ar renunţa la restituirea ratelor de rentă plătite (art. 1648 C. civ.). În caz de moarte a debirentierului, obligaţia acestuia referitoare la plata rentei se transmite moştenitorilor lui, întrucât această obligaţie nu a fost contractată *intuitu personae* şi nici nu a fost legată de o calitate personală a defunctului. Atunci când plata rentei a fost stipulată până la moartea debirentierului, moştenitorii săi datorează credirentierului numai ratele de rentă scadente şi neachitate până la decesul antecesorului lor, obligaţia stingându-se la moartea lui. În caz de neplată la scadenţă a ratelor de rentă, credirentierul nu poate cere rezoluţiunea contractului, deşi respectivul contract este sinalagmatic şi cu titlu oneros. El poate promova acţiunea în rezoluţiune numai dacă se constată că debirentierul nu prezintă garanţiile stipulate pentru asigurarea plăţii rentei sau dacă în contract s-a prevăzut un pact comisoriu expres. În toate celelalte cazuri de neexecutare a contractului de către debirentier, credirentierul poate cere executarea silită asupra patrimoniului acestuia pentru realizarea unei sume suficiente în vederea asigurării plăţii regulate a rentei. În caz de rezoluţiune, debirentierul trebuie să restituie bunul sau suma de bani primită. Cât priveşte restituirea ratelor de rentă achitate până la rezoluţionarea contractului, nu se pune o asemenea problemă, deoarece credirentierul este îndreptăţit să le păstreze cu titlu de reparare a prejudiciului încercat prin desfiinţarea intempestivă a contractului. Codul civil prevede (art. 1650) că numai renta constituită cu titlu gratuit poate fi declarată neurmăribilă, întrucât într-o atare ipoteză creditorii nu pot protesta deoarece debitorul lor nu a dat nimic în schimbul rentei neurmăribile şi deci, nu şi-a micşorat propriul patrimoniu. Renta constituită cu titlu oneros nu poate fi declarată neurmăribilă şi, în consecinţă, ea poate fi urmărită de către creditori. Acţiunea prin care se reclamă plata ratelor de rentă scadente şi neachitate se prescrie în termenul general de prescripţie de 3 ani. Cu referire la fiecare rată de rentă curge un termen de prescripţie distinct al cărui moment iniţial coincide cu momentul la care respectiva rată devine exigibilă. Dat fiind caracterul viager al rentei, dreptul credi-

rentierului de a percepe nu se prescrie nici chiar dacă timp de 3 ani nu reclamă plata ratelor de rentă scadente şi neachitate [v. şi *contract*].

contract de reprezentare teatrală sau de execuţie muzicală, contract prin care titularul dreptului de autor cedează unei persoane fizice sau juridice dreptul de a reprezenta ori de a executa în public o operă actuală sau viitoare, literară, dramatică, muzicală, dramatico-muzicală, coregrafică sau o pantomimă, în schimbul unei remuneraţii, iar cesionarul se obligă să o reprezinte ori să o execute în condiţiile convenite. Se pot încheia contracte generale de reprezentare teatrală sau de execuţie muzicală şi prin intermediul organismelor de gestiune colectivă. **C.r.t.e.m.** se încheie în scris, pe o durată determinată ori pentru un număr determinat de comunicări către public. Acest contract trebuie să prevadă termenul în care va avea loc premiera sau singura comunicare a operei, după caz, caracterul exclusiv sau neexclusiv al cesiunii, teritoriul, precum şi remuneraţia autorului. Întreruperea reprezentărilor timp de 2 ani consecutiv, dacă nu s-a prevăzut un alt termen în contract, dă dreptul autorului de a solicita rezilierea contractului şi daune pentru neexecutare, potrivit dreptului comun. Beneficiarul unui **c.r.t.e.m.** nu poate ceda contractul unui terţ organizator de spectacole, fără consimţământul scris al autorului sau al reprezentantului său, afară numai dacă are loc şi cesiunea concomitentă (totală sau parţială) a acestei activităţi. Cesionarul este obligat să permită autorului să controleze reprezentarea sau executarea operei şi să susţină în mod adecvat realizarea condiţiilor tehnice pentru interpretarea lucrării. De asemenea, cesionarul trebuie să trimită autorului programul, afişele şi alte materiale tipărite, recenzii publice despre spectacol, dacă nu este prevăzut altfel în contract. Cesionarul este obligat să asigure reprezentarea sau executarea publică a operei în condiţii tehnice adecvate, precum şi respectarea drepturilor autorului. De asemenea, cesionarul are obligaţia de a comunica periodic titularului dreptului de autor numărul de reprezentaţii sau de execuţii muzicale, precum şi situaţia încasărilor. În acest scop, contractul de reprezentare teatrală sau de execuţie muzicală trebuie să prevadă şi perioadele de comunicare, dar nu mai puţin de o dată pe an. Cesionarului îi revine îndatorirea de a plăti autorului, la termenele prevăzute în contract, sumele în cuantumul cuvenit. În cazul în care cesionarul nu reprezintă sau nu execută opera în termenul stabilit, autorul poate solicita, potrivit dreptului comun, desfiinţarea contractului şi daune pentru neexecutare. Într-o atare ipoteză, autorul păstrează remuneraţia primită sau, după caz, poate solicita plata remuneraţiei integrale prevăzute în contract [v. şi *contract*].

contract de schimb, contract prin care părţile, numite copermutanţi, dau fiecare celeilalte un lucru pentru altul. **C.s.** prezintă următoarele caractere juridice: este sinalagmatic (bilateral); este cu titlu oneros; are caracter comutativ; are caracter consensual; este translativ de proprietate sau de alte drepturi reale. **C.s.** generează două obligaţii de a da (câte una în sarcina fiecăruia dintre copermutanţi), în principiu, echivalente ca valoare. În cazul care contractul generează obligaţia de a da numai în sarcina uneia dintre părţi, iar ca echivalent al acesteia generează pentru cealaltă parte o obligaţie de a face sau de a nu face, respectivul contract nu va fi unul de schimb, ci unul nenumit. Tot astfel, în cazul în care echivalentul este o sumă de bani sau o creanţă bănească, nu este vorba de un **c.s.**, ci suntem în prezenţa unui contract de vânzare-cumpărare. Există **c.s.** însă şi atunci când ambele prestaţii au ca obiect o sumă de bani (de exemplu, una dintre ele are ca obiect 10 bancnote a 500 lei fiecare, iar cealaltă are ca obiect 50 de bancnote a 100 lei fiecare). **C.s.** este distinct faţă de contractul de vânzare-cumpărare. El nu se analizează nici ca o varietate a vânzării, şi nici ca o dublă vânzare însoţită de compensarea preţurilor. În cazul **c.s.** înstrăinarea nu se face pentru preţ, ci pentru un alt lucru. Codul civil român, ca şi alte acte normative incidente în materie, consacră numai câteva reguli speciale aplicabile **c.s.** Pe lângă aceste reguli, **c.s.** este supus şi incidenţei regulilor instituite de legea civilă cu referire la vânzare-cumpărare. Dintre acestea din urmă primesc aplicare la **c.s.** numai acelea care se potrivesc cu natura şi efectele schimbului (precum cele referitoare la condiţiile de validitate a contractului, la lucrul vândut), iar nu şi cele relative la preţ. În ipoteza în care bunurile schimbate nu sunt egale ca valoare, echivalenţa valorică a lor se restabileşte prin plata unei sume de bani numite sultă. Cu referire la obligaţia de plată a sultei primesc aplicare dispoziţiile normative privind plata preţului. Nu se admite însă ca valoarea sultei să depăşească valoarea bunului schimbat, deoarece, într-o atare ipoteză, operaţia s-ar analiza ca fiind un contract de vânzare-cumpărare cu dare în plată accesorie plăţii preţului, iar nu ca fiind un **c.s.** Regulile speciale incidente asupra **c.s.** sunt următoarele: *a)* dacă un copermutant probează că lucrul primit este proprietatea unui terţ, el poate refuza predarea lucrului promis în schimb, celălalt copermutant putându-l constrânge numai la reîntoarcerea bunului primit (art. 1407 C. civ.); *b)* în caz de evicţiune, copermutantul evins are libertatea să aleagă între două acţiuni, şi anume: acţiunea prin care solicită daune-interese reprezentând echivalentul valoric al

lucrului cu referire la care a fost evins şi acţiunea prin care cere întoarcerea lucrului său, care, în esenţa sa, este o acţiune în rezoluţiunea contractului şi care comportă avantajul punerii la adăpost a copermutantului evins împotriva insolvabilităţii celuilalt copermutant (art. 1408 C. civ.); *c)* copermutantul se bucură de privilegiul recunoscut vânzătorului numai pentru garantarea obligaţiei de sultă, iar nu şi pentru garantarea altei obligaţii asumate de partenerul său contractual, deoarece acest privilegiu este aplicabil numai în cazul obligaţiilor băneşti [v. şi *contract de schimb având ca obiect imobile*].

contract de schimb având ca obiect imobile, varietate a contractului de schimb în virtutea căruia se schimbă proprietatea a două imobile (cu sau fără sultă) sau, în schimbul transmiterii proprietăţii asupra unui imobil, transmiţătorul primeşte alte drepturi. Imobilele ce nu pot fi vândute şi respectiv cumpărate nu pot fi nici schimbate. Legea nr. 247/2005 dispune că înstrăinările (schimbul are acest caracter) de terenuri între persoane fizice şi/sau juridice se face prin acordul de voinţă al acestora constatat în înscris autentic. În toate cazurile când un teren se schimbă cu un alt teren, fiecare din terenurile implicate în operaţia de schimb dobândeşte situaţia juridică a celuilalt teren, cu menţinerea drepturilor reale constituite anterior; în ipoteza în care un teren este înstrăinat în schimbul unui alt lucru, subrogaţia reală cu titlu particular nu poate avea loc, iar drepturile reale constituite asupra terenului se menţin în continuare numai în măsura în care sunt opozabile terţilor, întrucât şi în materie de schimb sunt aplicabile regulile privind publicitatea imobiliară. Celelalte drepturi reale se strămută şi asupra sultei acordate pentru echilibrarea valorii terenului [v. şi *contract de schimb*].

contract de societate, 1. contract pe baza căruia două sau mai multe persoane (fizice sau juridice) constituie o societate comercială, aducând aporturi în natură sau în numerar în vederea obţinerii de beneficii pe care să le împartă între ele; **2.** contract prin care două sau mai multe persoane fizice convin să pună ceva în comun, constituind astfel o societate civilă pentru a obţine foloase materiale pe care să le împartă între ele în vederea satisfacerii nevoilor lor obişnuite de trai. Societatea civilă care se naşte pe baza unui asemenea contract este lipsită de personalitate juridică. **C.s.** se consideră valabil încheiat dacă întruneşte condiţiile generale de validitate ale contractelor; scopul societăţii trebuie să aibă caracter patrimonial, iar părţile să-şi exprime voinţa fermă de a conlucra pentru realizarea lui. **C.s.** este consensual, nefiind supus unor condiţii speciale de formă. În lipsa precizării în cuprinsul său a duratei societăţii, se prezumă că acest contract s-a încheiat pentru întreaga

durată a vieţii contractanţilor. Această prezumţie îşi pierde însă eficienţa în cazul în care unul dintre asociaţi pune capăt societăţii, renunţând în termen util şi cu bună-credinţă la ea. Asociaţii pot aduce ca aport social nu numai bunuri sau sume de bani, ci şi prestaţii în muncă. Societatea civilă are un patrimoniu propriu, format din aporturile sociale aduse de membrii ei şi din drepturile dobândite şi obligaţiile asumate ulterior; în tot cursul existenţei societăţii, membrii asociaţi au îndatorirea să-şi exercite cu bună-credinţă drepturile şi să-şi execute tot astfel obligaţiile; ei răspund pentru prejudiciile cauzate societăţii prin fapta lor ilicită şi culpabilă, chiar dacă prin aceeaşi faptă s-ar fi adus societăţii şi unele câştiguri, întrucât prejudiciile nu pot fi compensate cu avantajele sau beneficiile obţinute. Drepturile asociaţilor asupra patrimoniului societăţii se concretizează în părţi sociale netransmisibile. De regulă, în cuprinsul **c.s.** se precizează modul de administrare a societăţii; în lipsa unei asemenea precizări, legea instituie prezumţia că asociaţii şi-au dat reciproc mandat de administrare, actele fiecăruia dintre ei obligându-i pe toţi ceilalţi, dacă nu s-au opus la încheierea lor. Înstrăinarea bunurilor societăţii se poate face însă numai în baza unui mandat expres unanim al asociaţilor; în schimb, folosinţa bunurilor societăţii este permisă fiecărui asociat, cu condiţia de a nu stânjeni exercitarea drepturilor concurente ale celorlalţi şi de a nu prejudicia societatea. Nefiind persoană juridică, societatea civilă nu poate intra în raporturi juridice directe cu terţii; ca urmare, răspunderea pentru obligaţiile contractate pe seama societăţii de către asociaţi revine acestora, ca persoane fizice. Răspunderea asociaţilor este solidară numai dacă solidaritatea a fost expres stipulată prin contract; altfel, datoria societăţii este divizibilă, revenind în părţi egale asociaţilor care s-au obligat. Creditorii nu pot urmări însă bunurile din patrimoniul acestora decât după ce au urmărit bunurile din patrimoniul societăţii. **C.s.** stabileşte modul de împărţire a beneficiilor între asociaţi, precum şi participarea acestora la suportarea pierderilor înregistrate de societate. Societatea civilă încetează când survine una din următoarele împrejurări: împlinirea termenului pentru care a fost constituită; atingerea scopului propus; moartea unui asociat (dacă nu s-a prevăzut că societatea va continua cu moştenitorii acestuia); insolvabilitatea sau punerea sub interdicţie a unuia dintre asociaţi; prin voinţă expresă a unuia sau mai multor asociaţi de a se desfiinţa societatea.

contract de societate civilă profesională, varietate a contractului de societate civilă constituită din doi sau mai mulţi avocaţi definitivi, care contribuie în natură şi/sau în numerar la constituirea unui patrimoniu de afectaţiune în vederea desfăşurării activităţii profesionale. Ceilalţi avocaţi activează în cadrul societăţii civile

profesionale fie în calitate de avocaţi colaboratori, fie în calitate de avocaţi salarizaţi în cadrul profesiei. Raportul civil se naşte între client şi societatea civilă profesională, serviciile profesionale urmând să fie îndeplinite de oricare dintre avocaţii desemnaţi de avocatul coordonator, fără a se cere opţiunea clientului. Contractul de societate civilă profesională şi statutul acesteia sunt încheiate în formă scrisă, între avocaţii asociaţi, potrivit legii civile şi cu respectarea anexelor nr. XII şi XIII din Statutul profesiei de avocat [v. şi *contract; contract de asistenţă juridică; contract de societate (2)*].

contract de sponsorizare, actul juridic prin care două persoane convin cu privire la transferul dreptului de proprietate asupra unor bunuri materiale sau mijloace financiare pentru susţinerea unor activităţi fără scop lucrativ, desfăşurate de către una dintre părţi, denumită beneficiarul sponsorizării. **C.s.** trebuie să îmbrace *ad validitatem* forma scrisă şi să cuprindă obiectul, durata sponsorizării, drepturile şi obligaţiile părţilor. Dacă obiectul **c.s.** constă în bunuri materiale, acestea vor fi evaluate în cadrul contractului, la valoarea lor reală din momentul predării către beneficiar. Acest contract este reglementat de Legea nr. 32/1994 privind sponsorizarea. Conform acestei reglementări legale, persoanele fizice sau juridice din România nu pot efectua activităţi de sponsorizare din surse obţinute de la buget. Instituţiile şi autorităţile publice, societăţile comerciale cu capital majoritar de stat şi regiile autonome nu pot efectua activităţi de sponsorizare având ca beneficiari persoane fizice şi asociaţii familiale care îşi desfăşoară activitatea conform Legii nr. 300/2004 privind autorizarea persoanelor fizice şi a asociaţiilor familiale care desfăşoară activităţi economice în mod independent, precum şi societăţi comerciale cu capital privat. Sponsorul ori beneficiarul are dreptul să aducă la cunoştinţa publicului sponsorizarea prin promovarea numelui, a mărcii sau a imaginii sponsorului. Sponsorul ori beneficiarul este obligat să aducă la cunoştinţa publicului sponsorizarea într-un mod care să nu lezeze, direct sau indirect, activitatea sponsorizată, bunele moravuri sau ordinea şi liniştea publică. Anunţurile vor fi formulate astfel încât să reiasă clar acţiunea de sponsorizare şi vor fi aduse la cunoştinţa publicului, în mod gratuit, de către beneficiarul sponsorizării. În cadrul activităţilor de sponsorizare se interzice ca sponsorul sau beneficiarul să efectueze reclamă sau publicitate comercială, anterioară, concomitentă sau ulterioară în favoarea acestora sau a altor persoane. Persoanele fizice sau juridice române care efectuează sponsorizări beneficiază de reducerea bazei impozabile cu echivalentul sponsorizărilor, dar nu mai mult de 5% din baza impozabilă. Totalitatea reducerilor aplicate bazei impo-

zabile pentru sponsorizările efectuate, cumulate cu cele aferente actelor de mecenat, nu poate depăşi 5% din venitul sau din profitul impozabil, după caz. Atât sumele de bani, cât şi bunurile materiale primite din sponsorizare sunt scutite de plata impozitului pe venit.

contract de subantrepriză, contract în temeiul căruia o persoană, numită subantreprenor, se obligă faţă de o altă persoană (având calitate de antreprenor într-un contract de antrepriză preexistent), numită antreprenor principal sau general, să execute unele din lucrările la care acesta s-a angajat faţă de clientul său. Fiind propriu-zis un contract de antrepriză, **c.s.** este supus reglementărilor aplicabile acestuia. De regulă, are ca obiect executarea unor lucrări pe care antreprenorul general nu este organizat să le execute el însuşi (de exemplu, în cazul construcţiilor de clădiri, instalaţii electrice, fonice etc.). Antreprenorul principal răspunde faţă de client pentru modul de îndeplinire a obligaţiilor asumate de subantreprenor. Legea recunoaşte însă subantreprenorului dreptul de a reclama plata pentru munca prestată direct de la clientul beneficiar, în măsura în care acesta ar fi dator antreprenorului principal, ocrotindu-l astfel împotriva unei eventuale insolvabilităţi a antreprenorului principal [v. şi *acţiune directă; contract de antrepriză*].

contract de subînchiriere a unei suprafeţe locative, acord de voinţă în virtutea căruia titularul unui contract de închiriere a unei locuinţe (numit locatar principal sau sublocator) se obligă să asigure altei persoane (numite subchiriaş sau sublocatar) folosinţa temporară a unei părţi din suprafaţa sa locativă, în schimbul unei chirii. **C.s.** are caracterul unui contract accesoriu faţă de contractul principal de închiriere a locuinţei şi urmează soarta juridică a acestuia. Subchiriaşul nu dobândeşte un drept propriu la folosirea locuinţei şi deci, odată cu desfiinţarea titlului chiriaşului, încetează şi dreptul sublocatarului. Legea (nr. 114/1996) prevede în mod expres dreptul chiriaşului de a subînchiria locuinţa deţinută numai cu acordul prealabil scris şi în condiţiile stabilite de proprietar. Beneficiarul contractului de subînchiriere nu se poate prevala de niciun drept împotriva proprietarului şi nici asupra oricărui titlu de ocupare. Contractul de subînchiriere, încheiat cu respectarea prevederilor legale, se înregistrează la organele fiscale teritoriale. Contractul de subînchiriere produce efecte între părţi ca orice contract de locaţiune. Întrucât însă locatorul principal nu este parte contractantă, subînchirierea nu produce efecte faţă de acesta. Locatorul principal şi subchiriaşul nu au acţiune directă unul împotriva altuia, ci pot beneficia numai de calea indirectă a acţiunii oblice (art. 974 C. civ.). Obligaţiile chiriaşului cu privire la întreţinerea şi repararea spaţiului închiriat se păstrează şi în cazul subînchirierii locuinţei; întrucât subînchirierea este permisă numai

cu acordul scris al proprietarului, interdicţia de a subînchiria atrage după sine şi interdicţia de a cesiona contractul, fără aprobarea proprietarului. În cazul locuinţelor cu regim juridic special prevăzut de lege (nr. 114/1996), dat fiind că încheierea contractului are loc în considerarea anumitor persoane (*intuitu personae*), subînchirierea sau cesiunea acestui contract de către chiriaş nu este posibilă.

contract de sublocaţiune, acord de voinţă în temeiul căruia locatarul, care a dobândit folosinţa temporară a unui bun pe baza unui contract de locaţiune, subînchiriază acel bun unui terţ (sublocatar), care se obligă să-i plătească chirie. **C.s.** este o varietate a contractului de locaţiune; el pune în valoare dreptul locatarului de a ceda cu titlu oneros altei persoane folosinţa temporară dobândită asupra bunului închiriat (afară de cazul când prin contractul de locaţiune i s-a interzis această facultate); locatarul devine astfel locator (mai exact sublocator), iar terţul cu care contractează, sublocatar. **C.s.** are caracter accesoriu faţă de contractul de locaţiune preexistent lui şi, în principiu, urmează soarta juridică a acestuia; este supus aceloraşi condiţii de validitate, produce aceleaşi efecte şi are aceleaşi cauze de încetare. **C.s.** prezintă particularităţi deosebite când are ca obiect o suprafaţă locativă [v. şi *contract de subînchiriere a unei suprafeţe locative*].

contract de vânzare-cumpărare, contract prin care una din părţi, numită vânzător, strămută proprietatea unui bun al său asupra celeilalte părţi, numite cumpărător, care se obligă a plăti, în schimb, celui dintâi (adică vânzătorului) o sumă de bani convenită ca preţ al bunului vândut (art. 1294 C. civ.). Transmiterea proprietăţii nu este de esenţa, ci numai de natura vânzării şi de aceea poate fi calificat vânzare-cumpărare şi contractul prin care, în schimbul unui preţ, se transmite un alt drept decât dreptul de proprietate, precum: un drept real (de exemplu, dreptul de superficie), un drept de creanţă, un drept de proprietate intelectuală ori, în mod excepţional, drepturi asupra unei universalităţi (care cuprinde nu numai drepturi, ci şi datorii), cum este cazul vânzării unei moşteniri. Nu pot fi vândute şi deci nici cumpărate drepturile personale nepatrimoniale, ca şi cele patrimoniale care au un caracter strict personal (dreptul real de uz, dreptul de abitaţie al soţului supravieţuitor) sau cele prevăzute de lege ca atare ori rezultate din contracte *intuitu personae*. **C.v.-c.** se distinge prin următoarele caractere juridice: este sinalagmatic (bilateral); este cu titlu oneros; are caracter comutativ; este, în principiu, consensual; are caracter translativ de proprietate. **C.v.-c.** este supus condiţiilor de validitate de generală aplicare în materia contractelor: consimţământul părţilor; capacitatea acestora; obiectul contractului; cauza licită şi morală; forma solemnă (în cazurile prevăzute de lege). *A. Consimţământul părţilor* se expri-

mă în acordul de voinţă al părţilor, care este totdeauna necesar şi suficient pentru formarea contractului. *B. Capacitatea părţilor.* Regula este capacitatea, iar incapacitatea, excepţia. Legea dispune că pot cumpăra toţi cărora nu le este interzis prin lege (art. 1306 C. civ.). Cu referire la capacitatea de exerciţiu în materia vânzării, se aplică regulile generale. Vânzarea fiind un act de dispoziţie juridică atât pentru vânzător, cât şi pentru cumpărător, părţile contractante trebuie să aibă, în principiu, capacitate de exerciţiu deplină. Persoanele lipsite de capacitate de exerciţiu ori cu capacitate de exerciţiu restrânsă pot încheia **c.v.-c.** numai prin ocrotitorul lor legal, respectiv cu încuviinţarea acestuia şi, în toate cazurile, cu autorizarea autorităţii tutelare. În raport cu patrimoniul părţii contractante, **c.v.-c.** se analizează nu numai ca act de dispoziţie juridică, ci şi ca un instrument juridic de îndeplinire a unor acte de conservare sau de administrare a patrimoniului. Aşa se întâmplă în cazul cumpărării de materiale pentru efectuarea unor lucrări de reparaţii la imobilul de locuit, înstrăinarea bunurilor supuse pieirii sau stricăciunii ori a celor de mică valoare devenite nefolositoare. Pentru cazuri de acest gen, este suficient ca partea contractantă să aibă capacitatea de a face acte de conservare sau de administrare şi respectiv să obţină încuviinţarea prealabilă necesară îndeplinirii unor astfel de acte. Legea prevede unele incapacităţi speciale sau, mai exact, interdicţii de a vinde şi cumpăra sau de a cumpăra: *a) interdicţiile de a vinde* (inalienabilitatea) sunt stabilite de lege în funcţie de natura bunului, iar nu în raport cu persoana contractantului. Astfel, legea (art. 497 C. proc. civ.) declară nulă de drept orice înstrăinare a nemişcătorului urmărit făcută de datornic ulterior notării somaţiei în cartea funciară. Legiuitorul instituie deci o incapacitate a datornicului de a vinde, scopul acestei incapacităţi fiind protejarea intereselor creditorilor; înstrăinarea făcută de datornic cu încălcarea acestei interdicţii poate fi ratificată de creditori (art. 512 C. proc. civ.), ceea ce legitimează concluzia că suntem în prezenţa unei nulităţi relative, iar nu a unei nulităţi absolute; *b) interdicţiile de a cumpăra* sunt prevăzute de Codul civil (art. 1308), care dispune că nu pot cumpăra, sub sancţiunea nulităţii, nici direct şi nici prin persoane interpuse: tutorii de la cei pe care îi au sub tutelă; mandatarii însărcinaţi să vândă bunurile unei alte persoane (interdicţia se referă atât la mandatarii legali, cât şi la cei convenţionali) nu pot cumpăra acele bunuri; administratorii bunurilor comunelor şi stabilimentelor publice nu pot cumpăra aceste bunuri; funcţionarii de stat nu pot cumpăra bunurile care se vând prin intermediul lor. Totodată, Codul civil român mai dispune că judecătorii, procurorii şi avocaţii nu pot fi cesionari de drepturi litigioase care sunt de competenţa curţii de apel în care îşi desfăşoară activi-

tatea (art. 1309); *c) interdicții (incapacități) de a vinde și de a cumpăra.* Codul civil român (art. 1307) prohibește vânzările între soți. Vânzarea între concubini este valabilă, cu excepția cazului când contractul s-a încheiat pentru a determina pe una dintre părți să mențină starea de concubinaj și deci are o cauză imorală. *C. Obiectul contractului.* **C.v.-c.** generează două obligații reciproce, și anume: obligația vânzătorului care are ca obiect lucrul vândut și obligația cumpărătorului ce are ca obiect prețul convenit. *1. Lucrul vândut* trebuie să îndeplinească următoarele condiții: *a) să fie în comerț.* Numai lucrurile aflate în comerț pot forma obiectul unui **c.v.-c.** (art. 963 C. civ.). Codul civil român consacră principiul liberei circulații a lucrurilor susceptibile de apropriere și, deci, de a forma obiectul dreptului de proprietate (art. 1310), admițând o importantă excepție în ce privește bunurile care nu sunt vândute în comerț, în circuitul civil, bunuri ce nu pot fi nici vândute, nici cumpărate. Această prohibiție poate fi absolută (când vizează bunurile care prin natura lor sau printr-o dispoziție a legii sunt de uz sau interes public și care sunt inalienabile) sau relativă (când se referă la bunurile care, nefiind inalienabile, sunt susceptibile de a fi vândute sau cumpărate, dar numai în anumite condiții sau numai de către anumite persoane). Legea declară inalienabile, imprescriptibile și insesizabile bunurile care fac parte din domeniul public al statului sau al unităților administrativ-teritoriale. Bunurile proprietate publică pot fi date în administrare regiilor autonome sau instituțiilor publice sau pot fi concesionate ori închiriate, dar nu pot fi înstrăinate, dobândite, cât timp fac parte din domeniul public. O derogare cu caracter relativ de la principiul liberei circulații a bunurilor este instituită de lege cu referire la bunurile care constituie monopolul statului. Acestea pot fi vândute și respectiv pot fi cumpărate, conform legii, numai de persoane fizice sau de persoane juridice autorizate pe bază de licență (ca de pildă, tutun, arme sau stupefiante). Pe de altă parte, anumite bunuri, deși se află în circuitul civil, din motive de ordine publică sau economico-sociale pot fi cumpărate numai cu respectarea unor dispoziții legale speciale. De exemplu, armele, munițiile și materiile explozive (Decretul nr. 367/1971) sunt supuse unor restricții de circulație riguros precizate de legiuitor. Bunurile ce aparțin patrimoniului cultural național se află în circuitul civil. Ele pot fi deci înstrăinate (dobândite) nerestricționat, dar scoaterea lor din țară, fie cu caracter temporar, fie cu caracter definitiv, se poate face de persoanele fizice sau persoanele juridice numai pe baza unei adeverințe eliberate de oficiul local pentru patrimoniul cultural național, adeverință ce se va prezenta la autoritățile vamale. De asemenea, se află în circuitul civil și metalele prețioase și pietrele prețioase, ele putând fi deținute,

vândute şi cumpărate, conform legii care instituie anumite limite în ceea ce priveşte operaţiunile având ca obiect bunuri de acest gen. De regulă, un bun nu poate fi declarat, prin voinţa omului, inalienabil, deoarece o astfel de clauză contrazice principiul liberei circulaţii a bunurilor, precum şi dreptul proprietarului de a dispune liber şi absolut de bunul său. Inalienabilitatea convenţională poate fi considerată valabilă numai dacă se justifică printr-un interes serios şi legitim, ca de pildă garantarea executării unei obligaţii etc. Caracterul temporar al interesului legitim justifică caracterul temporar al inalienabilităţii convenţionale; *b) lucrul să existe (în prezent sau în viitor).* Se cere ca lucrul să aibă o existenţă actuală la momentul încheierii contractului sau ca el să poată exista în viitor. Dacă lucrul era pierit în întregime în momentul încheierii contractului, obligaţia vânzătorului rămâne lipsită de obiect, iar obligaţia cumpărătorului, lipsită de cauză şi contractul va fi lovit de nulitate absolută. În cazul în care lucrul a pierit parţial anterior încheierii contractului şi exista, numai în parte, la momentul perfectării contractului, cumpărătorul are posibilitatea de a alege între a renunţa la contract (rezoluţiunea contractului) şi a cere executarea parţială a acestuia, cu o reducere corespunzătoare a preţului; în principiu, renunţarea cumpărătorului la contract este justificată când executarea parţială nu poate duce la atingerea scopului în vederea căruia a înţeles să cumpere. Riscul pieirii totale sau parţiale a bunului, situându-se anterior încheierii contractului, este suportat de vânzător, deoarece el era proprietarul lucrului la momentul producerii riscului. Excepţie face ipoteza când operaţiunea are caracter aleatoriu, caz în care cumpărătorul, fiind conştient de riscul pieirii lucrului, cumpără, în speranţa că acel risc nu se va produce (*emptio spei*). **C.v.-c.** poate avea ca obiect un lucru viitor (*rei futura*), cu excepţia unei succesiuni viitoare, întrucât aceasta nu poate forma obiectul unui contract. Nerealizarea lucrului viitor antrenează pierderea de către vânzător a preţului convenit, precum şi plata de către el a daunelor-interese pentru neexecutarea obligaţiei asumate, dacă nu probează existenţa unei cauze exoneratoare de răspundere; *c) lucrul să fie determinat sau determinabil.* **C.v.-c.** trebuie să precizeze care este lucrul ce se vinde, adică obiectul vânzării. Determinarea lucrului vândut poate fi făcută cu referire la elemente precise de la data încheierii contractului (de pildă, să menţioneze că se vinde imobilul situat la adresa: Cluj-Napoca, str. Fericirii nr. 30) sau redându-se unele elemente prin care obiectul vânzării poate fi determinat în viitor (de exemplu, se vinde producţia de televizoare realizată în prima săptămână a lunii mai). O vânzare al cărei obiect este nedeterminat sau imprecis deter-

minat (de exemplu, se vând portocale) este lovită de nulitate absolută, deoarece îi lipsește unul din elementele esențiale; *d) lucrul să fie posibil și licit.* Nimeni nu se poate obliga la imposibil și nimeni nu își poate asuma valabil o prestație ilicită, încălcând o dispoziție imperativă a legii. *2. Prețul vânzării* trebuie să îndeplinească următoarele condiții: *a) să fie stabilit în bani.* Stabilirea prețului în bani este de esența vânzării; în cazul în care înstrăinarea unui lucru se face în schimbul unui alt lucru, ori pentru stingerea unei obligații, sau în schimbul unei alte prestații, iar nu pentru o sumă de bani, respectivul contract nu este de vânzare-cumpărare, ci constituie un schimb, o dare în plată sau un alt contract (eventual, nenumit); *b) să fie determinat sau determinabil.* Legea consideră prețul ca fiind determinat în cazul în care cuantumul lui este precizat de către părți în momentul încheierii contractului (art. 1303 C. civ.). Prețul este determinabil dacă părțile precizează în contract numai elementele pe baza cărora el va putea fi determinat în viitor, până cel mai târziu la data exigibilității obligației de plată, precum și atunci când stabilirea lui este lăsată la aprecierea unui terț, ales de comun acord de către părți sau de către persoana desemnată în acest scop de acestea. Determinarea prețului nu poate rămâne la aprecierea ulterioară a părților și nici să fie dependentă de voința exclusivă a uneia dintre ele. În asemenea situații, **c.v.-c.** va fi considerat încheiat numai în momentul în care părțile s-au înțeles cu privire la preț sau respectiv când una dintre acestea acceptă prețul cerut de cealaltă parte. Tot așa, dacă terțul desemnat să stabilească prețul refuză această solicitare, vânzarea este nulă absolut pentru lipsa unuia din elementele sale esențiale. Atunci când există prețuri legale obligatorii, părțile trebuie să se conformeze acestora; *c) să fie sincer și serios.* Prețul sincer este prețul real pe care părțile îl stabilesc nu în mod fictiv, ci în scopul de a fi cerut și plătit în realitate. Când din intenția părților rezultă că prețul nu este datorat, acesta este fictiv; într-o atare ipoteză **c.v.-c.** este lovit de nulitate pentru lipsa prețului. Excepție face cazul în care părțile au urmărit, în realitate, înstrăinarea bunului, căci un asemenea contract se analizează ca o donație deghizată, dacă vânzătorul a fost animat de intenția de liberalitate și dacă respectivul contract întrunește condițiile de formă cerute pentru donație. Prețul este serios dacă nu are caracter derizoriu. Este derizoriu prețul care, fiind atât de disproporționat în raport cu valoarea lucrului, poate fi considerat inexistent. Seriozitatea prețului este o problemă de fapt lăsată la aprecierea instanței de judecată. La fel ca prețul fictiv, prețul derizoriu antrenează, în principiu, nulitatea **c.v.-c.**, dar dacă vânzătorul a fost animat de intenția de a face o liberalitate, acel contract rămâne valabil ca donație deghizată, cu

condiția să îndeplinească cerințele de formă prevăzute de lege pentru donație. În toate cazurile însă, părțile au deplină libertate să determine prețul, fie sub, fie peste valoarea lucrului vândut, ceea ce înseamnă că, dacă prețul este sincer și serios, indiferent de cuantumul lui, vânzarea va fi valabilă din punct de vedere juridic. **C.v.-c.** generează în sarcina vânzătorului următoarele obligații: *a) predarea lucrului vândut.* Presupune punerea de către vânzător, la dispoziția cumpărătorului, a lucrului vândut; în principiu, predarea nu semnifică transmiterea dreptului de proprietate, care operează în chiar momentul perfectării contractului. Ea nu are nici semnificația transmiterii posesiei lucrului, ci numai a deținerii lucrului, cumpărătorul posedând *corpore alieno* din momentul când a devenit proprietar. Referitor la termenul și plata predării, se aplică regulile generale privitoare la executarea obligațiilor. Ca regulă, predarea se face la locul unde se află lucrul vândut în momentul contractării. Această regulă primește aplicare în cazul în care, la acel moment, se poate localiza bunul; în celelalte situații, predarea se va face la domiciliul debitorului, obligația de predare a lucrului vândut fiind cherabilă, iar nu portabilă; *b) obligația de garanție.* Decurge din principiul că vânzătorul trebuie să facă tot ceea ce îi stă în putință pentru a asigura cumpărătorului stăpânirea liniștită și utilă a lucrului vândut. Obligația de garanție are o dublă valență, și anume, pe de o parte, vânzătorul trebuie să-l garanteze pe cumpărător de liniștita folosință a lucrului, adică contra evicțiunii, iar pe de altă parte, trebuie să-l garanteze pe cumpărător și de utila folosință a lucrului, adică contra viciilor. Cumpărătorul are următoarele obligații: *a) plata prețului.* În lipsă de stipulație contrară, cumpărătorul este obligat să plătească prețul la locul și în momentul în care se face predarea lucrului vândut (art. 1362 C. civ.). Obligația de plată a prețului este deci portabilă. Plata prețului făcându-se la data predării lucrului, în lipsă de stipulație contrară, termenul convenit pentru predarea lucrului profită și cumpărătorului. Termenul stipulat pentru plata prețului nu afectează însă obligația vânzătorului de a preda lucrul vândut. În cazul vânzării pe credit, de specificul căreia este stabilirea de către părți a unui termen pentru plata prețului, la scadență cumpărătorul trebuie să plătească prețul în întregime, afară numai dacă părțile au convenit ca prețul să fie plătit la diferite termene în mod fracționat, prin prestații succesive. Cumpărătorul are dreptul să suspende plata prețului, dacă se teme de evicțiune, până la momentul când vânzătorul va face să înceteze tulburarea sau va da o cauțiune. Cumpărătorul are obligația de a plăti dobândă până la achitarea efectivă a prețului în următoarele ipoteze: dacă există convenție în acest sens; dacă lucrul vândut și predat este producător de fructe; în toate celelalte cazuri,

numai dacă şi din momentul în care cumpărătorul a fost pus în întârziere printr-o notificare; *b) luarea în primire a lucrului vândut.* Cumpărătorul este obligat să ia în primire lucrul vândut, la termenul şi la locul la care vânzătorul este obligat să facă predarea lucrului; în caz de neexecutare a acestei obligaţii, cumpărătorul va fi pus în întârziere de către vânzător, iar apoi vânzătorul poate cere instanţei obligarea cumpărătorului la preluarea lucrului, obiect al contractului, sub sancţiunea de daune cominatorii. Totodată, vânzătorul poate opta şi pentru rezoluţiunea contractului (art. 1020-1021 C. civ.); *c) suportarea cheltuielilor vânzării.* În lipsă de stipulaţie contrară, cumpărătorul este obligat să plătească, ca accesoriu al preţului, cheltuielile vânzării (care sunt cheltuielile cu redactarea actului, taxă de timbru, taxa notarială, taxa privind publicitatea). Prin convenţie, părţile pot stipula ca suportarea cheltuielilor vânzării să cadă în sarcina ambilor contractanţi [v. şi *contract; garanţie contra evicţiunii; garanţie contra viciilor; vânzarea după greutate, număr sau măsură; vânzarea pe încercate; vânzarea cu pact de răscumpărare; vânzarea unei moşteniri; vânzarea de drepturi litigioase; retractul litigios*].

contract declarativ, contract care se distinge prin aceea că recunoaşte, constată, confirmă şi consolidează situaţii juridice preexistente. **C.d.** produce efecte juridice atât pentru viitor, începând cu momentul încheierii lui, cât şi pentru trecut, retroactiv, din chiar momentul naşterii drepturilor pe care le vizează. Sunt **c.d.**, spre exemplu, contractul de tranzacţie (prin care se pune capăt sau se preîntâmpină un litigiu între părţi, prin recunoaşterea unor drepturi preexistente) şi contractul de partaj (prin care se pune capăt unei coproprietăţi sau unei indiviziuni). Partea contractantă căreia i se recunoaşte prin **c.d.** un drept preexistent nu este succesoare în drepturi a celeilalte părţi contractante şi, ca urmare, actele juridice consimţite anterior de către aceasta în favoarea terţilor nu-i sunt opozabile. Între părţile **c.d.** nu există obligaţie de garanţie pentru evicţiune sau pentru vicii. **C.d.** nu poate constitui un just titlu care să legitimeze uzucapiunea de 10-20 ani [v. şi *contract*].

contract forţat, sintagmă prin care se desemnează contractul ce, potrivit legii, este obligatoriu a fi încheiat de către subiectele de drept în cauză. În principiu, conţinutul lui este stabilit printr-o dispoziţie normativă. Fac parte din această categorie: vânzarea de locuinţe din fondul locativ de stat şi a celor construite din fondurile fostelor unităţi economice de stat (reglementată prin Decretul-lege nr. 61/1990 şi Legea nr. 85/1992); vânzarea de locuinţe din casele naţionalizate către chiriaşi (în condiţiile Legii nr. 112/1995). Caracterul de **c.f.** decurge din aceea că una dintre părţi (ca, de pildă, pro-

prietarul construcției) este obligată, potrivit legii, să încheie contractul de vânzare-cumpărare cu chiriașul în favoarea căruia legea a consacrat dreptul de a cumpăra acea locuință, dacă acesta își manifestă dorința într-un atare sens. În cazul în care proprietarul refuză încheierea contractului, cel îndreptățit să cumpere imobilul respectiv se va putea adresa justiției, solicitând pronunțarea unei hotărâri care să suplinească consimțământul vânzătorului. **C.f.** se deosebește de contractele de adeziune, prin aceea că, în timp ce conținutul lor și chiar nominalizarea generică a părților (proprietar, chiriaș) se stabilesc prin lege, în cazul acestora din urmă nu se face niciun fel de nominalizare a părților, iar conținutul și condițiile contractului sunt determinate prin voința exclusivă a uneia dintre părți (anume cea care deține monopolul în domeniul respectiv), cealaltă parte neavând decât alternativa de a le accepta sau de a nu încheia contractul [v. și *contract*].

contract generator de drepturi de creanță (de raporturi de obligații), contract prin efectul căruia se creează numai drepturi de creanță (adică numai raporturi de obligații). Drepturile de creanță fiind infinite ca număr și de o mare varietate, la rândul lor, și contractele care le generează sunt de o mare diversitate și în număr nelimitat. Fac parte din această categorie, de exemplu, contractul de împrumut, de închiriere a unei locuințe, contractul de transport de persoane, contractul de turism etc. Chiar contractele constitutive sau translative de drepturi reale generează și drepturi de creanță. Astfel, contractul de vânzare-cumpărare generează dreptul de creanță al vânzătorului față de cumpărător pentru prețul convenit și, totodată, dreptul de creanță al cumpărătorului față de vânzător de a pretinde predarea bunului cumpărat; un contract de schimb generează și dreptul de creanță al fiecărui copermutant de a cere de la celălalt copermutant predarea bunului dobândit prin schimb etc. **C.g.d.c.** se caracterizează prin aceea că produce, din momentul încheierii lui, efecte pentru viitor, deoarece creează între părți o situație juridică nouă, necunoscută anterior [v. și *contract*].

contract hotelier, contract complex în temeiul căruia hotelierul se obligă, contra plată, să închirieze temporar unei persoane o suprafață locativă cu destinație de locuință, să-i preia în depozit bagajele și să-i presteze anumite servicii pe întreaga durată a închirierii. **C.h.** cuprinde, așadar, elemente specifice conținutului a trei contracte diferite: de închiriere, de depozit și de prestări servicii; fiecare dintre acestea comportă drepturi și obligații specifice pe seama părților, toate însă izvorând din același acord de voință și alcătuind, în interdependența lor, conținutul unic, complex, al aceluiași act juridic care este **c.h.** Acest contract are caracter consensual; dovada lui se poate face însă numai prin înscrisul constatator

al plății în schimbul căreia se obligă hotelierul; înscrisul respectiv cuprinde, pe lângă mențiunea referitoare la plată, și unele date de identificare a părților (numele, prenumele și domiciliul clientului, denumirea și sediul hotelului etc.), precum și anumite precizări privind obiectul și durata contractului; drepturile și obligațiile care alcătuiesc conținutul acestui contract decurg fie din dispozițiile legii, fie din angajamentele asumate de hotelier prin oferte publice, reclamă etc. [sin. *contract de hotelărie*].

contract individual de muncă, contract în temeiul căruia o persoană fizică, denumită salariat, se obligă să presteze muncă pentru și sub autoritatea unui angajator, persoană fizică sau juridică, în schimbul unei remunerații, denumite salariu. **C.i.m.** se încheie pe durată nedeterminată. Prin excepție, **c.i.m.** se poate încheia și pe durată determinată, în condițiile expres prevăzute de Codul muncii. Este interzisă, sub sancțiunea nulității absolute, încheierea unui contract individual de muncă în scopul prestării unei munci sau a unei activități ilicite ori imorale. **C.i.m.** se încheie în baza consimțământului părților, în formă scrisă, în limba română. Obligația de încheiere a **c.i.m.** în formă scrisă revine angajatorului. Angajatorul persoană juridică, persoană fizică autorizată să desfășoare o activitate independentă, precum și asociația familială au obligația de a încheia, în formă scrisă, **c.i.m.** anterior începerii raporturilor de muncă. În situația în care **c.i.m.** nu a fost încheiat în formă scrisă, se prezumă că a fost încheiat pe o durată nedeterminată, iar părțile pot face dovada prevederilor contractuale și a prestațiilor efectuate prin orice alt mijloc de probă. Munca prestată în temeiul unui **c.i.m.** îi conferă salariatului vechime în muncă. Sunt considerate clauze specifice **c.i.m.**, fără ca enumerarea să fie limitativă: clauza cu privire la formarea profesională; clauza de neconcurență; clauza de mobilitate și clauza de confidențialitate. Salariații nu pot renunța la drepturile ce le sunt recunoscute prin lege. Orice tranzacție prin care se urmărește renunțarea la drepturile recunoscute de lege salariaților sau limitarea acestor drepturi este lovită de nulitate. **C.i.m.** poate fi modificat numai prin acordul părților. Modificarea **c.i.m.** se poate referi la următoarele elemente: durata contractului; locul muncii; felul muncii; condițiile de muncă; salariul; timpul de muncă și timpul de odihnă.

contract în folosul unei terțe persoane, v. *stipulație pentru altul.*

contract mixt, contract în al cărui conținut coexistă componente specifice a cel puțin două contracte diferite, dar care, datorită prevalenței unora dintre ele asupra celorlalte, dobândește regimul juridic al contractului ale cărui elemente prevalează. Spre exemplu, contractul de antrepriză prin care antreprenorul

se angajează să execute lucrarea cu propriile materiale cuprinde în conținutul lui, în deplină conexitate, componente specifice ale acestui contract (ce concretizează aspectele legate de executarea propriu-zisă a construcției) și componentele specifice ale vânzării (privind materialele încorporate în construcție). Cu toate acestea, el este supus unui regim juridic unitar, anume cel rezervat de Codul civil antreprizei, reglementările incidente în materia vânzării fiind astfel neutralizate. **C.m.** este o varietate a contractului complex [v. și *contract complex; contract*].

contract negociat, contract ale cărui condiții și clauze, precum și natura, întinderea și calitatea prestațiilor asumate de părți sunt convenite de partenerii contractuali prin negocieri libere între aceștia. **C.n.** constituie tipul tradițional de contract. El este precedat de negocieri a căror durată depinde, pe de o parte, de complexitatea contractului avut în vedere, iar pe de altă parte, de maleabilitatea părților, de dorința și de interesul lor de a face concesii reciproce și compromisuri. Încheierea unui **c.n.** este, de regulă, rezultatul unor propuneri și contrapropuneri, care, prin tratative, se armonizează, pentru ca, în final, să devină posibilă realizarea acordului de voință între părți [v. și *contract*].

contract nenumit, contract nereglementat expres prin dispozițiile din Codul civil sau prin dispoziții cuprinse într-o altă lege civilă și care din acest motiv este lipsit de o denumire legală. Existența lor se explică și se legitimează în virtutea principiului libertății contractuale, conform căruia participanții la circuitul civil pot încheia orice fel de contracte cu respectarea condițiilor generale de validitate stabilite de Codul civil. Fac parte din această categorie: contractul de asistență juridică, cel de întreținere, contractul hotelier (sau de hotelărie), contractele de prestări de servicii etc. Regimul juridic al **c.n.** este stabilit prin dispozițiile normative de generală aplicare în materia contractelor, părțile având facultatea ca, de comun acord, să completeze aceste dispoziții cu alte reglementări legale, interpretative de voință [v. și *contract*].

contract numit, contract reglementat prin dispoziții exprese ale Codului civil sau ale altor legi civile și calificat printr-o denumire specială dată de legiuitor în armonie cu operația juridică pe care o concretizează și cu efectele pe care le generează. Fac parte din această categorie: locațiunea; împrumutul; comodatul; vânzarea-cumpărarea etc. Regimul juridic al **c.n.** este stabilit prin dispozițiile normative care îl reglementează în mod expres și îi nominalizează corespunzător specificului său [v. și *contract*].

contract pentru predarea de produse agricole, v. *contractări și achiziții.*

contract prealabil, v. *promisiune de contract.*

contract principal, contract ce are valoare juridică de sine stătătoare şi care nu este dependent de niciun alt contract. Au acest caracter: vânzarea-cumpărarea; mandatul; depozitul; comodatul etc. Soarta juridică a **c.p.** influenţează în mod hotărâtor soarta juridică a contractului accesoriu (*accesorium sequitur principale*) [ant. *contract accesoriu;* v. şi *contract*].

contract privind dobândirea unui drept de utilizare pe durată limitată a unor bunuri imobiliare, contract sau grup de contracte încheiat pentru o durată minimă de 3 ani, cu plata unui preţ global, prin care, direct ori indirect, un drept real sau orice alt drept care priveşte folosinţa unuia ori mai multor bunuri imobiliare, pentru o perioadă determinată sau determinabilă a anului care nu poate fi mai mică de o săptămână, este constituit ori face obiectul unui transfer sau al unui angajament de transfer al unui astfel de drept. Acest tip de contract a primit reglementare legală prin Legea nr. 282/2004, fiind un caz de aplicare a proprietăţii periodice [v. şi *proprietate periodică*].

contract real, contract pentru a cărui formare sunt necesare atât acordul de voinţă al părţilor, cât şi remiterea materială a lucrului obiect al prestaţiei uneia din părţi. Fac parte din această categorie: împrumutul de consumaţie; depozitul; comodatul; contractul de gaj; contractul de transport de bunuri. **C.r.** se consideră perfectat numai din momentul predării sau al remiterii materiale a bunului la care se referă. În cazul **c.r.**, simplul acord de voinţă al părţilor, chiar dacă este constatat printr-un înscris autentic, dacă nu este însoţit şi de predarea sau remiterea materială a lucrului, se analizează ca fiind un contract nenumit, un antecontract sau o promisiune unilaterală de a contracta. Un astfel de contract generează în sarcina debitorului obligaţia de a face, anume aceea de a încheia **c.r.** prin manifestarea consimţământului însoţită de remiterea materială a bunului [v. şi *contract*].

contract simplu, contract ce vizează o singură operaţie juridică şi economică şi a cărui formare presupune ca suficient un singur acord de voinţă. Fac parte din această categorie: vânzarea-cumpărarea; comodatul; depozitul; mandatul etc. [ant. *contract complex; contract mixt*].

contract sinalagmatic (perfect), contract de specificul căruia este faptul că de la data perfectării lui generează drepturi şi obligaţii reciproce şi interdependente între părţi, obligaţia fiecărei părţi având-şi cauza juridică în obligaţia celeilalte. **C.s.** generează următoarele efecte specifice: *a)* obligativitatea executării simultane a obligaţiilor reciproce şi, totodată, dreptul fiecăreia dintre părţi de a invoca excepţia de neexecutare şi, deci, de a refuza executarea propriei sale prestaţii, câtă vreme cealaltă parte nu şi-a executat prestaţia asumată; *b)* dreptul părţii care şi-a executat

prestația asumată contractual de a cere în justiție rezoluțiunea contractului, dacă cealaltă parte nu-și îndeplinește propria obligație din motive ce-i sunt imputabile; *c)* suportarea riscului contractului de către debitorul obligației ce a devenit imposibil de executat datorită unui eveniment de forță majoră; *d)* necesitatea îndeplinirii formalității multiplului exemplar, ceea ce presupune obligativitatea redactării înscrisului constatator al contractului în atâtea exemplare câte părți cu interese contrare se obligă prin respectivul contract. Caracterul reciproc și interdependent al obligațiilor generate de **c.s.** se menține și după ce una dintre părți și-a executat obligația asumată, deoarece printr-o atare executare acest contract nu se convertește din contract bilateral în contract unilateral. În consecință, se vor produce în continuare toate efectele specifice **c.s.** [sin. *contract bilateral*; v. și *contract sinalagmatic imperfect; contract*].

contract sinalagmatic imperfect, varietate a contractului sinalagmatic care se distinge prin aceea că obligațiile pe care le generează în sarcina ambelor părți, deși sunt reciproce, nu sunt și interdependente, motiv pentru care un astfel de contract nu este susceptibil să antreneze toate efectele specifice contractului sinalagmatic perfect. În majoritatea cazurilor, **c.s.i.** se formează ca un contract unilateral, dar pe parcursul executării sale se convertește într-un contract bilateral. Spre exemplu, un contract de depozit regulat este unilateral în momentul inițial al existenței sale, deoarece generează obligații numai în sarcina depozitarului. Dacă însă pe parcursul executării sale, depozitarul este nevoit să facă unele cheltuieli cu conservarea bunului depozitat, în sarcina deponentului se naște obligația de restituire a acelor cheltuieli. Există și situații când **c.s.i.** este bilateral chiar din momentul formării sale, dar obligațiile generate în sarcina părților nu sunt interdependente, ci numai reciproce, fapt pentru care un astfel de contract nu este susceptibil să producă toate efectele specifice contractului sinalagmatic (perfect). Așa bunăoară, contractul de societate este, în esența sa, multilateral, dar totuși nu generează toate efectele specifice unui contract sinalagmatic. El dă naștere unui dublu raport juridic obligațional: pe de o parte, generează un raport între asociați, iar pe de altă parte, generează un raport între aceștia și societate. În virtutea primului raport obligațional, asociații se angajează reciproc să conlucreze la realizarea scopului societății. În virtutea celui de-al doilea raport obligațional, ei se angajează să vină cu un aport social (în bunuri sau în bani) pe care, punându-l în comun, să-l folosească drept bază materială sau, mai exact, ca instrument economic pentru realizarea scopului societății. Neîndeplinirea obligației de aport social de către unul din asociați nu îndreptățește pe ceilalți asociați să ceară rezolu-

ţiunea contractului de societate, întrucât prin desfiinţarea acestuia se desfiinţează însăşi societatea creată de ei ca realitate economică şi juridică. Tot astfel, niciunul dintre asociaţi nu poate invoca excepţia de neexecutare pentru a-şi justifica refuzul său de a îndeplini obligaţia de aport social pe motiv că niciun alt asociat nu şi-a executat propria obligaţie de aport social [v. şi *contract sinalagmatic (perfect)*].

contract solemn, contract pentru a cărui validitate se cere ca acordul de voinţă al părţilor să fie exprimat într-o anumită formă prevăzută în mod expres de lege. Pentru încheierea valabilă a **c.s.** simplul acord de voinţă al părţilor este insuficient. Legea instituie, printr-o dispoziţie imperativă, o cerinţă de formă a cărei nerespectare se sancţionează cu nulitatea absolută a contractului. Sunt contracte solemne: donaţia; subrogaţia convenţională consimţită de debitor; vânzarea-cumpărarea terenurilor; contractul de ipotecă etc. Se cer ca toate aceste contracte să fie constatate prin înscris autentic [v. şi *contract*].

contractant, termen ce desemnează în mod generic persoana fizică sau persoana juridică ce încheie în nume propriu un contract. **C.** este parte în contractul respectiv, spre deosebire de mandatarul care încheie un contract în numele mandantului, care, reprezentându-l pe acesta din urmă, rămâne în exteriorul raportului juridic obligaţional astfel realizat [sin. *parte contractantă*].

contraînscris, denumire dată înscrisului constatator al actului secret întocmit de părţi în caz de simulaţie. Este întotdeauna un înscris sub semnătură privată, despre a cărui existenţă au cunoştinţă numai părţile semnatare [v. şi *act secret; simulaţie*].

contraofertă, manifestare unilaterală de voinţă prin care destinatarul unei oferte propune ofertantului propriile sale condiţii de încheiere a contractului, diferite de cele conţinute în oferta ce i-a fost adresată. **C.** nu valorează acceptare a ofertei iniţiale, deoarece ea nu conduce la formarea acordului de voinţă contractual. În realitate, **c.** este o nouă ofertă, care necesită a fi acceptată de către ofertantul iniţial spre a se încheia contractul. Dacă ofertantul iniţial o acceptă pur şi simplu, acordul de voinţă se formează de îndată. În caz contrar, formarea contractului necesită negocieri pentru realizarea consensului între părţi.

contraprotest, protest prin care se constată refuzul de plată al indicatului la nevoie sau al acceptantului pentru onoare.

conţinutul capacităţii de exerciţiu a persoanei fizice, ansamblu de drepturi şi de obligaţii ce pot fi dobândite şi exercitate, respectiv care pot fi asumate de către persoana fizică prin acte juridice. Caracteristica esenţială a **c.c.e.p.f.** decurge tocmai din deplinătatea capacităţii de exerciţiu. El comportă îndreptăţirea per-

soanei de a încheia singură, fără reprezentant legal și fără încuviințarea prealabilă din partea vreunui ocrotitor legal, orice acte juridice civile: de conservare, de administrare și de dispoziție. Cu excepția actelor strict personale, persoana fizică cu capacitate deplină de exercițiu poate încheia acte juridice și prin reprezentantul său convențional. Amploarea **c.c.e.p.f.** este limitată prin îngrădirile instituite de lege capacității subiectivale [v. și *conținutul capacității subiectivale a persoanei fizice; capacitate de exercițiu a persoanei fizice; capacitate de exercițiu deplină a persoanei fizice; capacitate de exercițiu restrânsă a persoanei fizice*].

conținutul capacității de exercițiu a persoanei juridice, ansamblu de atribuții și competențe recunoscute organelor de conducere ale persoanei juridice de a încheia acte juridice. **C.c.e.p.j.** dă contur dimensiunilor posibilității pe care o are subiectul colectiv de drept de a participa la viața juridică, exercitându-și drepturile și asumându-și obligații. Altfel spus, **c.c.e.p.j.** dimensionează întinderea capacității de exercițiu, determinându-i limitele. Strânsa corelație ce există între capacitatea subiectivală și capacitatea de exercițiu face ca limitele celei dintâi să fie, totodată, și limitele acesteia din urmă [v. și *conținutul capacității subiectivale a persoanei juridice; capacitatea de exercițiu a persoanei juridice*].

conținutul capacității subiectivale a persoanei fizice, expresie ce sintetizează într-o formulă generală și atotcuprinzătoare toate drepturile și obligațiile ce pot aparține persoanei fizice. Drepturile civile și obligațiile civile, ca și drepturile și obligațiile în general, există într-o strânsă corelație unele cu altele, ele putând fi înfățișate separat numai sub aspect metodologic. În realitate, fiecărui drept subiectiv îi corespunde o obligație corelativă sau, altfel spus, orice obligație are corespondent într-un asemenea drept. Legiuitorul acordă persoanelor fizice capacitate subiectivală, considerând această capacitate ca aptitudine de a avea drepturi și obligații în general, fără a distinge între drepturile civile și obligațiile civile care se exercită, respectiv se asumă în cadrul raporturilor juridice aparținând uneia sau alteia dintre instituțiile dreptului civil. Stabilirea unui raport juridic civil într-un anumit domeniu (bunăoară, a contractului) comportă, de regulă, preexistența unor drepturi civile sau a unor obligații civile aparținând altui domeniu. Astfel, pentru ca cineva să poată vinde altcuiva un anumit bun, este necesar să aibă dreptul de proprietate asupra acelui bun; tot așa, cel ce dobândește un drept prin efectul unei stipulații pentru altul este ținut de obligația corelativă acelui drept, chiar dacă n-a participat direct la raportul juridic stabilit între stipulant și

promitent, din care s-a născut, în beneficiul său, dreptul respectiv. **C.c.s.p.f.** are caracter unitar: unitatea lui derivă atât din unicitatea subiectului de drept, cât și din caracterul general și abstract al acestei capacități. Raportat la diversele instituții ale dreptului civil, el prezintă unele însușiri corespunzătoare specificității fiecăreia dintre ele; dar acesta nu are semnificația că noțiunii de capacitate subiectivală i-ar corespunde conținuturi diferite în diferite domenii ale dreptului civil. Persoana fizică are o singură asemenea capacitate, care, la rându-i, are un singur conținut, format din totalitatea drepturilor și obligațiilor susceptibile să aparțină acesteia. Reflectând (într-un fel care îi este propriu) unele aspecte specifice ale anumitor instituții juridice civile, acel conținut se poate prezenta în diferite ipostaze, întocmai cum însăși capacitatea civilă se poate înfățișa în mai multe ipostaze: capacitate de a contracta, capacitate delictuală, succesorală etc. Nu este vorba de o pluralitate de conținuturi ale capacității subiective, ci de un conținut unic al acesteia, care uneori este mai bogat, iar alteori mai sărac, după cum ipostaza existenței sale se raportează la specificul uneia sau alteia dintre instituțiile dreptului civil (contract, moștenire, răspundere etc.). Componentele **c.c.s.p.f.** sunt drepturile civile și obligațiile civile, acestea din urmă fiind corelative celor dintâi. Sursa drepturilor civile și a obligațiilor civile care alcătuiesc acest conținut este diferită: unele dintre ele izvorăsc direct din lege, iar altele se nasc ca efect al unor fapte juridice. Cele care decurg din lege se grupează, la rândul lor, în două clase distincte, după cum sunt consacrate prin Constituție sau prin alte acte normative. Drepturile civile și obligațiile civile reglementate prin Constituție se numesc fundamentale și revin persoanei fizice în virtutea calității de cetățean român. Unele din drepturile civile fundamentale au caracter patrimonial (precum dreptul de proprietate, dreptul de moștenire etc.), iar altele sunt personale nepatrimoniale (ca, de pildă, dreptul la inviolabilitatea domiciliului, dreptul la egalitate juridică etc.). Drepturile civile fundamentale sunt reglementate în detaliu și prin legile civile ordinare, care, alături de acestea, mai consacră o multitudine de alte drepturi civile. **C.c.s.p.f.** cuprinde, alături de drepturile civile reglementate prin lege, și întreaga diversitate de drepturi pe care o atare persoană le poate dobândi prin efectul unor fapte juridice (fie ele evenimente sau acțiuni); între acestea sunt, de exemplu: dreptul creditorului unei obligații de a pretinde debitorului său executarea acelei obligații; dreptul victimei unei fapte juridice păgubitoare de a pretinde repararea prejudiciului suferit sau de a renunța la dezdăunare etc. Obligațiile civile corelative drepturilor civile au aceeași sursă

ca și acestea din urmă, putând fi și ele clasificate în același mod [v. și *capacitate subiectivală a persoanei fizice; întinderea conținutului capacității subiectivale a persoanei fizice; drepturi civile; obligație civilă*].

conținutul capacității subiectivale a persoanei juridice, expresie ce desemnează totalitatea drepturilor patrimoniale și nepatrimoniale civile, precum și totalitatea obligațiilor patrimoniale și nepatrimoniale civile pe care le are sau le poate avea o persoană juridică. În **c.c.s.p.j.** intră drepturile și obligațiile civile contractuale, ca și cele extracontractuale. Determinarea **c.c.s.p.j.** presupune observarea regulilor care vizează limitele acestei capacități. În esență, aceste reguli-limite sunt următoarele: *a)* persoana juridică nu posedă aptitudinea de a avea drepturile și obligațiile civile ce pot aparține în exclusivitate persoanei fizice (ca, de exemplu, drepturile la viață, sănătate, integritate corporală etc.); *b)* **c.c.s.p.j.** este subordonat și caracterului și naturii fiecărei categorii de persoane juridice, în raport cu specificul segmentului din sistemul de drept căruia îi aparțin ca subiect reprezentativ: astfel, organele puterii legislative sunt persoane juridice, subiecte de drept reprezentative în raporturile de drept constituțional, organele puterii executive sunt persoane juridice, subiecte de drept reprezentative în raporturile de drept administrativ, organele puterii judecătorești sunt persoane juridice, subiecte de drept reprezentative în raporturile de drept procesual; *c)* limita esențială a **c.c.s.p.j.** este dată de scopul său, adică de obiectul de activitate și se exprimă în cerințele principiului specialității capacității subiectivale a persoanei juridice. În armonie cu acest principiu, persoana juridică nu poate avea decât acele drepturi care corespund scopului ei și care este stabilit prin lege, prin actul de înființare sau prin statut (art. 34 din Decretul nr. 31/1954) [v. și *capacitate subiectivală a persoanei juridice*].

conținutul raportului juridic obligațional, expresie ce desemnează dreptul creditorului de a pretinde debitorului îndeplinirea prestației pe care o datorează și îndatorirea acestuia din urmă de a executa prestația respectivă. Exercitarea de către creditor a dreptului său devine posibilă numai la împlinirea scadenței, adică la data când creanța sa este exigibilă. Prestația de a da este considerată scadentă chiar din momentul nașterii raportului de obligație. În schimb, prestația de a face devine scadentă la o dată ulterioară nașterii acestui raport, împrejurare ce rezultă din însăși natura unei asemenea prestații. Îndrituirea creditorului față de debitorul său se analizează ca fiind un drept de creanță. Spre deosebire de dreptul real, care face parte din grupa drepturilor absolute, dreptul de creanță este un drept relativ,

opozabil numai debitorului. Acesta din urmă este întotdeauna determinat şi întotdeauna îi incumbă o prestaţie (pozitivă sau negativă) determinată. O latură esenţială a **c.r.j.o.** o formează natura sa patrimonială: dreptul de creanţă este o componentă a activului patrimoniului creditorului, iar îndatorirea corelativă se înscrie în pasivul patrimoniului debitorului. Executarea prestaţiei de către debitor trebuie făcută voluntar şi întocmai, întrucât în caz contrar debitorul se expune judecăţii, ceea ce comportă executarea silită a bunurilor sale şi suportarea de către el a pagubelor şi cheltuielilor făcute de către creditor.

convenţie, v. *contract.*

convenţie asupra răspunderii, denumire generică dată înţelegerilor intervenite între partenerii contractuali (concretizate în contracte accesorii sau în clauze contractuale) prin care aceştia modifică, liber consimţit, condiţiile sau întinderea răspunderii contractuale consacrate prin dispoziţii legale interpretative de voinţă, statuând, în ce le priveşte, fie o agravare a răspunderii debitorului, fie o limitare ori chiar înlăturare a răspunderii prevăzute de lege. Ca regulă, **c.a.r.** sunt admisibile, în armonie cu principiul libertăţii contractuale, având deplină valabilitate juridică între părţi. Excepţie fac însă convenţiile prin care debitorul se exonerează de orice răspundere, inclusiv de aceea care i-ar reveni prin neexecutarea din cauza dolului său. Stipularea unei clauze de exonerare de acest gen pune în evidenţă absenţa intenţiei debitorului de a se obliga juridiceşte. De asemenea, face excepţie de la regula menţionată şi asumarea de către debitor a obligaţiei sale sub condiţie pur potestativă, căci, într-o atare ipoteză, respectiva împrejurare antrenează nulitatea absolută a întregii operaţii juridice. **C.a.r.** sunt admisibile şi valabile din punct de vedere juridic, deoarece majoritatea normelor care reglementează materia răspunderii contractuale sunt supletive, ceea ce permite părţilor să deroge prin acordul lor de voinţă de la prevederile cuprinse în aceste norme. Totuşi, spre a fi valabilă, convenţia prin care părţile contractante stabilesc clauze de modificare a răspunderii lor trebuie să fie încheiată anterior consumării actului de neexecutare a obligaţiilor asumate contractual de debitor şi deci mai înainte de producerea prejudiciului generat prin acel fapt. **C.a.r.** valabile sub aspect juridic pot fi grupate în trei categorii, şi anume: clauze de exonerare de răspundere pentru anumite categorii exceptate şi culpe determinate; clauze de plafonare sau de limitare a răspunderii; clauze prin care se agravează răspunderea.

convenţie de porte-fort, v. *promisiune de a determina pe altul să ratifice un act.*

convenţie de prête-nom, varietate de contract prin care o persoană se angajează faţă de o altă

persoană să dobândească un bun în nume propriu, dar, în realitate, îl achiziţionează pentru altul, sens în care dobânditorul aparent se angajează ca după achiziţionarea bunului să-l remită adevăratului dobânditor. **C.p.-n.** constituie un caz particular de simulaţie prin interpunere de persoane, în care actul secret este un mandat care stabileşte că persoana care a figurat în actul aparent este, în realitate, un reprezentant, un mandatar. Efectele actului aparent se produc, în virtutea actului secret, în patrimoniul reprezentatului, chiar dacă numele său este ţinut ascuns. Responsabilitatea persoanei substituente (denumite prête-nom) faţă de persoana substituită (care este un veritabil mandant) este aceeaşi pe care o are orice mandatar faţă de cel pe care îl reprezintă. Doctrina şi jurisprudenţa a evidenţiat o situaţie, devenită clasică, de aplicare practică a **c.p.-n.**, şi anume cazul proprietarului unui teren, direct interesat să cumpere terenul învecinat proprietăţii sale, dar pentru a evita ca proprietarul acelui teren să speculeze interesul pe care el îl are în acest sens şi să-i impună condiţii dezavantajoase de cumpărare, apelează la serviciile unei terţe persoane, care va cumpăra respectivul teren în nume propriu, dar după perfectarea contractului, îl va revinde persoanei interesate. În cazul **c.p.-n.**, actul secret este cel convenit între dobânditorul aparent şi terţul beneficiar, iar actul public este cel încheiat între dobânditorul aparent şi partenerul său contractual, care nu cunoaşte mandatul secret.

conversiune a unui act juridic, denumire generică dată operaţiunii juridice prin care un act juridic lovit de nulitate pentru neîndeplinirea condiţiilor de validitate prevăzute de lege poate produce efectele unui alt act juridic, în măsura în care întruneşte condiţiile de validitate a acestuia din urmă, iar efectele astfel produse ar fi susceptibile să se concretizeze într-un rezultat economic similar sau echivalent celui urmărit de părţi. Totodată, mai este necesar pentru valabilitatea operaţiunii, să fie posibilă prezumţia că părţile, fiind în cunoştinţă de cauză cu privire la nulitatea primului act juridic convenit de ele, ar fi acceptat ca soluţie subsidiară încheierea celui de al doilea act juridic. Bunăoară, un contract de donaţie a unei mase de bunuri mobile, cu sarcina întreţinerii viagere a donatorului, nul ca donaţie pentru vicii de formă, este susceptibil de convertire într-un contract de vânzare-cumpărare cu clauză de întreţinere. Tot astfel, un contract de constituire cu titlu oneros a unui drept de uzufruct asupra unui apartament, a cărui validitate este influenţată de neîndeplinirea unor cerinţe privind constituirea dreptului de uzufruct asupra unui imobil, ar putea fi convertit într-un contract de închiriere a acelui apartament.

copărtaş, persoană ce deţine o cotă-parte din dreptul de proprietate asupra unui bun ori asupra unei

mase de bunuri sau asupra unei universalități de bunuri. **C.** poate încheia cu ceilalți coproprietari sau coindivizari un contract de partaj sau poate participa, în calitate de parte în proces, la un partaj judiciar [sin. *coproprietar; coindivizar*].

copermutant, denumire generică dată oricăreia dintre părțile unui contract de schimb [v. și *contract de schimb*].

copil de suflet, arhaism prin care se desemnează adoptatul, precum și copilul luat spre creștere, educare și întreținere de o persoană care nu-l adoptă [v. și *adoptat; adopție*].

copil din afara căsătoriei, copil rezultat dintr-o relație intimă între un bărbat și o femeie care nu au calitatea de soți. În cazul în care filiația sa a fost legal stabilită, acest copil se bucură de același regim juridic ca și copilul rezultat din căsătorie.

copil din căsătorie, copil ai cărui părinți sunt legați juridicește prin căsătorie.

copil legitim, sintagmă prin care, în limbajul juridic, este desemnat copilul din căsătorie [v. și *copil nelegitim; copil legitimat*].

copil legitimat, copil din afara căsătoriei care dobândește statutul juridic de copil din căsătorie ca urmare a faptului că părinții lui se căsătoresc între ei la o dată ulterioară nașterii acestuia, cu condiția ca filiația lui față de ambii părinți să fie legal stabilită. În dreptul actual, legitimarea copilului din afara căsătoriei nu are semnificație juridică, fiind lipsită, totodată, și de importanță practică, deoarece copilul din afara căsătoriei, având filiația legală stabilită față de ambii părinți, are același statut juridic ca și copilul rezultat din căsătorie. Expresia **c.l.** era uzuală în limbajul juridic în perioada când legiuitorul făcea discriminare, sub aspectul statutului juridic, între copilul din afara căsătoriei și copilul din căsătorie.

copil natural, v. *copil nelegitim.*

copil nelegitim, sintagmă ce desemnează copilul din afara căsătoriei. Legislația actuală consacră deplina calitate juridică a copilului din afara căsătoriei cu cel din căsătorie, astfel că devine legitim și copilul din afara căsătoriei a cărui filiație a fost legal stabilită față de ambii părinți.

coposesie, termen care, în limbajul juridic uzual, desemnează posesia exercitată în comun de două sau mai multe persoane. **C.** exercitată cu bună-credință, timp de 10-20 de ani sau chiar cu rea-credință, timp de cel puțin 30 ani este susceptibilă de a avea drept consecință dobândirea prin uzucapiune a unui drept de proprietate comună pe cote-părți cu privire la bunul imobil aflat în stăpânirea de fapt a coposesorilor în respectiva perioadă de timp. Când stăpânirea de fapt a două sau mai multe persoane se exercită cu bună-credință asupra unui bun mobil, ea antrenează dobândirea de către acele persoane a dreptului de

proprietate comună pe cote-părți asupra acelui bun în condițiile prevăzute de lege [art. 1909 alin. (1) C. civ.] [v. și *uzucapiune; posesie utilă*].

coposesor, persoană care, împreună cu o altă persoană (sau alte persoane), posedă un bun imobil sau un bun mobil, exercitând o posesie utilă [v. și *coposesie; posesie utilă*].

coproprietar, titular al unui drept de proprietate comună pe cote-părți.

coproprietate forțată, formă a proprietății comune pe cote-părți care se caracterizează prin faptul că există și se menține independent de voința coproprietarilor, deoarece poartă de cele mai multe ori asupra unor bunuri accesorii a căror soartă juridică este indisolubil legată de aceea a bunurilor principale cărora le sunt destinate să le servească. Permanența acestei destinații și caracterul indivizibil al bunului unic, accesoriu mai multor bunuri principale, aparținând unor coproprietari diferiți, implică perpetuitatea coproprietății asupra bunului accesoriu. **C.p.** se întâlnește cel mai frecvent în privința părților comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente proprietate particulară; de asemenea, ea se întâlnește și cu privire la lucrurile comune necesare sau utile pentru folosința a două imobile vecine și a despărțiturilor comune, precum și în cazul unor obiecte considerate ca bunuri de familie. În toate cazurile, fiecare coproprietar poate să exercite folosința bunului comun, dar prin actele sale de folosință nu trebuie să aducă atingere dreptului egal și concurent al celorlalți coproprietari; totodată, înfăptuirea folosinței trebuie să fie în interesul unității fondului principal, căruia i-a fost afectat bunul accesoriu comun. Nu sunt posibile acte de dispoziție care să privească numai acest din urmă bun; în schimb, actele de dispoziție făcute de proprietarul exclusiv al bunului principal cu referire la acel bun au efect și asupra cotei sale ideale de proprietate asupra bunului accesoriu comun. Coproprietarii sunt obligați să participe, proporțional cu cota lor ideală, la cheltuielile ocazionate de întreținerea și conservarea bunului comun. Ei se pot libera de această obligație, pentru viitor, numai prin abandonarea bunului principal pe care îl au în proprietate exclusivă [sin. *coproprietate perpetuă;* v. și *coproprietate ordinară*].

coproprietate ordinară, modalitate a dreptului de proprietate comună pe cote-părți având ca obiect unul sau mai multe bunuri determinate. Ca și indiviziunea, care poartă asupra unei universalități de bunuri, **c.o.** rezultă, de regulă, din succesiune, dar ea nu reprezintă o stare juridică specifică exclusiv succesiunii; mai poate rezulta și dintr-un contract prin care mai multe persoane dobândesc în comun un lucru ori dintr-o coposesie în virtutea căreia un bun este dobândit în comun de mai multe persoane prin uzucapiune; de asemenea, apariția sa poate constitui și un efect al încetării ori desfacerii

căsătoriei, împrejurări care determină transformarea comunităţii de bunuri a soţilor într-o proprietate comună (ordinară) pe cote-părţi. Regimul juridic al **c.o.** se caracterizează prin două principii, şi anume: *a)* coproprietarii nu au drepturi exclusive asupra unei părţi determinate din bunul comun considerat în materialitatea sa; de aici decurge regula unanimităţii, potrivit căreia înfăptuirea actelor de orice fel referitoare la bun (privit în materialitatea sa) este admisă numai dacă întruneşte consimţământul unanim al coproprietarilor. Acest principiu este compatibil cu actele de folosinţă materială a bunului; fiecare coproprietar are folosinţa bunului, dar este obligat ca exercitarea acestei folosinţe să respecte drepturile celorlalţi. Folosinţa materială a bunului trebuie astfel făcută încât să nu determine schimbarea destinaţiei bunului şi nici modul normal de folosire a acestuia în absenţa consimţământului tuturor coproprietarilor. Fructele produse de bunul comun revin coproprietarilor, fiecăruia corespunzător cotei sale de proprietate; în caz de litigiu între coproprietari cu privire la modul de folosire a bunului comun, soluţia care se impune este partajul, deoarece instanţa de judecată nu poate hotărî doar o împărţire a folosinţei, ci trebuie să decidă împărţeala proprietăţii. Cât priveşte actele juridice referitoare la bunul comun, fiecare coproprietar poate face în mod valabil asemenea acte numai în limitele dreptului său; el nu poate, fără consimţământul celorlalţi, să facă acte de dispoziţie care să afecteze întregul bun sau o porţiune materială determinată a acestuia. Dacă totuşi un coproprietar a făcut un asemenea act, valabilitatea actului depinde de rezultatul împărţelii, în sensul că acel act va fi considerat valabil numai în cazul în care întregul bun sau porţiunea materială a acestuia prevăzută în act va reveni coproprietarului respectiv; în caz contrar, actul va fi desfiinţat retroactiv. Actele de conservare sau de administrare a bunului comun făcute de un coproprietar profită şi celorlalţi coproprietari; *b)* fiecare coproprietar are un drept exclusiv asupra cotei-părţi ideale din dreptul asupra bunului comun; el poate dispune liber, neîngrădit, de cota ideală corespunzătoare dreptului său. Fiind concepută ca o stare vremelnică şi neorganizată, această formă de proprietate comună poate înceta la cererea oricăruia dintre coproprietari. Dreptul de a cere sistarea stării de coproprietate este imprescriptibil; el poate fi însă paralizat prin uzucapiune; coproprietarul care a exercitat asupra bunului comun, timp de 30 de ani, o posesie utilă pentru sine, dobândeşte proprietatea exclusivă a acestui bun, putând opune această împrejurare celorlalţi coproprietari. **C.o.** mai încetează şi în cazul în care prin donaţie, prin moştenire, prin cumpărare sau prin alt mod, unul dintre coproprietari devine proprietar exclusiv asupra întregului bun; poate înceta, de asemenea, şi

prin pierderea drepturilor asupra bunului comun, fie ca urmare a înstrăinării bunului prin acordul de voinţă al tuturor coproprietarilor, fie ca urmare a pieirii sau distrugerii bunului [sin. *coproprietate temporară (vremelnică)*].

coproprietate pe etaje şi apartamente, varietate aparte a coproprietăţii, fiind specifică dreptului de proprietate asupra imobilelor de locuit compuse din mai multe apartamente. Se caracterizează prin aceea că fiecare coproprietar are un drept de proprietate exclusivă asupra etajului sau apartamentului său şi un drept de coproprietate forţată asupra părţilor de folosinţă comună ale clădirii, precum şi un drept de coproprietate forţată sau, după caz, de folosinţă comună asupra terenului şi dotărilor aferente acestui imobil. Potrivit legii, etajul sau apartamentul care formează obiectul dreptului de proprietate exclusivă este considerat ca bun principal, iar părţile comune care formează obiectul coproprietăţii forţate sunt calificate bunuri accesorii. De aici, consecinţa că orice înstrăinare sau grevare a dreptului de proprietate exclusivă implică înstrăinarea sau grevarea concomitentă şi a dreptului accesoriu de coproprietate (sau folosinţă comună) forţată. Actele de dispoziţie care privesc exclusiv bunul sau dreptul accesoriu sunt inadmisibile.

coproprietate perpetuă, v. *coproprietate forţată.*

coproprietate temporară (vremelnică), v. *coproprietate ordinară.*

copyright, (în dreptul anglo-american) **1.** drept de reproducere a unei opere; **2.** (prin extensiune) drept de autor.

corporal, v. *bun corporal; bun incorporal.*

corpus, termen latin folosit pentru a desemna elementul material al posesiei, care presupune un contact direct cu bunul, concretizat în acte materiale ca: deţinerea acestuia, folosirea lui, culegerea fructelor produse de el, efectuarea unor modificări sau aducerea unor completări, precum şi în înfăptuirea unor acte de dispoziţie privitoare la bun etc.

coschimbaş, (arhaism) parte dintr-un contract de schimb [sin. *copermutant*].

cotă-parte, 1. fracţiune a dreptului de proprietate comună asupra unui bun sau asupra unei mase de bunuri; **2.** fracţiune dintr-o moştenire prin care se desemnează întinderea rezervei succesorale sau a cotităţii disponibile ori a drepturilor succesorale ce revin unei clase de moştenitori (de exemplu, ascendenţilor privilegiaţi, în concurs cu colateralii privilegiaţi sau cu descendenţii acestora) [v. şi *drept de proprietate comună pe cote-părţi; coproprietate ordinară*].

cotitate disponibilă, sintagmă ce desemnează acea parte a patrimoniului succesoral al unei persoane care excede rezervei succesorale şi cu referire la care titularul respectivului patrimoniu poate

dispune liber atât prin acte juridice între vii cu titlu gratuit, cât şi prin acte juridice pentru cauză de moarte (adică prin testament). Face parte din **c.d.** şi valoarea bunurilor înstrăinate în favoarea unui succesibil rudă în linie descendentă cu defunctul, chiar dacă înstrăinarea s-a făcut cu sarcina unei rente viagere sau cu rezervă de uzufruct şi indiferent dacă actul de înstrăinare a fost cu titlu gratuit sau cu titlu oneros. Întinderea **c.d.** diferă în funcţie de clasa de moştenitori rezervatari care vine la succesiune: *a)* astfel, atunci când la moştenire vine numai clasa descendenţilor, fără concursul soţului supravieţuitor, **c.d.** are următoarele valori: 1/2 din moştenire, când există un singur copil, iar dacă acesta este predecedat, vin la moştenire urmaşii acestuia; 1/3 din moştenire, când există doi copii; 1/4 din moştenire, în cazul în care vin să succeadă trei sau mai mulţi copii sau urmaşii acestora; *b)* atunci când la moştenire vine clasa ascendenţilor privilegiaţi, în absenţa soţului supravieţuitor, întinderea **c.d.** este următoarea: 1/2 din moştenire, când la aceasta vin în concurs tatăl şi mama defunctului; 3/4 din moştenire, când vine să succeadă fie numai tatăl, fie numai mama defunctului; *c)* în cazul în care vine la moştenire şi soţul supravieţuitor, alături de ceilalţi moştenitori rezervatari ai defunctului, **c.d.** se stabileşte în procente inferioare celor arătate, deoarece ea se reduce cu valoarea rezervei succesorale a soţului supravieţuitor, care se calculează asupra **c.d.**, aşa încât să nu se diminueze rezerva succesorală legal recunoscută celorlalţi moştenitori rezervatari; *d)* în fine, atunci când la moştenire vine numai soţul supravieţuitor, **c.d.** va reprezenta 1/2 din moştenire. Nu se iau în calcul, la stabilirea **c.d.**, bunurile asupra cărora, potrivit legii, nu se poate dispune nici prin acte juridice între vii şi nici prin testament. În lipsă de moştenitori rezervatari, ca şi atunci când aceştia repudiază moştenirea, **c.d.** este egală cu valoarea întregii moşteniri [v. şi *cotitate disponibilă specială a soţului supravieţuitor*].

cotitate disponibilă specială a soţului supravieţuitor, varietate a cotităţii disponibile recunoscută de lege în favoarea soţului supravieţuitor, când acesta vine la moştenire în concurs cu copiii defunctului dintr-o căsătorie anterioară. Valoric, **c.d.s.s.s.** este inferioară cotităţii disponibile obişnuite, care se stabileşte în raport de rezerva celorlalţi moştenitori rezervatari. Codul civil român (art. 939) dispune că soţul supravieţuitor (fie el bărbat sau femeie) nu poate primi de la soţul predecedat care a avut copii dintr-o căsătorie anterioară, liberalităţi decât valoric cel mult egale cu partea legitimă a copilului ce a luat mai puţin şi nici într-un caz liberalităţi ce ar depăşi valoric 1/4 din moştenire. Aşa fiind, dreptul de dispoziţie al soţului predecedat, care a lăsat în urma lui copii dintr-o altă căsătorie, în concurs cu soţul supravieţuitor din ultima sa

căsătorie, se circumscrie, conform legii, în limitele unei cotități disponibile speciale, diferite de cea ordinară. Consacrând această limitare a dreptului de dispoziție prin liberalități al defunctului pentru soțul supraviețuitor, legea protejează pe copiii dintr-o căsătorie anterioară a defunctului, împotriva influențelor și presiunilor pe care soțul dintr-o căsătorie ulterioară le-ar putea exercita asupra lui *de cuius*. Dispoziția legală menționată (art. 939 C. civ.) se aplică, în egală măsură, copiilor din căsătorie, celor din afara căsătoriei și celor adoptați (indiferent dacă adopția s-a făcut cu efecte restrânse sau cu efecte depline). Copiii vizați de legiuitor trebuie să existe sau cel puțin să fi fost concepuți la data deschiderii succesiunii. Doctrina juridică a admis în context că prin copii, aici, trebuie să se înțeleagă atât descendenții de gradul I, cât și cei de gradul II, III etc. În cazul descendenților de grad mai îndepărtat (adică de gradul II sau III) întinderea rezervei se va stabili pe tulpini (adică a descendenților de gradul I din care ei provin), iar nu pe capete (adică după numărul descendenților în totalitatea lor). Instituind **c.d.s.s.s.**, Codul civil român (art. 939) se referă, în egală măsură, la liberalitățile sub formă de donații și la liberalitățile prin legate. Intră sub incidența textului menționat: toate donațiile și legatele făcute soțului supraviețuitor în timpul căsătoriei subsecvente; donațiile anterioare căsătoriei subsecvente care au fost făcute în vederea acesteia; legatele făcute anterior căsătoriei subsecvente, chiar dacă nu au fost consimțite în vederea acesteia. Dacă prin reducțiunea liberalităților excesive făcute de soțul predecedat în favoarea soțului supraviețuitor din căsătorie se constată existența unei cote de moștenire ce nu poate reveni legatarului universal, respectiva cotă se cuvine în întregime copiilor defunctului, cu titlu de rezervă specială, ea nefiind supusă împărțelii între acești moștenitori și soțul supraviețuitor. Rezerva specială revine descendenților defunctului rezultați dintr-o altă căsătorie numai în ipoteza când defunctul a făcut liberalități exclusive în beneficiul soțului supraviețuitor. Atunci când defunctul face liberalități și în favoarea altor persoane decât soțul supraviețuitor, respectivele persoane pot primi bunurile dăruite cu acest titlu în limitele cotității disponibile ordinare, întrucât cotitatea disponibilă specială este operantă doar în raport cu ultimul soț supraviețuitor al defunctului. În principiu, încălcarea **c.d.s.s.s.** este sancționată cu reducțiunea liberalităților excesive sau, mai exact, prin restrângerea liberalităților făcute soțului supraviețuitor la limitele cotității disponibile speciale. Prin derogare de la această regulă, Codul civil dispune că donațiile deghizate sau făcute prin interpunere de persoane, deci prin acte simulate, sunt nule absolut, deoarece sunt prezumate ca fiind făcute în frauda drepturilor succesorale ale copiilor defunctului. Promovând acțiunea în anulare, reclamantul va

trebui să probeze faptul deghizării sau al interpunerii de persoane. Reclamantul nu trebuie să dovedească interpunerea de persoane sau deghizarea atunci când liberalitatea a fost făcută în favoarea copiilor soțului donatar dintr-o altă căsătorie sau a unor rude ale acestuia la a căror moștenire avea vocație în momentul actului de dispoziție. Legea instituie în acest caz o prezumție absolută de interpunere de persoane, ce nu admite proba contrară (art. 941 C. civ.) [v. și *cotitate disponibilă*].

creanță, v. *drept de creanță.*

creanță certă, sintagmă ce desemnează creanța ce are o existență neîndoielnică, în sensul că asupra ei nu s-a conturat un litigiu. Certitudinea creanței reprezintă o condiție pentru promovarea următoarelor demersuri procedurale: formularea unei cereri de executare silită a creanței; aplicarea compensației legale; promovarea de către creditor atât a acțiunii oblice, cât și a acțiunii pauliene.

creanță exigibilă, sintagmă ce desemnează creanța cu scadența împlinită, deci a cărei executare, la nevoie chiar silită, poate fi cerută de către creditor. Exigibilitatea creanței diferă după cum aceasta este pură și simplă sau afectată de modalități. Astfel, în cazul obligațiilor pure și simple, creanța devine exigibilă chiar din momentul nașterii raportului juridic obligațional; în cazul obligațiilor afectate de un termen suspensiv, creanța devine exigibilă numai din momentul împlinirii acelui termen. Instanța judecătorească poate suspenda exigibilitatea unei creanțe, acordând termen de grație debitorului. Caracterul exigibil al unei creanțe încetează prin plata liberatorie a acesteia, precum și prin efectul prescripției extinctive.

creanță lichidă, sintagmă ce desemnează creanța cu un cuantum precis determinat. Sunt lichide creanțele ce au ca obiect o sumă de bani determinată sau o cantitate determinată de bunuri generice. Nu pot fi calificate lichide creanțele al căror cuantum urmează a fi stabilit pe calea justiției, precum: dreptul la despăgubiri pentru repararea unui prejudiciu cauzat printr-o faptă ilicită păgubitoare; dreptul la întreținere etc. Asemenea creanțe devin lichide și pot fi caracterizate ca atare numai din momentul rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești prin care au fost stabilite. Caracterul lichid al creanței este o cerință indispensabilă pentru a deveni operantă compensația legală, precum și pentru promovarea de către creditor a unei acțiuni oblice sau a unei acțiuni pauliene.

credirentier, parte contractantă în contractul de rentă viageră, care este îndreptățită să pretindă și să primească renta viageră de la debirentier [v. și *contract de rentă viageră*].

creditor, titular al unui drept de creanță, subiect activ în raportul juridic obligațional din care s-a

născut acea creanță. **C.** are îndreptățirea să pretindă debitorului îndeplinirea obligației corelative dreptului său de creanță.

creditor chirografar, sintagmă ce desemnează pe creditorul a cărui creanță nu este însoțită de vreo garanție reală sau personală, executarea ei fiind garantată numai prin dreptul de gaj general al creditorului asupra întregului patrimoniu al debitorului.

creditor gajist, creditor a cărui creanță este garantată prin gaj, adică printr-un drept real accesoriu având ca obiect unul sau mai multe bunuri mobile pe care titularul dreptului de creanță le poate executa cu prioritate, fiind preferat față de toți ceilalți creditori chirografari pentru realizarea pe cale silită a creanței sale ajunse la scadență, în caz de neexecutare voluntară a ei de către debitor.

creditor ipotecar, creditor având creanța garantată printr-un drept real accesoriu imobiliar de ipotecă [v. și *ipotecă*].

creditor privilegiat, creditor a cărui creanță este garantată în realizarea ei, în virtutea legii, printr-un privilegiu.

creditor urmăritor, creditor ce a recurs la procedura executării silite pentru realizarea creanței sale.

culpă, condiție a răspunderii ce exprimă atitudinea psihică a autorului faptei ilicite, în timpul săvârșirii acesteia, față de conduita sa și urmările ei negative. Sub aspect psihic, **c.** înglobează în conținutul său procesul psihic care premerge și însoțește consumarea faptei ilicite. **C.** se poate prezenta sub următoarele forme: *a)* intenția, care se distinge prin cunoașterea caracterului antisocial al faptei, reprezentarea și acceptarea urmărilor negative ale acesteia; acționează cu intenție acela care, săvârșind fapta, urmărește pricinuirea pagubei sau acceptă posibilitatea producerii ei; *b)* imprudența, constând în prevederea posibilității producerii rezultatului păgubitor al faptei ilicite și neacceptarea lui de către făptuitor, care în mod nejustificat consideră că acel rezultat nu se va produce; *c)* neglijența, care există în cazul când autorul faptei păgubitoare nu prevede rezultatul conduitei sale, deși avea obligația și posibilitatea să-l prevadă. Pentru antrenarea răspunderii civile este suficientă cea mai neînsemnată **c.**

culpa creditorului, (cauză de exonerare de răspundere contractuală) v. *faptul creditorului.*

cumpărător, persoană (fizică sau juridică) care, în temeiul unui contract de vânzare-cumpărare, dobândește dreptul de proprietate asupra unui bun mobil sau imobil, plătind în schimb un preț. Poate deveni parte într-un contract de vânzare-cumpărare, în calitate de cumpărător, numai persoana care are capacitatea de a contracta și căreia nu îi este interzis prin lege să cumpere respectivul bun (sau bunuri) de la un anumit vânzător. Prin efectul contractului de

vânzare-cumpărare, **c.** își asumă obligația de a plăti prețul convenit și de a lua în primire bunul sau bunurile la care se referă acel contract. Totodată, **c.** este obligat să plătească dobânzile sau penalitățile prevăzute în contract, dacă este cazul, de la data punerii în întârziere sau a preluării bunului, dacă acesta este producător de fructe. Neexecutarea de către **c.** a obligației privind plata prețului comportă următoarele consecințe: vânzătorului i se recunoaște un drept de retenție asupra bunului vândut, precum și dreptul de a cere rezoluțiunea vânzării sau dreptul de a cere executarea silită a obligației, cu referire la care legea instituie în favoarea vânzătorului un privilegiu special asupra bunului vândut. În fine, **c.** mai are obligația de a suporta cheltuielile vânzării.

cumul de răspunderi, expresie prin care, în doctrina dreptului civil, se desemnează dreptul la opțiune al victimei între răspunderea delictuală și răspunderea contractuală, ori de câte ori fapta ilicită păgubitoare, întrunind concomitent caracterele unui delict civil și pe acelea ale unei încălcări a contractului, determină incidența, în cazul dat, a ambelor forme ale răspunderii civile. Termenul de **c.r.** este impropriu, deoarece, în realitate, nu se pune problema de a permite victimei să intenteze două acțiuni, pentru a cumula două reparații ale aceluiași prejudiciu și nici ca într-o acțiune unică să cumuleze reguli împrumutate de la ambele răspunderi, selectând dintre regulile proprii fiecăreia pe acelea care-i sunt mai convenabile spre a se prevala de ele în realizarea intereselor sale patrimoniale, ci doar problema dreptului victimei de a alege între acțiunea în responsabilitatea civilă delictuală și aceea în responsabilitate civilă contractuală. Dar nici chiar cu această semnificație, ideea unui **c.r.** nu poate fi acceptată, deoarece normele juridice care cârmuiesc răspunderea delictuală formează dreptul comun în domeniul răspunderii civile, primind aplicare ori de câte ori condițiile răspunderii contractuale nu sunt întrunite, dar sunt îndeplinite condițiile generale ale răspunderii civile; în raport cu aceste norme, cele aplicabile răspunderii contractuale au un caracter special și, drept urmare, atunci când nu sunt îndeplinite condițiile acestei răspunderi, se impune aplicarea lor cu precădere. **C.r.** este inadmisibil și datorită faptului că răspunderea delictuală poate interveni numai între persoane care nu sunt legate prin raporturi juridice prealabile, adică între terți, iar cea contractuală, dimpotrivă, numai între persoanele legate prin raporturi juridice întemeiate pe contract, adică între părți; cele două răspunderi nu pot fi cumulate, deoarece o persoană nu poate fi, în același timp, și parte, și terț, față de una și aceeași altă persoană.

curatelă, instituție de drept civil ce urmărește ca finalitate ocrotirea juridică a persoanelor fizice aflate

în anumite situații speciale prevăzute de lege, situații în care respectivele persoane se află în neputință de a-și exercita drepturile și de a-și apăra interesele. De regulă, instituirea **c.** se face prin numirea de către autoritatea tutelară a unui curator, persoană fizică căreia i se încredințează misiunea de a reprezenta interesele celui aflat în nevoie și care se numește reprezentat. Deși autoritatea tutelară se poate sesiza și din oficiu spre a lua măsurile de protejare a celor vizați, totuși, în mod obișnuit **c.** se instituie la cererea celui care urmează a fi reprezentat, a soțului său, a rudelor sau a celor care conform legii pot cere instituirea tutelei, iar în anumite cazuri, chiar la cererea tutorelui. Pentru instituirea **c.** este necesar și consimțământul reprezentatului, excepție făcând numai cazurile în care consimțământul acestuia nu poate fi luat. Prin instituirea **c.** nu se știrbește capacitatea civilă a celui reprezentat. În cazul în care reprezentatul nu poate da instrucțiuni curatorului asupra modului cum trebuie să-și desfășoare activitatea, autoritatea tutelară poate da ea îndrumări curatorului cu privire la felul în care să-și ducă la îndeplinire însărcinarea primită. Legea dispune că în privința **c.** primesc aplicare regulile de la mandat sau, după caz, cele de la tutelă. Încetarea **c.** se decide de către organul care a instituit-o, organ sesizat în acest scop prin cererea curatorului, a celui reprezentat, precum și a oricăreia dintre persoanele (fizice sau juridice) îndreptățite să ceară instituirea **c.** De asemenea, **c.** poate fi ridicată și din oficiu de către organul care a instituit-o. Și într-un caz, și în celălalt, numai încetarea cauzelor care au determinat instituirea **c.** poate legitima măsura de ridicare a ei. **C.** este susceptibilă de aplicare într-o varietate de situații și la un număr mare de persoane care se află în acele situații, ceea ce face ca reglementarea ei legală să fie făcută prin texte dispersate în mai multe legi speciale și coduri. Cu toate acestea, privită prin prisma principiilor generale care o guvernează și a scopului general de ocrotire pe care îl urmărește, **c.** rămâne o instituție juridică unitară, având o singură finalitate, anume ocrotirea persoanelor aflate în nevoie. Legislația României reglementează următoarele cazuri în care poate fi instituită **c.**: *A.* Astfel, Codul familiei și dispozițiile normative privind persoanele fizice și persoanele juridice consacră următoarele ipoteze în care poate fi instituită: **c.** bătrânilor, bolnavilor sau infirmilor care, deși capabili să-și administreze bunurile, nu sunt în măsură să-și protejeze bunurile și să-și apere interesele în condiții satisfăcătoare și nici nu-și pot numi ei înșiși un reprezentant (această **c.** se aplică și persoanelor având capacitate de exercițiu restrânsă); **c.** a cărei instituire este justificată de necesitatea rezolvării unor situații urgente și care vizează persoanele care, din cauza bolii sau

din alte motive obiective, deşi capabile din punct de vedere juridic nu pot, nici personal, nici prin reprezentant, să ia măsurile ce se impun în situaţii a căror rezolvare nu suportă amânare (şi această **c.** este susceptibilă de aplicare şi persoanelor cu capacitate de exerciţiu restrânsă); **c.** părintelui sau tutorelui care din cauza bolii sau din alte motive este împiedicat să îndeplinească un anumit act în numele persoanei pe care o reprezintă sau ale cărei acte le încuviinţează; **c.** persoanei absente de la domiciliu sau a persoanei dispărute care nu a lăsat un mandatar general; **c.** celui declarat dispărut prin hotărâre judecătorească; **c.** minorului care are interese contrare cu interesele tutorelui său, fără ca această contradicţie de interese să comporte înlocuirea tutorelui; **c.** minorului, instituită pentru perioada până la preluarea atribuţiilor de către tutore; **c.** minorului al cărui tutore a fost îndepărtat din funcţie (această **c.** rămâne operantă până la numirea unui nou tutore); **c.** persoanei ce urmează a fi pusă sub interdicţie instituită cu caracter temporar până la rezolvarea cererii de punere sub interdicţie; **c.** persoanei faţă de care s-a luat o măsură de ocrotire fondată pe legislaţia anterioară punerii în aplicare a Codului familiei. *B.* Conform Codului civil sunt reglementate: **c.** surdomutului, operantă atunci când surdomutul care nu ştie să scrie este chemat să accepte o donaţie; **c.** succesiunii vacante, instituită la cererea persoanei interesate sau a procurorului în scopul ocrotirii intereselor eventualilor moştenitori sau a intereselor generale ale societăţii. *C.* În armonie cu dispoziţiile Codului de procedură civilă, fiinţează: **c.** unei asociaţii sau societăţi fără personalitate juridică; **c.** incapabilului lipsit de un reprezentant legal; **c.** în caz de conflict între reprezentant şi reprezentat; **c.** persoanei juridice chemate în judecată, care nu are reprezentant; **c.** instituită în cazul moştenitorilor chemaţi în judecată, până la intrarea lor în proces; **c.** succesiunii vacante. Cazurile în care este necesară instituirea **c.** sunt susceptibile de clasificări pe baza mai multor criterii, dintre care cel mai frecvent utilizat este acela ce are în vedere lipsa sau existenţa capacităţii civile a reprezentantului, în funcţie de acest criteriu se disting: cazuri de instituire a **c.** fără luarea în considerare a capacităţii celui ocrotit şi în prezenţa cărora **c.** este supusă regulilor mandatului (**c.** propriu-zisă) şi cazuri în care instituirea **c.** se face prin luarea în considerare a lipsei de capacitate sau a capacităţii restrânse a celui reprezentat; în prima ipoteză respectivele cazuri se clasifică, la rândul lor, după scopul urmărit (conservarea sau administrarea unei averi lăsate în părăsire sau ajutorarea unei persoane care nu-şi poate administra singură bunurile) sau după întinderile împuternicirilor

conferite curatorului (în acest caz **c.** putând fi generală sau specială); în cea de a doua ipoteză, **c.** poate fi: generală şi permanentă; generală şi provizorie; specială (care este şi provizorie) şi procesuală.

curator, persoană care a fost însărcinată de autoritatea competentă şi care, totodată, a acceptat să îndeplinească obligaţiile pe care le implică curatela [v. şi *curatelă*].

cutumă, v. *obicei.*

cvasicontract, denumire improprie dată de Codul civil român faptului licit şi voluntar, prin săvârşirea căruia se nasc, în armonie cu prevederile legii, fie obligaţii unilaterale, fie obligaţii reciproce. Au acest caracter gestiunea de afaceri, îmbogăţirea fără justă cauză, plata nedatorată. Niciunul dintre aceste fapte juridice nu poate fi asimilat însă contractului, de specificul căruia este acordul de voinţă al părţilor.

cvasidelict, denumire improprie dată de Codul civil român faptei ilicite păgubitoare săvârşite din culpă neintenţionată (adică prin neglijenţă sau imprudenţă). Răspunderea civilă delictuală este însă dominată de principiul potrivit căruia cea mai neînsemnată culpă este suficientă pentru a legitima obligarea la reparaţiune a persoanei vinovate, ceea ce face inutilă distincţia între culpa intenţionată şi culpa neintenţionată şi deci, implicit, la fel de inutilă distincţia între delict şi cvasidelict.

cvasiuzufruct, uzufruct având ca obiect bunuri consumptibile şi ca efect transmiterea, pe seama uzufructuarului, a înseşi proprietăţii acestora. Comportă în sarcina titularului obligaţia ca, la expirarea termenului pentru care a fost constituit, să restituie proprietarului alte bunuri de aceeaşi calitate, cantitate şi valoare.

damnum emergens, locuţiune latină prin care se desemnează, în mod generic, pierderea efectivă suferită de creditor, valoarea cu care s-a diminuat patrimoniul acestuia, ca urmare a neexecutării obligaţiei contractuale asumate de către debitorul său. **D.e.** constituie, alături de *lucrum cessans,* o componentă a prejudiciului încercat de creditor prin neexecutarea de către debitor a prestaţiei la care acesta s-a angajat prin contractul intervenit între părţi [v. şi *lucrum cessans*].

dare, termen preluat din limba latină şi care este utilizat pentru a desemna, cu titlu general, obligaţia de a da.

dare în plată, mijloc de stingere a obligaţiilor constând în acceptarea de către creditor, la propunerea debitorului, să primească o altă prestaţie decât cea pe care debitorul avea iniţial obligaţia să o execute. **D.p.** se poate face numai cu consimţământul creditorului, întrucât, în principiu, acesta nu poate fi constrâns să primească o altă prestaţie decât aceea care îi este datorată, chiar dacă valoarea prestaţiei oferite în schimb este egală cu prestaţia stipulată în contract sau este mai mare decât aceasta. Există **d.p.** numai dacă acceptarea de către creditor a înlocuirii prestaţiei iniţiale se face concomitent cu plata. Atunci când consimţământul creditorului la înlocuirea prestaţiei iniţiale este anterior, în timp, momentului executării, nu se realizează o **d.p.**, ci o novaţie prin schimbare de obiect. **D.p.** reprezintă o varietate de plată şi, ca urmare, în principiu, generează aceleaşi efecte ca şi plata, producând stingerea obligaţiei, cu toate garanţiile şi accesoriile sale. În cazul în care valoarea prestaţiei iniţiale este mai mare decât valoarea prestaţiei concret executate, debitorului îi revine obligaţia de a plăti o sultă, deoarece, altfel, operaţia ar putea fi analizată ca o liberalitate concretizată într-o iertare parţială de datorie, făcută cu titlu gratuit. Dacă prestaţia iniţială constă într-o sumă de bani, iar creditorul consimte ca în locul ei să se plătească un lucru, **d.p.** se înfăţişează ca fiind o veritabilă vânzare-cumpărare. Dar **d.p.** nu se identifică totuşi cu o vânzare-cumpărare, deosebindu-se faţă de aceasta din urmă sub următoarele aspecte: *a)* astfel, în timp ce vânzarea-cumpărarea se face la un preţ, concretizat întotdeauna într-o sumă de bani, **d.p.** poate opera chiar în absenţa unui preţ, cum este, bunăoară, cazul stingerii unei obligaţii de a face prin plata unui lucru; *b)* pe de altă parte, vânzarea-cumpărarea este susceptibilă să aibă ca obiect şi bunuri

viitoare, în vreme ce **d.p.** nu poate opera decât prin transferul dreptului de proprietate asupra lucrului și predarea acelui lucru de către debitor, concomitent cu acceptarea creditorului a înlocuirii prestației inițiale. Or, în cazul bunurilor viitoare, atât transferul dreptului de proprietate, cât și predarea lucrului sunt posibile numai la o dată ulterioară, adică în măsura realizării acelor bunuri. **D.p.** este valabilă din punct de vedere juridic numai dacă îndeplinește și condițiile generale cerute de lege pentru valabilitatea oricărei plăți. Totodată, atunci când ea se înfățișează ca o vânzare-cumpărare, este necesar să îndeplinească condițiile de validitate specifice vânzării, fiind supusă cerințelor legale aferente regimului juridic al bunului dat în plată.

dare la o parte a unor bunuri succesorale, expresie utilizată pentru a desemna fapta constând în însușirea sau sustragerea frauduloasă, de către oricare dintre moștenitori, a unor bunuri făcând parte din masa succesorală. O astfel de faptă atrage asupra celui care a săvârșit-o o pluralitate de sancțiuni, și anume: decăderea făptuitorului din dreptul de a renunța la moștenire; pierderea dreptului de a accepta moștenirea sub beneficiu de inventar, precum și a dreptului de a reclama cota-parte ce i s-ar fi cuvenit din acele bunuri. Aceste sancțiuni nu se aplică soțului supraviețuitor al defunctului, dacă fapta săvârșită de el se referă la mobile și la obiecte ale gospodăriei casnice în acele situații când astfel de bunuri revin, de drept, în exclusivitate, făptuitorului [sin. *ascundere a unor bunuri succesorale*].

dar manual, varietate a contractului de donație care se distinge prin aceea că are ca obiect bunuri mobile corporale și se încheie valabil prin acordul de voință realizat între donator și donatar în vederea transmiterii și respectiv a dobândirii cu titlu gratuit a acestor bunuri, operațiune juridică ce se îndeplinește prin simpla tradițiune, predare efectivă și reală (materială) a bunului dăruit, fără a fi necesară în acest scop îndeplinirea vreunei condiții de formă. **D.m.** este un act juridic (un contract), iar nu un fapt juridic, ceea ce face ca temeiul juridic al transferării bunului dăruit din patrimoniul donatorului în patrimoniul donatarului să fie acordul de voință al părților. Tradițiunea bunului dăruit constituie exteriorizarea acordului de voință contractual. Ea înlocuiește forma solemnă cerută imperativ de lege pentru validitatea donației obișnuite. **D.m.** se analizează astfel ca fiind un contract real, iar nu un contract solemn, singura condiție specială ce trebuie îndeplinită pentru validitatea lui fiind remiterea materială a bunului (*de manu ad manum*) de către donator la donatar. Acceptarea **d.m.** nu este, nici ea, supusă vreunei condiții speciale de formă, ea se concretizează și se exteriorizează prin simpla primire de către donatar a bunului dăruit. Validitatea **d.m.** este consacrată de art. 644

C. civ. Acest text menţionează, printre modurile de dobândire a dreptului de proprietate, şi tradiţiunea. **D.m.** pot fi făcute şi persoanelor care au capacitatea de a primi o donaţie, dar sunt lipsite de exerciţiul acestui drept. Valabilitatea lor, într-o atare ipoteză, este însă condiţionată de remiterea materială a bunurilor dăruite către reprezentanţii lor legali, respectiv cu încuviinţarea ocrotitorilor legali ai donatarului, iar atunci când **d.m.**, ca operaţiune juridică, conţine şi un element oneros, este necesară şi autorizarea prealabilă a autorităţii tutelare. Predarea-primirea bunului dăruit se poate face şi printr-un reprezentant convenţional (mandatar), deoarece posesiunea se poate transmite sau dobândi prin intermediul altuia. **D.m.** derogă de la regulile de formă specifice donaţiilor, dar este supusă aceloraşi reguli de fond ca şi celelalte donaţii (liberalităţi), în privinţa lor fiind aplicabil principiul irevocabilităţii. **D.m.** poate fi însoţit şi de clauze accesorii, sarcini ori condiţii, scutire de raport etc. Numai bunurile mobile corporale susceptibile de tradiţiune pot forma obiectul darului manual. Nu pot forma obiectul **d.m.** bunurile imobile, bunurile mobile incorporale (drepturile de creanţă, de creaţie intelectuală, fondul de comerţ etc.), acestea nefiind susceptibile de a fi transferate şi dobândite prin efectul tradiţiunii. Excepţie de la această regulă fac titlurile la purtător (asimilate bunurilor mobile corporale), precum biletele de bancă, deoarece transmiterea acestora se realizează de la mână la mână. De asemenea, nu pot forma obiectul **d.m.** nici bunurile viitoare, întrucât în privinţa lor nu se poate realiza o predare efectivă, întrucât o astfel de predare presupune cu necesitate deţinerea materială (*corpus*) a bunului dăruit, adică existenţa lui actuală. Tradiţiunea reală este un element esenţial al **d.m.**, iar nu un mod de executare a contractului. De aceea, o simplă ofertă (fie verbală, fie constatată printr-un înscris sub semnătură privată) acceptată, fie şi în scris, de către donatar nu constituie un **d.m.** O înţelegere de acest gen este nulă absolut ca donaţie. În cazul în care atât oferta, cât şi acceptarea s-au făcut în formă autentică, se realizează o donaţie obişnuită, nu un dar manual. **D.m.** se poate realiza numai prin tradiţiune, aceasta fiind de esenţa operaţiei juridice în sine. Atunci când bunurile pe care donatorul intenţionează să le dăruiască se află deja în mâinile donatarului, **d.m.** poate fi perfectat, ca operaţiune juridică, prin declaraţia donatorului că înţelege să le dăruiască, acceptată de donatar. Jurisprudenţa a statuat că tradiţiunea bunului nu comportă în mod necesar o deplasare fizică a bunului (precum preluarea bunului din mâna donatorului). **D.m.** se poate realiza şi printr-o tradiţiune implicită, cum se întâmplă, bunăoară, în cazul când donatorul predă donatarului cheile unei casete de bijuterii, cheile unui autoturism etc. Nu se realizează o

astfel de tradiţiune atunci când donatorul remite donatarului numai certificatul de înmatriculare (sau cartea de identitate a autovehiculului), deoarece niciunul dintre aceste documente nu este un titlu reprezentativ al bunului. Într-o atare ipoteză, pentru a ne afla în prezenţa unui **d.m.**, predarea actului (certificat de înmatriculare sau carte de identitate) trebuie să fie însoţită de remiterea materială a cheilor autovehiculului dăruit, întrucât numai astfel este posibilă intrarea în posesia efectivă a autovehiculului de către donatar. Constituie **d.m.** şi predarea de către donator a unei sume de bani (fie direct, fie prin virament) societăţii comerciale care construieşte sau care vinde donatarului o locuinţă, nefiind necesară, pentru validitatea actului juridic în sine, nici forma autentică a acestuia şi nici înmânarea efectivă a sumei respective donatarului. Tot aşa, reprezintă **d.m.** şi depunerea unei sume la C.E.C. pe numele unei alte persoane în scopul de a o gratifica dacă, bineînţeles, respectiva depunere nu s-a făcut cu un alt titlu, precum: plata unei datorii, acordarea unui împrumut etc. Într-o accepţiune nouă, modernă, de lucru corporal şi de tradiţiune – accepţiune ce vizează procedee curente de transferare rapidă şi sigură a bunurilor mobile (a sumelor de bani în special) – se subsumează conceptului de **d.m.** şi retragerea unei sume de bani de pe carnetul C.E.C. aparţinând unei persoane şi transferul acelei sume pe carnetul aparţinând unei alte persoane. Prin noile procedee uzitate se produce o dematerializare a tradiţiunii bunurilor care asigură transferul efectiv al valorilor dintr-un patrimoniu într-altul, fără a implica în mod necesar predarea efectivă a bunurilor dăruite. Nu constituie **d.m.** predarea unui libret pe numele donatorului ori al altei persoane, dar netransferat pe numele donatarului, deoarece simpla predare a unui titlu nominativ nu comportă transferul dreptului asupra sumelor înscrise în titlu. Libretul C.E.C. poate fi considerat transmis numai în măsura în care donatarul are posibilitatea legală de a dispune de suma înscrisă în cuprinsul lui. Atunci când donatarului nu i se conferă o astfel de posibilitate, libretul respectiv nu va putea fi considerat ca fiind transmis donatarului [v. şi *contract de donaţie; dovada darului manual*].

daruri de nuntă, concept nedefinit în legislaţia noastră, prin care se desemnează bunurile dăruite de terţi oricăruia dintre soţi, cu ocazia celebrării căsătoriei. Constituie o aplicaţie, relativ frecventă, a darului manual. **D.n.** sunt bunuri comune ale soţilor în cote egale, chiar dacă au fost făcute de către părinţii unuia dintre soţi, prezumându-se intenţia dispunătorului ca ele să devină bunuri comune. Excepţie fac darurile de valoare foarte mare (ca de pildă, un autoturism, o bijuterie deosebită, un ceas de mână de o marcă renumită etc.) care sunt făcute cu ocazia sărbătoririi încheierii căsătoriei şi care sunt bunuri proprii ale soţului nominalizat de către donator ca

unic beneficiar al acestora. Tot aşa, donaţia făcută de către părinţii unuia dintre soţi ulterior celebrării căsătoriei se consideră a fi în beneficiul exclusiv al soţului donatar şi, ca urmare, bunul obiect al acesteia devine bun propriu al soţului donatar. De altfel, în principiu, toate bunurile dobândite de unul dintre soţi prin donaţie, în timpul căsătoriei, sunt bunuri proprii ale donatarului, indiferent de valoarea lor, afară numai dacă dispunătorul a arătat expres că a înţeles să gratifice pe ambii soţi. Legea (Codul familiei) exceptează de la regula comunităţii donaţiile, fără a distinge după forma lor de realizare (act autentic, donaţie simulată sau indirectă, dar manual). Instituind această excepţie, legea nu distinge în funcţie de momentul realizării donaţiei, dacă aceasta s-a făcut cu ocazia serbării nunţii sau la o altă dată, important este ca ea să fi avut loc în timpul căsătoriei. **D.n.** făcute de terţi în mod exclusiv în favoarea soţului predecedat intră în componenţa masei succesorale a acestuia, cele făcute însă în favoarea ambilor soţi devin bunuri comune ale ambilor soţi, constituind, în anumite condiţii, ca şi mobilele şi obiectele aparţinând gospodăriei casnice, obiectul dreptului de succesiune special al soţului supravieţuitor [v. şi *dar manual; daruri obişnuite; contract de donaţie*].

daruri obişnuite, daruri manuale făcute în favoarea unei persoane cu ocazia unor evenimente mai deosebite din viaţa acesteia, precum: aniversarea zilei de naştere, ziua onomastică, finalizarea studiilor universitare sau liceale etc. Articolul 759 C. civ. prevede că darurile obişnuite nu sunt supuse raportului. În esenţa lor, **d.o.** sunt donaţii, dar nu sunt supuse regimului liberalităţilor, de aceea nu intră nici în alcătuirea masei de calcul în vederea stabilirii liberalităţilor excesive supuse reducţiunii în caz de încălcare a rezervei succesorale. Nefiind supuse regimului liberalităţilor, **d.o.** nu sunt supuse nici regimului donaţiilor în materia raporturilor dintre soţi. **D.o.**, indiferent de forma sau momentul realizării sau de persoana donatorului, devin bunuri comune ale soţilor, ori de câte ori nu există alte motive legale pentru ca ele să devină bunuri proprii ale unuia dintre soţi (cum ar fi, bunăoară, voinţa neechivocă a donatorului exprimată în acest sens). Toate celelalte donaţii care nu intră în sfera de cuprindere a darurilor obişnuite (ca, de pildă, sume mari de bani, autoturisme, bijuterii, tablouri sau alte bunuri de mare valoare) devin bunuri proprii ale unuia dintre soţi, chiar atunci când sunt făcute cu ocazia serbării nunţii şi de către persoane care nu sunt părinţii (sau alte rude apropiate) unuia din soţi, afară numai dacă dispunătorul a prevăzut ca bunurile donate să devină comune [v. şi *daruri de nuntă; dar manual; contract de donaţie*].

data deschiderii succesiunii, expresie prin care se desemnează

momentul (identificat prin ziua, luna şi anul) la care s-a produs moartea fizic constatată sau, după caz, moartea judecătoreşte declarată a celui despre a cărui succesiune este vorba. **D.d.s.** nu trebuie să fie confundată cu data deschiderii procedurii succesorale notariale, deoarece aceasta din urmă este întotdeauna ulterioară celei dintâi şi are o cu totul altă semnificaţie juridică. Proba **d.d.s.** este în sarcina persoanei care pretinde moştenirea sau anumite drepturi asupra moştenirii. Această probă presupune atât dovada morţii, cât şi a datei exacte a decesului persoanei la moştenirea căreia emite pretenţii. Dovada morţii, inclusiv data ei, se face cu certificatul de deces eliberat după întocmirea actului de deces ca urmare a constatării morţii în mod direct (moarte fizic constatată) de către organele abilitate de lege. Atunci când decesul nu poate fi constatat în mod direct, prin examinarea cadavrului uman, actul de deces se completează pe baza hotărârii judecătoreşti declarative de moarte rămase definitivă, care cuprinde şi data stabilită de instanţă ca fiind aceea a morţii (art. 18 din Decretul nr. 31/1954). Moartea şi data producerii ei fiind simple fapte materiale, dovada contrară este posibilă prin orice mijloace de probă. Menţiunile din certificatul de deces nu reprezintă constatări ale delegatului de stare civilă făcute *ex propriis sensibus* şi de aceea ele fac dovadă numai până la proba contrară în cadrul acţiunii în justiţie intentate pentru anularea ori rectificarea certificatului de stare civilă. Dacă cel declarat mort prin hotărâre judecătorească se află în viaţă, se poate cere anularea hotărârii declarative de moarte [art. 20 alin. (1) din Decretul nr. 31/1954], iar atunci când se va dovedi că moartea a survenit la o altă dată decât cea stabilită prin hotărârea declaraţiei de moarte, instanţa de judecată va putea rectifica data morţii stabilită prin acea hotărâre (art. 18 din Decretul nr. 31/1954). În cazul comorienţilor prezintă importanţă la stabilirea **d.d.s.** nu numai ziua, luna şi anul morţii acestora, ci şi ora şi chiar minutul în care s-a produs tragicul eveniment. Aceste elemente de detaliu pot fi şi ele dovedite prin orice mijloace de probă. **D.d.s.** prezintă importanţă pentru: *a)* determinarea persoanelor chemate la moştenire; stabilirea capacităţii lor succesorale şi a drepturilor succesorale care li se cuvin; *b)* stabilirea momentului din care începe să curgă prescripţia dreptului de opţiune succesorală (art. 700 C. civ.); *c)* cunoaşterea momentului transmiterii succesiunii către moştenitori; atât acceptarea, cât şi renunţarea la moştenire produc efecte retroactive până la **d.d.s.**; *d)* aprecierea validităţii pactelor convenite de succesibili asupra moştenirii se raportează la **d.d.s.**, legea (art. 702 şi art. 965 C. civ.) lipsind de eficienţă juridică pactele asupra succesiunilor nedeschise (viitoare); *e)* pentru determinarea componenţei masei succesorale şi stabi-

lirea valorii acesteia; *f)* marcarea începutului indiviziunii succesorale şi, totodată, a datei până la care retroactivează efectul declarativ al partajului; *g)* determinarea legii aplicabile devoluţiunii succesorale în ipoteza conflictului de legi în timp (principiul neretroactivităţii legii prevăzut de art. 1 C. civ.) [v. şi *deschiderea succesiunii; locul deschiderii succesiunii*].

dată certă, dată calendaristică marcând momentul din care existenţa unui înscris sub semnătură privată nu mai poate fi contestată de către terţi şi care este considerată a fi pentru aceştia adevărata dată a acelui înscris. Codul civil român (art. 1182) enumeră limitativ următoarele criterii în funcţie de care se poate stabili **d.c.** a oricărui înscris sub semnătură privată: *a)* înfăţişarea înscrisului, în orice scop, la o instituţie publică, situaţie în care acel înscris dobândeşte ca **d.c.** data prezentării lui la instituţia respectivă; *b)* înregistrarea înscrisului într-un registru public anume destinat (de exemplu, registrele existente la instanţele judecătoreşti sau cele de intrare-ieşire de la alte organe de stat etc.), caz în care acel înscris dobândeşte ca **d.c.** data înregistrării; *c)* menţionarea înscrisului în cuprinsul unui act sau document oficial întocmit de o persoană îndeplinind o funcţie publică, dacă a fost făcută în aşa fel încât înscrisul respectiv va avea ca **d.c.** data actului sau documentului conţinând menţiunea privitoare la existenţa sau conţinutul său; *d)* încetarea din viaţă a oricăreia dintre persoanele semnatare ale înscrisului, situaţie în care înscrisul respectiv va avea ca **d.c.** data la care s-a produs decesul semnatarului; *e)* întocmirea de către notarul public, la cerere, a unei încheieri speciale prin care se atribuie **d.c.** unui anume înscris, caz în care acel înscris primeşte ca **d.c.** data stabilită prin această încheiere; este necesar ca **d.c.** atribuită de către notarul public să fie trecută pe fiecare dintre exemplarele înscrisului. Există însă şi alte împrejurări prin referire la care s-ar putea stabili **d.c.** a unui înscris, ca, de exemplu, survenirea unei maladii care produce paralizarea totală a mâinilor unuia dintre semnatarii acelui înscris; o atare împrejurare creează o puternică prezumţie că la data declanşării paraliziei înscrisul respectiv fusese deja întocmit. Principalul efect al **d.c.** este că, din momentul stabilirii ei, înscrisul respectiv dobândeşte opozabilitate faţă de terţi. Prin terţi, în acest context, se desemnează numai persoanele care au dobândit drepturi de la părţile contractului şi care pot fi prejudiciate prin eventuala schimbare a datei reale a actului respectiv, în această categorie de persoane nu se includ succesorii universali şi cu titlu universal, ei substituindu-se în drepturile şi obligaţiile autorului lor; fac excepţie moştenitorii rezervatari, dar numai în măsura în care le este atinsă rezerva, prin acte cu titlu gratuit; în această materie regula este că au calitatea de terţi

numai dobânditorii de drepturi cu titlu particular, ca, de exemplu, cumpărătorul, legatarul etc. În ipoteza vânzării lucrului închiriat, cumpărătorului nu îi sunt opozabile decât contractele de închiriere consimţite de vânzător care au dată certă anterioară vânzării. Au calitatea de terţi şi creditorii părţilor, ori de câte ori ei invocă drepturi proprii.

date anonime, (în sensul Legii nr. 677/2001 pentru protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date) date care, datorită originii sau modalităţii specifice de prelucrare, nu pot fi asociate cu o persoană identificată sau identificabilă [v. şi *date cu caracter personal*].

date cu caracter personal, (în sensul Legii nr. 677/2001) orice informaţii referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă. O persoană identificabilă este acea persoană care poate fi identificată, direct sau indirect, în mod particular prin referire la un număr de identificare ori la unul sau la mai mulţi factori specifici identităţii sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale [v. şi *date cu caracter personal*].

date de creare a semnăturii electronice, (în sensul Legii nr. 455/2001 privind semnătura electronică) orice date în formă electronică cu caracter de unicitate, cum ar fi coduri sau chei criptografice private, care sunt folosite de semnatar pentru crearea unei semnături electronice [v. şi *semnătură electronică; semnătură electronică extinsă*].

date de verificare a semnăturii electronice, (în sensul Legii nr. 455/2001) date în formă electronică, cum ar fi coduri sau chei criptografice publice, care sunt utilizate în scopul verificării unei semnături electronice [v. şi *semnătură electronică; semnătură electronică extinsă; date de creare a semnăturii electronice; dispozitiv securizat de creare a semnăturii eletronice*].

date în formă electronică, (în sensul Legii nr. 455/2001) reprezentări ale informaţiei într-o formă convenţională adecvată creării, prelucrării, trimiterii, primirii sau stocării acesteia prin mijloace electronice.

datorie, v. *obligaţie.*

datorie publică, datoria publică guvernamentală, la care se adaugă datoria publică locală. În scopul evaluării **d.p.** a României, orice obligaţie, exprimată în valută, este calculată în monedă naţională, utilizându-se cursul valutar comunicat de Banca Naţională a României, valabil în ultima zi din perioada pentru care se face raportarea [v. *datorie publică guvernamentală*].

datorie publică guvernamentală, totalitatea obligaţiilor financiare interne şi externe ale statului, la un moment dat, provenind din împrumuturile contractate direct

sau garantate de Guvern, prin Ministerul Finanţelor Publice, în numele României, de pe pieţele financiare.

datorie publică guvernamentală externă, partea din datoria publică guvernamentală reprezentând totalitatea obligaţiilor financiare ale statului, provenind din împrumuturi contractate direct sau garantate de stat de la persoane fizice sau juridice nerezidente în România [v. *datorie publică guvernamentală*].

datorie publică guvernamentală internă, partea din datoria publică guvernamentală care reprezintă totalitatea obligaţiilor financiare ale statului, provenind din împrumuturi contractate direct sau garantate de stat, de la persoane fizice sau juridice rezidente în România, în lei sau în valută, în conformitate cu prevederile legii, inclusiv sumele utilizate temporar din disponibilităţile contului curent general al Trezoreriei Statului pentru finanţarea temporară a deficitelor bugetare [v. *datorie publică guvernamentală*].

datorie publică locală, totalitatea obligaţiilor financiare interne şi externe ale autorităţilor administraţiei publice locale, la un moment dat, provenind din împrumuturi contractate direct sau garantate de acestea de pe pieţele financiare.

datorie publică locală externă, partea din datoria publică locală reprezentând totalitatea obligaţiilor financiare ale autorităţilor administraţiei publice locale, provenind din împrumuturi contractate direct sau garantate de acestea, de la persoane fizice sau juridice nerezidente în România [v. *datorie publică locală*].

datorie publică locală internă, partea din datoria publică locală care reprezintă totalitatea obligaţiilor financiare ale autorităţilor administraţiei publice locale, provenind din împrumuturi contractate direct sau garantate de acestea, de la persoane fizice sau juridice rezidente în România [v. *datorie publică locală*].

datoriile succesiunii, sintagmă ce desemnează totalitatea obligaţiilor cu caracter patrimonial existente în patrimoniul defunctului la data decesului acestuia, indiferent de izvorul lor. Astfel de obligaţii pot avea natură contractuală (cum este, bunăoară, obligaţia de a plăti preţul pentru bunul cumpărat sau obligaţia de a restitui un împrumut etc.), natură delictuală (ca de pildă, obligaţia de a repara prejudiciul suferit de un terţ ca urmare a unei fapte ilicite săvârşite de defunct ori de copilul său minor, sau a acţiunii lucrului aflat în paza juridică a defunctului etc.) ori o natură cvasidelictuală (cum sunt: obligaţia de a plăti cheltuielile utile şi necesare făcute de către un terţ în calitate de gerant al defunctului, obligaţia de a restitui o plată nedatorată încasată de defunct ori obligaţia de a restitui ceea ce acesta obţinuse cu titlu de îmbo-

gățire fără justă cauză). Nu fac parte din **d.s.** obligațiile patrimoniale contractate de defunct *intuitu personae*, care, în general, sunt obligații de a face, precum obligația de a picta un tablou, de a executa o sculptură sau de a construi un monument. **D.s.** împreună cu sarcinile succesiunii formează pasivul succesoral. **D.s.** își păstrează caracteristicile originare și după trecerea lor asupra moștenitorilor. Astfel, obligația defunctului de a repara paguba cauzată în timpul vieții sale instituției publice la care a fost salariat va continua să fie guvernată, și după încetarea sa din viață, de regulile consacrate de legislația muncii sub incidența cărora acea obligație s-a născut. Regula este că toate **d.s.** existente în patrimoniul succesoral la data deschiderii moștenirii trec asupra moștenitorilor. Prin excepție de la această regulă, unele obligații asumate de defunct în timpul vieții sale se sting la data deschiderii succesiunii, nefiind transmisibile moștenitorilor acestuia. În această situație se află: obligațiile izvorâte dintr-un contract de muncă, dintr-un contract de mandat sau din orice alt contract încheiat *intuitu personae*, obligația legală de întreținere de care era ținut defunctul etc.

daună, v. *prejudiciu; despăgubire.*

daune cominatorii, denumire generică dată sumelor de bani pe care debitorul unei obligații de a face sau de a nu face este obligat prin hotărâre judecătorească a le plăti creditorului său, pentru fiecare zi de întârziere, până la data executării în natură a prestației pe care o datorează. Ca natură juridică, **d.c.** nu constituie un mijloc de reparare a unui prejudiciu, ele nu sunt despăgubiri, ci se analizează ca fiind un mijloc de constrângere a debitorului la executarea în natură a obligației sale. De aceea, acordarea lor nu este dependentă de existența unui prejudiciu. Încasarea lor de către creditor nu se face cu titlu definitiv, ci numai cu titlu provizoriu, acesta fiind obligat să le restituie debitorului de îndată ce dreptul său de creanță a fost onorat, întrucât, în caz contrar, ar realiza o îmbogățire fără justă cauză. Totuși, în cazul în care prin întârzierea de către debitor a executării prestației sale, creditorul a suferit un prejudiciu, acesta este îndreptățit să rețină din valoarea **d.c.** supuse restituirii suma echivalentă valoric respectivului prejudiciu. Așa fiind, eficiența **d.c.**, ca mijloc de constrângere a debitorului la executarea în natură a prestației la care s-a îndatorat, este redusă și de aceea doctrina juridică recomanda abandonarea acestei sancțiuni și înlocuirea ei cu un sistem de amenzi civile pe care debitorul să fie obligat a le plăti cu titlu definitiv la bugetul statului. Acest sistem de amenzi civile a fost reglementat prin art. 580^3 C. proc. civ., aplicabil în cazul constrângerii debitorului la îndeplinirea obligațiilor de a face sau de a nu face. În practică, constatându-se că, în aplicarea dispoziții-

lor art. 580³ C. proc. civ., instanţele judecătoreşti nu au un punct de vedere unitar cu privire la soluţionarea cererilor de obligare la daune cominatorii a debitorilor acestor obligaţii, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a stabilit, printr-o decizie în interesul legii, următoarele: cererea privind obligarea la daune cominatorii este admisibilă şi în condiţiile reglementării obligaţiei debitorului la plata amenzii civile conform art. 580³ C. proc. civ.; ulterior, prin Legea nr. 459/2006, acest articol a fost completat, stabilindu-se expres că: „Pentru neexecutarea obligaţiilor prevăzute în prezentul articol nu se pot acorda daune cominatorii."

daune directe, consecinţe negative, directe şi necesare, ale neexecutării sau executării defectuoase ori cu întârziere de către debitor a prestaţiei asumate contractual, care se răsfrâng asupra creditorului, fiind concretizate în pagubele pricinuite acestuia. Distincţia dintre **d.d.** şi daunele indirecte prezintă interes practic, deoarece în cadrul răspunderii contractuale, chiar atunci când neexecutarea obligaţiei se fundamentează pe dolul debitorului, daunele-interese compensatorii la plata cărora acesta este îndatorat pot cuprinde numai **d.d.**, nu şi daunele indirecte, acestea din urmă aflându-se, în planul raportului de cauzalitate, numai într-o relaţie întâmplătoare şi mijlocită (mediată) cu faptul neexecutării [ant. *daune indirecte*].

daune imprevizibile, prejudicii suferite de creditor ca urmare a neexecutării obligaţiei asumate contractual de debitor, care n-au fost prevăzute şi nici nu puteau fi prevăzute de părţi la data încheierii contractului. În cadrul răspunderii contractuale, atunci când neexecutarea de către debitor a obligaţiei sale nu se fundamentează pe dolul său, daunele-interese compensatorii pe care acesta trebuie să le plătească nu includ şi **d.i.**, caracterul imprevizibil al daunei se apreciază *in abstracto* şi se raportează la momentul perfectării contractului [ant. *daune previzibile*].

daune indirecte, prejudicii suferite de creditor ca urmare a neexecutării obligaţiei asumate contractual de debitor şi care se află într-o legătură de cauzalitate mijlocită şi întâmplătoare cu faptul neexecutării. Daunele-interese compensatorii la care este obligat debitorul în cadrul răspunderii contractuale nu includ şi **d.i.**, nici chiar atunci când faptul neexecutării se fundamentează pe dolul acestuia (debitorului) [ant. *daune directe*].

daune-interese, despăgubiri în bani pe care debitorul este îndatorat să le plătească în scopul reparării prejudiciului încercat de creditor ca urmare a neexecutării, executării defectuoase sau cu întârziere a obligaţiilor sale contractuale. Creditorul este îndreptăţit să pretindă debitorului plata de **d.-i.** în toate cazurile când sunt îndeplinite condiţiile generale ale răspunderii contractuale. Pe această cale, se produce o înlocuire a creanţei sale iniţiale cu o altă creanţă

ce are ca obiect suma de bani reprezentând echivalentul prejudiciului suferit de creditor. Convertirea creanței inițiale într-o nouă creanță nu are semnificația juridică a transformării obligației inițiale într-o altă obligație diferită ca natură, întrucât despăgubirile sunt datorate de către debitor în virtutea obligației inițiale asumate contractual de el. Despăgubirile reprezintă obiectul subsidiar, având valoare de sancțiune civilă aplicabilă în caz de neexecutare a acelei obligații. **D.-i.** se stabilesc întotdeauna în bani, instanța de judecată nefiind competentă să-l oblige pe debitor la executarea în natură a unei alte prestații decât aceea pe care și-a asumat-o prin contractul încheiat cu creditorul. Atunci când executarea în natură a acelei prestații nu mai este posibilă nici pe cale silită, obligarea debitorului la plata de despăgubiri bănești rămâne mijlocul cel mai potrivit de reparare a prejudiciului cauzat creditorului. Soluția este aceeași și pentru ipoteza în care creditorul a fost prejudiciat prin executarea defectuoasă ori cu întârziere a prestației la care s-a obligat debitorul. Obligarea debitorului la plata **d.-i.** este condiționată imperativ de îndeplinirea de către creditor a formalității punerii în întârziere; în sistemul Codului civil român, în materie contractuală, ca regulă, debitorul nu este considerat ca fiind de drept pus în întârziere, prin simplul fapt al neexecutării sau prin simpla împlinire a scadenței. Formal, debitorului contractual trebuie să i se pună în vedere că are obligația să execute ceea ce datorează (art. 1079 C. civ.). Necesitatea punerii în întârziere a debitorului se fundamentează pe prezumția relativă că, atât timp cât creditorul se complace în pasivitate, neexecutarea sau întârzierea în executare nu i-a cauzat niciun prejudiciu și că el (creditorul) a consimțit tacit la prorogarea termenului de executare. Legea (art. 1079 C. civ.) dispune că punerea în întârziere a debitorului se face printr-o notificare sau somație de plată trimisă prin intermediul executorului judecătoresc. Efect identic produce și promovarea de către creditor a unei acțiuni în justiție împotriva debitorului, chiar dacă aceasta a fost introdusă la o instanță necompetentă. Dispoziția legală menționată (relativă la punerea în întârziere) este însă interpretativă de voință, ceea ce permite părților să decidă ca punerea în întârziere să se facă într-o altă formă sau chiar că nu este necesară, stipulând o clauză expresă în contractul lor potrivit căreia debitorul este considerat pus în întârziere prin simplul fapt al împlinirii scadenței datoriei sale, fără a mai fi necesară îndeplinirea, în acest scop, a vreunei formalități. Codul civil român (art. 1079 C. civ.) dispune că debitorul este de drept pus în întârziere, fără somație, în următoarele cazuri: *a)* în situațiile anume prevăzute de lege; *b)* când părțile au prevăzut în contract, printr-o clauză expresă, că debitorul

se află în întârziere prin simpla împlinire a termenului de executare (de plată), fără a fi nevoie de notificare în acest sens; *c)* când prin natura ei obligația nu putea fi executată decât într-un anumit termen, pe care debitorul nu l-a respectat; *d)* în caz de neexecutare a obligațiilor de a nu face; *e)* în cazul obligațiilor continue (precum cele de furnizare a apei potabile, a gazului metan, a energiei electrice, obligația de întreținere a unei persoane ori de conservare sau pază a unui bun etc.). Efectele punerii în întârziere a debitorului sunt următoarele: de la data punerii în întârziere a debitorului se constată refuzul debitorului de a executa prestația la care s-a obligat și, ca urmare, creditorul devine îndreptățit să pretindă acestuia **d.-i.** compensatorii; debitorul datorează **d.-i.** moratorii creditorului său de la data când acesta din urmă l-a pus în întârziere; dacă obligația are ca obiect prestația de a da un bun individual determinat, de la data punerii în întârziere, debitorul suportă riscul pieirii fortuite a acestuia, deși dreptul de proprietate asupra bunului respectiv (încă nepredat) a fost transmis creditorului chiar din momentul încheierii contractului. Debitorul este însă apărat de acest risc în măsura în care face dovadă că respectivul lucru ar fi pierit și la creditor dacă obligația de predare era executată. **D.-i.** se împart în două categorii, și anume: compensatorii și moratorii. Evaluarea **d.-i.** poate fi stabilită prin lege, poate fi făcută de instanța de judecată sau poate fi convenită de părți [v. și *daune-interese compensatorii; daune-interese moratorii; evaluarea daunelor-interese*].

daune-interese compensatorii, despăgubiri în bani a căror plată incumbă debitorului pentru repararea prejudiciului încercat de creditor ca urmare a neexecutării (totale sau parțiale) ori a executării defectuoase a obligațiilor asumate de debitor. **D.-i.c.** reprezintă echivalentul prejudiciului suferit de creditor pentru neexecutarea totală sau parțială (ori defectuoasă) a prestației asumate contractual de către debitor. Finalitatea **d.-i.c.** este repararea integrală a prejudiciului cauzat creditorului, asigurând repunerea acestuia în situația patrimonială în care s-ar fi aflat dacă obligația debitorului ar fi fost executată întocmai. Atingerea acestei finalități comportă necesarmente ca **d.-i.c.** să conțină două elemente, și anume: valoarea pierderii efectiv suferite de creditor (*damnum emergens*) și valoarea câștigului nerealizat (*lucrum cessans*). Ca regulă, **d.-i.c.** trebuie să acopere numai daunele directe și previzibile, iar nu și pe acelea indirecte și imprevizibile. Determinarea cuantumului **d.-i.c.** trebuie făcută de către instanța de judecată prin stabilirea valorii pagubei supuse reparațiunii la momentul pronunțării sentinței de obligare a debitorului la plată, deoarece numai astfel poate fi înfăptuită repararea integrală a pagubei

suferite de creditor. Uneori (ca, de exemplu, în cazul contractelor de transport maritim sau de transport aerian) legiuitorul stabileşte un plafon maxim al **d.-i.c.** la care poate fi obligat debitorul, chiar dacă valoarea prejudiciului încercat de creditor ar fi superioară acelui plafon. Părţile au deplină libertate să procedeze la o evaluare anticipată a **d.-i.c.**, stipulând în contract o clauză penală într-un atare sens. Cuantumul **d.-i.c.** rezultat din evaluarea astfel făcută de către părţi nu mai poate fi modificat de către instanţa de judecată. **D.-i.c.** nu pot fi cumulate cu executarea în natură a obligaţiei, deoarece ele o înlocuiesc pe aceasta. În schimb, ele pot fi cumulate cu daunele-interese moratorii, acestea din urmă neînlocuind executarea în natură. În caz de neexecutare parţială, debitorul datorează **d.-i.c.** numai pentru partea neexecutată din prestaţia sa [v. şi *daune-interese; daune-interese moratorii*].

daune-interese moratorii, despăgubiri în bani ce reprezintă echivalentul prejudiciului cauzat creditorului prin întârzierea executării obligaţiei asumate contractual de către debitor. **D.-i.m.** nu sunt menite să înlocuiască executarea în natură a obligaţiei şi, ca urmare, pot fi cumulate cu acestea, după cum pot fi cumulate şi cu daunele-interese compensatorii care înlocuiesc executarea în natură a prestaţiei. Asemenea daunelor-interese compensatorii, şi **d.-i.m.** pot fi evaluate anticipat de către părţi şi determinate printr-o clauză penală stipulată în acest sens. În absenţa unei stipulaţii contractuale contrare, acordarea **d.-i.m.** este condiţionată de punerea în întârziere a debitorului; în ipoteza obligaţiilor care au ca obiect o sumă de bani (obligaţii pecuniare) **d.-i.m.** se înfăţişează ca dobânzi [v. şi *daune-interese compensatorii; daune-interese*].

daune previzibile, sintagmă ce desemnează prejudiciile suferite de creditor ca urmare a neexecutării prestaţiei asumate contractual de către debitor şi a căror producere a fost prevăzută sau putea fi prevăzută la momentul perfectării contractului. Daunele-interese la plata cărora poate fi obligat debitorul în cadrul răspunderii contractuale cuprind numai **d.p.**, nu şi daunele imprevizibile. Excepţie face doar cazul când neexecutarea prestaţiei de către debitor se fundamentează pe dolul acestuia. Într-o atare ipoteză, obligarea debitorului pentru **d.p.** vizează situaţia obişnuită, adică situaţia cel mai frecvent întâlnită şi care, prin specificul ei, nu este de natură să surprindă pe individul care se află în limitele unei conduite normale sub aspectul diligenţei şi prudenţei manifestate. Astfel, în cazul încredinţării pentru transport cărăuşului a unui bagaj care pe traseu se pierde sau este furat, cărăuşul este îndreptăţit să prezume că, sub aspect valoric, conţinutul acelui bagaj se înscrie în limitele a ceea

ce este obișnuit să conțină un bagaj cu referire la care expeditorul nu l-a avertizat în prealabil că ar avea un conținut mai valoros, de natură să reclame o protecție și o atenție mai speciale. De aceea, pentru cărăuș excedentul de valoare a conținutului respectivului bagaj se analizează ca o daună imprevizibilă în caz de pierdere sau furt, iar nu ca o daună previzibilă, întrucât, în mod normal, bagajele de acest gen supuse expedierii în condiții obișnuite, fără măsuri suplimentare de protecție, se consideră că nu conțin valori deosebite. Previzibilitatea daunei se apreciază *in abstracto* și se raportează la momentul încheierii contractului [ant. *daune imprevizibile*].

debit, sumă pe care o persoană, numită debitor, o datorează altei persoane, numite creditor. În terminologia juridică uzuală, acest termen este folosit pentru a desemna o datorie izvorâtă dintr-un contract de credit sau dintr-un alt raport juridic contractual. **D.** are însă o accepțiune mai largă, putând fi utilizat pentru a desemna orice datorie pecuniară pe care o are o persoană față de o altă persoană, indiferent de sursa care a generat acea datorie, contractuală sau delictuală.

debitor, termen ce desemnează în mod generic subiectul pasiv al raportului juridic obligațional (persoană fizică sau juridică). În diferite raporturi obligaționale concrete, **d.** primește denumiri specifice. Astfel, în contractul de împrumut **d.** se numește împrumutat; în contractul de vânzare-cumpărare **d.** prețului se numește cumpărător, iar **d.** obligației de predare a bunului se numește vânzător; în contractul de închiriere **d.** obligației de plată a chiriei se numește chiriaș, iar **d.** obligației de predare a folosinței bunului închiriat se numește locator; în ipoteza obligațiilor izvorâte din fapte ilicite cauzatoare de prejudicii, **d.** se numește făptuitor sau autor al faptei ilicite păgubitoare etc. Este necesar ca ambii subiecți ai raportului juridic obligațional (creditorul și **d.**) să fie determinați din chiar momentul stabilirii acestui raport. Nimic nu se opune însă ca subiecții raportului juridic să fie determinabili la momentul nașterii raportului juridic de obligație, determinarea lor concretă urmând a se face doar la momentul executării obligației. Așa se întâmplă, bunăoară, în cazul titlurilor la purtător, al ofertei adresate publicului și, în genere, al actelor juridice unilaterale generatoare de obligații în ce privește persoana creditorului. Îndatorirea **d.** de a executa prestația asumată constituie una din componentele esențiale ale conținutului raportului juridic obligațional. Executarea acestei prestații trebuie făcută de către **d.** voluntar și întocmai, întrucât, în caz contrar, acesta se supune judecății, ceea ce comportă executarea silită a bunurilor sale și plata pagubelor și a cheltuielilor suportate de către creditor. Prestația la care se îndatorează **d.**

față de creditor formează obiectul raportului juridic obligațional.

debitor de regres, persoană care, în baza unei cambii, își asumă obligația de a garanta îndeplinirea prestației (efectuarea plății) de care este ținut trasul, ca debitor cambial principal, putând fi urmărită, pe acest temei, ea însăși, de către creditorul cambial pentru executarea acelei prestații, dacă la împlinirea scadenței – sau, în cazurile prevăzute de lege, chiar mai înainte de scadență – obligatul principal refuză plata ce i se cere. Obligația sa de garanție este, în realitate, o obligație de plată având caracter subsidiar. Sunt **d.r.**: trăgătorul, giranții și avaliștii lor [sin. *obligat de regres*; v. și *regres cambial*].

debitor imediat, sintagmă ce desemnează pe debitorul nemijlocit al unui creditor și care, la rândul lui, are un alt debitor, care, în raport cu creditorul principal, este un subdebitor. Creditorul principal, prin intermediul acțiunii directe, are dreptul de a acționa în numele său și în interes propriu, pentru a obține plata creanței sale, pe subdebitor, fără ca între cei doi să existe un raport de obligații. Între creditor și **d.i.** există un raport juridic de obligații; de asemenea, un alt raport de obligații există între **d.i.** și subdebitor, raport care este întotdeauna de natură contractuală și în care **d.i.** are calitatea de creditor. Acțiunea directă permite creditorului debitorului imediat, terț față de contractul încheiat între cei doi, să se prevaleze de forța obligatorie a acelui contract și să ceară plata creanței sale direct de la subdebitor, care este debitorul debitorului său [sin. *debitor intermediar*].

debitor intermediar, v. *debitor imediat.*

debitor urmărit, sintagmă ce desemnează în mod generic pe debitorul împotriva căruia se află în curs de desfășurare procedura de executare silită a obligației. Simpla cerere privind începerea urmăririi silite a debitorului este suficientă în acest sens, dacă respectiva cerere se fundamentează pe un titlu executoriu [v. și *titlu executoriu*].

debitori solidari, sintagmă ce desemnează pe debitorii unei obligații solidare, de specificul căreia este dreptul creditorului comun al acelor debitori de a cere de la oricare dintre ei executarea integrală a dreptului său de creanță. Această solidaritate pasivă a fost imaginată de legiuitor ca o veritabilă garanție pentru creditor privind executarea creanței sale [v. și *solidaritate pasivă*].

decădere din beneficiul termenului, sancțiune civilă concretizată în pierderea de către debitor a dreptului de a se prevala de termenul suspensiv stipulat în favoarea sa, având drept consecință exigibilitatea imediată a obligației asumate contractual de către acesta. Este decăzut din beneficiul termenului debitorul care: *a)* se află în stare de insolvabilitate constatată prin hotărâre judecătorească irevocabilă; *b)* prin fapta sa a micșorat

garanțiile oferite creditorului prin contract; *c)* a folosit creditul acordat de o bancă comercială sau de C.E.C. în alte scopuri decât în scopul avut în vedere la acordarea creditului; *d)* se află într-una din situațiile expres prevăzute de lege și sancționate ca atare de legiuitor.

decădere din dreptul la locuință, ipoteză de încetare a contractului de închiriere a locuinței, cu titlu de sancțiune pentru locatarul care o perioadă de timp prevăzută de lege nu a exercitat folosința locuinței închiriate. Potrivit Legii nr. 114/1996, republicate, în cazul părăsirii definitive a domiciliului de către titularul contractului de închiriere sau al decesului acestuia, precum și în cazul titularului de contract, nerezident, care, fără a fi detașat, nu a mai folosit locuința mai mult de 2 ani, fără întrerupere și în lipsa persoanelor care pot solicita locuința, contractul de închiriere încetează în termen de 30 de zile de la data părăsirii domiciliului de către titularul contractului sau de la data înregistrării decesului ori de la împlinirea termenului de 2 ani de nefolosire neîntreruptă a locuinței.

decădere din drepturile părintești, sancțiune juridică specifică dreptului familiei, aplicabilă părinților în următoarele cazuri limitativ prevăzute de lege: dacă sănătatea sau dezvoltarea fizică a copilului este primejduită prin felul de exercitare a drepturilor părintești, prin purtarea abuzivă sau prin neglijența gravă în îndeplinirea îndatoririlor de părinte, ori dacă educarea, învățătura sau pregătirea profesională a copilului nu se face în spirit de devotament față de România (art. 109 C. fam.). **D.d.p.** privește toate drepturile și îndatoririle părintești, cu excepția obligației legale de întreținere și a dreptului de a avea legături personale cu copilul, drept care va fi exercitat însă sub controlul autorității tutelare, îndreptățită să nu îngăduie asemenea legături atunci când, datorită lor, creșterea, educarea, învățătura sau pregătirea profesională a copilului ar fi în primejdie. Sancțiunea se pronunță de către instanța judecătorească, la cererea autorității tutelare și poate fi ridicată tot de către instanță, dacă încetează împrejurările care au dus la aplicarea ei [sin. *decădere din ocrotirea părintească*].

decădere din termenul legal, sancțiune juridică ce constă în pierderea dreptului de a exercita o cale de atac sau anumite acte procedurale, ori un drept subiectiv, în privința cărora, prin dispoziții legale imperative, s-a stabilit pentru titular obligația de a le valorifica într-un anumit termen, iar acesta nu și-a îndeplinit obligația respectivă. **D.t.l.** poate fi invocată și din oficiu de către instanța judecătorească.

declararea judecătorească a dispariției, instituție juridică în virtutea căreia o persoană fizică care lipsește de la domiciliul său o vreme mai îndelungată poate fi declarată dispărută (sau în stare de dispariție), prin hotărâre judecă-

torească, în situația în care a trecut cel puțin un an de la data ultimelor știri care atestau că acea persoană era în viață. Instanța competentă să declare dispariția este judecătoria ultimului domiciliu al dispărutului. În principiu, **d.j.d.** constituie o condiție necesară și prealabilă declarării judecătorești a morții. Ea reprezintă o măsură de prudență menită să preîntâmpine ajungerea precipitată la actul grav al declarării judecătorești a morții, care pune în cauză însăși calitatea de subiect de drept a dispărutului. **D.j.d.** apare, astfel, ca o fază preliminară a declarării judecătorești a morții, având menirea să pună în evidență elementele necesare legitimării unei concluzii juste cu privire la faptul dacă dispărutul se află sau nu în viață, concluzie ce urmează să fie exprimată ulterior de instanță, prin hotărârea sa, în eventualitatea sesizării ei cu o cerere de declarare judecătorească a morții. Această fază comportă efectuarea unor cercetări de amploare cu referire la existența persoanei vizate, ale căror rezultate vor servi instanței, în faza declarării judecătorești a morții, la adoptarea unei soluții juste. Legea (art. 16 din Decretul nr. 31/1954) instituie o condiție minimală, de a cărei îndeplinire leagă posibilitatea **d.j.d.**, și anume se cere ca de la data ultimelor știri din care rezultă că dispărutul se afla în viață să fi trecut cel puțin un an. De precizat însă că declararea dispariției unei persoane se justifică numai prin acea lipsă de știri despre existența sa, care îndreptățesc presupunerea că respectiva persoană nu se mai află în viață. Termenul de un an prevăzut de lege are semnificația unei duble condiții: pe de o parte, de îndeplinirea acestui termen legiuitorul condiționează posibilitatea **d.j.d.**, iar, pe de altă parte, el constituie, totodată, o condiție de care depinde posibilitatea intentării acțiunii pentru o atare declarare. Înainte de împlinirea unui an de la data ultimelor știri despre persoana care absentează de la domiciliul sau de la reședința sa, instanței nu-i este îngăduit să pronunțe **d.j.d.**, iar persoanei interesate nu-i este îngăduit să se adreseze instanței cu o asemenea cerere. Proba datei ultimelor știri, ca și aceea a dispariției de la domiciliu poate fi făcută prin orice mijloace de dovadă. Atunci când ziua ultimelor știri despre cel care lipsește de la domiciliu nu se poate stabili, termenul de un an se va socoti de la sfârșitul lunii ultimelor știri, iar dacă nu se poate stabili nici luna, de la sfârșitul anului calendaristic. Legea nu precizează persoanele care pot cere **d.j.d.** Pot justifica un interes legitim în acest sens: soțul dispărutului, moștenitorii prezumtivi, creditorii dispărutului; chiar procurorul are îndreptățirea să inițieze prin cererea sa procedura de **d.j.d.** Primind cererea de **d.j.d.** președintele judecătoriei dispune: efectuarea de cercetări prin organele consiliului local și de poliție, în scopul culegerii de date informative cu privire la împrejurările concrete în care s-a produs dispa-

rița și la știrile existente în legătură cu persoana dispărutului; afișarea cererii la ultimul domiciliu al persoanei în cauză și la consiliul local, cu invitația tuturor celor care dețin informații să le comunice instanței; încunoștințarea autorității tutelare în vederea numirii, dacă este cazul, a unui curator care să reprezinte interesele patrimoniale ale celui dispărut. După trecerea a 45 de zile de la afișare, președintele instanței de judecată fixează termen de judecată, cu citarea părților. Persoana a cărei dispariție se cere a fi declarată se citează la ultimul său domiciliu, iar în cazul în care a avut un mandatar general, se citează și acesta. Legea (art. 38 din Decretul nr. 32/1954) dispune că judecata se face cu participarea procurorului, care va pune concluzii; nerespectarea acestei reguli procedurale se sancționează cu nulitatea actelor de procedură astfel îndeplinite. Hotărârea declarativă a dispariției se afișează timp de 30 de zile la ușa instanței și a consiliului local al ultimului domiciliu al dispărutului. Ea se comunică și autorității tutelare în vederea instituirii unui reprezentant legal în persoana curatorului. O atare hotărâre este susceptibilă de căile ordinare de atac. **D.j.d.** a unei persoane produce mai multe efecte juridice, care sunt însă dominate de prezumția legală potrivit căreia persoana respectivă este în viață câtă vreme nu a intervenit o hotărâre declarativă de moarte, rămasă definitivă. Dispariția este și rămâne, totuși, o realitate care impune luarea unor măsuri menite să ocrotească deopotrivă interesele copiilor minori ai celui dispărut și interesele patrimoniale ale acestuia. Cât privește pe copii minori ai dispărutului, aceștia vor fi puși sub tutelă. Instituirea tutelei este un efect obligatoriu al hotărârii judecătorești de declarare a dispariției atunci când ambii părinți sunt dispăruți, dar și în cazul în care unul dintre aceștia este dispărut, iar celălalt este mort sau se află într-o situație (ca de pildă, executarea unei pedepse privative de libertate, suferă de o boală gravă, este pus sub interdicție, decăzut din drepturile părintești etc.) în care nu poate asigura ocrotirea minorului. În vederea ocrotirii intereselor celui dispărut, legea dispune că autoritatea tutelară poate institui curatela ori de câte ori dispărutul nu a lăsat un mandatar general. Dar deschiderea curatelei nu este privită de legiuitor ca o consecință obligatorie a hotărârii de declarare a dispariției. Fiind o măsură de ocrotire referitoare la conservarea și administrarea patrimoniului celui dispărut, ea va fi luată numai atunci când un astfel de patrimoniu există. Pe de altă parte, curatela poate fi deschisă chiar într-o fază prealabilă pronunțării hotărârii de **d.j.d.** În cazul reapariției celui dispărut, trebuie să se recunoască – chiar dacă prin lege nu este reglementată expres – posibilitatea anulării hotărârii judecătorești de declarare a dispariției. Dreptul de a cere anularea revine în primul rând fostului dispărut, membrilor familiei

B.C.U. "M. EMINESCU" IASI

sale, oricărei persoane interesate, precum și procurorului [v. și *declararea judecătorească a morții precedată de declararea dispariției; declararea judecătorească a morții neprecedată de declararea dispariției*].

declararea judecătorească a morții, neprecedată de declararea dispariției, ipoteză de declarare judecătorească a morții, care se distinge prin aceea că pronunțarea unei astfel de hotărâri nu este condiționată de preexistența în cauză a unei hotărâri judecătorești de declarare a dispariției. Legea (art. 16 din Decretul nr. 31/1954) prevede că cel dispărut în cursul unor fapte de război, într-un accident de cale ferată, într-un naufragiu sau în altă împrejurare asemănătoare care îndreptățește a presupune decesul, poate fi declarat mort, fără a se mai declara în prealabil dispariția sa, dacă a trecut cel puțin un an de la data împrejurării în care a avut loc dispariția. Declararea judecătorească a morții poate avea loc fără ca în prealabil să fi fost declarată dispariția, dacă sunt întrunite următoarele două condiții cumulative: dispariția persoanei în cauză să se fi produs în împrejurări excepționale; de la data sinistrului să fi trecut un an de zile. Data împrejurării excepționale se poate face prin orice mijloc de probă, întrucât aceste împrejurări sunt chestiuni de fapt și de aceea dovada lor poate fi făcută prin orice mijloace de probă. Jurisprudența a decis că declararea judecătorească a morții neprecedată de declararea dispariției poate avea loc numai dacă nu există un certificat constatator al morții, deoarece, în prezența unui astfel de certificat oficial eliberat ca urmare a găsirii cadavrului, înregistrarea decesului se face direct la serviciul de stare civilă. Regula în materia declarării judecătorești a morții este declararea judecătorească a morții precedată de declararea judecătorească a dispariției. Ipoteza declarării judecătorești a morții neprecedată de declararea dispariției reprezintă excepția la această regulă. Legea (art. 40 din Decretul nr. 32/1954) stabilește că procedura declarării judecătorești a morții și în această ipoteză este aceeași ca în cazul declarării judecătorești a dispariției. Data morții se stabilește prin hotărârea declarației de moarte, iar data rămânerii definitive a acelei hotărâri este nesemnificativă sub acest aspect. Data morții dispărutului se stabilește potrivit cu împrejurările [art. 18 alin. (2) din Decretul nr. 31/1954]. Aceasta fiind o chestiune de fapt, instanța poate administra orice probe în acest sens. În lipsă de probe sau indicii suficiente, se va stabili ca dată a morții ultima zi a termenului, după care se poate cere declararea judecătorească a morții [art. 18 alin. (3) din Decretul nr. 31/1954]. Legiuitorul instituie astfel o prezumție conform căreia data morții coincide cu ultima zi a termenului, după care se poate cere declararea judecătorească a morții. Această zi diferă după cum este vorba de declararea judecătorească a morții

precedată de declararea dispariției sau de **d.j.m.n.d.d.**: în primul caz, ea va fi ultima zi a termenului de 4 ani, iar în al doilea caz, ea va coincide cu ultima zi a termenului de un an. Indiferent dacă instanța judecătorească stabilește data morții celui dispărut pe baza unor probe suficiente sau pe baza prezumției legale arătate, care operează numai în absența unor asemenea probe, această dată este și rămâne, prin natura sa, doar o probabilitate. De aceea, legiuitorul a reglementat posibilitatea rectificării ei [art. 18 alin. (4) din Decretul nr. 31/1954]. Rectificarea datei morții se face potrivit procedurii prevăzute de lege pentru anularea hotărârii declarative de moarte. Cererea de rectificare se adresează instanței care a pronunțat hotărârea declarativă de moarte; judecata se face de urgență, cu citarea persoanelor care au fost părți la procedura declarativă de moarte și ascultând concluziile procurorului. Dacă instanța constată întemeiată cererea respectivă, va rectifica data morții din cuprinsul hotărârii declarative de moarte, dispunând ca hotărârea de rectificare să se comunice serviciului de stare civilă pentru a face cuvenita modificare în registrul actelor de stare civilă. Rectificarea datei morții prezumate nu trebuie confundată cu revizuirea, deoarece ea presupune promovarea unei acțiuni având ca obiect stabilirea unei alte date a morții decât aceea care fusese inițial precizată de către instanță, pe când revizuirea reprezintă o cale extraordinară de atac (art. 322 C. proc. civ.). Totodată, regulile procedurale ce primesc aplicare în cele două situații sunt esențial diferite. Rectificarea datei morții nu trebuie confundată nici cu îndreptarea hotărârii judecătorești care este reglementată de Codul de procedură civilă (art. 281) ca modalitate de înlăturare a erorilor materiale strecurate în cuprinsul ei. De asemenea, ea nu trebuie confundată nici cu rectificarea actelor de stare civilă pe care legea o reglementează ca mijloc juridic de corectare a greșelilor comise cu prilejul întocmirii acestor acte. Cât privește efectele hotărârii declarative de moarte, legea (art. 18 din Decretul nr. 31/1954) dispune că de îndată ce această hotărâre rămâne definitivă, cel dispărut este considerat că a murit la data stabilită prin hotărâre ca fiind cea a morții. Se instituie, astfel, o prezumție legală relativă, potrivit căreia cel dispărut este socotit că a murit, ce devine operantă pe data rămânerii definitive a hotărârii declarative de moarte. Această prezumție are valențe multiple: în virtutea ei, persoana dispărută este considerată ca decedată; totodată, se consideră că decesul acelei persoane a survenit la data stabilită prin hotărâre, ca fiind aceea a morții; în fine, ea implică ideea că până la această dată dispărutul se afla în viață. Caracterul relativ face însă posibilă răsturnarea sa prin probă contrară. Hotărârea declarativă de moarte produce efect retroactiv. Prezumția de moarte se declan-

şează la data rămânerii definitive a hotărârii declarative de moarte, dar, ca efect al acestei hotărâri, ea devine operantă chiar mai înainte de acel moment, adică de la data stabilită de instanţă prin hotărârea respectivă, ca fiind aceea a morţii. Declararea judecătorească a morţii produce aceleaşi efecte ca şi moartea fizic constatată. Astfel, încetează capacitatea subiectivată a celui declarat mort, marchează deschiderea succesiunii acestuia, încetează căsătoria celui declarat mort, se sting drepturile viagere ale celui declarat mort etc. Exercitarea dreptului de opţiune succesorală devine posibilă numai din momentul rămânerii definitive şi irevocabile a hotărârii declarative de moarte. Până la acea dată fiinţează prezumţia că cel dispărut se află în viaţă. Dacă cel declarat mort este în viaţă se poate cere, oricând, anularea hotărârii prin care s-a declarat moartea (art. 20 din Decretul nr. 31/1954). Soluţia anulării se impune şi în ipoteza în care ulterior rămânerii definitive şi irevocabile a hotărârii declarative de moarte, se va descoperi că decesul persoanei în cauză a fost constatat în mod direct şi a fost înregistrat ca atare în registrul de stare civilă. Anularea hotărârii declarative de moarte produce efecte retroactive, în sensul că cel declarat mort se consideră că s-a aflat în viaţă în momentul pronunţării acelei hotărâri. Aceste efecte se concretizează în renaşterea tuturor drepturilor şi obligaţiilor care s-au stins ca urmare a rămânerii definitive a respectivei hotărâri. Totodată, se vor stinge drepturile şi obligaţiile care s-au născut prin efectul acelei hotărâri. Prin derogare de la principiul retroactivităţii efectelor hotărârii declarative de moarte, legiuitorul (art. 22 C. fam.) consacră, pentru cazul când soţul unei persoane declarate moarte s-a recăsătorit şi, după aceasta, hotărârea declarativă de moarte este anulată, soluţia menţinerii noii căsătorii. Principiul retroactivităţii efectelor anulării hotărârii declarative de moarte primeşte aplicare deplină cu referire la situaţia moştenitorilor prezumtivi. Succesiunea celui declarat mort se deschide pe data stabilită prin hotărâre ca fiind aceea a morţii, moştenitorii prezumtivi dobândind vocaţia de a culege moştenirea încă de la acea dată. Dar anularea hotărârii declarative de moarte înlătură definitiv titlul de moştenitor al persoanelor care, în această calitate, au beneficiat de moştenire. Ca urmare, moştenitorii prezumtivi îşi pierd titlul în virtutea căruia au stăpânit bunurile din averea succesorală, fiind obligaţi să le restituie. Moştenitorul prezumtiv de bună-credinţă are obligaţia să restituie bunurile în natură ori de câte ori există o asemenea posibilitate; atunci când el a înstrăinat bunurile succesorale cu titlu oneros unui terţ de bună-credinţă, actul de înstrăinare rămâne valabil, fiind supus restituirii preţul primit. Cât priveşte moştenitorul prezumtiv de rea-credinţă, îi revine şi lui obligaţia restituirii bunurilor în natură, atunci

când o astfel de restituire este posibilă. Dacă le-a înstrăinat cu titlu oneros unui terț dobânditor de bună-credință, respectivul moștenitor este obligat să restituie, la alegerea proprietarului, fie prețul încasat pentru bunurile respective, fie valoarea acestora din momentul revendicării. În cazul anulării hotărârii declarative de moarte, terțul dobânditor cu titlu oneros nu este obligat să înapoieze bunurile care aparținuseră celui declarat mort decât dacă se va face dovada că la data dobândirii știa că acesta se află în viață [art. 20 alin. (2) din Decretul nr. 31/1954], adică dacă era de rea-credință. Obligația de restituire nu-l vizează pe terțul dobânditor cu titlu oneros de bună-credință. Orice dobânditor este prezumat a fi de bună-credință până la proba contrară, care este în sarcina celui ce contestă buna-credință a acestuia. Nu este exonerat de obligația de restituire nici terțul dobânditor cu titlu gratuit dacă a fost de rea-credință la momentul perfectării actului translativ de proprietate. Dobânditorul cu titlu oneros de rea-credință are însă împotriva moștenitorului prezumtiv o acțiune în justiție prin care poate pretinde de la acesta înapoierea prestației pe care a primit-o în schimbul bunurilor supuse restituirii [v. și *declararea judecătorească a morții*].

declararea judecătorească a morții, precedată de declararea dispariției, ipoteză de declarare judecătorească a morții care se distinge prin aceea că hotărârea declarației de moarte trebuie să fie precedată, cu intervalul de timp prevăzut de lege, de o hotărâre judecătorească declarativă a dispariției persoanei în cauză. Legea (art. 16 din Decretul nr. 31/1954) dispune că cel declarat dispărut poate fi declarat mort, de asemenea prin hotărâre judecătorească, dacă de la data ultimelor știri din care rezultă că era în viață au trecut patru ani. Declararea morții nu poate fi însă hotărâtă mai înainte de împlinirea unui termen de șase luni de la data afișării extrasului de pe hotărârea prin care s-a declarat dispariția. În ipoteza în discuție, declararea judecătorească a morții comportă trei condiții cumulabile, și anume: să fi fost declarată dispariția persoanei vizate printr-o hotărâre judecătorească rămasă definitivă; această hotărâre să fi fost afișată în condițiile prevăzute de lege, iar de la data afișării sale să fi trecut cel puțin șase luni; să fi trecut cel puțin patru ani de la data ultimelor știri din care rezultă că dispărutul se află sau se afla în viață. Cu referire la această ultimă condiție, instanța are obligația să verifice, pe baza probelor administrate în cauză, îndeplinirea ei, stabilind, dacă este posibil cu exactitate, data ultimelor știri care atestau că persoana declarată dispărută trăiește. Dacă ziua ultimelor știri despre cel care lipsește de la domiciliu nu se poate stabili, termenul de patru ani se va socoti de la sfârșitul lunii ultimelor știri, iar în cazul în care nu se poate

stabili nici luna, de la sfârșitul anului calendaristic. Procedura declarării judecătorești a morții este aceeași ca și pentru declararea dispariției. Prin hotărâre declarativă de moarte instanța stabilește data morții celui dispărut. Acesta este considerat mort numai după rămânerea definitivă a hotărârii respective, dar cu efect retroactiv de la data stabilită în acea hotărâre. După rămânerea definitivă, hotărârea declarativă de moarte se comunică serviciului de stare civilă pentru a fi înscrisă în registrul de stare civilă. Ori de câte ori se dovedește ulterior că cel declarat mort este în viață, instanța care a pronunțat hotărârea, cu citarea părților care au figurat în proces și cu participarea procurorului, care va pune concluzii, va da o hotărâre de anulare, care va fi comunicată serviciului de stare civilă în scopul rectificării registrului de stare civilă. Hotărârea declarativă de moarte se va anula și în cazul în care ulterior se descoperă actul de stare civilă care constată decesul fizic al persoanei vizate. Procedura declarării judecătorești a morții se aplică ori de câte ori există incertitudine cu privire la încetarea din viață a unei persoane; această procedură nu este însă susceptibilă de aplicare atunci când, deși constatarea morții s-a făcut direct, înregistrarea sa a fost omisă ori făcută cu întârziere. Dar procedura în discuție este aplicabilă în ipoteza în care neînregistrarea decesului în registrul de stare civilă s-a datorat incertitudinilor existente cu privire la încetarea din viață a persoanei respective [v. și *declararea judecătorească a morții*].

declarație de căsătorie, formalitate anterioară încheierii căsătoriei, prin care viitorii soți își exprimă voința în vederea încheierii căsătoriei. **D.c.** se face personal de către viitorii soți, în scris, la serviciul public comunitar local de evidență persoanelor unde urmează a se încheia căsătoria, mai precis la sediul primăriei locului de domiciliu sau de reședință al unuia dintre viitorii soți. Dacă unul dintre viitorii soți nu se află în localitatea unde urmează a se încheia căsătoria, el poate face **d.c.** la serviciul public comunitar local de evidență persoanelor în a cărui rază administrativ-teritorială are domiciliul sau reședința, serviciu care o transmite, în termen de 48 de ore, la serviciul public comunitar local de evidență persoanelor unde urmează a se încheia căsătoria. Ofițerul de stare civilă care primește **d.c.**, solicită viitorilor soți să prezinte actele de identitate, certificatele de naștere, certificatele medicale privind starea sănătății acestora și, dacă este cazul, dovezi privind desfacerea sau încetarea căsătoriei, precum și aprobarea președintelui consiliului județean sau a primarului general al municipiului București pentru încheierea căsătoriei, în cazul existenței unor impedimente rezultate din condițiile de vârstă, rudenie firească sau adopție, în condițiile prevăzute de lege. În ipoteza în care unul dintre viitorii soți se află

în imposibilitate de a se prezenta la serviciul public comunitar local de evidența persoanelor pentru efectuarea **d.c.**, aceasta va putea fi luată de către delegatul stării civile și în afara sediului serviciului de stare civilă. Prin grija ofițerului de stare civilă, **d.c.** va fi publicată, prin afișarea în extras, în ziua în care a fost primită, la locul special amenajat la sediul primăriei unde se va încheia căsătoria. **D.c.** trebuie să exprime voința neîndoielnică a viitorilor soți de a se căsători. De asemenea, aceasta trebuie să cuprindă declarația viitorilor soți că au luat la cunoștință starea de sănătate a fiecăruia, precum și declarația că îndeplinesc cerințele legale prevăzute la art. 4-10 C. fam., dispoziții referitoare la îndeplinirea condițiilor de fond și lipsa impedimentelor la căsătorie. Tot în **d.c.**, viitorii soți trebuie să se învoiască asupra numelui pe care-l vor purta în timpul căsătoriei. O astfel de declarație se poate face și ulterior, până la încheierea căsătoriei, în formă scrisă, urmând a se anexa **d.c.** făcute. Dacă **d.c.** au fost făcute la servicii publice comunitare locale de evidența persoanelor diferite, **d.c.** trebuie să cuprindă și indicarea serviciului public comunitar local de evidența persoanelor la care se va celebra căsătoria. **D.c.** se semnează de viitorii soți, precum și de delegatul stării civile. Dacă unul dintre viitorii soți se află în imposibilitate de a semna, delegatul de stare civilă va menționa că datele cuprinse în declarația de căsătorie sunt conforme cu cele exprimate verbal de viitorul soț, precum și faptul că aceasta i-a fost citită cuvânt cu cuvânt. De asemenea, conform Legii nr. 119/1996, căsătoria se încheie în termen de 10 zile, în care se cuprind atât ziua când a fost făcută **d.c.**, cât și ziua în care se oficiază căsătoria. Pentru motive temeinice, căsătoria poate fi încheiată și înainte de împlinirea acestui termen, cu încuviințarea primarului municipiului, al sectorului municipiului București, al orașului sau al comunei unde urmează a se încheia căsătoria.

declarație de voință, manifestare de voință a unei persoane (fizice sau juridice) făcută de o manieră neîndoielnică, în ideea exteriorizării voinței sale juridice de a încheia un anumit act juridic. În armonie cu principiul consensualismului, în cazul actelor juridice consensuale părțile au deplină libertate de a alege forma în care își exteriorizează voința juridică. Încheierea actelor juridice solemne însă necesită ca **d.v.** să îmbrace forma cerută de lege pentru actul respectiv. Ca regulă, **d.v.** trebuie să fie expresă și directă, dar poate fi și tacită atunci când voința juridică a persoanei rezultă neechivoc din săvârșirea unei acțiuni, cum se întâmplă, bunăoară, în cazul executării unui mandat sau în cazul adoptării unei atitudini, ca de pildă expunerea mărfurilor și a prețurilor în vitrinele sau pe rafturile unor magazine ori în piețele publice. Uneori, **d.v.** poate fi și indirectă,

în sensul că voința juridică a persoanei rezultă din acte sau fapte care, deși sunt făcute cu un alt scop, permit să se constate neechivoc voința de a încheia actul juridic. Așa este, bunăoară, oferta de revânzare pe care beneficiarul unei promisiuni de vânzare o face unui terț și care implică exprimarea indirectă a voinței juridice de a accepta promisiunea, deoarece numai acceptând respectiva promisiune și încheind contractul promis, beneficiarul putea revinde bunul dobândit în acest mod. În cazul anumitor acte juridice, precum contractul de donație, în cazul unei căsătorii etc., **d.v.** este indispensabil necesar să fie expresă și directă.

deconfitură, termen mai puțin utilizat în limbajul juridic modern, prin care se desemnează starea de insolvabilitate a unui debitor care nu are calitatea de comerciant.

de cuius, locuțiune latină ce provine din expresia *is de cuius successione agitur* și prin care se desemnează persoana fizică despre a cărei succesiune este vorba. **D.c.** este deci persoana decedată (defunctul) care a lăsat moștenirea [sin. *defunct; persoană a cărei succesiune s-a deschis*].

deficiente conditione, sintagmă preluată din limba latină spre a fi utilizată pentru a desemna situația în care nu s-a îndeplinit și a devenit cert că nici nu se va îndeplini condiția care afecta un act juridic [v. și *pendente conditione; eveniente conditione*].

deghizare, formă a simulației constând în încheierea de către părți a unui contract care generează adevăratele raporturi juridice dintre ele și pe care îl țin secret în totul sau în parte, îmbrăcându-l în forma unui alt contract, care este public. De regulă, prin actul public se ascunde natura juridică a actului secret: actul public deghizează actul secret. Există **d.** chiar și atunci când actul public, fără a masca natura actului secret, se limitează doar la ascunderea, prin omisiune, a unor clauze sau efecte ale actului real. **D.** este de două feluri: totală și parțială. **D.** este totală atunci când prin actul public se ascunde natura actului secret. Spre exemplu, părțile încheie un contract de donație pe care îl deghizează într-un contract de întreținere sau într-un contract de vânzare-cumpărare. Contractul secret se numește act deghizat, iar actul public se numește act deghizant. **D.** este parțială în cazul în care părțile, prin actul public, se limitează să ascundă unele clauze sau efecte ale actului secret. Bunăoară, în locul prețului real convenit de părți într-un contract de vânzare-cumpărare, în actul public se înscrie fie un preț mai mare, fie un preț mai mic [v. și *simulație; fictivitate; interpunere de persoane*].

delăsarea imobilului, facultate recunoscută terțului subdobânditor al imobilului ipotecat de a abandona acel imobil, care este urmărit de către creditor, făcând în acest sens o declarație scrisă în fața instanței

judecătorești. Legea (art. 1795 C. civ.) dispune că **d.i.** poate fi făcută chiar de către orice detentor precar care nu este personal obligat la plata datoriei, în măsura în care are capacitate de a înstrăina. Detentorul poate recurge la **d.i.** chiar și în cazul în care a recunoscut obligația, precum și după ce a fost condamnat în această calitate (art. 1796 C. civ.). Cel ce a făcut **d.i.** este îndreptățit ca, până la adjudecare, să reia imobilul înapoi, dacă plătește întreaga datorie garantată cu acel imobil, precum și toate cheltuielile. **D.i.** ipotecat se face printr-o declarație scrisă la grefa judecătoriei în raza de competență teritorială a căreia se află respectivul imobil. Instanța va încheia un proces-verbal pentru constatarea îndeplinirii acestei formalități procedurale. Orice persoană interesată poate cere acestei instanțe numirea unui curator pentru imobilul abandonat. Vânzarea acestuia din urmă va avea loc conform procedurii prevăzute pentru executarea silită. Detentorul care a delăsat imobilul ipotecat ori a plătit datoria sau a fost supus executării silite pentru recuperarea acesteia, are, în puterea legii, recurs în garanție împotriva debitorului principal (art. 1799 C. civ.). Obiectul unui astfel de recurs constă în repararea prejudiciului pe care l-a încercat ca urmare a evicțiunii ce a determinat pierderea lucrului și totodată îmbogățirea fără justă cauză a debitorului care a ipotecat imobilul. **D.i.** nu poate fi făcută dacă proprietarul imobilului urmărit este însuși debitorul creanței garantate prin ipotecă.

delegant, debitor care obține și aduce creditorului său (numit delegatar) angajamentul altei persoane (numite delegat) care se obligă alături de acesta (adică de debitorul inițial) sau în locul acestuia. **D.** este unul dintre cei trei subiecți de drept implicați în operația juridică triunghiulară numită delegație. În cazul delegației perfecte, prin angajamentul asumat de delegat, **d.** este liberat de obligația sa față de creditor. Dimpotrivă, în cazul delegației imperfecte, **d.** rămâne în continuare debitor principal alături de delegat, creditorul delegatar având facultatea de a alege între cei doi debitori pe acela împotriva căruia să declanșeze urmărirea silită. Cu referire la delegația perfectă, Codul civil român (art. 1133) reglementează două situații în care obligația **d.** subzistă față de delegatar, și anume: *a)* când delegatarul și-a rezervat expres dreptul de a urmări pe delegant în caz de insolvabilitate a delegatului; *b)* când delegatul este insolvabil în momentul delegației. În aceste cazuri, **d.** rămâne obligat numai în subsidiar, urmând ca delegatarul să urmărească în principal pe delegat. **D.** garantează numai solvabilitatea lui la momentul scadenței obligației pe care și-a asumat-o [v. și *delegat; delegatar; delegație*].

delegat, debitor care se angajează alături de debitorul inițial (numit delegant) sau în locul acestuia să execute obligația pe

care delegantul o are față de creditorul delegatar. **D.** este unul dintre cei trei subiecți de drept implicați în operația juridică triunghiulară numită delegație. În cazul delegației perfecte, angajamentul asumat de **d.** stinge obligația inițială a delegantului, liberându-l pe acesta față de creditorul delegatar. În cazul delegației imperfecte, asumarea de către **d.** a angajamentului de plată față de creditorul delegatar nu produce efect liberator pentru delegant, care continuă să rămână obligat principal alături de noul debitor, adică de **d.** [v. și *delegant; delegatar; delegație*].

delegatar, creditor care consimte ca debitorul său inițial, numit delegant, să aducă, în locul lui sau alături de el, un alt debitor numit delegat, care, la rândul său, se obligă la plată. În cazul delegației perfecte, consimțământul **d.** de a-l avea ca debitor pe delegat îl liberează pe delegant de obligația de plată. La delegația imperfectă însă, acest consimțământ nu produce efect liberator pentru delegant, ci semnifică crearea unui nou raport juridic având același obiect, între **d.** și delegat, care se suprapune peste raportul juridic inițial, preexistent între **d.** și delegant [v. și *delegant; delegat; delegație*].

delegație, act juridic prin care un debitor (numit delegant) obține și aduce creditorului său (numit delegatar) angajamentul unei alte persoane (numite delegat) care se obligă alături de delegant sau în locul acestuia, devenind astfel și ea debitor. La perfectarea delegației, care, ca natură juridică, este o convenție, participă trei persoane, și anume: debitorul inițial (adică delegantul), persoana care se obligă alături de acesta sau în locul lui (adică delegatul) și creditorul care acceptă ca debitor pe acea persoană (adică delegatarul). Utilitatea practică a delegației se concretizează în aceea că această operațiune simplifică raporturile juridice dintre părți având ca efect stingerea a două obligații printr-o singură plată. Într-adevăr, prin plata făcută de delegat direct delegatarului se stinge atât obligația delegatului față de delegant, cât și obligația delegantului față de delegatar. Interesul practic al delegației se verifică și în ipoteza în care între subiecții de drept participanți la această operație nu există raporturi juridice anterioare. Așa este, bunăoară, cazul scrisorilor de credit, când o bancă (delegant) dă ordin filialei sau sucursalei sale (delegat) să deschidă un credit în favoarea unei persoane (delegatar). Totodată, delegația poate servi ca instrument juridic de realizare și a altor operații precum: o liberalitate, un împrumut etc. În primul caz (adică atunci când se realizează o liberalitate) delegatul se obligă, fără contraprestație, animat de intenția de liberalitate, să plătească o datorie a delegantului către delegatar. În cel de-al doilea caz (adică atunci când se realizează un împrumut) delegatul își asumă obligația de a plăti pe delegatar, acordând un împrumut delegantului. Dele-

gaţia poate fi perfectă sau imperfectă. Legiuitorul român reglementează delegaţia împreună cu novaţia (art. 1128-1137 C. civ.), dar această împrejurare nu este de natură să pună sub semnul îndoielii caracterul distinct al celor două operaţii juridice. Delegaţia prezintă semnificative deosebiri faţă de alte operaţiuni juridice, precum contractul de mandat, novaţia, stipulaţia pentru altul, fidejusiunea şi cesiunea de creanţă. *A.* Astfel, delegaţia se distinge faţă de *contractul de mandat* prin aceea că în vreme ce actele juridice încheiate de mandatar produc efecte direct şi exclusiv în persoana mandantului, delegaţia produce efecte atât în persoana delegantului (care, în cazul delegaţiei perfecte, este liberat de datorie), cât şi în persoana delegatului (care, în toate cazurile, se obligă personal); mandatarul nu se obligă niciodată personal, pe când delegatul se obligă întotdeauna personal. *B.* Faţă de *novaţie*, delegaţia se deosebeşte sub următoarele aspecte: delegaţia nu presupune în mod necesar existenţa unei obligaţii anterioare, iar novaţia comportă necesarmente existenţa unei obligaţii anterioare; pe de altă parte, delegaţia imperfectă este lipsită de efect novator. *C.* Între *fidejusiune* şi delegaţia imperfectă sunt de semnalat următoarele deosebiri: fidejusorul este un obligat subsidiar, iar delegatul este un obligat principal. Aşa fiind, în cazul fidejusiunii, creditorul îl poate urmări în principal pe debitor şi numai în subsidiar pe fidejusor, acesta din urmă putându-i opune beneficiul de discuţiune, pe când, în cazul delegaţiei imperfecte, delegatarul poate urmări, la propria sa alegere, pe delegant sau delegat, fără ca vreunul dintre ei să-i poată opune beneficiul de discuţiune. *D.* Faţă de *stipulaţia pentru altul*, delegaţia se deosebeşte prin aceea că stipulaţia pentru altul este un contract realizat exclusiv prin acordul de voinţă al stipulantului şi promitentului, pe când delegaţia este o operaţie juridică triunghiulară, realizată prin consimţământul tuturor subiecţilor de drept (delegat, delegant şi delegatar) implicaţi în realizarea ei. În fine, între delegaţie şi *cesiunea de creanţă* există următoarele deosebiri: delegaţia presupune consimţământul debitorului, iar cesiunea de creanţă nu presupune un atare consimţământ, ea realizându-se prin acordul de voinţă dintre cedent şi cesionar; pentru opozabilitatea delegaţiei nu sunt necesare formalităţile de publicitate cerute în cazul cesiunii de creanţă; în cazul delegaţiei perfecte, delegatarul dobândeşte faţă de delegat o creanţă nouă, împrejurare datorită căreia el nu beneficiază de garanţiile constituite de delegant pentru vechea obligaţie, care s-a stins, iar în cazul cesiunii de creanţă nu se naşte o nouă obligaţie, ci doar se transmite creanţa preexistentă de la cedent la cesionar [v. şi *delegaţie perfectă; delegaţie imperfectă; delegant; delegat; delegatar; novaţie*].

delegaţie imperfectă, varietate a delegaţiei care se distinge prin

aceea că delegatarul nu consimte la liberarea delegantului, ci îl păstrează și pe acesta ca debitor alături de delegat (noul debitor). Legea (art. 1132 C. civ.) dispune că, în lipsa unei declarații exprese a delegatarului în sensul descărcării de obligație a debitorului inițial (adică a delegantului) delegația nu poate fi decât imperfectă. **D.i.** nu produce efect novator, delegatarul acceptându-l ca debitor pe delegat, fără a-l libera concomitent pe delegant. Nu se produce nicio novație prin schimbare de debitor, ca în cazul delegației perfecte, întrucât delegatarul păstrează doi debitori (atât pe delegant, cât și pe delegat), ceea ce face ca la vechiul raport de obligație, existent între delegatar și delegant, să se adauge un nou raport de obligație, stabilit între delegatar și delegat. Menținerea în continuare a obligației preexistente dă acesteia din urmă semnificația de garanție a noii obligații. În aceste condiții, dacă delegatarul nu poate obține realizarea creanței sale de la delegat, el se poate întoarce împotriva delegantului pentru a recupera respectiva creanță [v. și *delegație; delegație perfectă*].

delegație perfectă, varietate a delegației care se caracterizează prin faptul că delegatarul consimte ca obligația debitorului inițial să fie executată de către delegat, descărcându-l printr-o declarație expresă pe delegant de aducerea la îndeplinire a acelei obligații. **D.p.** constituie, în esența ei, o novație prin schimbare de debitor, care poate fi realizată numai cu consimțământul debitorului inițial, adică al delegantului. **D.p.** comportă următoarele condiții cumulative: *a)* consimțământul celor trei subiecți de drept implicați în operațiune (și anume delegantul, delegatul și delegatarul); aceștia trebuie să aibă capacitate de exercițiu deplină; *b)* intenția clară și expresă a delegatarului de a-l libera pe delegant și de a-l reține ca debitor numai pe delegat (art. 1132 C. civ.); *c)* obligația preexistentă între delegant și delegatar să fie valabilă din punct de vedere juridic, întrucât în caz contrar nu va putea fi înlocuită cu o obligație nouă între delegat și delegatar. Având efect novator, **d.p.** stinge obligația veche între delegant și delegatar și generează, concomitent, o nouă obligație între delegat și delegatar. Stingerea vechii obligații operează și în privința garanțiilor și accesoriilor acesteia. Delegantul garantează delegatarului existența și validitatea propriei sale creanțe față de delegat. El nu răspunde pentru insolvabilitatea delegatului la momentul scadenței plății. Delegantul este ținut responsabil numai pentru solvabilitatea delegatului la momentul perfectării delegației. Legea (art. 1133 C. civ.) dispune însă că delegatarul are facultatea să-și rezerve expres un drept de recurs împotriva delegantului, pentru insolvabilitatea delegatului la data împlinirii scadenței plății. Într-o atare ipoteză, delegantul poate opune delegatarului beneficiul de

discuțiune, cerându-i acestuia să-l urmărească în prealabil pe delegat. Delegatul nu poate opune delegatarului excepțiile pe care le-ar fi putut opune delegantului. Excepție face doar o situație în care el, delegatul, s-a obligat și față de delegatar în condiții identice cu acelea în care și-a asumat obligația față de delegant [v. și *delegație; delegație imperfectă*].

denumirea persoanei juridice, atribut de identificare a persoanei juridice, având același rol și aceeași natură ca numele persoanei fizice. Constă într-un cuvânt sau într-un grup de cuvinte stabilit cu semnificația de mijloc de identificare a persoanei juridice în condițiile legii. **D.p.j.** este un drept personal nepatrimonial, dar, totodată, și o obligație rezultată din necesități de evidență și identificare. Ca drept subiectiv nepatrimonial, **d.p.j.** conține următoarele prerogative pentru subiectul colectiv de drept titular: *a)* de a folosi respectiva denumire ca mijloc de individualizare în raporturile juridice concrete la care participă; *b)* de a cere altora să-l individualizeze prin denumirea sa; *c)* de a cere în justiție restabilirea dreptului la denumire atunci când i s-a adus o atingere. **D.p.j.** se stabilește prin actul de înființare al persoanei juridice sau prin statut și se trece în registru odată cu înregistrarea acesteia (art. 38 din Decretul nr. 31/1954). **D.p.j.** poate fi modificată în armonie cu cerințele principiului simetriei actelor juridice, conform căruia cel care a stabilit denumirea o poate și schimba. Competența în materie este stabilită prin lege (O.G. nr. 63/2002). Persoanele juridice făcând parte din anumite domenii de activitate sunt supuse unor reguli speciale privind stabilirea denumirii. Astfel, cu privire la denumirea societății agricole, Legea nr. 36/1991 dispune: firma societății agricole se compune dintr-o denumire prin care să se deosebească de orice alte societăți, din cuvintele „Societate agricolă", fără prescurtări și din indicarea localității în care își are sediul (art. 14). În ce privește denumirea societăților comerciale, Legea nr. 26/1990, republicată, stabilește următoarele reguli de formare: la societatea în nume colectiv, ea trebuie să cuprindă numele cel puțin a unuia dintre asociați, cu mențiunea „societate în nume colectiv", scrisă în întregime (art. 32); la societatea în comandită simplă, ea va cuprinde numele a cel puțin unuia dintre asociații comanditați, cu mențiunea „societate în comandită", scrisă în întregime (art. 33); în cazul societăților pe acțiuni sau în comandită pe acțiuni, ea se compune dintr-o denumire proprie, de natură a o deosebi de firma altor societăți și va fi însoțită de mențiunea scrisă în întregime „societate pe acțiuni" sau „S.A." ori, după caz, „societate în comandită pe acțiuni" (art. 35); în fine, în cazul societății cu răspundere limitată, denumirea trebuie să arate, măcar parțial, obiectul de activitate și va fi însoțită de mențiunea scrisă în

întregime „societate cu răspundere limitată" sau „S.R.L." (art. 36). Totodată, legea mai precizează că atunci când o persoană figurează, cu consimţământul său, în firma unei societăţi în nume colectiv sau în comandită simplă, respectiva persoană devine răspunzătoare nelimitat şi solidar de toate obligaţiile societăţii. Aceeaşi regulă este aplicabilă şi comanditarului al cărui nume figurează în firma unei societăţi în comandită. Firma sucursalei din România a unei societăţi străine trebuie să cuprindă şi menţiunea sediului principal din străinătate [v. şi *firmă comercială; identificarea persoanei juridice*].

dependinţe, (în înţelesul O.U.G. nr. 40/1999) încăperile care, prin funcţiunile lor, asigură folosirea corespunzătoare a locuinţei, şi anume: antreu, tindă, vestibul, hol, verandă, culoar, bucătărie, chicinetă, oficiu, debara, cămară, cameră de baie, WC, spălătorie, uscătorie, pivniţă, boxă, logie, terasă şi magazie din zid. Suprafaţa **d.** împreună cu suprafaţa locuibilă, ce cuprinde suprafaţa dormitoarelor şi a camerei de zi, formează suprafaţa utilă a locuinţei. **D.** constituie un accesoriu al suprafeţei locuibile, iar dreptul de a le folosi este condiţionat de menţionarea lor (prin nominalizare sau în mod generic) în contractul de închiriere a locuinţei; în cazul în care menţionarea **d.** se face numai în mod generic (de exemplu, prin utilizarea formulei „acces la dependinţe"), chiriaşul este îndreptăţit să le folosească, condiţionat de împrejurarea ca utilizarea lor să nu necesite trecerea prin suprafaţa de locuit a altui colocatar titular al unui contract de închiriere distinct. În lipsa oricărei menţiuni a **d.** (prin nominalizare sau cu caracter generic), chiriaşul poate cere şi obţine drept de acces la acestea de la persoana juridică care administrează fondul locativ, dar numai dacă accesul este posibil în fapt, iar acordarea lui nu creează dificultăţi grave pentru folosinţa dobândită anterior pe căi legale de către alţi locatari. Colocatarii interesaţi pot stabili, prin convenţie, modalităţi practice de utilizare a **d.** legal închiriate; o asemenea convenţie produce însă efecte numai între cei care au consimţit să o încheie, neputând fi invocată împotriva locatarilor care nu sunt părţi sau a locatarilor mutaţi ulterior în locuinţa respectivă, şi nici împotriva locatorului. În caz de neînţelegeri între locatari cu privire la modalităţile practice de folosinţă a **d.**, aceste modalităţi vor fi stabilite de către instanţa judecătorească care va decide astfel încât să nu se modifice structura interioară a suprafeţei locative.

deponent, persoană care, în temeiul unui contract de depozit, încredinţează depozitarului spre păstrare un bun mobil, cu obligaţia acestuia de a i-l restitui în natură. În cazul în care depozitul este gratuit, **d.** nu are, în principiu, nicio obligaţie; totuşi, dacă depozitarul a făcut cheltuieli necesare pentru

păstrarea şi conservarea bunului sau dacă a suferit vreun prejudiciu din pricina lucrului depozitat, deponentul este obligat să-i restituie cheltuielile respective sau, după caz, să-i repare acel prejudiciu. **D.** nu este îndreptăţit să ceară obligarea în justiţie a depozitarului la restituirea lucrului mai înainte de a-şi fi îndeplinit obligaţia de plată integrală a cheltuielilor sau despăgubirilor, întrucât depozitarul are, în acest caz, un drept de retenţie asupra lucrului depozitat până la îndeplinirea obligaţiei de plată a **d.** În cazul în care depozitul este oneros, **d.** are obligaţia să achite suma de bani prevăzută ca plată în contract pentru conservarea lucrului de către depozitar.

deposedare prin violenţă, v. *tulburare prin violenţă.*

depozit, v. *contract de depozit.*

depozitar, persoană care, în temeiul unui contract de depozit, primeşte de la deponent un bun mobil cu îndatorirea de a-l păstra şi de a-l restitui în natură. **D.** îi revin următoarele obligaţii: *a)* să se îngrijească de bunul primit în păstrare şi să-i asigure paza, întocmai cum ar face cu propriile sale bunuri; el răspunde pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a acestei obligaţii în mod diferenţiat. Astfel, când depozitul este gratuit, răspunderea **d.** intervine numai dacă comportamentul său faţă de bunul primit în păstrare a fost mai puţin diligent decât comportamentul faţă de propriile sale lucruri; în schimb, ori de câte ori **d.** este cel ce s-a oferit să primească lucrul în depozit, depozitul s-a făcut în folosul lui, depozitul este oneros ori s-a stipulat expres că **d.** va răspunde pentru orice culpă, răspunderea sa este mai severă, în aprecierea culpei folosindu-se drept criteriu diligenţa caracteristică bunului gospodar. **D.** nu răspunde pentru pieirea fortuită a bunului, dar dacă a asigurat bunul şi a încasat despăgubirea acordată în temeiul unui contract de asigurare, el are obligaţia să predea deponentului suma respectivă, iar dacă nu a fost despăgubit este dator să cedeze deponentului acţiunea sa împotriva asigurătorului; *b)* **d.** are obligaţia să nu folosească bunul primit în păstrare în scopuri personale, afară numai dacă deponentul i-a încredinţat expres sau tacit o atare folosinţă; nesocotirea acestei obligaţii îl îndreptăţeşte pe deponent la plata de daune-interese din partea **d.**; *c)* **d.** este obligat să restituie bunul primit în păstrare, precum şi fructele produse de acesta, în măsura în care le-a perceput; restituirea lucrului se face în starea în care acesta se află în momentul înapoierii, **d.** fiind răspunzător numai de stricăciunile cauzate din culpa sa; **d.** este dator să restituie lucrul persoanei care i l-a încredinţat spre păstrare, el neputând condiţiona restituirea de proba dreptului de proprietate al acelei persoane asupra lucrului respectiv; obligaţia de restituire trece, în caz de deces, asupra moştenitorilor **d.**; dacă moştenitorii,

fiind de bună-credinţă, consideră bunul depozitat la antecesorul lor ca făcând parte din masa succesorală şi îl înstrăinează, ei sunt obligaţi să predea deponentului preţul primit, iar dacă preţul n-a fost încă primit să-i cedeze acestuia acţiunile pe care le au împotriva cumpărătorului pentru obţinerea plăţii preţului. Cu excepţia cazurilor în care lucrul depozitat a fost sechestrat sau **d.** i-a fost notificată o opoziţie la restituire, **d.** trebuie să fie oricând gata să predea lucrul deponentului, la prima sa cerere, chiar dacă în contract ar fi stipulat un termen.

depozit hotelier, contract de depozit asimilat cu depozitul necesar, având ca obiect bunurile aduse de călători în hoteluri, moteluri, hanuri etc. **D.h.** este un contract oneros, ceea ce face ca răspunderea depozitarului să fie severă, în sensul că acesta este ţinut responsabil pentru orice culpă; totodată, depozitarul (hotelierul) răspunde şi pentru cazul în care lucrurile depozitate sunt furate sau distruse de către personalul hotelului sau de către persoane cazate în hotelul respectiv. Hotelierul este absolvit de răspundere în ipoteza când lucrurile depozitate sunt furate de hoţi înarmaţi sau sunt distruse sau degradate ca urmare a unor evenimente de forţă majoră. În celelalte cazuri, pentru angajarea răspunderii sale este suficient ca deponentul să facă dovada valorii bunurilor şi a împrejurării că acestea au fost aduse în hotel, nefiind necesară şi dovada că ele au fost predate spre supraveghere la recepţie. De regulă însă, hotelierul îşi limitează răspunderea la lucrurile de valoare obişnuită, înştiinţând pe turişti că pentru lucrurile de valoare mai mare se consideră răspunzător numai dacă acestea au fost depuse la recepţia hotelului. Nu fac parte din categoria bunurilor de valoare lucrurile pe care în mod curent turiştii le au asupra lor (de exemplu: ceasul de mână sau de buzunar, aparatul de radio, de fotografiat etc.) şi care, de regulă, se păstrează în camera de hotel, nu la recepţia hotelului.

depozit în camerele de cazare din staţiunile balneoclimaterice, contract de depozit asimilat cu depozitul necesar, având ca obiect bunurile aduse în camerele de cazare din staţiuni de către beneficiarii biletelor de odihnă sau tratament. Depozitarul răspunde faţă de deponent în cazul în care bunurile aduse de acesta au fost furate sau deteriorate în timpul absenţei sale din camera respectivă.

depozit în unităţile de alimentaţie publică, prestatoare de servicii sau organizatoare de spectacole, contract de depozit asimilat depozitului necesar, având ca obiect unele articole de îmbrăcăminte (de exemplu: paltoane, pardesie, pălării etc.) sau unele obiecte de uz personal (umbrele, serviete etc.) depuse de clienţi la garderobele restaurantelor, unităţilor de frizerie sau de coafură,

teatrelor sau sălilor de concert etc. Depozitarul este ținut responsabil față de clientul deponent întocmai ca și hotelierul.

depozit național reglementar, (în sensul Legii nr. 64/1991 privind brevetele de invenție, republicate) expresie ce desemnează cererea de brevet de invenție conținând datele de identificare a solicitantului, însoțită de descrierea invenției, de revendicări și, dacă este cazul, de desene explicative, toate redactate în limba română, depuse la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci. Acesta înregistrează cererea de brevet dacă sunt depuse cel puțin următoarele documente: *a)* o cerere care să conțină solicitarea explicită sau implicită a acordării unui brevet; *b)* datele de identificare a solicitantului; *c)* descrierea invenției. Revendicările și desenele privind invenția pot fi depuse în termen de două luni de la înregistrarea cererii de brevet. Cererea de brevet de invenție se înscrie în Registrul național al cererilor de brevet depuse, care este confidențial. Data **d.n.r.** este data la care au fost depuse toate documentele care, împreună, alcătuiesc conținutul acestuia (cererea de brevet de invenție, conținând datele de identificare ale solicitantului, însoțită de descrierea invenției, de revendicări și, dacă este cazul, de desene explicative) sau data ce rezultă din tratatele sau convențiile la care România este parte. Data **d.n.r.** este recunoscută și în cazul în care, pentru motive justificate, persoanele fizice sau juridice străine au depus descrierea, revendicările și desenele redactate într-o limbă străină, cu condiția ca, în termen de două luni de la înregistrarea cererii sau, după caz, de la data deschiderii fazei naționale, să depună la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci o traducere conformă în limba română a acestor documente. **D.n.r.** asigură un drept de prioritate cu începere de la data constituirii acestuia sau de la data priorității invocate și recunoscute față de orice depozit privind aceeași invenție cu o dată ulterioară de depozit sau cu o dată ulterioară de prioritate recunoscută. Invenția trebuie să fie expusă în descriere, revendicări și desene suficient de clar, complet și corect din punct de vedere științific și tehnic, astfel încât o persoană de specialitate în domeniu să o poată realiza. Cererea de brevet trebuie să se refere numai la o singură invenție sau la un grup de invenții astfel legate încât să formeze un singur concept inventiv general. Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci are dreptul să ceară solicitantului sau succesorului său în drepturi lămuririle și actele pe care le consideră necesare în legătură cu **d.n.r.** constituit sau cu îndeplinirea condițiilor de brevetare. Solicitantul va depune la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci toate documentele publice în legătură cu invenția sa, inclusiv copii după brevetele acordate în alte state. Persoana sau succesorul său în drepturi care a depus o cerere de

brevet de invenţie, de model de utilitate ori certificat de utilitate într-un stat parte la Convenţia de la Paris pentru protecţia proprietăţii industriale sau pentru un membru la Organizaţia Mondială a Comerţului beneficiază, pentru a efectua depunerea unei cereri de brevet pentru aceeaşi invenţie, de un drept de prioritate pe o durată de 12 luni, calculată de la data de depozit a primei cereri. Într-o cerere de brevet se admite invocarea unor priorităţi multiple, recunoscute, cu condiţia respectării termenului de 12 luni, precum şi a unităţii invenţiei [v. şi *brevet de invenţie*].

depozit necesar, varietate a contractului de depozit caracterizată prin aceea că deponentul nu poate alege pe depozitar, fiind constrâns să opereze depozitul sub ameninţarea unei împrejurări excepţionale (de exemplu: ruina edificiului, incendiu, naufragiu, tâlhăria sau orice alt eveniment de forţă majoră). Date fiind împrejurările excepţionale în care se înfăptuieşte, **d.n.** se poate dovedi cu martori, chiar dacă valoarea obiectului depăşeşte suma limită prevăzută de lege. Sunt asimilate cu **d.n.**: depozitul hotelier, cel spitalicesc, depozitul în unităţile de alimentaţie publică, prestatoare de servicii sau organizatoare de spectacole, depozitul în camerele din staţiunile balneoclimaterice.

depozit neregulat, varietate a contractului de depozit care se distinge prin aceea că are ca obiect bunuri fungibile sau consumptibile, depozitarul liberându-se de obligaţia de restituire prin predarea unei cantităţi sau a unui număr identic de bunuri de acelaşi gen cu cele primite. În virtutea principiului *genera non pereunt*, riscurile pieirii fortuite a bunurilor aflate în depozit cad în sarcina depozitarului. **D.n.** se aseamănă mult cu contractul de împrumut (mai ales când are ca obiect o sumă de bani), dar nu se identifică totuşi cu acesta, deoarece în cazul împrumutului, bunurile (sumele de bani) trebuie restituite numai la împlinirea scadenţei, în timp ce în cazul depozitului, restituirea trebuie făcută în momentul când este cerută de deponent.

depozit obişnuit, v. *depozit voluntar.*

depozit sechestru, varietate a contractului de depozit constând în încredinţarea unui lucru asupra căruia există un litigiu, spre păstrare unui terţ, numit depozitar-sechestru, până la soluţionarea litigiului dintre părţi. Lucrul pus sub sechestru poate fi un bun mobil sau un bun imobil. **D.s.** are două forme, şi anume: *a) sechestrul convenţional,* care presupune ca încredinţarea lucrului litigios spre păstrare terţului să fie făcută de către părţile litigante de bunăvoie şi în deplin acord, depozitarul-sechestru obligându-se să restituie lucrul aceluia care va câştiga procesul; pentru acest serviciu, terţul depozitar poate stipula o remuneraţie; *b) sechestrul judiciar,* care este o fază colaterală a procesului principal şi presupune instituirea sechestrului asupra bunului

litigios printr-o dispoziție dată de instanța judecătorească. Persoana numită de justiție ca depozitar-sechestru este un mandatar judiciar, ale cărui puteri sunt restrânse la acelea de pură administrație și a cărui remunerație nu poate depăși 10% din veniturile bunurilor sechestrate.

depozit spitalicesc, contract de depozit asimilat cu depozitul necesar, având ca obiect articolele de îmbrăcăminte depuse spre păstrare la magazia spitalului de către bolnavii internați.

depozitul mărcii de fabrică, de comerț sau de servicii, v. *marcă.*

depozit voluntar, contract de depozit a cărui reglementare legală constituie dreptul comun în materie, ceea ce face ca el să fie numit și depozit propriu-zis [sin. *depozit obișnuit*].

depoziție de martor, v. *mărturie.*

deschiderea succesiunii, sintagmă ce desemnează consecința juridică cea mai importantă a morții unei persoane fizice, concretizată în încetarea calității de subiect de drept a acelei persoane (ca urmare a încetării capacității sale de folosință), în transmiterea întregului patrimoniu al persoanei decedate către moștenitorii acesteia și în nașterea raporturilor juridice succesorale. **D.s.** prezintă o importanță deosebită, deoarece moștenitorii defunctului, indiferent dacă sunt legali sau testamentari, dobândesc drepturile prevăzute de lege asupra patrimoniului succesoral numai din acest moment. Patrimoniul oricărei persoane fizice nu poate fi transmis și dobândit decât la moartea titularului. Anterior deschiderii succesiunii nu există nici moștenitori și nici masă succesorală, persoana în viață fiind titulara patrimoniului său, moștenitorii acesteia urmând să fie determinați numai la data **d.s.** Legea (art. 651 C. civ.) dispune că „succesiunile se deschid prin moarte". O persoană în viață nu poate niciodată să transmită o moștenire, idee ce se exprimă în regula că nu poate fi moștenit un om viu (*nulla est viventis hereditas*). În sistemul dreptului civil român, prin moarte se înțelege numai moartea naturală a unei persoane fizice, care a fost constatată fizic – prin examinarea cadavrului – sau declarată prin hotărâre judecătorească în cazul imposibilității constatării fizice. Declararea judecătorească a dispariției unei persoane fizice nu produce ca efect **d.s.**, deoarece dispărutul este prezumat a fi în viață câtă vreme nu a intervenit o hotărâre judecătorească de declarare a morții sale. Sub aspect juridic, **d.s.** implică în mod necesar determinarea a două coordonate esențiale, și anume: data **d.s.** și locul **d.s.** [v. și *data deschiderii succesiunii; locul deschiderii succesiunii*].

desfacere, (cu referire la actele juridice) termen utilizat pentru a desemna înlăturarea unui act juridic și a efectelor sale pentru viitor (*ex*

nunc), cu menținerea efectelor produse în trecut până în momentul desfacerii actului. **D.** convenită de părți (*mutuus dissensus*) constituie, în realitate, un nou act juridic prin efectul căruia actul juridic inițial încetează pentru viitor. În cazul în care **d.** are loc în baza unei hotărâri judecătorești, la cererea uneia din părțile unui contract sinalagmatic, ca urmare a neexecutării obligației celeilalte părți din cauze imputabile acesteia, se numește reziliere. **D.** căsătoriei prin hotărâre judecătorească se numește divorț. Operând numai pentru viitor, **d.** se deosebește de desființare, care operează retroactiv (*ex tunc*).

desfacerea adopției, sintagmă ce desemnează încetarea pentru viitor a efectelor unei adopții valabil încheiate, dispusă prin hotărâre judecătorească. Potrivit reglementării anterioare a adopției, prin O.U.G. nr. 25/1997, **d.a.** intervenea la cererea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani sau a Comisiei pentru protecția copilului de la domiciliul acestuia, dacă **d.a.** era în interesul superior al copilului. În reglementarea actuală, prin Legea nr. 273/2004, adopția se desface în cazul în care adoptatorul sau adoptatorii au decedat; în acest caz, adopția anterioară se consideră desfăcută pe data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești de încuviințare a noii adopții. **D.a.** este reglementată ca o excepție de a se încuviința o nouă adopție și presupune îndeplinirea cumulativă a două condiții: *a)* adoptatorul sau soții adoptatori au decedat; *b)* existența hotărârii judecătorești irevocabile de încuviințare a noii adopții. **D.a.** are loc de drept, fără a fi cerute sau îndeplinite unele formalități premergătoare; adopția anterioară se consideră desfăcută pe data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești de încuviințare a noii adopții, în cazul în care adoptatorul sau soții adoptatori din cadrul adopției anterioare au decedat. Efectele **d.a.** se produc numai pentru viitor. Prin efectul **d.a.**, filiația și rudenia stabilite prin adopția anterioară încetează și se creează filiația și rudenia prin noua adopție. Drepturile și îndatoririle părintești se vor exercita de către noii adoptatori. **D.a.** poate interveni numai pentru adoptatul fără capacitate deplină de exercițiu, întrucât, dacă la decesul adoptatorului sau soților adoptatori, persoana adoptată este majoră, nu mai poate fi încuviințată o nouă adopție, nefiind îndeplinită condiția ca persoana majoră să fi fost crescută de adoptator sau de familia adoptatoare în timpul minorității sale, iar dacă la decesul adoptatorului sau soților adoptatori persoana adoptată este minoră, dar cu capacitate deplină de exercițiu (cum este cazul minorei căsătorite) nu s-ar mai justifica o nouă adopție. Tot ca efect al **d.a.**, adoptatul pierde numele de familie dobândit prin adopția anterioară și dobândește numele corespunzător noului adoptator. În ceea ce privește efectele **d.a.** asupra cetățeniei adoptatului, problema depinde de felul noii adopții (națională sau

internațională) și de prevederile legale în domeniul cetățeniei persoanei fizice [v. și *adopție*].

desfacerea căsătoriei, v. *divorț.*

desființare, (cu referire la acte juridice) termen utilizat cu semnificația de înlăturare a actului juridic și a efectelor acestuia în mod retroactiv, de la data încheierii sale (*ex tunc*). În situații diferite, **d.** primește denumiri diferite. Astfel, în cazul în care **d.** actului juridic este justificată de cauze anterioare sau concomitente momentului încheierii lui, care afectează valabilitatea acestuia, aceasta se numește nulitate. **D.** pentru cauze ulterioare, rezultând din neexercitarea obligației uneia din părți din motive imputabile acesteia, se numește rezoluțiune (dacă este vorba de un contract sinalagmatic cu executare imediată) și respectiv reziliere (dacă este vorba de un contract sinalagmatic cu executare succesivă). Numai rezoluțiunea operează retroactiv. Rezilierea operează numai pentru viitor.

desființarea persoanelor juridice, mod de încetare a existenței entităților juridice colective ca subiecte de drept civil, care se realizează pe baza unui act de dispoziție al autorității de stat competente, fără a intra în procedura de lichidare. Sunt supuse acestui mod de încetare a existenței organele de stat (administrative, judecătorești și ale puterii de stat), instituțiile de stat și regiile autonome. Acestea încetează să mai existe în baza unui act de dispoziție al organului ierarhic superior. Legiuitorul român distinge între reorganizare, dizolvare și desființare și atribuie desființării un înțeles similar cu acela al dizolvării. Încetează prin desființare persoanele juridice de drept public, precum: organele puterilor legislative, executive și judecătorești, instituțiile de stat înființate de organele centrale și locale ale statului, ca și regiile autonome. Acestea încetează să mai existe în baza unui act de dispoziție al organului ierarhic superior. **D.p.j.** produce următoarele efecte juridice: *a)* principalul efect constă în încetarea existenței persoanei juridice vizate ca subiect de drept public și privat, ceea ce antrenează inevitabil sfârșitul capacității civile a persoanei juridice de tip instituțional; *b)* patrimoniul persoanei juridice desființate trece printr-o transmisiune universală sau cu titlu universal la o altă sau alte persoane juridice, potrivit dispozițiilor organului care a decis desființarea fără lichidare [v. și *dizolvarea persoanei juridice*].

desherență, v. *vacanță succesorală.*

despăgubire, 1. sumă de bani la plata căreia este obligat expropriatorul prin hotărâre judecătorească și de care beneficiază expropriatul, precum și celelalte persoane care au constituite drepturi reale asupra imobilului expropriat. **D.** se compune din valoarea reală a imobilului și din prejudiciul

cauzat proprietarului sau altor persoane îndreptăţite. Dacă sunt îndeplinite condiţiile exproprierii, instanţa stabileşte întinderea despăgubirilor la care este îndreptăţit proprietarul imobilului, precum şi sumele care se cuvin posesorului, precum şi titularilor altor drepturi reale. Hotărârea pronunţată este supusă apelului şi recursului. Atunci când părţile se învoiesc în faţa instanţei asupra exproprierii şi întinderii **d.**, aceasta va lua act de învoiala părţilor şi va pronunţa o hotărâre definitivă şi irevocabilă. În cazul în care părţile se înţeleg cu privire la expropriere, dar nu se înţeleg referitor la întinderea despăgubirilor, instanţa va lua act de învoială şi va proceda la stabilirea cuantumului despăgubirilor. Pentru stabilirea **d.**, instanţa va constitui o comisie alcătuită din trei experţi (unul numit de instanţă, altul desemnat de expropriator şi altul nominalizat de expropriat şi de celelalte persoane care au dreptul la **d.**). La calculul întinderii **d.**, experţii şi instanţa vor ţine seama de preţul cu care se vând, în mod obişnuit, imobilele de acelaşi fel în aceeaşi localitate, la data încheierii raportului de expertiză, precum şi de daunele cauzate proprietarului sau, după caz, altor persoane îndreptăţite, pe baza dovezilor prezentate. Experţii vor stabili separat **d.** cuvenite proprietarului şi **d.** cuvenite titularilor altor drepturi reale asupra imobilului. **D.** stabilită de instanţă nu poate fi mai mică decât cea oferită de expropriator şi nici mai mare decât cea solicitată de proprietar şi de către alte persoane interesate; **2.** sumă de bani la plata căreia este obligat debitorul unei obligaţii contractuale neexecutate sau autorul unei fapte ilicite cauzatoare de prejudicii. Acesta este obligat, prin hotărâre judecătorească, faţă de creditorul sau victima care a suferit prejudiciul, în scopul reparării prin echivalent a pagubelor pe care i le-a cauzat [sin. *dezdăunare, daune-interese* (în răspunderea contractuală); *indemnizare* (în răspunderea delictuală)].

despăgubire în compensare, sumă de bani pe care este îndreptăţită să o pretindă de la autorul unei fapte ilicite victima acelei fapte, dacă i-a fost provocată o vătămare a integrităţii corporale sau a sănătăţii, care a determinat o modificare a echilibrului vieţii sale, în sensul de a-i face inaccesibile pentru viitor anumite idealuri care până atunci îi erau accesibile sau de a-i răpi posibilitatea – până atunci existentă – de a avea anumite satisfacţii sau plăceri de viaţă. **D.c.** au menirea să-i confere victimei unei asemenea fapte posibilitatea de a-şi procura satisfacţii sau plăceri de viaţă, ori de a-şi propune idealuri noi de viaţă, în conformitate cu noua stare a sănătăţii sale.

despărţire în fapt, sintagmă ce desemnează întreruperea de durată a convieţuirii soţilor şi încetarea îndeplinirii de către aceştia a obligaţiilor personale nepatrimoniale decurgând din căsătorie, precum:

îndatorirea de sprijin moral reciproc, obligaţia de coabitare şi de fidelitate. **D.f.** este, de regulă, însoţită de părăsirea domiciliului conjugal de către unul dintre soţi, cu intenţia de a pune capăt căsătoriei. **D.f.** poate surveni înainte de introducerea acţiunii de divorţ sau în timpul procesului de divorţ. Şi într-un caz, şi în celălalt, ea este o stare de fapt contrară dreptului. În cazul în care **d.f.** are la bază o convenţie între soţi, această convenţie are caracter ilicit şi, pe cale de consecinţă, este lovită de nulitate absolută, deoarece urmăreşte, ca finalitate, lipsirea relaţiilor de familie de conţinutul care le caracterizează în mod normal. **D.f.**, oricât de îndelungată ar fi, nu constituie, prin ea însăşi, un motiv suficient pentru a legitima desfacerea căsătoriei prin divorţ. Numai asociat cu cauzele care au determinat-o şi cu consecinţele de fapt care le-au generat, acest motiv poate contribui la formarea convingerii instanţei în sensul că reluarea convieţuirii şi continuarea căsătoriei a devenit în mod vădit imposibilă, cel puţin pentru soţul care solicită divorţul. În împrejurări concludente, **d.f.** a soţilor poate fi luată în considerare de către instanţă ca motiv temeinic de natură să justifice împărţirea bunurilor comune în timpul căsătoriei. Totodată, **d.f.** poate prezenta relevanţă pentru determinarea de către instanţă a unor cote inegale a dreptului de proprietate ce revine soţilor asupra bunurilor dobândite în timpul căsătoriei. Astfel, dacă, în timpul **d.f.**, unul dintre soţi achiziţionează anumite bunuri de uz gospodăresc din veniturile sale proprii sau chiar un autoturism ori un bun imobil, instanţa nu va putea acorda celuilalt soţ o cotă de 1/2 parte din dreptul de proprietate asupra acelor bunuri, ci va trebui să analizeze dacă respectivul soţ, care nu a avut nicio contribuţie bănească sau prin muncă în gospodăria familială, are sau nu vreo cotă-parte din dreptul de proprietate asupra acelor bunuri.

despicătură, v. *împărţirea moştenirii pe linii.*

destinaţia proprietarului, mod de constituire a servituţilor stabilite prin fapta omului, concretizat în actul prin care proprietarul ce stăpâneşte două fonduri creează între ele o stare de fapt care ar constitui o servitute, dacă fondurile ar aparţine la doi proprietari diferiţi. Câtă vreme cele două fonduri aparţin aceluiaşi proprietar, starea de fapt stabilită de către acesta nu constituie o servitute, deoarece nimeni nu poate avea o servitute asupra propriului său fond. În momentul în care însă, cele două fonduri ajung în stăpânirea a doi proprietari diferiţi, starea de fapt creată de proprietarul iniţial devine o servitute a unuia din fonduri asupra celuilalt fond. Pe această cale nu se poate stabili orice servitute; numai servituţile continue şi aparente pot fi dobândite prin **d.p.**

detentor precar, persoană care deţine un lucru, stăpânindu-l fără

intenția sau voința de a efectua această stăpânire pentru sine, de a se comporta cu privire la lucru ca proprietar sau ca titular al altui drept real.

detenție, stăpânire în fapt cu caracter temporar asupra unui lucru aparținând altuia, exercitată de o persoană pe baza unui titlu sau fără niciun titlu, cu știința sau fără știința proprietarului, dar întotdeauna cu cunoștința detentorului că acel lucru nu se află în proprietatea sa și că îi revine obligația de restituire a lui. Locatarul are detenția lucrului închiriat; cel ce stăpânește un imobil fără niciun titlu are detenția acelui imobil; hoțul care a furat un autoturism are detenția respectivului autoturism etc.

devoluțiune succesorală, v. *transmisiune succesorală.*

dezdăunare, v. *despăgubire; indemnizare.*

dezmembrăminte ale dreptului de proprietate, drepturi reale principale rezultate din separarea atributelor componente ale dreptului de proprietate. Nu desființează dreptul de proprietate, ci doar îl restrâng, în sensul că proprietarul este lipsit de exercițiul unora din atributele acestui drept. Aceste dezmembrăminte sunt: dreptul de uzufruct; dreptul de uz; dreptul de abitație; dreptul de servitute; dreptul de superficie. Ele pot viza numai dreptul de proprietate privată, fiind incompatibile cu dreptul de proprietate al statului, care nu este susceptibil de dezmembrare [v. și *nud proprietar; nuda proprietate*].

dezmoștenire, dispoziție de ultimă voință prin care testatorul înlătură de la moștenire pe unul din succesibilii a cărui vocație succesorală este creată de lege în temeiul calității sale de rudă sau soț supraviețuitor. **D.** poate avea loc numai cu privire la cotitatea disponibilă, iar nu și în ce privește rezerva succesorală stabilită de lege în beneficiul celui în cauză. **D.** se face prin testament și poate fi: directă (parțială sau totală), indirectă și cu titlu de sancțiune. **D.** indirectă se realizează atunci când testatorul instituie un legatar universal desemnat nominal, care va culege astfel întreaga cotitate disponibilă, în detrimentul moștenitorilor rezervatari, care vor primi numai drepturile lor succesorale rezervatare. Dacă după testator rămân numai moștenitori legali nerezervatari, prin instituirea legatarului universal aceștia sunt exheredați (dezmoșteniți). Cu privire la întreaga masă succesorală, devoluțiunea succesorală statornicită de lege este înlocuită printr-o devoluțiune succesorală decisă de testator. În cazul în care legatul prin care s-a făcut dezmoștenirea este caduc, anulat sau revocat, soluția trebuie desprinsă prin interpretarea voinței testatorului. Astfel, dacă acesta a înțeles să-i exheredeze pe moștenitorii nerezervatari sub condiția eficacității legatului, se va deschide moștenirea *ab intestat* numai în cazul când această condiție este

îndeplinită; dacă menţionata condiţie nu este îndeplinită şi deci legatul este lipsit de eficacitate, succesiunea va fi considerată în desherenţă (moştenitorii legali rămânând totuşi dezmoşteniţi) şi se va cuveni statului. **D.** directă este atunci când testatorul, fără a institui un legatar universal, declară expres, prin testament, voinţa sa de dezmoştenire. **D.** directă poate fi parţială sau totală. Este parţială dacă testatorul înlătură numai pe anumiţi moştenitori. În acest caz, voinţa testatorului nu anihilează voinţa legiuitorului, ci doar se completează cu ea, deoarece succesiunea va fi culeasă de către moştenitorii *ab intestat* şi în ce-i priveşte pe moştenitorii dezmoşteniţi. **D.** directă este totală atunci când testatorul dezmoşteneşte pe toţi moştenitorii săi. În acest caz, toţi moştenitorii fiind înlăturaţi prin voinţa testatorului, bunurile ce formează averea succesorală devin vacante, fiind atribuite, cu acest titlu, statului, în temeiul art. 680 C. civ. **D.** poate urmări, ca finalitate, fie restrângerea drepturilor moştenitorilor rezervatari numai la rezerva legală, fie excluderea moştenitorilor nerezervatari de la moştenire. Şi într-un caz, şi în celălalt, ea are caracter de sancţiune faţă de moştenitorii *ab intestat*. O asemenea **d.** sancţiune este nulă ori de câte ori tinde să evite anularea unor testamente sau dispoziţii testamentare contrare ordinii publice sau bunelor moravuri, cum ar fi cazul unui testament nul pentru neîndeplinirea condiţiilor de formă sau care este rezultatul captaţiei. Dimpotrivă, o asemenea **d.** este valabilă dacă urmăreşte, ca finalitate, asigurarea executării unor dispoziţii testamentare conforme cu exigenţele ordinii publice şi a bunelor moravuri.

dies interpellat pro hominem, locuţiune latină care se utilizează pentru a exprima regula că debitorul unei obligaţii comerciale şi, mai rar, al unei obligaţii civile, este pus de plin drept în întârziere prin simplul fapt al ajungerii acelei obligaţii la scadenţă [v. şi *dies non interpellat pro hominem*].

dies non interpellat pro hominem, locuţiune latină ce dă expresie regulii potrivit căreia în obligaţiile civile împlinirea scadenţei nu are ca efect punerea în întârziere de plin drept a debitorului, fiind necesară în acest scop o somaţie din partea creditorului său.

discont, termen ce desemnează diferenţa dintre preţul unui titlu la emisiune şi valoarea sa nominală, dacă preţul este mai mic decât valoarea nominală.

discontinuitatea posesiei, viciu al posesiei constând în exercitarea acesteia cu intermitenţe anormale. Nu se confundă cu întreruperea posesiei (care este o cauză de încetare a posesiei). Caracterul anormal al intermitenţei în exercitarea posesiei se apreciază de către instanţa de judecată, care va decide pornind de la situaţia concretă a bunului posedat. Sarcina probei incumbă celui ce pretinde că

posesia este lovită de acest viciu. **D.p.** are următoarele caractere juridice: *a)* este un viciu temporar, care încetează din momentul în care actele de stăpânire devin regulate potrivit naturii lucrului; *b)* este un viciu absolut, ceea ce implică posibilitatea invocării lui de către orice persoană interesată; *c)* se aplică, de regulă, la posesia imobilelor. În cazul posesiei mobilelor se poate aplica numai când nu operează principiul potrivit căruia posesia valorează titlu.

dispariție, v. *declararea dispariției.*

dispărut, 1. persoană fizică care, lipsind de la domiciliul său o perioadă mai îndelungată, este declarată dispărută prin hotărâre judecătorească, în situația în care a trecut cel puțin un an de la data ultimelor știri ce atestau că acea persoană era în viață; **2.** persoană fizică care a dispărut într-o împrejurare excepțională (precum fapte de război, accidente de cale ferată, incendiu, cutremur, inundații etc.) care îndreptățește a se presupune decesul. În condițiile legii, dispărutul poate fi declarat mort. În principiu, declararea judecătorească a dispariției constituie o condiție necesară și prealabilă a declarării judecătorești a morții. Proba datei ultimelor știri, ca și aceea a dispariției de la domiciliu poate fi făcută prin orice mijloace de dovadă. Atunci când ziua ultimelor știri despre cel care lipsește de la domiciliu nu se poate stabili, termenul de un an se va socoti de la sfârșitul lunii ultimelor știri, iar dacă nu se știe nici luna, de la sfârșitul anului calendaristic. Până când se constată moartea fizică a dispărutului sau, după caz, până când rămâne definitivă hotărârea judecătorească de declarare a morții acestuia, se prezumă că dispărutul este în viață. Dar dispariția este și rămâne totuși o realitate care impune luarea unor măsuri menite să ocrotească, deopotrivă, interesele copiilor celui dispărut și interesele patrimoniale ale acestuia. Potrivit art. 113 C. fam. și art. 40 alin. (1) din Legea nr. 272/2004, în cazul în care ambii părinți sunt dispăruți, copilul minor al acestora va fi pus sub tutelă. În armonie cu principiile consacrate de legislația noastră cu privire la ocrotirea minorilor, atunci când numai unul dintre părinți este dispărut, ocrotirea părintească se scindează și, ca urmare, drepturile și îndatoririle părintești referitoare la persoana și la bunurile copilului minor vor fi exercitate, în totalitatea lor, de către celălalt părinte. Dacă părintele rămas este decăzut din drepturile părintești sau se află într-o situație care, prin natura ei, să nu-i permită exercitarea efectivă a acestor drepturi (cum ar fi, de exemplu, exercitarea unei pedepse privative de libertate cu durată mai îndelungată, plecarea în străinătate pe o perioadă mai lungă, o maladie psihică gravă), instituirea tutelei pentru minorii rămași fără ocrotire părintească este obligatorie la fel ca atunci când ambii părinți sunt dispăruți. Cât privește ocrotirea intereselor dispăruților, legea

(art. 152 C. fam.) dispune că în acest scop autoritatea tutelară poate institui curatela ori de câte ori acesta nu a lăsat un mandatar general. Deschiderea curatelei, fiind o măsură de ocrotire referitoare la conservarea şi la administrarea patrimoniului celui dispărut, va fi luată numai atunci când un astfel de patrimoniu există. Legea îl socoteşte pe cel dispărut că este în viaţă, deopotrivă, înainte, cât şi după ce a intervenit hotărârea declarativă a dispariţiei sale. Ca urmare, dacă după declararea judecătorească a dispariţiei, dispărutul reapare sau se primesc veşti despre el că se află în viaţă, anularea acelei hotărâri nu prezintă niciun interes şi nu determină aplicarea altui statut juridic persoanei fizice. Totuşi, nici menţinerea ei în vigoare nu poate fi luată în considerare, deoarece o atare hotărâre consacră o incertitudine care, între timp, a fost substituită printr-o certitudine (certitudinea existenţei dispărutului).

dispozitiv de creare a semnăturii electronice, software şi/sau hardware configurate, utilizat pentru a implementa datele de creare a semnăturii electronice [v. şi *semnătură electronică; semnătură electronică extinsă*].

dispozitiv de verificare a semnăturii electronice, software şi/sau hardware configurate, utilizat pentru a implementa datele de verificare a semnăturii electronice [v. şi *semnătură electronică; semnătură electronică extinsă; date de creare a semnăturii electronice; dispozitiv securizat de creare a semnăturii eletronice*].

dispozitiv securizat de creare a semnăturii electronice, sintagmă ce desemnează acel dispozitiv de creare a semnăturii electronice care îndeplineşte cumulativ următoarele condiţii: *a)* datele de creare a semnăturii, utilizate pentru generarea acesteia, să poată apărea numai o singură dată şi confidenţialitatea acestora să poată fi asigurată; *b)* datele de creare a semnăturii, utilizate pentru generarea acesteia, să nu poată fi deduse; *c)* semnătura să fie protejată împotriva falsificării prin mijloacele tehnice disponibile la momentul generării acesteia; *d)* datele de creare a semnăturii să poată fi protejate în mod efectiv de către semnatar împotriva utilizării acestora de către persoane neautorizate; *e)* să nu modifice datele în formă electronică, care trebuie să fie semnate, şi nici să nu împiedice ca acestea să fie prezentate semnatarului înainte de finalizarea procesului de semnare [v. şi *semnătură electronică; semnătură electronică extinsă*].

distribuire, (în sensul Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe) vânzarea sau orice alt mod de transmitere, cu titlu oneros ori gratuit, a originalului sau a copiilor unei opere, precum şi oferirea publică a acestora. Dreptul de **d.** se epuizează odată cu prima vânzare sau cu primul transfer de drept de proprietate asupra originalului ori a copiilor unei opere,

pe piaţa internă, de către titularul de drepturi sau cu consimţământul acestuia [v. şi *drept de autor*].

dividende, beneficii obţinute prin activitatea unei societăţi comerciale şi care sunt destinate a fi împărţite între asociaţi. Se stabilesc luându-se în considerare beneficiul net, adică excedentul activului asupra pasivului, după ce au fost deduse cheltuielile şi cotele destinate fondului de rezervă şi amortizare. Pentru a se plăti **d.** trebuie să fie îndeplinite următoarele condiţii: să existe beneficii reale, şi nu o simplă reevaluare a activului; beneficiile să fie constatate printr-un bilanţ întocmit cu respectarea formelor legale, aprobat de adunarea generală; cuantumul beneficiilor să fie stabilit prin contractul de societate sau în modul arătat prin statut. Din momentul stabilirii lor prin hotărârea adunării generale a societăţii comerciale, ele devin drepturi de creanţă exigibile ale asociaţilor împotriva societăţii respective. În caz de faliment, asociaţii se vor înscrie cu aceste creanţe, ca orice creditor al societăţii, la masa credală.

divizarea persoanei juridice, formă de reorganizare a persoanelor juridice constând în împărţirea patrimoniului unei persoane juridice şi transmiterea fracţiunilor patrimoniale astfel obţinute către una sau mai multe asemenea persoane, existente sau care iau fiinţă cu această ocazie. **D.p.j.** poate fi: *a)* totală, atunci când întregul patrimoniu al persoanei supuse divizării se împarte şi se transmite, pe fracţiuni, către două sau mai multe alte persoane; cu acest prilej se produce, ca efect, încetarea activităţii persoanei juridice divizate, drepturile şi obligaţiile care i-au aparţinut fiind preluate de persoanele juridice primitoare ale fracţiunilor de patrimoniu; *b)* parţială, în cazul în care are loc numai desprinderea unei părţi din patrimoniul persoanei supuse divizării, care se transmite către una sau mai multe alte persoane juridice; în acest caz persoana juridică afectată de divizarea parţială continuă să fiinţeze, dar cu un patrimoniu diminuat. Indiferent dacă este totală sau parţială, **d.p.j.** operează o transmisiune cu titlu universal, spre deosebire de comasare, care comportă în oricare din formele sale (absorbţie sau fuziune) o transmisiune universală. Persoana sau persoanele juridice dobânditoare răspund faţă de creditorii persoanei juridice divizate proporţional cu valoarea activului primit. În ce priveşte contractele în curs de executare, transmisiunea lor este supusă principiului că fiecare dintre ele trebuie să fie transmis în întregime şi nefracţionat către una din persoanele juridice dobânditoare ale fracţiunilor de patrimoniu.

divizibilitatea obligaţiilor, principiu ce domină materia obligaţiilor, potrivit căruia drepturile de creanţă şi obligaţiile corelative lor se divid de plin drept atunci când aparţin sau incumbă mai multor persoane. Acest principiu are

incidenţă atât în cazul raporturilor juridice obligaţionale care de la început (din chiar momentul naşterii lor) au fie mai mulţi debitori, fie mai mulţi creditori, fie mai mulţi creditori şi mai mulţi debitori, cât şi în cazul raporturilor juridice obligaţionale care iniţial se stabilesc între un singur creditor şi un singur debitor, dar ulterior, ca urmare a decesului unuia dintre ei sau a ambilor subiecţi de drept participanţi, creanţa sau, după caz, datoria, ori şi creanţa şi datoria revin unei pluralităţi de moştenitori. **D.o.** comportă următoarele efecte: *a)* când sunt mai mulţi debitori, fiecare dintre ei poate fi urmărit de creditor numai pentru partea sa de datorie, *b)* dacă sunt mai mulţi creditori, fiecare poate urmări pe debitor numai pentru partea sa de creanţă; *c)* în cazul în care unul dintre debitori devine insolvabil, creditorul nu poate urmări pe ceilalţi debitori pentru partea celui insolvabil; *d)* punerea în întârziere a debitorului sau întreruperea prescripţiei făcută de unul dintre creditori nu profită şi celorlalţi creditori, întrucât în cazul obligaţiei divizibile fiecare creditor acţionează exclusiv în apărarea propriilor interese; tot astfel, punerea în întârziere a unui debitor, ca şi întreruperea prescripţiei faţă de un debitor nu produce efecte faţă de ceilalţi debitori [v. şi *solidaritate; divizibilitate*].

divorţ, mod de desfacere a căsătoriei pe cale judecătorească atunci când, datorită unor motive temeinice, raporturile dintre soţi sunt grav vătămate şi continuarea căsătoriei nu mai este posibilă. **D.** se poate pronunţa fie din vina exclusivă a pârâtului (dacă instanţa constată că motivele temeinice care fac cu neputinţă continuarea căsătoriei sunt imputabile acestuia), fie din vina ambilor soţi (în acele cazuri în care instanţa constată şi în sarcina reclamantului o culpă atât de gravă, încât ea singură ar fi suficientă să legitimeze desfacerea căsătoriei în eventualitatea că pârâtul ar face o asemenea cerere). **D.** se poate pronunţa şi numai pe baza acordului ambilor soţi, dacă sunt îndeplinite următoarele condiţii: *a)* până la data cererii de divorţ a trecut cel puţin un an de la încheierea căsătoriei; *b)* nu există copii minori rezultaţi din căsătorie. Oricare dintre soţi poate cere divorţul atunci când starea sănătăţii sale face imposibilă continuarea căsătoriei. Reclamantul nu poate invoca în sprijinul acţiunii sale propria-i culpă şi nici fapte sau împrejurări ce ţin de conduita sa. **D.** este supus unei proceduri speciale care a fost astfel reglementată încât să servească interesului general al ocrotirii căsătoriei. Căsătoria se consideră desfăcută pe data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătoreşti prin care s-a pronunţat divorţul. **D.** produce efecte multiple, care vizează întregul complex de relaţii personale şi patrimoniale ce se stabilesc între soţi, între părinţi şi copii, precum şi între soţi şi terţe persoane, ca urmare a căsătoriei. Indiferent însă

de domeniul de relații la care se referă, aceste efecte se produc numai pentru viitor, nu au caracter retroactiv, deosebindu-se astfel esențial de efectele nulității căsătoriei [v. și *căsătorie putativă; efectele divorțului*].

dizolvarea persoanei juridice, operațiune juridică care produce efecte juridice întotdeauna numai asupra unei singure entități juridice colective și urmărește ca finalitate încetarea, în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, a unei persoane juridice de tip asociativ sau a altei entități juridice colective asimilate cu aceasta. Legea prevede în mod expres cazurile de dizolvare. Ele sunt consacrate atât în reglementarea cu caracter general a persoanelor juridice, cât și prin actele normative care stabilesc statutul legal al diferitelor categorii de persoane juridice. Astfel, Decretul nr. 31/1954 prevede, în art. 45 alin. (1), următoarele cazuri de dizolvare a organizațiilor cooperatiste și a altor organizații obștești: împlinirea termenului pentru care a fost constituită persoana juridică; realizarea scopului avut în vedere la înființarea acesteia; imposibilitatea realizării scopului respectiv; scopul urmărit sau mijloacele întrebuințate pentru realizarea lui au devenit contrare legii ori regulilor de conviețuire socială; persoana juridică urmărește un alt scop decât cel declarat; numărul membrilor a scăzut sub numărul limită stabilit de lege, actul de înființare sau statut, iar din alin. (3) al aceluiași articol mai rezultă un caz de dizolvare, respectiv în temeiul hotărârii adunării generale, care a fost recunoscută de organul competent. Legea specială adaugă și alte cauze, ca de exemplu: când din cauza insolvabilității societatea nu își mai poate continua activitatea; când organele de direcțiune și administrațiune nu mai pot fi constituite în conformitate cu statutele; când deciziile adunării generale sunt luate cu violarea dispozițiilor statutare; când dizolvarea se decide de puterea executivă; când este vorba de faliment, reducerea capitalului social sau micșorarea capitalului social sub minimul legal etc. Legea societăților comerciale reglementează cauze generale și cauze speciale de dizolvare. Cele dintâi se numesc generale deoarece antrenează dizolvarea oricărei societăți comerciale, indiferent de forma ei juridică. Ele sunt: trecerea timpului stabilit pentru durata societății; imposibilitatea realizării obiectului de activitate al societății sau realizarea acestuia; declararea nulității societății; hotărârea adunării generale; hotărârea tribunalului, la cererea oricărui asociat, pentru motive temeinice, precum neînțelegerile grave dintre asociați, care împiedică funcționarea societății; falimentul societății, precum și alte cauze prevăzute de lege sau de actul constitutiv al societății. În cazul expirării duratei, asociații trebuie să fie consultați cu cel puțin 3 luni înainte de expirarea duratei

societății, cu privire la eventuala prelungire a acesteia. Dacă nu s-a efectuat o asemenea consultare, la cererea oricăruia dintre asociați, tribunalul va putea dispune, prin încheiere, efectuarea consultării. Cauzele speciale de dizolvare sunt acele împrejurări care produc numai dizolvarea unui anumit tip de societate comercială. Astfel, societățile pe acțiuni se dizolvă: *a)* dacă în urma unor pierderi, activul net al societății, determinat ca diferență între totalul activelor și totalul datoriilor acesteia, s-a diminuat la mai puțin de jumătate din valoarea capitalului social subscris, iar adunarea generală extraordinară hotărăște dizolvarea societății; *b)* în cazul în care societatea are mai puțin de doi acționari pe o perioadă mai lungă de 9 luni și se solicită instanței dizolvarea acesteia; dizolvarea poate fi cerută de orice persoană interesată; în acest ultim caz, societatea nu va fi dizolvată dacă, până la rămânerea irevocabilă a hotărârii judecătorești de dizolvare, numărul minim de acționari prevăzut de lege este reconstituit. Societățile în nume colectiv sau cu răspundere limitată se dizolvă prin falimentul, incapacitatea, excluderea, retragerea sau decesul unuia dintre asociați, când datorită acestor cauze, numărul asociaților s-a redus la unul singur; se exceptează cazul când în actul constitutiv există clauză de continuare cu moștenitorii sau când asociatul rămas hotărăște continuarea existenței societății sub forma societății cu răspundere limitată cu asociat unic; cauzele speciale de dizolvare menționate primesc aplicare și în cazul societății în comandită simplă sau în comandită pe acțiuni, ori de câte ori ele privesc pe singurul asociat comanditat sau asociat comanditar. Dizolvarea societății comerciale trebuie să fie înscrisă în registrul comerțului și publicată în Monitorul Oficial al României. Dizolvarea are ca efect deschiderea procedurii lichidării. Dizolvarea are loc fără lichidare în cazul fuzionării, al divizării totale a societății sau în alte cazuri prevăzute de lege. După modul cum operează, se distinge între dizolvarea de drept a persoanei juridice și dizolvarea în temeiul unui act al organului competent. În funcție de natura ori caracterul cauzelor, dizolvarea poate fi voluntară și silită (forțată). În majoritatea situațiilor dizolvarea este voluntară, adică este hotărâtă prin voința acesteia exprimată inițial în actul de înființare sau printr-o decizie luată la sfârșitul existenței entității respective. Dizolvarea forțată sau silită are loc în cazul încălcării unor norme legale imperative referitoare la scopul persoanei juridice și la mijloacele folosite pentru realizarea scopului. Principalul efect al dizolvării este intrarea persoanei juridice în lichidare în vederea transformării activului în numerar și a plății pasivului [v. și *lichidarea persoanei juridice*].

dizolvarea societății comerciale, mod de încetare a activității normale a societății comerciale, **d.s.c.** intervine atât pentru cauze generale de dizolvare (valabile pentru orice societate comercială), cât și pentru cauze speciale de dizolvare (valabile numai pentru anumite societăți comerciale cu care sunt compatibile). Cele dintâi se numesc generale, deoarece antrenează dizolvarea oricărei societăți comerciale, indiferent de forma ei juridică. Legea nr. 31/1990, republicată, reglementează, în art. 227, următoarele cauze generale de dizolvare: *a)* trecerea timpului stabilit pentru durata societății; *b)* imposibilitatea realizării obiectului de activitate al societății sau realizarea acestuia; *c)* declararea nulității societății; *d)* hotărârea adunării generale; *e)* hotărârea tribunalului, la cererea oricărui asociat, pentru motive temeinice, precum neînțelegerile grave dintre asociați, care împiedică funcționarea societății; *f)* falimentul societății; *g)* alte cauze prevăzute de lege sau de actul constitutiv al societății. În cazul prevăzut la lit. a), asociații trebuie să fie consultați de către consiliul de administrație, respectiv de directorat, cu cel puțin 3 luni înainte de expirarea duratei societății, cu privire la eventuala prelungire a acesteia. În lipsă, la cererea oricăruia dintre asociați, tribunalul va putea dispune, prin încheiere, efectuarea consultării. Cauzele speciale de dizolvare sunt prevăzute în art. 228 și art. 229 din aceeași lege. Astfel, societățile pe acțiuni se dizolvă: *a)* dacă în urma unor pierderi, activul net al societății, determinat ca diferență între totalul activelor și totalul datoriilor acesteia, s-a diminuat la mai puțin de jumătate din valoarea capitalului social subscris, iar adunarea generală extraordinară hotărăște dizolvarea societății; *b)* în cazul în care societatea are mai puțin de doi acționari pe o perioadă mai lungă de 9 luni și se solicită instanței dizolvarea acesteia; dizolvarea poate fi cerută de orice persoană interesată; în acest ultim caz, societatea nu va fi dizolvată dacă, până la rămânerea irevocabilă a hotărârii judecătorești de dizolvare, numărul minim de acționari prevăzut de lege este reconstituit. Societățile în nume colectiv sau cu răspundere limitată se dizolvă prin falimentul, incapacitatea, excluderea, retragerea sau decesul unuia dintre asociați, când datorită acestor cauze, numărul asociaților s-a redus la unul singur; se exceptează cazul când în actul constitutiv există clauză de continuare cu moștenitorii sau când asociatul rămas hotărăște continuarea existenței societății sub forma societății cu răspundere limitată cu asociat unic; cauzele speciale de dizolvare menționate primesc aplicare și în cazul societății în comandită simplă sau în comandită pe acțiuni, ori de câte ori ele privesc pe singurul asociat comanditat sau asociat comanditar. Dizolvarea societății comerciale trebuie să fie înscrisă în registrul comerțului și publicată în Monitorul Oficial al României.

dobândă, 1. sumă de bani stabilită în contractul de împrumut cu dobândă, pe care debitorul împrumutat o datorează creditorului împrumutător pentru folosinţa temporară a sumei de bani împrumutate; **2.** sumă de bani ce reprezintă daunele-interese moratorii pe care le datorează debitorul pentru repararea prejudiciului cauzat creditorului prin simpla întârziere în executarea obligaţiei sale având ca obiect plata unei sume de bani. Obligaţiile de acest gen nu comportă în sarcina creditorului îndatorirea de a proba că întârzierea debitorului în executarea obligaţiei sale asumate contractual i-a produs o pagubă materială, deoarece o asemenea împrejurare este prezumată de lege, iar cuantumul daunelor-interese moratorii datorate de debitor coincide, ca valoare, cu dobânda stipulată de părţi prin contractul lor. Potrivit art. 1088 C. civ., daunele-interese pentru neexecutare nu pot cuprinde decât dobânda legală. În caz contrar, clauza respectivă este de drept lovită de nulitate absolută, iar creditorul pierde dreptul de a pretinde de la debitor dobânda legală. Prin Decretul nr. 311/1954, abrogat expres prin Legea nr. 7/1998, această dobândă fusese stabilită la 6% pe an. În prezent, dobânda legală este reglementată de O.G. nr. 9/2000, care stabileşte principiul potrivit căruia părţile sunt libere să stabilească în convenţii rata dobânzii, pentru întârzierea la plata unei obligaţii băneşti (art. 1). În raporturile civile, dobânda stabilită de părţi nu poate depăşi dobânda legală cu mai mult de 50% pe an [art. 5 alin. (1)]. Atunci când obligaţia este purtătoare de dobânzi fără a se indica rata acesteia, atunci urmează a se plăti dobânda legală (art. 2). Ordonanţa prevede că dobânda comercială legală este la nivelul dobânzii de referinţă, astfel cum aceasta este stabilită de Banca Naţională a României, iar pentru toate celelalte situaţii dobânda legală este la nivelul dobânzii de referinţă a Băncii Naţionale a României diminuat cu 20% (art. 3). În raporturile juridice de comerţ exterior sau în alte relaţii economice internaţionale, atunci când este aplicabilă legea română şi când plata a fost convertită într-o monedă străină, dobânda legală este de 6% pe an (art. 4). Dobânda trebuie să fie stabilită prin act scris. În lipsa acestuia, se datorează numai dobânda legală [art. 5 alin. (2)]. Plata dobânzilor se poate efectua anticipat pe cel mult 6 luni, iar dobânda astfel încasată rămâne creditorului, indiferent de variaţiile ei ulterioare (art. 7). În principiu, dobânda se calculează numai asupra cuantumului sumei împrumutate. Totuşi, dobânzile se pot capitaliza şi pot produce alte dobânzi în temeiul unei convenţii speciale încheiate în acest sens, după scadenţa lor, dar numai pentru dobânzi datorate pe cel puţin un an de zile (art. 8 şi art. 9). Obligaţia de a plăti o dobândă mai mare decât cea stabilită în condiţiile arătate, în raporturile de drept civil,

este nulă de drept (art. 9). În cazurile expres prevăzute de lege, precum: în materie de fidejusiune, de societate, de cambie etc., creditorul poate pretinde, pe lângă dobânda legală, şi daune-interese moratorii, în completare.

dobândă la dobândă, v. *anatocism.*

dobândirea dreptului de proprietate asupra unui bun mobil, prin posesia de bună-credinţă, consecinţă juridică ce dă expresie regulii că, în materie mobiliară, posesiunea valorează titlu, statornicită de lege în beneficiul aceluia care, deţinând un bun mobil, exercită asupra lui o posesie de bună-credinţă. Potrivit legii, în această materie, aparenţa de proprietate produce acelaşi efect ca şi realitatea, dacă sunt îndeplinite următoarele condiţii: *a)* proprietarul să se fi desesizat de bunăvoie de lucrul său, încredinţându-l unei alte persoane (comodatar, depozitar, creditor gajist etc.); *b)* detentorul precar, abuzând de încrederea acordată de proprietar sau, după caz, un moştenitor aparent să fi înstrăinat lucrul respectiv unui terţ; *c)* terţul subdobânditor să exercite asupra lucrului o posesie reală, utilă şi neechivocă; *d)* bunul posedat să fie un lucru mobil corporal, considerat în individualitatea sa, care să nu fie supus vreunei clauze de inalienabilitate; ca urmare, posesia exercitată asupra unei universalităţi (de exemplu, o succesiune) nu duce la dobândirea pe această cale a proprietăţii vreunui bun mobil din cuprinsul acesteia, privit în individualitatea sa; tot astfel, bunurile inalienabile nu pot fi, nici ele, dobândite pe această cale; sunt însă susceptibile de a fi dobândite astfel şi unele bunuri necorporale, şi anume banii şi titlurile la purtător; *e)* posesorul lucrului mobil corporal să fie de bună-credinţă, adică să nu ştie că a dobândit acel bun de la un *non dominus* sau că actul prin care bunul fusese dobândit de către antecesorul său era viciat (lovit de nulitate absolută ori supus rezoluţiei, rezilierii sau resciziunii); buna-credinţă se prezumă până la proba contrară, care poate fi făcută prin orice mijloc de dovadă; nu se cere să existe un just titlu ca element distinct, autonom de elementul bunei-credinţe, ceea ce înseamnă că un act viciat sau chiar un titlu putativ este suficient pentru ca să existe buna-credinţă. Nu pot fi dobândite prin posesie de bună-credinţă bunurile mobile aparţinând exclusiv proprietăţii publice, situaţie în care statul şi unităţile administrativ-teritoriale se bucură de o prezumţie absolută de proprietate.

dobândirea posesiunii moştenirii, v. şi *sezină; predarea legatelor.*

document electronic, orice date în formă electronică, altele decât programe sau fişiere, care sunt destinate a fi utilizate în această formă electronică, fără a fi salvată pe suport material, deşi acest lucru ar fi posibil.

dol, 1. viciu de consimțământ concretizat în inducerea în eroare a unei persoane cu ajutorul unor mijloace viclene sau dolosive, pentru a o determina să încheie un anumit act juridic (contract). În esență, **d.** este o eroare provocată, iar nu spontană, ca în cazul erorii propriu-zise. Atunci când mijloacele viclene întrebuințate de către una din părți sunt determinante pentru încheierea actului juridic încât cealaltă parte nu ar fi contractat dacă nu era victima acestor mijloace dolosive, **d.** constituie cauză de nulitate a convenției. **D.** nu se prezumă, ci trebuie dovedit de către persoana împotriva căreia a fost exercitat. În funcție de consecințele pe care le are asupra valabilității actului juridic, **d.** poate fi principal sau incident. Ca structură, **d.** este alcătuit din două elemente, și anume: un element obiectiv, material, constând în utilizarea de mijloace viclene, frauduloase (mașinațiuni, manopere frauduloase, șiretenii) în scopul de a induce în eroare; un element subiectiv, intențional, constând în intenția de a induce în eroare o persoană, pentru a o determina să încheie un anumit act juridic civil. Cât privește elementul obiectiv al dolului, acesta se poate concretiza fie într-o acțiune pozitivă (fapt comisiv), fie într-o acțiune negativă (fapt omisiv), după caz. În domeniul liberalităților, de exemplu, faptul comisiv se materializează, în practică, sub forma captației sau sugestiei și constă în speculare afecțiunii sau pasiunii unei persoane pentru a o determina să facă o donație sau un legat. Atunci când **d.** se realizează printr-un fapt omisiv, suntem în prezența unui **d.** prin reticență, care se concretizează prin ascunderea față de cealaltă parte ori prin neaducerea la cunoștință a unei împrejurări esențiale pe care aceasta ar fi trebuit să o cunoască. Referitor la elementul subiectiv al dolului, jurisprudența a statuat că: provocarea unei erori din neglijență, fără rea-credință, nu constituie dol; lipsa discernământului și dolul se exclud. **D.** constituie viciu de consimțământ atunci când îndeplinește cumulativ două condiții minimale, și anume: să fie determinant pentru încheierea actului juridic și să provină de la celălalt contractant. Caracterul determinant al **d.** se realizează atunci când mijloacele dolosive au fost de așa natură încât, în lipsa acestora, cealaltă parte nu ar fi contractat. Această împrejurare urmează a se aprecia *in concreto*, adică după un criteriu subiectiv, ținându-se seama de experiența de viață, gradul de pregătire, natura profesiei și alte date personale ale celui care se pretinde victimă a unui dol. Cât privește condiția ca **d.** să provină de la celălalt contractant, în contractele bilaterale, aceasta este îndeplinită și în următoarele două ipoteze: când dolul provine de la un terț și partenerul contractual are cunoștință despre o atare împrejurare; când dolul provine de la reprezentantul partenerului contractual. Deși din această cerință ar

rezulta că **d.** este aplicabil doar actelor juridice bilaterale, dolul (sub forma captaţiei sau sugestiei) poate fi întâlnit şi în cazul testamentului, care este un act juridic unilateral, situaţie în care nu mai este necesară îndeplinirea acestei condiţii. Proba dolului incumbă celui care invocă existenţa lui. **D.** este un fapt juridic şi, ca urmare, poate fi probat prin orice mijloc de dovadă, inclusiv martori sau prezumţii simple [v. şi *dol principal; dol incidental; dol prin reticenţă*]; **2.** formă a culpei debitorului în neexecutarea obligaţiei sale contractuale, caracterizată prin intenţie sau rea-voinţă. Răspunderea contractuală a debitorului este mai severă în cazul **d.** decât în cel al culpei.

dol incident (dolus incidens), varietate de dol care se distinge prin aceea că vizează elemente cu rol nedeterminant pentru încheierea actului juridic civil (contractului). De aceea, el nu afectează validitatea actului juridic respectiv. Totuşi, **d.i.** nu este lipsit de orice sancţiune juridică. Partea lezată poate cere o reducere a contravalorii prestaţiei pe care şi-a asumat-o, dacă este cazul [v. şi *dol; dol principal*].

doi principal (dolus dans causam contractui), varietate de dol ce se distinge prin aceea că vizează elemente cu rol determinant la încheierea actului juridic civil (contractului) şi antrenează anulabilitatea lui. **D.p.** viciază voinţa juridică a contractantului în cauză, alterându-i grav reprezentarea circumstanţelor de fapt şi de drept în considerarea cărora se obligă. Condiţiile, structura şi efectele **d.p.** sunt cele ce caracterizează dolul ca viciu de consimţământ [v. şi *dol*].

dol prin reticenţă, varietate de dol caracterizată prin aceea că elementul obiectiv din structura sa constă într-un fapt omisiv (inacţiune) concretizat în ascunderea de către una dintre părţile contractului ori în necomunicarea celeilalte părţi a unei împrejurări esenţiale ce era necesar să fie cunoscută de aceasta pentru formarea unei corecte reprezentări a circumstanţelor de fapt şi de drept ale încheierii actului juridic civil (contractului). **D.r.**, în esenţa sa, este dol principal, dar se poate înfăţişa şi ca dol incident, atunci când faptul de omisiune se referă la o circumstanţă mai puţin relevantă pentru formarea corectei reprezentări a celuilalt contractant cu ocazia încheierii contractului [v. şi *dol; dol principal; dol incident*].

dolus bonus, sintagmă latină prin care se desemnează întrebuinţarea de către un contractant, cu ocazia încheierii contractului, de manopere viclene care, în general, sunt admise în practica de încheiere a contractelor, fiind lipsite de gravitatea necesară să le facă susceptibile de a vicia consimţământul celuilalt contractant. Au acest caracter: exagerarea în scop de reclamă a parametrilor calitativi ai mărfii oferite spre vânzare; ascunderea deliberată a unor defecte ale

mărfii sau neevidenţierea lor expresă în condiţiile în care partenerul contractual era în măsură să le constate singur, cu uşurinţă etc. [ant. *dolus malus*; v. şi *dol; dol principal; dol incident; dol prin reticenţă*].

domeniu public, sintagmă care, potrivit legii (nr. 213/1998), desemnează totalitatea bunurilor care formează obiectul dreptului de proprietate publică ce aparţine statului sau unităţilor administrativ-teritoriale. Intră în componenţa **d.p.** bunurile care, conform legii sau prin natura lor, sunt de uz sau de interes public. Statul sau unităţile administrativ-teritoriale exercită posesia, folosinţa şi dispoziţia asupra bunurilor care alcătuiesc domeniul public în limitele şi în condiţiile legii. **D.p.** este alcătuit din bunurile prevăzute de art. 136 alin. (3) din Constituţia României, republicată: bogăţiile de interes public ale subsolului, spaţiul aerian, apele cu potenţial energetic valorificabil, de interes naţional, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice şi ale platoului continental, precum şi alte bunuri stabilite de legea organică; din bunurile stabilite în anexa care face parte integrantă din Legea nr. 213/1998 şi din orice alte bunuri care, potrivit legii sau prin natura lor, sunt de uz sau de interes public şi sunt dobândite de stat sau de unităţile administrativ-teritoriale prin modurile prevăzute de lege. De asemenea, fac parte din **d.p.** şi bunurile de uz şi de interes public dobândite de stat în perioada 6 martie 1945 – 22 decembrie 1989, dacă au intrat în proprietatea statului în temeiul unui titlu valabil, cu respectarea Constituţiei, a tratatelor internaţionale la care România este parte şi a legilor în vigoare la data preluării lor de către stat. Astfel, **d.p.** cuprinde bunurile ce alcătuiesc **d.p.** al statului, **d.p.** judeţean şi **d.p.** local al comunelor, oraşelor şi municipiilor. Bunurile din **d.p.** sunt inalienabile, insesizabile şi imprescriptibile, după cum urmează: *a)* nu pot fi înstrăinate; ele pot fi date numai în administrare, concesionate sau închiriate, în condiţiile legii; *b)* nu pot fi supuse executării silite şi asupra lor nu se pot constitui garanţii reale; *c)* nu pot fi dobândite de către alte persoane prin uzucapiune sau prin efectul posesiei de bună-credinţă asupra bunurilor mobile. Actele juridice încheiate cu încălcarea prevederilor legale referitoare la regimul juridic al bunurilor din domeniul public sunt lovite de nulitate absolută. Bunurile din **d.p.** pot fi date, după caz, în administrarea regiilor autonome, a prefecturilor, a autorităţilor administraţiei publice centrale şi locale, a altor instituţii publice de interes naţional, judeţean sau local. Darea în administrare se realizează, după caz, prin hotărâre a Guvernului sau a consiliului judeţean, respectiv a Consiliului General al Municipiului Bucureşti sau a consiliului local. Titularul dreptului de administrare poate să posede, să folosească bunul şi să dispună de acesta, în

condiţiile actului prin care i-a fost dat bunul în administrare. Servituţile asupra bunurilor din **d.p.** sunt valabile numai în măsura în care aceste servituţi sunt compatibile cu uzul sau interesul public căruia îi sunt destinate bunurile afectate. Bunurile care fac parte din **d.p.** pot fi închiriate. Această închiriere este supusă aprobării, după caz, prin hotărâre a Guvernului, a consiliului judeţean, a Consiliului General al Municipiului Bucureşti sau a consiliului local, iar contractul de închiriere trebuie să cuprindă clauze de natură să asigure exploatarea bunului închiriat, potrivit specificului acestuia. Contractul de închiriere se poate încheia, după caz, cu orice persoană fizică sau juridică, română sau străină, de către titularul dreptului de proprietate sau de administrare. Concesionarea sau închirierea bunurilor proprietate publică se face prin licitaţie publică sau prin negociere directă, în condiţiile legii. Sumele încasate din închirierea sau din concesionarea bunurilor proprietate publică se fac, după caz, venit la bugetul statului sau la bugetele locale. În cazul în care contractul de închiriere se încheie de către titularul dreptului de administrare, acesta are dreptul să încaseze din chirie o cotă-parte între 20-50%, stabilită, după caz, prin hotărâre a Guvernului, a consiliului judeţean, a Consiliului General al Municipiului Bucureşti sau a consiliului local prin care s-a aprobat închirierea. Statul şi unităţile administrativ-teritoriale pot da imobile din patrimoniul lor, în folosinţă gratuită, pe termen limitat, persoanelor juridice fără scop lucrativ, care desfăşoară o activitate de binefacere sau de utilitate publică, ori serviciilor publice [v. şi *drept de proprietate publică*].

domeniul privat al statului sau al unităţilor administrativ-teritoriale, expresie care, potrivit legii (nr. 213/1998), desemnează totalitatea bunurilor ce formează obiectul dreptului de proprietate privată al statului sau al unităţilor administrativ-teritoriale şi care nu aparţin domeniului public. Asupra acestor bunuri statul sau unităţile administrativ-teritoriale au un drept de proprietate privată. Dreptul de proprietate privată al statului sau al unităţilor administrativ-teritoriale asupra bunurilor din domeniul privat este supus regimului juridic de drept comun, dacă legea nu dispune altfel. Fac parte din **d.p.s.u.a.-t.** şi bunurile dobândite de stat în perioada 6 martie 1945 – 22 decembrie 1989, dacă au intrat în proprietatea statului în temeiul unui titlu valabil, cu respectarea Constituţiei, a tratatelor internaţionale la care România este parte şi a legilor în vigoare la data preluării lor de către stat şi dacă prin natura lor sau potrivit legii, nu se includ în domeniul public. Bunurile preluate de stat fără un titlu valabil, inclusiv cele obţinute prin vicierea consimţământului, pot fi revendicate de foştii proprietari sau de succesorii acestora, dacă nu fac obiectul unor

legi speciale de reparaţie. Stabilirea valabilităţii titlului este de competenţa instanţelor judecătoreşti [v. şi *domeniu public*].

domeniul public al statului sau al unităţilor administrativ-teritoriale, v. şi *domeniul public al statului; domeniul public al judeţelor; domeniul public local al comunelor, oraşelor şi municipiilor.*

domeniul public al judeţelor, segment al domeniului public, care cuprinde următoarele categorii de bunuri: *1.* drumurile judeţene; *2.* terenurile şi clădirile în care îşi desfăşoară activitatea consiliul judeţean şi aparatul propriu al acestuia, precum şi instituţiile publice de interes judeţean, cum sunt: biblioteci, muzee, spitale judeţene şi alte asemenea bunuri, dacă nu au fost declarate de uz sau de interes naţional sau local; *3.* reţelele de alimentare cu apă realizate în sistem zonal sau microzonal, precum şi staţiile de tratare cu instalaţiile, construcţiile şi terenurile aferente acestora. Totodată, **d.p.j.** mai cuprinde şi orice alte bunuri de interes sau de uz public judeţean, declarate ca atare prin hotărâre a consiliului judeţean, dacă nu sunt declarate prin lege bunuri de interes sau de uz public naţional [v. şi *domeniu public; domeniul public al statului; domeniul public local al comunelor, oraşelor şi municipiilor*].

domeniul public al statului, segment al domeniului public format din: *1.* bogăţiile de orice natură ale subsolului, în stare de zăcământ; *2.* spaţiul aerian; *3.* apele de suprafaţă, cu albiile lor minore, malurile şi cuvetele lacurilor, apele subterane, apele maritime inferioare, faleza şi plaja mării, cu bogăţiile lor naturale şi cu potenţialul energetic valorificabil, marea teritorială şi fundul apelor maritime, căile navigabile inferioare; *4.* pădurile şi terenurile destinate împăduririlor, cele care servesc nevoilor de cultură, de producţie ori de administraţie silvică, iazurile, albiile pâraielor, precum şi terenurile neproductive incluse în amenajările silvice, care fac parte din fondul forestier naţional şi nu sunt proprietate privată; *5.* terenurile care au aparţinut domeniului public al statului înainte de 6 martie 1945; terenurile obţinute prin lucrări de îndiguiri, de desecări şi de combatere a eroziunii solului; terenurile institutelor şi staţiunilor de cercetări ştiinţifice şi ale unităţilor de învăţământ agricol şi silvic, destinate cercetării şi producerii de seminţe şi de material săditor din categoriile biologice şi de animale de rasă; *6.* parcurile naţionale; *7.* rezervaţiile naturale şi monumentele naturii; *8.* patrimoniul natural al Rezervaţiei Biosferei Delta Dunării; *9.* resursele naturale ale zonei economice şi ale platoului continental, împreună cu platoul continental; *10.* infrastructura căilor ferate, inclusiv tunelurile şi lucrările de artă; *11.* tunelurile şi casetele de metrou, precum şi instalaţiile aferente acestora; *12.* drumurile naţionale – autostrăzi, drumurile

expres, drumuri naţionale europene, principale, secundare; *13.* canalele navigabile, cuvetele canalului, construcţiile hidrotehnice aferente canalului, ecluzele, apărările şi consolidările de maluri şi talazuri, zonele de siguranţă de pe malurile canalului, drumurile de acces şi teritoriile pe care sunt realizate acestea; *14.* reţelele de transport al energiei electrice; *15.* spectre de frecvenţă şi reţele de transport şi de distribuţie de telecomunicaţii; *16.* canale magistrale şi reţele de distribuţii pentru irigaţii, cu prizele aferente; *17.* conductele de transport al ţiţeiului, al produselor petroliere şi al gazelor naturale; *18.* lacurile de acumulare şi barajele acestora, în cazul în care activitatea de producere a energiei electrice este racordată la sistemul energetic naţional, sau cele cu tranşe pentru atenuarea undelor de viitură; *19.* digurile de apărare împotriva inundaţiilor; *20.* lucrările de regularizare a cursurilor de ape; *21.* cantoanele hidrotehnice, staţiile hidrologice, meteorologice şi de calitate a apelor; *22.* porturile maritime şi fluviale, civile şi militare – terenurile pe care sunt situate acestea, diguri, cheiuri, alte construcţii hidrotehnice pentru acostarea navelor şi pentru alte activităţi din navigaţia civilă, bazine, drumuri tehnologice în porturi, monumente istorice aflate în porturi, cheiuri şi pereuri situate pe malul căilor navigabile, în afara incintelor portuare destinate activităţilor de navigaţie; *23.* terenurile destinate exclusiv instrucţiei militare; *24.* pichetele de grăniceri şi fortificaţiile de apărare a ţării; *25.* pistele de decolare, aterizare, căile de rulare şi platformele pentru îmbarcare-debarcare situate pe acestea şi terenurile pe care sunt amplasate; *26.* statuile şi monumentele declarate de interes public naţional; *27.* ansamblurile şi siturile istorice şi arheologice; *28.* muzeele, colecţiile de artă declarate de interes public naţional; *29.* terenurile şi clădirile în care îşi desfăşoară activitatea: Parlamentul, Preşedinţia, Guvernul, Ministerele şi celelalte organe de specialitate ale administraţiei publice centrale şi instituţiile publice subordonate acestora; instanţele judecătoreşti şi parchetele de pe lângă acestea; unităţi ale Ministerului Apărării Naţionale şi cele ale Ministerului de Interne, ale serviciilor publice de informaţii, precum şi cele ale Direcţiei Generale a Penitenciarelor, serviciile publice descentralizate ale ministerelor şi ale celorlalte organe de specialitate ale administraţiei publice centrale, precum şi prefecturile, cu excepţia celor dobândite din venituri proprii extrabugetare, care constituie proprietatea privată a acestora. Totodată, în alcătuirea domeniului public al statului mai intră şi alte bunuri de uz sau de interes public naţional, declarate ca atare prin lege [v. şi *domeniu public; domeniul public al judeţelor; domeniul public local al comunelor, oraşelor şi municipiilor*].

domeniul public local al comunelor, oraşelor şi municipiilor, segment al domeniului public, care este alcătuit din următoarele categorii de bunuri: *1.* drumurile comunale, vicinale şi străzile; *2.* pieţele publice comerciale, târgurile, oboarele şi parcurile publice, precum şi zonele de agrement; *3.* lacurile şi plajele care nu sunt declarate de interes public naţional sau judeţean; *4.* reţelele de alimentare cu apă, canalizare, termoficare, gaze, staţiile de tratare şi epurare a apelor uzate, cu instalaţiile, construcţiile şi terenurile aferente; *5.* terenurile şi clădirile în care îşi desfăşoară activitatea consiliul local şi primăria, precum şi instituţiile publice de interes local, cum sunt: teatrele, bibliotecile, muzeele, spitalele, policlinicile şi altele asemenea; *6.* locuinţele sociale; *7.* statuile şi monumentele, dacă nu au fost declarate de interes public naţional; *8.* bogăţiile de orice natură ale subsolului, în stare de zăcământ, dacă nu au fost declarate de interes public naţional; *9.* terenurile cu destinaţie forestieră, dacă nu fac parte din domeniul privat al statului şi dacă nu sunt proprietatea persoanelor fizice ori a persoanelor juridice de drept privat; *10.* cimitirele orăşeneşti şi comunale. Totodată, în **d.p.l.c.o.m.** se mai includ şi orice alte bunuri de uz sau de interes public local, declarate ca atare prin hotărâre a consiliului local, dacă nu sunt declarate prin lege bunuri de interes sau de uz public judeţean sau naţional [v. şi *domeniu public; domeniul public al judeţelor; domeniul public al statului*].

domiciliatar, terţ care, potrivit unei clauze speciale, numite de domiciliere, introduse în cuprinsul cambiei, este însărcinat să facă plata la scadenţă în locul indicat şi căruia, în caz de refuz al plăţii, i se adresează – sub sancţiunea decăderii din drepturile de regres – protestul pentru neplată.

domiciliu, atribut de individualizare în spaţiu a persoanei fizice, concretizat în dreptul personal nepatrimonial ce-i conferă acesteia facultatea de a-şi stabili, potrivit legii, locuinţa permanentă sau principală într-un anume loc, cu referire la care se produc unele consecinţe juridice. **D.** este un element spaţial de identificare a persoanei fizice, stabilind locul unde se află locuinţa statornică sau principală a acesteia. Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 97/2005 dispune, în acest sens, că **d.** persoanei fizice este la adresa la care aceasta declară că are locuinţa principală, iar Decretul nr. 31/1954 (art. 13) prevede că **d.** unei persoane fizice este acolo unde ea îşi are locuinţa statornică sau principală. Locuinţa constituie deci criteriul esenţial pentru definirea şi determinarea **d.** Dar nu orice locuinţă poate fi identificată cu **d.** persoanei fizice; casa locuită de o persoană este considerată uneori **d.** acesteia, alteori are altă semnificaţie. Pentru determinarea **d.** prezintă importanţă numai ceea ce legea numeşte locuinţă principală sau statornică a persoanei

fizice. În consecinţă, atunci când o persoană fizică are o singură locuinţă statornică, acea locuinţă va coincide cu **d.** ei, iar dacă persoana respectivă are mai multe locuinţe statornice, **d.** va coincide cu locul unde are locuinţa principală. Legea (art. 13 din Decretul nr. 31/1954) consacră principiul potrivit căruia stabilirea **d.** se face prin libera voinţă a persoanei, aceasta din urmă putându-şi alege locuinţa statornică sau principală acolo unde doreşte. Acest principiu trebuie înţeles şi interpretat în lumina textelor imperative ale actelor normative incidente în domeniu. Pentru ca **d.** să-şi poată îndeplini rolul de atribut de identificare trebuie să fie corect şi concret determinat. O persoană poată să aibă numai un **d.** concret, iar nu şi un **d.** în general. De aceea, reglementarea legală incidentă în materie nu are în vedere un **d.** abstract, un aşa-zis **d.** în general, ci **d.** concret, pentru determinarea căruia stabileşte drept criteriu locuinţa statornică sau principală a unei persoane. **D.** nu este un loc oarecare, stabilit în mod arbitrar, ci un anume loc de existenţa căruia legea leagă importante consecinţe juridice şi care se poate stabili numai în condiţiile legii. Astfel, potrivit Legii nr. 21/1991, republicată, cetăţenia română poate fi acordată, la cerere, cetăţeanului străin sau persoanei fără cetăţenie care s-a născut şi domiciliază, la data cererii, pe teritoriul României sau, deşi nu s-a născut pe acest teritoriu, domiciliază în condiţiile legii pe teritoriul statului român de cel puţin opt ani sau, în cazul în care este căsătorit şi convieţuieşte cu un cetăţean român, de cel puţin cinci ani de la data căsătoriei [art. 8 alin. (1) lit. a)]. Aceeaşi lege dispune că părinţii care solicită redobândirea cetăţeniei române hotărăsc şi în privinţa cetăţeniei copiilor lor minori; în situaţia în care aceştia nu cad de acord, va decide tribunalul de la domiciliul minorului, ţinând seama de interesele acestuia; în cazul copilului care a împlinit vârsta de 14 ani este necesar consimţământul acestuia. Copilul minor care, pentru a domicilia în străinătate (deci care îşi schimbă **d.** din România cu un **d.** din străinătate) părăseşte ţara după ce ambii părinţi au pierdut cetăţenia română, pierde cetăţenia română pe data plecării sale din ţară [art. 27 alin. (2)]. Importanţa **d.** este consfinţită şi prin unele dispoziţii normative cuprinse în legea electorală (nr. 373/2004), care dispune, printre altele, că alegătorii pot vota la secţia de votare unde îşi au **d.** [art. 77 alin. (1)]. Înregistrarea şi evidenţa populaţiei este reglementată în sistemul nostru de drept într-o indisolubilă legătură cu **d.** sau cu reşedinţa persoanei fizice. De asemenea, activitatea de stare civilă, îndeplinită de organele locale ale administraţiei de stat, pune şi ea în evidenţă, sub anumite aspecte, importanţa **d.** persoanei fizice. Tot astfel, **d.** îndeplineşte un rol important ca atribut de identificare a persoanei fizice şi sub aspec-

tul evidenței militare organizate și păstrate de centrele militare. În fine, importanța **d.** este pusă în lumină și prin normele juridice care reglementează cazierul judiciar, iar în materia executării datoriilor față de buget ființează principiul potrivit căruia aducerea la îndeplinire (voluntară sau silită) a obligației de plată a unor asemenea datorii se face de către sau la organul financiar de la **d.** contribuabilului. Un interes similar prezintă **d.** și în domeniul primei valutare aplicabile la vânzarea și cumpărarea valutelor pentru operații necomerciale. Ca atribut de identificare a persoanei, **d.** prezintă un interes major în raporturile dintre soți, în raporturile dintre părinți și copii, în raporturile de rudenie (filiația și adopția), precum și în raporturile decurgând din obligația de întreținere. Totodată, **d.** este important și sub aspectul stabilirii competenței autorității tutelare. Articolul 1104 C. civ. stabilește că plata se face la locul arătat în convenție. Ori de câte ori părțile contractante nu precizează locul plății, plata trebuie să se facă la **d.** debitorului. **D.** prezintă importanță și în legătură cu oferta reală urmată de consemnațiune. Astfel, conform art. 1115 pct. 6 C. civ., o asemenea ofertă este valabilă din punct de vedere juridic dacă a fost făcută la locul stabilit pentru plată, iar atunci când acel loc nu s-a determinat printr-o convenție specială, dacă a fost făcută creditorului în persoană, ori la **d.** său, ori la **d.** ales pentru executarea convenției. În materia succesorală, **d.** prezintă importanță sub multiple aspecte. Astfel, moștenirea se deschide la locul unde defunctul a avut ultimul său **d.** Ca urmare, procedura succesorală este de competența notarului public în a cărui rază teritorială s-a aflat acel **d.** În cazul decesului unei persoane care nu a avut **d.** în țară, este competent notariatul public în circumscripția căruia se găsesc cele mai importante dintre bunurile acesteia. În raport cu ultimul **d.** al defunctului, se determină competența notarului public și, totodată, a instanței judecătorești în materie de moștenire, precum și locul executării silite. **D.** persoanei fizice prezintă o importanță deosebită în problema stabilirii competenței teritoriale a instanței de judecată, a citării părților în procesul civil, precum și în legătură cu desfășurarea procedurii de executare silită. Legea penală, ca și dispozițiile normative ce reglementează desfășurarea procesului penal pun, și ele, în evidență importanța **d.** persoanei fizice în contextul raporturilor juridice pe care le reglementează. În sinteză, **d.**, ca element de identificare a persoanei fizice, este luat în considerare, practic, de normele juridice incidente în toate sferele vieții sociale; el relevă importanță pentru toate categoriile de raporturi juridice, iar această importanță se manifestă sub diverse aspecte, învederând o semnificație multiplă. Fiind în esența sa un drept personal nepatrimonial, **d.** învederează toate caracterele juridice proprii acestei clase de drepturi subiectivale: opo-

zabilitate *erga omnes*, inalienabilitate, imprescriptibilitate, caracter strict personal şi, totodată, universal. Dar **d.** se distinge totuşi de celelalte drepturi personale nepatrimoniale prin patru elemente de specificitate, şi anume: obligativitate, unicitate, stabilitate şi inviolabilitate [v. şi *domiciliu legal; domiciliu voluntar sau de drept comun; domiciliu convenţional*].

domiciliu ales, v. *domiciliu convenţional.*

domiciliu convenţional, sintagmă ce desemnează, în mod generic, adresa stabilită prin acordul de voinţă al părţilor în vederea executării actului juridic în acel loc sau pentru soluţionarea litigiului şi comunicarea actelor de procedură. **D.c.** nu se identifică cu domiciliul real, el este doar un artificiu juridic generat prin efectul unei convenţii accesorii, având menirea să determine o prorogare de competenţă prin voinţa părţilor. Problema stabilirii unui **d.c.** se pune ori de câte ori părţile unui contract au interesul ca eventualele litigii izvorâte din acel contract să fie soluţionate de către o altă instanţă decât aceea care, potrivit regulilor dreptului comun, are o atare competenţă. Într-o astfel de ipoteză, ele pot introduce în convenţia lor o clauză accesorie prin care să indice instanţa competentă. Prin efectul unei asemenea clauze se determină implicit şi **d.c.** (sau ales) care serveşte ipotetic drept criteriu de legitimare a competenţei teritoriale a organului de jurisdicţie indicat de părţi. Tot astfel se pune problema şi atunci când partea care are domiciliul în străinătate, spre a evita îndelungata şi complicata procedură de citare pe cale diplomatică, indică o adresă, în raza teritorială a instanţei învestite cu soluţionarea pricinii, la care să se îndeplinească procedura de citare în acea pricină. De asemenea, este posibil ca, în cazul în care există mai mulţi reclamanţi sau mai mulţi pârâţi având interese convergente (sau chiar acelaşi interes), fie reclamanţii, fie pârâţii să indice un **d.c.** la care să se îndeplinească procedura de citare cu fiecare dintre ei. Mai multe texte legale se referă, implicit sau explicit, la **d.c.** Astfel, art. 19 C. proc. civ. reglementează facultatea părţilor de a deroga, pe cale de convenţie, de la regulile dreptului comun (consfinţite prin art. 5 din acelaşi cod) privind competenţa teritorială a instanţelor judecătoreşti. Articolul 93 C. proc. civ. dispune că, în caz de alegere de domiciliu, dacă partea a şi arătat şi persoana însărcinată cu primirea actelor de procedură, comunicarea acestora se va face la acea persoană, iar în lipsa unei asemenea arătări, la domiciliul părţii. Expresia „alegere de domiciliu" este utilizată şi în art. 1781 C. civ. în domeniul inscripţiilor ipotecare [sin. *domiciliu ales*; v. şi *domiciliu; domiciliu legal; domiciliu voluntar sau de drept comun*].

domiciliu de drept comun, v. *domiciliu voluntar.*

domiciliu legal, sintagmă ce desemnează domiciliul stabilit de

lege pentru anumite categorii de persoane fizice, în vederea ocrotirii lor. Acest tip de domiciliu este întotdeauna o măsură de ocrotire, fie a unei persoane lipsite de capacitate de exerciţiu, fie a unei persoane cu capacitate de exerciţiu restrânsă, sau a unei persoane care, din anumite motive, nu-şi poate apăra unele drepturi. Prin stabilirea **d.l.** legiuitorul a intenţionat să faciliteze exerciţiul drepturilor aparţinând persoanei ocrotite; ocrotitorul legal este pus, pe această cale, în situaţia de a acţiona în deplină cunoştinţă de cauză. Legea (O.U.G. nr. 97/2005) stabileşte că: domiciliul minorului este la părinţii săi sau la acela dintre părinţi la care el locuieşte statornic ori, după caz, la reprezentantul său legal sau la persoana fizică ori juridică la care este încredinţat în plasament [art. 26 alin. (2)]; aceste dispoziţii se aplică şi în cazul persoanei fizice puse sub interdicţie [art. 26 alin. (3)]. Domiciliul minorului încredinţat de instanţa judecătorească unei a treia persoane rămâne la părinţii săi, iar în cazul în care aceştia au domicilii separate şi nu se înţeleg, instanţa judecătorească decide la care dintre ei va avea domiciliul minorul (art. 14 din Decretul nr. 31/1954); domiciliul minorului este la reprezentantul său legal, în cazul în care numai unul dintre părinţii săi îl reprezintă ori în cazul în care se află sub tutelă, iar atunci când s-a instituit o curatelă asupra bunurilor celui dispărut, acesta din urmă are domiciliul la curator, în măsura în care acesta are dreptul să îl reprezinte. Tot astfel, în situaţia în care a fost numit un custode sau un curator asupra unor bunuri succesorale, cei chemaţi la moştenire au **d.l.** la custode sau la curator, în măsura în care acesta este îndreptăţit să-i reprezinte (art. 15 din Decretul nr. 31/1954). Din economia dispoziţiilor legale menţionate rezultă că legea reglementează **d.l.** cu referire la următoarele categorii de persoane: minorii, interzişii judecătoreşti, dispărutul căruia i s-a numit un curator şi moştenitorii reprezentaţi prin curator.

domiciliu voluntar, domiciliu pe care o persoană fizică şi-l alege în mod liber, stabilindu-şi locuinţa statornică într-o anumită localitate, corespunzător propriilor interese. De esenţa **d.v.** este că stabilirea lui se face prin libera voinţă a individului şi că determinarea sa are loc pe criteriul locului unde se află locuinţa statornică sau principală a persoanei în cauză. **D.v.** comportă, în mod obligatoriu, două elemente definitorii: manifestarea de voinţă a individului în sensul alegerii locului de domiciliu şi stabilirea locuinţei sale principale în acel loc. **D.v.** se diferenţiază astfel de domiciliul legal, de esenţa căruia este stabilirea sa în mod obligatoriu de către lege, pentru anumite persoane, în vederea ocrotirii lor. De asemenea, el se distinge şi de reşedinţă, noţiune ce desemnează o locuinţă cu caracter vremelnic ori secundar, care se află în altă parte decât domiciliul

[sin. *domiciliu de drept comun;* v. şi *domiciliu; domiciliu legal; domiciliu convenţional; reşedinţă*].

donatar, termen prin care se desemnează, în mod generic, persoana care, prin efectul unui contract de donaţie, dobândeşte de la o altă persoană, numită donator, dreptul de proprietate asupra unuia sau mai multor bunuri determinate sau alt drept, real sau de creanţă, fără contraprestaţie. Dobândirea pe această cale a bunului sau bunurilor, după caz, obiect al donaţiei, făcându-se cu titlu gratuit, **d.** trebuie să aibă capacitatea de a primi cu titlu gratuit. În cazul în care **d.** este minor sau interzis, acesta poate accepta valabil donaţia prin părinţi sau prin tutore, precum şi prin oricare din ascendenţii săi, chiar dacă respectivul ascendent nu are calitatea de tutore. În principiu, contractul de donaţie nu generează în sarcina **d.** niciun fel de obligaţie. Atunci când donaţia este cu sarcină, **d.** este ţinut să execute respectiva sarcină, fiind responsabil de neexecutarea ei. Donaţia cu sarcină poate fi revocată pentru neîndeplinirea sarcinii instituite pe seama **d.**; excepţie face situaţia în care donatorul a renunţat expres, prin contract, la revocarea donaţiei pentru neîndeplinirea sarcinii de către **d.** Legea instituie în sarcina **d.**, în toate cazurile, obligaţia de recunoştinţă faţă de donator. Încălcarea de către **d.** a acestei obligaţii, prin săvârşirea unor fapte grave împotriva donatorului, îl îndreptăţeşte pe donator să ceară revocarea donaţiei pentru ingratitudine [v. şi *donator*].

donator, termen prin care se desemnează, în mod generic, persoana care, în temeiul unui contract de donaţie, transmite, fără a primi ceva în schimb, dreptul de proprietate asupra unui bun sau a mai multor bunuri determinate sau alt drept, real sau de creanţă. Legea cere ca **d.** să fie major şi să aibă capacitatea de a dispune cu titlu gratuit. Minorii şi interzişii nu pot face donaţii, nici personal şi nici prin reprezentanţii sau ocrotitorii lor legali. Prin efectul contractului de donaţie, **d.** îşi asumă obligaţia să transmită donatarului dreptul de proprietate asupra bunului donat, atunci când această transmisiune nu a avut loc chiar în momentul perfectării contractului. Totodată, **d.** este obligat să consimtă la intabularea în cartea funciară a dreptului de proprietate al donatarului asupra imobilului dobândit de acesta prin efectul donaţiei. **D.** răspunde de pierderea sau deteriorarea bunului din culpa sa; el suportă riscul pieirii lucrului numai dacă a fost pus în întârziere cu privire la îndeplinirea obligaţiei de predare a lucrului donat. În fine, **d.** îi revine şi obligaţia să-l garanteze pe donatar contra evicţiunii provenite din fapta sa proprie; totodată, **d.** răspunde pentru viciile ascunse ale lucrului, precum şi pentru orice evicţiune în măsura în care donaţia are caracter oneros (adică în limita valorii sarcinii), ca şi atunci când părţile au stipulat expres prin contract o astfel de

responsabilitate. În cazurile şi în condiţiile prevăzute de lege, **d.** are dreptul să ceară revocarea donaţiei [v. şi *donatar*].

donaţie, v. *contract de donaţie.*

donaţie cu sarcină, v. *contract de donaţie cu sarcină.*

donaţie de bunuri viitoare, varietate a contractului de donaţie care se distinge prin aceea că are ca obiect bunurile pe care donatorul le va lăsa la moartea sa. Contractul prin care se realizează această donaţie trebuie să îndeplinească toate cerinţele de fond şi de formă cerute pentru validitatea oricărei donaţii. **D.b.v.** constituie, prin efectele juridice, una din modalităţile de înfăptuire a transmisiunii succesorale, sens în care este considerată, alături de moştenirea legală şi cea testamentară, o formă distinctă a moştenirii numită moştenire contractuală sau convenţională. **D.b.v.** este esenţialmente revocabilă, spre deosebire de donaţia obişnuită, care are ca obiect bunuri actuale şi care este esenţialmente irevocabilă. **D.b.v.** este admisă tocmai pentru acest motiv, ea neputând fi considerată ca pact asupra unei succesiuni viitoare, prohibit de lege. Pentru identitate de raţiune, bunurile viitoare nu devin indisponibile în mâna donatorului, care le poate înstrăina neîngrădit atât prin acte juridice cu titlu gratuit, cât şi prin acte juridice cu titlu oneros. O singură restricţie i se impune sub acest aspect, anume aceea de a nu ştirbi, prin actele de înstrăinare cu titlu gratuit, rezerva legală a moştenitorilor rezervatari. Dreptul de revocare recunoscut donatorului are caracter strict personal, motiv pentru care el nu poate fi exercitat şi de către creditorii acestuia, pe calea acţiunii oblice. Tot în virtutea caracterului său strict personal, acest drept nu se poate transmite prin succesiune în favoarea moştenitorilor donatorului. În caz de predeces al donatarului, **d.b.v.** devine caducă, pierzându-şi eficacitatea juridică. Este prohibită **d.b.v.** făcută reciproc de către două sau mai multe persoane în cuprinsul aceluiaşi act juridic. Această varietate de donaţie este admisă atât între soţi, cât şi între persoane care nu sunt unite prin căsătorie. **D.b.v.** se analizează ca fiind un legat exprimat în cuprinsul unui contract, motiv pentru care acceptarea ei de către beneficiar este lipsită de relevanţă juridică. De aceea, existenţa **d.b.v.**, ca instituţie juridică independentă, prezintă interes mai mult sub aspect teoretic. Ea nu este legitimată de nevoile reale ale vieţii şi de aceea este rar uzitată în practică [v. şi *contract de donaţie; donaţie indirectă; donaţie simulată*].

donaţie deghizată, varietate a donaţiei simulate care se distinge prin aceea că liberalitatea este ascunsă sub aparenţa unui contract cu titlu oneros ce se prezintă ca act public. Acest act public este simulat, neadevărat, deoarece el maschează o donaţie, adevăratul act juridic convenit de părţi. Deghizarea este totală când prin actul public se

ascunde natura juridică a actului secret, care este o liberalitate. Au acest caracter, de exemplu: vânzarea-cumpărarea în care prețul nu este datorat; recunoașterea unei datorii care nu există în realitate etc. **D.d.** ascunsă sub aparența unui contract cu titlu oneros este, în principiu, valabilă, deghizarea (ca, de altfel, simulația în general) nefiind sancționată cu nulitatea. Valabilitatea ei este însă subordonată cerinței ca actul juridic care o maschează să îndeplinească condițiile generale de validitate ale contractelor și, în special, cea care pretinde să fie fondată pe o cauză licită. Dat fiind însă că **d.d.** constituie o veritabilă donație, ea este supusă și regulilor de fond instituite special de lege în privința donațiilor (capacitate, irevocabilitate de gradul II, reducțiune, raport, revocare în cazurile prevăzute de lege). De aici, consecința că **d.d.** este valabilă din punct de vedere juridic numai dacă îndeplinește cerințele instituite de lege pentru validitatea donației aparente. Totuși, jurisprudența a statuat, în dezacord cu doctrina, că pentru validitatea **d.d.** nu este necesară respectarea formei autentice, ci numai a formei prevăzute de lege pentru contractul care deghizează donația, iar nerespectarea acelei forme se sancționează cu nulitatea absolută a **d.d.**, deși respectiva formă este cerută de lege numai *ad probationem*; forma se împrumută de la contractul care deghizează donația, iar sancțiunea care se aplică este, de regulă, aceea prevăzută pentru donații. Soluția consacrată de jurisprudență contravine dispozițiilor art. 813 C. civ., conform căruia „toate donațiile se fac prin act autentic", legiuitorul nedistingând, sub acest aspect, între donațiile deghizate și donațiile aparente. Față de o dispoziție legală imperativă (ne referim la art. 813 C. civ.), nu este posibil să se admită validitatea unor donații realizate prin procedee care urmăresc, ca finalitate, tocmai ocolirea formelor stricte impuse de lege în materie de donații. Referitor la proba deghizării, primesc aplicare regulile din materia simulației. Astfel, părțile și succesorii lor universali și cu titlu universal pot dovedi deghizarea numai prin contraînscris sau început de dovadă scrisă, care poate fi completat cu martori și prezumții, în schimb, terții pot proba deghizarea prin orice mijloace de dovadă. În această materie, moștenitorii rezervatari sunt terți, de vreme ce tind să-și apere un drept propriu, iar nu un drept dobândit prin moștenire de la defunct. Deci ei nu acționează ca succesori universali. Legea instituie în favoarea moștenitorilor rezervatari o prezumție relativă, în sensul că înstrăinarea cu titlu oneros făcută unui moștenitor în linie dreaptă reprezintă o donație deghizată, supusă reducțiunii numai dacă înstrăinarea s-a făcut cu rezerva uzufructului sau cu sarcina unei rente viagere, iar deghizarea nu este invocată de un moștenitor în linie dreaptă care să fi consimțit la încheierea actului [v. și *donație*

prin interpunere de persoane; donație simulată].

donație indirectă, sintagmă ce desemnează donația realizată printr-un act juridic de altă natură decât contractul de donație propriu-zis, act încheiat cu intenția de a-l gratifica pe donatar, transmițându-i acestuia un bun, fără a se stipula o contraprestație. Spre deosebire de donația deghizată, care este o adevărată donație, deoarece contractul aparent nu are o existență reală, adică nu corespunde voinței reale a părților, **d.i.** presupune încheierea de către părți a unui act real, voit de acestea, prin intermediul căruia se înfăptuiește o gratificare, o liberalitate. În acest din urmă caz, aparența este conformă cu realitatea și, de aceea, nu se cere respectarea formei autentice, nefiind vorba de acte de donație propriu-zise, ci de liberalități efectuate pe calea altor acte juridice pentru care, de regulă, nu se prevede această cerință de formă. Articolul 1642 alin. (2) C. civ. dispune în acest sens că, dacă renta viageră s-a constituit în favoarea unei terțe persoane, deși renta este o liberalitate, totuși, ea nu este supusă formelor stabilite pentru donație. În același sens, art. 1138 C. civ. permite dovada remiterii de datorie prin predarea titlului constatator al creanței. **D.i.** este supusă numai condițiilor de fond ale donației, iar nu și celor de formă specifice acesteia. Renunțarea la un drept făcută cu intenția de a gratifica constituie, în esența sa, o liberalitate. Existența intenției de a gratifica este de esența **d.i.** În cazul renunțării la un drept, donația este, în realitate, un act accesoriu al operației principale, adică al renunțării, de care profită persoana chemată, în puterea legii, să beneficieze de dreptul respectiv. Fără intenție liberală, prin renunțarea la un drept nu se realizează o donație indirectă. Renunțarea la un drept este un act juridic neutru. Existența unei astfel de intenții poate fi probată prin orice mijloace de probă, fiind vorba de interpretarea voinței juridice. Constituie **d.i.** și remiterea de datorie prin care creditorul renunță total sau parțial, cu titlu gratuit, cu acordul debitorului, la valorificarea dreptului său de creanță față de acesta. Tot astfel, stipulația în favoarea unei terțe persoane, făcută cu intenția de a gratifica (*donandi causa*) constituie o donație indirectă, pentru realizarea căreia nu este necesară îndeplinirea condițiilor de formă cerute pentru validitatea donației. Dar **d.i.** realizată pe această cale prezintă și alte particularități în raport cu regulile generale ce guvernează donația propriu-zisă. Astfel, donația realizată prin stipulația pentru altul nu necesită, pentru înfăptuirea ei, acceptarea de către donatar (care este terțul beneficiar) și nici notificarea acceptării donatorului-stipulant, deoarece dreptul stipulat în favoarea terțului beneficiar se naște direct și nemijlocit în patrimoniul acestuia din urmă din chiar momentul perfectării contractului

între stipulantul-donator şi promitent. Pe de altă parte, acceptarea donaţiei având ca efect numai consolidarea, iar nu şi naşterea dreptului în patrimoniul terţului beneficiar, poate fi făcută nu numai de către donatar, ci şi de către succesorii lui în drepturi. De asemenea, ea poate fi făcută nu numai în timpul vieţii donatorului, ci şi după încetarea lui din viaţă (ori după ce a devenit incapabil). Până la consolidarea prin acceptare a dreptului în patrimoniul donatarului, donatorul-stipulant poate revoca donaţia *ad nutum*, deoarece donaţia devine irevocabilă doar din momentul acceptării ei. Forţa obligatorie a contractului operează aici doar din momentul acceptării donaţiei (irevocabilitate de gradul I). Cu toate acestea, principiul irevocabilităţii donaţiilor (irevocabilitate de gradul II) trebuie respectat; dreptul stipulat în favoarea donatarului se naşte valabil în patrimoniul său din momentul încheierii contractului între stipulant şi promitent numai dacă stipulaţia nu conţine clauze incompatibile cu principiul irevocabilităţii donaţiilor. Atunci când **d.i.** este încorporată într-o donaţie directă (donaţie cu sarcini), suntem în prezenţa unei donaţii duble, făcute printr-un act juridic. Într-o atare ipoteză, donaţia directă este guvernată de regulile generale şi cele specifice din materia donaţiilor. Sarcina stipulată (în cazul donaţiei cu sarcini) este o donaţie indirectă grefată pe o donaţie directă şi în privinţa ei primesc aplicare regulile specifice stipulaţiei pentru altul [v. şi *contract de donaţie; donaţie simulată; dar manual; daruri de nuntă*].

donaţie între soţi, varietate a contractului de donaţie care se distinge de donaţia obişnuită prin caracterul esenţialmente revocabil. Conform art. 937 C. civ., orice donaţie făcută între soţi este revocabilă. Indiferent de forma în care a fost făcută (act autentic, dar manual, donaţie indirectă sau deghizată), **d.s.** poate fi oricând revocată de către soţul donator, fără a fi necesară în acest scop indicarea de către acesta a motivelor revocării. Revocarea operează prin simpla voinţă a soţului donator, nefiind necesar ca ea să fie pronunţată de justiţie. Voinţa de a revoca donaţia poate fi exprimată expres, cum este cazul când se solicită restituirea bunului, sau tacit, ca de exemplu, în situaţia când donatorul dispune de bunul donat prin testament în favoarea unui terţ. Revocarea **d.s.** poate fi făcută oricând, adică atât în timpul căsătoriei, cât şi după divorţ, atât în timpul vieţii soţului donatar, cât şi după decesul acestuia. În acest din urmă caz, revocarea donaţiei îi vizează pe succesorii soţului donatar. Revocabilitatea **d.s.** este de ordine publică şi de aceea, actul juridic prin care soţul donator ar renunţa la dreptul său de a revoca donaţia este lovit de nulitate absolută. Articolul 937 C. civ. dispune expres că **d.s.** nu sunt revocabile pentru survenirea de

copii. Legiuitorul nu creează aici o excepţie de la regula revocabilităţii donaţiilor între soţi, de vreme ce soţul donator, ca regulă, nu are obligaţia să-şi motiveze decizia de revocare. Dispoziţia legală menţionată trebuie interpretată în sensul că, în cazul donaţiilor între soţi, survenirea ulterioară de copii în familia donatorului nu constituie un caz de revocare *ope legis* a donaţiei. Revocarea **d.s.** implică în toate situaţiile o apreciere de ordin personal, având un pronunţat caracter subiectiv şi, de aceea, ea poate fi înfăptuită exclusiv de către soţul donator. Acela care are copii dintr-o căsătorie anterioară nu poate dona soţului său actual, nici direct, nici indirect, decât cel mult 1/4 parte din bunurile sale proprii şi cu condiţia imperativă ca ceea ce donează să nu depăşească valoric partea de moştenire ce se cuvine oricăruia dintre copiii donatorului. Donaţia făcută cu nesocotirea acestei condiţii, fie ea chiar o donaţie deghizată sau făcută prin persoane interpuse, este lovită de nulitate absolută. Potrivit legii, sunt prezumate ca fiind persoane interpuse copiii donatarului dintr-o altă căsătorie (sau din afara căsătoriei ori adoptaţi numai de acesta), precum şi rudele donatarului faţă de care acesta are, la momentul donaţiei, vocaţie succesorală [v. şi *contract de donaţie; donaţie deghizată; donaţie prin interpunere de persoane*].

donaţie prin interpunere de persoane, varietate a donaţiei simulate care se distinge prin aceea că simulaţia nu vizează natura gratuită a contractului, ci persoana adevăratului donatar. Este utilizată în cazul în care adevăratul donatar este incapabil să primească liberalităţi de la donator, precum şi atunci când gratificarea lui ar fi de natură să provoace urmări neplăcute în familia donatorului. În astfel de situaţii, contractul aparent se încheie cu o persoană interpusă, iar prin contraînscris se precizează persoana adevăratului donatar. În cazul **d.i.p.,** forma contractului nu ridică probleme, deoarece contractul aparent încheiat cu persoana interpusă este, ca natură juridică, o donaţie ce trebuie să aibă formă autentică, realizându-se astfel scopul ocrotirii donatorului şi a familiei sale. Totodată, acel contract trebuie să îndeplinească şi condiţiile de fond specifice donaţiei, care urmează să fie apreciate şi avute în vedere în raport cu adevăratul donatar (capacitatea, revocarea pentru cauzele prevăzute de lege, reducţiunea etc.). Legea (art. 812 C. civ.) instituie o prezumţie cu valoare absolută, în sensul că sunt considerate persoane interpuse: părinţii, descendenţii şi soţul persoanei incapabile şi, ca urmare, acestea devin persoane incapabile de a primi donaţii de la donator [v. şi *donaţie deghizată; donaţie simulată; contract de donaţie*].

donaţie simulată, varietate de donaţie a cărei adevărată natură juridică este ascunsă fie sub forma unei donaţii deghizate ce, în aparenţă, se înfăţişează ca fiind un

contract cu titlu oneros, fie sub forma interpunerii de persoane, menită să ascundă persoana adevăratului beneficiar al liberalității. În principiu, în ambele ipoteze se aplică regulile ce guvernează simulația în general, dar, ținând seama de faptul că metodele de simulație utilizate sunt diferite și într-un caz și în celălalt, problemele de drept pe care le ridică fiecare dintre ele sunt, în parte, diferite [v. și *donație deghizată; donație prin interpunere de persoane*].

do ut des, locuțiune latină ce, în dreptul roman, era utilizată pentru a exprima regula echivalenței prestațiilor, care este caracteristică contractelor sinalagmatice comutative [v. și *contract sinalagmatic; contract comutativ*].

dovada calității de moștenitor, v. *moștenitor.*

dovada darului manual, expresie prin care se desemnează mijloacele de probă susceptibile să dovedească actul juridic al darului manual. Darul manual se perfectează prin faptul predării bunului dăruit donatarului, iar această împrejurare constituie o chestiune de fapt ce poate fi dovedită prin orice mijloace de probă. Pentru donator și succesorii săi, se cere *ad probationem* existența unui înscris sau a unui început de dovadă scrisă, care poate fi completată cu martori sau prezumții, conform regulilor generale din materia probațiunii în vederea dovedirii actului juridic în sine. Așa se întâmplă atunci când donatorul cere revocarea pentru neîndeplinirea sarcinii ori pentru ingratitudine, sau dacă intervine revocarea de drept pentru nașterea de copii survenită ulterior donației și se cere restituirea bunului donat, precum și atunci când succesorii săi în drepturi cer revocarea sau raportul donației. În schimb, dacă moștenitorii rezervatari cer reducțiunea donației, invocând un drept propriu, iar nu în calitate de succesori în drepturi ai donatorului, ei pot face dovada darului manual la fel ca orice terț, prin orice mijloc de probă. Donatarul posesor este prezumat proprietar în baza art. 1909 C. civ. El nu are nevoie de o probă scrisă pentru dovedirea dreptului său de proprietate. Dar persoanele interesate (ca, de pildă, moștenitorii) pot face dovada prin orice mijloc de probă, fie că bunul nu a format obiectul donației, ci a ieșit din patrimoniul proprietarului, fiind furat sau pierdut, fie că posesia exercitată asupra lui a fost echivocă sau viciată, fie, în fine, existența contractului din care rezultă natura precară a detențiunii [v. și *dar manual; daruri de nuntă; daruri obișnuite; contract de donație*].

dovadă, v. *probă.*

drept absolut, drept subiectiv care produce efecte față de toate persoanele fizice și juridice, presupunând un raport juridic stabilit între titularul său, ca subiect activ și toți ceilalți participanți la relațiile sociale reglementate de lege, ca subiecți pasivi neindivi-

dualizaţi în momentul naşterii acestui raport juridic. **D.a.** implică obligaţia corelativă, negativă şi universală a tuturor celorlalte persoane, de a se abţine de la săvârşirea oricăror acte sau fapte de natură să aducă atingere prerogativelor pe care dreptul le conferă titularului său. Sunt drepturi absolute toate drepturile personale nepatrimoniale (ca, de exemplu, dreptul la viaţă, sănătate şi integritate corporală, dreptul la nume, la onoare, la reputaţie etc.), precum şi o parte din drepturile patrimoniale, şi anume dreptul de proprietate şi celelalte drepturi reale. Caracteristic **d.a.** este faptul că, în cazul încălcării sale, subiectul pasiv (până atunci universal) se individualizează în persoana autorului încălcării respective, în momentul săvârşirii acesteia. În anumite cazuri, nesocotirea obligaţiei negative de abţinere, corelativă unui **d.a.**, produce ca efect, pe lângă încălcarea acestui drept, şi naşterea unei obligaţii pozitive în sarcina celui care se face vinovat de o asemenea conduită, în virtutea căreia acesta din urmă este ţinut să îndeplinească anumite prestaţii; astfel, deţinătorul pe nedrept al lucrului altuia, încălcând dreptul absolut al proprietarului, are obligaţia să restituie acestuia lucrul respectiv.

drept civil, ramură a dreptului privat, reprezentând chintesenţa acestuia, formată din ansamblul normelor juridice care statornicesc egalitatea în drepturi a subiectelor de drept şi reglementează o sferă largă de raporturi patrimoniale, ce cuprinde raporturile de proprietate, cele legate de succesiune şi raporturile obligaţionale, raporturi personale nepatrimoniale, fondate pe drepturile legate de existenţa şi integritatea fizică şi morală a persoanei, drepturile asupra creaţiei intelectuale, cele care poartă asupra elementelor de identificare a persoanei etc., precum şi condiţia juridică a persoanei (capacitatea civilă a persoanei fizice şi juridice, modurile de înfiinţare, reorganizare şi desfiinţare a persoanelor juridice). Normele **d.c.** constituie, în structura dreptului naţional, dreptul comun general, având vocaţie de generală aplicare în întreg domeniul dreptului privat. La origine, dreptul privat se confunda cu dreptul civil, arealul de cuprindere al acestora coincizând. Pe parcursul evoluţiei societăţii, a diversificării şi dezvoltării relaţiilor sociale, reglementarea juridică a acestora a evoluat şi ea, diversificându-se şi chiar specializându-se pe categorii de relaţii sociale. S-au conturat, astfel, noi segmente ale dreptului privat, care s-au autonomizat faţă de dreptul civil şi, într-o anumită măsură, s-au îndepărtat chiar de acesta prin specificul lor, datorită particularităţilor realităţilor juridice reglementate. Aşa a apărut dreptul comercial, cu subdiviziunile sale (drept bancar, drept cambial, drept vamal, drept valutar), dreptul familiei, dreptul muncii, dreptul creaţiei intelectuale etc. Pentru toate aceste noi segmente ale

dreptului privat, **d.c.**, ca ansamblu normativ, constituie dreptul comun general, normele sale fiind menite să completeze lacunele reglementărilor din alte domenii ale dreptului privat şi chiar să se substituie respectivelor reglementări atunci când acestea lipsesc cu desăvârşire. Relevante sunt în acest sens prevederile art. 1 C. com., potrivit cărora atunci când şi acolo unde legea comercială nu dispune, primeşte aplicare legea civilă.

drept comun, expresie ce desemnează norma juridică sau gruparea de norme juridice prin care se realizează reglementarea legală generală, de principiu, a unui raport social sau a unui domeniu de raporturi sociale, reglementare care primeşte aplicare într-un anumit domeniu, ori de câte ori (sau în măsura în care) acel domeniu nu este supus unei reglementări legale speciale, derogatorii (spre exemplu: **d.c.** în materia răspunderii civile delictuale; **d.c.** în domeniul executării contractelor etc.).

drept de a avea legături personale cu copilul, drept recunoscut de lege părintelui la care nu se află copilul, ca element al conţinutului ocrotirii părinteşti, constând în prerogativa acestui părinte de a rămâne în contact personal cu minorul, pentru ca astfel să-şi poată îndeplini îndatoririle şi să-şi poată exercita drepturile părinteşti în mod corespunzător. Acest drept este recunoscut de lege în următoarele situaţii: în caz de divorţ; în cazul încetării căsătoriei prin efectul recăsătoririi soţului celui declarat mort printr-o hotărâre judecătorească, anulată ulterior; în caz de desfiinţare a căsătoriei; în cazul încredinţării copilului din afara căsătoriei a cărui filiaţie a fost stabilită faţă de ambii părinţi; în cazul plasamentului, în condiţiile Legii nr. 272/2004; în caz de decădere a unui părinte sau a unui adoptator din drepturile părinteşti (în această ultimă ipoteză, însă, legea recunoaşte acest drept numai condiţionat de încuviinţarea autorităţii tutelare, care poate fi dată doar dacă, prin asemenea legături, nu se pun în primejdie creşterea, educarea, învăţătura şi pregătirea profesională a copilului). Modalităţi de a avea legături personale cu copilul sunt, *exempli gratia*: vizitarea copilului în timpul în care se găseşte la şcoală, inclusiv preocuparea pentru situaţia lui şcolară şi urmărirea acesteia; petrecerea vacanţei de către copil cu fiecare dintre părinţii lui etc.

drept de abitaţie, varietate a dreptului de uz având ca obiect o casă de locuit. În principiu, nu poate fi cedat şi nici închiriat; prin excepţie, titularul său poate închiria altcuiva partea din casă pe care nu o locuieşte. Soţul supravieţuitor are, potrivit legii, un astfel de drept asupra locuinţei care a aparţinut soţului predecedat, dacă imobilul de locuit face parte din moştenire şi dacă soţul supravieţuitor nu are o locuinţă proprie. Acest drept i se recunoaşte până la ieşirea din indiviziune – şi, în orice caz, cel

puțin pe timp de un an de la decesul celuilalt soț – dar încetează chiar mai înainte de acest moment, dacă între timp titularul se căsătorește. Soțul supraviețuitor nu are obligația să dea cauțiune pentru dreptul său; el nu poate însă nici ceda și nici închiria acest drept, nici măcar în ipotezele în care un alt titular ar putea închiria o parte din casă. În toate cazurile, exercitarea **d.a.** trebuie să se conformeze prescripțiilor legale cuprinse în normele ce reglementează folosința spațiului locativ, în măsura în care aceste norme sunt aplicabile în cazul dat [v. și *drept de abitație al soțului supraviețuitor; drept de uz*].

drept de abitație al soțului supraviețuitor, varietate a dreptului de abitație, reglementat de art. 4 din Legea nr. 319/1944, care se distinge prin aceea că are ca titular pe soțul supraviețuitor și ca obiect casa în care a locuit în timpul vieții soțului predecedat, dacă această casă face parte din moștenirea defunctului, iar el nu are o altă locuință proprie. Soțul supraviețuitor dobândește acest drept de abitație dacă sunt întrunite următoarele condiții: *a)* la data deschiderii moștenirii a locuit, statornic, în casa (apartamentul) care formează obiectul dreptului de abitație; *b)* nu are altă locuință proprie; *c)* casa (apartamentul) face parte din moștenire – în total sau în parte – fiind proprietatea exclusivă sau comună (împreună cu soțul supraviețuitor sau cu altul) a defunctului; *d)* nu devine prin moștenire proprietarul exclusiv al locuinței. De exemplu, dacă soțul supraviețuitor este unicul moștenitor al soțului predecedat care era proprietar exclusiv, el nu dobândește acest drept de abitație, deoarece el devine proprietar asupra imobilului de locuit, prin efectul moștenirii, iar proprietarul nu poate avea un dezmembrământ al dreptului de proprietate asupra bunului care îi aparține cu titlu de proprietate exclusivă. Dacă, dimpotrivă, soțul supraviețuitor îl moștenește pe defunct împreună cu alți moștenitori legali, legatari universali sau cu titlu universal, dreptul de abitație îi va permite să folosească locuința potrivit necesităților, iar nu numai în raport de cota-parte din dreptul de proprietate dobândit prin moștenire; *e)* defunctul să nu fi dispus altfel; el putea înlătura **d.a.s.s.**, ca drept de moștenire legală, deoarece soțul supraviețuitor nu este rezervatar decât în raport de drepturile succesorale prevăzute de art. 1 din Legea nr. 319/1944. **D.a.s.s.** prezintă următoarele caractere juridice: *a)* este un drept real având ca obiect casa de locuit; titularul dreptului va avea și dreptul de a se servi de terenul aferent, în măsura necesară folosirii locuinței (inclusiv de părțile comune ale imobilului cu mai multe locuințe); *b)* este un drept temporar care durează până la executarea ieșirii din indiviziune, dar cel puțin un an de la deschiderea moștenirii sau până la recăsătorirea soțului supraviețuitor; *c)* este un drept strict personal, deci ina-

lienabil, neputând fi cedat sau grevat în favoarea altei persoane. Spre deosebire de dreptul de abitaţie reglementat de Codul civil (art. 572), soţul supravieţuitor nu poate închiria partea din casă pe care nu o locuieşte; dimpotrivă, comoştenitorii pot cere restrângerea dreptului de abitaţie, în cazul când locuinţa nu-i va fi necesară în întregime [art. 4 alin. (2) şi (3) din Legea nr. 319/1944]. Mai mult decât atât, ei au dreptul să procure soţului supravieţuitor locuinţă în altă parte, în caz de neînţelegere între ei hotărând instanţa [art. 4 alin. (4) şi (5) din Legea nr. 319/1944]. Fiind personal şi inalienabil, dreptul de abitaţie este şi insesizabil, creditorii titularului dreptului (soţului supravieţuitor) neavând dreptul să-l urmărească; *d)* este conferit de lege soţului supravieţuitor cu titlu gratuit, în sensul că, pe timpul cât se bucură de acest drept, el nu este obligat să plătească chirie moştenitorului care a dobândit proprietatea casei. În cazul în care soţul supravieţuitor este şi el comoştenitor al casei respective, gratuitatea de care profită se concretizează în aceea că el nu este obligat să plătească chirie, nici înainte şi nici după împărţeală (retroactiv), pentru cota-parte corespunzătoare drepturilor comoştenitorilor. Legislaţia locativă specială nu a desfiinţat **d.a.s.s.** Această legislaţie primeşte aplicare în privinţa dreptului de folosinţă locativă a soţului supravieţuitor numai dacă soţii au avut calitatea de chiriaşi. În acest caz, după moartea unuia dintre soţi, celălalt soţ va continua să folosească locuinţa în temeiul raporturilor de locaţiune, iar dacă soţul decedat a fost titularul contractului de închiriere, soţul rămas în viaţă va putea invoca beneficiul contractului în condiţiile art. 27 din Legea locuinţei nr. 114/1996, republicată. Soţul supravieţuitor va continua deci folosinţa locuinţei în baza dreptului de abitaţie, numai dacă locuinţa a fost proprietatea exclusivă sau proprietatea comună (pe cote-părţi sau în devălmăşie) a defunctului. În toate cazurile însă, dreptul de abitaţie va servi ca temei al folosinţei numai în limitele cotei-părţi de proprietate dobândite prin moştenire de către ceilalţi moştenitori, cota-parte din devălmăşie şi cota-parte moştenită de soţul supravieţuitor fiind folosite în baza propriului său drept de proprietate. După încetarea dreptului de abitaţie, soţul supravieţuitor va continua folosinţa în calitate de proprietar, dacă prin împărţeală locuinţa a căzut în lotul său, sau de coproprietar, dacă nu s-a făcut împărţeală şi dreptul de abitaţie a încetat înainte de împărţeală (prin recăsătorire), plătind chirie dacă foloseşte mai mult decât cota sa parte din dreptul de proprietate asupra locuinţei. În cazul în care soţul supravieţuitor, la încetarea dreptului de abitaţie, nu va avea calitatea de proprietar sau coproprietar, deoarece soţul supravieţuitor nu a avut şi nici nu a dobândit prin moştenire această calitate, proprietatea exclusivă a defunctului fiind dobândită numai de

comoștenitori sau fiindcă la partaj locuința a căzut în lotul acestora, el va putea fi evacuat în condițiile dreptului comun.

drept de acrescământ, drept recunoscut de lege în favoarea titularului unui legat conjunctiv de a beneficia de partea de moștenire cuvenită colegatarului sau colegatarilor care nu pot sau nu vor să primească legatul. În principiu, acest drept este reglementat în cadrul succesiunii testamentare, dar el funcționează și în cadrul moștenirii legale atunci când există succesori renunțători sau nedemni. **D.a.** își are temeiul legal în art. 929 C. civ., care dispune: „Când din dispozițiile testamentare va rezulta că cugetul testatorului a fost de a da legatarilor dreptul la totalitatea obiectului legat, atunci acela dintre legatari care vine la legat ia totalitatea, iar de primesc mai mulți legatari, legatul se împarte între ei, fără a se scădea părțile legatarilor necapabili, sau ale acelora care n-au primit legatul, sau care au murit înaintea testatorului". Textul citat se referă numai la cazurile în care unul din legatarii particulari nu culege legatul datorită: incapacității, refuzului sau a morții produse înaintea morții testatorului. Totuși, **d.a.** operează în toate cazurile în care unul dintre legatari nu primește legatul, indiferent de motiv. **D.a.** se naște și există numai în prezența unui legat conjunctiv și în legătură cu situația creată prin acel legat. Interpretarea voinței testatorului exprimată printr-un astfel de legat formează, în principiu, atributul instanței judecătorești. Se admite că pentru a opera **d.a.** sunt necesare următoarele condiții cumulative: *a)* existența mai multor colegatari; *b)* în privința tuturor colegatarilor, obiectul legatului să fie același; *c)* voința testatorului să fie în sensul că fiecare colegatar are vocație la totalitatea obiectului legat, iar nu la o fracțiune din el; *d)* cel puțin unul dintre colegatari să nu poată sau să nu dorească a primi legatul. **D.a.** operează de drept, deci este obligatoriu. El are ca temei chemarea la întregul obiect legat, de aceea acceptarea legatului implică primirea sa așa cum se prezintă în momentul executării lui, adică sporit cu acrescământul. Existența **d.a.** se fundamentează pe o dublă voință, și anume: voința testatorului și voința legatarului, exprimată prin acceptarea de către acesta din urmă a întregului legat. Datorită faptului că **d.a.** operează de drept și în mod obligatoriu, în lipsa unei dispoziții contrare din partea testatorului, toți colegatarii care primesc legatul au obligația de a executa și sarcinile care reveneau legatarilor care nu au voit sau nu au putut să primească legatul. **D.a.** este compatibil cu orice legat, fie el universal, cu titlu universal sau cu titlu particular. Cu referire la legatele cu titlu particular, primesc incidență dispozițiile art. 929 C. civ. În privința legatelor universale și a celor cu titlu universal, sunt aplicabile dispozițiile cuprinse în art. 888 și art. 894 C. civ. Conform acestor

texte legale, în situaţia în care testatorul lasă mai mulţi legatari universali, nevaliditatea unui legat universal profită celorlalţi legatari universal în virtutea chemării fiecăruia dintre ei la totalitatea emolumentului sau numai la o fracţiune din acest emolument [sin. *drept de creştere; drept de adăugire*; v. şi *legat conjunctiv*].

drept de adăugire, v. *drept de acrescământ.*

drept de administrare, drept real principal având ca obiect bunurile din domeniul public şi ca titulari regiile autonome, prefecturile, autorităţile administraţiei publice centrale şi locale, alte instituţii publice de interes naţional, judeţean sau local. Se constituie, după caz, prin hotărâre a Guvernului sau a consiliului judeţean, respectiv a Consiliului General al Municipiului Bucureşti sau a consiliului local. În temeiul **d.a.**, titularul acestuia poate să posede, să folosească bunul şi să dispună de acesta, în condiţiile actului prin care i-a fost dat bunul în administrare. **D.a.** va putea fi revocat numai dacă titularul său nu-şi exercită drepturile şi nu-şi execută obligaţiile născute din actul de transmitere. În litigiile privitoare la **d.a.**, în instanţă titularul acestui drept va sta în nume propriu. În litigiile referitoare la dreptul de proprietate asupra bunului, titularul dreptului de administrare are obligaţia să arate instanţei cine este titularul dreptului de proprietate, potrivit prevederilor Codului de procedură civilă. Titularul **d.a.** răspunde, în condiţiile legii, pentru prejudiciile cauzate ca urmare a neîndeplinirii acestei obligaţii. De asemenea, neîndeplinirea acestei obligaţii poate atrage revocarea dreptului de administrare. În litigii de acest gen, statul este reprezentat de Ministerul Finanţelor, iar unităţile administrativ-teritoriale de către consiliile judeţene, de Consiliul General al Municipiului Bucureşti sau de consiliile locale care dau mandat scris, în fiecare caz, preşedintelui consiliului judeţean sau primarului. Acesta poate desemna un alt funcţionar de stat sau un avocat care să îl reprezinte în faţa instanţei [v. şi *drept de proprietate publică; domeniu public*].

dreptul de a fi informat, (în sensul Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe) prerogativă recunoscută autorului unei opere de creaţie intelectuală, în virtutea căreia poate pretinde celui care deţine, cu orice titlu, opera sa, să-l informeze cu privire la locul unde se află opera respectivă. Acest drept se referă la ipoteza actelor de revânzare a unei opere originale de artă grafică sau plastică ori a unei opere fotografice care implică, în calitate de vânzători, cumpărători sau intermediari, saloane, galerii de artă, precum şi orice comerciant de opere de artă. Vânzătorul trebuie să-i comunice autorului locul unde se află opera sa în termen de două luni de la data vânzării. **D.i.** se subsumează dreptului de suită şi,

ca urmare, nu poate face obiectul vreunei renunţări sau înstrăinări [v. şi *drept de autor; drept de suită*].

dreptul de a fi recunoscut ca autor, drept personal nepatrimonial acordat prin lege autorului oricărei opere de creaţie intelectuală, care conferă titularului său prerogativa de a pretinde să-i fie recunoscută paternitatea operei sale ce decurge din însuşi faptul creaţiei. Acest drept implică, totodată, interdicţia pentru orice altă persoană de a-şi atribui calitatea de autor, prin uzurparea paternităţii adevăratului creator al operei. Numai autorul are îndreptăţirea să decidă dacă opera sa urmează să fie adusă la cunoştinţa publicului sub numele său adevărat, sub un pseudonim sau fără indicarea vreunui nume. La cererea autorului, casa editorială căreia acesta i-a cedat exerciţiul temporar al dreptului său de reproducere, reprezentare, difuzare etc. este obligată să indice pe coperta cărţii numele sau pseudonimul autorului, la începutul sau la sfârşitul articolului publicat într-o revistă sau culegere, pe afişe, programe sau alte asemenea înscrisuri, la începutul sau la sfârşitul unei emisiuni radio sau de televiziune sau pe genericul filmului etc., precum şi să respecte scrupulos, în această privinţă, precizările autorului privitoare la felul menţionării numelui şi prenumelui (integral, prescurtat, prin iniţiale, cu adăugarea unui al doilea nume ori a iniţialei sau prenumelui tatălui etc.). În cazul traducerilor şi a altor opere derivate, vor trebui menţionate în aceleaşi condiţii (adică cu respectarea voinţei fiecăruia), atât numele autorului operei originale, cât şi numele autorului traducerii sau operei derivate. Este interzisă ştergerea, înlăturarea sau acoperirea semnăturii puse de autorul unei opere de artă plastică pe acea lucrare. Totodată, reproducerile şi copiile unor asemenea opere trebuie să poarte şi semnătura autorului operei originale [sin. *drept la paternitatea operei*].

drept de autor, 1. totalitatea normelor juridice care reglementează relaţiile sociale generate prin crearea de opere literare, ştiinţifice, artistice şi ca urmare a valorificării lor prin răspândirea în public, conform dispoziţiilor legii; **2.** complex de drepturi subiective personale nepatrimoniale şi patrimoniale recunoscute prin lege autorilor asupra operelor lor de creaţie intelectuală – literare, artistice, ştiinţifice – exprimate într-o formă concretă, perceptibilă simţurilor omeneşti, în scopul punerii în valoare a rezultatelor obţinute prin activitatea de creaţie intelectuală desfăşurată de acesta, prin difuzarea lor în public şi în scopul ocrotirii intereselor legitime ale creatorilor. **D.a.** asupra unei opere literare, artistice sau ştiinţifice, precum şi asupra oricăror asemenea opere de creaţie intelectuală este recunoscut şi garantat prin lege (Legea nr. 8/1996). El este legat de persoana autorului şi are în conţinutul său atribute de ordin moral şi

patrimonial. Legea dispune că opera de creaţie intelectuală este recunoscută şi protejată, indiferent de aducerea ei la cunoştinţa publică, prin simplul fapt al realizării sale, fie chiar în formă neterminată. Este autor persoana fizică sau persoanele fizice care au creat opera. Pot beneficia de protecţia acordată autorului, în cazurile şi în condiţiile expres prevăzute de lege, şi persoane fizice sau juridice altele decât autorul. Se prezumă a fi autor, până la proba contrară, persoana sub numele căreia opera a fost adusă la cunoştinţa publicului pentru prima dată. **D.a.**, în cazul în care opera a fost adusă la cunoştinţa publică sub formă anonimă sau sub pseudonim, se exercită de către persoana fizică sau juridică ce o face publică numai cu consimţământul autorului, pe întreaga durată de timp cât acesta nu-şi dezvăluie identitatea. **D.a.** asupra operei comune aparţine coautorilor acesteia, dintre care unul poate fi autorul principal, în condiţiile prevăzute de lege. Coautorii pot exploata opera lor comună numai de comun acord, afară de cazul când aceştia au convenit contrariul. Oricare dintre coautori poate refuza să-şi dea consimţământul într-un atare scop, în baza unor motive temeinic justificate. Atunci când contribuţia fiecărui coautor la realizarea operei comune este distinctă, acea contribuţie poate fi exploatată separat, cu condiţia să nu fie prejudiciată exploatarea respectivei opere şi nici drepturile celorlalţi coautori. Utilizarea operei create în colaborare conferă fiecărui coautor dreptul de a fi remunerat în proporţia convenită cu ceilalţi coautori. Dacă nu există o convenţie în acest sens, remuneraţia se împarte proporţional cu părţile de contribuţie ale autorilor, iar dacă acestea nu se pot stabili, remuneraţia se va împărţi în mod egal, pentru toţi coautorii. **D.a.** asupra unei opere colective aparţine, în lipsă de convenţie contrară, persoanei fizice sau juridice din iniţiativa, sub responsabilitatea şi sub numele căreia a fost creată. Obiectul **d.a.** este format din operele originale de creaţie intelectuală în domeniul literar, artistic sau ştiinţific, oricare ar fi modalitatea de creaţie, modul sau forma concretă de exprimare şi independent de valoarea şi destinaţia lor, cum sunt: scrierile literare şi publicistice, conferinţele, predicile, pledoariile, prelegerile şi orice alte opere scrise sau orale, precum şi programele pentru calculator; operele ştiinţifice, scrise sau orale, cum ar fi: comunicările, studiile, cursurile universitare, manualele şcolare, proiectele şi documentaţiile ştiinţifice; compoziţiile muzicale, cu sau fără text; operele dramatice, dramatico-muzicale, operele coregrafice şi pantomimele; operele cinematografice, precum şi orice alte opere audiovizuale; operele fotografice, precum şi orice alte opere exprimate printr-un procedeu analog fotografiei; operele de artă grafică sau plastică, cum ar fi: operele de

sculptură, pictură, gravură, litografie, artă monumentală, scenografie, tapiserie, ceramică, plastica sticlei şi a metalului, precum şi operele de artă aplicată produselor destinate unei utilizări practice; operele de arhitectură, inclusiv planşele, machetele şi lucrările grafice ce formează proiectele de arhitectură; lucrările plastice, hărţile şi desenele din domeniul topografiei, geografiei şi ştiinţei în general. De asemenea, constituie obiect al **d.a.**, în măsura în care nu prejudiciază drepturile autorilor operei originale, operele derivate care au fost create plecând de la una sau mai multe opere preexistente, şi anume: traducerile, adnotările, adaptările, lucrările documentare, aranjamentele muzicale şi orice alte transformări ale unei opere literare, artistice sau ştiinţifice care reprezintă o muncă intelectuală de creaţie; culegerile de opere literare artistice sau ştiinţifice, cum ar fi: enciclopediile, antologiile, colecţiile sau compilaţiile de materiale sau date, protejate ori nu, inclusiv bazele de date care, prin alegerea sau dispunerea materialului, constituie creaţii intelectuale. Nu intră în obiectul **d.a.**: ideile, teoriile, conceptele, descoperirile ştiinţifice, procedeele, metodele de funcţionare sau conceptele matematice ca atare şi invenţiile conţinute într-o operă, oricare ar fi modul de preluare, de scriere, de explicare sau de exprimare; textele oficiale de natură politică, legislativă, administrativă, judiciară şi traducerile oficiale ale statului; însemne ale autorităţilor publice, cum ar fi: stema, sigiliul, drapelul, emblema, blazonul, insigna, ecusonul şi medalia; mijloacele de plată; ştirile şi informaţiile de presă; simplele fapte şi date. Conţinutul **d.a.** este format din următoarele componente: *A. Drepturi morale: a)* dreptul de a decide dacă, în ce mod şi când va fi adusă opera la cunoştinţă publică; *b)* dreptul de a pretinde recunoaşterea calităţii de autor al operei; *c)* dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoştinţă publică; *d)* dreptul de a pretinde respectarea integrităţii operei şi de a se opune oricărei modificări, precum şi oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputaţia sa; *e)* dreptul de retracta opera, despăgubind, dacă este cazul, pe titularii dreptului de utilizare, prejudiciaţi prin exercitarea retractării. În principiu, drepturile morale nu pot forma obiectul unei renunţări sau înstrăinări. Prin excepţie de la această regulă, exerciţiul dreptului de a pretinde recunoaşterea calităţii de autor al operei şi exerciţiul dreptului de a pretinde respectarea integrităţii şi de a se opune oricărei modificări, precum şi oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputaţia sa, se transmite prin moştenire, pe durată de timp nelimitată, în conformitate cu legea civilă, celor chemaţi la moştenirea autorului decedat. În absenţa moştenitorilor, exerciţiul acestor drepturi revine Oficiului Român pentru Drepturile de Autor. *B. Drepturi patrimoniale: a)* dreptul patri-

monial exclusiv de a decide dacă, în ce mod şi când va fi utilizată opera sa, inclusiv de a consimţi la utilizarea operei de către alţii; *b)* dreptul de a autoriza sau de a interzice utilizarea operei în unul din următoarele moduri: reproducerea operei; distribuirea operei; importul în vederea comercializării pe piaţa internă a copiilor realizate, cu consimţământul autorului, după operă; închirierea operei; împrumutul operei; comunicarea publică, direct sau indirect a operei, prin orice mijloace, inclusiv prin punerea operei la dispoziţia publicului, astfel încât să poată fi accesată în orice loc şi în orice moment ales, în mod individual, de către public; radiodifuzarea operei; retransmiterea prin cablu a operei; realizarea de opere derivate; *c)* dreptul de suită, reprezentând dreptul de a încasa o cotă determinată din preţul net de vânzare obţinut la orice revânzare a unei opere de artă grafică sau plastică ori a unei opere fotografice, ulterioară primei înstrăinări de către autor, precum şi dreptul de a fi informat cu privire la locul unde se află opera sa. *C. Drepturi speciale: a)* dreptul de acces la operă şi de a o avea la dispoziţie (atunci când opera se află în proprietatea sau posesia altei persoane) dacă acest fapt este necesar pentru exercitarea **d.a.**; *b)* dreptul de răscumpărare a operei la preţul de cost al materialului, în cazul în care proprietarul doreşte să o distrugă; *c)* dreptul de a copia opera în situaţia în care nu este posibilă returnarea originalului acesteia; *d)* dreptul de a face fotografii ale operei şi de a solicita proprietarului trimiterea reproducerilor proiectelor, în cazul unei structuri arhitecturale. **D.a.** asupra unei opere literare, artistice sau ştiinţifice se naşte din momentul creării operei, oricare ar fi modul sau forma concretă de exprimare. Din acest moment începe să curgă şi termenul de protecţie a **d.a.** Dacă opera este creată într-o perioadă de timp în părţi, volume şi în orice alte forme de continuare, termenul de protecţie va fi calculat pentru fiecare dintre aceste componente. Drepturile patrimoniale din conţinutul **d.a.** durează tot timpul vieţii autorului, iar după moartea acestuia se transmit prin moştenire, potrivit legislaţiei civile, pe o perioadă de 70 de ani, oricare ar fi data la care opera a fost adusă la cunoştinţă publică în mod legal. Exerciţiul drepturilor patrimoniale pe timpul vieţii autorului revine acestuia, iar după moartea lui, moştenitorilor săi. Dacă nu există moştenitori, exerciţiul acestor drepturi revine organismului de gestiune colectivă mandatat în timpul vieţii de către autor sau, în lipsa unui mandat, organismului de gestiune colectivă cu cel mai mare număr de membri din domeniul respectiv de creaţie. Dacă, după încetarea protecţiei dreptului de autor, o persoană aduce la cunoştinţă publică în mod legal, pentru prima oară, o operă nepublicată înainte, aceasta beneficiază de o protecţie echivalentă cu cea a drepturilor patrimoniale ale auto-

rului. Durata protecţiei drepturilor sale este de 25 de ani începând din momentul în care opera a fost adusă pentru prima oară la cunoştinţa publică, în mod legal. Durata drepturilor patrimoniale asupra operelor aduse la cunoştinţa publică în mod legal, sub pseudonim sau fără indicarea autorului, este de 70 de ani de la data aducerii la cunoştinţa publică a acestora. Dacă înainte de împlinirea acestui termen este adusă la cunoştinţă publică identitatea autorului, va primi aplicare regula generală consacrată pentru situaţia în care identitatea autorului este cunoscută din chiar momentul când opera sa a fost adusă la cunoştinţa publică. Cât priveşte operele realizate în colaborare, durata drepturilor patrimoniale este de 70 de ani de la moartea ultimului coautor. Atunci când contribuţiile coautorilor au caracter distinct, durata drepturilor patrimoniale aferente fiecăreia dintre acestea este de 70 de ani de la moartea fiecărui coautor. Durata drepturilor patrimoniale asupra operelor colective este de 70 de ani de la data aducerii operelor la cunoştinţă publică. În cazul în care aceasta nu se realizează timp de 70 de ani de la crearea operelor, durata drepturilor patrimoniale expiră după trecerea a 70 de ani de la crearea operelor. Drepturile patrimoniale asupra programelor pentru calculator durează tot timpul vieţii autorului, iar după moartea acestuia se transmit prin moştenire, potrivit legislaţiei civile, pe o perioadă de 70 de ani. Sunt permise, fără consimţământul autorului şi fără plata vreunei remuneraţii, următoarele utilizări ale unei opere aduse anterior la cunoştinţă publică, cu condiţia ca acestea să fie conforme bunelor uzanţe, să nu contravină exploatării normale a operei şi să nu prejudicieze pe autor sau pe titularii drepturilor de utilizare: *a)* reproducerea unei opere în cadrul procedurilor judiciare, parlamentare sau administrative ori pentru scopuri de siguranţă publică; *b)* utilizarea de scurte citate dintr-o operă, în scop de analiză, comentariu, sau critică, ori cu titlu de exemplificare, în măsura în care folosirea lor justifică întinderea citatului; *c)* utilizarea de articole izolate sau de scurte extrase din opere în publicaţii, în emisiuni de radio sau de televiziune ori în înregistrări sonore sau audiovizuale, destinate exclusiv învăţământului, precum şi reproducerea pentru învăţământ, în cadrul instituţiilor publice de învăţământ sau de ocrotire socială, de articole izolate sau de scurte extrase din opere, în măsura justificată de scopul urmărit; *d)* reproducerea, pentru informare şi cercetare, de scurte extrase din opere în cadrul bibliotecilor, muzeelor, filmotecilor, fonotecilor, arhivelor instituţiilor publice culturale sau ştiinţifice, care funcţionează fără scop lucrativ; reproducerea integrală a exemplarului unei opere este permisă, pentru înlocuirea acestuia în cazul distrugerii, al deteriorării grave sau al pierderii exemplarului unic din colecţia permanentă a bibliotecii

sau a arhivei respective; *e)* reproducerile specifice realizate de bibliotecile accesibile publicului, de instituţiile de învăţământ sau de muzee ori de către arhive, care nu sunt realizate în scopul obţinerii unui avantaj comercial sau economic, direct ori indirect; *f)* reproducerea, cu excluderea oricăror mijloace care vin în contact direct cu opera, distribuirea sau comunicarea către public a imaginii unei opere de arhitectură, artă plastică, fotografică sau artă aplicată, amplasată permanent în locuri publice, în afara cazurilor în care imaginea operei este subiectul principal al unei astfel de reproduceri, distribuiri sau comunicări şi dacă este utilizată în scopuri comerciale; *g)* reprezentarea şi executarea unei opere în cadrul activităţilor instituţiilor de învăţământ, exclusiv în scopuri ştiinţifice şi cu condiţia ca atât reprezentarea sau executarea, cât şi accesul publicului să fie fără plată; *h)* utilizarea operelor în timpul celebrărilor religioase sau al ceremoniilor oficiale organizate de o autoritate publică; *i)* utilizarea, în scopuri publicitare, a imaginilor operelor prezentate în cadrul expoziţiilor cu acces public sau cu vânzare, al târgurilor, licitaţiilor publice de opere de artă ca mijloc de promovare a evenimentului, excluzând orice utilizare comercială. Nu constituie o încălcare a **d.a.** reproducerea unei opere fără consimţământul autorului, pentru uz personal sau pentru cercul normal al unei familii, cu condiţia ca opera să fi fost adusă anterior la cunoştinţa publică, iar reproducerea să nu contravină exploatării normale a operei şi să nu îl prejudicieze pe autor sau pe titularul drepturilor de utilizare. Autorul sau titularul **d.a.** poate ceda prin contract altor persoane numai drepturile sale patrimoniale. Drepturile patrimoniale ale autorului sau ale titularului pot fi transmise prin cesiune exclusivă sau neexclusivă. În cazul cesiunii exclusive, însuşi titularul **d.a.** nu mai poate utiliza opera în modalităţile, pe termenul şi pentru teritoriul convenite cu cesionarul şi nici nu mai poate transmite dreptul respectiv unei alte persoane. Caracterul exclusiv al cesiunii trebuie să fie expres prevăzut în contract. În cazul cesiunii neexclusive, titularul **d.a.** poate utiliza el însuşi opera şi poate transmite dreptul neexclusiv şi altor persoane. Cesionarul neexclusiv nu poate ceda dreptul său unei alte persoane decât cu consimţământul expres al cedentului. Contractul de cesiune a drepturilor patrimoniale trebuie să prevadă drepturile patrimoniale transmise şi să menţioneze, pentru fiecare dintre acestea, modalităţile de exploatare, durata şi întinderea cesiunii, precum şi remuneraţia titularului **d.a.** Absenţa oricăreia dintre aceste prevederi dă dreptul părţii interesate de a cere anularea contractului. Existenţa şi conţinutul contractului de cesiune a drepturilor patrimoniale se pot dovedi numai prin forma scrisă a acestuia. Fac excepţie contractele având ca obiect opere utilizate în presă. În

lipsa unei clauze contractuale contrare, pentru operele create în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu precizate în contractul individual de muncă, drepturile patrimoniale aparțin autorului operei create. Autorul unei opere create în cadrul unui contract individual de muncă își păstrează dreptul exclusiv de utilizare a operei, ca parte din ansamblul creației sale.

drept de coproprietate, v. *drept de proprietate comună pe cote-părți; coproprietate forțată.*

drept de corecție, drept corelativ îndatoririi de a crește copilul, care conferă părinților facultatea să aplice corecții copilului lor minor, ori de câte ori acestea s-ar dovedi necesare pentru educarea lui corespunzătoare. **D.c.** este recunoscut părinților numai pentru a fi exercitat ca mijloc de educare, legea interzicându-le să uzeze de el într-un mod care ar depăși limitele educării. Potrivit Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului [art. 28 alin. (2)], măsurile de disciplinare a copilului nu pot fi stabilite decât în acord cu demnitatea copilului, nefiind permise sub niciun motiv pedepsele fizice ori acelea care se află în legătură cu dezvoltarea fizică, psihică sau care afectează starea emoțională a copilului. Sunt interzise aplicarea pedepselor fizice sub orice formă, precum și privarea copilului de drepturile sale de natură să pună în pericol viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului, atât în familie, cât și în orice instituție care asigură protecția, îngrijirea și educarea copiilor (art. 90 din Legea nr. 272/2004).

drept de creanță, sintagmă ce exprimă facultatea creditorului dintr-un raport juridic obligațional de a pretinde debitorului îndeplinirea obligației corelative de a da, de a face sau de a nu face ceva. **D.c.** este un drept relativ, opozabil numai debitorului, care este întotdeauna o persoană determinată și căruia îi incumbă întotdeauna o obligație pozitivă sau negativă determinată. Drepturile de creanță nu sunt limitate ca număr și nici nominalizate prin lege. Ele conferă titularului un drept de gaj general asupra patrimoniului debitorului, dar nu conferă acestuia nici dreptul de urmărire și nici dreptul de preferință, care sunt prerogative specifice drepturilor reale [v. și *drept real; drept relativ*].

drept de creștere, v. *drept de acrescământ.*

drept de desherență, drept recunoscut de lege statului de a prelua în proprietatea sa masa de bunuri ce formează averea succesorală a unei persoane decedate fără posteritate sau ai cărei succesori au repudiat moștenirea, astfel încât succesiunea sa a rămas vacantă. **D.d.** poate fi exercitat numai după ce notarul public competent constată că succesiunea în cauză este vacantă și eliberează în favoarea statului certificatul de vacanță succesorală.

drept de dispoziţie, atribut al dreptului de proprietate constând în prerogativa proprietarului de a înstrăina bunul sau de a constitui asupra lui drepturi reale în favoarea altuia (**d.d.** juridică), precum şi de a consuma sau de a distruge, chiar fără folos, lucrul ce-i aparţine, suprimându-i existenţa sau modificându-i funcţionalitatea (**d.d.** materială).

drept de distribuţie al autorului, prerogativă a autorului unei opere de creaţie intelectuală, în virtutea căreia acesta este îndrituit să controleze exploatarea comercială a operei sale pe un teritoriu determinat. Este consacrat expres numai de anumite legislaţii naţionale, precum cele din Germania, Italia, Olanda, Danemarca, Portugalia şi Spania. Finalitatea acestui drept este de a oferi autorului facultatea de a controla exploatarea comercială a operei sale pe un anumit teritoriu. O asemenea facultate poate fi exercitată de către autor începând cu momentul punerii în circulaţie pe piaţă a originalului sau a reproducerii operei sale, pentru prima oară, în mod licit [sin. *drept exclusiv de a pune în circulaţie*].

drept de divulgare, v. *dreptul autorului de a aduce opera la cunoştinţa publicului.*

drept de extindere, prerogativă recunoscută de lege locatarului principal, de a pretinde celui ce închiriază (având prioritate faţă de alţi solicitanţi, atunci când împreună cu membrii familiei sale nu dispune, în locuinţa ce o deţine, de întreaga suprafaţă de locuit la care este îndreptăţit), ca acesta să-i închirieze şi una sau mai multe alte camere de locuit, care se eliberează în acelaşi apartament.

drept de folosinţă, atribut al dreptului de proprietate, în temeiul căruia proprietarul are puterea de a utiliza bunul în propriul său interes, dobândind în proprietate fructele şi veniturile pe care le poate obţine din acesta [v. şi *drept real de folosinţă*].

drept de gaj general al creditorilor chirografari, drept de natură specială conferit prin lege creditorilor chirografari, cu funcţia de garanţie, în temeiul principiului de drept civil potrivit căruia debitorul răspunde de îndeplinirea obligaţiilor sale cu toate bunurile mobile şi imobile, prezente şi viitoare, întregul său patrimoniu servind pentru garantarea comună şi proporţională a tuturor creditorilor săi chirografari. **D.g.g.c.c.** nu are nimic comun cu noţiunea de gaj ca şi garanţie reală, care implică deposedarea debitorului de bunul determinat, constituit ca amanet. Fără a-l deposeda pe debitor, **d.g.g.c.c.** îndreptăţeşte pe creditori să urmărească, în realizarea creanţelor lor, întregul activ patrimonial al debitorului, considerat ca universalitate juridică existentă, independent de bunurile individuale care o compun la un moment dat. Acest drept nu implică indisponibilizarea bunurilor debitorului şi nu conferă creditorilor nici dreptul de preferinţă, pe care

le conferă drepturile reale şi garanţiile reale; în schimb, **d.g.g.c.c.** îi îndreptăţeşte pe creditori să recurgă la măsuri conservatorii şi preventive (sechestrul asigurător, punerea de peceţi, acţiunea oblică, cererea de separaţie a patrimoniului succesoral de patrimoniile moştenitorilor etc.), precum şi la măsuri reparatorii (acţiunea pauliană, acţiunea în simulaţie etc.), menite să preîntâmpine ajungerea debitorului în stare de insolvabilitate şi respectiv să readucă în patrimoniul acestuia bunurile prin a căror înstrăinare şi-a provocat ori şi-a agravat o asemenea stare.

drept de grănituire, servitute naturală care conferă proprietarului unui fond prerogativa de a-l obliga pe vecinul său să procedeze împreună la stabilirea, prin semne vizibile, a liniei de demarcaţie a terenurilor lor care sunt lipite unul de celălalt, cheltuielile necesare pentru efectuarea acestei operaţii urmând a fi suportate în comun.

drept de inventator, 1. sintagmă ce desemnează în mod generic totalitatea normelor juridice prin care se reglementează raporturile sociale ce se nasc în legătură cu crearea şi valorificarea unei invenţii sau inovaţii. Constituie o componentă a dreptului de proprietate industrială, din conţinutul căruia mai fac parte dreptul la mărcile de fabrică, de comerţ şi de serviciu, precum şi dreptul asupra modelelor industriale etc.; **2.** ansamblu de drepturi subiective personale nepatrimoniale şi patrimoniale care se nasc prin efectul creării şi valorificării unei invenţii [v. şi *invenţie; brevet de invenţie*].

drept de îndrumare a copilului, drept recunoscut părinţilor cu privire la persoana copilului lor minor, constituind un element al conţinutului ocrotirii părinteşti, concretizat în facultatea acestora de a orienta actele minorilor, de a le imprima direcţia şi, în final, de a decide potrivit legii, referitor la tot ceea ce interesează sănătatea şi dezvoltarea fizică, educarea, învăţătura şi pregătirea profesională a copilului. Este expresia unui complex de drepturi, şi anume: dreptul părintelui de a hotărî ca minorul să urmeze cursurile unei şcoli profesionale sau ale unei alte şcoli, precum şi dreptul de a decide internarea copilului într-o asemenea şcoală; dreptul părintelui de a decide cu cine anume poate veni în contact copilul minor şi, totodată, de a interzice acestuia contactele pe care le apreciază ca fiind contrare intereselor copilului; dreptul părintelui de a examina corespondenţa pe care o poartă copilul minor [sin. *drept de a veghea la creşterea, educarea, învăţătura şi pregătirea profesională a copilului*].

drept de îngrădire, manifestare a dreptului de proprietate, concretizată în prerogativa oricărui proprietar de a-şi îngrădi imobilul ce-i aparţine. Această prerogativă este restrânsă numai de obligaţia de a respecta servitutea de trecere de care se bucură, dacă e cazul, proprietarul fondului învecinat.

drept de monopol, v. *drept exclusiv de folosire a invenției.*

drept de moștenire, drept fundamental cu caracter social-economic, consacrat și garantat prin Constituția României (art. 46) pentru toți cetățenii români și, totodată, reglementat de Codul civil și de alte acte normative speciale, care constă în posibilitatea unei persoane de a o moșteni pe alta, în unul din modurile stabilite de lege, și anume: în virtutea legii, în baza unui testament, în temeiul unui contract de donație de bunuri viitoare. **D.m.** urmărește, ca finalitate, transmiterea din generație în generație a patrimoniului fiecărei persoane spre a crea posterității acesteia posibilitatea de a se bucura de valorile pozitive dobândite de antecesorii ei și rămase după aceștia. Condițiile generale de existență și de exercitare ale **d.m.** sunt: capacitatea succesorală a titularului, cerința ca acesta să nu fie nedemn de a moșteni și ca el să aibă vocație succesorală. Legislația României reglementează și **d.m.** al cetățenilor străini cu privire la bunurile lăsate de rudele lor decedate – cetățeni români sau străini – aflate pe teritoriul României [v. și *moștenire legală; moștenire testamentară; moștenire contractuală*].

drept de moștenire al copilului din afara căsătoriei, v. *clasă de moștenitori.*

drept de moștenire al fraților și surorilor din căsătorii diferite ai defunctului, v. *împărțirea moștenirii pe linii.*

drept de moștenire al adoptatului, drept pe care legea îl recunoaște adoptatului de a veni la moștenirea adoptatorului, alături de copii firești ai acestuia și de soția lui supraviețuitoare. Nu este reglementat expres de lege, dar existența sa rezultă implicit din principiul asimilării totale a statutului juridic al adoptatului cu statutul juridic al copiilor firești (rezultați din căsătorie sau din afara căsătoriei) ai adoptatorului [v. și *adoptat; adoptator*].

drept de moștenire al adoptatorului, drept pe care legea îl recunoaște în favoarea adoptatorului de a veni la moștenirea adoptatului, incluzându-l în clasa a II-a de moștenitori legali, ca părinte. Statutul juridic al adoptatorului este întru totul identic cu statutul juridic al părinților firești ai adoptatului, așa încât și **d.m.a.** va avea același conținut și se va supune acelorași reguli de exercitare ca și dreptul de moștenire al părinților firești. Nu este expres reglementat de lege, dar existența sa este implicită, decurgând din faptul că, prin efectul adopției, între adoptat și adoptator se creează raporturi de rudenie similare cu acelea care există între părintele firesc și copilul acestuia rezultat din căsătorie sau din afara căsătoriei. **D.m.a.** înlătură dreptul la moștenire al părinților firești ai adoptatului, deoarece odată cu realizarea adopției și prin efectul ei, se sting raporturile de rudenie dintre adoptat

şi părinţii săi fireşti [v. şi *drept de moştenire*].

drept de moştenire al persoanelor concepute, drept de a veni la succesiune, recunoscut de lege persoanelor care se nasc la mai puţin de 300 zile după decesul lui *de cuius*. Totodată, se mai cere ca persoana în cauză să se fi născut vie, fiind suficient să fi respirat cel puţin o dată, chiar dacă nu era şi viabilă.

drept de moştenire al soţului supravieţuitor, drept recunoscut fiecăruia dintre soţi de a veni la succesiunea soţului predecedat. Existenţa **d.m.s.s.** este condiţionată de îndeplinirea cerinţei ca persoana în cauză să aibă calitatea de soţ la data deschiderii moştenirii. Dacă este îndeplinită această cerinţă nu prezintă importanţă durata căsătoriei soţului supravieţuitor cu defunctul şi nici starea materială ori sexul soţului supravieţuitor. Nu prezintă, de asemenea, importanţă dacă din căsătoria astfel încetată au rezultat copii şi nici dacă cei doi soţi (cel supravieţuitor şi cel predecedat lui) conviеţuiau împreună la data deschiderii moştenirii ori erau separaţi în fapt din vina unuia sau a altuia dintre ei. Concubinajul (conviеţuirea a două persoane de sex diferit), indiferent de durata sa în timp, nu conferă vocaţie succesorală legală concubinului care supravieţuieşte celuilalt concubin. În caz de divorţ, căsătoria este desfăcută din ziua când hotărârea judecătorească prin care a fost pronunţată desfacerea acesteia a rămas irevocabilă. Până la această dată calitatea de soţ se păstrează, chiar dacă moartea a intervenit în cursul procesului, eventual chiar după pronunţarea divorţului, dar înainte ca hotărârea să fi devenit irevocabilă. În această situaţie, căsătoria încetând prin moarte, efectele divorţului nu se mai produc. În ipoteza nulităţii absolute sau relative a căsătoriei, aceasta din urmă se desfiinţează retroactiv şi, ca urmare, problema drepturilor succesorale reciproce ale foştilor soţi nu se mai pune, chiar dacă hotărârea judecătorească prin care s-a constatat nulitatea sau s-a anulat căsătoria a intervenit ulterior decesului unuia dintre aceştia. Într-o atare ipoteză, calitatea de soţ pe care soţul supravieţuitor o avusese la data deschiderii succesiunii se desfiinţează cu efect retroactiv. Cu titlu de excepţie, legea (art. 23 C. fam.) dispune că, în cazul căsătoriei putative, soţul de bună-credinţă la încheierea căsătoriei păstrează situaţia unui soţ dintr-o căsătorie valabilă, până la data când hotărârea judecătorească de anulare a căsătoriei respective rămâne definitivă. În consecinţă, dacă decesul unuia din soţi s-a produs înainte de rămânerea definitivă a hotărârii de declarare sau de pronunţare a nulităţii, iar soţul supravieţuitor a fost de bună-credinţă la încheierea căsătoriei, el vine la moştenire, deoarece păstrează calitatea de soţ pe care a avut-o la deschiderea succesiunii. În schimb, dacă soţul supravieţuitor a fost de rea-credinţă,

el nu-l moşteneşte pe soţul predecedat, pierzând calitatea de soţ, cu efect retroactiv. Este singura excepţie prevăzută de lege de la principiul reciprocităţii vocaţiei succesorale a soţilor. În domeniul moştenirii, căsătoria putativă produce efecte numai pentru perioada de la încheierea căsătoriei şi până la rămânerea definitivă a hotărârii de desfiinţare a ei. Drepturile succesorale ale soţului supravieţuitor cuprind: un drept de moştenire în concurs cu oricare dintre clasele de moştenitori legali sau în lipsa rudelor din cele patru clase; un drept de moştenire special asupra mobilelor şi obiectelor aparţinând gospodăriei casnice, precum şi asupra darurilor de nuntă; un drept temporar de abitaţie asupra casei de locuit. Soţul supravieţuitor nu face parte din niciuna din clasele de moştenitori prevăzute de lege, ceea ce face ca el să nu fie înlăturat de la moştenire de niciuna dintre rudele defunctului şi, totodată, nici el să nu înlăture pe vreuna din acele rude cu care vine în concurs. Legea (nr. 319/1944) acordă soţului supravieţuitor o cotă-parte din masa succesorală, a cărei mărime variază în funcţie de clasa de moştenitori cu care acesta vine în concurs: *a)* în concurs cu descendenţii defunctului (clasa I), indiferent de numărul lor, soţul supravieţuitor are dreptul la 1/4 din moştenire; *b)* în concurs cu ascendenţii privilegiaţi, indiferent de numărul lor, care vin la moştenire împreună cu colateralii privilegiaţi, de asemenea indiferent de numărul lor, soţul supravieţuitor are dreptul la 1/3 din moştenire; *c)* dacă soţul supravieţuitor vine la moştenire în concurs numai cu ascendenţii privilegiaţi sau numai cu colateralii privilegiaţi, în ambele cazuri, indiferent de numărul lor, el culege 1/2 din moştenire; *d)* în concurs cu ascendenţii ordinari (clasa a III-a) sau cu colateralii ordinari (clasa a IV-a), în ambele cazuri, indiferent de numărul lor, soţul supravieţuitor are dreptul, invariabil, la 3/4 din moştenire; *e)* în lipsa rudelor din cele patru clase, soţul supravieţuitor culege întreaga masă succesorală lăsată de soţul decedat. Atunci când soţul supravieţuitor vine la moştenire în concurs cu rudele soţului predecedat, stabilirea cotei ce i se cuvine se face cu întâietate faţă de stabilirea cotelor moştenitorilor cu care concurează. Văduva celui decedat pe front are asupra bunurilor rămase după soţul decedat, dacă acesta nu a dispus altfel prin liberalităţi, un drept de moştenire în plină proprietate, care este: o parte egală cu cea care-i revine unui copil, dar nu mai mult de 1/3 din moştenire (dacă vine la moştenire în concurs cu descendenţii defunctului); o parte de 1/2 din moştenire, când vine în concurs cu ascendenţii, fraţii ori surorile defunctului sau urmaşii acestora (clasele II-III de moştenitori legali); întreaga moştenire, în lipsa moştenitorilor menţionaţi anterior, ceea ce înseamnă că sunt înlăturate de la moştenire rudele din clasa a IV-a de moştenitori legali (Legea nr. 609/1941 menţinută, sub acest aspect, în vigoare de art. 7 din Legea nr. 319/1944).

În caz de bigamie sau poligamie, moştenirea lăsată de defunctul bigam sau cota-parte din această moştenire, prevăzută de lege în favoarea soţului supravieţuitor în concurs cu diferitele clase de moştenitori legali, se împarte în mod egal între soţul din căsătoria valabilă şi soţul inocent din căsătoria nulă, ei fiind, deopotrivă, de bună-credinţă. În ipoteza exheredării unor moştenitori legali rezervatari, soţul supravieţuitor poate veni în concurs cu două clase (subclase) de moştenitori legali. Dacă cei exheredaţi sunt părinţii defunctului, aceştia culeg totuşi rezerva în calitatea lor de moştenitori legali rezervatari, iar la stabilirea cotei ce se cuvine soţului supravieţuitor trebuie să se ţină seama obligatoriu şi de rezerva părinţilor exheredaţi. Ca urmare, când există moştenitori din subclasa colateralilor privilegiaţi, soţul supravieţuitor va primi numai 1/3 din moştenire, deşi ascendenţii privilegiaţi au fost exheredaţi. Partea soţului supravieţuitor, prevăzută de Legea nr. 319/1944, se impută asupra masei succesorale, micşorând părţile ce se cuvin celorlalţi moştenitori cu care concurează. În toate cazurile, mai întâi trebuie să se atribuie soţului supravieţuitor cota ce i se cuvine potrivit Legii nr. 319/1944, iar cotele prevăzute de Codul civil în favoarea celorlalţi moştenitori – modificate implicit prin această lege – să se calculeze asupra restului rămas din moştenire. **D.m.s.s.** prezintă următoarele caractere juridice: soţul supravieţuitor poate veni la moştenire numai în nume propriu (neputând veni prin reprezentare şi nici nu poate fi reprezentat); el nu este moştenitor sezinar, dar este moştenitor rezervatar; în cazul în care vine în concurs cu descendenţii defunctului (clasa I de moştenitori legali) este obligat şi la raportul donaţiilor primite de la soţul decedat [v. *şi dreptul la moştenire special al soţului supravieţuitor asupra mobilelor şi obiectelor aparţinând gospodăriei casnice şi asupra darurilor de nuntă; drept de abitaţie al soţului supravieţuitor*].

drept de moştenire al soţului supravieţuitor asupra mobilelor şi obiectelor aparţinând gospodăriei casnice şi asupra darurilor de nuntă, drept special, recunoscut de lege soţului supravieţuitor, peste partea sa de moştenire, care, potrivit Legii nr. 314/1944, revine acestuia când se află în concurs cu moştenitorii din clasele II, III sau IV, având ca obiect mobilele şi obiectele aparţinând gospodăriei casnice, precum şi darurile de nuntă. Exercitarea acestui drept este supusă unei duble condiţii, şi anume: *a) soţul supravieţuitor să nu vină în concurs cu descendenţii defunctului,* ci numai cu oricare dintre moştenitorii care fac parte din celelalte clase stabilite de lege. În cazul în care soţul supravieţuitor vine în concurs chiar cu un singur descendent, mobilele şi obiectele gospodăriei casnice se includ în masa succesorală, fiind supuse împărţelii, ca şi celelalte

bunuri succesorale. Atunci când el vine în concurs cu moştenitorii din clasele II, III şi IV, aceste bunuri i se cuvin lui, în mod exclusiv şi în totalitate, în virtutea dispoziţiei legii. Ele nu vor fi deci incluse în masa bunurilor succesorale supuse împărţelii; *b) soţul decedat să nu fi dispus de partea sa din aceste bunuri prin liberalităţi între vii (donaţii) sau pentru cauză de moarte (legate făcute prin testament).* Acest drept special de moştenire consacrat de lege în favoarea soţului supravieţuitor nu vizează totalitatea mobilelor şi obiectelor aparţinând gospodăriei casnice, ci numai pe acelea dintre ele care au aparţinut soţului predecedat. Bunurile proprii ale soţului supravieţuitor, precum şi partea sa din bunurile comune având ca obiect asemenea bunuri îi aparţin cu titlu de proprietate şi nu fac parte din masa succesorală. Soţul supravieţuitor nu este însă rezervatar în privinţa acestor bunuri. De aceea, legea permite soţului predecedat ca prin acte liberale să dispună, în tot sau în parte, de bunurile respective în favoarea altor moştenitori, incluzându-le astfel în masa bunurilor succesorale supuse împărţelii. În funcţie de împrejurarea că soţul predecedat a dispus prin acte liberale, în totalitate sau numai în parte, de bunurile mobile şi obiectele gospodăriei casnice, dreptul special de moştenire al soţului supravieţuitor, în privinţa lor, va fi golit de conţinut în totalitate sau numai parţial, ceea ce înseamnă că atunci când defunctul a dispus numai de unele dintre aceste bunuri, dreptul menţionat se restrânge la bunurile care nu au intrat în obiectul actelor de liberalitate. În cazul căsătoriei putative din cauză de bigamie, soţul supravieţuitor din căsătoria valabilă cu defunctul va culege, dacă este cazul, bunurile din această categorie pe care le-au folosit în cadrul gospodăriei comune cu defunctul; soţul supravieţuitor de bună-credinţă din căsătoria nulă, dar putativă, va culege şi el pe cele din gospodăria comună cu defunctul, fără a se lua în considerare valoarea bunurilor în cauză. Prin mobile şi obiecte aparţinând gospodăriei casnice se înţeleg bunurile care serveau la mobilarea locuinţei soţilor (mobilierul, televizorul, radioul, covoarele etc.) şi obiectele care prin natura lor sunt destinate a servi în cadrul gospodăriei casnice (obiectele de menaj, maşina de gătit şi maşina de spălat rufe, frigiderul, aspiratorul etc.) şi care au fost afectate, în concret, folosinţei comune a soţilor, corespunzător nivelului de trai al soţilor, chiar dacă nu satisfac o necesitate, ci numai o comoditate sau o plăcere comună a soţilor. Dacă asemenea bunuri au fost aduse în gospodăria casnică şi au fost folosite de soţi ca atare, nu interesează proveniența (de exemplu, dacă au fost dobândite împreună de soţi sau de către unul dintre ei – defunctul – înainte sau în timpul căsătoriei). Nu intră în categoria mobilelor şi obiectelor gospodăriei casnice: *a)* bunurile care, potrivit cu natura lor, nu pot

şi nu au fost folosite în cadrul gospodăriei casnice propriu-zise, cum ar fi: automobilul, motocicleta, pianul etc.; bunurile necesare exercitării profesiunii sau meseriei defunctului şi care, în relaţiile patrimoniale dintre soţi, constituie bunuri proprii conform art. 31 lit. c) C. fam. (de exemplu, scule de ceasornicărie); obiectele care prin valoarea lor deosebită (artistică, ştiinţifică, istorică sau fiindcă sunt confecţionate din metale preţioase) depăşesc înţelesul obişnuit al noţiunii de bunuri casnice; *b)* bunurile care nu au fost afectate folosinţei comune în cadrul gospodăriei casnice, cum sunt: cele procurate în alt scop (de exemplu, pentru a face investiţii sau pentru a fi donate); cele procurate după data întreruperii în fapt a convieţuirii; obiectele de uz personal şi exclusiv al defunctului; *c)* bunurile aparţinând gospodăriei ţărăneşti (animalele de muncă şi de producţie, precum şi uneltele specifice gospodăriei ţărăneşti). Regimul juridic al bunurilor gospodăriei casnice se aplică şi în privinţa darurilor de nuntă. Prin daruri de nuntă se înţeleg, în principiu, darurile manuale făcute soţilor la celebrarea căsătoriei, indiferent că aceste daruri au fost făcute în comun ambilor soţi sau unuia ori altuia dintre ei, inclusiv darul făcut de unul dintre ei celuilalt (sau reciproc) şi indiferent de faptul dacă aceste bunuri au fost sau nu afectate folosinţei comune a soţilor.

drept de moştenire al statului, facultate şi, totodată, îndatorire legală a statului de a prelua în proprietatea sa toate bunurile care intră în componenţa unei succesiuni vacante. Natura juridică a **d.m.s.** este controversată, în doctrină conturându-se două concepţii diferite, şi anume: *a)* teoria desherenţei, care susţine că statul culege bunurile moştenirii vacante (privite *ut singuli*) în temeiul dreptului de suveranitate (*iure imperii*), aşa cum el culege orice bun fără stăpân aflat pe teritoriul său naţional; *b)* teoria dreptului de moştenire, conform căreia statul dobândeşte moştenirea vacantă (ca universalitate) în baza unui drept de moştenire legală (*iure hereditatis*). Textele legale nu sunt lămuritoare în această privinţă. Astfel, art. 477 C. civ. şi Decretul nr. 111/1951 supun aceluiaşi regim juridic succesiunile vacante şi bunurile fără stăpân, adică aceluiaşi mod de dobândire, care nu este moştenirea, ceea ce pledează în favoarea tezei suveranităţii. Pe de altă parte, art. 652 C. civ. prevede expres că „statul devine moştenitor", iar art. 680 C. civ. dispune că, în lipsă de moştenitori, bunurile defunctului trec în proprietatea statului. Ţinând seama de faptul că acest din urmă text este situat în secţiunea „Despre succesiunea soţului supravieţuitor şi despre a statului", pare să confirme teza statului moştenitor. În fine, dispoziţiile art. 85 din Legea nr. 36/1995, care prevede eliberarea certificatului de vacanţă succesorală de

către notarul public în cazul succesiunilor vacante, sunt invocate în sprijinul ambelor teorii contestate. Jurisprudenţa, în exclusivitate, a statuat că statul dobândeşte succesiunea vacantă în calitate de moştenitor, invocând în acest sens prevederile art. 652 C. civ. **D.m.s.** se distinge prin următoarele particularităţi, în raport cu dreptul de moştenire al celorlalţi moştenitori legali: *1.* În momentul dobândirii moştenirii vacante de către stat, notarul public constată, la cererea reprezentantului statului, vacanţa succesorală şi eliberează certificat de vacanţă succesorală, după expirarea termenului de prescripţie a dreptului de opţiune succesorală. Notarul public este obligat să citeze autoritatea administraţiei publice competente a prelua bunurile în toate cazurile în care succesiunea urmează a fi declarată vacantă, putând încredinţa administrarea provizorie a bunurilor unui curator desemnat, cu încunoştinţarea autorităţii administrative teritoriale. În lipsa certificatului de vacanţă succesorală, constatarea unei succesiuni vacante şi a componenţei acesteia se poate face şi de către instanţa judecătorească în mod direct. În toate cazurile, statul dobândeşte moştenirea vacantă *ope legis* de la data deschiderii ei, primind aplicare, sub acest aspect, şi în privinţa lui, regulile generale în materie. Certificatul de vacanţă succesorală, ca şi hotărârea judecătorească de constatare a vacanţei succesorale au efect declarativ, iar nu constitutiv, dobândirea operând relativ de la data morţii celui care lasă moştenirea, potrivit regulilor generale. După eliberarea certificatului de vacanţă a moştenirii, notarul public nu mai poate elibera un alt certificat de moştenitor. Cei care au pretenţii la moştenire (de exemplu, succesibilii care din motive de forţă majoră nu au putut accepta moştenirea în cadrul termenului de prescripţie de şase luni sau care cer repunerea în termenul de prescripţie) ori au fost prejudiciaţi în alt fel prin eliberarea sau cuprinsul certificatului, pot cere prin justiţie anularea lui şi stabilirea drepturilor lor, după care notarul public va elibera certificatul de moştenitor pe baza hotărârii judecătoreşti definitive şi irevocabile. Dacă moştenirea nu este vacantă, însă statul a fost gratificat prin testament, urmează să i se elibereze certificat de moştenitor, iar nu certificat de vacanţă a moştenirii. Această soluţie urmează să fie aplicată şi în cazul în care statul este gratificat prin testament, iar în lipsa acestui legat, moştenirea ar fi fost vacantă (deci ar fi revenit, oricum, statului). Este posibil ca statul să fie gratificat cu o parte din moştenire (de exemplu, să fie beneficiarul unui legat cu titlu universal), iar restul moştenirii să devină vacantă ca urmare a renunţării sau a predecesului celuilalt legatar sau moştenitor legal. Într-o atare ipoteză, notarul public va elibera statului două certificate, şi anume: unul de moştenitor, iar celălalt de vacanţă succesorală. *2.* Din caracterul universal al dobândirii de către

stat a moştenirii vacante decurg următoarele consecinţe practice: *a)* dobândind în patrimoniu o universalitate, statul, ca succesor în drepturi al defunctului, este obligat faţă de creditorii acestuia în aceleaşi condiţii în care ar fi obligat orice moştenitor legal sau orice legatar (universal sau cu titlu universal) acceptant al moştenirii sub beneficiu de inventar, deoarece în acest caz nu primesc aplicare (prin analogie) reglementările speciale privind trecerea în proprietatea statului a unor bunuri în condiţii deosebite (cum ar fi exproprierea); jurisprudenţa a statuat că, în cazul în care, în moştenirea vacantă se află un imobil la edificarea căruia a contribuit material şi concubina defunctului, statul este obligat să-i plătească acesteia din urmă întreaga creanţă astfel dobândită de ea, la fel cum orice alt moştenitor legal sau testamentar ar fi obligat la plată; *b)* totodată, s-a mai decis că obligaţiile asumate de cel care lasă moştenirea, printr-un antecontract de vânzare-cumpărare, având caracter patrimonial, trec asupra statului în caz de vacanţă succesorală. Astfel, statul va fi obligat să încheie, la cererea cumpărătorului, contractul de vânzare-cumpărare cu acesta. Cumpărătorul are însă libertatea unei opţiuni între a cere statului să încheie contractul şi a cere în justiţie rezoluţiunea antecontractului şi, ca o consecinţă, restituirea preţului plătit în aceleaşi condiţii în care o astfel de acţiune ar fi putut-o provoca şi împotriva promitentului vânzător decedat. Prin simetrie juridică, atunci când defunctul moştenit de stat ar fi avut calitatea de cumpărător într-un antecontract de vânzare-cumpărare, statul, ca moştenitor al lui, poate cere în justiţie pronunţarea unei hotărâri care să ţină loc de contract de înstrăinare sau restituirea preţului potrivit regulilor aplicabile în materie (dacă vânzătorul nu cere el însuşi pronunţarea unei hotărâri judecătoreşti care să ţină loc de contract de vânzare-cumpărare). În toate cazurile de succesiuni vacante, statul răspunde de pasivul moştenirii dobândite numai în limita activului succesoral, deoarece nu este admisibil ca societatea, în întregul ei, să suporte pasivul patrimoniului unei persoane fizice. Statul poate fi obligat pentru pasiv numai în limitele activului succesoral; *c)* restrângerea răspunderii statului în marginile activului succesoral este operantă indiferent dacă a fost sau nu oprită confuziunea patrimoniilor prin întocmirea unui inventar al bunurilor succesorale, conform art. 705 C. civ. Raţiunile care legitimează necesitatea întocmirii inventarului bunurilor succesorale în cazul moştenitorilor persoane fizice nu sunt valabile şi în cazul statului, deoarece prin formalităţile care se îndeplinesc în vederea contabilizării şi valorificării bunurilor trecute în proprietatea statului, oricând se poate proba atât componenţa succesiunii vacante, cât şi valoarea bunurilor succesorale, fără a fi necesară

întocmirea unui inventar special. Ca titular al dreptului de moştenire privind succesiunile vacante, statul nu are un drept de opţiune succesorală. El nu poate renunţa la moştenirea vacantă, deoarece bunurile succesorale ar deveni bunuri fără stăpân şi, potrivit legii, i-ar reveni tot lui cu acest titlu (conform art. 646 C. civ. şi Decretului nr. 111/1951). Pe de altă parte, acceptarea sub beneficiu de inventar este inutilă, întrucât statul oricum răspunde pentru pasiv numai în limita activului succesoral şi indiferent de întocmirea unui inventar special. Neavând drept de opţiune succesorală, termenul de prescripţie de şase luni prevăzut de lege pentru exercitarea acestui drept devine inaplicabil. Organul de stat competent poate solicita notarului public eliberarea certificatului de vacanţă a moştenirii (chiar din oficiu) nelimitat în timp. Statul poate să acţioneze sau să fie acţionat direct în justiţie, în legătură cu drepturile şi obligaţiile succesorale.

drept de moştenire asupra drepturilor de autor, v. *transmisiunea succesorală a drepturilor de autor.*

drept de moştenire asupra primelor de asigurare, drept de moştenire recunoscut de lege, în anumite condiţii, succesibilului, asupra valorii însumate a primelor de asigurare, ca şi asupra valorii primelor de asigurare plătite de defunct unei societăţi comerciale din domeniul asigurărilor. Întrucât plata acestor prime se face cu elemente ale activului patrimonial al defunctului, comoştenitorii lui pot pretinde raportarea contravalorii lor la masa succesorală de către comoştenitorul în favoarea căruia a fost stipulată asigurarea respectivă, atunci când se dovedeşte că respectivele sume au constituit obiectul unei liberalităţi. În cazul în care suma asigurată a fost primită de către moştenitorul beneficiar al asigurării contractate de defunct în favoarea acelui moştenitor, acea sumă aparţine în întregime respectivului moştenitor, independent de succesiune, deoarece ea nu provine din averea asiguratului decedat şi nici nu a intrat în patrimoniul acestuia, nefiind supusă nici raportului succesoral şi nici reducţiunii succesorale.

drept de moştenire asupra sumelor de bani depuse la C.E.C., drept de moştenire recunoscut de lege succesibililor persoanei decedate în ce priveşte sumele de bani depuse în timpul vieţii de către acea persoană la C.E.C. Acest drept primeşte, după caz, fie incidenţa regulilor ce guvernează moştenirea testamentară, fie incidenţa regulilor ce guvernează moştenirea legală, după cum deponentul a dispus sau nu în privinţa lor printr-o clauză testamentară. Atunci când deponentul a făcut o dispoziţie testamentară (redactând un testament, formulând o clauză testamentară înscrisă chiar pe libretul C.E.C. ori cuprinsă într-un înscris autentic) şi a nominalizat persoana sau persoa-

nele cărora dorește să le revină sumele respective după decesul său, ele vor reveni, în caz de deces al deponentului, persoanelor nominalizate de acesta. Atunci când clauza testamentară a fost înscrisă chiar pe libretul C.E.C., beneficiarul sau beneficiarii acesteia au dreptul să ceară eliberarea directă a sumelor ce le revin. Dispozițiile testamentare de acest gen sunt calificate ca fiind legate cu titlu particular și urmează să primească incidența dispozițiilor normative ce reglementează liberalitățile de acest fel. Cât privește sumele de bani depuse la C.E.C. cu referire la care deponentul nu a formulat o clauză testamentară, acestea se vor elibera, după caz, fie moștenitorilor săi legali, fie moștenitorilor lui testamentari care au obținut certificatul de moștenitor.

drept de opțiune succesorală, facultate recunoscută de lege succesibilului de a accepta succesiunea la care este chemat sau de a renunța la ea în termenul instituit de legiuitor într-un atare scop. La deschiderea moștenirii, succesibilul are, potrivit legii, libertatea să aleagă între trei posibilități, și anume: acceptarea pură și simplă a moștenirii; renunțarea la moștenire; acceptarea sub beneficiu de inventar. Dintre toate aceste posibilități pe care le are succesibilul, elementul principal îl constituie dreptul de a renunța la moștenire. Dreptul de a beneficia de moștenire comportă anumite limitări legale [precum restricția instituită prin art. 44 alin. (2) din Constituția României, republicată, în sensul că cetățenii străini și apatrizii pot dobândi dreptul de proprietate privată asupra terenurilor numai în condițiile rezultate din aderarea României la Uniunea Europeană și din alte tratate internaționale la care România este parte, pe bază de reciprocitate, în condițiile prevăzute prin lege organică, precum și prin moștenire legală], pe când dreptul de a renunța la moștenire nu este supus niciunei îngrădiri legale. **D.o.s.** aparține tuturor persoanelor cu vocație succesorală, indiferent dacă vocația lor este legală sau testamentară și fără deosebire după cum vocația este universală, cu titlu universal sau cu titlu particular. În cadrul moștenirii legale, calitatea de subiect al **d.o.s.** aparține tuturor persoanelor cu vocație generală (eventuală) la moștenire, iar nu numai celor cu vocație concretă (utilă). **D.o.s.** aparține și trebuie să fie exercitat nu numai de către succesibilii chemați în primul rând să moștenească, dar și de succesibilii subsecvenți, fără să aștepte exercitarea opțiunii din partea moștenitorilor în rang preferat. Totodată, **d.o.s.** aparține nu numai moștenitorilor legali, dar și legatarilor instituiți de defunct, deoarece dacă vocația acestora din urmă este universală sau cu titlu universal, dobândirea moștenirii implică și suportarea pasivului, astfel încât și acestora trebuie să li se recunoască facultatea de a accepta moștenirea sau de a renunța la ea ori de a o accepta

sub beneficiu de inventar. Pe de altă parte, legatarul cu titlu particular trebuie să aibă şi el **d.o.s.**, de vreme ce, potrivit legislaţiei României, nimeni nu poate fi gratificat fără voie, iar, pe de altă parte, legatul cu sarcini implică obligaţii cu caracter patrimonial pentru legatar. Totodată, numai ca urmare a exercitării **d.o.s.**, notarul public poate stabili drepturile legatarului particular asupra bunurilor determinate prin testament şi să redacteze certificatul de legatar conform dispoziţiilor legale în materie (art. 82 şi art. 83 din Legea nr. 36/1995). Fiind de natură patrimonială, iar nu de natură exclusiv personală, **d.o.s.** poate fi exercitat şi de către creditorii personali ai succesibilului, pe calea acţiunii oblice (subrogatorii). Exercitarea **d.o.s.** pe cale oblică poate fi refuzată creditorului reclamant (atât în cazul moştenirii legale, cât şi în cazul moştenirii testamentare) numai dacă se dovedeşte în concret că alegerii făcute de el i se opun considerente de ordin moral, ipoteză în care moştenirea ar dobândi caracter strict personal. Tot astfel, dacă succesibilul a renunţat la moştenire, dar renunţarea nu a devenit irevocabilă (prin expirarea termenului de prescripţie de şase luni sau prin acceptarea moştenirii de către un alt succesibil), creditorii vor putea retracta renunţarea pe calea acţiunii pauliene şi accepta moştenirea pe calea acţiunii oblice, în numele şi pe seama succesibilului. Atunci când succesibilul îşi exercită dreptul de acţiune în frauda creditorilor săi (renunţând la o moştenire solvabilă sau acceptând o moştenire insolvabilă) actul său de opţiune poate fi revocat pe calea acţiunii pauliene [art. 699 alin. (1) C. civ.]. În această materie este necesar să se probeze numai frauda debitorului (succesibilul renunţător), constând în conştiinţa rezultatului păgubitor al actului faţă de creditor. Renunţarea la succesiune fiind un act juridic unilateral, nu se poate pune problema dovedirii complicităţii la fraudă a unui terţ (comoştenitorii, creditorii succesiunii etc.). Acţiunea pauliană are caracter personal şi de aceea trebuie să fie introdusă în cadrul termenului general de prescripţie de trei ani, chiar dacă în componenţa masei succesorale se găsesc şi imobile. Prin efectul admiterii acţiunii pauliene, actul de renunţare devine inopozabil faţă de creditorul reclamant, în limita prejudiciului suferit de el (în limita creanţei sale). Codul civil dispune în acest sens că „acceptarea nu se face în folosul eredelui care a renunţat" [art. 699 alin. (2)]. El rămâne renunţător în raport cu ceilalţi moştenitori (inclusiv legatari) şi creditori (atât creditorii personali, cât şi creditorii moştenirii). Aşa fiind, acţiunea pauliană nu produce ca efect anularea acceptării, ci revocarea acesteia, ceea ce face ca acceptarea să devină inopozabilă numai faţă de creditorul reclamant. În armonie cu art. 975 C. civ., posibilitatea acţiunii pauliene se recunoaşte atât cu privire la revocarea renunţării, cât şi cu privire la revocarea acceptării. Accep-

tarea sub beneficiu de inventar nu poate fi revocată pe calea acţiunii pauliene, deoarece o atare acceptare nu produce efecte păgubitoare pentru creditorii succesibilului. Chiar revocarea acceptării pure şi simple produce efecte numai faţă de creditorul reclamant, faţă de orice alte persoane moştenitorul rămânând acceptant. În toate cazurile, revocarea actului de opţiune succesorală pe cale paulianã poate fi cerută numai de către creditorii titularului dreptului de opţiune, nu şi de creditorii succesiunii sau de către legatari. Acceptarea moştenirii este un act de dispoziţie şi, tot astfel, renunţarea la moştenire constituie şi ea un act de dispoziţie. Fiind un act de dispoziţie, **d.o.s.** poate fi exercitat personal numai de către succesibilul care are capacitate de exerciţiu deplină. Cât priveşte persoanele lipsite de capacitate de exerciţiu, ca şi cele având o capacitate de exerciţiu restrânsă, acestea trebuie să exercite opţiunea succesorală prin ocrotitorul legal, respectiv cu încuviinţarea acestuia şi, în ambele cazuri, cu autorizarea autorităţii tutelare. Pentru ca opţiunea succesorală să fie valabilă, consimţământul succesibilului trebuie să fie neviciat. În această materie, Codul civil face referire numai la dol (viclenie), care este susceptibil să determine acceptarea moştenirii şi, într-o formulare neclară, la leziunea suferită de majorul acceptant al moştenirii prin descoperirea ulterioară a unui testament, ori de câte ori legatul ar absorbi sau ar diminua succesiunea cu mai mult de jumătate. Dolul poate vicia nu numai actul acceptării, dar şi pe acela al renunţării şi poate proveni de la orice persoană [comoştenitori, creditori etc., art. 960 alin. (1) C. civ. nefiind aplicabil în această materie, fiindcă opţiunea este act unilateral]. Pot fi reţinute, ca vicii de consimţământ, şi violenţa şi eroarea, atât cea de fapt, cât şi de drept (dacă este scuzabilă) şi constituie cauza determinantă a actului de opţiune. Cât priveşte eroarea asupra conţinutului patrimoniului succesoral, poate fi reţinută ca viciu de consimţământ (leziune) numai în cazul prevăzut de art. 694 C. civ. şi numai dacă cel în cauză a acceptat moştenirea. Renunţarea nu poate fi atacată pe motiv că ulterior s-au descoperit active ale patrimoniului succesoral. De asemenea, nu poate fi atacată nici acceptarea pe motiv că s-au descoperit pasive. Acceptarea sub beneficiu de inventar, ca şi renunţarea la moştenire sunt acte juridice solemne, fiind valabile numai dacă au fost încheiate în condiţiile de formă special prevăzute de lege (*ad validitatem*). Pentru valabilitatea actului de opţiune (oricare) trebuie să fie respectate, potrivit dreptului comun, cerinţele legale referitoare la obiectul şi cauza actului juridic. Bunăoară, opţiunea relativă la o succesiune nedeschisă, având un obiect ilicit, nu poate produce efecte. De asemenea, se consideră ineficace renunţarea pur abdicativă la moştenire, în credinţa greşită că moştenitorul care beneficiază de

renunțare s-a obligat să-l întrețină pe renunțător, obligație care, în realitate, nu a luat naștere. Nerespectarea condițiilor de validitate a actului de opțiune succesorală se sancționează cu nulitatea, potrivit dreptului comun. Actul de opțiune succesorală prezintă următoarele caractere juridice: este un act unilateral care se realizează prin manifestarea de voință a succesibilului în sensul acceptării pure și simple a moștenirii sau sub beneficiu de inventar ori în sensul renunțării la moștenire; este un act juridic voluntar, a cărui îndeplinire presupune realizarea libertății de alegere pe mai multe planuri: nimeni nu este obligat să accepte moștenirea ce i se cuvine (art. 686 C. civ.); în principiu, succesibilul are un drept absolut de a alege între posibilitățile conferite prin dreptul de opțiune, nefiind obligat nici să-și motiveze alegerea făcută și nici să răspundă pentru acea alegere; în caz de pluralitate de succesibili, niciunul din ei nu este ținut de alegerea făcută de ceilalți, ci fiecare este îndreptățit să facă propria alegere; este un act juridic irevocabil, în sensul că moștenitorul care a exercitat dreptul de opțiune nu mai poate reveni asupra alegerii făcute. Prin excepție de la această regulă, renunțarea la moștenire poate fi retractată, acceptându-se pur și simplu moștenirea, dar numai dacă nu s-a împlinit termenul de prescripție a dreptului de opțiune și dacă moștenirea nu a fost acceptată până în acest moment de alți moștenitori, comoștenitori sau moștenitori subsecvenți. Tot astfel, moștenitorul major care a acceptat moștenirea sub beneficiu de inventar și care nu este pus sub interdicție, deși nu mai poate renunța la moștenire, poate renunța la beneficiul de inventar, devenind un accept pur și simplu.

drept de posesie, atribut al dreptului de proprietate, constând în prerogativa proprietarului de a stăpâni, în fapt, direct și nemijlocit bunul, prin putere proprie și în interes propriu, sau de a consimți ca stăpânirea de fapt a bunului să se facă, în numele și în interesul lui, de către o altă persoană.

drept de preempțiune, facultate de care se bucură o persoană de a fi preferată oricărei alte persoane la cumpărarea unui anumit bun. Poate fi stabilit numai prin dispoziții legale imperative, fie în favoarea unei persoane fizice sau juridice, fie în favoarea statului. Pe cale convențională poate fi stabilit numai un drept de preferință sau prioritar la cumpărare. O ipoteză de stabilire a **d.p.** prin lege este reglementată de Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945 – 22 decembrie 1989. Potrivit art. 17, au **d.p.** în cazul încheierii unui contract de vânzare-cumpărare, locatarii următoarelor imobile: imobile ocupate de unități și instituții de învățământ din sistemul de stat (grădinițe, școli, licee, colegii, școli profesionale, școli postliceale, instituții de învățământ

superior); imobile ocupate de unități sanitare și de asistență medico-socială din sistemul public (creșe, cămine-spital pentru bătrâni, spitale, centre de plasament, case de copii); imobilele ocupate de instituții publice (administrații financiare, trezorerii, ministere și alte autorități ale administrației publice centrale, parchete, judecătorii, tribunale, curți de apel, poliție, poliție de frontieră, jandarmerii, servicii publice comunitare pentru situații de urgență, sedii vamale, arhive naționale, direcții județene, case de asigurări de sănătate, primării, prefecturi, consilii locale și județene, inspectorate școlare); imobile ocupate de instituții culturale (teatre, opere, biblioteci, muzee); imobile ocupate de sedii ale partidelor politice legal înregistrate. Acest drept se poate exercita, sub sancțiunea decăderii, în termen de 90 de zile de la data primirii notificării privind intenția de vânzare. Notificarea se face prin executorul judecătoresc, potrivit legii. Contractele de vânzare-cumpărare încheiate cu încălcarea **d.p.** sunt lovite de nulitate absolută. În situația imobilelorconstrucții cărora le-au fost adăugate, pe orizontală și/sau verticală, în raport cu forma inițială, noi corpuri a căror arie desfășurată însumează peste 100% din aria desfășurată inițial și dacă părțile nu convin altfel, foștilor proprietari li se acordă sau, după caz, li se propun măsuri reparatorii prin echivalent. În cazul restituirii în natură, deținătorul suprafeței adăugate imobilului preluat are **d.p.** la cumpărarea suprafeței restituite fostului proprietar sau, după caz, moștenitorului acestuia. În situația imobilelor-construcții cărora le-au fost adăugate, pe orizontală și/sau verticală, în raport cu forma inițială, corpuri suplimentare de sine stătătoare, foștilor proprietari sau, după caz, moștenitorilor acestora, li se restituie, în natură, suprafața deținută în proprietate la data trecerii în proprietatea statului. Noul proprietar al suprafeței restituite în proprietate are un **d.p.** la cumpărarea suprafeței adăugate imobilului după trecerea acestuia în proprietatea statului. În ambele situații, încălcarea **d.p.** se sancționează cu nulitatea absolută a contractului de vânzare-cumpărare. Imobilele cu altă destinație decât cea de locuință, care nu se restituie persoanelor îndreptățite, se pot înstrăina potrivit legislației în vigoare. Deținătorii imobilelor ce intră sub incidența acestei dispoziții normative și cu titlu valabil la data intrării în vigoare a Legii nr. 10/2001 au și **d.p.** De asemenea, au **d.p.** și chiriașii imobilelor cu destinația de locuințe, care nu se restituie persoanelor îndreptățite. În ipoteza încălcării **d.p.**, sancțiunea care se impune este nulitatea relativă a contractului de vânzare-cumpărare, întrucât nu se încalcă norme care protejează interese generale. Codul silvic (art. 52) reglementează **d.p.** al statului, prin autoritatea publică centrală care răspunde de silvicultură, la toate vânzările de bunăvoie sau silite, la preț și în condiții egale,

pentru enclavele din fondul forestier proprietate publică şi terenurile limitrofe acestuia, precum şi pentru terenurile acoperite cu vegetaţie forestieră. Proprietarul-vânzător este obligat să înştiinţeze, în scris, unitatea silvică teritorială în raza căreia se află terenul respectiv, în legătură cu intenţia de înstrăinare. Unitatea silvică sesizată îşi va manifesta opţiunea în termen de 30 de zile, după care **d.p.** încetează. Vânzarea făcută cu încălcarea acestor dispoziţii este nulă de drept. Potrivit art. 12 lit. d) şi e) din Legea nr. 346/2004 privind stimularea înfiinţării şi dezvoltării întreprinderilor mici şi mijlocii, întreprinderile mici şi mijlocii au drept de preferinţă la cumpărarea activelor disponibile ale regiilor autonome, societăţilor/companiilor naţionale, precum şi ale societăţilor comerciale cu capital majoritar de stat, aflate în vecinătatea imediată a activelor pe care le deţin în proprietate. Dreptul de preferinţă se poate exercita prin depunerea unei solicitări în acest sens, în termen de 30 de zile calendaristice de la data înscrierii activului pe listele cuprinzând activele disponibile prevăzute la art. 13 alin. (4). Este interzis, sub sancţiunea nulităţii absolute, transferul, în orice mod, al dreptului de proprietate asupra activului disponibil, fără acordarea dreptului de preferinţă. De asemenea, potrivit art. 12 lit. e) din aceeaşi lege, întreprinderile mici şi mijlocii au prioritate la cumpărarea activelor disponibile ale regiilor autonome, societăţilor/companiilor naţionale, precum şi ale societăţilor comerciale cu capital majoritar de stat. În termen de 30 de zile de la primirea unei solicitări în acest sens, regiile autonome, societăţile/companiile naţionale, precum şi societăţile comerciale cu capital majoritar de stat vor organiza o primă licitaţie deschisă cu strigare doar pentru întreprinderile mici şi mijlocii. Oferta de vânzare va specifica faptul că este adresată doar întreprinderilor mici şi mijlocii. În situaţia neadjudecării licitaţiei, se poate organiza o altă licitaţie, cu acces liber, conform reglementărilor în vigoare. Potrivit art. 35 alin. (2) şi (7) din Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural naţional mobil, vânzarea publică a bunurilor culturale mobile clasate, aflate în proprietate privată, sau intermedierea vânzării se efectuează numai prin agenţi economici autorizaţi, cu respectarea prevederilor prezentei legi. Agenţii economici autorizaţi să comercializeze bunuri culturale mobile sunt obligaţi ca, în termen de 3 zile de la data înregistrării în registrul propriu a bunurilor clasate în tezaur, să comunice în scris direcţiei pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural naţional judeţene, respectiv a municipiului Bucureşti, în a cărei rază teritorială îşi au sediul, punerea acestora în vânzare, precum şi, după caz, să transmită un exemplar al catalogului editat în scopul organizării unei licitaţii publice, indiferent dacă bunurile scoase la licitaţie sunt sau nu sunt clasate în patrimoniul

cultural național mobil. De asemenea, conform art. 36 alin. (1)-(3) și (5) din aceeași lege, bunurile culturale mobile, proprietate a persoanelor fizice sau juridice de drept privat, clasate în tezaur, pot face obiectul unei vânzări publice numai în condițiile exercitării **d.p.** de către statul român, prin Ministerul Culturii, și cu respectarea dispozițiilor art. 35 alin. (7). Direcțiile județene pentru cultură și patrimoniul cultural național sunt obligate să transmită Ministerului Culturii, în termen de 3 zile de la primirea comunicării scrise a agentului economic autorizat, înregistrarea privind punerea în vânzare a unui bun cultural mobil clasat în tezaur. Termenul de exercitare a **d.p.** al statului este de maximum 30 de zile, calculat de la data înregistrării comunicării prevăzute la alin. (2), iar valoarea de achiziționare este cea negociată cu vânzătorul sau cu agentul economic autorizat ori cea rezultată din licitația publică. Ministerul Culturii va prevedea în bugetul propriu sumele necesare destinate exercitării **d.p.** Nerespectarea **d.p.** atrage nulitatea absolută a vânzării. Tot astfel, Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică reglementează și ea o ipoteză a **d.p.**, statornicind că, în cazul în care lucrările de utilitate publică pentru care s-a dispus exproprierea nu se realizează, iar expropriatorul dorește înstrăinarea imobilului, fostul proprietar expropriat are un **d.p.** la dobândirea acelui bun la un preț ce nu poate fi mai mare decât despăgubirea pe care a primit-o, actualizată în raport cu rata inflației. În acest sens, expropriatorul este obligat să se adreseze în scris fostului proprietar, care are la dispoziție 60 de zile pentru a-și exprima opțiunea; dacă fostul proprietar refuză cumpărarea sau nu răspunde la notificarea primită în termenul menționat mai sus, imobilul poate fi înstrăinat oricui de către proprietar.

drept de preferință, 1. facultate pe care dreptul real accesoriu unui drept de creanță o conferă titularului său, de a avea prioritate față de toți ceilalți creditori pentru a obține satisfacerea creanței sale prin urmărirea bunului asupra căruia poartă acest drept real. Astfel, creditorul a cărui creanță este garantată printr-un gaj sau printr-o ipotecă, dacă se află în concurs cu alți creditori ce nu dispun de o asemenea garanție, își va satisface integral și cu precădere creanța sa din bunurile gajate sau ipotecate; **2.** drept personal nepatrimonial, exclusiv de natură convențională, care acordă unei părți contractante facultate de a fi preferată oricărei alte persoane la cumpărarea unui anumit bun, stabilindu-i-se astfel un drept de prioritate în concurs cu terții.

drept de prioritate, (în sensul Legii nr. 64/1991, republicată) drept personal nepatrimonial, susceptibil să genereze consecințe patrimoniale, recunoscute de lege pe seama persoanei care a constituit un depozit național reglementar,

anterior depunerii unei noi cereri pentru acordarea brevetului de invenţie, de a obţine, înaintea celorlalţi solicitanţi, dreptul la brevet de invenţie. Persoana sau succesorul său în drepturi care a depus o cerere de brevet de invenţie, de model de utilitate ori certificat de utilitate într-un stat parte la Convenţia de la Paris pentru protecţia proprietăţii industriale sau pentru un membru la Organizaţia Mondială a Comerţului beneficiază, pentru a efectua depunerea unei cereri de brevet pentru aceeaşi invenţie, de un drept de prioritate pe o durată de 12 luni, calculată de la data de depozit a primei cereri. Într-o cerere de brevet se admite invocarea unor priorităţi multiple, recunoscute, cu condiţia respectării termenului de 12 luni de la data primului depozit naţional reglementar, precum şi a unităţii invenţiei. Prioritatea invocată într-o cerere de brevet de invenţie, ca urmare a expunerii obiectului invenţiei într-o expoziţie internaţională oficială sau oficial recunoscută, organizată în statele membre ale Convenţiei de la Paris sau ale Organizaţiei Mondiale a Comerţului, poate fi recunoscută de la data introducerii acestuia în expoziţie, numai dacă o cerere de brevet de invenţie a fost depusă în termen de 6 luni de la data introducerii obiectului invenţiei în expoziţie. Priorităţile se invocă odată cu depunerea cererii de brevet şi se justifică prin acte de prioritate. În cazul în care solicitantul a omis să invoce prioritatea odată cu depunerea cererii, invocarea poate fi făcută, în condiţiile prevăzute de regulamentul de aplicare a prezentei legi, cel mai târziu în termen de două luni de la această dată, cu plata taxei legale. Actele de prioritate se depun în termen de maximum 3 luni de la data de depozit sau, după caz, de la data deschiderii fazei naţionale. Nerespectarea termenelor prevăzute (termenul de 2 luni şi cel de 3 luni) conduce la nerecunoaşterea priorităţii invocate [v. şi *depozit naţional reglementar*].

drept de prioritate de prim depozit, dreptul celui care a constituit depozitul reglementar al cererii de brevet de a fi preferat faţă de orice altă persoană care ar depune, ulterior, cerere de acordare a unui brevet pentru aceeaşi invenţie.

drept de proprietate, drept subiectiv ce dă expresie juridică aproprierii unui lucru într-o anumită formă socială şi care permite individului, entităţilor juridice colective sau statului ori organelor sale (centrale sau locale) să posede, să folosească şi să dispună de lucrul respectiv, fie direct şi nemijlocit prin putere proprie şi în interes propriu, fie indirect şi mijlocit, ca efect al punerii în valoare de către titularii lor a drepturilor reale principale constituite asupra lui, în cadrul şi cu respectarea legislaţiei existente. **D.p.** constituie o unitate a trei atribute importante: posesia, folosinţa şi dispoziţia. Exercitarea lui comportă punerea în valoare a

acestor atribute de către proprietar direct şi nemijlocit, prin putere proprie şi în interes propriu, sau de către persoanele în favoarea cărora el a constituit anumite drepturi reale principale, conferindu-le puterea de a se bucura de unele din prerogativele dreptului său. Drepturile reale principale (aşa-numitele dezmembrăminte) deşi au fost concepute de redactorii Codului civil ca limitări ale dreptului de proprietate, totuşi fiind constituite de către proprietar, finalmente ele dau expresie juridică modului în care acesta a înţeles să-şi exercite dreptul său. Constituirea lor se înscrie ca un act de exercitare a dreptului de dispoziţie de către proprietar. Cu condiţia ca, prin asemenea acte, acesta din urmă să nu contravină dispoziţiilor imperative ale legii, el este liber să determine singur dimensiunile avantajelor decurgând din punerea în valoare a atributelor dreptului de proprietate pe care le păstrează pentru sine, ca şi avantajelor rezultate, de asemenea, din exercitarea aceloraşi atribute pe care înţelege să le lase în beneficiul altor persoane. Indiferent de felul în care proprietarul decide să distribuie beneficiul acestor avantaje, fie că şi-l însuşeşte în întregime, fie că îl păstrează numai parţial, o parte din el lăsând-o pe seama altor subiecţi de drept, titulari ai unor drepturi reale principale, decizia sa, adoptată într-un atare sens, concretizează şi exprimă, în substanţa ei, modul de exercitare a dreptului de proprietate. Împrejurarea este prea evidentă şi prea semnificativă pentru specificul acestui drept spre a nu fi reţinută în definiţia lui. Ca atribut al **d.p.**, posesia constă în prerogativa proprietarului de a stăpâni în fapt, direct şi nemijlocit, bunul, prin putere proprie şi în interes propriu, sau de a consimţi ca stăpânirea de fapt a bunului să se facă, în numele şi în interesul lui, de către o altă persoană. Dreptul de folosinţă este prerogativa în temeiul căreia proprietarul are puterea de a utiliza bunul în propriul său interes, dobândind în proprietate fructele şi veniturile pe care le poate obţine din acesta. În fine, dreptul de dispoziţie constă în facultatea proprietarului de a înstrăina bunul sau de a constitui asupra lui drepturi reale în favoarea altuia (drept de dispoziţie juridică), precum şi de a consuma sau de a distruge, chiar fără folos, lucrul ce-i aparţine (drept de dispoziţie materială). De regulă, toate atributele dreptului de proprietate sunt exercitate direct de către proprietar. Există însă posibilitatea ca o parte din ele sau chiar totalitatea lor să fie exercitate de către o altă persoană decât titularul dreptului de proprietate. Astfel, în virtutea contractului de comodat, comodatarul deţine folosinţa unui lucru neconsumptibil ce aparţine comodantului. Tot aşa, locatarul deţine şi foloseşte, în virtutea contractului de locaţiune, bunul aparţinând locatorului. Şi într-un caz, şi în celălalt, detentorul (fie el locatar sau comodatar) exercită atributul folosinţei numai în limitele în care acesta i-a fost conferit de

către proprietar. Simpla exercitare de către o persoană a unora dintre atributele dreptului de proprietate sau a tuturor acestora nu este de natură să confere acelei persoane calitatea de proprietar şi nici să golească de conţinut dreptul de proprietate aparţinând altei persoane. Este proprietar numai acela care poate exercita atributele dreptului de proprietate prin puterea sa proprie, supunându-se numai legii. Orice altă persoană decât proprietarul, când exercită asemenea atribute, trebuie să se supună atât legii, cât şi directivelor date de către acesta, deoarece, pentru ea, posibilitatea exercitării lor decurge din puterea care i-a fost transferată într-un atare scop de către proprietar. Totodată, calitatea de proprietar comportă exercitarea atributelor dreptului de proprietate de către titular în interesul său propriu. Un interes în exercitarea unora dintre ele sau a totalităţii lor într-o formă limitată poate fi reţinut şi pe seama altor persoane, cum ar fi: comodatarul, depozitarul, locatarul etc., dar proprietarul se distinge de orice altă asemenea persoană prin aceea că el are plenitudinea acestor atribute şi facultatea de a le exercita direct sau prin intermediul altora, în ambele cazuri exercitarea lor făcându-se finalmente în virtutea calităţilor sale de proprietar. **D.p.** se distinge prin următoarele caractere juridice: *a) este absolut şi inviolabil,* fiind recunoscut titularului său în raporturile cu toţi ceilalţi, care sunt obligaţi să nu facă nimic de natură a-l încălca. În cazul în care bunul aflat în proprietatea unei persoane ajunge în deţinerea sau posesia nelegitimă a altuia, proprietarul are dreptul la acţiunea în revendicare care poate fi introdusă împotriva oricărei persoane, dreptul de proprietate fiind opozabil *erga omnes.* Constituţia României, republicată [art. 136 alin. (5)] proclamă: „Proprietatea privată este inviolabilă, în condiţiile legii organice", ceea ce înseamnă că **d.p.** nu poate fi încălcat de nimeni. Inviolabilitatea acestui drept susţine şi întăreşte caracterul său absolut. Interdicţia de a încălca dreptul de proprietate privată vizează pe toţi subiecţii de drept, inclusiv statul. Legea admite numai două excepţii de la această interdicţie, şi anume: bunurile imobile aflate în proprietate privată pot fi expropriate, în condiţiile legii, pentru cauză de utilitate publică [art. 44 alin. (3) din Constituţie, republicată, art. 481 C. civ. şi Legea nr. 33/1994]; subsolul oricărei proprietăţi imobiliare poate fi folosit şi exploatat pentru lucrări de interes general [art. 44 alin. (5) din Constituţie, republicată]. În ambele cazuri, despăgubirile se stabilesc de comun acord cu proprietarul sau, în caz de divergenţă, prin justiţie [art. 44 alin. (6) din Constituţie, republicată]; *b) este deplin şi exclusiv.* **D.p.** conferă titularului său *plena potestas,* adică toate cele trei atribute pe care le subsumează (posesia, folosinţa şi dispoziţia). Totodată, atributele sau puterile inerente acestui drept sunt nu numai depline, ci şi indepen-

dente de orice puteri ale altei persoane asupra bunului respectiv, cu excepţia cazurilor în care proprietatea este dezmembrată, când unele atribute ale **d.p.** se exercită de către o altă persoană pe temeiul unui alt drept real principal, derivat din dreptul de proprietate, precum: dreptul de uzufruct, de uz, de abitaţie, de servitute, de superficie. Tot aşa, în cazul unui bun frugifer aflat în stăpânirea unui posesor de bună-credinţă, fructele se cuvin proprietarului numai din momentul în care buna-credinţă a posesorului acelui bun se converteşte în rea-credinţă. Până la acel moment, posesorul de bună-credinţă este îndreptăţit să culeagă, în deplină proprietate, fructele bunului respectiv; *c) este perpetuu şi transmisibil.* Aceasta înseamnă că **d.p.** este nelimitat în timp şi durează atât timp cât există bunul care face obiectul său. Acest drept nu se pierde prin neuz, adică prin neexercitare, ceea ce face ca, de regulă, acţiunea în revendicare să fie imprescriptibilă. **D.p.** poate fi transmis prin acte între vii, dar şi prin acte pentru cauză de moarte. Transmisibilitatea lui nu contravine caracterului său perpetuu, ci, dimpotrivă, constituie corolarul logic şi practic al perpetuităţii ce-l caracterizează. Transmisiunile **d.p.** sunt guvernate de principiul consensualismului, consacrat în art. 971 C. civ., care dispune: „În contractele ce au ca obiect translaţia proprietăţii, proprietatea sau dreptul se transmite prin efectul consimţământului părţilor (...), chiar atunci când nu i s-a făcut tradiţiunea lucrului". De la acest principiu există următoarele excepţii, când transferul **d.p.** are loc într-un alt moment decât cel al realizării acordului de voinţă: transferul dreptului de proprietate asupra bunurilor viitoare se produce numai atunci când aceste bunuri sunt realizate; în cazul bunurilor de gen, transferul dreptului de proprietate operează numai în momentul în care acestea sunt individualizate (prin numărare, cântărire, măsurare etc.); dreptul de proprietate având ca obiect terenuri se transmite numai în momentul perfectării contractului sub forma înscrisului autentic; transferul dreptului de proprietate prin donaţie are loc numai la data perfectării contractului autentic convenit în acest sens. Caracterul transmisibil este propriu numai **d.p.** privată. **D.p.** publică este inalienabil şi deci netransmisibil, indiferent dacă are ca obiect bunuri imobile sau bunuri mobile. Legea permite, în cazul **d.p.** privată, stipularea în contract a unor clauze de inalienabilitate a bunului obiect al acelui contract, prin efectul cărora acel bun este scos temporar din circuitul civil, în baza acordului de voinţă intervenit între proprietar şi o altă persoană. În virtutea unor astfel de clauze, proprietarului bunului i se interzice înstrăinarea şi, uneori, chiar grevarea respectivului bun cu sarcini. Asemenea clauze pot fi întâlnite mai ales în contractele de ipotecă şi în contractele de gaj fără deposedare, în care se stipulează inter-

dicţia de înstrăinare sau de grevare a bunului gajat sau ipotecat. Tot astfel, clauzele de acest gen pot fi stipulate în contractele de donaţie sau în testamente, donatorul sau, după caz, testatorul fiind îndreptăţit să instituie pe seama donatarului sau a legatarului interdicţia de înstrăinare a bunului. Jurisprudenţa recunoaşte valabilitatea clauzelor de inalienabilitate cu respectarea a două condiţii, şi anume: clauza să fie justificată de existenţa unui interes serios şi legitim; inalienabilitatea să fie temporară. Clauzele de inalienabilitate perpetuă sunt lovite de nulitate absolută, având o cauză ilicită şi imorală. Legislaţia României reglementează două forme principale ale **d.p.**, şi anume: **d.p.** privată şi **d.p.** publică, fiecare dintre acestea având un regim juridic propriu, care-i oglindeşte specificul [v. şi *drept de proprietate privată, drept de proprietate publică*].

drept de proprietate afectat de modalităţi, varietate a dreptului de proprietate, caracterizată prin aceea că existenţa lui este vremelnic pusă sub semnul incertitudinii, fie din pricina viciilor actului translativ, fie ca urmare a efectuării transferului său de la un titular la altul sub o condiţie rezolutorie sau prin faptul că are mai mulţi titulari cărora le aparţine concomitent exerciţiul atributelor sale. Modalităţile dreptului de proprietate sunt următoarele: drept de proprietate anulabilă, drept de proprietate rezolubilă şi drept de proprietate comună. În materia dreptului de proprietate, regula este dreptul de proprietate pur şi simplu, iar excepţia este dreptul de proprietate afectat de modalităţi [v. şi *drept de proprietate pur şi simplu; drept de proprietate anulabilă; drept de proprietate rezolubilă; drept de proprietate comună*].

drept de proprietate anulabil, modalitate juridică a dreptului de proprietate ce exprimă situaţia de incertitudine vremelnică în care se află dreptul respectiv atunci când a fost transmis printr-un act juridic anulabil. Până la expirarea termenului de prescripţie extinctivă a acţiunii în anulare (nulitate relativă) dreptul dobânditorului este incert, putând fi desfiinţat cu efect retroactiv prin admiterea unei asemenea acţiuni. Dreptul de proprietate se consolidează însă definitiv prin confirmarea de către transmiţător a actului translativ anulabil sau prin expirarea termenului de prescripţie a acţiunii în anulare [v. şi *drept de proprietate; drept de proprietate afectat de modalităţi; drept de proprietate rezolubilă; drept de proprietate comună*].

drept de proprietate aparentă, v. *proprietate aparentă.*

drept de proprietate comună, modalitate juridică a dreptului de proprietate care se caracterizează prin aceea că toate prerogativele conferite de acest drept aparţin împreună şi concomitent – în regulă generală, neafectate de vreo condiţie – mai multor titulari. Se poate

prezenta sub două forme: drept de proprietate comună în devălmăşie şi drept de proprietate comună pe cote-părţi [v. şi *drept de proprietate afectat de modalităţi; drept de proprietate comună în devălmăşie, drept de proprietate comună pe cote-părţi*].

drept de proprietate comună în devălmăşie, formă a dreptului de proprietate comună care se distinge prin aceea că aparţine nefracţionat tuturor titularilor codevălmaşi şi are ca obiect bunuri nefracţionate în materialitatea lor. Este o instituţie specifică proprietăţii private, putând avea ca titulari numai persoane fizice: soţii, cât priveşte bunurile dobândite în timpul căsătoriei, precum şi orice alte persoane fizice care, prin acordul lor de voinţă valabil exprimat, au stabilit că anumite bunuri pe care le dobândesc împreună le vor aparţine în proprietate devălmaşă. Starea de devălmăşie izvorăşte, deci, fie din lege – în acest caz fiind legată de existenţa unei relaţii specifice între titularii dreptului (adică relaţiile de familie pe care se fondează comunitatea de bunuri a soţilor) – fie dintr-un contract, iar durata sa coincide cu durata relaţiilor respective (când izvorăşte din lege) sau este stabilită chiar de către părţi (când izvorăşte din contract). În privinţa bunurilor ce fac obiectul unui **d.p.c.d.**, atributele dreptului de proprietate se exercită de către toţi proprietarii devălmaşi. În cazul bunurilor de consum, dispoziţia materială se exercită de către ei potrivit nevoilor lor de consum; cât priveşte dispoziţia juridică, aceasta necesită acordul expres sau tacit al codevălmaşilor (în cazul soţilor, legea instituie o prezumţie de mandat tacit reciproc, cerând consimţământul expres al ambilor soţi numai pentru înstrăinarea sau grevarea unui imobil bun comun). Atunci când devălmăşia rezultă din convenţia părţilor, modul de exercitare a prerogativelor dreptului de proprietate va fi acela convenit de către titulari. Starea de devălmăşie încetează odată cu împrejurările care au generat-o: comunitatea matrimonială încetează prin desfacerea căsătoriei sau prin moartea unuia dintre soţi (în cazuri excepţionale şi prin împărţirea bunurilor comune în timpul căsătoriei, prin hotărâre judecătorească), iar devălmăşia rezultată din convenţie încetează tot astfel, prin efectul voinţelor părţilor. În toate cazurile, lichidarea stării de devălmăşie se face prin împărţeală amiabilă sau judecătorească şi urmează aceleaşi reguli ca şi lichidarea proprietăţii comune pe cote-părţi. Împărţeala este precedată de transformarea stării de devălmăşie în stare de coproprietate ordinară, prin stabilirea cotelor-părţi ideale ale fiecăruia dintre codevălmaşi din dreptul de proprietate asupra bunurilor lor comune. Criteriul stabilirii acestor cote-părţi este aportul fiecărui codevălmaş la achiziţionarea bunurilor comune. Până la determinarea cotelor-părţi ideale, drepturile codevălmaşilor nefiind

stabilite în întinderea lor, nu pot fi înstrăinate de către aceştia, iar bunurile comune nu pot fi urmărite de către creditorii personali ai niciunuia dintre ei.

drept de proprietate comună pe cote-părți, formă a dreptului de proprietate comună care se distinge prin aceea că obiectul rămâne nefracţionat în materialitatea sa, în timp ce dreptul de proprietate însuşi se fracţionează în cote-părţi ideale şi abstracte (egale sau inegale). Dreptul fiecărui coproprietar priveşte întregul bun şi se întâlneşte cu drepturile celorlalţi în fiecare dintre cele mai mici particule ce alcătuiesc bunul în materialitatea sa; nu este necesar ca drepturile coproprietarilor să fie egale ca întindere. Titulari ai **d.p.c.c.p.** pot fi: statul, societăţile comerciale, cooperativele, sindicatele, fundaţiile, alte persoane juridice, precum şi persoanele fizice. În funcţie de obiectul său, **d.p.c.c.p.** poate avea corespondent în starea de coproprietate sau în starea de indiviziune. Coproprietatea există atunci când dreptul de proprietate comună pe cote-părţi are ca obiect unul sau mai multe bunuri determinate. Ea poate fi forţată sau perpetuă şi ordinară sau temporară. Indiviziunea este o modalitate a patrimoniului, care, aparţinând în comun mai multor persoane, are ca obiect o universalitate nedivizată de bunuri. Sub aspect terminologic, **d.p.c.c.p.** exprimă aceeaşi idee ca şi coproprietatea, fiind sinonim cu aceasta. Regimul juridic al coproprietăţii este construit pe două principii, şi anume: niciunul dintre coproprietari nu are un drept exclusiv asupra unei părţi materiale determinate din bunul aflat în coproprietate; fiecare coproprietar are un drept exclusiv numai asupra unei cote-părţi ideale, abstracte, matematice din dreptul de proprietate asupra acelui bun. Corespunzător acestor principii, trebuie să se facă distincţie între drepturile coproprietarilor bunului în materialitatea sa şi drepturile acestora referitoare la cota-parte ideală, matematică, din dreptul de proprietate ce aparţine fiecăruia dintre ei, în mod exclusiv. *A. Coproprietarii nu au drepturi sau prerogative asupra unei părţi determinate din bun privit în materialitatea sa.* Exercitarea atributelor de posesie şi de folosinţă poate fi făcută de către fiecare coproprietar, fără a fi nevoie în acest sens de consimţământul prealabil al celorlalţi coproprietari. Pot fi încheiate chiar acte de dispoziţie juridică de către oricare dintre coproprietari, dar eficacitatea lor este dependentă de rezultatul împărţelii. Posesia, mai exact coposesia, permite fiecărui copărtaş să exercite stăpânirea materială a bunului simultan şi concurent cu ceilalţi copărtaşi. Acela dintre copărtaşi care este tulburat sau este exclus de la posesie de către ceilalţi copărtaşi are dreptul să introducă împotriva lor o acţiune posesorie. Posesia exercitată de către un singur copărtaş nu este o posesie utilă şi deci el nu poate invoca uzuca-

piunea. Copărtaşul poate însă interverti posesia exercitată de el, din coposesie într-o posesie exclusivă, care să întrunească calităţile posesiei utile. Într-o atare ipoteză, copărtaşul posesor exclusiv al bunului poate invoca uzucapiunea, în condiţiile prevăzute de lege, pentru a deveni proprietarul său exclusiv. Fiecare copărtaş poate exercita folosinţa materială a bunului, cu respectarea următoarelor două condiţii: să nu schimbe destinaţia şi modul de utilizare a bunului şi să nu împiedice exerciţiul simultan şi concurent al folosinţei celorlalţi copărtaşi. În caz de neînţelegere între copărtaşi cu privire la folosirea materială a bunului comun, în principiu, instanţa de judecată nu are competenţa să hotărască asupra unui partaj de folosinţă, dacă este sesizată de către un copărtaş, fără consimţământul celorlalţi. Oricare dintre copărtaşi este îndreptăţit să ceară încetarea stării de coproprietate prin partaj, atunci când nu a fost convenită de către toţi copărtaşii menţinerea stării de coproprietate pentru o anumită perioadă. Cât priveşte fructele bunului comun, acestea pot fi percepute în proprietate exclusivă de către fiecare coproprietar proporţional cu cota-parte ideală ce-i revine din dreptul de proprietate. Dispoziţia materială asupra bunului comun poate fi exercitată numai cu consimţământul tuturor coproprietarilor. Niciunul dintre coproprietari, indiferent de întinderea cotei sale ideale de proprietate, nu poate face, fără acordul celorlalţi, lucrări de transformare, renovare sau orice altă lucrare de natură a schimba destinaţia bunului. Fiecărui coproprietar îi revine, proporţional cu cota sa de proprietate, productele bunului comun. *B. Cu privire la actele juridice vizând bunul comun în materialitatea sa ori o parte materială determinată din acesta, primeşte aplicare regula unanimităţii.* Raţiuni de ordin practic fac însă necesară distincţia între actele de conservare, actele de administrare şi actele de dispoziţie juridică. În privinţa actelor de conservare şi de administrate, regula unanimităţii a fost atenuată de către jurisprudenţă, care a validat, în mod constant, în temeiul gestiunii de afaceri, actele de conservare îndeplinite de către un singur coproprietar, statuând, totodată, că şi actele de administrare încheiate de către un singur coproprietar pot fi validate, de la caz la caz, fie în temeiul unui presupus mandat tacit existent între copărtaşi, fie în temeiul gestiunii de afaceri ori a regulilor aplicabile contractului de societate (dacă în cazul dat este posibilă o extindere a domeniului de incidenţă a acestora). De asemenea, jurisprudenţa a mai statuat că oricare dintre copărtaşi poate să ceară remedierea degradărilor cauzate bunului comun sau despăgubiri de la autorul lor, potrivit normelor răspunderii civile delictuale, fără a fi necesar, într-un atare scop, consimţământul celorlalţi coproprietari. Cât priveşte actele de

dispoziţie, un singur copărtaş nu poate îndeplini asemenea acte, în absenţa consimţământului unanim al celorlalţi copărtaşi. Este vorba de acte de înstrăinare (în tot sau în parte) ori de grevare cu sarcini (total sau parţial) a bunului comun. Atunci când dobânditorul cunoaşte în momentul perfectării actului de înstrăinare că cel ce înstrăinează nu este proprietarul exclusiv al bunului, acel act juridic este valabil, dar se analizează ca fiind un act sub condiţie rezolutorie, ce poate fi consolidat sau desfiinţat în funcţie de rezultatul împărţelii. Dacă prin partaj bunul va reveni în proprietatea exclusivă a fostului copărtaş înstrăinător, dreptul dobânditorului se va consolida, devenind pur şi simplu. În cazul în care bunul înstrăinat revine, prin efectul partajului, în lotul atribuit altui coproprietar, înstrăinarea se desfiinţează, fiind rezolvită în temeiul efectului declarativ al împărţelii. Atunci când dobânditorul bunului comun nu cunoaşte, la data încheierii actului translativ, faptul că înstrăinătorul are numai calitatea de coproprietar, actul respectiv este lovit de nulitate relativă. Oricare dintre copărtaşi poate înstrăina şi greva cota sa parte din dreptul de proprietate asupra bunului în favoarea unui alt copărtaş sau unei alte persoane, care se subrogă astfel în drepturile înstrăinătorului. Coproprietarilor le revine un set de obligaţii, dintre care cele mai semnificative sunt următoarele: îndatorirea de a contribui, proporţional cu cota-parte ideală ce-i revine, la acoperirea cheltuielilor şi datoriilor ocazionate de întreţinerea, conservarea şi administrarea bunului comun. Dacă obiectul coproprietăţii este un teren agricol, coproprietarii mai au şi o serie de obligaţii *propter rem*, prevăzute expres de legislaţia funciară. Coproprietatea obişnuită (temporară) are caracter vremelnic şi poate înceta prin diferite moduri: prin confuziune, atunci când toate cotele-părţi ideale sunt dobândite prin acte juridice sau uzucapiune de unul dintre copărtaşi sau de către o terţă persoană; poate înceta şi prin pieirea totală a bunului, precum şi prin expropriere: modalitatea obişnuită de încetare a proprietăţii comune pe cote-părţi este partajul (voluntar sau judiciar). Dreptul de a cere ieşirea din indiviziune este imprescriptibil. Acest drept se stinge numai odată cu stingerea coproprietăţii. Exerciţiul dreptului de a cere împărţeala poate fi suspendat dacă, prin convenţie, copărtaşii s-au obligat să menţină starea de coproprietate. Convenţiile de menţinere a coproprietăţii pot fi încheiate valabil numai pe o perioadă de cel mult cinci ani, putând fi reînnoite la expirarea acestui termen suspensiv. Jurisprudenţa a statuat că, la efectuarea partajului, trebuie să se ţină seama de regimul juridic al diferitelor categorii de fructe. Astfel, fructele civile (chiriile) fiind concretizate în sume de bani, se cuvin tuturor coproprietarilor sub forma unor drepturi de creanţă, prescriptibile în termenul general de prescripţie de

trei ani. Dreptul de a cere în justiție aducerea fructelor industriale și a celor naturale, cât timp există în materialitatea lor, la masa de împărțit, este imprescriptibil, fiind vorba de o revendicare propriu-zisă. Atunci când fructele nu mai există în materialitatea lor, fiecare copărtaș are un drept de creanță corespunzător, iar acțiunea pentru valorificarea acestui drept este prescriptibilă în trei ani [v. și *drept de proprietate; drept de proprietate comună*].

drept de proprietate cooperatist-obștească, formă a dreptului de proprietate privată, constând în facultatea recunoscută de lege fiecărei organizații cooperatiste (sau uniuni de asemenea organizații) sau obștești, ca persoană juridică, de a-și apropria mijloace de producție și produse, având prerogativa de a exercita asupra lor posesia, folosința și dispoziția, în nume propriu și în interes propriu, în cadrul și cu respectarea legii. Are ca titular organizația cooperatistă sau obștească, privită în calitatea sa de persoană juridică. Este un drept real, deci absolut. **D.p.c.o.** este un drept exclusiv, în sensul că organizația titulară este singura îndreptățită să exercite, în nume propriu și în interes propriu, atributele pe care le implică. Este un drept imprescriptibil, sub aspect extinctiv; acțiunea în revendicare a bunurilor proprietate cooperatist-obștească este și ea imprescriptibilă, prin invocarea excepției dobândirii bunurilor mobile prin posesia de bună-credință și a bunurilor imobile prin uzucapiune. Este un drept alienabil și sesizabil.

drept de proprietate industrială, denumire generică dată ansamblului normelor juridice privitoare la dreptul de inventator, dreptul asupra mărcilor de fabrică, de comerț și de serviciu, precum și de dreptul asupra modelelor de utilitate, asupra modelelor și desenelor industriale etc.

drept de proprietate literară, denumire improprie dată în dreptul occidental instituției juridice a dreptului de autor asupra unor opere de creație intelectuală (literare, artistice sau științifice).

drept de proprietate particulară, denumire improprie dată în legislația din unele țări europene instituției juridice a dreptului de autor asupra unor opere de creație intelectuală (literare, artistice, științifice).

drept de proprietate periodică, *v. proprietate periodică.*

drept de proprietate privată, formă a dreptului de proprietate ce are ca titulari persoanele fizice, persoanele juridice, statul, unitățile administrativ-teritoriale, obiectul său este format din bunuri imobile sau mobile, exercitarea prerogativelor acestui drept – posesia, folosința și dispoziția – făcându-se prin putere proprie și în interes propriu, în mod exclusiv și perpetuu, cu respectarea condițiilor determinate de lege. Legea proclamă

inviolabilitatea proprietății private. **D.p.p.** prezintă următoarele caractere juridice: *a) este alienabil*: bunurile ce formează obiectul acestui drept de proprietate se află în circuitul civil, inclusiv acelea ce aparțin domeniului privat al statului sau al unităților administrativ-teritoriale. Din punct de vedere al alienabilității **d.p.p.**, există o egalitate deplină a titularilor acestui drept, în sensul că bunurile ce formează obiectul lui sunt alienabile, indiferent cine este proprietarul lor (statul, o unitate administrativ-teritorială, o persoană juridică sau o persoană fizică). Aceasta este o aplicare a principiului consacrat de Constituția României conform căruia proprietatea privată este garantată și ocrotită în mod egal de lege, indiferent de titular; *b) este prescriptibil*: **d.p.p.** este supus atât prescripției achizitive, cât și prescripției extinctive. Poate fi dobândit prin efectul uzucapiunii, indiferent dacă face parte din domeniul privat al statului sau dacă aparține unui alt subiect de drept. Modurile generale de dobândire a dreptului de proprietate – inclusiv uzucapiunea (la imobile) și posesia de bună-credință (la mobile) – sunt aplicabile în egală măsură tuturor titularilor **d.p.p.**; *c) este sesizabil*: bunurile ce formează obiectul acestui drept pot fi urmărite de creditorii proprietarului pentru satisfacerea creanțelor lor. Urmărirea bunurilor se va face potrivit procedurii executării silite de drept comun. Vor putea fi urmărite, în condițiile legii, atât bunurile mobile, cât și cele imobile. Prin derogare de la această regulă, nu pot fi urmărite pe cale silită bunurile ce fac parte din domeniul proprietății private a statului, întrucât statul fiind întotdeauna solvabil, recuperarea creanțelor față de el urmează alte reguli stabilite prin legile financiare; *d) este exclusiv:* numai titularul său poate reuni în persoana lui și exercita prin putere proprie și în interes propriu toate cele trei atribute ale conținutului dreptului de proprietate (posesia, folosința și dispoziția); *e) este perpetuu:* **d.p.p.** nu se stinge prin neuz oricât de îndelungată ar fi starea de pasivitate a proprietarului. El poate fi dobândit însă de către o altă persoană prin posesie prelungită (uzucapiune) sau prin posesie de bună-credință instantanee (în cazul bunurilor mobile), exercitată în condițiile legii; *f) este dezmembrabil:* titularul **d.p.p.** poate separa unul sau unele din atributele din conținutul dreptului pentru a le constitui ca drepturi reale principale distincte, în favoarea altor persoane; *g) este nelimitat:* sfera bunurilor ce pot forma obiectul **d.p.p.** este practic nelimitată. Rămân totuși în afara ei bunurile obiect al dreptului de proprietate publică ce pot aparține numai statului și unităților administrativ-teritoriale. Pot fi titulare ale **d.p.p.** persoanele fizice, persoanele juridice, statul și unitățile administrativ-teritoriale (comună, oraș, municipiu, județ), care și ele sunt persoane juridice, prin efectul legii. Administrarea domeniului

privat al comunei, oraşului şi municipiului se înfăptuieşte de consiliul local, iar administrarea domeniului privat al judeţului revine consiliului judeţean. Aceste organe locale decid cu privire la vânzarea şi închirierea bunurilor făcând parte din domeniul privat. În cazul societăţilor comerciale înfiinţate prin reorganizarea fostelor întreprinderi de stat (în baza Legii nr. 15/1990), statul este numai proprietarul acţiunilor, iar societatea comercială este numai proprietara bunurilor din patrimoniul ei. Subiectul de drept care administrează bunuri din domeniul privat al statului are calitate procesuală activă sau, după caz, pasivă, în privinţa acelor bunuri. Sub aspectul obiectului său, **d.p.p.** este nelimitat. Totuşi, în ceea ce priveşte persoanele cărora li se reconstituie sau li se constituie dreptul de proprietate, Legea nr. 18/1991 privind fondul funciar, republicată, dispune că stabilirea dreptului de proprietate se face, la cerere, prin eliberarea unui titlu de proprietate în limita unei suprafeţe minime de 0,5 ha pentru fiecare persoană îndreptăţită şi de maximum 10 ha de familie, în echivalent arabil. Persoanele cărora li s-a reconstituit dreptul de proprietate în limita suprafeţei de teren de 10 ha de familie, în echivalent arabil, pot cere reconstituirea dreptului de proprietate şi pentru diferenţa dintre această suprafaţă şi cea pe care au adus-o în cooperativa agricolă de producţie sau care a fost preluată în orice mod de aceasta, până la limita suprafeţei prevăzute la art. 3 lit. h) din Legea nr. 187/1945 pentru înfăptuirea reformei agrare, de familie, indiferent dacă reconstituirea urmează să se facă în mai multe localităţi sau de la autori diferiţi. Totodată, aceeaşi lege a prevăzut o incapacitate specială de dobândire prin acte între vii în privinţa terenurilor agricole, iar ulterior, de Legea nr. 54/1998, potrivit căreia proprietatea funciară a dobânditorului şi a familiei sale nu putea depăşi 200 ha teren agricol în echivalent arabil. Legea nr. 54/1998 a fost abrogată prin Legea nr. 247/2005, iar această prevedere nu a mai fost menţinută. În cazul persoanelor juridice, dreptul de proprietate privată poate avea ca obiect numai bunuri care servesc la realizarea scopului persoanei juridice titulare.

drept de proprietate publică, formă a dreptului de proprietate care se distinge prin aceea că titularii lui sunt numai statul şi unităţile administrativ-teritoriale, iar obiectul său este format din bunurile care, potrivit legii sau prin natura lor, sunt de uz sau de interes public. Totalitatea bunurilor ce formează obiectul **d.p.p.** alcătuiesc domeniul public. Statul sau unităţile administrativ-teritoriale exercită posesia, folosinţa şi dispoziţia acestor bunuri, în limitele şi în condiţiile prescrise de lege. **D.p.p.** se dobândeşte: *a)* pe cale naturală; *b)* prin achiziţii publice efectuate în condiţiile legii; *c)* prin expropriere pentru cauză de utilitate publică; *d)* prin acte de donaţie sau legate acceptate de Guvern, de

consiliul județean sau de consiliul local, după caz, dacă bunul în cauză intră în domeniul public; *e)* prin trecerea unor bunuri din domeniul privat al statului sau al unităților administrativ-teritoriale în domeniul public al acestora, pentru cauză de utilitate publică; *f)* prin alte moduri prevăzute de lege. Trecerea bunurilor din domeniul privat al statului sau al unităților administrativ-teritoriale în domeniul public al acestora se face, după caz, prin hotărâre a Guvernului, a consiliului județean, respectiv a Consiliului General al Municipiului București ori a consiliului local. Hotărârea de trecere a bunurilor poate fi atacată, în condițiile legii, la instanța de contencios administrativ competentă în a cărei rază teritorială se află bunul. Trecerea în domeniul public a unor bunuri din patrimoniul societăților comerciale la care statul sau o unitate administrativ-teritorială este acționar, se poate face numai cu plată și cu acordul adunării generale a acționarilor societății comerciale respective. În lipsa acordului menționat, bunurile societății comerciale respective pot fi trecute în domeniul public numai prin procedura exproprierii pentru cauză de utilitate publică și după o justă și prealabilă despăgubire. Trecerea unui bun din domeniul public al statului în domeniul public al unei unități administrativ-teritoriale se face la cererea consiliului județean, respectiv a Consiliului General al Municipiului București sau a consiliului local, după caz, prin hotărâre a Guvernului. Trecerea unui bun din domeniul public al unei unități administrativ-teritoriale în domeniul public al statului se face, la cererea Guvernului, prin hotărâre a consiliului județean, respectiv a Consiliului General al Municipiului București sau a consiliului local. **D.p.p.** încetează dacă bunul a pierit sau a fost trecut în domeniul privat. Trecerea din domeniul public în domeniul privat se face, după caz, prin hotărâre a Guvernului, a consiliului județean, respectiv a Consiliului General al Municipiului București sau a consiliului local, dacă prin Constituție sau prin lege nu se dispune altfel. Hotărârea de trecere a bunului în domeniul privat poate fi atacată, în condițiile legii, la instanța de contencios administrativ competentă, în a cărei rază teritorială se află bunul. **D.p.p.** se distinge prin următoarele caractere juridice: *a) este inalienabil:* Legea (nr. 213/1998) dispune că bunurile din domeniul public nu pot fi înstrăinate. Ele pot fi date numai în administrare, pot fi concesionate sau închiriate în condițiile stabilite prin lege. Aceste bunuri sunt, deci, scoase din circuitul civil, titularii **d.p.p.** având în privința lor un drept de dispoziție juridică limitat. Bunurile din domeniul public pot fi date, după caz, în administrarea regiilor autonome, a prefecturilor, a autorităților administrației publice centrale și locale, a altor instituții publice de interes local, județean sau național. Darea în administrare se realizează, după caz, prin hotărâre a Guvernului sau a consiliului

județean, a Consiliului General al Municipiului București sau a consiliului local. Titularul dreptului de administrare poate să posede, să folosească bunul și să dispună de acesta, în condițiile actului prin care i-a fost dat bunul în administrare. Dreptul de administrare va putea fi revocat numai dacă titularul său nu-și exercită drepturile și nu-și execută obligațiile născute din actul de transmitere. În litigiile privitoare la dreptul de administrare, în instanță titularul acestui drept va sta în nume propriu. În litigiile referitoare la dreptul de proprietate asupra bunului, titularul dreptului de administrare are obligația să arate instanței cine este titularul dreptului de proprietate potrivit prevederilor Codului de procedură civilă. Titularul dreptului de administrare răspunde în condițiile legii, pentru prejudiciile cauzate ca urmare a neîndeplinirii acestei obligații. De asemenea, neîndeplinirea acestei obligații poate atrage revocarea dreptului de administrare. Închirierea bunurilor proprietate publică a statului sau a unităților administrativ-teritoriale se aprobă, după caz, prin hotărâre a Guvernului, a consiliului județean, a Consiliului General al Municipiului București sau a consiliului local, iar contractul de închiriere trebuie să cuprindă clauze de natură să asigure exploatarea bunului închiriat, potrivit specificului acestuia. Contractul de închiriere se poate încheia, după caz, cu orice persoană fizică sau juridică, română sau străină, de către titularul dreptului de proprietate sau de administrare. Concesiunea bunurilor din domeniul public, la fel ca și închirierea acestora se pot face numai prin licitație publică, cu respectarea condițiilor prevăzute de lege. În fine, în exercitarea dreptului de dispoziție juridică, statul și unitățile administrativ-teritoriale pot da imobile din patrimoniul lor în folosință gratuită, pe termen limitat, persoanelor juridice fără scop lucrativ, care desfășoară activitate de binefacere sau de utilitate publică, ori serviciilor publice; *b) este insesizabil:* bunurile obiect al **d.p.p.** nu pot fi supuse executării silite și asupra lor nu se pot constitui garanții reale. Statul fiind întotdeauna solvabil, atât datoriile sale, cât și datoriile unităților administrativ-teritoriale se plătesc ori se lichidează în armonie cu prevederile unor norme legale financiare speciale. În acest caz nu primesc aplicare dispozițiile dreptului comun din materia executării silite. Dacă astfel de bunuri ar fi sesizabile, indirect s-ar putea dobândi un drept de proprietate în privința lor de către alți subiecți de drept decât aceia care, potrivit legii, le pot fi titulari. S-ar înfrânge, totodată, și caracterul inalienabil al **d.p.p.**; *c) este imprescriptibil:* imprescriptibilitatea **d.p.p.** este în sens achizitiv, ceea ce înseamnă că bunurile din domeniul public nu pot fi dobândite prin uzucapiune sau prin efectul posesiei de bună-credință a bunurilor mobile; *d) este susceptibil de dezmembrare numai în condiții strict reglementate de*

lege: servituţile asupra bunurilor din domeniul public sunt valabile numai în măsura în care aceste servituţi sunt compatibile cu uzul sau cu interesul public căruia îi sunt destinate bunurile afectate. Servituţile valabil constituite anterior intrării bunului în domeniul public se menţin în condiţiile în care acestea sunt compatibile cu uzul sau cu interesul public. **D.p.p.** este incompatibil cu constituirea unui drept de uzufruct, dar prezintă o anumită compatibilitate cu constituirea unui drept de superficie; *e) este inexpropriabil:* bunurile din domeniul public nu sunt susceptibile de expropriere. Statul nu se poate expropria pe sine însuşi, pentru ca pe această cale să redobândească în proprietatea sa aceleaşi bunuri. Constituţia României, republicată [art. 136 alin. (3)] prevede bunurile care alcătuiesc obiectul exclusiv al dreptului de proprietate publică: „bogăţiile de interes public ale subsolului, spaţiul aerian, apele cu potenţial energetic valorificabil, de interes naţional, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice şi ale platoului continental, precum şi alte bunuri stabilite de legea organică". Legea nr. 213/1998 cuprinde enumerări detaliate ale bunurilor ce formează obiectul **d.p.p.** [v. şi *domeniu public*].

drept de proprietate pur şi simplu, varietate a dreptului de proprietate care se distinge prin aceea că are ca titular un singur subiect de drept (persoană fizică sau persoană juridică) iar ca obiect un bun individual determinat, o masă de bunuri generic determinată sau o universalitate de bunuri, fiind dobândit de către titularul actual în mod cert şi ireversibil. Toate atributele **d.p.p.s.** cu privire la obiectul acestui drept sunt cumulate de aceeaşi persoană, care le poate exercita fie direct şi nemijlocit, prin putere proprie şi în interes propriu, fie indirect şi mijlocit, prin titularii unor drepturi reale principale (dezmembrăminte ale dreptului de proprietate) constituite de proprietarul unic în favoarea lor. Totodată, nici existenţa şi nici exercitarea **d.p.p.s.** nu sunt dependente de evenimente viitoare, certe sau incerte [v. şi *drept de proprietate; drept de proprietate afectat de modalităţi*].

drept de proprietate rezolubilă, acea modalitate juridică a dreptului de proprietate care exprimă situaţia de incertitudine vremelnică a acestui drept, atunci când transferul lui de la un titular la altul s-a făcut sub o condiţie rezolutorie. Neîndeplinirea condiţiei rezolutorii consolidează definitiv dreptul (rezolubil) dobândit de noul titular. Dimpotrivă, îndeplinirea condiţiei respective desfiinţează retroactiv acest drept. În privinţa transmiţătorului, condiţia rezolutorie care afectează transmiterea dreptului său de proprietate are efectele unei condiţii suspensive. Aceasta face ca bunul obiect al transmiterii să aparţină, *pendente conditione,* la doi proprie-

tari: transmițătorului, care este proprietar sub condiție suspensivă, respectiv dobânditorului, care devine proprietar sub condiție rezolutorie. Împrejurarea este importantă din punctul de vedere al modului de exercitare a dreptului respectiv, precum și în ce privește efectele actelor juridice încheiate cu referire la acel bun.

drept de reprezentare sau executare (a unei opere de creație intelectuală), drept subiectiv patrimonial recunoscut de lege autorului în temeiul căruia acesta este singurul îndreptățit să întreprindă, direct sau prin contracte încheiate cu alte persoane, măsurile de folosire licită a operei sale scenice – dramatice sau muzicale – prin comunicarea ei directă pe calea interpretării în prezența nemijlocită a publicului, întrucât reprezentarea sau executarea presupune mijloace materiale și umane (săli de spectacole cu instalații aferente, interpreți, servicii organizate etc.) de care autorul nu poate dispune. El își exercită, de regulă, **d.r.e.** prin intermediul unor contracte de valorificare a dreptului de autor încheiate cu instituțiile culturale specializate (teatru, operă, filarmonică).

drept de reproducere și distribuire (a unei opere de creație intelectuală), drept subiectiv patrimonial recunoscut de lege autorului unei opere de creație intelectuală, în temeiul căruia acesta este singurul îndreptățit să întreprindă, direct sau prin contracte încheiate cu alte persoane, măsuri de folosire a operei pe care a creat-o, prin realizarea, integrală sau parțială, a uneia ori a mai multor copii ale operei sale, direct sau indirect, temporar ori permanent, prin orice mijloc și sub orice formă, inclusiv realizarea oricărei înregistrări sonore sau audiovizuale a acesteia, precum și stocarea permanentă ori temporară a operei cu mijloace electronice și prin distribuirea (răspândirea) în public a exemplarelor operei astfel produse. În mod obișnuit, autorii își exercită acest drept prin intermediul unui contract de valorificare a dreptului de autor, încheiat cu instituțiile specializate. Ca un corolar al acestui drept, autorul se bucură, potrivit legii, și de un drept de a trage foloasele patrimoniale din reproducerea și distribuirea operei, ca și din orice alt mijloc de folosire a acestuia. În cazul cesiunii dreptului la reproducere a unei opere se prezumă că dreptul la distribuirea copiilor unei astfel de opere a fost, de asemenea, cesionat, cu excepția dreptului la import, dacă nu se prevede altfel prin contract.

drept de retenție, drept real ce conferă titularului său, care este creditor într-un raport juridic obligațional și, totodată, debitor al obligației de restituire sau de predare a bunului altuia, facultatea să rețină acel bun în stăpânirea sa și să refuze restituirea lui până când debitorul său, creditor al obligației

de restituire a lucrului, îi va plăti datoria născută în sarcina sa cu referire la acel lucru. **D.r.** nu este reglementat distinct și cu valoare de principiu prin textele Codului civil român. Existența și legitimitatea sa se sprijină pe câteva cazuri de aplicație practică, reglementate prin diferite dispoziții normative. Ca și concept juridic, **d.r.** este o creație a doctrinei juridice și, mai ales, a jurisprudenței. Codul civil român reglementează, printre altele, următoarele cazuri de aplicație practică în diferite materii a **d.r.**: *a)* în materie de succesiune, art. 771 C. civ. dispune: „Coeredele care raportează imobilul în natură poate să rețină posesiunea până la plata efectivă a sumelor ce-i sunt datorate pentru cheltuieli sau ameliorațiuni"; *b)* în materie de vânzare, art. 1322 C. civ. stabilește că: „Vânzătorul nu este dator să predea lucrul, dacă cumpărătorul nu plătește prețul și nu are dat de vânzător un termen pentru plată"; *c)* în materia contractului de arendă și de locațiune, art. 1444 C. civ. prevede, în cazul vânzării imobilului, că „arendașul ori locatarii nu pot fi dați afară mai înainte de a fi dezdăunați de către locator, iar când acesta nu o face, de către cumpărător"; *d)* în materie de depozit, art. 1619 C. civ. precizează că depozitarul poate reține lucrul depozitat până la plata integrală a sumelor ce i se datorează de către deponent în legătură cu depozitul; *e)* în materia posesiei de bună-credință, art. 1910 C. civ. recunoaște un **d.r.** în favoarea terțului dobânditor de bună-credință al unui lucru furat sau găsit, pe care l-a cumpărat la bâlci sau la târg sau la o vindere publică, sau la un magazin care vinde astfel de lucruri, până în momentul în care proprietarul care revendică bunul îi plătește prețul la care l-a cumpărat. Jurisprudența a extins aplicarea **d.r.** și la alte cazuri cu referire la care s-a constatat existența unei legături între lucrul aflat în deținerea creditorului și datoria debitorului căruia îi aparține acel lucru. Aceste cazuri sunt următoarele: gerantul este îndreptățit să rețină lucrul geratului până la plata cheltuielilor necesare și utile pe care le-a făcut în legătură cu acel lucru; mandatarul poate reține lucrurile mandantului pe care le are în stăpânire, până la plata integrală a cheltuielilor făcute cu acele lucruri; acela dintre foștii soți, care, prin efectul hotărârii de partaj, a primit o sultă, poate reține bunurile comune partajate pe care le are în stăpânire, până când fostul soț căruia i s-au atribuit acele bunuri îi plătește sulta la care a fost obligat; posesorul-neproprietar al bunului revendicat de proprietarul-neposesor este îndreptățit să rețină acel bun până la deplina sa despăgubire de către respectivul proprietar; acela care a construit, a plantat sau a executat o lucrare pe terenul altuia are facultatea să rețină construcția, plantația sau lucrarea realizate până când proprietarul terenului, care invocă accesiunea, îi achită integral despăgubirile ce i se cuvin;

deținătorul unui imobil aflat în proprietatea altei persoane este îndreptățit să rețină bunul respectiv până când proprietarul îi plătește suma reprezentând valoarea îmbunătățirilor și adăugirilor aduse imobilului. Atunci când **d.r.** este consacrat prin lege, el operează *ope legis* în favoarea creditorului, care, în același timp, este și debitorul obligației de restituire. Într-o atare ipoteză, instanța de judecată înaintea căreia se invocă acest drept, fie pe cale de acțiune principală, fie pe cale de excepție, are obligația să-l recunoască. Pentru acordarea **d.r.** de către instanță (deci pe cale judiciară), în alte situații decât cele în care un atare drept este consacrat prin lege, este necesară întrunirea cumulativă a următoarelor condiții minimale: *a)* creanța retentorului să fie certă, lichidă și exigibilă; *b)* **d.r.** să fie invocat față de proprietarul exclusiv și actual al bunului respectiv; *c)* între lucru și creanță să existe o conexiune. Este necesar ca datoria să aibă o anumită legătură cu lucrul, adică să existe un *debitum cum re iunctum*. Conexitatea poate avea natură contractuală (depozit) sau o natură extracontractuală (accesiune). Conexiunea dintre datorie și lucru poate fi materială sau juridică. Există **d.r.** nu numai atunci când nașterea creanței s-a produs în legătură cu lucrul, ci și atunci când deținerea lucrului de către retentor și creanță izvorăsc din același raport juridic, cum se întâmplă, bunăoară, când mandatarul reține lucrurile primite pentru mandant până ce i se restituie cheltuielile făcute cu executarea mandatului; *d)* lucrul respectiv să fie un bun corporal, mobil sau imobil, aflat în stăpânirea retentorului. În prezența acestor condiții, acordarea **d.r.** nu constituie o facultate, ci o obligație pentru instanța de judecată sesizată cu această problemă. Jurisprudența a statuat că **d.r.** nu este o simplă favoare pe care instanța poate să o acorde prin apreciere, de la caz la caz, ci un drept ce trebuie recunoscut tuturor creditorilor ale căror creanțe s-au născut în legătură cu bunuri supuse restituirii. **D.r.** se recunoaște de către instanță la cererea părții interesate și constituie, în realitate, o garanție a realizării creanțelor pe care retentorul le are față de proprietarul bunului. Din punct de vedere al naturii juridice, **d.r.** este un drept real imperfect. Este un drept real, deoarece este opozabil nu numai debitorului, ci și terților, persoane străine de raportul juridic contractual sau extracontractual care l-a generat. În consecință, el poate fi opus tuturor creditorilor debitorului, indiferent dacă aceștia sunt ipotecari, chirografari sau privilegiați. Este de precizat că opozabilitatea sa față de creditorii ipotecari și cei privilegiați se restrânge la aceia dintre ei ale căror ipoteci sau privilegii s-au născut ulterior intrării lucrului în posesia retentorului. Totodată, **d.r.** este opozabil nu numai proprietarului inițial al lucrului, ci și proprietarului subdobânditor. Natura de drept real a **d.r.** se justifică prin gradul său de

B.C.U. "M. EMINESCU" IAȘI

opozabilitate mai larg decât cel ce caracterizează drepturile personale. El este însă un drept real imperfect, deoarece retentorului nu îi este recunoscut atributul de urmărire. Deşi nu poate opune celorlalţi creditori un drept de preferinţă, retentorul, care este un creditor chirografar, dobândeşte posibilitatea de a fi plătit înaintea celorlalţi creditori, întrucât **d.r.** produce în fapt efecte similare cu cele specifice privilegiilor. **D.r.** este o garanţie pasivă şi de aceea el poate fi exercitat numai atât timp cât lucrul se află în detenţia debitorului. **D.r.** încetează în momentul deposedării voluntare a retentorului. **D.r.** conferă retentorului numai o detenţie precară, acesta din urmă neavând posesia lucrului. Totuşi, retentorul poate exercita în favoarea sa acţiunile posesorii la fel ca orice detentor precar, dar nu poate beneficia de efectele posesiei, precum dobândirea în proprietate a fructelor bunului sau uzucapiunea. **D.r.** nu trebuie confundat cu excepţia de neexecutare, specifică contractelor sinalagmatice. Într-adevăr, **d.r.** are caracter absolut, fiind opozabil tuturor şi, totodată, indivizibil, având ca obiect întregul obiect aflat în detenţia retentorului, până la achitarea integrală a datoriei, pe când excepţia de neexecutare are, dimpotrivă, caracter relativ, întrucât izvorăşte dintr-un contract sinalagmatic, putând fi înlăturată prin executarea parţială a obligaţiei corelative ce-i revine celuilalt partener contractual. Pe de altă parte, sfera **d.r.** este mai largă, acesta putând fi invocat ori de câte ori între lucru şi datorie există o conexitate materială sau juridică, în timp ce excepţia de neexecutare constituie un mijloc de apărare ce poate fi invocat numai în cadrul unui raport obligaţional născut dintr-un contract sinalagmatic.

drept de servitute, drept real imobiliar, accesoriu, perpetuu şi indivizibil, care dezmembrează proprietatea, conferind titularului său anumite prerogative strict limitate asupra lucrului altuia [v. şi *servitute*].

drept de suită, componentă a conţinutului dreptului de autor, având o dublă natură: patrimonială şi personală nepatrimonială şi constând, pe de o parte, în facultatea autorului unei opere originale de artă grafică sau plastică ori al unei opere fotografice de a încasa o cotă din preţul net de vânzare obţinut la orice revânzare a operei, ulterioară primei înstrăinări de către autor, precum şi în dreptul de a fi informat cu privire la locul unde se află opera sa. Suma datorată se calculează conform următoarelor cote, fără a putea depăşi 12.500 euro sau contravaloarea în lei: *a)* de la 300 la 3.000 euro – 5%; *b)* de la 3.000,01 la 50.000 euro – 4%; *c)* de la 50.000,01 la 200.000 euro – 3%; *d)* de la 200.000,01 la 350.000 euro – 1%; *e)* de la 350.000,01 la 500.000 euro – 0,5%; *f)* peste 500.000 euro – 0,25%. Considerat prin prisma facultăţii recunoscute autorului de a primi un

procent din preţul fiecărei revânzări, **d.s.** se analizează ca fiind un drept patrimonial, dar privit prin prisma îndrituirii autorului de a fi informat cu privire la locul unde se află opera sa, acest drept se înfăţişează ca fiind un drept personal nepatrimonial. Conţinutul complex al **d.s.** pare însă a fi dominat de componenta sa personală nepatrimonială, de vreme ce legea [art. 21 alin. (7) din Legea nr. 8/1996] dispune că acest drept nu poate forma obiectul vreunei renunţări sau înstrăinări [v. şi *drept de autor; dreptul de a fi informat*].

drept de superficie, drept real principal, dezmembrământ al dreptului de proprietate asupra unui teren, care constă în dreptul de proprietate pe care îl are o persoană, numită superficiar, asupra construcţiilor, plantaţiilor şi altor lucrări aflate pe terenul aparţinând altei persoane, teren în privinţa căruia superficiarul dobândeşte un drept de folosinţă. Comportă o suprapunere a două drepturi de proprietate aparţinând la doi titulari diferiţi şi având obiecte diferite: dreptul de proprietate al superficiarului asupra construcţiilor, plantaţiilor sau lucrărilor şi dreptul de proprietate al altei persoane asupra terenului. Constituie o excepţie de la regula potrivit căreia proprietatea asupra terenului cuprinde şi proprietatea a tot ceea ce se află pe suprafaţa lui, precum şi de la principiul că proprietatea asupra unui lucru principal se extinde asupra a tot ceea ce se uneşte ca accesoriu cu acel lucru. Este un drept imobiliar, putând avea ca obiect numai construcţii, plantaţii sau lucrări ataşate de sol; el implică, pe lângă proprietatea asupra acestora, şi un drept de folosinţă asupra terenului pe care obiectele menţionate se află. Are caracter perpetuu; nu se stinge prin neuz. Implicând o suprapunere de drepturi de proprietate, şi nu o stare de coproprietate, nu poate fi făcut să înceteze prin ieşirea din indiviziune. Un exemplu de acest gen este situaţia în care, pe terenul proprietatea exclusivă a unuia dintre soţi, ambii soţi construiesc o casă, ca bun comun; soţul neproprietar asupra terenului devine titular al dreptului de superficie asupra casei, alături de celălalt soţ, care are calitatea de proprietar.

drept de urmărire, facultate recunoscută titularului unui drept real de a căuta şi pretinde bunul asupra căruia poartă dreptul său, în orice mâini s-ar găsi. Astfel, proprietarul unui bun care a fost pierdut sau care a intrat în alt mod în posesia nelegitimă a altei persoane, poate să pretindă înapoierea acelui bun de la cel care îl deţine fără temei legal.

drept de uz, drept real principal, dezmembrământ al dreptului de proprietate, care conferă titularului său prerogativele de a se folosi de lucru şi de a-i culege fructele numai pentru nevoile lui şi ale familiei sale. Este o varietate a dreptului de uzufruct. Are un caracter strict personal, în sensul că nu poate fi

nici cedat şi nici închiriat altcuiva. Se dobândeşte, se exercită şi se stinge după regulile aplicabile uzufructului.

drept de uzufruct, drept real principal, dezmembrământ al dreptului de proprietate, care conferă titularului său posesia şi folosinţa asupra lucrurilor ce aparţin altcuiva, precum şi posibilitatea exercitării acestor atribute în aceleaşi condiţii ca şi proprietarul, având însă îndatorirea de a conserva substanţa lucrurilor respective. Este un drept temporar prin însăşi esenţa sa; când titularul lui este o persoană fizică, se stinge cel mai târziu la moartea uzufructuarului, iar când are ca titular o persoană juridică (a cărei durată, de obicei, nu este predeterminată) el nu poate avea o durată mai mare de 30 de ani. Poate fi constituit asupra oricăror bunuri, mobile sau imobile, corporale sau incorporale, asupra unui bun determinat, asupra unei universalităţi sau asupra unei fracţiuni dintr-o universalitate. Regula este că acest drept are ca obiect lucruri neconsumptibile; totuşi, este posibil ca el să aibă ca obiect lucruri consumptibile, situaţie în care, la expirarea termenului pentru care a fost constituit, uzufructuarul are obligaţia de a restitui bunuri de aceeaşi cantitate, calitate şi valoare cu cele primite. Poate fi constituit prin voinţa omului: *a)* pe cale de convenţie între proprietar şi uzufructuar, fie direct – când proprietarul înstrăinează în favoarea uzufructuarului posesia şi folosinţa lucrului, păstrându-şi nuda proprietate, fie indirect – când proprietarul îşi reţine posesia şi folosinţa, devenind el însuşi uzufructuar şi înstrăinează numai nuda proprietate; *b)* prin testament, atunci când testatorul dispune prin legat instituirea unui asemenea drept. **D.u.** constituit prin voinţa omului poate fi: pur şi simplu, pe termen sau sub condiţie. Poate fi dobândit şi prin uzucapiune, potrivit aceloraşi reguli ca şi dreptul de proprietate. Se stinge în următoarele moduri: moartea uzufructuarului; expirarea termenului pentru care a fost constituit; consolidarea, adică dobândirea de către uzufructuar a nudei proprietăţi; neuzul sau prescripţia extinctivă de 30 de ani; pieirea totală a lucrului (întrucât în cazul pieirii parţiale, uzufructul continuă pentru partea din lucru care a rămas); abuzul de folosinţă, care antrenează decăderea din drept a uzufructuarului; renunţarea uzufructuarului la dreptul său; rezoluţiunea sau nulitatea titlului prin care cel ce a constituit uzufructul a dobândit dreptul de proprietate asupra bunului; prescripţia achizitivă, atunci când un terţ dobândeşte pe această cale dreptul de proprietate asupra bunului, în această situaţie uzucapantul va fi considerat primul proprietar al bunului, astfel încât el nu va putea fi obligat să respecte uzufructul.

drept exclusiv de a pune în circulaţie (o operă de creaţie intelectuală), v. şi *drept de distribuţie al autorului.*

drept exclusiv de folosire a invenţiei, (denumit în unele legislaţii naţionale drept de monopol sau monopol de exploatare) facultate recunoscută de lege în favoarea titularului unui brevet de invenţie, ce are următoarele caracteristici: *a)* conferă titularului prerogativa de a exploata invenţia în folosul şi în interesul său şi, totodată, de a transmite dreptul de exploatare referitor la aceasta în beneficiul altor persoane printr-un contract de cesiune, de licenţă etc.; *b)* conferă titularului său prerogativa de a cere în justiţie interzicerea săvârşirii de către alte persoane a oricăror acte de natură să aducă atingere dreptului său exclusiv; *c)* durata sa este limitată de durata de valabilitate a brevetului; *d)* spaţial, valabilitatea sa este limitată la teritoriul naţional al statului care a acordat brevetul.

drept la acţiune, 1. (în sens material) facultatea titularului unui drept subiectiv de a se adresa organului de jurisdicţie pentru a obţine recunoaşterea şi valorificarea acelui drept printr-o hotărâre care să-i asigure executarea silită a obligaţiei corelative de către debitorul ce i l-a încălcat sau i l-a contestat; se stinge prin prescripţie extinctivă; **2.** (în sens procesual) îndreptăţirea şi, totodată, posibilitatea de a sesiza organul de jurisdicţie şi de a pune în mişcare activitatea pentru înfăptuirea justiţiei într-un raport juridic concret. **D.a.** în sens procesual nu cade sub incidenţa prescripţiei extinctive dacă nu este dublat de un **d.a.** în sens material. Astfel, sunt imprescriptibile: acţiunile având ca obiect constatarea existenţei sau inexistenţei unui drept; acţiunile pentru asigurarea dovezilor etc.

drept la brevet de invenţie, (în sensul Legii nr. 64/1991, republicată) facultate recunoscută prin lege inventatorului sau succesorilor săi în drepturi de a se bucura de titlul de protecţie pentru invenţie, care este brevetul de invenţie, ce conferă titularului său un drept exclusiv de exploatare pe toată durata de valabilitate a acestuia. Prin eliberarea acestui titlu de protecţie sunt recunoscute *ope legis* şi apărate, pe teritoriul României, drepturile asupra invenţiei. În cazul în care invenţia a fost creată împreună de mai mulţi inventatori, fiecare dintre aceştia are calitatea de coautor al invenţiei, iar **d.b.i.** aparţine în comun acestora. Dacă mai multe persoane au creat aceeaşi invenţie, independent una de alta, dreptul la brevet aparţine celei care a depus cea dintâi o cerere la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci, iar dacă o prioritate a fost recunoscută, persoanei a cărei cerere de brevet are cea mai veche dată de prioritate, numai dacă documentaţia privind cererea sau, după caz, cea privind brevetul având data de depozit sau de prioritate recunoscută cea mai veche a fost publicată conform legii. Atunci când inventatorul este salariat, în lipsa unei prevederi contractuale mai avantajoase

acestuia, **d.b.i.** aparţine: *a)* unităţii, pentru invenţiile realizate de salariat în exercitarea unui contract de muncă ce prevede o misiune inventivă încredinţată în mod explicit, care corespunde cu funcţiile sale; inventatorul beneficiază de o remuneraţie suplimentară stabilită prin contract; *b)* salariatului, pentru invenţiile realizate de către acesta, fie în exercitarea funcţiei sale, fie în domeniul activităţii unităţii, prin cunoaşterea sau folosirea tehnicii ori mijloacelor specifice ale unităţii sau ale datelor existente în unitate, fie cu ajutorul material al acesteia, în lipsa unei prevederi contractuale contrare. În cazul în care invenţia rezultă dintr-un contract de cercetare, în lipsa unei clauze contrare, **d.b.i.** aparţine unităţii care a comandat cercetarea, inventatorul având dreptul la o remuneraţie suplimentară, stabilită prin act adiţional la contract. În toate situaţiile menţionate, inventatorul şi unitatea au obligaţia reciprocă să se informeze în scris asupra creării şi stadiului realizării invenţiei şi să se abţină de la orice divulgare. Încălcarea obligaţiei de a informa atrage răspunderea persoanei vinovate [v. şi *brevet de invenţie*].

drept la egalitate de tratament, prerogativă în temeiul căreia membrii asociaţi într-o societate pot pretinde adunării generale a acesteia să nu adopte decizii care ar avantaja pe unii dintre ei în detrimentul celorlalţi. Nesocotirea acestui drept de către organul suprem al societăţii lipseşte de valabilitate juridică deciziile astfel luate. **D.e.t.** este intangibil şi inderogabil, constituind prin aceasta o limitare a puterilor de decizie ale adunării generale.

drept la folosirea invenţiei de către un terţ, (în sensul Legii nr. 64/1991, republicată) prerogativă recunoscută de lege persoanei care a aplicat obiectul brevetului de invenţie sau cel al cererii de brevet, aşa cum a fost publicată, ori care a luat măsuri efective şi serioase în vederea producerii sau folosirii lui cu bună-credinţă pe teritoriul României, independent de titularul acesteia, cât şi înainte de constituirea unui depozit naţional reglementar privind acea invenţie sau înainte de data de la care curge termenul de prioritate recunoscută; în acest caz invenţia poate fi folosită în continuare de acea persoană, în volumul existent la data de depozit sau a priorităţii recunoscute. Acest drept nu poate fi transmis decât împreună cu patrimoniul titularului său ori cu o fracţiune din patrimoniul afectat exploatării invenţiei. În cazul folosirii cu bună-credinţă sau al luării măsurilor efective şi serioase de folosire a invenţiei de către terţi în intervalul de timp dintre momentul decăderii din drepturi a titularului de brevet şi momentul revalidării brevetului, invenţia poate fi utilizată în continuare de acea persoană, în volumul existent la data publicării menţiunii revalidării, şi dreptul la folosire nu poate

fi transmis decât cu patrimoniul persoanei care utilizează invenția ori cu o fracțiune din patrimoniul care este afectat exploatării invenției. Invenția sau parte din aceasta la a cărei protecție s-a renunțat poate fi liber exploatată de către terți [v. și *depozit național reglementar*].

drept la inviolabilitatea operei și la folosirea ei în condiții potrivite cu natura acesteia, drept personal nepatrimonial recunoscut de lege autorului oricărei opere de creație intelectuală, în virtutea căruia autorul poate pretinde ca opera lui să fie răspândită în public așa cum a fost creată de el, fără niciun fel de modificare adusă de alte persoane și să fie folosită în condiții adecvate naturii ei. **D.i.o.** vizează atât opera în ansamblul ei, cât și structura sa tematică (titlu, subtitlu, prefață etc.). Modificările aduse operei cu consimțământul autorului nu constituie încălcări ale acestui drept. Consimțământul autorului pentru asemenea modificări trebuie considerat ca implicit cuprins în conținutul consimțământului lui la folosirea operei în vederea elaborării unei opere derivate sau la încorporarea operei sale într-o operă comună sau colectivă, care presupune o coordonare și adaptare reciprocă a operelor încorporate. Nu constituie atingeri aduse **d.i.o.** nici modificările necesare pentru corectarea unor greșeli de ortografie, de punctuație sau chiar de sintaxă, strecurate în manuscris. Imperfecțiunile de stil nu pot fi însă corectate, deoarece stilul reflectă prin excelență personalitatea operei, ceea ce face ca orice modificare a stilului, fără încuviințarea autorului, să aibă semnificația unei încălcări a **d.i.o.**, producând alterarea operei. Atunci când drepturile autorului se suprapun peste dreptul de proprietate asupra bunului material în care este încorporată opera (așa cum se întâmplă în cazul operelor de artă plastică), **d.i.o.** presupune în mod necesar importante îngrădiri ale dreptului de dispoziție materială ce revine proprietarului. Într-adevăr, acesta nu poate distruge, degrada sau folosi în condiții nepotrivite cu natura operei, bunul material în care este încorporată opera. Proprietarul are obligația să asigure condiții de păstrare și de conservare, adecvate pentru acel bun [v. și *drept de autor*].

drept la înapoierea copilului, drept recunoscut părinților, ca element al conținutului ocrotirii părintești, concretizat în prerogativa acestora de a cere înapoierea copilului de la orice persoană care îl deține fără temei legal. Exercitarea acestui drept nu implică însă în mod necesar obținerea rezultatului urmărit: instanța judecătorească poate să respingă cererea de înapoiere, ori de câte ori constată că înapoierea copiilor la părinții săi ar fi contrară intereselor copilului.

drept la întreținere, drept subiectiv consacrat prin lege în favoarea persoanei aflate în nevoie,

sau prin convenţie, în favoarea întreţinutului, de a pretinde, în primul caz, întreţinere din partea altei persoane, de care este legată printr-o relaţie de rudenie, de căsătorie sau de altă natură şi căreia îi incumbă obligaţia legală de întreţinere, iar în al doilea caz de la partenerul său contractual (întreţinătorul) de a-şi îndeplini angajamentul asumat contractual privind acordarea întreţinerii. În virtutea legii, au **d.î.** descendenţii minori, oricare ar fi cauza nevoii în care se află, precum şi celelalte persoane în favoarea cărora legea a consacrat o atare îndreptăţire, dacă şi în măsura în care se află în nevoie ca urmare a faptului că nu au posibilitatea realizării unui câştig din muncă datorită incapacităţii de a munci. În baza contractului (convenţiei), are **d.î.** întreţinutul, adică persoana care a consimţit o înstrăinare de bunuri în favoarea altei persoane (întreţinătorul) în schimbul obţinerii de la aceasta din urmă a unei prestaţii de întreţinere.

drept la marca de fabrică, de comerţ sau de serviciu, v. *marcă.*

drept la paternitatea operei, v. *dreptul de a fi recunoscut ca autor.*

drept la reparaţia patrimonială a prejudiciilor suferite de autor în caz de folosire fără drept a operei, drept subiectiv patrimonial recunoscut de lege autorului unei opere de creaţie intelectuală de a cere în justiţie obligarea la despăgubiri a persoanei care, prin conduita sa ilicită, i-a adus atingere oricărui drept personal nepatrimonial sau unui drept patrimonial din conţinutul dreptului său de autor, astfel încât prejudiciul material suferit ca urmare a unei atare conduite să fie reparat integral. În vederea asigurării reparării integrale a prejudiciului, instanţa va administra probele solicitate de reclamant, precum şi orice alte dovezi pe care le va considera din oficiu necesare într-un atare scop.

drept obiectiv, v. *drept pozitiv.*

drept pozitiv, totalitatea normelor juridice în vigoare la un moment dat, prin care se reglementează o instituţie juridică (de exemplu, instituţia dreptului de proprietate, a contractului, a succesiunii, a răspunderii civile etc.) sau care alcătuiesc o ramură de drept (de exemplu, dreptul civil, dreptul familiei) ori, în fine, care alcătuiesc împreună (grupate pe instituţii şi ramuri) sistemul dreptului. **D.p.** exprimă voinţa statală, ridicată la rangul de lege şi concretizează, în reguli de conduită obligatorii, cerinţele disciplinei sociale, garantate, în respectarea lor, prin forţa de constrângere a statului. Totodată, **d.p.** recunoaşte membrilor societăţii şi anumite prerogative, numite drepturi subiective, pe care le ocroteşte, pentru ca prin intermediul lor titularii să-şi poată satisface nevoile şi interesele legitime [sin. *drept obiectiv*; v. şi *drept subiectiv*].

drept principal, drept subiectiv de sine stătător, care dă naştere în mod direct unui drept la acţiune şi în puterea căruia titularul poate pretinde altei sau altor persoane o anumită conduită sau să desfăşoare el însuşi o anumită conduită, sub protecţia legii. Din această categorie fac parte imensa majoritate a drepturilor civile [v. şi *drept secundar*].

drept real, drept subiectiv patrimonial şi absolut, în temeiul căruia titularul său poate să-şi exercite atributele asupra unui lucru determinat, în mod direct şi nemijlocit, fără a fi necesară intervenţia unei alte persoane. Este un raport între oameni cu privire la un lucru, iar nu un raport între om şi lucru. Se stabileşte – cu privire la un lucru determinat – între o persoană ca subiect activ şi toate celelalte persoane ca subiecte pasive nedeterminate, ţinute de obligaţia de a nu face nimic de natură să stânjenească exercitarea de către subiectul activ a dreptului său. Conferă titularului său dreptul de urmărire şi dreptul de preferinţă.

drept real accesoriu, drept real afectat garantării unui drept de creanţă şi a cărui existenţă depinde în mod direct de existenţa dreptului garantat. Prezintă acest caracter: dreptul de ipotecă, dreptul de gaj (amanetul) reglementat de Codul civil, garanţia reală mobiliară reglementată de Titlul VI al Legii nr. 99/1999, dreptul de retenţie şi privilegiile.

drept real principal, drept real care are o existenţă de sine stătătoare, independent de existenţa vreunui alt drept (real sau de creanţă). Prezintă acest caracter: dreptul de proprietate, în oricare dintre formele sale; dreptul de administrare având ca obiect bunuri din domeniul public; dreptul de superficie; dreptul de uzufruct; dreptul de uz; dreptul de abitaţie; dreptul de servitute.

drept relativ, drept subiectiv care produce efecte numai între titularul său, ca subiect activ, şi una sau mai multe persoane individualizate încă de la naşterea raportului juridic, ca subiect pasiv, şi care se naşte din raportul juridic stabilit între aceşti participanţi. Obligaţia corelativă unui **d.r.** constă în îndatorirea subiectului pasiv de a avea conduita pe care o pretinde natura dreptului subiectului activ, adică de a da, de a face sau de a nu face ceva. Intră în categoria **d.r.** numai drepturi patrimoniale (de exemplu, dreptul vânzătorului la plata preţului, dreptul deponentului la restituirea bunului încredinţat depozitarului spre păstrare etc.). Împrejurarea că **d.r.** produce efecte numai în raport cu una sau mai multe persoane, individualizate din chiar momentul naşterii raportului juridic, nu îndreptăţeşte pe celelalte persoane la săvârşirea unor acte de încălcare a acestor drepturi; în măsura în care alte persoane decât subiectul pasiv săvârşesc acte de natură să-l prejudicieze pe titularul

unui **d.r.**, ele răspund patrimonial pentru prejudiciile astfel cauzate.

drept secundar, drept subiectiv care nu dă naştere în mod direct unui drept la acţiune şi care se manifestă ca prerogativă ce conferă titularului său puterea ca, printr-un act juridic unilateral, să determine producerea unui efect juridic de natură să afecteze şi interesele altei persoane. Sunt drepturi secundare: dreptul debitorului de a alege, în cazul obligaţiei alternative; dreptul la denunţare unilaterală a unui contract; dreptul de preempţiune; dreptul de a ratifica o gestiune de afaceri etc. Asemenea drepturi nu intră sub incidenţa prescripţiei extinctive.

drept subiectiv, facultate sau prerogativă recunoscută de lege persoanei (fizice sau juridice), subiect activ al raportului juridic, de a pretinde subiectului (sau subiectelor) pasiv să săvârşească o anumită acţiune sau să se abţină de la săvârşirea unei acţiuni (adică să îndeplinească o obligaţie de a da, de a face sau de a nu face ceva – în cazul **d.s.** relative – ori să se abţină de la orice act care ar stânjeni exercitarea drepturilor subiectului activ – în cazul **d.s.** absolute), putând recurge, la nevoie, la forţa de constrângere a statului, pentru asigurarea înfăptuirii conduitei pretinse. Fiecărui **d.s.** îi corespunde o obligaţie şi, la rândul său, el corespunde unei obligaţii; ceea ce poate pretinde subiectul activ al raportului juridic constituie ceea ce reprezintă îndatorirea subiectului pasiv. **D.s.** reprezintă o instituţie fundamentală a dreptului în general şi a dreptului civil în special. Acesta constituie, totodată, şi un mijloc tehnic graţie căruia starea de fapt, concretizată în prerogativele pe care le au oamenii, în relaţiile lor unii cu alţii, precum şi în întinderea sferei în care aceste prerogative pot fi exercitate, se converteşte într-o stare de drept, protejată de ordinea juridică.

dreptul autorului de a aduce opera la cunoştinţa publicului, drept personal nepatrimonial ce face parte din conţinutul dreptului de autor şi în temeiul căruia autorul unei opere de creaţie intelectuală (literară, artistică sau ştiinţifică) este singurul îndreptăţit să decidă în mod discreţionar să aducă sau să nu aducă la cunoştinţa publicului opera sa. Opera de creaţie intelectuală este o emanaţie a spiritului creator al autorului şi, totodată, o expresie a personalităţii acestuia. De aceea, numai creatorul (autorul) are dreptul să decidă dacă opera sa a ajuns la nivelul şi gradul de perfecţiune dorite de el pentru a putea fi adusă la cunoştinţa publicului şi pentru a putea influenţa critica. În primul rând, autorul trebuie să evalueze calitatea şi perfecţiunea creaţiei sale intelectuale prin prisma propriei sale exigenţe, puterea de pătrundere a mesajului operei sale în public, precum şi şansele pe care aceasta le are de a fi bine primită de cei cărora li se adresează. Pe de altă parte, aducerea operei la cunoştinţa

publicului pune în cauză reputația autorului, răspunderea sa morală, uneori chiar juridică, adică implică anumite elemente de risc pentru autor, pe care acesta nu poate fi obligat să le înfrunte decât dacă a decis el însuși, în mod liber, aducerea operei la cunoștința publicului. De aceea trebuie să se recunoască autorului și facultatea de a reveni oricând asupra deciziei sale inițiale de a-și aduce opera la cunoștința publicului. Atunci când revocarea deciziei inițiale survine după ce autorul a încheiat un contract de valorificare a dreptului său de autor (prin care a cedat unei instituții de specialitate exercițiul temporar al dreptului său patrimonial de a reproduce, distribui etc.) retragerea consimțământului dat prin acel contract pentru răspândirea operei sale, chiar dacă este temeinic justificată, antrenează atât obligația sa la suportarea tuturor prejudiciilor încercate de instituția de specialitate contractantă, cât și obligația lui de a repara prejudiciile cauzate celorlalți autori ai operei colective (dacă respectiva operă are un astfel de caracter). Răspândirea în public a unei opere de creație intelectuală, fără consimțământul expres al autorului (sau a unuia din coautori, dacă e vorba de o operă colectivă) sau împotriva voinței exprese a acestuia, nu are nicio justificare legală.

dreptul autorului de a consimți la folosirea operei de către alții și de a cere încetarea actelor de folosire săvârșite fără consimțământul său, este un drept personal nepatrimonial ce intră în conținutul dreptului de autor, în virtutea căruia autorul unei opere de creație intelectuală are prerogativa de a încuviința sau de a refuza să încuviințeze ca: opera lui să fie folosită de către alții în vederea creării unei opere derivate (traducere, adaptare, prelucrare, etc.); opera lui să fie folosită de către o instituție de profil (studio de radio, televiziune, înregistrare mecanică, etc.) în scopul realizării unei opere colective; dreptul său patrimonial să fie exercitat temporar de instituții specializate care să folosească opera în scopul în vederea căruia a fost creată acea instituție. Dreptul de a consimți la folosirea operei de către alții are un conținut mai larg decât dreptul de a aduce opera la cunoștința publicului, de care se deosebește și prin momentul (de regulă, ulterior) în care se exercită, ca și prin obiectul diferit al aprecierii pe care o implică din partea autorului (apreciere ce vizează oportunitatea folosirii operei și calitățile persoanei sau instituției căreia autorul îi dă consimțământul de a folosi opera, iar nu însușirile sau gradul de desăvârșire a operei înseși, vizate de autor, atunci când acesta apreciază aducerea operei la cunoștința publicului). Dreptul de a consimți la folosirea operei de către alții are caracter strict personal și de aceea el nu poate fi înstrăinat. În cazul încălcării acestui drept, autorul are și prerogativa

personală nepatrimonială de a cere instanței judecătorești să dispună încetarea actelor de folosire a operei săvârșite de alții fără consimțământul său, precum și luarea măsurilor adecvate pentru restabilirea dreptului încălcat. Prin caracterul său personal nepatrimonial, acest drept se diferențiază față de dreptul patrimonial al autorului la repararea prejudiciilor materiale cauzate prin folosirea fără drept a operei sale de către alte persoane. Folosirea unei opere de creație intelectuală în temeiul unei licențe legale nu constituie o încălcare a dreptului autorului de a consimți la folosirea operei sale de către alții.

dreptul autorului de a folosi în orice mod licit opera sa și de a trage foloase patrimoniale din folosirea ei, drept subiectiv cu natură complexă (personal și patrimonial), ce conferă autorului facultatea să-și valorifice opera prin orice mijloace licite de folosire a ei, corespunzătoare specificului acesteia, precum: reproducere și distribuire, reprezentare sau executare în public, expunere în public, difuzare prin radio sau televiziune, folosire în film etc. Acest drept are conținut patrimonial, dar el aparține prin excelență autorului, ceea ce îi conferă un dublu caracter, patrimonial și personal, titularul său neputându-l înstrăina în favoarea altei persoane. Numai exercitarea sa poate fi înstrăinată, pe timp limitat, de regulă, în favoarea unei instituții specializate, în temeiul unui contract de valorificare a dreptului de autor. Dreptul autorului de a trage foloase patrimoniale din folosirea licită a operei sale constituie un corolar sau, mai exact, o consecință firească a dreptului său de a folosi opera și, de cele mai multe ori, se realizează sub forma remunerației de autor, plătite de către instituția culturală căreia autorul i-a cedat exercițiul temporar al dreptului său de reproducere și difuzare, reprezentare etc. a operei.

dreptul de a stabili locuința minorului, drept recunoscut părinților – ca element al conținutului ocrotirii părintești – în legătură cu persoana minorului, concretizat în prerogativa părinților de a locui împreună cu copilul lor. Legea dispune că minorul locuiește cu părinții săi, ceea ce, de altfel, este imperios necesar pentru exercitarea drepturilor și îndeplinirea îndatoririlor părintești în mod corespunzător. Autoritatea tutelară poate da însă încuviințare copilului, la cererea acestuia, după împlinirea vârstei de 14 ani, să aibă locuința pe care o cere desăvârșirea învățăturii ori pregătirii profesionale; decizia de schimbare a locuinței copilului va putea fi însă luată numai dacă în noua locuință acesta va avea asigurate condiții cel puțin la fel de bune ca în locuința părinților. De asemenea, schimbarea locuinței copilului poate avea loc și atunci când dezvoltarea fizică, morală sau intelectuală a acestuia ar fi primejduită în casa

părintească. Acestui drept îi corespunde îndatorirea corelativă a copilului de a nu părăsi casa părintească.

dreptul de opoziţie al creditorilor la împărţeala moştenirii, facultate recunoscută de lege (art. 785 C. civ.) creditorilor oricărui comoştenitor de a interveni cu ocazia partajului succesoral pentru a-şi proteja şi realiza dreptul de creanţă. Opoziţia poate fi făcută atât în cazul partajului voluntar, cât şi în cazul partajului judiciar. Pentru a fi valabilă sunt suficiente manifestări relevante din partea creditorului din care să rezulte intenţia lui neechivocă de a interveni în partaj, manifestări cu privire la care moştenitorii să fie în cunoştinţă de cauză. Opoziţia creditorilor produce următoarele efecte: *a)* creditorul oponent trebuie să fie chemat la împărţeală de către comoştenitori, altfel aceasta nu va fi valabilă; *b)* creditorul oponent chemat la împărţeală are numai dreptul să supravegheze regularitatea împărţelii, el neputând pretinde ca aceasta să se facă potrivit intereselor sale; *c)* partea din moştenire ce revine moştenitorului debitor, devine indisponibilă, adică valorează poprire, acesta neputând ceda drepturilor sale unor terţe persoane şi nici nu are dreptul de a încasa sumele de bani ce i se cuvin din moştenire. Prin urmare, intervenţia creditorului se va manifesta printr-o opoziţie la împărţeală, iar dacă nu se ţine seama de opoziţia făcută şi partajul se efectuează în lipsa creditorului oponent, existând o prezumţie de fraudă, creditorul va avea dreptul să ceară desfiinţarea împărţelii prin intermediul unei acţiuni pauliene simplificate. Creditorii moştenitorilor vor putea obţine desfiinţarea împărţelii, chiar dacă n-au făcut opoziţie, în două cazuri, şi anume: *a)* când comoştenitorii au făcut împărţeala în grabă, pentru a paraliza posibilitatea de intervenţie a creditorilor; şi *b)* când împărţeala moştenirii a fost simulată şi creditorul cere constatarea simulaţiei.

dreptul la paternitatea operei, v. *dreptul de a fi recunoscut ca autor.*

dreptul şi îndatorirea de a administra bunurile copilului, facultate şi, totodată, obligaţie a părinţilor referitoare la bunurile copilului lor minor, constituind un element al conţinutului ocrotirii părinteşti, concretizate în înfăptuirea de către aceştia a administrării bunurilor minorului prin efectuarea actelor de administrare propriu-zise, a actelor de conservare, precum şi – în anumite limite – a actelor de dispoziţie referitoare la acele bunuri. În ce priveşte copilul având vârsta sub 14 ani, administrarea se înfăptuieşte nu numai prin acte de administrare propriu-zise, ci şi prin acte de conservare, părintele având dreptul şi, totodată, obligaţia să facă chiar şi unele acte de dispoziţie; anumite acte de dispoziţie (înstrăinarea sau gajarea bunurilor minorului, renunţarea la drepturile patrimoniale ale acestuia şi, în

general, orice acte care depăşesc sfera celor de administrare) pot fi făcute în mod valabil de către părinţi numai cu încuviinţarea prealabilă a autorităţii tutelare; alte asemenea acte (cum ar fi înstrăinarea bunurilor supuse pieirii sau stricăciunii, precum şi a bunurilor devenite nefolositoare pentru minor) pot fi făcute în mod valabil de către părinte, fără încuviinţarea prealabilă a autorităţii tutelare. În ce priveşte minorul care a depăşit vârsta de 14 ani, acesta încheie el însuşi acte juridice, cu încuviinţarea prealabilă a părintelui (sau, după caz, a tutorelui) şi cu încuviinţarea autorităţii tutelare atunci când e vorba de acte din categoria celor pe care nici părintele sau tutorele nu le poate face decât cu o astfel de încuviinţare. Minorul nu poate, nici chiar cu încuviinţare, să facă donaţii şi nici să garanteze obligaţiile altuia. Legea consacră principiul responsabilităţii tutorelui şi părintelui pentru pagubele pricinuite minorului cu ocazia administrării bunurilor acestuia.

dreptul şi îndatorirea de a-l reprezenta pe copil sau de a-i încuviinţa actele, facultate şi, totodată, obligaţie a părinţilor, constituind un element al conţinutului ocrotirii părinteşti, în virtutea căreia aceştia, în calitate de reprezentanţi legali ai minorului, trebuie să-l reprezinte pe copilul până la 14 ani ori să încuviinţeze în prealabil actele minorului de peste 14 ani, pentru a-l proteja astfel împotriva eventualelor abuzuri din partea terţilor. Exercitarea dreptului şi respectiv a obligaţiei de reprezentare de către părinţi urmează regulile şi principiile pe care legea le stabileşte referitor la exercitarea acestui drept şi îndeplinirea acestei obligaţii de către tutore. Minorul care a împlinit 14 ani, implicat într-un litigiu civil, trebuie să figureze personal ca parte în proces, părinţii sau tutorele care-l asistă pe minor urmând să semneze, alături de acesta, cererile adresate instanţei şi să fie citaţi în acest scop la judecarea cauzei.

drepturi afectate de modalităţi, drepturi subiective a căror naştere, exercitare sau stingere este afectată (legată), prin voinţa părţilor, de evenimente viitoare (numite generic termen şi condiţie, iar împreună modalităţi) care afectează concomitent şi corespunzător şi conţinutul obligaţiilor corelative, raporturile juridice în temeiul cărora s-au născut aceste drepturi şi obligaţii, precum şi actele juridice prin care se creează, modifică ori sting acele raporturi juridice.

drepturi civile, drepturi subiective consacrate prin normele dreptului civil. Se bucură de protecţia legii şi pot fi exercitate numai în acord cu scopul lor economic şi social [v. şi *exerciţiul normal al unui drept subiectiv*].

drepturi eventuale, drepturi subiective cărora le lipseşte fie obiectul, fie subiectul activ, adică unul din componentele esenţiale ale existenţei lor. Ele conferă

titularului lor un grad redus de putere şi de certitudine. Din această categorie fac parte, spre exemplu, dreptul la repararea unui prejudiciu susceptibil de a se produce în viitor.

drepturi patrimoniale, drepturi subiective care, având un conţinut economic, fac parte din patrimoniul persoanei (fizice sau juridice) şi sunt susceptibile de evaluare bănească. **D.p.** pot fi transmise către alte persoane, prin acte juridice; de asemenea, ele sunt susceptibile de transmitere şi pe cale succesorală. Pot fi exercitate şi prin reprezentare (legală sau convenţională), precum şi de către creditorii titularului lor, în anumite condiţii, pe calea acţiunii oblice. Unele **d.p.** (de exemplu, dreptul de proprietate, de uzufruct etc.) sunt drepturi absolute, iar altele (cum ar fi dreptul împrumutătorului de a cere restituirea sumei împrumutate, dreptul vânzătorului de a cere plata preţului etc.) sunt drepturi relative. De regulă, dreptul la acţiune în sens material privind valorificarea în justiţie a **d.p.** este supus efectelor prescripţiei extinctive. Încălcarea **d.p.** generează, în sarcina autorului ei, obligaţia de reparaţie patrimonială a pagubei materiale cauzate. Din punctul de vedere al efectelor şi al naturii obligaţiei corelative, **d.p.** se clasifică în drepturi reale şi drepturi de creanţă, fiecare din aceste categorii având un regim juridic propriu (regim care, în privinţa drepturilor reale, se particularizează şi se nuanţează în raport cu fiecare asemenea drept în parte).

drepturi patrimoniale de autor, drepturi subiective având conţinut economic, recunoscute de lege în favoarea autorului oricărei opere de creaţie intelectuală şi, prin exercitarea cărora, respectivul autor se bucură de avantajele materiale ce decurg din valorificarea operei sale de creaţie intelectuală. Au acest caracter: *a)* dreptul patrimonial exclusiv de a decide dacă, în ce mod şi când va fi utilizată opera sa, inclusiv de a consimţi la utilizarea operei de către alţii; *b)* dreptul de a autoriza sau de a interzice utilizarea operei în unul din următoarele moduri: reproducerea operei; distribuirea operei; importul în vederea comercializării pe piaţa internă a copiilor realizate, cu consimţământul autorului, după operă; închirierea operei; împrumutul operei; comunicarea publică, direct sau indirect a operei, prin orice mijloace, inclusiv prin punerea operei la dispoziţia publicului, astfel încât să poată fi accesată în orice loc şi în orice moment ales, în mod individual, de către public; radiodifuzarea operei; retransmiterea prin cablu a operei; realizarea de opere derivate; *c)* dreptul de suită, reprezentând dreptul de a încasa o cotă de din preţul net de vânzare obţinut la orice revânzare a unei opere de artă grafică sau plastică ori a unei opere fotografice, ulterioară primei înstrăinări de către autor, precum şi dreptul de a fi informat cu privire la locul unde se află opera sa [v. şi *drept de autor*].

drepturi personale nepatrimoniale, drepturi subiective intim

legate de persoana titularului lor, care, fiind lipsite de un conţinut economic, nu sunt susceptibile de evaluare bănească şi nu fac parte din patrimoniul acelei persoane. Din această categorie fac parte: *a)* drepturi legate de existenţa şi de integritatea fizică şi morală a persoanei, ca, de exemplu, dreptul la viaţă, sănătate şi integritate corporală, dreptul la libertate, dreptul la respectul vieţii private, la onoare, la reputaţie etc.; *b)* drepturile referitoare la elementele de identitate ale persoanei, cum sunt dreptul la nume şi dreptul la domiciliu; *c)* drepturile privind creaţia intelectuală ca formă de exprimare a personalităţii, şi anume dreptul de autor, dreptul de inventator şi inovator etc. **D.p.n.** nu sunt cesibile către alte persoane prin acte juridice, nu se transmit prin moştenire şi nu sunt susceptibile de exercitare prin reprezentare sau de către creditorii titularului lor, pe calea acţiunii oblice; ele sunt, fără excepţie, drepturi absolute. În afara cazurilor expres prevăzute de lege, dreptul la acţiune în sens material pentru valorificarea în justiţie a **d.p.n.** este imprescriptibil. Exercitarea acestor drepturi este susceptibilă, uneori, să genereze şi efecte patrimoniale (de exemplu, căsătoria produce şi efecte patrimoniale cu privire la bunurile soţilor; dreptul de autor îndreptăţeşte pe autor de a trage foloase materiale din folosirea licită a operei sale etc.).

drepturi personale nepatrimoniale de autor, drepturi subiective, lipsite de conţinut economic, recunoscute prin lege autorului oricărei opere de creaţie intelectuală şi prin exercitarea cărora acesta îşi poate proteja paternitatea asupra operei respective, precum şi utilizarea acelei opere potrivit voinţei sale. Legea reglementează următoarele astfel de drepturi: *a)* dreptul de a decide dacă, în ce mod şi când va fi adusă opera la cunoştinţă publică; *b)* dreptul de a pretinde recunoaşterea calităţii de autor al operei; *c)* dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoştinţă publică; *d)* dreptul de a pretinde respectarea integrităţii operei şi de a se opune oricărei modificări, precum şi oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputaţia sa; *e)* dreptul de a retracta opera, despăgubind, dacă este cazul, pe titularii dreptului de exploatare, prejudiciaţi prin exercitarea retractării. În principiu, **d.p.n.a.** nu pot forma obiectul unei renunţări sau înstrăinări. Prin excepţie de la această regulă, exerciţiul dreptului de a decide dacă, în ce mod şi când va fi adusă opera la cunoştinţă publică, al dreptului de a pretinde recunoaşterea calităţii de autor al operei şi exerciţiul dreptului de a pretinde respectarea integrităţii şi de a se opune oricărei modificări, precum şi oricărei atingeri aduse operei dacă prejudiciază onoarea şi reputaţia sa, se transmit prin moştenire, pe durată de timp nelimitată, în conformitate cu legea civilă, celor chemaţi la moştenirea autorului decedat. Atunci când nu există moştenitori, exerciţiul aces-

tor drepturi revine Oficiului Român pentru Drepturile de Autor [v. şi *drept de autor*].

drepturi pure şi simple, drepturi subiective care conferă titularului lor cea mai mare putere şi certitudine, producându-şi efectele de îndată, în mod definitiv şi irevocabil, nefiind afectate de nicio modalitate. Formează categoria cea mai cuprinzătoare a drepturilor civile.

drepturi subiective recunoscute de lege autorului unei opere de creaţie intelectuală, pentru ca prin exercitarea lor, respectivul autor să se poată bucura plenar de prerogativele complexe pe care i le conferă dreptul de autor, au acest caracter: *a)* dreptul de acces la operă şi de a o avea la dispoziţie (atunci când opera se află în proprietatea sau posesia altei persoane), dacă acest fapt este necesar pentru exercitarea dreptului de autor; *b)* dreptul de răscumpărare a operei în cazul în care proprietarul doreşte să o distrugă, la preţul de cost al materialului; *c)* dreptul de a copia opera în situaţia în care nu este posibilă returnarea originalului acestuia; *d)* dreptul de a face fotografii ale operei şi de a solicita proprietarului trimiterea reproducerilor proiectelor, în cazul unei structuri arhitecturale.

drepturi viitoare, drepturi subiective cărora, în prezent, le lipseşte fie obiectul, fie subiectul activ sau pasiv, fiind incertă împrejurarea dacă obiectul lor va exista în viitor sau dacă ele vor aparţine unei anumite persoane. Un astfel de drept este, de exemplu, dreptul la o succesiune viitoare. Deşi puterea pe care **d.v.** o conferă titularului este, practic, inexistentă, iar certitudinea pe care o dau este extrem de mică, totuşi, ele nu se confundă cu expectativele, simplele năzuinţe sau speranţe privitoare la dobândirea în viitor a unui drept subiectiv, deoarece acestea din urmă nu intră în categoria drepturilor subiective.

dublă reprezentare, v. *autocontract.*

dublu legat condiţional, procedeu juridic constând în aceea că testatorul face două legate, având acelaşi obiect, în favoarea a două persoane, sub aceeaşi condiţie, care primeşte o dublă semnificaţie, fiind rezolutorie pentru primul gratificat (numit instituit) şi suspensivă pentru cel de-al doilea gratificat (numit substituit). Un exemplu de acest gen este cazul în care testatorul face un legat având ca obiect un imobil de locuit în favoarea lui A, sub condiţia rezolutorie ca A să nu aibă copii la încetarea sa din viaţă. Totodată, acelaşi imobil este lăsat prin legat şi lui B, sub condiţia suspensivă a morţii lui A fără posteritate. Primul legatar nu are obligaţia să conserve bunul primit, iar cel de-al doilea legatar dobândeşte bunul direct de la testator. În realitate, însă, dispunătorul hotărăşte soarta juridică a imobilului pentru cazul morţii altuia (adică a primului legatar). Dispoziţia sa testamentară îmbracă forma unei

condiţii rezolutorii care operează retroactiv şi de aceea nu poate fi recunoscută ca valabilă. Condiţia instituită de testator fiind predecesul primului legatar, faţă de cel de-al doilea legatar operează retroactiv şi se califică ca substituţie fideicomisară şi, ca urmare, este lovită de nulitate absolută [v. şi *substituţie fideicomisară*].

duplicate, 1. exemplarele identice ale înscrisului cambial, purtând semnăturile originale ale tuturor persoanelor care au semnat cambia. Duplicatele trebuie să fie numerotate în textul titlului, iar pe fiecare exemplar să se scrie al câtelea este; în caz contrar, fiecare dintre acestea constituie o cambie distinctă. Orice posesor al cambiei poate cere, dacă în cuprinsul ei nu se precizează că a fost trasă într-un singur exemplar, eliberarea mai multor duplicate. În acest scop trebuie să se adreseze girantului său nemijlocit. Toate exemplarele sunt originale, iar plata făcută posesorului unuia dintre ele, în principiu, stinge datoria; **2.** copie de pe un înscris notarial, a cărui eliberare se face la cererea părţii interesate, care a participat la acest act notarial, şi a succesorilor acesteia, de către notarul public la al cărui birou se află actul original. În acest scop, notarul public va cita părţile sau, după caz, pe succesorii acestora. În textul **d.** se reproduc, cuvânt cu cuvânt, cuprinsul înscrisului, cât şi al încheierii prin care s-a constatat întocmirea înscrisului original. În locul semnăturilor originale se menţionează numele de familie şi prenumele fiecărui semnatar. Dacă una din părţile care au participat la actul autentic sau vreun succesor al ei se opune la emiterea **d.**, eliberarea acestuia se va putea face, fără citarea părţilor, pe baza hotărârii judecătoreşti date în acest sens. **D.** are aceeaşi forţă probantă ca şi originalul. Competenţa eliberării **d.** de pe actele emise de notariatele de stat sau alte organe cu activitate notarială aparţine instituţiei care a preluat arhiva acestora.

echitate, 1. (în sens semantic) dreptate, nepărtinire, cinste; **2.** (în sens juridic) principiu pe care se întemeiază întreaga reglementare legală a relaţiilor sociale interumane şi economice în spiritul dreptăţii, egalităţii şi justiţiei, al respectului reciproc şi al colaborării între membrii societăţii, al ocrotirii, conservării şi promovării valorilor sociale şi umane. În dreptul privat în general, în dreptul civil în special, **e.** constituie criteriul fundamental de referinţă privind interpretarea şi aplicarea normelor de drept şi a actelor juridice (mai cu seamă a contractelor), precum şi de apreciere a conduitei partenerilor contractuali în executarea prestaţiilor asumate şi în exercitarea drepturilor lor.

echivalenţa prestaţiilor, principiu exprimând cerinţa ca prestaţiile la care se obligă părţile dintr-un contract oneros comutativ să fie egale sau măcar apropiate ca valoare, astfel încât niciunul dintre cocontractanţi să nu obţină avantaje materiale din păgubirea celuilalt. **E.p.** constituie un aspect specific al egalităţii juridice şi, totodată, o formă de concretizare a exigenţelor principiilor eticii pe planul relaţiilor contractuale, exigenţe care nu admit ca cineva să profite de pe urma stării de nevoie ori a ignoranţei altcuiva şi nici să speculeze o astfel de stare pentru a se îmbogăţi fără temei juridic.

echivalent, v. *executare prin echivalent.*

economic, v. *drepturi patrimoniale; patrimoniu.*

edificiu, construcţie de orice fel constituind un imobil prin natură, formată ca rezultat al reunirii trainice, prin meşteşugul omului, a unor materiale încorporate direct sau indirect la sol şi caracterizată printr-o mare durabilitate. Sunt **e.** toate clădirile, indiferent de destinaţia concretă ce au primit, precum şi canalizările de apă, gaz şi instalaţiile electrice încorporate clădirilor. Ruina **e.** datorată lipsei de întreţinere sau unui viciu de construcţie angajează răspunderea proprietarului pentru pagubele cauzate astfel terţilor [v. şi *răspunderea pentru ruina edificiului*].

editare, v. *contract de editare.*

editură, structură organizatorică de tipul întreprinderii, specializată în valorificarea dreptului de autor prin reproducerea şi difuzarea operelor de creaţie intelectuală de orice fel (literare, ştiinţifice, artistice), prin editarea de cărţi şi de publicaţii periodice, precum şi prin editarea de broşuri, ziare, afişe etc. Unele **e.** funcţionează în cadrul şi

sub egida anumitor fundaţii sau asociaţii nonprofit, iar altele sunt organizate ca societăţi comerciale. De asemenea, **e.** sunt specializate, de regulă, pe valorificarea operelor de creaţie intelectuală din anumite domenii, precum: literatură beletristică, literatură religioasă, literatură medicală, literatură ştiinţifică etc.

efect de comerţ, cambie sau alt titlu de valoare prin care se constată o creanţă decurgând dintr-o livrare de mărfuri sau dintr-o prestare de servicii.

efecte juridice, denumire generică dată consecinţelor produse de faptele juridice (în sens restrâns) şi de actele juridice care, în limitele şi în condiţiile prevăzute de lege, se bucură de eficacitate. Fiecare categorie de acte juridice produce **e.j.** proprii. Astfel, contractele generează un set de **e.j.** comune tuturor actelor juridice de acest gen; actele juridice unilaterale produc şi ele **e.j.** comune lor etc. Fiecare act juridic unilateral generează însă şi un set de **e.j.** adecvate specificului său. Tot astfel, contractele sinalagmatice produc, pe lângă **e.j.** generale ale contractului, şi anumite **e.j.** specifice numai lor, iar fiecare contract generează şi un set de **e.j.** care îi sunt proprii lui. De exemplu, şi contractul de vânzare-cumpărare, şi contractul de închiriere, ambele contracte sinalagmatice, produc efectele specifice ale acestei subcategorii de contracte. Alături de acestea însă, contractul de vânzare-cumpărare generează şi **e.j.** care îi sunt proprii, iar contractul de închiriere, la rândul lui, produce **e.j.** proprii, diferite de acelea ce decurg din contractul de vânzare-cumpărare sau din orice alt contract sinalagmatic.

efectele contractului, consecinţe juridice constând în naşterea, modificarea, transmiterea sau stingerea de raporturi juridice obligaţionale, avute în vedere de către contractanţi cu ocazia perfectării contractului şi subsumate scopului acestuia. În virtutea contractului, corespunzător scopului acestuia, se creează, se transmite sau se stinge un drept real ori de creanţă. Codul civil român reglementează **e.f.** în art. 969-985, distinct de efectele obligaţiilor, evitând astfel confuzia făcută de Codul civil francez de la 1805, care nu distinge între efectele obligaţiilor şi efectele contractului. Fiind un acord de voinţă între două sau mai multe persoane, contractul produce efecte, prioritar, între acele persoane. Articolul 973 C. civ. dispune în acest sens: „Convenţiile n-au efect decât între părţile contractante". Legiuitorul consacră astfel principiul relativităţii efectelor contractului. Pe cale de interpretare, acest principiu rezultă indirect şi din principiul forţei obligatorii a contractului, consacrat prin art. 969 C. civ., conform căruia: „Convenţiile legal făcute au putere de lege între părţile contractante". Aşadar, un contract valabil încheiat produce, în principiu, efecte numai între părţile contractante, el neputând genera drepturi şi obligaţii în favoarea şi, respectiv, în sarcina persoanelor străine de contract. Nimeni

nu poate deveni nici creditor și nici debitor în virtutea unui contract la a cărui încheiere nu a consimțit, ceea ce înseamnă că actul juridic încheiat între anumite persoane nu poate nici să dăuneze și nici să profite altor persoane (*res inter alios, acta aliis neque nocere, neque prodesse potest*). Dacă este firesc ca cineva să devină debitor sau creditor prin manifestarea lui de voință, este la fel de firesc ca nimeni să nu poată deveni debitor și, în principiu, creditor printr-un contract, în absența manifestării sale de voință. O soluție contrară ar fi de natură să antreneze încălcarea libertății subiectelor de drept. Legea recunoaște însă, în anumite condiții, contractului puterea de a produce efecte și față de succesorii în drepturi ai părților (avânzii-cauză) și chiar față de terții propriu-ziși [v. și *principiul relativității efectelor contractului; efectele specifice ale contractelor sinalagmatice; efectele obligațiilor*].

efectele divorțului, consecințele juridice care, potrivit legii, se produc ca urmare a desfacerii căsătoriei, în relațiile dintre soți, în relațiile dintre părinți și copiii minori și în relațiile dintre soți și terți. *1. În relațiile dintre soți,* divorțul produce următoarele consecințe: *A. În ce privește relațiile personale: a) în planul drepturilor și obligațiilor reciproce ale soților:* pierderea calității de soți și încetarea drepturilor și obligațiilor reciproce ale soților. Aceștia nu-și mai datorează unul altuia fidelitate și nici sprijin moral, iar cu excepția cazurilor în care ființează obligația de întreținere și după divorț, foștii soți nu-și mai datorează nici sprijin material. Ei sunt liberi să încheie o nouă căsătorie, după cum sunt liberi să se recăsătorească împreună; *b) în planul dreptului la nume:* soții care în timpul căsătoriei au purtat un nume comun, redobândesc numele ce-l aveau înainte de încheierea căsătoriei, indiferent de modul în care a fost dobândit acel nume (chiar dacă dobândirea lui s-a făcut prin efectul unei căsătorii anterioare). Prin excepție de la acest principiu, la desfacerea căsătoriei prin divorț soții pot conveni ca acela dintre ei care a dobândit prin căsătorie numele celuilalt să-și păstreze acest nume și după pronunțarea divorțului; pentru motive temeinice, instanța poate să încuviințeze ca soțul interesat să poarte după divorț numele purtat în timpul căsătoriei, chiar împotriva voinței celuilalt soț. *B. În ce privește raporturile patrimoniale dintre soți: a) încetarea comunității de bunuri a soților;* drept urmare, bunurile dobândite de către unul dintre soți – sau de către foștii soți împreună – după desfacerea căsătoriei nu sunt supuse regimului legal al comunității de bunuri a soților, ci sunt guvernate de regulile dreptului comun; pe data desfacerii căsătoriei încetează să se mai aplice prezumția legală de mandat reciproc a soților; obligațiile asumate după divorț de către unul dintre foștii soți nu au caracter de obligații comune și deci executarea lor nu

poate fi garantată cu bunuri comune; proprietatea comună în devălmășie a soților asupra bunurilor comune se transformă în proprietate comună pe cote-părți; *b)* reactivarea prescripției extinctive, care nu curgea între soți pe durata căsătoriei: termenul de prescripție a executării unei hotărâri judecătorești dată în timpul căsătoriei, prin care s-a recunoscut, în favoarea unuia dintre soți, un drept de creanță împotriva celuilalt soț începe să curgă doar de la data desfacerii căsătoriei; *c)* împărțirea bunurilor comune. În principiu, împărțirea bunurilor comune ale soților poate avea loc numai ca urmare a desfacerii căsătoriei; ea este admisă, prin excepție, și în timpul căsătoriei, numai dacă se justifică prin motive temeinice. Împărțirea convențională a bunurilor comune făcute de soți anterior introducerii acțiunii de divorț este lovită de nulitate absolută; are valabilitate însă – de la data desfacerii căsătoriei – convenția de împărțeală intervenită între soți în timpul procesului de divorț, dacă îndeplinește condițiile de formă și de fond ale tranzacției judiciare. În cazul în care împărțirea bunurilor comune ale soților cu ocazia divorțului nu se realizează pe cale amiabilă, oricare dintre soți poate cere instanței să hotărască modul lor de împărțire, fie chiar cu ocazia procesului de divorț, fie după desfacerea căsătoriei. Instanța învestită cu o asemenea cerere este chemată să se pronunțe nu numai asupra modalității concrete de individualizare a drepturilor soților, ci – atunci când aceștia n-au putut cădea de acord – și asupra măsurii cotelor-părți ce revin fiecăruia dintre ei; *d)* modificarea drepturilor locative ale soților sau stingerea acestor drepturi în privința unuia dintre ei. În lipsa unei convenții a soților, beneficiul contractului de închiriere a locuinței comune revine soțului căruia i-au fost încredințați spre creștere și educare copii minori, iar dacă nu sunt copii minori, soțului care a obținut divorțul; în toate celelalte cazuri instanța judecătorească are facultatea să decidă căruia dintre soți urmează să-i fie atribuit acest beneficiu. Înainte de a se pronunța cu privire la atribuirea locuinței, instanța judecătorească trebuie să examineze posibilitatea împărțirii acesteia, beneficiul contractului de închiriere putând fi atribuit în mod exclusiv unui soț, în cazul în care locuința comună nu poate fi împărțită. *2. În relațiile dintre părinți și copii,* divorțul are ca efect încredințarea copiilor minori rezultați din căsătorie – sau care au regimul copiilor rezultați din căsătorie – spre creștere și educare. Instanța poate hotărî încredințarea acestora exclusiv unuia dintre părinți, iar dacă sunt mai mulți copii, încredințarea lor poate fi împărțită la ambii părinți. Dacă instanța constată că niciunul dintre părinți nu este în măsură să asigure condițiile necesare pentru o normală dezvoltare fizică și intelectuală a copiilor, va încredința copiii unor rude sau altor persoane ori, la nevoie, unei

instituţii de ocrotire. Hotărând asupra încredinţării copiilor minori, instanţa va decide, totodată, şi asupra modului de îndeplinire a obligaţiei de întreţinere ce revine părinţilor în privinţa acestora. *3. În relaţiile dintre soţi şi terţi,* efectele patrimoniale ale căsătoriei încetează de la data când s-a făcut menţiune despre hotărârea de divorţ pe marginea actului de căsătorie sau de la data când ei au cunoscut divorţul pe altă cale; până la această dată, creditorii soţilor vor putea să-şi satisfacă creanţele lor prin valorificarea unor bunuri comune ale acestora.

efectele exproprierii, sintagmă ce desemnează consecinţele juridice decurgând din exproprierea pentru cauză de utilitate publică. Efectele exproprierii sunt următoarele: *a)* imobilul expropriat trece în proprietate publică şi intră în patrimoniul expropriatorului, liber de orice sarcini, în temeiul hotărârii judecătoreşti rămase definitivă şi irevocabilă; intrarea imobilului în patrimoniul expropriatorului are loc pe data când expropriatorul îşi îndeplineşte toate obligaţiile stabilite în sarcina sa prin hotărârea de expropriere pronunţată de instanţa de judecată; *b)* se sting toate drepturile reale principale derivate din dreptul de proprietate (uzufruct, uz, abitaţie şi superficie), precum şi servituţile stabilite prin fapta omului, în măsura în care existenţa lor devine incompatibilă cu situaţia naturală şi juridică a obiectivului urmărit prin expropriere; totodată, se sting şi dreptul de concesiune şi dreptul de folosinţă constituite asupra imobilului expropriat; *c)* dreptul de ipotecă şi privilegiul imobiliar special care grevează bunul imobil expropriat se strămută de drept asupra despăgubirii stabilite de instanţa de judecată sau prin acordul părţilor; Legea nr. 33/1994 [art. 28 alin. (2)] reglementează aici un caz de subrogaţie reală cu titlu particular; *d)* se sting toate drepturile personale dobândite de alte subiecte de drept cu privire la imobilul expropriat, ca de exemplu: drepturile izvorâte din contractul de locaţiune, cele generate de contractul de comodat etc. Totuşi, în cazul în care exproprierea are ca obiect un imobil cu destinaţie de locuinţă, locatarii ce deţin legal spaţiile ocupate nu pot fi evacuaţi necondiţionat, ci numai după asigurarea de către expropriator a spaţiului de locuit, potrivit legii, la cererea persoanelor respective; *e)* se naşte un drept de creanţă în favoarea persoanelor menţionate ca atare prin hotărârea judecătorească de expropriere, drept ce vizează despăgubirile acordate ca o consecinţă a exproprierii imobilului. Naşterea acestui drept are loc pe data rămânerii definitive a hotărârii judecătoreşti şi dobândeşte exigibilitate la data stabilită de părţi sau, în absenţa unei convenţii a părţilor în acest sens, la data stabilită ca termen de plată de către instanţa judecătorească. Termenul de plată stabilit de instanţă nu poate fi mai mare de 30 zile de la data rămânerii definitive a hotărârii de expro-

priere. În termen de 30 zile de la achitarea despăgubirilor, tribunalul dă o încheiere prin care constată că au fost îndeplinite integral obligaţiile referitoare la plata despăgubirilor. Pe baza acestei încheieri se eliberează titlul executoriu şi se procedează la punerea în posesie a expropriatorului. În cazul în care exproprierea are ca obiect terenuri cultivate sau cu plantaţii, punerea în posesie a expropriatorului cu privire la acele terenuri poate avea loc numai după culegerea recoltei de către fostul proprietar. Excepţie face situaţia când în valoarea despăgubirii acordate acestuia din urmă a fost inclusă şi valoarea recoltei neculese. În situaţii de extremă urgenţă (cum sunt cele privind executarea unor lucrări ce interesează apărarea ţării, ordinea publică şi siguranţa naţională sau cele create prin calamităţi naturale), instanţa poate dispune, prin hotărârea de expropriere, punerea imediată în posesie a expropriatorului, instituind în sarcina lui obligaţia de a consemna în termen de 30 de zile, pe numele expropriatorului, sumele stabilite cu titlu de despăgubiri. Legea nr. 33/1994 (art. 34) consacră un drept prioritar la închiriere cu privire la imobilul expropriat, pe seama expropriatorului, pentru intervalul de timp dintre momentul punerii în posesie a expropriatorului şi cel al începerii executării lucrării în vederea căreia s-a făcut exproprierea. Acest drept vizează numai ipoteza când expropriatorul a hotărât să închirieze pentru perioada menţionată imobilul expropriat, iar nu şi situaţia în care expropriatorul nu doreşte închirierea acelui imobil [v. şi *expropriere pentru cauză de utilitate publică; expropriator*].

efectele obligaţiilor, sintagmă prin care se desemnează, generic, consecinţele ce decurg din raportul juridic obligaţional şi care, în principal, se concretizează în dreptul creditorului de a urmări şi de a obţine de la debitor îndeplinirea exactă a prestaţiei asumate, precum şi în îndreptăţirea sa de a cere despăgubiri în caz de neexecutare totală sau parţială. **E.o.** sunt reglementate de Codul civil român prin art. 1073-1990. În cazul obligaţiilor perfecte sau civile ori depline, **e.o.** subsumează două drepturi subiective pe care legea le recunoaşte creditorului faţă de debitorul său, şi anume: dreptul de a dobândi îndeplinirea exactă a obligaţiei, ca prerogativă principală, şi dreptul la dezdăunare, ca prerogativă subsidiară. Obligaţiile imperfecte sau naturale nu conferă creditorului dreptul de a urmări îndeplinirea lor de către debitor. În cazul obligaţiilor perfecte, pe lângă cele două drepturi menţionate (şi anume de a obţine executarea directă sau forţată a însăşi obligaţiei şi de a pretinde daune-interese, în caz de neexecutare sau de executare tardivă a obligaţiei), creditorul mai are îndreptăţirea de a lua măsuri de salvgardare şi de conservare a patrimoniului debitorului. Cât priveşte pe debitor, acesta nu este responsabil de neexecutarea sau de tardivitatea

executării obligației sale și deci nu poate fi obligat la daune-interese față de creditor decât dacă neexecutarea se datorează dolului sau culpei sale, și anume în condițiile în care a fost pus în întârziere. **E.o.** se află într-o strânsă corelație cu efectele contractului. Astfel, atunci când obligațiile izvorăsc din contracte, ele se înfățișează ca un efect generat de contracte. Dar contractele pot genera obligații de a da, de a face sau de a nu face și, corespunzător naturii respectivelor obligații, efectele lor se vor concretiza în dreptul creditorului de a obține o prestație de a da, de a face sau de a nu face, așa cum este prevăzut în contractul concret avut în vedere. Totodată, în ipoteza neîndeplinirii prestației la care este îndatorat debitorul, creditorului îi revine dreptul de a pretinde și de a obține despăgubiri [v. și *efectele contractului*].

efectele speciale ale contractelor sinalagmatice, consecințe juridice susceptibile de a fi produse numai de contractele sinalagmatice, deoarece decurg din reciprocitatea și interdependența obligațiilor asumate de către părți. Caracterul reciproc și interdependent al obligațiilor asumate de părțile contractante este specific, prin excelență, contractelor sinalagmatice. În astfel de contracte, fiecare parte are, în același timp, față de cealaltă parte, dubla calitate de debitor și de creditor. Obligația ce revine uneia din părți își are cauza juridică imediată în obligația corelativă a celeilalte părți, fiind interdependente. Codul civil român nu consacră expres și direct principiul reciprocității și interdependenței obligațiilor în contractele sinalagmatice, dar face aplicarea acestuia prin art. 1020 și art. 1021, prin care se reglementează facultatea ca una din părți să ceară rezoluțiunea contractului în cazul neexecutării culpabile a obligației asumate de către cealaltă parte. Din faptul că în contractele sinalagmatice obligația asumată de una dintre părți își are cauza juridică în obligația celeilalte părți, neexecutarea din orice motive (culpa debitorului sau forța majoră, fapta unui terț etc.) antrenează următoarele efecte speciale: *a)* obligațiile reciproce ale părților trebuie să fie executate simultan; fac excepție de la această regulă contractele care, prin natura lor sau prin voința părților, se execută altfel; *b)* oricare dintre contractanți este îndreptățit să refuze executarea propriei obligații, câtă vreme celălalt contractant, care pretinde executarea, nu execută obligațiile ce-i incumbă în baza aceluiași contract (excepția de neexecutare); *c)* atunci când una din părți nu își execută culpabil obligațiile, cealaltă parte este îndreptățită să ceară în justiție rezoluțiunea contractului; *d)* dacă una din părți este împiedicată de un eveniment mai presus de voința ei să-și execute obligația asumată, contractul încetează, iar cealaltă parte este liberată de obligațiile sale; într-o atare ipoteză, se pune problema

suportării riscurilor contractuale [v. şi *excepţia de neexecutare; rezoluţiunea contractului; riscurile contractuale*].

eficacitate, notă caracterizantă a actului juridic civil valabil încheiat, în virtutea căreia acel act produce efectele ce-i sunt atribuite de lege sau care sunt urmărite de părţi în armonie cu legea. Toate actele juridice a căror încheiere s-a făcut cu respectarea cerinţelor de fond şi de formă instituite prin dispoziţii imperative de lege se bucură de **e.** Dimpotrivă, sunt lipsite de **e.** actele juridice încheiate cu încălcarea normelor legale imperative sau, în general, cu nesocotirea exigenţelor ordinii publice ori a bunelor moravuri. Asemenea acte juridice sunt lovite de nulitate absolută sau sunt susceptibile de anulare prin hotărâre judecătorească. De asemenea, sunt lipsite de **e.** actele juridice lovite de caducitate, precum şi cele afectate de inopozabilitate, acestea din urmă fiind inapte de a produce efecte juridice împotriva acelora faţă de care respectivul act este inopozabil. Astfel, nerespectarea interdicţiei de vânzare între soţi este sancţionată cu nulitatea relativă a contractului; nerespectarea interdicţiei ca magistraţii (judecătorii şi procurorii) şi avocaţii să devină cesionari de drepturi litigioase care sunt de competenţa curţii de apel în a cărei rază teritorială aceştia îşi exercită funcţia sau profesia se sancţionează cu nulitatea absolută a contractului de cesiune. Dispoziţia testamentară făcută sub condiţie suspensivă devine caducă în cazul în care legatarul a murit înainte de îndeplinirea condiţiei. Neînscrierea în registrul comerţului a menţiunii privind modificarea actului constitutiv a unei societăţi comerciale face ca actul adiţional modificator să fie lipsit de opozabilitate faţă de terţi etc.

egalitatea juridică a părţilor, metodă de reglementare specifică normelor dreptului civil, presupunând stabilirea şi organizarea raporturilor juridice patrimoniale şi personale nepatrimoniale, astfel încât subiectele acestora să se afle pe acelaşi plan, să se bucure în faţa legii de aceleaşi drepturi şi obligaţii şi să dispună de aceleaşi posibilităţi pentru valorificarea lor. **E.j.p.** constituie, totodată, şi un criteriu subsidiar de delimitare a ramurii dreptului civil de alte ramuri ale sistemului juridic al României (dreptul administrativ şi dreptul financiar, care folosesc ca metode de reglementare consacrarea subordonării unuia din subiectele raportului juridic faţă de celălalt subiect). **E.j.p.** este un reflex, un mod de concretizare specifică, prin mijloacele dreptului civil, a principiului constituţional al deplinei egalităţi a tuturor membrilor societăţii.

element al activului patrimonial, orice drept sau bun făcând parte din patrimoniul unei persoane şi având destinaţia să satisfacă anumite nevoi ale acelei persoane.

element al pasivului patrimonial, orice obligaţie care face parte din patrimoniul unei persoane, precum şi orice sarcină care grevează vreun element al activului acelui patrimoniu.

elemente esenţiale (constitutive) ale contractului, v. *structura contractului.*

elev, v. *răspunderea institutorilor şi artizanilor (meşteşugarilor) pentru faptele păgubitoare ale elevilor şi ucenicilor.*

eludarea legii, sintagmă ce desemnează evitarea sau ocolirea intenţionată de către un subiect de drept (persoană fizică sau persoană juridică) a respectării sau a aplicării întocmai a unor dispoziţii imperative normative cu prilejul încheierii sau executării unui act juridic [v. şi *simulaţie; căsătorie fictivă; fraudă la lege*].

emancipare, termen care, în anumite legislaţii, desemnează mijlocul juridic prin care un minor este scos de sub puterea părintească sau de sub tutelă şi i se recunoaşte o capacitate de exerciţiu limitată. Instituţia emancipării a fost reglementată de Codul civil în art. 421-433 şi abrogată prin Decretul nr. 185/1949. **E.** putea fi obţinută fie prin declaraţia formală a părinţilor minorului în cauză ori a consiliului de familie, fie prin efectul căsătoriei valabil încheiate de către minor.

embatic, drept real de folosinţă asupra imobilului altuia, care izvorăşte dintr-o locaţiune perpetuă sau de lungă durată; îşi trage sorgintea din dreptul roman. A cunoscut o mare amploare în dreptul medieval şi, cu rare excepţii, nu mai este recunoscut şi reglementat în dreptul contemporan. În vechiul drept românesc a primit o reglementare destul de detaliată prin Codul Calimach şi prin Codul Caragea. I s-a recunoscut considerabil importanţa şi actualitatea prin Codul civil de la 1864 şi a fost desfiinţat virtualmente prin Legea agrară din 1921 [sin. *emfiteoză*].

emfiteot, titularul unui drept de embatic (sau de emfiteoză) [sin. *embaticar*].

emfiteoză, v. *embatic.*

emitent, persoana care emite un bilet la ordin sau alt titlu de credit, devenind astfel debitorul unei obligaţii de plată faţă de o altă persoană.

emolument, 1. prerogativele şi avantajele dobândite de uzufructuar în virtutea dreptului de uzufruct, cu privire la bunurile ce formează obiectul uzufructului. **E.** este susceptibil de a fi cedat de către uzufructuar în favoarea altei persoane, spre deosebire de dreptul de uzufruct, care este inalienabil în sine. Uzufructuarul exercită atributele de posesie şi folosinţă. Totodată, el are dreptul să culeagă sau să perceapă, în proprietate, fructele bunului respectiv; **2.** segment al activului succesoral care îi revine efectiv unui moştenitor, legatar universal sau cu titlu universal, dintr-o avere succesorală, ca

urmare a împărţirii acesteia între toţi comoştenitorii care au îndreptăţirea să participe la partajarea ei [v. şi *împărţeala moştenirii*].

ereditate, v. *moştenire; avere succesorală; masă succesorală.*

eroare, reprezentarea falsă, denaturată a realităţii pe care o are o persoană cu prilejul încheierii unui act juridic civil. Codul civil român de la 1864 consacră **e.** ca viciu de consimţământ prin două texte distincte, şi anume: art. 953, care dispune: „Consimţământul nu este valabil când este dat din eroare (...)" şi art. 954, conform căruia: „Eroarea nu produce nulitate decât când cade asupra substanţei obiectului contractului". Totodată, acest din urmă text mai precizează că **e.** nu produce nulitate când cade asupra persoanei cu care s-a contractat, afară numai când consideraţia persoanei este cauza principală pentru care s-a făcut convenţia. **E.** este susceptibilă de clasificare pe baza următoarelor criterii: *a)* după natura şi gravitatea consecinţelor pe care le generează, **e.** poate fi de trei feluri, şi anume: **e.** obstacol; **e.** viciu de consimţământ şi **e.** indiferentă; *b)* după criteriul naturii realităţii fals reprezentate, se disting două varietăţi de eroare: **e.** de fapt şi **e.** de drept; *c)* după elementul contractual pe care îl vizează, **e.** poate fi: **e.** asupra calităţilor substanţiale ale obiectului actului (*error in substantiam*) şi **e.** asupra identităţii sau calităţii cocontractantului (*error in personam*) [v. şi *eroare de fapt, eroare de drept; eroare obstacol; eroare viciu de consimţământ; eroare indiferentă; error in personam; error in substantiam*].

eroare de drept, varietate de eroare constând în falsa reprezentare a existenţei ori conţinutului unei norme de drept civil. De regulă (şi numai cu rare excepţii) **e.d.** nu afectează nici valabilitatea consimţământului exprimat şi nici validitatea actului juridic încheiat. În această privinţă operează prezumţia că toţi cunosc legea (fiind obligaţi să o cunoască), astfel încât nimeni nu se poate prevala de necunoaşterea sau de cunoaşterea numai parţială, ori inexactă a legii, pentru a se exonera de răspundere pentru prejudiciul produs altuia ori pentru a înlătura consecinţele negative generate de actul juridic la încheierea căruia a participat (*nemo censetur ignorare legem*). Ideea cunoaşterii corecte şi suficiente, de către toţi participanţii la circuitul civil, a tuturor legilor civile, pare însă a fi valabilă, cel puţin în actualul stadiu de evoluţie a vieţii sociale, numai ca speranţă, ca deziderat, deoarece adeseori realitatea demonstrează că, mai ales persoanele lipsite de cunoştinţe juridice, fie nu cunosc existenţa şi conţinutul unor norme juridice, fie receptează denaturat acest conţinut. De aceea, însuşi legiuitorul pare să admită, excluzând dispoziţiile normative cu caracter imperativ, ca şi cele ce privesc ordinea publică, anumite situaţii când **e.d.** ar putea fi calificată ca

viciu de consimţământ. De exemplu, art. 953 C. civ. declară, fără a distinge între **e.d.** şi eroare de fapt, nevalabil consimţământul dat din eroare (*ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*). Pe de altă parte, legea (de exemplu, art. 1206 C. civ. în privinţa mărturisirii) prevede cazurile în care nu este admisă **e.d.**, ceea ce permite, *per a contrario*, concluzia că, în toate celelalte cazuri neprecizate expres printr-o normă juridică, **e.d.** este admisă ca viciu de consimţământ. Jurisprudenţa noastră admite şi ea că, în principiu, **e.d.** poate constitui viciu de consimţământ, în măsura în care se produce efectiv şi este recunoscută ca viciu de consimţământ. **E.d.** exprimă aceeaşi esenţă, şi anume falsa reprezentare a realităţii (ca şi eroarea de fapt) şi produce, în plan juridic, aceleaşi consecinţe ca şi aceasta din urmă (*ubi eadem est ratio, ibi eadem solutio esse debet*) [v. şi *eroare; eroare de fapt*].

eroare de fapt, varietate a erorii constând într-o falsă reprezentare a unor elemente de fapt care pot viza obiectul actului juridic civil, valoarea acestuia, cocontractantul etc. Prezintă relevanţă, ca viciu de consimţământ, numai în măsura în care aspectele situaţiei de fapt, denaturat reprezentate de către persoana implicată în încheierea actului juridic civil, au avut un rol determinant la exteriorizarea de către acea persoană a voinţei sale juridice de a încheia actul juridic respectiv [v. şi *eroare; eroare de drept*].

eroare indiferentă, varietate a erorii constând în falsa reprezentare a unor împrejurări mai puţin importante la încheierea actului juridic civil, care, astfel, nu este susceptibilă să afecteze însăşi validitatea acestuia. Impactul acesteia asupra consimţământului persoanei implicate în încheierea actului juridic civil este mai puţin relevant, astfel încât nu impietează asupra valabilei lui exteriorizări. Constituie **e.i.** toate acele erori care vizează orice alte împrejurări decât acelea considerate de lege ca fiind susceptibile să legitimeze anularea actului juridic, precum: eroarea asupra persoanei partenerului contractual în toate contractele care nu au caracter *intuitu personae*; eroarea asupra unor calităţi neesenţiale ale substanţei obiectului contractului; eroarea asupra concordanţei dintre preţul vânzării şi adevăratul preţ al bunului obiect al contractului de vânzare-cumpărare etc. **E.i.** poate antrena o diminuare valorică a prestaţiei celui care se obligă, aflat sub influenţa ei sau poate fi lipsită de orice consecinţă juridică tocmai datorită faptului că, în cazul dat, falsa reprezentare a realităţii este lipsită de relevanţă juridică. Soluţia este impusă de necesitatea asigurării certitudinii şi stabilităţii circuitului civil.

eroare lezionară, falsa reprezentare a valorii economice a contraprestaţiei; **e.l.** este supusă regulilor leziunii şi, de aceea, majorul nu va

putea obține anularea actului juridic astfel încheiat [v. și *leziune*].

eroare obstacol, varietate a erorii care constă într-o falsă reprezentare fie a naturii juridice a actului juridic civil care se încheie (*error in negotio*), fie a identității fizice a obiectului actului juridic (*error in corpore*). În primul caz, de exemplu, o parte crede că încheie un contract de vânzare-cumpărare și că deci vinde bunul obiect al contractului, iar cealaltă parte are convingerea că încheie un contract de donație și că, deci, primește bunul respectiv cu titlu gratuit; în al doilea caz, o parte crede că tratează cu privire la un anumit bun (de exemplu, imobilul situat în strada Speranței nr. 10 , iar cealaltă parte crede că negociază cu privire la imobilul de pe strada Speranței nr. 10/A). **E.o.** este varianta cea mai gravă a erorii, ea fiind atât de puternică încât, practic, împiedică formarea acordului de voință între părți, ceea ce face ca sancțiunea pe care o antrenează să fie și ea deosebit de gravă, adică nulitatea absolută a actului juridic [sin. *eroare distructivă de voință;* v. și *eroare*].

eroare viciu de consimțământ, varietate a erorii caracterizată prin aceea că este mai puțin gravă decât eroarea obstacol, nefiind susceptibilă să împiedice formarea acordului de voință al părților, dar este suficient de gravă pentru a altera consimțământul uneia din părți și a legitima anularea actului juridic astfel încheiat (nulitate relativă). **E.v.c.** se poate înfățișa fie ca o falsă reprezentare asupra calităților substanțiale ale obiectului actului (*error in substantiam*), fie ca o falsă reprezentare cu privire la persoana cocontractantului sau a beneficiarului contractului (*error in personam*). Indiferent de forma sub care se prezintă, **e.v.c.** conține în structura ei un singur element, de natură psihologică, și anume: falsa reprezentare a realității, ceea ce face dificilă proba existenței sale. Existența **e.v.c.** comportă în mod necesar două condiții cumulative, și anume: *a)* elementul cu referire la care s-a format falsa reprezentare să fi avut un rol determinant la încheierea actului juridic civil, în sensul că, dacă partenerul contractual în cauză ar fi cunoscut realitatea, el nu ar fi consimțit la încheierea actului juridic. Aprecierea caracterului determinant al elementului fals reprezentat se face pe baza unui criteriu subiectiv sau, mai exact, de la caz la caz. Numai prin excepție se poate apela la un criteriu obiectiv, abstract. Atunci când falsa reprezentare vizează valoarea economică a contraprestației asumate de partenerul contractual, suntem în prezența unei erori lezionare supuse regulilor aplicabile leziunii ca viciu de consimțământ, iar nu celor ce primesc incidență la **e.v.c.** în varianta *error in substantiam; b)* în cazul actelor juridice bilaterale, cu titlu oneros, se cere ca partenerul contractual să fi cunoscut sau să fi trebuit să cunoască împrejurarea că elementul cu privire la care s-a

format falsa reprezentare este determinant pentru încheierea actului juridic civil. Această cerinţă este impusă de nevoia asigurării stabilităţii, certitudinii operaţiunilor juridice care se consumă în circuitul civil. În actele unilaterale cu titlu oneros nu se cere această condiţie, deoarece, prin ipoteză, lipseşte partenerul contractual; în actele juridice bilaterale nu este necesar ca ambele părţi să se afle în eroare pentru a se putea considera că suntem în prezenţa **e.v.c.** care să antreneze anulabilitatea actului juridic civil. Dacă totuşi ambii contractanţi s-au aflat în eroare cu prilejul încheierii actului juridic civil, fiecare dintre aceştia are îndreptăţirea să ceară anularea respectivului act, invocând eroarea a cărei victimă se pretinde a fi. **E.v.c.** îndreptăţeşte anularea actului juridic, chiar dacă este unilaterală, nefiind cunoscută şi celeilalte părţi. În situaţia în care cealaltă parte nu a cunoscut şi, după împrejurări, nici nu trebuia să cunoască eroarea sau caracterul determinant asupra căruia poartă aceasta, ea este îndreptăţită la repararea prejudiciului pe care i l-a cauzat, prin nerealizarea contractului, partea căzută în eroare din propria sa vină. Cât priveşte eroarea asupra persoanei partenerului contractual, o astfel de eroare viciază consimţământul numai atunci când cauza principală pentru care s-a consimţit a fost tocmai consideraţia acelei persoane. O atare ipoteză vizează prin excelenţă contractele *intuitu personae*. În cazuri foarte rare, eroarea asupra persoanei vizează identitatea (fizică sau civilă) a partenerului contractual; mai frecvent, ea se referă la calităţile deosebite ce caracterizează acea persoană şi care au avut un rol determinant la încheierea contractului [v. şi *eroare*].

error communis facit ius (eroarea generalizată într-o comunitate umană statorniceşte dreptul), locuţiune latină utilizată în limbajul juridic pentru a exprima principiul conform căruia acela care a acţionat cu bună-credinţă, pe o eroare îndeobşte admisă ca adevăr, trebuie juridiceşte ocrotit.

error in negotium, locuţiune latină care se utilizează pentru a desemna o eroare obstacol, atunci când aceasta vizează natura juridică a actului încheiat.

error in personam, locuţiune latină prin care se desemnează eroarea viciu de consimţământ, în cazul în care aceasta vizează persoana partenerului contractual. O atare eroare viciază voinţa juridică în contractele *intuitu personae* şi prezintă relevanţă juridică atunci când se referă fie la identitatea juridică sau civilă a partenerului contractual, fie la calităţile deosebite ale acestuia, care au avut un rol determinant la încheierea contractului.

error in rem, locuţiune latină care în limbajul juridic desemnează o eroare obstacol care vizează identitatea obiectului la care se referă actul juridic perfectat.

error in substantiam, locuţiune latină prin care se desemnează eroarea viciu de consimţământ care se referă la calităţile substanţiale, determinante ale lucrului obiect al actului juridic.

etică, v. *reguli de convieţuire socială.*

evacuare, sancţiune civilă aplicabilă locatarului principal şi membrilor familiei sale în cazul neîndeplinirii unor obligaţii legale sau contractuale referitoare la modul de exercitare a drepturilor locative, presupunând rezilierea prealabilă a contractului de închiriere a locuinţei şi constând în obligarea chiriaşului la încetarea actelor de folosinţă a suprafeţei locative pe care o deţine în baza contractului reziliat sau pe care a ocupat-o abuziv, fără a poseda un titlu locativ valabil. Legea locuinţei nr. 114/1996, republicată, reglementează, în art. 24, cazurile de reziliere a contractului de închiriere: (la cererea proprietarului) când chiriaşul nu a achitat chiria cel puţin trei luni consecutiv; când chiriaşul a pricinuit însemnate stricăciuni locuinţei, clădirii în care este situată aceasta, instalaţiilor, precum şi oricăror alte bunuri aferente lor, sau dacă înstrăinează fără drept părţi ale acestora; în situaţia în care chiriaşul are un comportament care face imposibilă convieţuirea sau împiedică folosirea normală a locuinţei; când chiriaşul nu a respectat clauzele contractuale; (la cererea asociaţiei de proprietari) când chiriaşul nu şi-a achitat obligaţiile ce-i revin din cheltuielile comune pe o perioadă de trei luni, dacă au fost stabilite prin contractul de închiriere în sarcina chiriaşului. Toate aceste situaţii legitimează nu numai rezilierea contractului de închiriere, ci şi **e.** chiriaşului. Legea precizează însă că **e.** chiriaşului se face numai pe baza unei hotărâri judecătoreşti definitive, acesta rămânând obligat la plata chiriei prevăzute în contract până la data executării efective a hotărârii (art. 25). **E.** chiriaşului pe motivul cauzării de stricăciuni importante este posibilă numai dacă în speţă sunt întrunite condiţiile generale ale răspunderii civile: prejudiciul, fapta ilicită, culpa chiriaşului şi raportul de cauzalitate între fapta ilicită şi prejudiciu. În concepţia legiuitorului, prin „stricăciuni" se înţelege orice modificare a însuşirilor esenţiale ale bunurilor, de natură să le facă improprii pentru destinaţia lor, anulându-le sau diminuându-le valoarea şi utilitatea social-economică. De exemplu, constituie stricăciune importantă transformarea structurii interioare a locuinţei fără consimţământul locatorului şi fără să fi fost necesară pentru folosirea normală a locuinţei. Chiriaşul nu poate fi evacuat atunci când stricăciunile nu îi sunt imputabile, fie că ele au fost făcute cu consimţământul locatorului, fie că se datorează unui eveniment de forţă majoră, uzurii fizice a imobilului, explicabile prin vechimea lui, sau faptei unui terţ. **E.** pentru stricăciuni importante poate fi solicitată în

justiţie de către locator în termenul general de prescripţie de trei ani, care începe să curgă de la data când locatorul a luat cunoştinţă de producerea stricăciunilor. În ipoteza în care chiriaşul are un comportament care face imposibilă convieţuirea sau împiedică folosirea normală a locuinţei, **e.** chiriaşului va putea fi pronunţată de instanţă numai dacă acesta săvârşeşte fapte grave şi repetate, şicane permanente, incidentele ocazionale fiind irelevante sub acest aspect. Este necesar ca respectivele fapte să fie săvârşite din culpă şi să aibă caracter unilateral, întrucât dacă sunt reciproce, **e.** nu se justifică. Membrii de familie ai chiriaşului, precum şi celelalte persoane care locuiesc cu el sunt supuse **e.** numai dacă tolerează comportamentul turbulent al acestuia şi nu iau toate măsurile care le stau în putinţă pentru a înceta acel comportament. Când faptele de tulburare sunt săvârşite numai de un soţ, **e.** acestuia este inadmisibilă, pentru că ar determina în fapt o separare judecătorească a soţilor de natură să afecteze căsătoria. Au dreptul să intenteze acţiune de **e.**, după caz, locatorul, asociaţia de proprietari, precum şi colocatarii lezaţi. Cât priveşte situaţiile în care chiriaşul nu achită chiria timp de trei luni consecutiv sau nu-şi achită obligaţiile ce îi revin din cheltuielile comune pe o perioadă de trei luni (dacă au fost stabilite prin contractul de închiriere în sarcina chiriaşului), posibilitatea promovării acţiunii în **e.** nu este condiţionată de reaua-credinţă a chiriaşului. Ceea ce prezintă relevanţă sub acest aspect este neplata în sine, iar nu buna sau reaua-credinţă a chiriaşului. Nu este admis refuzul de plată al chiriaşului sub pretextul necesităţii efectuării de către chiriaş a unor reparaţii la imobil, în viitor. Neplata cu intermitenţă a chiriei nu poate duce la **e.** chiriaşului. Chiriaşul poate păstra locuinţa dacă plăteşte chiria restantă, plata putându-se face în orice stadiu al procesului de **e.**, chiar în faţa instanţei de recurs. Plata chiriei restante nu este însă de natură să ducă la respingerea acţiunii de **e.** în cazul în care împotriva chiriaşului a mai fost pronunţată anterior o hotărâre judecătorească rămasă definitivă privind obligarea lui la plata chiriei. Acţiunea de **e.** pentru neplata chiriei poate fi promovată numai de către locator; când se întemeiază pe neplata cotei-părţi din cheltuielile comune ale imobilului, ea poate fi intentată de către asociaţia de proprietari, precum şi de către locator, ori de câte ori neplata cheltuielilor de întreţinere i-au cauzat o vătămare directă [v. şi *contractul de închiriere*].

eveniente conditione, locuţiune latină prin care se desemnează ipoteza în care condiţia ce a afectat un act juridic s-a împlinit [v. şi *pendente conditione; deficiente conditione*].

evenimente cu semnificaţie juridică, împrejurări care se produc independent de voinţa

oamenilor şi care antrenează, potrivit legii, anumite efecte juridice. Fac parte din această categorie, spre exemplu: naşterea şi moartea unei persoane fizice; fenomenele naturii (cutremure, inundaţii, trăsnet, alunecări de teren etc.), şi unele acţiuni omeneşti (astfel, uciderea unei persoane, printr-o acţiune umană, voluntară sau involuntară, generează raportul juridic de răspundere civilă delictuală între făptuitor şi moştenitorii victimei aflaţi în întreţinerea acesteia). Pe de altă parte, această acţiune umană constituie un simplu **e.s.j.** sub aspectul naşterii raporturilor juridice de succesiune între moştenitorii victimei decedate. **E.s.j.** sunt fapte juridice *lato sensu*, alături de actele juridice.

eventual, v. *drepturi eventuale.*

eventus damni, locuţiune latină ce dă expresie stării de insolvabilitate a debitorului, provocată sau agravată chiar de către acesta, prin încheierea unui act juridic în detrimentul intereselor creditorilor chirografari. Potrivit legii, **e.d.** justifică şi condiţionează dreptul creditorilor chirografari lezaţi de a se adresa justiţiei promovând acţiunea pauliană pentru a solicita revocarea actului juridic respectiv.

evicţiune, termen ce desemnează pierderea de către cumpărător, în tot sau în parte, a dreptului de proprietate asupra lucrului cumpărat sau tulburarea cumpărătorului în exercitarea prerogativelor de proprietar cu privire la acel lucru, pierdere sau tulburare survenite ca urmare a valorificării de către vânzător sau de către un terţ a unui drept care exclude, în tot sau în parte, dreptul cumpărătorului referitor la bunul respectiv. Codul civil român dispune că vânzătorul este de drept obligat să-l garanteze pe cumpărător de **e.** totală sau parţială, precum şi de sarcinile nedeclarate la încheierea contractului (art. 1337 C. civ.). În majoritatea cazurilor, **e.** este rezultatul unei acţiuni în justiţie. Există însă şi cazuri de excepţie, care nu sunt consacrate printr-o hotărâre judecătorească. Aşa se întâmplă atunci când dreptul terţului asupra lucrului este atât de evident încât cumpărătorul renunţă la lucru fără judecată sau când cumpărătorul plăteşte creanţa ipotecară pentru a degreva imobilul şi pentru a-l păstra, precum şi în cazul în care acela care a cumpărat de la un neproprietar devine proprietarul lucrului pe cale de moştenire. Totodată, **e.** poate fi consecinţa unei acţiuni în justiţie promovată de către însuşi cumpărătorul care, de exemplu, cheamă în judecată pe terţul care a pus stăpânire pe lucrul cumpărat sau care contestă dreptul de servitute al cumpărătorului, dacă acea acţiune a fost respinsă de către instanţă prin hotărârea pronunţată în cauză. Evicţiunea poate exista atât atunci când terţul invocă un drept real ce-i aparţine asupra lucrului cumpărat, cât şi în situaţia în care

terțul invocă un drept de creanță. Un exemplu pentru această ultimă ipoteză este contractul de locațiune încheiat de către vânzător, contract care, în anumite condiții, este opozabil cumpărătorului, precum și ipoteza îmbunătățirilor aduse imobilului de către locatar, pe care cumpărătorul are obligația să le plătească. Vânzătorul răspunde pentru **e.** în ipotezele menționate atunci când cumpărătorul nu cunoștea existența locațiunii sau, după caz, a îmbunătățirilor și nici nu a fost încunoștințat de către vânzător cu referire la acestea în momentul încheierii contractului. **E.** poate proveni și dintr-un fapt personal al vânzătorului. Constituie fapt personal orice fapt sau act, anterior vânzării, tăinuit față de cumpărător, ori ulterior vânzării, dar neprevăzut în contract, săvârșit de către vânzător sau de către succesorii săi universali sau cu titlu universal, de natură a-l tulbura pe cumpărător în liniștita folosință a lucrului, indiferent că este vorba de o tulburare de fapt sau de o tulburare de drept [v. și *garanția contra evicțiunii rezultând din fapte personale; garanția contra evicțiunii rezultând din fapta unui terț*].

evicțiune consumată, sintagmă prin care se desemnează evicțiunea produsă fie total, fie parțial și concretizată în pierderea efectiv suferită de cumpărător în ce privește dreptul de proprietate (în întregul lui sau numai în parte) asupra lucrului cumpărat sau într-o tulburare concretă înfăptuită cu privire la exercitarea de către cumpărător a prerogativelor acelui drept, săvârșită de către un terț sau chiar de către vânzător. Efectele **e.c.** diferă după cum evicțiunea a fost totală sau numai parțială. Astfel, în cazul evicțiunii totale, vânzătorul are obligația să restituie integral prețul primit (efect specific rezoluțiunii pentru neexecutare, precum și anulării contractului pentru vânzarea lucrului altuia), chiar dacă valoarea lucrului s-a micșorat din cauze fortuite sau din neglijența cumpărătorului. Face excepție cazul în care cumpărătorul realizează anumite foloase din stricăciunile aduse lucrului. Într-o atare ipoteză, vânzătorul are dreptul să oprească din preț o sumă egală cu valoarea acelor foloase (art. 1343 C. civ.). Tot așa, vânzătorul este obligat să restituie prețul primit și atunci când subdobânditorul exercită acțiunea în garanție, indiferent dacă acesta (adică subdobânditorul) a dobândit lucrul la un preț mai mic sau mai mare sau cu titlu gratuit. O atare soluție pare firească de vreme ce se recunoaște că drepturile cumpărătorului legate de lucru se transmit asupra subdobânditorului. Totodată, cumpărătorul este îndreptățit să pretindă de la vânzător și valoarea fructelor pe care a fost obligat să le înapoieze terțului evingător. Evident că restituirea fructelor de către cumpărător poate fi pretinsă de către terțul evingător numai începând cu momentul în care cumpărătorul a devenit de rea-credință,

adică din momentul când a luat cunoștință de drepturile terțului asupra lucrului sau cel mai târziu de la data intentării acțiunii în justiție de către terț. Față de vânzător, cumpărătorul rămâne însă de bună-credință chiar și în acest din urmă caz, ceea ce îl îndreptățește să pretindă de la acesta valoarea fructelor restituite terțului evingător. De asemenea, cumpărătorul are dreptul să ceară restituirea cheltuielilor de judecată, ocazionate atât de procesul din care a rezultat evicțiunea, cât și de procesul declanșat prin acțiunea în regres împotriva vânzătorului, precum și cheltuielile contractului (taxă de timbru, taxă de autentificare etc.). În fine, cumpărătorul este îndreptățit și la daune-interese în armonie cu normele dreptului comun. Aici primesc însă aplicare următoarele reguli speciale: *a)* vânzătorul are obligația să plătească cumpărătorului diferența între preț și sporul de valoare dobândit de lucru, între momentul încheierii contractului și data producerii evicțiunii, indiferent de cauza care a produs excedentul de valoare sau dacă creșterea valorică a lucrului a fost sau nu previzibilă, sau dacă vânzătorul a acționat cu bună-credință sau cu rea-credință (art. 1344 C. civ.); *b)* pe lângă sporul de valoare, vânzătorul este obligat să plătească cumpărătorului și echivalentul cheltuielilor necesare (făcute pentru conservarea lucrului) și a celor utile (care sporesc valoarea lui), iar vânzătorului de rea-credință îi revine chiar obligația de a restitui și cheltuielile voluptuarii (efectuate în scop de plăcere sau de lux). Ținând seama de faptul că, în realitate, terțul evingător profită de cheltuielile făcute cu lucrul de către cumpărător, acel terț este prioritar obligat să-l despăgubească pe cumpărător, vânzătorul fiind numai garantul subsidiar al acestei obligații. În principiu însă, terțul evingător poate fi obligat numai la restituirea cheltuielilor necesare (în măsura în care acestea nu se compensează cu valoarea fructelor culese și păstrate de către cumpărătorul evins) și a cheltuielilor utile (în limita sporului de valoare creat prin efectuarea lor). Pentru celelalte cheltuieli, responsabilitatea incumbă, prin excelență, vânzătorului. În ipoteza evicțiunii parțiale, aceasta având ca obiect numai o fracțiune din lucru sau o cotă ideală din dreptul de proprietate, ori valorificarea sau negarea unui alt drept referitor la lucru, cumpărătorului i se recunoaște dreptul de a opta între a cere rezoluțiunea vânzării sau a cere obligarea vânzătorului la despăgubiri, acceptând menținerea contractului de vânzare. Mai multe ipoteze sunt practic posibile în caz de evicțiune parțială. Astfel, atunci când evicțiunea unei părți a lucrului este atât de importantă încât cumpărătorul nu ar fi consimțit la încheierea contractului de vânzare-cumpărare dacă ar fi putut să o prevadă, cumpărătorul poate cere rezoluțiunea acestui contract (art. 1347 C. civ.). Într-o atare ipoteză, cumpărătorul va restitui

lucrul în starea în care acesta a rămas după evicțiune și va primi în schimb prețul și despăgubiri la fel ca în cazul evicțiunii totale. În cazul în care cumpărătorul nu cere sau nu obține rezoluțiunea vânzării, el este îndreptățit să pretindă de la vânzător valoarea pierdută prin efectul evicțiunii, calculată la momentul producerii evicțiunii. Nici vânzătorul nu se poate libera de această obligație, oferind cumpărătorului o parte din preț și nici cumpărătorul nu este îndreptățit să ceară o parte din preț, proporțională cu partea din lucru evinsă, indiferent dacă valoarea lucrului a înregistrat o scădere sau o creștere între momentul când s-a perfectat vânzarea și până la momentul când s-a produs evicțiunea. Atunci când este vorba de servituți (fie active, fie pasive) ori de alte drepturi, dacă nu intervine rezoluțiunea vânzării, cumpărătorul are dreptul să pretindă daune-interese în condițiile dreptului comun. Acțiunea în garanție pentru evicțiune, pe care este îndreptățit s-o promoveze cumpărătorul, este prescriptibilă în termenul general de prescripție. Data începerii prescripției coincide cu data la care s-a produs evicțiunea. Până la această dată, obligația vânzătorului are caracter condițional și, de aceea, cumpărătorul nu-l poate acționa în justiție și nici prescripția nu curge împotriva lui, tocmai datorită faptului că el este împiedicat să acționeze (*contra non valentem agere non currit praescriptio*) [v. și *evicțiune*].

exceptio est strictissimae interpretationis (excepția este de strictă interpretare), regulă de interpretare logică a legii civile potrivit căreia dispozițiile legale ce consacră o normă de excepție sunt de strictă interpretare. Astfel de dispoziții admit numai o interpretare restrictivă. Sunt supuse unei asemenea interpretări: textele legale care conțin enumerări limitative; textele legale ce instituie prezumții legale (deoarece *nulla praesumtio sine lege*); textele legale prin care se consacră o excepție [v. și *interpretarea logică a legii civile*].

exceptio non adimpleti contractus, *v. excepția de neexecutare; dreptul de retenție; interdependența obligațiilor reciproce ale părților în contractele sinalagmatice.*

exceptio plurium concubentium, locuțiune latină prin care se desemnează excepția prin care pârâtul dintr-o acțiune în stabilirea paternității din afara căsătoriei o invocă în apărarea sa, afirmând că în timpul legal al concepției copilului a cărui paternitate i se atribuie, mama acelui copil a întreținut relații sexuale cu mai mulți bărbați. Prin ea însăși, această excepție, chiar atunci când este întemeiată pe probe indubitabile, nu poate antrena respingerea acțiunii ca inadmisibilă, deoarece finalitatea unei astfel de acțiuni este de a se stabili dacă pârâtul este sau nu tatăl copilului reclamant. Într-o atare ipoteză însă, devine inevitabilă pentru instanță încuviințarea probei

ştiinţifice a expertizei medico-legale pentru a se constata dacă, în cazul dat, paternitatea pârâtului nu este exclusă. **E.p.c.**, când este confirmată prin probele dosarului, serveşte ca element ce contribuie la formarea convingerii intime a judecătorului cu referire la temeinicia susţinerilor reclamantei, precum şi la aprecierea critică a dovezilor administrate de reclamantă.

excepţia de neexecutare, mijloc juridic de apărare, consecinţă directă a principiului interdependenţei obligaţiilor reciproce ale părţilor în contractele sinalagmatice, în virtutea căruia oricare dintre părţile unui astfel de contract poate refuza executarea propriei obligaţii asumate, câtă vreme cealaltă parte contractantă nu-şi execută ea însăşi obligaţia corelativă ce-i incumbă. Astfel, neexecutarea de către vânzător a obligaţiei de a preda lucrul vândut îl îndreptăţeşte pe cumpărător să refuze, la rându-i, executarea obligaţiei de plată a preţului. În absenţa din Codul civil român a unui text care să consacre expres **e.n.**, existenţa acesteia, ca şi posibilitatea de invocare a ei au fost deduse, pe cale de interpretare, din dispoziţiile art. 1020-1021 C. civ., ce reglementează rezoluţiunea contractului în caz de neexecutare culpabilă a prestaţiei asumate de către unul din contractanţi. Prin aplicarea principiului că cine poate da mai mult poate da şi mai puţin, s-a admis că, din moment ce una din părţi poate cere rezoluţiunea contractului, care este de natură să antreneze desfiinţarea acestuia, pentru identitate de raţiune partea interesată poate refuza executarea propriei sale obligaţii, ceea ce determină doar blocarea contractului, adică o consecinţă mai puţin gravă decât desfiinţarea lui prin rezoluţiune. Codul civil român reglementează câteva aplicaţii practice ale **e.n.**, şi anume: *a)* în materie de vânzare-cumpărare, art. 1322 dispune: „Vânzătorul nu este dator să predea lucrul dacă cumpărătorul nu plăteşte preţul şi nu are de la vânzător un termen de plată"; *b)* în materie de schimb, art. 1407 prevede că: „dacă unul dintre copermutanţi a primit lucrul lui dat în schimb şi în urmă probează că celălalt contractant nu este proprietar al acelui lucru, nu poate fi constrâns a preda pe cel ce dânsul a promis, ci numai a întoarce pe cel primit"; *c)* în materie de depozit, art. 1619 precizează: „Depozitarul poate să oprească depozitul până la plata integrală cuvenită lui din cauza depozitului". Pentru a putea fi invocată **e.n.**, sunt necesare următoarele condiţii cumulative: *a)* obligaţiile reciproce ale părţilor să-şi aibă temeiul juridic în acelaşi contract (aşa fiind, de exemplu, cumpărătorul nu poate refuza plata preţului pe motiv că vânzătorul îi datorează o sumă de bani cu titlu de chirie); *b)* existenţa unei neexecutări, chiar parţiale, dar suficient de importantă a obligaţiilor din partea celuilalt contractant (cauza neexecutării nu prezintă interes, ea putând rezida în culpa debitorului,

fapta unui terț și chiar în forța majoră, cu excepția cazului când intervenția acesteia din urmă determină o împiedicare definitivă a executării contractului de natură să antreneze încetarea contractului prin imposibilitate fortuită de executare); *c)* neexecutarea să nu fie consecința directă sau indirectă a faptei celui ce invocă **e.n.**; *d)* raportul contractual să presupună, prin natura sa, regula executării simultane a obligațiilor reciproce asumate de contractanți (uneori, anumite uzanțe impun unui contractant îndatorirea de a executa primul obligația asumată, cum este, bunăoară, cazul contractului hotelier, care presupune, ca regulă, prezentarea notei de plată la plecarea turistului sau la un anumit interval de timp după începerea sejurului etc.); *e)* părțile să nu fi convenit în sensul că una din ele își va executa obligația imediat, iar cealaltă va beneficia de un termen de executare (printr-o astfel de înțelegere părțile renunță, implicit, la regula executării simultane). **E.n.** operează exclusiv în puterea părții care o invocă. În prezența condițiilor arătate, ea poate fi invocată în raporturile dintre părțile contractante de către partea îndreptățită, în propria sa putere, fără intervenția judecătorului. **E.n.** operează astfel, ca o modalitate a justiției private, nefiind necesară o solicitare adresată instanței de judecată și nici punerea în întârziere a celeilalte părți contractante. **E.n.** operează și își produce efectele specifice prin simpla opunere a sa părții care cere executarea contractului. Prin aceasta ea se deosebește de rezoluțiunea contractului care, de regulă, se pronunță de către instanța de judecată. **E.n.** este un mijloc preventiv, pe când rezoluțiunea este un mijloc reparator. **E.n.** poate constitui și un mijloc de apărare al pârâtului, ceea ce se întâmplă atunci când acesta o invocă în fața instanței de judecată. Într-o atare ipoteză, la cererea pârâtului, instanța de judecată fie va respinge acțiunea reclamantului, prin care acesta solicită obligarea pârâtului la executarea contractului, fie va dispune, după caz, obligarea reclamantului însuși la executarea propriei sale prestații, stabilind un termen în acest scop. **E.n.** suspendă executarea prestației care incumbă celui ce o invocă, ca și cum el ar fi beneficiat de un termen, contractul rămânând temporar neexecutat. Astfel spus, **e.n.** are ca efect suspendarea forței obligatorii a contractului în raporturile dintre părți. **E.n.** poate fi opusă atât celeilalte părți contractante, cât și tuturor acelora care formulează pretenții întemeiate pe acel contract, precum creditorul celeilalte părți care solicită, pe calea acțiunii oblice, obligarea la executare. **E.n.** nu poate fi opusă însă terților care invocă un drept propriu, distinct generat de respectivul contract. **E.n.** îndeplinește o triplă funcție, și anume: este un mijloc preventiv, un mijloc de apărare și, totodată, un mijloc de presiune asupra celeilalte părți. Prin invocarea acestei excepții, partea

îndreptățită își protejează drepturile și interesele legitime. Exercitând dreptul de a refuza executarea prestației la care s-a obligat, debitorul, care, totodată, este și creditor, poate evita eventualul concurs al celorlalți creditori ai partenerului său contractual. Spre exemplu, dacă vânzătorul ar fi obligat să predea lucrul vândut, deși cumpărătorul nu i-a plătit prețul, dreptul său de creanță având ca obiect plata prețului, ar putea fi realizat ulterior numai în condițiile suportării de către titular a concursului celorlalți creditori ai cumpărătorului. Cât privește caracterul cominatoriu al **e.n.**, acesta se verifică prin presiunile pe care ea o exercită asupra celuilalt contractant. Într-adevăr, de vreme ce acesta din urmă are nevoie de prestația corelativă asumată de celălalt contractant, pentru a o putea obține, el va fi nevoit să procedeze de îndată la executarea prestației (sau prestațiilor) la care s-a îndatorat. În obligațiile având ca obiect darea unui lucru, **e.n.** îmbracă forma dreptului de retenție. Efectele **e.n.** încetează în momentul în care obligația corelativă a fost executată. Totodată, în cazurile expres prevăzute de lege, aceste efecte încetează și prin furnizarea unei cauțiuni de către debitor [v. și *rezoluțiunea contractului; drept de retenție*].

excepția de nulitate, mijloc procedural ce dă expresie dreptului persoanei interesate, procurorului sau instanței de judecată de a invoca nulitatea absolută în timpul procesului, precum și dreptului persoanei lezate de a invoca nulitatea relativă a unui act juridic, opunând caracterul nul sau anulabil al acelui act, cererii de executare a obligațiilor generate de el, formulate de către creditorul respectivelor obligații. Dreptul de a invoca **e.n.** este imprescriptibil sub aspect extinctiv, atât atunci când se invocă nulitatea absolută a actului juridic, caz în care și acțiunea în constatarea nulității este imprescriptibilă, cât și atunci când se invocă nulitatea relativă, deși, într-o asemenea ipoteză, acțiunea în anulare are caracter prescriptibil. Dreptul de a invoca excepția de nulitate absolută este recunoscut oricărei persoane interesate, precum și procurorului. Chiar și instanța poate invoca această excepție din oficiu. În schimb, dreptul de a invoca excepția de nulitate relativă este recunoscut numai în favoarea persoanei ale cărei interese au fost lezate prin încheierea actului juridic anulabil. În această ipoteză, instanța, în virtutea rolului său activ, va atrage atenția părții îndreptățite asupra posibilității pe care o are de a invoca **e.n.** Dacă, totuși, această parte continuă să se complacă într-o atitudine pasivă și nu ridică excepția de nulitate, conduita sa este susceptibilă de a fi interpretată ca o confirmare tacită a actului juridic anulabil și, ca urmare, nulitatea relativă a acelui act va fi astfel acoperită.

exclusiv, caracter juridic recunoscut oricărui drept real și, în special,

dreptului de proprietate, ce dă expresie vocației acelui drept de a aparține numai titularului și de a fi exercitat în plenitudinea prerogativelor sale numai de către acesta, cu înlăturarea oricăror alte drepturi concurente având ca obiect același lucru [v. și *drept real; drept de proprietate*].

executare, v. *executarea obligației.*

executarea în natură a obligațiilor, modalitate principală și prioritară de executare a obligațiilor, presupunând executarea întocmai a prestației la care este îndatorat debitorul și care nu poate fi înlocuită cu o altă prestație și nici cu despăgubiri bănești, fără acordul debitorului. Executarea în natură a obligațiilor constituie un principiu fundamental al dreptului civil, potrivit căruia obligațiile civile, indiferent de izvorul lor, trebuie să fie executate în natura specifică a obiectului lor și cu respectarea riguroasă a tuturor elementelor și condițiilor care caracterizează obligația respectivă (calitate, sortiment, termen, loc de executare, modalități de recepție, ambalare, expediere, asigurare etc.). **E.n.o.** prezintă aspecte diferite de realizare, în funcție de natura obligației care se execută. Astfel, în cazul obligațiilor de a da având ca obiect un lucru cert, executarea în natură a obligației are loc, de regulă, prin efectul legii, deoarece, potrivit principiului consensualismului, constituirea și transmiterea drepturilor reale operează prin însăși încheierea acordului de voință al părților; fac excepție de la această regulă cazurile în care transferul dreptului real de la un titular la altul necesită, conform legii, îndeplinirea anumitor formalități, precum încheierea actului în formă autentică etc. În acest caz, executarea în natură a obligației poate fi obținută și prin intermediul justiției. Obligațiile de a da lucruri de gen pot fi executate silit în natură prin autorizarea creditorului de a-și procura lucruri de același gen din altă parte, pe cheltuiala debitorului. În fine, obligația de a da o sumă de bani este susceptibilă de executare în natură prin vânzarea silită a bunurilor debitorului în folosul creditorului, în limita sumei creanței sale. Cât privește obligația de a preda lucrul care face obiectul dreptului real constituit sau transmis, aceasta este, în esență, ei o obligație de a face, susceptibilă de a fi executată în natură pe cale silită, prin intermediul executorului judecătoresc. Obligațiile de a face care nu presupun un fapt personal al debitorului pot fi aduse la îndeplinire de către creditor, cu autorizarea instanței, pe cheltuiala debitorului (art. 1077 C. civ.). Obligațiile generate de contractele *intuitu personae,* atunci când au ca obiect un fapt personal al debitorului, nu pot fi executate în natură, pe cale silită, dar debitorul poate fi constrâns să-și execute obligația asumată în natură, prin obligarea la plata unor daune cominatorii sau a unor amenzi civile până la exe-

cutare. Obligațiile de a nu face sunt susceptibile de executare în natură prin simpla abținere a debitorului. Dacă debitorul își nesocotește îndatorirea de a executa o astfel de obligație, el poate fi constrâns la executarea pe cale silită a acesteia prin autorizarea de către instanța de judecată a creditorului de a distruge, pe cheltuiala debitorului, ceea ce s-a făcut cu încălcarea obligației de a nu face. Executarea în natură a obligațiilor (executarea întocmai a lor) este asigurată în special prin mijloacele de constrângere indirectă a debitorului, precum: amenzi civile, daune cominatorii, perspectiva antrenării răspunderii contractuale în caz de neexecutare întocmai a obligației asumate prin contract [v. și *executare coactivă; executare prin echivalent; acțiune în prestație tabulară; antecontract; predarea în posesie a imobilelor*].

executarea legatelor, v. *predarea legatelor.*

executarea obligației, sintagmă ce desemnează aducerea la îndeplinire de către debitor a prestației la care s-a îndatorat față de creditor, potrivit legii sau contractului. În cazul în care **e.o.** se face voluntar de către debitor, **e.o.** se numește plată, iar atunci când debitorul nu își îndeplinește voluntar obligația ce îi incumbă, creditorul este în drept să ceară executarea silită a acelei prestații. Indiferent dacă se face pe cale voluntară sau pe cale silită, **e.o.** are ca efect realizarea dreptului de creanță al creditorului și, totodată, liberarea debitorului de datorie, deci implicit stingerea raportului juridic de obligație. **E.o.** se poate îndeplini prin două moduri principale, și anume: executarea directă sau în natură și executarea indirectă sau prin echivalent. Executarea directă sau în natură a obligațiilor se îndeplinește, de cele mai multe ori, de către debitor, de bunăvoie, adică prin plată. Dacă însă debitorul refuză executarea voluntară, creditorul poate să ceară și să obțină executarea în natură, apelând în acest scop la forța de constrângere a statului. În consecință, executarea directă sau în natură a obligațiilor poate avea loc fie prin plată, făcută de bunăvoie de către debitor, fie prin executarea silită a prestației, contrar voinței debitorului, deci prin constrângere. Atunci când din diferite motive executarea directă sau în natură nu mai este posibilă, creditorul poate recurge la executarea indirectă sau prin echivalent a obligațiilor. Executarea indirectă nu presupune o imposibilitate fortuită de executare în natură. Este motivul pentru care creditorului i se recunoaște dreptul de a pretinde de la debitorul său plata de despăgubiri sau de daune-interese în scopul reparării prejudiciului pe care l-a suferit ca urmare a neexecutării culpabile sau a executării defectuoase a obligației [v. și *executarea în natură a obligațiilor; executarea prin echivalent a obligațiilor*].

executare cambială, procedură de realizare a drepturilor cambiale

care constă în învestirea cambiei cu formulă executorie și aducerea ei la îndeplinire pe cale silită.

executare coactivă, sintagmă ce desemnează ipoteza când executarea în natură a unei obligații de a face este adusă la îndeplinire de către creditor, direct sau prin alte persoane, cu autorizarea prealabilă a instanței judecătorești, pe cheltuiala debitorului, dacă debitorul nu-și execută el însuși prestația asumată. De asemenea, constituie executare coactivă și distrugerea sau înlăturarea de către creditor, direct sau prin alte persoane, cu autorizarea prealabilă a instanței judecătorești, a ceea ce debitorul a făcut, încălcând obligația de a nu face, pe care era îndatorat să o execute.

executare exactă (a unei obligații), sintagmă ce desemnează executarea în natură și întocmai a obligației, adică ipoteza în care debitorul îndeplinește, integral și în modul prevăzut în contract, prestația la care s-a îndatorat [v. și *executare în natură a obligațiilor*].

executare prin echivalent a obligațiilor, modalitate de executare a obligațiilor constând în achitarea de către debitor, în folosul creditorului, a unei sume de bani, reprezentând despăgubirea care înlocuiește în patrimoniul creditorului valoarea pozitivă ce formează obiectul prestației pe care debitorul nu a executat-o în natură și întocmai. Ca urmare a neexecutării, executării defectuoase sau cu întârziere de către debitor a obligațiilor asumate contractual, creditorul acelor obligații suferă un prejudiciu. Pentru repararea acestui prejudiciu, creditorul este îndreptățit, atunci când sunt întrunite condițiile răspunderii civile contractuale, să pretindă debitorului plata de despăgubiri care, în acest caz, sunt denumite daune-interese. Creanța sa inițială este înlocuită astfel cu o altă creanță care are ca obiect suma de bani ce reprezintă echivalentul prejudiciului suferit. Desigur, nu suntem în prezența transformării obligației inițiale într-o altă obligație, despăgubirile fiind datorate de către debitor chiar în virtutea obligației sale inițiale, pe care nu a executat-o sau a executat-o defectuos sau cu întârziere. Despăgubirile constituie obiectul subsidiar al obligației respective, subînțeles, pentru ipoteza neexecutării ei și prin care se sancționează, totodată, culpa debitorului de a nu-și executa obligația asumată. Întotdeauna, **e.e.o.** presupune plata de către debitor a unei sume de bani care să reprezinte echivalentul valoric al prejudiciului încercat de creditor ca urmare a neexecutării prestației asumate de către debitor [sin. *executarea indirectă a obligațiilor*; v. și *executarea obligației; executarea în natură a obligației; daune-interese*].

executare reală, sintagmă ce desemnează executarea efectivă, în natură și întocmai, a obligațiilor [v. și *executarea în natură și întocmai a obligațiilor; executare exactă*].

executare silită, procedură reglementată de lege, prin intermediul căreia titularul unui drept subiectiv, recunoscut printr-un titlu executoriu, constrânge, cu ajutorul organelor de stat competente, pe cel care nesocoteşte dreptul respectiv, să aducă la îndeplinire prestaţia specificată în titlu, asigurându-se astfel respectarea dreptului iniţial încălcat şi, totodată, restabilirea ordinii de drept. De regulă, titlul în baza căruia se face **e.s.** este o hotărâre judecătorească definitivă, ceea ce face ca procedura execuţională să fie considerată ca parte a procesului civil; ori de câte ori titlul executoriu este o hotărâre judecătorească, **e.s.** constituie o a doua parte a procesului civil, care începe odată cu introducerea cererii de chemare în judecată şi se termină în momentul în care hotărârea pronunţată de instanţă a fost definitiv executată (moment marcat, de obicei, prin îndeplinirea ultimului act de executare, prin care instanţa ce a ordonat urmărirea confirmă actele de executare săvârşite). **E.s.** în materie civilă nu se poate referi la persoana debitorului; în această materie ea are ca obiect bunurile acestuia (predarea unui bun, dărâmarea unei construcţii, plata unei sume de bani etc.). Graţie acestui principiu, instanţa de judecată nu poate pronunţa hotărâri care să implice executarea persoanei debitorului. În cazul în care obligaţia neexecutată constă într-o îndatorire de a face sau de a nu face ceva, ea se schimbă în dezdăunări, urmând să fie executată silit, pe calea executării indirecte asupra bunurilor din patrimoniul debitorului, pentru suma fixată de instanţă ca daune-interese, sumă care urmează să acopere prejudiciul suferit de creditor prin neexecutarea în natură. În dreptul procesual român, **e.s.** prezintă următoarele caracteristici generale: *a)* este dominată de principiul legalităţii care exige ca toate demersurile procedurale implicate de derularea executării silite să fie îndeplinite cu stricta observare a dispoziţiilor legale imperative şi cu respectarea drepturilor legitime ale creditorului şi ale debitorului; *b)* este sancţionat abuzul de drept procesual care tinde la tergiversarea procedurii execuţionale. Legea pedepseşte cu amendă pe debitorul sau terţul care a introdus o contestaţie la executare cu vădită rea-credinţă, pe lângă obligarea la despăgubiri faţă de creditor în eventualitatea că acesta ar fi fost prejudiciat prin temporizarea executării silite; *c)* dispoziţiile legale în materie ocrotesc, deopotrivă, interesele legitime ale creditorului urmăritor, ca şi pe acelea ale debitorului urmărit: legea nu îngăduie nici creditorului să solicite mijloace de constrângere excesive, de natură să-l stânjenească pe debitor în exercitarea dreptului său la apărare şi nici debitorului să recurgă la mijloace de şicană, care să temporizeze realizarea creanţei. **E.s.** comportă desfăşurarea unei activităţi procesuale la care iau parte principalii participanţi la procedura de judecată – foştii împricinaţi (care

acum sunt creditorul urmăritor şi debitorul urmărit), instanţa de judecată şi organul de executare însărcinat să aducă la îndeplinire dispoziţiile hotărârii judecătoreşti sau ale altor titluri executorii – având posibilitatea să participe şi terţele persoane direct interesate, precum şi alte organe de stat (altele decât instanţa de judecată). Realizarea creanţei urmăritorului se face prin predarea în natură a bunului care a format obiectul procesului sau prin valorificarea bunurilor debitorului într-un atare scop. Procedura de executare silită are caracter complex, fiind reglementată diferit, în raport cu natura diferitelor creanţe a căror urmărire se efectuează. Între persoanele şi organele care participă la executare silită se nasc raporturi procesuale noi, distincte de cele care au fost stabilite în faza de judecată a procesului, în conţinutul cărora intră drepturi şi obligaţii procesuale noi [v. şi *executare silită directă; executare silită indirectă; executare silită mobiliară; executare silită imobiliară*].

executare silită directă, modalitate de urmărire care se distinge prin aceea că tinde la obţinerea realizării întocmai a prestaţiei ce formează obiectul obligaţiei debitorului. Are loc în cazul în care debitorul este ţinut să aducă la îndeplinire o obligaţie de a da în natură un bun determinat (prin executare urmărindu-se obţinerea acelui bun de către creditor) sau a unei obligaţii de a face sau de a nu face ceva (ce debitorul execută efectiv). În sistemul dreptului nostru procesual, **e.s.d.** constituie regula: creditorul are dreptul să pretindă şi să obţină însăşi prestaţia (şi nu doar echivalentul ei) care constituie obiectul dreptului său şi aceasta ori de câte ori materialmente este posibil. Legea dispune că creditorul are dreptul de a dobândi îndeplinirea exactă a obligaţiei şi numai în caz contrar are dreptul la dezdăunare; el nu poate fi silit a primi alt lucru decât acela ce i se datorează, chiar dacă valoarea lucrului ar fi egală sau mai mare decât aceea a lucrului pe care are îndreptăţirea să-l pretindă. Legea reglementează două forme distincte ale **e.s.d.**: predarea silită a mişcătoarelor şi predarea silită a nemişcătoarelor. La procedura predării silite a bunurilor mobile (a mişcătoarelor) se recurge atunci când, prin titlu executoriu, debitorul este obligat să predea creditorului un lucru mobil anume determinat. La procedura predării silite a imobilelor (nemişcătoarelor) se recurge în cazul în care o parte este obligată să lase alteia posesiunea unui imobil, fiind obligată să predea imobilul respectiv sau să iasă din el. Asemenea obligaţii se stabilesc în mod obişnuit ca urmare a promovării acţiunii în revendicare imobiliară, în temeiul ordonanţei de adjudecare sau în situaţia în care vânzătorul s-a obligat prin act autentic să predea imobilul cumpărătorului, precum şi atunci când se execută o hotărâre judecătorească de evacuare a unor locatari. Legea nu

conţine dispoziţii exprese referitoare la procedura **e.s.d.** a obligaţiilor de a face sau de a nu face ceva, cum sunt, de exemplu, situaţiile în care printr-o hotărâre judecătorească se instituie obligaţia de a demola o construcţie sau de a desfiinţa o plantaţie, aceea de a se muta un gard sau alte semne de hotar, de a deschide sau închide un drum etc. În asemenea situaţii, conform principiilor generale ale executării silite, executorul judecătoresc somează persoana urmărită să respecte obligaţia prevăzută în titlul executoriu, iar în caz de neconformare aduce la îndeplinire obligaţia respectivă, cu concursul forţei publice şi a tehnicienilor. Executarea silită a obligaţiei de a face cu ajutorul tehnicienilor poate fi efectuată numai atunci când aducerea la îndeplinire a obligaţiei nu necesită concursul personal al debitorului (de exemplu, demolarea unui zid). În cazul obligaţiei de a încheia un act juridic, în unele cazuri, instanţa poate suplini voinţa debitorului, pronunţând o hotărâre care ţine locul actului (cum este, bunăoară, în cazul vânzării de imobile, când părţile au încheiat între ele un antecontract, stabilind condiţiile de plată a preţului). **E.s.d.** poate fi efectuată şi în cazul creanţelor băneşti; situaţiile de acest gen sunt rare în practică, o atare executare presupunând că executorul judecătoresc aflat la locuinţa debitorului pentru a sechestra bunuri mobile, găseşte într-o încăpere a acestuia o sumă de bani; el poate ridica suma respectivă în limita valorică a creanţei şi a cheltuielilor de executare, predând-o direct creditorului. **E.s.d.** nu este însă posibilă când sumele de bani ale debitorului se află în posesia unor terţi. În această situaţie, executarea se va face prin poprire [v. şi *executarea silită; executarea silită indirectă*].

executare silită indirectă, modalitate de urmărire care se distinge prin aceea că realizarea creanţei creditorului se face prin vânzarea ori valorificarea bunurilor debitorului sau prin poprirea sumelor de bani pe care acesta le are de primit de la terţe persoane. În prezent, **e.s.i.** constituie procedura de executare silită de drept comun cea mai frecvent utilizată. La ea se recurge în toate situaţiile în care executarea directă nu este posibilă, cum este cazul obligaţiilor de a face constând într-un fapt personal al debitorului, ce presupune îndeplinirea unor calităţi proprii (cum este, de exemplu, obligaţia unui pictor cu bună reputaţie de a picta un tablou, obligaţia unui instrumentist de a susţine un recital etc.), precum şi atunci când executarea directă a devenit ulterior imposibilă pentru că obiectul a pierit sau a fost distrus. În toate cazurile în care executarea în natură (directă) nu este posibilă, dreptul creditorului se transformă într-un drept de dezdăunare, iar hotărârea instanţei referitoare la plata unui echivalent băneşc se va realiza pe calea **e.s.i.** Această executare este un mijloc de urmărire adecvată, mai ales cu privire

la obligaţiile de a plăti sume de bani. **E.s.i.** se realizează prin vânzarea sau valorificarea bunurilor debitorului ori prin poprirea creanţelor sale, iar în cazul persoanelor juridice titulare de conturi bancare, prin virarea sumei din contul debitorului în contul creditorului. Corespunzător specificului diferitelor categorii de bunuri ce pot alcătui patrimoniul debitorului, legea reglementează următoarele forme de **e.s.i.**: *a)* **e.s.** asupra bunurilor mobile; *b)* **e.s.** a sumelor de bani, titlurilor de valoare sau a altor bunuri mobile incorporale datorate debitorului de către o a treia persoană (poprirea); *c)* **e.s.** a fructelor neculese şi a recoltelor prinse de rădăcini; *d)* **e.s.** a bunurilor imobile [v. şi *executare silită; executare silită directă*].

executor judecătoresc, funcţionar public care are competenţa să îndeplinească anumite acte de procedură şi să ia unele măsuri legale în vederea asigurării executării silite a hotărârilor judecătoreşti şi a altor titluri executorii. Potrivit art. 15 din Legea nr. 188/2000 privind executorii judecătoreşti, poate fi **e.j.** orice persoană care îndeplineşte cumulativ următoarele condiţii: *a)* are cetăţenie română şi domiciliul în România; *b)* are capacitatea deplină de exerciţiu; *c)* este licenţiată în drept; *d)* nu are antecedente penale şi se bucură de o bună reputaţie; *e)* cunoaşte limba română; *f)* este aptă din punct de vedere medical pentru exercitarea funcţiei; *g)* a îndeplinit timp de 2 ani funcţia de executor judecătoresc stagiar şi a promovat examenul de definitivat sau, după caz, a exercitat timp de 3 ani o funcţie de specialitate juridică şi a promovat concursul sau examenul de admitere în profesie. Sunt scutite de examen persoanele care au exercitat timp de 5 ani funcţia de judecător, procuror sau avocat, cu condiţia să fi promovat examenul de definitivat în profesia din care provin. **E.j.** este numit de ministrul justiţiei, în baza cererii celui interesat şi după verificarea îndeplinirii acestor condiţii. **E.j.** îşi îndeplinesc atribuţiile în circumscripţia judecătoriei pe lângă care funcţionează, dacă prin lege nu se dispune altfel. Competenţa teritorială a birourilor de **e.j.** cu sediul în municipiul Bucureşti se întinde pe tot cuprinsul municipiului.

executor testamentar, persoană fizică pe care testatorul o desemnează printr-o dispoziţie testamentară expresă, pentru a aduce la îndeplinire execuţia testamentară. Calitatea de **e.t.** se probează fie cu testamentul prin care acesta a fost instituit, fie cu certificatul de **e.t.** eliberat de notarul public în cursul procedurii succesorale notariale pe care o instrumentează. Sfera atribuţiilor **e.t.** diferă, după cum acesta a fost numit **e.t.** cu sezină sau **e.t.** fără sezină. Astfel, **e.t.** fără sezină are următoarele atribuţii: *a)* urmăreşte ca toate dispoziţiile testamentare să fie corect aduse la îndeplinire. În caz de nevoie, el se poate adresa, în acest scop, justiţiei; *b)* apără, inclusiv pe calea justiţiei, validitatea testamentului, ori de câte ori aceasta

este contestată; *c)* atunci când printre moştenitori se află minori, interzişi sau dispăruţi şi, dacă este cazul, chiar atunci când toţi moştenitorii au capacitate de exerciţiu deplină, trebuie să ceară notarului public punerea de peceţi; *d)* are obligaţia să ceară notarului public întocmirea inventarului bunurilor succesorale în prezenţa moştenitorilor prezumtivi sau după ce aceştia au fost legal citaţi; *e)* este obligat să ia orice măsură de conservare a bunurilor succesorale. Cât priveşte **e.t.** cu sezină, acesta are atât toate drepturile şi obligaţiile **e.t.** fără sezină, cât şi drepturi şi obligaţii specifice, precum: *a)* îndatorirea de a plăti legatele având ca obiect bunuri mobile având facultatea să ceară – atunci când numerarul existent este insuficient – vânzarea unor bunuri mobile din succesiune; *b)* are dreptul să încaseze, pentru succesiune, creanţele acesteia. Indiferent dacă este cu sau fără sezină, are obligaţia ca, în termen de un an de la decesul testatorului, să dea socoteală de gestiunea sa. În toate cazurile, **e.t.** este ţinut responsabil pentru întreaga sa activitate de mandatar. În cazul în care au fost instituiţi mai mulţi **e.t.**, aceştia răspund solidar pentru modul cum gestionează bunurile mobile ce le-au fost încredinţate. Face excepţie situaţia când testatorul a delimitat pentru fiecare **e.t.** atribuţiile ce-i revin şi fiecare dintre ei a acţionat numai în limita atribuţiilor conferite. Atribuţiile **e.t.** încetează în momentul când se încheie sau când încetează execuţia testamentară [v. şi *execuţie testamentară*].

execuţie testamentară, denumire generică dată ansamblului de activităţi pe care le comportă aducerea la îndeplinire a dispoziţiilor de ultimă voinţă a testatorului. În principiu, drepturile şi obligaţiile pe care le presupune **e.t.** revin executorului testamentar. În lipsa unui executor testamentar desemnat, ele revin, după caz, moştenitorilor şi legatarilor universali. Ca natură juridică, **e.t.** este un mandat guvernat de reguli speciale. **E.t.** încetează în următoarele cazuri: atunci când toate dispoziţiile testamentare au fost aduse la îndeplinire; dacă survine, pe parcursul derulării ei, decesul executorului testamentar; dacă executorul testamentar renunţă la însărcinarea primită; în caz de revocare a executorului testamentar, la cererea moştenitorilor sau a legatarilor universali pentru incapacitatea, insolvabilitatea, infidelitatea acestuia, ca şi pentru eventualele prejudicii cauzate prin neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către el a atribuţiilor ce-i revin.

exerciţiul abuziv al unui drept subiectiv, v. *abuz de drept.*

exerciţiul normal al unui drept subiectiv, exercitarea unui drept subiectiv de către titularul său persoană fizică, în scopul satisfacerii intereselor sale personale (materiale şi culturale) în armonie cu exigenţele ordinii publice şi a bunelor moravuri, sau de către

titularul său persoană juridică, în acord cu scopul acesteia. Orice drept subiectiv îi asigură titularului său o sferă de libertate în limitele căreia faptele acestuia nu îi angajează răspunderea. Paguba pricinuită prin **e.n.d.s.** nu este supusă reparării, fapta păgubitoare săvârşită cu un asemenea prilej nefiind ilicită. Exerciţiul normal al unui drept subiectiv constituie o cauză care apără de răspundere civilă [v. şi *abuz de drept*].

exheredare, v. *dezmoştenire*.

exigibilitate, notă caracterizantă a unei creanţe sau a unei obligaţii ajunse la scadenţă; în cazul obligaţiei pure şi simple, **e.** durează de la naşterea acesteia şi până la încetarea obligaţiei fie prin plată, fie prin împlinirea termenului de prescripţie. În cazul obligaţiei afectate de un termen suspensiv, **e.** durează de la scadenţa obligaţiei respective şi până la stingerea ei prin plată sau prin prescripţie extinctivă. Instanţa poate suspenda **e.** unei obligaţii prin acordarea unui termen de graţie în favoarea debitorului [v. şi *obligaţie; termen de graţie*].

ex nudo pacto non nascitur actio, adagiu latin ce dă expresie regulii specifice sistemului formalist roman, conform căruia simplul acord de voinţă al părţilor, nemanifestat în forme solemne tipice (*verbis litteris* sau *re*) era lipsit de orice efecte juridice.

ex nunc, locuţiune latină ce dă expresie principiului potrivit căruia un act juridic generează efecte numai pentru viitor, nu şi pentru trecut. Momentul din care actul juridic începe să producă efecte juridice este acela al perfectării lui.

exonerare de răspundere civilă, scutire de obligaţia de responsabilitate civilă a celui care a săvârşit o faptă păgubitoare în împrejurări care, potrivit legii, înlătură incidenţa răspunderii civile. **E.r.c.** se face, în principiu, de către organul de jurisdicţie sesizat cu acţiunea în responsabilitate civilă şi este posibilă numai dacă se constată, în cazul dat, fie că nu sunt întrunite condiţiile răspunderii civile, fie că există o clauză legală ce apără de răspundere, şi anume: cazul fortuit sau de forţă majoră, culpa victimei sau a creditorului ori a unui terţ, iar în materie delictuală şi legitima apărare, starea de necesitate, ordinul legii sau al autorităţii legitime. În principiu, **e.r.c.** este totală, dar ea poate fi şi numai parţială, ori de câte ori neexecutarea obligaţiei legale sau convenţionale de care era ţinut cel chemat să răspundă se datorează nu numai intervenţiei cauzei străine (mai exact forţei majore, culpei victimei sau creditorului sau faptei unui terţ), ci şi propriei sale culpe. În cazul în care obligaţia de responsabilitate civilă îmbracă forma daunelor cominatorii, **e.r.c.** poate fi limitată în timp (temporară) sau fără limite de timp (definitivă) [sin. *absolvire de răspundere*; v. şi *clauze de neră spundere*].

expropriere pentru cauză de utilitate publică, mod specific de dobândire de către stat a drep-

tului de proprietate publică, constând în trecerea forţată, prin hotărâre judecătorească, în proprietate publică a unor imobile aflate în proprietate privată, cu plata unei drepte şi prealabile despăgubiri, pentru cauză de utilitate publică. Constituie o excepţie de la caracterul absolut şi inviolabil al dreptului de proprietate privată. Principiul inviolabilităţii dreptului de proprietate privată este consacrat prin Constituţia României, republicată [art. 136 alin. (5)] şi tot astfel **e.c.u.p.** primeşte consacrare de principiu prin aceeaşi lege fundamentală [art. 44 alin. (3)], care dispune: „Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă şi prealabilă despăgubire". Despăgubirile se stabilesc de comun acord cu proprietarul sau, în caz de divergenţă, prin hotărâre judecătorească. Legea (nr. 33/1994) circumscrie sfera bunurilor imobile susceptibile de expropriere, defineşte utilitatea publică şi modul de declarare a acesteia, reglementează măsurile premergătoare exproprierii, soluţionarea cererilor de expropriere de către instanţele de judecată, modul şi criteriile de stabilire a despăgubirilor care se cuvin proprietarului imobilului, plata acestor despăgubiri, precum şi consecinţele juridice ale exproprierii. Totodată, legiuitorul stabileşte norme relative la folosirea imobilului expropriat în intervalul de timp dintre momentul trecerii lui în posesia expropriatorului şi momentul utilizării sale în scopul pentru care a fost expropriat, precum şi cu privire la dreptul fostului proprietar de a cere retrocedarea bunului în anumite condiţii. Procedura exproprierii este pusă în aplicare numai în cazul în care părţile (persoanele ce urmează să devină expropriator şi respectiv expropriat) nu convin asupra altei modalităţi de trecere a imobilului în proprietate publică. Părţile au deplină libertate să convină ca transferul imobilului expropriabil în proprietate publică să se realizeze printr-un alt mod, precum: vânzare, donaţie, schimb etc. Într-o atare ipoteză, valabilitatea transferului dreptului de proprietate este condiţionată de îndeplinirea cerinţelor de validitate pentru actul juridic respectiv, precum şi a condiţiilor de publicitate prevăzute de lege pentru drepturile reale imobiliare. Practic, este posibil însă ca părţile să se pună de acord numai cu privire la modalitatea de transfer cu titlu oneros al bunului, dar să rămână în dezacord cu privire la natura sau întinderea echivalentului pe care este îndreptăţit să-l pretindă şi să îl primească proprietarul. În acest caz, instanţa de judecată competentă va lua act de înţelegerea părţilor şi va stabili întinderea despăgubirii sau, dacă se pune problema, echivalentul în natură care se cuvine proprietarului. Pot fi expropriate bunurile imobile proprietatea persoanelor fizice sau a persoanelor juridice, precum şi cele aflate în proprietatea privată a comunelor, a oraşelor, munici-

piilor şi judeţelor. Deci, sunt expropriabile numai bunuri imobile formând obiectul dreptului de proprietate privată. Bunurile imobile aflate în proprietate publică sunt şi pot fi afectate oricând unei anumite utilităţi publice prin efectul unui act de putere al autorităţii competente a statului sau unităţii teritoriale căreia îi aparţine. Nu sunt susceptibile de expropriere nici bunurile imobile aflate în proprietatea privată a statului, deoarece, în cazul lor, statul, ca proprietar, are dreptul ca, prin puterea sa, exercitată de organul competent, să afecteze unei anumite utilităţi publice oricare dintre bunurile imobile aflate în proprietatea sa privată. Urmare a unei asemenea decizii a proprietarului, imobilul respectiv iese din sfera obiectului dreptului de proprietate privată şi intră în aria de cuprindere a dreptului de proprietate publică. Cât priveşte imobilele formând obiectul dreptului de proprietate privată al comunelor, oraşelor, municipiilor şi judeţelor, acestea devin expropriabile numai atunci când utilitatea publică se declară pentru lucrări de interes local; exproprierea respectivelor imobile rămâne lipsită de sens, de vreme ce proprietarul (adică unitatea teritorial-administrativă în cauză) are şi puterea, şi libertatea să decidă afectarea acelui imobil unei anumite utilităţi de interes local şi, deci, să scoată respectivul imobil din sfera proprietăţii sale private spre a-l include în sfera proprietăţii publice de interes local. Exproprierea poate fi hotărâtă de instanţele de judecată numai după ce utilitatea publică a fost declarată potrivit normelor legale în materie. După declararea utilităţii publice, expropriatorul va executa planurile cuprinzând terenurile şi construcţiile propuse pentru expropriere, cu indicarea numelui proprietarului şi a ofertelor de despăgubire. Propunerile de expropriere a imobilelor şi procesul-verbal întocmit de comisia de cercetare prealabilă se notifică persoanelor titulare de drepturi reale asupra imobilelor în cauză. Acestea au dreptul să formuleze întâmpinare în termen de 15 zile de la primirea notificării. Întâmpinarea se depune la primarul comunei, oraşului sau municipiului pe al cărui teritoriu se află imobilul. Dosarul cuprinzând întreaga documentaţie de expropriere, precum şi întâmpinările formulate la expropriere se înaintează, după caz, Guvernului, consiliului judeţean ori Consiliului Local al Municipiului Bucureşti. Soluţionarea întâmpinărilor depuse trebuie să se facă în termen de 30 zile şi este de competenţa unei comisii în alcătuirea căreia intră, printre alţii, şi trei proprietari de imobile din comuna, oraşul sau municipiul în care sunt situate imobilele propuse pentru expropriere. Nu pot face parte din comisie proprietarii imobilelor a căror situaţie se discută, rudele şi afinii acestora până la gradul IV inclusiv. Comisia hotărăşte prin vot secret, fie în sensul aprobării, fie în sensul respingerii propunerilor făcute de

expropriator. Hotărârea se motivează şi se comunică părţilor în termen de 15 zile de la adoptare. În cazul în care comisia decide respingerea propunerilor făcute de expropriator, acesta poate reveni cu noi propuneri, ca urmare a refacerii planurilor. Dacă şi noile propuneri sunt respinse, expropriatorul, proprietarul şi titularii altor drepturi reale asupra imobilului propus pentru expropriere pot introduce o contestaţie împotriva hotărârii comisiei la curtea de apel în raza de competenţă a căreia este situat imobilul. Termenul pentru introducerea contestaţiei este de 15 zile de la comunicarea hotărârii comisiei, iar contestaţia este scutită de taxă de timbru şi se va soluţiona de urgenţă şi cu precădere. Cât priveşte cererile de expropriere, soluţionarea acestora este de competenţa tribunalului în raza căruia este situat imobilul propus pentru expropriere. Sesizarea tribunalului se face de către expropriator. Soluţionarea cererii de expropriere se face cu citarea proprietarului, a altor titulari de drepturi reale asupra imobilului în cauză, a posesorului şi a oricăror alte persoane care pot justifica un interes legitim în legătură cu acel imobil. De asemenea, este obligatorie participarea procurorului. La termenul de judecată fixat, instanţa va verifica dacă sunt sau nu îndeplinite condiţiile legale pentru expropriere şi, în caz afirmativ, va stabili întinderea despăgubirilor pe care este îndreptăţit să le primească proprietarul imobilului, precum şi sumele cuvenite posesorului şi titularilor altor drepturi reale. Hotărârea pronunţată este supusă apelului şi recursului. Atunci când între părţi intervine, în faţa instanţei, o înţelegere cu privire la despăgubiri, instanţa ia act de învoiala părţilor şi pronunţă o hotărâre definitivă şi irevocabilă. Dacă înţelegerea dintre părţi priveşte numai expropierea, dar nu şi întinderea despăgubirilor, instanţa va lua act de învoiala intervenită şi va decide numai cu privire la despăgubiri. Atunci când părţile rămân în divergenţă cu privire la despăgubiri, instanţa va numi o comisie formată din trei experţi, dintre care unul va fi desemnat de expropriator, altul va fi desemnat de către proprietar şi de celelalte persoane care au dreptul la despăgubiri, iar al treilea va fi desemnat de către instanţă. Despăgubirea este formată din două componente, şi anume: valoarea reală a imobilului şi prejudiciul cauzat proprietarului sau altor persoane îndreptăţite. Cât priveşte prima componentă, experţii şi instanţa vor lua în considerare preţul la care se vând în mod obişnuit imobilele de acelaşi fel, în aceeaşi localitate, la data finalizării raportului de expertiză. Cu referire la cea de a doua componentă, se va ţine seama de daunele cauzate concret proprietarului sau altor persoane îndreptăţite. În cuprinsul raportului de expertiză se va face distincţie între despăgubirile cuvenite proprietarului şi cele care se cuvin titularilor celorlalte drepturi reale existente asupra imobilului respectiv. Despăgubirea stabilită de instanţă

nu poate fi valoric inferioară celei oferite de expropriator şi nici valoric superioară celei solicitate de proprietar şi de celelalte persoane interesate [v. şi *expropriator; efectele exproprierii*].

expropriator, subiectul de drept care, conform legii, are îndreptăţirea să pornească procedura de expropriere pentru cauză de utilitate publică şi căruia îi incumbă, totodată, şi obligaţia să plătească despăgubirea prealabilă cuvenită proprietarului pentru imobilul expropriat. Conform legii, au această calitate statul, prin organismele abilitate de guvern, pentru lucrările de interes naţional şi judeţele, comunele, oraşele, municipiile, pentru lucrările de interes local. După declararea utilităţii publice, **e.** întocmeşte planurile cuprinzând terenurile şi construcţiile propuse pentru expropriere, cu indicarea numelui proprietarilor şi a ofertelor de despăgubire. Aceste propuneri, precum şi procesul-verbal întocmit de comisia de cercetare prealabilă se notifică persoanelor titulare de drepturi reale asupra imobilelor în cauză, persoane care au dreptul să facă întâmpinare în termen de 15 zile de la primirea notificării [v. şi *expropriere pentru cauză de utilitate publică; efectele exproprierii*].

extinctiv, v. *termen extinctiv; prescripţie extinctivă.*

extras de carte funciară, document eliberat, la cerere, de către birourile de cadastru şi publicitate imobiliară, aflate în subordinea oficiilor de cadastru şi publicitate imobiliară, cu privire la imobilele aflate în unităţile administrativ-teritoriale arondate acestor birouri. **E.c.f.** cuprinde datele înscrise în partea I-a a cărţii funciare cu privire la descrierea imobilului, datele la zi din partea a II-a a cărţii funciare ce se referă la înscrierile privitoare la proprietate, precum şi datele din partea a III-a a cărţii funciare ce au în vedere înscrierile privitoare la eventualele sarcini care grevează imobilul în cauză. Se eliberează **e.c.f.** pentru informare sau autentificare. Solicitanţii vor putea obţine **e.c.f.** pentru informare, fără a fi necesară justificarea vreunui interes. La autentificarea actelor prin care se constituie, se modifică sau se stinge un drept real imobiliar, notarul public va solicita un **e.c.f.** pentru autentificare sau, după caz, certificat de sarcini. Pe perioada valabilităţii **e.c.f.** pentru autentificare, registratorul nu va efectua niciun fel de înscriere în cartea funciară, cu excepţia aceleia pentru care a fost eliberat extrasul. Cuprinsul cărţilor funciare se dovedeşte cu copia sau cu **e.c.f.** şi poate fi invocat de orice persoană interesată, având forţa probantă a prezumţiei legale relative care operează până la proba contrară [v. şi *carte funciară*].

extras de căsătorie, v. *certificat de căsătorie.*

extras de naştere, v. *certificat de naştere.*

ex tunc, locuțiune latină care se utilizează pentru a exprima ideea că un anumit act juridic concret produce efecte nu numai pentru viitor, ci și pentru trecut, cu începere de la un anumit moment precizat.

facere, termen latin utilizat în terminologia juridică modernă pentru a desemna o obligaţie de a face.

falit, termen utilizat pentru a desemna pe comerciantul aflat în stare de faliment.

familie, 1. (în sens sociologic) formă specifică de comunitate umană, alcătuită dintr-un grup de persoane unite prin căsătorie, filiaţie sau rudenie, care se distinge printr-o comunitate de viaţă, prin comunitate de interese şi prin relaţii de întrajutorare. Relaţiile de familie comportă o multitudine de aspecte de natură diversă (morale, fiziologice, psihologice şi economice) care le conferă un grad de mare complexitate ce nu caracterizează alte comunităţi sociale. **F.** este formată din soţi şi copiii lor, precum şi din alte persoane cu care se află în relaţii de rudenie; **2.** (în sens moral-creştin), instituţie de origine divină, constituită prin căsătorie, ale cărei principale caracteristici sunt, dintotdeauna, unitatea şi indisolubilitatea. Morala creştină atribuie familiei un caracter sacru, care este pus în evidenţă prin: unitatea şi egalitatea membrilor acesteia, iubirea desăvârşită şi comuniunea care îi este specifică; **3.** (în sens juridic) grup de persoane între care există drepturi şi obligaţii generate de căsătorie, rudenie (inclusiv adopţie), precum şi de alte raporturi juridice asimilate relaţiilor de familie. Ca sferă de cuprindere, **f.** cuprinde, într-o accepţiune restrânsă, pe soţi şi pe descendenţii lor necăsătoriţi, iar într-o accepţiune largă, pe soţi şi pe copiii lor, părinţii soţilor, precum şi alte persoane cu care soţii se află în relaţii de rudenie. Această ultimă accepţiune este consacrată prin dispoziţiile Codului familiei. Uneori, accepţiunea conceptului de **f.** este determinată prin legi speciale, primind o arie de cuprindere diferită. Astfel, în armonie cu art. 17 din Legea nr. 114/1996, republicată, în domeniul locativ, **f.** este alcătuită din: soţi, copiii lor, precum şi părinţii soţilor, care locuiesc şi gospodăresc împreună. Conform Legii fondului funciar (nr. 18/1991), **f.** este formată din: soţi şi copiii necăsătoriţi ai acestora, dacă gospodăresc împreună cu părinţii lor. Potrivit Legii nr. 416/2001 privind venitul minim garantat, termenul **f.** desemnează soţul şi soţia sau soţul, soţia şi copiii lor necăsătoriţi, care au domiciliul ori reşedinţa comună prevăzută în actele de identitate şi gospodăresc împreună. Conform Legii nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenţei şi exercitarea demnităţilor publice, a funcţiilor publice şi în mediul de afaceri, prevenirea şi sancţionarea corup-

ţiei, în cazul completării declaraţiei de avere, prin **f.**, în sensul acestei declaraţii, se înţelege soţul, soţia şi copiii aflaţi în întreţinere. În înţelesul Legii nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopţiei, prin **f.** se înţelege părinţii şi copiii aflaţi în întreţinerea acestora, iar potrivit Legii nr. 272/2004 privind protecţia şi promovarea drepturilor copilului, **f.** reprezintă părinţii şi copiii acestora. Prin **f.**, în înţelesul O.U.G. nr. 40/1999 privind protecţia chiriaşilor şi stabilirea chiriei pentru spaţiile cu destinaţia de locuinţe, se înţelege soţul, soţia, copiii, părinţii soţilor, precum şi ginerii, nurorile şi copiii acestora, dacă locuiesc şi gospodăresc împreună. Ca instituţie juridică, **f.** se întemeiază pe căsătoria liber consimţită între soţi, egalitatea soţilor în tot ce priveşte căsătoria, dreptul şi îndatorirea egală a părinţilor de a asigura creşterea, educarea şi instruirea copiilor, egalitatea în faţa legii a copiilor din afara căsătoriei cu cei din căsătorie, un regim special de protecţie şi de asistenţă în ce priveşte realizarea drepturilor copiilor şi tinerilor (art. 48 şi art. 49 din Constituţia României, republicată). **F.** îndeplineşte următoarele funcţii: funcţia demografică, funcţia educativă şi funcţia educativă [v. şi *funcţiile familiei*].

familie adoptatoare, (în sensul Legii nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopţiei) soţul şi soţia care au adoptat sau doresc să adopte un copil, în condiţiile prevăzute de lege.

familie extinsă, 1. (în sensul Legii nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopţiei) părinţii, copilul şi rudele fireşti ale acestuia, până la gradul IV inclusiv; **2.** (în sensul Legii nr. 272/2004 privind protecţia şi promovarea drepturilor copilului) copilul, părinţii şi rudele acestuia până la gradul IV inclusiv.

familie substitutivă, (în sensul Legii nr. 273/2004 şi al Legii nr. 272/2004) persoanele, altele decât cele care aparţin familiei extinse, care, în condiţiile legii, asigură creşterea şi îngrijirea copilului.

fapta creditorului, sintagmă prin care se desemnează acţiunea sau inacţiunea săvârşită de creditor, având drept consecinţă punerea debitorului în imposibilitatea obiectivă şi absolută de a-şi executa obligaţia asumată contractual. Neexecutarea nefiind imputabilă debitorului, ci fiind ocazionată, prin excelenţă, de **f.c.**, aceasta din urmă (adică **f.c.**) are efect exonerator de răspundere pentru debitor. Pentru a produce acest efect, **f.c.** trebuie să îndeplinească condiţiile unui eveniment de forţă majoră, adică să fi fost imprevizibilă pentru debitor la data încheierii contractului, să fie inevitabilă pentru el pe parcursul executării contractului şi să aibă caracter insurmontabil. Numai în asemenea împrejurări **f.c.** îl pune pe debitor într-o situaţie de forţă majoră. Nu este neapărat necesar ca **f.c.** să se concretizeze într-un act de conduită culpabil şi ilicit. Săvârşirea ei poate fi determinată şi de

apariţia unor circumstanţe mai presus de voinţa creditorului, în prezenţa cărora acesta să fie nevoit să acţioneze într-un mod în care să împiedice executarea de către debitor a obligaţiei asumate contractual. **F.c.** produce efect exonerator de răspundere pentru debitor atunci când, independent de împrejurările în care a fost săvârşită, în mod obiectiv face imposibilă executarea prestaţiei asumate de debitor, dacă, bineînţeles, în împrejurările date, lipseşte orice culpă a debitorului [sin. *culpa creditorului*].

fapta unui terţ, act de conduită a unei persoane, care, determinând sau favorizând, sub aspect cauzal, producerea pagubei, înlătură total sau atenuează răspunderea celui chemat în judecată pentru obligarea la reparaţie. Efectul exonerator sau atenuant de răspundere al **f.t.** se produce chiar dacă autorul ei este necunoscut. Ceea ce condiţionează producerea acestui efect este îndeplinirea cerinţei ca săvârşirea unei asemenea fapte să nu fi fost provocată de către pârât. **F.t.** exonerează de răspundere pe pârât numai dacă aceasta este imprevizibilă; pârâtul este considerat în culpă dacă trebuia s-o prevadă şi n-a prevăzut-o sau dacă putea să o evite şi nu a evitat-o. Fiind luată în considerare ca împrejurare ce apără de răspundere numai în cazul în care întruneşte condiţiile forţei majore, **f.t.** este supusă regulilor aplicabile cazului de forţă majoră. Dacă **f.t.** nu întruneşte condiţiile cazului de forţă majoră, ea are ca efect numai împărţirea răspunderii între pârât şi terţ, în măsura în care în persoana acestuia din urmă sunt întrunite condiţiile responsabilităţii delictuale; în această situaţie, victima, bucurându-se de beneficiul solidarităţii, poate pretinde reparaţiunea integrală de la pârât sau de la terţ, cel obligat să plătească având o acţiune în regres împotriva coresponsabilului.

fapta victimei, act de conduită (ilicit sau culpabil) al persoanei prejudiciate, care, din punct de vedere cauzal, determină sau favorizează producerea pagubei, iar din punct de vedere juridic, exonerează de răspundere pe pârât sau conduce la împărţirea răspunderii între pârât şi reclamant. Pentru a produce efecte asupra răspunderii pârâtului, **f.v.** trebuie să fie ilicită şi să fie săvârşită din culpă, iar săvârşirea ei să nu fi fost provocată de către pârât. În cazul în care aceste condiţii sunt îndeplinite, victima este decăzută parţial din dreptul de reparaţiune, iar reparaţiunea datorată de pârât este diminuată corespunzător; diminuarea se face prin referire la gravitatea culpelor concurente. În cazurile în care răspunderea pârâtului este prevăzută de lege (cum este situaţia paznicului lucrului sau animalului), se disting două ipoteze: *a)* **f.v.** exonerează total de răspundere pe pârât dacă întruneşte condiţiile cazului de forţă majoră (este imprevizibilă sau invincibilă); în acest caz, efectul ei exonerator de răspundere se produce chiar

dacă **f.v.** este licită sau neimputabilă autorului ei; *b)* **f.v.** are ca efect numai diminuarea răspunderii pârâtului dacă a fost previzibilă şi evitabilă pentru acesta; în acest caz, diminuarea se face în raport de gravitatea culpelor în concurs.

faptă ilicită, condiţie a răspunderii civile, constând într-un act de conduită prin săvârşirea căruia se încalcă regulile de comportament în societate. Implică trei elemente: unul material, altul de natură psihică şi un al treilea de ordin social. Materialitatea **f.i.** se concretizează în exteriorizarea acesteia sub forma unei comisiuni – adică a unei acţiuni pozitive – sau sub forma unei omisiuni, adică a unei abţineri de la acţiune într-o împrejurare în care exista obligaţia de a acţiona. Cât priveşte elementul psihologic al **f.i.**, acesta este voinţa persoanei care a ales o anumită conduită, deşi putea să aleagă un nou comportament. O asemenea voinţă poate să ia forma intenţiei ori a neglijenţei sau a imprudenţei. **F.i.** se învederează astfel ca materializare a unei anumite atitudini psihice, mai exact a unei greşeli intenţionale sau neintenţionale pe care societatea o reprobă. Reprobarea socială – al treilea element al **f.i.** – din punct de vedere subiectiv este legată de greşeală, iar din punct de vedere obiectiv îşi găseşte expresia juridică în caracterul ilicit al faptei. Orice **f.i.** este antisocială, antijuridică şi imorală. Corespunzător pericolului social pe care-l învederează, **f.i.** îmbracă următoarele forme: infracţiuni, contravenţii, abateri disciplinare sau delicte civile. **F.i.** atenuează intervenţia uneia sau a alteia dintre formele răspunderii juridice. O infracţiune, o contravenţie sau o abatere disciplinară este, în acelaşi timp, şi un delict civil, ori de câte ori prin acea faptă se produce o pagubă altuia. **F.i.** civilă antrenează răspunderea civilă delictuală când aduce atingere unor drepturi subiective pe care victima le-a dobândit în alt mod decât printr-un contract aflat în curs de desfăşurare încheiat cu făptuitorul; ea angajează răspunderea civilă contractuală atunci când constituie o încălcare a unei obligaţii contractuale, respectiv a unui drept subiectiv izvorât dintr-un contract aflat în curs de executare, în care victima şi făptuitorul au calitatea de părţi.

fapte juridice, împrejurări care, potrivit legii, determină naşterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice şi, odată cu acestea, naşterea, modificarea sau încetarea unor drepturi subiective sau obligaţii. **F.j.** se grupează în două categorii distincte: *a)* evenimente, împrejurări care se produc independent de voinţa oamenilor, dar cărora legea le atribuie totuşi anumite efecte juridice (spre exemplu, naşterea unei persoane semnifică apariţia unui nou subiect de drept; moartea unei persoane comportă încetarea calităţii de subiect de drept a defunctului; fenomenele naturale constitutive de forţă majoră împiedică săvârşirea unei acţiuni;

scurgerea timpului prevăzut de lege are ca efect stingerea dreptului material la acţiune în justiţie etc.); *b)* acţiuni, fapte voluntare ale persoanelor fizice sau juridice, a căror săvârşire în condiţiile prevăzute de lege antrenează consecinţe juridice; unele dintre ele sunt săvârşite fără intenţia de a produce efecte juridice, dar generează totuşi asemenea efecte în puterea legii şi pot fi licite sau ilicite, iar actele sunt săvârşite cu intenţia de a produce efecte juridice şi au îndeobşte caracter licit. Acestea din urmă formează marea categorie a actelor juridice şi produc efecte în puterea voinţei persoanei care le-a făcut, precum şi în puterea voinţei de stat exprimată în forma de drept. **F.j.** de orice fel constituie principalul izvor al raporturilor juridice. Anumite **f.j.** sunt izvor de structură simplă, şi anume acelea care produc, prin ele însele, efectele pe care legea sau actul juridic le au în vedere (de exemplu, naşterea unei persoane determină, prin ea însăşi, stabilirea raporturilor juridice de familie între noul subiect de drept, pe de o parte, şi părinţii şi celelalte rude ale sale, pe de altă parte; tot astfel, moartea unei persoane determină, prin ea însăşi, încetarea existenţei unui subiect de drept şi generează raporturi succesorale etc.). Alte **f.j.** sunt izvor de structură complexă, şi anume acelea care, fiind concomitente sau succesive, au o acţiune conjugată ce determină producerea efectelor urmărite şi care, luate individual, izolat de celelalte, nu sunt susceptibile să producă singure acele efecte; elementul de complexitate decurge din pluralitatea de **f.j.**, care, nepăstrându-şi pluralitatea de acţiuni proprii sau independente, exercită o singură acţiune în care se contopesc acţiunile individuale, spre exemplu: dobândirea de drepturi reale imobiliare în sistemul de carte funciară anterior Legii nr. 7/1996 se înfăptuia prin acţiunea conjugată a mai multor fapte juridice: actul (contractul) prin care titularul real consimte la transmiterea şi intabularea acelui drept în folosul dobânditorului şi încheierea de intabulare prin care organul de stat competent dispune intabularea.

fapte probatorii, sintagmă prin care se desemnează, în egală măsură, actele juridice (precum şi situaţiile şi împrejurările aflate în strânsă legătură cu acestea) a căror existenţă sau inexistenţă trebuie probată în faţa instanţei de judecată, ca şi mijloacele, respectiv probele utilizate în acest scop. Spre exemplu, în instanţă se invocă de către reclamant actul juridic al vânzării ca **f.p.** al dreptului său de proprietate asupra unui autoturism, pe care îl dovedeşte prin înscrisul constatator ce atestă existenţa acelui act juridic.

federaţie, (în sensul O.G. nr. 26/2000 cu privire la asociaţii şi fundaţii) persoană juridică constituită din două sau mai multe asociaţii sau fundaţii. **F.** dobândesc personalitate juridică proprie şi funcţionează în condiţiile prevăzute de ordonanţă pentru asocia-

ţiile fără scop patrimonial, condiţii care li se aplică în mod corespunzător. Cererea de înscriere se soluţionează de tribunalul în circumscripţia căruia federaţia urmează să îşi aibă sediul. **F.** devine persoană juridică din momentul înscrierii sale în Registrul federaţiilor aflat la grefa tribunalului în circumscripţia căruia **f.** urmează să îşi aibă sediul. Asociaţiile sau fundaţiile care constituie o **f.** îşi păstrează propria personalitate juridică, inclusiv propriul patrimoniu. În cazul dizolvării **f.** şi al retragerii din **f.** a unei asociaţii sau fundaţii, dacă nu se prevede altfel în lege sau în statut, bunurile rămase în urma lichidării se transmit, în cote egale, către persoanele juridice constituente. Retragerea din **f.** se poate face numai în urma aprobării de către cenzori sau experţi independenţi a unui raport cu privire la exerciţiul financiar [v. şi *asociaţie; fundaţie*].

fentă, termen de origine franceză (*la fente* – despicătură) preluat în limbajul juridic român şi utilizat mai rar, pentru a desemna împărţirea moştenirii pe linii [v. şi *împărţirea moştenirii pe linii*].

fictivitate, formă a simulaţiei care se distinge prin aceea că actul aparent (contractul) disimulează total realitatea, creând aparenţa existenţei unui contract care, însă, în realitate nu există, părţile stabilind prin actul secret (contraînscris), încheiat anterior sau cel mult concomitent cu actul aparent, că actul aparent este lipsit de orice valoare juridică pentru ele, deoarece operaţiunea juridică pe care acesta o constată nu a avut loc în realitate. Spre exemplu, debitorul urmărit pe cale silită, dorind să evite sechestrarea şi vânzarea la licitaţie publică a unor bunuri ce-i aparţin, simulează încheierea cu un terţ a unui contract de vânzare-cumpărare a acelor bunuri. Dar respectivul contract este total anihilat prin contraînscrisul perfectat de aceleaşi părţi, prin care acestea confirmă inexistenţa în realitate a înstrăinării la care se referă contractul aparent. În acest exemplu, singurul scop al operaţiunii de vânzare este acela de a crea aparenţa ieşirii din patrimoniul debitorului a bunurilor urmărite. În majoritatea cazurilor, **f.** urmăreşte scopuri ilicite, cum este, bunăoară, încheierea unei căsătorii în scopul exclusiv de a dobândi cetăţenia română de către un cetăţean străin sau de către un apatrid [v. şi *deghizare; interpunere de persoane*].

fideicomisul fără obligaţie, expresie utilizată pentru a desemna liberalitatea făcută gratificatului, fără obligaţia acestuia de a conserva bunurile primite şi a le transmite, la moartea sa, unei alte persoane desemnate de dispunător. **F.f.o.** nu constituie un procedeu juridic menit să eludeze interdicţia legală a instituirii unei substituţii fideicomisare. El nu presupune impunerea de către dispunător, în sarcina gratificatului, a obligaţiei de a conserva bunurile primite ca moştenire şi de a le retransmite, la decesul

său, unei alte persoane desemnate tot de către dispunător, ci conţine doar rugămintea adresată de acesta din urmă legatarului instituit, în sensul gratificării acelei persoane, dacă şi în măsura în care bunurile ce au făcut obiectul liberalităţii vor mai exista în patrimoniul său succesoral. O astfel de dispoziţie testamentară nu intră sub incidenţa prohibiţiei legale, deoarece gratificatul nu are obligaţia juridică de a conserva bunurile primite şi nici obligaţia de a le lăsa legat în favoarea persoanei desemnate de dispunător. Legatarul instituit poate dispune liber, prin acte *inter vivos*, ca şi prin acte *mortis causa*, de obiectul legat, deoarece liberalitatea făcută în favoarea sa nu este afectată de obligaţia morală de a îndeplini rugămintea dispunătorului. Este motivul pentru care o asemenea liberalitate este pe deplin valabilă [v. şi *substituţie fideicomisară*].

fidejusiune, contract accesoriu, unilateral, consensual şi cu titlu gratuit, prin care o persoană, numită fidejusor, se obligă faţă de creditorul altei persoane să execute obligaţia asumată de acea persoană pentru cazul când respectivul debitor nu-şi va executa, el însuşi, obligaţia la care s-a îndatorat. Articolul 1655 C. civ. dispune că „oricine poate să se facă fidejusor, fără ordinea şi chiar fără ştiinţa acelui pentru care se obligă. Asemenea se poate face nu numai pentru debitorul principal, dar şi pentru fidejusorul acestuia". Aşa fiind, debitorul nu trebuie să participe la contractul de **f.**, care se încheie numai între fidejusor şi creditor; el poate fi în raporturi juridice prealabile sau stabilite *ad-hoc* cu debitorul a cărui obligaţie o garantează. Faţă de debitor, **f.** poate avea fie caracter gratuit, fie caracter oneros. **F.** poate fi de trei feluri, şi anume: *a)* **f.** convenţională, care se distinge prin aceea că debitorul şi creditorul sunt de acord că este necesară aducerea unui garant; *b)* **f.** legală, care se caracterizează prin aceea că obligaţia debitorului de a aduce un garant (fidejusor) pentru garantarea obligaţiilor ce-i revin este instituită printr-o dispoziţie imperativă a legii; *c)* **f.** judiciară, de specificul căreia este faptul că instanţa judecătorească dispune, într-o anumită pricină, cu soluţionarea căreia a fost învestită, aducerea unui fidejusor care să-şi asume obligaţia de a garanta plata de către debitor a ceea ce datorează creditorului său. Un exemplu de **f.** judiciară este ipoteza reglementată de art. 279 C. proc. civ., conform căruia atunci când instanţa dispune încuviinţarea unei execuţii vremelnice a unei hotărâri privitoare la bunuri, ea poate cere celui care a solicitat executarea să aducă un fidejusor, care să garanteze, alături de el, repararea eventualelor pagube ce ar putea rezulta din executarea încuviinţată. De esenţa oricărei **f.** este şi rămâne natura ei contractuală. Existenţa **f.** legale şi a **f.** judiciare nu contrazice această realitate. Legea sau, după caz, instanţa de judecată impune doar

aducerea unui fidejusor, ceea ce înseamnă că nici dispoziția legii, nici dispoziția instanței judecătorești nu creează **f.** Aceasta se poate naște numai prin convenția încheiată între fidejusor și creditor, în virtutea căreia cel dintâi își asumă față de cel de-al doilea obligația de garanție. Contractul de **f.** se distinge prin următoarele caractere juridice: *a)* este un contract accesoriu în raport cu obligația principală pe care o are debitorul față de creditorul său. Din acest caracter decurg următoarele consecințe: **f.** urmează soarta obligației principale; cât privește cauzele de validitate și de stingere, **f.** nu poate depăși, ca întindere, datoria debitorului și nici nu poate fi făcută în condiții mai oneroase; **f.** nedeterminată a unei obligații principale se întinde și la toate accesoriile acelei obligații (de exemplu, la dobânzi), precum și la cheltuielile ocazionate de urmărirea silită; *b)* este un contract consensual, ceea ce înseamnă că simplul acord de voință al părților este suficient pentru încheierea sa valabilă; *c)* este un contract unilateral, deoarece generează o singură obligație, și anume aceea a fidejusorului față de creditor, cu privire la garantarea obligației debitorului; *d)* este un contract cu titlu gratuit, întrucât fidejusorul nu urmărește să obțină de la creditorul cu care a încheiat contractul o contraprestație. Orice obligație, inclusiv cele *intuitu personae*, pot fi garantate prin **f.** Regula este, însă, că prin **f.** se garantează prioritar obligațiile bănești. Pot fi garantate atât obligațiile actuale, cât și cele viitoare și chiar cele eventuale. În raporturile dintre creditor și fidejusor, **f.** produce următoarele efecte: în caz de neexecutare din partea debitorului, creditorul este îndreptățit să-l urmărească direct pe fidejusor pentru executarea creanței, fără ca această urmărire să fie condiționată de o prealabilă urmărire a debitorului principal. Din caracterul accesoriu, subsidiar al obligației fidejusorului decurge îndreptățirea acestuia de a invoca excepția beneficiului de diviziune și excepția beneficiului de discuțiune. Totodată, fidejusorul mai poate invoca și excepții de ordin general, ce țin de raportul juridic de **f.** sau de obligația principală. În raporturile dintre fidejusor și debitorul principal, **f.** produce următoarele efecte: fidejusorul care a plătit datoria se poate întoarce împotriva debitorului, chiar în situația în care a garantat fără știința acestuia. El poate recupera de la debitor suma plătită creditorului și cheltuielile pe care le-a făcut, după ce a notificat debitorului începerea urmăririi de către creditor. Fidejusorul este îndreptățit să pretindă dobânzi la sumele plătite din ziua în care a notificat debitorului că a făcut plata, precum și daune-interese, temeiul regresului său constituindu-l, de regulă, subrogația legală în dreptul creditorului plătit, dar nu este exclusă nici folosirea unei acțiuni întemeiate, după caz, pe mandat ori pe gestiunea interesului altei per-

soane. Fidejusorul pierde dreptul de regres împotriva debitorului principal dacă nu l-a înştiinţat pe acesta despre efectuarea plăţii, astfel încât debitorul plăteşte a doua oară, caz în care fidejusorul va putea pretinde creditorului restituirea a ceea ce a plătit. De asemenea, fidejusorul pierde dreptul de regres atunci când a plătit datoria fără să fi fost urmărit şi fără să-l fi înştiinţat pe debitor, iar acesta face dovada că a avut mijloace de stingere a datoriei. În raporturile dintre fidejusori, **f.** produce următoarele efecte: atunci când sunt mai mulţi fidejusori pentru acelaşi debitor, acela dintre ei care a plătit datoria se poate întoarce împotriva celorlalţi fidejusori printr-o acţiune în regres, divizibilă, dar numai în anumite cazuri (prevăzute în art. 1673 C. civ.), ca, de pildă, ipoteza în care fidejusorul care a plătit datoria a fost urmărit în judecată pentru a plăti, ipoteza în care debitorul este în stare de insolvabilitate, ca şi în ipoteza în care datoria principală a ajuns la scadenţă. **F.** se poate stinge pe cale directă şi pe cale indirectă. Stingerea pe cale directă are loc independent de soarta obligaţiei principale, prin modurile generale de stingere a obligaţiilor, precum: remiterea de **f.**, confuziunea, compensaţia opusă de către fidejusor creditorului etc. Există şi un mod de stingere specific **f.**, independent de soarta obligaţiei principale, respectiv cazul în care, din culpa creditorului, fidejusorul nu ar mai avea posibilitatea să dobândească prin plata datoriei principale privilegiile şi ipotecile de care beneficia creditorul (art. 1682 C. civ.). De exemplu, din neglijenţa creditorului, nu au fost conservate garanţiile care asigurau creanţa principală. Pe cale indirectă, **f.** se stinge ca urmare a stingerii obligaţiei principale, în virtutea principiului *accesorium sequitur principale* (art. 1681 C. civ.). **F.** nu se stinge însă atunci când plata a fost făcută de un terţ care se subrogă în drepturile creditorului plătit. În ipoteza în care **f.** se stinge prin darea în plată făcută de către debitorul principal, când creditorul primeşte de la acesta, de bunăvoie, în plata datoriei, un imobil sau un alt lucru, fidejusorul este exonerat de obligaţia de plată, chiar dacă ulterior creditorul este evins cu privire la lucrul primit în plată [v. şi *fidejusor*].

fidejusor, persoană care, printr-un contract de fidejusiune încheiat cu un creditor, se obligă să garanteze acestuia o anumită creanţă, executând el obligaţia atunci când debitorul principal nu o execută el însuşi. În afara condiţiilor generale privind capacitatea de a contracta, **f.** trebuie să îndeplinească anumite condiţii speciale de solvabilitate şi de domiciliu. Articolul 1659 C. civ. dispune că atunci când debitorul are obligaţia să aducă un **f.**, acesta din urmă trebuie să fie o persoană capabilă de a contracta, să fie solvabilă şi să aibă domiciliul în raza teritorială a tribunalului judeţean unde urmează să se execute obligaţia. Dacă **f.** devine insolva-

bil, trebuie adus un alt **f.**, care să îndeplinească şi el aceste condiţii. Nu primeşte aplicare această regulă în cazul în care **f.** devenit insolvabil a fost stabilit pe baza unei convenţii, prin care persoana **f.** a fost indicată chiar de către creditor [v. şi *fidejusiune*].

fidelitate, obligaţie morală ce revine fiecăruia dintre soţi în raport cu celălalt soţ, concretizată într-o atitudine de statornicie, devotament şi respect faţă de relaţiile personale nepatrimoniale ce decurg din căsătorie. **F.** comportă aşezarea căsătoriei pe principii morale, conservarea şi aplicarea acestor principii în raporturile de familie care, la rândul lor, trebuie să se caracterizeze prin corectitudine, încredere reciprocă, sinceritate deplină, afecţiune şi solidaritate între soţi. **F.** este incompatibilă cu întreţinerea de către soţi, în mod permanent sau ocazional, a unor relaţii intime extraconjugale. Lipsa fidelităţii a fost validată de jurisprudenţă şi de doctrină ca motiv de divorţ atunci când nu este tolerată de către soţul inocent [v. şi *obligaţie de fidelitate*].

filiala societăţii comerciale, structură societară având personalitate juridică, constituită de o societate comercială în ţară sau în străinătate, în vederea mai bunei organizări a activităţii sale economice. **F.s.c.** este, în realitate, o societate comercială distinctă de societatea constituentă, având atribute de identificare proprii, patrimoniu propriu şi responsabilitate civilă proprie în raporturile cu terţii. În plan juridic, nu există o legătură între societatea-mamă şi societatea filială. Cele două structuri societare sunt legate între ele numai pe plan economic, în sensul că societatea-mamă are o participare relevantă la capitalul social al societăţii filială, ceea ce-i permite să controleze, coordoneze şi să orienteze întreaga activitate a acesteia din urmă. În cazul în care **f.s.c.** se constituie în străinătate, ea dobândeşte naţionalitatea ţării unde îşi stabileşte sediul principal, deosebindu-se şi sub acest aspect de societatea constituentă.

filiaţia faţă de mamă, varietate a filiaţiei care se distinge prin aceea că rezultă din faptul material şi evident al naşterii, împrejurare datorită căreia dovada maternităţii este directă şi neîndoielnică (*mater in iure semper certa est*). Articolele 47-52 C. fam., care reglementează **f.m.**, nu fac distincţie între ipoteza când mama este căsătorită şi ipoteza în care ea nu este căsătorită. O atare distincţie devine inutilă de vreme ce **f.m.** decurge din însuşi faptul naşterii. Stabilirea maternităţii presupune luarea în considerare a două elemente esenţiale, şi anume: faptul naşterii şi identitatea copilului, care trebuie dovedite. Faptul naşterii poate fi probat numai prin certificatul constatator al naşterii, care se eliberează în temeiul actului de naştere întocmit de delegatul de stare civilă în registrul de naşteri, pe baza declaraţiei făcute în scris

sau verbal de persoana îndatorată de lege de a o face și controlată, în ce privește realitatea cuprinsului ei, de delegatul de stare civilă. Atunci când stabilirea **f.m.** nu se poate face prin certificatul de naștere, filiația poate fi stabilită fie prin recunoașterea voluntară a mamei (art. 48-49 C. fam.), fie prin acțiune în justiție (art. 50-52 C. fam.). Stabilirea maternității prin recunoaștere voluntară are caracter de excepție, ea putând interveni numai în cazuri anume prevăzute de lege, și anume: dacă nașterea nu a fost înregistrată în registrul de stare civilă, indiferent din ce motiv, ori dacă copilul a fost trecut în registrul de stare civilă ca născut din părinți necunoscuți. Atunci când un copil a fost recunoscut de către o femeie și recunoașterea acesteia a fost înscrisă în registrul de stare civilă, recunoașterea ulterioară a aceluiași copil, făcută de către o altă femeie, este inoperantă și cu neputință de înregistrat, deoarece, la data când s-a făcut recunoașterea ulterioară, maternitatea copilului era deja stabilită. Recunoașterea de maternitate se poate face fie prin declarație la serviciul de stare civilă, fie printr-un înscris autentic, fie prin testament [art. 48 alin. (2) C. fam.]. Declarația de recunoaștere se poate face la orice serviciu de stare civilă, urmând însă ca înscrierea recunoașterii să se facă în registrul de stare civilă din localitatea de naștere a copilului. Recunoașterea de maternitate constituie un act juridic unilateral, ce dă expresie mărturisirii de către mamă a faptului nașterii. Recunoașterea de maternitate nu necesită capacitate deplină de exercițiu a femeii care o face, fiind vorba de mărturisirea unui fapt juridic. Valabilitatea ei este condiționată însă de existența discernământului necesar pentru a face o mărturisire. Recunoașterea de maternitate se distinge prin următoarele caractere juridice: este facultativă, în sensul că voința de a recunoaște trebuie să fie liberă și voluntară; este personală, neputând fi făcută prin reprezentantul legal al mamei, ci numai prin împuternicitul său special cu procură autentică la notariat; este declarativă, deoarece prin recunoaștere se confirmă un fapt anterior, respectiv nașterea copilului; este irevocabilă, mama neputând reveni asupra recunoașterii nici chiar când aceasta a fost făcută prin testament; trebuie făcută în formele anume prevăzute de lege. **F.m.** poate fi stabilită și prin hotărâre judecătorească. O atare ipoteză are caracter de excepție și este admisă numai pentru două situații, și anume: în cazul în care, din orice împrejurări, dovada filiației față de mamă nu se poate face prin certificatul constatator al nașterii și atunci când se contestă realitatea celor cuprinse în certificatul constatator al nașterii. Acțiunea pentru stabilirea maternității are caracter strict personal, ea fiind recunoscută numai în beneficiul copilului. Dacă copilul este pus sub interdicție sau încă nu a împlinit vârsta de 14 ani, această acțiune poate fi promovată de

reprezentantul său legal; pentru introducerea acțiunii, acesta nu are nevoie de încuviințarea autorității tutelare. Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani și deci are capacitate de exercițiu restrânsă, poate exercita singur acțiunea, cu încuviințarea prealabilă a ocrotitorului său legal. Fiind o acțiune strict personală, ea nu poate fi promovată de către procuror. Acțiunea în stabilirea filiației față de mamă se introduce împotriva pretinsei mame, iar după decesul acesteia, împotriva moștenitorilor acesteia. Copilul are dreptul să promoveze această acțiune în tot timpul vieții sale. Hotărârea judecătorească rămasă definitivă, prin care s-a admis acțiunea de stabilire a maternității, se înscrie în registrul de stare civilă al locului unde a fost înregistrată nașterea sau, în lipsa înregistrării, al locului nașterii. Maternitatea poate fi contestată în justiție în următoarele trei cazuri: când maternitatea a rezultat din certificatul de naștere eliberat pe baza înregistrării nașterii; în situația în care maternitatea a rezultat din certificatul de naștere eliberat pe baza recunoașterii de maternitate; atunci când maternitatea a rezultat din certificatul de naștere eliberat pe baza hotărârii judecătorești de stabilire a maternității [sin. *maternitate;* v. și *filiație; filiație față de tată*].

filiația față de tată, varietate a filiației care se distinge prin aceea că rezultă din faptul concepției (zămislirii). Numită și paternitate, **f.t.**, spre deosebire de maternitate, care este ușor de probat prin faptul nașterii, nu poate fi dovedită în mod direct și neîndoielnic, motiv pentru care legea a recurs la deducerea ei din fapte conexe cunoscute sau care sunt susceptibile să fie dovedite direct. Mijlocul de probă consacrat de lege pentru paternitate îl constituie prezumția de paternitate. Stabilirea **f.t.** a copilului rezultat din căsătorie se face în mod diferit față de stabilirea **f.t.** a copilului din afara căsătoriei. În primul caz, faptul cunoscut este căsătoria și, în temeiul acesteia, legiuitorul prezumă că soțul mamei este tatăl copilului. Cât privește copiii din afara căsătoriei, în cazul lor faptul cunoscut este perioada legală de concepție, urmând a se proba că înlăuntrul acestei perioade s-au consumat relații sexuale între mama copilului și pretinsul tată al acestuia. Paternitatea copilului din căsătorie este reglementată de art. 56-60 C. fam. În ce privește paternitatea copilului din căsătorie, ființează două prezumții legale, și anume: prezumția de paternitate a copilului născut în timpul căsătoriei și prezumția legală a copilului conceput în timpul căsătoriei. Stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei poate avea loc fie prin recunoașterea tatălui, fie prin hotărâre judecătorească. Articolul 61 C. fam. consacră prezumția timpului legal al concepției, precizând că: „Timpul cuprins între a trei sute și a o sută optzecea zi dinaintea nașterii copilului este timpul legal al concepțiunii. El se socotește de

la zi la zi". Perioada în care se poate produce concepția prezintă mare interes la stabilirea paternității copilului atât din căsătorie, cât și din afara căsătoriei. Astfel, în cazul în care copilul s-a născut după desfacerea, încetarea sau desființarea căsătoriei, se prezumă că el are ca tată pe fostul soț al mamei, dacă a fost conceput în timpul căsătoriei, iar nașterea lui a avut loc înainte de recăsătoria mamei. În cazul copilului din afara căsătoriei, când **f.t.** se stabilește prin hotărâre judecătorească, dacă se dovedește că mama lui a avut relații sexuale cu pretinsul tată în perioada legală de concepție, chiar ocazional, acel copil poate fi considerat că a fost conceput din relațiile sexuale respective. Prezumția timpului legal al concepției are valoare absolută, neputând fi combătută prin proba contrară. Această prezumție se aplică întotdeauna numai în folosul copilului. Prezumțiile legale de paternitate (a copilului născut în timpul căsătoriei și respectiv a copilului conceput în timpul căsătoriei – art. 53 C. fam.) au caracter relativ, dar pot fi combătute prin acțiunea în tăgada paternității. Prezumția de paternitate operează de plin drept până la înlăturarea ei, ca efect al admiterii acțiunii în tăgada paternității. **F.t.** a copilului rezultat din căsătorie nu poate rezulta numai din certificatul său de naștere, confirmat cu folosirea stării civile conformă cu acest certificat. Aplicarea prezumțiilor legale de paternitate comportă în mod necesar stabilirea în prealabil a filiației față de mamă și calitatea mamei de soție a pretinsului tată. Articolul 57 C. fam. dispune: „Copilul conceput și născut în afară de căsătorie poate fi recunoscut de către tatăl său; după moartea copilului, acesta poate fi recunoscut numai dacă a lăsat descendenți firești". Recunoașterea paternității se face printr-o declarație făcută la serviciul de stare civilă, fie odată cu înregistrarea nașterii copilului, fie după această dată. Ea poate fi făcută și prin înscris autentic sau prin testament. Indiferent de forma prin care a fost făcută, recunoașterea nu poate fi revocată. Pot fi recunoscuți numai copii concepuți și născuți în afara căsătoriei. Recunoașterea paternității care nu este conformă cu realitatea poate fi contestată de orice persoană interesată, inclusiv de către autorul recunoașterii. Când contestarea recunoașterii de paternitate o face mama copilului recunoscut, acesta sau descendenții săi, sarcina probei este impusă de lege, prin excepție, pârâtului – autor al recunoașterii – ori moștenitorilor săi. Recunoașterea paternității este sancționată cu nulitatea absolută în următoarele cazuri: când se referă la copiii care beneficiază de prezumțiile legale de paternitate; când se referă la copii din afara căsătoriei decedați, fără a lăsa moștenitori firești; când emană de la un bărbat lipsit de o voință conștientă; când recunoașterea a fost făcută prin alte acte juridice decât cele prevăzute de art. 57 alin. (2) C. fam. (declarație

de stare civilă, înscris autentic, testament); când nu au fost respectate formele prevăzute de lege pentru valabilitatea acelor acte. Acțiunea în stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei aparține copilului și se pornește în numele său de către mamă, chiar dacă este minoră, ori de către reprezentantul său legal. Acțiunea în stabilirea paternității aparține numai copilului. Copilul fiind lipsit de capacitate de exercițiu până la împlinirea vârstei de 14 ani, acțiunea se pornește în numele său de către mamă, chiar dacă este minoră (art. 59 C. fam.). În cazul în care mama a decedat, este dispărută sau incapabilă, acțiunea se pornește de către reprezentantul legal al copilului, fără a fi necesară încuviințarea autorității tutelare. Mama sau reprezentantul legal al copilului, care a promovat acțiunea în numele acestuia, nu se poate desista de la acțiune, întrucât, pe de o parte, acțiunea, având caracter strict personal, aparține copilului, iar pe de altă parte, stabilirea statutului civil al acestuia fiind în interesul copilului, nu este un drept de care mama sau o altă persoană care-i reprezintă interesul să poată dispune printr-o convenție, renunțând la dreptul personal al copilului. Copilul având vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, care are capacitate de exercițiu restrânsă, poate introduce singur acțiunea, cu încuviințarea mamei sau a reprezentantului legal. Acțiunea în stabilirea paternității poate fi introdusă și de copilul major, în cazurile în care dreptul la acțiune nu s-a stins prin prescripție în timpul minorității acestuia. În afara copilului, nicio altă persoană nu poate introduce acțiunea în stabilirea paternității. De asemenea, dreptul de a pomi o astfel de acțiune nu trece asupra moștenitorilor copilului, aceștia având doar dreptul de a continua acțiunea pornită de antecesorul lor. Procurorul nu poate introduce acțiunea în stabilirea paternității, la fel cum acesta nu poate introduce acțiunea în stabilirea maternității. Acțiunea în stabilirea paternității se introduce împotriva pretinsului tată, iar în caz de deces al acestuia din urmă, împotriva moștenitorilor lui, chiar dacă sunt renunțători la moștenire. Termenul de promovare a acestei acțiuni este de un an de la nașterea copilului. Prin excepție de la regula menționată, legea [art. 60 alin. (2) și (3) C. fam.] reglementează trei cazuri speciale în care termenul de prescripție începe să curgă de la date mai îndepărtate decât aceea a nașterii: *a)* când copilul a fost conceput sau s-a născut în timpul căsătoriei, dar el a rezultat din relațiile mamei cu un alt bărbat decât soțul ei, termenul de un an pentru promovarea acțiunii în stabilirea paternității începe să curgă de la data rămânerii definitive a hotărârii de tăgadă a paternității; *b)* în cazul în care mama conviețuiește (aflându-se în relații de concubinaj) cu pretinsul tată, acțiunea în stabilirea paternității față de acesta poate fi promovată în termen de un an de la

data încetării convieţuirii; *c)* atunci când pretinsul tată prestează în mod voluntar întreţinere copilului, termenul de un an pentru promovarea acţiunii în stabilirea paternităţii începe să curgă de la data încetării întreţinerii. În acest din urmă caz, se cere ca întreţinerea să fi avut un caracter de regularitate, iar prestarea ei să se fi făcut de bunăvoie. Instanţa de judecată trebuie să stabilească, pe baza probelor administrate, că pretinsul tată a avut relaţii sexuale cu mama copilului în timpul legal al concepţiei şi că din acele relaţii a rezultat copilul. Dovada unor astfel de relaţii poate fi făcută prin orice mijloc de probă, inclusiv prin mărturisire, care, în acest caz, valorează o recunoaştere de paternitate. *Exceptio plurium concubenti* nu poate avea ca efect paralizarea acţiunii în stabilirea paternităţii. Hotărârea judecătorească de admitere a acţiunii în stabilirea paternităţii are efect declarativ, deoarece prin ea se constată un fapt anterior, şi anume paternitatea copilului, la momentul naşterii lui până la care trebuie să retroactiveze efectele sale [sin. *paternitate;* v. şi *filiaţie; filiaţie faţă de mamă*].

filiaţie, 1. (*lato sensu*) termen utilizat în limbajul juridic cu semnificaţia de şir neîntrerupt al naşterilor prin care o persoană se leagă de strămoşul ei; **2.** (*stricto sensu*) termen prin care în limbajul juridic se desemnează legătura directă şi imediată dintre un copil şi fiecare dintre părinţii săi. **F.** dobândeşte nuanţări de semnificaţie în funcţie de perspectiva din care este privită. Astfel, dacă este considerată prin prisma copilului, ea exprimă calitatea acestuia de descendent al unor anumiţi părinţi. Părinţii unui copil pot fi căsătoriţi între ei sau necăsătoriţi, ceea ce face ca **f.** copilului să cunoască două variante, şi anume: **f.** din căsătorie şi **f.** din afara căsătoriei. Privită prin prisma părinţilor, **f.** exprimă calităţile corespunzătoare de mamă şi de tată. **F.** dintre copil şi mama sa este denumită maternitate, iar **f.** dintre copil şi tatăl său este denumită paternitate. Problematica **f.** faţă de mamă prezintă aspecte particulare în raport cu problematica **f.** faţă de tată, ceea ce impune ca acestea să fie tratate distinct [v. şi *filiaţia faţă de mamă; filiaţia faţă de tată*].

fond aservit, imobil asupra căruia grevează o servitute [sin. *fond servant; fond supus*].

fondator, 1. persoană fizică sau persoană juridică care, prin manifestarea unilaterală de voinţă, constituie o fundaţie în vederea realizării unui de interes general sau, după caz, al unor colectivităţi. La constituirea fundaţiei, **f.** trebuie să creeze pentru aceasta un patrimoniu care să fie suficient realizării scopului urmărit şi, totodată, să arate mijloacele pentru creşterea acelui patrimoniu pe parcursul existenţei fundaţiei. Înfiinţând fundaţia şi constituindu-i patrimoniul iniţial, **f.** se detaşează de

aceasta, permiţând astfel ca organele de conducere şi de control ale ei să acţioneze pentru realizarea scopului în vederea căruia a fost înfiinţată. Decesul **f.** persoană fizică şi respectiv dizolvarea **f.** persoană juridică nu înrâuresc nici existenţa, nici activitatea fundaţiei create de el, care continuă să rămână în fiinţă până la îndeplinirea scopului pentru care a fost creată sau până ce se va constata că acel scop este imposibil de realizat; **2.** semnatarii actului constitutiv al unei societăţi comerciale, precum şi persoanele care au un rol determinant în constituirea acelei societăţi. Nu pot fi **f.** persoanele care, potrivit legii, sunt incapabile sau care au fost condamnate pentru gestiune frauduloasă, abuz de încredere, fals, uz de fals, înşelăciune, delapidare, mărturie mincinoasă, dare sau luare de mită, precum şi pentru infracţiunile prevăzute de legea societăţilor comerciale şi de legea privind procedura insolvenţei [v. şi *fundaţie*].

fond dominant, imobil în favoarea căruia s-a constituit o servitute.

fond funciar, sintagmă prin care se desemnează terenurile de orice fel, indiferent de destinaţie, de titlul pe baza căruia sunt deţinute sau de domeniul public sau privat din care fac parte şi care sunt considerate, împreună, ca formând un tot unitar. Legea (nr. 18/1991, republicată) grupează terenurile din alcătuirea **f.f.** în funcţie de destinaţia acestora, după cum urmează: *a)* terenuri cu destinaţie agricolă, şi anume: terenuri agricole productive – arabile, viile, livezile, pepinierele viticole, pomicole, plantaţiile de hamei şi duzi, păşunile, fâneţele, serele, solariile, răsadniţele şi alte asemenea –, cele cu vegetaţie forestieră, dacă nu fac parte din amenajamentele silvice, păşunile împădurite, cele ocupate cu construcţii şi instalaţii agrozootehnice, amenajările piscicole şi de îmbunătăţiri funciare, drumurile tehnologice şi de exploatare agricolă, platformele şi spaţiile de depozitare care servesc nevoilor producţiei agricole şi terenurile neproductive care pot fi amenajate şi folosite pentru producţia agricolă; *b)* terenuri cu destinaţie forestieră, şi anume: terenurile împădurite sau cele care servesc nevoilor de cultură, producţie ori administrare silvică, terenurile destinate împăduririlor şi cele neproductive – stâncării, abrupturi, bolovănişuri, râpe, ravene, torenţi – dacă sunt cuprinse în amenajamentele silvice; *c)* terenuri aflate permanent sub ape, şi anume: albiile minore ale cursurilor de apă, cuvetele lacurilor la nivelele maxime de retenţie, fundul apelor maritime interioare şi al mării teritoriale; *d)* terenuri din intravilan, aferente localităţilor urbane şi rurale pe care sunt amplasate construcţiile, alte amenajări ale localităţilor, inclusiv terenurile agricole şi forestiere; *e)* terenuri cu destinaţii speciale, cum sunt cele folosite pentru transporturi rutiere, feroviare, navale şi aeriene, cu construcţiile

și instalațiile aferente, construcții și instalații hidrotehnice, termice, de transport al energiei electrice și al gazelor naturale, de telecomunicații, pentru exploatările miniere și petroliere, cariere, pentru nevoile de apărare, plajele, rezervațiile, monumentele naturii, ansamblurile și siturile arheologice și istorice și alte asemenea. Terenurile pot face obiectul dreptului de proprietate privată sau al altor drepturi reale, având ca titulari persoane fizice sau persoane juridice, ori pot aparține domeniului public sau domeniului privat. Terenurile care fac parte din domeniul public sunt inalienabile, insesizabile și imprescriptibile. Ele nu pot fi introduse în circuitul civil decât dacă, potrivit legii, sunt dezafectate din domeniul public. **F.f.** și, în mod corespunzător, dreptul de proprietate și celelalte drepturi reale trebuie înregistrate în evidențele, documentele de evidență funciară și de publicitate imobiliară prevăzute de lege. Potrivit Titlului X al Legii nr. 247/2005, terenurile proprietate privată, indiferent de destinația și titularul lor, sunt și rămân în circuitul civil. Ele pot fi înstrăinate și dobândite liber prin oricare din modurile prevăzute de lege. Terenurile cu sau fără construcții, situate în intravilan și extravilan, indiferent de destinația sau de întinderea lor, pot fi înstrăinate și dobândite prin acte juridice între vii, încheiate în formă autentică, sub sancțiunea nulității absolute. Aceste dispoziții se aplică în mod corespunzător și în cazul în care prin acte juridice între vii se constituie un drept real asupra unui teren cu sau fără construcție, indiferent de destinația sau întinderea acestora. Cu excepția litigiilor privind reconstituirea dreptului de proprietate privată și legalitatea titlului de proprietate, conform legilor fondului funciar, existența unui litigiu privitor la un teren cu sau fără construcții nu împiedică înstrăinarea acestuia și nici constituirea altor drepturi reale sau de creanță, după caz. În situația în care după încheierea unui antecontract cu privire la teren, cu sau fără construcții, una dintre părți refuză ulterior să încheie contractul, partea care și-a îndeplinit obligațiile poate sesiza instanța competentă, care poate pronunța o hotărâre care să țină loc de contract. Înstrăinările efectuate în scopul comasării parcelelor și loturilor de teren, prin constituirea unor corpuri de proprietate mai mari care să cuprindă suprafețe continue, indiferent de destinația lor, precum și înstrăinările efectuate de către persoanele îndreptățite să obțină renta viageră agricolă, pot fi efectuate și pe baza schițelor care au stat la baza titlurilor de proprietate emise cu ocazia aplicării legilor fondului funciar și sunt scutite de taxa de timbru și de timbrul judiciar. În ceea ce privește dreptul cetățenilor străini și apatrizilor, precum și al persoanele juridice străine de a dobândi dreptul de proprietate asupra terenurilor în România, Legea nr. 247/2005 face trimitere la legea specială, iar potrivit art. 44 alin. (2) din Constituția

României, republicată, cetățenii străini și apatrizii pot dobândi dreptul de proprietate privată asupra terenurilor numai în condițiile rezultate din aderarea României la Uniunea Europeană și din alte tratate internaționale la care România este parte, pe bază de reciprocitate, în condițiile prevăzute prin lege organică, precum și prin moștenire legală [v. și *deținători de terenuri; drept de preempțiune*].

fond locativ de stat, sintagmă prin care este desemnată totalitatea suprafeței locative aflate în domeniul privat al statului sau al unităților administrativ-teritoriale. **F.l.s.** se administrează și se închiriază de către consiliile locale.

fonduri bănești, elemente de patrimoniu al societăților comerciale având regim juridic special, care sunt păstrate ca disponibilități bănești în mod obligatoriu, în cont deschis pe seama societății, la banca comercială cu care societatea lucrează. De regulă, operațiile referitoare la aceste disponibilități se efectuează prin intermediul băncii respective, operațiile directe cu numerar fiind uzitate numai în cazuri excepționale. Păstrarea disponibilităților bănești la bănci comerciale comportă stabilirea unui raport juridic de natură comercială între societatea deponentă cu privire la operațiunile de decontare și plăți. În virtutea aceluiași raport juridic, are îndreptățirea să verifice legalitatea tuturor dispozițiilor primite și să refuze executarea acelora care contravin prevederilor legale.

fonduri fixe, grupă distinctă de bunuri din patrimoniul agenților economici (societăți comerciale, regii autonome, comercianți persoane fizice) ce cuprind mijloacele de muncă (utilaje, agregate, instalații etc.) care, având o durată de utilizare mai mare decât durata unui singur proces de producție, își transferă valoarea treptat în noile produse, precum și bunurile aflate în dotarea instituțiilor bugetare destinate să servească activității acestora o anumită perioadă de timp, precum calculatoare, mijloace de transport, mobilier etc. **F.f.** sunt supuse amortizării care se extinde pe întreaga durată de timp normată pentru utilizarea lor.

forma actului juridic civil, expresie prin care se desemnează modul de exteriorizare a manifestării de voință făcute cu intenția de a crea, modifica ori stinge un raport juridic civil concret. **F.a.j.c.** este utilizată, în terminologia juridică, cu o dublă semnificație. *Stricto sensu*, prin **f.a.j.c.** se desemnează tocmai modalitatea de exteriorizare a voinței juridice, care este chintesența actului juridic civil. În această accepțiune, **f.a.j.c.** este guvernată de principiul consensualismului. *Lato sensu*, **f.a.j.c.** desemnează trei cerințe de formă, și anume: *a)* forma cerută pentru însăși valabilitatea actului juridic – forma *ad validitatem*; *b)* forma cerută pentru probarea actului juridic – forma *ad probationem*;

c) forma cerută pentru opozabilitatea actului față de terți. Regula care domină **f.a.j.c.** este consensualismul, ceea ce înseamnă că simpla manifestare de voință este nu numai necesară, ci și suficientă pentru ca actul juridic civil să ia naștere în mod valabil din punctul de vedere al formei ce îmbracă manifestarea de voință făcută în scopul de a produce efecte juridice. *De lege lata*, principiul consensualismului nu este consacrat expres, cu caracter general, de către Codul civil român. Existența sa neîndoielnică este însă dedusă din două împrejurări, și anume: pe de o parte, consensualismul este consacrat *expressis verbis* pentru anumite acte juridice civile (cum este, bunăoară, cazul prevăzut de art. 1295 C. civ. pentru contractul de vânzare-cumpărare), iar pe de altă parte, legea civilă consacră expres excepțiile de la acest principiu (forma cerută *ad solemnitatem*, forma cerută *ad probationem*, forma cerută pentru opozabilitatea față de terți). Condițiile de formă ale actului juridic civil se clasifică, în principal, în funcție de consecințele juridice pe care le generează nerespectarea lor. Pe baza acestui criteriu se face distincție între: forma cerută pentru validitatea actului juridic civil (formă cerută *ad validitatem* sau ad *solemnitatem*), cerință a cărei nerespectare este sancționată cu nulitatea absolută a actului juridic; forma cerută pentru probarea existenței și conținutului actului juridic civil (forma cerută *ad probationem*), a cărei nerespectare are drept consecință numai imposibilitatea dovedirii cu alt mijloc de probă a existenței și conținutului actului juridic civil; forma cerută pentru opozabilitatea actului juridic civil față de terți, cerință a cărei neîndeplinire se sancționează cu inopozabilitatea respectivului act față de cel de-al treilea, care îi poate ignora atât existența, cât și conținutul. După cum cerința unei anumite forme a actului juridic civil este instituită prin lege sau prin convenția părților, se face distincție între: forma legală a actului juridic civil, de specificul căreia este faptul că legea o impune ca atare și forma voluntară sau convențională, care este stabilită prin voința comună a părților [v. și *forma cerută ad validitatem; forma cerută ad probationem; forma cerută pentru opozabilitate față de terți*].

forma cerută ad probationem, cerință impusă de lege sau de către părți ca actul juridic să fie întocmit în scris, existența și conținutul acestuia putând fi probate numai printr-un înscris. Constituie o excepție de la principiul consensualismului. Neîndeplinirea cerinței formei scrise nu impietează asupra validității actului juridic, ci face doar imposibilă dovada existenței și conținutului acestuia prin probe testimoniale. **F.c.p.** se legitimează prin importanța actelor juridice pentru care această formă este cerută. Există acte juridice civile cu privire la care legiuitorul sau părțile doresc înlăturarea oricărui echivoc și evitarea pe această cale

a oricăror litigii, vizând existența și conținutul lor. Spre deosebire de nerespectarea formei cerute *ad validitatem*, care este sancționată cu nulitatea absolută a actului juridic vizat, neîndeplinirea **f.c.p.** atrage consecința imposibilității dovedirii actului juridic cu alt mijloc de probă, ceea ce practic echivalează cu situația în care acel act nu ar exista. Sunt folosite două procedee de aplicare a **f.c.p.**, și anume: *a)* instituirea obligativității acestei forme individuale pentru anumite acte juridice civile, precum: contractul de locațiune, când nu a început executarea lui (art. 1416 C. civ.), contractul de depozit voluntar (art. 1597 C. civ.), contractul de tranzacție (art. 1705 C. civ.), contractul de agenție (art. 18 din Legea nr. 509/2002), contractul de sponsorizare [art. 1 alin. (2) din Legea nr. 32/1994], contractul de asigurare (art. 10 din Legea nr. 136/1995) etc.; *b)* instituirea obligatorie a acestei forme pentru o categorie întreagă de acte juridice civile, cum este ipoteza prevăzută de art. 1191 alin. (1) C. civ. [v. și *forma cerută ad validitatem*].

forma cerută ad validitatem, cerință de formă instituită de legiuitor pentru validitatea anumitor acte juridice. Instituirea acestei forme se bazează pe următoarele rațiuni: *a)* pentru anumite acte juridice (cum este, bunăoară, contractul de donație), forma solemnă constituie un mijloc de atenționare a părților asupra consecințelor importante ale acestor acte; *b)* pentru alte acte juridice (ca de pildă, înstrăinarea terenurilor), forma specială constituie un mijloc de control al autorității statale cu privire la operațiunile juridice care depășesc, prin importanța lor, interesele părților; *c)* în cazul altor acte juridice (cum este testamentul) forma solemnă este impusă pentru asigurarea deplinei libertăți și a certitudinii consimțământului; *d)* în unele situații (avem în vedere actul constitutiv al unei societăți comerciale), forma solemnă îndeplinește o finalitate complexă, și anume: de mijloc de control al autorității statale și, totodată, de mijloc de avertizare a subiecților de drept implicați, asupra seriozității angajamentului juridic pe care și-l asumă. **F.c.v.** se distinge prin următoarele caractere: *a)* este un element constitutiv al actului juridic și, ca urmare, neîndeplinirea cerințelor solemnității este sancționată cu nulitatea absolută a actului juridic; *b)* presupune manifestarea expresă de voință, forma solemnă excluzând manifestarea tacită a voinței; *c)* este exclusivă, în sensul că, de regulă, pentru un anumit act juridic, părțile nu au de ales între mai multe posibilități, ele fiind obligate să se conformeze unei anumite forme; de la acest caracter există o excepție: conform art. 859 C. civ., testamentul poate fi autentic, olograf, mistic, testatorul putând opta pentru oricare din aceste variante. **F.c.v.** presupune îndeplinirea următoarelor condiții: *a)* atât clauzele esențiale, cât și cele neesențiale, care, în totalitatea lor,

formează conținutul actului juridic, trebuie să fie exprimate în formă solemnă; *b)* actul juridic aflat în interdependență cu actul solemn trebuie să îmbrace și el forma solemnă, chiar dacă, privit separat, el nu este un act solemn; de exemplu, mandatul dat pentru încheierea unui act solemn trebuie să îmbrace forma mandatului autentic; *c)* în principiu, actul juridic care determină ineficacitatea actului solemn trebuie să fie și el solemn; această regulă admite numai excepții expres prevăzute de lege, una dintre acestea fiind, de exemplu, posibilitatea revocării legatului cuprins într-un testament, atât în formă tacită sau implicită (cum este cazul distrugerii voluntare de către testator a testamentului), cât și în forma solemnă (printr-un alt testament). Forma solemnă a actului juridic civil nu coincide cu forma autentică a acestuia, deoarece are o sferă de cuprindere mai largă în care, pe lângă forma autentică, cuprinde și alte modalități ale formei solemne. Corelația dintre forma solemnă și cea autentică este aceea de la gen la specie. Principalele acte juridice civile cu privire la care legea cere forma solemnă (mai ales autentică), ca o condiție de validitate, sunt următoarele: testamentul, revocarea expresă a legatelor, acceptarea succesiunii sub beneficiu de inventar, renunțarea expresă la succesiune, donația (art. 813 C. civ.), ipoteca convențională (art. 1772 C. civ.), subrogarea în drepturile creditorului consimțită de debitor (art. 1107 pct. 2 C. civ.), actul juridic între vii de înstrăinare a unui teren cu construcție sau fără construcție, situat în intravilan sau extravilan ori de constituire a unui drept real asupra unui teren cu sau fără construcție, indiferent de destinația sau întinderea acestuia (art. 2 din Titlul X al Legii nr. 247/2005), contractul de arendă, care se încheie în formă scrisă [art. 3 și art. 6 alin. (1) și (4) din Legea nr. 16/1994], actul de mecenat [art. 1 alin. (4) din Legea nr. 32/1994], contractul de voluntariat, care, sub sancțiunea nulității absolute, trebuie încheiat în formă scrisă [art. 6 alin. (1) din Legea nr. 195/2001] etc. [v. și *forma cerută ad probationem*].

forma cerută pentru opozabilitate față de terți, cerință instituită de lege privind obligativitatea îndeplinirii formalităților necesare în scopul ocrotirii intereselor terților (adică a altor persoane decât părțile actului juridic civil). Această cerință decurge, implicit, din principiul relativității efectelor actului juridic civil, potrivit căruia acest act juridic își produce efectele numai față de părțile implicate în încheierea lui. Respectivele părți nu pot opune actul lor altor persoane, și anume terților, care pot ignora existența acelui act juridic, deoarece, în principiu, actul juridic nu este opozabil față de terți. Este motivul pentru care, în anumite situații, legea prevede îndeplinirea anumitor formalități, grație cărora un anumit act juridic să poată fi cunoscut și de terți. Spre exemplu,

în cazul actelor juridice prin care se constituie sau se transmit drepturile reale, legea prevede obligativitatea îndeplinirii formalităţilor de publicitate în privinţa lor, pentru ca ele să devină astfel opozabile faţă de terţi. În cazurile expres prevăzute de lege, publicitatea faţă de terţi este impusă şi pentru drepturile de creanţă. Dintre formele de publicitate prevăzute de normele dreptului civil menţionăm: *a)* publicitatea imobiliară prin cărţile funciare; *b)* publicitatea constituirii gajului şi a oricărei garanţii reale mobiliare prin înscrierea în Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare (Titlul VI al Legii nr. 99/1999); *c)* notificarea cesiunii de creanţă debitorului cedat, acceptarea de către debitorul cedat a cesiunii, prin înscris autentic sau înscrierea ei în Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare (art. 1393 C. civ. şi Titlul VI al Legii nr. 99/1999); *d)* darea de dată certă unui înscris sub semnătură privată; *e)* înregistrarea la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci a transmiterii drepturilor cu privire la folosirea invenţiei şi a renunţării titularului de brevet la drepturile ce decurg din brevetul de invenţie; *f)* înregistrarea la consiliul local a contractelor de arendă (art. 6 din Legea nr. 16/1994); *g)* înscrierea în cartea funciară a contractelor de închiriere şi a cesiunilor de venituri pe timp mai mare de 3 ani (art. 19 din Legea nr. 7/1996, republicată) etc. Sancţiunea nerespectării **f.c.o.t.** este inopozabilitatea actului juridic faţă de terţi, care se caracterizează în posibilitatea recunoscută terţilor de a ignora actul juridic încheiat de părţi [v. şi *forma cerută ad probationem; forma cerută ad validitatem*].

formalism, principiu şi, totodată, sistem juridic conform cărora validitatea actelor juridice este condiţionată de exprimarea voinţei juridice a părţilor în formă solemnă. **F.** a avut o epocă de apogeu în dreptul roman primitiv, dar, treptat, şi-a pierdut importanţa în stadiile ulterioare de evoluţie a sistemelor de drept, făcând loc afirmării din ce în ce mai complete a consensualismului. În dreptul modern, **f.** este admis numai ca o excepţie de la consensualism şi numai cu referire la contractele a căror validitate este expres condiţionată prin lege de respectarea unei forme solemne.

forţa obligatorie a contractului, principiu fundamental al dreptului civil, potrivit căruia contractul încheiat cu respectarea dispoziţiilor imperative ale legii trebuie executat în deplină conformitate cu conţinutul sau prevederile lui, impunându-se atât părţilor (şi, după caz, succesorilor lor în drepturi), cât şi instanţei de judecată şi celorlalte organe chemate să contribuie la asigurarea executării lor, la nevoie, chiar pe cale silită, prin forţa de constrângere statală. Pe plan legislativ, acest principiu este consacrat de art. 969 C. civ., care dispune: „Convenţiile legal făcute au putere de lege între părţile contractante". Doctrina

clasică a dreptului civil fundamentează **f.o.c.** pe teoria autonomiei de voință, conform căreia orice limitare sau îngrădire a libertății omului este și poate fi numai opera voinței sale. De aici decurg următoarele consecințe: *a)* contractul are forță obligatorie pentru părțile contractante; *b)* forța obligatorie a contractului este aceeași și pentru instanțele de judecată, care au sarcina de a asigura executarea lui. Doctrina actuală fundamentează acest principiu, aidoma altor reguli juridice, pe nevoia asigurării și garantării stabilității și siguranței raporturilor juridice, finalitate a cărei realizare comportă în mod necesar ca toți indivizii să fie obligați să-și respecte cuvântul dat, ceea ce explică faptul că **f.o.c.** se impune nu numai părților contractante, ci și judecătorului. Din principiul **f.o.c.** își trag geneza numeroase norme și instituții importante ale dreptului civil, precum: inadmisibilitatea revocării sau rezilierii unilaterale a contractului, cu excepțiile anume reglementate de lege; îndatorirea părților de a executa în natură și întocmai obligațiile asumate în condițiile și termenele stipulate în contract; obligația instanței de judecată de a impune părților respectarea contractului, de a interpreta clauzele acestuia potrivit intenției comune a părților; interdependența și reciprocitatea obligațiilor asumate de părți în contractele sinalagmatice, cu consecințele aferente: excepția de neexecutare, rezoluțiunea în caz de neexecutare imputabilă a unui contract și încetarea obligației datorită imposibilității fortuite de executare; relativitatea efectelor contractului, cu consecințele sale: inopozabilitatea față de terți (cu excepțiile expres prevăzute de lege), efecte specifice ale simulației, nevalabilitatea promisiunii pentru altul și valabilitatea stipulației pentru altul; executarea silită în caz de nevoie a obligațiilor contractuale; răspunderea contractuală pentru neexecutare imputabilă debitorului și inadmisibilitatea, în principiu, a cauzelor de nerăspundere etc. În anumite împrejurări și în prezența unor condiții speciale, prin excepție de la principiul **f.o.c.**, legiuitorul poate interveni direct în contracte, dispunând fie suspendarea temporară a executării lor sau prorogarea contractelor, fie un moratoriu legal [v. și *forța obligatorie a contractului în raporturile dintre părți; forța obligatorie a contractului în raport cu instanța de judecată*].

forța obligatorie a contractului în raport cu instanța de judecată, ipoteză a principiului forței obligatorii a contractului, care vizează îndatorirea judecătorului de a respecta voința comună a părților exprimată în contract și de a se abține de la orice interdicție de natură să modifice această voință. În principiu, judecătorul învestit cu o acțiune în justiție prin care creditorul solicită obligarea debitorului să execute contractul trebuie să pronunțe o hotărâre în acest sens. El nu poate modifica acel contract, fiind ținut să-l res-

pecte. În cazul în care judecătorul va constata că debitorul este victima unor circumstanţe, el poate dispune suspendarea măsurilor de executare silită a debitorului, acordându-i unul sau mai multe termene de graţie (art. 1101 C. civ.). Judecătorul este însă obligat să arate motivele pentru care a încuviinţat asemenea termene. Fiind chemat să dispună executarea contractului, judecătorul este obligat să interpreteze contractul [v. şi *interpretarea contractului; forţa obligatorie a contractului; forţa obligatorie a contractului în raporturile dintre părţi*].

forţa obligatorie a contractului în raporturile dintre părţi, ipoteză a principiului forţei obligatorii a contractului ce vizează raporturile dintre partenerii contractuali faţă de care contractul are puterea juridică a legii. **F.o.c.r.p.** se concretizează în următoarele consecinţe: *a) părţile contractante sunt ţinute să execute întocmai una faţă de alta obligaţiile la care s-au îndatorat.* Executarea trebuie să aibă loc în termenele şi în condiţiile stabilite. Creditorului i se recunoaşte dreptul să utilizeze toate mijloacele juridice reglementate de lege pentru a obţine executarea în natură a prestaţiilor ce i se datorează de către debitor. În caz de imposibilitate de executare în natură, obligaţia debitorului se transformă în daune-interese, fiind angajată, în acest caz, răspunderea lui contractuală; *b) contractul nu poate fi revocat prin voinţa uneia din părţile contractante.* Legea [art. 969 alin. (2) C. civ.] dispune că un contract poate fi revocat prin consimţământul mutual al părţilor sau din cauze autorizate de lege. Se consacră astfel principiul simetriei în contracte, potrivit căruia contractul, fiind rezultatul acordului de voinţă al părţilor (*mutuus consensus*), poate fi desfăcut sau revocat, în principiu, numai în acelaşi fel, adică prin *mutuus dissensus.* Cu excepţia cazurilor expres prevăzute de lege, revocarea contractului nu este posibilă prin voinţa exclusivă a uneia din părţile contractante. Atunci când legea permite revocarea contractului prin voinţa unilaterală a uneia din părţi, ea prevede o excepţie de la regula revocării prin consimţământul mutual, instituind o asimetrie faţă de principiul simetriei în contracte. Asemenea ipoteze sunt: contractele de locaţiune fără termen [art. 1436 alin. (2) C. civ.]; contractul de mandat (art. 1552 şi art. 1556 C. civ.); contractul de depozit; contractul de asigurări; contractul de transport de persoane. Dreptul de a rezilia unilateral contractul poate fi stipulat expres în contract, în favoarea oricăreia dintre părţile contractante, o atare clauză fiind valabilă, cu excepţia cazului când ea conţine o condiţie pur potestativă din partea celui care se obligă. Contractantul care are drept de reziliere unilaterală a contractului nu-l poate exercita discreţionar, fără un motiv just, deoarece în caz contrar, săvârşeşte un abuz de drept. Încetarea contrac-

tului pentru viitor (adică rezilierea lui) poate avea loc și forțat (împotriva voinței părților contractante), cum se întâmplă, bunăoară, în cazul contractului *intuitu personae*, care încetează forțat dacă partea a cărei calități personale au fost determinante la încheierea contractului, decedează sau devine incapabilă. Un astfel de contract nu poate fi continuat cu moștenitorii defunctului sau, după caz, cu reprezentanții săi legali; c) *executarea cu bună-credință a contractului.* Legea dispune [art. 970 alin. (1) C. civ.]: „Convențiile trebuie executate cu bună-credință". O astfel de executare comportă două obligații, și anume: obligația de loialitate și obligația de cooperare. Cea dintâi constă în îndatorirea părților de a se informa reciproc pe toată durata executării contractului. De pildă, locatorul este obligat să-l informeze pe locatar despre degradările și defecțiunile lucrului închiriat; fabricantul este obligat să-l informeze pe cumpărător despre modul de funcționare și despre pericolele ce pot rezulta din utilizarea bunului vândut; medicul are obligația să-l informeze pe pacient despre riscurile ce pot interveni după tratament sau cele pe care le comportă intervenția chirurgicală. Cea de-a doua (anume obligația de cooperare) constă în îndatorirea părților de a facilita executarea contractului pentru a se realiza echilibrul prestațiilor. Fiecare contractant are îndatorirea de a se comporta în așa fel încât să nu impună celorlalte părți cheltuieli inutile. Bunăoară, transportatorul trebuie să aleagă traseul cel mai puțin costisitor pentru clientul său; electricianul este obligat să facă branșamentul cel mai scurt; avocatul este obligat să se consulte cu clientul său asupra oportunității de a exercita calea ordinară sau extraordinară de atac [v. și *forța obligatorie a contractului; forța obligatorie a contractului în raport cu instanța de judecată*].

forță majoră, (în răspunderea contractuală) **1.** („eveniment de **f.m.**") cauză străină neimputabilă debitorului, constând într-un fenomen natural sau social exterior, extraordinar sau de nebiruit, a cărui intervenție exclude în întregime angajarea răspunderii civile, dacă producerea prejudiciului a fost determinată exclusiv de această împrejurare. În această accepțiune, **f.m.** se analizează ca fiind o împrejurare de fapt, imprevizibilă și de neînlăturat, care, excluzând culpa debitorului, îl împiedică pe acesta să-și exercite obligația asumată contractual [sin. *caz fortuit*]; **2.** („situație de **f.m.**") imposibilitate obiectivă de executare a unei obligații, determinată de un eveniment de forță majoră, a cărei producere nu se datorează culpei debitorului. *A. Cât privește evenimentul de* ***f.m.***, acesta se caracterizează prin originea sa exterioară: el trebuie să provină din afara persoanei debitorului sau din exteriorul sferei sale de activitate. Anumite împrejurări legate de

activitatea debitorului (precum deraierea unui tren, explozia cauciucului unui autovehicul etc.) nu sunt reținute de jurisprudență ca evenimente de **f.m.**, deși producerea lor are un caracter fortuit. Asemenea împrejurări nu sunt susceptibile să-l exonereze pe cărăuș de răspunderea ce-i incumbă pentru neîndeplinirea obligațiilor generate în sarcina sa de contractul de transport. În anumite contracte însă (cum sunt, de exemplu, cele *intuitu personae*), împrejurări strâns legate de persoana debitorului (ca de exemplu: infirmitatea, boala acestuia etc.) sunt considerate, prin excepție, evenimente de forță majoră, dacă producerea lor a fost imprevizibilă și de neînlăturat și a făcut imposibilă executarea obligației. În marea majoritate a cazurilor, evenimentul de **f.m.** este un fenomen natural (cutremur, inundații etc.), dar el se poate înfăptui și ca fenomen social, cum este, bunăoară, cazul războiului, al grevei, al insurecției etc. Se cere ca evenimentul de **f.m.** să fi fost imprevizibil la momentul perfectării contractului, iar producerea lui să aibă caracter inevitabil și de neînlăturat; aprecierea acestor trăsături se face *in abstracto*, prin raportarea la posibilitățile de producere și de activitate ale persoanei care pune toată grija și diligența în ducerea la îndeplinire a obligațiilor sale. Atunci când evenimentul de **f.m.** putea fi prevăzut, evitat sau învins de către o persoană diligentă, iar debitorul, prin conduita lui concretă, nu a făcut tot ceea ce era necesar în acest scop, el nu poate fi exonerat de răspundere, neexecutarea obligației fiind pentru el imputabilă. Se cere ca împiedicarea executării obligației prin acțiunea evenimentului de **f.m.** să aibă caracter obiectiv, adică să fie mai presus de voința și de posibilitățile de evitare și de înlăturare ce caracterizează pe individul cu maximă diligență și prudență. *B. În ce privește imposibilitatea de executare ce definește situația de* ***f.m.***, aceasta trebuie să fie absolută și să se manifeste ca atare față de orice altă persoană care s-ar fi aflat în locul debitorului. Simpla creștere, fie ea chiar importantă, a dificultăților de executare sau a costurilor executării nu poate fi calificată situație de **f.m.** susceptibilă să antreneze exonerarea de răspundere. *C. Principalul efect al* ***f.m.***, în raport cu debitorul, este exonerarea de răspundere a acestuia din urmă pentru neexecutarea obligației sale. Impactul **f.m.** asupra contractelor cu executare succesivă, dacă situația de **f.m.** are caracter temporar, se materializează în suspendarea executării contractului. În astfel de contracte, creditorul nu poate pretinde debitorului, cât timp acesta din urmă se află în situație de **f.m.**, nici executarea obligației și nici daune-interese moratorii. Atunci când imposibilitatea de executare provocată de **f.m.** este definitivă sau, deși fiind temporară, se prelungește în timp, astfel încât creditorul își pierde interesul pentru obținerea prestației la care s-a angajat debi-

torul, **f.m.** are ca efect stingerea obligației. Debitorul aflat în situație de **f.m.** nu este exonerat de răspundere în următoarele ipoteze: *a)* dacă evenimentul de **f.m.** nu s-ar fi putut produce fără culpa debitorului sau nu ar fi putut determina împiedicarea executării fără o astfel de culpă; *b)* dacă debitorul a fost pus în întârziere mai înainte de producerea evenimentului de **f.m.**, deoarece în această ipoteză debitorul putea să-și execute în condiții normale, până la scadență, obligația sa; *c)* atunci când printr-o clauză contractuală debitorul a preluat asupra sa riscul producerii evenimentului de **f.m.** Debitorul care invocă situația de **f.m.** trebuie să dovedească existența ei (în răspunderea contractuală) [sin. *caz fortuit*; lat. *vis maior*].

frați, persoane care au aceeași părinți sau care au cel puțin unul dintre părinți comun, aflându-se, astfel, între ei, în raporturi de rudenie colaterală de gradul II. Sunt **f.** buni persoanele care au ambii părinți comuni; sunt consangvini **f.** care au numai tatăl comun, iar mame diferite; sunt uterini **f.** care au numai mama comună, iar tații diferiți. **F.** pot fi legați între ei prin raporturi de rudenie firească, rezultate din naștere (din filiație) sau prin raporturi de rudenie civilă, rezultate din adoptarea lor de către aceeași persoană (sau aceeași pereche căsătorită) ori prin adoptarea unuia dintre ei de către părintele sau părinții firești ai celuilalt. În sens restrâns, se numesc **f.** numai rudele colaterale de gradul II, de sex bărbătesc; în sens larg, sunt **f.** atât rudele colaterale de gradul II de sex masculin, cât și cele de sex feminin (surorile). Calitatea de **f.** atenuează o serie de efecte juridice, cum sunt: obligația legală de întreținere cu caracter reciproc; vocația succesorală reciprocă; impedimentul la căsătorie; interdicția adoptării unuia dintre **f.** de către celălalt; interdicția ascultării ca martor; dreptul de a cere strămutarea proceselor sau recuzarea judecătorilor sau a experților etc.

frauda la lege, încălcarea intenționată de către părți, adesea prin utilizarea unor mijloace viclene, a dispozițiilor imperative ale legislației în vigoare, cu ocazia încheierii sau executării unui act juridic. Sancțiunea **f.l.** este nulitatea actului juridic astfel încheiat sau a actelor de executare astfel săvârșite.

fraudarea creditorilor, prejudicierea conștientă, intenționată, de către debitor a intereselor creditorilor săi, prin acte sau fapte juridice de natură a micșora gajul lor general ori celelalte garanții menite să asigure satisfacerea creanțelor acestora. **F.c.** este sancționată pe planul dreptului civil prin posibilitatea recunoscută de lege creditorilor de a ataca actele frauduloase ale debitorului prin acțiunea pauliană, în vederea obținerii revocărilor pe cale judecătorească.

fructe, tot ceea ce un lucru produce în mod periodic, fără ca substanța sa să scadă. Au această

calitate, de exemplu: recoltele, chiriile, dobânzile, prăsila animalelor etc. Se clasifică în trei grupe distincte, şi anume: **f.** naturale, **f.** industriale şi **f.** civile. Ele revin proprietarului, în virtutea dreptului de proprietate care se întinde la tot ceea ce lucrul produce. Ca urmare, când lucrul se află la un terţ care nu are niciun drept asupra sa, proprietarul poate cere, odată cu restituirea lucrului, şi restituirea tuturor **f.** produse de acesta, iar dacă **f.** au fost deja consumate, cel puţin valoarea lor în bani. Posesorul de rea-credinţă poate să reţină o parte din **f.** drept compensaţie pentru cheltuielile necesare pe care le-a făcut în vederea obţinerii acestora. Au dreptul să le culeagă însă persoana căruia proprietarul i-a dat folosinţa lucrului sau a fost obligat să-i recunoască folosinţa lucrului (cum este, de exemplu, uzufructuarul), precum şi posesorul de bună-credinţă.

fructe civile, venituri în bani obţinute prin exploatarea bunurilor, adică prin cedarea folosinţei lor unei alte persoane, în schimbul unor sume de bani plătite periodic de către aceasta. Au un astfel de caracter, conform art. 523 C. civ.: „chiriile caselor, dobânzile sumelor exigibile, venitul rentelor; arendele intră în clasa fructelor civile".

fructe industriale, produsele unui bun obţinute ca urmare a activităţii omului, cum ar fi recoltele de orice fel obţinute prin cultivarea cerealelor, legumelor, a plantelor industriale (conform art. 522 teza a II-a C. civ., „fructele industriale ale unui fond sunt acelea ce se dobândesc prin cultură").

fructe naturale, acele fructe care se produc fără vreo intervenţie a omului. Au acest caracter, potrivit art. 522 teza I C. civ.: „acelea ce pământul produce de la sine; producţia şi prăsila (sporul animalelor)", cum ar fi plantele păşunilor naturale, lâna, laptele, ouăle, prăsila animalelor.

funcţiile familiei, sintagmă ce exprimă rolul îndeplinit de familie, ca celulă de bază a societăţii, ca microgrup social, în perpetuarea speciei umane, în formarea, modelarea şi educarea tinerei generaţii, în asigurarea asistenţei materiale şi morale a membrilor săi aflaţi în nevoie datorită incapacităţii lor de muncă. În prezent, familia îndeplineşte următoarele funcţii: *a)* funcţia demografică: constă în rolul pe care îl are familia ca factor de procreare, de perpetuare a speciei umane. Este o funcţie biologică ce antrenează importante consecinţe sociale şi de aceea parametrii în care aceasta se manifestă pot fi influenţaţi de societate, de politica acesteia privind natalitatea. O atare politică diferă de la ţară la ţară: unele state (precum cele nordice) promovează o politică de stimulare a natalităţii, alte state (ca de pildă, China, India etc.) promovează o politică de restrângere a natalităţii, în vreme ce în majoritatea statelor dezvoltate se adoptă, pe de o parte, măsuri de ordin economic menite să încurajeze natalitatea, iar pe de

altă parte, se lasă o deplină libertate cuplurilor de a decide singure în ce privește planificarea familială. În țara noastră sprijinirea și stimularea creșterii natalității se realizează, în bună măsură prin mijloace juridice, precum: acordarea de concedii prelungite pentru mame, alocații de stat pentru copii, acordarea de burse pentru elevi și studenți etc.; *b)* funcția educativă: dă expresie rolului deosebit pe care familia îl are ca factor formativ de caractere și de personalitate pentru copii rezultați din relațiile de familie; în cadrul familiei copiii își formează primele noțiuni despre oameni și lucruri, sunt îndrumați de părinții lor cum să se comporte în societate, ce atitudini trebuie să manifeste față de semenii lor. Aici li se dau primele îndrumări și cunoștințe despre ceea ce este bine și ceea ce este rău, despre ceea ce este permis și ceea ce este interzis în comportamentul uman, despre ceea ce este acceptabil și ceea ce este inacceptabil într-o conduită umană. Articolul 101 alin. (2) C. fam. prevede că: „Părinții sunt datori să îngrijească de copil. Ei sunt obligați să crească copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, de educarea, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit cu însușirile lui, spre a-l face folositor colectivității". Pe un plan juridic mai general, art. 29 alin. (6) din Constituția României, republicată, consacră dreptul părinților de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine. În spiritul dispozițiilor Codului familiei, părinții au, implicit, și îndatorirea ca, prin felul lor de viață, prin atitudinea față de muncă și societate, să fie un exemplu pozitiv pentru copiii lor, un model de comportament în familie și societate; *c)* funcția economică: în prezent își găsește expresia în interesele comune de ordin patrimonial, determinate de regimul juridic al comunității de bunuri dobândite de soți în timpul căsătoriei, în obligația legală de întreținere dintre membrii familiei, în solidaritatea acestora, în ajutorul acordat membrilor de familie aflați în nevoie din cauza incapacității de a munci etc. [v. și *familie*].

fundamentul personalității juridice, element esențial pe care se sprijină calitatea de subiect colectiv de drept și care rezidă în grupul de subiecți de drept (format din persoane fizice sau persoane juridice) aflat la baza acelui subiect de drept și care îndeplinește un rol decisiv în înfăptuirea activității și conducerea acesteia. Voința persoanei juridice este voința grupului de subiecți de drept pe care se sprijină aceasta și care exercită, în mod efectiv, conducerea persoanei juridice, îndeplinesc actele de dispoziție și de administrare ale patrimoniului ei, fiind garanțiile obligațiilor sale.

fundație, persoană juridică de drept privat fără scop patrimonial, înființată de una sau mai multe persoane (fondatori) care, pe baza unui act juridic între vii sau pentru

cauză de moarte, constituie un patrimoniu afectat, în mod permanent şi irevocabil, realizării unui scop de interes general sau după caz, al unor colectivităţi. Scopul de interes general sau, după caz, al unor colectivităţi ce caracterizează **f.** este elementul de distincţie a acesteia faţă de asociaţie, care şi ea urmăreşte realizarea unor activităţi în interes general, al unor colectivităţi sau, după caz, în interesul personal nepatrimonial al asociaţilor. Un alt element de distincţie între **f.** şi asociaţie constă în aceea că, în timp ce asociaţia se poate înfiinţa de către cel puţin trei persoane, **f.** se poate înfiinţa, conform legii, de către una sau mai multe persoane fizice sau juridice (fondatori). **F.** este, în esenţa ei, o varietate specială de liberalitate. Ea este întotdeauna inspirată de o idee dezinteresată, culturală sau filantropică. Generozitatea celor care înfiinţează **f.** se manifestă întotdeauna prin destinarea unor importante liberalităţi pentru înfiinţarea şi dotarea unor instituţii de binefacere şi opere de utilitate socială. Codul civil român nu conţine nicio dispoziţie legală relativă la **f.** Legea nr. 21/1924 făcea distincţie între două categorii de **f.**, şi anume: **f.** între vii şi **f.** testamentare. Ordonanţa Guvernului nr. 26/2000, care a abrogat această lege, distinge, în art. 19 alin. (3), două categorii de **f.**, şi anume: **f.** înfiinţate prin acte între vii şi **f.** înfiinţate prin testament. Activul patrimonial iniţial al **f.** trebuie să includă bunuri în natură sau în numerar, a căror valoare totală să fie de cel puţin 100 de ori salariul minim brut pe economie, la data constituirii **f.** Prin derogare de la aceste prevederi, în cazul **f.** al căror scop exclusiv, sub sancţiunea dizolvării pe cale judecătorească, este efectuarea operaţiunilor de colectare de fonduri care să fie puse la dispoziţia altor asociaţii sau **f.**, în vederea realizării de programe de către acestea din urmă, activul patrimonial iniţial poate avea o valoare totală de cel puţin 20 de ori salariul minim brut pe economie. În vederea dobândirii personalităţii juridice, fondatorul sau, după caz, fondatorii încheie actul constitutiv şi statutul **f.**, în formă autentică, sub sancţiunea nulităţii absolute. Actul constitutiv al **f.** cuprinde, sub sancţiunea nulităţii absolute: *a)* datele de identificare a fondatorului sau, după caz, a fondatorilor: numele sau denumirea şi, după caz, domiciliul sau sediul acestora; *b)* scopul **f.**; *c)* denumirea **f.**; *d)* sediul **f.**; *e)* durata de funcţionare a **f.** – pe termen determinat, cu indicarea expresă a termenului sau, după caz, pe termen nedeterminat; *f)* patrimoniul iniţial al **f.**; *g)* componenţa nominală a celor dintâi organe de conducere, administrare şi control ale **f.** ori regulile pentru desemnarea membrilor acestor organe; *h)* persoana sau persoanele împuternicite să desfăşoare procedura de dobândire a personalităţii juridice; *i)* semnăturile fondatorului sau, după caz, ale fondatorilor. Statutul cuprinde, sub sancţiunea nulităţii absolute: *a)* elementele prevăzute în actul

constitutiv, cu excepţia celor de la lit. g) şi h); *b)* explicitarea scopului şi a obiectivelor **f.**; *c)* categoriile de resurse patrimoniale ale **f.**; *d)* atribuţiile organelor de conducere, administrare şi control ale **f.**; *e)* procedura de desemnare şi de modificare a componenţei organelor de conducere, administrare şi control, pe parcursul existenţei **f.**; *f)* destinaţia bunurilor, în cazul dizolvării. **F.** dobândeşte personalitate juridică prin înscrierea sa în Registrul asociaţiilor şi fundaţiilor aflat la grefa judecătoriei în a cărei circumscripţie teritorială îşi are sediul. Cererea de înscriere va fi însoţită de următoarele documente: *a)* actul constitutiv; *b)* statutul; *c)* acte doveditoare ale sediului şi patrimoniului iniţial; *d)* dovada disponibilităţii denumirii, eliberată de Ministerul Justiţiei sau, după caz, refuzul motivat al eliberării acesteia. **F.** îşi poate constitui filiale, ca structuri teritoriale, pe baza hotărârii consiliului director, prin care le este alocat patrimoniul. Filiala este condusă de un consiliu director propriu, alcătuit din cel puţin trei membri. Moştenitorii şi creditorii personali ai fondatorilor au faţă de **f.** aceleaşi drepturi ca şi în cazul oricărei alte liberalităţi făcute de fondator. După înscrierea **f.** în Registrul asociaţiilor şi fundaţiilor, nici fondatorii şi nici moştenitorii lor nu pot revoca actul constitutiv. De asemenea, după înscriere, actul constitutiv nu mai poate fi atacat nici de către creditorii personali ai fondatorilor. Dacă **f.** dobândeşte personalitate juridică după decesul fondatorului, efectele liberalităţilor făcute în favoarea **f.** anterior constituirii ei se vor produce de la data actului constitutiv, pentru **f.** înfiinţate prin acte între vii, iar pentru **f.** înfiinţate prin testament, de la data morţii testatorului. Organele **f.** sunt: *a)* consiliul director; *b)* cenzorul sau, după caz, comisia de cenzori. Consiliul director al fundaţiei este organul de conducere şi de administrare al acesteia. Consiliul director se compune din cel puţin trei membri desemnaţi de fondator sau, după caz, de fondatori, la momentul constituirii **f.** Schimbarea scopului **f.** se face numai de către fondator sau de majoritatea fondatorilor în viaţă. Dacă niciunul dintre fondatori nu mai este în viaţă, schimbarea scopului **f.** se face numai cu întrunirea votului a patru cincimi din numărul membrilor consiliului director. În toate cazurile, schimbarea scopului **f.** se poate face numai dacă acesta a fost realizat în totalitate sau în parte ori dacă acesta nu mai poate fi îndeplinit. Două sau mai multe **f.** se pot constitui în federaţie. Federaţiile dobândesc personalitate juridică proprie şi funcţionează în condiţiile prevăzute de O.G. nr. 26/2000 pentru asociaţiile fără scop patrimonial, condiţii care li se aplică în mod corespunzător. Cererea de înscriere se soluţionează de tribunalul în circumscripţia căruia federaţia urmează să îşi aibă sediul. Federaţia devine persoană juridică din momentul înscrierii sale în Registrul federaţiilor aflat la grefa

tribunalului care a soluționat cererea. **F.** care constituie o federație își păstrează propria personalitate juridică, inclusiv propriul patrimoniu. În cazul dizolvării federațiilor, dacă nu se prevede altfel în lege sau în statut, bunurile rămase în urma lichidării se transmit, în cote egale, către persoanele juridice constituente; această dispoziție se aplică și în cazul retragerii din federație a unei **f.** Retragerea din federație se poate face numai în urma aprobării de către cenzori sau experți independenți a unui raport cu privire la exercițiul financiar. Modificarea actului constitutiv sau a statutului **f.** se face prin înscrierea modificării în Registrul asociațiilor și fundațiilor aflat la grefa judecătoriei în a cărei circumscripție teritorială își are sediul **f.** O fundație poate fi recunoscută de Guvernul României ca fiind de utilitate publică dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții: *a)* activitatea acesteia se desfășoară în interes general sau al unor colectivități, după caz; *b)* funcționează de cel puțin 3 ani; *c)* prezintă un raport de activitate din care să rezulte desfășurarea unei activități anterioare semnificative, prin derularea unor programe ori proiecte specifice scopului său, însoțit de situațiile financiare anuale și de bugetele de venituri și cheltuieli pe ultimii 3 ani anteriori datei depunerii cererii privind recunoașterea statutului de utilitate publică; *d)* valoarea activului patrimonial pe fiecare dintre cei 3 ani anteriori în parte este cel puțin egală cu valoarea patrimoniului inițial. Recunoașterea unei **f.** de utilitate publică se face prin hotărâre a Guvernului. În acest scop, **f.** interesată adresează o cerere Secretariatului General al Guvernului, care o înaintează, în termen de 15 zile, ministerului sau organului de specialitate al administrației publice centrale în a cărui sferă de competență își desfășoară activitatea. Veniturile **f.** provin din: dobânzile și dividendele rezultate din plasarea sumelor disponibile, în condiții legale; dividendele societăților comerciale înființate de asociații sau de federații; venituri realizate din activități economice directe; donații, sponsorizări sau legate; resurse obținute de la bugetul de stat sau de la bugetele locale; alte venituri prevăzute de lege. **F.** pot înființa societăți comerciale. Dividendele obținute de **f.** din activitățile acestor societăți comerciale, dacă nu se reinvestesc în aceleași societăți comerciale, se folosesc obligatoriu pentru realizarea scopului **f.** Fundațiile pot desfășura orice alte activități economice directe, dacă acestea au caracter accesoriu și sunt în strânsă legătură cu scopul principal al persoanei juridice. **F.** se dizolvă: *a)* de drept; *b)* prin hotărârea judecătoriei. **F.** se dizolvă de drept: *a)* la împlinirea duratei pentru care a fost constituită; *b)* în cazul realizării sau, după caz, al imposibilității realizării scopului pentru care a fost constituită, dacă în termen de 3 luni de la constatarea unui astfel de fapt nu se produce schimbarea acestui scop,

precum și în situația imposibilității constituirii consiliului director în conformitate cu statutul **f.**, dacă această situație durează mai mult de un an de la data la care, potrivit statutului, consiliul director trebuia constituit. Constatarea dizolvării se realizează prin hotărârea judecătoriei în a cărei circumscripție se află sediul **f.**, la cererea oricărei persoane interesate. Dizolvarea **f.** prin hotărâre judecătorească se face la cererea oricărei persoane interesate: *a)* când scopul sau activitatea **f.** a devenit ilicită sau contrară ordinii publice; *b)* când realizarea scopului este urmărită prin mijloace ilicite sau contrare ordinii publice; *c)* când **f.** urmărește un alt scop decât cel pentru care s-a constituit; *d)* când **f.** a devenit insolvabilă; *e)* dacă **f.**, prin natura scopului sau obiectivelor propuse, urmează să desfășoare activități pentru care, potrivit legii, sunt necesare autorizații administrative prealabile și nu au fost obținute autorizațiilor respective; *f)* în cazul **f.** al căror scop exclusiv este efectuarea operațiunilor de colectare de fonduri care să fie puse la dispoziția altor asociații sau **f.** În cazul dizolvării **f.**, bunurile rămase în urma lichidării nu se pot transmite către persoane fizice. Aceste bunuri pot fi transmise către persoane juridice de drept privat sau de drept public cu scop identic sau asemănător, printr-o procedură stabilită în statutul **f.** [v. și *federație; fondator; persoană juridică*].

fur semper in mora, adagiu latin folosit pentru a exprima regula potrivit căreia cel care a furat un lucru este, din chiar momentul furtului, de drept în întârziere cu privire la obligația sa de a restitui lucrul furat sau echivalentul acestuia, suportând ca atare riscul pieirii fortuite a lucrului.

fuziune, 1. formă de comasare a persoanelor juridice, constând în contopirea a două sau mai multe subiecte colective de drept pentru a alcătui un nou subiect colectiv de drept. Are ca efect încetarea existenței persoanelor juridice contopite și constituirea unei persoane juridice noi. Operează o transmisiune universală între subiectele de drept care își încetează existența și subiectul de drept nou format, în virtutea căreia acesta din urmă preia integral de la cel dintâi bunurile, drepturile, obligațiile, inclusiv contractele deja încheiate la data reorganizării, devenind astfel răspunzător pentru neexecutarea lor; **2.** expresie prin care se desemnează reunirea patrimoniilor a două sau mai multe subiecte colective de drept, care, astfel, își încetează existența, pentru a da naștere unui nou subiect colectiv de drept sau pentru a consolida existența unuia din subiectele implicate în reunirea de patrimonii. Se prezintă sub două forme, și anume: **f.** prin contopire și **f.** prin absorbție [v. și *fuziunea prin contopire; fuziunea prin absorbție*].

fuziunea prin absorbție, formă de fuziune a persoanelor juridice

constând în încorporarea patrimoniului unui subiect colectiv de drept, având forță economică mai mică, în patrimoniul unui alt subiect colectiv de drept, având forță economică mai mare. Persoana juridică al cărei patrimoniu se încorporează se numește persoană juridică absorbită, iar aceea care încorporează se numește persoană juridică absorbantă. **F.a.** produce următoarele efecte juridice: dispariția unui subiect de drept existent (care este persoana juridică absorbită); consolidarea în plan juridic și în plan economic a persoanei juridice absorbante; transmiterea universală a patrimoniului de la persoana juridică absorbită către persoana juridică absorbantă, care devine succesoarea în drepturi, dar și în obligații, a celei dintâi [v. și *fuziunea persoanelor juridice; fuziunea prin contopire*].

fuziunea prin contopire, formă de comasare a persoanei juridice, constând în contopirea a două sau mai multe subiecte colective de drept pentru a alcătui un nou subiect colectiv de drept; are ca efect încetarea existenței persoanelor juridice contopite și constituirea unei persoane juridice noi. Operează o transmisiune universală între subiectele de drept care își încetează existența și subiectul de drept nou format, în virtutea căreia acesta din urmă preia integral, de la cele dintâi, bunurile, drepturile, obligațiile, inclusiv contractele deja încheiate la data reorganizării, devenind astfel răspunzător pentru neexecutarea lor [v. și *fuziunea persoanelor juridice; fuziunea prin absorbție*].

fuziunea societăților comerciale, (în legislația comercială) mod de concentrare a societăților comerciale având aceeași naționalitate sau naționalități diferite. În cazul în care societățile implicate au naționalități diferite, fiind supuse unor legi diferite, fuziunea lor poate fi înfăptuită numai dacă este admisă de către legea societății absorbante. Prin efectul fuziunii ia ființă o nouă societate comercială și, concomitent, își încetează existența societățile care fuzionează. Fuziunea se face prin absorbirea unei societăți de către o altă societate sau prin contopirea a două sau mai multe societăți pentru a alcătui o societate nouă. Fuziunea are ca efect dizolvarea, fără lichidare, a societății care își încetează existența și transmiterea universală a patrimoniului său către societatea sau societățile beneficiare, în starea în care se găsește la data fuziunii, în schimbul atribuirii de acțiuni sau de părți sociale ale acestora către asociații societății care încetează și, eventual, a unei sume în bani, care nu poate depăși 10% din valoarea nominală a acțiunilor sau a părților sociale atribuite [v. și *fuziunea prin contopire; fuziunea prin absorbție*].

gaj, 1. contract în temeiul căruia debitorul sau o terţă persoană remite creditorului sau unui terţ un bun mobil, corporal sau incorporal, în vederea garantării executării unei obligaţii; este un contract accesoriu, unilateral şi real, când **g.** este cu deposedare, respectiv consensual, când **g.** este fără deposedare, şi indivizibil; **2.** drept real accesoriu al creditorului, în temeiul căruia creditorul dobândeşte următoarele trei prerogative: dreptul de retenţie, dreptul de urmărire şi dreptul de preferinţă. Prerogativa retenţiei conferă creditorului, când **g.** este cu deposedare, facultatea să refuze restituirea bunului gajat, până la plata integrală a datoriei de către debitor. Articolul 1694 C. civ. dispune, în acest sens, că debitorul nu poate pretinde restituirea amanetului decât după ce a plătit întregul capital, dobânzile şi spezele datoriei pentru garantarea căreia a fost afectat. Prerogativa urmăririi conferă creditorului posibilitatea de a revendica bunul gajat de la orice persoană la care acesta s-ar afla. Dacă pârâtul este posesor de bună-credinţă, el are dreptul să se prevaleze de prezumţia de proprietate creată în favoarea sa de art. 1909 C. civ., iar dacă a dobândit bunul în condiţiile prevăzute de art. 1910 C. civ., poate condiţiona restituirea acelui bun de plata de către creditorul revendicant a preţului pe care l-a plătit vânzătorului. O astfel de acţiune în revendicare poartă denumirea de *vindicatio pignoris*. În fine, prerogativa preferinţei conferă creditorului posibilitatea de a fi plătit cu prioritate din preţul bunului gajat, faţă de alţi creditori. Legea (art. 1689 C. civ.) prevede că în cazul în care debitorul nu plăteşte datoria, creditorul nu are dreptul să dispună de bunul gajat. În schimb, el poate cere ca bunul să fie scos la vânzare publică, iar din preţul obţinut să-i fie onorată creanţa cu prioritate faţă de creanţele aparţinând celorlalţi creditori sau să-i fie atribuit bunul gajat. Indiferent pentru care soluţie optează creditorul, acesta trebuie să solicite instanţei de judecată pronunţarea unei sentinţe în sensul agreat de el. Este inadmisibilă stipularea în contractul de gaj a unei clauze prin care creditorul gajist ar fi autorizat să vândă sau să păstreze bunul gajat, fără să se adreseze instanţei de judecată. O atare interdicţie este instituită expres de art. 1689 C. civ., iar nerespectarea ei atrage nulitatea absolută a clauzei respective. Interdicţia menţionată urmăreşte, ca finalitate, protejarea intereselor debitorului care, sub presiunea situaţiei sale economice precare, este nevoit să accepte constituirea **g.** în condiţii

prejudiciabile pentru el. Pe lângă drepturile arătate, creditorului gajist îi revin şi următoarele obligaţii: *a)* obligaţia de a conserva bunul gajat până în momentul restituirii lui persoanei care l-a constituit; creditorul răspunde pentru pierderea sau avarierea bunului amanetat, dacă acest fapt s-a datorat culpei sale; el trebuie să îndeplinească această obligaţie cu diligenţa unui bun proprietar; *b)* obligaţia de a nu folosi bunul gajat şi de a nu-şi însuşi fructele şi veniturile acestuia. Atunci când obiectul **g.** este o creanţă producătoare de dobânzi, dobânzile aparţin debitorului. În caz de neîndeplinire a acestei obligaţii, creditorul este considerat că a săvârşit un abuz, iar debitorul are îndreptăţirea să solicite punerea sub sechestru a bunului gajat; *c)* obligaţia de a restitui bunul gajat imediat ce i-a fost plătită creanţa în întregime de către debitor. Creditorul are însă dreptul să primească de la debitor cheltuielile necesare şi utile pe care le-a făcut pentru conservarea lucrului; până la restituirea acestor cheltuieli, creditorul are un drept de retenţie. Totodată, şi debitorului îi revin anumite obligaţii, şi anume: *a)* să-l despăgubească pe creditor pentru toate cheltuielile utile şi necesare făcute cu conservarea bunului; această obligaţie rezultă din principiul îmbogăţirii fără justă cauză; *b)* să-l despăgubească pe creditor pentru daunele ce i-au fost cauzate de lucrul gajat, datorită unor vicii de structură; acţiunea în despăgubiri pe care o poate introduce creditorul, prin tradiţie, este numită *actione pignoratitia contraria*; *c)* să se abţină, mai ales atunci când **g.** este fără deposedare, de a face orice de natură a deturna obiectul gajat de la scopul său şi de a-l distruge. Dacă **g.** a fost constituit de către o altă persoană asupra unui bun ce se află în proprietatea sa, dacă datoria garantată nu a fost plătită, iar bunul a fost vândut la licitaţie sau a fost atribuit creditorului, garantul are o acţiune în regres împotriva debitorului pentru daunele suferite, care se întemeiază pe principiul îmbogăţirii fără justă cauză. Ca orice drept accesoriu, **g.** se stinge în mod indirect, odată cu stingerea sau cu desfiinţarea obligaţiei principale pe care o însoţeşte şi o garantează. Obligaţia principală se stinge prin: plată, compensaţie, remitere de datorie, confuziune etc. Ea se desfiinţează prin: anulare, nulitate absolută, rezoluţiune, imposibilitate fortuită de executare. **G.** supravieţuieşte stingerii sau desfiinţării obligaţiei principale într-o singură ipoteză, şi anume atunci când ulterior constituirii **g.**, debitorul a contractat o nouă datorie faţă de creditorul gajist, exigibilă înainte de scadenţa primei datorii. Într-o atare împrejurare, plata datoriei nu are ca efect stingerea **g.**, creditorul păstrând dreptul de **g.** în continuare până la plata şi a celei de-a doua datorii. Pe cale principală, **g.** încetează prin modurile generale de stingere a obligaţiilor: renunţarea creditorului la gaj, pieirea totală a lucrului gajat din cauză de forţă majoră. La

acestea se adaugă şi un mod specific de stingere a **g.**, şi anume desesizarea creditorului de bunul gajat. Prin legi speciale au fost reglementate şi alte varietăţi de **g.**, şi anume: garanţia în numerar sau în bunuri mobile a gestionarilor, cesiunea de creanţă cu titlu de garanţie etc.; **3.** lucrul mobil care face obiectul unui contract de **g.** Tot astfel, orice obligaţie care poate fi garantată prin **g.** [v. şi *contract de gaj; garanţie în numerar; gaj fără deposedare*].

gaj cu deposedare, modalitate de garantare a obligaţiilor, care se distinge prin aceea că unul sau mai multe bunuri mobile aparţinând debitorului sunt încredinţate creditorului, în custodie, până la executarea integrală de către debitor a obligaţiilor garantate [v. şi *gaj*].

gaj fără deposedare, varietate de gaj care se distinge prin aceea că remiterea materială a lucrului de către debitor creditorului nu este de esenţa operaţiunii de garantare a executării obligaţiei, debitorului revenindu-i îndatorirea de a păstra acel lucru la dispoziţia creditorului ca garanţie că îşi va îndeplini prestaţia asumată contractual. *De lege lata*, se consacră următoarea ipoteză de **g.d.**: Legea nr. 22/1969, prin art. 10 alin. (1) şi (2), reglementează **g.d.** având ca obiect bunurile mobile de folosinţă îndelungată aparţinând gestionarului sau unor terţi, care sunt constituite ca garanţie pentru gestionar. Bunurile gajate rămân în folosinţa gestionarului sau terţului garant, după caz, ele neputând fi înstrăinate fără înştiinţarea prealabilă a unităţii garantate. Obligaţia de înştiinţare revine proprietarului bunului şi în cazul în care acel bun constituit ca garanţie este urmărit de alţi creditori. Atunci când mai mulţi creditori urmăresc concomitent bunurile gajate, creditorul gajist are un drept de preferinţă asupra sumelor realizate prin valorificarea bunurilor constituite drept garanţie. În caz de micşorare a garanţiei, garantul are obligaţia să o reîntregească. Pentru ca **g.d.** să reprezinte o garanţie sigură pentru creditori, a fost imaginată o tehnică juridică presupunând înscrierea bunurilor gajate în registre speciale care să asigure regăsirea lor şi indisponibilizarea lor până la plata datoriei garantate. Prin înscrierea garanţiei în aceste registre se asigură atât securitatea creditorilor, cât şi securitatea eventualilor dobânditori ai bunurilor respective. Primul creditor ale cărui drepturi au fost înscrise în astfel de registre va fi preferat altor creditori ale căror drepturi nu-i vor putea fi opuse. În dreptul francez unele varietăţi de **g.d.** sunt numite ipoteci mobiliare. Aşa este, bunăoară, cazul grevării cu sarcini a instrumentelor de muncă, grevarea mărfurilor şi a altor bunuri mobile. Grevarea instrumentelor de muncă vizează: navele, aeronavele, automobilele, fondul de comerţ. În acest sens se vorbeşte despre ipoteca maritimă, ipoteca fluvială, ipoteca avioanelor, ipoteca automobilelor (care este admisă numai în favoarea

vânzărilor de automobile pe credit), ipoteca fondului de comerţ. Dată fiind natura fondului de comerţ de bun mobil incorporal, acesta nu poate fi ipotecat, ci numai gajat fără deposedare. Dar gajarea lui este posibilă numai în favoarea creditorului vânzător al materialelor, utilajelor sau echipamentelor grevate, sau a împrumutătorului ale cărui fonduri au fost utilizate pentru cumpărarea lor. În acest caz garanţia este înscrisă în registrele tribunalului de comerţ. Ipoteca mobiliară (în realitate, **g.d.**) având ca obiect mărfurile şi alte bunuri mobile necesită următoarele precizări: mărfurile nu sunt incluse printre componentele fondului de comerţ ce pot fi amanetate şi de aceea procedeul uzitat pentru obţinerea unui credit pe care să-l garanteze îl constituie depozitarea lor în magazii generale pentru a putea fi warantate. Acest procedeu prezintă însă inconvenientul că mărfurile rămân blocate atâta vreme cât deponentul lor nu a redobândit warantul. Comerciantul va putea utiliza aceste mărfuri numai cu condiţia să-l plătească pe creditorul gajist, posesia mărfurilor fiind pierdută pentru el. Este motivul pentru care, prin legi speciale, au fost reglementate, cu privire la mărfurile întreprinzătorului, garanţii de genul ipotecilor mobiliare, cunoscute sub denumirea inadecvată de „warante", precum: warante agricole, warante hoteliere, warante petroliere şi warante industriale [v. şi *gaj; garanţii în numerar*].

gajul general al creditorilor chirografari, v. *dreptul de gaj general al creditorilor chirografari.*

garantarea executării obligaţiilor, expresie ce desemnează în mod generic totalitatea mijloacelor juridice, adică a drepturilor şi acţiunilor recunoscute direct de lege sau născute din acordul de voinţă al părţilor raportului obligaţional, prin a căror exercitare se asigură realizarea drepturilor de creanţă. **G.e.o.** se realizează prin două categorii de mijloace juridice: generale şi speciale. Mijloacele juridice generale sunt recunoscute tuturor creditorilor fără deosebire, în temeiul dreptului de gaj general pe care aceştia îl au asupra patrimoniului debitorului. Mijloacele juridice speciale de garantare a obligaţiilor sunt recunoscute numai în favoarea unor creditori şi sunt diferite faţă de acelea pe care le poate utiliza orice creditor în limitele exercitării dreptului de gaj general. Indiferent că sunt generale sau speciale, prin mijloacele de garantare a executării se urmăreşte şi se asigură realizarea finalităţii oricărei obligaţii. Creditorii care beneficiază doar de mijloace generale de garantare a realizării drepturilor lor de creanţă sunt numiţi creditori obişnuiţi sau chirografari. Creditorilor cărora le sunt recunoscute ori constituite mijloace juridice speciale, în acelaşi scop, peste limitele dreptului de gaj general, spre a le crea o situaţie mai favorabilă faţă de creditorii obişnuiţi, se numesc creditori cu garanţii sau

garantaţi [v. şi *garanţii generale ale executării obligaţiilor; garanţii speciale ale executării obligaţiilor*].

garanţie, (în sensul Legii nr. 449/2003 privind vânzarea produselor şi garanţiile asociate acestora) orice angajament asumat de vânzător sau producător faţă de consumator, fără solicitarea unor costuri suplimentare, de restituire a preţului plătit de consumator, de reparare sau de înlocuire a produsului cumpărat, dacă acesta nu corespunde condiţiilor enunţate în declaraţiile referitoare la **g.** sau în publicitatea aferentă. **G.** este obligatorie din punct de vedere juridic pentru ofertant, în condiţiile specificate în declaraţiile referitoare la **g.** şi în publicitatea aferentă. Trebuie să cuprindă menţiuni cu privire la drepturile conferite prin lege consumatorului şi să ateste în mod clar că aceste drepturi nu sunt afectate prin **g.** oferită, să precizeze elementele de identificare a produsului, termenul de **g.**, modalităţile de asigurare a **g.** – întreţinere, reparare, înlocuire – inclusiv denumirea şi adresa vânzătorului şi ale unităţii specializate de service. **G.** trebuie redactată în termeni simpli şi uşor de înţeles. La cererea consumatorului, **g.** va fi oferită în scris sau pe orice alt suport durabil, disponibil şi accesibil acestuia. În cazul în care **g.** nu respectă aceste prevederi, valabilitatea ei nu este afectată, consumatorul având dreptul de a solicita vânzătorului îndeplinirea condiţiilor incluse în declaraţiile referitoare la **g.** Clauzele contractuale sau înţelegerile încheiate între vânzător şi consumator înainte ca lipsa de conformitate să fie cunoscută de consumator şi comunicată vânzătorului, care limitează sau înlătură, direct ori indirect, drepturile consumatorului prevăzute de prezenta lege, sunt nule de drept. În cazul produselor folosite, consumatorul şi vânzătorul pot conveni reducerea termenului de 2 ani, calculat de la livrarea produsului, dar nu la mai puţin de un an de la data livrării produsului.

garanţie contra evicţiunii, obligaţie ce revine vânzătorului şi care, în linii generale, constă în îndatorirea acestuia de a garanta cumpărătorului liniştita posesiune a lucrului vândut. Legea (art. 1337 C. civ.) dispune că vânzătorul răspunde faţă de cumpărător de evicţiunea totală sau parţială a lucrului vândut, sau de sarcinile la care s-ar pretinde supus acel obiect şi care n-ar fi declarate la încheierea contractului. În principiu, obligaţia de **g.e.** revine vânzătorului şi succesorilor universali sau cu titlu universal ai acestuia. Dacă o moştenire este acceptată pur şi simplu, operând confuziunea de patrimonii, **g.e.** se întinde şi asupra patrimoniului succesorilor (*ultra vires hereditatis*), iar în cazul în care acceptarea s-a făcut sub beneficiu de inventar, garanţia poate opera numai în măsura în care bunurile succesorale o permit (*intra vires hereditatis*). În cazul vânzării unui bun la licitaţie publică

în cadrul unei urmăriri silite indirecte, **g.e.** revine debitorului urmărit, vânzarea fiind făcută în contul lui, iar nu creditorului urmăritor. **G.e.** revine vânzătorului și atunci când cumpărătorul unui bun mobil furat, achiziționat de la un negustor care vinde obișnuit bunuri de natura celui cumpărat, nu solicită prețul plătit de el de la adevăratul proprietar care revendică bunul, așa cum îl îndreptățește art. 1910 C. civ. În ipoteza unor vânzări succesive ale aceluiași bun, dacă ultimul vânzător este insolvabil, cumpărătorul poate să acționeze pentru evicțiune pe vânzătorul de la care acesta a cumpărat la rândul lui. Condițiile în prezența cărora poate fi angajată răspunderea pentru evicțiune sunt: *a)* să existe o tulburare de drept provenind de la un terț; *b)* aceasta să aibă o cauză anterioară vânzării; *c)* tulburarea să nu fi fost cunoscută de cumpărător la momentul încheierii contractului. **G.e.** funcționează diferit după cum evicțiunea este numai pe cale să se producă (deci încă nu s-a produs) și situația când evicțiunea s-a produs. În primul caz, dacă cumpărătorul este acționat în judecată de către terțul care tinde să evingă, el poate formula o cerere de chemare în garanție a vânzătorului, introducându-l astfel în proces pe acesta. Pe această cale, cumpărătorul diligent evită riscul ca vânzătorul să nu răspundă, probând că avea la îndemână mijloacele necesare câștigării procesului. În ipoteza în care evicțiunea s-a produs, în principiu, vânzătorul trebuie să repare pagubele suferite de cumpărător din cauza acestui fapt. Efectele obligației de garanție pentru evicțiune sunt însă diferite, după cum evicțiunea este totală sau parțială. Când evicțiunea este totală, cumpărătorul a pierdut în întregime proprietatea bunului cumpărat, iar vânzarea se desființează și se nasc următoarele drepturi pentru cumpărător: să ceară restituirea prețului; să pretindă contraechivalentul fructelor pe care a trebuit să le restituie evingătorului; să pretindă înapoierea cheltuielilor de judecată ocazionate de evicțiune; să pretindă daune-interese și cheltuielile vânzării. În caz de evicțiune parțială, constând în pierderea de către cumpărător în parte a dreptului de proprietate asupra lucrului cumpărat, fie în restrângerea dreptului de folosință asupra lui, fie în oricare altă restrângere a drepturilor dobândite (sau, mai exact, pe care a crezut că le-a dobândit) în temeiul vânzării. Într-o atare ipoteză, cumpărătorul are un drept de opțiune între a solicita rezoluțiunea vânzării sau a se pronunța pentru menținerea vânzării, solicitând o indemnitate pentru pierderea suferită. Rezoluțiunea vânzării poate fi cerută numai dacă cumpărătorul demonstrează că pierderea suferită este atât de importantă pentru el încât, dacă ar fi cunoscut situația reală la încheierea vânzării, nu ar fi contractat. Dacă vânzarea este menținută, cumpărătorul are dreptul la o despăgubire echivalentă cu valoarea

pierderii raportată în mod corespunzător la valoarea bunului din momentul evicțiunii, indiferent că aceasta a crescut sau a scăzut de la momentul vânzării și până la momentul evicțiunii. Regulile enunțate au caracter supletiv, ele putând fi modificate prin convenția părților. Ele pot conveni să sporească, să micșoreze sau să înlăture obligația de garanție pentru evicțiune. Garanția convențională are însă anumite limite peste care părțile nu pot trece; iar dacă trec, respectivele clauze sunt lipsite de valabilitate. Astfel, dacă evicțiunea provine din faptul personal al vânzătorului, nu poate fi exonerat de răspundere. Pe de altă parte, cu excepția cazului în care cumpărătorul a cunoscut la încheierea contractului pericolul de evicțiune, vânzătorul are obligația să restituie cumpărătorului prețul vânzării. Aceeași soluție se aplică și în ipoteza când cumpărătorul, deși nu cunoștea pericolul evicțiunii, a cumpărat pe răspundere proprie.

garanție de bună funcționare și durabilitate, obligație ce incumbă comercianților (persoane fizice sau persoane juridice) care comercializează bunuri de folosință îndelungată sau prestează servicii de reparare a unor asemenea bunuri și care constă în îndatorirea lor de a asigura menținerea parametrilor calitativi ai bunurilor comercializate sau, după caz, reparate și a funcționalității acestora în tot cursul perioadei contractuale de garanție, prin remedierea promptă și fără plată a oricăror defecțiuni ivite în această perioadă (cu excepția defecțiunilor datorate culpei cumpărătorului), sau prin înlocuirea bunului cumpărat, dacă remedierea lui nu este posibilă, sau prin restituirea prețului la care s-a făcut vânzarea lui dacă nici cererea de înlocuire nu ar putea fi satisfăcută în termenul convenit. **G.b.f.d.** revine în principal producătorului, dar odată cu vânzarea de către acesta a bunurilor respective către comerciantul care o revinde consumatorului (utilizatorului) ea se transmite în sarcina verigii intermediare respective. Comerciantul (iar nu producătorul) emite certificatul de garanție pentru cumpărător. Remedierea defecțiunilor survenite în termenul de garanție se va face de către o unitate specializată cu care producătorul (și mai rar comerciantul) încheie un contract în acest sens. În cazul în care defecțiunea este atât de gravă încât remedierea ei nu este posibilă, înlocuirea bunului și, eventual, restituirea prețului se va face de către comerciant care urmează să se deconteze în relația sa directă cu producătorul. **G.b.f.d.** o dă și prestatorul de servicii care, în termenul de garanție sau în afara acestui termen, face, la cererea dobânditorului bunului, reparația solicitată de acesta. Într-o atare ipoteză, garanția se referă nu la bunul în întregul lui, ci numai la piesa ori subansamblul înlocuit, sau reglat cu ocazia reparației făcute. Pentru funcționarea obligației de **g.b.f.d.** sunt necesare următoarele

condiţii cumulative: *a)* cu privire la bunul dobândit, producătorul să-şi fi asumat o astfel de obligaţie, iar comerciantul vânzător sau, după caz, prestatorul de servicii să fi emis un certificat de garanţie; *b)* dobânditorul bunului să posede certificatul de garanţie care i-a fost eliberat cu ocazia perfectării contractului de vânzare-cumpărare sau, după caz, a contractului de prestări servicii. Acest document este important ca mijloc de probă în ce priveşte data dobândirii bunului şi provenienţa lui; *c)* defecţiunea să se fi manifestat şi să fi fost reclamată în perioada de garanţie prevăzută în certificatul de garanţie care face parte integrantă din contractul de vânzare-cumpărare, respectiv din contractul de prestări-servicii; *d)* defecţiunea să nu se datoreze culpei cumpărătorului în exploatarea sau utilizarea bunului. Se cere ca dobânditorul bunului să utilizeze acel bun cu respectarea normelor tehnice de exploatare a lui şi să nu fi adus modificări în structura bunului, chiar dacă respectivele modificări ar fi urmărit ca finalitate creşterea performanţelor în utilizare. Dacă defecţiunea reclamată nu poate fi remediată sau dacă bunul a suferit mai multe defecţiuni succesive datorită cărora s-a aflat în reparaţie o perioadă de timp mai mare decât 1/3 din perioada de garanţie, dobânditorul poate solicita înlocuirea lui cu un alt bun de aceeaşi specie. Dacă vânzătorul nu poate satisface în timp util cererea de înlocuire a bunului, cumpărătorul este îndreptăţit să pretindă restituirea preţului şi să înapoieze bunul. Termenul de garanţie este diferit ca durată, fiind stabilit de către producător pentru fiecare tip de produs în mod distinct. Chiar cu privire la acelaşi produs pot exista mai multe termene de garanţie diferite ca durată privind subansamble sau părţi din lucru. De pildă, în cazul unui autoturism se stabileşte un termen de garanţie pentru buna funcţionare a motorului în întregul lui şi un termen de garanţie distinct pentru caroserie. Termenul începe să curgă din momentul preluării efective a bunului de către cumpărător (sau de către cel care l-a câştigat prin tragere la sorţi sau atribuire de C.E.C. sau Loto-pronosport); el se suspendă pe perioada executării remedierilor (din momentul reclamării defecţiunilor şi până în momentul repunerii bunului în stare de funcţionare normală) şi se întrerupe în ipoteza înlocuirii bunului neremediat cu un altul, care beneficiază de un nou termen de garanţie integral, socotit din momentul înlocuirii. Cât priveşte modul de calculare a termenului de garanţie, există mai multe metode care se aplică în funcţie de specificul bunului concret avut în vedere, şi anume: ore de funcţionare (cum se întâmplă în cazul bunurilor electrice, cinescoapelor la televizor etc.); ore de zbor (metodă specifică aparatelor de zbor); kilometri parcurşi (metodă aplicată pentru motoare de autovehicul); perioadă de timp (indiferent dacă în acel interval bunul a funcţionat continuu

sau nu), cum este cazul la caroseriile de autovehicul sau frigidere, aparate cu microunde etc.

garanție de drept, expresie prin care este desemnată, în doctrina juridică, obligația de garanție a vânzătorului contra evicțiunii, astfel cum este ea reglementată prin normele legale [v. și *garanție de fapt; garanție contra evicțiunii*].

garanție de fapt, expresie prin care, în doctrina juridică, se desemnează obligația de garanție contra evicțiunii, stabilită convențional de către părți. Partenerii contractuali pot stipula prin contract fie clauze de agravare a răspunderii vânzătorului, fie clauze de micșorare a acesteia ori chiar clauze de înlăturare a ei. Totuși, vânzătorului nu-i este îngăduit să se exonereze de evicțiunea provocată prin fapta sa personală sau prin fapta succesorilor lui în drepturi, indiferent dacă săvârșirea acelei fapte s-a consumat anterior sau ulterior perfectării contractului de vânzare-cumpărare. Excepție face ipoteza când prin clauza de exonerare s-a precizat explicit fapta pentru care vânzătorul este exonerat. Totodată, vânzătorul nu se poate exonera nici de obligația de restituire a prețului în caz de evicțiune, afară numai dacă prin contract s-a stipulat că bunul este cumpărat pe riscul cumpărătorului, deși cunoaște pericolul evicțiunii [v. și *garanție de drept; garanție contra evicțiunii*].

garanție de stat, sintagmă ce desemnează angajamentul asumat în contul și în numele statului de către Guvern, prin Ministerul Finanțelor Publice, în calitate de garant, de a plăti la scadență obligațiile neonorate ale garantatului, în condițiile legii.

garanție în numerar, varietate de gaj reglementată prin lege specială (Legea nr. 22/1969 privind angajarea gestionarilor) având ca obiect o sumă de bani care este egală cu minimum un salariu sau, după caz, câștig lunar, și maximum trei salarii sau câștigul mediu pe trei luni. Suma se reține lunar din salariu sau câștigul gestionarului și se depune de către agenții economici, autoritățile și instituțiile publice la Casa de Economii și Consemnațiuni sau la bănci, într-un cont special al agentului economic, al autorității ori al instituției publice respective. **G.n.** depuse la Casa de Economii și Consemnațiuni sau la bănci se înscriu într-un carnet de consemnare pe numele gestionarului. Carnetul de consemnare va fi păstrat în casieria agentului economic, autorității sau instituției publice în favoarea căreia s-a constituit garanția. Garanția este producătoare de dobânzi; dobânda anuală, stabilită de depozitarul garanției, nu poate fi mai mică decât dobânda acordată pentru depozitele la termen pe un an. **G.n.** este obligatorie pentru toți gestionarii și constituie un gaj cu deposedare. Dacă gestionarul cauzează o pagubă în gestiune și nu o acoperă în termen de o lună de la obținerea titlului executoriu definitiv, agentul

economic păgubit se va despăgubi din **g.n.** constituită în acest scop. Această varietate de gaj garantează o creanţă eventuală [v. şi *gaj; gaj fără deposedare*].

garanţie reală mobiliară, (în sensul Titlului VI al Legii nr. 99/1999) drept real care are ca finalitate garantarea îndeplinirii oricărei obligaţii. **G.r.m.** acordă creditorului garantat dreptul de a-şi satisface creanţa cu bunul afectat garanţiei înaintea oricărui creditor negarantat şi înaintea altor creditori ale căror garanţii reale sau drepturi asupra bunului afectat garanţiei au un grad de prioritate inferior. **G.r.m.** se poate constitui cu sau fără deposedarea de bun a celui ce constituie garanţia. Orice tip de obligaţie de a da, de a face sau a nu face este susceptibilă să fie garantată cu **g.r.m.**, inclusiv obligaţiile viitoare, sub condiţie, divizibile sau determinabile. **G.r.m.** acoperă în toată întinderea sa obligaţia garantată. Dacă părţile nu decid altfel, obligaţia garantată include dobânzile acumulate şi neplătite privind obligaţia principală şi cheltuielile suportate de creditor cu luarea în posesie şi vânzarea bunului afectat garanţiei după neîndeplinirea obligaţiei de către debitor. De asemenea, dacă părţile nu decid altfel, iar bunul afectat garanţiei se află în posesia părţii garantate, cheltuielile rezonabile, inclusiv costul asigurării şi plata oricăror alte taxe suportate pentru obţinerea şi menţinerea posesiei bunului afectat garanţiei şi păstrarea acestuia în bune condiţii, cad în sarcina debitorului, fiind, de asemenea, garantate prin bunul afectat garanţiei. **G.r.m.** poate avea ca obiect un bun mobil individualizat sau determinat generic ori o universalitate de bunuri mobile. În cazul în care bunul afectat garanţiei constă într-o universalitate de bunuri mobile, inclusiv un fond de comerţ, conţinutul şi caracteristicile acestuia vor fi determinate de părţi până la data constituirii **g.r.m.** În acest caz nu este necesar ca părţile care compun bunurile afectate garanţiei să se afle într-o stare de interdependenţă funcţională. Dacă debitorul nu îşi îndeplineşte obligaţia, **g.r.m.** îi dă creditorului garantat dreptul de a intra în posesie sau de a reţine bunul afectat garanţiei sau dreptul de a vinde pentru a-şi obţine plata obligaţiei garantat. **G.r.m.** acordă creditorului garantat şi următoarele drepturi: *a)* dreptul de a inspecta bunul afectat garanţiei în timpul programului de lucru al debitorului, astfel încât să nu afecteze activitatea acestuia; *b)* dreptul de a considera că obligaţia garantată a devenit exigibilă şi de a trece la urmărirea silită, în cazul în care constată lipsa unei întreţineri corespunzătoare a bunului afectat garanţiei sau alte fapte de natură să îngreuneze sau să facă imposibilă urmărirea silită, astfel cum sunt determinate prin contractul de garanţie. Creditorul îşi poate exercita acest drept numai dacă are temeiuri comerciale rezonabile de a crede că bunul afectat garanţiei a fost sau este pe cale de a fi în

pericol sau există posibilitatea ca plata să fie pe cale de a fi împiedicată. **G.r.m.** se constituie numai pe baza unui contract de garanţie. **G.r.m.** asupra valorilor mobiliare se va constitui, de asemenea, prin indisponibilizarea acestor valori conform regulilor pieţei pe care sunt tranzacţionate sau nu, în baza convenţiei părţilor; în ceea ce priveşte valorile mobiliare necotate pe o piaţă autorizată, **g.r.m.** asupra valorilor mobiliare poate fi constituită, după caz, şi prin andosarea valorilor respective potrivit regulilor care le reglementează.

garanţie suplimentară, (în sensul Legii nr. 22/1969) garanţie ce are ca obiect bunuri mobile de folosinţă îndelungată sau bunuri imobile, proprietate a gestionarului sau a unor terţi, pentru garantarea faţă de unitate a acoperirii pagubelor ce s-ar cauza de către gestionar [art. 10 alin. (2)]. Garanţia având ca obiect bunuri mobile este un adevărat gaj fără deposedare, iar cea care priveşte bunuri imobile reprezintă o ipotecă. Garanţia se constituie prin contract scris (art. 11), fără a se cere forma autentică. Garanţia suplimentară poate fi constituită şi în bani, ipoteză în care se consideră că suma trebuie să fie consemnată. Bunurile mobile gajate se evaluează la 50% din preţul cu amănuntul, iar dacă nu au un astfel de preţ, pe baza consultării, în caz de nevoie, a unui organ de specialitate [art. 18 alin. (2)]. Imobilele se evaluează în conformitate cu dispoziţiile legale privind modul de stabilire a despăgubirilor pentru terenurile şi construcţiile care trec în proprietatea statului prin expropriere. Pentru bunurile imobile constituite garanţie, unitatea va trebui să ceară inscripţia ipotecii, care se va dispune pe baza cererii şi a contractului de garanţie. Bunurile gajate rămân în folosinţa gestionarului sau a terţului garant, după caz, ele neputând fi înstrăinate fără înştiinţarea prealabilă a unităţii [art. 19 alin. (2)]. Aceeaşi obligaţie de înştiinţare revine deţinătorului bunului şi în cazul în care bunurile constituite în garanţie sunt urmărite silit de alţi creditori [art. 19 alin. (3)]. În caz de micşorare a garanţiei, garantul este obligat să o reîntregească.

garanţii generale ale executării obligaţiilor, expresie prin care se desemnează, în mod generic, mijloacele juridice recunoscute tuturor creditorilor, în scopul realizării drepturilor lor de creanţă şi care se fundamentează pe dreptul de gaj general al creditorilor chirografari. Aceste mijloace juridice se scindează în două grupe distincte, şi anume: mijloace juridice preventive şi de conservare şi mijloace juridice reparatorii. Fac parte din prima grupă: dreptul creditorului de a cere, la moartea debitorului, separaţia de patrimoniu; dreptul creditorului de a interveni într-un proces de indiviziune sau de sistare a coproprietăţii în care debitorul participă în calitate de parte; dreptul de a cere punerea se-

chestrului asigurător asupra bunurilor debitorului; acţiunea oblică etc. Fac parte din grupa a doua: acţiunea pauliană sau revocatorie, acţiunea în simulaţie etc.

garanţii personale, varietate a garanţiilor speciale ale executării obligaţiilor, constând în angajamentul pe care o altă persoană decât debitorul şi-l asumă faţă de creditor, de a executa ea însăşi obligaţia asumată de debitorul principal, dacă acesta nu o va executa. În anumite situaţii, obligaţia de a garanta datoria altuia poate fi dispusă chiar de lege, fără a fi nevoie de consimţământul garantului. Aşa este, bunăoară, ipoteza răspunderii comitentului pentru fapta ilicită săvârşită de prepusul său. Cea mai importantă garanţie personală propriu-zisă este fidejusiunea sau cauţiunea. Au funcţii de garanţii personale, alături de fidejusiune, solidaritatea şi indivizibilitatea. Fiecare dintre acestea conferă creditorului un drept de gaj general asupra patrimoniilor a doi sau mai mulţi debitori.

garanţii reale, varietate a garanţiilor speciale ale executării obligaţiilor, care se concretizează în drepturi reale accesorii, constituite de debitor asupra unor bunuri individual determinate, drepturi care conferă creditorului atributele de urmărire şi preferinţă. Au acest caracter: gajul, garanţia reală mobiliară, ipoteca şi privilegiile speciale imobiliare, precum şi dreptul de retenţie [v. şi *garanţii speciale ale executării obligaţiilor; garanţii personale*].

garanţii speciale ale executării obligaţiilor, expresie ce desemnează acele mijloace juridice care conferă creditorului garant anumite drepturi şi prerogative suplimentare faţă de acelea recunoscute oricărui creditor şi care constau în posibilitatea conferită creditorului, ca atunci când debitorul nu-şi execută voluntar prestaţia, de a urmări şi pe o altă persoană sau în constituirea, pe seama creditorului, a atributelor de urmărire şi de preferinţă. **G.s.e.o.** se scindează în două grupe, şi anume: garanţii personale şi garanţii reale [v. şi *garanţii personale; garanţii reale*].

gerant, persoana care, prin fapta sa voluntară şi unilaterală, intervine în interesul unei alte persoane, săvârşind acte materiale sau juridice, fără a primi mandat din partea acesteia. De exemplu, proprietarul unui imobil lipseşte o perioadă, în acest timp apare o stricăciune la imobilul său, care este reparată de un terţ. Această persoană a gerat interesele proprietarului [v. şi *gerat; gestiunea de afaceri*].

gerat, persoana în interesul căreia o altă persoană săvârşeşte, în mod voluntar şi unilateral, acte materiale sau juridice, fără a fi primit împuternicire din partea persoanei pentru care intervine [v. şi *gerant; gestiunea de afaceri*].

gestiunea de afaceri, fapt juridic licit, constând în aceea că o persoană, numită gerant (*negotiorum gestor*), încheie din proprie iniţia-

tivă, fără a fi primit o împuternicire, acte juridice sau săvârşeşte fapte materiale necesare şi utile, în favoarea sau în interesul altei persoane, numite gerat. Este reglementată de Codul civil român în art. 987-991, ca izvor distinct de obligaţii civile. **G.a.** este supusă următoarelor condiţii: *a) să existe o gerare a intereselor altuia.* Gerantul trebuie să încheie acte juridice sau să săvârşească fapte materiale din proprie iniţiativă, în interesul geratului. Prin aceasta se deosebeşte de mandat, de specificul căruia este faptul că mandatarul încheie numai acte juridice în numele şi pe seama mandantului. Actele de gestiune pot fi diverse, precum: plata unei datorii; actul încheiat cu un terţ pentru efectuarea unor reparaţii la imobilul geratului; contractul de asigurare; întreruperea unei prescripţii; înscrierea unei ipoteci valabil constituite. În principiu, se admite că actele de gestiune efectuate de gerant nu trebuie să depăşească limitele unui act de administrare. Totuşi, gerantul poate face şi acte de dispoziţie care, prin specificul lor, sunt asimilate actelor de administrare, ca de pildă: vânzarea unor bunuri perisabile (supuse stricăciunii). Gerantului îi este interzis să încheie acte juridice (fie ele chiar de conservare) în care o persoană nu poate fi reprezentată. Faptele materiale susceptibile de a fi săvârşite de gerant sunt şi ele diverse: descărcarea unor mărfuri, stingerea unui incendiu, salvarea unui animal etc. Este necesar ca atât actele juridice, cât şi faptele materiale săvârşite de gerant să aibă caracter patrimonial, deoarece astfel de acte şi fapte pot fi utile pentru gerat şi numai prin astfel de acte şi fapte pot fi evitate prejudiciile iminente sau pot fi limitate pagubele în curs de a se produce; *b) actele şi faptele de gestiune să fie săvârşite din proprie iniţiativă de către gerant, iar acţiunea lui trebuie să fie spontană.* Geratul se poate opune acelor acte sau fapte. Opoziţia geratului converteşte **g.a.** într-o imixtiune ilegală a gerantului în afacerile acestuia. În caz de opoziţie, gerantul este obligat să se abţină da la continuarea gestiunii începute; *c) gerantul să acţioneze cu intenţia de a gera interesele altuia (geratului).* Când gerantul acţionează cu credinţa greşită că încheie acte juridice şi săvârşeşte fapte materiale în propriul său interes, nu sunt întrunite condiţiile **g.a.** Nu este însă obligatoriu, pentru existenţa **g.a.**, ca gerantul să încheie acte juridice sau să săvârşească fapte materiale exclusiv în interesul altei persoane; el poate lucra, în acelaşi timp, în interes propriu, dar şi în interesul altuia. În acest caz, **g.a.** va exista numai cu privire la efectele produse de actele sale în interesul celeilalte persoane. Aşa se întâmplă în cazul în care un coproprietar face acte de conservare sau administrare asupra întregului bun indiviz, precum şi codebitorul solidar care plăteşte, din proprie iniţiativă, întreaga datorie. Se cere ca actele de gestiune să fie săvârşite cu

B.C.U. "M. EMINESCU" IAŞI

intenţia de a-l obliga pe gerat la plata cheltuielilor avansate, precum şi a obligaţiilor executate în interesul geratului de către gerant. Nu este admis ca gerantul să lucreze cu intenţia de a face o liberalitate. De exemplu, nu este **g.a.** când cineva plăteşte o datorie a altuia, animat de intenţia de a face o donaţie indirectă în favoarea acelui debitor. În toate cazurile, intenţia de liberalitate trebuie dovedită, deoarece nu se prezumă; *d) în fine, se mai cere ca gerantul să aibă capacitatea de a contracta,* dat fiind că el încheie acte juridice. În schimb, nu este necesar ca geratul să fie o persoană cu capacitate de exerciţiu, intervenţia voinţei lui nefiind necesară în cursul gestiunii de afaceri; actele juridice sunt încheiate de gerant independent de consimţământul geratului. **G.a.** produce efecte juridice în trei planuri distincte, şi anume: în raporturile dintre gerant şi gerat; în raporturile dintre gerat şi terţi; în raporturile dintre gerant şi terţi. *A. Raporturile dintre gerant şi gerat* se caracterizează prin reciprocitatea obligaţiilor acestor subiecte ale **g.a.**, care, în esenţa ei, este şi rămâne un fapt licit unilateral. Este motivul pentru care Codul civil român califică acest fapt juridic licit ca fiind un cvasicontract. Gerantului îi revin următoarele obligaţii: *a) obligaţia de a se îngriji de afacerile altuia cu diligenţa unui bun proprietar.* El trebuie să se comporte ca un individ prudent şi competent, de aceea gerantul răspunde faţă de gerat pentru prejudiciul cauzat acestuia din urmă, prin orice culpă, indiferent de forma şi gradul ei. Aceasta este regula care, însă, suportă o singură excepţie instituită prin art. 990 C. civ., conform căreia, atunci când se face dovada că fără intervenţia gerantului afacerea geratului s-ar fi putut compromite, gerantul răspunde numai dacă se face vinovat de dol în îndeplinirea actelor de gestiune; *b) obligaţia de a duce la bun sfârşit afacerea începută sau de a o continua până când geratul va fi în măsură şi va avea mijloacele necesare să se ocupe personal de interesele sale.* Chiar mai mult, în caz de deces al geratului, gerantul va fi obligat să continue gestiunea până când moştenitorul sau moştenitorii săi vor putea să o preia. Gerantul are deci o situaţie juridică mai delicată decât aceea a mandatarului, care poate renunţa la mandat, notificând această hotărâre mandantului; *c) obligaţia de a da socoteală geratului cu privire la tot ceea ce a făcut în cursul imixtiunii în afacerile sale.* Prin aceasta, **g.a.** se apropie de mandat, ea chiar transformându-se în mandat, dacă este ratificată de gerat. Gerantul trebuie să remită geratului tot ceea ce a primit în interesul acestuia. Geratului îi revin următoarele obligaţii: să plătească gerantului toate cheltuielile necesare şi utile făcute de acesta în cursul gestiunii, iar dacă nu ratifică gestiunea îi revine această obligaţie numai pentru cazul când intervenţia gerantului a fost utilă; să repare toate prejudiciile suferite de gerant

în timpul gestiunii. Geratul nu are obligaţia să-l remunereze pe gerant pentru serviciile sale, acestea având un caracter dezinteresat. *B. Cât priveşte raporturile dintre gerat şi terţi,* acestea sunt dominate de ideea potrivit căreia, dacă **g.a.** a fost ratificată sau este utilă, geratul are îndatorirea să execute toate obligaţiile contractate de gerat, în numele său sau în nume propriu, dar în interesul gestiunii, în măsura în care nu au fost executate, cum ar fi: plata preţului unor materiale comandate sau achiziţionate de la terţi; plata unor prestări de către un terţ cu care a contractat gerantul în vederea executării unor lucrări, reparaţii etc. *C. În fine, în ceea ce priveşte raporturile dintre gerant şi terţi,* existenţa acestora este dependentă de atitudinea manifestată de gerant atunci când a contractat cu un terţ. Dacă el le-a adus la cunoştinţă că acţionează numai în contul geratului, iar gestiunea a fost ratificată sau este utilă, el nu are nicio obligaţie proprie. Această ipoteză este însă rară în practică, terţii fiind, de regulă, de acord să contracteze dacă gerantul se obligă personal, ei nu pot să ştie şi nici nu pot să fie siguri că gestiunea va fi ratificată sau se va dovedi utilă. Este motivul pentru care terţii pretind angajamentul personal al gerantului. Dispoziţiile ce reglementează **g.a.** (art. 987-991 C. civ.) îmbină principiul îmbogăţirii fără justă cauză cu anumite reguli specifice mandatului. **G.a.** se deosebeşte de îmbogăţirea fără justă cauză, deşi constituie o aplicaţie a ei, sub următoarele aspecte: geratul are obligaţia să restituie gerantului valoarea integrală a cheltuielilor pe care le-a făcut cu gestiunea, chiar dacă avantajele geratului sunt inferioare acesteia; în cazul îmbogăţirii fără justă cauză, cel care şi-a mărit patrimoniul este obligat să restituie celui care şi-a micşorat patrimoniul numai valoarea îmbogăţirii sale, chiar dacă pierderea reclamantului este mai mare; eventuala îmbogăţire a geratului are un temei legal în intervenţia unilaterală şi voluntară a gerantului de a-i gera interesele. Faţă de mandat, **g.a.** se distinge sub următoarele aspecte: gerantul poate încheia acte juridice şi săvârşi acte materiale, în timp ce mandatarul încheie numai acte juridice în contul altei persoane; gerantul acţionează din proprie iniţiativă şi fără ştirea geratului, în timp ce mandatarul încheie acte juridice în baza împuternicirii acordate de mandant; gerantul este obligat să continue gestiunea şi în cazul morţii geratului, iar mandatul, fiind un contract *intuitu personae,* încetează de plin drept la moartea mandantului; gerantul răspunde pentru prejudiciile cauzate geratului, atunci când intervenţia sa a fost absolut necesară, numai dacă se face vinovat de dol, iar mandatarul răspunde, fără excepţie, dacă părţile n-au convenit altfel, indiferent de forma şi gradul culpei; gerantul nu poate renunţa la gestiune, fiind obligat s-o continue până când geratul sau moştenitorii săi, în caz de deces, o vor prelua,

în timp ce mandatarul poate renunța la mandat, atunci când continuarea executării lui l-ar prejudicia; dacă **g.a.** nu a fost ratificată, obligațiile geratului față de gerant vor exista numai dacă gestiunea a fost utilă, iar mandantul este întotdeauna obligat prin actele încheiate de mandatar în limitele împuternicirii acordate [sin. *gestiunea intereselor altuia*].

girant, posesorul legitim al unui titlu la ordin care transmite acel titlu altei persoane, prin gir. În cazul mai multor giruri succesive, **g.** în fiecare dintre acestea este giratarul girului precedent.

giratar, persoana care dobândește un titlu la ordin prin gir.

gir de întoarcere, gir în virtutea căruia beneficiarul girează în favoarea trasului, a trăgătorului sau a altui obligat, care, la rândul lui, poate gira din nou cambia. În cazul în care girul a fost făcut în folosul trasului acceptant al cambiei și se găsește la scadență în mâinile sale, trasul cumulează calități de debitor și creditor cambial; ca urmare, cambia se stinge prin confuziune. Trasul care nu a acceptat cambia rămâne numai giratar, iar în această calitate este îndreptățit să pretindă plata de la girant și de la trăgător. Când girul s-a făcut în favoarea trăgătorului și trasul a acceptat cambia, cel dintâi poate cere cambia de la cel de-al doilea; în schimb, dacă trasul nu a acceptat cambia, aceasta se stinge, trăgătorul devenind și creditor, și debitor al girantului.

gir după protest, gir făcut după dresarea protestului de neplată sau după expirarea termenului pentru dresarea protestului și care produce numai efectele unei cesiuni. Legitimarea posesiunii titlului se face pe baza șirului neîntrerupt de giruri anterioare sau posterioare, sau pe baza expirării termenului pentru dresarea acestuia.

gir fără garanție, gir în virtutea căruia girantul este exonerat de orice garanție de acceptare sau plată a cambiei de către tras, fiind ținut responsabil numai de existența creanței și care produce ca efect numai legitimarea posesiunii titlului [sin. *gir „fără obligo"; gir „fără regres"*].

gir „fără obligo", v. *gir fără garanție.*

gir „fără regres", v. *gir fără garanție.*

gir fiduciar, gir care, fără să conțină vreo referire la scopul pentru care este făcut, are ca efect transferul deplin al drepturilor cambiale de la girant la giratar, cel dintâi păstrând doar un drept personal împotriva acestuia din urmă. **G.f.** se fundamentează pe încrederea acordată de girant giratarului că va utiliza cambia potrivit înțelegerii intervenite între ei.

gir în alb, gir care nu cuprinde numele giratarului, ci numai semnătura girantului pe spatele cambiei sau pe adaos. Posesorul cambiei cu **g.a.** poate adopta una din următoarele soluții: să-l completeze cu

propriul său nume, indicându-se ca giratar; să-l completeze cu numele altei persoane şi apoi să-l predea acesteia; să facă un nou **g.a.** sau să gireze cambia la ordinul altei persoane; să predea cambia unui terţ fără să o gireze sau fără să completeze **g.a.**

gir în garanţie, gir care cuprinde clauza „în garanţie" sau „valoare în gaj" ori o altă formă asemănătoare din care să rezulte că titlul cambial este dat în garanţie pentru asigurarea unei alte creanţe a giratarului faţă de girant. Posesorul cambiei care formează obiectul unui **g.g.** poate exercita chiar împotriva girantului care îi este debitor, toate drepturile care decurg din titlu, indiferent dacă creanţa garantată este exigibilă sau nu. Giratarul nu poate transmite cambia decât prin gir pentru încasare. Sub celelalte aspecte, raporturile juridice dintre girant şi giratar sunt supuse regulilor dreptului comun în materie de gaj, afară de cazul în care între părţi a intervenit o convenţie specială.

gir la purtător, gir exprimat în formula „plătiţi purtătorului". **G.p.** este, în realitate, un gir în alb.

gir „nu la ordin", gir cu efect translativ, în virtutea căruia însă giratarul nu dobândeşte dreptul să gireze cambia, iar girantul este ţinut responsabil pentru acceptare şi plată numai faţă de giratarul său, nu şi faţă de persoanele cărora cambia le-ar fi fost girată ulterior.

gir pentru încasare, gir făcut în scopul de a conferi giratarului dreptul de a încasa, în calitate de reprezentant sau mandatar al girantului, la scadenţă sau mai înainte de scadenţă, suma prevăzută în cambie, iar în caz de refuz al debitorului, dreptul de a îndeplini formalităţile cerute pentru satisfacerea drepturilor cambiale. Se înfăptuieşte printr-o varietate de forme cum ar fi: „pentru încasare"; „pentru procură"; „pentru acoperire"; într-un astfel de gir, giratarul nu dobândeşte drepturile create prin titlu, el având doar calitatea de mandatar al girantului. Ca urmare, giratarul nu poate transmite cambia prin gir; având calitatea de mandatar, el poate substitui, în această calitate, o altă persoană, prin intermediul unui nou **g.î.** În schimb, giratarul are obligaţia să exercite drepturile ce decurg din cambie în numele girantului, fiind deplin legitimat în acest sens; debitorii cambiali îi pot opune toate excepţiile pe care le-ar putea opune girantului. Raporturile dintre girant şi girator sunt supuse normelor de drept comun în materie de reprezentare [sin. *gir pentru procură*].

gir pentru procură, v. *gir pentru încasare.*

gir simulat, gir în privinţa căruia părţile convin să nu aibă ca efect transmiterea cambiei, girantul continuând să rămână adevăratul posesor al acesteia, iar giratarul fiind numai un posesor aparent al ei. În cazurile **g.s.**, raporturile dintre girant şi giratar pot să fie de mandat

sau gaj sau, în fine, raporturi ce derivă dintr-un act juridic simulat; ele sunt supuse, după caz, regulilor și principiilor specifice acestor instituții. **G.s.** este utilizat atunci când părțile doresc să evite ca debitorul să se poată prevala de excepțiile pe care le are împotriva girantului sau pentru a sustrage valoarea cambiei de la urmărirea creditorilor acestuia din urmă. Indiferent de scopul urmărit, giratarul are obligația să exercite toate drepturile cambiale, fiind ținut responsabil față de girant pentru orice daună datorată culpei sale; de asemenea, are obligația să dea socoteală de sumele încasate girantului, în interesul căruia exercită drepturile cambiale. Girantul nu este susținut de obligația de garanție față de giratar, neexistând raporturi cambiale între ei, iar giratarul nu are împotriva sa acțiunea în regres în ipoteza că trasul refuză acceptarea sau plata. În schimb, în raporturile externe, **g.s.** produce toate efectele unui gir adevărat; giratarul este deplin legitimat sub aspect formal; el poate înstrăina în mod valabil titlul, iar obligatul care-i plătește face o plată valabilă.

grad de rudenie, v. *rudenie firească.*

gratuit, v. *contract gratuit.*

hotărâre judecătorească, 1. actul final şi cel mai important al judecăţii, în vederea căruia se desfăşoară întreaga activitate a părţilor, a celorlalţi participanţi la proces şi a instanţei înseşi; este actul de dispoziţie a instanţei cu privire la litigiul dintre părţi. Se numeşte sentinţă atunci când instanţa rezolvă fondul cauzei şi decizie atunci când instanţa se pronunţă asupra apelului sau recursului; se numesc decizii şi sunt susceptibile de recurs şi **h.j.** date în fond după casare. Judecătoriile pronunţă sentinţe; tribunalele pronunţă sentinţe când soluţionează pricini ca instanţă de fond şi decizii când soluţionează apeluri declarate împotriva sentinţelor pronunţate de judecătorii ca instanţe de fond; curţile de apel şi Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie pronunţă decizii, în competenţa lor fiind soluţionarea recursurilor contra sentinţelor date de instanţele de apel; **2.** mod de dobândire a drepturilor reale în cazul în care **h.j.** are caracter constitutiv de drepturi. Prezintă această caracteristică ordonanţele de adjudecare prin care se definitivează executarea silită, constând în vânzarea prin licitaţie publică a bunurilor unei persoane şi în virtutea căreia cumpărătorul bunurilor (numit adjudecător) devine proprietarul lor.

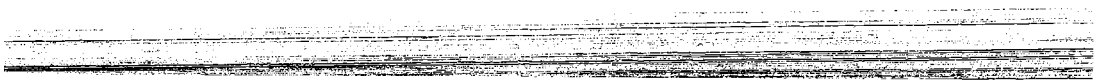

identitate, v. *nume; domiciliu; error in personam; consimţământul viitorilor soţi la încheierea căsătoriei.*

iertarea datoriei, v. *remitere de datorie.*

ieşire din indiviziune, v. *împărţeala moştenirii; partaj.*

ignorare, v. *nemo censetur ignorare legem.*

imobil, v. *bunuri imobile.*

impedimente la căsătorie, 1. împrejurări de fapt şi de drept care, potrivit legii, împiedică încheierea căsătoriei; **2.** condiţii de fond negative la încheierea căsătoriei, care vizează aptitudinea celor care urmează să se căsătorească. **I.c.** sunt expres prevăzute de lege (art. 5-9 C. fam.), după cum urmează: *a)* bigamia sau statutul de căsătorit al unuia dintre viitorii soţi (art. 5); *b)* rudenia de sânge în gradul oprit de lege, adică între rudele în linie dreaptă la infinit, iar între cele în linie colaterală până la gradul IV inclusiv (art. 6 C. fam.); *c)* rudenia rezultată din adopţie, căsătoria fiind oprită între următoarele categorii de persoane: între adoptator, ascendenţii sau copiii săi, pe de o parte, şi adoptat sau copii săi, pe de altă parte; între cei adoptaţi de aceeaşi persoană [art. 7 alin. (1) C. fam.]; între adoptat şi descendenţii acestuia, pe de o parte, şi rudele sale firești, pe de altă parte, cât şi între adoptat şi descendenţii acestuia, pe de o parte, şi persoanele cu care a devenit rudă prin efectul adopţiei, pe altă parte [art. 50 alin. (4) din Legea nr. 273/2004]; *d)* starea de tutelă, căsătoria fiind oprită pe timpul tutelei, între tutore şi persoana minoră aflată sub tutela sa (art. 8); *e)* starea de alienaţie sau debilitate mintală ori de lipsă temporară a discernământului (art. 9). **I.c.** se clasifică după trei criterii. *A. După sancţiunea nesocotirii impedimentului,* se disting: *a)* impedimente dirimante, care atrag nulitatea absolută a căsătoriei; au acest caracter: bigamia, rudenia de sânge, rudenia în linie dreaptă rezultată din adopţie, alienaţia ori debilitatea mintală şi/sau lipsa temporară a discernământului; *b)* impedimente prohibitive, de specificul cărora este că nesocotirea lor se sancţionează doar cu pedepse administrative pentru funcţionarul care nu a fost vigilent în a le observa. Au acest caracter impedimentele vizând căsătoria între copiii adoptatorului (deci între fraţi prin înfiere), conform art. 7 lit. b) şi c) C. fam., precum şi între tutore şi persoana minoră aflată sub tutelă. *B. În raport cu persoanele faţă de care opresc căsătoria,* se disting: *a)* impedimente absolute care

opresc căsătoria față de orice persoană; din categoria lor fac parte: bigamia, alienația ori debilitatea mintală și lipsa temporară a discernământului; *b)* impedimente relative, care opresc căsătoria numai față de anumite persoane și au acest caracter: rudenia firească, rudenia prin adopție, tutela. *C. Pe baza criteriilor ce au în vedere rațiunile pentru care au fost instituite*, se disting: *a)* impedimente de ordin fizic, care se justifică prin rațiuni biologice, fiziologice și morale, ca, de exemplu, rudenia de sânge; *b)* impedimente ce rezultă din adopție și din tutelă, care se justifică prin rațiuni de ordin moral; *c)* impedimente ce rezultă din alienație și din debilitate mintală, care se justifică prin rațiuni biologice, psihice și sociale. Viitorii soți sunt obligați să precizeze, prin chiar declarația de căsătorie, că între ei nu există nicio piedică legală la căsătorie, adică niciun impediment. Orice persoană care consideră că declarațiile lor sunt false, poate face opoziție în scris la căsătorie; opoziția la căsătorie poate fi făcută chiar de ofițerul de stare civilă dacă se întemeiază pe probe certe [v. și *căsătorie*].

imposibilitate fortuită de executare, 1. situație survenită pe parcursul executării unui contract, fiind generată de o împrejurare de fapt neimputabilă debitorului obligației de a preda un lucru cert și imprevizibilă pentru acesta, ce are drept consecință pieirea sau pierderea acelui lucru; **2.** mijloc legal de stingere a obligației de a da un lucru cert, ca urmare a pieirii acelui lucru datorită unui eveniment de forță majoră. Efectul extinctiv de obligație nu se produce însă atunci când în momentul intervenției **i.f.e.**, debitorul era deja pus în întârziere, afară numai dacă debitorul poate dovedi că lucrul ar fi pierit fortuit și la creditor, dacă i-ar fi fost transmis. De asemenea, acest efect nu vizează nici obligația de restituire a bunurilor sustrase sau luate pe nedrept, o astfel de obligație urmând a fi executată prin echivalent dacă executarea ei în natură a devenit imposibilă. Nu se sting prin **i.f.e.** nici obligațiile de a da lucruri de gen, întrucât *genera non pereunt* și nici obligațiile de a face care nu au ca obiect un fapt personal al debitorului, deoarece acestea pot fi oricând executate prin altul.

imprevizibil, v. *forță majoră; prejudicii imprevizibile.*

impreviziune, v. *teoria impreviziunii.*

imprudență, formă a culpei care se distinge prin aceea că autorul faptei ilicite păgubitoare prevede rezultatul faptei sale, dar nu-l acceptă, socotind, fără temei, că el nu se va produce. Codul civil român nu definește formele culpei, după cum nu definește nici formele vinovăției (intenție și culpă). Articolul 998 C. civ. se referă la răspunderea pentru „greșeală", iar art. 999 C. civ. precizează că răspunderea este angajată nu numai

pentru „faptă" (în înțeles de intenție), dar și pentru „neglijență și imprudență". O definire precisă a diferitelor forme de vinovăție, cu aplicare și în materia răspunderii civile, se găsește însă în Codul penal [sin. *ușurință*; v. și *culpă*].

imputabil, (cu referire la un fapt juridic) termen utilizat în limbajul juridic pentru a sugera că producerea unui anumit eveniment sau săvârșirea unui anumit fapt material cu consecințe juridice poate fi atribuit culpei unei persoane. În principiu, orice fapt **i.** atrage răspunderea civilă a persoanei aflate în culpă, precum și alte consecințe juridice specifice (rezoluția contractului sinalagmatic pentru neexecutare imputabilă uneia dintre părți etc.) [ant. *neimputabil*; *fortuit*].

imputabilitate, v. *capacitate de a răspunde; culpă.*

imputația plății, modalitate de determinare a obligației sau obligațiilor care se sting prin plata efectuată de debitor, atunci când aceasta este insuficientă pentru a stinge toate obligațiile scadente (având ca obiect bunuri de aceeași natură) pe care debitorul le are față de creditorul respectiv. **I.p.** poate fi făcută: prin acordul părților; de către oricare dintre părți (debitor sau creditor); prin efectul legii. Regula este ca **i.p.** să aibă loc în virtutea convenției părților, care va stabili detaliile de realizare concretă a ei. În lipsa unei astfel de convenții, prioritar poate decide debitorul asupra căreia dintre obligațiile sale se impută plata făcută. Debitorul trebuie însă să respecte următoarele principii aplicabile în acest caz: *a)* plata trebuie să fie suficientă pentru a stinge întreaga datorie asupra căreia debitorul face imputația, întrucât, în caz contrar, s-ar face o plată parțială, încălcându-se principiul indivizibilității plății; *b)* dacă debitorul are o obligație exigibilă (scadentă) și alta neexigibilă (nescadentă) nu poate face imputația asupra obligației nescadente, deoarece s-ar face o plată anticipată; *c)* când creanța este producătoare de dobânzi și creditorul datorează și suma împrumutată, și dobânzi, plata se impută mai întâi asupra dobânzilor, afară de cazul în care creditorul ar fi de acord ca ea să se impute mai întâi asupra capitalului. În ipoteza în care debitorul nu face el însuși **i.p.**, creditorul este îndreptățit să o facă. Creditorul va preciza, prin chitanța liberatorie de obligație pe care o remite debitorului, ce datorie consideră că s-a stins prin prestația executată de acesta din urmă. Cu excepția situației în care creditorul l-a surprins sau l-a indus în eroare, prin manoperele utilizate, pe debitor, acesta din urmă este ținut de imputația făcută de cel dintâi, neputând-o contesta. Dacă **i.p.** nu a fost făcută nici de către creditor și nici de către debitor, aceasta se va face prin aplicarea principiilor consacrate de Codul civil (art. 1113), și anume: *a)* dacă o datorie este scadentă și alta nescadentă, plata se impută asupra celei scadente, chiar dacă debitorul avea mai mare

interes s-o stingă pe cealaltă; *b)* în cazul în care toate datoriile sunt ajunse la scadenţă, **i.p.** se va face asupra aceleia dintre ele care este mai oneroasă pentru debitor, adică una pe care el avea mai mare interes să o stingă (de exemplu, cea producătoare de dobânzi mai mari); *c)* dacă toate datoriile sunt scadente şi deopotrivă de oneroase, imputaţia se va face asupra celei mai vechi dintre ele; *d)* atunci când toate datoriile sunt scadente, deopotrivă de oneroase şi au aceeaşi vechime, plata se va imputa proporţional asupra fiecăreia dintre ele. În acest din urmă caz, creditorul va primi numai o plată parţială, ceea ce constituie o excepţie de la principiul indivizibilităţii plăţii.

in abstracto, termen latin folosit pentru a exprima regula potrivit căreia, în aprecierea culpei debitorului, conduita, activitatea şi diligenţa pe care acesta le-a depus în îndeplinirea obligaţiei sale trebuie raportate comparativ la conduita, activitatea şi diligenţa normală, medie cu care ar fi acţionat în împrejurările respective un tip abstract, ideal, de bun gospodar [v. şi *in concreto*].

inalienabil, (cu referire la un bun sau la un drept) termen utilizat în limbajul juridic pentru a da expresie interdicţiei de înstrăinare a unui bun sau a unui drept subiectiv prin acte juridice de drept civil.

incapabil, termen prin care se desemnează persoana fizică lipsită de capacitate de exerciţiu. Se află în această situaţie minorul în vârstă de până la 14 ani şi persoana pusă sub interdicţie judecătorească. Motivele care legitimează lipsirea de capacitate de exerciţiu a celor două categorii de persoane sunt diferite. Astfel, în cazul minorilor în vârstă de până la 14 ani, lipsirea de capacitate se fundamentează pe lipsa discernământului, care, la rândul ei, îşi găseşte explicaţia în insuficienta dezvoltare somato-psihică a acestora. Privându-i de capacitatea de exerciţiu pe aceşti minori, în realitate legea îi protejează împotriva propriilor acte de conduită, care, săvârşite pe fondul lipsei de maturitate, asociate cu lipsa experienţei de viaţă, ar putea determina, pe plan juridic, consecinţe din cele mai grave pentru ei. Şi în cazul interzişilor judecătoreşti, lipsirea de capacitate de exerciţiu constituie o măsură legală de protejare a intereselor acestora, fundamentată pe inexistenţa discernământului. De această dată însă, lipsa de discernământ se datorează unor maladii psihice care alterează în mod grav desfăşurarea normală a vieţii psihice a persoanei. În principiu, **i.** este lipsit de puterea de a încheia direct şi personal acte juridice civile. Acest principiu a fost conceput şi reglementat de către legiuitor ca o măsură de protejare a intereselor legitime ale persoanei lipsite de discernământ. Dar această măsură de ocrotire trebuie să funcţioneze numai atât cât este necesar. De aceea, **i.** (fie minori în vârstă de până la 14 ani, fie interzişi judecătoreşti) li se recunoaşte posibilitatea de a face acele

acte juridice civile care, prin specificul lor, nu sunt de natură să le vatăme interesele. Astfel, **i.** poate face, în mod valabil, direct şi personal, următoarele categorii de acte juridice: *a)* actele de conservare, adică orice măsuri care au drept scop ocrotirea şi păstrarea unui drept, pentru a se evita pierderea lui; asemenea acte comportă cheltuieli reduse comparativ cu valoarea dreptului ce se conservă; au acest caracter: întreruperea unei prescripţii, înscrierea unei ipoteci sau a unui privilegiu în registrele de publicitate etc.; *b)* actele mărunte, zilnice, care cuprind acele acte juridice de mică importanţă care se încheie în mod curent, precum: cumpărături obişnuite din magazine, cumpărarea de bilete pentru spectacole sau de bilete pe mijloacele de transport în comun, cumpărarea de rechizite şcolare etc. Actele de acest gen sunt veritabile acte juridice civile cu caracter patrimonial pe care le încheie în mod obişnuit şi persoanele lipsite de capacitate de exerciţiu în vederea satisfacerii unor nevoi curente. Ele au valabilitate deplină chiar dacă sunt încheiate de incapabili, deoarece condiţiile perfectării lor sunt de aşa natură încât posibilitatea vătămării intereselor acestora este practic exclusă.

incapacitate, termen ce desemnează starea unei persoane de a fi lipsită de capacitate civilă. Se află într-o astfel de stare minorul în vârstă până la 14 ani şi interzisul judecătoresc, care sunt lipsiţi total de capacitate de exerciţiu. **I.** persoanei fizice încetează datorită unor cauze diferite, specifice celor două categorii de incapabili. *A. Împrejurările care determină încetarea stării de incapacitate a minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani* sunt următoarele: împlinirea vârstei de 14 ani şi moartea fizic constatată sau declarată judecătoreşte. În primul caz, se produce o substituire a lipsei de capacitate cu o capacitate de exerciţiu restrânsă, caracteristică minorului între 14 şi 18 ani, iar în cel de-al doilea caz, are loc o încetare a înseşi calităţii de subiect de drept, ca efect al decesului persoanei. *B. Cât priveşte* ***i.*** *interzisului judecătoresc,* aceasta încetează în următoarele situaţii: *a)* ridicarea interdicţiei judecătoreşti ca urmare a dispariţiei cauzelor care au legitimat-o; într-o atare situaţie, persoana în cauză dobândeşte, după caz, fie capacitatea de exerciţiu deplină, fie capacitatea de exerciţiu restrânsă, în funcţie de împrejurarea dacă la acea dată are împlinită vârsta majoratului sau este un minor între 14 şi 18 ani; *b)* moartea fizic constatată sau judecătoreşte declarată; în virtutea acestei împrejurări încetează însăşi calitatea de subiect de drept a persoanei respective.

incapacitate testamentară, v. *capacitate testamentară.*

incidental, v. *dol incidental.*

in concreto, termen latin utilizat pentru a exprima ideea potrivit căreia în aprecierea culpei debito-

rului, conduita, activitatea şi diligenţa depuse de el în îndeplinirea obligaţiilor asumate trebuie să fie raportate, comparativ, la conduita şi diligenţa cu care debitorul acţionează în mod obişnuit în rezolvarea treburilor sale, iar nu la diligenţa şi conduita unui tip abstract, mijlociu, de bun gospodar. În materie contractuală acest criteriu de apreciere constituie o excepţie, regula fiind aprecierea *in abstracto* [v. şi *in abstracto*].

indemnizare, suma de bani stabilită ca despăgubire pentru repararea prejudiciului încercat de victima unei fapte ilicite, păgubitoare şi culpabilă.

indicat la nevoie, persoană desemnată de către trăgător sau de către unul dintre giranţi ori avalişti, la emiterea cambiei sau în cursul circulaţiei acesteia, pentru a evita regresul, să accepte sau să plătească titlul în eventualitatea că trasul ar refuza acceptarea sau plata către beneficiar. Desemnarea **i.n.** se face printr-o clauză scrisă pe cambie şi obligatorie pentru posesorul acesteia. **I.n.** poate fi un terţ sau unul dintre obligaţii cambiali; el trebuie să domicilieze la locul plăţii; în caz contrar, clauza prin care a fost desemnat nu este obligatorie pentru posesor. **I.n.** nu poate fi urmărit prin acţiune cambială.

indisponibilizare, măsură preventivă constând în suspendarea temporară a dreptului de dispoziţie materială şi juridică al proprietarului asupra unor bunuri mobile sau imobile, cu scopul menţinerii acelor bunuri în patrimoniul persoanei respective, spre a putea servi la nevoie pentru garantarea executării unei anumite creanţe. **I.** poate rezulta din lege, cum este, bunăoară, cazul locuinţelor construite cu credit de la stat, care nu pot fi înstrăinate de către beneficiarul creditului decât cu acordul prealabil al C.E.C., respectiv al băncii comerciale creditoare. De asemenea, **i.** poate fi dispusă, în anumite situaţii, de către instanţa de judecată prin înfiinţarea unei popriri, a unui sechestru asigurător sau a unui sechestru judiciar. De regulă, **i.** încetează prin executarea de către debitor (prin plată) a creanţei căreia urmează să-i servească drept garanţie.

indivizibilitate, modalitate a obligaţiilor cu pluralitate de subiecţi, în virtutea căreia fiecare dintre creditori este îndreptăţit şi fiecare dintre debitori este obligat să pretindă, respectiv să execute plata integrală a creanţei. **I.** poate rezulta fie din natura indivizibilă a obiectului creanţei, fie din convenţia părţilor în temeiul căreia obiectul creanţei, deşi divizibil prin natura lui, este considerat de către părţi ca fiind indivizibil. **I.** trece şi la moştenitori, prin aceasta deosebindu-se de solidaritate, care nu se transmite moştenitorilor. Totodată, **i.** operează concomitent, atât activ, între creditori, cât şi pasiv, între debitori. Între codebitorii unei obligaţii afectate de **i.** nu există mandat reciproc de reprezentare,

așa cum există la solidaritate. Încetarea **i.** se produce în următoarele situații: atunci când obiectul obligației devine divizibil și atunci când părțile decid, de comun acord, să-l privească, în viitor, ca fiind divizibil. Renunțarea creditorului nu constituie cauză de încetare a **i.**, câtă vreme obiectul creanței este și rămâne indivizibil.

indivizibilitatea ipotecii, trăsătură caracteristică a dreptului real accesoriu de ipotecă, concretizată în aceea că acest drept vizează întregul imobil ipotecat sau, după caz, toate imobilele ipotecate și pe fiecare dintre ele în parte, precum și în faptul că dreptul de ipotecă garantează întreaga creanță ipotecară și fiecare fracțiune a ei în parte. Grație **i.i.**, creditorul are facultatea să urmărească oricare dintre imobilele ipotecate, putând să realizeze asupra imobilului urmărit întreaga creanță, chiar dacă între timp datoria corelativă ar fi fost divizată între mai mulți moștenitori ai debitorului inițial. Totodată, atunci când creanța s-a stins în parte, creditorul conservă în întregime ipoteca instituită, drept garanție a părții nestinse din creanța sa. Creditorul are facultatea să renunțe la **i.i.**, putând face valabil fie o renunțare expresă, fie o renunțare implicită. Dacă bunul urmărit se află în posesia unui terț, acesta poate opune creditorului urmăritor beneficiul de discuțiune, cerându-i să urmărească cu prioritate bunurile ipotecate pentru garantarea aceleiași creanțe, care se află încă în posesia debitorului.

indivizibilitatea mărturisirii, regulă de apreciere a valorii probante a mărturisirii, potrivit căreia atunci când această probă are caracter complex, ea nu poate fi divizată (scindată), în sensul că instanța de judecată nu poate lua în considerare, cu ocazia soluționării procesului în care mărturisirea a fost făcută, numai primul ei element (adică recunoașterea faptului invocat de partea adversă) și să-l ignore pe cel de-al doilea element (adică faptul posterior, la care face referire cel ce mărturisește), ci trebuie să adopte o poziție unitară (identică) față de ambele elemente, privind mărturisirea ca pe un tot unitar, nescindabil, ce trebuie să fie luat în considerare în întregul său ori înlăturat în întregul său. Această regulă este în deplină concordanță cu sistemul probator reglementat de legislația României.

indiviziune, modalitate a patrimoniului care, aparținând în comun mai multor persoane, are ca obiect o universalitate nedivizată de bunuri. În mod obișnuit starea de **i.** izvorăște din succesiune, dar ea nu reprezintă o stare juridică exclusivă a succesiunii; ea poate izvorî și direct din lege sau dintr-o convenție, după cum apare ca un efect al desfacerii căsătoriei (prilej cu care comunitatea devălmașă a soților se transformă într-o **i.**) sau, în fine, poate apărea și ca urmare a prescripției achizitive, ce profită

în comun mai multor persoane. Se caracterizează, la fel ca proprietatea comună pe cote-părţi, prin aceea că asupra lucrurilor ce aparţin mai multor persoane, fiecare coindivizar are o cotă-parte abstractă din drept, şi nu o porţiune exclusivă, determinată material, din lucrurile respective; nu se identifică totuşi cu proprietatea comună pe cote-părţi (care are ca obiect un bun individual determinat şi reprezintă o modalitate a dreptului de proprietate).

indiviziune succesorală, 1. indiviziune generată prin efectul transmisiunii succesorale către doi sau mai mulţi moştenitori (coindivizari) şi care durează, în timp, până la împărţeala moştenirii, când încetează ca urmare a acesteia; **2.** starea averii succesorale (masei succesorale) transmise unei pluralităţi de moştenitori. Sursa cea mai frecventă a **i.s.** este transmisiunea succesorală. Fiind o varietate a indiviziunii (privită în general), **i.s.** este guvernată de regulile incidente în materia indiviziunii. Nu se găsesc în **i.s.**: *a)* drepturile de creanţă şi obligaţiile corelative unor asemenea drepturi, deoarece acestea, cu excepţia acelora dintre ele care au fost declarate de către părţi indivizibile, se divid de drept între moştenitori; *b)* bunurile individual determinate care fac obiectul unor legate particulare, deoarece legatarii dobândesc dreptul de proprietate asupra acestora chiar de la data deschiderii succesiunii.

infidelitate conjugală, sintagmă ce desemnează conduita oricărui soţ care, nesocotind îndatorirea morală de a se comporta cu fidelitate faţă de celălalt soţ, întreţine relaţii extraconjugale cu o altă persoană (căsătorită sau necăsătorită). **I.c.** constituie motiv de divorţ pentru soţul inocent [v. şi *obligaţia de fidelitate*].

ingratitudine, termen prin care se desemnează conduita donatarului de nesocotire brutală a obligaţiei sale de recunoştinţă faţă de donator. În cazurile prevăzute de lege (art. 831 C. civ.) **i.** legitimează revocarea donaţiei de către donator, prin excepţie de la regula irevocabilităţii donaţiei. Potrivit textului menţionat, constituie cauze de **i.**: *a)* atentatul săvârşit de donatar la viaţa donatorului; *b)* delicte, cruzimi sau injurii grave săvârşite de donatar la adresa donatorului; *c)* refuzul de alimente [v. şi *revocarea donaţiei pentru ingratitudine*].

inopozabilitate, v. *opozabilitate; relativitatea efectelor contractului.*

inscripţie ipotecară, mijloc de publicitate a dreptului real de ipotecă, care constă în înscrierea ipotecii în cartea funciară, în scopul de a face ipoteca opozabilă terţilor şi de a determina rangul ipotecii. Cererea de înscriere în cartea funciară se va depune la biroul teritorial unde se află cartea funciară în care urmează să se facă înscrierea, fiind însoţită de înscrisul original sau de copia legalizată de pe acesta, prin care se constată actul sau faptul juridic a cărui

înscriere se cere. Înscrierea în cartea funciară se efectuează la cererea părții interesate, cu excepția cazurilor în care legea prevede înscrierea din oficiu. Ipoteca se poate înscrie numai asupra unui imobil în întregul său sau asupra cotei-părți aparținând unui coproprietar. Dacă ipoteca s-a constituit asupra unei părți din construcție, ea va fi înscrisă atât asupra acesteia, cât și asupra cotei corespunzătoare din părțile comune indivize. Ipoteca constituită asupra unui bun viitor se poate intabula în condițiile Legii nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare, dacă în prealabil a fost notată existența autorizației de construire și notarea procesului-verbal de recepție parțială. În toate cazurile când prin lege se acordă o ipotecă legală pentru garantarea unui drept sau creanțe, aceasta se va înscrie din oficiu în cartea funciară, cu excepția situației în care părțile renunță în mod expres la acest beneficiu. Înscrierea ipotecii legale se face, de regulă, în temeiul înscrisului care conferă dreptul de a lua o inscripție ipotecară. Ipoteca legală se va înscrie pentru suma prevăzută în înscris; dacă creanța nu este determinată, pentru suma maximă arătată în cerere, precum și cuantumul dobânzii. Dacă ipoteca creanței novate a fost rezervată pentru garantarea noii creanțe, aceasta se va înscrie, în rangul vechii ipoteci, în temeiul înscrisului care face dovada novației. Cel subrogat în drepturile creditorului ipotecar va putea cere înscrierea strămutării dreptului de ipotecă în temeiul înscrisurilor care dovedesc subrogarea. Înscrierile în cartea funciară își vor produce efectele de opozabilitate față de terți de la data înregistrării cererilor; ordinea înregistrării cererilor va determina rangul înscrierilor. Dacă mai multe cereri de înscriere a drepturilor reale au fost depuse deodată la biroul teritorial, ele vor primi provizoriu același rang, urmând ca instanța să hotărască asupra rangului fiecăreia. Dacă au fost depuse deodată mai multe cereri având ca obiect înscrierea mai multor drepturi de ipotecă asupra aceluiași imobil, ele vor primi același rang. Rangul unei ipoteci asupra unei construcții viitoare va fi determinat de momentul înscrierii sale în cartea funciară. Înscrierea dreptului în cartea funciară în folosul unei persoane dă naștere prezumției că dreptul există în folosul ei, dacă a fost constituit cu bună-credință, cât timp nu se dovedește contrariul. Ipoteca constituită pentru garantarea creditului ipotecar pentru investiții imobiliare durează până la rambursarea integrală a tuturor sumelor datorate în temeiul respectivului contract, dispozițiile art. 1785 și art. 1786 C. civ. nefiind aplicabile [sin. *inscripția ipotecii*].

insesizabil, bun sau drept patrimonial care nu este susceptibil să fie urmărit pe cale silită de către creditorii titularului său, pentru recuperarea creanțelor pe care aceștia le au împotriva respectivului titular.

insolvabilitate, stare deficitară a patrimoniului debitorului, concretizată în depășirea valorică a elementelor active de către elementele pasive, având drept consecință imposibilitatea, pentru creditorii acestuia, de a obține prin executare silită plata datoriilor ajunse la scadență.

instítutor, v. *răspunderea institutorilor și artizanilor (meșteșugarilor) pentru faptele păgubitoare ale elevilor și ucenicilor.*

instituție, structură organizatorică creată de stat, la baza căreia se află un colectiv de salariați care își desfășoară activitatea în temeiul unui raport juridic de muncă. În condițiile legii, **i.** sunt persoane juridice.

insule și prundișuri, formă a accesiunii imobiliare naturale, reprezentând întinderi de uscat formate prin retragerea apelor, în râuri neplutitoare și nenavigabile. Apele fiind în prezent obiect al proprietății publice, aceste întinderi de uscat intră tot în domeniul public.

intenție, v. *culpă.*

intenție liberală, element de natură pur subiectivă, ce caracterizează voința juridică a persoanei care face o liberalitate pentru a procura altei persoane un folos patrimonial, fără a primi ceva în schimb.

interdependența obligațiilor asumate de părți în contractele sinalagmatice, expresie ce desemnează principiul în virtutea căruia, în contractele sinalagmatice, obligațiile reciproce ale părților sunt de neconceput una în absența celeilalte. Interdependența și reciprocitatea obligațiilor generează următoarele consecințe juridice: *a)* posibilitatea invocării excepției de neexecutare; *b)* posibilitatea de a cere în justiție rezoluțiunea contractului pentru neexecutarea obligației asumate de către una din părți; *c)* încetarea obligației uneia din părți ori de câte ori executarea obligației celeilalte părți a devenit imposibilă din cauza unui eveniment de forță majoră.

interdicție judecătorească (judiciară), instituție juridică urmărind ca finalitate ocrotirea persoanei fizice incapabile, care, din cauza alienației sau debilității mintale, este lipsită de discernământul necesar pentru a se putea îngriji singură de interesele proprii. **I.j.** se realizează prin: *a)* declararea celui în cauză ca interzis sau pus sub interdicție, prin hotărâre judecătorească definitivă pronunțată de către instanța civilă competentă, conform unei proceduri legale speciale, denumite procedura de punere sub interdicție; *b)* punerea interzisului sub tutelă; *c)* organizarea, cu referire la persoana interzisului, a unei supravegheri medicale permanente potrivit cu normativele stabilite în acest scop de Ministerul Sănătății. Până la soluționarea cererii de punere sub interdicție, dacă este nevoie, autoritatea tutelară poate numi un

curator pentru reprezentarea şi îngrijirea celui a cărui interdicţie a fost cerută şi pentru administrarea bunurilor acestuia. Persoana pusă sub interdicţie judecătorească este lipsită de capacitate de exerciţiu prin efectul hotărârii judecătoreşti prin care s-a dispus această măsură. Incapacitatea acestei persoane este opozabilă faţă de terţi de la data transcrierii hotărârii definitive de punere sub interdicţie, în registrul special desemnat acestui scop de la instanţa locului unde a fost înregistrat actul de naştere al celui în cauză. Punerea sub interdicţie judecătorească încetează prin: ridicarea acestei măsuri prin hotărâre judecătorească, atunci când cauza care a legitimat punerea sub interdicţie a încetat; moartea sau declararea judecătorească a morţii interzisului.

intermediar, v. *interpunere de persoane; reprezentare.*

interogatoriu, mijloc procedural de obţinere a mărturisirii în mod provocat, fie la cererea părţii potrivnice, fie din iniţiativa instanţei, în exercitarea rolului său activ. Legea prevede că reclamantul care doreşte să ia **i.** pârâtului va solicita aceasta prin chiar cererea de chemare în judecată; în cazul că s-a făcut o asemenea solicitare, preşedintele va dispune citarea pârâtului la **i.**, sub rezerva dezbaterii în contradictoriu la termenul de înfăţişare. Şi pârâtul poate cere, prin întâmpinare, **i.** reclamantului. Partea al cărei **i.** s-a cerut va fi citată cu o menţiune specială în acest sens, făcută în cuprinsul citaţiei ce i se trimite. Atât reclamantul, cât şi pârâtul, dacă nu solicită **i.** părţii adverse în condiţiile arătate, sunt, în principiu, decăzuţi din această probă. Instanţa are dreptul să ordone din oficiu **i.** oricăreia din părţi; de asemenea, ea poate aprecia că proba nu a fost solicitată datorită lipsei de pregătire a părţii şi să o încuviinţeze, la cerere, luând **i.** părţii în cazul în care aceasta se prezintă personal la proces. **I.** trebuie să se refere la probleme de fapt, la fapte personale, pertinente şi concludente; el nu poate fi încuviinţat: *a)* în acele situaţii în care însăşi proba mărturisirii este interzisă (cum sunt cazurile în care litigiul priveşte drepturi în privinţa cărora părţile nu pot dispune; astfel, nu pot fi dovedite pe această cale motivele de divorţ, actele de stare civilă, un drept stins prin prescripţie etc.); *b)* în situaţii în care **i.** nu se referă la fapte personale ale părţii; faptele străine părţii pot fi dovedite prin alte mijloace de probă, ca de exemplu prin martori; *c)* dacă întrebările au un caracter vexatoriu (instanţa poate refuza punerea unor asemenea întrebări); *d)* unei persoane străine de proces nu i se poate lua **i.**, ea putând fi audiată numai în calitate de martor sau numai ca expert; **i.** constituie o probă care priveşte numai părţile litigante; *e)* răspunsurile nu pot fi date prin mandatar, ci numai personal de către parte, deoarece mărturisirea, prin specificul ei, are un pronunţat caracter personal. Partea care soli-

cită **i.** sau instanţa de judecată (când ordonă din oficiu această probă) formulează în scris întrebările, urmând ca răspunsurile să fie consemnate pe aceeaşi foaie de hârtie, care se semnează de către preşedinte, grefier, partea care a cerut **i.** şi partea care a dat răspunsurile, după ce a luat cunoştinţă de cuprins. În eventualitatea că în text se operează ştersături sau adăugiri, acestea trebuie semnate în acelaşi mod, sub sancţiunea neluării în considerare. În cazul în care partea recunoaşte cele pretinse prin întrebările conţinute în **i.**, recunoaşterea sa are valoarea unei mărturisiri; dacă răspunsurile sunt negative, **i.** nu constituie nicio probă împotriva părţii care o face şi nicio probă în favoarea ei, urmând ca litigiul să fie soluţionat pe baza celorlalte probe administrate. Răspunsul echivoc sau incomplet are valoarea unui început de dovadă scrisă, care poate fi completat cu proba prin martori. Legea prevede că în cazul în care partea refuză, fără motive temeinice, să răspundă la **i.** sau nu se înfăţişează, instanţa poate socoti aceste împrejurări ca o mărturisire deplină sau numai ca un început de dovadă scrisă în folosul părţii potrivnice [v. şi *mărturisire*].

interpretarea contractului, operaţiune logico-juridică având ca finalitate determinarea şi clarificarea conţinutului contractului, a clauzelor sale, prin stabilirea drepturilor şi a obligaţiilor generate de contract şi cu referire la care există un litigiu între partenerii contractuali. **I.c.** este necesară atunci când există discrepanţă între voinţa reală şi voinţa declarată a părţilor, când clauzele contractuale sunt echivoce, confuze sau contradictorii, precum şi atunci când contractul este incomplet. În oricare dintre aceste ipoteze, este necesar ca judecătorul să constate, în prealabil operaţiei de interpretare, existenţa contractului. Proba acestei existenţe este în sarcina părţilor contractante. În absenţa contractului, operaţiunea de interpretare a lui rămâne lipsită de obiect, este un nonsens. Problema prioritară în **i.c.** este calificarea contractului. Încadrarea contractului într-o anumită grupă, calificarea lui juridică sunt decisive pentru determinarea regimului juridic ce îi este aplicabil. **I.c.** este reglementată prin dispoziţii normative cu caracter supletiv sau de recomandare, înscrise în art. 970 alin. (2) şi art. 977-985 C. civ. Regulile consacrate prin aceste dispoziţii legale pot fi grupate după cum urmează: *A. Reguli de stabilire a voinţei reale a părţilor contractante.* Fac parte din această grupă: *a)* regula prevăzută în art. 977 C. civ., care consacră prioritatea voinţei reale a părţilor: „Interpretarea contractelor se face după intenţia comună a părţilor contractante, iar nu după sensul literal al termenilor". Prioritatea voinţei reale nu înlătură, *de plano*, valoarea declaraţiei de voinţă. Voinţa reală trebuie dovedită; până la proba contrară, se prezumă că declaraţia de voinţă exprimă voinţa reală a

părţilor, iar sarcina de a dovedi că voinţa reală diferă de voinţa declarată aparţine părţii interesate; *b)* regula prevăzută în art. 982 C. civ., conform căreia „toate clauzele convenţiei se interpretează unele prin altele, dându-se fiecăreia înţelesul ce rezultă din actul întreg". Clauzele contractului trebuie interpretate coordonat, ele alcătuind un întreg, ceea ce face ca să nu poată fi desprinse din conţinutul contractului. *B. Reguli de interpretare a clauzelor confuze sau contradictorii*: *a)* regula consacrată prin art. 978 C. civ., conform căreia atunci când o clauză este primitoare de două înţelesuri, acea clauză se va interpreta în sensul ce poate avea un efect, şi nu în acela care duce la înlăturarea ei; *b)* regula consacrată în art. 979 C. civ., conform căreia termenii susceptibili de două înţelesuri se interpretează în sensul care rezultă din natura contractului; *c)* regula prevăzută de art. 980 C. civ., potrivit căreia clauzele îndoielnice se interpretează după obiceiul locului încheierii contractului; *d)* regula instituită de art. 983 C. civ., care dispune că atunci când există îndoială, clauzele se interpretează în favoarea celui care se obligă, adică a debitorului; *e)* regula stabilită prin art. 984 C. civ., care prevede că oricât de generali ar fi termenii contractului, acesta are ca obiect numai prestaţiile la care părţile s-au obligat; *f)* regula consacrată de art. 985 C. civ., conform căreia atunci când în contract se dă un exemplu pentru explicarea obligaţiilor, nu se restrânge numărul şi întinderea acestora la exemplul dat. *C. Reguli de interpretare a clauzelor tacite care completează contractul: a)* regula instituită de art. 981 C. civ., conform căreia clauzele obişnuite într-un contract se subînţeleg, chiar dacă nu sunt stabilite expres de părţile contractante; *b)* regula prevăzută de art. 970 alin. (2) C. civ., care dispune: contractele obligă părţile contractante „nu numai la ceea ce este expres într-însele, dar la toate urmările ce echitatea, obiceiul sau legea dă obligaţiei, după natura sa". În armonie cu aceste reguli, instanţa de judecată poate completa contractul cu acele elemente sau clauze pe care obiceiul, echitatea şi legea le includ în anumite contracte, după natura lor. pe care părţile se prezumă a le fi acceptat tacit, din moment ce nu le-au exclus în mod expres.

interpretarea legii străine, obligaţia instanţei de judecată de a aplica normele juridice în strictă conformitate cu litera şi spiritul lor, chiar dacă acestea au fost edictate de autorităţile competente ale altui stat. Normele conflictuale ale fiecărui stat permit, în anumite condiţii, aplicarea legii străine cu privire la raporturile juridice având un element de extraneitate. Ori de câte ori norma conflictuală obligă instanţa de judecată să aplice legea străină, aceasta urmează să fie interpretată după conţinutul său şi ţinând seama că ea constituie un element de drept, iar nu unul de

fapt. Legea străină se aplică de instanţele române în considerarea interpretării date în statul care a edictat actul normativ respectiv; procedeul contrar ar putea conduce la deformarea conţinutului legii străine şi, în final, la ignorarea normelor noastre conflictuale. În dreptul român, instanţa de judecată are largi posibilităţi de a se informa asupra conţinutului legilor străine; la aceasta contribuie rolul activ al instanţei, care se îmbină cu iniţiativa părţilor. **l.l.s.** poate fi cenzurată, în dreptul nostru, prin intermediul căilor legale de atac; astfel, de pildă, prin exercitarea apelului şi recursului se poate desfiinţa hotărârea pronunţată ca urmare a interpretării greşite a legii străine.

interpunere de persoane, formă de simulaţie care se distinge prin aceea că în actul aparent figurează ca parte o altă persoană decât aceea care încheie în realitate actul şi a cărei identitate este dezvăluită în actul secret încheiat concomitent. O situaţie de acest gen se întâlneşte atunci când pentru a gratifica o persoană incapabilă de a primi cu titlu gratuit, donatorul încheie contractul de donaţie cu o altă persoană, capabilă, care urmează să transmită bunul donat adevăratului donatar, indicat în actul secret. Simulaţia prin **i.p.** nu se confundă cu mandatul fără reprezentare, acesta din urmă presupunând un contract încheiat între mandant şi mandatar, prin care mandatarul îşi asumă obligaţia de a încheia un act juridic în nume propriu, dar pe seama mandantului. În cazul simulaţiei prin **i.p.**, cele două acte juridice (actul aparent şi actul secret) se încheie concomitent şi între aceleaşi părţi, care cunosc, amândouă, calitatea de persoană interpusă a uneia dintre ele. În cazul contractului de *prête-nom* (mandat fără reprezentare), mandatarul contractează în nume propriu, fără a dezvălui partenerului său contractual calitatea sa reală, iar efectele contractului încheiat se produc faţă de el însuşi, fiind transmise celui reprezentat printr-un alt act, la care primul partener contractual nu este parte [v. şi *fictivitate; deghizare*].

intervenţia legiuitorului în contracte, excepţie de la principiul forţei obligatorii a contractului, constând în facultatea pe care legiuitorul o are de a interveni, în anumite situaţii, în derularea unor contracte prin norme imperative care fie suspendă executarea, fie prorogă termenul de valabilitate a contractului, fie stabilesc un moratoriu. Regula este neintervenţia legiuitorului pentru a modifica contractele, legea nouă neaplicându-se efectelor în curs ale contractului, ori de câte ori ea conţine norme supletive sau cu caracter dispozitiv. Produce impact asupra efectelor contractului numai legea nouă care conţine dispoziţii imperative, astfel de norme fiind de imediată aplicare. Pentru considerente de interes public, legiuitorul poate interveni în contracte, modificându-le prin norme imperative pentru a le pune de acord cu

acele interese. Formele de **i.l.c.** pot fi grupate în două categorii, şi anume: grupa celor care se referă la durata contractului şi grupa celor care vizează executarea prestaţiilor. Prima categorie cuprinde, în principal, procedeul prorogării legale, care constă în prelungirea forţată a existenţei contractului după împlinirea termenului extinctiv stipulat de părţi. Domeniul pentru utilizarea acestui procedeu este acela al contractelor de închiriere, care sunt prelungite din cinci în cinci ani sau la alte intervale de timp. Cea de-a doua grupă cuprinde în principal procedeul moratoriului legal, concretizat în acordarea de către legiuitor a unui termen tuturor debitorilor sau unei categorii de debitori, având ca efect amânarea generală a executării unor obligaţii contractuale. Această măsură are întotdeauna caracter temporar, fiind motivată de anumite împrejurări obiective: război, inundaţii, crize economice etc. Un exemplu de acest gen este Legea conversiunii datoriilor agricole şi urbane din anul 1933, prin care a fost instituit un moratoriu legal de 15 ani pentru debitorii care, ameninţaţi fiind cu ruina din cauza crizei economice din perioada 1929-1933, nu şi-au putut plăti datoriile. A fost vorba în special de rambursarea creditelor contractate de la diferite unităţi bancare. În practica de legiferare se întâlnesc însă şi alte **i.l.c.**, constând în modificarea contractului, ca de exemplu: stabilirea prin norme imperative a duratei contractului, inferioare celei stipulate de părţi; încetarea contractelor; revizuirea întinderii prestaţiilor (chiria) etc. [v. şi *teoria impreviziunii*].

intervenţie, modalitate prin care o persoană străină de relaţiile cambiale poate contribui la stingerea obligaţiei cambiale, acceptând sau plătind titlul respectiv pentru oricare dintre debitorii de regres, în scopul de a împiedica urmărirea ce ar decurge din neacceptarea sau neplata acelei cambii de către tras. **I.** se poate produce în două feluri: *a)* din propria iniţiativă a intervenientului (fiind numită voluntară sau pentru onoare); în acest caz are caracter spontan şi poate fi făcută de către un terţ sau de către un semnatar al cambiei, mai puţin de către acceptant şi avaliştii săi; *b)* provocată sau silită (purtând indicaţiunea „la nevoie"); este făcută de către indicatul la nevoie, care, în principiu, îndeplineşte rolul de tras subsidiar şi care va accepta sau va plăti titlul dacă trasul principal nu-l acceptă ori nu-l plăteşte.

intervertirea titlului posesiei, expresie prin care se desemnează transformarea detenţiei precare în posesie utilă, ce se produce în temeiul legii în una din următoarele ipoteze: *a)* când detentorul lucrului primeşte cu bună-credinţă de la o terţă persoană, alta decât adevăratul proprietar, un titlu translativ de proprietate asupra lucrului pe care îl deţine; *b)* când detentorul lucrului neagă dreptul celui de la care îl deţine, prin acte de rezistenţă la exerciţiul acelui drept;

c) când detentorul lucrului îl transmite, printr-un act cu titlu particular translativ de proprietate, unui terţ care este de bună-credinţă; *d)* când un terţ de bună-credinţă dobândeşte posesia lucrului de la detentor, printr-un act cu titlu universal.

interzis, persoană pusă sub interdicţie judecătorească sau căreia i s-a aplicat pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi prevăzută de legea penală. **I.** poate fi de două feluri, şi anume: **i.** judiciar şi **i.** legal. **I.** judiciar este persoana pusă sub interdicţie judecătorească şi se distinge prin aceea că este lipsit de exerciţiul tuturor drepturilor civile, urmând a fi reprezentat de un tutore, cu începere de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătoreşti de punere sub interdicţie. **I.** legal este persoana care, fiind condamnată pentru săvârşirea unei infracţiuni, i se aplică, fie ca pedeapsă complementară (art. 64 C. pen.), fie ca pedeapsă accesorie (art. 71 C. pen.), interzicerea unor drepturi, şi anume: *a)* dreptul de a alege şi de a fi ales în autorităţile publice sau în funcţii elective publice; *b)* dreptul de a ocupa o funcţie implicând exerciţiul autorităţii de stat; *c)* dreptul de a ocupa o funcţie sau de a exercita o profesie de natura aceleia de care s-a folosit condamnatul pentru săvârşirea infracţiunii; *d)* drepturile părinteşti; *e)* dreptul de a fi tutore sau curator. În cazul în care interzicerea unor drepturi are caracter de pedeapsă penală complementară, executarea acesteia începe după executarea pedepsei închisorii, după graţierea totală sau a restului de pedeapsă ori după prescripţia executării pedepsei principale. Dacă interzicerea unor drepturi are caracter de pedeapsă accesorie, executarea acesteia operează de drept, concomitent cu executarea pedepsei principale, şi anume din momentul în care hotărârea de condamnare a rămas definitivă şi până la terminarea executării pedepsei, până la graţierea totală sau a restului de pedeapsă ori până la împlinirea termenului de prescripţie a executării pedepsei.

intra vires hereditatis, locuţiune latină care desemnează obligaţia moştenitorului de a plăti datoriile şi sarcinile succesiunii, chiar şi în situaţiile în care pasivul succesoral ar întrece activul, numai în limitele valorice ale bunurilor pe care le moşteneşte. Pentru a răspunde numai **i.v.h.**, moştenitorul trebuie să accepte succesiunea sub beneficiu de inventar [v. şi *ultra vires hereditatis*].

intuitu personae, sintagmă latină care se utilizează pentru a caracteriza sau pentru a desemna un contract sau un alt act juridic la a cărui încheiere consideraţia persoanei contractantului sau calităţile lui personale au fost determinante [v. şi *contract intuitu personae*].

inventarul bunurilor succesorale, înscris întocmit de către notarul public, cuprinzând enumerarea, descrierea şi preţuirea provi-

zorie a bunurilor unei persoane decedate [v. şi *stabilirea masei succesorale*].

inventator, termen prin care se desemnează, în mod generic, persoana care a creat o invenţie. Atunci când invenţia este rezultatul unei activităţi comune, toate persoanele care au avut o contribuţie creatoare sunt considerate **i.** Persoanele care au dat ajutor tehnic la realizarea invenţiei, dar care nu au avut o contribuţie creatoare, nu pot fi considerate coautori [v. şi *drept de inventator*].

invenţie, creaţie ştiinţifică sau tehnică, care prezintă noutate şi progres faţă de stadiul cunoscut al tehnicii mondiale, nu a mai fost brevetată sau făcută publică în ţara noastră sau în străinătate, reprezintă o soluţie tehnică şi poate fi aplicată pentru rezolvarea unor probleme din economie, ştiinţă, ocrotirea sănătăţii, apărarea naţională sau în orice alt domeniu al vieţii economice şi sociale. **I.** sunt protejate, din punct de vedere juridic, prin brevete de invenţii [v. şi *invenţie complementară; valorificarea invenţiilor*].

invenţie brevetabilă, invenţie care îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege pentru a fi brevetată. Nu poate fi brevetată invenţia care contravine dispoziţiilor imperative ale legii.

invenţie complementară, invenţie care perfecţionează ori completează o invenţie pentru care există un brevet de invenţie în vigoare, neputând fi aplicată fără acesta. Pentru acest tip de invenţie se acordă brevet de invenţie complementar.

invenţie specială, denumire dată unei invenţii care prezintă o importanţă deosebită pentru economia naţională şi pentru societate în general şi pentru care legea prevede anumite măsuri de protecţie, distincte de cele privitoare la alte invenţii. Constituie **i.s.**, indiferent de condiţiile în care au fost realizate, invenţiile care au ca obiect substanţe obţinute prin metode nucleare, chimice, produse medicamentoase, metode de diagnosticare şi tratament medical, dezinfectante, produse alimentare şi condimente, precum şi soiuri noi de plante, tulpini de bacterii şi ciuperci, noi rase de animale şi viermi de mătase.

ipotecă, drept real accesoriu având ca obiect un bun imobil al debitorului sau al altei persoane, care conferă creditorului ipotecar dreptul de a urmări imobilul respectiv în stăpânirea oricui s-ar afla şi de a fi plătit cu prioritate faţă de ceilalţi creditori din preţul acelui bun. **I.** este o garanţie reală imobiliară, care nu presupune deposedarea celui care o constituie. Ea este un drept real asupra imobilelor afectate la plata obligaţiilor. Codul civil român o reglementează în art. 1746-1814. Ca instrument de garantare a obligaţiilor, **i.** prezintă mai multe avantaje, şi anume: bunul ipotecat rămâne în posesia debitorului sau

a terțului care a constituit-o și care exercită toate atributele dreptului de proprietate, în plenitudinea lor; asupra aceluiași imobil pot fi constituite mai multe ipoteci succesive. **I.** poate fi, din punct de vedere al sursei sale juridice, convențională și legală. Este convențională **i.** ce se înființează printr-un contract încheiat între creditor și proprietarul imobilului, care poate fi debitorul sau un terț. Este legală **i.** care ia naștere în virtutea unei dispoziții speciale a legii. **I.** se caracterizează prin următoarele trăsături specifice: este un drept real, accesoriu, imobiliar, indivizibil și specializat. Ca drept real imobiliar, **i.** conferă titularului său două atribute esențiale: atributul de urmărire și atributul de preferință. Acest drept real nu constituie un dezmembrământ al proprietății, deoarece nu presupune desprinderea unor atribute din conținutul dreptului de proprietate, cum ar fi posesia și folosința. Este un drept real accesoriu, pentru motivul că însoțește și garantează un drept principal, care este dreptul de creanță al creditorului ipotecar. Existența dreptului de **i.** este dependentă de existența dreptului de creanță și urmează soarta juridică a acestuia din urmă, conform principiului *accesorium sequitur principale*. Creanța garantată poate fi supusă unei condiții suspensive sau poate fi o creanță eventuală; ipoteca poate fi înscrisă în cartea funciară, pentru a avea un rang prioritar, atunci când se va realiza condiția sau creanța va deveni actuală. Desființarea sau stingerea obligației principale are ca efect desființarea ori stingerea **i.** În anumite situații, **i.** poate supraviețui creanței pe care o garantează (de pildă, novația), iar în unele cazuri obligația supraviețuiește **i.** (purga, prescripția, compensația și darea în plată). Transmiterea creanței atrage cu sine și transmiterea **i.** Totuși, **i.** se poate transmite și separat, prin cesiune și renunțare. Cesiunea **i.** poate fi făcută atât în folosul unui alt creditor, cât și în folosul dobânditorului imobilului ipotecat. Ea poate fi totală sau numai parțială. Cesiunea totală se face în favoarea altui creditor ipotecar sau a unui creditor chirografar. Cesiunea parțială poate viza rangul sau dreptul de urmărire. Cesiunea rangului se realizează numai atunci când se face în favoarea unui alt creditor ipotecar a cărui **i.** are un rang inferior. Cesiunea dreptului de urmărire nu are utilitate pentru cesionar, de vreme ce dreptul de preferință rămâne cedentului. Transmisiunea **i.** prin renunțare are loc, de regulă, în favoarea dobânditorului bunului ipotecat și mai rar în favoarea altui creditor. Renunțarea poate fi totală sau parțială. Când este totală implică renunțarea la cele două atribute (urmărirea și preferința) și se face în favoarea unui creditor ipotecar sau a dobânditorului imobilului ipotecat. În absența altor creditori ipotecari, operațiunea este, în realitate, o cesiune de **i.** Când renunțarea este parțială, aceasta poate avea ca obiect fie dreptul de urmărire, fie

dreptul de preferință. Renunțarea la dreptul de urmărire se face în beneficiul dobânditorului imobilului ipotecat, creditorul ipotecar păstrând în continuare dreptul de preferință asupra prețului imobilului înstrăinat de debitor. Renunțarea la dreptul de preferință, deși posibilă, este lipsită total de importanță practică, de vreme ce creditorul ipotecar păstrează în continuare dreptul de urmărire. O atare renunțare prezintă totuși utilitate practică atunci când se înfăptuiește după renunțarea la dreptul de urmărire. **I.** este o garanție imobiliară, dat fiind că obiectul ei îl pot constitui numai bunurile imobile, care trebuie să se afle în circuitul civil. **I.** este indivizibilă, ceea ce înseamnă că imobilul ipotecat este afectat în întregime pentru garantarea creanței în totalitatea sa. Atunci când mai multe imobile sunt ipotecate pentru garantarea unei singure datorii, fiecare dintre acestea garantează întreaga datorie. Creditorului i se recunoaște un drept de opțiune în ceea ce privește urmărirea unuia sau altuia dintre imobilele respective. Indivizibilitatea este de esența **i.**, dar nu de natura ei. Creditorul poate renunța la acest beneficiu conferit de lege. În fine, **i.** este o garanție specializată, ceea ce înseamnă că ea poate fi constituită numai asupra unui imobil sau a unor imobile individual determinate, pentru garantarea unei datorii a cărei valoare este, de asemenea, determinată. Codul civil nu admite constituirea unor **i.** generale asupra tuturor imobilelor debitorului și nici prin care să se garanteze toate datoriile acestuia din urmă. Indiferent dacă **i.** este legală sau convențională, efectele generate de aceasta sunt aceleași. În raport cu debitorul sau cu cel care a constituit **i.**, aceasta produce următoarele efecte: debitorul, precum și cel căruia îi aparține imobilul ipotecat păstrează, în principiu, toate atributele dreptului de proprietate: posesia, folosința și dispoziția juridică. Astfel, el poate transmite dreptul de proprietate asupra imobilului sau îl poate greva cu sarcini reale. Dreptul de înstrăinare încetează numai în momentul înregistrării acțiunii ipotecare, când creditorul a procedat la transcrierea comandamentului. Ulterior transcrierii comandamentului, debitorul nu poate înstrăina și nici închiria imobilul. El rămâne, de regulă, cu posesia, folosința și administrarea curentă a imobilului, în calitate de reprezentant al creditorului. Astfel, debitorul are obligația, până la rămânerea definitivă a ordonanței de adjudecare, să asigure paza imobilului, perceperea chiriilor și a altor venituri, recoltarea și vânzarea fructelor naturale și industriale; în schimb, nu poate face nicio tăiere de lemne și nici să aducă o stricăciune imobilului, sub pedeapsa obligării la despăgubiri. Totodată, creditorii vor putea cere instanței de judecată încredințarea imobilului spre conservare unei terțe persoane și chiar obligarea debitorului să se mute din imobil, dacă locuiește în acel imobil. În raport cu creditorul, **i.** produce următoa-

rele efecte: creditorul are un drept real accesoriu, care nu implică deposedarea proprietarului. Acest drept îi conferă atributele de urmărire şi de preferinţă. În temeiul acestor atribute, creditorul are dreptul să urmărească imobilul în stăpânirea oricui s-ar afla, chiar dacă debitorul l-a înstrăinat. Totodată, el are dreptul să-şi realizeze creanţa cu prioritate din preţul obţinut prin vânzarea silită a imobilului; în cazul în care există mai mulţi creditori ipotecari, dreptul de preferinţă se exercită în ordinea dată de rangul **i.** fiecăruia. Când imobilul ipotecat a fost expropriat pentru cauză de utilitate publică, dreptul de preferinţă se strămută, ca efect al subrogaţiei reale cu titlu particular, asupra despăgubirii cuvenite proprietarului. Situaţia este aceeaşi şi dacă imobilul ipotecat a pierit sau a fost distrus, caz în care dreptul de preferinţă urmează a fi exercitat asupra indemnizaţiei de asigurare plătite de societatea de asigurări sau, după caz, asupra despăgubirilor datorate de cel care a săvârşit fapta ilicită păgubitoare. Dreptul de preferinţă se exercită şi asupra fructelor imobilului, percepute sau culese după data transcrierii comandamentului, în cadrul procedurii de executare silită. Cât priveşte efectele faţă de terţii dobânditori ai imobilului, este vizată doar ipoteza în care între momentul constituirii şi momentul începerii realizării **i.**, debitorul înstrăinează imobilul ipotecat. Dacă debitorul nu plăteşte datoria, creditorul poate urmări imobilul în mâna oricui s-ar afla, cerând realizarea **i.** El are dreptul să ceară vânzarea imobilului şi plata creanţei sale cu preferinţă din dreptul la care a fost adjudecat. Atunci când creditorul ipotecar cere realizarea **i.**, terţul dobânditor al imobilului poate adopta una din următoarele atitudini: *a)* astfel, el poate să opună creditorului unele excepţii, ca de pildă: inexistenţa sau stingerea datoriei; nulitatea inscripţiei ipotecare; excepţia de garanţie contra evicţiunii dacă creditorul este moştenitorul vânzătorului de la care terţul a dobândit imobilul cu titlu oneros; *b)* terţul dobânditor poate decide să plătească datoria debitorului, caz în care se subrogă în drepturile creditorului acestuia; o astfel de atitudine este adoptată atunci când valoarea bunului ipotecat este mai mare decât datoria, ca şi atunci când **i.** constituită de creditor vizează şi alte bunuri existente în patrimoniul debitorului; *c)* terţul dobânditor poate recurge şi la purgă, făcând creditorului o ofertă de plată a creanţei garantate prin **i.**, până la concurenţa preţului la care a cumpărat imobilul respectiv sau, dacă l-a dobândit gratuit, până la concurenţa valorii imobilului stabilite prin expertiză; *d)* în fine, terţul poate proceda la delăsarea sau abandonarea imobilului pentru a fi scos la vânzare de către creditor, fără participarea sa. Delăsarea imobilului este posibilă numai în următoarele condiţii: datoria pentru care este urmărit imobilul să nu fie o datorie personală a proprietarului

actual; terţul să aibă capacitate deplină de exerciţiu; dobândirea să fie totală şi fără rezerve şi să se facă în formele prevăzute de lege. Dreptul de **i.** poate fi transmis împreună cu creanţa pe care o garantează sau chiar independent ori separat de aceasta. Fiind un drept accesoriu, el urmează soarta juridică a creanţei pe care o însoţeşte şi garantează şi se transmite ca urmare a transmisiunii dreptului principal. Creanţa se poate transmite universal, cu titlu universal sau cu titlu particular. În caz de cesiune parţială, **i.** rămâne indivizibilă, garantând creanţa în întregime. Cesiunea creanţei trebuie notificată debitorului sau acceptată de acesta. Codul civil român (art. 1800) prevede că **i.** se poate stinge pe cale accesorie sau indirectă şi pe cale principală sau directă. Stingerea indirectă a **i.** are loc ca efect al stingerii obligaţiei garantate. Obligaţia principală se stinge, la rândul ei, prin toate modalităţile cunoscute şi prevăzute de lege: plata, compensaţia, confuziunea, remiterea de datorie, darea în plată etc. Stingerea directă a **i.** are loc în următoarele cazuri: renunţarea creditorului la **i.**; purga; prescripţia extinctivă; stingerea dreptului ipotecat în cazul unui drept de uzufruct viager; pieirea imobilului [v. şi *ipotecă convenţională; ipotecă legală*].

ipotecă convenţională, sintagmă ce desemnează ipoteca născută prin convenţia părţilor, cu respectarea formelor prevăzute de lege. Validitatea contractului de ipotecă este subordonată unor condiţii speciale de fond şi de formă. Codul civil român prevede două condiţii de fond obligatorii, şi anume: cel care constituie ipoteca trebuie să aibă capacitate deplină de exerciţiu (conform art. 1769 C. civ.) şi să fie proprietarul actual al bunului imobil. Reprezentantul legal al unei persoane lipsite de capacitate de exerciţiu deplină nu poate garanta datoriile altuia cu un imobil al minorului (art. 1771 C. civ. şi art. 129 C. fam.). Instituirea ipotecii asupra unui imobil aparţinând minorului este posibilă cu încuviinţarea prealabilă a autorităţii tutelare şi numai pentru garantarea unei obligaţii proprii a acestuia [art. 129 alin. (2) C. fam.]. Lipsa calităţii de proprietar a celui care constituie ipoteca are ca efect nulitatea absolută a contractului de ipotecă. În acest sens, Codul civil (art. 1775) dispune că bunurile viitoare nu pot fi obiectul unei ipoteci. Prevederile art. 1775 C. civ. nu se aplică ipotecilor constituite pentru garantarea creditelor ipotecare pentru investiţii imobiliare acordate în condiţiile Legii nr. 190/1999, aceste ipoteci putând avea ca obiect un bun viitor. Cât priveşte condiţiile de formă, legea (art. 1772 C. civ.) dispune că **i.c.** este valabilă numai dacă a fost constituită prin act autentic. Forma autentică a contractului de ipotecă este cerută *ad validitatem,* fiind un contract solemn. **I.c.** poate fi constituită fie prin acelaşi înscris din care rezultă şi obligaţia principală, fie printr-un înscris distinct de acela

care constată existența acestei obligații. De regulă, obligația garantată nu este necesară a fi constatată într-un înscris autentic. **l.c.** consimțită în străinătate poate avea efect în România numai după ce actul de constituire a acesteia este vizat de către notarul public de la locul situării imobilului, care va verifica dacă respectivul act juridic îndeplinește condițiile de validitate prevăzute de legea țării unde a fost întocmit ca act autentic. În condițiile prevăzute de art. 64 și urm. din Decretul-lege nr. 115/1938, în sistemul de publicitate al cărților funciare dreptul de ipotecă se constituia numai în momentul înscrierii lui în foaia de sarcini (partea a III-a a cărții funciare). În sistemul Legii nr. 7/1996, formele privind publicitatea ipotecii nu țin de solemnitatea contractului, ci numai de asigurarea opozabilității și a rangului de preferință ale ipotecii [v. și *ipotecă; ipotecă legală*].

ipotecă legală, sintagmă ce desemnează ipotecile constituite *ex lege* (ipoteci legale propriu-zise), precum și ipotecile convenționale a căror obligație de constituire rezultă din lege [v. și *ipoteci legale propriu-zise; ipoteci convenționale a căror constituire este prevăzută de lege*].

ipoteci convenționale a căror constituire este prevăzută de lege, varietate de ipoteci legale care se disting prin aceea că se constituie întotdeauna prin convenția părților, legea prevăzând obligativitatea constituirii lor. De exemplu, Legea nr. 22/1969 prevede obligația ce revine celui ce se angajează în funcția de gestionar să constituie o ipotecă asupra unor bunuri imobile aflate în proprietatea sa ori a unui terț, pentru garantarea reparării pagubelor eventuale pe care le va cauza celui ce l-a angajat. În prezent, prevederile acestei legi se aplică numai în cazul gestionarilor angajați de către organele de stat, regiile autonome, societățile comerciale cu capital exclusiv sau majoritar de stat și de instituțiile de stat. Această ipotecă prezintă anumite particularități comparative cu ipotecile convenționale reglementate de Codul civil, și anume: *a)* contractul de ipotecă se încheie valabil în forma înscrisului sub semnătură privată; *b)* această ipotecă garantează o obligație eventuală. Înscrierea ipotecii se face la cererea unității interesate [v. și *ipotecă; ipotecă legală; ipotecă convențională*].

ipoteci legale propriu-zise, ipoteci constituite *ex lege,* fără a fi necesar în acest scop încheierea unui contract de ipotecă. Codul civil român (art. 1753) reglementează trei cazuri de ipoteci legale, și anume: ipoteca femeii măritate asupra imobilelor bărbatului; ipoteca minorilor și interzișilor asupra bunurilor tutorelui și ipoteca statului asupra bunurilor mânuitorilor de valori ale statului, unităților administrativ-teritoriale și instituțiilor publice. Prin efectul modificărilor legislative survenite de-a lungul timpului, primele două ipoteci

legale au dispărut încă din anul 1954. În prezent, a rămas în vigoare numai ipoteca statului asupra bunurilor mânuitorilor de valori (art. 1753 pct. 3 C. civ.); în condiţiile în care termenii folosiţi de acest text nu mai sunt în concordanţă cu denumirile legale în vigoare, înţelesul şi aplicarea acestui caz de ipotecă legală trebuie să fie încadrate, în prezent, în sistemul garanţiilor prevăzute pentru gestionari de Legea nr. 22/1969, lege care prevede nu numai obligativitatea garanţiei, dar impune şi necesitatea încheierii unei convenţii, ceea ce nu exclude aplicarea regimului privind ipotecile legale. Alte ipoteci legale propriu-zise sunt: *a)* ipoteca legală a legatarilor cu titlu particular ai unor sume de bani sau lucruri fungibile asupra imobilelor succesorale prevăzute de art. 902 alin. (2) C. civ.; în cazul în care legatul cu titlu particular are ca obiect drepturi reale asupra unor bunuri de altă natură, dreptul legatarului va putea fi realizat pe calea acţiunii în revendicare. Această ipotecă vizează numai bunurile succesorale, legatarii putând urmări, pentru întreaga creanţă, pe moştenitorul care dobândeşte imobilul succesoral, chiar dacă datoria transmisă prin moştenire se divide proporţional între mai mulţi moştenitori. Ea nu este opozabilă însă creditorilor succesiunii, ci numai moştenitorilor şi creditorilor acestora; *b)* ipoteca legală prevăzută de Decretul-lege nr. 61/1999 (art. 12), conform căruia creditele acordate de C.E.C. pentru cumpărarea de locuinţe construite din fondurile statului vor fi garantate prin constituirea unei ipoteci asupra locuinţei dobândite; înscrierea ipotecii se dispune, la cererea C.E.C., pe baza contractului de împrumut. În virtutea ei, până la rambursarea integrală a creditului, locuinţa dobândită potrivit acestui decret nu poate fi nici înstrăinată şi nici restructurată decât cu autorizarea prealabilă a C.E.C.; *c)* ipoteca prevăzută de Legea nr. 85/1994, republicată, potrivit căreia locuinţele construite din fondurile statului pot fi cumpărate de titularii contractelor de închiriere, cu plata integrală sau în rate a preţului, iar unitatea vânzătoare îşi garantează încasarea preţului prin înscrierea ipotecii asupra locuinţei, operaţiune care este scutită de taxa de timbru [art. 15 alin. (4)]; *d)* ipoteca prevăzută de Legea nr. 114/1996, republicată, potrivit căreia până la restituirea sumelor datorate de către beneficiarii locuinţelor construite cu subvenţii de la stat se instituie ipoteca legală asupra locuinţei (art. 18); *e)* ipoteca prevăzută de Codul de procedură penală, care se constituie asupra bunurilor sechestrate şi are caracter asigurător. Organul de urmărire penală sau instanţa de judecată care a dispus instituirea sechestrului poate cere luarea inscripţiei ipotecare asupra bunurilor sechestrate, comunicând copii pe actul prin care s-a dispus sechestrul şi un exemplar al procesului-verbal de sechestru. Potrivit art. 163 C. proc. pen., luarea inscripţiei ipotecare este obligatorie când

cel prejudiciat prin infracţiune este o persoană lipsită de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă [v. şi *ipotecă; ipotecă legală; ipotecă convenţională*].

izvoarele dreptului civil, expresie utilizată pentru a desemna formele de exteriorizare a conţinutului normelor juridice civile. **I.d.c.** se grupează în două categorii: *a)* izvoare directe sau propriu-zise, care sunt: legile (Constituţia, legile organice, legile ordinare, între care Codul civil prezintă o importanţă deosebită); actele normative subordonate legii (hotărârile Guvernului, ordonanţele şi ordonanţele de urgenţă emise de Guvern, alte acte normative emise de organele centrale ale administraţiei de stat); actele normative subordonate legii cu aplicabilitate specifică unor domenii, precum: regulamentele, statutele, contractele-tip, standardele de stat şi normele interne; obiceiul, regulile de convieţuire socială etc.; *b)* izvoarele indirecte, din grupa cărora fac parte: jurisprudenţa şi ştiinţa dreptului.

izvoarele obligaţiilor, sintagmă ce desemnează actele şi faptele juridice care, potrivit legii, generează raporturi juridice obligaţionale. În funcţie de rolul pe care voinţa îl îndeplineşte în naşterea obligaţiilor, **i.o.** se clasifică în: izvoare voluntare şi izvoare nevoluntare. Se numesc *izvoare voluntare* manifestările de voinţă (unilaterale, bilaterale sau multilaterale) exprimate în vederea realizării de efecte juridice. Fac parte din această grupă: *a)* contractele sau convenţiile de orice fel; *b)* actele juridice unilaterale, cărora legea le recunoaşte, excepţional, eficacitate juridică; *c)* unele acte normative din care izvorăsc direct obligaţiile civile (cum sunt obligaţiile de vecinătate sau de întreţinere). Se numesc *izvoare nevoluntare* toate faptele (evenimente sau întâmplări) care generează raporturi juridice obligaţionale în temeiul legii, independent de voinţa părţilor şi chiar împotriva voinţei lor. Fac parte din această grupă: *a)* evenimentele care sunt independente de voinţa şi activitatea oamenilor (cum sunt: naşterea, moartea, trecerea timpului, calamităţile naturale etc.); întâmplările care antrenează, potrivit legii, răspunderea civilă obiectivă, independent de culpă, a comitenţilor pentru prejudiciile cauzate în îndeplinirea însărcinărilor încredinţate prepuşilor lor, răspunderea paznicilor juridici pentru prejudiciile cauzate de animalele sau de lucrurile neînsufleţite pe care le au în pază, precum şi răspunderea altor persoane în cazurile şi în condiţiile prevăzute de lege; *b)* faptele juridice licite (acţiuni umane): gestiunea de afaceri, plata nedatorată, îmbogăţirea fără justă cauză; *c)* faptele ilicite păgubitoare (delictele civile) săvârşite cu intenţie sau din culpă, care cauzează un prejudiciu, dau naştere la obligaţia de despăgubire.

îmbogăţire fără justă cauză, fapt juridic licit ce are ca efect mărirea patrimoniului unei persoane şi micşorarea corelativă a patrimoniului altei persoane, fără ca pentru acest efect să existe o cauză justă sau un temei legitim. Acest fapt legitim generează un raport obligaţional în conţinutul căruia se află obligaţia celui ce şi-a sporit patrimoniul de a restitui celui însărăcit valoarea cu care s-a îmbogăţit. Însărăcitul poate promova împotriva îmbogăţitului o acţiune în justiţie (numită *actio de in rem verso*) prin care să ceară restituirea îmbogăţirii realizate fără temei legitim de către acesta din urmă. Pentru promovarea acestei acţiuni sunt necesare două categorii de condiţii, şi anume: *A. Condiţii materiale: a)* să existe o îmbogăţire a pârâtului, care poate consta în: mărirea patrimoniului prin dobândirea unui bun sau a unei creanţe, îmbunătăţirea unui lucru al proprietarului de către o altă persoană, edificarea unei construcţii, realizarea unei plantaţii sau realizarea unei lucrări pe terenul altuia; îmbogăţirea se poate concretiza şi în evitarea unor cheltuieli obligatorii, cum sunt: plata unei datorii; remiterea de datorie, prestarea unor munci sau a unor servicii de către altul în favoarea pârâtului, folosirea unui bun ce aparţine altuia; *b)* să existe o însărăcire a reclamantului, care poate rezulta dintr-o pierdere economică concretizată în: ieşirea unei valori din patrimoniu (bun sau creanţă), prestarea unei activităţi sau a unui serviciu, care nu au fost remunerate de către beneficiar, efectuarea unor cheltuieli (de conservare sau de îmbunătăţire a unui bun) în favoarea îmbogăţitului etc.; *c)* să existe o corelaţie directă între îmbogăţirea realizată de pârât şi însărăcirea suferită de reclamant, în sensul că cele două fenomene evocate să aibă o cauză unică sau aceeaşi origine. Nu este necesară existenţa unei legături cauzale între îmbogăţire şi însărăcire, fiind irelevant, sub acest aspect, dacă însărăcirea şi îmbogăţirea corelativă rezultă din fapta păgubitului sau a unei terţe persoane. *B. Condiţii juridice: a)* îmbogăţirea şi însărăcirea corelativă să fie lipsite de un temei juridic care să le dea legitimitate, adică să fie lipsite de o cauză justă. Are cauză justă îmbogăţirea produsă în temeiul unui act juridic, a unei hotărâri judecătoreşti sau a legii, prin uzucapiune sau posesie de bună-credinţă; *b)* îmbogăţitul să fie de bună-credinţă. Buna-credinţă se prezumă până la proba contrară; astfel, îmbogăţitul nu trebuie să se afle în culpă. *Actio de in rem verso* se fundamentează pe îndatorirea generală de

a nu se îmbogăţi în dauna altuia. Atunci când îmbogăţitul este de rea-credinţă, suntem în prezenţa unei fapte ilicite culpabile ce antrenează răspunderea delictuală a autorului ei. În acest caz, însărăcitul va putea promova o acţiune pentru repararea în întregime a pagubei care i-a fost cauzată; *c)* însărăcitul să nu aibă la dispoziţie o altă acţiune în justiţie pentru realizarea dreptului său de creanţă împotriva pârâtului. Având caracter subsidiar, *actio de in rem verso* poate fi exercitată numai în absenţa oricărui alt mijloc juridic de recuperare a pierderii suferite. În cazul în care reclamantul are la îndemână o altă acţiune, precum cea bazată pe contract sau pe delict, sau pe orice alt izvor de obligaţii civile, el nu poate promova acţiunea întemeiată pe îmbogăţirea fără justă cauză. Totodată, *actio de in rem verso* este inadmisibilă şi atunci când, prin promovarea ei, reclamantul urmăreşte, în realitate, obţinerea unei pretenţii ce putea fi obţinută de el pe calea unei acţiuni prescrise sau care a fost paralizată printr-o altă excepţie ce putea fi invocată de pârât. **Î.j.c.** produce, ca efect principal, naşterea obligaţiei de restituire în sarcina îmbogăţitului. Ori de câte ori este posibil, restituirea trebuie să se facă în natură, iar dacă o asemenea soluţie nu este posibilă, restituirea se face prin echivalent bănesc. Obligaţia de restituire are o dublă limitare, şi anume: *a)* îmbogăţitul are obligaţia să restituie însărăcitului numai valoarea îmbogăţirii sale, chiar dacă însărăcirea reclamantului este mai mare; acestuia nu-i incumbă îndatorirea de a restitui fructele şi nici de a plăti dobânzile legale; *b)* însărăcitul este îndreptăţit numai la restituirea valorii însărăcirii sale, chiar dacă foloasele obţinute de îmbogăţit sunt mai mari. Atunci când **î.j.c.** se datorează relei-credinţe a îmbogăţitului, se angajează răspunderea civilă delictuală a acestuia din urmă. Instanţa de judecată urmează să determine întinderea obligaţiei de restituire raportându-se la ziua introducerii acţiunii în justiţie de către însărăcit. Dacă îmbogăţirea pârâtului a încetat până la acea dată, din motive independente de voinţa sa, raportul obligaţional se stinge. Dreptul de a promova *actio de in rem verso* se prescrie în termenul general de prescripţie de trei ani. Termenul de prescripţie pentru executarea acestui drept începe să curgă din ziua în care însărăcitul a cunoscut sau trebuia să cunoască îmbogăţirea altuia în paguba sa, cât şi pe cel obligat la restituire [sin. *îmbogăţire fără temei legitim*].

îmbogăţit, termen prin care se desemnează, în mod generic, debitorul unui raport juridic obligaţional generat de faptul juridic licit al îmbogăţirii fără justă cauză. Principala îndatorire ce revine acestuia este de a restitui, în limita măririi, către cel care şi-a diminuat patrimoniul.

împărţeala de ascendent, act juridic între vii (donaţie) sau pentru cauză de moarte (testament), prin

care ascendentul împarte între toţi descendenţii săi cu vocaţie succesorală la deschiderea moştenirii bunurile sale – în tot sau în parte – bunuri care sunt dobândite de către aceştia divizat, în mod individual, iar nu în cote-părţi ideale, ce caracterizează starea de indiviziune. Codul civil român reglementează **î.a.** în art. 794-799. Ca natură juridică, **î.a.** este un act juridic mixt: pe de o parte, ea reprezintă o donaţie sau o dispoziţie testamentară, iar pe de altă parte, se analizează ca fiind un act de împărţeală de natură specială, deoarece nu urmăreşte lichidarea unei stări de indiviziune, ci, dimpotrivă, prevenirea apariţiei unei astfel de stări între descendenţii dispunătorului, la deschiderea moştenirii. Fiind un act juridic mixt, **î.a.** primeşte atât incidenţa regulilor ce guvernează donaţia sau, după caz, dispoziţiile testamentare, cât şi normele referitoare la împărţeală în general şi împărţeala de ascendent în special. **Î.a.** este supusă atât unor condiţii de formă, cât şi unor condiţii de fond. Din punct de vedere formal, ea se poate face, sub sancţiunea nulităţii absolute, numai cu respectarea regulilor de formă prevăzute de lege pentru donaţii şi testamente (art. 795 C. civ.). Împărţirea-donaţie imobiliară făcută prin înzestrare la încheierea căsătoriei este nulă, în lipsa formei autentice (art. 813 C. civ.). Pentru identitate de raţiune, partajul de ascendent încheiat cu nerespectarea formei autentice este nul dacă nu întruneşte nici condiţiile de validitate ale unui testament olograf. Tot astfel, împărţeala testamentară este nulă şi dacă testamentul este conjunctiv. În schimb, împărţeala-donaţie conjunctivă este valabilă dacă a fost făcută în folosul descendenţilor comuni; împărţeala-donaţie conjunctivă este singura posibilă prin acte între vii, în cazul bunurilor comune ale soţilor. După moartea ascendentului împărţitor, nulitatea donaţiei sau a testamentului pentru vicii de formă (sau alte excepţii) poate fi acoperită prin confirmare, ratificare sau executare voluntară a donaţiei, făcută de către erezi sau de către reprezentanţii donatorului [art. 1167 alin. (3) C. civ.]. Sub aspectul condiţiilor de fond, **î.a.** trebuie să îndeplinească condiţiile de fond de drept comun (capacitate, consimţământ, obiect etc.) prevăzute de lege pentru validitatea donaţiilor sau a testamentelor, după caz [art. 795 alin. (1) C. civ.]. Pe lângă aceste condiţii, legea prevede şi anumite condiţii speciale pentru validitatea partajului de ascendent, vizând atât persoanele care-l pot face, cât şi persoanele între care se poate face această împărţeală, precum şi obiectul ei şi modul de partajare a bunurilor. Potrivit legii, numai părinţii şi ceilalţi ascendenţi pot să-şi împartă bunurile prin partaj de ascendent între descendenţii lor (art. 794 C. civ.). Descendenţii pot fi din căsătorie sau din afara căsătoriei, ori din adopţie. **Î.a.**, indiferent dacă este prin donaţie sau prin dispoziţie testamentară, se poate face numai între descendenţii

dispunătorului (din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopţie). Împărţeala prin donaţie conjunctivă se poate face numai între descendenţii comuni. Donaţia, ca şi dispoziţia testamentară făcută în favoarea unei persoane străine (de exemplu, a copilului din căsătoria anterioară a soţului supravieţuitor) sau în favoarea unei rude care nu are calitatea de descendent, este reglementată de normele de drept comun aplicabile liberalităţilor *inter vivos* sau, după caz, *mortis causa*. Este necesar ca descendenţii între care se face împărţeala să aibă vocaţie succesorală concretă (efectivă, utilă), fie în nume propriu, fie prin reprezentare. Vocaţia succesorală a descendenţilor se apreciază în raport cu data deschiderii moştenirii, indiferent de data încheierii contractului de donaţie sau a testamentului. De exemplu, vizând pe nepoţi, este valabilă numai dacă copilul defunctului nu va fi în viaţă la deschiderea succesiunii. Dacă copilul predecedat a fost cuprins în împărţeală, descendentul (descendenţii) lui, venind la moştenire prin reprezentare, păstrează bunurile atribuite prin împărţeală părintelui, în indiviziune (pe tulpină) dacă sunt mai mulţi reprezentanţi, aceştia urmând să lichideze indiviziunea conform dreptului comun, fie pe cale amiabilă, fie pe cale judecătorească. Legea dispune că **î.a.** trebuie să cuprindă, sub sancţiunea nulităţii absolute, pe toţi descendenţii care vin efectiv la moştenire, în nume propriu sau prin reprezentare. Articolul 797 C. civ. prevede că acţiunea în nulitatea împărţelii pentru omisiunea unui descendent (fie şi născut postum) poate fi exercitată atât de cel omis, cât şi de oricare dintre ceilalţi erezi. Nulitatea operează chiar şi atunci când, pe lângă bunurile împărţite, moştenirea ar cuprinde bunuri care, prin valoarea şi natura lor, ar fi suficiente pentru îndestularea drepturilor succesorale ale celui omis. **î.a.**, nulă pentru omiterea unor descendenţi, poate produce efecte ca legat testamentar sau ca donaţie, în condiţiile dreptului comun. În cazul în care împărţeala prin testament a cuprins pe toţi descendenţii, dar unul din ei fiind predecedat, nu vine la moştenire şi nici nu are descendenţi care să vină la moştenire prin reprezentare, împărţeala între ceilalţi descendenţi rămâne valabilă. Partea descendentului care nu moşteneşte va fi dobândită în indiviziune de către ceilalţi moştenitori. Atunci când împărţeala se face prin donaţie, donatarul care nu vine la moştenire, respectiv succesorul lui, în caz de predeces, poate păstra donaţia în condiţiile de drept comun. Omiterea soţului supravieţuitor din partajul de ascendent nu atrage nulitatea împărţelii. Dimpotrivă, includerea soţului supravieţuitor în partajul de ascendent face ca actul juridic respectiv să-şi piardă semnificaţia de **î.a.** şi efectele specifice acesteia. Bunurile ce i-au fost repartizate (împărţite) vor fi dobândite de soţul supravieţuitor potrivit dreptului comun, ca legate, respec-

tiv donație între soți. Cât privește obiectul **î.a.**, legea (art. 796 C. civ.) dispune că atunci când o astfel de împărțeală se face printr-o dispoziție testamentară, ea poate viza întreaga masă succesorală sau numai o parte din aceasta. Când împărțeala se face prin donație, aceasta poate avea ca obiect numai bunurile prezente, iar nu și cele viitoare ale dispunătorului [art. 795 alin. (2) C. civ.], sub sancțiunea nulității parțiale (în privința bunurilor viitoare, dacă nu afectează valabilitatea împărțelii în întregul ei). Bunurile necuprinse în împărțeală de ascendent, ca și cele dobândite de împărțitor ulterior actului de partaj se moștenesc în indiviziune de către succesorii acestuia și se vor partaja potrivit dreptului comun (de exemplu, cota-parte ce revine soțului decedat din averea convenită). Bunurile obiect al **î.a.** trebuie să aparțină în exclusivitate ascendentului dispunător. **Î.a.** trebuie să fie efectivă, în sensul de a diviza material bunurile, iar nu numai de a stabili cote-părți ideale cuvenite descendenților. Ea trebuie să evite indiviziunea succesorală între descendenți, pentru a preveni apariția unor neînțelegeri între aceștia, datorită comunității și partajului. De asemenea, **î.a.** trebuie făcută cu respectarea masei succesorale a fiecărui descendent. Cel vătămat în dreptul său rezervatar poate ataca împărțeala prin acțiunea în reducțiune (art. 790-799 C. civ.). În cazul **î.a.** nu operează principiul egalității, ascendentul putând favoriza pe unul din descendenți în limitele cotității sale disponibile, atribuindu-i acestuia bunuri de mai mare valoare decât rezerva lui succesorală. Deci, loturile formate de împărțitor nu trebuie să fie egale valoric. Atunci când descendenții vin în concurs cu soțul supraviețuitor, acestuia din urmă trebuie să-i fie asigurată rezerva succesorală, întrucât, în caz contrar, el poate ataca actul de împărțeală prin acțiunea în reducțiune. **Î.a.** produce efecte diferite, după cum s-a realizat prin donație sau prin testament. Împărțeala-donație produce efecte înainte de deschiderea moștenirii, ducând la naștere unor raporturi specifice contractului de donație, potrivit dreptului comun. Astfel, donatarii dobândesc în mod irevocabil, chiar pe data încheierii convenției sau a contractului de donație, drepturi ce formează obiectul acestuia (proprietatea sau nuda proprietate – dacă donatorul și-a păstrat dreptul de uzufruct – dreptul de creanță etc.). Ei vor putea dispune prin acte între vii sau pentru cauză de moarte, în mod liber, de bunurile ce le-au fost atribuite chiar înainte de deschiderea succesiunii ascendentului donator. În raporturile dintre donatari (descendenți) împărțeala-donație produce următoarele efecte: *a)* descendenții donatari au unii față de alții, în virtutea raporturilor generate de împărțeală, calitatea de copărtași; în această calitate, în caz de evicțiune, copărtașul evins beneficiază de acțiunea în garanție împotriva celorlalți; *b)* în caz de neexecutare

a obligaţiilor rezultate din împărţeală (de exemplu, neplata sultei) nu se poate cere rezoluţiunea actului de împărţeală, cu excepţia ipotezei când s-a prevăzut contrariul în actul de împărţeală. După deschiderea moştenirii, împărţeala-donaţie produce următoarele efecte juridice: *a)* din momentul deschiderii succesiunii, descendenţii donatari devin succesibili, păstrându-şi, totodată, şi calitatea de donatari; *b)* ca succesibili, ei se bucură de dreptul de opţiune succesorală, având libertatea să accepte sau să repudieze moştenirea, potrivit dreptului comun; *c)* descendenţii donatari care acceptă moştenirea şi îndeplinesc condiţiile pentru a moşteni (nu sunt nedemni şi au capacitate succesorală) răspund de pasivul moştenirii în mod proporţional cu partea ereditară a fiecăruia, *intra* sau *ultra vires hereditatis*, după cum acceptarea moştenirii a fost făcută sub beneficiu de inventar sau a fost pură şi simplă; ei dobândesc moştenirea în stare divizată, fiecare păstrând bunurile primite prin donaţie; bunurile ce nu au format obiectul **î.a.** vor fi dobândite de aceştia în indiviziune, conform dreptului comun. Descendenţii donatari pot promova acţiunea în reducţiunea liberalităţilor excesive (pentru reducerea loturilor copărtaşilor) dacă prin **î.a.** a fost încălcată rezerva legală. Ei nu au însă îndreptăţirea să ceară şi raportul donaţiilor, deoarece raportul ar avea semnificaţia anulării **î.a.** făcute de defunct şi care constituie o lichidare anticipată a moştenirii. Donaţia-împărţeală nefiind supusă raportului, se impută asupra rezervelor succesorale ale descendenţilor şi, în măsura în care depăşeşte aceste rezerve, se impută şi asupra cotităţii disponibile. Descendentul donatar care nu poate (fiind nedemn) sau care nu vrea să vină la moştenire (fiind renunţător) păstrează bunurile primite, ca donaţie, în condiţiile dreptului comun. Nici calitatea lui de donatar şi nici efectele donaţiei primite de el nu sunt condiţionate de venirea lui la moştenire. **Î.a.** făcută prin dispoziţie testamentară este lipsită de efecte juridice în timpul vieţii ascendentului testator. Acesta din urmă o poate modifica până în ultima clipă a vieţii sale. După deschiderea moştenirii, în temeiul **î.a.**, descendenţii dobândesc bunurile ce le-au fost atribuite (în deplină proprietate, dacă este cazul), în stare divizată. Aceste bunuri intră în patrimoniul lor din chiar momentul deschiderii succesiunii. Descendenţii beneficiari urmează să-şi exercite dreptul de opţiune succesorală fie în sensul acceptării moştenirii aşa cum i-a fost împărţită şi transmisă, fie în sensul renunţării la moştenirea testamentară. Se admite că ei îşi păstrează calitatea de moştenitori şi de legatari şi, deci, nu pot, acceptând moştenirea legală, să renunţe la moştenirea testamentară. Actul de împărţeală nu modifică titlul cu care descendenţii dobândesc moştenirea. Prin **î.a.**, ascendentul îşi exercită dreptul special conferit de lege, de a împărţi bunurile lăsate moştenire între

descendenții săi. Actul de partaj valorează împărțeală, iar nu liberalitate testamentară. Prin efectul împărțelii testamentare, între descendenți se nasc raporturi de împărțeală din chiar momentul deschiderii moștenirii, raporturi în virtutea cărora aceștia își datorează reciproc garanție în calitate de copărtași și se bucură de privilegiul imobiliar al copărtașilor, potrivit dreptului comun în materie de împărțeală. Bunurile care nu au fost împărțite de testator, inclusiv cele dobândite de el ulterior încheierii contractului, sunt dobândite de moștenitori în stare de indiviziune, conform normelor de drept comun. În cazurile în care bunurile atribuite prin dispoziție testamentară de partaj unui descendent nu mai aparțin patrimoniului succesoral la momentul deschiderii succesiunii, fiind înstrăinate de testator în timpul vieții sale ori pierind, acest descendent poate cere în justiție constatarea nulității actului de împărțeală pe motiv că a fost omis de la partaj. Dacă lotul unui descendent a fost numai diminuat, inclusiv ca urmare a micșorării valorii bunurilor din lotul său și creșterii valorii bunurilor din loturile celorlalți copărtași, într-o măsură în care rezerva succesorală a respectivului descendent nu mai este realizată, cel în cauză poate ataca actul de împărțeală, promovând acțiunea în reducțiune a loturilor celorlalți copărtași. **Î.a.** își poate pierde eficacitatea prin efectul nulității actului de partaj (pentru incapacitate, vicii de consimțământ) ori din cauza nulității absolute (de exemplu, pentru nerespectarea formei solemne a actului de împărțeală). Tot astfel, împărțeala testamentară poate fi ineficace și din cauze care, potrivit legii, atrag caducitatea legatului, în măsura în care în acest domeniu nu primesc incidență reguli speciale. Donația prin care s-a făcut împărțeala poate deveni ineficace, în privința descendentului culpabil, și prin revocare pentru neexecutarea sarcinii și pentru ingratitudine. Totodată, creditorii ascendentului donator pot cere revocarea actului de împărțeală-donație, prin acțiunea pauliană [sin. *partaj de ascendent*].

împărțeala de folosință, act juridic convenit de moștenitori, prin care aceștia își împart între ei folosința bunurilor succesorale. **Î.f.** prevede, de regulă, împărțirea moștenirii și are caracter provizoriu. Legislația română reglementează numai împărțeala de proprietate, nu și pe cea de folosință. **Î.f.** poate fi realizată numai pe cale amiabilă de către coindivizar (coproprietari sau coposesori), ea neputând fi înfăptuită și pe cale judecătorească. **Î.f.** nu este supusă publicității imobiliare, iar în cazul decesului unui coindivizar, când se realizează transmisiuni succesorale succesive, care se suprapun, generează confuzii și dificultăți în concretizarea drepturilor succesorale ale fiecărui copărtaș și în realizarea împărțelii propriu-zise a moștenirii [sin. *partaj de folosință; împărțeală provizorie*].

împărţeala de proprietate, sintagmă utilizată pentru a desemna împărţeala moştenirii, pentru a o distinge de împărţeala de folosinţă, nereglementată de către legislaţia noastră, dar admisă şi practicată în fapt de comoştenitori.

împărţeala moştenirii, operaţie juridică ce pune capăt stării de indiviziune (coproprietate) prin partajarea în natură şi/sau prin echivalent, a bunurilor aflate în indiviziune, având drept consecinţă înlocuirea, cu efect retroactiv, a cotei-părţi ideale indivize asupra acestora, cu drepturi exclusive ale fiecăruia dintre coindivizari asupra unor bunuri (valori) determinate în materialitatea lor. Este reglementată de art. 728-750 C. civ., precum şi de alte acte normative. **Î.m.** se poate realiza ca împărţeală a proprietăţii, caz în care are caracter definitiv, sau ca împărţeală de folosinţă, caz în care are caracter provizoriu. Împărţeala de proprietate se poate realiza pe cale amiabilă sau pe cale judecătorească. Indiferent cum este înfăptuită, ea poate fi totală sau parţială. Este totală, când are ca obiect întreaga masă succesorală, şi parţială, dacă are ca obiect numai unul sau mai multe dintre bunurile succesorale. În cazul în care sunt trei sau mai mulţi coindivizari, partajul poate fi parţial şi în raport de persoană, ori de câte ori unul sau mai mulţi dintre ei cer individualizarea părţilor la care sunt îndreptăţiţi. Atunci când ieşirea din indiviziune este solicitată de toţi coindivizarii, partajul parţial este inadmisibil (art. 728 C. civ.). **Î.m.** este supusă unor condiţii generale de fond care vizează calitatea celor care o pot cere, capacitatea lor de exerciţiu şi în mod excepţional, necesitatea unor autorizaţii. **Î.m.** poate fi cerută, în principal, de coindivizari (moştenitori legali, cu titlu particular sau cu titlu universal). Legatarul cu titlu particular nu are calitatea să ceară ieşirea din indiviziune, deoarece el dobândeşte un drept real asupra unui bun determinat. De asemenea, **î.m.** poate fi cerută şi de către succesorii în drepturi ai coindivizarilor, care se subrogă în dreptul acestora din urmă. De asemenea, pot şi să continue acţiunea de partaj iniţiată de antecesorul lor. Au calitatea de succesori în drepturi: dobânditorii prin acte între vii, cesionarii de drepturi succesorale, precum şi, în caz de moarte a unui coindivizar, moştenitorii coindivizarului decedat, care se bucură de drepturile succesorale ale acestuia, prin retransmitere (succesiuni succesive). Atunci când coindivizarul decedat are mai mulţi moştenitori, se creează două stări de indiviziune (mase indivize) şi se impune partajarea acestora în ordinea deschiderii succesiunilor. Creditorii personali ai coindivizarilor pot promova şi ei sau pot continua acţiunea de împărţeală promovată de coindivizarul debitor, pe calea acţiunii oblice. Totodată, şi creditorii succesiunii pot cere, pe calea acţiunii oblice, partajul succesoral. Indiferent de persoana care o soli-

cită, ieşirea din indiviziune se poate înfăptui fie pe cale amiabilă, fie pe cale judecătorească, dar în ambele cazuri, pentru valabilitatea ei este necesară participarea tuturor coindivizarilor, sub sancţiunea nulităţii (inopozabilităţii) actului de partaj, chiar dacă s-ar fi revocat bunuri ale coindivizarului lipsă, fie şi corespunzătoare cotei sale părţi. Datorită consecinţelor ce are asupra patrimoniilor coindivizarilor, **î.m.** este calificată drept act de înstrăinare, de dispoziţie, iar nu de administrare a patrimoniului. De aceea, toţi coindivizarii participanţi la împărţeală (inclusiv în cadrul procedurii succesorale notariale) trebuie să aibă capacitate deplină de exerciţiu, iar persoanele lipsite de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate restrânsă trebuie să fie reprezentate, respectiv asistate de ocrotitorul legal, nefiind suficientă o încuviinţare prealabilă. Atunci când există contrarietate de interese între ocrotitor şi cel ocrotit (de exemplu, ambii sunt coindivizari) se impune numirea unui curator. În cazul în care sunt mai mulţi incapabili cu interese contrare, pentru fiecare dintre aceştia se va numi un curator. De asemenea, se va numi un curator şi pentru coindivizarul dispărut. Încuviinţarea prealabilă a autorităţii tutelare este necesară numai în cazul persoanelor lipsite de capacitate sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă, numai dacă împărţeala se înfăptuieşte pe cale amiabilă. În cazul partajului judiciar o astfel de încuviinţare nu este necesară, interesele incapabilului fiind ocrotite chiar de către instanţă. Dacă însă, în timpul procesului părţile realizează o învoială cu privire la împărţeala masei indivize, pe care o prezintă instanţei, solicitând o hotărâre de expedient, încuviinţarea autorităţii tutelare este necesară, deoarece partajul judiciar se converteşte într-un partaj amiabil, ceea ce împiedică instanţa să judece, rolul ei reducându-se, într-o atare ipoteză, la verificarea legalităţii înţelegerii realizate de părţi. Cât priveşte partajul de folosinţă, îndeplinirea acestuia nu necesită capacitate de exerciţiu deplină a părţilor, acestea fiind suficient să îndeplinească condiţiile prevăzute de lege pentru îndeplinirea actelor de administrare a patrimoniului. În principiu, obiectul **î.m.** îl constituie numai bunurile asupra cărora poartă drepturile reale ale defunctului transmise la moştenitori. Creanţele defunctului, ca şi pasivul succesoral se divid între moştenitorii universali şi cu titlu universal, proporţional cu partea ereditară a fiecăruia. Drepturile reale asupra bunurilor din patrimoniul succesoral se dobândesc de către moştenitori în stare de indiviziune. Moştenitorii primesc cote-părţi ideale din dreptul real asupra bunurilor succesorale, corespunzătoare dreptului la moştenire al fiecăruia din ei, urmând ca prin împărţeală să fie stabilite drepturile exclusive asupra bunurilor concrete. Există în componenţa masei succesorale şi bunuri care nu sunt supuse partajului, iar pe de altă parte, există bunuri care

formează obiectul împărţelii, deşi nu au făcut parte din masa succesorală la deschiderea moştenirii. În cadrul **î.m.** se soluţionează toate problemele existente între coindivizari (precum contribuţia moştenitorilor la datoriile succesorale plătite de unul din ei peste partea sa din datorie etc.). Anumite bunuri ce aparţin defunctului la data deschiderii succesiunii nu formează obiectul **î.m.** Asemenea bunuri sunt: *a)* bunurile individual determinate care formează obiectul unor legate cu titlu particular; acestea se dobândesc de către legatar (ca şi creanţele) de la data deschiderii moştenirii şi, ca urmare, nu pot forma obiectul partajului. Situaţia este însă alta în ipoteza când legatul ar avea ca obiect o cotă-parte ideală din dreptul de proprietate asupra unui bun individual determinat (ca, de pildă, o parte dintr-un apartament), deoarece, în acest caz, legatarul urmează să participe la împărţeală în calitate de coindivizar. Atunci când legatul are ca obiect un dezmembrământ al proprietăţii, bunul va forma obiectul partajului numai sub raportul proprietăţii dezmembrate (de exemplu, dacă în masa succesorală se găseşte un imobil cumpărat de cel care lasă moştenirea, cu rezerva uzufructului viager, în favoarea vânzătorului, la partaj va putea fi inclusă numai nuda proprietate); *b)* bunurile care, prin destinaţia sau prin natura lor, nu sunt susceptibile de a fi împărţite, precum: amintirile de familie (portrete, decoraţii, diplome etc.), care rămân în indiviziune; servituţile şi părţile comune din imobilele destinate folosinţei în comun (curtea comună, subsolul şi podul casei, drumul de acces etc.) şi care fac obiectul dreptului de proprietate comună forţată şi perpetuă; dreptul real de folosinţă asupra locurilor de înmormântare şi bunurilor funerare (care, de regulă, se transmit în indiviziune soţului supravieţuitor şi rudelor cele mai apropiate ale defunctului). Există şi bunuri care fac obiectul partajului, deşi, la data deschiderii moştenirii, ele nu se găseau în masa succesorală. Fac parte din această categorie: *a)* bunurile care sunt aduse la masa succesorală ca efect al reducţiunii liberalităţilor excesive sau ca efect al raportului donaţiilor; *b)* bunurile care intră în masa succesorală în temeiul subrogaţiei reale cu titlu universal (cum ar fi preţul obţinut din vânzarea unui bun succesoral care nu este partajabil în natură sau despăgubirile plătite pentru distrugerea unui bun succesoral de către un terţ); *c)* terenurile asupra cărora se reconstituie dreptul de proprietate al defunctului în condiţiile Legii nr. 18/1991; aceste terenuri pot forma obiectul partajului numai după ce moştenitorii au primit titlul de proprietate; *d)* fructele naturale, civile sau industriale produse de bunurile succesorale, după data deschiderii moştenirii, formează, de asemenea, obiectul partajului, sporind masa succesorală prin accesiune şi se cuvin tuturor coindivizarilor, afară numai dacă ei au

procedat anterior la o împărţeală a folosinţei. În cazul în care folosinţa unui bun succesoral a fost exercitată de către un singur comoştenitor (de pildă, casa a fost locuită de către un singur comoştenitor), acesta este obligat să aducă la masa de împărţit echivalentul bănesc al folosinţei, dacă nu justifică un titlu pentru folosinţa gratuită a bunului, peste cota-parte ce-i aparţine (de exemplu, un comodat convenit cu comoştenitorii, dreptul de abitaţie al soţului supravieţuitor). Potrivit legii, **î.m.** se poate înfăptui în două moduri, şi anume: pe cale amiabilă şi pe cale judecătorească [v. şi *împărţeala moştenirii pe cale amiabilă; împărţeala moştenirii pe cale judecătorească*].

împărţeala moştenirii pe cale amiabilă, formă de realizare a împărţelii moştenirii, care se distinge prin aceea că moştenitorii coindivizari stabilesc prin bună învoială felul cum se lichidează starea de indiviziune existentă între ei cu privire la bunurile succesorale. **î.m.c.a.** necesită următoarele condiţii, şi anume: *a)* toţi coindivizarii să fie prezenţi; *b)* toţi coindivizarii să aibă capacitate de exerciţiu deplină; minorii şi persoanele puse sub interdicţie pot participa la împărţeală numai dacă sunt reprezentate, respectiv asistate de ocrotitorul legal şi, în toate cazurile, cu încuviinţarea autorităţii tutelare; *c)* coindivizarii să fie de acord cu realizarea împărţelii pe această cale şi cu clauzele convenţiei; *d)* încheierea convenţiei de partaj să aibă loc după deschiderea moştenirii; orice înţelegere anterioară reprezintă un pact asupra unei succesiuni viitoare şi, ca atare, este lovită de nulitate absolută [art. 965 alin. (2) C. civ.]. Împărţeala de ascendent, deşi se face anterior deschiderii moştenirii, este valabilă din punct de vedere juridic, ea nefiind considerată pact asupra unei succesiuni viitoare (art. 794 şi urm. C. civ.). De altfel, aceasta nu reprezintă o ieşire din indiviziune, ci doar o modalitate de prevenire a apariţiei stării de indiviziune. Partajul are caracter declarativ şi, prin urmare, cerinţa formei autentice a convenţiei prin care se realizează împărţeala nu se regăseşte printre condiţiile partajului, nici chiar atunci când între bunurile succesorale se află şi terenuri. În prezenţa tuturor condiţiilor menţionate, coindivizarii pot decide partajarea bunurilor indivize aşa cum ei doresc (art. 730 C. civ.). Astfel, ei pot împărţi toate bunurile sau numai o parte din ele, urmând ca restul să fie împărţit ulterior, pe cale judecătorească sau pe cale amiabilă. Partajarea bunurilor poate avea loc în natură, prin formare şi atribuire de loturi fiecărui coindivizar, prin atribuirea în natură unuia sau unor coindivizari, cu obligaţia pentru aceştia de a-i indemniza corespunzător pe ceilalţi coindivizari, precum şi prin vânzarea bunurilor la licitaţie şi împărţirea preţului între coindivizari [v. şi *împărţeala moştenirii pe cale judecătorească; împărţeala moştenirii*].

împărţeala moştenirii pe cale judecătorească, formă a împărţelii moştenirii, care se distinge prin aceea că, în absenţa unui acord între coindivizari cu privire la modul concret de partaj a masei indivize, instanţa de judecată, la cererea oricăruia dintre aceştia, decide asupra împărţelii concrete a respectivei mase de bunuri. **Î.m.c.j.** se face la cererea unuia dintre coindivizari sau, în condiţiile legii, la cererea creditorilor, ori de câte ori realizarea ei prin bună învoială nu a fost posibilă. Cererea de partaj judiciar va fi respinsă ca inadmisibilă, dacă se dovedeşte că între părţi a intervenit un act (în sens de *negotium*), fie şi verbal, de împărţeală voluntară. Potrivit art. 673[4] C. proc. civ., în tot cursul procesului instanţa va stărui ca părţile să împartă bunurile prin bună învoială. Dacă părţile ajung la o înţelegere cu privire la împărţirea bunurilor, instanţa va hotărî potrivit învoielii lor. Împărţeala se poate face prin bună învoială şi dacă printre cei interesaţi se află minori sau persoane puse sub interdicţie, însă numai cu încuviinţarea prealabilă a autorităţii tutelare, precum şi, dacă este cazul, a ocrotitorului legal. În cazul în care înţelegerea priveşte împărţirea numai a anumitor bunuri, instanţa va lua act de această învoială şi va pronunţa o hotărâre parţială, continuând procesul pentru celelalte bunuri. Admisibilitatea cererii de partaj nu este condiţionată de încercarea prealabilă de împărţeală pe cale amiabilă. Oricare dintre coindivizari se poate adresa direct justiţiei, atunci când consideră că o împărţeală prin bună învoială nu se poate realiza. **Î.m.c.j.** este guvernată de următoarele *reguli de fond: A.* Fiecare dintre coerezi poate cere partea sa în natură din mobilele sau imobilele succesiunii (art. 736 C. civ.). În principiu, partajul judiciar urmează a se face în natură, fiind inadmisibil ca, fără consimţământul coindivizarilor, să se atribuie unora dintre ei toate bunurile în natură, iar altora numai contravaloarea părţii ce li se cuvine. La formarea loturilor în natură este necesar şi trebuie să se dea, pe cât posibil, fiecărui coindivizar aceeaşi cantitate de bunuri mobile sau imobile, drepturi sau creanţe de aceeaşi natură şi valoare. În caz de inegalitate valorică a loturilor, aceasta se compensează prin plata unor sume de bani numite sulte. Loturile formate se trag la sorţi sau sunt atribuite egal. Numărul loturilor care se formează este în funcţie de numărul coindivizarilor. Dacă există o pluralitate de coindivizari veniţi la moştenire prin reprezentare, se formează un singur lot pentru o tulpină, urmând ca dobânditorii de tulpini să procedeze ulterior la o nouă împărţeală între ei a bunurilor care le-au revenit în comun. Situaţia este aceeaşi şi în cazul în care o pluralitate de coindivizari a venit la moştenire prin retransmiterea moştenirii succesorale. Dacă există două succesiuni diferite (mai multe stări de indiviziune), care se află într-o strânsă legătură (în sensul că

bunurile se regăsesc în două sau mai multe mase partajabile, nu neapărat moştenite prin retransmitere), este necesar partajul acestora în ordinea deschiderii succesiunii, separat sau în cadrul aceluiaşi dosar. În fine, când cotele coindivizarilor sunt inegale, se pot forma loturi corespunzătoare cotei celei mai mici, coindivizarii cu cota mai mare primind mai multe loturi. *B.* În situaţia în care, dacă cel puţin unul dintre bunurile indivize nu este comod partajabil în natură, o asemenea partajare a lui nefiind justificată economic (de exemplu, terenul construibil ar fi fracţionat în segmente care l-ar face neconstruibil), împărţeala se realizează prin atribuirea coindivizarului care este cel mai îndreptăţit, pe baza unor criterii cum ar fi: cota-parte mai mare, natura bunului şi posibilitatea valorificării mai eficiente economic, ocupaţia coindivizarilor, folosirea bunului de către unul dintre ei un timp mai îndelungat şi îmbunătăţirile aduse bunului sau construcţiei realizate în timpul indiviziunii etc. *C.* În fine, dacă cel puţin unele dintre bunurile indivize nu sunt comod partajabile în natură, iar atribuirea lor în întregime în favoarea unuia dintre coindivizari nu se justifică, sau dacă toţi îşi manifestă voinţa de a vinde acele bunuri la licitaţie publică, se va proceda la vânzarea lor, iar preţul obţinut va fi împărţit între coindivizari potrivit cotelor succesorale. *D.* În toate cazurile, indiferent de soluţia aleasă pentru partajare, hotărârea instanţei trebuie să cuprindă o repartizare concretă a bunurilor, în materialitatea lor sau în echivalentul lor bănesc, astfel încât să se pună capăt stării de indiviziune. Este inadmisibilă menţinerea stării de indiviziune prin atribuirea de cote indivize asupra unor bunuri [v. şi *împărţeala moştenirii; împărţeala moştenirii pe cale amiabilă*].

împărţirea beneficiilor şi a pierderilor societăţii comerciale, operaţie cu caracter economico-juridic ce are ca obiect distribuirea profitului realizat de societate prin activitatea sa economică, precum şi a pierderilor înregistrate de aceasta ca urmare a nereuşitei în afaceri sau a managementului defectuos ori a altor cauze. Distribuirea profitului se face ţinând seama de nevoile şi interesele societăţii, precum şi de dreptul intangibil şi inderogabil al fiecărui asociat la dividende. Totodată, participarea asociaţilor la pierderi se înfăptuieşte în armonie cu obligaţia ce revine tuturor acestora de a suporta pierderile înregistrate de societate. Profitul reprezintă diferenţa dintre veniturile realizate de societate şi cheltuielile avansate de aceasta pentru obţinerea acestor venituri. În cadrul societăţilor al căror act constitutiv prevede constituirea unei rezerve sociale, cu ocazia distribuirii profitului, înainte de a se stabili dividendele care se cuvin asociaţilor, se vor face obligatoriu prelevări pentru alimentarea acestui fond de rezervă. Realizarea de beneficii şi împărţirea

lor între asociaţi constituie însă esenţa societăţii comerciale, scopul în vederea căruia asociaţii şi-au unit aporturile lor; de aceea, clauza prin care s-a stipulat înlăturarea unor asociaţi de la beneficii este lovită de nulitate absolută, fiind considerată nescrisă. În cazul în care anii de beneficii pentru societate alternează cu anii de pierderi, în primul an de beneficii consecutive unui an sau unor ani de pierderi, din profitul realizat de societate se va deduce mai întâi suma necesară pentru acoperirea scurgerilor de capital înregistrate, apoi se vor face prelevări corespunzătoare pentru alimentarea fondului de rezervă şi pentru acoperirea amortismentelor, iar ceea ce rămâne se va distribui între asociaţi, ca dividende. Modul de distribuire a beneficiilor se decide anual de către adunarea generală a asociaţilor în armonie cu prevederile actului constitutiv în această privinţă. Fiecare asociat primeşte o cotă-parte corespunzătoare aportului său la capitalul social. Cât priveşte îndatorirea asociaţilor de a suporta, în caz de nevoie, pierderile înregistrate, acestea revin, ca şi dreptul la beneficii, tuturor participanţilor la societate, întinderea ei diferă însă în funcţie de tipul de societate, iar uneori (de exemplu, la societatea în comandită) şi în funcţie de calitatea participanţilor. Astfel, la societăţile de capitaluri şi la societăţile cu răspundere limitată, întinderea ei se va stabili în funcţie de valoarea aportului lor social, în timp ce la societăţile de persoane se face în mod nelimitat, până la acoperirea tuturor datoriilor sociale; la societăţile în comandită, comanditaţii sunt ţinuţi la plata datoriilor acesteia în limitele valorii lor, iar comanditarii numai în limita sumelor cu care s-au angajat. Actul juridic prin care unul sau mai mulţi asociaţi şi-ar asuma obligaţia de a plăti doar ei datoriile sociale, exonerând pe ceilalţi de această îndatorire, este lovit de nulitate.

împărţirea bunurilor comune ale soţilor cu ocazia desfacerii căsătoriei, v. *efectele divorţului.*

împărţirea bunurilor comune ale soţilor în timpul căsătoriei, modalitate excepţională de încetare parţială a comunităţii matrimoniale legale, constând în împărţirea, prin hotărâre judecătorească, pentru motive temeinice, a unor bunuri comune (sau chiar a tuturor bunurilor comune) existente la un moment dat în patrimoniul soţilor, fără a afecta însă caracterul comun al bunurilor neîmpărţite şi a celor care se vor dobândi ulterior de către oricare dintre soţi, în condiţiile legii. Regula este că bunurile comune ale soţilor se împart la desfacerea căsătoriei; prin excepţie de la această regulă, art. 36 alin. (2) C. fam. admite, pentru motive temeinice, împărţirea, în tot sau în parte, a bunurilor comune şi în timpul căsătoriei. **Î.b.c.s.t.c.** poate avea loc fie la cererea unuia dintre soţi, fie la cererea creditorilor personali ai

oricăruia dintre soţi, dacă aceşti creditori nu au fost îndestulaţi din bunurile proprii ale soţului debitor. Această împărţire se poate face, în toate cazurile, numai pe cale judecătorească. Pe această cale, se ocroteşte comunitatea matrimonială împotriva unor împărţeli amiabile nejustificate. Împărţeala bunurilor în timpul căsătoriei nu duce la încetarea comunităţii de bunuri a soţilor. Ea vizează numai pe acelea care vor intra în această comunitate ulterior. Criteriul avut în vedere la împărţirea bunurilor este contribuţia fiecărui soţ la dobândirea lor. Împărţirea poate avea loc atât pe cale principală (prin introducerea unei acţiuni de împărţeală), cât şi pe cale incidentă (în cadrul unui proces având alt obiect, fiind solicitată cu caracter de excepţie). Împărţeala cerută de creditori prezintă unele particularităţi prin care se distinge de împărţeala cerută de unul dintre soţi. Astfel, ea poate fi cerută numai de către creditorii personali ai soţilor sau, mai exact, numai de către creditorii chirografari ai oricăruia din soţi; poate fi înfăptuită numai prin hotărâre judecătorească. Acţiunea în justiţie trebuie să fie promovată împotriva ambilor soţi; admisibilitatea unei asemenea acţiuni este dublu condiţionată, şi anume: creditorul reclamant să fi urmărit în prealabil bunurile proprii ale soţului debitor şi să nu fi obţinut, pe această cale, acoperirea întregii creanţe [art. 33 alin. (2) C. fam.]. Împărţirea cerută de creditorii personali ai soţilor poate avea loc numai în măsura în care este necesară pentru acoperirea creanţei neonorate de soţul debitor [art. 33 alin. (2) C. fam.]. De aici consecinţa că ea poate fi totală sau parţială. În cazul împărţelii parţiale, bunurile neîmpărţite rămân în continuare în comunitatea matrimonială, iar cele care vor fi dobândite ulterior de către soţi vor intra şi ele în această comunitate. Regula este că **î.b.c.s.t.c.** se înfăptuieşte pe cale principală.

împărţirea bunurilor comune ale soţilor la încetarea căsătoriei, varietate de împărţire a bunurilor comune ale soţilor care se distinge prin aceea că are loc ca efect al încetării căsătoriei (prin moartea unuia din soţi), fiind necesară pentru aplicarea regulilor de drept succesoral. Această împărţeală se caracterizează prin următoarele note de specificitate: *a)* bunurile comune se împart în cote-părţi stabilite pentru fiecare dintre soţi (cel în viaţă şi cel decedat); *b)* bunurile proprii ale decedatului, împreună cu cele cuvenite acestuia prin împărţire formează masa succesorală a soţului predecedat, la care vin moştenitorii cu vocaţie succesorală (legală sau testamentară), inclusiv soţul supraviețuitor; *c)* împărţeala poate fi făcută prin convenţie între moştenitori, dar dacă aceştia nu se pot înţelege, în mod obligatoriu se va realiza pe cale judecătorească. Criteriul de delimitare a cotelor-părţi ce revin fiecăruia dintre soţi este contribuţia soţilor la dobândirea bunurilor

comune în timpul căsătoriei, cât şi pentru împărţeala lor la desfacerea căsătoriei sau la încetarea căsătoriei.

împărţirea moştenirii, sintagmă utilizată în doctrina juridică pentru a desemna ansamblul de modalităţi legale prin care se determină întinderea drepturilor succesorale indivize pe care le are fiecare moştenitor, în funcţie de clasa din care face parte, gradul de rudenie cu defunctul etc. Moştenitorii cu vocaţie succesorală legală sunt grupaţi pe clase. În interiorul fiecărei clase **î.m.** se face după cum urmează: *A. Între moştenitorii din clasa descendenţilor (clasa I): a)* dacă la moştenire vin numai descendenţii de gradul întâi ai defunctului (fiii şi fiicele), **î.m.** se face între aceştia, pe capete, în părţi egale; *b)* dacă la moştenire vin şi (sau numai) descendenţii de gradul al doilea (nepoţi) sau al treilea (strănepoţi) şi aşa mai departe, împărţeala se face pe tulpini, în părţi egale. *B. Între moştenitorii din clasa ascendenţilor privilegiaţi şi a colateralilor privilegiaţi (clasa a II-a): a)* dacă la moştenire vin numai ascendenţii privilegiaţi, aceştia îşi împart moştenirea în părţi egale; *b)* dacă la moştenire vin numai colateralii privilegiaţi, averea succesorală se împarte între ei în părţi egale (pe capete), dacă sunt numai fraţi şi surori, sau pe tulpini, dacă printre ei se află şi/sau numai descendenţi ai acestora; *c)* dacă la moştenire vin atât ascendenţi privilegiaţi, cât şi colaterali privilegiaţi, părinţii iau jumătate din moştenire, pe care o împart egal între ei, cealaltă jumătate revenind colateralilor privilegiaţi, pe care o împart, după caz, pe capete sau pe tulpini; când la moştenire vine numai un ascendent privilegiat, acesta primeşte 1/4 din averea succesorală, iar colateralii privilegiaţi, care se află în concurs cu el, iau celelalte trei pătrimi. *C. Între moştenitorii din clasa ascendenţilor ordinari (clasa a III-a): a)* bunicii, indiferent de linia paternă sau maternă, vin la moştenire împreună, luând cote-părţi egale; conform regulii proximităţii gradului de rudenie, aceştia (chiar dacă este numai unul singur), dacă acceptă succesiunea, înlătură de la moştenire pe ascendenţii ordinari de grad mai îndepărtat (străbunicii etc.); *b)* aceleaşi reguli se aplică şi în cazul străbunicilor etc. *D. Între moştenitorii din clasa colateralilor ordinari (clasa a IV-a): a)* unchii şi mătuşile primesc părţi egale din moştenire; *b)* în lipsa oricăruia dintre aceştia (ca urmare a faptului că între aceştia nu se află reprezentare succesorală), vin la moştenire descendenţii lor (veri ai lui *de cuius*), care moştenesc şi ei în părţi egale [sin. *determinarea drepturilor succesorale indivize;* v. şi *dreptul de moştenire al soţului supravieţuitor; reprezentare succesorală; împărţirea moştenirii pe linii; împărţirea moştenirii pe capete*].

împărţirea moştenirii pe capete, modalitate de realizare a împărţirii succesorale, caracterizată prin aceea că moştenirea se divide în

părți egale, corespunzător numărului tuturor moștenitorilor care vin să moștenească, considerați individual. Ea asigură aplicarea în practică a principiului egalității moștenitorilor aflați în același grad de rudenie cu defunctul și care fac parte din aceeași clasă de moștenitori. De la această regulă există două excepții: împărțirea moștenirii pe linii și împărțirea moștenirii pe tulpini.

împărțirea moștenirii pe linii, modalitate de împărțire a moștenirii folosită în ipoteza în care vin la succesiune, fie singuri, fie în concurs cu ascendenții privilegiați, frații și surorile defunctului sau descendenții acestora (colateralii privilegiați), proveniți din căsătorii diferite și de specificul căreia este partajarea segmentului de moștenire cuvenit tuturor acestora în două fracțiuni egale, una pentru linia paternă, iar alta pentru linia maternă. Împărțirea moștenirii în mod egal între cele două linii, indiferent de numărul de moștenitori pe care-l cuprinde fiecare linie, ca și faptul că frații și surorile bune ai defunctului vin la moștenire în ambele aceste linii, iar consangvinii și uterinii numai la linia căreia îi aparțin, face ca această modalitate de împărțire a moștenirii să constituie o abatere de la regula egalității dintre moștenitorii aflați în același grad de rudenie cu defunctul și aparținând aceleiași clase de moștenitori și, totodată, să se analizeze ca o regulă de favoare pentru moștenitorii care se pot prevala de o dublă legătură cu defunctul. **Î.m.l.** primește aplicare și atunci când printre moștenitori se găsesc frați și surori din afara căsătoriei sau din adopție. Se aplică, de asemenea, și în situațiile în care la moștenire vin, prin reprezentare succesorală, și descendenții din frați și surori ai defunctului sau numai chiar astfel de descendenți. **Î.m.l.** este numită în doctrină și despicătură sau fentă [v. și *împărțirea moștenirii pe capete; împărțirea moștenirii pe tulpini*].

împărțirea moștenirii pe tulpini, modalitate de împărțire a moștenirii caracteristică situațiilor în care operează reprezentarea succesiunii și care presupune divizarea masei succesorale în părți egale, în funcție de tulpinile de moștenitori care vin la succesiune, iar nu în funcție de numărul efectiv de succesori chemați la moștenire, considerați în mod individual (cum se întâmplă în ipoteza împărțirii moștenirii pe capete). **Î.m.t.** asigură egalitatea între moștenitorii aflați în aceeași clasă de moștenitori, atunci când unii dintre aceștia sunt predecedații lui *de cuius* și, ca urmare, vin la moștenire prin reprezentare [v. și *împărțirea moștenirii pe capete; împărțirea moștenirii pe linii*].

împărțirea rezervei succesorale între moștenitorii rezervatari, v. *cuantumul rezervei succesorale.*

împrumut, v. *contract de împrumut de consumație; contract de împrumut cu dobândă; contract de comodat.*

împrumutat, persoana care, în temeiul unui contract de împrumut de consumaţie, primeşte de la împrumutător, în proprietate, bunuri consumptibile pentru a le utiliza potrivit intereselor proprii, cu obligaţia să restituie, la o dată stabilită, bunuri echivalente ca natură, calitate şi cantitate, iar uneori, să îndeplinească şi o contraprestaţie (constând, de obicei, în plata unei dobânzi).

împrumutător, persoana care, în virtutea unui contract de împrumut de consumaţie, predă împrumutatului bunuri consumptibile, transmiţându-i şi dreptul de proprietate asupra lor, pentru ca acesta să le utilizeze potrivit intereselor proprii şi să-i restituie apoi, la data stabilită, bunuri echivalente ca natură (specie), cantitate şi calitate, iar uneori şi cu obligaţia îndeplinirii unei contraprestaţii (constând, de obicei în plata unei dobânzi). În principiu, **î.** nu are obligaţii faţă de împrumutat; totuşi, el este ţinut responsabil pentru pagubele încercate de împrumutat din pricina viciilor ascunse ale bunurilor împrumutate, dar numai dacă avea cunoştinţă de acele vicii şi nu le-a declarat cu ocazia încheierii contractului.

împrumut de stat, obligaţia generată de un contract prin care statul, în calitate de împrumutat, obţine fonduri financiare de la o persoană fizică sau juridică creditoare şi se angajează să le ramburseze, împreună cu dobânda şi cu alte costuri aferente, într-o perioadă specificată.

împuternicire, v. *contract de mandat; procură; puterea de a reprezenta.*

încetarea căsătoriei, sintagmă ce desemnează situaţia când căsătoria ia sfârşit prin efectul morţii sau al declarării judecătoreşti a morţii unuia din soţi, ori ca urmare a încheierii unei noi căsătorii de către soţul celui declarat mort printr-o hotărâre judecătorească, ulterior anulată. Căsătoria încetează în trei situaţii, şi anume: moartea unuia dintre soţi, declararea judecătorească a morţii unuia din soţi şi recăsătorirea soţului celui care fusese declarat mort, urmată de anularea hotărârii judecătoreşti a declaraţiei de moarte. Spre deosebire de desfiinţarea căsătoriei prin constatarea sau declararea nulităţii ei, când efectele desfiinţării se produc atât pentru trecut (*ex tunc*), cât şi pentru viitor (*ex nunc*), în cazul **î.c.** efectele acesteia se produc numai pentru viitor. Moartea unuia dintre soţi este un mod firesc de încetare a căsătoriei. Actul căsătoriei fiind un act juridic încheiat *intuitu personae*, moartea unuia dintre soţi face ca acest act să înceteze a mai produce efecte. Deşi căsătoria încetează numai pentru viitor, unele efecte ale ei se menţin şi după această dată. Astfel: *a)* soţul supravieţuitor care prin căsătoria încetată luase numele de familie al celuilalt soţ, păstrează acel nume şi după încetarea căsătoriei; *b)* soţul supravieţuitor care nu a împlinit vârsta de 18 ani îşi menţine capacitatea de exerciţiu

dobândită prin căsătorie; *c)* dreptul la moştenire al soţului supravieţuitor se naşte la moartea celuilalt soţ. Declararea judecătorească a morţii unuia dintre soţi produce aceleaşi efecte ca şi moartea fizic constatată (prin examinarea cadavrului). În acest caz, hotărârea declarativă de moarte stabileşte data când s-a produs decesul. Articolul 22 C. fam. prevede că „în cazul în care soţul unei persoane declarate moartă s-a recăsătorit şi, după aceasta, hotărârea declarativă de moarte este anulată, căsătoria cea nouă rămâne valabilă. Prima căsătorie este desfăcută pe data încheierii noii căsătorii". Prin efectul hotărârii declarative de moarte, căsătoria încetează, iar soţul supravieţuitor se poate recăsători. Dacă, ulterior recăsătoririi celuilalt soţ, hotărârea declaraţiei de moarte este anulată, în principiu noua căsătorie se consideră valabil încheiată, presupunându-se că vechea căsătorie a încetat pe data şi prin efectul încheierii noii căsătorii. Trebuie însă făcută distincţia între soţul care se recăsătoreşte cu bună-credinţă şi cel care procedează la încheierea noii căsătorii cu rea-credinţă. Astfel, când soţul care s-a recăsătorit a fost de bună-credinţă, neştiind că cel declarat mort trăieşte, el este ocrotit de lege prin recunoaşterea valabilă a noii căsătorii; dacă însă soţul care s-a recăsătorit a fost de rea-credinţă, ştiind că cel declarat mort trăieşte, el este culpabil de bigamie şi, ca urmare, cea de-a doua căsătorie este nulă, fiind menţinută ca valabilă căsătoria anterioară, datorită faptului că anularea hotărârii de moarte produce efect retroactiv.

încetarea comunităţii de bunuri a soţilor, v. *efectele divorţului.*

încetarea contractului pentru imposibilitate fortuită de executare a obligaţiei uneia dintre părţi, mijloc specific de stingere a obligaţiilor asumate printr-un contract sinalagmatic şi, totodată, consecinţă directă a principiului interdependenţei obligaţiilor reciproce ale părţilor în contractele de acest gen, de specificul căruia este că, atunci când obligaţia uneia din părţile contractante devine imposibilă datorită unui caz fortuit sau de forţă majoră, obligaţia corelativă a celeilalte părţi se stinge şi ea, antrenând încetarea contractului, rămas fără conţinut. Contractul încetează retroactiv, în sensul că cele două obligaţii reciproce se sting concomitent, ca şi cum nu ar fi existat vreodată. Încetarea contractului pe această cale se deosebeşte de rezoluţiunea contractului sub următoarele aspecte: *a)* în timp ce rezoluţiunea contractului intervine ca urmare a neexecutării culpabile a obligaţiei asumate contractual de una din părţi, încetarea contractului survine pentru imposibilitate fortuită de executare; *b)* în caz de neexecutare culpabilă, creditorul are opţiunea între a cere executarea şi a cere rezoluţiunea contractului, iar instanţa poate acorda debitorului un

termen de graţie; în caz de imposibilitate fortuită de executare, problema unei astfel de opţiuni nu se poate pune, nefiind posibilă executarea; *c)* în principiu, rezoluţiunea este judiciară, iar încetarea contractului operează întotdeauna de plin drept, instanţa fiind chemată doar să constate situaţia în sine, în eventualitatea unei neînţelegeri între părţi; *d)* în caz de rezoluţiune, contractantul în culpă poate fi obligat la daune-interese, dar în cazul imposibilităţii fortuite de executare, debitorul nu datorează despăgubiri, el nefiind în culpă. Efectele imposibilităţii fortuite de executare sunt: încetarea contractului, stingerea obligaţiilor generate de acesta, suportarea de către una din părţi a riscului pieirii lucrului şi a riscului contractului.

încetarea plăţilor, v. *stare de încetare a plăţilor.*

închirierea locuinţelor, expresie prin care se desemnează, în limbajul juridic, contractul de închiriere având ca obiect o locuinţă, considerat prin prisma particularităţilor sale ce decurg din regimul legal sub incidenţa căruia se află. Legea nr. 114/1996, republicată, cuprinde reglementări referitoare la închirierea locuinţelor în general şi vizând, totodată, închirierea unor categorii speciale de locuinţe, cum sunt cele sociale, de serviciu, de intervenţie, de necesitate şi de protocol. Normele juridice aplicabile tuturor formelor de închiriere a locuinţelor consacră următoarele reguli incidente în acest domeniu: *a)* art. 21 din Legea nr. 114/1996, republicată, prevede că închirierea locuinţelor se face pe baza acordului dintre proprietar şi chiriaş, constatat printr-un contract scris, care trebuie înregistrat la organele fiscale teritoriale în vederea impozitării venitului realizat din chirii; nimic nu se opune ca închirierea să fie făcută şi de către o altă persoană decât proprietarul, dacă acea persoană are dreptul de a culege fructele bunului (cum este cazul uzufructuarului şi al titularului unui drept de administrare); *b)* art. 22 din aceeaşi lege declară nule de drept acele clauze din contractul de închiriere care: obligă chiriaşul să recunoască sau să plătească în avans proprietarului orice sumă cu titlu de reparaţie ce cade în sarcina proprietarului; instituie responsabilitatea colectivă a chiriaşilor în caz de degradare a elementelor de construcţii şi a instalaţiilor, a obiectelor şi dotărilor aferente spaţiilor comune; impun chiriaşilor să facă asigurări de daune; exonerează proprietarul de obligaţiile ce îi revin potrivit prevederilor legale; autorizează pe proprietar să obţină venituri din nerespectarea clauzelor contractului de închiriere; *c)* Legea nr. 114/1996 conţine reglementări graţie cărora contractul de închiriere al locuinţelor generează efecte specifice, precum: unele aspecte relative la obligaţiile proprietarului, la obligaţiile chiriaşului şi la preluarea contractului de către alte persoane în cazul părăsirii definitive a locuinţei de către titularul contractului de

închiriere ori al decesului acestuia. Principalele obligaţii ce revin proprietarului sunt: să predea chiriaşului locuinţa în stare normală de folosinţă; să ia măsuri pentru repararea şi menţinerea în stare de siguranţă în exploatare şi de funcţionalitate a clădirii pe toată durata închirierii locuinţei; să întreţină în bune condiţii elementele structurii de rezistenţă a clădirii, elementele de construcţie exterioare ale clădirii (acoperiş, faţadă, împrejmuiri, pavimente), curţile şi grădinile, precum şi spaţiile comune din interiorul clădirii (ascensor, hidrofor, instalaţii de alimentare cu apă, de canalizare, instalaţii de încălzire centrală şi de preparare a apei calde, instalaţii electrice şi de gaze, centrale termice etc.). Dacă proprietarul nu-şi îndeplineşte obligaţiile ce-i revin cu privire la repararea şi întreţinerea locuinţei închiriate, iar degradările produse sunt de natură să afecteze folosinţa normală a clădirii sau a locuinţei, lucrările pot fi executate de către chiriaş în contul proprietarului – reţinând contravaloarea acestora din chirie – dacă la sesizarea scrisă a chiriaşului proprietarul nu ia măsuri de executare a lucrărilor în termen de 30 de zile. Chiriaşului îi revin următoarele obligaţii: efectuarea lucrărilor de întreţinere, reparaţii sau înlocuire a elementelor de construcţii şi instalaţii din folosinţa exclusivă; repararea sau înlocuirea elementelor de construcţii şi de instalaţii deteriorate din folosinţa comună, ca urmare a folosirii lor necorespunzătoare, indiferent dacă acestea sunt în interiorul sau în exteriorul clădirii; dacă persoanele care au produs degradarea nu sunt identificate, cheltuielile de reparaţii vor fi suportate de cei care au acces sau folosesc împreună elementele de construcţii, de instalaţii, obiectele şi dotările aferente; asigurarea curăţeniei şi igienizării interiorului locuinţei şi la părţile de folosinţă comună pe toată durata contractului de închiriere. Obligaţiile menţionate subzistă în sarcina chiriaşului şi în cazul subînchirierii de către acesta în favoarea unei terţe persoane. În cazul părăsirii definitive a domiciliului de către titularul contractului de închiriere sau al decesului acestuia, precum şi în cazul titularului de contract, nerezident, care, fără a fi detaşat, nu a mai folosit locuinţa mai mult de 2 ani, fără întrerupere, închirierea continuă, după caz: în beneficiul soţului sau al soţiei, dacă a locuit împreună cu titularul; în beneficiul descendenţilor sau al ascendenţilor, dacă au locuit împreună cu acesta; în beneficiul altor persoane care au avut acelaşi domiciliu cu titularul cel puţin un an şi care au fost înscrise în contractul de închiriere. În cazul mai multor cereri, beneficiul contractului de închiriere se dispune prin hotărâre judecătorească. În lipsa acestor persoane care pot solicita locuinţa, contractul de închiriere încetează în termen de 30 de zile de la data părăsirii domiciliului de către titularul contractului sau de la data înregistrării decesului ori de

la împlinirea termenului de 2 ani de nefolosire neîntreruptă a locuinţei; *d)* art. 31 din Legea nr. 114/1996 prevede că chiria practicată pentru locuinţe trebuie să acopere cheltuielile de administrare, întreţinere şi reparaţii, impozitele pe clădiri şi pe teren, precum şi recuperarea investiţiei, în funcţie de durata normată stabilită potrivit prevederilor legale, precum şi un profit supus negocierii între părţi. Aceste dispoziţii se aplică numai locuinţelor proprietate privată. Articolul 32 din aceeaşi lege dispune că nivelul maxim al chiriei pentru locuinţele aflate în proprietatea statului se stabileşte prin lege specială. Chiria maximă pentru aceste locuinţe se diferenţiază pe categorii de localităţi şi pe zone de către consiliile locale, după criteriile avute în vedere la stabilirea impozitelor şi a taxelor locale pentru terenuri; *e)* art. 26 din Legea nr. 114/1996 precizează că locatarul poate subînchiria, modifica sau îmbunătăţi locuinţa deţinută, numai cu acordul prealabil scris al proprietarului, în condiţiile stabilite de acesta, dacă operaţiunile juridice menţionate nu au fost interzise prin contractul de închiriere; *f)* art. 33 din aceeaşi lege prevede că schimbul de locuinţe este permis, dar numai cu avizul autorităţii care a aprobat închirierea (atunci când este cazul) sau al proprietarilor-locatori; *g)* Legea locuinţei prevede că încetarea contractului de închiriere are loc în următoarele cazuri: expirarea termenului prevăzut în contract; denunţarea unilaterală de către locatar; rezilierea cu titlu de sancţiune, la cererea locatorului; rezilierea cu titlu de sancţiune, la cererea asociaţiei de proprietari; neuzul locuinţei şi decesul chiriaşului.

închirierea locuinţelor cu destinaţie de reşedinţă oficială şi a celor de protocol, expresie prin care se desemnează închirierea locuinţelor destinate utilizării de către persoanele care sunt alese sau numite în unele funcţii ori demnităţi publice, exclusiv pe durata exercitării acestora. Lista imobilelor cu destinaţie de reşedinţă oficială, a celorlalte locuinţe de protocol, precum şi condiţiile pe care acestea trebuie să le îndeplinească, inclusiv cele de dotare şi confort, se stabilesc prin hotărâre a Guvernului. Preşedintele României, preşedintele Senatului, preşedintele Camerei Deputaţilor şi Primul-ministru beneficiază de câte o locuinţă de protocol, ca reşedinţă oficială. Aceste reşedinţe se atribuie de către Guvern, iar contractele de închiriere pentru acestea vor fi încheiate între Regia Autonomă „Administraţia Patrimoniului Protocolului de Stat" şi serviciile de specialitate ale instituţiilor în care persoanele îndreptăţite îşi desfăşoară activitatea. La cerere, pot beneficia de locuinţă de protocol, cu plata chiriei prevăzute de lege, persoanele care îndeplinesc următoarele funcţii publice: vicepreşedinţi ai Senatului şi Camerei Deputaţilor, miniştrii de stat, miniştrii şi asimilaţii acestora,

președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele Curții Constituționale, președintele Curții de Conturi, președintele Consiliului Legislativ și avocatul poporului, pe durata exercitării mandatului. Atribuirea acestor locuințe se face prin decizie a primului-ministru și numai dacă aceste persoane nu dețin în localitatea în care-și desfășoară activitatea o locuință care să corespundă condițiilor stabilite de lege pentru locuințele de protocol. Pentru locuințele de protocol, contractul de închiriere se încheie între Regia Autonomă „Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat" și beneficiarii direcți. Contractele având ca obiect asemenea locuințe încetează de drept în termen de 60 de zile de la data eliberării din funcție a beneficiarului.

închirierea locuințelor de intervenție, expresie prin care se desemnează închirierea locuințelor destinate cazării personalului unităților economice sau bugetare, care, prin contractul de muncă, îndeplinește activități sau funcții ce necesită prezența permanentă sau în caz de urgență în cadrul unităților economice. Potrivit dispozițiilor art. 54 alin. (1) din Legea nr. 114/1996, republicată, locuințele de intervenție urmează regimul juridic aplicabil locuințelor de serviciu.

închirierea locuințelor de necesitate, expresie prin care se desemnează închirierea locuințelor destinate cazării temporare a persoanelor și familiilor ale căror locuințe au devenit inutilizabile în urma unor catastrofe naturale sau accidente, sau ale căror locuințe sunt supuse demolării în vederea realizării de lucrări de utilitate publică, precum și lucrărilor de reabilitare ce nu se pot efectua în clădiri ocupate de locatari. Locuințele de necesitate se finanțează în condițiile stabilite de lege pentru locuințele sociale [art. 55 alin. (1) din Legea nr. 114/1996, republicată], iar în cazuri de extremă urgență consiliile locale pot declara drept locuințe de necesitate locuințele libere aflate în fondul de locuințe sociale. Locuințele de necesitate libere se pot constitui temporar ca fond de locuințe sociale. **Î.l.n.** se face în baza hotărârii consiliului local persoanelor îndreptățite, temporar, până la înlăturarea efectelor care au făcut inutilizabile locuințele acestora.

închirierea locuințelor de serviciu, expresie prin care se desemnează închirierea locuințelor destinate funcționarilor publici, angajaților unor instituții sau agenți economici, acordată în condițiile contractului de muncă. Caracteristica contractului de **î.l.s.** este faptul că acesta reprezintă întotdeauna un accesoriu al contractului de muncă al chiriașului.

închirierea locuințelor sociale, sintagmă prin care se desemnează închirierea locuințelor care se atribuie cu chirie subvenționată unor persoane sau familii, a căror situație economică nu le permite

accesul la o locuinţă în proprietate sau închirierea unei locuinţe în condiţiile pieţii. Legea [art. 42 alin. (1) din Legea nr. 114/1996, republicată] stabileşte că au dreptul la locuinţă socială în vederea închirierii, familiile cu un venit mediu net lunar pe ultimele 12 luni cu cel puţin 20% sub nivelul venitului net lunar pe membru de familie sau, după caz, pe persoană. Nu pot beneficia de locuinţă socială persoanele care: deţin în proprietate o locuinţă; au înstrăinat o locuinţă după data de 1 ianuarie 1990; au beneficiat de sprijinul statului în credite şi execuţie pentru realizarea unei locuinţe; deţin în calitate e chiriaş o altă locuinţă din fondul locativ de stat. Aceste locuinţe se repartizează de către consiliile locale, conform ordinii de prioritate pe care acestea le stabilesc. Contractele de închiriere a unor astfel de locuinţe se încheie pe o durată de 5 ani, cu posibilitatea prelungirii, în condiţiile menţinerii situaţiei care a fost avută în vedere la încheierea sa. Specificul unui astfel de contract constă în faptul că nivelul chiriei ce se achită de către chiriaş nu poate depăşi 10% din venitul net lunar, calculat pe ultimele 12 luni pe familie, eventuala diferenţă până la valoarea reală a chiriei fiind subvenţionată de la bugetul local al unităţii administrativ-teritoriale unde este situată locuinţa. În cazul în care venitul net lunar pe familie se modifică, locatorul va modifica în mod corespunzător chiria plătită efectiv de chiriaş, precum şi subvenţia acordată. Legea nr. 114/1996 prevede că beneficiarii locuinţelor sociale nu pot subînchiria, cesiona dreptul de locuire sau să schimbe destinaţia spaţiului închiriat, sub sancţiunea rezilierii contractului de închiriere şi a suportării eventualelor daune aduse locuinţei sau clădirii în care aceasta se află. Contractul de închiriere încetează, prin rezilierea acestuia, conform dreptului comun în materie. Legea nr. 114/1996, republicată, prevede, în art. 45 şi art. 46, două cazuri speciale de reziliere aplicabile contractului de **î.l.s.**, şi anume: *a)* după ce instituie în sarcina titularului contractului de închiriere obligaţia de a comunica locatorului, în termen de 30 de zile, orice modificare produsă în venitul net lunar al familiei sale, prevede că nerespectarea acestei obligaţii atrage rezilierea contractului; *b)* în cazul în care venitul mediu net lunar pe familie realizat în 2 ani consecutivi depăşeşte cu peste 20% nivelul minim prevăzut de lege, iar titularul contractului de închiriere nu achită valoarea reală (nominală) a chiriei în termen de 90 de zile de la comunicare, contractul este reziliat.

închirierea suprafeţelor locative cu altă destinaţie decât aceea de locuinţă proprietate de stat, a regiilor autonome şi a societăţilor comerciale cu capital majoritar de stat, sintagmă prin care se desemnează închirierea spaţiilor cu altă destinaţie decât aceea de locuinţă, aflate în proprietatea statului

(birouri, depozite, garaje etc.) pe baza aprobării prealabile, după caz, a Guvernului sau a organului administraţiei locale de stat. Această regulă se aplică atât bunurilor proprietate de stat aparţinând administraţiei centrale şi locale, cât şi celor aparţinând regiilor autonome sau societăţilor comerciale cu capital majoritar de stat. Spaţiile aparţinând persoanelor fizice şi societăţilor comerciale cu capital majoritar privat se închiriază în condiţiile dreptului comun.

încredinţarea copiilor minori spre creştere şi educare în cazul desfacerii căsătoriei, v. *efectele divorţului.*

încredinţarea copilului unor rude, unor alte persoane ori unei instituţii de ocrotire, sancţiune pentru neîndeplinirea îndatoririlor cu privire la persoana copilului minor, aplicată părinţilor acestuia pentru motive temeinice. Prin motive temeinice se înţelege acele împrejurări care dovedesc că părinţii se fac vinovaţi de neglijenţă în exercitarea drepturilor şi îndatoririlor părinteşti, ceea ce face ca dezvoltarea fizică, intelectuală, morală ori sănătatea copilului să fie pusă în pericol în casa părintească. Potrivit art. 58 din Legea nr. 272/2004 privind protecţia şi promovarea drepturilor copilului, plasamentul copilului constituie o măsură de protecţie specială, având caracter temporar, care poate fi dispusă, în condiţiile acestei legi, după caz, la: *a)* o persoană sau familie; *b)* un asistent maternal; *c)* un serviciu de tip rezidenţial, prevăzut la art. 110 alin. (2) din lege şi licenţiat în condiţiile legii. Persoana sau familia care primeşte un copil în plasament trebuie să aibă domiciliul în România şi să fie evaluată de către direcţia generală de asistenţă socială şi protecţia copilului cu privire la garanţiile morale şi condiţiile materiale pe care trebuie să le îndeplinească pentru a primi un copil în plasament. Măsura plasamentului se stabileşte de către comisia pentru protecţia copilului, cu acordul părinţilor, în situaţiile în care copilul nu mai poate fi lăsat în grija acestora din motive neimputabile lor însă, precum şi atunci când copilul a săvârşit o faptă penală şi/sau nu răspunde penal.

îndatorirea de a creşte şi a educa copilul, obligaţie ce revine părinţilor cu privire la persoana copilului minor, constituind un element al conţinutului ocrotirii părinteşti şi care constă în îndatorirea acestora de a se îngriji de sănătatea şi de dezvoltarea fizică a copilului, de educarea, învăţătura şi pregătirea lui profesională, potrivit cu însuşirile lui. **Î.c.e.c.** însumează un complex de obligaţii, toate urmărind acelaşi scop: asigurarea dezvoltării fizice şi intelectuale a copilului, formarea şi modelarea personalităţii sale. Aceste obligaţii sunt: de a se îngriji de sănătatea şi de dezvoltarea fizică a copilului, obligaţia de a-l educa, de a se îngriji de învăţătura şi pregătirea sa profesională, obligaţia

de a-l supraveghea și îndruma. Părinților li se recunoaște, în vederea îndeplinirii acestei îndatoriri, dreptul de corecție, a cărui exercitare însă ei trebuie să o facă în așa fel încât să aibă un caracter educativ.

îndatorirea de a întreține copilul, obligație legală ce incumbă părinților ca element al conținutului ocrotirii părintești, în virtutea căreia aceștia sunt ținuți să asigure mijloacele materiale necesare unei dezvoltări fizice și intelectuale normale, precum și învățăturii și pregătirii profesionale corespunzătoare a copilului lor minor. De regulă, **î.î.c.** se îndeplinește de către fiecare dintre părinți în mod voluntar, potrivit nevoilor copilului; în cazul ivirii de neînțelegeri, întinderea obligației de întreținere datorată de părinți minorului, felul și modalitățile executării, precum și contribuția fiecăruia dintre părinți se vor stabili de către instanța judecătorească, cu ascultarea autorității tutelare. **Î.î.c.** are următoarele caractere specifice: *a)* fiind o manifestare a ocrotirii părintești, se distinge prin nereciprocitate: numai părintele datorează întreținere copilului minor, nu și acesta din urmă părintelui; *b)* cuantumul întreținerii se stabilește în limitele unui plafon legal (până la o pătrime din câștigul de muncă al debitorului pentru un copil, o treime pentru doi copii și o jumătate pentru trei sau mai mulți copii – art. 94 C. fam.); în funcție de nevoia beneficiarului ei, poate fi inferior, dar nu superior acelui plafon; în aplicarea plafonului legal nu interesează numărul copiilor reclamanți, ci numărul copiilor față de care părintele pârât este ținut de obligația de întreținere; *c)* obligația de întreținere se execută fie în natură, fie în bani, potrivit cu cele ce se vor decide de instanța judecătorească; *d)* creanța de întreținere, ca și îndatorirea de întreținere au un caracter strict personal; *e)* cu excepțiile expres prevăzute de lege, obligația de întreținere a copilului minor nu este transmisibilă moștenitorilor; *f)* **î.î.c.** este o obligație solidară, copilul având dreptul de la fiecare din părinți la întreaga întreținere de care are nevoie; părintele care prestează întreaga întreținere este îndreptățit să se întoarcă împotriva celuilalt părinte, pretinzându-i restituirea părții plătite pentru el.

înființarea persoanei juridice, mod în care, potrivit legii, poate fi constituit un subiect colectiv de drept civil. În funcție de categoria și felul persoanei juridice, pentru constituirea acesteia, ca subiect de drept distinct, este necesar și suficient un singur act juridic, căruia legea îi recunoaște efectul constitutiv. Uneori, legea cere perfectarea a două sau mai multe acte juridice, care împreună produc efectul înființării unui nou subiect de drept. Cât privește persoana juridică privată (denumită și persoană juridică de tip „asociativ" sau „asociativă"), constituirea acesteia este dominată de principiul libertății de asociere, consacrat de

art. 40 din Constituția României. Procedura de constituire a unei astfel de persoane juridice debutează ca o fază consensuală, cu exprimarea voinței în vederea adoptării actelor de înființare (contract de societate etc.). Înființarea persoanelor juridice de drept privat are loc prin manifestarea de voință a părții sau, mai ales, a părților, dar cu respectarea unor cerințe legale necesare pentru valabilitatea (validarea) actelor constitutive. Instanța de judecată verifică îndeplinirea acestor cerințe legale. Pentru validitatea actelor constitutive este necesar a fi îndeplinite și anumite condiții de formă și de publicitate. **Î.p.j.** nu se confundă cu reorganizarea persoanei juridice, deși uneori reorganizarea are ca efect și constituirea unor persoane juridice. Normele legale generale referitoare la **î.p.j.** sunt consacrate prin art. 28 și urm. din Decretul nr. 31/1954. Pe lângă aceste norme, ce formează dreptul comun în materie, sunt în vigoare și un set de reglementări specifice care privesc înființarea diferitelor categorii de persoane juridice. În armonie cu dispozițiile normative incidente în domeniu, există următoarele moduri de **î.p.j.**: *a)* prin actul de dispoziție al organului de stat competent; *b)* prin actul de înființare al celor ce o constituie, recunoscut de organul competent, care verifică numai dacă sunt întrunite cerințele legii pentru ca acea persoană juridică să poată lua ființă; *c)* prin actul de înființare al celor ce o constituie, cu prealabila autorizare a organului competent a aprecia oportunitatea înființării ei; *d)* prin alte moduri reglementate de lege [v. și *înființarea persoanei juridice prin act autorizat; înființarea persoanei juridice prin act de dispoziție; înființarea persoanei juridice prin act recunoscut; înființarea persoanei juridice prin alt mod decât modurile nominalizate de lege*].

înființarea persoanei juridice prin act autorizat, mod de constituire a subiectului colectiv de drept, presupunând două acte juridice distincte, și anume actul adoptat de cel sau cei care înființează persoana juridică și actul organului competent să autorizeze înființarea. Acest din urmă act constituie o emanație a voinței juridice a organului puterii executive de profil, care, de regulă, este ministerul în competența căruia se situează scopul persoanei juridice care se înființează. Când se înființează societăți comerciale cu obiect specific de activitate, autorizarea are caracter preponderent profesional. Așa se întâmplă în cazul societății comerciale cu obiect specific de activitate (asistență medicală, farmacie, activități bancare sau utilizarea unor produse toxice, explozive, radioactive etc.), când autorizația se obține din partea organelor de specialitate competente. Pentru funcționarea în România a unei fundații străine, autorizarea se dă de către Guvern. În principiu, autorizarea înființării se realizează prin acte ale organelor judecătorești, iar nu prin acte

ale organelor puterii executive. Astfel, autorizaţia de înfiinţare a partidelor politice (şi a organizaţiilor obşteşti) se dă de Tribunalul Bucureşti; fundaţiile şi asociaţiile cu scop nepatrimonial se autorizează de către tribunale, pe baza avizului ministerului de resort; pentru reprezentanţele societăţilor comerciale şi organizaţiile economice străine se cere autorizarea Departamentului Comerţului din Ministerul Industriei şi Comerţului; pentru societăţile agricole autorizarea se dă de către judecătorie, sub forma încheierii; Camerele de Comerţ şi Industrie din România se înfiinţează prin autorizarea dată de Guvern; societăţile bancare se înfiinţează pe baza autorizării date de Banca Naţională a României etc. [v. şi *înfiinţarea persoanei juridice*].

înfiinţarea persoanei juridice prin act de dispoziţie, mod de înfiinţare a persoanei juridice, care se distinge prin aceea că subiectul colectiv de drept este constituit pe baza unui act individual emis de un organ de stat competent, care conţine dispoziţia de înfiinţare a acelui subiect de drept. Sunt acte de dispoziţie susceptibile să producă această consecinţă: legea (ca act individual) adoptată de Parlamentul României, hotărârea de guvern (ca act individual), hotărârea consiliului judeţean sau local (act individual). Prin act de dispoziţie al organului competent se înfiinţează persoane juridice de stat, şi anume: organele puterii legislative (Camera Deputaţilor şi Senatul); organele puterii executive (Preşedinţia, Guvernul României, ministerele); organele puterii judecătoreşti; unităţile administrativ-teritoriale (comună, oraş, judeţ); instituţiile de stat; regiile autonome şi societăţile comerciale cu capital de stat [v. şi *înfiinţarea persoanei juridice*].

înfiinţarea persoanei juridice prin act recunoscut, mod de înfiinţare a subiectului colectiv de drept, de specificul căruia este faptul că, în esenţă, constituirea respectivului subiect de drept presupune două acte juridice distincte, şi anume un act juridic adoptat de cei ce constituie persoana juridică şi un act de recunoaştere a actului de înfiinţare. Primul act (actul de înfiinţare) este adoptat de persoane fizice şi juridice care se asociază în vederea participării la raporturi juridice ca un singur şi autonom subiect de drept în vederea realizării în comun a anumitor activităţi. Cel de-al doilea act (de recunoaştere) aparţine unui organ competent; prin acest act se recunoaşte valabilitatea actului de înfiinţare şi, implicit, efectele pe care acesta le produce în privinţa constituirii unui nou subiect de drept. Actul de înfiinţare, prin el însuşi, nu are ca efect dobândirea personalităţii juridice; în acest scop este necesar şi actul de recunoaştere [v. şi *înfiinţarea persoanei juridice*].

înfiinţarea persoanei juridice prin alt mod decât modurile nominalizate de lege, mod de

înființare a subiectului colectiv de drept, de specificul căruia este faptul că vizează toate cazurile atipice de constituire a diferitelor persoane juridice. Prin acest mod se înființează persoane juridice care, datorită specificului în care are loc constituirea lor, nu se încadrează în modurile tipice de înființare a subiectelor colective de drept (act de dispoziție, act de înființare recunoscut, act de înființare autorizat). Pe această cale atipică se înființează următoarele persoane juridice: statul român (pe care însăși legea îl declară direct ca având calitate de persoană juridică); misiunile diplomatice și oficiile consulare; asociațiile de proprietari; asociațiile de cooperare pentru constituirea de locuințe proprietate personală etc. [v. și *înființarea persoanei juridice*].

înlesnire de plată, beneficiu acordat de lege sau de instanța de judecată debitorului în legătură cu executarea obligațiilor sale față de creditor. **Î.p.** are ca finalitate stimularea debitorilor de a-și realiza de bunăvoie obligațiile ce le revin; ele sunt de natură să evite, în unele cazuri, chiar și insolvabilitatea datornicilor. În dreptul comun se cunoaște o singură **î.p.**, care vizează acordarea unui termen de grație în favoarea debitorului. În cadrul procedurii execuționale privitoare la urmărirea creanțelor statului împotriva persoanelor fizice sunt cunoscute următoarele **î.p.**: *a)* oferirea de către debitor a plății în rate. În cursul urmăririi mobiliare sau imobiliare, debitorul poate solicita ca plata datoriei să se facă în rate; pentru obținerea **î.p.** debitorul trebuie să semneze un angajament scris, care constituie titlu executoriu; prin intermediul angajamentului debitorul consimte, dacă este încadrat în muncă, ca ratele să i se rețină din retribuție. Dacă există un singur creditor, ratele se consemnează direct pe numele acestuia; în ipoteza pluralității de creditori, ratele se consemnează la dispoziția organului de executare. Angajamentul scris al debitorului întrerupe prescripția dreptului de a cere executarea silită. Măsurile de asigurare și de urmărire luate anterior angajamentului scris al debitorului rămân în ființă. Dacă debitorul nu-și respectă angajamentul asumat, organul de executare va continua urmărirea silită; *b)* învoiala scrisă a debitorului, dată înainte de declanșarea procesului. Debitorul își poate asuma obligația de a plăti datoria în rate chiar și înainte de promovarea acțiunii. Pentru asigurarea plății integrale este obligatorie luarea unor garanții corespunzătoare. Înscrisul care constată învoiala părților constituie titlu executoriu; în caz de neplată, debitorul datorează dobânzi la sumele ce nu au fost achitate la data când acestea au devenit exigibile; *c)* angajamentul de plată semnat de către o altă persoană decât debitorul. Este posibil ca o terță persoană să-și asume un angajament scris pentru plata în rate a datoriei; angajamentul asumat în aceste condiții intervine

doar după obţinerea unui titlu executoriu; *d)* pentru creanţele ce se urmăresc prin organele financiare, Ministerul Finanţelor poate acorda (direct sau prin administraţiile financiare) amânări de plată, eşalonări de plată, reduceri, scutiri de amenzi şi de majorări ori de impozite [v. şi *termen de graţie*].

înregistrarea adopţiei, operaţie de înscriere în registrele de stare civilă a menţiunilor corespunzătoare cu privire la actul juridic al adopţiei. În cazul adopţiei se va întocmi un nou act de naştere de către autoritatea administraţiei publice de la domiciliul adoptatului sau în raza căreia se află sediul instituţiei de ocrotire în îngrijirea căreia se găseşte adoptatul. Dacă adoptatorul este străin sau cetăţean român cu domiciliul sau reşedinţa în străinătate, serviciul competent să întocmească noul act de naştere este, potrivit art. 26 alin. (2) din Legea nr. 119/1996, cel de la domiciliul adoptatului sau cel de la sediul instituţiei de ocrotire, în cazul copiilor aflaţi în îngrijirea acestuia. Dacă adoptatorul este cetăţean român cu domiciliul stabil în România, înregistrarea hotărârii judecătoreşti de încuviinţare a adopţiei se va face la serviciul de stare civilă de la domiciliul copilului sau, după caz, de la sediul instituţiei de ocrotire în îngrijirea căreia se află copilul adoptat, în acest fel putându-se face şi menţionarea pe vechiul act de naştere despre întocmirea noului act.

înregistrarea mărcii (de fabrică, de comerţ sau de serviciu), v. *marcă; prioritatea depozitului; prioritatea de expoziţie.*

înregistrarea naşterii, înscrierea (notarea) evenimentului naşterii unei persoane în registrul de stare civilă, prin întocmirea în acest registru a actului de stare civilă pe baza căruia persoanei interesate i se poate elibera certificatul de naştere. **Î.n.** se face în baza unei declaraţii verbale date de unul dintre părinţi, iar dacă, din diferite motive, nu o pot face, obligaţia declarării revine medicului, persoanelor care au fost de faţă la naştere sau personalului din unitatea în care a avut loc naşterea, rudelor ori vecinilor care au luat cunoştinţă despre naşterea copilului, precum şi pe baza actului de identitate al mamei şi al declarantului, a certificatului medical constatator al naşterii şi, după caz, a certificatului de căsătorie al părinţilor. Declararea naşterii se face în termen de 15 zile pentru copilul născut viu şi în termen de 3 zile pentru copilul născut mort. Termenele se socotesc de la data naşterii. În cazul în care copilul născut viu a decedat înăuntrul termenului de 15 zile, declararea naşterii se face în termen de 24 de ore de la data decesului. Pentru copilul născut mort se întocmeşte numai actul de naştere. **Î.n.** se face la autoritatea administraţiei publice locale în a cărei rază administrativ-teritorială s-a produs evenimentul naşterii. Dacă naşterea a avut loc în tren,

pe o navă sau aeronavă, ori într-un alt mijloc de transport în timpul călătoriei pe teritoriul României, **î.n.** se face la autoritatea administrației publice locale a locului de coborâre sau de debarcare. În cazul în care naşterea a avut loc pe o navă, în timpul unei călătorii în afara apelor teritoriale române, naşterea se înregistrează în jurnalul de bord de către comandantul navei. Dacă naşterea are loc pe o aeronavă, în timpul unei călătorii în afara teritoriului României, evenimentul se înregistrează de comandantul aeronavei în carnetul de drum. Înregistrările făcute în jurnalul de bord sau în carnetul de drum vor cuprinde toate datele necesare întocmirii actului de stare civilă, precum şi semnăturile cerute de lege, ele făcând dovada evenimentului până la întocmirea actului în condiţiile prevăzute de lege. Comandantul navei sau al aeronavei eliberează persoanelor îndreptăţite o dovadă cu privire la înregistrarea făcută, iar la sosirea în ţară înaintează, prin căpitănia portului, respectiv prin comandantul aeroportului, un extras de pe jurnalul de bord sau de pe carnetul de drum, la autoritatea administraţiei publice locale a sectorului 1 al municipiului Bucureşti, care va întocmi actul de stare civilă. În caz de mobilizare, război, participare la misiuni de menţinere a păcii sau în scop umanitar, Ministerul Apărării Naţionale desemnează cadrele militare care înregistrează actele şi faptele de stare civilă ale militarilor şi ale personalului civil şi le comunică autorităţilor administraţiei publice competente.

însărăcit, termen prin care se desemnează, în mod generic, creditorul din raportul juridic obligaţional generat de faptul juridic licit al îmbogăţirii fără justă cauză. Principala îndatorire ce revine acestuia este de a pretinde de la îmbogăţit restituirea valorii însărăcirii suferite.

înscriere, înregistrare aferentă sistemului de publicitate fondat pe transcripţiuni şi inscripţiuni, constând în consemnarea unor menţiuni referitoare la actul translativ care îi interesează pe terţi. Se face în registrul de inscripţiuni şi priveşte publicitatea ipotecilor şi a privilegiilor.

înscriere ipotecară, operaţiune juridică prin care se înscrie dreptul de ipotecă asupra unui corp funciar, în întregul său, sau asupra părţii unui coproprietar. Ipoteca se poate înscrie numai asupra unui imobil în întregul său sau asupra cotei-părţi aparţinând unui coproprietar. Dacă ipoteca s-a constituit asupra unei părţi din construcţie, ea va fi înscrisă atât asupra acesteia, cât şi asupra cotei corespunzătoare din părţile comune indivize. Ipoteca constituită asupra unui bun viitor se poate intabula în condiţiile legii privind creditul ipotecar pentru investiţiile imobiliare, dacă în prealabil a fost notată existenţa autorizaţiei de construire şi notarea procesului-verbal de recepţie parţială. Dacă prin lege se acordă o ipotecă legală pentru garantarea

vreunui drept sau creanţe, acestea se vor înscrie din oficiu în cartea funciară, cu excepţia situaţiei în care părţile renunţă în mod expres la acest beneficiu; înscrierea ipotecii legale se face, de regulă, în temeiul înscrisului care conferă dreptul de a lua o inscripţie ipotecară. Ipotecile legale se vor înscrie pentru suma prevăzută în înscris; dacă creanţa nu este determinată, pentru suma maximă arătată în cerere, precum şi cuantumul dobânzii. Dacă ipoteca creanţei novate a fost rezervată pentru garantarea noii creanţe, aceasta se va înscrie, în rangul vechii ipoteci, în temeiul înscrisului care face dovada novaţiei. Cel subrogat în drepturile creditorului ipotecar va putea cere înscrierea strămutării dreptului de ipotecă în temeiul înscrisurilor ce dovedesc subrogarea [sin. *inscripţie ipotecară*; v. *creanţă ipotecară*].

înscriere provizorie, înregistrare efectuată în cartea funciară, având ca efect dobândirea, modificarea sau stingerea unui drept tabular cu rangul dobândit prin înscriere, sub condiţia şi în măsura justificării ei. Potrivit art. 29 din Legea nr. 7/1996, republicată, înscrierea provizorie poate fi cerută în următoarele situaţii: *a)* când dreptul real ce se cere a fi înscris este afectat de o condiţie suspensivă; *b)* când se solicită intabularea unui drept real în temeiul unei hotărâri judecătoreşti ce nu a rămas irevocabilă; *c)* dacă se dobândeşte un drept tabular care, anterior, a fost înscris provizoriu; *d)* dacă debitorul a consemnat sumele pentru care a fost înscrisă ipoteca ori privilegiul imobiliar; *e)* dacă pentru soluţionarea cererii sunt necesare înscrisuri suplimentare, care nu aduc însă atingere fondului dreptului ce se cere a fi înscris şi nu fundamentează noi capete de cerere; în acest din urmă caz, solicitantul va fi înştiinţat pentru a depune într-un termen stabilit, după caz, de registrator înscrisurile necesare, sub sancţiunea radierii înscrierii provizorii. Dacă înscrisurile vor fi depuse în termenul fixat, se va proceda la justificarea înscrierii provizorii, printr-o încheiere dată de registratorul de carte funciară. Justificarea înscrierii provizorii se va face în temeiul consimţământului celui în contra căruia s-a efectuat înscrierea provizorie, a unei hotărâri judecătoreşti irevocabile ori a încheierii registratorului de carte funciară, în situaţia ultimului caz de înscriere provizorie menţionat.

înscris, 1. (în sens larg) orice scriere care materializează pe hârtie un act juridic, precum şi orice obiect material (de exemplu, o scândură, o cărămidă, o înregistrare pe peliculă sau pe bandă magnetică etc.) care încorporează un asemenea act; **2.** (în sens restrâns) mijloc legal de dovadă, constând în orice act sau document scris pe hârtie, prin care se atestă existenţa unui act juridic sau a unui fapt juridic, ori o anumită împrejurare sau situaţie privitoare la un asemenea

act. **Î.** se caracterizează în mod obişnuit prin: exactitate, durabilitate şi caracter preconstituit; datorită acestor trăsături, el reprezintă mijlocul de probă cel mai important din sistemul dreptului nostru probator [v. şi *înscris preconstituit; înscris autentic; înscris sub semnătură privată*].

înscris autentic, 1. (în sens larg) orice înscris al cărui conţinut este nediscutabil, ca opus al înscrisului fals; **2.** (în sens restrâns, juridic propriu-zis) înscris întocmit cu solemnităţile cerute de lege, de un funcţionar public care are dreptul de a îndeplini atribuţiile funcţiei sale în locul unde a fost făcut actul respectiv. În mod obişnuit, prin **î.a.** se desemnează înscrisurile notariale, dar în realitate, această categorie cuprinde şi numeroase alte acte, ca de exemplu: actele de stare civilă, hotărârile judecătoreşti, procesele-verbale de îndeplinire a actelor de procedură, precum şi orice alte înscrisuri întocmite de funcţionarii de stat, în limitele competenţei lor. Uneori, legea cere forma autentică pentru valabilitatea actului juridic (cum sunt, de exemplu: împrumutul ipotecar, donaţia, împărţeala terenurilor convenită între comoştenitori, înstrăinarea de construcţii situate în perimetrul construibil al localităţilor etc.); datorită avantajelor de ordin probator pe care le prezintă **î.a.**, părţile obişnuiesc însă să întocmească frecvent asemenea înscrisuri, chiar şi pentru situaţiile în care legea nu condiţionează valabilitatea actului juridic de redactarea lui în formă autentică. Sub aspectul forţei probante, **î.a.** se distinge prin următoarele trăsături specifice: *a)* face credinţă despre data sa până la înscrierea în fals; *b)* se bucură de prezumţia de validitate, în virtutea căreia cel ce se prevalează de el este dispensat de orice dovadă, proba contrară urmând să fie administrată de partea care-l contestă; *c)* atunci când constată obligaţii, iar obligaţiile respective ajung la scadenţă, poate fi învestit şi pus în executare ca orice titlu executoriu, creditorul nemaitrebuind să recurgă în acest scop la procedura judiciară; *d)* cât priveşte constatările personale ale agentului instrumentator, **î.a.** face dovada deplină, până la înscrierea în fals; celelalte menţiuni ale actului, consemnând împrejurări declarate de părţi, fac dovadă numai până la proba contrară. Împrejurarea că un înscris a fost întocmit în formă autentică nu exclude posibilitatea promovării acţiunilor în anularea actului juridic respectiv pentru vicii de consimţământ sau lipsă de capacitate şi, cu atât mai puţin, pentru fraudă la lege, care poate fi dovedită prin toate mijloacele de probaţiune; de asemenea, este posibilă şi promovarea acţiunii în simulaţie, în ipoteza în care **î.a.** este folosit de către părţi ca mijloc pentru ascunderea adevăratelor lor raporturi juridice. Legea dispune că **î.a.** neregulat întocmit (fie pentru că agentul instrumentator este necompetent, fie pentru că s-au încălcat formele legale esenţiale) rămâne

valabil ca înscris sub semnătură privată, cu condiția să fi fost semnat de părți. Legea prevede opozabilitatea *erga omnes* a celor constatate prin **î.a.**; opozabilitatea lui față de terți este însă privitoare numai la drepturile și obligațiile reciproce ale părților, considerate ca fapte a căror existență nu poate fi ignorată de aceștia.

înscris confirmativ, înscris preconstituit al cărui scop este de a consolida un act anulabil, făcând ca acel act să nu mai fie viciat. Pentru a produce acest efect, **î.c.** trebuie să cuprindă menționarea obiectului, cauzei și naturii obligației, precum și indicarea viciului care altera actul originar; din cuprinsul său trebuie să rezulte, de asemenea, intenția manifestă a autorului actului de a acoperi acest viciu, renunțând astfel la acțiunea în anulare.

înscris în formă electronică, sintagmă ce desemnează, conform Legii nr. 455/2001 privind semnătura electronică, o colecție de date în formă electronică între care există relații logice și funcționale și care redau litere, cifre sau orice alte caractere cu semnificație inteligibilă, destinate a fi citite prin intermediul unui program informatic sau al altui procedeu similar.

înscris originar, înscris preconstituit, întocmit fie de organul instrumentator competent, fie de părți, în scopul constatării încheierii, modificării sau stingerii unui act juridic. Fac parte din această categorie, spre exemplu, înscrisurile autentice [sin. *înscris primordial*].

înscris preconstituit, înscrisul întocmit în mod special în scopul de a dovedi ulterior, la nevoie, un raport juridic. În mod obișnuit se confecționează chiar în momentul perfectării actului juridic al cărui conținut este menit să-l probeze. **Î.p.** se clasifică în: originare, recognitive și confirmative [v. și *înscris originar; înscris recognitiv; înscris confirmativ*].

înscris primordial, v. *înscris originar.*

înscris recognitiv, înscris preconstituit, confecționat spre a recunoaște existența înscrisului originar, pierdut și are scopul de a înlocui acel înscris.

înscris sub semnătură privată, înscris întocmit și semnat de părți, fără intervenția vreunui organ de stat. Pentru valabilitatea obligației ce se constată prin **î.s.p.** se cere o singură condiție, și anume semnătura părții care se obligă. Legea asimilează **î.s.p.** recunoscut de cel căruia i se opune înscrisului autentic, în raporturile dintre cei care l-au subscris și cei care le reprezintă drepturile (adică avânzii-cauză), aceasta pentru că și într-un caz, și în celălalt, conținutul înscrisului nu este contestat (la cel autentic, grație autenticității care îl garantează, iar la cel sub semnătură privată, datorită faptului că este recunoscut de părți). Cel căruia i se opune un **î.s.p.** poate să-i conteste conținutul sau semnătura;

tot astfel, moştenitorii şi ceilalţi succesori în drepturi ai părţii au dreptul să declare pur şi simplu că nu cunosc scrierea sau semnătura autorului lor, situaţie în care se procedează, după caz, la verificarea de scripte sau la procedura falsului. În privinţa **î.s.p.** nu operează o prezumţie de validitate de felul celei instituite cu privire la înscrisul autentic. **Î.s.p.** nu sunt supuse unor condiţii speciale de formă şi conţinut, putând fi făcute în orice formă; esenţial pentru validitatea lor este ca ele să fie semnate de cel sau cei care se obligă. Înscrisul în formă electronică, căruia i s-a încorporat, ataşat sau i s-a asociat logic o semnătură electronică extinsă, bazată pe un certificat calificat nesuspendat sau nerevocat la momentul respectiv şi generată cu ajutorul unui dispozitiv securizat de creare a semnăturii electronice, este asimilat, în ceea ce priveşte condiţiile şi efectele sale, cu înscrisul sub semnătură privată [v. şi *dată certă; bun şi aprobat; formalitatea multiplului exemplar; semnătură electronică extinsă*].

înstrăinare, scoaterea unui bun sau a unui drept din patrimoniul unei persoane, prin voinţa acesteia (sau prin voinţa persoanei împuternicite de aceasta sau de lege să încheie acte juridice în numele şi pe socoteala sa). **Î.** constituie un act de dispoziţie şi poate fi făcută valabil numai de o persoană având capacitate de exerciţiu deplină; persoanele lipsite de capacitate de exerciţiu fac acte de **î.** prin reprezentanţii lor legali (părinţi, tutore) iar cele cu capacitate de exerciţiu restrânsă pot face ele însele asemenea acte, cu încuviinţarea prealabilă a ocrotitorului lor legal; **î.** bunurilor incapabilului necesită, de regulă, şi încuviinţarea prealabilă a autorităţii tutelare. Pentru înstrăinarea terenurilor se cere act autentic.

întârziere, v. *punerea în întârziere; daune-interese moratorii.*

întârzierea creditorului, sintagmă prin care se desemnează refuzul creditorului de a primi prestaţia ce-i datorează debitorul şi pe care acesta i-o oferă în conformitate cu prevederile legale sau cu clauzele contractuale, precum şi neîndeplinirea de către creditor a eventualelor obligaţii asumate de a săvârşi fapte sau acte, în absenţa cărora debitorul nu-şi poate executa prestaţia datorată. Creditorul va fi pus în întârziere în aceleaşi condiţii în care este pus în întârziere şi debitorul. Din momentul punerii în întârziere a creditorului, încetează întârzierea debitorului, iar riscurile pieirii lucrului trec în sarcina celui dintâi; din acelaşi moment încetează şi răspunderea debitorului pentru întârziere şi neexecutarea obligaţiilor asumate. În contractele comerciale, creditorul este responsabil de neexecutarea contractului ori de câte ori neexecutarea prestaţiei debitorului este cauzată de neîndeplinirea obligaţiilor asumate de către creditor [v. şi *ofertă reală; culpa creditorului*].

întreruperea cursului prescripției extinctive, încetarea prescripției începute, ștergerea pentru trecut a efectelor acesteia și declanșarea unei noi prescripții de îndată ce dispare cauza care a anihilat prescripția anterioară. **Î.c.p.e.** survine atunci când una din împrejurările de care este condiționată curgerea prescripției (anume: încălcarea dreptului subiectiv sau starea de pasivitate a titularului acestuia) dispare, fie că debitorul nu se mai împotrivește dreptului, fie că creditorul iese din pasivitate. Legea dispune că prescripția se întrerupe: *a)* prin recunoașterea dreptului a cărui acțiune se prescrie, făcută de cel în folosul căruia curge prescripția; o asemenea împrejurare semnifică încetarea rezistenței debitorului obligației corelative față de dreptul respectiv și îl îndreptățește pe titularul acestuia să aștepte executarea acelei obligații, fără să întreprindă, el însuși, vreun demers pentru a întrerupe prescripția. Produce întreruperea prescripției atât recunoașterea expresă, cât și cea tacită care este neîndoielnică; o astfel de recunoaștere tacită poate rezulta din plata de către debitor a dobânzilor la suma datorată, din cererea debitorului ca creditorul să-i admită plata eșalonată a creanței, precum și din efectuarea unei plăți parțiale ori din constituirea de către debitor a unui gaj. Recunoașterea produce efect întreruptiv de prescripție numai dacă debitorul adresează direct creditorului declarația sa de voință; *b)* prin introducerea unei cereri de chemare în judecată sau de arbitrare, chiar dacă cererea a fost introdusă la o instanță ori la un organ de arbitraj necompetent; o asemenea cerere, indiferent cui a fost adresată, atestă, prin ea însăși, ieșirea din pasivitate a titularului dreptului care se prescrie. Nu produce întreruperea prescripției cererea care a fost respinsă, anulată sau perimată ori la care s-a renunțat; o astfel de cerere atestă că intenția titularului de drept de a părăsi starea de pasivitate nu a fost reală. Au efect întreruptiv de prescripție, fiind asimilate, sub acest aspect, cu cererile de chemare în judecată sau de arbitrare, și cererile înaintate altor organe care, potrivit legii, sunt competente să soluționeze anumite litigii; la fel și cererea adresată notarului public pentru eliberarea unui titlu executoriu. Introducerea unei cereri de arbitrare întrerupe prescripția chiar atunci când a fost restituită pentru completare sau modificare, dacă este reintrodusă în termenul prevăzut de lege. În cazul în care cererea adresată organului de jurisdicție se expediază prin poștă, întreruperea prescripției se produce la data când această cerere a fost predată oficiului poștal pentru expediere. **Î.c.p.e.** prin introducerea unei cereri principale nu profită și cererii de chemare în garanție, care fiind, ea însăși, un mijloc de valorificare a unui drept la acțiune, este supusă unui termen de prescripție deosebit; *c)* printr-un act începător de executare. Dispozițiile legale ce stabilesc cauzele întreruptive de prescripție, având caracter

de excepție, sunt de strictă interpretare; enumerarea acestor cauze este limitativă și nicio altă împrejurare decât cele expres menționate de legiuitor nu poate avea ca efect întreruperea prescripției. **Î.c.p.e.** produce efecte numai între părțile interesate. De la această regulă există următoarele excepții: *a)* în cazul unei obligații solidare, introducerea cererii de chemare în judecată împotriva unuia dintre debitorii solidari, întrerupe prescripția și față de toți ceilalți codebitori; acțiunea introdusă numai împotriva unuia dintre moștenitorii codebitorului solidar nu are efect întreruptiv și față de ceilalți moștenitori, iar față de ceilalți codebitori solidari va produce un asemenea efect, care însă este limitat la partea de datorie a moștenitorului acționat; *b)* actul de întrerupere făcut de un creditor solidar profită și celorlalți creditori solidari; *c)* cererea de chemare în judecată a debitorului principal are efect întreruptiv de prescripție și față de fidejusor, dar întreruperea față de fidejusor nu produce efecte și împotriva debitorului principal. Efectele întreruptive pot fi instantanee (spre exemplu, recunoașterea debitorului) sau continuate (introducerea unei cereri de chemare în judecată); în prima ipoteză, noua prescripție începe să curgă de îndată ce a fost întreruptă vechea prescripție, iar în ultima ipoteză, cursul noii prescripții începe abia de la rămânerea definitivă a hotărârii de admitere a cererii de chemare în judecată.

întreținere, termen prin care se desemnează fapta unei persoane de a pune la dispoziția alteia cele necesare traiului, în temeiul legii sau al unui contract. **Î.** trebuie să satisfacă atât nevoile de ordin material (procurarea și prepararea hranei, asigurarea de îmbrăcăminte și încălțăminte, asigurarea lenjeriei – de pat și de corp – asigurarea medicamentelor și îngrijirilor medicale, efectuarea curățeniei, plata consumului de electricitate, apă, canal, combustibil etc.), cât și nevoile de ordin spiritual, moral (culturale, artistice, științifice, de informare, de agrement etc.) neacoperite, ale celui în cauză, putând fi realizată numai prin utilizarea și îmbinarea tuturor mijloacelor adecvate atingerii unui asemenea scop. Dacă beneficiarul **î.** este un minor sau un tânăr aflat în continuarea studiilor sau a pregătirii profesionale pe care le-a început în timpul minorității, ea va cuprinde și mijloacele și activitățile necesare acoperirii nevoilor specifice ale acestuia privitoare la creștere, educare, învățătură, pregătire profesională etc. [v. și *contract de întreținere*].

joc, contract aleatoriu prin care părțile își promit reciproc un câștig determinat (adesea reprezentând totalitatea mizelor puse în joc de fiecare), în funcție de rezultatul anumitor fapte sau combinații diferite ca natură. **J.** sunt foarte numeroase; rezultatele lor depind, uneori, în exclusivitate de hazard, iar alteori sunt influențate și de intervenția unor factori strâns legați de persoana jucătorilor (participanților): inteligența, dibăcia, îndemânarea acestora. Obligațiile care rezultă din jocuri sunt lipsite de sancțiune, având deci caracterul unor obligații naturale; legea dispune că pierzătorul nu poate în niciun caz repeta ceea ce a plătit de bunăvoie, afară numai de cazul când câștigătorul a întrebuințat dolul, înșelăciunea sau amăgirea. În țările capitaliste, practicarea jocurilor de noroc este în general admisă fără niciun fel de restricții, constituind pentru numeroși participanți o cauză de însărăcire, iar pentru alții, mai puțini la număr, o sursă de îmbogățire fără muncă; în aceste țări, **j.** primește o largă aplicare și în domeniul întrecerilor sportive între jucători profesioniști: câștigătorii unor asemenea întreceri sunt îndreptățiți să primească recompensele anticipat promise de jucători.

joncțiunea posesiei, operație juridică ce constă în adăugarea la durata posesiei actuale a posesorului, a timpului cât lucrul a fost posedat de autorul său. Prin efectul **j.p.**, cel de-al doilea posesor profită de timpul cât a durat posesia autorului său, spre a uzucapa bunul. **J.p.** este întotdeauna posibilă, dar are caracter facultativ, în sensul că posesorul actual poate opta între a continua posesia începută de autorul său și a începe o nouă posesie în persoana sa. În cazul în care posesorul actual se prevalează de posesia autorului său, are obligația să o continue cu toate calitățile ori viciile acesteia; el nu poate schimba în avantajul său natura posesiei anterioare. Joncțiunea este posibilă numai în următoarele condiții: să fie vorba de o posesie adevărată, întrucât simpla detenție nu poate fi unită cu o posesie; cel ce invocă unirea posesiilor să fie succesor în drepturi al autorului, deoarece uzurpatorul unei posesii nu-și poate uni propria lui posesie cu aceea a celui pe care l-a înlăturat.

jurisprudență, totalitatea soluțiilor date de instanțele judecătorești în litigiile având ca obiect raporturi juridice dintr-un anumit domeniu (spre exemplu: obligații, moștenire, proprietate etc.). În

sistemele juridice din unele ţări, **j.** constituie izvor de drept [sin. *practică judecătorească; practică judiciară*].

justă cauză, (în legătură cu îmbogăţirea fără justă cauză) temeiul de drept care justifică îmbogăţirea patrimoniului unei persoane şi sărăcirea corespunzătoare a patrimoniului unei alte persoane, temei a cărui absenţă condiţionează naşterea obligaţiei de restituire a îmbogăţirii (sau însărăcirii). Constituie o **j.c.** orice act juridic valabil prin efectul căruia îmbogăţitul a dobândit bunuri sau valori, fie direct de la însărăcit (printr-un contract de vânzare-cumpărare etc.), fie indirect (printr-o stipulaţie pentru altul etc.). Constituie, de asemenea, o **j.c.** existenţa unui drept conferit prin lege îmbogăţitului (de exemplu, posesorul care dobândeşte prin uzucapiune, debitorul care este liberat prin prescripţia extinctivă a dreptului la acţiune al creditorului etc.).

just titlu, orice titlu translativ de proprietate ale cărui vicii sunt ignorate de dobânditor. Au acest caracter: vânzarea, donaţia, schimbul etc. lovite de nulitate, cele provenite de la un neproprietar etc. **J.t.** conferă posesorului dreptul de a culege fructele. Nu au acest caracter şi nu produc acest efect actele prin care se transmite numai folosinţa lucrului, ca de exemplu, închirierea. Prin ipoteză, **j.t.** nu este valabil ca operaţiune translativă de proprietate şi de aceea, în temeiul său, dobânditorul nu devine proprietar, ci rămâne un simplu posesor; el apare ca valabil numai în planul conştiinţei posesorului. Situaţiile cele mai frecvente sunt acelea în care vicierea titlului, deci nevalabilitatea lui, se datorează împrejurării că posesorul a dobândit un lucru de la o persoană care nu era proprietarul acestuia şi, deci, nu avea calitatea să-l transmită altuia, sau care nu avea capacitatea de a-l înstrăina ori împrejurării că actul translativ nu s-a întocmit în forma prevăzută obligatoriu de lege (de exemplu, în cazul actelor solemne sau pentru care legea cere să fie întocmite în formă scrisă). Indiferent de cauza nevalabilităţii titlului translativ, aceasta dă dreptul posesorului de bună-credinţă să culeagă fructele bunului posedat. În cazul uzucapiunii de scurtă durată însă, titlul lovit de nulitate absolută nu este considerat **j.t.**

just titlu putativ, titlu care există numai în credinţa posesorului; un asemenea titlu nu poate fonda uzucapiunea de scurtă durată, deoarece în acest caz legea face din justul titlu o condiţie distinctă de buna-credinţă; ca urmare, această condiţie este îndeplinită numai când titlul are o existenţă reală. În ce priveşte dobândirea fructelor – justul titlu fiind numai un element al bunei-credinţe, şi nu condiţie de sine stătătoare – credinţa în existenţa titlului ţine loc de titlu şi este suficientă pentru a justifica dreptul posesorului la fructe, chiar dacă, în realitate, titlul nu există.

know-how, 1. termen de origine anglo-saxonă, ce semnifică o cunoaştere a modului în care poate fi făcut ceva. **K.-h.** reprezintă îndemânarea, abilitatea de a desfăşura o anumită activitate; **2.** obiectul contractului de **k.-h.**; în baza acestui contract, una dintre părţi, numită furnizor, transmite celeilalte părţi, numite beneficiar, în schimbul unei redevenţe, cunoştinţe tehnice nebrevetabile sau brevetabile, dar nebrevetate, ce-i sunt necesare pentru fabricarea, funcţionarea, întreţinerea ori comercializarea unor mărfuri sau pentru elaborarea şi punerea în fabricaţie a unor tehnici sau procedee. În practică, conţinutul conceptului de **k.-h.** a primit o semnificaţie mai largă, cuprinzând următoarele elemente: *a)* abilitatea tehnică; *b)* experienţa tehnică; *c)* cunoştinţele tehnice de o mare diversitate şi cu un grad variabil de aport intelectual; *d)* procedee, metode, tehnici ori mijloace ce presupun o grupare de operaţiuni dispuse într-o ordine şi reunite prin scopul comun, care este obţinerea unui rezultat [v. şi *obligaţia titularului de know-how faţă de beneficiar*].

lăsământ succesoral, v. *moștenire; avere succesorală.*

legat, dispoziție testamentară prin care testatorul desemnează una sau mai multe persoane care la decesul său urmează să dobândească cu titlu gratuit întregul său patrimoniu sau o fracțiune din acesta, sau anumite bunuri succesorale determinate. Constituie un act unilateral de voință, o liberalitate pentru cauză de moarte. Prin **l.**, testatorul urmărește să procure un avantaj patrimonial (concretizat într-un drept real și/sau de creanță) legatarului, fără a pretinde sau primi de la acesta un contraechivalent. **L.** este un act juridic pentru cauză de moarte (*mortis causa*), deoarece produce efecte juridice numai în momentul morții testatorului: „testatorul dispune pentru timpul încetării sale din viață" (art. 802 C. civ.). Prin efectul **l.**, patrimoniul testatorului nu suferă modificări cât timp acesta din urmă este în viață. **L.** se deosebește astfel de donație, care determină o micșorare actuală a patrimoniului donatorului; în cazul **l.** efectele acestuia se produc numai în momentul decesului testatorului. Desemnarea legatarului trebuie făcută prin testament încheiat în formele prevăzute de lege și să fie făcută personal de către testator. Dacă respectă aceste cerințe, testatorul este liber să aleagă modalitatea de desemnare a legatarului. Cerința ca desemnarea legatarului să fie făcută prin testament presupune că elementele necesare pentru identificarea acestuia (a legatarului) trebuie să se găsească în cuprinsul testamentului. Așa fiind, dispoziția testamentară care nu oferă în cuprinsul testamentului, cel puțin în parte, elementele necesare cu ajutorul cărora legatarul să poată fi identificat cu certitudine, este lovită de nulitate. Legatarul trebuie să fie o persoană determinată sau cel puțin determinabilă la momentul deschiderii moștenirii. Este de asemenea nul și legatul secret prin care persoana legatarului nu este identificată în testament, ci este comunicată de către testator (verbal sau chiar în scris, dar fără respectarea formelor testamentare) unui terț. Cât privește cerința ca desemnarea legatarului să fie făcută personal de către testator, aceasta decurge din caracterul esențialmente personal a testamentului ca act juridic. **L.** cu facultate de alegere prin care testatorul a lăsat determinarea legatarului pe seama unei terțe persoane (indicată în testament) este nul, deoarece în acest caz nu „testatorul dispune pentru timpul încetării sale din viață" (art. 802 C. civ.), ci dispune un terț după moartea testatorului. **L.** este considerat totuși valabil în următoarele două cazuri: când

legatul este făcut în favoarea unor persoane desemnate, dar testatorul lasă la aprecierea unui terţ repartizarea între acestea a bunurilor legate; când **l.** este făcut în favoarea unei persoane care urmează să fie aleasă de către un terţ dintr-un cerc restrâns de persoane stabilit de testator, deoarece în această ipoteză legatarul este determinabil, mai ales dacă testatorul a precizat şi criteriile de determinare a lui. În principiu, testatorul poate alege liber modul de desemnare a legatarului, nefiind obligat să respecte formele sacramentale. Astfel, indicarea directă se poate face nu numai prin indicarea numelui şi prenumelui, dar şi prin arătarea calităţii care îl individualizează pe legatar (de exemplu, nepot, frate sau soră). Desemnarea unei categorii de rude la plural masculin (de exemplu, nepoţi, fraţi etc.) cuprinde şi rude din aceeaşi categorie, de sex feminin. Desemnarea legatarului este indirectă dacă rezultă din cerinţa de exheredare (directă, parţială sau nominală) a unor moştenitori legali ce are drept rezultat mărirea cotei succesorale cuvenite comoştenitorului sau chemarea concretă la moştenire a moştenitorului subsecvent. Este indirectă desemnarea legatarului şi în cazul indicării unor elemente suficiente pentru identificarea legatarului, altele decât calitatea care îl individualizează. **L.** se clasifică după mai multe criterii, şi anume: *a)* după obiectul dispoziţiei testamentare, există **l.** universale; **l.** cu titlu universal; **l.** cu titlu particular; *b)* în funcţie de modalităţile care le afectează existenţa: **l.** pur şi simplu; **l.** cu termen; **l.** sub condiţie; **l.** cu sarcină (*sub modo*). Următoarele **l.** sunt ineficace: când sunt lovite de nulitate; în caz de reducţiune, dacă sunt revocate; dacă devin caduce [v. şi *aceste tipuri de legate*].

legat conjunctiv, legat prin care două sau mai multe persoane numite colegatari, sunt chemate să moştenească acelaşi bun în întregul său. În cazul în care toţi colegatarii pot şi acceptă să primească **l.c.**, dreptul de a moşteni bunul legat se fragmentează între aceştia în părţi egale. Chemarea la întreg a fiecărui colegatar este astfel direcţionată numai la o parte a bunului legat datorită chemărilor identice a celorlalţi. În cazul în care unul sau unii dintre colegatari nu pot sau nu acceptă să primească legatul, ceilalţi colegatari beneficiază de acrescământ [v. şi *legat*].

legat cu facultate de alegere, legatul prin care testatorul a lăsat determinarea legatarului pe seama unei terţe persoane indicate în testament. Un astfel de legat este nul, deoarece într-o atare ipoteză nu testatorul dispune pentru timpul încetării sale din viaţă (art. 802 C. civ.), ci un terţ, după moartea acestuia [v. şi *legat*].

legat cu sarcină (sub modo), legatul în cuprinsul căruia testatorul impune legatarului îndeplinirea unei sarcini, adică a unei obligaţii pe care acesta este îndatorat să o execute după acceptarea legatului.

Instituirea unei sarcini pentru legatar este compatibilă atât cu legatele universale şi cu titlu universal, cât şi cu legatele particulare. La fel ca şi condiţia rezolutorie, sarcina nu afectează dobândirea dreptului asupra legatului din momentul deschiderii moştenirii. Sarcina nu reprezintă o simplă dorinţă a testatorului. De aceea, ea obligă pe legatarul care a acceptat **l.s.**; altfel, în caz de neexecutare de către el a îndatoririi care i-a fost impusă de testator, persoanele interesate se pot adresa justiţiei spre a cere executarea silită (eventual şi/sau daune-interese). Pe de altă parte, orice persoană interesată (precum moştenitorii legali, legatarii, creditorii) pot cere în justiţie revocarea legatului pentru neexecutarea sarcinii (art. 930, coroborat cu art. 830 C. civ.). Dacă sarcina a fost stipulată în favoarea unui terţ, beneficiarul acesteia este îndreptăţit să ceară numai executarea ei, iar nu şi revocarea legatului. Sarcina poate fi stipulată în interesul unui terţ, în interesul testatorului sau în interesul gratificatului însuşi. *A. În cazul în care sarcina s-a stipulat în favoarea unui terţ,* ea reprezintă o stipulaţie pentru altul şi constituie fie o plată realizată pe această cale, fie o liberalitate indirectă. În ultima ipoteză (a liberalităţii indirecte) suntem în prezenţa unui legat dublu şi, ca urmare, regulile de capacitate urmează să fie analizate atât cu privire la raporturile dintre testator şi legatar, cât şi referitor la raporturile dintre testatorul stipulant şi terţul beneficiar al sarcinii. Cât priveşte raportul dintre legatar şi terţul beneficiar, executarea sarcinii având semnificaţia îndeplinirii unei obligaţii, problema capacităţii de a face sau de a primi o liberalitate nu se pune. Se recunoaşte validitatea sarcinii stipulate în favoarea unei persoane viitoare (neconcepute) sau nedeterminabile, cu condiţia ca ea să existe şi să fie determinabilă la data executării sarcinii. De pildă, sarcina stipulată în favoarea copilului care se va naşte din căsătoria pe care o va încheia nepoata testatorului. *B. Sarcina este în interesul testatorului* atunci când acesta personal are un interes – material sau moral – în executarea sarcinii (de exemplu, plata unei datorii, suportarea cheltuielilor de înmormântare etc.). Testatorul nu poate impune legatarului obligaţii care să fie prestate în timpul vieţii sale, deoarece legatul, cu sau fără sarcină, produce efecte numai din momentul deschiderii moştenirii, putând fi revocat până în acest moment. Sarcina stipulată în favoarea testatorului, ca şi sarcina stipulată în favoarea unui terţ produc efecte doar din momentul morţii dispunătorului. De altfel, **l.s.** produce, el însuşi, efecte numai din momentul morţii testatorului. *C. În cazul în care sarcina este stipulată chiar în interesul legatarului,* suntem în prezenţa unei liberalităţi cu afectaţiune specială, ce presupune existenţa unui interes, cel puţin moral, al testatorului în executarea sarcinii. Aşa se întâmplă, bunăoară, în cazul când sarcina constă în îndatorirea legatarului de a continua finanţarea

unei cercetări începute de testator, finanțare ce urmează a se face din suma de bani, obiect al legatului. Un astfel de legat este pur gratuit, dar este susceptibil de revocare în caz de neexecutare [v. și *legat*].

legat cu termen, legat a cărui valabilitate este dependentă de împlinirea unui anumit termen stabilit de către testator. În materia legatelor, termenul suspensiv incert se asimilează cu condiția suspensivă.

legat cu titlu particular, legat care conferă legatarului vocație succesorală la unul sau mai multe bunuri determinate, privite izolat. Are acest caracter orice legat care nu este universal, nici cu titlu universal [art. 894 alin. (2) C. civ.]. Legatarul cu titlu particular nu are un drept eventual (vocație) cu privire la universalitatea succesorală sau la o fracțiune din acea universalitate, ci numai cu privire la anumite bunuri determinate sau determinabile precizate prin testament, indiferent de numărul și valoarea acestor bunuri (valoarea lui poate depăși în anumite cazuri emolumentul cules de legatarul universal sau cu titlu universal; de exemplu, legatul casei poate valora mai mult decât tot restul averii defunctului cules de către legatarul universal). **L.t.p.** nu se confundă cu legatul cu titlu universal, chiar dacă acesta din urmă este prevăzut în testament prin arătarea, la modul general, a categoriei de bunuri care îl compun (de exemplu, legatul tuturor imobilelor), iar nu sub forma unei fracțiuni matematice din moștenire. Dreptul legatarului particular este limitat definitiv asupra bunului (bunurilor) menționate în testament. Legatarul cu titlu universal are vocație generală asupra bunurilor ce fac parte din categoria respectivă, inclusiv în ce privește bunul (bunurile) ce formează obiectul legatului particular, și anume: *a)* legatul unor bunuri corporale certe; *b)* legatul unor bunuri incorporale; *c)* legatul prin care testatorul creditor iartă datoria legatarului debitor (legatul remiterii de datorie); *d)* legatul unui fapt posibil și licit; *e)* legatul dreptului succesoral dobândit de testator ca universalitate sau cotă-parte din universalitate; *f)* legatul nudei proprietăți a unor bunuri determinate [sin. *legat singular;* v. și *legat cu titlu universal; legat universal*].

legat cu titlu universal, dispoziție testamentară prin care se conferă legatarului vocație (chemare) la o cotă-parte (fracțiune) din moștenire (universalitate), cota-parte fiind exprimată printr-o fracțiune matematică sau prin indicarea unei mase de bunuri succesorale determinate prin natura lor juridică de imobile sau mobile. Codul civil român [art. 894 alin. (1)] prevede că sunt **l.t.u.**: legatul ce are ca obiect o fracțiune a moștenirii, precum jumătatea, a treia parte; legatul tuturor bunurilor imobile; legatul tuturor bunurilor mobile; legatul unei fracțiuni din totalitatea bunurilor imobile; legatul unei fracțiuni din totalitatea bunurilor mobile. Doctrina admite că este

l.t.u. și legatul întregii averi făcut de minorul între 16-18 ani, care poate dispune prin testament numai de jumătate din bunurile de care, după lege, poate dispune o persoană majoră. Deci, o fracțiune de maxim 1/2 din avere, dacă nu are moștenitori rezervatari și 1/2 din cotitatea disponibilă, dacă are moștenitori rezervatari. Legatul lăsat de minor cu capacitate de exercițiu restrânsă peste aceste limite este reductibil la cotele arătate (anulare parțială). Ceea ce caracterizează **l.t.u.** este vocația pe care el o creează pentru legatar la o cotă-parte din moștenire (universalitate), iar nu emolumentul care va fi cules de legatar și care poate fi micșorat de existența moștenitorilor rezervatari, a unor legate cu titlu particular sau datorii și sarcini. Legatarul cu titlu particular având numai o cotă-parte determinată din moștenire, nu poate profita de cota unui alt legatar cu titlu universal care nu ar putea sau nu ar voi să vină la moștenire. În schimb, legatarul cu titlu universal profită de renunțarea sau înlăturarea de la moștenire a legatarului cu titlu particular sau a moștenitorului rezervatar, dacă prezența acestora ar fi determinat micșorarea patrimoniului succesoral. **L.t.u.** are aceeași natură juridică ca și legatul universal, diferența dintre ele fiind numai cantitativă. Este motivul pentru care **l.t.u.** exprimat sub forma unei fracțiuni matematice poate îmbrăca aceleași forme ca și legatul universal, cum ar fi: legatul unei fracțiuni din totalitatea bunurilor mobile și imobile; legatul unei fracțiuni din cotitatea disponibilă a moștenirii; legatul nudei proprietăți asupra unei fracțiuni din moștenire [v. și *legat; legat universal; legat cu titlu particular*].

legat de liberațiune, dispoziție testamentară prin care testatorul care are calitatea de creditor față de legatar, acordă acestuia din urmă, care este debitorul său, o remitere (iertare) de datorie. Dacă debitorul legatar acceptă **l.l.**, respectiva dispoziție testamentară produce, cu efect retroactiv, stingerea, din chiar momentul deschiderii succesiunii, a obligației pe care o avea legatarul față de testator [v. și *legat*].

legat particular, legat având ca obiect un drept real (proprietate, uzufruct, abitație) asupra unui lucru individual determinat. În puterea **l.p.**, legatarul dobândește calitatea de titular al dreptului în cauză din momentul deschiderii moștenirii și, prin urmare, un astfel de legat nu reprezintă un pasiv al moștenirii. Legatarul poate acționa în calitate de titular al dreptului real, iar nu în calitate de creditor al moștenirii. Legatul ce are ca obiect o sumă de bani, bunuri determinate generic ori obligația de a face sau de a nu face conferă legatarului numai un drept de creanță împotriva succesorului obligat să execute legatul. Plata legatelor cu titlu particular (inclusiv sarcini impuse moștenitorilor), care conferă legatarului calitatea de creditor al unei creanțe reprezintă, de ase-

menea, o sarcină succesorală în sensul larg al noţiunii.

legat pur şi simplu, legat care nu este afectat de niciuna din modalităţile actului juridic, ceea ce face ca efectele sale să se producă de la data deschiderii moştenirii.

legat secret, legatul în cazul căruia persoana legatarului nu este identificată prin testament, ci este comunicată de către testator verbal sau în scris, dar fără respectarea formelor testamentare, unui terţ, fie el chiar succesibil. Un astfel de legat este nul, deoarece determinarea legatarului nu se poate face în temeiul testamentului, fiind necesar în acest scop concursul altei persoane [v. şi *legat*].

legat sub condiţie, legat afectat de o condiţie suspensivă sau rezolutorie. În cazul în care condiţia este suspensivă, legatarul nu devine proprietar sau creditor la deschiderea moştenirii, ci numai în momentul realizării condiţiei (îndeplinirea sau neîndeplinirea evenimentului, după cum condiţia este pozitivă sau negativă). Din acel moment, condiţia produce efecte retroactive, legatarul devenind proprietar sau, după caz, creditor de la data deschiderii moştenirii. *Pendente conditione,* legatarul poate lua măsuri conservatorii potrivit dreptului comun (art. 1016 C. civ.), precum întreruperea unei prescripţii, formularea unei cereri de intervenţie într-o acţiune în justiţie ce pune în discuţie validitatea testamentului etc. Prin derogare de la regulile dreptului comun, transmisibilitatea dreptului sub condiţie la moştenitori (art. 1015 C. civ.), ca şi prin acte între vii, are un regim juridic diferit, în sensul că legatul sub condiţie suspensivă devine caduc dacă legatarul încetează din viaţă înainte de realizarea condiţiei, chiar şi atunci când *post mortem* condiţia se realizează, ceea ce face ca dreptul la legat să nu mai treacă la moştenitorii acestuia (art. 925 C. civ.). Aşa fiind, dreptul legatarului este dublu condiţionat: naşterea lui depinde de condiţiile stabilite de testator, dar şi de îndeplinirea condiţiei prevăzute de lege, constând în propria lui supravieţuire până la realizarea evenimentului. Nu poate fi exclusă posibilitatea transmiterii legatului sub condiţie suspensivă prin acte între vii, situaţie în care dreptul dobânditorului va fi şi el dublu condiţionat, la fel ca şi dreptul legatarului înstrăinător. Atunci când condiţia este rezolutorie, drepturile legatarului se nasc din chiar momentul deschiderii moştenirii. *Pendente conditione,* legatul sub condiţie rezolutorie produce efecte la fel ca şi legatul pur şi simplu. Este motivul pentru care un astfel de legat este transmisibil prin acte între vii, iar în caz de moarte a legatarului, moştenitorii acestuia dobândesc dreptul la legat. În cazul realizării condiţiei rezolutorii, legatul se desfiinţează, cu efect retroactiv, de la data deschiderii moştenirii. Prin ricoşeu, se desfiinţează şi drepturile succesorilor în drepturi ai legatarului, dobânditori prin acte între vii sau *mortis causa*. Atunci când

condiția rezolutorie nu se realizează, ca și atunci când este cert că nu se va putea realiza, legatul se consolidează definitiv, ca și cum acesta ar fi fost un legat pur și simplu. În ce privește caracterul ilicit, imoral sau imposibil al condiției, curgerea termenului de prescripție etc., sunt supuse regulilor de drept comun [v. și *legat*].

legat universal, dispoziție de ultimă voință prin care testatorul lasă după moartea sa, în favoarea uneia sau mai multor persoane, universalitatea bunurilor succesorale (art. 888 C. civ.). Legatul este universal dacă conferă vocație (chemare) la întreaga moștenire. Ceea ce interesează este posibilitatea conferită legatarului (dreptul lui eventual) de a culege întreaga universalitate necesară, iar nu culegerea efectivă de către aceasta a întregii moșteniri. Este motivul pentru care pot exista doi sau mai mulți legatari universali; dacă aceștia pot sau doresc să vină la moștenire, universalitatea succesorală se împarte direct între ei. Fiecare legatar universal are vocație universală la întreaga moștenire, așa încât, dacă ceilalți colaterali nu pot (de exemplu, din cauza predecesului) sau nu vor să vină la moștenire (sunt renunțători), unul singur dintre ei (oricare) va putea culege întreaga moștenire. Asemenea moștenitorului legal cu vocație concretă (unică) la moștenire, și legatarul universal are vocație la întreaga moștenire. Legatul este universal chiar dacă legatarul chemat a culege întreaga moștenire vine în concurs cu moștenitorii legali rezervatari, care au dreptul la rezerva prevăzută imperativ de lege în favoarea lor. În acest caz, în absența moștenitorilor rezervatari, care nu pot sau nu doresc să vină la moștenire, legatarul universal culege totalitatea moștenirii, nu numai cotitatea disponibilă. În prezența moștenitorilor rezervatari, **l.u.** nu se transformă în legat cu titlu universal; legatarul păstrează vocația la întreaga moștenire, dar emolumentul cules se reduce la o parte din moștenire (o fracțiune), la cotitatea disponibilă. Emolumentul moștenirii cules de legatarul universal poate fi micșorat și prin existența unor legate cu titlu particular sau cu titlu universal, ca urmare a existenței unor datorii și sarcini ale moștenirii. În ipoteza în care moștenirea ar fi absorbită de celelalte legate și datorii sau sarcini (legatul universal rămânând fără emolument), instanța poate decide, în funcție de circumstanțe, că testatorul nu a avut intenția să desemneze cu adevărat un legatar universal, ci un simplu executor testamentar. **L.u.** nu se referă la bunuri determinate, ci conferă vocație la întreaga moștenire, vocație al cărei conținut concret se determină numai la data decesului testatorului. Până la acel moment pot interveni schimbări (vânzări, cumpărări, donații, inclusiv pierderea unor bunuri) de natură să mărească sau să micșoreze patrimoniul testatorului, dar care nu modifică vocația legatarului la întreaga succesiune în

componenţa ei concretă de la data decesului testatorului. **L.u.** poate fi desemnat nu numai prin această denumire, dar şi prin termeni echivalenţi, cum ar fi: legatul tuturor bunurilor mobile; legatul cotităţii disponibile a moştenirii; legatul nudei proprietăţi a întregii moşteniri; legatul prisosului (rămăşiţei) [v. şi *legat; legat cu titlu universal; legat cu titlu particular*].

legatar, persoană desemnată de testator printr-un legat, pentru a dobândi cu titlu gratuit, la decesul său, întregul lui patrimoniu, o fracţiune din acesta sau numai anumite bunuri determinate din averea succesorală. Desemnarea **l.** trebuie făcută prin testamentul încheiat în forma prevăzută de lege. Totodată, ea trebuie să fie făcută personal de către testator. Respectând aceste cerinţe, testatorul este liber să aleagă modalitatea de desemnare a legatarului. *A. Cu referire la cerinţa ca desemnarea* ***l.*** *să fie făcută prin testament,* aceasta presupune ca elementele necesare pentru identificarea legatarului să se regăsească în cuprinsul testamentului. Este nulă dispoziţia testamentară care nu oferă, cel puţin în parte, elementele necesare cu ajutorul cărora legatarul să poată fi identificat cu certitudine. **L.** trebuie să fie o persoană determinată sau cel puţin determinabilă în momentul deschiderii moştenirii. Posibilitatea determinării lui trebuie să se raporteze la momentul deschiderii moştenirii. Numai într-o atare ipoteză bunurile succesorale nu rămân fără stăpân, ci îl va avea ca titular pe **l.** Este nul legatul secret, prin care persoana legatarului nu este identificată în testament, ci este comunicată de testator (verbal sau chiar în scris) unui terţ, fie acesta şi succesibil. Atunci când determinarea **l.** nu se poate face în temeiul testamentului, ci este necesar în acest scop concursul unei terţe persoane, legatul este lipsit de valabilitate juridică. *B. Referitor la cerinţa ca desemnarea* ***l.*** *să fie făcută personal de către testator,* aceasta trebuie să fie înţeleasă în sensul că testamentul fiind un act esenţialmente personal, desemnarea **l.** nu poate fi lăsată la alegerea unei terţe persoane. De aceea, legatul prin care testatorul a lăsat determinarea **l.** pe seama unei terţe persoane (indicate în testament) este lovit de nulitate, întrucât în acest caz nu testatorul dispune pentru timpul încetării sale din viaţă, ci un terţ, după moartea acestuia. Regula este că legatul făcut în favoarea unei persoane a cărei alegere este lăsată în exclusivitate la libera apreciere a unei terţe persoane, fără ca testatorul să aibă vreo contribuţie la nominalizarea **l.**, este nul. În aplicarea acestor reguli, s-a admis că: *a)* este valabil legatul făcut unei persoane determinate de testator, dar cu sarcina predării bunurilor unei (unor) persoane alese de către testator, terţa persoană urmând a desemna numai pe beneficiarul final al bunului (sau bunurilor) cu referire la care a dispus testatorul. Aşa se întâmplă, bunăoară, când legatul

are ca obiect o sumă de bani, iar testatorul instituie ca **l.** o primărie căreia îi cere ca respectiva sumă să fie distribuită săracilor din localitate; *b)* este, de asemenea, valabil legatul făcut unor persoane determinate, când repartizarea între ele a bunurilor legate este lăsată la aprecierea unui terţ, instituit ca mandatar; întinderea drepturilor legatarilor desemnaţi, chiar dacă nu este determinată de testator, ci de către un terţ, nu afectează validitatea legatului. De asemenea este valid şi legatul cu referire la care testatorul precizează că este făcut în favoarea unei persoane ce urmează a fi desemnată de un terţ dintr-un cerc restrâns de persoane stabilit de dispunător. În acest caz, **l.** este determinabil, deoarece testatorul a precizat şi cercul de persoane şi criteriile de desemnare a lui din acel cerc. Desemnarea **l.** de către testator este directă când dispunătorul îl nominalizează pe acesta prin indicarea numelui şi prenumelui respectivei persoane, ca şi atunci când el precizează calitatea (sau calităţile) care îl individualizează pe **l.** (de exemplu, nepot, frate, soră etc.). Desemnarea **l.** este indirectă dacă rezultă din exheredarea unor moştenitori legali, ce are drept rezultat mărirea cotei succesorale cuvenite moştenitorului sau chemarea concretă la moştenire a moştenitorului subsecvent. Totodată, este indirectă şi desemnarea **l.** ce rezultă din indicarea unor elemente suficiente pentru individualizarea lui, altele decât calitatea acestuia (de exemplu, persoana care ne-a salvat viaţa). **l.** poate fi universal, dacă este chemat la succesiunea întregii averi succesorale; cu titlu universal, dacă este chemat la succesiunea unei fracţiuni din patrimoniul succesoral; particular sau singular, dacă este chemat la succesiunea unor bunuri determinate din patrimoniul succesoral.

legatul bunului altuia, legat cu titlu particular având ca obiect un bun individual determinat ce nu aparţine testatorului, ci este proprietatea unui terţ sau aparţine chiar moştenitorilor testatorului. Prin ipoteză, la data deschiderii moştenirii (adică la data când legatul începe să producă efecte juridice) testatorul nu are niciun drept, actual sau viitor, asupra bunului obiect al legatului. Obiectul unui astfel de legat este invariabil un bun individual determinat. În cazul în care legatul are ca obiect bunuri de gen fie şi inexistente la data deschiderii moştenirii, el este perfect valabil deoarece nu are ca obiect bunul altuia, ştiut fiind că un anumit gen de bunuri nu poate să aparţină nimănui. Totodată, atunci când legatul are ca obiect bunuri fungibile de gen, legatarul nu devine proprietar la data deschiderii moştenirii, ci numai creditor al celui obligat să execute legatul căruia îi revine îndatorirea să procure acele bunuri şi să le predea legatarului. În prezenţa celor două condiţii menţionate (anume ca bunul legat să fie individual determinat şi ca la data deschiderii moştenirii testatorul să nu aibă niciun drept

asupra acelui bun), liberalitatea respectivă va fi valabilă sau, dimpotrivă, nulă, după cum testatorul a dispus în cunoştinţă de cauză sau cu credinţa greşită că bunul este al său. Astfel, dacă testatorul a lăsat legat bunul altuia, crezând că acel bun îi aparţine, legatul este nul prezumându-se că în cazul în care dispunătorul ar fi cunoscut realitatea nu ar fi făcut liberalitatea. Eroarea de fapt asupra obiectului în care se găseşte testatorul este potrivit concepţiei legiuitorului distructivă de voinţă şi atrage nulitatea absolută a legatului prin lipsa consimţământului. Totuşi, conform art. 1167 alin. (3) C. civ., posibilitatea confirmării, ratificării sau executării voluntare şi, în consecinţă, de cauză a legatului de către cel însărcinat cu executarea lui nu este exclusă. Atunci când din testament nu rezultă, în mod neîndoielnic, cunoaşterea de către testator a statutului juridic al bunului se prezumă ignoranţa lui (a testatorului), deoarece în mod normal niciun dispunător nu lasă legat un lucru care nu-i aparţine. Sarcina probei cunoaşterii de către testator că lucrul nu-i aparţine revine legatarului. Acesta va trebui să probeze că testatorul a ştiut că a legat un lucru străin. În absenţa unei astfel de dovezi, legatul este valid. Când testatorul a dispus de lucrul altuia, fiind în cunoştinţă de cauză că acel bun nu-i aparţine, însărăcitul cu acel legat este dator a da sau lucrul în natură, sau valoarea lui din epoca morţii testatorului. În această ipoteză, testatorul nu dispune propriu-zis de lucru, iar legatarul nu devine titularul dreptului asupra bunului respectiv la data deschiderii moştenirii, ci dispunătorul îl obligă doar pe cel însărcinat cu executarea liberalităţii să procure acel bun de la proprietar şi să-l transmită legatarului care devine proprietar numai după procurarea bunului de către cel obligat la executarea legatului şi transmiterii lui în proprietatea legatarului. Însărcinatul cu executarea legatului se poate libera de orice obligaţie, la alegere şi prin plata valorii bunului legat de la data deschiderii moştenirii. **L.b.a.** generează o obligaţie alternativă, cu referire la care alegerea o are debitorul, dacă testatorul nu a dispus altfel [v. şi *legat; legat universal; legat cu titlu particular*].

legatul bunului indiviz, legat cu titlu particular având ca obiect un bun individual determinat aflat în indiviziune, la data deschiderii moştenirii. Lucrul legat poate fi un bun proprietate comună pe cote-părţi a defunctului cu alte persoane sau un bun ce face parte dintr-o universalitate sau dintr-o fracţiune din universalitate (precum bunul care face parte din moştenirea nelichidată, cuvenită testatorului dintr-o cotă-parte ideală determinată). Cele două ipoteze speciale necesită următoarea distincţie: *a)* atunci când testatorul lasă ca legat cota sa ideală de drept asupra bunului determinat din universalitate, legatul respectiv este pe deplin valabil deoarece dreptul asupra cotei-părţi ideale din proprietatea bunului

determinat este un drept de proprietate individual, absolut și exclusiv al dispunătorului, în calitate de coindivizar, transmisibil atât *inter vivos*, cât și *mortis causa*, inclusiv prin legate cu titlu particular. Legatarul cu titlu particular se substituie astfel în drepturile testatorului coindivizar, fiind fără relevanță rezultatul partajului ulterior la care va participa legatarul în calitate de titular al dreptului indiviz și va putea dobândi prin efectul împărțelii întregului bun în natură, cu indemnizarea corespunzătoare a celorlalți copărtași sau echivalentul bănesc al cotei sale ideale de proprietate (dacă bunul în cauză va fi atribuit în întregime altui coindivizar); *b)* atunci când legatul are ca obiect chiar bunul în natură aflat în indiviziune, prin asemănare cu legatul bunului altuia, trebuie să se facă distincție între ipoteza când testatorul a dispus de bun în cunoștință de cauză și ipoteza când el a dispus cu credința greșită că bunul îi aparține în exclusivitate. În prima ipoteză, legatul este valabil, iar cel însărcinat cu executarea liberalității are obligația (la alegere) fie să procure pentru legatar cota-parte de proprietate ce aparține altuia, fie să plătească valoarea cotei-părți aparținând altuia. În cea de-a doua ipoteză, legatul va fi considerat nul, fiind prezumat că testatorul, dacă s-ar fi aflat în cunoștință de cauză, nu ar fi lăsat legat proprietatea exclusivă a acelui bun.

legatul cotității disponibile, varietate de legat universal, care, deși are ca obiect cotitatea disponibilă, creează totuși pentru legatar o virtuală vocație la întreaga moștenire, în virtutea căreia, dacă moștenitorii rezervatari ai testatorului nu vor beneficia de rezervă, legatarul va culege întreaga moștenire [v. și *legat; legat universal*].

legatul dreptului succesoral dobândit de testator prin moștenire ca universalitate sau fracțiune din universalitate, legat cu titlu particular având ca obiect un drept de moștenire dobândit de testator ca universalitate sau ca o fracțiune dintr-o universalitate cu privire la averea succesorală a altei persoane. În această ipoteză, legatarul instituit de testator nu dobândește vocație succesorală la universalitatea sau la cota-parte din universalitatea bunurilor (care formează moștenirea), lăsată de acesta, ceea ce face ca legatul dobândit de el să fie cu titlu particular [art. 894 alin. (2) C. civ.]. Moștenirea, obiect al unui astfel de legat, reprezintă o universalitate sau, după caz, o fracțiune dintr-o universalitate, numai în raporturile dintre cel care o lasă și testatorul moștenitor. În raporturile dintre testator și legatarul său, respectiva moștenire reprezintă doar un grup particular de bunuri, comparabil cu drepturile reale sau de creanță dobândite de testator prin legate cu titlu particular [v. *legat; legat cu titlu universal; legat cu titlu particular; legat universal*].

legatul nudei proprietăți a unui sau unor bunuri determinate, varietate de legat cu titlu

particular ce are ca obiect nuda proprietate păstrată de testator cu ocazia constituirii unui drept de uzufruct asupra unui bun determinat sau cu privire la un bun determinabil ori dobândită de acesta prin orice mod de dobândire a dreptului de proprietate.

legatul prisosului, varietate de legat universal ce are ca obiect ceea ce rămâne din moştenire după executarea tuturor legatelor cuprinse în testament. Dacă ceilalţi legatari nu pot sau nu vor să vină la moştenire legatarul prisosului va culege întreaga moştenire [v. şi *legat; legat universal*].

legatul remiterii de datorie, varietate de legat cu titlu particular prin care testatorul creditorului iartă datoria legatarului debitor. Prin efectul acestui legat, datoria legatarului se stinge din momentul deschiderii succesiunii, ea nefăcând parte din datoriile moştenirii [v. *legat; legat universal; legat cu titlu universal; legat cu titlu particular*].

legatul tuturor bunurilor imobile, varietate de legat cu titlu universal ce are ca obiect totalitatea bunurilor imobile existente în componenţa masei succesorale [v. şi *legat; legat cu titlu universal*].

legatul tuturor bunurilor mobile, varietate de legat cu titlu universal ce are ca obiect bunurile mobile, în totalitatea lor, care se află în componenţa masei succesorale [v. şi *legat; legat cu titlu universal*].

legatul tuturor bunurilor mobile şi imobile, expresie prin care se desemnează legatul universal. Totalitatea bunurilor mobile şi imobile formează întreaga avere succesorală rămasă după *de cuius*. Legatul universal creează pentru legatar vocaţie la întregul patrimoniu succesoral [v. şi *legat; legat universal*].

legatul unei fracţiuni din cotitatea disponibilă a moştenirii, varietate de legat cu titlu universal care se distinge prin aceea că are ca obiect doar o fracţiune din cotitatea disponibilă a moştenirii [v. şi *legat; legat cu titlu universal*].

legatul unei fracţiuni din moştenire, varietate de legat cu titlu universal, care se distinge prin aceea că are ca obiect o fracţiune din moştenire, ca de exemplu 1/2, 1/3, 1/4 etc. din moştenire. Nimic nu se opune ca această fracţiune din moştenire să fie exprimată şi în procente, şi anume: 50%, 30%, 25% etc. [v. şi *legat; legat cu titlu universal*].

legatul unei fracţiuni din totalitatea bunurilor imobile, varietate de legat cu titlu universal care se distinge prin aceea că are ca obiect o fracţiune, o cotă parte ideală, din totalitatea bunurilor imobile aflate în componenţa masei succesorale [v. şi *legat; legat cu titlu universal*].

legatul unei fracţiuni din totalitatea bunurilor mobile, varietate de legat cu titlu universal de specificul căreia este faptul că are

ca obiect numai o fracțiune sau o cotă procentuală din bunurile mobile ce intră în componența masei succesorale [v. și *legat; legat cu titlu universal*].

legatul unei fracțiuni din totalitatea bunurilor mobile și imobile, varietate de legat cu titlu universal, ce are ca obiect o fracțiune din totalitatea bunurilor mobile și imobile din întreaga moștenire, sau un procent din aceste bunuri [v. și *legat; legat cu titlu universal*].

legatul unor bunuri corporale individual determinate sau a unor bunuri de gen determinate sau determinabile, varietate a legatului cu titlu particular ce are ca obiect o casă, un autovehicul, un teren pentru construcții și în general orice alte bunuri individual determinate sau o sumă de bani, o cantitate de cereale, o cantitate de fructe naturale și în general orice alte bunuri generic determinate sau determinabile prin număr, măsură. Acest legat conferă legatarului un drept de proprietate (proprietate exclusivă, cota-parte ideală din dreptul de proprietate sau nuda proprietate) asupra bunului sau a altui drept real (uzufruct, abitație). Pentru existența **l.t.p.** este necesară determinarea bunurilor la care acesta se referă și care se poate face prin indicarea lor concretă sau prin indicarea unui grup de bunuri (de exemplu, cărțile dintr-o bibliotecă, sume de bani existente într-un cont de la o bancă etc.). Un astfel de legat nu poate avea ca obiect o masă de bunuri succesorale care, potrivit art. 894 C. civ., constituie legate cu titlu universal. Lucrul legat cuprinde și accesoriile necesare utilizării acestuia în starea în care acel lucru se găsea la moartea testatorului (art. 903 C. civ.). În cazul în care legatul are ca obiect un lucru de gen nedeterminat (calitativ), cel obligat la predarea lui trebuie să presteze un lucru de calitate mijlocie (art. 968 C. civ.) fie dintre cele (mai multe) existente în patrimoniul succesoral, fie procurate din altă parte [v. și *legat cu titlu particular; legat cu titlu universal; legat universal*].

legatul unor bunuri incorporale, varietate de legat cu titlu particular ce are ca obiect, de exemplu, o creanță pe care testatorul o are împotriva unui terț sau alte drepturi patrimoniale (cum ar fi dreptul de proprietate intelectuală, dreptul asupra unor dividende sau alte beneficii); în general, un astfel de legat poate viza orice bun incorporal, deoarece orice legat care nu e universal sau cu titlu universal este legat cu titlu particular [v. *legat; legat cu titlu universal; legat cu titlu particular*].

legatul unui fapt posibil și licit, legat cu titlu particular prin care moștenitorul universal este obligat să facă sau să nu facă ceva în favoarea legatarului, de exemplu să repare casa lui, să plătească datoria acestuia față de un terț etc. [v. *legat; legat universal; legat cu titlu universal; legat cu titlu particular*].

legatum debiti, sintagmă latină prin care se desemnează legatul cu titlu particular având ca obiect o datorie a testatorului față de un terț [v. și *legat*].

legatum liberationis, expresie din limba latină prin care se desemnează legatul de liberațiune [v. și *legat de liberațiune*].

legitimă apărare, situație în care se află cel ce săvârșește o faptă pentru a înlătura un atac material, direct, imediat și injust, îndreptat împotriva sa, a altuia sau împotriva unui interes general și care pune în pericol grav persoana sau drepturile celui atacat ori interesul general. **L.a.** înlătură caracterul ilicit al faptei păgubitoare și-l exonerează de răspundere pe autorul acesteia. Fapta săvârșită într-o asemenea situație este licită, deoarece are ca scop apărarea unor valori sociale protejate de lege. Apărarea este legitimă numai dacă sunt îndeplinite următoarele condiții: *a)* să existe un atac împotriva persoanei sau a bunurilor celui care ripostează ori a altuia sau a unui interes general; el trebuie să constituie un pericol grav pentru valorile sociale menționate; nu există **l.a.** atunci când pericolul care amenință aceste valori este de minimă importanță; *b)* atacul să fie material, fizic, real, și nu verbal sau imaginar; *c)* atacul să fie imediat, adică în curs de executare sau iminent; apărarea este legitimă numai dacă intervine între momentul în care atacul apare ca iminent și acela al consumării atacului; *d)* atacul să fie direct, adică să reprezinte cauza imediată a răului la care sunt expuse persoanele, bunurile sau interesele obștești; *e)* apărarea să fie proporțională cu atacul; excesul de apărare constituie fapt generator de răspundere, prejudiciul cauzat în astfel de condiții fiind supus reparării; *f)* apărarea să fie îndreptată împotriva unui atac injust. O faptă executată la ordinul legii sau al autorității legitime, chiar dacă aduce atingere unui drept subiectiv sau unui interes al altei persoane, nu îndreptățește pe cel lezat la apărare.

lex comissoria, 1. (în dreptul roman) convenție prin care părțile prevedeau că, în cazul în care cumpărătorul nu plătea prețul într-un anumit termen, vânzarea se desființează. Această convenție era încheiată distinct față de contractul denumit *emptio venditio*. În puterea ei, neexecutarea obligației cumpărătorului era înțeleasă ca o condiție rezolutorie expresă. Mai mult, pactul comisoriu nu avea funcția de a-l proteja pe vânzător sub aspectul lucrului vândut, deoarece în dreptul roman proprietatea asupra acestui lucru nu se transmitea de la vânzător la cumpărător decât în momentul plății integrale a prețului. Grație acestor particularități, doctrina juridică modernă s-a pronunțat în sensul că **l.c.** nu poate fi considerată ca una din originile rezoluțiunii. Dar în dreptul roman rezoluțiunea nici nu era cunoscută ca atare și de aceea originile ei nu trebuie căutate în acest sistem de

drept. În dreptul roman se găsesc însă importante elemente cu caracter practic, din care mult mai târziu au fost induse determinațiile conceptului general de rezoluțiune. S-a apreciat că, sub acest aspect, **l.c.** apare dincolo de limitele și impreciziile sale, ca fiind una din originile reale ale rezoluțiunii convenționale în materia contractului de vânzare-cumpărare; **2.** (în dreptul actual), sintagmă latină ce desemnează în mod generic pactele comisorii exprese ca instrumente juridice de natură să diminueze sau să înlăture, în măsura posibilului, rolul instanței de judecată în aplicarea sancțiunii rezoluțiunii sau a rezilierii. Domeniul ei de aplicare se circumscrie, în prezent, conceptului de rezoluțiune convențională [v. și *rezoluțiunea; rezoluțiune convențională; pact comisoriu expres*].

leziune, viciu de consimțământ constând în disproporția vădită de valoare între două prestații, asumate de partenerii contractuali. **L.** se concretizează în paguba materială pe care o suferă unul dintre contractanți datorită disproporției evidente de valoare existentă în momentul perfectării contractului între prestația pe care și-a asumat-o și prestația pe care urmează să o primească de la celălalt contractant în schimbul ei. Problema **l.** se poate pune numai în contractele sinalagmatice, comutative și cu titlu oneros. Reglementarea legală a **l.** se găsește direct sau indirect în prevederile art. 951, art. 1157-1160, art. 1162-1165 C. civ., care trebuie raportate la dispozițiile legale cuprinse în art. 25 din Decretul nr. 32/1954. Structura **l.** diferă în funcție de concepția care stă la baza reglementării ei. *A.* Astfel, conform concepției subiective, **l.** comportă două elemente, și anume: unul obiectiv, constând în disproporția de valoare dintre prestațiile asumate de contractanți, iar altul subiectiv, presupunând ca unul din partenerii contractuali să profite de starea de nevoie în care se găsește celălalt partener contractual. *B.* Concepția obiectivă admite că are un singur element, anume paguba materială egală cu disproporția de valoare între contraprestații. Această concepție este consacrată de Codul civil român și Decretul nr. 32/1954. **L.** antrenează anularea contractului lezionar numai în prezența următoarelor condiții: *a)* **l.** să fie consecința directă a contractului convenit de părți; *b)* **l.** să existe în chiar momentul perfectării acelui contract; *c)* disproporția de valoare între cele două prestații să fie vădită. *De lege lata,* **l.** are un domeniu restrâns de aplicare atât sub aspectul persoanelor care o pot invoca drept cauză de anulare a contractului, cât și sub aspectul actelor susceptibile să fie anulate pentru **l.** Din punct de vedere al persoanelor care o pot invoca, **l.** vizează numai pe minorii între 14 și 18 ani. Aceștia sunt persoane fizice cu capacitate de exercițiu restrânsă. Din punct de vedere al actelor juridice vizate,

sunt anulabile pentru **l.** numai actele juridice civile care îndeplinesc cumulativ următoarele condiții: au caracterul de acte de administrare; sunt încheiate de minorul între 14 și 18 ani singur, fără încuviințarea ocrotitorului legal; au caracter lezionar pentru minorul respectiv; sunt comutative. **L.** este exclusă în contractele gratuite, în cele aleatorii, precum și în cele unilaterale. Privită în sensul ei pur obiectiv, făcând abstracție de motivele care au determinat-o, **l.** nu afectează validitatea contractului încheiat între persoane fizice majore. De asemenea, ea nu primește aplicare în raporturile dintre persoanele juridice. Sancțiunea **l.** este nulitatea relativă a actului lezionar. Acțiunea în anulare pentru **l.** mai este denumită și acțiune în resciziune.

liberalitate, act juridic gratuit (contract sau testament) încheiat între vii sau pentru cauză de moarte, prin care dispunătorul își asumă obligația de a da gratificatului un bun sau o masă de bunuri, în timpul vieții sale, diminuându-și astfel patrimoniul, ori numai la moartea sa, fără a primi în schimb o contraprestație. **L.** se poate concretiza printr-un contract dezinteresat (precum donația), care întotdeauna este un act juridic între vii sau printr-un testament care, prin esența sa, este un act juridic pentru cauză de moarte [v. și *contract dezinteresat; donație; intenție liberală*].

liberalități excesive, sintagmă ce desemnează în mod generic donațiile și legatele făcute de către defunct, în timpul vieții acestuia, peste limitele cotității disponibile, deci cu încălcarea drepturilor succesorale legale ale moștenitorilor rezervatari. În principiu, **l.e.** nu sunt lovite de nulitate, dar sunt supuse reducțiunii succesorale, în măsura în care lezează rezerva succesorală a moștenitorilor legali. Acțiunea în reducțiune poate fi promovată de orice moștenitor rezervatar în termen de 3 ani de la data deschiderii succesiunii [v. și *acțiune în reducțiune*].

liberarea debitorului, sintagmă ce desemnează ipoteza când obligația se stinge pentru plata făcută de debitor și acceptată de creditor, prin remiterea de datorie făcută de creditor, prin oferta reală de plată făcută de debitor, în cazul refuzului creditorului de a accepta plata ce i se oferă, precum și orice altă împrejurare care produce ca efect stingerea obligației. În ipoteza, când a avut loc o novație prin schimbare de creditor sau de obiect, debitorul liberat de vechea obligație, care se stinge, este ținut să execute noua obligație, născută în același moment cu stingerea vechii obligații.

libertate contractuală, 1. element component al capacității subiectivale a persoanei fizice, dar și a persoanei juridice, concretizat în facultatea recunoscută și garantată prin lege oricărui subiect de drept de a încheia cu orice alt subiect de drept orice contract prevăzut și reglementat de lege sau

nu, precum și de a modifica sau desființa, de comun acord cu partenerul (partenerii), contractul, cu condiția de a nu se încălca prin aceasta normele legale imperative, ordinea publică și bunele moravuri. În cazul persoanelor juridice, **l.c.** mai este limitată și prin necesitatea respectării capacității subiective a acestora, știut fiind că orice persoană juridică este liberă să încheie numai contractele care servesc realizării scopului său stabilit prin lege, prin actul de înființare sau, după caz, prin statut; **2.** principiul general ce guvernează materia contractelor civile și care, în esență, exige ca: fiecare participant la circuitul civil să aibă deplină libertate în alegerea partenerului său contractual și ca, de comun acord cu acesta, să stabilească atât natura juridică a contractului pe care intenționează să-l perfecteze împreună, cât și conținutul concret al acelui contract. Fundamentul **l.c.** nu rezidă în teoria autonomiei voinței individuale, deoarece această teorie este falsă, întrucât individul nu se situează în exteriorul societății, ci în interiorul ei, iar voința sa individuală este susceptibilă să producă efecte juridice doar în măsura prevăzută de lege, adică în măsura în care voința individului concordă cu voința generală a societății în care trăiește, exprimată în normele de drept; **3.** regulă de tehnică juridică ce dă expresie nevoilor practicii de satisfacere a scopurilor și intereselor urmărite de participanții la circuitul civil (persoane fizice și persoane juridice) în armonie cu interesele generale ale societății. În domeniul încheierii contractelor, **l.c.** se exprimă și prin principiul consensualismului, iar în domeniul efectelor contractelor și al executării acestora, **l.c.** își extinde, completează și consolidează acțiunea prin intermediul principiului forței obligatorii a contractului. Făcând parte din capacitatea subiectivală, **l.c.** poate fi limitată numai prin lege. Ca urmare, nimeni nu poate renunța nici în tot și nici în parte la **l.c.** Părțile contractante pot să instituie pe cale convențională o prohibiție de a contracta pentru una dintre ele, în sensul ca aceasta să nu încheie o perioadă determinată de timp unul sau mai multe contracte determinate. O atare prohibiție convențională nu lezează **l.c.** a persoanei vizate, deoarece în cazul în care acea persoană își nesocotește obligația de a nu face asumată și încheie contractul pe care s-a angajat să nu-l încheie, respectivul contract va fi un act juridic valabil din punct de vedere juridic. Sancțiunea încălcării obligației menționate va consta în obligarea debitorului ei la plata de daune-interese în favoarea creditorului său.

licență (de invenție), facultate concedată în tot sau în parte de titularul unui drept de proprietate industrială în favoarea unei alte persoane de a folosi dreptul său exclusiv de exploatare în schimbul unei redevențe. **L.** poate fi concedată și de coproprietarul sau uzufructuarul unui brevet de invenție.

Instrumentul juridic prin care se realizează concedarea **l.** este contractul de **l.**, care este consensual; în principiu, nu este supus vreunei formalități și se încheie, de regulă, pe durată de timp determinată. El încetează la expirarea duratei pentru care a fost încheiat (unele legislații naționale reglementează încetarea contractului în discuție încheiat pe durată de timp nedeterminată, la expirarea brevetului de invenție care îi servește ca suport); de asemenea, el încetează și prin efectul anulării brevetului la care se referă, precum și prin efectul rezoluțiunii care intervine în caz de neexecutare a obligațiilor ce revin unuia sau altuia dintre partenerii contractuali. În principiu, contractul de **l.** este cu titlu oneros, dar aceasta nu exclude posibilitatea ca el să îmbrace uneori forma unui contract cu titlu gratuit. De esența acestui contract este caracterul lui *intuitu personae* și, ca urmare, inadmisibilitatea transferării în favoarea unui terț de către beneficiar a drepturilor dobândite de el. În principiu, contractele de **l.** pot fi încheiate de persoane fizice, dar și de persoane juridice. În ultima vreme se constată apariția și multiplicarea unor organizații specializate în cumpărarea și vânzarea de licență. Încheierea și conținutul (clauzele) contractelor de licență sunt guvernate de principiul autonomiei de voință a părților contractante. În majoritatea legislațiilor, forma scrisă a contractului de **l.** este cerută numai *ad probationem*. În alte legislații (de pildă, în cea franceză), forma scrisă este cerută *ad validitatem*. În toate legislațiile însă, transmisiunea drepturilor de proprietate industrială este supusă unei formalități de înregistrare la administrația națională. Contractele de **l.** se încheie, în mod obligatoriu, în formă scrisă. Semnificația juridică a înregistrării este aceea de opozabilitate față de terți a contractului. **L.** sunt susceptibile de multiple clasificări: *a)* astfel, în funcție de natura obiectului contractului de **l.**, se disting: **l.** de brevet, **l.** de know-how, **l.** de marcă și **l.** având drept obiect un desen sau un model industrial; *b)* în funcție de caracterul exclusiv sau neexclusiv al autorizației de folosire acordate, există: **l.** exclusivă și **l.** simplă; la rândul ei, **l.** exclusivă se prezintă în două variante, și anume: **l.** exclusivă atenuată și **l.** exclusivă absolută; *c)* în funcție de întinderea teritoriului pe care își produc efectele, a duratei exploatării sau a naturii activității pentru care **l.** este concedată, există: **l.** limitate sau parțiale și **l.** nelimitate sau totale; *d)* pe baza criteriului ce are în vedere modalitatea de plată a prețului, se disting: **l.** cu redevență și **l.** cu preț forfetar; *e)* potrivit criteriului ce are în vedere izvorul raportului juridic, există: **l.** voluntară; **l.** legală și de drept; **l.** obligatorie.

licență de drept, varietate a licenței legale reglementată în anumite sisteme de drept (precum, cel englez, francez, polonez etc.), de specificul căreia este faptul că obținerea ei are loc în temeiul unui

contract încheiat pe baza unei oferte deschise, care nu se adresează persoanei determinate a titularului brevetului [sin. *licență deschisă*].

licență de exploatare, sintagmă ce desemnează în mod generic facultatea dobândită în temeiul unei licențe din oficiu de către beneficiarul acesteia, de a pune în valoare brevetul de invenție vizat prin acea licență. **L.e.** are caracter netransmisibil. În toate cazurile de licențe din oficiu, drepturile patrimoniale (redevențele) cuvenite titularului brevetului se stabilesc prin contract, în caz de neînțelegere între părți competența aparține Tribunalului București.

licență de informare, sintagmă ce dă expresie obligației de informare care incumbă titularului brevetului de invenție, obligație ce vizează know-how-ul legat de brevetul a cărui exploatare formează obiectul contractului de licență. Această obligație se execută, de regulă, prin furnizarea de asistență tehnică și prezintă o importanță deosebită în condițiile actuale când informațiile pe care le oferă descrierile de brevet sunt frecvent insuficiente pentru a asigura o exploatare rentabilă sau optimă a invenției. Acordarea de asistență tehnică se concretizează atât în furnizarea de documentație cât și în instruirea personalului beneficiarului. Asistența tehnică reprezintă „mediul ambiant" al invenției. Obligația de informare ce incumbă concedentului este expres instituită prin legislația unor țări din America Latină (ca, de pildă, în Venezuela). În contractele de comerț internațional se stipulează frecvent, în sarcina concedentului, obligația să instruiască personalul național în vederea asigurării celei mai optime exploatări a obiectului contractului de licență și a stimulării activităților de dezvoltare și cercetare tehnologică [v. și *licență*].

licență legală, 1. sintagmă prin care se desemnează în mod generic autorizarea de folosire a unei invenții brevetate, acordată de lege, pentru care nu este necesar consimțământul titularului brevetului de invenție; **2.** (drept de autor) sintagmă prin care se desemnează cazurile excepționale în care legea permite ca anumite opere de creație intelectuală care au fost aduse, în prealabil, la cunoștința publicului prin voința autorului, să fie folosite de alte persoane, fără consimțământul autorului, dar cu respectarea celorlalte drepturi recunoscute prin lege autorului. Articolul 33 din Legea nr. 8/1996 dispune că sunt permise, fără consimțământul autorului și fără plata vreunei remunerații, următoarele utilizări ale unei opere aduse anterior la cunoștință publică, cu condiția ca acestea să fie conforme bunelor uzanțe, să nu contravină exploatării normale a operei și să nu îl prejudicieze pe autor sau pe titularii drepturilor de utilizare: *a)* reproducerea unei opere în cadrul procedurilor judiciare, parlamentare sau administrative ori pentru scopuri de siguranță publică; *b)* utilizarea de scurte citate dintr-o

operă, în scop de analiză, comentariu sau critică ori cu titlu de exemplificare, în măsura în care folosirea lor justifică întinderea citatului; *c)* utilizarea de articole izolate sau de scurte extrase din opere în publicații, în emisiuni de radio sau de televiziune ori în înregistrări sonore sau audiovizuale, destinate exclusiv învățământului, precum și reproducerea pentru învățământ, în cadrul instituțiilor de învățământ sau de ocrotire socială, de articole izolate sau de scurte extrase din opere, în măsura justificată de scopul urmărit; *d)* reproducerea pentru informare și cercetare de scurte extrase din opere, în cadrul bibliotecilor, muzeelor, filmotecilor, fonotecilor, arhivelor instituțiilor publice culturale sau științifice, care funcționează fără scop lucrativ; reproducerea integrală a exemplarului unei opere este permisă, pentru înlocuirea acestuia, în cazul distrugerii, al deteriorării grave sau al pierderii exemplarului unic din colecția permanentă a bibliotecii sau a arhivei respective; *e)* reproducerile specifice realizate de bibliotecile accesibile publicului, de instituțiile de învățământ sau de muzee ori de către arhive, care nu sunt realizate în scopul obținerii unui avantaj comercial sau economic, direct ori indirect; *f)* reproducerea, cu excluderea oricăror mijloace care vin în contact direct cu opera, distribuirea sau comunicarea către public a imaginii unei opere de arhitectură, artă plastică, fotografică sau artă aplicată, amplasată permanent în locuri publice, în afara cazurilor în care imaginea operei este subiectul principal al unei astfel de reproduceri, distribuiri sau comunicări și dacă este utilizată în scopuri comerciale; *g)* reprezentarea și executarea unei opere în cadrul activităților instituțiilor de învățământ, exclusiv în scopuri specifice și cu condiția ca atât reprezentarea sau executarea, cât și accesul publicului să fie fără plată; *h)* utilizarea operelor în timpul celebrărilor religioase sau al ceremoniilor oficiale organizate de o autoritate publică; *i)* utilizarea, în scopuri publicitare, a imaginilor operelor prezentate în cadrul expozițiilor cu acces public sau cu vânzare, al târgurilor, licitațiilor publice de opere de artă, ca mijloc de promovare a evenimentului, excluzând orice utilizare comercială. Nu constituie o încălcare a dreptului de autor reproducerea unei opere fără consimțământul autorului, pentru uz personal sau pentru cercul normal al unei familii, cu condiția ca opera să fi fost adusă anterior la cunoștința publică, iar reproducerea să nu contravină utilizării normale a operei și să nu îl prejudicieze pe autor sau pe titularul drepturilor de utilizare [art. 34 alin. (1)]. Conform art. 35 din aceeași lege, transformarea unei opere, fără consimțământul autorului și fără plata unei remunerații, este permisă în următoarele cazuri: *a)* dacă este o transformare privată, care nu este destinată și nu este pusă la dispoziția publicului; *b)* dacă rezultatul transformării este o parodie sau o cari-

catură, cu condiția ca rezultatul să nu creeze confuzie în ceea ce privește opera originală și autorul acesteia; *c)* dacă transformarea este impusă de scopul utilizării permise de autor; *d)* dacă rezultatul transformării este o prezentare rezumativă a operelor în scop didactic, cu menționarea autorului. În toate cazurile de folosire a unei opere în temeiul unei **l.l.**, este obligatorie indicarea operei originale, a numelui autorului acesteia, al traducătorului ori al autorului operei derivate; la operele de artă plastică trebuie să se indice și locul unde se găsește originalul, precum și numele celui care a efectuat copia. Aceste mențiuni se vor trece și în fișe, anunțurile, publicațiile relative la opera realizată după o altă operă literară, artistică sau științifică [v. și *licență*].

licență obligatorie, licența de invenție care se distinge prin aceea că este neexclusivă și se acordă de Tribunalul București, în condiții determinate în ceea ce privește întinderea și durata acestora, precum și nivelul remunerației cuvenite deținătorului dreptului, stabilit în raport cu valoarea comercială a licențelor acordate. **L.o.** sunt autorizate, în principal, pentru aprovizionarea pieței. Întinderea și durata **l.o.** vor fi limitate la scopurile pentru care acestea au fost autorizate. Tribunalul București poate acorda o **l.o.** la expirarea unui termen de 4 ani de la data de depozit a cererii de brevet sau a unui termen de 3 ani de la acordarea brevetului, socotindu-se termenul care expiră cel mai târziu, dacă invenția nu a fost aplicată sau a fost insuficient aplicată pe teritoriul României, iar titularul brevetului nu poate să își justifice inacțiunea și dacă nu s-a ajuns la o înțelegere cu acesta privind condițiile și modalitățile comerciale de utilizare a invenției. La solicitarea motivată, prezentată de persoana interesată, Tribunalul București poate retrage **l.o.,** atunci când circumstanțele care au condus la acordarea acesteia au încetat să mai existe, cu condiția ca interesele legitime ale persoanei care a dobândit-o să fie protejate într-o manieră corespunzătoare. Licența nu va fi retrasă dacă circumstanțele care au determinat acordarea acesteia riscă să se producă din nou. Hotărârile judecătorești definitive și irevocabile privind acordarea sau, după caz, retragerea licenței obligatorii se comunică de persoana interesată la O.S.I.M., care le înregistrează în Registrul național al cererilor de brevet de invenție depuse sau în Registrul național al brevetelor de invenție și publică mențiunea acestor hotărâri în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială în termen de o lună de la comunicare. **L.o.** se poate acorda oricărui solicitant pentru orice cerere de brevet de invenție sau oricărui titular pentru orice brevet de invenție. **L.o.** este reglementată în art. 48-52 din Legea nr. 64/1991, republicată, și în Regulamentul de aplicare al acesteia, precum și în art. 5 al Convenției de

la Paris pentru protecția proprietății industriale (20 martie 1883).

licență voluntară, sintagmă prin care se desemnează licența acordată de titularul brevetului de invenție, care încheie în acest scop un contract de licență cu beneficiarul căruia îi concedează facultatea de a folosi dreptul său exclusiv de exploatare. În sistemele de drept ale unor țări (Grecia și Germania) este reglementată o varietate specială de **l.v.**, de specificul căreia este încheierea contractului în urma unei declarații anticipate a titularului de brevet, în sensul că este gata să consimtă la perfectarea unui astfel de contract.

lichidă, v. *creanță lichidă.*

lichidarea pasivului succesoral, expresie prin care se desemnează împărțirea între moștenitori a pasivului succesoral în scopul participării tuturor acestora la plata datoriilor și sarcinilor succesiunii, care nu intră în obiectul împărțirii moștenirii. Codul civil român (art. 774, art. 775, art. 777, art. 893, art. 896, art. 902 și art. 1060) consacră principiul diviziunii de drept a pasivului succesoral între moștenitorii universali și cu titlu universal, de la data deschiderii moștenirii. În principiu, legatarul cu titlu particular nu contribuie la plata pasivului succesoral. În schimb, moștenitorii universali și cei cu titlu universal au obligația să plătească pasivul succesoral, proporțional cu partea ereditară a fiecăruia dintre ei. Divizarea pasivului trebuie să se facă în funcție de partea calculată după vocația fiecărui moștenitor, chiar dacă folosul efectiv este mai mic sau mai mare. De pildă, în cazul în care defunctul are ca moștenitori legali doi copii, aceștia suportă în mod egal pasivul moștenirii, chiar dacă unul dintre ei este lipsit, cu titlu de sancțiune, de bunurile pe care le-a dat la o parte sau le-a ascuns și de care va beneficia comoștenitorul. Aceeași soluție se aplică și în cazul când unul dintre ei are sancțiunea plății unei datorii sau a unui legat ori, dimpotrivă, beneficiază peste partea sa succesorală, de un legat cu titlu particular. Diviziunea de drept a pasivului proporțional cu partea ereditară nu este o regulă cu valoare absolută, deoarece defunctul poate însărcina pe unul dintre moștenitori cu executarea unor obligații, ca de exemplu, suportarea cheltuielilor de înmormântare. Regula menționată se aplică însă atât în cazul acceptării pure și simple a moștenirii, cât și în ipoteza acceptării acesteia sub beneficiu de inventar. Felul în care se face acceptarea moștenirii determină numai limitele în care fiecare moștenitor răspunde pentru plata pasivului succesoral. Nici chiar în cazul acceptării pure și simple, moștenitorul nu răspunde solidar cu ceilalți moștenitori pentru plata pasivului, fiecare moștenitor având responsabilitate numai pentru acea parte de pasiv ce îi revine în armonie cu dreptul său succesoral.

Ţinând seama de faptul că pasivul succesoral se divide de drept între moştenitori, chiar de la data deschiderii succesiunii, creditorii acesteia (adică a moştenirii) pot acţiona, pentru plata creanţei lor, atât pe moştenitorii sezinari, cât şi pe moştenitorii nesezinari. Obligaţia de plată a pasivului nu este o consecinţă a sezinei, ci a transmisiunii universale sau cu titlu universal. În cazul în care partea de moştenire ce revine fiecărui succesor nu este stabilită sub forma unei fracţii (1/3, 1/5, 1/7 etc.), cum se întâmplă, bunăoară, în cazul legatului cu titlu universal al tuturor bunurilor mobile, obligaţia de plată a pasivului se va determina (în exemplul dat) prin raportarea valorii legatului la valoarea întregii moşteniri, pentru ca pasivul să fie divizat în aceeaşi proporţie, de cel care lasă moştenirea sau prin convenţie între moştenitori; în anumite cazuri prevăzute de lege, pasivul succesoral nu se divide între ei sau se divide altfel decât proporţional cu părţile ereditare. Astfel, când obligaţia are ca obiect un bun individual determinat, moştenitorul posesor poate fi acţionat singur şi, dacă este cazul, el are un drept de regres împotriva celorlalţi moştenitori; moştenitorul care a fost însărcinat singur cu executarea obligaţiei poate fi urmărit de asemenea singur, de către creditor, fără a avea drept de recurs împotriva celorlalţi. Dacă titlul din care rezultă însărcinarea este testamentul lăsat de defunct, scutirea celorlalţi moştenitori constituie o liberalitate care produce efecte, numai cu condiţia să nu aducă atingere rezervei moştenitorului însărcinat cu executarea obligaţiei. Dacă însărcinarea rezultă din titlul creanţei (care este un act juridic convenit de către cel care lasă moştenirea cu creditorul), moştenitorul *solvens* are recurs împotriva comoştenitorilor pentru tot ceea ce a plătit peste partea sa din pasiv. Orice clauză contrară ar fi un pact asupra unei moşteniri viitoare, nul ca atare. Atunci când titlul este convenţia între moştenitori încheiată după deschiderea moştenirii, aceasta poate fi invocată de creditori pentru a urmări pe unul dintre ei pentru întreaga datorie. Această soluţie se impune şi în cazul în care creditorul se prevalează de voinţa defunctului; dacă obligaţia este indivizibilă (fie că este indivizibilitate naturală, fie că este indivizibilitate convenţională) orice moştenitor poate fi urmărit pentru întreg, având însă drept de recurs împotriva moştenitorilor; dacă datoria este garantată cu ipotecă, moştenitorul care primeşte imobilul ipotecat este obligat ipotecar pentru tot, ipoteca fiind indivizibilă, până la concurenţa valorii imobilului vizat. Peste această valoare, obligaţia se divide între moştenitori faţă de creditor, potrivit regulii generale. Pentru ceea ce a plătit ipotecar, *solvensul* are acţiune în regres împotriva comoştenitorilor, proporţional cu părţile ereditare. În fine, se admite că, deşi obligaţiile se transmit divizat la moştenitori, totuşi dreptul de gaj

general al creditorilor chirografari rămâne indivizibil cât timp durează indiviziunea între moştenitori. Ca urmare, creditorii moştenitori au dreptul să urmărească bunurile succesorale pentru întreaga datorie şi, prin urmare, ei nu suportă riscul insolvabilităţii unuia sau unora dintre moştenitori, fiind satisfăcuţi integral din preţul obţinut, neţinând seama de diviziunea între moştenitori a datoriilor. De această diviziune sunt obligaţi să ţină seama numai dacă urmăresc distinct patrimoniul fiecărui moştenitor.

lichidarea persoanei juridice, formă specifică şi obligatorie a dizolvării persoanei juridice constând în îndeplinirea actelor şi efectuarea operaţiunilor necesare în vederea realizării activului şi a plăţii pasivului. Sensul acestor acte şi operaţiuni este ca, din realizarea activului, să se ajungă la achitarea creditorului, inclusiv la restituirea părţilor sociale cuvenite membrilor persoanei juridice de tip asociativ. Plata datoriilor se face cu precădere din fondurile băneşti existente la data dizolvării, iar dacă acestea nu sunt suficiente, pasivul se acoperă din sumele obţinute ca urmare a vânzării bunurilor. Operaţiile de lichidare se efectuează de către organele persoanei juridice sau de către persoanele desemnate de aceste organe.

lichidarea societăţii comerciale, totalitatea operaţiunilor necesare încheierii afacerilor unei societăţi, aflate în curs de desfăşurare în momentul în care intervine dizolvarea acesteia, operaţiuni care au ca scop identificarea şi cuantificarea activelor şi transformarea lor în numerar, stabilirea pasivului, plata creditorilor sociali şi împărţirea rezultatelor lichidării între asociaţii acelei societăţi. În principiu, **l.s.c.** este succesivă dizolvării. **L.s.c.** comportă derularea următoarelor operaţiuni mai importante: *a)* înlocuirea administratorilor cu lichidatorii; *b)* predarea gestiunii; *c)* finalizarea operaţiunilor comerciale aflate în curs de derulare la momentul dizolvării; *d)* stabilirea activului şi pasivului; *e)* întocmirea şi aducerea la îndeplinire a bilanţului lunar; *f)* radierea societăţii din registrul comerţului. Operaţiunile pe care le comportă lichidarea sunt executate de către lichidatori; în această fază (a lichidării) competenţa tribunalului se restrânge la numirea lichidatorilor şi la soluţionarea opoziţiilor creditorilor sau asociaţiilor, în cazurile prevăzute de lege. Instanţa nu are competenţa de a se subroga în atribuţiile lichidatorilor [v. şi *lichidator*].

lichidator, persoană căreia îi revine sarcina de a înfăptui lichidarea societăţii comerciale. **L.** pot fi sau persoane fizice sau persoane juridice, reprezentate prin persoane fizice. Toţi lichidatorii trebuie să fie autorizaţi în condiţiile legii [art. 253 alin. (1) din Legea nr. 31/1990, republicată]. Actul de numire a lichidatorilor, menţionând puterile conferite acestora sau sentinţa care îi ţine locul, precum şi orice act ulterior

care ar aduce schimbări cu privire la persoana lor sau la puterile conferite trebuie depuse, prin grija **l.**, la oficiul registrului comerțului, pentru a fi înscrise de îndată și publicate în Monitorul Oficial al României, Partea a IV-a. Numai după îndeplinirea acestor formalități, **l.** vor depune semnătura lor în registrul comerțului și vor exercita această funcție. **L.** au aceeași răspundere ca și administratorii, respectiv membrii directoratului [art. 253 alin. (2) din Legea nr. 31/1990, republicată]. Până la intrarea în funcție a **l.**, administratorii își continuă mandatul. **L.** sunt datori, îndată după preluarea funcției, ca împreună cu administratorii societății, respectiv cu membrii directoratului societății, să facă un inventar și să încheie un bilanț, care să constate situația exactă a activului și pasivului societății, și să le semneze. **L.** sunt obligați să primească și să păstreze patrimoniul societății, registrele ce li s-au încredințat de administratori, respectiv de membrii directoratului, și actele societății. De asemenea, ei vor ține un registru cu toate operațiunile lichidării, în ordinea datei lor. **L.** își îndeplinesc mandatul lor sub controlul cenzorilor. În îndeplinirea atribuțiilor ce le revin, **l.** pot să stea în judecată și să fie acționați în interesul lichidării; să execute și să termine operațiunile de comerț referitoare la lichidare; să vândă, prin licitație publică, imobilele și orice avere mobiliară a societății; vânzarea bunurilor nu se va putea face în bloc; să facă tranzacții; să lichideze și să încaseze creanțele societății, chiar în caz de faliment al debitorilor, dând chitanță; să contracteze obligații cambiale, să facă împrumuturi neipotecare și să îndeplinească orice alte acte necesare. **L.** care probează, prin prezentarea situației financiare anuale, că fondurile de care dispune societatea nu sunt suficiente să acopere pasivul exigibil, trebuie să ceară sumele necesare asociaților care răspund nelimitat sau celor care nu au efectuat integral vărsămintele, dacă aceștia sunt obligați, potrivit formei societății, să le procure sau, dacă sunt debitori față de societate, pentru vărsămintele neefectuate, la care erau obligați în calitate de asociat. Creditorii societății au dreptul de a exercita contra **l.** acțiunile care decurg din creanțele ajunse la termen, până la concurența bunurilor existente în patrimoniul societății și numai după aceea de a se îndrepta împotriva asociaților, pentru plata sumelor datorate din valoarea acțiunilor subscrise sau din aceea a aporturilor la capitalul social. După terminarea lichidării, **l.** întocmesc situația financiară finală, arătând partea ce se cuvine fiecărei acțiuni din repartizarea activului societății, însoțită de raportul cenzorilor sau, după caz, raportul auditorilor financiari. Situația financiară semnată de **l.** se va depune, pentru a fi menționată, la oficiul registrului comerțului și se va publica în Monitorul Oficial al României, Partea a IV-a. Orice acționar poate

face opoziție, în condițiile art. 62 din Legea nr. 31/1990, republicată, în 30 zile de la publicare. După expirarea acestui termen, când nu s-a făcut opoziție, situația financiară anuală se consideră aprobată de toți acționarii, iar **l.** sunt liberați.

licitație, v. *vânzare la licitație.*

limitele răspunderii succesorilor universali și cu titlu universal pentru pasivul succesoral, expresie ce desemnează întinderea responsabilității succesorilor universali și cu titlu universal pentru datoriile moștenirii la care au vocație. Se distinge între moștenitorii regulați (care sunt rudele defunctului cu vocație legală) și soțul supraviețuitor, pe de o parte, și moștenitorii neregulați (care sunt legatarii universali și cu titlu universal și statul), pe de altă parte. Moștenitorii regulați sunt considerați continuatori ai persoanei defunctului și, ca atare, răspund pentru plata pasivului succesoral nu numai cu bunurile moștenirii, dar și cu patrimoniul lor propriu, în toate cazurile când nu au oprit confuziunea dintre cele două patrimonii sub beneficiu de inventar. Moștenitorii neregulați nu sunt considerați continuatori ai persoanei defunctului, ci sunt priviți ca simpli succesori la bunuri. Ei răspund pentru pasivul succesoral numai în limita bunurilor moștenite, cu condiția ca prin întocmirea unui inventar, chiar și neurmată de declarația de acceptare a moștenirii sau beneficiu de inventar, să poată dovedi componența bunurilor din activul succesoral. Legatarul care a intrat în posesia bunurilor succesorale, fără inventar, răspunde pentru pasiv, la fel ca și moștenitorii regulați acceptanți pur și simplu a moștenirii. Această distincție fondată pe ficțiunea continuării persoanei defunctului este nejustificată, deoarece legatarii universali și cu titlu universal sunt chemați la o universalitate, la fel ca și moștenitorii legali. Totodată, nu se justifică un tratament preferențial în favoarea unei persoane străine față de rudele și soțul supraviețuitor al defunctului. În practică, limitarea răspunderii pentru pasiv numai cu bunurile activului succesoral se produce numai prin acceptarea moștenirii sub beneficiu de inventar de către toți succesorii universali sau cu titlu universal. Doar răspunderea statului, care culege moștenirea vacantă, este limitată în toate cazurile la valoarea activului moștenirii respective.

linie colaterală dreaptă, v. *rudenie firească.*

linie de rudenie, v. *rudenie firească.*

loc înfundat, teren care, fiind înconjurat din toate părțile de terenuri aflate în proprietatea altor persoane, nu are nicio ieșire directă la drumul public sau dispune de posibilități de acces la drumul public obiectiv insuficiente (raportate la necesitățile exploatării lui), chiar în ipoteza unei valorificări maxime a lor de către proprietarul său. **L.î.** este și terenul care, deși

are ieşire proprie la calea publică, utilizarea acestuia ar prezenta inconveniente grave sau pericole pentru proprietarul sau posesorul său; nu este însă **l.î.** terenul ale cărui posibilităţi de acces direct la drumul public sunt incomode şi nici terenul a cărui ieşire proprie la drumul public poate deveni impracticabilă în anumite împrejurări cu caracter trecător (de exemplu, terenul traversat de unul sau mai multe pâraie, care în perioada topirii zăpezilor sau în condiţiile unei toamne ploioase îşi măresc peste limita obişnuită debitul de apă); tot astfel, nu se consideră **l.î.** terenul ale cărui căi proprii de acces pe drumul public au fost suprimate prin fapta proprietarului; are un asemenea caracter numai terenul care, în mod fortuit, a ajuns într-o astfel de situaţie. Caracterul de **l.î.** al unui teren îndreptăţeşte pe proprietarul acestuia să reclame un drept de servitute de trecere pe un teren învecinat aflat în proprietatea personală sau individuală sau în proprietatea publică.

locatar, v. *chiriaş.*

locatar principal, persoană titulară a contractului de închiriere.

locator, persoană care, printr-un contract de închiriere, cedează temporar folosirea locuinţei sau a altui bun ce-i aparţine. Poate fi **l.** o persoană fizică sau o persoană juridică titulară a unui drept real sau a unui drept de creanţă, care conferă dreptul de folosinţă: proprietarul, uzufructuarul, abitatorul, chiriaşul (în ipoteza subînchirierii), în baza contractului de închiriere a locuinţei închiriate; din această obligaţie principală decurg, în sarcina sa, următoarele obligaţii secundare, menite să garanteze executarea ei: *a)* predarea locuinţei care este o obligaţie de a face, având ca obiect suprafaţa locativă închiriată (camerele de locuit şi dependinţele), precum şi accesoriile necesare folosinţei normale a acesteia (părţile comune ale clădirii, curte, căile de acces etc.). **L.** este obligat să predea locuinţa în stare normală de folosinţă, aceasta presupune ca, până în momentul predării ei, să se fi efectuat atât reparaţiile capitale (dacă e cazul) care cad în sarcina **l.**, cât şi micile reparaţii (zugrăveli, curăţitul sobelor, parchetului etc.), care, pe timpul cât contractul de închiriere se află în executare, revin chiriaşului. Nepredarea de către **l.** a locuinţei la data stipulării în contract şi în condiţiile care să permită folosinţa ei normală, îl îndreptăţeşte pe chiriaş fie să promoveze o acţiune în justiţie pentru a fi pus în posesia locuinţei, fie să ceară, în condiţiile dreptului comun, rezilierea contractului şi daune-interese, fie în fine, să refuze plata chiriei până la predarea locuinţei; nicidecum însă chiriaşul nu va putea ocupa locuinţa cu de la sine putere, dacă **l.** sau un terţ se opune; *b)* întreţinerea şi repararea locuinţei, obligaţie în temeiul căreia **l.** este ţinut să repare şi să înlocuiască toate elementele de construcţie şi instalaţiile aferente

B.C.U. "M. EMINESCU" IAŞI

clădirii şi anexelor ei (ascensor, hidrofor, instalaţie de încălzire centrală şi de preparare a apei calde etc.), precum şi să efectueze transformarea instalaţiilor de ardere ca urmare a schimbării combustibilului. **L.** nu are însă îndatorirea să efectueze lucrările de întreţinere şi reparaţie care au devenit necesare din cauza culpei chiriaşului în folosirea locuinţei. În cazul în care lucrările de întreţinere şi reparaţie reclamă urgenţă, **l.** poate cere, în scopul efectuării lor, restrângerea vremelnică a drepturilor locative ale chiriaşului sau chiar evacuarea acestuia. Dacă **l.** nu-şi îndeplineşte obligaţia privind întreţinerea şi repararea locuinţei, lucrările corespunzătoare pot fi efectuate de către chiriaş pe cheltuiala celui dintâi, reţinând din chirie contravaloarea lor, dar numai dacă neefectuarea lucrărilor împiedică folosirea normală a locuinţei, iar **l.** sesizat în scris despre nevoia unor asemenea lucrări, nu a dat curs notificării în termen de 30 de zile de la primirea ei. Chiriaşul care a procedat la efectuarea lucrărilor de întreţinere şi reparaţie, fără sesizarea scrisă prealabilă a **l.**, nu este îndreptăţit să-şi recupereze cheltuielile făcute, compensându-le direct cu chiria, ci trebuie să obţină mai întâi obligarea acestuia la plată prin sentinţă judecătorească definitivă; *c)* obligaţia de garanţie, care cuprinde atât garanţia pentru evicţiune cauzată prin faptul personal al **l.** sau prin faptul unui terţ, cât şi garanţia pentru viciile ascunse ale locuinţei; în virtutea acestei obligaţii, **l.** este îndatorat să se abţină de la orice tulburare a folosinţei locuinţei (cum ar fi: modificarea structurii interioare a locuinţei, schimbarea destinaţiei unor încăperi, săvârşirea de fapte personale de natură a stânjeni folosinţa normală a locuinţei etc.) şi să-l garanteze pe chiriaş şi împotriva oricăror tulburări de drept provenite de la alte persoane; obligaţia sa nu se referă însă la tulburările de fapt cauzate prin conduita terţilor, împotriva cărora chiriaşul are la îndemână o acţiune proprie distinctă de aceea pe care o are împotriva **l.** Garanţia pentru viciile ascunse ale locuinţei priveşte numai viciile care împiedică, total sau parţial, folosirea locuinţei de către chiriaş; ea subzistă pe întreaga durată a locaţiunii şi se referă nu numai la viciile existente în momentul încheierii contractului de închiriere, ci şi la cele apărute pe parcursul executării lui; ea nu funcţionează însă pentru viciile cunoscute de chiriaş în momentul încheierii contractului, prezumându-se că acestea au fost acceptate de el ca atare; în virtutea obligaţiei de garanţie pentru prejudiciile încercate datorită lor, atunci când viciile ascunse sunt foarte grave, chiriaşul are dreptul să ceară rezilierea contractului de închiriere a locuinţei.

locaţiunea lucrărilor (serviciilor), v. *contract de antrepriză.*

locaţiunea lucrurilor, formă a contractului de locaţiune care se distinge prin aceea că locatorul se obligă să asigure locatarului folo-

sinţa unui lucru pe un termen determinat, în schimbul unui preţ determinat. **L.I.** poate avea ca obiect, în principiu, orice lucru mobil aflat în circuitul civil, precum şi o suprafaţă locativă, în acest din urmă caz fiind numită şi închirierea unei locuinţe. **L.I.** este un act de administrare, aşa încât pentru încheierea unui astfel de contract, locatarului îi este suficientă capacitatea cerută de lege la efectuarea actelor de administrare; în schimb, locatorul trebuie să dispună de capacitatea de a contracta potrivit regulii dreptului comun. Fiind un contract consensual, **l.I.** este valabilă chiar dacă se încheie numai verbal. **L.I.** încetează la expirarea termenului pentru care a fost convenită, dacă părţile nu hotărăsc prelungirea valabilităţii ei, fixând un nou termen; atunci când obiectul contractului de locaţiune este o suprafaţă locativă, în mod obişnuit durata valabilităţii lui se prelungeşte prin efectul legii. De asemenea, **l.I.** încetează şi ca urmare a survenirii uneia din următoarele împrejurări: pierderea fortuită a lucrului obiect al contractului; rezilierea contractului la cererea uneia dintre părţi, când cealaltă nu-şi îndeplineşte obligaţiile asumate; rezoluţiunea sau anularea titlului locatorului, în cazul în care contractul de locaţiune conţine o clauză în sensul că locaţiunea va înceta pe data înstrăinării lucrului către un nou proprietar.

locuinţă, suprafaţă locativă care cuprinde una sau mai multe camere de locuit, cu dependinţele aferente, formând o unitate locativă de sine stătătoare determinată ca atare prin construcţia sa.

locuinţă convenabilă, locuinţa care prin gradul de satisfacere a raportului dintre cerinţa utilizatorului şi caracteristicile locuinţei, la un moment dat, acoperă necesităţile esenţiale de odihnă, preparare a hranei, educaţie şi igienă, asigurând existenţele minimale necesare traiului decent.

locuinţă de intervenţie, locuinţă destinată cazării personalului unităţii economice sau bugetare, care, prin contractul de muncă, îndeplineşte activităţi sau funcţii ce necesită prezenţa permanentă sau în caz de urgenţă în cadrul unităţilor economice.

locuinţă de necesitate, locuinţă destinată cazării temporare a persoanelor şi familiilor ale căror locuinţe au devenit inutilizabile în urma unor catastrofe naturale sau accidente sau ale căror locuinţe sunt supuse demolării în vederea realizării de lucrări de utilitate publică, precum şi lucrărilor de reabilitare ce nu se pot efectua în clădiri ocupate de locatari.

locuinţă de protocol, locuinţă destinată utilizării de către persoanele care sunt alese sau numite în unele funcţii ori demnităţi publice, exclusiv pe durata exercitării acestora.

locuinţă de serviciu, locuinţă destinată funcţionarilor publici, angajaţilor unor instituţii sau agenţi

economici, acordată în condiţiile contractului de muncă, potrivit prevederilor legale. Dreptul de folosinţă asupra unei **l.s.** încetează atât în privinţa persoanei încadrate în muncă, cât şi în privinţa membrilor săi de familie odată cu încetarea contractului de muncă a cărui accesoriu este contractul de închiriere a locuinţei.

locuinţă socială, locuinţa care se atribuie cu chirie subvenţionată unor persoane sau familii, a căror situaţie economică nu le permite accesul la o locuinţă în proprietate sau închirierea unei locuinţe în condiţiile pieţei.

locul deschiderii moştenirii, expresie prin care se desemnează locul ultimului domiciliu al defunctului, iar în cazul moştenirilor succesive, ultimul domiciliu al defunctului care a decedat cel din urmă. Regula ultimului domiciliu al defunctului se impune din considerente practice, întrucât, de obicei, la acest loc se află înscrisurile defunctului, inclusiv testamentul întocmit de acesta şi tot acolo se pot obţine cel mai uşor informaţiile despre moştenitorii, rudele şi alte persoane apropiate defunctului, precum şi despre masa succesorală. Pentru stabilirea **l.d.m.** nu prezintă importanţă locul unde a decedat cel care lasă moştenirea şi nici locul reşedinţei acestuia (dacă defunctul avea, pe lângă locuinţa principală, şi o locuinţă secundară în care şi-a stabilit reşedinţa). Domiciliul unei persoane fizice este acolo unde aceasta îşi are locuinţa statornică sau principală. Se face distincţie între domiciliul voluntar sau domiciliul de drept comun al persoanei fizice cu deplină capacitate de exerciţiu, care este acolo unde acea persoană îşi are locuinţa principală şi domiciliul legal, adică cel fixat de lege minorului şi persoanei puse sub interdicţie. Şi persoana dispărută (în cazul în care s-a instituit curatela cu privire la bunurile acesteia) are domiciliul legal stabilit la domiciliul curatorului numit. În acest din urmă caz, domiciliul legal prezintă importanţă numai cu privire la actele în care curatorul este îndreptăţit să-l reprezinte. Este vorba de actele patrimoniale între vii. Acest domiciliu nu are nicio înrâurire asupra locului unde moştenirea se deschide, pentru eventualitatea că ulterior, prin hotărâre judecătorească irevocabilă, se va declara moartea celui dispărut. Tot aşa, nu prezintă relevanţă, sub aspectul **l.d.m.**, nici domiciliul legal al moştenitorilor stabilit la curator, în ipoteza instituirii curatelei asupra unor bunuri succesorale, pentru cazul când unul din acei moştenitori ar înceta din viaţă înaintea finalizării procedurii succesorale, după defunctul lui antecesor. În cazul decesului unei persoane care nu a avut domiciliul în ţară, indiferent că respectiva persoană a fost cetăţean român sau străin, **l.d.m.** este considerat a fi locul din ţară unde se află bunurile cele mai importante ca valoare ale defunctului. Atunci când domiciliul

defunctului este necunoscut (fiind vorba de un nomad), primește aplicare, prin analogie, regula potrivit căreia moștenirea se deschide la locul unde se află bunurile succesorale cele mai importante ca valoare. În lipsa bunurilor succesorale, **l.d.m.** este considerat a fi locul unde s-a înregistrat moartea. Dovada ultimului domiciliu al defunctului (fiind vorba de o chestiune de fapt) se poate face prin orice mijloc de probă. Practic, această dovadă se face cu mențiunile din actul de identitate sau certificatul de deces al persoanei care lasă moștenirea. **L.d.m.** prezintă importanță pentru determinarea organelor competente teritorial să rezolve diferite probleme privind moștenirea: *a)* astfel, secretariatul consiliului local al localității ultimului domiciliu al defunctului (sau procurorul) poate cere deschiderea procedurii succesorale notariale și, dacă este cazul, luarea măsurilor de conservare; *b)* procedura succesorală necontencioasă reglementată de Legea nr. 36/1995 este de competența notarului public de la locul deschiderii moștenirii; *c)* instanța competentă a judeca acțiunile privitoare la moștenire se determină tot în funcție de locul deschiderii moștenirii. Această instanță judecă cererile privitoare la validarea sau executarea dispozițiilor testamentare, cererile privitoare la moștenire, precum și cele referitoare la pretențiile pe care moștenitorii le-ar avea unul împotriva altuia, cererile legatarilor sau ale creditorilor defunctului împotriva vreunuia din moștenitori sau împotriva executorului testamentar, inclusiv cererile acelor creditori care au făcut cheltuieli prilejuite de înmormântarea defunctului sau cu conservarea și administrarea bunurilor succesorale, cererile cu privire la anularea certificatului de moștenitor sau de ridicare ori de modificare a măsurilor de conservare a bunurilor succesorale [v. și *moștenire*].

locul încheierii contractului, expresie având semnificația localizării spațiale a formării acordului de voință contractual. Determinarea **l.î.c.** prezintă importanță practică în dreptul procesual civil și în dreptul internațional privat. În ce privește dreptul procesual civil, **l.î.c.** constituie, uneori, criteriul după care se determină competența teritorială a instanțelor de judecată chemate să soluționeze eventualele litigii generate de executarea contractului. În dreptul internațional privat, **l.î.c.** reprezintă criteriul de bază pentru determinarea normei juridice aplicabile unui contract cu elemente de extraneitate. În caz de conflict de legi în spațiu, momentul încheierii contractului constituie criteriul în funcție de care se determină și locul încheierii sale. **L.î.c.** între persoane prezente este localitatea în care se află părțile, atunci când se face schimbul între ofertă și acceptare, una în fața celeilalte. Dacă nu are loc un schimb între ofertă și acceptare, ci contractul se încheie pe bază de negociere, locul încheierii lui este

acela unde partenerii contractuali sau reprezentanţii autorizaţi ai acestora semnează înscrisul constatator al contractului. În cazul încheierii contractelor sinalagmatice între persoane neprezente (absenţi), criteriul de determinare a locului încheierii lui diferă în funcţie de concepţia adoptată în legătură cu determinarea momentului încheierii contractului. Astfel, potrivit concepţiei emisiunii (sau declaraţiunii) acceptării, **l.î.c.** este localitatea de unde expediază scrisoarea de acceptare destinatarul ofertei; în armonie cu teoria recepţiei, **l.î.c.** este domiciliul sau reşedinţa ofertantului, soluţie validată şi de teoria informării. În cazul în care contractul se consideră încheiat prin începerea executării lui de către destinatarul ofertei, **l.î.c.** este locul unde a fost săvârşit primul act de executare a lui. Atunci când contractul se încheie prin telefon (ipoteza este asimilată cu încheierea contractului între prezenţi), **l.î.c.** este localitatea de unde vorbeşte ofertantul, iar dacă acesta vorbeşte dintr-un autovehicul în mers, contractul se consideră încheiat în localitatea unde este înregistrat telefonul mobil de pe care vorbeşte ofertantul. În cazul contractelor unilaterale, **l.î.c.** este acolo unde acceptantul a primit oferta. Dacă un astfel de contract se încheie prin telefon, el se consideră încheiat în localitatea de unde vorbeşte destinatarul ofertei, iar dacă acesta din urmă vorbeşte de pe un telefon mobil, aflându-se într-un autovehicul în mers, între două localităţi, contractul se consideră încheiat în localitatea unde este înregistrat postul telefonic respectiv. Contractele solemne se încheie la locul unde s-au îndeplinit formalităţile prevăzute de lege pentru validitatea lor. Ţinând seama de faptul că acestea sunt constatate printr-un înscris autentic, acest loc este acolo unde a fost autentificat acel înscris.

luare de suflet, v. *adopţie.*

lucru, v. *bun.*

lucrum cessans, locuţiune latină folosită pentru a desemna generic acea parte a prejudiciului suferit de creditor din cauza neexecutării unei obligaţii contractuale, care reprezintă câştigul nerealizat, adică valoarea cu care ar fi sporit patrimoniul creditorului dacă debitorul şi-ar fi executat obligaţia asumată [v. şi *damnun emergens*].

major, v. *persoană majoră.*

majorat, termen prin care se desemnează vârsta la care persoana fizică dobândește capacitate deplină de exercițiu. În principiu, legea stabilește această vârstă la 18 ani, dar prin excepție de la regula menționată, devine majoră și femeia care se căsătorește mai înainte de împlinirea majoratului (adică a vârstei de 18 ani). Așa fiind, prin efectul căsătoriei, minora devine majoră, deoarece ea se poate căsători chiar după împlinirea vârstei de 15 ani, dacă există motive temeinice care să legitimeze căsătoria sa. Vârsta matrimonială pentru femeie este stabilită de lege, ca regulă de generală aplicare, la 16 ani.

mandant, persoană care, în virtutea unui contract de mandat, îl împuternicește pe mandatar încheie unul sau mai multe acte juridice în numele și pe socoteala sa. **M.** are următoarele obligații: să execute toate obligațiile asumate de către mandatar față de terți în limitele împuternicirii date; să-l despăgubească pe mandatar pentru toate cheltuielile efectuate și pentru toate pierderile suferite cu ocazia și din pricina executării mandatului; să plătească mandatarului dobânzile aferente sumelor avansate și cheltuielilor făcute de acesta cu ocazia executării mandatului, chiar dacă nu a fost pus în întârziere; în cazul contractului de mandat cu titlu oneros, **m.** trebuie să plătească mandatarului remunerația cuvenită. În cazul în care mai multe persoane au împuternicit un mandatar să facă ceva în interesul lor comun, împuternicirea fiind dată de către toți **m.** printr-un singur contract de mandat, aceștia din urmă răspund solidar pentru toate obligațiile decurgând din mandat pe seama lor; este o ipoteză de solidaritate legală.

mandat, v. *contract de mandat.*

mandat în interes comun, specie de contract oneros în care părțile contribuie la dezvoltarea unui lucru comun. Există **m.i.c.** când mandatarul a făcut investiții menite să asigure beneficii atât mandantului, cât și lui însuși. Așa se întâmplă în cazul în care mandantul și mandatarul sunt coproprietari ai lucrului care face obiectul mandatului. **M.i.c.** nu se confundă cu mandatul remunerat, deoarece în primul caz, mandatarul este cointeresat în încheierea actului care formează obiectul mandatului, pe când în cel de-al doilea caz, al mandatului remunerat, interesul mandatarului rezidă în derularea contractului de mandat care îl îndreptățește la plata remu-

neraţiei, chiar dacă operaţiunea juridică în vederea căreia a fost conferit mandatul nu a putut fi realizată [sin. *procuratio in rem suam*].

mandatar, persoană care, în virtutea unui contract de mandat, primeşte împuternicirea şi se obligă să încheie unul sau mai multe acte juridice în numele şi pe seama mandantului. **M.** are următoarele obligaţii: să execute însărcinarea primită; să dea socoteală mandantului, la cererea acestuia, despre felul în care a executat acea însărcinare; să plătească mandantului daune-interese în eventualitatea în care, executând necorespunzător sau cu întârziere împuternicirea primită, a cauzat pagube acesteia; **m.** răspunde pentru dol, dar şi pentru culpa comisă în executarea obligaţiei asumate. Răspunderea sa va putea fi mai puţin severă în cazul în care mandatul este gratuit; prin convenţie părţile pot modifica întinderea răspunderii **m.** În cazul în care mai mulţi mandatari au fost împuterniciţi prin aceeaşi procură, fiecare dintre ei răspunde independent: nu există solidaritate între mandatari. **M.** este ţinut responsabil pentru faptele substituitului său atunci când şi-a substituit o altă persoană fără ca acest drept să-i fi fost conferit de către mandat, precum şi atunci când, fiindu-i conferit un asemenea drept, şi-a substituit o persoană a cărei incapacitate sau insolvabilitate era notorie.

manopere dolosive (viclenie), v. *dol.*

marcaj de conformitate, simbol care se aplică de producător sau de reprezentantul autorizat al acestuia, înainte de introducerea pe piaţă şi/sau de punerea în funcţiune, pe un produs, pe o placă de marcaj ataşată, pe ambalajul şi/sau pe documentele însoţitoare şi care are semnificaţia conformităţii produsului cu toate cerinţele esenţiale prevăzute în reglementările tehnice aplicabile, conform Legii nr. 608/2001 privind evaluarea conformităţii produselor.

marcă, este un semn susceptibil de reprezentare grafică servind la deosebirea produselor sau serviciilor unei persoane fizice sau juridice de cele aparţinând altor persoane; pot constitui mărci semne distinctive, cum ar fi: cuvinte, inclusiv nume de persoane, desene, litere, cifre, elemente figurative, forme tridimensionale şi, în special, forma produsului sau a ambalajului, sau combinaţii de culori, precum şi orice combinaţie a acestor semne. Legea (nr. 84/1998) distinge următoarele feluri de **m.**: **m.** anterioară, **m.** notorie, **m.** colectivă, **m.** de certificare. Dreptul asupra **m.** este dobândit şi protejat prin înregistrarea acesteia la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci. Nu beneficiază de protecţie şi nici nu pot fi înregistrate: *a)* **m.** care nu îndeplinesc condiţiile minimale esenţiale prevăzute de lege, pentru a fi calificate ca atare [art. 3 lit. a) din Legea nr. 84/1998]; *b)* **m.** care sunt lipsite de caracter distinctiv; *c)* **m.** care sunt compuse exclusiv din

semne sau din indicaţii devenite uzuale în limbajul curent sau în practicile comerciale loiale şi constante; *d)* **m.** care sunt compuse exclusiv din semne sau din indicaţii, putând servi în comerţ pentru a desemna specia, calitatea, cantitatea, destinaţia, valoarea, originea geografică sau timpul fabricării produsului ori prestării serviciului sau alte caracteristici ale acestora; *e)* **m.** constituite exclusiv din forma produsului, care este impusă de natura produsului sau care este necesară obţinerii unui rezultat tehnic sau care dă o valoare substanţială produsului; *f)* **m.** care sunt de natură să inducă publicul în eroare cu privire la originea geografică, calitatea sau natura produsului sau a serviciului; *g)* **m.** care conţin o indicaţie geografică sau sunt constituite dintr-o astfel de indicaţie, pentru produse care nu sunt originare din teritoriul indicat, dacă utilizarea acestei indicaţii este de natură să inducă publicul în eroare cu privire la locul adevărat de origine; *h)* **m.** care sunt constituite sau conţin o indicaţie geografică, identificând vinuri sau produse spirtoase care nu sunt originare din locul indicat; *i)* **m.** care sunt contrare ordinii publice sau bunelor moravuri; *j)* **m.** care conţin, fără consimţământul titularului, imaginea sau numele patronimic al unei persoane care se bucură de renume în România; *k)* **m.** care cuprind, fără autorizaţia organelor competente, reproduceri sau imitaţii de steme, drapele, embleme de stat, însemne, sigilii oficiale de control şi garanţie, blazoane aparţinând ţărilor Uniunii şi care intră sub incidenţa art. 6 din Convenţia de la Paris pentru protecţia proprietăţii industriale din 20 martie 1883, aşa cum a fost revizuită şi modificată; *l)* **m.** care cuprind, fără autorizaţia organelor competente, reproduceri sau imitaţii de steme, drapele, alte embleme, sigle, iniţiale sau denumiri care intră sub incidenţa art. 6 din Convenţia de la Paris şi care aparţin organizaţiilor internaţionale interguvernamentale din care fac parte una sau mai multe ţări ale Uniunii. Totuşi, mărcile care se află în una din aceste situaţii pot fi înregistrate cu consimţământul expres al titularului mărcii anterioare sau notorii. Natura produselor sau serviciilor pentru care se solicită înregistrarea **m.** nu constituie nici un obstacol la înregistrarea acesteia. Dreptul de marcă aparţine persoanei fizice sau juridice care a depus prima, în condiţiile legii, cererea de înregistrare a mărcii. Cererea de înregistrare a unei mărci, conţinând datele de identificare a solicitantului, reproducerea mărcii, precum şi indicarea produselor sau serviciilor pentru care înregistrarea este cerută, redactată în limba română, se depune la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci şi constituie depozitul naţional reglementar al mărcii. Ea trebuie să se refere la o singură marcă. Cererea va prezenta menţiuni exprese, atunci când marca: *a)* conţine una sau mai multe culori revendicate ca element distinctiv al mărcii; *b)* este

tridimensională. Cererea va conține și datele privind calitatea solicitantului. Înregistrarea unei mărci poate fi cerută individual sau în comun de persoane fizice sau juridice, direct sau printr-un mandatar cu domiciliul, respectiv cu sediul în România. Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci examinează, în fond, cererea de înregistrare a mărcii în termen de 6 luni de la data plății taxei de înregistrare și examinare a cererii. Examinarea se face prin raportare la criteriile ce vizează motivele de refuz, precum: gradul de distinctivitate, inițială sau dobândită, a mărcii notorii în România; durata și întinderea publicității **m.** notorii în România; aria geografică de utilizare a **m.** notorii în România; gradul de cunoaștere a mărcii notorii pe piața română de către segmentul de public căruia i se adresează; existența unei mărci identice sau similare pentru produsele sau serviciile aparținând altei persoane decât aceea care pretinde că marca sa este notorie. Dacă în urma examinării cererii, se constată că sunt îndeplinite condițiile pentru înregistrarea **m.**, Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci decide înregistrarea **m.** și publicarea acesteia în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială. **M.** se publică în termen de 2 luni de la data deciziei de înregistrare a **m.** Atunci când cererea nu îndeplinește condițiile pentru înregistrarea **m.**, Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci notifică aceasta solicitantului, acordându-i un termen de 3 luni în care acesta să-și poată prezenta punctul de vedere ori să-și retragă cererea. Acest termen poate fi prelungit cu o nouă perioadă de 3 luni, la cererea solicitantului și cu plata taxei prevăzută de lege. În termen de 3 luni de la data publicării **m.**, titularul unei **m.** anterioare sau al unei **m.** notorii, precum și titularul unui drept anterior cu privire la imaginea sau la numele patronimic, la o indicație geografică protejată, un desen sau un model industrial protejat, la orice alt drept de proprietate industrială protejat sau la un drept de autor, precum și orice altă persoană interesată pot face opoziție la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci cu privire la marca publicată. Opozițiile trebuie să fie formulate în scris, motivat și cu plata taxei prevăzute de lege. În cazul neplății taxelor legale pentru opoziție, se consideră că opoziția nu a fost făcută. Opozițiile formulate cu privire la **m.** publicată se vor soluționa de către o comisie de examinare din cadrul Oficiului de Stat pentru Invenții și Mărci. Dacă opozițiile sunt întemeiate, comisia decide respingerea înregistrării **m.** În cursul procedurii de înregistrare a **m.** Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci poate cere solicitantului lămuririle și actele pe care le consideră necesare, dacă există o îndoială asupra exactității sau conținutului elementelor cererii de înregistrare a **m.** Când deciziile de înregistrare a **m.** au rămas definitive, **m.** sunt înregistrate în Registrul Național al Mărcilor, iar Oficiul de Stat pentru Invenții și

Mărci eliberează titularului certificatul de înregistrare a **m.**, cu plata taxei prevăzută de lege. Înregistrarea **m.** produce efecte cu începere de la data depozitului naţional reglementar al **m.**, pe o perioadă de 10 ani. La împlinirea termenului de 10 ani, înregistrarea **m.** poate fi reînnoită la cererea titularului, cu plata taxei prevăzute de lege. Înregistrarea **m.** conferă titularului său un drept exclusiv asupra mărcii. Titularul **m.** poate cere instanţei judecătoreşti competente să interzică terţilor să folosească în activitatea lor comercială, fără consimţământul titularului: un semn identic cu marca pentru produse sau servicii identice cu acelea pentru care marca a fost înregistrată; un semn care, dată fiind identitatea sau asemănarea cu marca, ar produce în percepţia publicului un risc de confuzie, incluzând şi riscul de asemănare a **m.** cu semnul; un semn identic sau asemănător cu **m.** pentru produsele sau pentru serviciile diferite de cele pentru care **m.** este înregistrată, când aceasta din urmă a dobândit un renume în România şi dacă, din folosirea semnului, fără motive întemeiate, s-ar putea profita de caracterul distinctiv ori de renumele **m.** sau folosirea semnului ar cauza titularului **m.** un prejudiciu. Titularul unei **m.** înregistrate poate cere să se interzică altor persoane deţinerea, oferirea spre vânzare sau comercializarea produselor care poartă această marcă, pentru produsele care au fost puse în comerţ de însuşi titular sau cu consimţământul acestuia. Drepturile asupra **m.** pot fi transmise, prin cesiune sau prin licenţă, oricând în cursul duratei de protecţie a **m.** Drepturile asupra **m.** se transmit şi în cazul urmăririi silite a debitorului titular al **m.**, efectuată în condiţiile legii. Cesiunea drepturilor asupra **m.** trebuie făcută în scris şi semnată de părţile contractante, sub sancţiunea nulităţii. Transmiterea prin cesiune a drepturilor asupra **m.** se poate face pentru toate produsele sau serviciile pentru care **m.** este înregistrată sau numai pentru o parte dintre acestea. Titularul **m.** poate, în baza unui contract de licenţă, să autorizeze terţii să folosească **m.** pe teritoriul României sau pe o parte a acestuia, pentru toate sau numai pentru o parte dintre produsele sau serviciile pentru care **m.** a fost înregistrată. Licenţele pot fi exclusive sau neexclusive. Titularul poate să renunţe la **m.** pentru toate sau numai pentru o parte dintre produsele sau serviciile pentru care **m.** a fost înregistrată. Renunţarea la **m.** se declară în scris la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci de către titularul **m.** sau de către persoana împuternicită de acesta, iar drepturile asupra **m.** se sting, cu privire la produsele şi serviciile la care **m.** se referă, la data înscrierii renunţării în Registrul Naţional al Mărcilor. Orice persoană interesată poate solicita Tribunalului Municipiului Bucureşti, oricând în cursul duratei de protecţie a **m.**, decăderea titularului din drepturile conferite de **m.**, dacă: *a)* fără motive justificate, **m.** nu a fost

obiectul unei folosiri efective pe teritoriul României într-o perioadă neîntreruptă de 5 ani, pentru produsele sau serviciile pentru care aceasta a fost înregistrată; *b)* după data înregistrării, **m.** a devenit, ca urmare a acţiunii sau inacţiunii titularului, uzuală în comerţul cu un produs sau un serviciu pentru care a fost înregistrată; *c)* după data înregistrării şi ca urmare a folosirii de către titular sau cu consimţământul acestuia, **m.** a devenit susceptibilă de a induce publicul în eroare, în special cu privire la natura, calitatea sau la proveniența geografică a produselor sau serviciilor pentru care a fost înregistrată; *d)* **m.** a fost înregistrată de o persoană neavând calitatea prevăzută de art. 3 lit. g) din Legea nr. 84/1998. Dovada folosirii **m.** incumbă titularului acesteia şi poate fi făcută prin orice mijloc de probă. Orice persoană interesată poate cere Tribunalului Bucureşti anularea înregistrării **m.** pentru oricare din următoarele motive: *a)* înregistrarea **m.** s-a făcut, deşi aceasta din urmă nu îndeplinea condiţiile rezultând din definiţia legală a ei [art. 5 alin. (1), raportat la art. 3 lit. a) din Legea nr. 84/1998]; *b)* înregistrarea **m.** s-a făcut, deşi acea **m.** se afla în una din situaţiile prevăzute de lege (art. 6 din Legea nr. 84/1998) pentru care se refuză înregistrarea **m.**; *c)* înregistrarea **m.** a fost solicitată cu rea-credinţă; *d)* înregistrarea **m.** aduce atingere dreptului la imagine sau numelui patronimic al unei persoane; *e)* înregistrarea **m.** aduce atingere unor drepturi anterior dobândite cu privire la o indicaţie geografică, un desen sau un model industrial protejat sau alt drept de proprietate industrială protejat ori cu privire la un drept de autor. Acţiunea în anulare poate fi introdusă oricând în perioada de protecţie a **m.** Termenul în care poate fi cerută anularea înregistrării **m.** pentru motivele prevăzute la lit. a), b), d) şi e) este de 5 ani şi curge de la data înregistrării **m.** Titularul unei **m.** anterioare, care cu ştiinţă a tolerat într-o perioadă neîntreruptă de 5 ani folosirea unei **m.** posterior înregistrate, nu poate să ceară anularea şi nici să se opună folosirii **m.** posterioare pentru produse şi servicii pentru care această **m.** posterioară a fost folosită, în afară de cazul în care înregistrarea **m.** posterioare a fost cerută cu rea-credinţă [v. şi *marcă colectivă; marcă de certificare; marcă anterioară; marcă notorie*].

marcă anterioară, marca înregistrată, precum şi marca depusă pentru a fi înregistrată în Registrul Naţional al Mărcilor, cu condiţia ca ulterior să fie înregistrată. Se vorbeşte de **m.a.** întotdeauna prin referire la o altă marcă care fie nu a fost înregistrată, fie nu a fost depusă spre înregistrare, ori fiind depusă spre înregistrare, s-a refuzat înregistrarea ei [v. şi *marcă*].

marcă colectivă, sintagmă ce desemnează marca destinată a servi la deosebirea produselor şi a serviciilor membrilor unei asociaţii, de produsele şi serviciile aparţinând

altor persoane. Asociaţiile de fabricanţi, de producători, de comercianţi, de prestatori de servicii pot solicita la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci înregistrarea de **m.c.** Solicitantul înregistrării unei **m.c.** va depune, odată cu cererea de înregistrare sau cel târziu în termen de 3 luni de la data notificării de către Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci, un regulament de folosire a **m.c.** În regulamentul de folosire a **m.c.** solicitantul cererii de înregistrare a mărcii va indica persoanele autorizate să folosească **m.c.**, condiţiile care trebuie îndeplinite pentru a deveni membru al asociaţiei, condiţiile de folosire a mărcii, motivele pentru care această utilizare poate fi interzisă unui membru din asociaţie, precum şi sancţiunile care pot fi aplicate de asociaţie. În afara motivelor de respingere pe care legea le prevede pentru cererea de înregistrare a unei mărci individuale, o **m.c.** poate fi respinsă şi în următoarele cazuri: *a)* solicitantul nu este o asociaţie de fabricanţi, de comercianţi sau de prestatori de servicii; *b)* respectiva marcă nu este destinată să servească la deosebirea produselor sau serviciilor membrilor unei asociaţii de produse sau servicii de cele aparţinând altor persoane [art. 3 lit. d) din Legea nr. 84/1998]; *c)* regulamentul de folosire a acelei mărci este contrar ordinii publice sau bunelor moravuri. După publicarea **m.c.** şi a regulamentului ei de folosire, titularul unei mărci anterioare sau notorii, precum şi titularul unui drept anterior, dobândit cu privire la imaginea sau la numele patronimic al acestuia ori la o indicaţie geografică protejată, sau titularul unui drept de autor, precum şi orice altă persoană interesată pot formula la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci opoziţie la înregistrarea **m.c.** în termen de 3 luni de la data publicării acesteia. Titularul **m.c.** trebuie să comunice la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci orice modificare a regulamentului de folosire a acesteia. Modificarea regulamentului de folosire produce efecte numai de la data înscrierii modificării în Registrul Naţional al Mărcilor. Modificarea nu va fi menţionată în registru în cazul în care regulamentul de folosire a **m.**, modificat, nu corespunde cerinţelor prevăzute de lege [art. 51 alin. (3) din Legea nr. 84/1998]. Orice persoană interesată poate cere Tribunalului Bucureşti, oricând în perioada de protecţie a mărcii, decăderea titularului din drepturile conferite de o **m.c.**, când: *a)* fără motive justificate, marca nu a făcut obiectul unei folosiri efective într-o perioadă neîntreruptă de 5 ani, pentru produsele sau serviciile pentru care a fost înregistrată; *b)* titularul a folosit marca în alte condiţii decât cele prevăzute de regulament sau nu a luat măsuri pentru a preveni o astfel de folosire; *c)* prin folosire, marca a devenit susceptibilă de a induce publicul în eroare. Orice persoană interesată poate cere Tribunalului Bucureşti anularea înregistrării unei **m.c.**, în

termen de 5 ani de la înregistrarea acesteia, dacă: înregistrarea mărcii s-a făcut cu nerespectarea dispoziţiilor legii [cuprinse în art. 5 alin. (1) şi art. 6 din Legea nr. 84/1998]; înregistrarea mărcii aduce atingere dreptului la imagine sau numelui patronimic al unei persoane; înregistrarea mărcii aduce atingere unor drepturi anterior dobândite, cu privire la o indicaţie geografică protejată, un desen sau un model industrial protejat sau alt drept de proprietate industrială protejat cu privire la un drept de autor. Atunci când înregistrarea mărcii a fost solicitată cu rea-credinţă ori a fost înregistrată cu nerespectarea cerinţelor prevăzute de lege [art. 51 alin. (1)-(3) din Legea nr. 84/1998], anularea acesteia poate fi solicitată Tribunalului Bucureşti de către persoana interesată, oricând în perioada de protecţie a mărcii. **M.c.** sunt supuse regimului mărcilor individuale, afară numai dacă legea nu dispune altfel [v. şi *marcă*].

marcă de certificare, sintagmă utilizată pentru a desemna marca ce indică faptul că produsele sau serviciile pentru care este utilizată sunt certificate de titularul mărcii în ceea ce priveşte calitatea, materialul, modul de fabricaţie a produselor sau de prestare a serviciilor, precizia ori alte caracteristici. **M.c.** pot fi înregistrate la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci de către persoanele juridice legal abilitate să exercite controlul produselor sau serviciilor în privinţa calităţii, a materialului, a modului de fabricaţie a produselor sau de prestare a serviciilor, a preciziei sau a altor caracteristici. Nu pot solicita înregistrarea unei mărci de certificare persoanele juridice care fabrică, importă sau vând produse ori prestează servicii, altele decât cele de control în domeniul calităţii. Odată cu depunerea cererii de înregistrare ori cel mai târziu în termen de 3 luni de la data notificării de către Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci, solicitantul înregistrării unei **m.c.** va depune anexat: *a)* regulamentul de folosire a mărcii respective; *b)* autorizaţia sau documentul din care să rezulte exercitarea legală a activităţii de certificare ori, dacă este cazul, dovada înregistrării **m.c.** în ţara de origine. În regulament trebuie să se precizeze persoanele autorizate să utilizeze marca, elementele şi caracteristicile care trebuie să fie certificate prin marcă, modul în care autoritatea competentă de certificare trebuie să verifice aceste caracteristici şi să supravegheze folosirea mărcii, taxele care trebuie folosite pentru folosirea mărcii, prevederile de reglementare a diferendelor. Orice persoană fizică sau juridică, furnizor de produse ori prestator de servicii, poate fi autorizată să folosească **m.c.** sub condiţia respectării prevederilor regulamentului de folosire a **m.c.** Titularul **m.c.** va autoriza persoanele îndreptăţite să folosească marca pentru produsele sau serviciile care prezintă caracteristicile comune, garantate prin regulamen-

tul de folosire a mărcii. În afara motivelor de respingere prevăzute pentru cererea de înregistrare a unei mărci individuale, o **m.c.** este respinsă la înregistrare şi pentru nerespectarea dispoziţiilor legale care sunt specifice [anume cele cuprinse în art. 3 lit. e), art. 57 şi art. 58 din Legea nr. 84/1998]. După publicarea mărcii şi a regulamentului de folosire a acesteia, titularul unei mărci anterioare sau al unei mărci notorii, precum şi al unui drept anterior dobândit cu privire la imaginea sau la numele patronimic al acestuia, la o indicaţie geografică protejată, la un desen sau la un model industrial protejat sau la un drept de autor, precum şi orice persoană interesată pot formula la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci, în termen de 3 luni de la data publicării respectivei mărci, opoziţie la înregistrarea **m.c.** Orice persoană interesată poate cere Tribunalului Bucureşti anularea înregistrării **m.c.**, în termen de 5 ani de la înregistrarea acesteia, dacă: există unul din motivele prevăzute de lege în acest sens [art. 48 alin. (1) lit. a), b), d) şi e) din Legea nr. 84/1998]; înregistrarea mărcii s-a făcut cu nerespectarea prevederilor legale ce definesc **m.c.** [art. 3 lit. e) din Legea nr. 84/1998]. Dacă înregistrarea mărcii a fost solicitată cu reacredinţă ori marca a fost înregistrată cu nerespectarea prevederilor legale [art. 57 şi art. 58 alin. (1)-(3) din Legea nr. 84/1998], orice persoană interesată poate cere Tribunalului Bucureşti anularea mărcii oricând în perioada de protecţie a mărcii. Drepturile cu privire la **m.c.** nu pot fi transmise de persoana juridică titulară a mărcii. Transmiterea dreptului asupra **m.c.** se stabileşte prin hotărâre a Guvernului. Când o marcă de certificare a încetat să mai fie protejată, ea nu poate fi nici depusă, nici utilizată înainte de expirarea unui termen de 10 ani de la data încetării protecţiei. **M.c.** sunt supuse regimului mărcilor dacă prin lege nu se prevede altfel. Taxele stabilite de lege pentru mărcile colective sunt aplicate şi **m.c.** [v. şi *marcă*].

marcă notorie, sintagmă care, în concepţia legiuitorului român, desemnează orice marcă larg cunoscută în România la data depunerii unei cereri de înregistrare a mărcii sau la data priorităţii revendicate în cerere. Pentru a determina dacă marca este larg cunoscută se va avea în vedere notorietatea acesteia în cadrul segmentului de public vizat pentru produsele sau serviciile cărora marca respectivă se aplică, fără a fi necesare înregistrarea sau utilizarea mărcii în România [v. şi *marcă*].

marcă temporală, colecţie de date în formă electronică, ataşată în mod unic unui document electronic. Ea certifică faptul că anumite date în formă electronică au fost prezentate la un moment de timp determinat furnizorului de servicii de marcare temporală. **M.t.** este formată din cel puţin următoarele elemente: *a)* amprenta ataşată

documentului electronic supus marcării; *b)* data şi momentul de timp aferente documentului supus marcării, exprimate în timp universal; *c)* informaţii care identifică în mod unic furnizorul de servicii de marcare temporală; *d)* numărul de ordine din registrul furnizorului de servicii de marcare temporală. Informaţiile verificate la furnizorul de servicii de marcare temporală sunt: *a)* elementele de identificare ale certificatului relativ la cheia ce verifică marca; *b)* identificarea algoritmului utilizat pentru generarea amprentei. **M.t.** poate să conţină şi elementele de identificare ale solicitantului **m.t.** Această marcă trebuie generată de un sistem informatic sigur, care va îndeplini următoarele cerinţe de securitate: *a)* asigură că este imposibil să fie emisă o marcă corectă pentru un alt timp decât momentul când a fost primit documentul sau să se schimbe ordinea în care mărcile de timp sunt emise; *b)* asigură continuitatea furnizării serviciului. Furnizorii de servicii de marcare temporală au obligaţia de a crea şi de a menţine un registru electronic operativ de evidenţă cuprinzând momentul de timp la care au fost emise mărcile temporale [v. *document eletronic*].

martor, persoană străină de proces având cunoştinţe despre fapte care sunt concludente în rezolvarea pricinii (spre exemplu, a fost prezentă la încheierea unui contract, la săvârşirea unui fapt ilicit, la întocmirea unui testament etc.). **M.** relatează instanţei faptele şi împrejurările cunoscute de el, ajutând instanţa să descopere adevărul obiectiv. Pot fi **m.** numai persoanele fizice. În principiu, orice asemenea persoană poate fi audiată ca **m.** în procesul civil, dacă are cunoştinţe despre împrejurările cauzei; cu toate acestea, legea prevede că interzişii nu pot fi audiaţi ca **m.** în niciun caz, interdicţia audierii lor fiind absolută. Persoana fizică dobândeşte capacitatea de a depune mărturie la împlinirea vârstei de 14 ani; legea prevede că minorii, debilii mintali şi cei lipsiţi vremelnic de discernământ pot fi ascultaţi ca **m.**, dar legiuitorul recomandă judecătorilor ca la aprecierea depoziţiei să se ţină seama de starea lor. Infirmităţile fizice creează incapacitatea de a depune mărturie numai pentru faptele percepute într-un anumit mod (cu organul de simţ afectat de infirmitate). Legea interzice audierea ca **m.** a următoarelor persoane: *a)* rudele şi afinii până la gradul al treilea inclusiv; *b)* soţul, chiar despărţit; *c)* cei condamnaţi pentru mărturie mincinoasă. În procesele de divorţ, ca şi în cele referitoare la starea civilă în general, pot fi audiate ca **m.** şi rudele de orice grad, cu excepţia descendenţilor. Sunt scutiţi prin lege de a depune ca **m.** (având dreptul să refuze mărturia): persoanele obligate să respecte secretul profesional sau de serviciu (avocaţii, medicii, farmaciştii, slujitorii cultelor şi orice alte persoane pe care legea le obligă să păstreze secretul cu privire la faptele încredinţate lor în exerciţiul

profesiei); funcționarii de stat, cu privire la împrejurările secrete de care au avut cunoștință în această calitate. Toate aceste persoane, cu excepția slujitorilor cultelor, sunt obligate să depună ca **m.** dacă au fost dezlegate de îndatorirea păstrării secretului profesional de către cel interesat, respectiv de către autoritatea interesată în păstrarea secretului de serviciu. Legea scutește de obligația de a depune ca **m.** pe toți aceia care, prin răspunsurile lor, s-ar expune ei înșiși ori ar expune vreuna din următoarele persoane: soț, soție, rudă ori afini până la gradul trei, la o pedeapsă penală sau la oprobriul public.

masă credală, grupare obligatorie constituită, în cadrul procedurii falimentului, din totalitatea creditorilor declarați și verificați, adică a persoanelor care, pretinzându-se creditori ai falimentului, și-au declarat creanțele și au depus dovezile necesare în termenul stabilit prin hotărârea judecătorească declarativă de faliment. Creanțele se verifică de către judecătorul-sindic și de către toți creditorii reuniți în adunare; verificarea se face în contradictoriu și cu respectarea ordinii de înscriere în tabelul creditorilor. **M.c.** poate încuviința continuarea provizorie a activității de către falit, precum și concordatul; ea are dreptul să acorde moratoriul și este competentă să aprobe socotelile prezentate de judecătorul-sindic [sin. *adunarea creditorilor*].

masă patrimonială, 1. întregul patrimoniu al unei persoane; **2.** grupă distinctă de bunuri având aceeași natură sau aceeași destinație economică și fiind supuse aceluiași regim juridic, constituită în cadrul patrimoniului unei persoane.

masă succesorală, sintagmă ce desemnează patrimoniul transmis pentru cauză de moarte. **M.s.** este formată deci din ansamblul bunurilor și valorilor (pozitive și negative) care, în totalitatea lor, alcătuiesc averea succesorală rămasă după defunct și care constituie obiectul împărțelii moștenirii. Nu se include în componența **m.s.** contravaloarea primelor de asigurare plătite, afară numai dacă se dovedește că respectiva asigurare a constituit, în realitate, o liberalitate, cum ar fi o donație indirectă făcută în favoarea unuia dintre moștenitori [v. și *moștenire*].

maternitate, termen ce desemnează legătura juridică generată prin efectul descendenței naturale între o persoană fizică, denumită generic copil, și o altă persoană fizică, mama sa. **M.** poate rezulta: *a)* din căsătorie, atunci când nașterea copilului a avut loc în perioada în care mama era căsătorită cu tatăl acestuia, ori în cel mult 300 de zile de la încetarea, desfacerea sau anularea căsătoriei respective; *b)* din afara căsătoriei, când copilul a fost și conceput și născut într-o perioadă de timp în care mama și tatăl lui nu erau căsătoriți, astfel încât acel copil nu beneficiază de niciuna din prezumțiile legale de

paternitate. **M.** rezultă din faptul nașterii și se stabilește pe baza acestui fapt. Proba **m.** poate fi făcută prin certificatul de naștere sau, la nevoie, prin orice mijloc de dovadă admis de lege [v. și *filiație; paternitate; adopție*].

mărci de fabrică, de comerț și de serviciu, v. *marcă.*

mărturie, mijloc de probă materializat în relatarea făcută de un martor în fața instanței de judecată sau a altui organ de jurisdicție cu privire la împrejurări de orice natură pe care le cunoaște direct sau indirect și a căror prezentare ar contribui la soluționarea litigiului dintre părți. **M.** poate consta în relatări privind acte, fapte sau alte împrejurări despre care martorul a luat cunoștință în mod direct (a auzit, a văzut etc.) prin propriile simțuri (**m.** directă). Judecătorul are libertatea deplină să aprecieze valoarea probantă a **m.**, ținând seama în acest scop dacă ea se corelează sau nu cu alte probe administrate în cauză [v. și *mărturie indirectă*].

mărturie indirectă, mărturie cuprinzând relatări privitoare la împrejurări de orice natură despre care martorul nu a luat cunoștință în mod direct (nu le-a auzit, nu le-a văzut etc.) prin simțurile proprii, ci numai indirect, cunoscându-le din auzite sau din ceea ce vorbește lumea (zvon public). În principiu, **m.i.** nu are valoare probantă; ea poate demonstra însă organului de jurisdicție necesitatea de a proceda la administrarea de noi dovezi.

mărturisire, mijloc de probă concretizat în recunoașterea de către o parte a unor fapte sau împrejurări pe care cealaltă parte își întemeiază pretențiile, recunoaștere de natură să producă anumite consecințe juridice împotriva autorului ei. **M.** este susceptibilă de clasificare pe baza mai multor criterii: *a)* în funcție de conținut (adică de felul în care autorul ei face recunoașterea), **m.** poate fi simplă, calificată sau complexă; *b)* pe baza criteriului momentului în care a fost făcută, **m.** poate fi judiciară – când este făcută în fața judecătorului și în cadrul procesului în care urmează a fi folosită ca mijloc de dovadă – sau extrajudiciară; *c)* în funcție de natura ei, **m.** poate fi: expresă (orală sau scrisă) și tacită; *d)* sub aspectul cauzei impulsive imediate, **m.** poate fi: spontană sau provocată (prin interogatoriu). Valabilitatea **m.** este condiționată de cerința ca aceasta să fie un act de voință cu caracter unilateral, personal, conștient și liber; de asemenea, ea trebuie să fie neechivocă, sinceră și adevărată. În dreptul nostru actual, puterea doveditoare a **m.**, fie că aceasta este judiciară sau extrajudiciară, este lăsată la aprecierea judecătorului, ca orice alt mijloc de probă.

mărturisire calificată, mărturisire constând într-o recunoaștere formală a faptului pretins de adversar, dar cuprinzând, totodată, și unele precizări și explicații referitoare la anumite împrejurări, care,

producându-se în acelaşi moment cu faptul mărturisit, dau acestuia o altă calificare juridică. Astfel, pârâtul recunoaşte primirea unei sume de bani de la reclamant, dar pretinde că acesta i-a achitat-o cu titlul de preţ pentru anumite obiecte vândute lui, iar nu cu titlu de împrumut, cum se susţine în acţiune. **M.c.** nu poate fi scindată de instanţă, ci trebuie reţinută în întregul ei [v. şi *mărturisire*].

mărturisire complexă, mărturisire constând în recunoaşterea faptului principal invocat de adversar, dar conţinând, totodată, precizări de natură să-i restrângă sau să-i anuleze efectele juridice, ca urmare a adăugirii unor amănunte referitoare la un fapt posterior. Spre exemplu, pârâtul recunoaşte că a primit o sumă de bani de la reclamant, dar adaugă că datoria sa faţă de acesta s-a stins prin efectul prescripţiei, plăţii, compensaţiei ori prin alt mod legal de stingere a obligaţiilor [v. şi *mărturisire*].

mărturisire extrajudiciară, mărturisire constând în recunoaşterea orală sau scrisă care, întrucât nu a fost făcută în faţa judecătorului competent în cursul procesului unde urmează să fie utilizată ca mijloc de probă, nu are caracterul de actualitate specific mărturisirii judiciare şi nici nu este percepută nemijlocit de către instanţa ce urmează să soluţioneze pricina. Are un atare caracter, de exemplu, **m.** făcută în faţa unei instanţe necompetente, cea cuprinsă într-o scrisoare adresată părţii adverse sau unui organ de stat etc. În principiu, **m.e.** are aceeaşi forţă probantă ca şi mărturisirea judiciară, fiind lăsată, ca şi aceasta din urmă, la aprecierea instanţei. **M.e.** făcută în scris, şi tot astfel **m.e.** făcută oral în faţa unui organ de stat, dar consemnată într-un act scris, poate fi folosită în orice proces, fiind probată cu înscrisul respectiv şi având aceeaşi forţă probantă cu a înscrisului care o materializează. **M.e.** orală poate fi utilizată numai în cazurile în care este admisă proba cu martori [v. şi *mărturisire*].

mărturisire simplă, mărturisire implicând o recunoaştere pură şi simplă (fără nicio rezervă) a pretenţiilor părţii adverse [v. şi *mărturisire*].

mărturisire tacită, expresie prin care se desemnează anumite atitudini negative ale uneia din părţile împricinate, care, prin specificul lor, sunt susceptibile de a fi considerate de instanţa de judecată ca având semnificaţia unei recunoaşteri totale sau parţiale a pretenţiilor celeilalte părţi. Potrivit legii, sunt susceptibile de o atare considerare: *a)* refuzul nejustificat de a răspunde la interogatoriu sau de a se prezenta în faţa instanţei; în funcţie de împrejurări, instanţa poate califica aceste atitudini fie ca o mărturisire deplină (totală sau parţială), fie numai ca un început de dovadă în favoarea părţii adverse; această **m.t.** are forţa probantă a unei prezumţii simple, ce poate fi utilizată în toate cazurile; *b)* refuzul unei părţi de a răspunde la interoga-

toriu cu privire la deţinerea sau existenţa unui înscris interesând obiectul procesului, atunci când prin dovezile administrate s-a stabilit că l-a ascuns ori l-a distrus, precum şi refuzul acesteia de a-l prezenta instanţei, dacă i se cere, după ce s-a făcut dovada că îl deţine; într-o atare situaţie, instanţa poate considera dovedite pretenţiile părţii adverse întemeiate pe conţinutul acelui înscris [v. şi *mărturisire*].

măsuri conservatorii, preventive şi reparatorii, expresie prin care se desemnează mijloacele juridice reglementate de lege pentru a servi creditorului chirografar, în temeiul dreptului său de gaj general, pentru menţinerea sau readucerea în patrimoniul debitorului său a unor bunuri sau valori menite să servească drept garanţie a executării creanţei sale atunci când există o stare de insolvabilitate. Au acest caracter: sechestrul asigurător; punerea de peceţi şi inventarierea bunurilor debitorului la decesul acestuia, acţiunea oblică (subrogatorie), acţiunea în simulaţie, intervenţia creditorului în acţiunea de ieşire din indiviziune în care este angajat debitorul, acţiunea revocatorie (pauliană).

măsuri de conservare a patrimoniului succesoral, expresie ce desemnează ansamblul de activităţi desfăşurate şi demersuri întreprinse de către notarul public pe parcursul derulării procedurii succesorale notariale, în scopul apărării intereselor moştenitorilor, ale statului şi, în general, ale oricărei persoane interesate, prin evitarea consecinţelor negative (ca, de pildă, degradări de bunuri, sustrageri de bunuri) susceptibile să se producă ca urmare a lipsei evidenţei complete, a lipsei pazei sau a administrării incorecte a bunurilor succesorale. Luarea acestor măsuri poate avea loc la cererea oricărei persoane interesate, a procurorului, a consiliului local şi chiar din oficiu, ori de câte ori un astfel de demers apare ca necesar, fiind în interesul moştenitorilor, al statului sau pentru apărarea altor interese legitime. Cele mai importante măsuri de acest gen sunt: întocmirea inventarului bunurilor succesorale; depunerea la notarul public competent a testamentului găsit eventual la locuinţa defunctului; vizarea de către notarul public a testamentului olograf găsit la inventariere sau prezentat de moştenitori şi constatarea stării materiale a acelui testament printr-un proces-verbal; punerea bunurilor sub sigiliu sau darea în custodie a bunurilor succesorale sau a unei părţi din acestea, dacă există pericol de înstrăinare, pierdere, înlocuire sau distrugere; depunerea în depozitul notarial sau la o instituţie specializată (cum sunt băncile care închiriază casete de valori) a obiectelor din metale preţioase, pietrelor preţioase, sumelor de bani, cecurilor sau altor bunuri şi valori asemănătoare. Din sumele de bani existente în masa succesorală se lasă, după caz, moştenitorilor sau

celor care locuiau cu defunctul, sumele necesare pentru: acoperirea cheltuielilor făcute cu îngrijirea în timpul bolii a celui decedat şi cu înmormântarea lui; întreţinerea persoanelor care erau în sarcina celui decedat; plata sumelor datorate în temeiul contractelor de muncă sau pentru contribuţia de asigurări sociale; acoperirea cheltuielilor făcute până la data inventarierii averii succesorale pentru păstrarea şi administrarea acesteia; îndeplinirea tuturor obligaţiilor necesare pentru conservarea şi administrarea bunurilor succesorale de către custodele numit cu încuviinţarea prealabilă a notarului public sau, în lipsa custodelui, de către un curator special numit de către notarul public; deschiderea de către notar a testamentului existent şi încuviinţarea legatarilor sau, dacă e cazul, a executorului testamentar; încheierea unui proces-verbal cu ocazia întocmirii inventarului prin care să se consemneze îndeplinirea operaţiilor menţionate în această enumerare, precum şi obiecţiile ridicate de cei interesaţi; sesizarea autorităţilor competente în cazul în care printre moştenitori se găsesc persoane incapabile sau cu capacitate restrânsă de exerciţiu; încunoştinţarea moştenitorilor şi a legatarilor care nu au fost de faţă la inventariere despre deces şi despre măsurile care au fost luate. Persoanele ale căror interese au fost vătămate prin **m.c.p.s.** pot cere instanţei de judecată de la ultimul domiciliu al defunctului ridicarea acestor măsuri sau modificarea lor.

măsuri premergătoare executării, acte prealabile primului act de urmărire, care, prin natura lor, nu sunt susceptibile să declanşeze procedura de executare silită. Au acest caracter: somaţia făcută în cadrul urmăririi silite mobiliare, poprirea făcută pe bază de acţiune, precum şi celelalte măsuri cu caracter asigurător. Asemenea acte, neconstituind acte de executare, nu întrerup cursul prescripţiei dreptului de a cere executare silită [v. şi *somaţie; poprire*].

mecenat, persoana fizică sau juridică care transferă, printr-un act de liberalitate, fără obligaţie de contrapartidă directă sau indirectă, dreptul său de proprietate asupra unor bunuri materiale sau mijloace financiare către o persoană fizică, ca activitate filantropică cu caracter umanitar, pentru desfăşurarea unor activităţi în domeniile: cultural, artistic, medico-sanitar sau ştiinţific – cercetare fundamentală şi aplicată [v. şi *contract de mecenat*].

mediere, activitate de interes public constituind o modalitate facultativă de soluţionare a conflictelor pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terţe persoane specializate în calitate de mediator, în condiţii de neutralitate, imparţialitate şi confidenţialitate. **M.** se bazează pe încrederea pe care părţile o acordă mediatorului, ca persoană aptă să faciliteze negocierile dintre ele şi să le sprijine pentru soluţionarea conflictului, prin obţinerea unei soluţii reciproc

convenabile, eficiente şi durabile. Dacă legea nu prevede altfel, părţile, persoane fizice sau persoane juridice, pot recurge la **m.** în mod voluntar, inclusiv după declanşarea unui proces în faţa instanţelor competente, convenind să soluţioneze pe această cale orice conflicte în materie civilă, comercială, de familie, în materie penală, precum şi în alte materii, în condiţiile prevăzute de Legea nr. 192/2006. Se mai pot soluţiona pe această cale şi conflictele din domeniul protecţiei consumatorilor, în cazul în care consumatorul invocă existenţa unui prejudiciu ca urmare a achiziţionării unor produse sau servicii defectuoase, a nerespectării clauzelor contractuale ori a garanţiilor acordate, a existenţei unor clauze abuzive cuprinse în contractele încheiate între consumatori şi agenţii economici ori a încălcării altor drepturi prevăzute de legislaţia naţională sau a Uniunii Europene în domeniul protecţiei consumatorilor. Nu pot face obiectul **m.** drepturile strict personale, cum sunt cele privitoare la statutul persoanei, precum şi orice alte drepturi de care părţile, potrivit legii, nu pot dispune prin convenţie sau prin orice alt mod admis de lege. În orice convenţie ce priveşte drepturi asupra cărora părţile pot dispune, acestea pot introduce o clauză de **m.**, a cărei validitate este independentă de validitatea contractului din care face parte.

mijloace de apărare a dreptului de proprietate, acţiunile prin care proprietarul tinde să înlăture atingerile ce sunt aduse dreptului său şi să ajungă la restabilirea lui. Pot fi grupate în două categorii, şi anume: *a)* acţiuni nespecifice, care pot servi şi la apărarea dreptului de proprietate (de exemplu, cele născute din contracte, din răspunderea civilă delictuală, din îmbogăţirea fără justă cauză etc.), caracterizate prin aceea că nu se întemeiază direct şi nemijlocit pe dreptul real de proprietate, ci pe drepturi de creanţă; *b)* acţiuni specifice pentru apărarea dreptului de proprietate (cum este, de exemplu, acţiunea în revendicare), cărora le este caracteristic faptul că se întemeiază direct şi nemijlocit pe acest drept, ceea ce le conferă un caracter real.

mijloace de stingere a obligaţiilor, expresie utilizată cu semnificaţia de moduri de stingere a obligaţiilor prin care se desemnează împrejurările stabilite de lege sau convenite de părţi în prezenţa cărora are loc încetarea pentru viitor a raportului juridic obligaţional. Articolul 1091 C. civ. prevede că obligaţiile se pot stinge prin: plată, novaţie, remitere voluntară, compensaţie, confuzie, pierderea lucrului, anulare sau rezoluţiune, prin efectul condiţiei rezolutorii şi prin prescripţie. Plata este mijlocul firesc de stingere a oricărei obligaţii, dar operaţia juridică prin care ea se înfăptuieşte duce la realizarea dreptului de creanţă al creditorului, obligaţia stingându-se prin obţinerea de către creditor a prestaţiei datorate de debitorul său. Pe această

cale se realizează finalmente efectul normal al raportului juridic obligaţional şi de aceea plata se analizează, totodată, şi ca efect al obligaţiei. Pe de altă parte, în enumerarea art. 1091 C. civ., sunt menţionate şi categorii care nu reprezintă moduri propriu-zise de stingere a obligaţiilor. Astfel, novaţia este un mod de transformare a obligaţiilor; nulitatea şi rezoluţiunea nu duc la stingerea obligaţiilor, deoarece atunci când ele operează se produce desfiinţarea cu efect retroactiv a însuşi raportului juridic obligaţional, ca şi când acesta nici nu ar fi existat: acel raport juridic este desfiinţat *ex tunc*; tot aşa, prescripţia extinctivă nu este un mod de stingere a obligaţiilor, întrucât ea nu duce la stingerea dreptului la acţiune în sens material. **M.s.o.** pot fi voluntare, când stingerea obligaţiei implică o manifestare de voinţă a părţilor (ca de pildă: darea în plată, remiterea de datorie, novaţia) sau legale, când obligaţia se stinge independent de voinţa părţilor, în temeiul legii (de exemplu: compensaţia, confuziunea, imposibilitatea fortuită de executare). Anumite **m.s.o.** (precum plata, darea în plată, compensaţia) dau satisfacţie creditorului a cărui creanţă o realizează, în vreme ce altele (ca de pildă: remiterea de datorie, confuziunea, imposibilitatea fortuită de executare) sting obligaţia fără a da satisfacţie creditorului. Raporturile juridice obligaţionale cu executare succesivă se sting şi prin împlinirea termenului extinctiv, precum şi prin reziliere.

mijloace dolosive (viclene), v. *dol.*

mijloace juridice de constrângere a debitorului în vederea executării în natură a obligaţiei contractuale, v. *executare silită; executare coactivă; daune cominatorii.*

mijloace legale de dovadă, expresie ce desemnează ansamblul probelor admise de sistemul nostru de drept. Legislaţia civilă din România admite următoarele **m.l.d.**: înscrisurile, declaraţiile martorilor (mărturia sau proba testimonială), mărturisirea, prezumţiile, expertiza, cercetarea la faţa locului, probele materiale.

moartea creditorului (debitorului), mijloc legal de stingere a obligaţiilor care, prin specificul lor, sunt legate de persoana subiectelor raportului juridic obligaţional, precum: obligaţiile de întreţinere sau cele generate de contractele *intuitu personae* (cum sunt: contractul de mandat, contractul de muncă etc.).

moartea prezumată, v. *declararea judecătorească a morţii.*

mobile şi obiecte aparţinând gospodăriei casnice, bunurile care serveau la mobilarea locuinţei soţilor (mobilierul, televizorul, radioul, covoarele etc.) şi obiectele care prin natura lor sunt destinate a servi în cadrul gospodăriei casnice (obiectele de menaj, maşina de gătit, frigiderul etc.) şi care au fost afectate în concret folosinţei comune a soţilor, corespunzător nivelului de trai al acestora, chiar dacă nu

satisfac o necesitate, ci numai o comoditate sau o plăcere comună a soţilor. Atunci când aceste bunuri au fost aduse în gospodăria casnică şi au fost folosite de soţi ca atare, nu prezintă importanţă provenienţa respectivelor bunuri (adică dacă au fost dobândite împreună de către soţi sau numai de către unul din ei – defunctul – înainte sau în timpul căsătoriei). Este lipsită de relevanţă şi multitudinea bunurilor din această categorie, chiar dacă unele sunt de acelaşi fel, neinteresând posibilitatea folosirii lor concomitente. Nu fac parte din categoria **m.o.a.g.c.**: *a)* bunurile care, potrivit cu natura lor, nu pot şi nu au fost folosite în cadrul gospodăriei casnice propriu-zise, cum ar fi: automobilul, motocicleta, pianul etc.; bunurile necesare exercitării profesiei sau meseriei defunctului şi care, în relaţiile patrimoniale dintre soţi, constituie bunuri proprii, conform art. 31 lit. c) C. fam. (de exemplu, sculele de ceasornicărie); *b)* bunurile care nu au fost afectate folosinţei comune în cadrul gospodăriei casnice, cum sunt cele procurate în alt scop (de exemplu, pentru a face investiţii); cele procurate după data întreruperii în fapt a convieţuirii soţilor; obiectele de uz personal şi exclusiv ale defunctului; *c)* bunurile aparţinând gospodăriei ţărăneşti (de exemplu, animalele de muncă şi de producţie, precum şi uneltele specifice gospodăriei ţărăneşti). Cu privire la **m.o.a.g.c.**, Legea nr. 319/1944 (art. 5) recunoaşte soţului supravieţuitor un drept special de moştenire, dar pentru ca soţul supravieţuitor să poată beneficia de acest drept special de moştenire se cer întrunite două condiţii cumulative, şi anume: soţul supravieţuitor să nu vină la moştenire în concurs cu descendenţii defunctului, ci să fie chemat la moştenire împreună cu ascendenţii şi/sau rudele colaterale ale defunctului; soţul decedat să nu fi dispus de partea sa din aceste bunuri prin liberalităţi între vii (donaţii) sau pentru cauză de moarte (legate făcute prin testament). Soţul supravieţuitor culege, în virtutea dreptului său special la moştenire, **m.o.a.g.c.** peste cota sa succesorală care îi revine din celelalte bunuri succesorale. Dreptul special la moştenire reglementat de art. 5 din Legea nr. 319/1944 are ca obiect numai bunurile proprii ale soţului predecedat din categoria **m.o.a.g.c.**, precum şi cota-parte ce revine acestuia din bunurile dobândite împreună cu soţul supravieţuitor. Bunurile proprii ale soţului supravieţuitor şi cota sa parte din **m.o.a.g.c.** dobândite în timpul căsătoriei ca bunuri comune ale soţilor nu intră în masa succesorală a soţului predecedat şi, în consecinţă, nu formează obiectul dreptului special de moştenire reglementat de art. 5 din Legea nr. 319/1944. Soţul supravieţuitor nu este însă moştenitor rezervatar cu privire la **m.o.a.g.c.** şi de aceea, în cazul în care soţul predecedat a făcut acte de liberalitate cu referire la acele bunuri, ele nu mai pot forma obiectul dreptului special de moştenire recunoscut pe seama

celui dintâi. Atunci când actele de liberalitate ale soţului predecedat vizează numai unul sau o parte din **m.o.a.g.c.**, soţul supravieţuitor va culege celelalte asemenea bunuri în virtutea dreptului său special de moştenire.

modalităţile obligaţiilor, sintagmă ce desemnează în mod generic elemente care, adăugându-se la structura unei obligaţii pure şi simple, convertesc acea obligaţie într-o obligaţie complexă, caracterizată prin aceea că fie are ca obiect o pluralitate de prestaţii, fie are o pluralitate de subiecţi activi sau o pluralitate de subiecţi pasivi ori, în fine, existenţa ori exigibilitatea sa depinde de un eveniment viitor (cert sau incert) în raport cu momentul naşterii acelei obligaţii. Atunci când **m.o.** vizează obiectul obligaţiei, care se analizează ca fiind un obiect plural, suntem în prezenţa unor obligaţii conjuncte, alternative sau facultative. Când **m.o.** vizează subiecţii raportului juridic obligaţional, vom fi fie în prezenţa unor obligaţii solidare, fie în prezenţa unor obligaţii indivizibile. **M.o.** care afectează existenţa sau exigibilitatea obligaţiilor sunt termenul şi condiţia.

moduri de dobândire a drepturilor reale, mijloace juridice care, potrivit legii, servesc la constituirea sau la obţinerea prin transfer a unor drepturi reale, ca elemente componente ale patrimoniului unei persoane fizice sau juridice. Pot fi clasificate după mai multe criterii, şi anume: *a)* potrivit criteriului ce are în vedere întinderea dobândirii, pot fi universale, atunci când dobânditorului i se transmite o întreagă universalitate juridică, ce cuprinde atât elemente active, cât şi elemente pasive (de exemplu, moştenirea legală); cu titlu universal, atunci când dobânditorului i se transmite o fracţiune dintr-o asemenea universalitate (de exemplu, divizarea persoanei juridice); cu titlu particular, atunci când în patrimoniul dobânditorului intră drepturi reale singulare (de exemplu, contractele translative de drepturi reale); *b)* în funcţie de momentul în care operează transmisiunea, **m.d.d.r.** pot fi: între vii, când îşi produc efectele în timpul vieţii părţilor (de exemplu: contractul de vânzare-cumpărare, de donaţie etc.); pentru cauză de moarte, când efectul translativ se produce la încetarea din viaţă a transmiţătorului (de exemplu: legatul, donaţia de bunuri viitoare); *c)* după situaţia juridică a bunului la data dobândirii, **m.d.d.r.** pot fi originare, când în persoana dobânditorului ia naştere un drept real nou asupra unui bun care nu făcea obiectul dreptului real al altei persoane (de exemplu: ocupaţiunea, dobândirea fructelor de către proprietar sau de către posesorul de bună-credinţă) sau asupra unui bun în privinţa căruia dreptul real al titularului anterior se stinge în temeiul legii, odată cu dobândirea lui de către noul titular (de exemplu: uzucapiunea; dobândirea mobilelor prin posesie de bună-credinţă) sau pot fi derivate, când dobândirea

presupune transferul dreptului real din patrimoniul titularului său în patrimoniului dobânditorului (de exemplu: contractele, succesiunea); *d)* pe baza criteriului transmisiunii, **m.d.d.r.** derivate sunt cu titlu oneros sau cu titlu gratuit, după cum dobânditorul are sau nu are obligaţia de a da ceva în schimbul dreptului care îi este transmis (de exemplu: contractul de vânzare-cumpărare, contractul de donaţie sau legatul).

moduri de transmitere a obligaţiilor, expresie ce desemnează în mod generic operaţiunile juridice în temeiul cărora, prin voinţa părţilor sau în puterea legii, latura activă sau latura pasivă a raportului juridic obligaţional, adică creanţa, respectiv datoria, trece de la părţi la o altă persoană. În dreptul civil român sunt recunoscute ca **m.t.o.**: cesiunea de creanţă, subrogaţia în drepturile creditorului prin plata creanţei, poprirea.

moduri de transformare a obligaţiilor, operaţiuni juridice în temeiul şi prin efectul cărora se schimbă, prin acordul părţilor, unul din elementele raportului juridic obligaţional (subiecţi, obiect sau cauză). Codul civil român reglementează două astfel de moduri, şi anume: novaţia şi delegaţia.

momentul iniţial al capacităţii subiectivale a persoanei fizice, expresie ce desemnează începutul capacităţii subiectivale a persoanei fizice. În sistemul dreptului nostru civil regula este că persoana fizică dobândeşte capacitatea subiectivală din chiar momentul naşterii. **M.i.c.s.p.f.** coincide deci cu data naşterii persoanei fizice. O asemenea dată se probează prin certificatul de naştere în cuprinsul căruia se menţionează obligatoriu ziua, luna şi anul evenimentului respectiv. În cazul în care declanşarea naşterii copilului s-a făcut în termenul prevăzut de lege în acest scop, elementele de stabilire a datei naşterii acestuia diferă după cum evenimentul respectiv s-a produs într-o unitate sanitară sau în alt loc. Dacă naşterea se produce într-o unitate sanitară, se întocmeşte de către acea unitate un document constatator al naşterii, care are valoare de act medical, şi nu de act de stare civilă. Pe baza acestui act medical se înscrie naşterea în registrul stării civile de la serviciul public comunitar local de evidenţa persoanelor în raza căruia se află unitatea sanitară respectivă şi se eliberează certificatul de naştere, adică actul de stare civilă ce serveşte ca instrument probator al datei naşterii. Atunci când naşterea nu se produce într-o unitate medicală, nu se întocmeşte un act medical constatator al acesteia. Într-o atare situaţie, persoana obligată să declare naşterea va preciza, cu ocazia declarării evenimentului respectiv, şi anul, luna, ziua în care el a avut loc, iar pe baza acelor precizări, se va întocmi actul de naştere şi se va elibera certificatul de naştere al copilului, ca înscris probator al datei naşterii sale. În cazul înregistrării tardive a

nașterii, se disting, de asemenea, două situații diferite, și anume: *a)* dacă înregistrarea nașterii se face după expirarea termenului stabilit de lege într-un atare scop, dar mai înainte de împlinirea unui an de la producerea evenimentului, ea este posibilă numai pe baza aprobării primarului; *b)* dacă înregistrarea tardivă a nașterii se face ulterior împlinirii unui an de la data producerii evenimentului (cum este, bunăoară, cazul copilului cu identitatea necunoscută găsit după ce a depășit vârsta de un an) ea trebuie să se întemeieze pe o hotărâre judecătorească de stabilire a datei nașterii celui în cauză. În această situație, data precizată în cuprinsul hotărârii respective ca fiind aceea a nașterii copilului se va înscrie ca atare și în actul lui de naștere, precum și în certificatul eliberat pe baza acelui act. Coincidența dintre data nașterii persoanei fizice și **m.i.c.s.p.f.** dă expresie unei reguli cu valoare relativă, de la care derogă însuși legiuitorul, instituind o excepție cu o largă arie de cuprindere. Legea [art. 7 alin. (2) din Decretul nr. 31/1954] dispune în acest sens că drepturile copilului sunt recunoscute de la concepțiune, însă numai dacă el se naște viu. Totodată, copilul conceput este considerat că există, iar copilul născut mort este considerat că nu există. Se consacră astfel ideea că un copil conceput poate dobândi drepturi (precum dreptul la moștenire) chiar mai înainte de a se naște, cu condiția ca el să se nască viu. Legiuitorul stabilește însă două condiții minimale cumulative pentru dobândirea capacității subiectivale din chiar momentul concepției copilului încă nenăscut, și anume: acesta să se nască viu și să fie vorba de drepturile copilului, iar nu și de obligații civile. În prezența acestor condiții, **m.i.c.s.p.f.** este marcat nu de data nașterii acesteia, ci de momentul concepției sale. În asemenea situații se pune inevitabil problema determinării riguros exacte a momentului concepției copilului. În stadiul actual de dezvoltare, știința nu posedă mijloacele suficiente pentru determinarea precisă a datei concepției. De aceea, legiuitorul a fost nevoit să instituie prezumția referitoare la perioada de concepție în virtutea căreia timpul cuprins între a treia suta și a o sută optzecea zi înaintea nașterii copilului este timpul legal al concepțiunii. El se socotește de la zi la zi. Această prezumție legală are ca premise două termene pe care legiuitorul le-a luat în considerare, și anume: unul indică perioada maximă a gestației fixată cu o largă aproximare la 300 zile și altul ce marchează perioada minimă de gestație, evaluată la 180 de zile. Rezultă, așadar, că perioada legală de concepție este de 121 de zile, reprezentând intervalul de timp scurs între cea de-a 300-a zi dinaintea nașterii copilului și cea de-a 180-a zi inclusiv, anterioară nașterii sale [v. și *capacitate subiectivală a persoanei fizice*].

momentul încheierii contractului, data calendaristică (precizată prin indicarea anului, lunii, zilei şi, uneori, chiar a orei şi minutului) la care, întâlnindu-se voinţa ofertantului cu voinţa acceptantului, se formează acordul de voinţă contractual, concomitent cu care se naşte raportul juridic obligaţional între părţile contractante. Determinarea **m.î.c.** comportă necesarmente o distincţie între trei ipoteze, şi anume: ofertantul şi acceptantul se află unul în prezenţa celuilalt; contractul se încheie prin telefon; ofertantul şi acceptantul nu se află în acelaşi loc, iar contractul se încheie prin corespondenţă. *A. Încheierea contractului între prezenţi* nu ridică probleme deosebite, deoarece ofertantul şi acceptantul, ambii fiind de faţă, se pun de acord cu privire la încheierea contractului. În acest caz **m.î.c.** este marcat de realizarea acestui acord, care se materializează prin semnarea de către părţi a înscrisului constatator al contractului. *B. Încheierea contractului prin telefon* este compatibilă cu încheierea contractului între prezenţi. De aceea, îi sunt aplicabile, prin analogie, regulile încheierii contractului între prezenţi. Contractul se consideră încheiat pe data când ofertantul şi acceptantul au căzut de acord asupra perfectării sale. *C. Încheierea contractului prin corespondenţă (între absenţi).* În acest caz, ofertantul şi acceptantul nefiind de faţă la momentul când cel dintâi propune oferta, iar cel de-al doilea o acceptă necondiţionat, are loc o distanţare în timp între ofertă şi acceptare, ceea ce face necesară determinarea momentului când se întâlneşte voinţa juridică a ofertantului cu voinţa juridică a acceptantului. Au fost propuse mai multe teorii sau sisteme în acest sens: *a) sistemul emisiunii sau declaraţiunii acceptării* consideră că acordul de voinţă contractual se formează în momentul când destinatarul ofertei îşi manifestă acordul cu oferta primită, chiar dacă nu a comunicat acceptarea sa ofertantului. Potrivit acestui sistem, simpla coexistenţă a ofertei cu acceptarea este suficientă pentru naşterea raportului juridic obligaţional. Sistemul emisiunii acceptării este criticabil sub următoarele aspecte: pe baza lui nu se poate determina cu certitudine **m.î.c.**; pe de altă parte, nu oferă nicio certitudine cu privire la încheierea contractului, deoarece mai înainte de a fi expediată acceptarea către ofertant, acceptantul poate reveni oricând asupra ei; *b) sistemul expedierii acceptării* consideră contractul încheiat abia în momentul când acceptantul a expediat răspunsul său afirmativ prin scrisoare sau telegramă, chiar dacă acel răspuns nu a ajuns la cunoştinţa ofertantului. Este posibil ca până la ajungerea corespondenţei la destinaţie expeditorul să-şi retragă acceptarea, iar existenţa acestei posibilităţi creează o gravă incertitudine cu privire la încheierea contractului. Pe de altă parte, sistemul în discuţie mai prezintă şi dezavantajul că ofertantul ia cunoştinţă despre încheierea

contractului doar în momentul primirii corespondenței, ceea ce creează, în ce-l privește, o serioasă incertitudine asupra încheierii contractului și a momentului când acesta s-a produs; *c) sistemul recepției sau al primirii acceptării de către ofertant* consideră că încheierea contractului are loc doar în momentul când răspunsul acceptantului ajunge la ofertant. Deși acest sistem este rațional, el prezintă totuși un important dezavantaj, anume că apreciază contractul ca fiind încheiat într-un moment când ofertantul încă nu cunoaște că a avut loc acceptarea; *d) sistemul informării* consideră că **m.î.c.** este acela în care ofertantul a luat efectiv cunoștință de acceptare. Acest sistem este consacrat prin art. 35 C. com., dar prezintă importante neajunsuri. Astfel, dacă legăm încheierea contractului de cunoașterea efectivă de către ofertant a conținutului acceptării, se creează posibilitatea existenței unui comportament arbitrar din partea ofertantului, care, pentru a evita încheierea contractului, refuză să deschidă corespondența primită de la acceptant. La aceasta se adaugă și incertitudinea ce există cu privire la momentul când ofertantul a luat cunoștință efectiv despre conținutul scrisorii de acceptare. Este motivul pentru care jurisprudența a decis că simpla primire de către ofertant a corespondenței expediate de acceptant constituie o prezumție relativă că ofertantul a luat cunoștință de acceptare. Încheierea contractului este subordonată însă și unei alte condiții, anume ca acceptarea să fi ajuns la ofertant înainte ca termenul prevăzut în ofertă în acest scop să fi expirat. Dacă în ofertă nu a fost prevăzut un termen pentru acceptare, trebuie să se ia în considerare un termen rezonabil care să fie suficient pentru ajungerea ofertei la destinatar, astfel încât acesta din urmă să poată reflecta asupra propunerii de contractare ce i se face și pentru ca răspunsul lui să ajungă la ofertant. În ambele ipoteze, ofertantul poate privi ca bună și acceptarea ajunsă peste termen, cu condiția să-l încunoștințeze despre aceasta de îndată pe acceptant. Determinarea **m.î.c.** prezintă importanță sub mai multe aspecte, și anume: în raport cu acest moment se apreciază posibilitatea de revocare, precum și caducitatea ofertei; viciile voinței și, în general, cauzele de nulitate sau de anulabilitate trebuie să existe la **m.î.c.**; legea aplicabilă contractului se determină în raport cu **m.î.c.**; tot de la acest moment încep să se producă, de regulă, efectele contractului; termenele de prescripție încep să curgă din **m.î.c.**; în cazul ofertei adresate unor persoane nedeterminate, **m.î.c.** determinat de prima acceptare primită face ca acceptările ulterioare să rămână fără efect; în funcție de **m.î.c.** se determină și locul încheierii contractului; capacitatea de a contracta a părților se apreciază în raport cu **m.î.c.**; tot astfel se apreciază și admisibilitatea acțiunii pauliene în

funcţie de anterioritatea creanţei reclamantului faţă de contractul fraudulos pe care îl atacă etc.

mora creditori, locuţiune latină utilizată pentru a desemna întârzierea creditorului.

mora debitori, locuţiune latină utilizată pentru a desemna întârzierea debitorului.

moratoriu, instituţie juridică reglementată în procedura falimentului din unele ţări europene, în virtutea căreia instanţa judecătorească poate suspenda, la cererea falitului, executarea hotărârii declarative de faliment, pentru a da acestuia un răgaz cu scopul de a încerca să-şi redreseze situaţia patrimonială în măsura satisfacerii intereselor creditorilor săi. Pentru ca cererea de acordare a **m.** să fie admisă, trebuiesc îndeplinite următoarele condiţii: falitul să facă dovada că insolvenţa sa este datorată unor împrejurări extraordinare şi imprevizibile, ce nu-i sunt imputabile; să facă dovada solvabilităţii sale; să prezinte instanţei registrele sale regulat ţinute, bilanţul şi o listă cuprinzând numele tuturor creditelor şi valoarea tuturor creanţelor pe care aceştia le au împotriva sa. Instanţa poate admite cererea de **m.** numai după consultarea adunării creditorilor; admiţând cererea, ea stabileşte şi durata **m.**, care însă este limitată la cel mult 6 luni. În acest interval de timp, debitorul are obligaţia să plătească creanţele existente împotriva sa ori să obţină de la creditori amânarea scadenţelor acestora. Hotărârea judecătorească de admitere a **m.** are ca efect suspendarea procedurii falimentului, falitul redobândind drepturile de administrare şi dispoziţie asupra bunului ce-i aparţine şi de a sta în justiţie; pe data **m.** se suspendă şi decăderile personale ale falitului şi niciun act de executare nu poate fi început sau continuat împotriva lui de către creditori. **M.** poate fi prefalimentar; în acest caz el are ca efect preîntâmpinarea declarării falimentului.

moratoriu legal, amânare generală, prin lege, a executării (plăţii) unor obligaţii contractuale, ca urmare a unor împrejurări excepţionale (război, calamităţi naturale). Constituie o formă de intervenţie a legiuitorului în contracte şi reprezintă, totodată, o excepţie la principiul forţei obligatorii a contractului.

moştenire, termen ce desemnează în mod generic transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în fiinţă (persoane fizice, persoane juridice ori statul). Regulile care guvernează moştenirea se aplică numai în cazul morţii unei persoane fizice, iar nu şi în cazul încetării unei persoane juridice. Persoanele care dobândesc patrimoniul defunctului se numesc moştenitori. În cazul moştenirii testamentare, dobânditorul se numeşte, de regulă, legatar. În funcţie de izvorul vocaţiei succesorale a celor care dobândesc patrimoniul defunctului, **m.** poate fi legală sau testamentară. Doctrina

juridică vorbeşte şi de **m.** contractuală, care există atunci când şi în măsura în care transmisiunea succesorală se face în baza unui contract de donaţie de bunuri viitoare [sin. *succesiune; ereditate; lăsământ succesoral*; v. şi *moştenire legală; moştenire testamentară*].

moştenire ab intestat, sintagmă utilizată uneori în doctrina juridică pentru a desemna conceptul de moştenire legală, dându-i-se semnificaţia potrivit căreia regulile devoluţiunii legale se aplică întocmai numai în cazul persoanei decedate fără testament (*ab intestato mori*). Folosirea acestei noţiuni este pur convenţională, fără semnificaţia din dreptul roman, cu acest din urmă sens ea fiind improprie în dreptul nostru. În dreptul roman succesiunea testamentară era regula, iar cea legală se definea prin raportare la ipoteza persoanei decedate fără a face un testament sau care a făcut unul care nu este conform regulilor de drept (ceea ce echivala cu lipsa testamentului). De asemenea, testamentul trebuia, sub sancţiunea nulităţii, să cuprindă instituirea eredelui. În dreptul nostru moştenirea legală este regula, ea putând fi înlăturată, în tot sau în parte, prin testamentul lăsat de *de cuius*, prin care nu se pot institui moştenitori, ci numai legatari. Aceştia pot însă dobândi bunurile succesorale nu numai cu titlu particular, ci şi universal sau cu titlu universal, asemenea moştenitorilor legali, ceea ce justifică denumirea lor de moştenitori testamentari [v. şi *moştenire legală; moştenire testamentară*].

moştenire legală, varietate de moştenire care se distinge prin aceea că transmisiunea patrimoniului succesoral are loc, în temeiul legii, la persoanele, în ordinea şi în cotele determinate de lege. Ea intervine în cazul şi în măsura în care defunctul nu a dispus prin testament de patrimoniul său pentru caz de moarte. Moştenirea este legală şi atunci când defunctul a lăsat testament, însă acesta nu cuprinde dispoziţii referitoare la transmiterea patrimoniului succesoral, ci numai alte dispoziţii relative la moştenitori (precum exheredarea unuia sau a unora dintre ei) sau la bunurile succesorale (ca de exemplu, numirea unui executor testamentar). Dacă cel exheredat este moştenitor legal rezervatar, el va culege rezerva în calitatea sa de moştenitor legal. Ceilalţi moştenitori, care beneficiază de exheredare, vor culege şi ei moştenirea în temeiul legii, deci ca moştenitori legali. Moştenirea este legală deoarece patrimoniul succesoral se transmite la persoanele, în ordinea şi în cotele determinate de lege. Persoanele care primesc moştenirea în temeiul legii sunt moştenitori universali, cu vocaţie la întregul patrimoniu lăsat de defunct. Rezerva legală se culege în toate cazurile cu titlu universal. Nu pot exista moştenitori legali cu titlu particular, deci care să aibă vocaţie numai la bunuri

singulare [v. şi *moştenire; moştenire testamentară*].

moştenire testamentară, varietate de moştenire care se distinge prin aceea că transmiterea masei succesorale are loc în temeiul voinţei celui care lasă moştenirea, manifestată prin testament. Persoanele desemnate de testator să culeagă moştenirea în tot sau în parte se numesc legatari sau moştenitori testamentari. Legatarul poate fi universal, deci cu vocaţie la întregul patrimoniul lăsat de defunct; cu titlu universal, atunci când are vocaţie la o fracţiune din masa succesorală; cu titlu particular, dacă are vocaţie numai la bunuri singulare, anume determinate [v. şi *moştenire; moştenire legală*].

moştenitor, persoană care dobândeşte, în tot sau în parte, patrimoniul defunctului. **M.** poate fi legal sau testamentar. Atunci când vocaţia sa la moştenire este dată prin lege, **m.** este legal. Dacă vocaţia succesorală este creată prin voinţa celui care lasă moştenirea exprimată într-un testament, **m.** este testamentar. Dovada calităţii de **m.** a unei persoane se poate face în cadrul procedurii succesorale (notariale sau judecătoreşti) prin orice mijloc de dovadă admis de lege, iar în alte împrejurări prin certificatul de moştenitor sau prin hotărâre judecătorească definitivă prin care i s-a atribuit această calitate [v. şi *moştenire legală; moştenire testamentară*].

moştenitor aparent, sintagmă ce desemnează persoana care stăpâneşte *de facto* bunurile succesorale, în tot sau în parte, fără să fie îndreptăţită la o atare stăpânire, precum şi persoana care figurează (din această cauză) ca pârât într-o petiţie de ereditate. În cazul în care petiţia de ereditate este întemeiată şi este admisă ca atare printr-o hotărâre judecătorească definitivă, drepturile şi obligaţiile pe care **m.a.** le are faţă de adevăratul moştenitor, precum şi soarta actelor juridice privitoare la bunurile succesorale pe care **m.a.** le-a încheiat între timp cu terţe persoane depind de împrejurarea dacă **m.a.** şi terţii cu care el a contractat au fost de bună-credinţă sau de rea-credinţă. **M.a.** nu poate dobândi proprietatea bunurilor succesorale pe care le posedă decât prin prescripţia achizitivă de 30 de ani.

moştenitor legal, sintagmă ce desemnează persoana chemată prin lege la succesiunea defunctului. În dreptul nostru se face distincţie între două categorii de **m.l.**, şi anume: cei care dobândesc această calitate în temeiul legăturii de rudenie în grad apropiat cu defunctul (grupaţi pe clase de moştenitori) şi soţul supravieţuitor al defunctului. Rudele apropiate ale defunctului sunt împărţite în clase de moştenitori după cum urmează: *a) clasa descendenţilor,* care, conform art. 669 C. civ., este formată din copiii defunctului şi urmaşii lor în linie dreaptă la infinit, fără deosebire de sex şi indiferent

dacă sunt din căsătorie sau din afara căsătoriei, ori din aceeaşi căsătorie sau din căsătorii diferite. Alături de copiii din căsătorie şi din afara căsătoriei (a căror filiaţie faţă de defunct a fost stabilită în condiţiile legii), fac parte din clasa descendenţilor şi copiii adoptaţi de defunct; *b) clasa ascendenţilor privilegiaţi şi a colateralilor privilegiaţi ai defunctului* cuprinde două categorii de rude, motiv pentru care se numeşte şi clasă mixtă. Ascendenţii privilegiaţi sunt: părinţii (tatăl şi mama defunctului) din căsătorie, din afara căsătoriei şi din adopţie. Colateralii privilegiaţi sunt: fraţii şi surorile defunctului şi descendenţii acestora până la gradul IV inclusiv (nepoţi şi strănepoţi de frate/soră). Aceştia pot fi din căsătorie (aceeaşi căsătorie sau căsătorii diferite), din afara căsătoriei sau din adopţie; *c) clasa ascendenţilor ordinari* cuprinde pe ascendenţii defunctului alţii decât părinţii acestuia, şi anume: bunicii, străbunicii etc. fără limită în grad. Ei pot fi din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopţie; *d) clasa colateralilor ordinari* cuprinde rudele colaterale ale defunctului care nu sunt fraţi sau surori ori descendenţi ai acestora. Aceştia sunt chemaţi la moştenire până la gradul IV inclusiv: unchi, mătuşi, veri primari şi fraţii sau surorile bunicilor defunctului. Colateralii pot fi din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopţie.

moştenitor neregulat, sintagmă ce desemnează moştenitorul considerat a fi un simplu „succesor de bunuri", iar nu un continuator al persoanei defunctului. În concepţia dreptului civil român, sunt **m.n.**: statul, legatarii, donatorii de bunuri viitoare. Într-o anumită perioadă erau calificaţi ca **m.n.** şi soţul supravieţuitor şi copiii din afara căsătoriei ai defunctului. Răspunderea **m.n.** pentru pasivul succesiunii la care sunt chemaţi este mai restrânsă decât aceea care revine moştenitorilor regulaţi. Totodată, **m.n.** nu dobândesc, prin efectul moştenirii, şi creanţele defunctului ca urmare a eventualelor atingeri aduse personalităţii acestuia. **M.n.** nu sunt sezinari [v. şi *moştenitor regulat*].

moştenitor nesezinar, moştenitor care potrivit legii nu beneficiază de sezină. Pentru a intra în stăpânirea succesiunii la care este îndreptăţit, **m.n.** trebuie să ceară notarului public trimiterea în posesie şi eliberarea certificatului de moştenitor. Efectele trimiterii în posesie sunt identice cu acelea ale sezinei [v. şi *moştenitor sezinar*].

moştenitor regulat, sintagmă ce desemnează pe moştenitorul care, printr-o ficţiune a legii, este privit ca un continuator al persoanei defunctului, iar nu numai ca un simplu succesor de bunuri al acestuia. În dreptul civil român sunt consideraţi **m.r.** toţi moştenitorii legali, inclusiv soţul supravieţuitor. Statului nu i se recunoaşte calitatea de **m.r.** Răspunderea **m.r.** pentru pasivul succesoral este mai extinsă decât cea care revine moştenitorului neregulat. **M.r.** dobândeşte,

prin succesiune, şi creanţele născute în patrimoniul defunctului ca urmare a eventualelor atingeri aduse personalităţii acestuia. Deşi toţi **m.r.** sunt consideraţi a fi continuatori ai persoanei defunctului, totuşi nu toţi aceştia se bucură de sezină [v. şi *moştenitor neregulat*].

moştenitor rezervatar, moştenitor legal căruia legea îi recunoaşte un drept intangibil asupra unei cote ideale determinate din averea succesorală. În virtutea acestui drept, **m.r.** nu poate fi dezmoştenit pentru această fracţiune din moştenire prin voinţa lui *de cuius*. Au calitatea de **m.r.**: descendenţii, ascendenţii privilegiaţi şi soţul supravieţuitor. Fiecare din aceste categorii de **m.r.** au o rezervă succesorală prestabilită de lege într-o cotă precis determinată, care diferă de la o categorie de moştenitori la alta.

moştenitor sezinar, sintagmă ce desemnează pe moştenitorul căruia legea îi recunoaşte beneficiul sezinei. Au această calitate numai rudele în linie dreaptă: ascendenţii şi descendenţii defunctului. **M.s.** este îndreptăţit să ia în stăpânire bunurile mobile sau imobile ale succesiunii şi să exercite acţiunile patrimoniale pe care defunctul însuşi avea dreptul să le exercite în timpul vieţii sale. Aceste drepturi îi sunt recunoscute chiar de la data deschiderii succesiunii, exercitarea lor de către **m.s.** nefiind condiţionată de îndeplinirea vreunei formalităţi şi nici de deţinerea vreunei aprobări [v. şi *moştenitor nesezinar*].

moştenitor testamentar, persoană a cărei vocaţie succesorală este creată printr-un testament. În principiu, calitatea de **m.t.** poate avea orice persoană, o atare calitate nefiind condiţionată de existenţa unui grad de rudenie între **m.t.** şi defunct.

motiv determinant, element psihologic cu rol esenţial la încheierea actului juridic, constând în reprezentarea intelectuală a uneia sau mai multor împrejurări de fapt, cu rol decisiv în conturarea şi cristalizarea voinţei juridice a unei persoane şi care fundamentează, pe plan subiectiv, adoptarea deciziei sale de a consimţi la formarea actului juridic. **M.d.** se referă fie la însuşirile unei prestaţii, fie la calităţile unei persoane. **M.d.** constituie scopul mediat (*causa remota*) al actului juridic concret avut în vedere. În lipsa **m.d.**, nu există consimţământul persoanei respective la încheierea actului juridic. **M.d.** nu se confundă totuşi cu consimţământul, fiind un element distinct de acesta şi, totodată, esenţial pentru formarea acestuia. **M.d.** prezintă relevanţă pentru aprecierea validităţii consimţământului. Astfel, eroarea viciază consimţământul numai atunci când vizează însuşirile substanţiale ale obiectului contractului sau calităţile persoanei partenerului contractual, care au constituit **m.d.**

motive de divorţ, împrejurări obiective temeinice care vătămă grav şi iremediabil relaţiile dintre

soți, făcând imposibilă continuarea căsătoriei pentru soțul care cere desfacerea ei. Legea nu precizează care sunt aceste împrejurări, ci stabilește doar condițiile în prezența cărora instanța poate pronunța divorțul; instanțele judecătorești au reținut însă frecvent ca **m.d.** următoarele împrejurări: *A.* Împrejurările care reduc considerabil aptitudinea unuia dintre soți de a întreține o viață conjugală normală (ca de exemplu, o malformație a organelor genitale; pierderea totală sau în mare măsură a aptitudinii fiziologice de coabitare; o boală cronică gravă sau o maladie nervoasă incurabilă etc.); *B.* Fapte imputabile soților; acestea sunt deosebit de numeroase și diverse, având semnificații diferite de la caz la caz, astfel încât caracterizarea lor ca **m.d.** implică o analiză temeinică a tuturor factorilor obiectivi și subiectivi ce determină sau influențează modul de desfășurare a relațiilor de familie în cazul dat. Astfel de fapte sunt: *a)* săvârșirea de către unul dintre soți a unei infracțiuni care lezează relațiile de familie (incest, abandon familial, viol etc.); prin asemenea fapte se încalcă în mod grav regulile de conduită în societate, principiile morale elementare, creându-se situații inacceptabile pentru soțul inocent; *b)* separația de fapt îndelungată a soților, care face ca nici unul dintre ei să nu-și poată îndeplini obligațiile izvorâte din căsătorie, golind de conținut raporturile de căsătorie, zdruncinând baza acesteia și indicând, totodată, lipsa, cel puțin în privința unuia dintre soți, a interesului de a menține valabilă căsătoria, care se reduce astfel la o simplă uniune formală, în cadrul căreia fiecare dintre soți își trăiește viața separat; *c)* neîndeplinirea de către unul dintre soți a obligațiilor conjugale, chiar în condițiile în care traiul în comun nu a fost întrerupt; refuzarea sau neglijarea de către unul din soți a îndeplinirii obligațiilor firești ce decurg din căsătorie constituie o sursă permanentă de neînțelegeri, care subminează și distrug lent, dar sigur, căsătoria; *d)* nepotrivirea fiziologică a soților, în măsura în care înrăurește negativ desfășurarea normală a raporturilor conjugale; *e)* violențele fizice grave (cum ar fi: vătămarea integrității corporale sau a sănătății; tentativa de omor săvârșită de către unul dintre soți asupra celuilalt soț etc.) îndreptățesc victima să ceară desfacerea căsătoriei; asemenea acte pot constitui **m.d.**, chiar dacă săvârșirea lor a fost determinată și de comportarea necorespunzătoare a victimei, dacă în virtutea principiului deplinei egalități a soților, pe care se fondează căsătoria, nici unul dintre ei nu are dreptul să aplice, în vreun fel oarecare, „corecții" celuilalt; *f)* alcoolismul; consumarea băuturilor alcoolice de către unul dintre soți poate fi invocată ca **m.d.** de către celălalt soț numai în măsura în care depășește limitele rezonabile și impietează asupra desfășurării normale a relațiilor de familie; se legitimează divorțul în toate cazurile în care

alcoolismul determină degradarea morală a soţului ce are acest viciu.

mutuus consensus, locuţiune latină utilizată în limbajul juridic pentru a desemna acordul de voinţă al părţilor la încheierea unui act juridic.

mutuus dissensus, locuţiune latină utilizată în limbajul juridic pentru a desemna acordul de voinţă al contractanţilor cu privire la revocarea sau rezilierea contractului. Anumite acte juridice, precum căsătoria, adopţia etc., nu pot fi nici revocate şi nici reziliate **m.d.**

nedemn, moştenitor legal decăzut de drept din îndreptăţirea de a culege o moştenire determinată, inclusiv rezerva la care ar fi avut dreptul din acea moştenire, datorită faptului că se face vinovat de săvârşirea unei fapte grave împotriva celui care lasă moştenirea [v. şi *nedemnitate succesorală*].

nedemnitate succesorală, sancţiune legală concretizată în decăderea *de iure* a moştenitorului legal din dreptul de a culege o moştenire determinată, inclusiv rezerva din care ar fi avut dreptul din această moştenire, deoarece s-a făcut vinovat de o faptă gravă faţă de cel care lasă moştenirea sau faţă de memoria acestuia. Ca sancţiune civilă, **n.s.** se distinge prin următoarele caractere juridice: *a)* se aplică numai în cazul săvârşirii de către moştenitor a faptelor expres şi limitativ prevăzute de lege, domeniul său de aplicare fiind restrâns la moştenirile legale; *b)* operează de drept, cel care lasă moştenirea neputând înlătura efectele ei prin iertarea nedemnului pentru fapta sa; *c)* fiind o sancţiune, se aplică şi produce efecte numai cu referire la făptuitor; faţă de celelalte persoane chemate de lege la moştenirea defunctului în nume propriu sau prin reprezentare, ea poate produce efecte numai în mod excepţional; *d)* nedemnul este înlăturat numai de la moştenirea persoanei faţă de care a săvârşit faptele, iar nu şi de la alte moşteniri; *e)* sancţiunea nedemnităţii este prevăzută numai pentru faptele săvârşite cu vinovăţie şi, de aceea, pentru aplicarea ei, se cere condiţia ca moştenitorul să fi acţionat cu discernământ, în lipsa discernământului neexistând vinovăţie; aici primesc aplicare regulile referitoare la discernământul necesar pentru angajarea răspunderii civile delictuale, reguli conform cărora în cazul minorilor în vârstă de până la 14 ani şi a persoanelor puse sub interdicţie discernământul trebuie să existe în momentul săvârşirii faptei, iar existenţa lui la acel moment trebuie dovedită; cât priveşte celelalte persoane (care au împlinit vârsta de 14 ani şi nu au fost puse sub interdicţie) existenţa discernământului lor la momentul săvârşirii faptei se prezumă până la proba contrară. Legea (art. 655 C. civ.) reglementează trei cazuri de **n.s.**, şi anume: *A. Atentatul la viaţa celui care lasă moştenirea.* Se află în această ipoteză moştenitorul care a omorât sau pus în executare rezoluţia delictuoasă de a-l omorî pe acela despre a cărui moştenire este vorba (omucidere sau tentativă de omucidere), dacă acel moştenitor a fost condamnat penal în calitate de autor, coautor, instigator

sau complice ori favorizator al infractorului, pentru omor sau tentativă de omor, iar hotărârea penală a rămas definitivă. Dacă moştenitorul nu a fost condamnat, nu este nedemn. În schimb, continuă să rămână nedemn moştenitorul condamnat care, ulterior, a fost amnistiat, graţiat sau reabilitat, deoarece aceste măsuri de politică penală nu şterg intenţia de a ucide. **N.s.** constituie o sancţiune civilă ce dublează pedeapsa penală aplicabilă moştenitorului vinovat şi, de aceea, chiar dacă nu este menţionată explicit în dispozitivul hotărârii judecătoreşti de condamnare penală, întotdeauna este subînţeleasă ca fiind inclusă în conţinutul acelui dispozitiv. De aceea, nu mai este necesară şi pronunţarea unei hotărâri civile ulterior hotărârii de condamnare penală, prin care să se aplice în mod separat şi sancţiunea civilă a **n.s.** *B. Acuzaţia capitală calomnioasă la adresa celui care lasă moştenirea.* Se concretizează într-un demers procedural (denunţ, plângere, mărturisire) făcut de moştenitor, cu caracter calomnios, împotriva celui care lasă moştenirea. Caracterul calomnios al faptei trebuie să fie constatat printr-o hotărâre penală definitivă de condamnare a moştenitorului. *De lege lata*, în condiţiile abolirii pedepsei capitale (prin Decretul-lege nr. 6/1990), nici acuzaţia calomnioasă nu mai poate fi capitală, aşa încât acest caz de **n.s.** (reglementat de art. 655 pct. 2 C. civ.) urmează a fi considerat inaplicabil. *C. Omisiunea nescuzabilă de a denunţa omorul celui care lasă moştenirea (nu şi pe ucigaş) organelor competente.* Se concretizează în abţinerea fără motiv legitim a moştenitorului de a aduce la cunoştinţa organelor de stat competente faptul suprimării vieţii celui care lasă moştenire. Se prezumă că prin această abţinere moştenitorul în cauză facilitează distrugerea unor elemente de ordin probator de natură să conducă la identificarea şi arestarea ucigaşului. **N.s.** produce efecte juridice faţă de nedemn, faţă de urmaşii acestuia şi faţă de terţi. *A. Efectele **n.s.** faţă de nedemn* se produc pe data deschiderii moştenirii şi concretizează, în principal, în înlăturarea lui de la moştenire, cu toate consecinţele ce decurg din această împrejurare. Ca urmare, partea sa va fi culeasă de cei care ar fi venit la moştenire împreună cu el sau pe care prezenţa lui i-ar fi înlăturat de la moştenire. Înlăturarea nedemnului de la moştenire profită comoştenitorilor legali sau moştenitorilor legali subsecvenţi. Ea poate profita şi legatarilor sau donatorilor, în cazul în care nedemnul era un moştenitor rezervatar. Nedemnul care, înainte de constatarea nedemnităţii, a intrat în posesia bunurilor succesorale este obligat să le restituie persoanelor îndreptăţite să le primească. În principiu, restituirea lor se face în natură. Atunci când o atare restituire nu este posibilă, deoarece respectivele bunuri au pierit (inclusiv prin caz fortuit sau de forţă majoră), au fost înstrăinate ori au fost supuse expro-

prierii pentru cauză de utilitate publică, nedemnul (care este un posesor de rea-credinţă) va fi obligat la plata de despăgubiri. Fiind considerat posesor de rea-credinţă, nedemnul are obligaţia să restituie şi fructele culese (fie naturale, civile sau industriale), de la data perceperii lor. Restituirea fructelor se face în natură, iar dacă nedemnul le-a consumat ori a neglijat să le culeagă şi din acest motiv au pierit, este supusă restituirii valoarea lor. Nedemnul este obligat să plătească dobânzi pentru sumele încasate de la debitorii moştenirii, respectivele dobânzi începând să curgă din chiar momentul încasării acelor creanţe. Dar nedemnul are dreptul la înapoierea sumelor plătite pentru achitarea datoriilor moştenite, precum şi la restituirea cheltuielilor necesare şi utile făcute cu privire la bunurile succesorale. Nedemnul este considerat străin faţă de moştenire cu efect retroactiv până la data deschiderii acesteia. Aşa fiind, drepturile şi obligaţiile lui faţă de moştenire care, până la constatarea nedemnităţii, au fost considerate stinse prin consolidare sau prin confuziune, vor produce efectele lor firești, ca şi cum stingerea lor nu s-ar fi realizat. **N.s.** produce efecte numai cu privire la drepturile succesorale ale nedemnului, iar nu şi cu privire la alte drepturi patrimoniale ale acestuia. *B. Faţă de descendenţii nedemnului*, **n.s.** produce următoarele efecte: *a)* faţă de copiii nedemnului: aceştia pot veni la moştenire în nume propriu, iar nu şi prin reprezentarea nedemnului. Astfel, copilul nedemnului poate culege moştenirea antecesorului său numai în virtutea dreptului său propriu la moştenire faţă de acesta, iar nu şi prin reprezentarea tatălui său, care este nedemn. În acest caz, **n.s.** nu produce efecte asupra drepturilor succesorale ale copiilor nedemnului. Dacă însă defunctul a avut doi copii, dintre care unul a fost declarat nedemn, descendenţii acestuia din urmă nu pot moşteni după bunicul lor, deoarece fiind rude de gradul II cu defunctul, sunt înlăturaţi de la moştenire de celălalt copil al acestuia (care este rudă de gradul I cu defunctul). **N.s.** poate influenţa şi împărţirea moştenirii în cazul pluralităţii de moştenitori nedemni şi care au un număr inegal de copii. Astfel, dacă defunctul a avut doi copii, ambii declaraţi nedemni şi ambii decedaţi la data deschiderii succesiunii, iar unul dintre aceştia a lăsat în urma lui un descendent, în timp ce celălalt a lăsat doi descendenţi, cei trei nepoţi ai lui *de cuius* venind la moştenire în virtutea drepturilor lor proprii, vor primi părţi egale de la moştenire (câte 1/3 parte fiecare dintre ei). Drepturile lor succesorale ar fi fost însă altele dacă părinţii lor nu ar fi fost nedemni. Într-o atare ipoteză, împărţeala moştenirii s-ar fi făcut pe tulpini, deci în două părţi egale, dintre care una revenea în întregime unicului descendent al copilului predecedat, iar cealaltă jumătate din averea succesorală a bunicului s-ar fi reîmpărţit în două părţi egale între cei doi descendenţi

ai celuilalt copil predecedat al celui care a lăsat moştenirea; *b)* faţă de alţi descendenţi ai nedemnului (nepoţi, strănepoţi etc.). Dat fiind că legea dispune numai în privinţa copiilor nedemnului, împiedicând venirea lor la moştenire prin reprezentare, *per a contrario* rămâne deschisă posibilitatea ca descendenţii subsecvenţi ai acestuia să vină la moştenire şi prin reprezentare, atunci când nedemnul şi copiii săi reprezentaţi nu mai sunt în viaţă la data deschiderii succesiunii. *C. Efectele* ***n.s.*** *faţă de terţi* se concretizează în următoarele aspecte: conform principiilor *nemo dat quod habet* şi *resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*, actele juridice încheiate de nedemn în perioada cuprinsă între momentul deschiderii succesiunii şi momentul declarării nedemnităţii sale cu terţii sunt desfiinţate retroactiv din momentul perfectării lor. Aşa fiind, **n.s.** produce efecte şi faţă de terţi, soluţie ce se justifică numai cu privire la terţii de rea-credinţă, dar nu şi în ce priveşte pe terţii de bună-credinţă. Este motivul pentru care rigoarea principiului desfiinţării retroactive a actelor încheiate de nedemn trebuie să sufere atenuări prin aplicarea altor principii ale dreptului civil (fie ele consacrate prin lege sau statornicite de doctrină şi de jurisprudenţă). Astfel, actele de conservare şi cele de administrare ale bunurilor succesorale vor fi menţinute, deoarece ele profită adevăraţilor moştenitori şi, totodată, interesul economic general impune ca aceste bunuri să fie conservate şi puse în valoare. Totodată, plata făcută cu bună-credinţă de debitor moştenitorului nedemn – posesor al creanţei – este valabilă. De asemenea, se menţin ca valabile şi actele de dispoziţie privind bunurile mobile corporale, dacă dobânditorul posesor este de bună-credinţă. Cât priveşte actele de dispoziţie asupra imobilelor, terţul de bună-credinţă se poate apăra prin invocarea uzucapiunii de 10-20 ani, deoarece actul încheiat de el cu moştenitorul nedemn constituie, sub acest aspect, un just titlu. Conform teoriei moştenitorului aparent, actul juridic încheiat de nedemn cu un terţ se menţine ca valabil dacă îndeplineşte următoarele condiţii cumulative: este cu titlu particular; este cu titlu oneros; terţul contractant a fost de bună-credinţă şi dovedeşte că a existat o eroare comună invincibilă cu privire la calitatea de moştenitor a nedemnului. Ori de câte ori actul juridic încheiat de nedemn se menţine ca valabil, acesta va fi obligat să plătească despăgubiri în favoarea adevăraţilor moştenitori. În cazul în care respectivul act este desfiinţat cu caracter retroactiv (neîntrunind condiţiile pentru menţinerea lui ca valabil), terţul contractant este îndreptăţit să-l acţioneze în justiţie pe nedemn pentru evicţiune. Regulile enunţate primesc aplicare şi atunci când actul juridic respectiv a fost încheiat de către copiii nedemnului care vin la moştenire prin reprezentare. Invocarea **n.s.** poate fi făcută de orice persoană interesată; interesul

constă aici în aceea că respectiva persoană urmează să profite de înlăturarea nedemnului sau a copiilor lui de la moștenire. Pot justifica un asemenea interes: comoștenitorii legali, moștenitorii legali subsecvenți, legatarii, donatarii (în cazul în care nedemnul ar fi fost moștenitor rezervatar). De asemenea, nedemnitatea poate fi invocată pe calea acțiunii oblice, de către creditorii acestor persoane interesate, deoarece, pe de o parte, dreptul de a invoca nedemnitatea nu are caracter strict personal, iar pe de altă parte, sancțiunea înlăturării nedemnului de la moștenire intervine *ope legis*. În fine, **n.s.** poate fi invocată și de procuror și chiar de către instanța de judecată din oficiu. Este admisibilă și invocarea **n.s.** de către nedemn, deoarece aceasta operează de drept, în puterea legii. În toate cazurile, **n.s.** poate fi invocată și constatată de către instanță numai după deschiderea moștenirii și numai dacă voința succesorală legală a nedemnului este concretă. **N.s.** poate fi invocată împotriva nedemnului numai cât timp acesta se află în viață. În cazul în care nedemnul, aflându-se în viață la deschiderea succesiunii, a intrat în posesia bunurilor succesorale, iar înainte de constatarea și declararea nedemnității sale acesta moare, **n.s.** va putea fi invocată împotriva moștenitorilor săi legali sau testamentari. Legatarul cu titlu particular al nedemnului poate invoca, în apărarea sa, uzucapiunea de 10-20 de ani sau dobândirea bunului mobil prin posesie de bună-credință [conform art. 1909 alin. (1) C. civ.]. Atunci când decesul nedemnului s-a produs înaintea deschiderii moștenirii, **n.s.** poate fi invocată împotriva copiilor lui, în scopul împiedicării lor să vină la moștenire prin reprezentare.

neexecutarea obligației contractuale, expresie prin care se desemnează neîndeplinirea de către debitor a prestației care constituie obiectul obligației asumate de el prin contract. **N.o.c.** poate fi totală sau parțială. Este totală atunci când debitorul omite să execute prestația în ansamblul ei; este parțială dacă debitorul a săvârșit unele acte de executare, fără însă a finaliza executarea obligației asumate în întregul ei. Atunci când obiectul obligației este indivizibil, precum și în cazul în care partea din obligație rămasă neexecutată este esențială în contract, neexecutarea parțială are semnificația juridică a unei neexecutări totale. Se asimilează cu **n.o.c.** și executarea defectuoasă, precum și întârzierea în executare, ori de câte ori obligația, prin natura ei, nu poate fi executată decât într-un anumit termen pe care debitorul l-a lăsat să treacă (precum furnizarea unor elemente în vederea organizării unei festivități, cu ocazia zilei onomastice a creditorului). Situația este aceeași și în cazul în care părțile au stabilit prin convenția lor că obligația asumată de debitor poate fi executată numai până la împlinirea unui anumit termen. În

toate cazurile, proba **n.o.c.** este în sarcina creditorului. În cazul obligaţiilor pozitive (cum sunt obligaţiile de a face), este suficient ca creditorul să probeze existenţa valabilă a obligaţiei, precum şi conţinutul acesteia, urmând ca debitorul să facă el dovada executării obligaţiei. Dacă însă este vorba de o obligaţie negativă (obligaţia de a nu face), creditorul trebuie să dovedească faptul pozitiv prin care debitorul şi-a încălcat această obligaţie. **N.o.c.** are ca efect antrenarea răspunderii contractuale a debitorului dacă sunt întrunite condiţiile acestei răspunderi şi dacă părţile nu au stipulat o clauză de exonerare de răspundere sau de limitare a ei. Chiar în absenţa vreunei astfel de clauze, răspunderea debitorului pentru **n.o.c.** va fi înlăturată ori de câte ori intervine o cauză ce înlătură răspunderea sa (precum un eveniment de forţă majoră). Pentru prejudiciile suferite de creditor ca urmare a **n.o.c.** de către debitor, acesta din urmă este silit să plătească celui dintâi daune-interese compensatorii. Cât priveşte prejudiciile suferite de creditor prin întârzierea în executare, acestea vor fi reparate prin obligarea debitorului la plata de daune-interese moratorii.

neglijenţă, v. *culpă.*

nemo auditur propriam turpitudinem allegans, locuţiune latină utilizată în terminologia juridică pentru a exprima principiul de natură morală, dar, totodată, şi juridică, potrivit căruia nimănui nu-i poate fi îngăduit să tragă foloase, invocând propria sa vină.

nemo censetur ignorare legem, adagiu latin ce dă expresie principiului conform căruia toţi indivizii sunt prezumaţi că au cunoştinţă despre existenţa şi conţinutul legii, motiv pentru care nimeni nu se poate apăra invocând necunoaşterea ei.

nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipso habet, expresie latină prin care se exprimă regula potrivit căreia nimeni nu poate transmite altuia mai multe drepturi decât are el însuşi. Această regulă fundamentează soluţia de principiu conform căreia desfiinţarea cu efect retroactiv a drepturilor unei persoane asupra unui anumit lucru atrage după sine desfiinţarea tuturor drepturilor pe care acea persoană le-ar fi consimţit asupra respectivului lucru, în folosul unei terţe persoane. Această soluţie se exprimă prin adagiul *resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis* [v. şi *rezoluţiune; nulitate; repunere în situaţia anterioară*].

nenumit, v. *contract nenumit.*

neretroactivitatea legii civile, principiu consacrat în art. 1 C. civ. şi în art. 15 alin. (2) din Constituţia României, potrivit căruia legea dispune numai pentru viitor şi devine obligatorie numai după promulgare şi după aducerea ei la cunoştinţa celor vizaţi, prin publicarea acesteia în Monitorul Oficial al României, ea rămânând în

vigoare până când intervine o altă lege care o abrogă, în mod explicit sau implicit, pe cea anterioară. În măsura în care raporturile juridice nu erau încă pe deplin constituite în momentul intrării în vigoare a noii legi, respectivele raporturi se vor putea consolida doar în limitele determinate de legea nouă şi vor putea produce numai efectele pe care această lege le permite. Este motivul pentru care în determinarea câmpului de aplicare a legilor în timp trebuie să se ţină seama nu numai de prioritatea pe care o are legea nouă faţă de cea veche, ci şi de securitatea raporturilor juridice, împrejurări ce impun ca respectivele raporturi juridice să nu fie desfiinţate sau modificate decât atunci când o atare desfiinţare sau modificare este reclamată de un motiv deosebit de ordine socială. Drepturile care, în momentul intrării în vigoare a legii noi, erau deja concretizate în acte de voinţă sau în raporturi juridice definitiv încheiate valabil după legea existentă în momentul perfectării lor, rămân definitiv câştigate. Principiul neretroactivităţii legii civile consacrat prin art. 1 C. civ. vizează toate raporturile juridice născute sub imperiul legii vechi, care însă nu şi-au epuizat toate efectele până la scoaterea din vigoare a acelei legi. Legea nouă este însă aplicabilă de îndată tuturor situaţiilor care se vor crea, se vor modifica sau se vor stinge după intrarea ei în vigoare, precum şi tuturor efectelor generate de situaţiile juridice formate după abrogarea legii vechi. Aplicarea imediată a legii noi constituie regula, iar extinderea acţiunii legii vechi după momentul scoaterii din vigoare a acesteia reprezintă excepţia. Legea nouă nu poate fi interpretată în sensul că acţiunea sa poate să se extindă şi asupra trecutului, adică asupra a ceea ce s-a întâmplat înaintea intrării sale în vigoare. Fiind supusă principiului aplicării imediate, noua lege guvernează din momentul intrării sale în vigoare toate situaţiile ale căror efecte nu erau susceptibile să se producă sub imperiul legii vechi. În cazul în care legea nouă modifică efectele viitoare sau le exclude pentru satisfacerea unui interes de ordine publică, dispoziţiile sale primesc aplicare şi faţă de efectele actului anterior nerealizate sub imperiul legii vechi.

nevrednicie succesorală, sintagmă prin care în limbajul juridic arhaic se desemna nedemnitatea succesorală [v. şi *nedemnitate succesorală*].

non facere, expresie latină folosită pentru a desemna o obligaţie de a nu face.

notare în cartea funciară, înscrierea prin care actele sau faptele juridice referitoare la drepturile personale, starea şi capacitatea persoanelor, acţiunile şi căile de atac în justiţie, precum şi măsurile de indisponibilizare, în legătură cu imobilele din cartea funciară, devin opozabile faţă de terţi ori, după caz, sunt înscrise

numai cu titlu informativ. Pot forma obiectul acestei înscrieri: incapacitatea titularului, curatela, interdicţia înstrăinării, contractul de închiriere pe timp mai mare de 3 ani etc.

notificare, 1. demers concretizat într-un înscris redactat de creditor şi trimis debitorului fie direct prin poştă, fie prin intermediul executorului judecătoresc, prin care debitorul este încunoştinţat că obligaţia sa este ajunsă la scadenţă şi trebuie executată; **2.** înştiinţare făcută în scris de către un contractant celuilalt contractant în sensul că, datorită survenirii unui eveniment de forţă majoră ori a unui caz fortuit, nu-şi mai poate executa prestaţia asumată prin contract sau că, din cauza neexecutării obligaţiei contractuale asumate de către contractantul căruia i se face înştiinţarea, contractul se reziliază sau, după caz, se rezoluţionează; **3.** act procedural prin care debitorul este încunoştinţat despre declanşarea executării silite.

notificarea cesiunii de creanţă, formalitate ce trebuie îndeplinită pentru ca cesiunea de creanţă să devină opozabilă faţă de terţi şi care constă în comunicarea făcută de către cedent sau de către cesionar debitorului cedat (el însuşi terţ faţă de contractul de cesiune de creanţă) în sensul că s-a schimbat creditorul, prin efectul cesiunii de creanţă operate între cedent şi cesionar. **N.c.c.** se trimite debitorului cedat prin intermediul executorului judecătoresc. Atunci când există mai mulţi debitori, **n.c.c.** trebuie făcută fiecăruia dintre aceştia. Dacă între codebitori există solidaritate, notificarea adresată unui codebitor solidar produce efecte faţă de toţi codebitorii solidari. În toate cazurile, până la primirea **n.c.c.** debitorul cedat poate face o plată valabilă cedentului, liberându-se astfel de obligaţia de plată. Cesiunea de creanţă devine opozabilă terţilor, ca şi debitorului cedat, numai din momentul notificării ei. Atunci când aceeaşi creanţă a format obiectul unor cedări succesive către mai mulţi cesionari, rămâne valabilă cesiunea făcută aceluia dintre cesionarii succesivi care a îndeplinit primul formalitatea notificării ei către debitorul cedat. **N.c.c.** nu este necesară în următoarele cazuri: dacă cesiunea de creanţă se face *mortis causa*; dacă cesiunea are caracter universal; când cesiune are ca obiect unele titluri de credit.

novaţie, convenţie prin care părţile unui raport juridic obligaţional sting o obligaţie existentă, înlocuind-o cu o nouă obligaţie. Specific **n.** este faptul că, chiar dacă raportul juridic obligaţional se stinge, aceasta nu înseamnă încetarea efectelor sale, ci numai transformarea respectivului raport juridic într-un alt raport juridic obligaţional. Aşa fiind, obligaţia veche este înlocuită cu o obligaţie nouă. Efectele obligaţiei iniţiale se transformă în efectele obligaţiei care se naşte prin novaţie. **N.** cunoaşte două variante, şi anume: **n.** obiectivă şi **n.** subiectivă. Indife-

rent de modalitatea sub care se prezintă, **n.** este subordonată următoarelor condiții: *a)* **n.** fiind în esența sa un contract, trebuie să îndeplinească, pentru a fi valabilă, toate condițiile de validitate ale contractelor; art. 1129 C. civ. dispune că „novația nu se operează decât între persoane capabile de a contracta", adică între persoane care au capacitate deplină de exercițiu; totodată, **n.** mai trebuie să îndeplinească și anumite condiții specifice; *b)* este necesar să existe o obligație valabilă, ce urmează a se stinge prin **n.**; obligația lovită de nulitate absolută nu poate forma obiectul unei **n.**; cât privește obligația lovită de nulitate relativă, **n.** poate avea semnificația confirmării acesteia și deci a transformării ei într-o obligație valabilă din punct de vedere juridic; de asemenea, prin efectul **n.**, o obligație civilă imperfectă (naturală) se poate transforma într-o obligație civilă propriu-zisă; în cazul în care obligația veche era afectată de o condiție și noua obligație va fi afectată de aceeași condiție, afară numai dacă prin **n.** părțile nu înțeleg să înlocuiască obligația afectată de condiție cu o obligație pur și simplă; *c)* se cere ca să se nască o nouă obligație care să fie și ea valabilă; *d)* dacă noua obligație nu este valabilă, fiind nulă absolut, înseamnă că raportul juridic inițial nu s-a transformat și ca urmare continuă să existe vechea obligație; dacă noua obligație este lovită de nulitate relativă, ea este supusă acțiunii în anulare ce poate fi promovată de persoana îndreptățită în termenul general de prescripție de 3 ani; dacă nu s-a cerut anularea ei în justiție în acest termen, acea obligație se consolidează retroactiv, din chiar momentul nașterii sale; *e)* este necesar ca noua obligație să conțină în raport cu vechea obligație, un element nou; fără elementul nou nu poate exista **n.**; acest element de noutate poate consta în: schimbarea obiectului, schimbarea părților sau a cauzei raportului juridic; aceasta poate însemna transformarea unei obligații condiționale într-o obligație pur și simplă sau transformarea unei obligații pure și simple într-o obligație condițională; *f)* în fine, se mai cere intenția părților de a nova, adică de a transforma vechea obligație într-una nouă; această intenție constituie elementul esențial al **n.**; în absența unei intenții de a nova, chiar dacă sunt îndeplinite celelalte condiții ale **n.**, nu se poate realiza o **n.**; voința părților de a nova trebuie să fie clar exprimată. Principalul efect al **n.** este acela al stingerii vechii obligații și al înlocuirii ei cu o obligație nouă. Concomitent cu stingerea vechii obligații, se sting și toate accesoriile și garanțiile care o însoțeau. Între părți se naște un nou raport juridic obligațional, care este întotdeauna de natură contractuală, fiind rezultatul voinței comune a părților de a nova [v. și *novația obiectivă; novația subiectivă*].

novație obiectivă, varietate de novație care se distinge prin aceea

că operaţiunea în sine se produce între creditorul şi debitorul iniţial şi presupune schimbarea obiectului sau cauzei raportului juridic obligaţional. De exemplu, schimbarea obiectului are loc atunci când părţile convin ca în locul sumei de bani datorate să se execute o prestaţie. Un exemplu de schimbare a cauzei este ipoteza când cumpărătorul unui bun, care este debitor al preţului bunului, convine cu vânzătorul să păstreze respectiva sumă cu titlu de împrumut. Respectivul debitor rămâne în continuare debitorul aceluiaşi creditor pentru aceeaşi sumă, dar obligaţia sa are drept cauză un nou contract, şi anume contractul de împrumut, deoarece se naşte un nou raport obligaţional [v. şi *novaţie; novaţie subiectivă*].

novaţie subiectivă, varietate de novaţie de specificul căreia este faptul că presupune schimbarea creditorului sau a debitorului raportului juridic de obligaţie. Novaţia prin schimbarea de debitor are loc atunci când un terţ se angajează faţă de creditor să plătească datoria, fără a fi necesar în acest scop concursul debitorului iniţial. O asemenea novaţie operează pe cale de promisiune. Novaţia prin schimbare de creditor se produce prin substituirea unui nou creditor în locul vechiului creditor. **N.s.** se deosebeşte de cesiunea de creanţă şi de subrogaţia în drepturile creditorului prin plata creanţei. Şi în cazul cesiunii de creanţă şi în cazul subrogaţiei în drepturile creditorului, se schimbă persoana creditorului, dar obligaţia iniţială rămâne aceeaşi, fiind transmisă la noul creditor. În schimb, la **n.** obligaţia iniţială se stinge şi se transformă într-o nouă obligaţie, care conţine un element nou faţă de vechea obligaţie [v. şi *novaţie; novaţie obiectivă*].

nud proprietar, titular al unui drept de proprietate asupra unui lucru în privinţa căruia a fost constituit, în folosul altei persoane, un drept de uzufruct, de uz sau abitaţie. **N.p.** are un drept de dispoziţie asupra bunului numai în ce priveşte nuda sa proprietate; el are, de asemenea, dreptul de a beneficia de productele lucrului (nu şi de fructele acestuia), precum şi dreptul de a exercita toate acţiunile care interesează proprietatea asupra lucrului. Totodată, **n.p.** are obligaţia să garanteze pe uzufructuar (uzuar etc.) împotriva evicţiunii şi să nu-l stânjenească în exercitarea dreptului său.

nuda proprietate, drept de proprietate asupra unui bun în privinţa căruia a fost constituit un drept de uzufruct, uz sau abitaţie, golindu-i-se astfel conţinutul de atributele posesiei şi folosinţei.

nulitate, sancţiune de drept civil care lipseşte actul juridic de efectele contrarii normelor juridice care stabilesc condiţiile necesare pentru încheierea sa valabilă. În esenţă, **n.** este o sancţiune ce intervine în cazul în care nu se respectă la încheierea actului

juridic civil condiţiile de validitate. *De lege lata*, nu există o reglementare compactă a **n.** actului juridic civil. Normele ce formează această instituţie sunt răspândite în Codul civil, precum şi în alte acte normative. **N.** este inseparabilă de statutul actului juridic deficitar, în structura căruia ea subzistă latent până la data hotărârii judecătoreşti, menite să-l desfiinţeze în parte sau totalitate. **N.** actului juridic civil are următoarele funcţii: *a)* funcţia preventivă; aceasta constă în efectul inhibitoriu pe care îl exercită asupra subiectelor de drept civil, care ar fi tentate să încheie actul juridic civil cu nerespectarea condiţiilor sale de validitate; cunoscând că actul juridic încheiat cu încălcarea legii privind condiţiile sale de valabilitate este lipsit de efecte juridice, subiectele de drept civil sunt descurajate să încheie un astfel de act şi implicit sunt îndemnate să respecte legea civilă; *b)* funcţia sancţionatorie, care intervine numai în cazul în care funcţia preventivă nu s-a dovedit eficientă şi se concretizează în înlăturarea efectelor contrare legii; *c)* funcţia de mijloc de garanţie a principiului legalităţii în domeniul actelor juridice civile. Prin realizarea primelor două funcţii prezentate se asigură respectarea normelor de drept civil care reglementează condiţiile de valabilitate a actului juridic civil. Prin realizarea celei de a treia funcţii, **n.** se înfăţişează ca un mijloc juridic de asigurare a respectării ordinii publice şi bunelor moravuri. În concepţia actuală, **n.** este parţială şi remediabilă, considerându-se că trebuie înlăturate numai acele efecte care contravin legii şi că celelalte efecte ale actului juridic trebuie menţinute. **N.** se delimitează de rezoluţiune prin însăşi esenţa ei. Astfel, în timp ce **n.** presupune lipsirea de efecte a unui act juridic încheiat cu nerespectarea normelor privind condiţiile de validitate ale acelui act, rezoluţiunea comportă desfiinţarea unui contract sinalagmatic cu executare *uno ictu*, pentru neexecutarea culpabilă a obligaţiilor de către una din părţi. Aplicarea sancţiunii **n.** produce importante consecinţe juridice. Aceste consecinţe se concretizează, în principal, în desfiinţarea raportului juridic generat de actul juridic civil lovit de **n.**, împrejurare ce primeşte semnificaţia de restabilire a legalităţii. Amploarea efectelor **n.** nu este mereu aceeaşi; ea diferă după cum **n.** este totală sau parţială, ca şi în funcţie de ceea ce s-a întâmplat după încheierea actului juridic, putându-se distinge următoarele ipoteze: *a)* actul nu a fost executat încă; în acest caz, aplicarea sancţiunii **n.** antrenează imposibilitatea executării acelui act, ceea ce înseamnă că părţile se află în situaţia egală aceleia în care ele nu ar fi încheiat actul; *b)* actul a fost executat (total sau parţial) până la hotărârea de anulare; în această ipoteză, efectele **n.** se concretizează în desfiinţarea retroactivă a actului şi restituirea prestaţiilor efectuate în temeiul actului anulat; *c)* actul a fost executat, iar dobân-

ditorul a transmis, la rândul său, dreptul născut din actul nul unor terţi subdobânditori, până la intervenirea hotărârii de anulare a actului; într-o atare ipoteză, efectele **n.** se concretizează în: desfiinţarea actului executat, restituirea prestaţiilor efectuate în temeiul actului anulat şi desfiinţarea actului subsecvent. În esenţă, efectele **n.** sunt subsumate în adagiul latin *quod nullum est, nullum producit effectum*. Dar pentru ca această regulă să devină operantă, este necesar să fie aplicate principiile **n.**, şi anume: retroactivitatea **n.**; restabilirea situaţiei anterioare, care se realizează prin restituirea prestaţiilor efectuate în temeiul actului anulat; anularea atât a actului primar (iniţial), cât şi a actului subsecvent. Reglementarea legală a **n.** se distinge prin aceea că este disparată, şi nu compactă. *De lege lata,* nu există texte de principiu referitoare la efectele nulităţii. Există numai texte legale privind **n.** în anumite cazuri, inclusiv dispoziţii normative care consacră excepţii de la principiile efectelor nulităţii [v. şi *nulitate absolută; nulitate relativă; principiile efectelor nulităţii*].

nulitate absolută, sintagmă ce desemnează nulitatea care sancţionează nerespectarea, la încheierea actului juridic, a unei norme legale prin care se ocroteşte un interes general, obştesc. Sub aspect terminologic, **n.a.** este desemnată în legislaţie, jurisprudenţă şi doctrină prin expresiile: actul este „nul de drept"; actul este „nul"; actul este „nul de plin drept"; actul „va fi nul". Atrag **n.a.** a actului juridic civil următoarele cauze: *a)* nesocotirea regulilor privind capacitatea civilă a persoanelor în cazul nerespectării unei incapacităţi speciale, impuse pentru ocrotirea unui interes obştesc, cum este cea stabilită în art. 1309 C. civ.; *b)* lipsa capacităţii de folosinţă (sau subiectivale) a persoanei juridice şi nerespectarea principiului specialităţii capacităţii de folosinţă, potrivit art. 34 din Decretul nr. 31/1954; c) lipsa totală a consimţământului, cum este şi în cazul erorii obstacol; aceasta este soluţia *de lege lata* acceptată şi de doctrină, şi de jurisprudenţă; *d)* nevalabilitatea obiectului actului juridic civil; *e)* lipsa cauzei sau ilicitatea ori imoralitatea acesteia; *f)* nerespectarea formei cerute *ad validitatem*; *g)* lipsa ori nevalabilitatea autorizaţiei administrative; *h)* încălcarea ordinii publice; *i)* frauda la lege. Regimul juridic al **n.a.** se concretizează în următoarele reguli: **n.a.** poate fi invocată de către oricine are interes, ceea ce înseamnă că sunt îndreptăţiţi să invoce această nulitate: părţile actului juridic, avânzii-cauză ai părţilor, procurorul, instanţa din oficiu; constatarea **n.a.** poate fi cerută în justiţie de către primărie, prefectură, procuror, precum şi de orice persoană interesată; acţiunea în nulitate absolută este imprescriptibilă, ea putând fi introdusă oricând, indiferent de timpul scurs de la data încheierii actului; **n.a.** nu poate fi acoperită prin confir-

mare, expresă ori tacită (această regulă este impusă de natura obștească a interesului ocrotit prin norma a cărei încălcare atrage **n.a.**); inadmisibilitatea confirmării **n.a.** nu exclude însă validarea actului prin îndeplinirea ulterioară a cerinței legale nerespectate în momentul încheierii actului. Efectele **n.a.** constau în desființarea raportului juridic generat de actul juridic civil lovit de nulitate, ceea ce are semnificația restabilirii legalității [v. și *nulitate*].

nulitate de fond, sintagmă ce desemnează nulitatea care intervine în cazul lipsei sau nevalabilității unei condiții de fond a actului juridic, precum consimțământul, capacitatea, cauza sau obiectul. În practică, cazurile de **n.f.** învederează o frecvență mult mai mare decât cazurile nulității de formă [v. și *nulitate*].

nulitate de formă, sintagmă ce desemnează nulitatea care intervine în ipoteza nerespectării formei actului juridic civil cerute *ad validitatem*. De exemplu, în cazul testamentului, forma scrisă este o condiție de validitate a acestuia și, ca urmare, testamentul verbal este lovit de nulitate, fiind vorba aici de o **n.f.** [v. și *nulitate*].

nulitate explicită, v. *nulitate expresă*.

nulitate expresă, nulitate prevăzută ca atare într-o dispoziție legală. Majoritatea nulităților sunt **n.e.**, fiind prevăzute fie în dispozițiile normative din Codul civil, fie în dispozițiile normative cuprinse în alte izvoare ale dreptului civil [v. și *nulitate; nulitate explicită; nulitate textuală*].

nulitate implicită, v. *nulitate virtuală*.

nulitate parțială, nulitate care se distinge prin aceea că desființează numai o parte dintre efectele actului juridic civil, celelalte efecte ale acestuia producându-se în măsura în care nu contravin legii. **N.p.** este regula, iar nulitatea totală reprezintă excepția. Prin ipoteză, **n.p.** presupune existența unui act juridic (contract) în conținutul căruia se regăsesc mai multe clauze, dintre care numai unele contravin legii, iar altele sunt conforme cu legea. **N.p.** sancționează (desființează) numai clauzele contrare legii, lăsând neatinse pe acelea care sunt conforme legii. De exemplu, un împrumut cu dobândă mai mare decât cea admisă de lege poate fi anulat parțial, desființându-se doar clauza referitoare la dobândă și menținându-se restul efectelor actului. **N.p.** nu se regăsește nici ca fundament, nici ca aplicație a principiului conversiunii actelor juridice și nici în ideea validării actului anulabil prin confirmare [v. și *nulitate; nulitate relativă; nulitate absolută; nulitate totală*].

nulitate relativă, sintagmă ce desemnează nulitatea care sancționează nerespectarea la încheierea actului juridic civil a unei norme legale prin care se ocrotește un interes particular, individual ori personal. În terminologia juridică,

n.r. este nominalizată prin expresiile: „actul este anulabil"; „actul poate fi anulat"; „nulitate de protecţie". **N.r.** este antrenată de următoarele cauze: viciile de consimţământ (eroare, dol, violenţă şi leziune); lipsa discernământului în momentul încheierii actului juridic civil; nerespectarea regulilor privind capacitatea de exerciţiu a persoanei (anume: actul se încheie de persoana lipsită de capacitate de exerciţiu, actul se încheie fără încuviinţarea ocrotitorului legal, actul se încheie fără încuviinţarea autorităţii tutelare, actul se încheie în lipsa ori cu depăşirea puterii de reprezentare a persoanei juridice); nerespectarea dreptului de preempţiune. Regimul juridic al **n.r.** se exprimă în următoarele trei reguli: *a)* **n.r.** poate fi invocată doar de persoana al cărei interes a fost nesocotit la încheierea actului juridic, invocarea ei putând fi făcută personal de către cel interesat, dacă are capacitatea necesară pentru aceasta, dar poate fi făcută şi de reprezentantul legal al celui lipsit de capacitate de exerciţiu; *b)* acţiunea în anulabilitate este prescriptibilă, ceea ce înseamnă că **n.r.** poate fi invocată numai în termenul de prescripţie extinctivă; *c)* **n.r.** poate fi confirmată expres sau tacit; confirmarea expresă este valabilă dacă se realizează conform cerinţelor înscrise în art. 1190 C. civ., iar cât priveşte confirmarea tacită, aceasta rezultă fie din executarea actului anulabil, fie din neinvocarea nulităţii înăuntrul termenului de prescripţie extinctivă [v. şi *nulitate; nulitate absolută; principiile efectelor nulităţii*].

nulitate tacită, v. *nulitate virtuală.*

nulitate textuală, v. *nulitate expresă.*

nulitate totală, sintagmă ce desemnează nulitatea care desfiinţează actul juridic civil în întregime. **N.t.** constituie excepţia, regula fiind nulitatea parţială. Numai unele cauze de nulitate sunt de natură să determine **n.t.** De exemplu, nerespectarea formei cerute *ad validitatem* antrenează o astfel de nulitate. De asemenea, în principiu, actele juridice civile având un conţinut complex (exprimat în mai multe clauze) nu sunt susceptibile de **n.t.**, care vizează prioritar actele juridice civile al căror conţinut se exprimă într-o clauză unică sau într-un număr foarte restrâns de clauze [v. şi *nulitate; nulitate parţială*].

nulitate virtuală, nulitatea care, deşi nu este prevăzută expres printr-o dispoziţie a legii, rezultă totuşi din modul cum este reglementată o anumită condiţie de validitate a actului juridic civil. O astfel de nulitate este, de exemplu, conţinută în art. 813 C. civ., care dispune că toate donaţiile se fac prin act autentic. Printr-o interpretare *per a contrario* a acestui text, se desprinde concluzia că donaţiile făcute prin act sub semnătură privată nu au valabilitate. Tot astfel, prin art. 5 din Legea nr. 31/1990, republicată, se prevede că societatea

în nume colectiv şi cea în comandită simplă se constituie prin contract de societate şi, prin urmare, urmează să conchidem că o astfel de societate comercială nu poate fi constituită în mod valabil printr-un alt act juridic, cum ar fi, bunăoară, un testament, printr-un statut, printr-un contract de donaţie cu sarcini etc. [v. şi *nulitate; nulitate implicită; nulitate tacită*].

nulitatea absolută a adopţiei, sancţiune ce loveşte actul juridic al adopţiei înfăptuite cu încălcarea dispoziţiilor imperative ale legii. Poate fi invocată de orice persoană interesată, ca de pildă: persoanele participante la actul juridic al adopţiei; autoritatea tutelară; serviciile publice cu atribuţii în ocrotirea copilului; procurorul; instanţa de judecată (în cadrul unui proces început). În cazul în care adoptatorul a decedat, iar adopţia a fost încuviinţată, **n.a.a.** poate fi invocată de persoanele devenite rude cu adoptatul prin efectul adopţiei. Soluţia se impune şi atunci când, indiferent din ce motiv respectivele rude nu-l moştenesc pe adoptator, acţiunea în constatarea **n.a.a.** este imprescriptibilă. În principiu, **n.a.a.** nu poate fi acoperită în niciun mod, dar la fel ca în cazul căsătoriei, ori de câte ori cerinţa legală nesocotită a fost îndeplinită până la pronunţarea nulităţii, adopţia va fi menţinută, ţinându-se seama de interesul adoptatului. Doctrina şi jurisprudenţa au consacrat următoarele cazuri de **n.a.a**: lipsa consimţământului la adopţie al minorului care a împlinit vârsta de 10 ani; adopţia unei persoane majore fără ca acesta să fi fost crescută în timpul minorităţii de către adoptator; adopţia unui copil de către mai multe persoane care nu sunt soţi; adopţia de către un adoptator care nu îndeplineşte cerinţele legale; adopţia încheiată fără ca între adoptat şi adoptator să existe diferenţa de cel puţin 18 ani; adopţia între fraţi; adopţia unui copil de către tutorele său în scopul sustragerii acestuia de la obligaţia de a prezenta periodic dări de seamă; adopţia între soţi; adopţia a doi soţi de către aceeaşi persoană; abaterea de la scopul familial şi social al adopţiei; nerespectarea formei solemne la încheierea adopţiei.

nulitatea absolută a căsătoriei, varietate de nulitate a căsătoriei ce antrenează desfiinţarea căsătoriei ori de câte ori prin încălcarea dispoziţiilor legale privind încheierea căsătoriei se nesocotesc cerinţe de ordine publică ce ţin de esenţa căsătoriei. Sunt considerate cazuri de **n.a.c.**: *a) nediferenţierea sexuală între persoanele care se căsătoresc;* această ipoteză vizează atât încheierea căsătoriei între persoane de acelaşi sex, cât şi căsătoria între persoane al căror sex nu este precis determinat; *b) încălcarea dispoziţiilor legale cu privire la vârsta matrimonială* (art. 4 şi art. 19); articolul 19 C. fam. dispune că este lovită de nulitate absolută căsătoria încheiată în timpul impuberităţii

legale, adică înainte de împlinirea vârstei matrimoniale (care este 16 ani pentru femei şi 18 ani pentru bărbaţi); potrivit art. 20 C. fam. însă, căsătoria încheiată împotriva dispoziţiilor privitoare la vârsta legală nu va fi declarată nulă dacă, între timp, acela dintre soţi care nu avea vârsta cerută pentru căsătorie a împlinit-o ori dacă soţia a dat naştere unui copil sau a rămas însărcinată; *c) lipsa totală a consimţământului,* împrejurare care vizează atât inexistenţa consimţământului că acesta nu a fost exteriorizat, cât şi situaţia în care consimţământul nu putea fi format din cauza lipsei de discernământ datorită unei maladii psihice sau a vârstei; *d) bigamia,* ce antrenează **n.a.c.** ca urmare a încălcării dispoziţiilor legale care interzic încheierea căsătoriei de către persoana căsătorită; pentru existenţa bigamiei se cere ca prima căsătorie să aibă o existenţă juridică valabilă, adică să nu fie ea însăşi lovită de nulitate; *e) incestul;* legea reglementează ca impediment la căsătorie rudenia de sânge în linie dreaptă sau colaterală până la gradul IV inclusiv; căsătoria încheiată cu nesocotirea acestei interdicţii este incestuoasă şi, în principiu, este lovită de nulitate absolută; excepţie face ipoteza în care a fost acordată dispensa prealabilă de rudenie între veri şi verişoare primare; *f) rudenia în linie dreaptă rezultată din adopţie;* articolul 7 C. fam. dispune că este oprită căsătoria între adoptator sau ascendenţii lui, pe de o parte, şi adoptat ori descendenţii acestuia, pe de altă parte; de asemenea, este interzisă căsătoria între copiii adoptatorului, pe de o parte, şi adoptat sau copiii acestuia, pe de altă parte. În fine, se interzice încheierea căsătoriei între cei adoptaţi de aceeaşi persoană; *g) starea de alienaţie mintală sau de debilitate mintală;* încheierea căsătoriei de către alienatul mintal sau debilul mintal este lovită de nulitate absolută, indiferent dacă persoana în cauză este sau nu pusă sub interdicţie, deoarece acest impediment este, în egală măsură, de ordin biologic şi de ordin social; *h) lipsa discernământului* constituie o cauză ce împiedică formarea consimţământului în plan mintal; *i) lipsa de solemnitate la încheierea căsătoriei.* Căsătoria este un act juridic solemn, ceea ce rezultă din prevederile art. 3 şi art. 16 C. fam. Încălcarea acestor dispoziţii legale, care instituie imperativ cerinţa ca viitorii soţi să-şi exprime consimţământul la căsătorie în faţa ofiţerului de stare civilă, în forma cerută de lege, în prezenţa ambilor soţi, dat personal de către fiecare dintre aceştia în mod public, este cauză de **n.a.c.**; nu are valabilitate căsătoria încheiată în taină; *j) incompetenţa ofiţerului de stare civilă;* este lovită de nulitate absolută căsătoria încheiată de un funcţionar incompetent fie *rationae materiae,* când funcţionarul nu are împuternicirea de ofiţer de stare civilă, afară de cazul în care a exercitat în mod public atribuţiile de ofiţer de stare civilă (*error communis facit ius*); de

asemenea, este lovită de nulitate absolută căsătoria încheiată cu nesocotirea competenței *rationae personae* sau în cazul incompetenței *rationae loci; k) căsătoria fictivă;* are acest caracter căsătoria încheiată în alte scopuri decât cele prevăzute de Codul familiei, adică fără a urmări ca finalitate întemeierea unei familii, în adevăratul sens al cuvântului. De aceea, căsătoria fictivă este lipsită de cauză și, ca orice act juridic civil fără cauză, este lovită de nulitate absolută. Căsătoria fictivă se analizează ca o formă a simulației, este o căsătorie simulată, prin care se intenționează eludarea legii, cum se întâmplă în cazul căsătoriei pe care o încheie violatorul cu victima pentru a evita urmările legii penale. Fiind un mijloc pentru realizarea unui scop ilicit, căsătoria fictivă constituie, totodată, și un mijloc de fraudare a legii. În cazul în care numai unul dintre soți urmărește fraudarea legii, celălalt soț fiind de bună-credință, nulitatea căsătoriei fictive va putea fi invocată numai de soțul de bună-credință, iar nu și de orice altă persoană interesată [v. și *nulitatea căsătoriei*].

nulitatea căsătoriei, sancțiune civilă constând în desființarea căsătoriei, de regulă cu efect retroactiv, de la data încheierii acesteia, atunci când căsătoria a fost încheiată cu încălcarea dispozițiilor legale imperative incidente. **N.c.** este reglementată prin art. 19-21 C. fam. Aceste texte legale precizează în mod expres cazurile de **n.c.**, consacrând nulități exprese. Doctrina juridică admite însă că în afară de nulitățile exprese consacrate prin dispozițiile normative menționate, în materia căsătoriei există și nulități virtuale, deci implicite, pentru două cazuri, și anume: căsătoria fictivă și căsătoria între persoane de același sex. Dispozițiile legale din Codul familiei relative la **n.c.** au caracter derogatoriu de la dreptul comun, dar în măsura în care este necesar și, totodată, compatibil, ele se completează cu reglementările legale de principiu privind nulitatea actelor juridice civile. La fel ca în dreptul comun, nulitățile din materia căsătoriei sunt absolute și relative, dar aici, spre deosebire de reglementarea legală ce formează dreptul comun, unele nulități absolute pot fi confirmate în interesul menținerii căsătoriei. În dreptul familiei, cu excepția viciilor de consimțământ (eroare, dol, violență), care sunt ipoteze de nulitate relativă, toate celelalte cazuri de **n.c.**, atât exprese, cât și virtuale, sunt ipoteze de nulitate absolută [v. și *nulitate absolută a căsătoriei; nulitate relativă a căsătoriei*].

nulitatea legatelor, v. *nulitate; legat.*

nulitatea persoanei juridice, varietate de nulitate cu caracter special, reglementată prin art. 56 și urm. din Legea nr. 31/1990, republicată, cu privire la societățile comerciale. **N.p.j.** constituie o derogare de la principiul potrivit căruia nulitatea este o sancțiune a

actului juridic neregulat întocmit. Dar societatea comercială fiind, în același timp, un contract și o persoană juridică, această sancțiune care, în principal, vizează actul juridic, se extinde prin ricoșeu și asupra persoanei juridice create prin acel act juridic. Reglementând **n.p.j.**, legiuitorul a avut în vedere trei obiective în ce privește această ipoteză specială a nulității, și anume: restrângerea clauzelor de nulitate prin enumerarea lor limitativă (art. 56 din Legea nr. 31/1990, republicată); împiedicarea pronunțării nulității de către instanța de fond, în cazul în care nulitatea existentă a fost asanată anterior pronunțării, dacă aceasta a fost constatată judecătorește. Articolul 56 din Legea nr. 31/1990, republicată, prevede că „nulitatea unei societăți înmatriculate în registrul comerțului poate fi declarată de tribunal numai atunci când: *a)* lipsește actul constitutiv sau nu a fost încheiat în formă autentică, în situațiile prevăzute la art. 5 alin. (6); *b)* toți fondatorii au fost, potrivit legii, incapabili, la data constituirii societății; *c)* obiectul de activitate al societății este ilicit sau contrar ordinii publice; *d)* lipsește încheierea judecătorului delegat de înmatriculare a societății; *e)* lipsește autorizarea legală administrativă de constituire a societății; *f)* actul constitutiv nu prevede denumirea societății, obiectul său de activitate, aporturile asociaților sau capitalul social subscris; *g)* s-au încălcat dispozițiile legale privind capitalul social minim, subscris și vărsat; *h)* nu s-a respectat numărul minim de asociați, prevăzut de lege". Pe de altă parte, prin art. 57 din aceeași lege se precizează că „nulitatea nu poate fi declarată în cazul în care cauza ei, invocată în cererea de anulare, a fost înlăturată înainte de a se pune concluzii în fond la tribunal". În fine, conform art. 59 din Legea nr. 31/1990, republicată, „declararea nulității societății nu aduce atingere actelor încheiate în numele său. Nici societatea și nici asociații nu pot opune terților de bună-credință nulitatea societății". Se consacră astfel principiul ocrotirii terților de bună-credință. Legea dispune că pe data la care hotărârea judecătorească de declarare a nulității a devenit irevocabilă, societatea vizată încetează fără efect retroactiv și intră în lichidare. Suntem în prezența unei alte derogări de la regimul de drept comun al nulității, și anume legiuitorul consfințește aici principiul neretroactivității hotărârii judecătorești de declarare a **n.p.j.** [v. *nulitate*].

nulitatea relativă a căsătoriei, varietate de nulitate a căsătoriei ce are ca efect desființarea căsătoriei, ori de câte ori prin încălcarea dispozițiilor legale privind încheierea căsătoriei se nesocotesc dispoziții normative ce protejează interesele unuia dintre soți. Articolul 21 alin. (1) C. fam. dispune că se poate anula căsătoria, la cererea soțului al cărui consimțământ a fost viciat prin eroare cu privire la identitatea fizică a

celuilalt soţ, prin viclenie sau prin violenţă. De aici consecinţa că singurele cazuri de nulitate relativă a căsătoriei sunt viciile de consimţământ: eroarea, dolul şi violenţa. *A. Eroarea:* art. 21 C. fam. restrânge sfera de aplicare a acestui viciu de consimţământ numai la eroarea asupra identităţii fizice a celuilalt soţ. Restrângând arealul de aplicare a acestui viciu, legiuitorul urmăreşte preîntâmpinarea desfiinţării uşuratice a căsătoriei, precum şi eludarea regulilor relative la divorţ prin camuflarea acestuia sub forma unei acţiuni în anulare. Jurisprudenţa a statuat că faptul necunoaşterii de către soţ că soţia sa era însărcinată la momentul încheierii căsătoriei nu este de natură să vicieze consimţământul acestuia prin eroare cu privire la identitatea fizică a celuilalt soţ. În schimb, ascunderea deliberată de către soţie a sarcinii este un motiv de anulare a căsătoriei pentru dol reticent. *B. Dolul:* folosirea de mijloace viclene pentru a determina o persoană să încheie căsătoria constituie un motiv de anulare a acesteia din urmă, indiferent dacă dolul este subiectiv sau obiectiv, comisiv sau omisiv. Un astfel de dol generează eroarea ce a determinat consimţământul la căsătorie a celuilalt soţ. Jurisprudenţa a statuat că este dol activ sau comisiv inducerea în eroare cu privire la starea de sănătate prin folosirea unui certificat prenupţial fals. Totodată, jurisprudenţa a mai admis că este dol pasiv, omisiv sau reticent, susceptibil să determine anularea căsătoriei, ascunderea de către viitoarea soţie faţă de viitorul ei soţ starea sa de graviditate rezultată din relaţiile intime avute anterior căsătoriei cu un alt bărbat. Un astfel de dol există şi atunci când unul dintre soţi omite să-l informeze pe celălalt soţ asupra stării de boală incurabilă de care suferă şi care, prin natura ei, este incompatibilă cu o viaţă normală de familie. *C. Violenţa:* materializată sub forma constrângerii fizice sau morale, violenţa este admisă ca viciu al consimţământului la căsătorie numai în cazuri extrem de rare, cum ar fi constrângerea la căsătorie exercitată de către părinţii viitorilor soţi. Pentru a produce efectele sale fireşti în privinţa căsătoriei, violenţa trebuie apreciată atât sub aspect obiectiv, cât şi sub aspect subiectiv, spre a se stabili dacă a avut un caracter determinant la încheierea căsătoriei, raportat la starea psihică şi fizică a soţului victimă [v. şi *nulitatea căsătoriei; nulitate absolută a căsătoriei*].

nume, 1. cuvânt sau cuvinte atribuite unei persoane fizice pentru individualizarea ei în societate; **2.** atribut de identificare a persoanei fizice care constă în dreptul omului de a fi individualizat, în familie şi în societate, prin cuvintele stabilite, în condiţiile legii, cu această semnificaţie. Articolul 12 alin. (2) din Decretul nr. 31/1954 stabileşte structura legală a numelui, în sensul că acesta cuprinde numele de familie şi prenumele. *De lege lata,* nu există o dispoziţie legală care

să enumere componentele dreptului la **n.** În absența unei astfel de norme legale, doctrina juridică admite că dreptul la **n.** conferă titularului său următoarele prerogative: *a)* dreptul de a purta **n.**, adică de a-l folosi; *b)* dreptul de a cere îndreptarea greșelilor de scriere a **n.** în orice acte (precum actele de stare civilă ori actele de identificare); *c)* dreptul de a se opune la folosirea, fără îndreptățire, a acelui **n.** de către altcineva. *Lato sensu*, prin **n.** se desemnează numele de familie și prenumele. *Stricto sensu*, prin **n.** se desemnează numele de familie. **N.** de familie se mai desemnează și prin sintagma **n.** patronimic, iar prenumele se mai desemnează și prin expresia **n.** de botez. **N.** nu trebuie confundat nici cu pseudonimul și nici cu porecla. Ca drept personal nepatrimonial, **n.** se distinge prin următoarele caractere juridice: *a)* dreptul la **n.** este un drept absolut, opozabil *erga omnes*; *b)* este inalienabil, în sensul că persoana fizică nu poate renunța la **n.**, nu poate să-și înstrăineze numele nici prin acte juridice cu titlu oneros și nici prin acte juridice cu titlu gratuit; în condițiile și în cazurile prevăzute de lege, **n.** de familie poate fi transmis prin căsătorie, filiație și adopție; *c)* este imprescriptibil; dreptul la **n.** nu se pierde prin neexercitare, oricât de îndelungată ar fi perioada de timp pe care se extinde neexercitarea lui (deci este imprescriptibil extinctiv) și tot astfel, oricât de lungă ar fi durata de timp în care se folosește un **n.**, acel **n.** nu poate fi dobândit prin prescripție achizitivă (imprescriptibilitatea achizitivă), ci numai în condițiile prevăzute de lege; *d)* are caracter strict personal, ceea ce înseamnă că **n.** este strict legat de persoana titularului său și că el nu poate fi, în principiu, exercitat decât strict personal de către acel titular, **n.** nefiind susceptibil de exercitare prin reprezentare; în cazul minorului, legea admite, prin excepție, reprezentarea în ipoteza schimbării **n.** prin procedură administrativă; *e)* este un drept universal, deoarece toți oamenii au dreptul la un nume. Universalitatea dreptului la **n.** rezultă atât din prevederile art. 13 alin. (1) din Decretul nr. 31/1954, conform cărora: „Orice persoană are dreptul la numele stabilit sau dobândit potrivit legii", cât și din art. 7 pct. 1 din Convenția privind drepturile copilului, care dispune: „Copilul are (...) dreptul la un nume"; *f)* se caracterizează prin legalitate, întrucât condițiile dobândirii, modificării ori schimbării numelui se pot stabili numai prin lege; *g)* are caracter de unitate, caracter concretizat în aceea că, deși **n.** este alcătuit din **n.** de familie și din prenume, ambele acestea individualizează împreună aceeași persoană [v. și *nume de familie; prenume*].

numele adoptatului, numele de familie pe care o persoană fizică îl dobândește prin efectul adopției. Potrivit legii, adoptatul dobândește numele de familie al adoptatorului. Atunci când cel adoptat este căsătorit la momentul realizării adopției și poartă un nume comun cu cel al soțului său, el va păstra și după

adopție acel nume, urmând ca, în eventualitatea desfacerii ulterioare a căsătoriei prin divorț, soțul adoptat să nu revină la numele pe care l-a purtat anterior încheierii căsătoriei, ci să poarte în viitor numele ce trebuia să-l dobândească prin efectul adopției. În cazul în care adopția se face de către doi soți ori de către soțul care adoptă pe copilul celuilalt soț, iar soții nu au un nume de familie comun, ei sunt obligați să declare cu ocazia încuviințării adopției numele de familie pe care urmează să-l poarte adoptatul. Într-o atare ipoteză, primesc aplicare, prin analogie, dispozițiile normative referitoare la numele pe care l-ar dobândi într-o situație de acest gen copilul firesc al soților adoptatori. În toate cazurile, decizia prin care se încuviințează adopția trebuie să menționeze numele pe care urmează să-l poarte adoptatul. Prenumele adoptatului nu suferă nicio modificare prin efectul adopției ori al desfacerii sau desființării ei. Dacă însă adoptatorul mai are un copil (firesc sau adoptat), cu același prenume ca și cel adoptat ulterior, se va putea cere schimbarea pe cale administrativă a prenumelui adoptatului. În cazul desființării sau al desfacerii adopției, adoptatul redobândește numele de familie pe care îl purta la momentul încuviințării adopției. Instanța judecătorească poate însă încuviința, pentru motive temeinice, la desfacerea adopției (dar nu și la desființarea ei) ca fostul adoptat să păstreze și în continuare numele dobândit prin adopție [v. și *nume; nume de familie*].

numele copilului, sintagmă ce definește atributul de identificare a copilului concretizat în numele ce se atribuie copilului cu ocazia înregistrării nașterii acestuia în registrul de stare civilă. **N.c.** cuprinde numele de familie și prenumele. Cel dintâi determină legătura copilului cu o anumită familie. Articolul 62 C. fam. distinge, în privința numelui de familie al copilului din căsătorie, următoarele situații: dacă părinții au nume de familie comun, copilul va primi la naștere numele părinților; dacă părinții nu au nume de familie comun, copilul poate să ia fie numele de familie al unuia dintre părinți, fie numele lor reunite, conform învoielii părinților, iar numele stabilit în acest fel se declară odată cu nașterea copilului la serviciul de stare civilă. Potrivit art. 18 alin. (3) din Legea nr. 119/1996, „dacă părinții nu au nume de familie comun sau există neconcordanță între prenumele copilului trecut în certificatul medical constatator al nașterii și declarația verbală a declarantului, întocmirea actului de naștere se face pe baza declarației scrise și semnate de ambii părinți, din care să rezulte numele de familie și prenumele copilului. În caz de neînțelegere între părinți, va decide autoritatea administrației publice locale de la locul înregistrării nașterii, prin dispoziție scrisă". Numele de familie al copilului găsit născut din părinți necunoscuți se stabilește prin

dispoziţie a primarului localităţii unde se înregistrează naşterea. Odată cu schimbarea numelui părinţilor sau separat de această împrejurare, numele de familie al copilului poate fi schimbat pe cale administrativă. Desfacerea căsătoriei prin divorţ nu produce efecte cu privire la numele de familie al copilului. Tot astfel, şi în cazul desfiinţării căsătoriei, copilul îşi păstrează numele de familie avut, deoarece legea prevede că declararea nulităţii căsătoriei nu are nicio urmare în privinţa copiilor. În alte situaţii, modificarea numelui de familie al părinţilor poate produce modificări asupra numelui de familie al copilului. Aşa se întâmplă atunci când părintele îşi stabileşte filiaţia faţă de unul sau faţă de ambii părinţi ai săi, ca şi atunci când se contestă recunoaşterea prin care părintele copilului şi-a stabilit filiaţia faţă de propriul său părinte. De asemenea, schimbarea stării civile a copilului generează efecte cu privire la numele de familie al acestuia. Prin admiterea acţiunii în tăgăduirea paternităţii, copilul pierde calitatea de copil din căsătorie şi va purta numele de familie avut de mama sa la data naşterii lui.

numele de familie, element structural al numelui în accepţiunea sa *lato sensu*, care concretizează dreptul omului de a fi individualizat în societate, prin cuvântul sau prin cuvintele stabilite în condiţiile legii. Potrivit art. 2 alin. (1) din O.G. nr. 41/2003 privind dobândirea şi schimbarea pe cale administrativă a numelor persoanelor fizice, „**n.f.** se dobândeşte prin efectul filiaţiei şi se schimbă de drept prin modificarea intervenită în statutul civil al persoanei fizice, în condiţiile prevăzute de lege". Pe de altă parte, art. 62 C. fam. prevede : „Copilul din căsătorie ia numele de familie comun al părinţilor". În cazul în care părinţii nu au un **n.f.** comun, copilul va lua **n.f.** al unuia dintre ei sau numele lor reunite. Într-o atare ipoteză, numele copilului se va stabili prin învoiala părinţilor şi se va declara odată cu naşterea copilului. În lipsa unei asemenea învoieli, autoritatea tutelară de la domiciliul copilului va hotărî, ascultând pe părinţi dacă copilul va purta numele unuia dintre ei sau numele lor reunite. Copilul din afara căsătoriei dobândeşte **n.f.** al aceluia dintre părinţi faţă de care filiaţia a fost mai întâi stabilită. Atunci când filiaţia a fost stabilită ulterior şi faţă de celălalt părinte, instanţa judecătorească va putea da încuviinţarea copilului să poarte numele acestuia din urmă [v. şi *nume; schimbarea numelui de familie pe cale administrativă*].

numele soţilor, sintagmă ce desemnează numele de familie cu privire la care soţii au convenit să-l poarte în timpul căsătoriei şi care este consemnat ca atare în actul de căsătorie, pe baza declaraţiei făcute de soţi în faţa ofiţerului de stare civilă la încheierea căsă-

toriei. Cu acest prilej, soții pot opta pentru una din următoarele variante: *a)* fiecare dintre ei să-și păstreze numele de familie purtat anterior încheierii căsătoriei; *b)* ambii soți să poarte, ca nume de familie, numele unuia dintre ei; *c)* ambii soți să poarte, ca nume de familie, numele lor reunite. Legea nu admite alte variante. Pe toată durata căsătoriei, soții sunt obligați să poarte numele consemnat în actul de căsătorie conform declarației făcute de ei cu ocazia încheierii căsătoriei. Lor le este interzis să convină asupra unui alt nume comun sau să revină fiecare dintre ei la numele de familie pe care l-a purtat anterior căsătoriei. Oricare dintre soți poate cere schimbarea numelui pe cale administrativă. Dar dacă numele a cărui schimbare se cere este nume comun al ambilor soți, pentru încuviințarea schimbării este necesar și consimțământul celuilalt soț. Consimțământul celuilalt soț nu implică însă și nici nu împiedică cererea de schimbare pe cale administrativă și a numelui soțului care și-a dat consimțământul [v. și *nume; nume de familie*].

obicei, regulă de conduită statornicită în practica vieţii sociale şi respectată vreme îndelungată, în virtutea deprinderii, ca o normă obligatorie. Unele **o.** sunt sancţionate de stat, dobândind astfel caracter de izvor de drept, putere obligatorie; acestea sunt prevăzute expres de lege. Astfel, Codul civil dispune că o convenţie obligă nu numai la ceea ce ea prevede expres, dar şi la toate urmările ce echitatea, obiceiul sau legea dă obligaţiei, după natura sa. Legea mai face referiri exprese la **o.** şi în materia închirierii de mobile pentru mobilarea de case, precum şi în legătură cu zidul şi şanţul comun. **O.** trebuie luat în considerare şi atunci când referirea legii este numai implicită; exemple de acest gen sunt: definirea conceptului de bun proprietar sau bun gospodar; stabilirea criteriului de aplicare a diligenţei etc. [sin. *cutumă*].

obiect, v. *bun.*

obiectul actului juridic, expresie ce desemnează conduita părţilor stabilită prin actul juridic civil concret avut în vedere, respectiv acţiunea sau inacţiunea la care fiecare dintre acestea este îndreptăţită sau, după caz, îndatorată. Articolul 962 C. civ. dispune că: „Obiectul convenţiilor este acela la care părţile sau numai una din părţi se obligă". Bunurile sau lucrurile la care se referă conduita părţilor sunt o componentă a **o.a.j.** Cu acest înţeles, art. 963 C. civ. prevede că: „Numai lucrurile ce sunt în comerţ pot fi obiectul unui contract". **O.a.j.** se află într-o strânsă corelaţie cu conţinutul actului juridic. Cu toate acestea, nu trebuie confundate acţiunile sau inacţiunile la care sunt îndreptăţite sau respectiv îndatorate părţile actului juridic şi care constituie **o.a.j.**, cu drepturile subiective civile şi obligaţiile generate de actul juridic, care formează conţinutul sau efectele actului juridic. Pentru a fi valabil, **o.a.j.** trebuie să îndeplinească următoarele condiţii generale: să existe; să fie în circuitul civil; să fie determinat ori determinabil; să fie posibil; să fie licit şi moral. Pentru anumite acte juridice civile, legea cere şi unele condiţii speciale: cel ce se obligă trebuie să fie titularul dreptului subiectiv; să existe autorizaţia administrativă prevăzută de lege; obiectul să constea într-un fapt personal al debitorului. *A.* Cât priveşte condiţia ca **o.a.j.** să existe, aceasta are caracter primordial, în sensul că nu se mai pune problema îndeplinirii celorlalte condiţii generale sau speciale dacă **o.a.j.** este inexistent. Atunci când conduita părţilor vizează un bun (un

lucru), trebuie avute în vedere următoarele reguli: dacă bunul a existat, dar nu mai există la data încheierii actului juridic, condiția nu este îndeplinită și deci acel act nu este valabil; bunul prezent în momentul încheierii actului juridic îndeplinește condiția „să existe"; un bun viitor poate forma obiectul valabil al actului juridic civil, cu excepția succesiunii viitoare, care nu poate forma obiect nici pentru convenție și nici pentru actul juridic unilateral al renunțării la succesiune. *B.* Condiția ca obiectul să fie în circuitul civil este prevăzută expres în art. 963 C. civ., fiind reluată și de art. 1310 C. civ. Bunurile inalienabile nu pot forma obiect valabil al actului juridic civil (de exemplu, produsele stupefiante). *C.* Condiția ca **o.a.j.** să fie determinat sau determinabil este prevăzută atât în art. 948 pct. 3, cât și în art. 964 C. civ. Când obiectul constă într-un *res certa,* această condiție este îndeplinită prin ipoteză. Dacă obiectul constă în *res genera,* condiția este îndeplinită fie prin stabilirea precisă a calității, cantității, valorii, fie prin stabilirea numai a unor criterii care se vor folosi la momentul încheierii actului. *D.* Condiția ca **o.a.j.** să fie posibil este impusă de regula potrivit căreia nimeni nu poate fi obligat la imposibil: *ad impossibilium, nulla obligatio.* Numai în cazul în care imposibilitatea este absolută, obiectul nu este posibil; dacă imposibilitatea este relativă, obiectul actului este valabil. Imposibilitatea obiectului poate fi de ordin material sau de ordin juridic. *E.* Condiția ca **o.a.j.** să fie licit și moral impune ca acțiunea sau inacțiunea părților actului juridic civil să fie în concordanță cu legea și cu morala. *F.* În actele constitutive ori translative de drepturi se cere ca cel care se obligă să fie titularul dreptului. Această cerință este impusă de principiul de drept potrivit căruia nimeni nu se poate obliga valabil la ceva ce nu are ori mai mult decât are. *G.* În actele juridice *intuitu personae,* datorită caracterului lor strict personal, se cere ca obiectul să constea într-un fapt personal al debitorului. Promisiunea faptei altuia este lipsită de eficiență juridică. Este însă valabil actul juridic prin care cineva se obligă personal să depună toată diligența pentru a convinge o altă persoană să încheie ori să ratifice un act juridic. O asemenea convenție e cunoscută sub denumirea de convenția de *porte-fort. H.* Atunci când legea prevede, este necesară și autorizația administrativă sau judiciară, ori o altă cerință legală (de exemplu, potrivit Legii nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare, până la rambursarea integrală a creditului, imobilul ipotecat poate fi înstrăinat de către debitorul care a constituit ipoteca numai cu acordul prealabil al creditorului ipotecar).

obiectul contractului, prestația (acțiune sau inacțiune) la care părțile se obligă prin contract. Ori de câte ori prestația vizează un bun, acesta se subsumează **o.c.** ca

o componentă esențială a lui. Prestația poate fi pozitivă (o obligație de a da ori de a face) sau negativă (o obligație de a nu face). Când **o.c.** se concretizează doar într-o singură obligație (de a da, de a face sau de a nu face) sau printr-o pluralitate de obligații de același fel, are caracter unitar (este un **o.c.** simplu), dacă însă în conținutul lui sunt cuprinse obligații multiple, diferite ca natură, **o.c.** are caracter complex. Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească **o.c.** sunt următoarele: *a)* să fie determinat la data încheierii contractului sau determinabil în viitor, pe baza unor elemente de determinare prevăzute de contract. Bunul la care se referă obligația contractuală poate fi un bun cert sau un bun generic. Dacă **o.c.** este format din bunuri de gen, acestea trebuie să fie determinate în contract prin calitatea și cantitatea lor, astfel încât să poată fi individualizate în viitor; *b)* **o.c.** trebuie să fie posibil atât sub aspect material, fizic, cât și din punct de vedere juridic, întrucât nimeni nu se poate obliga la imposibil. Imposibilitatea **o.c.** se apreciază *in abstracto,* aceasta trebuie să fie absolută și de neînvins pentru oricine. În ipoteza când **o.c.** constă într-o obligație de a da un lucru cert, imposibilitatea **o.c.** va consta exclusiv din pieirea acelui lucru anterior încheierii contractului. Cât privește obligația de a da lucruri de gen, executarea acesteia este posibilă câtă vreme există bunuri de gen, respectiv posibilitatea cât de dificilă a producerii și procurării lor; *c)* **o.c.** trebuie să se afle în circuitul civil, adică potrivit legii, să poată fi luat în considerare ca obiect al unor acte juridice translative. Prin convenția părților se poate stabili, în mod excepțional, scoaterea temporară și temeinic justificată a unor bunuri din circuitul civil, prin declararea lor ca inalienabile; *d)* **o.c.** trebuie să fie licit și moral, adică nu trebuie să contravină dispozițiilor legii imperative și nici bunelor moravuri; *e)* **o.c.** trebuie să reprezinte un fapt personal al celui ce se obligă, întrucât nimeni nu poate fi obligat prin voința altuia. Asumarea obligației de a determina pe altul să consimtă la încheierea unui act ori să-l ratifice satisface însă această condiție, deoarece nu se promite faptul terțului, ci numai faptul propriu, de a depune toate diligențele spre a-l convinge pe terț să facă asta.

obiectul obligației, sintagmă ce desemnează prestația la care se îndatorează debitorul față de creditor. Se concretizează fie în acțiunea de a da sau de a face, fie în inacțiunea debitorului, adică de a nu face ceva în folosul creditorului său ori al persoanei desemnate de către acesta. În alți termeni, **o.o.** constă în ceea ce creditorul poate pretinde de la debitor și acesta trebuie să îndeplinească. Sub acest aspect, îndatorirea negativă de a nu face ceva nu presupune numai o îndatorire pasivă a debitorului, ci comportă o restrângere a libertății lui de acțiune. De pildă, prin efectul

unui contract de editare, autorul operei contractate are îndatorirea de a nu ceda altei edituri dreptul de a reproduce şi difuza acea operă, până la perfectarea contractului respectiv autorul având libertatea să cedeze aceste drepturi oricărei edituri. Atitudinea debitorului concretizată în abţinerea de la o anumită acţiune conferă un avantaj pentru creditor; în cazul contractului de editare acest avantaj se materializează în dreptul editurii cu care a contractat de a publica şi difuza opera. În fine, potrivit art. 1075 C. civ., „orice obligaţie de a face sau de a nu face se schimbă în dezdăunări, în caz de neexecutare din partea debitorului" [v. şi *obligaţie; raport juridic obligaţional*].

obiectul raportului juridic civil, acţiunea sau inacţiunea la care este îndrituit subiectul activ şi cea de care este ţinut subiectul pasiv. Întotdeauna **o.r.j.c.** este format din conduita părţilor. **O.r.j.c.** şi conţinutul raportului juridic civil se află într-o strânsă corelaţie, dar nu se confundă între ele. În realitate, suntem în prezenţa a două elemente distincte ale raportului juridic civil. Interdependenţa dintre aceste două elemente poate fi evidenţiată astfel: când conţinutul raportului juridic civil este complex (adică este format dintr-o pluralitate de drepturi subiective şi obligaţii ale părţilor), tot complex va fi şi obiectul său (fiind format din mai multe acţiuni ori abstenţiuni la care părţile sunt îndrituite ori de care sunt ţinute). În raporturile juridice civile patrimoniale, adeseori, conduita părţilor se referă la bunuri, dar acestea nu pot fi incluse în structura raportului juridic civil, ţinând seama că acest raport are o natură socială. Totuşi, s-a apreciat că bunul la care se referă acţiunea sau inacţiunea ce reprezintă **o.r.j.c.** poate fi considerat ca obiect derivat al acestui raport juridic.

oblic, v. *acţiune oblică.*

obligaţia de regres, v. *debitori de regres; regres cambial.*

obligaţia antrenorului sportiv faţă de clubul sau asociaţia sportivă la care lucrează pe bază de contract, obligaţie de mijloace izvorâtă din contractul încheiat de un club sportiv sau de o asociaţie sportivă cu un antrenor calificat, în virtutea căreia acestuia din urmă îi revine îndatorirea să pregătească sportivii de performanţă înscrişi la o anumită ramură de sport practicată de respectivul club sau respectiva asociaţie, pe baza unui program metodic de instruire, stabilit potrivit unor criterii ştiinţifice, precum şi îndatorirea să supravegheze ca sportivii pe care îi pregătesc să abordeze cu seriozitate şi disciplină programul de pregătire, fiind îndreptăţit să aplice sancţiuni împotriva acelora care nu se încadrează în program şi nu respectă disciplina sportivă. **O.a.s.** fiind o obligaţie de mijloace, nu implică obţinerea unui rezultat determinat, ci numai folosirea unor

metode moderne de pregătire a sportivilor, conștiinciozitate de înalt profesionalism în organizarea pregătirii fizice și tehnice a sportivilor, stabilirea unei tehnici de joc eficiente în raport cu valoarea adversarului de întrecere, diligență maximă în scopul asigurării însușirii de către fiecare sportiv a unor subtilități tehnice de natură să-i sporească valoarea performanțelor anterioare. În ultima vreme se constată o vizibilă tendință de transformare a acestei obligații într-o obligație de rezultat. În prezent, calitatea corespunzătoare sau necorespunzătoare a unui antrenor sportiv, mai exact îndeplinirea sau neîndeplinirea de către el a obligațiilor asumate prin contractul încheiat cu clubul sau asociația sportivă la care funcționează se apreciază în raport cu rezultatele obținute de sportivii antrenați de el, cu ocazia participării la întrecerile oficiale. La fel în cazul în care, de exemplu, o echipă divizionară de fotbal înregistrează mereu eșecuri în întâlnirile din cadrul programului competițional, se prezumă că aceasta se datorează, în principiu, antrenorului său (culpei sale). Dimpotrivă, dacă o altă asemenea echipă înregistrează sistematic reușite în programul competițional, se prezumă că aceasta se datorează, în principiu, antrenorului său, care o pregătește cu competență și conștiinciozitate. Așadar, și într-un caz, și în celălalt, rezultatele obținute pe terenurile de sport servesc drept criterii de apreciere a modului de îndeplinire de către antrenor a obligațiilor asumate prin contractul încheiat cu clubul sau asociația sportivă căreia îi aparține echipa respectivă de fotbal. Criteriile menționate sunt luate în considerare nu numai de conducerea clubului sau a asociației sportive în cauză, ci și de opinia publică și, în ultimă instanță, chiar de către componenții echipei antrenate. Într-adevăr, sportivii care sub conducerea unui antrenor nu ating performanțele minime dorite își pierd încrederea în capacitatea și competența profesională a antrenorului respectiv. Clubul sau asociația sportivă ai cărei reprezentanți în întrecerile sportive nu dau rezultatele scontate, ci eșuează sistematic, reziliază contractul încheiat cu antrenorul lor; pe de altă parte, opinia publică nu apreciază un asemenea antrenor, iar sportivii înșiși, adeseori, încetează să-i mai recunoască autoritatea. Ipoteza în discuție este suficient de elocventă pentru a exprima tendința de transformare a unor obligații tipice de mijloace în obligații de rezultat: cu toate că obținerea performanțelor sportive depinde nu numai de antrenor, ci măcar, în egală măsură, și de particularitățile întrecerilor, adeseori și de alți factori (de exemplu, condițiile de timp), totuși, atât reușitele, cât și mai ales nereușitele sunt puse, în principal, pe seama calității muncii prestate de antrenor în cadrul programului de pregătire a sportivilor respectivi. În alți termeni, obligația antrenorului izvorâtă din contractul încheiat de acesta cu clubul sau asociația sportivă, deși

concepută iniţial ca o obligaţie de mijloace, se converteşte, pe parcursul executării contractului respectiv, într-o obligaţie de rezultat: obţinerea rezultatului, adică a unor performanţe corespunzătoare de către sportivii antrenaţi de el, devine, astfel, condiţia esenţială a menţinerii valabilităţii contractului pe durata pentru care a fost încheiat. Neîndeplinirea acestei condiţii determină, după cum o dovedeşte practica, rezilierea imperativă a contractului şi concedierea antrenorului respectiv înainte ca termenul contractului să fi expirat [v. şi *obligaţii de mijloace*].

obligaţia de garanţie, îndatorire ce revine vânzătorului de a face tot ceea ce îi stă în putinţă pentru a-i asigura cumpărătorului stăpânirea liniştită şi utilă a lucrului vândut. **O.g.** învederează, conform art. 1336 C. civ., o dublă valenţă, şi anume: vânzătorul trebuie să-l garanteze pe cumpărător de liniştita folosinţă a lucrului, adică contra evicţiunii; totodată, vânzătorului îi revine îndatorirea de a-l garanta pe cumpărător şi de utila folosinţă a lucrului, adică împotriva viciilor. **O.g.** subsumează, în conţinutul ei, două îndatoriri juridice distincte, la fel de importante pentru atingerea finalităţii urmărite de cumpărător: obligaţia de garanţie contra evicţiunii şi obligaţia de garanţie contra viciilor. De asemenea, conţinutul **o.g.** mai cuprinde şi a treia componentă, şi anume îndatorirea vânzătorului de a garanta cumpărătorului, în limitele stabilite prin contract, buna funcţionare şi durabilitatea lucrului vândut. Această îndatorire se desprinde din obligaţia de garanţie contra viciilor, dar are o individualitate distinctă şi un specific propriu [v. şi *obligaţia de garanţie contra evicţiunii; obligaţia de garanţie contra viciilor; obligaţia de garanţie pentru buna funcţionare şi durabilitate*].

obligaţia de garanţie contra evicţiunii, îndatorire ce revine vânzătorului şi care se concretizează în aceea că vânzătorul trebuie să facă tot ce-i stă în putinţă pentru a asigura cumpărătorului stăpânirea liniştită a lucrului vândut. Conform art. 1337 C. civ., vânzătorul este de drept obligat să-l garanteze pe cumpărător de evicţiunea totală sau parţială a lucrului vândut, precum şi de sarcinile care n-au fost declarate la încheierea contractului. Evicţiunea se concretizează în pierderea de către cumpărător, în tot sau în parte, a proprietăţii lucrului sau în tulburarea acestuia în exercitarea prerogativelor de proprietar. **O.g.c.e.** există atât faţă de cumpărător, cât şi faţă de subdobânditori, chiar dacă aceştia sunt succesori cu titlu particular şi cu titlu gratuit, deşi cumpărătorul iniţial nu este responsabil pentru evicţiune faţă de subdobânditorul cu titlu gratuit. Împrejurarea se explică prin aceea că, odată cu lucrul, subdobânditorului se transmit, ca accesoriu al acestuia, şi toate drepturile legate de acel lucru. În cazul în care

contractul s-a încheiat prin intermediar, precum mandatarul, acesta nu răspunde de evicţiune. Atunci când intermediarul s-a comportat ca un vânzător aparent (mandat simplu prin interpunere de persoane) el este responsabil de evicţiune faţă de cumpărător. **O.g.c.e.** are două variante, şi anume: obligaţia de garanţie contra evicţiunii rezultând din faptele personale ale vânzătorului şi obligaţia de garanţie contra evicţiunii rezultând din fapta unui terţ [v. şi *obligaţia de garanţie contra evicţiunii rezultând din faptele personale ale vânzătorului; obligaţia de garanţie contra evicţiunii rezultând din fapta unui terţ*].

obligaţia de garanţie contra evicţiunii rezultând din fapta unui terţ, varietate a obligaţiei de garanţie pentru evicţiune de specificul căreia este faptul că tulburarea provine din partea unei terţe persoane, iar vânzătorul este obligat să-l apere pe cumpărător şi, totodată, să suporte consecinţele evicţiunii, dacă apărarea formulată de el nu este primită. Pentru existenţa acestei obligaţii se cer îndeplinite cumulativ următoarele condiţii: *a) să se producă o tulburare de drept;* vânzătorul nu răspunde pentru simpla tulburare de fapt, lipsită de temei juridic; împotriva tulburărilor de fapt cumpărătorul se poate apăra singur, exercitând acţiunile posesorii sau uzând de alte mijloace legale reglementate într-un atare scop. Terţul evingător poate invoca un drept real (de pildă, dreptul de proprietate sau dreptul de uzufruct), dar vânzătorul răspunde şi pentru existenţa unor servituţi nedeclarate, dacă sunt neaparente. Pentru servituţile aparente, el nu răspunde, deoarece se presupune că acestea au fost cunoscute şi acceptate de cumpărător. În cazul ipotecilor şi privilegiilor, obligaţia de garanţie operează numai dacă debitorul principal nu-şi plăteşte datoria şi creditorul trece la executarea creanţei sale. Evicţiunea poate exista şi în cazul invocării de către terţi a unui drept de creanţă, cum este, bunăoară, dreptul locatarului de a se folosi de bunul închiriat, rezultând dintr-un contract de locaţiune încheiat de vânzător la o dată anterioară vânzării. Aceeaşi este situaţia şi pentru îmbunătăţirile aduse de locatar imobilului vândut, pe care cumpărătorul este obligat să le plătească. Vânzătorul răspunde pentru evicţiune atunci când cumpărătorul nu a cunoscut existenţa locaţiunii sau a îmbunătăţirilor aduse de locatar, iar el (vânzătorul) nu le-a adus la cunoştinţa cumpărătorului cu ocazia perfectării contractului de vânzare-cumpărare; *b) cauza evicţiunii să fie anterioară vânzării,* deoarece vânzătorul nu este ţinut responsabil pentru împrejurări ivite după încheierea contractului şi după ce lucrul a fost transmis în posesia cumpărătorului, afară numai dacă evicţiunea se datorează unui fapt personal al lui. Totuşi, vânzătorul nu răspunde pentru uzucapiunea începută anterior încheierii contractului, dar care s-a împlinit ulterior

încheierii contractului; în acest caz, cumpărătorul, devenit proprietar, avea posibilitatea să întrerupă prescripţia achizitivă; *c) cauza evicţiunii să nu fi fost cunoscută de cumpărător*, întrucât, dacă acesta cunoştea pericolul evicţiunii, înseamnă că a acceptat riscul şi, deci, şi l-a asumat. Sarcina probei cunoaşterii cauzei evicţiunii de către cumpărător incumbă vânzătorului. La cele trei condiţii menţionate se adaugă, uneori, şi cerinţa ca terţul să fi intentat o acţiune în justiţie împotriva cumpărătorului. Nu este suficientă o simplă temere a cumpărătorului că va fi evins, după cum nu este suficientă nicio reclamaţie făcută de terţ, deoarece în majoritatea covârşitoare a cauzelor evicţiunea este rezultatul unei acţiuni în justiţie promovate de terţ [v. şi *obligaţia de garanţie contra evicţiunii; obligaţia de garanţie contra evicţiunii rezultând din fapte personale ale vânzătorului*].

obligaţia de garanţie contra evicţiunii rezultând din fapte personale ale vânzătorului, varietate a obligaţiei de garanţie pentru evicţiune care se distinge prin aceea că evicţiunea provine dintr-un fapt personal al vânzătorului sau al succesorilor lui universali ori cu titlu universal. Este fapt personal orice fapt sau act anterior vânzării, dar tăinuit faţă de cumpărător, ori ulterior vânzării, dar neprevăzut în contract, săvârşit de către vânzător sau de către succesorii săi universali ori cu titlu universal, de natură a-l tulbura pe cumpărător în liniştita folosinţă a lucrului, indiferent dacă este vorba de o tulburare de fapt sau de o tulburare de drept. În caz de tulburare săvârşită de vânzător, cumpărătorul se poate apăra invocând excepţia de garanţie, dedusă din principiul potrivit căruia cine trebuie să garanteze pentru evicţiune, nu poate să evingă. Vânzătorul nu este îndreptăţit să evingă nici chiar ca urmare a dobândirii unei noi calităţi pe care nu o avea în momentul încheierii contractului. Având caracter patrimonial, obligaţia de garanţie se transmite, la moartea vânzătorului, către succesorii universali sau cu titlu universal ai acestuia. Este motivul pentru care excepţia de garanţie poate fi invocată şi în ipoteza inversă, adică atunci când adevăratul proprietar îl moşteneşte pe vânzător, iar tulburarea provine din partea lui, ca moştenitor, deoarece acela care are obligaţia garantării pentru evicţiune nu poate, tot el, să-l evingă pe dobânditorul cu titlu oneros. În schimb, excepţia de garanţie nu poate fi opusă succesorilor cu titlu particular ai vânzătorului, ei nefiind ţinuţi de obligaţiile autorului lor. Aşa se întâmplă, bunăoară, în cazul în care proprietarul vinde, succesiv, imobilul la două persoane diferite, iar primul cumpărător îl revendică de la cel de-al doilea cumpărător. În această ipoteză, procesul nu poate fi soluţionat prin invocarea excepţiei de garanţie. Ea poate fi invocată de cel de-al doilea cumpă-

rător, numai dacă reclamantul (primul cumpărător) cumulează şi calitatea de vânzător (de succesor universal sau cu titlu universal al vânzătorului). Obligaţia de garanţie a vânzătorului pentru fapte proprii, indiferent că au fost săvârşite înainte sau după încheierea contractului de vânzare-cumpărare, vizează nu numai tulburarea directă a cumpărătorului, dar şi evicţiunea care se realizează prin intermediul uni terţ. Obligaţia negativă a vânzătorului de a nu-l tulbura pe cumpărător în liniştita folosinţă a lucrului fiind de esenţa vânzării, orice convenţie contrară este nulă, spre deosebire de obligaţia de evicţiune rezultând din fapta unui terţ, care fiind numai de natura vânzării, poate fi înlăturată sau modificată prin convenţia părţilor [v. şi *obligaţia de garanţie contra evicţiunii; obligaţia de garanţie contra evicţiunii rezultând din fapta unui terţ*].

obligaţia de garanţie contra viciilor lucrului vândut, îndatorire ce revine vânzătorului şi care se concretizează în aceea că acesta trebuie să asigure cumpărătorului utila folosinţă a lucrului vândut. Vânzătorul este responsabil pentru viciile ascunse ale lucrului atunci când, din cauza acestora, lucrul este impropriu întrebuinţării conform destinaţiei sale, precum şi atunci când viciile micşorează valoarea de întrebuinţare a lucrului în aşa măsură încât la momentul perfectării contractului, cumpărătorul, aflându-se în cunoştinţă de cauză, nu ar fi cumpărat acel lucru sau ar fi plătit un preţ mai redus. **O.g.v.** necesită îndeplinirea următoarelor condiţii: *a)* viciul trebuie să fie ascuns; pentru viciile aparente, cu privire la care cumpărătorul putea singur să se convingă, vânzătorul nu răspunde; viciul este ascuns numai în cazul în care cumpărătorul nu l-a cunoscut şi, în funcţie de împrejurări, nici nu l-ar fi putut cunoaşte chiar printr-o verificare normală, dar atentă; posibilitatea cumpărătorului de a lua cunoştinţă de viciul lucrului se apreciază *in abstracto,* luându-se în considerare conduita cumpărătorului prudent şi diligent; lipsa de informare, de experienţă, cât şi nepriceperea cumpărătorului nu fac ca viciile pe care acesta nu le-a putut constata singur să fie considerate vicii ascunse; *b)* viciul trebuie să fi existat în momentul încheierii contractului; viciile survenite după încheierea contractului nu antrenează răspunderea vânzătorului, deoarece prin efectul încheierii contractului, riscurile trec asupra cumpărătorului odată cu dreptul de proprietate; *c)* viciul trebuie să fie grav. Are acest caracter defecţiunea din cauza căreia lucrul devine impropriu utilizării la care este destinat după natura sa ori potrivit convenţiei. De asemenea, viciul este grav şi atunci când, din cauza existenţei lui, valoarea de întrebuinţare a lucrului se micşorează în aşa măsură încât, dacă cumpărătorul se afla în cunoştinţă de cauză la încheierea contractului, nu ar fi cumpărat acel lucru

sau ar fi plătit pentru el un preţ mult mai redus. În prezenţa tuturor acestor condiţii, cumpărătorul are facultatea fie de a cere rezoluţiunea vânzării, fie de a cere o reducere corespunzătoare a preţului convenit. În cazul în care vânzătorul a fost de rea-credinţă, cumpărătorul este îndreptăţit să ceară şi daune-interese, inclusiv beneficiul nerealizat (*lucrum cessans*). Atunci când cumpărătorul optează pentru rezoluţiunea contractului, el are la îndemână în acest scop acţiunea redhibitorie, care este admisibilă chiar dacă, prin natura sa, viciul nu face lucrul absolut impropriu unei utilizări conforme cu destinaţia lui. Dacă lucrul a fost înstrăinat de către cumpărător, acţiunea redhibitorie poate fi promovată de subdobânditori. În ipoteza când cumpărătorul optează pentru păstrarea lucrului, cu reducerea preţului proporţional cu diminuarea valorii lucrului din cauza existenţei viciului, el are la îndemână, într-un atare scop, acţiunea estimatorie. În cazul în care cumpărătorul dovedeşte cu orice mijloace de probă că vânzătorul a fost de rea-credinţă (a cunoscut viciile lucrului), acesta din urmă are obligaţia să plătească şi daune-interese cumpărătorului. Asemenea daune sunt considerate ca fiind imprevizibile şi de aceea ele se datorează de vânzător numai în cazul în care el a acţionat cu dol. Vânzătorul care nu cunoaşte viciul lucrului poate fi obligat faţă de cumpărător numai la restituirea preţului şi a cheltuielilor vânzării. În sarcina vânzătorului este şi riscul pieirii lucrului din cauza viciilor, situaţie în care acesta are obligaţia să restituie preţul şi cheltuielile vânzării; dacă a fost de rea-credinţă poate fi obligat şi la plata de daune-interese. Vânzătorul nu răspunde pentru vicii dacă lucrul a pierit fortuit sau din culpa cumpărătorului.

obligaţia de garanţie pentru buna funcţionare şi durabilitate, varietate a obligaţiei de garanţie contra viciilor lucrului vândut, care se distinge prin aceea că vânzătorul se îndatorează prin contract să asigure buna funcţionare a lucrului sau a unor subansamble din structura lui o perioadă de timp predeterminată. Această obligaţie este asumată în cazul bunurilor de folosinţă îndelungată şi, în funcţie de specificul bunului, se stabileşte pe durată de timp (cum este, bunăoară, cazul computerelor), pe număr de ore de funcţionare (cum se întâmplă în cazul becurilor electrice sau al tuburilor cinescopice de la televizoare), pe kilometri parcurşi (la autovehicule), pe ore de zbor (la avioane şi elicoptere). În perioada de garanţie stabilită contractual, orice defecţiune produsă fără culpa cumpărătorului urmează să fie remediată pe cheltuiala vânzătorului. În condiţiile creşterii concurenţei pe piaţă, fiecare producător este preocupat să asigure o fiabilitate mai mare produselor realizate de el şi să probeze rezultatele acestei preocupări printr-un termen de garanţie cât mai avantajos pentru cumpărător.

obligația de garanție privind împărțeala moștenirii, îndatorire juridică ce revine fiecărui comoștenitor față de ceilalți comoștenitori de a se garanta reciproc împotriva tulburării și evicțiunilor provenite din cauze anterioare împărțelii moștenirii. O atare îndatorire este însă inexistentă în cazul evicțiunilor exceptate expres prin actul de împărțeală, ca și al celor la originea cărora se află greșeala comoștenitorului evins. Reprezintă o ipoteză de evicțiune situația în care un comoștenitor a fost obligat la plată peste partea care îi revenea din datoria comună [v. și *acțiuni succesorale*].

obligația de întreținere, îndatorire ce revine unei persoane, în baza legii sau a unui contract, de a presta întreținere în favoarea altei persoane [v. și *obligație legală de întreținere; contract de întreținere*].

obligația de luare în primire a lucrului vândut, obligație corelativă cu aceea de predare a lucrului vândut ce incumbă vânzătorului, concretizată în îndatorirea cumpărătorului de a lua în primire lucrul ce reprezintă obiectul vânzării, la locul și la data la care trebuie să se facă predarea, conform celor convenite prin contract. În caz de neexecutare a acestei obligații, vânzătorul, după ce în prealabil, l-a pus în întârziere pe cumpărător, poate cere justiției obligarea acestuia din urmă la luarea în primire a lucrului, sub sancțiunea de daune cominatorii. De asemenea, vânzătorul poate cere autorizarea instanței să depună respectivul lucru într-un alt loc, în cazul în care are nevoie de locul în care se găsește bunul. Cheltuielile de transport și de depozitare a lucrului sunt în sarcina cumpărătorului. Totodată, vânzătorul poate opta și pentru rezoluțiunea contractului, cu obligarea cumpărătorului la plata de daune-interese. În cazul produselor (care se deteriorează rapid), precum și al altor lucruri mobile (ca, de pildă, titlurile de valoare supuse fluctuațiilor de valoare), respectarea termenului de luare în primire dobândește o importanță deosebită, motiv pentru care Codul civil prevede, pentru ipoteza nerespectării obligației de luare în primire a unor astfel de lucruri, rezoluțiunea de drept a contractului de vânzare-cumpărare, chiar fără punerea în întârziere a cumpărătorului, dar numai dacă în contract s-a stabilit termenul ridicării și numai în favoarea vânzătorului (dacă nerespectarea termenului de luare în primire nu se datorează faptei sale). Cumpărătorul nu se poate prevala de acest gen de rezoluțiune (cu efecte asemănătoare pactului comisoriu de ultim grad) pentru a se libera de obligația de plată a prețului. De asemenea, nici vânzătorul nu poate reține prețul încasat de la primul cumpărător, în ipoteza când acesta din urmă nerespectându-și obligația de luare în primire, lucrul a fost revândut unui terț. În toate cazurile vânzătorul este îndreptățit să pretindă daune-interese, potrivit regulilor generale din materia executării obligațiilor.

Rezoluţiunea de drept a contractului operând numai în favoarea vânzătorului, cumpărătorul nu poate pretinde de la acesta diferenţa de preţ încasată prin revânzarea lucrului unui terţ la un preţ mai mare decât cel iniţial.

obligaţia de plată a preţului, principala îndatorire ce revine cumpărătorului concretizată în remiterea de către acesta vânzătorului a sumei de bani convenite ca preţ contractual. Plata preţului se face la locul şi la data stabilite prin contract. În lipsa unei astfel de stipulaţii, preţul se plăteşte de către cumpărător la locul şi în momentul când i se predă lucrul (art. 1361 şi art. 1362 C. civ.). Se derogă, astfel, de la regulile generale ale dreptului comun, conform cărora, în lipsă de stipulaţie contrară, plata se face la domiciliul debitorului (art. 1104 C. civ.), în timp ce în cazul vânzării, plata se face la locul predării lucrului vândut (fie locul unde lucrul se afla în momentul vânzării, fie domiciliul vânzătorului, obligaţia de plată a preţului fiind portabilă). În cazul în care printr-o clauză contractuală se stabileşte că plata preţului va avea loc la o altă dată decât cea a predării lucrului vândut, locul plăţii va fi acela al domiciliului debitorului. Tot prin derogare de la regulile generale de plată a obligaţiilor, conform cărora dacă nu a fost stabilit un termen al plăţii, plata poate fi cerută imediat, în materie de vânzare plata nu poate fi cerută mai înainte de predarea lucrului vândut, ci cel mai devreme la momentul predării acestuia. Datorită acestui fapt, în lipsă de stipulaţie contrară, termenul stabilit pentru predarea lucrului de către vânzător profită şi cumpărătorului. Dacă însă se stabileşte un termen pentru plata preţului, acesta nu profită şi vânzătorului. Atunci când părţile au stabilit un termen pentru plata preţului (ipoteza vânzării pe credit), la împlinirea scadenţei preţul trebuie achitat în întregime, afară numai dacă înţelegerea dintre părţi a fost ca preţul să fie plătit eşalonat, în mai multe rate succesive, situaţie în care fiecare rată de preţ va avea o scadenţă proprie. La vânzarea pe credit, termenul de scadenţă este convenit în favoarea cumpărătorului, ceea ce explică faptul că acesta poate plăti anticipat întregul preţ. Chiar dacă s-a făcut o plată anticipată, cumpărătorul datorează dobânda până la scadenţă stabilită contractual, excepţie făcând doar cazul în care vânzătorul a consimţit să se recalculeze dobânda până la data când s-a făcut plata efectivă a preţului datorat sau cazul în care prin actul normativ aplicabil nu s-a prevăzut altfel. Când cumpărătorul are motive să se teamă de o evicţiune, el are dreptul să suspende plata preţului până ce vânzătorul va face să înceteze tulburarea sau îi va da o cauţiune, afară numai dacă prin contract s-a stabilit că preţul se va plăti şi în astfel de împrejurări (art. 1364 C. civ.). Cumpărătorul este obligat să plătească dobândă până la efectiva achitare a preţului în următoarele

trei cazuri: dacă există convenție în acest sens; dacă lucrul vândut și predat este producător de fructe (civile sau naturale); în toate celelalte cazuri numai dacă și din momentul în care cumpărătorul a fost pus în întârziere printr-o notificare (art. 1363 C. civ.). Atunci când cumpărătorul nu execută total sau parțial plata prețului, vânzătorul are libertatea unei opțiuni între următoarele posibilități: *a)* să ceară în justiție obligarea cumpărătorului la executarea în natură a obligației, ceea ce este totdeauna posibil, deoarece obiectul obligației constă într-o sumă de bani; o atare acțiune are caracter personal și se prescrie în termenul general de 3 ani; *b)* să invoce excepția de neexecutare a contractului, dacă obligația de predare a lucrului nu a fost încă îndeplinită; *c)* să ceară rezoluțiunea contractului, dacă obligația de predare a fost executată sau se află pe punctul de a fi executată. În cazul în care cumpărătorul beneficiază de un termen suspensiv privind executarea obligației de plată a prețului, vânzătorul nu poate refuza predarea lucrului, invocând excepția de neexecutare. Acordarea de către vânzător a unui termen pentru plata prețului face să opereze prezumția că a renunțat să invoce excepția de neexecutare. Într-o atare ipoteză, el va putea refuza predarea numai dacă cumpărătorul a decăzut din beneficiul termenului (a devenit insolvabil, a intrat în faliment), situație în care obligația de predare a vânzătorului devine operantă dacă cumpărătorul va da o cauțiune că va plăti la termen. În cazul în care vânzătorul cere rezoluțiunea vânzării, trebuie să se țină seama de următoarele particularități ce caracterizează o atare situație: în cazul vânzării de imobile, instanța nu poate acorda un termen de grație dacă vânzătorul este în pericol de a pierde lucrul și prețul, iar dacă un asemenea pericol nu există instanța poate acorda un singur termen de grație, la expirarea căruia, dacă cumpărătorul nu plătește, se produce rezoluțiunea de drept a contractului (art. 1366 C. civ.), fără punere în întârziere; atunci când printr-un pact comisoriu s-a prevăzut rezoluțiunea de drept a contractului pentru neplata prețului, ea se va produce fără intervenția justiției, dacă sunt îndeplinite condițiile necesare, printre care și punerea în întârziere a cumpărătorului, cu excepția pactului comisoriu de ultim grad, când îndeplinirea acestei formalități nu este necesară; acțiunea în rezoluțiunea vânzării are caracter real (art. 1368 C. civ.), ceea ce înseamnă că ea urmărește bunul, iar nu persoana cumpărătorului și se răsfrânge și asupra terților dobânditori de drepturi cu privire la lucrul vândut. Articolul 1368 și art. 1369 C. civ. consacră trei restricții la acest principiu: *a)* rezoluțiunea este lipsită de efect în contra autorităților publice, în caz de expropriere sau rechiziție; *b)* în materia vânzării silite, rezoluțiunea nu produce efect față de terțul adjudecatar; *c)* dreptul de a cere rezoluțiunea pentru plata prețului nu este opozabil terților

dobânditori de drepturi reale asupra lucrului vândut decât dacă vânzătorul a îndeplinit cerinţele legii pentru conservarea privilegiului său de vânzător, şi anume: dacă lucrul vândut este un imobil, prin înscrierea privilegiului în cartea funciară înainte de a fi înscris titlul terţului dobânditor [art. 1369 C. civ. şi art. 19 pct. C lit. a) din Legea nr. 7/1996, republicată]; iar dacă lucrul vândut este un bun mobil, prin intentarea acţiunii în rezoluţiune în termen de 8 zile de la predare (art. 1730 pct. 5 C. civ.) prevăzut pentru exerciţiul acţiunii derivând din privilegiu.

obligaţia de predare a lucrului vândut, principală îndatorire ce revine vânzătorului, concretizată în punerea de către acesta a lucrului vândut la dispoziţia cumpărătorului. Predarea nu are semnificaţia juridică a transferării dreptului de proprietate şi nici pe aceea a transferării posesiei. Semnificaţia sa se restrânge la transmiterea lucrului vândut. Cumpărătorul dobândeşte, în principiu, dreptul de proprietate la momentul perfectării contractului şi tot atunci dobândeşte, implicit, şi posesia bunului cumpărat. În unele cazuri, îndeplinirea **o.d.p.** presupune o simplă atitudine pasivă din partea vânzătorului (cum este cazul în care cumpărătorul avea calitatea de depozitar al lucrului la momentul perfectării contractului de vânzare-cumpărare), iar în alte cazuri ea comportă în mod necesar îndeplinirea unor acte sau fapte pozitive (precum predarea cheilor imobilului vândut sau remiterea titlului de proprietate sau de creanţă – art. 1315, art. 1316 şi art. 1318 C. civ.). Termenul şi dovada predării lucrului sunt supuse regulilor generale privind executarea obligaţiilor. Locul predării este acela unde se află lucrul vândut la momentul încheierii contractului, ori de câte ori este posibilă localizarea lucrului în acel moment. Regula generală însă în această privinţă este că predarea trebuie să se facă la domiciliul debitorului (vânzătorului), ceea ce înseamnă că, de principiu, **o.d.p.** este cherabilă, iar nu portabilă. Vânzătorul suportă cheltuielile de predare (cântărire, măsurare, numărare), iar cumpărătorului îi revine sarcina de a suporta cheltuielile de ridicare a lucrului de la locul predării (încărcare, transport, descărcare etc.). Părţile au libertatea ca de comun acord să stabilească şi un alt mod de distribuire a cheltuielilor predării. **O.d.p.** presupune îndatorirea vânzătorului de a preda lucrul vândut în măsura determinată prin contract. Bunurile certe, existente la momentul încheierii contractului trebuie predate în starea în care se află la acel moment. Bunurile de gen, ca şi cele viitoare trebuie predate în cantitatea, calitatea ori alte criterii determinate în contract (mostre, eşantioane, sortimente etc.), acestor bunuri fiindu-le aplicabile regulile generale referitoare la obiectul plăţii. Reguli speciale referitoare la predare sunt prevăzute de lege în materia imobilelor

(în special terenuri), aplicabile în absenţa unor stipulaţii contrare în cuprinsul contractului, precum şi în caz de fraudă, chiar dacă înţelegerea dintre părţi este diferită. În lipsă de clauză contrară, vânzătorul este obligat să predea, împreună cu lucrul vândut, şi fructele percepute de el după momentul transferării dreptului de proprietate. Cumpărătorul este îndreptăţit să pretindă şi accesoriile lucrului vândut, precum şi tot ceea ce a fost destinat uzului său perpetuu, precum imobile prin destinaţie, acţiunea în revendicare sau în garanţie. Dacă lucrul vândut nu se predă în momentul încheierii contractului, vânzătorul este obligat să-l conserve până la predare, dat fiind că lucrul trebuie predat în starea în care se află la momentul încheierii contractului. Vânzătorul răspunde ca un depozitar pentru deteriorarea sau pieirea lucrului vândut până la predare. Culpa sa este prezumată până la proba unei cauze străine exoneratoare de răspundere. Cheltuielile ocazionate de păstrarea lucrului sunt în sarcina cumpărătorului atunci când acesta a devenit proprietar din chiar momentul perfectării contractului. În cazul în care vânzătorul nu îşi execută **o.d.p.**, cumpărătorul poate invoca excepţia de neexecutare sau poate cere rezoluţiunea vânzării şi daune-interese, precum şi executarea în natură a contractului. Dacă executarea în natură nu este posibilă, cumpărătorul poate cere fie daune-interese, fie să procedeze la procurarea bunurilor de gen de la terţi, pe cheltuiala vânzătorului. Când executarea **o.d.p.** se face cu întârziere, cumpărătorul poate cere daune-interese moratorii de la data punerii în întârziere a vânzătorului.

obligaţia de sprijin material între soţi, componentă a relaţiilor patrimoniale dintre soţi, constând în îndatorirea lor reciprocă de a-şi asigura unul altuia cele necesare traiului, de regulă, în cadrul gospodăriei lor comune, la ale cărei sarcini trebuie să contribuie deopotrivă. Este consacrată prin art. 2 C. fam., potrivit căruia soţii sunt datori să-şi acorde unul altuia sprijin moral şi material. **O.s.m.s.** are un conţinut larg, care cuprinde: obligaţia soţilor de a suporta împreună cheltuielile propriu-zise ale căsniciei; obligaţia de întreţinere în condiţiile prevăzute de lege; satisfacerea oricărei nevoi materiale survenite între soţi (ca de exemplu, acoperirea nevoilor de agrement, de tratament într-o staţiune balneară etc.) [v. şi *bunuri comune ale soţilor; obligaţie legală de întreţinere; obligaţii comune ale soţilor; sarcinile căsniciei*].

obligaţia de sprijin moral între soţi, componentă esenţială a relaţiilor personale nepatrimoniale dintre soţi, constând în îndatorirea lor reciprocă, decurgând din prietenia şi afecţiunea care stă la baza relaţiilor de familie, de a-şi împărtăşi şi de a împărţi, deopotrivă, bucuriile şi greutăţile vieţii. Este consacrată prin art. 2 C. fam., care prevede că soţii datorează reciproc sprijin moral şi material. Deşi are

un caracter preponderent moral, această obligaţie este, finalmente, şi o îndatorire juridică, fiind consacrată prin lege. Refuzul unui soţ de a acorda sprijin moral celuilalt soţ subminează afecţiunea şi încrederea pe care se fundamentează căsătoria. Un astfel de refuz poate avea drept consecinţă vătămarea gravă şi iremediabilă a relaţiilor de familie. El poate constitui chiar motiv de divorţ, în măsura în care soţul lezat consideră că în asemenea condiţii continuarea convieţuirii cu celălalt soţ a devenit imposibilă.

obligaţia expertului care a primit o însărcinare din partea instanţei judecătoreşti sau a unui organ de urmărire penală, îndatorire juridică care constă în aprecierea unor împrejurări de fapt având caracter complex şi care, pentru a fi corect elucidate, necesită punerea în valoare a unor cunoştinţe tehnice, medicale, în domeniul artei, al contabilităţii etc. Această obligaţie este, în esenţa ei, o obligaţie de mijloace, deoarece expertul, pentru a putea duce la îndeplinire însărcinarea primită, trebuie să facă, după caz, o verificare, o analiză, o cercetare a anumitor împrejurări, pe baza cărora să poată formula o concluzie care să reflecte propria sa părere sau apreciere. În principiu, nu se cere expertului ca prin activitatea desfăşurată să obţină un anumit rezultat, ci doar să-şi pună în valoare cunoştinţele de specialitate şi abilitatea profesională de care dispune, acţionând cu diligenţa cerută profesionistului de înaltă calificare. Cu toate acestea, obligaţia expertului, la fel ca şi obligaţia medicului, tinde de a se transforma într-o obligaţie de rezultat. Este vorba de acele situaţii care comportă, raportat la dezvoltarea ştiinţei din domeniul respectiv, concluzii certe sau, în alţi termeni, obţinerea unor rezultate ce pot fi evaluate ca sigure chiar de la început. Aşa este, de pildă, cazul analizei serologice efectuate în procesele de stabilire a paternităţii din afara căsătoriei. Tot astfel, un expert topometru care este solicitat să efectueze măsurarea unui teren va ajunge cu certitudine la un rezultat concretizat în stabilirea mărimii suprafeţei acelui teren. În fine, expertul contabil chemat să efectueze cuantumul chiriei datorate de un locatar şi a contravalorii taxelor comune ce incumbă acestuia pentru folosirea imobilului închiriat, dacă aplică în mod corect tarifele legale, dacă efectuează corect măsurarea suprafeţei locative folosite de chiriaş şi dacă efectuează corect calculele matematice necesare, obţine cu certitudine un rezultat ce va reflecta adevărul în litigiul respectiv. Pornind de la ideea că obiectul oricărei expertize judiciare este stabilirea adevărului material în legătură cu împrejurările sau fenomenele supuse cercetării expertului şi considerând că obligaţiile ce-i revin acestuia din urmă sunt, prin natura lor, obligaţii de mijloace, trebuie să reţinem că

impactul pe care progresul permanent al științei și tehnicii îl are asupra unor asemenea obligații determină inevitabil transformarea cel puțin a unora dintre ele în veritabile obligații de rezultat. Astfel, în toate cazurile în care expertul este chemat să se pronunțe asupra unor împrejurări cu privire la care datele științei îi conferă posibilitatea de a stabili cu certitudine adevărul – descoperirea adevărului fiind chiar rezultatul în vederea căruia s-a ordonat expertiza de către instanța judecătorească sau organul de anchetă penală – obligația ce-i revine expertului încetează să mai fie o simplă obligație de mijloace, pentru a se converti într-o obligație de rezultat, iar îndeplinirea ei necorespunzătoare și neobținerea rezultatului vizat determină răspunderea penală sau civilă a debitorului (adică a expertului) în funcție de natura și gravitatea consecințelor negative pe care le-a provocat părților litigante sau desfășurării normale a activității de distribuire a justiției. Acela care a suferit un prejudiciu material ca urmare a întocmirii unei expertize necorespunzătoare într-un litigiu poate cere, pe calea acțiunii în responsabilitate civilă delictuală, obligarea expertului la repararea acelui prejudiciu, ori de câte ori instanța care a soluționat acel litigiu a înlăturat, ca necorespunzătoare, expertiza respectivă. Dacă însă instanța reține expertiza, considerând-o calitativ corespunzătoare și își întemeiază propria soluție pe acea expertiză, după rămânerea definitivă a hotărârii respective, partea prejudiciată va trebui, în prealabil, să ceară revizuirea acelei hotărâri, invocând incorectitudinea expertului și numai după admiterea cererii de revizuire, va avea deschisă calea acțiunii în responsabilitate civilă delictuală împotriva expertului [v. *și obligații de mijloace*].

obligația titularului de know-how față de beneficiar, obligație de mijloace care constă în îndatorirea titularului de know-how de a furniza beneficiarului setul de cunoștințe tehnice reprezentând o noutate relativă și subiectivă, nebrevetabile sau brevetabile, dar nebrevetate, referitoare la fabricarea, funcționarea, întreținerea ori comercializarea unor mărfuri sau privitoare la elaborarea, punerea în lucrare a unor tehnici ori procedee, prevăzute în contractul de know-how. În practică, conținutul acestui concept a primit o semnificație mai largă, cuprinzând următoarele elemente: *a) abilitatea tehnică,* prin care se desemnează, în egală măsură, abilitatea generală a unui tehnician, datorită aptitudinilor sale naturale, ingeniozității sale, precum și dexteritatea dobândită de tehnician în privința operațiilor în îndeplinirea cărora s-a specializat la întreprinderea unde lucrează, această dexteritate adăugându-se dexterității generale, potențializând-o; o atare abilitate se fundamentează pe calitățile inerente persoanei respective (de pildă,

talentul), care, prin ele însele, nu pot fi apropriate de către întreprindere şi nici transmise de către aceasta la o altă întreprindere, decât odată cu persoana căreia îi aparţin; *b) experienţă tehnică,* dobândită de tehnician printr-o practică îndelungată, implicând soluţionarea problemelor ivite în legătură cu îndeplinirea atribuţiilor; acest element presupune un grad mai înalt de activitate intelectuală; experienţa tehnică se transmite prin asistenţă tehnică acordată, care, la rândul ei, presupune preluarea unor tehnici de la întreprinderea furnizoare de know-how la întreprinderea beneficiară sau invers; *c) cunoştinţe tehnice de o mare diversitate şi cu un grad variabil de aport intelectual,* cum sunt: anumite cunoştinţe rezultate din tehnica curentă, dar care sunt necesare pentru optimizarea punerii în lucrare a proceselor utilizate; cunoştinţe dobândite prin studierea progresului tehnic, despre care este încunoştinţat publicul prin mijloace de publicitate. Know-how-ul poate avea ca obiect nu numai cunoştinţe tehnice specifice domeniului industrial, ci şi cunoştinţe din alte domenii, cum sunt cele privind administrarea întreprinderilor (amenajarea magazinelor poate fi făcută într-o infinitate de combinaţii, iar observaţiile de merchandising o vor indica pe cea mai corespunzătoare, publicitatea poate îmbrăca forme diverse etc.); cele de natură să optimizeze punerea în valoare a proceselor la care se referă sau a calităţilor produsului a cărui fabricaţie se urmăreşte; cunoştinţele rezultând din cercetarea ştiinţifică întreprinsă în scopul de a pune la punct procese noi, prototipuri; cunoştinţele negative, adică erorile ce trebuie evitate pe baza experienţei acumulate (a nu pierde timp şi bani pentru continuarea unor cercetări inutile prezintă importanţă deosebită pentru acela care ar fi tentat să le întreprindă); *d) procedee, metode, tehnici ori mijloace presupunând o grupare de operaţiuni dispuse într-o ordine şi reunite prin scopul comun, care este obţinerea unui rezultat.* Acestea pot fi brevetabile sau nebrevetabile. De regulă, asemenea cunoştinţe (procedee) nu sunt brevetate, din considerente diferite: nu prezintă un grad suficient de noutate comparativ cu gradul cunoscut al tehnicii mondiale; lipsesc alte asemenea condiţii ce ţin de esenţa brevetului; lipsa interesului; existenţa unui interes contrar (cum este, bunăoară, cel legat de păstrarea secretului). Toate aceste elemente ale know-how-ului pot forma obiectul contractului de know-how, în virtutea căruia titularul de know-how se obligă să le pună la dispoziţia unui beneficiar contra unei plăţi periodice din partea acestuia, numită redevenţă. După cum rezultă din conţinutul conceptului de know-how, obligaţiile asumate de titularul de know-how prin contract faţă de beneficiar sunt, prin natura lor, „obligaţii de mijloace", întrucât el se îndatorează faţă de acesta din urmă doar să-i pună la dispoziţie cunoştinţe relativ noi, un procedeu tehnic perfec-

ţionat sau să-i acorde asistenţă tehnică necesară punerii în valoare a cunoştinţelor furnizate ori a procedeului transmis, fie trimiţându-i specialişti care fac parte din personalul său, fie instruind în întreprinderile lui specialişti ai beneficiarului. Titularul de know-how nu-şi asumă deci o obligaţie în sensul de a-i garanta beneficiarului că va obţine rezultate economice superioare altor întreprinderi de acest gen sau că, în general, va obţine un beneficiu sporit prin valoarea de piaţă a produselor fabricate pe baza cunoştinţelor, cu asistenţă tehnică sau prin procedeul respectiv. Prin urmare, ceea ce din punctul de vedere al titularului de know-how constituie o obligaţie de mijloace, din punctul de vedere al beneficiarului trebuie să reprezinte o obligaţie de rezultat. Aceasta face ca încheierea unor contracte de know-how să aibă loc, în practică, numai în condiţiile în care beneficiarul îşi formează convingerea fermă că va dobândi anumite rezultate economice favorabile, întrucât, în caz contrar, asemenea contracte ar fi lipsite de sens pentru el. În consecinţă, de regulă, obligaţiile titularului de know-how, deşi ca natură sunt obligaţii de mijloace, practic ele devin obligaţii de rezultat [v. şi *obligaţii de mijloace*].

obligaţie, 1. raport juridic ce dă expresie legăturii de drept stabilite între debitor şi creditor, în virtutea căreia cel dintâi se îndatorează la o prestaţie pozitivă, de a da sau de a face, ori la o prestaţie negativă, de a nu face ceva în beneficiul celui de-al doilea, care, la rândul lui, dobândeşte facultatea de a pretinde executarea acelei prestaţii şi, totodată, posibilitatea să recurgă la forţa de constrângere a statului, în caz de nevoie, pentru satisfacerea intereselor sale prin executarea silită a **o.** Privită prin prisma situaţiei debitorului, **o.** se înfăţişează ca o datorie, iar privită din punctul de vedere al situaţiei creditorului, aceasta apare ca un drept de creanţă. Cu toate acestea, în esenţa sa, **o.** este şi rămâne o unitate juridică, ce poate fi corect înţeleasă numai dacă este considerată ca atare. Nimic nu justifică, nici pe plan practic, nici pe plan teoretic, abordarea sa unilaterală fie numai ca datorie, fie numai ca drept. Cele două componente ale unităţii juridice menţionate – datoria şi dreptul – au dimensiuni valorice identice, dar cu toate acestea, în primul plan al importanţei se situează datoria, deoarece realizarea dreptului este nemijlocit condiţionată de aducerea acesteia la îndeplinire: executarea prestaţiei de care este ţinut debitorul constituie mijloc pentru realizarea dreptului de creanţă al creditorului. Este motivul pentru care creditorului i se recunoaşte posibilitatea să recurgă la constrângere, ca soluţie extremă, pentru punerea în valoare a dreptului său, în cazul în care debitorul nu o face singur, prin executarea voluntară a prestaţiei sale. Este, totodată, motivul pentru care definirea corectă a concep-

tului de **o.** trebuie să se facă folosindu-se ca punct de plecare debitorul și datoria, iar nu creditorul și creanța. Raportul juridic obligațional se distinge prin următoarele trăsături: *a)* constituie un liant de drept, o legătură juridică între debitor și creditor. În vechiul drept roman, această legătură juridică avea corespondent într-o legătură materială: debitorul era înlănțuit la dispoziția creditorului său, care îl putea omorî sau transforma în sclav. Dreptul actual atribuie însă conceptului de **o.**, prin excelență, semnificația de legătură juridică: debitorul este legat de creditorul său în sensul că trebuie să execute prestația la care s-a îndatorat, deoarece, în caz contrar, el poate fi constrâns la executare cu ajutorul forței de constrângere a statului; *b)* raportul obligațional este o varietate a raportului juridic civil; el are caracter patrimonial, fiind susceptibil de evaluare bănească. Acest caracter decurge din faptul că dreptul de creanță, care constituie componenta principală a conținutului său, drept ce se naște pentru creditor, este evaluabil în bani, aidoma oricărui drept real. Dreptul subiectiv creat prin efectul raportului obligațional reprezintă un element al activului patrimoniului creditorului, iar prin corespondența sa în datoria debitorului, constituie, totodată, un element pasiv al patrimoniului acestuia din urmă. Unitatea ireductibilă dintre dreptul de creanță și datoria corelativă lui, ce dă substanța și specificul raportului de obligație, formează chintesența legăturii juridice stabilite între persoana creditorului și persoana debitorului în virtutea acestui raport. Întreaga existență a dreptului de creanță, ca și a datoriei corelative lui, se consumă exclusiv în cadrul aceste unități juridice. Situația este însă cu totul alta în cazul drepturilor reale, întrucât acestea conferă titularului lor anumite prerogative pe care el le poate exercita direct asupra bunului (sau bunurilor) ce formează obiectul unor asemenea drepturi. În virtutea legăturii juridice dintre debitor și creditor pe care o concretizează raportul de obligație, creditorul dobândește posibilitatea constrângerii debitorului să-și îndeplinească prestația la care s-a îndatorat. Spre deosebire însă de dreptul roman, care conferea un drept chiar asupra persoanei debitorului, în dreptul modern constrângerea se înfățișează sub forma unui drept al creditorului asupra bunurilor debitorului: prin efectul raportului de obligație se naște în patrimoniul celui dintâi un drept de gaj general asupra patrimoniului celui de-al doilea. Acest drept nu conferă titularului său o prerogativă directă asupra bunurilor debitorului, ci numai facultatea de a-l constrânge pe datornic, în exercitarea prestației obiect al obligației, prin intermediul justiției, utilizând procedura executării silite, adică recurgând la punerea în vânzare a bunurilor debitorului în vederea satisfacerii creanței neonorate voluntar de acesta; **2.** în sens restrâns, **o.** desemnează acel raport juridic în virtutea căruia o persoană,

numită debitor, este ținută față de o altă persoană, numită creditor, fie la o prestație pozitivă (a da, a face), fie la o prestație negativă (a nu face) concretizată într-o abstențiune; deși este incompletă, pentru că nu face nicio referire la sancțiunea juridică ce se asociază **o.**, definiția redă totuși chintesența acesteia, care se subsumează ideii de datorie; **3.** uzual, **o.** desemnează raportul juridic de obligație în întregul lui (tehnică frecvent utilizată în doctrină și în jurisprudență); **4.** frecvent, termenul **o.** este folosit pentru a desemna latura pasivă a raportului obligațional, respectiv prestația datorată de către debitor creditorului său; în această accepțiune se regăsește sensul semantic al conceptului de **o.**; **5.** în domeniul relațiilor financiar-comerciale, cuvântul **o.** desemnează anumite titluri de credit.

obligație accesorie, sintagmă ce desemnează obligația dependentă, pe toată durata existenței sale, de o altă obligație, care este principală. De regulă, **o.a.** se naște concomitent cu obligația principală, de care este legată juridic. Nimic nu se opune însă ca nașterea **o.a.** și nașterea obligației principale să se producă în momente diferite, prin efectul unor acte juridice distincte. Într-o atare ipoteză, **o.a.** se va naște însă totdeauna la o dată ulterioară celei la care s-a produs nașterea obligației principale. Soarta juridică a **o.a.** este determinată de soarta juridică a obligației principale, în virtutea raportului de dependență care există între cele două obligații. Validitatea **o.a.** se apreciază în funcție de două criterii, și anume: în primul rând, se raportează la elementele proprii ale obligației concret avute în vedere, iar în al doilea rând, se raportează și la validitatea obligației principale. Existența **o.a.** încetează de plin drept concomitent cu încetarea sau desființarea obligației principale. Nașterea **o.a.** constituie efectul nașterii obligației principale, care, în acest context, îndeplinește rolul de cauză. **O.a.** îndeplinește rolul de garanție a executării obligației principale. Așa se întâmplă, bunăoară, în cazul în care obligația de rambursare a unui credit (obligație principală) este garantată prin fidejusiune (obligație accesorie) [v. și *obligație principală; fidejusiune*].

obligație civilă, denumire generică dată tuturor obligațiilor izvorâte din raporturile juridice civile. **O.c.** constituie un segment al domeniului obligațiilor juridice. Sfera lor de cuprindere lasă în exteriorul ei chiar și unele îndatoriri reglementate prin normele dreptului civil. **O.c.** se caracterizează prin următoarele trăsături specifice: (a) se nasc din actele și faptele juridice anume prevăzute de lege; (b) constau în raporturi juridice la care părțile au calități corelative de creditor și debitor; (c) formează în totalitatea lor instituția juridică a obligațiilor (numită și dreptul obligațiilor). Deși aceste trăsături sunt specifice, prin excelență, **o.c.**,

diferențierea acestora de celelalte îndatoriri juridice rămâne o operație dificilă. Cel puțin două dificultăți majore pot fi luate în considerare privind realizarea unei atare limitări, și anume: distanța tradițională dintre drepturile reale și cele de creanță este pusă la îndoială de doctrina juridică modernă; există unele obligații care, prin conținutul lor, se plasează între drepturile reale și drepturile de creanță, împrejurare ce face dificilă calificarea lor exactă. O grupă importantă de obligații, și anume obligațiile negative sau pasive, prezintă importante similitudini și numeroase interferențe cu **o.c.** propriuzise, dar totuși nu pot fi identificate cu acestea. Au acest caracter: obligația negativă generală de a nu stânjeni exercitarea drepturilor subiective ale altora; obligația negativă de a nu face corelativă unui drept de creanță. Cea dintâi are o sferă atotcuprinzătoare, în care, practic, se includ și ultimele două [v. și *obligația negativă generală de a nu stânjeni exercitarea drepturilor subiective ale altora; obligația negativă de a nu face, corelativă unui drept de creanță*].

obligație condițională, obligație afectată de condiție și care este corelativă unui drept condițional. În principiu, orice obligație este susceptibilă să se afle sub condiție, adică existența ei să depindă de un eveniment viitor și nesigur că se va produce, ce suspendă sau desființează retroactiv un drept și obligația corelativă lui. Condiția poate să suspende nașterea obligației, caz în care se numește suspensivă, sau să întârzie stingerea acesteia, când se numește rezolutorie. Efectele condiției diferă, după cum aceasta este suspensivă sau rezolutorie. De asemenea, ele diferă și în funcție de situația condiției, cu referire la care trebuie luate în considerare trei ipoteze practic posibile, și anume: situația de incertitudine cu privire la realizarea condiției (*pendente conditione*), situația de certitudine rezultată din nerealizarea condiției (*deficiente conditione*) și situația de certitudine rezultată din realizarea condiției (*existente conditione*). *A.* Privite în raport de cele trei situații arătate, *efectele condiției rezolutorii* se prezintă astfel: *a) pendente conditione.* Executarea obligației nu este afectată, ci numai stingerea acesteia. Cât timp condiția este pendinte (în perioada în care realizarea sa este îndoielnică), obligația sub condiție rezolutorie se analizează ca o obligație pură și simplă; numai stingerea ei este condițională. Este motivul pentru care art. 1019 C. civ. dispune că o asemenea condiție nu suspendă executarea obligației, ci doar îl obligă pe creditor la restituirea a ceea ce a primit, în cazul survenirii evenimentului prevăzut prin condiție; *b) deficiente conditione.* Nerealizarea condiției rezolutorii face ca obligația să se consolideze ca o obligație pură și simplă și să producă în continuare efecte corespunzătoare, care nu vor mai fi puse sub semnul incertitudinii pentru viitor, întrucât posibilitatea stingerii

obligației prin îndeplinirea condiției a dispărut. Efectele produse de obligația respectivă în trecut primesc, astfel, deplină consolidare, iar cele viitoare se vor produce ca și cum acea obligație ar fi fost întotdeauna pură și simplă; *c) existente conditione*. Realizarea condiției rezolutorii face să înceteze efectele obligației afectate și chiar mai mult: determină stingerea acelei obligații. În această ipoteză, condiția se consideră realizată nu din ziua producerii evenimentului, ci chiar din momentul nașterii obligației. Prin realizarea condiției se pune capăt efectelor produse de obligația respectivă în trecut; acestea sunt total neutralizate, astfel încât se consideră că obligația care le-a generat nici nu a existat și, deci, ele nici nu ar fi putut să fie produse. Această regulă nu are însă valoare absolută; ea primește confirmare deplină numai pentru contractele ce produc efecte imediate, nu și pentru cele cu efecte succesive. Astfel, în cazul locațiunii, retroactivitatea efectelor condiției rezolutorii nu este de natură să desființeze anumite consecințe deja consumate, precum faptul folosirii în trecut a bunului de către locatar. Desființând pentru trecut efectele obligației, realizarea condiției rezolutorii împiedică producerea de către obligația afectată și a oricăror efecte pentru viitor: o obligație inexistentă nu poate genera niciun efect. *B. Condiția suspensivă produce efecte mai complexe* decât cele ale condiției rezolutorii. În raport cu cele trei ipoteze ale situației sale, aceste efecte sunt următoarele: *a) pendente conditione*. Condiția suspensivă întârzie nașterea și existența obligației. Obligația sub condiție suspensivă nu este, în realitate, o obligație, iar participanții la un asemenea raport juridic nu pot fi numiți creditor și debitor, deoarece raportul juridic respectiv încă nu a fost stabilit. Este motivul pentru care art. 1017 C. civ. precizează că obligația condițională se perfectează numai după îndeplinirea evenimentului. Mai multe consecințe decurg din această împrejurare, și anume: *1.* întrucât obligația încă nu există, creditorul nu poate cere executarea ei. Este posibil ca respectiva obligație să nu existe nici în viitor, în ipoteza în care realizarea condiției nu se produce; *2.* debitorul nu datorează nimic *pendente conditione*. De aceea, în cazul în care plătește din eroare înainte de îndeplinirea condiției, el are dreptul să pretindă restituirea plății făcute, care apare ca o plată nedatorată; *3.* prescripția extinctivă începe să curgă abia din momentul realizării condiției. Este ceea ce rezultă din art. 1885 alin. (1) C. civ., care dispune că: „Prescripția unei creanțe condiționale sau cu termen nu poate începe decât în momentul când s-a împlinit condiția sau a expirat termenul". În cazul obligației ce are ca obiect un lucru individual determinat, riscurile pierderii sau pieirii lucrului *pendente conditione* rămân în sarcina debitorului obligat sub condiție suspensivă să dea lucrul respectiv [art. 1018 alin. (1) C. civ.].

Prin urmare, odată cu pieirea lucrului, ca și efect al acestei împrejurări, se stinge obligația privind acel lucru, iar debitorul suportă singur consecințele pieirii. Transpunând această constatare în planul practicii, vom conchide că în cazul unei vânzări condiționale, pieirea lucrului vândut *pendente conditione* are efect liberator pentru cumpărător și privește obligația de plată a prețului. Soluția este logică, deoarece condiția suspensivă împiedică însăși nașterea obligației, așa-zisul cumpărător nu este un veritabil cumpărător sau creditor, câtă vreme condiția este pendinte și, ca urmare, rămâne în afara domeniului de aplicare a regulii *res perit debitori*. Regula instituită de art. 1018 alin. (1) C. civ., potrivit căreia riscurile sunt în sarcina debitorului, primește aplicare numai în cazul pieirii totale a lucrului; ea nu are incidență și în ipoteza deteriorării sau pieirii parțiale a lucrului. Această ipoteză, după cum rezultă din cuprinsul art. 1018 alin. (3) C. civ., se situează în sfera de aplicare a regulii *res perit creditori*. Într-adevăr, textul menționat dispune că atunci când lucrul s-a deteriorat fără culpa debitorului, creditorul este obligat să-l primească în starea în care se găsește, fără scădere de preț, ceea ce înseamnă că de această dată legiuitorul a deplasat riscurile de la debitor la creditor. Situația este însă diferită în cazul în care deteriorarea lucrului se datorează culpei debitorului. Potrivit art. 1018 alin. (4) C. civ., ori de câte ori deteriorarea lucrului este ocazionată de culpa debitorului, creditorul este îndreptățit să ceară desființarea obligației sau să primească lucrul în starea în care se găsește și să-i pretindă debitorului plata de daune-interese. Desigur, textul vizează, prin excelență, situația în care condiția s-a realizat ulterior, întrucât, dacă aceasta nu se realizează, nici obligația nu poate lua ființă. Drepturile și obligațiile prezintă o perspectivă juridică susceptibilă de transformare într-o realitate juridică. Această perspectivă juridică este creată prin voința părților, care determină, totodată, și circumstanțele în care însăși perspectiva se poate converti într-o realitate juridică. Luând în considerare posibilitatea transformării perspectivei juridice într-o realitate juridică, legiuitorul a recunoscut-o ca atare, atribuindu-i o anumită eficiență juridică, care se concretizează în facultățile dobândite de creditorul obligației condiționale. Astfel, potrivit art. 1016 C. civ., creditorul poate face *pendente conditione* acte de conservare pentru protejarea și conservarea dreptului său, precum: întreruperea unei prescripții, înscrierea unei ipoteci, transcrierea titlului său, solicitarea unei verificări de scripte etc. Creditorul condițional poate exercita, prin intermediul acțiunii oblice, drepturile debitorului, ținând seama de faptul că această acțiune are, prin specificul ei, caracterul unei măsuri de conservare. El nu poate exercita însă acțiunea pauliană. Dreptul condițional al

creditorului este transmisibil cu caracterul său eventual. Este ceea ce rezultă din economia art. 1015 C. civ., potrivit căruia atunci când creditorul încetează din viață mai înainte de împlinirea condiției, drepturile sale se transmit succesorilor săi. Cu toate că textul vizează numai ipoteza transmiterii *mortis causa*, nimic nu se opune ca o asemenea transmisiune să se facă în mod valabil și *inter vivos* (prin acte juridice între vii). Prin urmare, în spiritul legii, este admisibilă și această din urmă situație, deși practic ea se întâlnește mai rar. De la regula transmisibilității drepturilor condiționale se admite o excepție, și anume: se consideră că beneficiul unui legat condițional revine strict personal legatarului, iar dacă acesta din urmă încetează din viață înaintea împlinirii condiției, legatul se stinge, iar moștenitorii legatarului nu profită de realizarea ulterioară a condiției (art. 925 C. civ.); *b) deficiente conditione.* Nerealizarea condiției suspensive antrenează imposibilitatea convertirii obligației condiționale în obligație pură și simplă. În alți termeni, perspectiva juridică nu se poate transforma în realitate juridică, obligația propriu-zisă neputând lua ființă și neavând existență în viitor. Se consideră că obligația nu a existat niciodată, iar prestațiile îndeplinite în vederea realizării condiției rămân fără suport juridic și sunt supuse restituirii; *c) existente conditione.* Prin realizarea condiției suspensive, obligația se consolidează, convertindu-se într-o obligație pură și simplă. De precizat că, asemenea condiției rezolutorii, condiția suspensivă se consideră îndeplinită nu din ziua realizării ei în fapt, ci din chiar momentul nașterii raportului juridic obligațional. În consecință, din acel moment se consideră că obligația a dobândit existență juridică efectivă, ceea ce înseamnă că, spre deosebire de termen, condiția produce efecte retroactive [sin. *obligație sub condiție*].

obligație conjugală, sintagmă ce desemnează în mod generic îndatorirea soților ca, în măsura în care sunt apți, să întrețină relații sexuale împreună. Uneori, această îndatorire este inclusă în conținutul obligației de coabitare. **O.c.** constituie o componentă a relațiilor personale nepatrimoniale dintre soți. Refuzul nejustificat al unuia dintre soți de a îndeplini această obligație poate constitui, în condițiile legii, un motiv de divorț.

obligație cu executare continuă, îndatorire juridică a cărei îndeplinire se realizează prin acte permanente de executare. Fac parte din această grupă: obligațiile de a nu face, precum și anumite obligații de a face, de exemplu: furnizarea energiei electrice, a apei potabile, a gazelor naturale pentru diverse categorii de consumatori etc. [sin. *obligație cu executare permanentă;* v. și *obligații cu executare unică; obligații cu executare succesivă în timp*].

obligație cu executare succesivă în timp, expresie ce desemnează în mod generic obligațiile a căror executare se realizează eșalonat în timp, prin mai multe acte de executare îndeplinite la date diferite. Eșalonarea în timp a actelor de executare poate învedera un caracter de regularitate – cum este, bunăoară, caracterul obligației de plată a chiriei – sau un caracter de iregularitate (cum se întâmplă în ipoteza obligației medicului de a acorda îngrijiri medicale pacientului său). De aceea, specific executării succesive, indiferent dacă eșalonarea e regulată (sau periodică) ori neregulată, este pluralitatea actelor de executare și realizarea lor de-a lungul unei perioade de timp, la intervale prestabilite sau, după caz, la intervale nedeterminate anticipat [v. și *obligație cu executare unică; obligație cu executare continuă*].

obligație cu executare unică, sintagmă ce desemnează în mod generic obligațiile care sunt îndeplinite în întregul lor printr-un singur act de executare, indiferent dacă obiectul lor este format dintr-o prestație unică (cum se întâmplă când trebuie plătită o sumă de bani) ori din două sau mai multe prestații (de exemplu, plata unei sume de bani și predarea unui bun în natură). Executarea unei asemenea obligații se consumă instantaneu, în momentul îndeplinirii prestației sau, după caz, a prestațiilor, pentru aceasta fiind suficient un singur act de executare (achitarea întregii datorii printr-o singură plată, predarea bunului obiect al obligației etc.) [sin. *obligație cu executare dintr-o dată;* v. și *obligații cu executare succesivă în timp*].

obligație de a da, sintagmă ce desemnează îndatorirea debitorului de a transmite sau constitui în favoarea creditorului un drept real asupra unui bun (cert sau de gen), cu titlu oneros (*datio*) sau cu titlu gratuit (*donatio*). În dreptul roman, perfectarea contractului de vânzare nu opera, prin ea însăși, transmiterea dreptului de proprietate asupra lucrului vândut, ci doar genera în sarcina vânzătorului obligația de a transfera acest drept pe seama cumpărătorului, transferul propriu-zis realizându-se prin unul din modurile de dobândire a proprietății: *mancipatio, in iure cessio, traditio.* Conform dreptului modern însă, proprietatea unui bun cert se transmite concomitent cu încheierea contractului și, în consecință, obligația de a da se execută simultan cu naștera ei. Așa fiind, în sarcina vânzătorului rămâne, ulterior acestui moment, numai obligația predării lucrului, care este distinctă de aceea a transmiterii dreptului de proprietate și se analizează ca o obligație de a face. Este motivul pentru care obligația de a da numai rareori poate fi întâlnită în dreptul modern. Regula potrivit căreia obligația de a da este cu executare imediată, de drept, din chiar momentul nașterii sale, decurge ca

o consecință logică din principiul consensualismului ce guvernează încheierea actelor juridice în dreptul actual. Conform acestui principiu, încheierea actelor juridice și transmiterea sau constituirea între părți de drepturi reale se consumă simultan în momentul realizării acordului de voință. Este ceea ce rezultă din art. 971 C. civ., care dispune: „În contractele ce au ca obiect transmiterea proprietății, sau unui alt drept real, proprietatea sau dreptul se transmite prin efectul consimțământului părților, și lucrul rămâne în rizico-pericolul dobânditorului, chiar când nu i s-a făcut tradițiunea lucrului". Dar regula consacrată de acest text nu are valoare absolută. Există situații în care – prin excepție de la această regulă – executarea obligație de a da se plasează la o dată ulterioară încheierii actului juridic translativ, fie ca efect al dispoziției legii, fie ca un efect al convenției părților. Dreptul civil român cunoaște următoarele asemenea situații: *a)* atunci când obligația de a da se referă la bunuri determinate numai prin caracterul lor generic, executarea obligației are loc doar prin individualizarea bunurilor și la momentul când individualizarea se face; *b)* executarea obligației de a da bunuri viitoare poate avea loc numai după producerea acelor bunuri; *c)* obligația de a da un bun individual determinat, în cazul în care executarea ei este afectată, prin convenția părților, de un termen suspensiv primește executare numai la împlinirea acelui termen; *d)* executarea obligației alternative de a da bunuri individual determinate se produce numai în momentul alegerii bunului ce urmează să-i fie transmis creditorului; *e)* asumarea obligației de a da bunul altuia comportă și ea decalarea în timp a momentului executării; în acest caz executarea nu poate avea loc mai înainte ca debitorul să fi dobândit el însuși bunul respectiv de la proprietarul lui; *f)* transmisiunile sau constituirile de drepturi reale imobiliare în regim de carte funciară puteau avea loc, potrivit reglementărilor anterioare Legii nr. 7/1996, numai prin efectuarea intabulărilor în menționatele registre de publicitate; ca urmare, executarea obligației de a da, într-o asemenea ipoteză, nu se producea decât în momentul înscrierii dreptului real în cartea funciară; în prezent, potrivit Legii nr. 7/1996, republicată, înscrierea în cartea funciară a actelor translative sau constitutive de drepturi reale imobiliare are numai un efect de opozabilitate față de terți, nu și un efect constitutiv; *g)* în fine, executarea obligației de a da nu este imediată în orice alte cazuri când prin lege sau prin acte juridice se stabilește că ea se execută la o dată posterioară celeia a nașterii obligației respective. **O.d.** poate fi cu executare unică sau cu executare succesivă. Ea se execută dintr-o dată în cazul înstrăinării unor bunuri indivizibile prin natura lor, precum și în cazul înstrăinării unor bunuri divizibile, ori de câte ori părțile convin ca executarea să

se facă dintr-o dată; în alte situații însă executarea sa este succesivă, înfăptuindu-se treptat, la date prestabilite, cum se întâmplă, bunăoară, în cazul livrării de mărfuri în tranșe. Uneori, executarea **o.d.** presupune, prin excelență, fapta debitorului, alteori, ea poate fi înfăptuită și de către o altă persoană, iar în anumite cazuri se realizează de drept, fără a necesita fapta debitorului sau fapta altei persoane. Sub acest aspect, se pot distinge mai multe ipoteze, și anume: *a)* în cazul în care obiectul obligației de a da izvorâte dintr-un act juridic consensual este un bun cert, executarea acesteia se realizează de drept, în baza acordului de voință al părților, nefiind nevoie într-un atare scop de fapta de a da a debitorului; *b)* uneori, va fi necesară însă fapta debitorului de a face, pentru ca astfel creditorul să fie pus în stăpânirea bunului dobândit, când executarea are loc la o dată ulterioară perfectării actului juridic ce a generat obligația de a da; *c)* există și situații în care executarea ulterioară perfectării actului juridic a obligației de a da un bun cert nu reclamă concursul debitorului; un exemplu de acest fel îl oferă înscrisurile constitutive sau translative de drepturi reale care, în sistemul de carte funciară, puteau fi efectuate numai la cererea creditorului; *d)* uneori, ca de pildă, în cazul plății unei sume de bani sau în cazul livrării unor bunuri de gen, executarea obligației de a da poate fi făcută și de către un terț în numele lui ori în numele debitorului. În legătură cu executarea obligației de a da – ca de altfel, referitor la executarea oricărei obligații – se pune problema dacă debitorul poate fi silit sau nu la executarea în natură a prestației datorate ori, dimpotrivă, creditorul poate obține de la el, pe calea constrângerii, numai executarea în echivalent bănesc a acesteia (art. 1073 C. civ.); regula în această materie este că, la nevoie (adică în caz de neexecutare), debitorul poate fi constrâns să execute obligația asumată, indiferent care ar fi aceasta. O precizare se impune însă: debitorul poate fi constrâns să presteze exact ceea ce este dator (adică la executarea în natură) numai în privința anumitor obligații, iar în privința altora el nu poate fi silit decât la plata de daune-interese reprezentând echivalentul în bani al prestației datorate (adică la executarea prin echivalent). În cazul obligației de a da ce are ca obiect un bun cert mobil, executarea operând, în principiu, de drept, pe baza acordului de voință al părților, nu se pune problema constrângerii debitorului la executare. În termeni similari se pune, de altfel, problema ori de câte ori obiectul unei asemenea obligații este concretizat printr-o prestație a cărei executare se înfăptuiește prin fapta de a da a debitorului, cum este, bunăoară, obligația de a livra bunuri de gen; în acest caz, debitorul poate fi constrâns la executarea în natură a obligației respective. Pentru a putea executa obligația de a da, debitorul trebuie să fie titularul dreptului real

la care se referă prestația ce-i incumbă (proprietar, uzufructuar etc.) și să aibă capacitatea de a înstrăina. Proba executării **o.d.** este în sarcina debitorului (*solvens*) și se face în armonie cu regulile care guvernează dovada actelor juridice. **O.d.** un bun cert se stinge dacă lucrul piere fortuit înainte ca debitorul să fi fost pus în întârziere; **o.d.** lucruri de gen nu se stinge prin pieirea lucrului, ci în temeiul principiului *genera non pereunt*, atât timp cât alte bunuri de același gen există, debitorul poate și trebuie să le procure și să-și îndeplinească obligația față de creditorul său [sin. *dare*].

obligație de a face, sintagmă ce desemnează îndatorirea care îi revine debitorului dintr-un raport juridic de a săvârși anumite fapte, altele decât transmiterea sau constituirea unui drept real, materializate în acțiuni, lucrări sau servicii, precum: predarea ori restituirea unui bun, construirea sau repararea unui imobil, verificarea tehnică a unui automobil, efectuarea unui transport, acordarea de întreținere sau de îngrijiri medicale etc. Așadar, această obligație are ca obiect întotdeauna o prestație pozitivă, prin îndeplinirea căreia debitorul nu transferă un drept real în patrimoniul său și nici nu constituie în detrimentul acestui patrimoniu un asemenea drept în folosul creditorului. Prestația caracteristică obligației de a face comportă, în principiu, un fapt al debitorului, o manifestare pozitivă efectivă a lui prin săvârșirea unei acțiuni sau îndeplinirea unei activități pentru creditor. **O.f.** poate fi cu executare instantanee (adică unică), de exemplu restituirea unui bun cert împrumutat, sau cu executare succesivă la anumite intervale de timp, cum este cazul efectuării reviziilor tehnice periodice la instalațiile industriale sau la agregatele complexe de către furnizor sau al îndatoririi care îi revine acestuia privind asigurarea lucrărilor de întreținere a unor asemenea instalații și agregate în perioada de garanție etc., și chiar cu executare continuă, precum furnizarea energiei electrice etc. De regulă, executarea **o.f.** se realizează nemijlocit prin fapta debitorului, deoarece stipularea unor asemenea obligații are loc, mai ales, în considerarea posibilităților materiale, intelectuale și morale ale debitorului; uneori obligațiile de acest gen au chiar caracter *intuitu personae,* fiind netranslative, cum este, bunăoară, obligația mandatarului de a-și îndeplini mandatul încredințat sau obligația unui sculptor de a executa lucrarea de artă cerută de creditor. Prin excepție, se admite că unele **o.f.** pot fi executate nu numai de către debitor, ci chiar de către creditor sau de către un terț. Astfel, potrivit art. 1077 C. civ., în cazul neexecutării **o.f.** de către debitor, creditorul poate fi autorizat (prin hotărârea instanței de judecată) să o aducă el însuși la îndeplinire, pe cheltuiala debitorului. Totodată, din economia art. 1094 C. civ. rezultă

că **o.f.** poate fi îndeplinită în contul debitorului și de către un terț, dacă creditorul consimte la această substituire; legea îi lasă creditorului libertatea de a refuza prestația terțului ori de câte ori el are interes ca aceasta să fie îndeplinită nemijlocit de către debitor. **O.f.** nu este, în principiu, susceptibilă de a fi executată în natură pe cale silită; în caz de neexecutare voluntară a obligației, debitorul poate fi constrâns numai la executare prin echivalent. Este ceea ce rezultă fără echivoc din art. 1075 C. civ., care dispune: „Orice obligație de a face sau de a nu face se schimbă în dezdăunări, în caz de neexecutare din partea debitorului". Așadar, neexecutarea **o.f.** determină, conform legii, convertirea acesteia într-o obligație de a plăti daune-interese. Dar regula consacrată prin art. 1075 C. civ. nu are valoare absolută. După cum s-a remarcat, unele obligații de a face (și de a nu face) neexecutate voluntar de către debitor pot fi totuși executate în natura lor specifică. Astfel, în temeiul art. 1077 C. civ., creditorul poate fi autorizat de justiție să îndeplinească el însuși, pe cheltuiala debitorului, **o.f.** neexecutată de către acesta; de asemenea, creditorul poate fi autorizat să distrugă ceea ce s-a făcut de către debitor prin încălcarea obligației lui de a nu face (art. 1076 C. civ). Pentru situația în care aceste mijloace se dovedesc insuficiente și debitorul continuă a nu-și executa obligația, practica judecătorească a creat un alt mijloc de constrângere a debitorului la executarea în natură, și anume daunele cominatorii. Daunele cominatorii constau într-o sumă de bani pe care debitorul unei **o.f.** sau de a nu face este obligat, prin hotărâre judecătorească, a le plăti creditorului său, pentru fiecare zi de întârziere, până la data executării în natură a prestației pe care o datorează. Încasarea acestei sume de către creditor nu se face cu titlu definitiv, ci numai cu titlu provizoriu, acesta fiind obligat să le restituie debitorului de îndată ce dreptul său de creanță a fost onorat, întrucât, în caz contrar, ar realiza o îmbogățire fără justă cauză. Totuși, în cazul în care prin întârzierea de către debitor a executării prestației sale, creditorul a suferit un prejudiciu, acesta este îndreptățit să rețină, din valoarea daunelor cominatorii supuse restituirii, suma echivalentă valoric respectivului prejudiciu. Așa fiind, eficiența daunelor cominatorii, ca mijloc de constrângere a debitorului la executarea în natură a prestației la care s-a îndatorat, este redusă și de aceea doctrina juridică recomanda abandonarea acestei sancțiuni și înlocuirea ei cu un sistem de amenzi civile pe care debitorul să fie obligat a le plăti cu titlu definitiv la bugetul statului. Acest sistem de amenzi civile a fost reglementat prin art. 580^3 C. proc. civ., aplicabil în cazul constrângerii debitorului la îndeplinirea **o.f.** sau de a nu face. Pentru neexecutarea obligațiilor la care face referire art. 580^3 C. proc. civ., și anume cele care nu pot fi înde-

plinite prin altă persoană decât debitorul, alin. (5) al acestui text de lege prevede că nu se pot acorda daune cominatorii. În consecință, este în spiritul legii ca, ori de câte ori există posibilitatea executării **o.f.** și de a nu face în natura lor specifică, această posibilitate să fie pusă în valoare, cu prioritate față de executarea lor prin echivalent [sin. *facere*].

obligație de a nu face, sintagmă ce dă expresie îndatoririi debitorului dintr-un raport juridic de a se abține de la săvârșirea anumitor fapte determinate pe care, dacă nu și-ar fi asumat o asemenea îndatorire, el era îndreptățit să le săvârșească. De pildă, prin contractul de editare, autorul se angajează să nu cedeze dreptul de reproducere și difuzare a operei sale unei alte edituri decât cea față de care și-a asumat această obligație. Obiectul acestei obligații este, deci, o prestație negativă, o abținere prin care debitorul își autorestrânge în mod deliberat facultatea de a acționa, posibilitatea de a săvârși una sau mai multe fapte. Executarea obligației trebuie dovedită de către debitor, fiind în sarcina creditorului să probeze, dacă este cazul, faptul pozitiv care învederează încălcarea acestei obligații. Prin specificul ei, **o.n.f.** este cu executare continuă, deoarece încălcarea sa se realizează prin orice faptă a debitorului contrară abținerii datorate. Executarea unei asemenea obligații presupune, în mod necesar și exclusiv, abținerea debitorului, adică fapta lui de a se abține de la o anumită manifestare pozitivă. Așa fiind, această obligație nu poate fi executată de către altcineva în locul debitorului. În caz de neexecutare a **o.n.f.**, debitorul poate fi constrâns numai la executarea ei prin echivalent, plătind despăgubiri. Prin urmare, la fel ca și obligația de a face, **o.n.f.** se transformă, în caz de neexecutare, potrivit legii, într-o obligație de a plăti daune-interese. **O.n.f.** nu poate fi supusă unui termen suspensiv, nu este susceptibilă de executare silită și nici de punere în întârziere [sin. *non facere;* v. și *obligație de a face*].

obligație de a tolera, sintagmă ce desemnează îndatorirea asumată de către debitor de a permite creditorului săvârșirea anumitor fapte materiale asupra unor bunuri ale sale, precum trecerea peste terenul lui, folosirea autoturismului său, luarea de apă din fântâna sa, culegerea unei cantități de fructe din livada lui etc. Acestei obligații îi corespunde dreptul corelativ creditorului de a face ceva ce legea îl oprește. Pentru debitor, ea comportă fie o îndatorire a cărei îndeplinire nu semnifică o restrângere propriu-zisă a faptelor sale (cum se întâmplă atunci când creditorul dobândește permisiunea de a lua apă din fântâna debitorului), fie o îndatorire ce presupune o asemenea restrângere (cum este cazul în care creditorul primește dreptul să folosească autoturismul acestuia) și

care se analizează ca obligație de a nu face. Nu orice toleranță dă însă expresie unei adevărate obligații de acest gen, ce presupune cu necesitate existența unor raporturi juridice între creditor și debitor. Se cuvine, astfel, ca ele să fie deosebite de îndatoririle corelative unor drepturi reale (cum este dreptul de servitute, uzufruct, uz etc.), precum și de îngăduințele sau toleranțele statornicite în cadrul unor simple raporturi de fapt.

obligație de coabitare, îndatorirea soților de a locui împreună și de a participa în comun la realizarea finalității căsătoriei. Constituie un element component al relațiilor personale nepatrimoniale dintre soți. **O.c.** are prioritar un caracter moral, dar are și o relevantă semnificație juridică. Această obligație izvorăște în mod firesc din relațiile de prietenie și afecțiune reciprocă care trebuie să domine viața de familie, constituind o premisă esențială pentru realizarea scopurilor firești ale căsătoriei, legate de procrearea, nașterea, creșterea și educarea copiilor. Soții hotărăsc de comun acord asupra locuinței lor comune, dar ei pot hotărî, tot astfel, să aibă temporar locuințe separate, în împrejurări temeinic justificate. Separarea soților în fapt, mai ales atunci când este nejustificată și are caracter definitiv, subminează existența căsătoriei. Traiul în comun al soților desfășurat într-o locuință comună este însă numai de natura căsătoriei, iar nu și de esența acesteia. De aceea, fiecare dintre soți este liber să aprecieze dacă refuzul celuilalt soț de a accepta ca soții să aibă o locuință comună constituie sau nu motiv de divorț, este de natură sau nu să determine pentru unul dintre soți imposibilitatea continuării căsătoriei. Niciunul dintre soți nu poate fi silit prin măsuri de constrângere să locuiască la celălalt soț. În măsura în care soții sunt apți să întrețină împreună relații sexuale, **o.c.** vizează și acest aspect al conviețuirii soților.

obligație de fidelitate a soților, îndatorire de natură personală nepatrimonială, în egală măsură morală și juridică, ce revine soților ca efect al căsătoriei intervenite între ei și care implică îndatorirea fiecăruia dintre aceștia de a nu întreține, nici permanent și nici ocazional, relații intime cu alte persoane. Această obligație nu este reglementată expres de Codul familiei, dar ea poate fi dedusă din prevederile art. 53 C. fam., care instituie prezumția de paternitate pe seama soțului mamei pentru copiii născuți în timpul căsătoriei. Fundamentul acestei prezumții rezidă în presupusa respectare de către mama copilului născut în timpul căsătoriei a obligației de fidelitate față de soțul acesteia. Prezumția de fidelitate este relativă, putând fi răsturnată prin proba contrară. Încălcarea **o.f.** poate antrena alterarea gravă a raporturilor normale de familie, consti-

tuind, în condițiile legii, un motiv temeinic pentru desfacerea căsătoriei prin divorț.

obligație de livrare, obligație particulară de a da sau, după caz, de a face. Ca obligație de a da, ea reprezintă îndatorirea de a vinde bunuri de gen sau de a plăti o sumă de bani. Ca obligație de a face, ea indică îndatorirea vânzătorului de a preda bunul cert vândut. Denumirea de **o.l.** s-a impus și în legislația comercială internațională, fiind utilizată frecvent în contractele care au ca obiect livrarea de produse [v. și *obligație de a da; obligație de a face*].

obligație de regres, v. *debitori de regres; regres cambial.*

obligație de securitate, sintagmă ce desemnează o obligație specifică de a face, concretizată în îndatorirea de a asigura securitatea persoanelor și bunurilor, atunci când o asemenea îndatorire rezultă din acte sau fapte juridice care constituie izvoare de obligații civile. **O.s.** izvorăsc mai frecvent din contracte. De pildă, contractul de transport de persoane generează în sarcina transportatorului, alături de obligația principală caracteristică pentru acest contract de a înfăptui transportul convenit, și obligația conexă ei, subsumată în conținutul său, de a proteja viața, sănătatea și integritatea corporală a călătorilor. Această împrejurare legitimează dreptul călătorului care a avut de suferit de pe urma unui accident survenit în timpul transportului de a reclama despăgubiri de la transportator, invocând răspunderea lui contractuală pentru neîndeplinirea obligației de securitate. Proba neîndeplinirii obligației menționate este în sarcina călătorului interesat și se realizează prin dovada contractului și a prejudiciului încercat. Situația ar fi cu totul alta în ipoteza în care nu ar fi luată în considerare existența obligației de securitate; într-o atare ipoteză, călătorul accidentat ar putea pretinde despăgubiri numai în temeiul răspunderii delictuale, fiind nevoit să facă dificila dovadă a culpei transportatorului. Transportatorului îi revine obligația de securitate și prin efectul contractului de transport de mărfuri, în virtutea căruia el este ținut să asigure securitatea bunurilor transportate. **O.s.** este implicită și în alte contracte, precum: *a)* contractul de închiriere de locuințe; *b)* contractul hotelier, care implică atât securitatea persoanei clientului, cât și securitatea bunurilor acestuia; *c)* contractele de vizionare de spectacole, care presupun securitatea spectatorilor; *d)* contractele de organizare de jocuri sportive, care comportă, deopotrivă, securitatea sportivilor și a spectatorilor. Această enumerare acoperă numai parțial domeniul **o.s.**, care se regăsește și în conținutul a numeroase alte contracte, chiar din cele mai uzuale. Astfel, obligația menționată este implicată în anumite cazuri în conținutul contractului de vânzare-cumpărare. Avem în vedere vânzarea de alimente, de

semipreparate alimentare, ce poate prezenta riscuri majore pentru consumator atunci cînd produsele respective sunt alterate sau realizate din carne infestată, provenită din sacrificarea unui animal suferind de o boală transmisibilă și la om. Vânzarea de medicamente cu termen de valabilitate expirat prezintă riscuri pentru bolnavul care le utilizează, riscuri datorate tocmai lipsei de eficiență a acelor medicamente, care pot determina persistența bolii, agravarea sau chiar intoxicații acute, cu consecințe mai grave decât cele inerente bolii. Vânzarea de autoturisme prezentând defecte de fabricație care nu se pot descoperi la o verificare de rutină efectuată cu mijloace tehnice uzuale poate prezenta riscuri grave pentru cumpărător, ca și pentru celelalte persoane aflate în mașină, în eventualitatea unui accident datorat defecțiunilor respective; riscuri similare comportă și vânzarea de anvelope cu defecte de fabricație nesesizabile la controlul obișnuit sau confecționate dintr-un material necorespunzător. În toate aceste ipoteze, vânzătorului – care este, după caz, magazin alimentar, farmacie, unitate ce asigură fabricarea anvelopelor – îi revine, implicit, o **o.s.** privind persoana cumpărătorului (consumatorului sau utilizatorului), cu precizarea că în ultimele două situații (vânzarea de autoturisme și de anvelope) această obligație operează și cu privire la celelalte persoane aflate în autoturism la momentul producerii accidentului cauzat de defectul de fabricație ori de explozia cauciucului. Ținând seama că atât vânzarea autoturismelor, cât și vânzarea anvelopelor se face cu termen de garanție, durata de existență a **o.s.** coincide aici cu durata de existență a obligației de garanție. Contractul de depozit conține și el o **o.s.** implicită în sarcina depozitarului pentru bunurile primite spre păstrare de la deponent. Contractul de antrepriză generează în sarcina antreprenorului o **o.s.** privind construcția, bunurile amplasate în interiorul ei, cât și persoanele care se folosesc în calitate de proprietari, locatari sau persoane încadrate în muncă la societatea comercială care își desfășoară activitatea în incinta acestei construcții. În fine, contractul de muncă dă naștere și el unei **o.s.**, legea statornicind norme distincte de protecție a muncii, corespunzătoare specificului fiecărei activități, precum și îndatoriri, și responsabilități precise pentru cei care dețin anumite funcții de a instrui personalul muncitor, făcându-i cunoscute prevederile acestor norme și avertizându-l, totodată, asupra necesității respectării stricte a acestora. **O.s.** la care ne referim operează în beneficiul salariaților și se află în sarcina societății comerciale la care aceștia sunt angajați. De asemenea, **o.s.** revine și acelora care desfășoară activități potențial periculoase, precum: producerea și folosirea unor materiale nocive și mai cu seamă producerea și utilizarea energiei

nucleare etc. Toți aceștia sunt responsabili pentru vătămările pricinuite oamenilor și animalelor, ca și pentru avariile pricinuite lucrurilor. Responsabilitatea lor se situează în domeniul răspunderii civile obiective, ori de câte ori nu intră sub incidența răspunderii speciale. Întotdeauna, **o.s.** este conexă altei obligații: când ea izvorăște dintr-un contract, este conexă fie cu obligația de a da, fie cu obligația de a face; când își are sursa în lege, se leagă fie de obligația de a face, fie de obligația de a nu face. În consecință, această obligație nu are un regim juridic propriu și nici unic, ci dobândește regimul juridic al obligației cu care este conexă, putând influența însă acel regim sub aspectul răspunderii debitorului pentru neexecutarea defectuoasă a prestației pe care o datorează.

obligație degenerată, varietate de obligație naturală care se distinge prin aceea că inițial s-a născut ca obligație civilă validă și care în timp nu se mai bucură de integralitatea sancțiunii juridice, fiind lipsită de dreptul la acțiune cu care era înzestrată la nașterea ei. Articolul 20 alin. (1) din Decretul nr. 167/1958 dispune că: „Debitorul care a executat obligația după ce dreptul la acțiune al creditorului s-a prescris, nu are dreptul să ceară înapoierea prestației, chiar dacă la data executării nu știa că termenul de prescripție era împlinit". De aici rezultă că **o.d.** nu este total lipsită de sancțiune. În ipoteza în care debitorul ar pretinde restituirea plății ca nedatorată, creditorul îi poate paraliza acțiunea, invocând excepția nerepetițiunii plății făcute după prescrierea dreptului său la acțiune. Într-adevăr, în lumina textului citat, executarea obligațiilor prescrise – prin extinderea principiului consacrat – și în general a oricăror obligații naturale îndeplinește cerințele unei executări valabile. **O.d.**, aidoma celorlalte obligații naturale, au ca sancțiune excepția valabilității executării și nerepetițiunii plății, prin care creditorul poate împiedica admiterea acțiunii promovate de debitor pentru a obține înapoierea prestației executate [v. și *obligație naturală; obligație imperfectă*].

obligație divizibilă, obligația cu pluralitate de creditori sau de debitori, ori o pluralitate concomitentă de creditori sau de debitori. **O.d.** se divid, conform legii, de plin drept, activ și pasiv, fiecare creditor putând pretinde debitorului sau debitorilor săi numai cota-parte din creanța ce i se cuvine și fiecare debitor fiind expus urmăririi creditorului sau creditorilor săi numai pentru cota-parte din datoria la care s-a obligat. În virtutea unor asemenea obligații, fiecare creditor este îndreptățit să pretindă numai partea sa din creanța colectivă și fiecare debitor este îndatorat să plătească numai partea sa din datoria colectivă. Sursa obligațiilor divizibile rezidă fie într-un act juridic, fie într-un fapt juridic: în primul caz, ele dobândesc *ab initio* acest

caracter, adică se nasc ca atare, iar în cel de-al doilea caz, ele rezultă din transformarea unei obligaţii simple în obligaţie complexă. În ipoteza în care obligaţia este divizibilă din chiar momentul naşterii sale, ea se împarte din acelaşi moment între creditori sau între debitori. Aşa se întâmplă, bunăoară, în cazul vânzării unui bun comun, când creanţa colectivă concretizată în preţ se divide chiar de la început între vânzători (adică între foşti coproprietari), fiecare dintre ei putând pretinde de la cumpărător numai suma corespunzătoare cotei de proprietate ce-i revenea din bunul vândut. Tot astfel, în cazul vânzării unui bun aflat în proprietate exclusivă la mai mulţi cumpărători, prin efectul contractului, aceştia din urmă devin coproprietari ai acelui bun, iar datoria lor colectivă exprimată în preţ se divide între ei proporţional cu cotele de proprietate dobândite, vânzătorul putând urmări pe fiecare cumpărător numai pentru preţul aferent cotei cumpărate. În ipoteza în care obligaţia divizibilă se naşte ca efect al convertirii unei obligaţii simple într-o obligaţie complexă, dividerea creanţei sau, după caz, a datoriei operează numai în momentul când s-a produs convertirea. Cel mai frecvent, asemenea situaţii sunt ocazionate de moartea creditorului sau de moartea debitorului. Atunci când creditorul decedat lasă mai mulţi moştenitori, creanţa lui se împarte între aceştia proporţional cu întinderea drepturilor lor succesorale. La fel se va întâmpla şi în cazul în care de pe urma debitorului decedat au rămas mai mulţi moştenitori: datoria lui se împarte între aceştia proporţional cu întinderea drepturilor lor succesorale. Orice obligaţie divizibilă (sau conjunctă) subsumează mai multe raporturi juridice obligaţionale, dar independente unele de altele. Sunt atâtea asemenea raporturi câţi creditori sau câţi debitori se leagă juridic prin obligaţia complexă dată. Ca unitate a unei pluralităţi de raporturi juridice, obligaţia divizibilă produce anumite efecte juridice specifice, care în literatura de specialitate au fost precizate după cum urmează: *a)* când sunt mai mulţi debitori, fiecare dintre ei poate fi urmărit de creditor numai pentru partea sa de datorie; *b)* dacă sunt mai mulţi creditori, fiecare poate urmări pe debitor numai pentru partea sa de creanţă; *c)* în cazul în care unul din debitori devine insolvabil, consecinţele acestei împrejurări vor fi suportate de creditor, deoarece el nu poate urmări pe ceilalţi debitori şi pentru partea celui insolvabil; *d)* punerea în întârziere a debitorului sau întreruperea prescripţiei, făcută de unul din creditori, nu profită şi celorlalţi creditori, întrucât în cazul obligaţiei divizibile (conjuncte) fiecare creditor acţionează exclusiv în apărarea propriilor sale interese; tot astfel, punerea în întârziere a unui debitor, ca şi întreruperea prescripţiei faţă de debitor nu produc efecte faţă de ceilalţi debitori [sin. *obligaţie conjunctă;* v. şi *obligaţie indivizibilă*].

obligație imperfectă, varietate de obligație naturală ce se caracterizează prin faptul că se naște fără posibilitatea de a fi executată silit prin acțiune în justiție. Fac parte din această grupă: obligațiile izvorâte din jocuri și pariuri (altele decât jocurile de noroc loto, expres, pronosport, loz în plic etc., organizate de stat prin Compania Națională Loteria Română); cele izvorâte dintr-un testament nevalabil, cum este, bunăoară, testamentul olograf scris de către o altă persoană decât testatorul sau scris de către acesta din urmă, dar nedatat și nesemnat de el, ori testamentul verbal; obligațiile de întreținere între rude care nu sunt menționate de lege ca persoane îndatorate la întreținere; obligația moștenitorilor de a contribui la acoperirea cheltuielilor făcute de către unul dintre ei din proprie inițiativă, construind un monument funerar pe mormântul antecesorului lor etc. Jurisprudența a decis că cheltuielile de nuntă constituie o obligație a părinților lipsită de sancțiune, iar în cazul în care au fost efectuate de bunăvoie, nu se poate cere restituirea lor. Este și aceasta o **o.i.** de genul celor menționate. În ultimele decenii, ca urmare a perfecționării continue a legislației, sfera obligațiilor naturale a suferit importante restrângeri. Astfel, prin efectul punerii în aplicare a Codului familiei din 1954, a ieșit din actualitate obligația naturală a părinților privind înzestrarea fetelor. Această obligație exista numai în trecut, ca o consecință a inegalității sexelor și a stării de inferioritate a femeii față de bărbat. În prezent, dat fiind că femeia și bărbatul au aceeași condiție juridică, nu există o obligație naturală a părinților de a-și înzestra copiii [v. și *obligație naturală; obligație degenerată*].

obligație in solidum, este denumită astfel obligația cu pluralitate de debitori, care alcătuiesc o grupă distinctă de obligații solidare și care, prin specificul lor, nu pot fi încadrate nici în grupa obligațiilor divizibile și nici în grupa celor indivizibile. **O.s.** se disting prin următoarele trăsături caracteristice: *a)* aceste obligații pot izvorî fie din lege, fie din acte juridice; *b)* deși implică o pluralitate de debitori, ele nu fac parte nici din grupa obligațiilor solidare; *c)* fiecare dintre codebitori răspunde față de creditor pentru plata întregii datorii; acesta este singurul aspect sub care se poate face o similitudine între **o.s.** și obligațiile solidare; *d)* în fine, codebitorul care a plătit întreaga datorie are numai în unele cazuri un drept de regres împotriva celorlalți codebitori; în alte cazuri, el nu beneficiază de acest drept. Sunt considerate **o.s.** următoarele obligații civile: obligația ce incumbă acelora care au săvârșit împreună un delict, de a repara, fiecare în întregime, prejudiciul produs victimei prin respectiva faptă păgubitoare; obligația generată prin fapta ilicită săvârșită de prepus în îndeplinirea funcțiilor ce i-au fost încredințate de către comitent, obligație ce incumbă, deopotrivă,

comitentului și prepusului și al cărei obiect este repararea prejudiciului încercat de victimă; obligația de întreținere stabilită de lege în sarcina părinților pentru copiii lor minori; obligația organului colectiv de conducere al persoanelor juridice de tip instituțional și a persoanelor fizice care alcătuiesc aceste organe de a repara prejudiciile cauzate prin deciziile luate în exercitarea activității de conducere; obligația ce le revine persoanelor fizice care, în îndeplinirea atribuțiilor lor de serviciu, au conlucrat împreună la luarea unei decizii sau la luarea unei măsuri ce a cauzat un prejudiciu, de a repara dauna astfel produsă. De asemenea, sunt considerate **o.s.** și următoarele îndatoriri juridice: obligația ce incumbă asigurătorului și asiguratului de a-i despăgubi pe aceia care au fost prejudiciați de către acesta din urmă prin faptele pentru care s-a asigurat; obligația celor îndatorați să presteze împreună întreținere în beneficiul altora; obligația soților de a suporta împreună datoriile pe care le-a contractat numai unul dintre ei în interesul menajului comun.

obligație indivizibilă, 1. (*stricto sensu*) obligație care, datorită obiectului ei sau prin efectul convenției părților, nu poate fi divizată nici între subiecții ei activi, nici între subiecții săi pasivi. Specific pentru asemenea obligații este că fiecare creditor (când există o pluralitate de creditori) poate cere întreaga prestație la care se referă creanța colectivă și fiecare debitor (când există pluralitate de debitori) poate fi constrâns să execute întreaga prestație. Pe de altă parte, plata făcută valabil de oricare din codebitori oricăruia dintre creditori stinge datoria în privința tuturor celorlalți debitori obligați indivizibil. Această accepțiune restrânsă a conceptului în discuție dă expresie indivizibilității propriu-zise, care poate decurge fie din natura prestației care formează obiectul obligației, fie din voința părților. În primul caz, se numește indivizibilitate naturală. În ambele ipoteze, indivizibilitatea poate fi activă (cu pluralitate de creditori) sau pasivă (cu pluralitate de debitori). *A. Indivizibilitatea naturală* rezultă din natura prestației care formează obiect al obligației. Ea constituie un impediment de factură materială la executarea fracționată a obligației. În alți termeni, obligația este indivizibilă ori de câte ori obiectul ei nu este susceptibil de divizare materială. Așa se întâmplă, bunăoară, când un autoturism aflat în coproprietatea a două persoane este vândut de către acestea unui terț; în aceeași situație se află și obligația asumată de către o persoană de a se abține de la o anumită activitate. În ambele exemple, obligațiile sunt indivizibile, deoarece ele trebuie executate în întregime de către debitorii lor, iar dacă aceștia încetează din viață mai înainte de a le fi executat, lăsând mai mulți moștenitori, executarea se va face în același fel și de către succesori. Indivizibilita-

tea naturală poate caracteriza însă atât obligațiile de a face (printre care și obligația de predare a lucrului), cât și obligațiile de a nu face. *B. Indivizibilitatea voluntară (convențională)* este creată prin voința părților, care pot decide ca prestația care formează obiectul obligației să fie executată numai în întregime, chiar dacă, prin natura ei, acea prestație este susceptibilă de divizare. Temeiul legal al obligațiilor voluntare îl formează art. 1058 C. civ., care dispune: „Obligația este însă nedivizibilă, când obiectul este divizibil, dar părțile contractante l-au privit sub un raport de nedivizibilitate". Voința partenerilor contractuali de a face indivizibilă o anumită obligație poate fi expresă ori tacită; în acest din urmă caz ea trebuie să rezulte cu certitudine din împrejurări. După cum s-a remarcat în literatura de specialitate, stipularea indivizibilității poate prezenta avantaje pentru creditor: ea conferă acestuia facultatea de a cere oricăruia din codebitori executarea întregii prestații ce formează obiectul obligației. Sub acest aspect, este comparabilă cu solidaritatea, care conferă și ea creditorului aceeași posibilitate. Este însă de observat că indivizibilitatea comportă, în raport cu solidaritatea, un avantaj în plus: împiedică divizarea datoriei între comoștenitorii debitorilor obligați indivizibil. Solidaritatea nu produce un atare efect, deoarece datoria solidară se divide prin moștenire. Din acest motiv, în cazul obligațiilor cu mai mulți debitori, creditorii care doresc să dobândească o mai mare siguranță convin cu aceștia ca ei să se oblige solidar și indivizibil; **2.** (*lato sensu*) sunt indivizibile toate obligațiile ce trebuie executate nefracționat. În această accepție, sfera conceptului în discuție cuprinde atât obligațiile indivizibile propriu-zise, în privința cărora cerința executării nefracționate rezultă din natura prestației sau din voința părților, cât și orice alte obligații cu referire la care legea însăși stabilește o atare cerință, precum obligațiile solidare și cele *in solidum*. Indivizibilitatea produce efecte asemănătoare cu acelea datorate solidarității. Acestea se nuanțează însă după cum indivizibilitatea este activă (adică între creditori) sau pasivă (adică între debitori). De regulă, indivizibilitatea activă este naturală, fiind ocazionată de moartea titularului unei creanțe cu obiect indivizibil, creanță care, prin efectul moștenirii, trece la succesorii creditorului decedat. Indivizibilitatea activă produce două efecte mai importante, și anume: fiecare dintre creditori are dreptul să-i ceară debitorului executarea integrală a prestației aferente obligației indivizibile la care s-a îndatorat, iar debitorul se poate libera, plătind oricărui dintre creditori. La acestea se adaugă și alte consecințe complexe lor, precum: punerea în întârziere, ca și întreruperea prescripției făcute doar de un singur creditor profită tuturor celorlalți creditori. Datorită caracterului indivizibil al obligației, niciunul

dintre creditori nu poate face singur acte de dispoziție în privința creanței colective în întregul ei, cum sunt remiterea de datorie, darea în plată și novația. Actele juridice de acest gen îndeplinite de un singur creditor nu sunt opozabile celorlalți cocreditori; de aici consecința că și debitorul continuă să rămână îndatorat la întreaga prestație, mai puțin partea creditorului ce a dispus de creanța colectivă prin remitere de datorie, novație ori printr-un alt asemenea act de dispoziție. Cât privește indivizibilitatea pasivă, această indivizibilitate generează, ca efect principal, posibilitatea constrângerii oricărui debitor la executarea integrală a prestației ce formează obiectul obligației indivizibile. Este ceea ce rezultă din dispozițiile art. 1062 C. civ., care precizează că: „Fiecare din cei care au contractat împreună un debit nedivizibil este obligat pentru totalitate, cu toate că obligația nu este contractată solidar". Din economia art. 1065 C. civ. rezultă că debitorul acționat în justiție pentru plata întregii datorii are dreptul să ceară instanței acordarea unui termen în vederea introducerii în proces a celorlalți codebitori, pentru ca, alături de el, să fie condamnați și aceștia la executarea obligației indivizibile, prin aceeași hotărâre judecătorească. Textul precizează însă că o atare facultate nu se recunoaște în favoarea debitorului chemat în judecată atunci când, prin specificul ei, **o.i.** poate fi executată numai de către acesta. Într-o atare ipoteză, debitorul respectiv va fi obligat, prin hotărâre judecătorească, singur la executarea integrală a prestației, legea recunoscând în favoarea lui un drept de regres împotriva celorlalți codebitori. De un astfel de drept beneficiază și debitorul, care, fiind acționat în judecată singur și având facultatea de a-i introduce în proces pe toți codebitorii, nu-și valorifică această facultate, ci se complace în situația de a fi obligat la executare în justiție numai el. De asemenea, poate promova acțiune în regres împotriva codebitorilor și debitorul care a executat întreaga prestație care formează obiectul **o.i.** Dacă se face o paralelă între indivizibilitatea pasivă și solidaritatea pasivă, se constată că între acestea nu există o identitate juridică, chiar dacă pot fi stabilite anumite similitudini. Astfel, în cazul indivizibilității pasive, introducerea în proces de către debitorul chemat în judecată și a celorlalți codebitori are ca efect obligarea tuturor acestora, prin aceeași hotărâre judecătorească, la executarea împreună a prestației indivizibile datorate. Situația este însă diferită în cazul solidarității pasive, întrucât introducerea în proces de către debitorul pârât a celorlalți codebitori produce, ca efect, nașterea dreptului său de a se întoarce împotriva lor pentru partea datorată de fiecare dintre ei [v. și *obligație divizibilă*].

obligație în natură, sintagmă ce desemnează în mod generic toate acele obligații civile care au ca obiect alte bunuri decât banii sau presupun îndeplinirea unei activități precum executarea unei lucrări sau prestarea unui serviciu. Se distinge prin următoarele trăsături specifice: *a)* obiectul ei poate consta în bunuri de gen, altele decât banii, în bunuri certe sau într-o anumită activitate a debitorului (concretizată în executarea unei lucrări sau în prestarea unui serviciu); *b)* calitatea de bunuri a lucrurilor susceptibile de a fi obiect al acestui gen de obligații le este intrinsecă, rezultată din natura lor; cât privește activitatea debitorului, esențiale pentru caracterizarea sa sunt uneori calitățile personale ale acestuia, abilitatea și priceperea lui profesională (în obligații *intuitu personae*), iar alteori, rezultatul concret pe care ea este apță să-l producă (în cazul celorlalte obligații); *c)* bunurile în natură au o valoare intrinsecă, iar activitatea debitorului este creatoare de valoare prin muncă (manopera) pe care îndeplinirea sa o presupune în mod necesar; *d)* **o.n.** pot fi de a da, de a face, de a nu face; **o.n.** pot fi atât obligații de mijloace (de diligență sau prudență), cât și obligații de rezultat; *e)* în cazul **o.n.** se poate pune problema executării necorespunzătoare a prestației debitorului atunci când ea nu întrunește parametri calitativi stipulați în contract; *f)* la aceste obligații, daunele-interese moratorii trebuie dovedite de către creditor și se stabilesc de instanța de judecată; *g)* de regulă, **o.n.** nu sunt susceptibile de executare silită în specificul lor, deoarece, în principiu, aducerea lor la îndeplinire se realizează prin fapta debitorului; ele pot fi executate pe cale silită numai prin echivalentul lor bănesc; *h)* de regulă, debitorul poate invoca exonerarea de răspundere pentru cauze străine ce nu-i sunt imputabile (ca forța majoră sau cazul fortuit); *i)* de regulă, **o.n.** sunt invariabile la fluctuațiile deprecierii monedei [v. și *obligație pecuniară*].

obligație legală de întreținere, 1. îndatorire stabilită prin lege în sarcina anumitor persoane de a presta întreținere în beneficiul altor persoane în situațiile și în condițiile prevăzute prin dispoziții normative; **2.** modalitate concretă (servicii prestate, bunuri puse la dispoziție, sume de bani plătite periodic etc.) prin care se realizează această îndatorire. **O.l.î.** are ca obiect prestarea efectivă a întreținerii în beneficiul persoanei întreținute. Îndeplinirea acestei obligații trebuie să se facă în măsura, cu mijloacele și prin modalitățile impuse sau permise de starea concretă de nevoie a creditorului, precum și în funcție de posibilitățile materiale ale debitorului. Temeiul **o.l.î.** îl constituie îndatorirea de sprijin material și moral care există între anumite persoane legate între ele prin relații de rudenie, de căsătorie sau de altă natură. Sub aspectul duratei, această obligație poate fi stabilită pe durată de timp

B.C.U. "M. EMINESCU" IAȘI

nedeterminată, ipoteză în care se consideră că are caracter permanent (este cazul când creditorul este o persoană incapabilă de muncă din cauza unei infirmități permanente) sau pe durată de timp determinată, ipoteză în care este considerată că are caracter temporar (este cazul când creditorul este minor). **O.l.î.** prezintă următoarele caractere juridice: *a) are caracter personal.* Acesta rezultă din faptul că îndatorirea de întreținere există numai între anumite persoane și este destinat exclusiv scopului asigurării mijloacelor de subzistență pentru cei îndreptățiți la întreținere. În consecință, creanța de întreținere este insesizabilă (putând fi urmărită numai pentru datorii provenind din alimente, chirii sau alte creanțe privilegiate asupra mobilelor), este exceptată de la regula compensației legale (dar poate forma obiectul unei compensații judiciare), este incesibilă și, în principiu, netransmisibilă moștenitorilor (afară de cazul când are ca obiect întreținerea unui minor în situațiile anume prevăzute de lege); *b) are caracter reciproc.* Aceasta este regula, dar ea admite anumite excepții, când obligația la care ne referim are caracter unilateral. **O.l.î.** este reciprocă între: soț și soție; părinți și copiii majori; bunici și nepoți; străbunici și strănepoți; frați și surori; adoptator și rudele acestuia, pe de o parte, și adoptat și descendenții săi, pe de altă parte. Prin excepție de la regula reciprocității, **o.l.î.** are caracter unilateral în următoarele situații: obligația de întreținere a soțului de rea-credință față de soțul de bună-credință (în cazul căsătoriei putative); obligația de întreținere a soțului vinovat de desfacerea căsătoriei, prin divorț, față de celălalt soț aflat în nevoie din pricina unei incapacități de muncă, după trecerea unui an de la desfacerea căsătoriei (art. 41 alin. ultim C. fam.), până la împlinirea unui an de la această dată, obligația fiind reciprocă; obligația de întreținere a soțului divorțat și recăsătorit față de celălalt soț divorțat, dar necăsătorit (art. 41 alin. ultim. C. fam.); obligația de întreținere a soțului care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț față de acel copil [art. 87 alin. (1) C. fam.]; obligația de întreținere a persoanei care ia un copil pentru a-l îngriji sau proteja temporar, până la stabilirea unei măsuri de protecție în condițiile legii [art. 13 alin. (2) din Legea nr. 272/2004]; obligația de întreținere a moștenitorilor persoanei obligate la întreținerea unui minor sau care, fără a avea obligația legală, a prestat întreținere față de acel minor (art. 96 C. fam.); obligația de întreținere a părinților față de copilul lor minor sau aflat în continuarea studiilor până la vârsta de cel mult 26 de ani; *c) are caracter de obligație cu executare succesivă.* Obligația se execută prin prestații succesive, de regulă lunare, deoarece este menită să satisfacă nevoile actuale ale creditorului ei, ce se ivesc zi de zi. De aici rezultă următoarele consecințe: este interzisă prestarea ei

anticipată sub forma unei sume globale pe care debitorul să o înmâneze creditorului întreținerii, dar jurisprudența admite că pensia de întreținere stabilită poate fi plătită anticipat pentru toată perioada prin consemnarea ei la C.E.C. în cazul în care unul dintre părinți părăsește definitiv țara, stabilindu-se în străinătate. În principiu, întreținerea se acordă de la data intentării acțiunii în justiție. Ea poate fi însă acordată și pentru trecut, în situația în care se face dovada că promovarea unei astfel de acțiuni a fost împiedicată de pârât; *d) are caracter variabil în ce privește cuantumul ei.* Stabilirea întinderii acestei obligații nu se face cu caracter definitiv pentru toată perioada existenței sale, ci este susceptibilă de modificare pe parcurs, în funcție de evoluția nevoilor creditorului și a posibilităților materiale ale debitorului. În raport de această evoluție, pensia de întreținere acordată inițial poate fi majorată sau după caz redusă ulterior; *e) are caracter divizibil, atât activ, cât și pasiv.* **O.l.î.** este divizibilă atât activ, cât și pasiv, de vreme ce solidaritatea în sistemul Codului nostru civil nu se prezumă. Potrivit art. 92 C. fam., în situația în care mai multe persoane sunt îndreptățite la întreținere, în același timp, din partea aceluiași debitor, care nu o poate presta în favoarea tuturor, urmează ca instanța să aprecieze în funcție de nevoile fiecăreia dintre acestea și să decidă fie ca întreținerea să se presteze numai unuia dintre ei, fie ca întreținerea să se împartă între unele sau între toate persoanele îndreptățite să o pretindă. Cu referire la solidaritatea pasivă, art. 90 alin. (1) C. fam. dispune că în situația în care mai multe persoane sunt obligate să întrețină aceeași persoană, ele vor contribui la plata întreținerii, fiecare proporțional cu mijloacele sale. Principiul divizibilității **o.l.î.** admite două excepții când operează solidaritatea în privința acestei obligații, și anume: în caz de urgență, părintele îndreptățit la întreținere poate porni acțiune împotriva oricăruia dintre copiii săi, urmând ca cel care plătește întreținerea să se întoarcă împotriva celorlalți obligați pentru plata pe care fiecare dintre ei era îndatorat să o facă [art. 90 alin. (2) C. fam.]; moștenitorii persoanei obligate la întreținerea unui minor sau care a prestat întreținere benevolă acestuia sunt obligați solidar față de acel copil [art. 96 alin. (2) C. fam.]. Regula divizibilității **o.l.î.** admite și o excepție când această obligație este *in solidum*. Este vorba de obligația de întreținere a părinților față de copiii lor minori, ipoteză în care acel copil are dreptul să ceară de la fiecare din părinți întreaga întreținere, urmând ca părintele solicitat să se îndrepte împotriva celuilalt părinte, pentru a recupera ceea ce a plătit în locul acestuia, drept ce izvorăște din principiul egalității dintre părinți în îndeplinirea **o.l.î.** față de copiii lor; *f) este imperativ prevăzută de lege.* Categoriile de persoane între care există

o.l.î., precum și ordinea în care aceste persoane datorează întreținerea sunt stabilite prin dispoziții imperative ale legii. Tot astfel, legiuitorul a stabilit condițiile în care funcționează **o.l.î.**, precum și limitele între care aceasta poate deveni operantă. Dat fiind caracterul imperativ al dispozițiilor normative referitoare la **o.l.î.**, părțile raportului juridic de întreținere nu pot suprima această obligație și nici să-i restrângă domeniul de aplicare. În consecință, în principiu nu sunt valabile convențiile și actele unilaterale de renunțare definitivă pe viitor la dreptul de întreținere în întregime sau numai în parte, decât dacă sunt încuviințate de instanța de judecată. S-a considerat, totuși, valabilă convenția prin care părinții au stabilit de comun acord contribuția fiecăruia la cheltuielile impuse de creșterea și educarea copilului minor. Titularul dreptului la întreținere are libertatea de a-și valorifica acest drept sau de a manifesta pasivitate în ce privește exercitarea lui. Sunt reglementate următoarele categorii de **o.l.î.**: *1. obligația de întreținere între soți,* care este parte integrantă a obligației soților de a suporta cheltuielile căsniciei; ea implică și unele cauze de incapacitate de a muncii, cum este starea de graviditate a soției ori faptul că unul dintre soți este ocupat cu îngrijirea copiilor; *2. obligația de întreținere între foștii soți,* care prezintă următoarele caracteristici: *a)* incapacitatea de muncă a fostului soț care pretinde întreținere trebuie să fi survenit înainte de căsătorie, în timpul căsătoriei sau în decurs de un an de la desfacerea căsătoriei, însă în această ultimă situație numai dacă incapacitatea se datorează unei împrejurări în legătură cu căsătoria; *b)* pensia de întreținere se poate stabili până la o treime din venitul net al fostului soț obligat la plata ei; *c)* fostul soț vinovat de desfacerea căsătoriei este îndreptățit la întreținere numai un timp de un an de la desfacerea ei; *3. obligația de întreținere a părinților față de copiii lor minori în cadrul ocrotirii părintești,* care are caracter distinct față de obligația de întreținere reciprocă cu caracter general între părinți și copii prevăzută de art. 86 alin. (1) C. fam.; obiectul său este mai larg, deoarece include, pe lângă cheltuielile necesare traiului, și pe acelea necesare creșterii, educării, învățăturii și pregătirii profesionale a copiilor; *4. obligația de întreținere a persoanei care ia un copil pentru a-l îngriji sau proteja temporar, până la stabilirea unei măsuri de protecție în condițiile legii,* care are caracter unilateral, deoarece incumbă persoanei care a luat un copil pentru a-l îngriji sau proteja temporar, până la stabilirea unei măsuri de protecție în condițiile legii; *5. obligația de întreținere între copilul vitreg și părintele vitreg,* care se naște în persoana părintelui vitreg care a contribuit la întreținerea copilului vitreg, numai dacă acesta este minor, iar părinții lui firești sunt morți, dispăruți sau în nevoie; *6. obligația de întreținere ce revine moștenitorilor*

persoanei care a fost obligată la întreținerea unui copil sau care i-a prestat acestuia întreținere benevolă, dacă acel copil este minor, iar părinții săi firești sunt morți, dispăruți sau în nevoie. Ordinea în care se acordă întreținerea este, potrivit legii, următoarea: soții își datorează întreținere înaintea celorlalți obligați; descendentul este obligat la întreținere înaintea ascendentului; dacă sunt mai mulți ascendenți sau mai mulți descendenți, cel în grad apropiat datorează prioritar întreținere față de cel în grad mai îndepărtat; adoptatorul este obligat la întreținere înaintea părinților firești ai copilului minor; frații și surorile își datorează întreținere după părinți, însă înaintea bunicilor. Ordinea în care se datorează la întreținere între celelalte persoane prevăzute de lege este următoarea: între foștii soți a căror căsătorie a fost desfăcută prin divorț, întreținerea se datorează în aceeași ordine ca între soți; între soții a căror căsătorie a fost desființată, întreținerea se datorează în aceeași ordine ca între soții divorțați; persoana care ia un copil pentru a-l îngriji sau proteja temporar, până la stabilirea unei măsuri de protecție în condițiile legii, datorează întreținere copilului minor după obligația părinților lui firești; soțul care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț pe timpul cât a fost minor datorează întreținere după părinții firești ai acelui copil; adoptatorul nu datorează întreținere adoptatului în cazul desfacerii adopției; moștenitorii celui care a fost obligat la întreținerea unui copil sau care a prestat întreținere benevolă față de copil datorează întreținere cu titlu subsidiar față de obligația ce incumbă părinților firești ai acelui copil. Condițiile necesare pentru existența **o.l.î.** rezultă din prevederile art. 86 C. fam., potrivit căruia „are dreptul la întreținere numai acela care se află în nevoie, neavând putința unui câștig din muncă, din cauza incapacității de a munci", precum și din dispozițiile art. 94 C. fam., conform cărora întreținerea se datorează potrivit cu nevoia celui care o cere și cu mijloacele celui care o datorează. Din cele două prevederi legale coroborate rezultă că creditorul întreținerii trebuie să cumuleze două condiții, și anume: starea de nevoie și incapacitatea de a munci, iar debitorul acestei obligații trebuie, la rândul lui, să îndeplinească alte două condiții, respectiv să aibă mijloace materiale și să nu existe o altă persoană obligată la întreținere înaintea sa potrivit ordinii stabilite prin lege. Legea nu stabilește data de la care se datorează întreținerea, dar doctrina și jurisprudența au statuat că aceasta se datorează da la data nașterii **o.l.î.**, adică de la data întrunirii cumulative a condițiilor de existență a acesteia. Întreținerea poate consta într-o sumă de bani numită pensie de întreținere, într-o cantitate de bunuri în natură sau atât în bani, cât și în bunuri în natură. Cuantumul întreținerii, ca și obiectul acesteia (o sumă de bani,

o cantitate de bunuri în natură sau bani și bunuri în natură) se determină de către instanță în fiecare caz în parte, iar cuantumul ei se stabilește, la modul concret, conform criteriilor legale prevăzute de art. 94 C. fam.: întreținerea este datorată potrivit cu nevoia celui care o cere și cu mijloacele celui ce urmează a o plăti; când întreținerea este datorată de părinte sau de adoptator, ea se stabilește până la o pătrime din câștigul sau din munca pentru un copil, o treime pentru doi copii și o jumătate pentru trei sau mai mulți copii. La determinarea cuantumului întreținerii sunt luate în considerare veniturile ambilor părinți pentru aprecierea nevoilor minorului. Învoiala părinților cu privire la contribuția de întreținere este valabilă dacă nu nesocotește drepturile copilului. La determinarea mediei veniturilor se ține seama de media acestora pe ultimele 6 luni. În cazul întreținerii datorate de foștii soți, ea poate fi stabilită [conform art. 41 alin. (3) C. fam.] până la o treime din venitul net din muncă al soțului obligat la plata ei. Instanța judecătorească va putea mări sau micșora obligația de întreținere sau dispune încetarea ei în raport cu modificările intervenite în mijloacele celui care datorează întreținerea sau nevoia celui ce o primește. Cuantumul întreținerii poate fi modificat atât atunci când întreținerea s-a stabilit de către instanța de judecată, cât și atunci când întreținerea s-a stabilit prin acordul de voință al părinților. Majorarea cererii de întreținere se acordă de la data cererii de chemare în judecată sau de la data formulării unei astfel de cereri în cadrul procesului; uneori, poate fi acordată chiar și pentru trecut. Reducerea sau încetarea **o.l.î.** are loc de la data ivirii cauzei care a justificat admiterea cererii. Modificarea cuantumului întreținerii poate fi determinată și de creșterea numărului persoanelor cărora același debitor le datorează întreținere. Cât privește sistarea întreținerii, aceasta poate fi dispusă atunci când creditorul întreținerii nu se mai află în nevoie, dar și atunci când debitorul nu mai are mijloacele materiale necesare pentru plata ei. Executarea **o.l.î.** poate avea loc fie în natură (când obiectul întreținerii constă în alimente, îmbrăcăminte, locuință, îngrijirea sănătății), fie prin echivalent (când obiectul întreținerii constă într-o sumă de bani). Este posibil să se stabilească și un sistem mixt de executare a acestei obligații, prevăzându-se ca ea să fie parțial executată în natură și parțial executată în bani. **O.l.î.** se execută succesiv prin prestații periodice, pe această cale fiind asigurată satisfacerea nevoilor cu caracter permanent ale creditorului. De asemenea, este posibil ca executarea să aibă loc și sub forma plății unei sume globale, dar numai cu condiția să existe certitudinea că nu sunt lezate interesele creditorului. Potrivit art. 95 C. fam., **o.l.î.** se stinge prin moartea debitorului sau a creditorului. Doctrina admite însă, pe lângă aceste

împrejurări, și următoarele cazuri de stingere a **o.l.î.**: desființarea, desfacerea sau încetarea căsătoriei; recăsătorirea fostului soț creditor al întreținerii; nulitatea și desfacerea adopției; dispariția stării de nevoie a celui îndreptățit la întreținere; expirarea termenului pentru care obligația de întreținere a fost stabilită de lege; executarea obligației ca modalitate de stingere a obligațiilor prevăzută de dreptul comun. De asemenea, **o.l.î.** se stinge și atunci când dispare una dintre condițiile speciale prevăzute de lege pentru existența ei: împlinirea vârstei majoratului de către creditorul minor, obligația de întreținere a soțului care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț încetează când acesta devine major sau dacă părinții lui firești reapar sau nu mai sunt în nevoie; obligația moștenitorului la întreținerea copilului față de care autorul său a fost obligat la întreținere încetează când acesta devine major; obligația de întreținere dintre foștii soți încetează prin recăsătorirea creditorului întreținerii; obligația de întreținere a copilului major aflat în continuarea studiilor încetează la terminarea studiilor sau a împlinirii vârstei de 26 de ani.

obligație naturală, sintagmă ce desemnează în mod generic obligațiile lipsite de sancțiune, creditorul neavând la îndemână niciun mijloc de constrângere pentru a-l obliga pe debitor să-și execute obligația, dacă acesta nu o face voluntar. Lipsirea **o.n.** de sancțiune sau mai exact de o acțiune în justiție care să le confere certitudinea aducerii la îndeplinire nu are însă semnificația pierderii de către acestea a oricărei valori juridice. Obligațiile de acest gen sunt lipsite doar aparent de valoare juridică, deoarece în ipoteza în care debitorul unei asemenea obligații execută de bunăvoie prestația datorată, el nu poate cere restituirea a ceea ce a plătit cu titlu de executare a obligației. **O.n.** își trage sorgintea din vechiul drept roman, unde inițial ele au fost cunoscute cu referire la contractele încheiate de sclavi, iar ulterior recunoașterea lor a fost extinsă și în ce privește obligațiile contractate de incapabili. Codul civil român nu conține o reglementare expresă a obligațiilor naturale, dar recunoaște implicit existența lor. Astfel, potrivit art. 1092 alin. (2), „repetițiunea nu este admisă în privința obligațiilor naturale, care au fost achitate de bunăvoie". Consacrând inadmisibilitatea repetițiunii plății voluntar făcute de către debitor în executarea unei obligații nedatorate, împrejurarea îndreptățește concluzia potrivit căreia **o.n.** trebuie privite ca realități cvasijuridice; ele presupun existența unei datorii lipsite formal de legitimare juridică, dar care în substanța sa păstrează, totuși, anumite valențe juridice originare. Pe această logică, textul citat declară plata benevolă a unei asemenea operații nerepetibilă, deci valabil făcută. **O.n.**, prin specificul ei, nu se include în sfera

obligațiilor civile propriu-zise, dar ele nu pot fi incluse nici în sfera obligațiilor pur morale, cu toate că lipsirea lor de sancțiune juridică le conferă un caracter preponderent moral. **O.n.** se distinge de obligația pur morală prin cauza ce stă la baza ei și care este întotdeauna juridică, susceptibilă să creeze în beneficiul unei persoane un drept la o prestație determinată, iar în sarcina altei persoane o îndatorire corelativă acelui drept. Rațional și legitim, aducerea la îndeplinire a prestației respective s-ar putea preta la o constrângere exterioară, dar legiuitorul a apreciat că nu este totuși cazul să admită așa ceva. Fiind lipsită de sancțiune juridică, **o.n.**, grație cauzei juridice pe care se fondează, nu rămâne totuși complet indiferentă dreptului; ea are o existență cvasijudiciară, ce o situează, deopotrivă, în exteriorul domeniului obligațiilor civile nule pentru motive străine de ordine publică, precum și cel al obligațiilor civile degenerate, cum sunt cele contractate de un incapabil sau cele paralizate prin efectul prescripției extinctive sau prin orice altă decădere din drepturi. Mecanismul **o.n.** își găsește o explicație plauzibilă pe plan procedural. Aici, distincția dintre acest gen de obligații și obligațiile civile propriu-zise poate fi sugestiv exprimată într-o formulă cu tentă matematică, care, redând modul particular de realizare a unora și a celorlalte, evidențiază, implicit, specificul propriu al fiecăreia dintre ele: *creanță civilă = drept + acțiune; creanță naturală = drept – acțiune.* Explicația nu este totuși suficientă, deoarece există drepturi lipsite de acțiune care nu au corespondent în vreo obligație naturală. În această situație se află, bunăoară, dreptul corelativ obligației nudului proprietar de a efectua marile reparații ale imobilului dat în uzufruct, reglementată prin art. 545 C. civ. Într-adevăr, uzufructuarul poate pretinde nudului proprietar să-și îndeplinească obligația legală menționată, dar această facultate nu o poate pune în valoare prin intermediul justiției, de vreme ce niciun alt text de lege nu reglementează mijlocul juridic (mai exact acțiunea) la care ar trebui să recurgă într-un atare scop. Tot astfel, nici dreptul corelativ obligației asiguratului privind plata primelor de asigurare aferente unei asigurări pe viață (prin natura sa, facultativă) nu poate fi valorificat pe calea unei acțiuni în justiție; dacă asiguratul refuză la un moment dat plata în continuare a acestor prime, asigurătorul nu are niciun mijloc de constrângere împotriva sa, spre a-l determina să-și îndeplinească îndatorirea respectivă. Sancțiunea nu este de esența dreptului, ci numai de natura lui. De aceea, nu pare irațional ca un creditor să aibă un drept care să nu implice, în mod necesar, posibilitatea valorificării lui prin constrângere. Firește, această constatare nu contrazice regula deja enunțată, potrivit căreia unul din elementele specifice ale obligației civile este sancțiunea asociată ei; **o.n.** se înfățișează ca o obligație civilă

aflată într-o situație incertă, dat fiind că executarea sa este strict independentă de voința debitorului. Ne aflăm în prezența unei obligații civile sub condiție pur potestativă din partea debitorului. Actul prin care debitorul vitalizează această obligație – deși se materializează în faptul executării ei – poate fi analizat ca fiind un act juridic, mai exact spus, ca un act juridic unilateral apt să producă efecte juridice. Executarea **o.n.** este un act apropiat de donație, dar care rămâne, totuși, sensibil diferit sub multiple aspecte de aceasta, precum: cauza și natura juridică, condițiile de formă și de fond etc. Promisiunea de executare a unei **o.n.** implică, în mod necesar, recunoașterea dreptului corelativ respectivei obligații. Dar o asemenea recunoaștere nu adaugă valențe suplimentare acelui drept, punerea lui în valoare pe calea justiției rămânând în continuare nerealizabilă. Articolul 16 din Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă menționează, printre cauzele de întrerupere a prescripției, „recunoașterea dreptului a cărui acțiune se prescrie, făcută de cel în folosul căruia curge prescripția". Dar referința textului la prescripția neîmplinită este prea evidentă, pentru ca acesta, printr-o interpretare largă, să poată fi extins la prescripția împlinită. Pe de altă parte, este rațional să se admită că numai o prescripție aflată în curs poate fi întreruptă, nu și o prescripție de a executa o **o.n.**; deși comportă, prin ea însăși, o recunoaștere a dreptului corelativ acestei obligații, principial nu poate converti acea obligație într-o obligație civilă propriu-zisă, susceptibilă de executare, la nevoie, pe cale silită. Excepție face doar ipoteza în care promisiunea a fost astfel făcută încât i se poate atribui semnificația de act valabil, creator al unei obligații noi, identice cu **o.n.** preexistentă. În acest caz, efectul promisiunii este nașterea unei obligații distincte de cea a cărei executare se promite, iar nu atribuirea de eficiență juridică vechii obligații, a cărei natură nu poate fi schimbată. Au caracter de **o.n.** următoarele: obligațiile degenerate și obligațiile imperfecte [v. și *obligație degenerată; obligație imperfectă*].

obligație negativă, denumire generică dată obligațiilor care presupun o abstențiune a debitorului, o abținere a lui de la manifestarea pozitivă la care era îndreptățit dacă nu și-ar fi asumat o asemenea obligație. Fac parte din această grupă numai obligațiile de a nu face [v. și *obligație pozitivă*].

obligație negativă de a nu face corelativă unui drept de creanță, obligație civilă ce dă expresie îndatorii debitorului dintr-un raport juridic de a se abține de la săvârșirea uneia sau mai multor acte sau fapte determinate. Aparent, această obligație are un conținut similar obligației negative generale de a nu stânjeni exercitarea drepturilor subiective ale altora și obligației negative de a nu stânjeni exerci-

tarea drepturilor civile absolute. În substanța sa însă, această obligație se deosebește de cele două obligații menționate, prin aceea că în cazul ei subiectul pasiv este determinat *ab initio* în persoana debitorului, precum și în conținut, care este și el prezent *ab initio*, fiind concretizat în abținerea debitorului de la săvârșirea unor fapte permise de lege [v. și *obligație negativă generală de a nu stânjeni exercitarea drepturilor subiective ale altora; obligație negativă de a nu stânjeni exercitarea drepturilor civile absolute*].

obligație negativă generală, v. *obligație de a nu stânjeni exercitarea drepturilor civile absolute.*

obligație negativă generală de a nu stânjeni exercitarea drepturilor subiective ale altora, îndatorire ce revine oricărui subiect de drept și care presupune abținerea de la săvârșirea oricăror acte de conduită (acțiuni sau inacțiuni) de natură să împiedice ori să îngrădească exercitarea drepturilor subiective de către un alt subiect de drept. Conceptul de „drept subiectiv" evocă, prin el însuși, apartenența lui la o persoană și, totodată, ideea opozabilității sale față de celelalte persoane sau, mai exact, față de orice altă persoană decât cea căreia îi aparține. Respectarea oricărui drept subiectiv constituie o cerință indispensabilă pentru exercitarea lui. Această cerință se regăsește, pe plan juridic, în îndatorirea negativă generală ce incumbă oricărei persoane, alta decât titulara dreptului respectiv, de a nu face sau de a nu întreprinde nimic de natură să stânjenească ori să împiedice punerea în valoare a prerogativelor aferente acelui drept. O atare îndatorire este corelativă tuturor drepturilor subiective juridicește recunoscute și ocrotite. Recunoașterea și ocrotirea prin lege a drepturilor subiective, indiferent de orice posibilă grupare și ierarhizare a lor pe baza unor criterii susceptibile de a fi luate în considerare, conferă acestora eficiență și valoare juridică. Impactul legii asupra drepturilor subiective comportă, totodată, în mod necesar, instituirea obligației generale subînțelese de a nu săvârși acte sau fapte de natură să stânjenească ori să împiedice exercițiul unor asemenea drepturi. Această obligație negativă este, la rândul ei, un reflex al obligației generale de a respecta drepturile subiective ale altora, care, prin specificul ei, comportă nu numai o atitudine pasivă (concretizată în abținerea de a săvârși un anumit gen de acte sau fapte de conduită), ci uneori și o atitudine activă (materializată printr-o anume acțiune sau manifestare pozitivă ce trebuie săvârșită). Existența unei asemenea obligații are și semnificația că *lato sensu*, toate drepturile subiective sunt opozabile tuturor. În acest sens, și drepturile civile, fie patrimoniale reale și de creanță, fie nepatrimoniale, sunt opozabile *erga omnes*. Această obligație corelativă drepturilor patrimoniale se manifestă, indiferent după cum acestea sunt

drepturi reale sau drepturi de creanţă. Astfel, în cazul celor dintâi ea se concretizează pe fondul situaţiei juridice obiective aferente lor, care se raportează la atributele respective; în ipoteza drepturilor de creanţă, obligaţia la care ne referim se defineşte prin prisma situaţiei juridice subiectivizate, specifică acestora, raportată la prestaţii: debitorul trebuie să îndeplinească prestaţia datorată creditorului, care trebuie să o primească, iar persoanele nedeterminate trebuie să se abţină de la orice act de conduită susceptibil să împiedice exercitarea prestaţiei.

obligaţie negativă de a nu stânjeni exercitarea drepturilor civile absolute, obligaţie subsumată conţinutului obligaţiei negative generale de a nu stânjeni exercitarea drepturilor subiective ale altora, fiind o aplicare a ei la drepturile civile absolute. A fost formulată în doctrina juridică numai cu referire la două grupe de drepturi civile, şi anume: drepturile nepatrimoniale şi drepturile patrimoniale reale; împrejurarea este explicabilă prin aceea că dintre drepturile civile numai cele personale nepatrimoniale şi cele reale sunt opozabile *erga omnes*. Când se referă la drepturile personale nepatrimoniale, ea vizează raporturile juridice care se stabilesc între persoane şi au ca obiect atribute ce ţin de prezenţa individului uman în viaţa socială şi de participarea lui, ca entitate biologică, la viaţa de relaţie. Sunt atribute indisolubil legate de identitatea, viaţa, sănătatea, demnitatea şi onoarea persoanei, care se impun de la sine respectului tuturor participanţilor la raporturile sociale. Atunci când însă ele se referă la drepturile reale, obligaţia analizată constituie un reflex firesc al raporturilor juridice care se stabilesc între persoane cu privire la lucruri, raporturi generate *eo ipso* de astfel de drepturi. Doctrina juridică a numit-o, în această ipoteză, obligaţie negativă generală sau obligaţie pasivă universală. Spre deosebire de raporturile juridice aferente drepturilor de creanţă şi care intervin între un creditor determinat şi un debitor determinat, cele specifice drepturilor reale se stabilesc între titularul dreptului, ca subiect activ determinat, şi toate celelalte persoane, în calitate de subiecţi pasivi determinaţi, determinarea acestui din urmă subiect făcându-se numai în ipoteza încălcării dreptului real, în persoana celui care a săvârşit încălcarea [v. şi *obligaţie negativă generală de a nu stânjeni exercitarea drepturilor subiective ale altora*].

obligaţie netransmisibilă, obligaţie în cazul căreia nu pot fi înlocuiţi, pe parcursul existenţei sale, subiecţii raportului juridic obligaţional. Acest gen de obligaţii constituie o excepţie de la regula transmisibilităţii obligaţiilor, consacrată de Codul civil român. Au caracter de **o.n.** obligaţiile izvorând din contractele *intuitu personae*. Asemenea obligaţii se stabilesc

între creditor și debitor, prin excelență, în baza considerației pe care cel dintâi o are cu privire la persoana celui de-al doilea. Așa fiind, moartea debitorului antrenează *eo ipso* stingerea obligației sale, aceasta neputând trece la moștenitorii lui, prin succesiune [v. și *obligație transmisibilă*].

obligație opozabilă terților, v. *obligație scriptae in rem.*

obligație pasivă universală, v. *obligație negativă de a nu stânjeni exercitarea drepturilor civile absolute.*

obligație pecuniară, obligația ce are ca obiect o sumă de bani. Prezintă o importanță practică deosebită, deoarece se află la baza creditului, care, la rândul lui, constituie un instrument indispensabil pentru înfăptuirea circulației mărfurilor și chiar pentru realizarea producției de mărfuri. Existența obiectivă a producției de mărfuri comportă în mod nemijlocit existența banilor. Dedublarea produsului muncii în marfă și bani este o lege a exprimării produsului de marfă. Banii îndeplinesc rolul de valoare de schimb sau de echivalent valoric al tuturor mărfurilor. Ei sunt o marfă deosebită, care a căpătat și o valoare de întrebuințare specifică, aceea de a fi echivalent general al celorlalte mărfuri. Toate mărfurile se schimbă între ele prin intermediul banilor, își exprimă valoarea în bani, iar expresia bănească a valorii se numește preț. **O.p.** prezintă următoarele trăsături specifice: *a)* au ca obiect o sumă de bani; *b)* sunt în exclusivitate obligații de a da; *c)* sunt, prin excelență, obligații de rezultat; *d)* întrucât **o.p.** sunt susceptibile de executare numai prin semne monetare emise de stat, în cazul lor nu se poate pune nici problema executării defectuoase a acesteia (a prestației) și nici a imposibilității de executare; *e)* în cazul **o.p.**, creditorul nu trebuie să dobândească daune-interese (moratorii sau de întârziere) la care este îndatorat debitorul pentru repararea prejudiciului suferit de el ca urmare a executării cu întârziere ori a neexecutării de către acesta din urmă a prestației sale, deoarece stabilirea lor se face anticipat fie de către părți, sub forma clauzei penale, fie de către instanță, sub forma dobânzii legale; *f)* mascându-se ca obligații în bani, **o.p.** trebuie executate, chiar fără concursul debitorului; *g)* la **o.p.** debitorul nu se poate exonera de obligația propriu-zisă, invocând o clauză de exonerare de răspundere; în această materie, asemenea cauze sunt, într-adevăr, ineficiente, neinvocabile; *h)* în fine, obligațiile pecuniare, fiind exprimate în sume de bani, sunt înrâurite de fluctuațiile monetare, ceea ce creează, deopotrivă, probleme de ordin economic și de ordin juridic. Această particularitate a lor este ignorată de Codul nostru civil, care, aidoma celorlalte coduri civile europene elaborate în secolul al XIX-lea, consacră nominalismul monetar, principiu care dă expresie stabilității monetare ce

caracterizează economia din numeroase țări ale Europei la mijlocul acelui secol. Potrivit nominalismului monetar, puterea la plată a banilor rămâne neschimbată în **o.p.**, chiar dacă puterea lor de cumpărare a suferit modificări de la data nașterii unor asemenea obligații până la data scadenței; ca urmare, debitorul este dator să plătească numai suma nominalizată în obligații, iar creditorul, la rândul lui, este îndatorat să primească respectiva sumă, neputând pretinde mai mult. Consacrarea legislativă a acestui principiu reflectă, pe plan juridic, concepția economiștilor vremii, care considerau stabilitatea monetară ca fiind absolută și permanentă. Textul ce dă forță juridică nominalismului monetar în legislația noastră este art. 1578 C. civ., care dispune: „Obligația ce rezultă din un împrumut în bani este totdeauna pentru aceeași sumă numerică arătată în contract. Întâmplându-se o sporire sau o scădere a prețului monedelor, înainte de a sosi epoca plății, debitorul trebuie să restituie suma numerică împrumutată și nu este obligat să restituie această sumă decât în speciile aflătoare în curs în momentul plății". Deși această dispoziție legală se referă în mod special numai la obligația izvorâtă din contractul de împrumut a unei sume de bani, nominalismul monetar a fost imaginat de legiuitor ca un principiu de generală aplicare în materia **o.p.** Orientarea de principiu a jurisprudenței cu privire la evaluarea prejudiciului supus reparației nu se conformează nominalismului monetar, care, în prezent, pare să fie depășit de realitățile economice și juridice din țara noastră. S-a decis constant în ultima vreme că pentru a se realiza o justă și integrală despăgubire în cazul sustragerii unor bunuri, trebuie să se țină seama de prețurile existente la data când se pronunță hotărârea, deoarece, dacă s-ar lua în considerare prețurile de la data la care s-a produs prejudiciul, despăgubirea ar putea fi mai mică sau ar putea eventual depăși valoarea prejudiciului suferit. Acest mod de evaluare a pagubei este, de altfel, în concordanță și cu caracterul constitutiv de drepturi al unei asemenea hotărâri judecătorești. Potrivit acestei reguli, care este de generală aplicare, indiferent dacă fapta păgubitoare are caracter penal sau civil, prețul în vigoare la data producerii prejudiciului prezintă interes numai atunci când paguba a fost cauzată printr-o infracțiune și doar sub aspectul încadrării juridice a faptei respective. În schimb, întinderea obligației de despăgubire se determină în raport de bunurile obiect al infracțiunii, ținându-se seama de prețul lor la data pronunțării hotărârii de condamnare a infractorului. Rațiunea acestei distincții rezidă în diferențele ce există între specificul și finalitatea răspunderii penale, pe de o parte, și specificul și finalitatea răspunderii civile, pe de altă parte. **O.p.** izvorâte din raporturile juridice de comerț internațional sunt supuse

unor riscuri majore, care decurg, pe de o parte, din fluctuația monetară, iar pe de altă parte, din instabilitatea prețurilor, mai cu seamă din escaladarea lor. Pentru contracararea acestor riscuri, partenerii contractuali inserează, de regulă, în contract, clauze asigurătorii ce urmăresc consolidarea valutară și prevenirea consecințelor creșterii prețurilor. Consecințele prejudiciabile pentru echilibrul contractual, datorate scăderii sau majorării prețului mărfii, serviciilor sau manoperei în perioada dintre data contractării și data executării obligațiilor decurgând din contract, pot fi neutralizate și prin adoptarea de către părți a unui etalon independent de valuta de plată convenită de ele. Acest procedeu se numește indexare. În fine, în contractele de comerț internațional se mai folosesc și clauze de postcalculare a prețului. Potrivit Codului civil român, clauzele monetare sunt interzise în contractele civile, iar în condițiile inflației nestăpânite și a deprecierii permanente a monedei naționale, față de monedele țărilor cu economie industrială dezvoltată, aplicarea principiului nominalismului monetar trebuie considerată anacronică, contraproductivă. Jurisprudența s-a orientat concret, procedând la actualizarea permanentă cu indicele de inflație a **o.p.** [v. și *obligație în natură*].

obligație pozitivă, denumire dată obligațiilor care presupun o prestație, o manifestare pozitivă din partea debitorului. Fac parte din această grupă obligațiile de a da și cele de a face [v. și *obligație negativă*].

obligație principală, sintagmă ce desemnează obligația care are valoare și existență juridică de sine stătătoare. Soarta juridică a **o.p.** determină soarta juridică a obligației accesorii, în virtutea raportului de dependență în care această din urmă obligație se află față de cea dintâi: validitatea obligației accesorii se apreciază, în primul rând, în funcție de elementele proprii ale acesteia, dar și în funcție de validitatea **o.p.** Desființarea sau stingerea **o.p.** atrage de plin drept încetarea obligației accesorii. Nașterea **o.p.** determină și legitimează nașterea obligației accesorii, această din urmă obligație îndeplinind rolul de garanție a executării celei dintâi.

obligație propter rem, v. *obligație reală de a face.*

obligație reală de a face, obligație de a face care apare ca accesoriu al unui drept real a cărui soartă juridică o urmează. Aceste obligații decurg din stăpânirea unor bunuri, se referă numai la felul cum trebuie să se execute stăpânirea acestor bunuri (motiv pentru care mai sunt numite și sarcini reale) și se transmit împreună cu bunurile respective. Pot fi create fie prin lege, fie prin voința părților. De pilă, art. 74 din Legea nr. 18/1991, republicată, dispune că: „Toți deținătorii de terenuri agricole sunt obligați să asigure cultivarea acestora și protecția solului". Legiuitorul instituie pe această cale, în sarcina

tuturor deținătorilor de terenuri – indiferent dacă ei sunt proprietari, titulari ai unor drepturi reale principale (de folosință sau de uzufruct) ori simpli stăpânitori de fapt (posesori sau detentori) – obligația reală de a face având ca obiect efectuarea tuturor lucrărilor necesare pentru conservarea și amenajarea solului. Suntem deci în prezența unei obligații legale, care, datorită finalității în vederea căreia a fost instituită, se transmite la dobânditorii subsecvenți ai terenurilor, transmiterea ei nefiind dependentă de îndeplinirea formalității de publicitate prin transcriere sau intabulare. Potrivit art. 620 alin. (1) C. civ., proprietarii sunt liberi să stabilească pe proprietățile lor sau în folosul proprietăților lor „orice servitute vor găsi de cuviință, pe cât timp aceste servituți nu vor impune persoanei proprietarului fondului servient (adică supus servituții) obligația unui fapt personal, și pe cât timp aceste servituți nu vor fi contrare ordinii publice". Din economia acestui text rezultă că posibilitatea constituirii prin fapta omului a unei servituți este condiționată de împrejurarea ca servitutea respectivă să greveze un fond (adică un imobil) și să fie în folosul altui fond. De aici, consecința că obligația asumată de proprietarul fondului aservit, prin convenția de constituire a unei servituți de trecere, de a efectua lucrările necesare pentru exercitarea servituții este, ca natură, o obligație reală de a face care se transmite la toți dobânditorii subsecvenți ai acelui fond. Transmiterea obligației nu este condiționată de îndeplinirea formelor de publicitate imobiliară; ea operează *ipso facto* prin intrarea fondului aservit în posesia altei persoane. În literatura juridică nu există un consens cu privire la faptul că obligațiile reale de a face se subsumează conceptului de obligație civilă sau nu. Unii autori le consideră o clasă hibridă de obligații, argumentând că obligațiile reale de a face constau în sarcini ce incumbă unor titulari de drepturi reale. Asemenea obligații nu comportă existența unui debitor și a unui creditor; or, conceptul de obligație presupune că o persoană, debitorul, trebuie să execute o prestație în favoarea altei persoane, creditorul. Alți autori sunt de părere că obligațiile reale de a face își au originea în dreptul roman, având corespondent în așa-numita *obligatio rei*. În dreptul civil actual, ele dau expresie unui concept inadecvat, de natură să mascheze existența unei grupe aparte de drepturi reale, drepturile reale *in faciendo*, care, prin specificul lor, comportă pentru titulari îndeplinirea unor obligații reale de a face. Niciuna dintre opiniile arătate n-a reușit însă să se impună. A triumfat punctul de vedere potrivit căruia obligațiile reale de a face constituie o grupă distinctă – așa-numita grupă a obligațiilor intermediare – care se situează între drepturile reale și drepturile de creanță. Literatura juridică nu s-a putut pune de acord nici cu privire la domeniul de

aplicare a acestor obligaţii. Două tendinţe contradictorii s-au manifestat sub acest aspect: una restrictivă, potrivit căreia existenţa obligaţiilor reale se poate imagina numai strâns legată de drepturile reale, iar alta extensivă, fundamentată pe ideea că existenţa obligaţiilor reale este posibilă întotdeauna când dobândirea sau stăpânirea unor bunuri comportă îndeplinirea unor obligaţii de a face. De mai largă audienţă se bucură această din urmă opinie, la care subscriem şi noi. Pentru o mai clară delimitare între obligaţiile civile propriu-zise şi obligaţiile reale de a face, credem că cele dintâi ar putea fi numite ordinare, obişnuite sau uzuale, iar ultimele reale. Distincţia dintre cele două grupe de obligaţii poate fi stabilită nu numai pe baza domeniului lor de aplicare, ci şi prin prisma impactului pe care fiecare dintre ele îl produce asupra patrimoniului debitorului. Într-adevăr, pe când obligaţiile ordinare, obişnuite sau uzuale se concretizează, fără excepţie, într-o îndatorire a cărei îndeplinire este garantată finalmente cu întreg patrimoniul debitorului, obligaţiile reale privesc numai unele componente ale patrimoniului acestuia, şi anume bunurile de care ele se ataşează [sin. *obligaţie propter rem;* v. şi *obligaţie scriptae in rem*].

obligaţie scriptae in rem, obligaţie care se distinge prin aceea că este atât de strâns legată de un lucru, încât creditorul poate obţine satisfacerea dreptului său numai prin obligarea titularului actual al dreptului real asupra lucrului respectiv la respectarea acelui drept, cu toate că titularul actual nu a participat nemijlocit la perfectarea raportului juridic obligaţional. Asemenea obligaţii sunt opozabile şi terţilor. Aşa este, bunăoară, cazul obligaţiei ce-i revine locatorului de a asigura locatarului folosinţa lucrului închiriat. Strânsa legătură dintre contractul de locaţiune şi posesia lucrului face ca obligaţiile din acest contract să devină opozabile, în cazul înstrăinării lucrului respectiv înainte de expirarea contractului de locaţiune, şi noului proprietar, cu toate că el nu a fost parte în acel contract. Condiţiile în care asemenea obligaţii dobândesc opozabilitate şi faţă de alte persoane decât debitorul lor sunt stabilite de legiuitor prin acte normative speciale; mai exact, opozabilitatea mai largă a obligaţiilor de acest gen este luată în considerare numai în măsura în care este prevăzută printr-o dispoziţie a legii. Spre exemplu, contractul de închiriere a imobilului vândut, încheiat de fostul proprietar, pentru a fi opozabil şi noului dobânditor al acestui imobil, este necesar să fie încheiat în formă autentică ori sub forma unui înscris sub semnătură privată cu dată certă anterioară vânzării-cumpărării cu dată certă, iar dacă durata contractului depăşeşte trei ani, trebuie să fie efectuate formele de publicitate imobiliară înainte de înscrierea contractului de vânzare-cumpărare,

pentru a fi opozabil terților [sin. *obligație opozabilă terților;* v. și *obligații reale de a face*].

obligație transmisibilă, obligație în cazul căreia, pe parcursul existenței sale, pot fi înlocuiți subiecții raportului juridic obligațional. Codul civil român consacră regula trasmisibilității obligațiilor. Obligațiile se pot transmite atât între vii (*inter vivos*), prin cesiunea de creanță, prin cesiunea de datorie și prin subrogația personală, cât și pentru cauză de moarte (*mortis causa*), pe calea succesiunii legale și a celei testamentare [v. și *obligație netransmisibilă*].

obligații afectate de modalități, denumire generică dată obligațiilor care, pe lângă elementele structurale ale raportului juridic obligațional (subiecte, obiect și sancțiune), cuprind și termenul și/sau condiția. Ar putea fi considerată ca modalitate a obligației și sarcina (*modus*), concretizată în îndatorirea instituită uneori prin acte cu titlu gratuit de către dispunător, donator sau testator, în sarcina gratificatului (donatar sau legatar). Vom distinge deci obligații cu termen, obligații sub condiție (*conditione*) și obligații cu sarcină. Codul civil tratează **o.a.m.** în cadrul problematicii contractului (art. 1004-1025), așa cum, de altfel, procedează și în ce privește celelalte categorii de obligații complexe: alternative, solidare, divizibile și indivizibile; împrejurarea nu este însă de natură să legitimeze concluzia că numai obligațiile contractuale sunt susceptibile să fie afectate de modalități [v. și *obligații complexe; obligații pure și simple*].

obligații alternative, obligații care au ca obiect două sau mai multe prestații distincte și cu referire la care debitorul se liberează executând numai una dintre acestea. De exemplu, debitorul se obligă fie să dea creditorului 50 l de benzină, fie să-i plătească echivalentul în lei a acestei cantități. Obligația lui se stinge, executarea sa fiind valabilă, indiferent dacă el va preda creditorului cantitatea de benzină menționată ori suma de bani reprezentând contravaloarea acesteia. Potrivit art. 1027 C. civ., alegerea între prestațiile de executat constituie o facultate a debitorului, cu excepția cazului în care se stipulează expres că opțiunea aparține creditorului. Debitorul nu poate însă impune creditorului să primească executări fracționate din fiecare prestație, cu titlu de plată a datoriei. Obligația nu este alternativă, deși părțile au conceput-o astfel, stipulând că obiectul ei se concretizează în două prestații distincte, atunci când: una dintre prestații nu poate forma obiectul unei obligații; unul dintre obiectele obligației piere; una dintre cele două prestații a devenit imposibilă, indiferent dacă imposibilitatea ei se datorează unui caz fortuit sau de forță majoră ori culpei debitorului. În toate aceste cazuri, obligația dobândește caracter de obligație simplă. Articolul 1030 C. civ. dispune că prețul lucrului pierit nu poate fi oferit de către

debitor creditorului în locul lucrului. Dacă ambele lucruri au pierit însă, unul dintre ele datorită culpei debitorului, acesta va plăti preţul celui care a pierit ultimul. În cazul în care părţile convin ca opţiunea să aparţină creditorului, distribuirea riscurilor se face după cum urmează: când numai unul dintre lucruri a pierit, iar pieirea lui nu a fost datorată culpei debitorului, creditorul va lua pe cel rămas; când numai unul dintre lucruri a pierit, iar pieirea lui este imputabilă debitorului, creditorul poate cere sau lucrul rămas, sau preţul celui care a pierit; dacă ambele lucruri au pierit din culpa debitorului, creditorul, după opţiunea sa, poate cere preţul unuia din ele; în fine, când ambele lucruri au pierit, unul prin caz fortuit sau de forţă majoră, iar altul datorită culpei debitorului, creditorul poate cere numai preţul acestui din urmă lucru. Debitorul care nu-şi exercită dreptul său de opţiune până la împlinirea scadenţei pierde acest drept. În consecinţă, opţiunea va trece la creditor, care dobândeşte astfel îndreptăţirea să-l urmărească silit pe debitor, după propria lui preferinţă, pentru oricare dintre prestaţii. De esenţa **o.a.** este stingerea acestora ca efect al executării prestaţiei pentru care a optat debitorul sau, după caz, creditorul.

obligaţii comune ale soţilor, obligaţii contractate în timpul căsătoriei de către ambii soţi, împreună, precum şi cele contractate în acest timp de către oricare dintre soţi, singur, dar pentru împlinirea nevoilor obişnuite ale căsătoriei, pentru acoperirea cheltuielilor făcute cu administrarea oricăreia dintre bunurile comune ale soţilor. Orice alte obligaţii asumate în timpul căsătoriei de unul dintre soţi sunt prezumate a fi obligaţii proprii, personale ale soţului respectiv. Pentru executarea **o.c.s.**, soţii răspund cu bunurile lor comune. În măsura în care acestea nu ar fi îndestulătoare, după epuizarea lor creditorii comuni vor putea urmări şi bunurile proprii ale fiecăruia dintre soţi.

obligaţii conjuncte, obligaţii care se particularizează prin faptul că debitorul datorează cumulativ aceluiaşi creditor, prin efectul aceluiaşi raport juridic, două sau mai multe prestaţii distincte, pe care trebuie să le execute deopotrivă, adică în totalitatea lor. Nu este necesar ca prestaţiile să fie executate deodată. De esenţa **o.c.** este existenţa a cel puţin două prestaţii distincte având aceeaşi cauză, care, de altfel, constituie şi elementul prin care acestea se leagă între ele. Specificul **o.c.** rezidă tocmai în legătura dintre prestaţiile coexistente, care este suficientă, prin ea însăşi, pentru a le particulariza în ansamblul obligaţiilor cu pluralitate de obiecte. Această legătură nu depinde de felul în care se execută prestaţiile respective: deodată ori succesiv. Practic, este posibil ca părţile să convină ca cele două prestaţii să aibă aceeaşi scadenţă sau, dimpotrivă, să aibă scadenţe

diferite ori ca una dintre ele să fie îndeplinită după ce va fi executată cealaltă prestaţie (de exemplu, printr-un contract de vânzare-cumpărare a unui imobil de locuit, părţile convin ca cumpărătorul să-i plătească vânzătorului la data perfectării acelui contract suma de 10.000 lei şi, totodată, cu începere de la această dată, să presteze întreţinere viageră, asigurând alimente şi întreţinere acestuia). Părţile raportului juridic obligaţional au deplină libertate să stabilească atât natura prestaţiilor multiple, cât şi modul de executare a lor. Frecvent, **o.c.** au ca sursă contractele complexe. Bunăoară, prin efectul contractului de servicii hoteliere se nasc trei obligaţii distincte în sarcina hotelierului, pe care acesta trebuie să le îndeplinească concomitent, şi anume: să asigure pentru clientul său folosinţa unui spaţiu locativ; să presteze în beneficiul acestuia anumite servicii pe timpul şederii în hotel; să asigure securitatea bagajelor sale. **O.c.** pot rezulta şi dintr-un contract simplu, de exemplu dintr-un contract de vânzare-cumpărare prin care părţile convin ca vânzătorul să-i predea cumpărătorului autoturismul său, precum şi anumite piese de schimb pentru motorul acestuia, contra unui preţ global. În fine, şi unele fapte cauzatoare de prejudicii pot genera **o.c.**, cum se întâmplă, de pildă, în ipoteza în care din cauza unui accident de circulaţie, o persoană a suferit o infirmitate şi au fost avariate unele bunuri ale sale. Deşi fapta ilicită este unică, ea generează, simultan, două obligaţii de reparare distincte: una referitoare la prejudiciul cauzat prin vătămarea sănătăţii victimei, iar alta privind paguba suferită de aceasta ca urmare a avarierii bunurilor sale. Fiind conjuncte, obligaţiile respective trebuie executate în totalitatea lor de către debitor, care, în exemplul dat, este făptuitorul. **O.c.** se deosebesc de alte obligaţii a căror executare comportă prestaţii multiple, precum sunt prestaţiile cu executare succesivă, care se execută eşalonat în timp, sau obligaţiile cu executare continuă ce presupun îndeplinirea unor prestaţii permanente. Şi într-un caz, şi în celălalt, chiar dacă executarea comportă prestaţii multiple, toate acestea se îndeplinesc în realizarea unei obligaţii unice, având un obiect unic. Situaţia este însă diferită în ipoteza **o.c.**, deoarece aici obligaţiile sunt multiple, prestaţiile sunt multiple şi corespund unor obiecte multiple; fiecare dintre obligaţiile în prezenţă are un obiect distinct de celelalte, iar aceasta comportă o prestaţie distinctă, indiferent dacă executarea ei se face instantaneu, printr-un act unic de executare sau eşalonat în timp, prin acte succesive de executare. Pluralitatea de obiecte, iar nu pluralitate de prestaţii este de esenţa **o.c.**, iar pluralitatea de obiecte comportă în mod necesar o pluralitate de prestaţii. În cazul obligaţiilor cu executare succesivă sau continuă, pluralitatea de prestaţii este caracterizată chiar pentru obiectul unic al obligaţiei

unice. Debitorul unor **o.c.** este liberat numai dacă execută integral fiecare dintre obligațiile aferente acestora. Executând numai prestația corespunzătoare uneia dintre obligațiile respective, el se liberează numai cu privire la acea obligație, întrucât numai ea se stinge și va continua să rămână îndatorat juridicește la executarea celeilalte prestații. Executarea numai a uneia dintre **o.c.** nu produce, ca efect, stingerea tuturor obligațiilor în prezență, întrucât fiecare dintre acestea trebuie executată separat, devreme ce îi corespunde o prestație distinctă [sin. *obligații conjunctive;* v. și *obligații alternative; obligații facultative*].

obligații care privesc calitățile personale ale debitorului, obligații ce au ca obiect prestații a căror îndeplinire depinde de aptitudinile, determinarea, experiența sau alte însușiri ale debitorului. Orice obligație de a face presupune o manifestare pozitivă, o activitate din partea debitorului; în numeroase cazuri îndeplinirea prestațiilor de acest gen necesită anumite cunoștințe profesionale din partea debitorului. Este însă de observat că nu în toate asemenea situații calitățile personale ale debitorului sunt determinante pentru încheierea contractului cu creditorul. În obligațiile de a face care se concretizează cotidian – cum sunt, de pildă, prestările de servicii sau executările de lucrări – ceea ce contează pentru creditor este, de regulă, ca debitorul să aibă cunoștințe și deprinderi profesionale suficiente pentru a putea executa prestația la un nivel calitativ corespunzător. Esențial este aici rezultatul activității debitorului, de exemplu repararea unui ceas defect, refacerea unei instalații electrice etc., și nu abilitatea sa profesională, calitățile lui personale. Numai într-un număr restrâns de cazuri, aceste calități sunt determinante pentru creditor la contractare. Având un rol determinant pentru nașterea obligației, calitățile personale deosebite ale debitorului conferă acesteia caracter *intuitu personae.* Așa fiind, din aceste obligații fac parte numai obligațiile *intuitu personae,* și nu toate obligațiile ce au ca obiect o prestație a cărei executare comportă o anume pricepere, experiență sau abilitate profesională a debitorului. Într-adevăr, nu pot fi puse pe același plan obligația de a picta un tablou a unui pictor cunoscut și apreciat de creditor pentru valoarea artistică a lucrurilor sale, izvorâtă dintr-o convenție cu acesta din urmă și obligația unui depanator de televizoare încadrat la o societate comercială de profil de a repara televizorul creditorului, care a apelat într-un atare scop la unitatea respectivă. Tot astfel se situează în planuri diferite obligația chirurgului dintr-un serviciu de urgență de a face intervenția chirurgicală ce nu suferă amânare, pacientului internat în grabă și obligația chirurgului ales de pacientul în considerația reputației sale profesionale, de a face intervenția

chirurgicală necesară pentru stabilirea sănătăţii acestuia. În exemplele date, numai obligaţia pictorului şi aceea a chirurgului ales de pacient au caracter *intuitu personae,* deoarece numai în privinţa lor calităţile personale şi abilitatea profesională a debitorului au fost determinante pentru creditor. Obligaţiile *intuitu personae* se disting prin următoarele trăsături: *a)* pot fi executate în natura lor specifică numai de către debitor, nu şi de o terţă persoană sau de creditor; *b)* executarea în natura lor specifică poate fi înfăptuită exclusiv pe cale voluntară, nu şi pe cale silită; ele sunt susceptibile de executare silită doar prin echivalent bănesc; *c)* sunt netransmisibile [sin. *obligaţii intuitu personae*].

obligaţii care privesc, deopotrivă, calităţile personale şi posibilităţile materiale ale debitorului, expresie ce desemnează obligaţiile al căror specific se defineşte prin prisma a doi factori de referinţă, şi anume: calităţile personale şi posibilităţile materiale ale debitorului, pe care creditorul le are în vedere, în egală măsură, la stabilirea raportului juridic obligaţional. Obligaţiile care fac parte din această grupă sunt un gen de obligaţii *intuitu personae,* la a căror naştere au un rol determinant, alături de calităţile personale ale debitorului reflectate pe planul conştiinţei creditorului, şi posibilităţile lui materiale de a îndeplini prestaţia dorită de acesta. Exemplul clasic de asemenea obligaţii este obligaţia asumată de antreprenorul preferat de creditor datorită bunei sale reputaţii şi înaltului profesionalism al lui de a construi cu materiale proprii un imobil de locuit pentru acesta din urmă [v. şi *obligaţii care privesc calităţile personale ale debitorului; obligaţii care privesc posibilităţile materiale ale debitorului*].

obligaţii care privesc posibilităţile materiale ale debitorului, expresie ce desemnează în mod generic obligaţiile a căror îndeplinire are în vedere patrimoniului debitorului, iar nu calităţile lui personale. Articolul 94 C. fam. consacră principiul potrivit căruia obligaţia de întreţinere se stabileşte ca întindere în funcţie de nevoia creditorului şi de posibilităţile materiale ale debitorului. Această obligaţie apare astfel ca tipică pentru această categorie, care cuprinde, de altfel, şi numeroase alte obligaţii patrimoniale, precum: datoria de a plăti o sumă de bani (cu titlu de preţ, de despăgubire, de restituire a unui împrumut etc.) sau de a da un bun cert ori o cantitate determinată de bunuri de gen etc. Renunţarea la un drept patrimonial, cum este, bunăoară, cazul remiterii gratuite a unei datorii, nu reprezintă asumarea unei obligaţii în adevăratul sens al cuvântului. Este adevărat că, prin efectul ei, vizează patrimoniul renunţătorului, dar nu ca urmare a neîndeplinirii de către acesta a unei prestaţii la care era îndatorat, ci ca rezultat al neprimirii de către el a unei prestaţii datorate

de către debitor. Pe de altă parte, renunţătorul la un drept este, prin ipoteză, creditor, pe când obligaţiile din categoria în discuţie privesc, prin excelenţă, posibilităţile materiale ale debitorului. Renunţarea la un drept patrimonial, precum şi pierderea unui astfel de drept prin efectul prescripţiei extinctive, ca urmare a neexecutării lui de către titular în termenul prevăzut de lege, nu convertesc creanţa în datorie şi deci nu îl transformă pe creditor în debitor. Grupa de obligaţii analizată cuprinde numai îndatoririle juridice a căror executare determină inevitabil o micşorare a patrimoniului debitorului, o restrângere a activului patrimonial al acestuia. Obligaţiile care privesc posibilităţile materiale ale debitorului prezintă următoarele trăsături caracteristice: *a)* de regulă, pot fi executate nu numai de către debitor, ci şi de către o altă persoană, în numele acestuia (sau pentru acesta); *b)* ele sunt susceptibile de executare silită în natura lor specifică; *c)* cu excepţia obligaţiei legale de întreţinere, care este incesibilă, celelalte obligaţii din grupa analizată sunt transmisibile atât prin acte juridice între vii (*inter vivos*), cât şi prin acte juridice pentru cauză de moarte (*mortis causa*); *d)* răspunderea debitorului nu este subordonată resurselor sale patrimoniale de la data asumării obligaţiei şi nici celor de la data scadenţei obligaţiilor; ea devine operantă chiar dacă valoarea activului său patrimonial este inferioară cântimii datoriei. Articolul 1718 C. civ. dispune în acest sens: „Oricine este obligat personal este ţinut de a îndeplini îndatoririle sale cu toate bunurile sale mobile şi imobile, prezente şi viitoare". Obligaţia legală de întreţinere prezintă, faţă de celelalte obligaţii ce fac parte din grupa în discuţie, anumite particularităţi care decurg din specificul şi finalităţile ei. Astfel, întinderea acestei obligaţii este determinată prin conjugarea a doi factori de referinţă: nevoia creditorului şi posibilităţile materiale ale debitorului, care constituie, totodată, condiţiile esenţiale de existenţă a obligaţiei în sine. Momentul ce trebuie luat în considerare pentru aprecierea nevoii creditorului şi a mijloacelor debitorului este acela în care instanţa judecătorească, sesizată prin acţiunea creditorului, este chemată să stabilească întinderea obligaţiei de întreţinere, întrucât, pe de o parte, asigurarea existenţei creditorului, care este scopul obligaţiei de întreţinere, reclamă în mod necesar să se ia în considerare nevoile sale actuale, iar pe de altă parte, debitorul întreţinerii nu poate fi obligat decât în măsura posibilităţilor sale, adică a mijloacelor pe care le are în prezent [v. şi *obligaţii care privesc calităţile personale ale debitorului; obligaţiile care privesc, deopotrivă, calităţile personale şi posibilităţile materiale ale debitorului*].

obligaţii complexe, v. *obligaţii afectate de modalităţi.*

obligaţii cu termen, obligaţii a căror exigibilitate este suspendată

până la realizarea unui eveniment viitor și sigur (concretizat în scurgerea unei perioade de timp) sau a căror existență încetează la data consumării acelui eveniment. Termenul care suspendă îndeplinirea obligației se numește suspensiv, iar acela care antrenează stingerea acesteia se numește extinctiv. Termenul extinctiv nu afectează obligația în sine și nici efectele ei, cât timp nu s-a împlinit: aceasta există și produce efecte aidoma obligației pure și simple. În momentul împlinirii sale, el stinge obligația, punând capăt efectelor acesteia pentru viitor. De aceea, termenul extinctiv se analizează ca un veritabil mod de stingere a obligațiilor pe care le afectează. Din economia art. 1022 și art. 1023 C. civ., coroborate, rezultă că termenul suspensiv întârzie producerea efectelor obligației, mai exact el amână executarea acesteia. Un astfel de termen nu are efect asupra existenței obligației: obligația afectată de un termen suspensiv există, dar ea nu se poate exercita decât la împlinirea acelui termen. Din această împrejurare pot fi desprinse următoarele aspecte specifice ale termenului: *A. Referitor la întârzierea executării obligației: a)* obligația devine exigibilă numai în momentul când termenul se împlinește. Ca urmare, creditorul nu are îndreptățirea să ceară plata înainte de scadență (art. 1023 C. civ). Mai mult, el nu-l va putea urmări pe debitor nici măcar în ziua împlinirii termenului, ci numai a doua zi, întrucât aceasta ar fi considerată a fi ziua scadenței, termenul fiind, de regulă, în beneficiul debitorului. Pentru identitate de rațiune, nu se socotește durata termenului prima zi (*dies a quo*). În eventualitatea în care creditorul i-ar pretinde debitorului îndeplinirea prestației înainte de scadență, acesta din urmă este îndreptățit să-i opună – îndeosebi atunci când termenul a fost stipulat în beneficiul său – excepția neîmplinirii scadenței; *b)* pe întreaga durată a termenului, obligația nu se poate prescrie, deoarece termenul suspensiv întârziind executarea, suspendă, totodată, prescripția extinctivă. Mai mult, momentul inițial al prescripției extinctive nu se poate situa în interiorul termenului suspensiv, ci el coincide cu acela al împlinirii termenului respectiv. Situația este diferită în cazul în care termenul se stipulează în beneficiul creditorului. Într-adevăr, într-o atare ipoteză, creditorul având facultatea să renunțe la termen, poate cere executarea imediată a obligației, fără ca debitorul să poată invoca excepția neîmplinirii termenului suspensiv. Tot astfel, atunci când termenul este stipulat fie exclusiv în beneficiul creditorului, fie în favoarea ambelor părți, debitorul nu poate face o ofertă valabilă sau, în alți termeni, nu poate să-l constrângă pe creditor la primirea plății înainte de termen. *B. Împrejurarea că termenul nu afectează existența obligației* are următoarele consecințe: *a)* executarea anticipată (înainte de împlinirea termenului) a obligației de către debitor are

caracterul unei executări valabile ori de câte ori termenul a fost stipulat în favoarea acestuia. Ca urmare, dacă debitorul a făcut plata înainte de scadenţă, el nu mai poate cere restituirea a ceea ce a plătit, întrucât doar plata nedatorată este supusă repetiţiunii, nu şi cea anticipată. Plata anticipată rămâne valabilă, indiferent dacă debitorul a făcut-o în cunoştinţă de cauză sau aflându-se în eroare cu privire la scadenţă; *b)* în cazul unei obligaţii având ca obiect un lucru individual determinat, afectată de un termen suspensiv, riscurile pieirii sau pierderii acelui lucru prin caz fortuit sau forţă majoră sunt suportate de către creditor întocmai ca şi cum respectiva obligaţie ar fi pură şi simplă. S-a arătat, pe bună dreptate, că în cazul unei vânzări afectate de un termen suspensiv, dacă lucrul vândut piere înainte de scadenţă printr-un caz fortuit sau de forţă majoră, vânzătorul este liberat de obligaţia de a preda acel lucru, pe când cumpărătorul va trebui să plătească preţul, deoarece el suportă riscurile în calitate de creditor al prestaţiei respective. Şi e firesc să fie aşa, întrucât termenul neafectând existenţa obligaţiei, creditorul sub termen rămâne şi el un veritabil creditor.

obligaţii de mijloace, îndatoriri juridice care au ca obiect diligenţa pe care debitorul trebuie să o depună în scopul obţinerii de către creditor sau de către persoana desemnată de acesta a unui rezultat determinat, pe care debitorul nu este însă ţinut nici să-l realizeze şi nici să-l garanteze. Trăsătura caracteristică rezidă în faptul că debitorul nu-şi asumă obligaţia de a obţine un anumit rezultat, ci numai obligaţia de a pune în serviciul creditorului mijloacele pe care le are la dispoziţie şi de a depune diligenţele necesare în vederea atingerii unei anumite finalităţi. În măsura în care debitorul a făcut tot ceea ce era necesar pentru realizarea finalităţii respective, obligaţia sa urmează a fi considerată executată, indiferent dacă scopul vizat a fost atins sau nu. Sunt **o.m.** obligaţia asumată de o persoană de a pregăti un elev în vederea susţinerii unui examen, obligaţia medicului de a îngriji un bolnav etc. Debitorul unei **o.m.** răspunde pentru neexecutarea acesteia numai în cazul în care creditorul face dovada că acesta nu a depus diligenţele necesare pentru obţinerea rezultatului urmărit, altfel spus, el răspunde doar atunci când creditorul îi probează culpa. În cazul unor asemenea obligaţii, în privinţa debitorului nu există o prezumţie de culpă, aşa cum se întâmplă la obligaţiile de rezultat, pentru eventualitatea nerealizării finalităţii urmărite. Creditorul care afirmă că debitorul s-a comportat culpabil în îndeplinirea prestaţiei asumate trebuie să facă dovada culpei acestuia. Fiecare **o.m.** cuprinde, în conţinutul ei, cel puţin o prestaţie de rezultat. De pildă, obligaţia medicului de a-l trata pe pacientul său presupune efectuarea unor investigaţii prealabile (analize de laborator, ecografii etc.), în funcţie de rezultatele cărora se

stabilește diagnosticul corect și medicația adecvată. În acest sens, s-ar putea spune că fiecare **o.m.** subsumează una sau mai multe obligații de rezultat, care converg spre realizarea finalității acesteia. Pe de altă parte, orice obligație de rezultat comportă și o anumită diligență din partea debitorului, care este necesară pentru atingerea finalității ei. **O.m.** manifestă o pregnantă tendință de a se transforma în obligații de rezultat. Revoluția tehnico-științifică aflată în curs de desfășurare determină o restrângere a domeniului **o.m.**, întrucât pe măsură ce știința progresează, sporesc posibilitățile de cunoaștere ale omului, se perfecționează mijloacele pe care acesta le are la îndemână pentru atingerea scopurilor dorite. În prezent, a devenit certă obținerea unor rezultate prin utilizarea corespunzătoare a cuceririlor științei din diferite domenii, rezultate a căror obținere era incertă în trecut, când nivelul de dezvoltare a științei și, implicit, al cunoașterii umane nu erau atât de ridicate. Tot astfel, în viitor va deveni certă, ca urmare a dezvoltării științei, obținerea unor rezultate care, în prezent, sunt imposibile. Această realitate își găsește reflectare, pe planul dreptului obligațional, în tendința permanentă de transformare a unora dintre obligațiile care, tradițional, erau considerate **o.m.** sau de prudență și diligență, în obligații de rezultat. Această tendință apare evidentă în cazul obligației medicului față de pacientul său, a obligației expertului de a primi o însărcinare din partea instanței judecătorești sau a unui organ de urmărire penală, a obligației antrenorului sportiv față de clubul sau asociația sportivă la care lucrează pe bază de contract, obligația titularului de know-how față de beneficiar, obligația prestatorului de engineering [sin. *obligații de prudență și diligență;* v. și *obligația antrenorului sportiv față de clubul sau asociația sportivă la care lucrează pe bază de contract; obligația titularului de know-how față de beneficiar; obligația prestatorului de engineering; obligații de rezultat*].

obligații de prudență și diligență, v. *obligații de mijloace.*

obligații de rezultat, îndatoriri juridice care au ca obiect obținerea de către debitor a unui rezultat determinat în folosul creditorului sau al persoanei desemnate de acesta. Fac parte din această grupă obligația depozitarului de a restitui deponentului sau persoanei desemnate de el bunul depozitat; obligația antreprenorului de a preda lucrarea executată; obligația vânzătorului de a preda cumpărătorului lucrul vândut etc. De esența unor asemenea obligații este că, sub aspectul obiectului lor și al scopului urmărit, ele sunt strict precizate, debitorul îndatorându-se să desfășoare o anumită activitate și să obțină un rezultat precis determinat. Neatingerea rezultatului prevăzut creează prezumția relativă că debitorul a fost insuficient de diligent și deci s-a aflat în culpă. **O.r.** se consideră executată numai dacă rezultatul promis a fost obținut. Până la

obţinerea rezultatului, ea se consideră neexecutată. Debitorul nu se poate exonera de răspundere decât invocând şi probând existenţa unei cauze străine, neimputabile lui, a cărei intervenţie a împiedicat obţinerea rezultatului [sin. *obligaţii determinate;* v. şi *obligaţii de mijloace*].

obligaţii determinate, v. *obligaţii de rezultat.*

obligaţii facultative, denumire generică dată obligaţiilor prin care debitorul se îndatorează la o singură prestaţie, cu facultatea pentru el de a se libera, executând o altă prestaţie determinată. De exemplu, se obligă faţă de creditor de a da acestuia două cauciucuri D 320 Adherent, cu clauza că în locul lor poate da două cauciucuri D 218. În realitate, este o obligaţie unică având un singur obiect. Ce-a de-a doua prestaţie are caracter subsidiar şi se înfăţişează ca o facilitate acordată debitorului. Din împrejurarea că **o.f.** are un singur obiect se desprind următoarele consecinţe: *a)* caracterul mobiliar sau imobiliar al obligaţiei este determinat de prestaţia principală, spre deosebire de obligaţia alternativă, a cărei natură se determină în funcţie de prestaţia executată; *b)* creditorul **o.f.** poate cere în justiţie numai executarea prestaţiei principale, pe când în cazul obligaţiei alternative, dacă creditorului i se recunoaşte dreptul la opţiune, el poate cere executarea oricăreia dintre prestaţiile respective; *c)* dacă obiectul **o.f.** este ilicit sau imposibil, întreaga obligaţie rămâne ineficientă şi va fi desfiinţată; *d)* pierderea sau pieirea lucrului obiect al prestaţiei principale produce ca efect stingerea **o.f.**, pe când o asemenea împrejurare nu va determina stingerea obligaţiei alternative, decât atunci când prin caz fortuit sau de forţă majoră au pierit toate lucrurile la care se refereau prestaţiile în prezenţă [v. şi *obligaţii conjuncte; obligaţii alternative*].

obligaţii imperfecte, v. *obligaţii neînzestrate cu acţiune în justiţie.*

obligaţii individuale, v. *indivizibilitate.*

obligaţii intuitu personae, v. *obligaţii care privesc calităţi personale ale debitorului.*

obligaţii izvorâte din raporturile de vecinătate, îndatoriri ce decurg din starea de vecinătate, în temeiul cărora vecinii sunt obligaţi să nu se tulbure şi să nu-şi cauzeze prejudicii unii altora. Asemenea îndatoriri se analizează prioritar ca un reflex al obligaţiei generale negative de a nu prejudicia pe altul, dar conţinutul lor se regăseşte numai parţial în conţinutul acesteia din urmă. Starea de vecinătate comportă şi îndatorirea de abţinere de la orice acte de conduită susceptibile să tulbure normala exercitare a folosinţei imobilului de către deţinătorul său. Unele raporturi de vecinătate se înfăţişează ca veritabile raporturi de obligaţii. Ele sunt raporturi convenţionale, care cuprind, în conţinutul lor, drepturi şi obligaţii similare acelora care

izvorăsc din servituțile stabilite prin fapta omului. Spre deosebire de servituți, a căror constituire se face cu titlu de drepturi reale, constituirea raporturilor de vecinătate are loc cu titlu de drepturi de creanță. Pe de altă parte, în timp ce servituțile se constituie ca sarcini asupra unui imobil pentru uzul și utilitatea altui imobil, având un alt proprietar, drepturile de creanță la care ne referim sunt create în folosul unei alte persoane decât proprietarul fondului grevat. Proprietarii imobilelor învecinate au deplină libertate să încheie convenții prin care să-și asume anumite obligații reciproce. Astfel, doi proprietari vecini pot conveni cu privire la acordarea, de exemplu, a dreptului de a lua apă din fântâna aflată pe fondul celuilalt proprietar sau din izvorul astfel situat [v. și *raporturi de vecinătate*].

obligații naturale, v. *obligații neînzestrate cu acțiune în justiție.*

obligații neînzestrate cu acțiune în justiție, obligații a căror executare nu se poate obține pe cale silită [v. și *obligație imperfectă; obligație degenerată; obligații naturale*].

obligații obișnuite, obligații care reprezintă regula și se caracterizează prin aceea că, sub aspectul opozabilității, urmează toate regulile care primesc incidență în materia drepturilor relative.

obligații pure și simple, denumire generică dată obligațiilor care cuprind numai elementele structurale ale raportului juridic obligațional (subiecți, obiect, conținut și sancțiune). Privite prin prisma frecvenței pe care acestea o au în viața juridică, **o.p.s.** reprezintă regula [sin. *obligații simple*; v. și *obligații afectate de modalități*].

obligații simple, v. *obligații pure și simple.*

obligații solidare, v. *solidaritate.*

obligații proprii ale unuia dintre soți, expresie prin care se desemnează orice obligație contractată în timpul căsătoriei, de către unul dintre soți singur, care nu se încadrează în niciuna dintre categoriile de obligații considerate, potrivit legii, ca fiind comune ambilor soți. **O.p.** ale fiecăruia dintre soți pot fi aduse la îndeplinire prin urmărirea de către creditori a bunurilor proprii ale soțului debitor, inclusiv a bunurilor atribuite acestui soț prin hotărârea judecătorească de partaj în timpul căsătoriei a unor bunuri comune, la cererea creditorului personal nesatisfăcut prin urmărirea bunurilor proprii ale soțului debitor [v. și *obligații comune ale soților*].

obligațiile prestatorului de engineering, set de îndatoriri juridice izvorâte din contractul de engineering, între care unele au caracter de obligații de mijloace, iar altele au caracter de obligații de rezultat. În raport de obiectul său, acest contract se poate prezenta fie ca un contract de consulting-engineering, care conține, în principal, obligații de mij-

loace, fie sub forma unui contract de comercial-engineering, ce cuprinde în general obligaţii de rezultat. Executarea contractului de consulting-engineering presupune o diversitate de operaţiuni cărora le corespunde o diversitate de obligaţii de mijloace, precum: studii preliminare, concepţia şi realizarea planurilor, a schiţelor detaliate ale unui proiect pentru o instalaţie industrială, adică întreg ansamblul de prestaţii cu caracter intelectual care se execută anterior sau concomitent cu realizarea unei lucrări, dar care sunt distincte şi, de regulă, separabile de executarea lucrării propriu-zise. Deşi prevalente, obligaţiile de mijloace nu sunt totuşi exclusive în conţinutul acestui contract, ci coexistă împreună cu unele obligaţii de rezultat, într-o strânsă interdependenţă. Cât priveşte contractul de comercial-engineering, acesta subsumează, atunci când este vorba de o lucrare predată la cheie, o pluralitate de contracte, şi anume: un contract de vânzare-cumpărare având ca obiect întreaga instalaţie complexă; un contract de licenţă asupra unui brevet de invenţie sau pentru transmiterea know-how-ului vânzătorului; un contract de locaţiune de servicii având ca obiect asistenţă tehnică acordată de către vânzător; un contract de împrumut pentru creditul acordat de către vânzător. În ipoteza analizată, acest contract cuprinde, în conţinutul său, într-o pondere covârşitoare, obligaţii de rezultat, dar alături de acestea, şi obligaţii de mijloace, care sunt strâns legate cu cele dintâi. Coexistenţa în conţinutul contractului de engineering a obligaţiilor de mijloace cu cele de rezultat – în unele cazuri prevalând cele dintâi, iar în altele cele din urmă – şi strânsa interdependenţă ce există între acestea au repercusiuni pe planul răspunderii civile. În cazul contractului de engineering, îndeplinirea corectă a obligaţiilor de mijloace de către debitor, condiţionând în mod hotărâtor realizarea obligaţiilor sale de rezultat, produce *de facto* convertirea obligaţiilor de mijloace în obligaţii de rezultat [v. şi *obligaţii de mijloace; obligaţii de rezultat*].

obligaţiune emisă de o societate comercială, titlu de valoare ce încorporează creanţa deţinătorului său împotriva emitentului ei provenită dintr-un împrumut pentru care acesta din urmă (emitentul) plăteşte creditorului periodic o dobândă, de regulă fixă, şi se angajează să răscumpere titlul la împlinirea unui anumit termen prestabilit cu ocazia emisiunii lui. Poate avea calitatea de emitent o societate de capitaluri (societate pe acţiuni şi societate în comandită pe acţiuni), statul sau o agenţie publică. **O.** din aceeaşi emisiune trebuie să fie de o valoare egală şi acordă posesorilor drepturi egale. **O.** pot fi emise în formă materială, pe suport de hârtie sau în formă dematerializată, prin înscriere în cont. Valoarea **o.** subscrise trebuie vărsată integral. Valoarea nominală a **o.** convertibile în acţiuni va trebui sa fie egală cu cea a acţiu-

nilor. Deținătorii de **o.** se pot întruni în adunare generală, pentru a delibera asupra intereselor lor. **O.** din aceeași emisiune și cu aceeași valoare pot fi rambursate înainte de scadență, prin tragere la sorți, la o sumă superioară valorii lor nominale, stabilită de societate și anunțată public cu cel puțin 15 zile înainte de data tragerii la sorți. Evidența **o.** emise se ține într-un registru special, manual sau computerizat, denumit „registru al obligațiunilor", în care se menționează totalul **o.** emise și totalul celor rambursate, precum și numele și prenumele, denumirea, domiciliul sau sediul titularilor, când ele sunt nominative. Evidența **o.** emise în formă dematerializată și tranzacționate pe o piață reglementată sau printr-un sistem alternativ de tranzacționare este ținută conform legislației specifice pieței de capital. Legea consacră dreptul de preferință al acționarilor societății emitente la cumpărarea de **o.** convertibile în acțiuni.

obligațiune cooperatistă, titlu negociabil emis, în condițiile legii, de societățile cooperative, în formă materială, nominative și purtătoare de dobânzi.

obiectul dreptului de autor, 1. operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma concretă de exprimare și independent de valoarea și destinația lor, cum sunt: *a)* scrierile literare și publicistice, conferințele, predicile, pledoariile, prelegerile și oricare opere scrise sau orale, precum și programele pentru calculator; *b)* operele științifice, scrise sau orale, cum ar fi: comunicările, studiile, cursurile universitare, manualele școlare, proiectele și documentațiile științifice; *c)* compozițiile muzicale cu sau fără text; *d)* operele dramatice, dramatico-muzicale, operele coregrafice și pantomimele; *e)* operele cinematografice, precum și alte opere audiovizuale; *f)* operele fotografice, precum și orice alte opere exprimate printr-un procedeu analog fotografiei; *g)* operele de artă grafică sau plastică, cum ar fi: operele de sculptură, pictură, gravură, litografie, artă monumentală, scenografie, tapiserie, ceramică, plastica sticlei și a metalului, desene, design, precum și operele de artă aplicată produselor destinate unei utilizări practice; *h)* operele de arhitectură, inclusiv planșele, machetele și lucrările grafice ce formează proiectele de arhitectură; *i)* lucrările plastice, hărțile și desenele din domeniul topografiei, geografiei și științei în general; **2.** operele derivate care au fost create plecând de la una sau mai multe opere preexistente, și anume: *a)* traducerile, adaptările, adnotările, lucrările documentare, aranjamentele muzicale și orice alte transformări ale unei opere literare, artistice sau științifice care reprezintă o muncă intelectuală de creație; *b)* culegerile de opere literare, artistice sau științifice, cum ar fi: enciclopediile și antologiile,

colecţiile sau compilaţiile de materiale sau date, protejate ori nu, inclusiv bazele de date care, prin alegerea sau dispunerea materialului, constituie creaţii intelectuale. Atât operele originale, cât şi operele derivate beneficiază de protecţia juridică acordată de lege dreptului de autor. Nu pot beneficia de această protecţie: ideile, teoriile, conceptele, descoperirile ştiinţifice, procedeele, metodele de funcţionare sau conceptele matematice ca atare şi invenţiile, conţinute într-o operă, oricare ar fi modul de prelucrare, de scriere, de exprimare sau de explicare; textele oficiale de natură politică, legislativă, administrativă, judiciară şi traducerile oficiale ale acestora; simbolurile oficiale ale statului, ale autorităţilor publice şi ale organizaţiilor, cum ar fi: stema, sigiliul, drapelul, emblema, blazonul, insigna, ecusonul şi medalia; mijloacele de plată; ştirile şi informaţiile de presă; simplele fapte şi date.

obstacol, *v. eroare.*

ocrotire părintească, complex de drepturi şi îndatoriri acordate şi respectiv impuse de lege părinţilor, în scopul asigurării creşterii, educării şi formării copiilor pentru viaţă, în armonie cu interesele generale ale societăţii. **O.p.** începe în momentul naşterii copilului şi se prelungeşte în timp până la majoratul acestuia; ea este reglementată unitar, are acelaşi conţinut şi funcţionează potrivit aceloraşi principii, cu privire la toate categoriile de copii: din căsătorie, din afara căsătoriei, cei rezultaţi dintr-o căsătorie desfiinţată, desfăcută sau care a încetat, precum şi cei adoptaţi. **O.p.** se fundamentează pe următoarele principii: asimilarea deplină a situaţiei copilului din afara căsătoriei cu situaţia copilului din căsătorie; egalitatea părinţilor în exercitarea drepturilor şi îndatoririlor părinteşti, astfel cum cer interesele copilului; independenţa patrimonială a copilului şi a părinţilor; exercitarea drepturilor şi îndeplinirea obligaţiilor părinteşti sub supravegherea şi controlul autorităţii tutelare. **O.p.** se exercită de către ambii părinţi; măsurile privitoare la persoana şi la bunurile copiilor se iau de către părinţi de comun acord; reprezentarea copilului sau încuviinţarea actelor acestuia (fie că este vorba de acte de drept material sau de acte de drept procesual) comportă manifestarea expresă a acordului părinţilor şi respectarea strictă a intereselor minorului. Neînţelegerile dintre părinţi cu privire la exercitarea **o.p.**, cu excepţia acelora pe care legea le dă spre soluţionare instanţelor judecătoreşti, sunt rezolvate de către autoritatea tutelară, a cărei competenţă este generală în această materie. **O.p.** poate fi exercitată şi de către un singur părinte, dacă celălalt este mort, decăzut din drepturile părinteşti, pus sub interdicţie sau din orice împrejurare se află în neputinţă de a-şi manifesta voinţa. În cazurile în care ocrotirea se exercită inegal de către părinţi sau exercitarea ei se împarte între aceştia şi persoana,

familia sau instituția căreia copilul i-a fost încredințat spre creștere și educare se produse scindarea **o.p.** Potrivit Legii nr. 272/2004, în cazul în care părinții copilului sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau cărora li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorește morți sau dispăruți și nu a putut fi instituită tutela, drepturile părintești se exercită de către președintele consiliului județean, respectiv de către primarul sectorului municipiului București. Legea stabilește pentru părinți atât drepturi și îndatoriri cu privire la persoana copilului, cât și drepturi și îndatoriri cu privire la bunurile acestuia, în ambele cazuri scopul fiind apărarea intereselor copilului. Drepturile și îndatoririle părintești referitoare la persoana copilului sunt următoarele: dreptul de a stabili locuința copilului; îndatorirea de a întreține copilul; îndatorirea de a crește copilul; dreptul de a cere înapoierea copilului; dreptul de a avea legături personale cu copilul; dreptul de a veghea la creșterea, educarea, învățarea și pregătirea profesională a copilului, dreptul de a consimți la adoptarea copilului. Drepturile și îndatoririle părinților privitoare la bunurile copilului sunt: dreptul și îndatorirea de a administra bunurile copilului, dreptul și îndatorirea de a-l reprezenta pe copil sau de a-i încuviința actele. Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a **o.p.** poate antrena, după caz, una din următoarele sancțiuni: decăderea din drepturile părintești; încredințarea copilului unei terțe persoane, unei familii sau unei instituții de ocrotire; obligarea părinților la repararea pagubelor pricinuite de copil, din fapta sa ilicită, altor persoane, precum și la repararea pagubelor pricinuite de el însuși copilului prin reaua administrare a bunurilor acestuia; aplicarea de amenzi părinților pentru contravențiile ce se săvârșesc în legătură cu exercitarea **o.p.**, precum și pentru contravențiile săvârșite de copil; aplicarea de pedepse penale părinților pentru cazul săvârșirii de infracțiuni în legătură cu **o.p.**

ocrotitor legal, persoană care exercită, potrivit legii, ocrotirea părintească a unui copil minor sau ocrotirea de care are nevoie o persoană pusă sub interdicție. În cazul copilului minor, au calitatea de **o.l.** părinții firești sau adoptatori ai minorului; unul dintre părinți, în cazurile în care celălalt este decedat, decăzut din drepturile părintești, pus sub interdicție, dispărut sau din orice împrejurare se află în neputință de a-și manifesta voința; tutorele minorului, în cazurile în care ambii părinți se află într-una din situațiile amintite și minorul este pus sub tutelă; persoana, familia sau instituția căreia copilul i-a fost încredințat spre creștere și educare în condițiile legii. În cazul persoanelor puse sub interdicție, calitatea de **o.l.** revine tutorelui numit potrivit legii [v. și *ocrotire părintească; tutelă*].

ocupaţiune, mod de dobândire a drepturilor reale constând în luarea în posesie a unui bun care nu aparţine nimănui, deci a unui bun fără stăpân. În dreptul nostru actual, dreptul de proprietate se poate dobândi prin **o.** numai într-un număr limitat de situaţii, şi anume atunci când este vorba de: *a)* bunurile comune (de exemplu: apa de băut sau pentru trebuinţe casnice, în cazul în care este luată de la un izvor natural); *b)* vânatul şi peştele capturat, în cazul în care vânatul, respectiv pescuitul au fost efectuate cu respectarea legilor speciale aplicabile în aceste domenii. Celelalte bunuri nu mai pot fi dobândite pe această cale, întrucât legea dispune că toate bunurile fără stăpân, precum şi moştenirile vacante revin statului [sin. ocupare].

ofertant, persoană care adresează (unei alte persoane determinate sau publicului în general) o ofertă pentru încheierea unui anumit contract.

ofertă, manifestare unilaterală de voinţă concretizată în propunerea pe care o persoană o face altei persoane sau publicului în general, de a încheia un anumit contract în condiţii determinate. **O.** trebuie să îndeplinească următoarele condiţii: *a)* să aibă caracter cert şi definitiv, ceea ce presupune ca ea să fie făcută fără rezerve şi cu intenţia ca încheierea contractului să aibă loc prin simpla acceptare necondiţionată a ei; **o.** poate fi expresă sau tacită; în acest din urmă caz, ea produce efecte juridice dacă este neechivocă, cum este, bunăoară, expunerea mărfurilor în vitrină cu indicarea preţului de vânzare şi, în acest caz, nu este considerată o simplă propunere privind angajarea unor tratative (negocieri) în vederea contractării; *b)* să fie precisă şi completă, indicând şi determinând toate elementele esenţiale ale contractului proiectat, în lipsa cărora acesta nu se poate concepe; astfel, în cuprinsul **o.** trebuie să se precizeze cel puţin natura juridică şi obiectul contractului; nu este necesar ca **o.** să conţină şi condiţiile sau clauzele care rezultă şi din reglementările legale supletive; *c)* să fie făcută unei persoane determinate, adică celei cu care ofertantul doreşte să încheie contractul, atunci când vizează încheierea unui contract *intuitu personae.* Ori de câte ori însuşirile individuale sau calităţile personale ale destinatarului ofertei nu prezintă importanţă pentru ofertant, **o.** poate fi făcută şi publicului în general. **O.** publică privitoare la contractul *intuitu personae* nu duce la încheierea contractului prin simpla acceptare, ofertantul fiind în drept să refuze încadrarea persoanelor care nu îndeplinesc condiţiile cerute de el ori să selecteze persoanele pe care le consideră cele mai corespunzătoare cerinţelor sale. **O.** produce următoarele efecte juridice: *a)* cât timp **o.** nu a fost acceptată, ea poate fi revocată de către ofertant. Revocabilitatea sa este o consecinţă a faptului că **o.** reprezintă o manifestare unilaterală de voinţă. **O.** trebuie totuşi menţinută în termenul stabilit în

cuprinsul ei pentru acceptare sau, în lipsa unui astfel de termen, într-un termen rezonabil. La expirarea respectivului termen, **o.** neacceptată devine caducă. De asemenea, **o.** devine caducă dacă înainte de a fi acceptată ofertantul moare sau devine incapabil. Cât timp **o.** nu a ajuns la destinatar, retragerea sa se poate face fără nicio restricţie. Revocarea **o.** ulterior ajungerii sale la destinatar şi înainte de expirarea termenului în care ea urma să fie menţinută constituie o faptă culpabilă a ofertantului, susceptibilă să-i angajeze răspunderea civilă pentru prejudiciile cauzate destinatarului prin retragerea ei abuzivă. Acceptarea **o.** după revocarea acesteia nu duce la încheierea contractului, chiar dacă a fost făcută de destinatar înlăuntrul termenului stabilit în acest scop; *b)* **o.** acceptată pur şi simplu, mai înainte ca ea să fi fost revocată sau ca ea să fi devenit caducă, produce ca efect încheierea contractului. Contractul nu poate fi considerat încheiat în cazul în care acceptarea **o.** este condiţionată sau conţine amendamente la propunerea ofertantului sau rezerve exprimate de către destinatar. Într-o atare ipoteză, acceptarea valorează contraofertă, care poate fi acceptată sau respinsă de destinatarul ei.

ofertă caducă, sintagmă ce desemnează oferta care şi-a pierdut valabilitatea prin neacceptarea sa în termenul prestabilit sau, în lipsa unui astfel de termen, într-un termen rezonabil, ori prin moartea sau incapacitatea ofertantului survenită mai înainte ca destinatarul ei să o fi acceptat.

ofertă reală (de plată) urmată de consemnaţiune, procedeu reglementat de lege pentru liberarea debitorului de obligaţia sa, în ipoteza în care creditorul refuză primirea plăţii. Se concretizează printr-o notificare scrisă pe care debitorul o adresează creditorului, prin intermediul executorului judecătoresc şi prin care creditorul este somat să primească plata ce i se oferă sau i se ţine la dispoziţie la locul convenit pentru executare. **O.r.u.c.** este reglementată prin art. 1114-1121 C. civ. şi prin art. 586-590 C. proc. civ. Din conţinutul acestor texte rezultă că ea cuprinde două momente principale, şi anume: oferta reală şi consemnarea. În armonie cu dispoziţiile legale citate, valabilitatea ofertei reale comportă următoarele condiţii: *a)* să fie adresată creditorului când acesta este pe deplin capabil din punct de vedere juridic sau celui îndreptăţit să primească plata pentru creditorul incapabil; *b)* cel ce face oferta să aibă capacitatea de a efectua plata; *c)* să vizeze întreaga sumă datorată, inclusiv dobânzile şi eventualele cheltuieli ce sunt în sarcina debitorului; *d)* dacă a fost stipulat un termen în favoarea creditorului, este necesar ca acel termen să se fi împlinit, iar dacă datoria a fost contractată sub condiţie, să se fi împlinit acea condiţie. Atunci când nu a fost stipulat un termen în favoarea credi-

torului, iar acesta refuză primirea plăţii oferite de debitor, datornicul are dreptul să-i facă oferta reală. Aceasta presupune somarea creditorului prin intermediul executorului judecătoresc să primească plata şi, totodată, înştiinţarea lui că debitorul îi ţine la dispoziţia sa obiectul plăţii. În caz de acceptare a plăţii de către creditor, executorul judecătoresc va întocmi un proces-verbal constatator, prin efectul căruia debitorul va fi liberat de obligaţia ce-i revine. Dacă însă creditorul refuză primirea plăţii, debitorul este liber să consemneze, la dispoziţia acestuia, lucrul obiect al plăţii. **O.r.u.c.** are efect liberatoriu pentru debitor, aidoma unei plăţi efective. De aici următoarele consecinţe: de la data consemnării, debitorul nu mai poate fi îndatorat la plata de daune-interese moratorii pentru neexecutarea la termen a obligaţiei; debitorul este absolvit de riscul pieirii fortuite a lucrului care, deşi este de gen, devine, prin efectul consemnării, bun individual determinat. **O.r.u.c.** constituie o procedură formalistă şi complicată, dar *de lege lata,* ea rămâne singurul mijloc juridic de protejare a intereselor debitorului împotriva creditorului care refuză primirea plăţii. Codul civil nu reglementează posibilitatea punerii în întârziere a creditorului pentru pagubele ocazionate debitorului prin refuzul nejustificat de primire a plăţii.

Oficiul Român pentru Drepturile de Autor, organ de specialitate în subordinea Guvernului, fiind autoritate unică de reglementare, evidenţă prin registre naţionale, supraveghere, autorizare, arbitraj şi constatare tehnico-ştiinţifică în domeniul drepturilor de autor şi al drepturilor conexe. Finanţarea cheltuielilor curente şi de capital ale **O.R.D.A.** se face integral şi distinct de la bugetul de stat, prin intermediul bugetului Ministerului Culturii şi Cultelor, ministrul coordonator fiind ordonator principal de credite. Organizarea, funcţionarea, structura personalului şi dotările necesare îndeplinirii atribuţiilor **O.R.D.A.** se stabilesc prin hotărâre a Guvernului. **O.R.D.A.** este coordonat de ministrul culturii şi cultelor şi este condus de un director general, ajutat de un director general adjunct, numiţi prin decizie a primului-ministru, la propunerea ministrului coordonator. Personalul **O.R.D.A.** beneficiază de stimulente din sumele încasate pentru bugetul de stat din operaţiunile contra cost efectuate de **O.R.D.A.**, în procent de până la 15%. **O.R.D.A.** îndeplineşte următoarele atribuţii: *a)* reglementează activitatea din domeniu prin decizii ale directorului general, potrivit legii; *b)* elaborează proiecte de acte normative în domeniul său de activitate; *c)* ţine evidenţa repertoriilor transmise de organismele de gestiune colectivă; *d)* organizează şi administrează contra cost înregistrarea în registrele naţionale şi în alte evidenţe naţionale specifice, prevăzute de lege; *e)* eliberează contra cost marcaje holografice utilizabile în condiţiile legii în

domeniul drepturilor de autor şi al drepturilor conexe, la valoarea preţului de achiziţie, la care se adaugă un comision de administrare de 30%; *f)* avizează constituirea şi supraveghează funcţionarea organismelor de gestiune colectivă; *g)* avizează, ca organ de specialitate al administraţiei publice centrale, potrivit legii, înscrierea în registrul aflat la grefa judecătoriei a asociaţiilor şi fundaţiilor constituite în domeniul drepturilor de autor şi al drepturilor conexe, inclusiv în ceea ce priveşte asociaţiile pentru combaterea pirateriei; *h)* controlează funcţionarea organismelor de gestiune colectivă şi stabileşte măsurile de intrare în legalitate sau aplică sancţiuni, după caz; *i)* asigură secretariatul procedurilor de arbitraj desfăşurate potrivit legii; *j)* efectuează contra cost, pe cheltuiala inculpaţilor, în cazul în care s-a dovedit vinovăţia, constatări tehnico-ştiinţifice cu privire la caracterul original al produselor purtătoare de drepturi de autor sau de drepturi conexe, la solicitarea organelor de cercetare penală; *k)* efectuează la cerere expertize contra cost, pe cheltuiala părţilor interesate; *l)* desfăşoară activităţi de informare privind legislaţia din domeniu, pe cheltuiala proprie, precum şi activităţi de instruire, pe cheltuiala celor interesaţi; *m)* desfăşoară activităţi de reprezentare în relaţiile cu organizaţiile de specialitate similare şi cu organizaţiile internaţionale din domeniu, la care statul român este parte; *n)* îndeplineşte orice alte atribuţii prevăzute de lege. Prin hotărâre a Guvernului se stabilesc tarifele operaţiunilor ce pot fi efectuate de **O.R.D.A.** contra cost. Contravaloarea operaţiunilor prevăzute la lit. j) se va include în cheltuielile de judecată. Pentru îndeplinirea atribuţiilor stabilite prin lege, **O.R.D.A.** are acces la informaţiile necesare în mod operativ şi gratuit de la Centrul Naţional al Cinematografiei, Oficiul Naţional al Registrului Comerţului, Autoritatea Naţională a Vămilor, Agenţia Naţională de Administrare Fiscală şi de la Inspectoratul General al Poliţiei de Frontieră, Inspectoratul Naţional pentru Evidenţa Persoanelor şi Direcţia Generală de Paşapoarte din cadrul Ministerului Administraţiei şi Internelor, precum şi de la instituţiile financiar-bancare, în condiţiile legii.

ofiţer de stare civilă, expresie ce desemnează în mod generic persoanele care întocmesc actele de stare civilă ca reprezentanţi ai consiliilor judeţene şi ai serviciilor publice comunitare locale de evidenţă a persoanelor ale municipiilor, sectoarelor municipiului Bucureşti, oraşelor şi comunelor. Sunt **o.s.c.**, în sensul Legii nr. 119/1996, primarii municipiilor, sectoarelor municipiului Bucureşti, oraşelor şi comunelor, şefii misiunilor diplomatice şi ai oficiilor consulare de carieră ale României, comandanţii de nave şi aeronave. Primarii şi şefii misiunilor diplomatice şi ai oficiilor consulare de carieră ale României pot delega sau retrage, după caz, exercitarea atribuţiilor de **o.s.c.** viceprima-

rului, secretarului sau altor funcţionari cu competenţă în acest domeniu, respectiv unuia dintre agenţii diplomatici sau unuia dintre funcţionarii consulari. **O.s.c.** nu poate întocmi acte de stare civilă când este parte sau declarant; în asemenea cazuri, el va delega o altă persoană, în condiţiile legii.

olograf, v. *testament olograf.*

oneros, v. *contract oneros.*

onorariu, termen prin care se desemnează în mod generic preţul serviciilor prestate de avocat, notar public, expert, executor judecătoresc, plătit de beneficiar sau client. El este stabilit în raport cu criterii legale sau contractuale, precum: valoarea obiectului litigiului sau a contractului, ori a sumei de executat, complexitatea serviciului prestat etc.

onus probandi incumbit actori, locuţiune latină ce dă expresie principiului potrivit căruia sarcina probei revine celui care formulează o pretenţie sau o apărare în faţa instanţei de judecată [v. *sarcina probei*].

operator, (în sensul Legii nr. 677/2001 pentru protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date) orice persoană fizică sau juridică, de drept privat ori de drept public, inclusiv autorităţile publice, instituţiile şi structurile teritoriale ale acestora, care stabileşte scopul şi mijloacele de prelucrare a datelor cu caracter personal. Dacă scopul şi mijloacele de prelucrare a datelor cu caracter personal sunt determinate printr-un act normativ sau în baza unui act normativ, **o.** este persoana fizică sau juridică, de drept public ori de drept privat, care este desemnată ca **o.** prin acel act normativ sau în baza acelui act normativ [v. *date cu caracter personal*].

operaţie de scont, mijloc juridic şi de tehnică bancară prin care, ca urmare a unui gir între beneficiarul unei cambii neajunse la scadenţă şi bancă, aceasta din urmă plăteşte beneficiarului suma prevăzută în cambie, diminuată cu valoarea dobânzilor ce s-ar fi perceput până la împlinirea scadenţei.

operă audiovizuală, sintagmă ce desemnează în mod generic opera cinematografică, opera exprimată printr-un procedeu similar cinematografiei sau orice altă operă constând dintr-o succesiune de imagini în mişcare, însoţite sau nu de sunete. Producătorul unei **o.a.** este persoana fizică sau juridică ce îşi asumă responsabilitatea producerii operei şi, în această calitate, organizează realizarea operei şi furnizează mijloacele necesare tehnice şi financiare. Sunt autori ai **o.a.** regizorul sau realizatorul, autorul adaptării, autorul scenariului, autorul dialogului, autorul muzicii special create pentru **o.a.** şi autorul grafic pentru operele de animaţie. În cazul în care unul din autorii amintiţi refuză să definitiveze contribuţia sa la **o.a.** sau se află în imposibilitatea de a o face, el nu se va putea opune folosirii

acesteia în vederea definitivării **o.a.** Acest autor va avea dreptul la o remunerație pentru contribuția avută. **O.a.** se consideră finită când versiunea definitivă a fost stabilită de comun acord între autorul principal și producător. Este interzisă distrugerea suportului original al versiunii definitive a **o.a.** în forma copiei-standard. Dreptul la adaptarea audiovizuală este dreptul exclusiv al titularului dreptului de autor asupra unei opere preexistente de a o transforma sau de a o include într-o operă audiovizuală. Cesiunea acestui drept se poate face numai pe baza unui contract scris între titularul dreptului de autor și producătorul **o.a.**, distinct de contractul de editare a operei. Prin încheierea contractului de adaptare, titularul dreptului de autor asupra unei opere preexistente transferă unui producător dreptul exclusiv de transformare și de includere a operei respective într-o operă audiovizuală. În lipsa unei clauze contrare, autorii **o.a.**, precum și alți autori ai unor contribuții la aceasta, își păstrează toate drepturile de utilizare separată a propriilor contribuții, precum și dreptul de a autoriza și/sau de a interzice utilizări în afara celei specifice a operei, integral sau parțial, cum ar fi utilizarea unor fragmente din opera cinematografică pentru publicitate, alta decât pentru promovarea operei, în condițiile legii [sin. *operă cinematografică*].

operă cinematografică, v. *operă audiovizuală.*

operă colectivă, operă de creație intelectuală în care contribuțiile personale ale coautorilor formează un tot, fără a fi posibil, dată fiind natura operei, să se atribuie un drept distinct vreunuia dintre coautori asupra ansamblului operei create. În lipsa unei convenții contrare, dreptul de autor asupra **o.c.** aparține persoanei fizice sau juridice din inițiativa, sub responsabilitatea și sub numele căreia a fost creată [v. și *obiectul dreptului de autor; organisme de gestiune colectivă; operă cinematografică; operă audiovizuală și alte opere audiovizuale*].

operă comună, operă de creație intelectuală creată de mai mulți autori, în colaborare. Dreptul de autor asupra **o.c.** aparține coautorilor acesteia, între care unul poate fi autorul principal. Potrivit Legii nr. 8/1996, în lipsa unei convenții contrare, coautorii nu pot utiliza opera decât de comun acord. Refuzul consimțământului din partea oricăruia dintre coautori trebuie să fie temeinic justificat. În cazul în care contribuția fiecărui coautor este distinctă, aceasta poate fi utilizată separat, cu condiția să nu se prejudicieze utilizarea operei comune sau drepturile celorlalți coautori. În cazul utilizării operei create în colaborare, remunerația se cuvine coautorilor în proporțiile pe care aceștia le-au convenit. În lipsa unei convenții, remunerația se împarte proporțional cu părțile de contribuție ale autorilor sau în mod egal, dacă acestea nu se pot stabili. **O.c.** se poate prezenta în două varietăți, și anume: **o.c.** indivizibilă și **o.c.** divizibilă

[v. și *operă comună indivizibilă; operă comună divizibilă*].

operă comună divizibilă, varietate a operei comune de specificul căreia este că opera respectivă se înfățișează ca fiind rezultatul unei colaborări relative și se caracterizează prin faptul că fiecare colaborator aduce o contribuție distinctă, realizată aparte, care însă, în baza comunității de concepție și inspirație ce a animat pe colaboratori, se armonizează și se leagă cu contribuțiile celorlalți coautori într-un tot unitar și coerent care formează opera comună. Au caracter de **o.c.d.** lucrările dramatico-muzicale, în care libretul este creația scriitorului, iar muzica este creația compozitorului. Tot în această categorie se încadrează și lucrările științifice în care diversele capitole sunt elaborate de autori diferiți etc. În cazul **o.c.d.**, dreptul de autor asupra întregii opere aparține în comun coautorilor. Totodată, fiecare coautor își păstrează un drept de autor propriu asupra contribuției sale individualizate, putând exercita singur drepturile sale patrimoniale și nepatrimoniale, cu condiția de a nu prejudicia opera comună privită în ansamblul ei și de a nu aduce atingere intereselor celorlalți coautori [v. și *operă comună; operă comună indivizibilă*].

operă comună indivizibilă, varietate de operă comună care se distinge prin aceea că activitatea creatoare a fiecărui coautor se contopește intim cu activitatea creatoare a celorlalți coautori, pe tot parcursul realizării operei și în părțile ei componente, astfel încât contribuția fiecăruia nu poate fi deosebită de contribuțiile celorlalți. **O.c.i.** este rezultatul unei colaborări absolute și se caracterizează prin comunitate de inspirație și realizare, ca și prin imposibilitatea de a se distinge neechivoc partea contributivă a fiecăruia dintre autori. Dreptul de autor referitor la o astfel de operă aparține în comun coautorilor, care trebuie să-și exercite, împreună și de comun acord, toate drepturile personale nepatrimoniale și cele patrimoniale conferite de lege. Fiecare coautor este însă îndreptățit să exercite și singur drepturile care constituie mijloace de apărare a operei și a drepturilor comune ale coautorilor asupra ei, precum paternitatea, inviolabilitatea, justa folosire a operei etc. Foloasele patrimoniale rezultate din utilizarea licită a operei se împarte în mod egal între coautori, dacă ei n-au convenit altfel. Tot astfel se vor împărți și sumele cu titlu de reparare patrimonială a prejudiciilor cauzate prin folosirea fără drept a operei [v. și *operă comună*].

operă de creație intelectuală, sintagmă ce desemnează rezultatul muncii creatoare a autorilor unei opere literare, artistice sau științifice sau de altă natură, exprimat printr-o formă concretă, perceptibilă simțurilor omenești și susceptibilă de a fi adusă la cunoștința publicului. **O.c.i.** este un bun distinct de lucrul corporal în care se concretizează și se materializează. **O.c.i.** este recunoscută și protejată

independent de aducerea la cunoştinţă publică, prin simplul fapt al realizării ei, chiar neterminată. Ea constituie obiectul unui drept de autor, independent de conţinutul, forma de exprimare, valoarea sau destinaţia sa, cu singura condiţie să fie rezultatul unei opere de creaţie. **O.c.i.** poate fi o operă originală (ceea ce presupune realizarea ei de către autor, fără ca acesta să fi folosit opere preexistente sau elemente ale unor asemenea opere) sau o operă derivată (a cărei realizare presupune folosirea de către autor sau adaptarea ori transformarea, traducerea etc. unei/unor opere originale preexistente). Opera derivată poate constitui obiect al dreptului de autor numai dacă are caracter creator. Cu privire la opera derivată, autorul derivării are un drept de autor propriu, distinct de acela al autorului operei originale, care, în toate cazurile, rămâne neatins. Nu sunt **o.c.i.** şi nu pot forma obiectul dreptului de autor acele opere care nu au un caracter de creaţie intelectuală, cum sunt: cărţile de telefon, calendarele, agendele, cataloagele, indicatoarele de mers al trenurilor, autobuzelor etc. De asemenea, nu constituie **o.c.i.** nici contribuţia pe care o aduce la editarea unei opere redactorul de carte din editură şi nici rezultatul activităţii persoanelor care, sub diferite titluri, verifică redactarea făcută de coautorii unei opere comune, pentru a-i asigura unitatea şi coerenţa [v. şi *obiectul dreptului de autor*].

operă derivată, v. *operă de creaţie intelectuală.*

operă originală, v. *operă de creaţia intelectuală.*

opozabilitate, calitate a unui contract sau a unui alt act juridic, a situaţiei juridice create prin acesta ori a unui drept civil subiectiv de a produce efecte faţă de părţile raportului juridic respectiv şi de a se impune respectului şi altor persoane decât cele care au calitatea de părţi (subiecte) ale acestui raport. *Lato sensu,* **o.** prezintă semnificaţia potrivit căreia contractul produce efecte între părţile contractante şi avânzii-cauză ai părţilor, iar situaţia juridică născută din contractul respectiv trebuie respectată de către toţi, inclusiv de terţii propriu-zişi. Urmează a se distinge în acest sens **o.** contractului faţă de părţi şi avânzii-cauză şi **o.** contractului faţă de terţi. În prima ipoteză, **o.** se confundă cu relativitatea efectelor contractului, ea constând în dreptul părţilor contractante şi al avânzilor-cauză ai acestora de a cere executarea unei prestaţii sau, după caz, în obligaţia de a o executa, invocând respectivul contract care a dat naştere acelui drept sau acelei obligaţii. În cea de-a doua ipoteză, nu există identitate între **o.** şi relativitatea efectelor contractului. **O.** contractului faţă de terţi dobândeşte semnificaţia juridică de obligaţie ce incumbă tuturor terţilor propriu-zişi de a respecta situaţia juridică creată prin acel contract.

Aceasta nu înseamnă că terții propriu-ziși devin persoane obligate printr-un contract la care nu au participat, ci doar că situația juridică creată prin acel contract se impune respectului și altor persoane decât părțile contractante, conform principiului potrivit căruia într-o ordine de drept fiecare persoană datorează respect față de drepturile dobândite de ceilalți participanți la circuitul civil. Exemple de **o.** a contractului față de terți sunt, printre altele: *a)* invocarea contractului de către o parte față de un terț ca probă sau titlu de dobândire a unui drept real sau de creanță; *b)* invocarea contractului ca just titlu pentru a face dovada dobândirii dreptului de proprietate printr-o uzucapiune de 10 până la 20 de ani; *c)* contractul poate fi invocat de pârât pentru a dovedi îmbogățirea sa împotriva unui terț care a introdus *o actio de in rem verso*, pe temeiul îmbogățirii fără justă cauză. Contractul constituie un mijloc de probă a oricărui drept subiectiv pe care el îl generează sau îl constată împotriva tuturor celor care contestă acel drept, deci inclusiv a terților propriu-ziși. Uneori, **o.** este condiționată de îndeplinirea unor forme de publicitate, în cazul constituirii sau transmiterii unor drepturi reale, cesiunii de creanță, sau de existența unei date certe. Totodată, la rândul lor, terții pot să opună contractul oricăreia dintre părțile care l-au încheiat (de exemplu, rudele victimei unui accident produs în timpul efectuării unui transport pot invoca existența contractului de transport, deși sunt terți față de acesta, ca temei al răspunderii civile a cărăușului) [ant. *inopozabilitate*].

opoziție la căsătorie, manifestare unilaterală de voință prin care o persoană aduce la cunoștința ofițerului de stare civilă existența unor împrejurări care constituie impediment la căsătorie sau neîndeplinirea unei condiții de fond pentru căsătorie. **O.c.** poate fi făcută în termen de 10 zile de la data înregistrării și publicării declarației de căsătorie. Persoana care face **o.c.** nu trebuie să dovedească vreun interes, dat fiind interesul general al societății în încheierea unor căsătorii valide. Potrivit art. 14 C. fam., **o.c.** poate produce efecte juridice numai dacă sunt îndeplinite următoarele cerințe: *a)* să fie făcută în scris și să fie semnată; *b)* să arate împrejurarea de fapt sau de drept care împiedică încheierea căsătoriei; *c)* să precizeze dovezile pe care se sprijină. În cazul în care aceste cerințe nu sunt îndeplinite cumulativ, **o.c.** constituie o simplă informare a ofițerului de stare civilă, care, pe baza ei, va trebui să facă verificările necesare cu privire la exactitatea celor semnalate, iar dacă în urma acelor verificări, se vor confirma cele asupra cărora s-a făcut sesizarea, se va putea sesiza și din oficiu. Dacă ofițerul de stare civilă apreciază ca fiind întemeiată **o.c.**, va refuza încheierea căsătoriei, sens în care va întocmi un proces-verbal și va înainta actele

judecătoriei competente spre a se pronunța asupra refuzului de încheiere a căsătoriei. Atunci când **o.c.** necesită verificări care pot fi realizate numai într-un anumit interval de timp, ofițerul de stare civilă va amâna încheierea căsătoriei până la finalizarea acelor verificări. În cazul în care **o.c.** va fi apreciată ca neîntemeiată, ofițerul de stare civilă va proceda la încheierea căsătoriei.

opoziție la plată, intervenția pe care o face persoana îndreptățită de lege la un anumit debitor, punând în vedere acestuia să nu efectueze plata fără prezența sa și fără consimțământul său; **o.p.** are ca efect suspendarea executării plății, în sensul că debitorul în cauză este obligat să se abțină de a face plata, sub sancțiunea ca, în caz contrar, să fie obligat de a face o nouă plată. **O.p.** poate fi făcută de: un alt creditor al aceluiași debitor; creditorul care a pierdut înscrisul constatator al creanței sale și află că debitorul este gata să plătească celui care prezintă titlul; creditorul creditorului prin poprire. Poprirea este cea mai importantă **o.p.**; totodată, ea reprezintă și un mijloc de executare silită indirectă. În cazul în care debitorul este, la rândul lui, creditorul unui terț, creditorul său poate solicita acelui terț ca plata pe care trebuie să o facă creditorului lui să fie poprită în vederea achitării ei direct creditorului popritor [v. și *poprire*].

opțiune succesorală, v. *drept de opțiune succesorală.*

ordine publică, sintagmă ce desemnează totalitatea dispozițiilor legale imperative de drept public și de drept privat care urmăresc ca finalitate apărarea instituțiilor și valorilor fundamentale ale societății, ocrotirea socială a tuturor persoanelor, a drepturilor și libertăților omului, precum și promovarea și dezvoltarea economiei de piață. Domeniul de aplicare a **o.p.** nu rămâne mereu același, ci este variabil, schimbându-se mereu în armonie cu concepțiile politice, sociale și economice ale legiuitorului. Adeseori, **o.p.** diferă de la țară la țară, în funcție de dominanta politică a concepției clasei politice conducătoare din acea țară.

ordine succesorală, sintagmă prin care se desemnează sfera persoanelor aflate în legătură de rudenie cu defunctul și care, potrivit legii, au vocație succesorală cu privire la moștenirea acestuia. **O.s.** cuprindea, în redactarea inițială a Codului civil, toate rudele defunctului până la gradul XII inclusiv, dar prin Legea din 28 iunie 1921 a fost restrânsă la rudele până la gradul IV inclusiv, la care se adaugă și soțul supraviețuitor, ale cărui drepturi succesorale sunt reglementate prin Legea nr. 319/1944 [v. și *clasă de moștenitori; drept de moștenire al soțului supraviețuitor*].

ordinea chemării la succesiune a clasei de moștenitori, v. *clasă de moștenitori; drept de moștenire al soțului supraviețuitor.*

ordinul autorității legitime, dispoziție dată în cadrul relațiilor

de subordonare sau de serviciu, de către un organ de stat competent altui organ sau funcţionar, competent să îndeplinească anumite acte, pe baza şi în executarea legii. **O.a.l.** înlătură caracterul ilicit al faptei păgubitoare şi-l exonerează de răspundere pe făptuitor, dacă sunt îndeplinite următoarele condiţii: *a)* emană de la un organ de stat competent, fiind dat în limitele competenţei acelui organ; *b)* se adresează organului sau funcţionarului care are îndatorirea să-l execute; *c)* este dat cu respectarea formelor şi procedurii prevăzute de lege (de regulă, se cere forma scrisă şi, în toate cazurile, să poarte semnătura celui care îl emite); *d)* să nu aibă caracter abuziv sau vădit ilegal; *e)* executarea lui să se facă prin mijloace licite şi fără nicio culpă din partea celui obligat să-l execute.

ordinul sau permisiunea legii, prevedere (dispoziţie) legală care impune sau îngăduie săvârşirea în anumite condiţii a unei fapte păgubitoare, înlăturând caracterul ilicit al acesteia şi răspunderea civilă a făptuitorului. Legea ordonă săvârşirea unor fapte prin care sunt afectate bunuri sau se lezează drepturi personale nepatrimoniale ale unei persoane, în scopul prevenirii unor pericole mai grave la care ar fi expuse acele bunuri sau aceea persoană (ori altele) în situaţia contrară. O astfel de faptă încetează să fie antisocială şi ilicită numai atunci când este săvârşită în condiţiile stabilite prin lege (de exemplu, fapte păgubitoare săvârşite de pompieri în vederea localizării sau stingerii incendiului; punerea în executare a unei sentinţe judecătoreşti prin care se aplică sancţiuni juridice unei persoane etc.).

organ al persoanei juridice, persoană sau persoane fizice care, potrivit legii, regulamentului de organizare, statutului etc., au calitatea de a săvârşi acte de drept civil în numele persoanei juridice. Pot obliga persoana juridică prin acte şi fapte săvârşite în exercitarea atribuţiilor lor de serviciu persoanele încadrate în muncă ce îndeplinesc funcţii de decizie. Calitatea de membru al organului colectiv de conducere nu implică, în mod necesar, îndeplinirea unei funcţii cu prerogative decizionale; de aceea, o atare calitate nu este suficientă pentru ca cel care o întruneşte să poată obliga persoana juridică. În acest scop, se cere ca persoana să exercite prerogative decizionale în activitatea pe care o desfăşoară în mod distinct de activitatea organului colectiv.

organisme de gestiune colectivă a dreptului de autor şi a drepturilor conexe, persoane juridice constituite prin liberă asociere, care au ca obiect de activitate, în principal, colectarea şi repartizarea drepturilor a căror gestiune le este încredinţată de către titulari. Se constituie în condiţiile legii, cu avizul Oficiului Român pentru Drepturile de Autor, şi funcţionează potrivit reglementărilor privind asociaţiile fără scop patrimonial şi potrivit prevederilor

Legii nr. 8/1996. Aceste organisme sunt create direct de titularii drepturilor de autor sau ai drepturilor conexe, persoane fizice ori juridice, şi acţionează în limitele mandatului încredinţat şi pe baza statutului adoptat după procedura prevăzută de lege. **O.g.c.** pot fi create în mod separat pentru gestionarea de categorii distincte de drepturi, corespunzând unor domenii diferite de creaţie, precum şi pentru gestionarea de drepturi aparţinând unor categorii distincte de titulari. Statutul **o.g.c.** trebuie să cuprindă dispoziţii cu privire la: *a)* denumirea, domeniul şi obiectul de activitate şi drepturile pe care le gestionează pe baza repertoriului constituit în acest scop; *b)* condiţiile în care se realizează gestionarea drepturilor pentru titularii acestora, pe baza principiului egalităţii de tratament; *c)* drepturile şi obligaţiile membrilor în raporturile cu organismul de gestiune colectivă; *d)* modalitatea de desemnare şi atribuţiile administratorului general responsabil de funcţionarea **o.g.c.**, precum şi ale organelor de administrare şi de reprezentare; *e)* patrimoniul iniţial şi resursele economice prevăzute; *f)* regulile aplicabile repartizării drepturilor colectate; *g)* reguli privind modalitatea de stabilire a metodologiilor ce urmează a fi negociate cu utilizatorii şi reguli privind reprezentarea în cadrul negocierilor; *h)* modalităţile de verificare a gestiunii economice şi financiare de către membri; *i)* modalităţile de stabilire a comisionului datorat de titularii de drepturi organismului de gestiune colectivă în vederea acoperirii cheltuielilor necesare funcţionării; *j)* orice alte dispoziţii obligatorii potrivit legislaţiei în vigoare. Mandatul de gestiune colectivă a drepturilor patrimoniale, de autor sau conexe, este acordat direct, prin contract scris de către titularii de drepturi. Fiecare titular de drepturi care a acordat un mandat **o.g.c.**, are dreptul la un vot în cadrul adunării generale. Mandatul de gestiune colectivă a drepturilor patrimoniale, de autor sau conexe, poate fi acordat şi indirect de către titulari, prin contracte scrise, încheiate între **o.g.c.** din România şi organisme străine care gestionează drepturi similare, pe baza repertoriilor membrilor acestora. Mandatul indirect nu conferă drept de vot titularilor de drepturi. Orice titular de drepturi de autor sau de drepturi conexe poate încredinţa prin mandat administrarea drepturilor sale privind repertoriul propriu unui **o.g.c.** Organismul respectiv este obligat să accepte administrarea acestor drepturi pe baza gestiunii colective în limita obiectului său de activitate. **O.g.c.** nu pot avea ca obiect de activitate utilizarea repertoriului protejat pentru care au primit un mandat de gestiune colectivă.

organizare de sine stătătoare, condiţie a existenţei persoanei juridice şi mod de organizare a acesteia, presupunând existenţa unei structuri interne bine precizate, constituirea unor organe proprii de colaborare, stabilirea

atribuțiilor și delimitarea competențelor acestor organe, precum și determinarea exactă a situațiilor, condițiilor și modalităților în care încetează să existe acea colectivitate ca subiect de drept. Conferă persoanei juridice posibilitatea să acționeze ca un tot coerent, iar nu ca ceva amorf.

organizație cooperatistă de credit, (în sensul O.U.G. nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului) asociație autonomă, apolitică și neguvernamentală, care desfășoară activități specifice instituțiilor de credit, în conformitate cu prevederile legii, în scopul întrajutorării membrilor acesteia. Activitatea în cadrul unei rețele cooperatiste se desfășoară preponderent și cu prioritate în interesul membrilor cooperatori, respectiv al organizațiilor cooperatiste de credit afiliate la casa centrală. **O.c.c.**, persoane juridice române, se pot organiza și funcționa doar sub forma cooperativelor de credit și a casei centrale la care acestea sunt afiliate. Afilierea la o casă centrală este obligatorie. Condițiile și procedura de afiliere se stabilesc prin actul constitutiv al casei centrale. Constituirea, funcționarea, modificarea actului constitutiv, dizolvarea, fuziunea, divizarea și lichidarea **o.c.c.** urmează regimul societăților pe acțiuni. **O.c.c.** au un număr variabil de membri cooperatori sau, după caz, de cooperative de credit afiliate, care nu poate fi mai mic decât numărul minim stabilit prin lege. Capitalul social al unei **o.c.c.** este variabil și este format din părți sociale de valoare egală. În cadrul unei rețele cooperatiste, părțile sociale ale tuturor **o.c.c.** trebuie să fie de valoare egală. Valoarea nominală a unei părți sociale este stabilită prin actul constitutiv-cadru, dar nu poate fi mai mică de 10 lei.

organizație obștească, asociație de persoane ai cărei membrii pun statornic în comun aporturi materiale, cunoștințe și o anumită activitate, în vederea unui scop patrimonial sau nepatrimonial în acord cu interesul obștesc și care este organizată și își desfășoară activitatea potrivit unor reguli stabilite de lege sau de statutul propriu. Sunt **o.o.**: sindicatele, asociațiile profesionale, uniunile de creație, asociațiile sportive etc.

organizații cooperatiste, (în sensul Legii nr. 1/2005) cooperative de consum, cooperative meșteșugărești, societăți cooperative meșteșugărești, societăți cooperative pe acțiuni meșteșugărești, cooperative mici meșteșugărești și asociațiile acestora, existente la data intrării în vigoare a acestei legi.

originalitate, v. *invenție; operă de creație intelectuală.*

originar, v. *moduri de dobândire a drepturilor reale.*

pact, termen prin care se desemnează generic învoiala, înțelegerea, acordul de voință (contractul sau convenția) survenit între două sau multe subiecte de drept.

pact adjunct, v. *contract accesoriu; arvună; fidejusiune; promisiunea de a determina pe un altul să ratifice un contract.*

pact asupra succesiunii viitoare, convenție prin efectul căreia o persoană ar urma să dobândească anumite drepturi cu privire la o succesiune încă nedeschisă sau prin care un posibil moștenitor ar renunța anticipat la drepturile sale succesorale. Au acest caracter actele unilaterale de acceptare a unei succesiuni nedeschise încă, ca și cele de renunțare la o asemenea succesiune. Legea interzice, sub sancțiunea nulității, orice pact de acest gen. Nu constituie însă **p.a.s.v.** donația de bunuri viitoare, care, spre deosebire de donația de bunuri actuale, este, prin însăși esența ei, revocabilă.

pact comisoriu, clauză contractuală sau convenție accesorie unui contract prin care părțile convin desființarea contractului principal în cazul în care una dintre ele nu-și execută prestația asumată. Articolul 1020 C. civ. dispune că în contractele sinalagmatice condiția rezolutorie este subînțeleasă întotdeauna pentru cazul când una din părți nu-și îndeplinește angajamentul său. Părțile pot stipula în contractul lor o clauză expresă de rezoluțiune de plin drept în cazul neexecutării obligațiilor de către una dintre ele. O atare clauză a fost denumită **p.c.** expres, iar finalitatea sa este limitarea sau chiar înlăturarea rolului instanței de judecată în pronunțarea rezoluțiunii. Stipulând un **p.c.** expres, părțile înlocuiesc, prin voința lor declarată, acțiunea în rezoluțiune judiciară cu o clauză rezolutorie convențională. Clauza rezolutorie nu se confundă cu condiția rezolutorie, deoarece în cazul condiției rezolutorii, rezoluțiunea depinde de un eveniment viitor și nesigur, străin de comportamentul debitorului și nu are caracter sancționator, pe când în ipoteza **p.c.**, rezoluțiunea este o consecință datorată exclusiv neexecutării obligațiilor contractuale de către debitor și se pune în valoare la inițiativa creditorului. În principiu, **p.c.** sunt valabile, deși nu au fost reglementate de legiuitor, dar jurisprudența le interpretează restrictiv și sever, ținând seama de consecințele lor asupra existenței contractului, precum și de dezavantajele pe care le prezintă, și anume: pot compromite stabilitatea situațiilor juridice; terții sunt supuși consecințelor care decurg din retroactivitatea rezoluțiunii con-

venţionale; pe de altă parte, fiind impuse în contract de partea economicește mai puternică, ele constituie surse de inechitate pentru partea mai slabă din punct de vedere economic. În funcţie de intensitatea efectelor pe care le produc, **p.c.** pot fi de patru grade: *a)* **p.c.** expres de gradul I, care reproduce întocmai art. 1020 C. civ.; el conţine stipulaţia părţilor potrivit căreia în caz de neexecutare culpabilă a obligaţiilor de către una dintre părţi, contractul va fi rezolvit; un asemenea **p.c.** poate prezenta importanţă numai în contractele în care legea nu prevede rezoluţiunea sau o prevede restrictiv; *b)* **p.c.** expres de gradul II, care prevede că în cazul în care una din părţi nu-şi va executa obligaţia asumată, cealaltă parte are dreptul să desfiinţeze unilateral contractul; în acest caz rezoluţiunea operează pe baza declaraţiei unilaterale de rezoluţiune a creditorului obligaţiei neexecutate, dar debitorul se va putea libera de datorie până în momentul punerii sale în întârziere; în această ipoteză, instanţa de judecată sesizată de debitor va putea constata că, deşi obligaţia nu a fost executată în termen, ea a fost, totuşi, adusă la îndeplinire mai înainte ca rezoluţiunea să fi fost, declarată de către creditor; totodată, instanţa va putea constata şi că rezoluţiunea nu a avut loc; *c)* **p.c.** expres de gradul III; este clauza prin care se prevede că dacă una din părţi nu-şi execută obligaţiile până la un anumit termen, contractul este rezolvit de plin drept; în această ipoteză, instanţa de judecată nu poate acorda termen de graţie debitorului şi nici nu se poate pronunţa cu privire la oportunitatea rezoluţiunii; totuşi, punerea prealabilă în întârziere a debitorului este necesară în contractele civile; în contractele comerciale însă, îndeplinirea acestei formalităţi nu este necesară, aici punerea în întârziere a debitorului operând de plin drept; situaţia este aceeaşi şi în contractele civile cu referire la care legea prevede că debitorul este de drept pus în întârziere; *d)* **p.c.** expres de gradul IV, care se concretizează în stipulaţia contractuală prin care părţile stabilesc că în cazul neexecutării obligaţiilor, contractul se desfiinţează de plin drept, fără punerea în întârziere a debitorului; în acest caz, simpla împlinire a scadenţei obligaţiei neexecutate este suficientă pentru ca rezoluţiunea contractului să devină operantă. Instanţa sesizată nu poate face altceva decât să constate că rezoluţiunea contractului s-a produs de plin drept. Totuşi, creditorului îi rămâne libertatea unei opţiuni între a cere instanţei să constate rezoluţiunea de plin drept a contractului şi a cere ca ea să dispună obligarea debitorului la executarea contractului. În cazul **p.c.** expres de gradul I, rezoluţiunea este şi rămâne judiciară, iar în cazul **p.c.** expres de gradele II-IV, numai creditorul este interesat şi îndreptăţit să rezoluţioneze contractul; debitorul nu se poate prevala de **p.c.** expres, deoarece neexecutarea de către el a obli-

gaţiei reprezintă cauza rezoluţiunii contractului. Efectele pe care le produce **p.c.** expres sunt identice cu acelea pe care le produce rezoluţiunea judiciară.

pact de preferinţă, sintagmă ce desemnează acea varietate a promisiunii unilaterale de vânzare prin care proprietarul unui bun îşi asumă obligaţia ca, în cazul în care va vinde bunul, să-l prefere drept cumpărător pe beneficiarul promisiunii, la acelaşi preţ şi în condiţii egale. Asumarea acestei obligaţii de către promitent nu are semnificaţia juridică a unei îndatoriri (obligaţii) a lui de a vinde bunul respectiv. Promitentul rămâne liber să vândă sau să nu vândă acel bun. Dar, dacă va decide să-l vândă, el este ţinut să-l prefere pe beneficiar. În cazul în care promitentul, încălcându-şi obligaţia de a-l prefera pe beneficiar, va vinde bunul (prin fraudă) unui terţ (sau va fi complice la frauda acestuia), beneficiarul va putea cere anularea vânzării, invocând dreptul său de preferinţă.

pact de răscumpărare, sintagmă ce desemnează contractul accesoriu al unui contract de vânzare-cumpărare, constatat prin acelaşi înscris sau printr-un înscris separat şi pe care părţile îl consideră ca făcând parte din contractul principal, în virtutea căruia vânzătorul îşi rezervă dreptul de a redobândi bunul vândut, într-un anumit termen, restituind cumpărătorului preţul primit şi cheltuielile ocazionate. **P.r.** constituie o varietate a pactului comisoriu expres. El ascunde, în realitate, un împrumut garantat printr-un gaj, la realizarea căruia creditorul gajist poate proceda direct, fără a se mai adresa instanţei judecătoreşti. Acest creditor rămâne pe mai departe proprietar al bunului gajat pentru cazul când debitorul nu restituie la timp preţul (care, în realitate, este suma împrumutată). Prin urmare, vânzarea cu **p.c.** a fost interzisă prin Legea contra cametei din 1931, un astfel de pact fiind considerat ilicit şi antrenând nulitatea absolută a vânzării.

pacta sunt servanda, locuţiune latină utilizată pentru a exprima principiul consensualismului, conform căruia acordul de voinţă al părţilor produce efecte juridice prin el însuşi, indiferent de forma în care a fost realizat.

pagubă, v. *prejudiciu material; pagubă efectivă; pierdere efectivă; damnum emergens.*

pariu, contract aleatoriu prin care părţile se obligă reciproc să plătească o sumă de bani sau alt lucru câştigătorului în funcţie de realizarea sau nerealizarea unui eveniment sau fapt – depinzând de forţa, îndemânarea, dibăcia, cunoştinţele, inteligenţa etc. părţilor contractante ori a altor persoane sau de hazard – care face să existe şanse de câştig sau pierdere pentru ambele (toate) părţi contractante. Doctrina distinge între joc şi prinsoare sau **p.**, admiţând că atunci când părţile sau cel puţin una dintre ele îndeplinesc un rol activ, contractul este de joc (cum este cazul participanţilor la întrece-

rile sportive), chiar dacă rezultatul depinde exclusiv de hazard (de exemplu, jocuri simple de cărți). Atunci când părțile sunt străine de eveniment, contractul este calificat prinsoare sau **p.** (cum se întâmplă în cazul **p.** între spectatorii întrecerilor sportive sau pronosticurile sportive). Legea nu face nicio deosebire între joc și prinsoare. Articolul 1637 alin. (2) C. civ. se referă doar la „suma pusă în joc sau la prinsoare" vizând ipoteza contractului între participanții la întreceri sportive. Pe de altă parte, actele normative prin care se stabilește regimul juridic al practicării jocurilor de noroc include în noțiunea de jocuri (de noroc) și pronosticurile sportive sau alte jocuri care se produc fără participarea directă a jucătorilor. De aici consecința că regimul juridic al contractului de joc sau prinsoare este identic, indiferent de rolul îndeplinit de părți în desfășurarea jocului, **p.** fiind o simplă formă sau varietate a jocului. Codul civil stabilește, în materie de joc sau prinsoare, trei reguli, și anume: *a)* jocul și prinsoarea nu produc efecte obligatorii și, ca urmare, creditorul nu are acțiune în justiție pentru a-și reclama câștigul (art. 1636 C. civ.); obligația astfel rezultată se consideră a fi numai *iocandi causa*, fără să producă efecte ruinătoare pentru jucător și familia sa; debitorul acționat în justiție poate să opună creditorului reclamant lipsa de efecte obligatorii și de sancțiune a jocului, numită „excepție de joc", care este de ordine publică și care nu poate fi neutralizată prin convenția părților; *b)* cel care pierde și deci plătește nu poate repeta ceea ce a plătit de bunăvoie; excepție face ipoteza când câștigătorul (*accipiens*) a întrebuințat dolul, înșelăciunea sau amăgirea, în scopul înlăturării șansei câștigului pentru cealaltă parte (art. 1638 C. civ.). La aceasta trebuie adăugată, conform dreptului comun, și incapacitatea pierzătorului. Legiuitorul consideră datoriile născute din joc sau prinsoare ca fiind obligații juridice lipsite de posibilitatea de a fi puse în executare pe cale silită. Legea refuză atât acțiunea, cât și repetițiunea, ceea ce înseamnă că nici câștigătorul nu are acțiune în justiție pentru creanța astfel dobândită și nici pierzătorul nu poate repeta ceea ce a plătit de bunăvoie. Datoriile izvorâte din joc sunt similare cu obligațiile imperfecte sau naturale. Totuși, nu se confundă unele cu altele. Astfel, obligația civilă imperfectă (naturală) poate fi transformată, prin novație, într-o obligație civilă perfectă, susceptibilă de executare prin constrângere. În schimb, promisiunea de a executa o datorie decurgând din joc sau prinsoare nu este valabilă și deci nu poate fi executată pe cale silită. Obligațiile de acest gen nu pot fi nici garantate, nici confirmate și nici nu pot forma obiectul unor tranzacții. Singura posibilitate privind executarea datoriei de joc sau prinsoare rămâne plata de bunăvoie; *c)* Codul civil recunoaște caracterul perfect al obligației născute din „jocurile ce contribuie

la exercițiul corporal". Aici se iau în considerare contractele între participanții la jocurile sportive, iar nu între alte persoane (spectatorii). În acest caz, sportivul câștigător are dreptul la acțiune în sens material, putând deci obține plata câștigului pe cale silită, spre deosebire de câștigătorul spectator, care poate beneficia numai de plata efectuată de bunăvoie de debitor. Este asimilat cu spectatorul câștigător sportivul care contractează, prin intermediar, cu adversarul său, în loc să contracteze direct cu acesta. În cazul jocurilor pur intelectuale (precum șahul, jocurile de cărți etc.), câștigătorul nu are drept la acțiune. Cât privește jocurile sportive, în armonie cu prevederile Codului civil, instanța de judecată poate respinge cererea sportivului câștigător ori de câte ori suma pusă în joc sau la prinsoare ar avea caracter excesiv [art. 1673 alin. (2) C. civ.]. Instanța sesizată nu va putea însă reduce suma pusă în joc. În cazul în care o persoană acordă un împrumut jucătorului, acea persoană, în calitatea sa de creditor, devine participant la joc, chiar dacă nu este parte în contractul de joc sau prinsoare. Excepție face împrumutul acordat participantului la jocul sportiv. Un astfel de creditor nu are acțiune în justiție pentru recuperarea împrumutului acordat. Jucătorul împrumutat nu va putea opune însă creditorului reclamant excepția de joc, decât dacă va face proba acordării împrumutului în cunoștință de cauză și a utilizării sumelor respective în vederea susținerii jocului. Împrumutătorul, nefiind implicat în joc, nu suportă consecințele aferente unei astfel de implicări. În schimb, codebitorul jucător care plătește datoriile comune de joc, fie chiar după terminarea lui, nu are acțiune în regres împotriva celorlalți codebitori, deoarece prin plata făcută acesta nu poate transforma obligația din joc a codebitorilor săi într-o obligație civilă perfectă. Ca participant la joc, el poate fi asimilat codebitorului-jucător-împrumutător. În toate cazurile, lipsa de sancțiune a datoriei de joc vizează numai acțiunea care ar putea fi promovată împotriva pierzătorului pentru câștigul obținut de reclamant sau pentru împrumutul acordat de acesta în vederea susținerii jocului. Sunt însă admisibile, potrivit dreptului comun, acțiunile promovate împotriva câștigătorului sau împotriva altei persoane cu care el a contractat în afara jocului propriu-zis. Așa se întâmplă, bunăoară, când există o pluralitate de câștigători, dintre care unul încasează întregul câștig, ceilalți având împotriva lui o acțiune în justiție pentru partea de câștig la care era îndreptățit fiecare dintre ei. Aceeași soluție se impune și în cazul în care este reclamat în justiție împrumutul acordat jucătorului în vederea susținerii jocului și care a fost folosit în acest scop, dacă împrumutatul a încheiat jocul în calitate de câștigător. Legea îl protejează pe pierzător, iar nu pe câștigătorul care nu consimte la restituirea sumei împrumutate.

pars bonorum, v. *rezervă succesorală.*

pars hereditas, v. *rezervă succesorală.*

partaj, operaţie juridică prin care se pune capăt stării de coproprietate sau stării de indiviziune şi care constă în împărţirea materială a bunului sau bunurilor comune între coproprietari (sau coindivizari), fiecare dintre aceştia devenind proprietar exclusiv asupra unei părţi determinate ori asupra unui bun din acelea care se aflau în coproprietate. Are ca efect transformarea dreptului indiviz într-un drept exclusiv asupra întregului bun sau numai asupra unei părţi materiale determinate din aceasta. Ca regulă generală, se înfăptuieşte prin formarea şi atribuirea de loturi în natură, iar dacă aceasta nu este posibil, prin atribuirea bunului în întregime unuia dintre coproprietari, cu obligaţia pentru el de a plăti celorlalţi sulte în bani; prin excepţie, se poate înfăptui şi prin vânzarea la licitaţie a bunului comun, preţul comun distribuindu-se între foştii proprietari, proporţional cu cota fiecăruia. **P.** poate fi hotărât şi efectuat prin convenţia copărtaşilor sau prin sentinţă judecătorească.

partaj de ascendent, v. *împărţeală de ascendent.*

partaj de folosinţă, v. *împărţeală de folosinţă.*

partaj succesoral, v. *împărţeala moştenirii.*

parte civilă, sintagmă ce desemnează victima prejudiciată prin săvârşirea unei infracţiuni, care îşi exercită dreptul la acţiune în responsabilitate civilă delictuală împotriva făptuitorului în cadrul procesului penal, solicitând obligarea inculpatului la plata despăgubirilor corespunzătoare.

parte responsabilă civilmente, expresie ce desemnează persoana care, potrivit legii, răspunde pentru prejudiciile cauzate terţilor prin fapta ilicită şi culpabilă a altei persoane şi care este chemată în procesul penal intentat autorului faptei ilicite (ce constituie, totodată, şi infracţiune) pentru a fi obligată la plata despăgubirilor cuvenite victimei prejudiciate [v. *răspundere pentru altul*].

parte succesorală legitimă, v. *rezervă succesorală.*

parteneri tăcuţi, asociaţi într-o societate în participaţie, care nu au calitatea de administratori; ei participă la viaţa societăţii, aducând aporturile la care s-au obligat, participând la împărţirea beneficiilor şi la suportarea pierderilor şi efectuând controlul asupra gestiunii administratorului sau administratorilor.

pasiv patrimonial, sintagmă ce desemnează totalitatea obligaţiilor şi sarcinilor cu conţinut economic pe care le are o persoană fizică sau juridică, la un moment dat. Acest ansamblu de valori negative formează, împreună cu activul patrimonial, respectiv ansamblul valo-

rilor pozitive, patrimoniul acelei persoane [v. şi *activ patrimonial*].

pasiv succesoral, componentă a patrimoniului succesoral formată din datoriile şi sarcinile succesiunii la momentul deschiderii acesteia. Moştenitorii universali şi cei cu titlu universal au obligaţia să achite datoriile şi sarcinile succesiunii, deoarece numai ei sunt chemaţi la universalitatea de drepturi şi de obligaţii, moştenind întregul patrimoniu succesoral. Stabilirea răspunderii moştenitorilor pentru plata **p.s.** comportă următoarele distincţii: *a)* cu excepţia cazului în care au acceptat succesiunea sub beneficiu de inventar, moştenitorii regulaţi răspund, în principiu, *ultra vires hereditatis*; legatele cu titlu particular vor fi plătite însă de moştenitorii regulaţi numai în limita valorii bunurilor succesorale; *b)* moştenitorii neregulaţi răspund, în principiu, numai *intra vires hereditas,* cu condiţia să se fi făcut un inventar al succesiunii pentru a se evita confuzia cu propriul lor patrimoniu şi, totodată, pentru a se dovedi componenţa masei succesorale [v. şi *activ succesoral; lichidarea pasivului succesoral*].

patent, v. *brevet.*

paterna paternis, materna maternis, locuţiune latină ce dă expresie regulii consacrate în dreptul cutumiar feudal francez, potrivit căreia la moartea proprietarului, bunurile sale de „baştină", adică cele dobândite de la rude sau prin succesiune, erau susceptibile de a se transmite prin succesiune numai rudelor ce aparţineau liniei din care au provenit acele bunuri. Codul francez napoleonian de la 1804 înlocuieşte această regulă cu regula despicăturii, preluată şi de dreptul nostru.

paternitate, termen ce desemnează filiaţia faţă de tată, adică legătura juridică bazată pe concepţie, existentă între tată şi copil. **P.** rezultă din faptul ascuns al concepţiei şi de aceea stabilirea ei este mai dificilă decât stabilirea filiaţiei faţă de mamă, care, rezultând din faptul exterior al naşterii copilului, este mult mai uşor de dovedit. Faptul concepţiei nu poate fi dovedit în mod direct, ci în acest scop este necesar să se probeze împrejurări certe, conexe, din existenţa cărora să se poată deduce procreaţia. Cât priveşte copilul rezultat din căsătorie, faptul conex este căsătoria şi fidelitatea soţiei faţă de soţ. Referitor la copilul din afara căsătoriei, faptul conex constă în relaţiile sexuale întreţinute de mama copilului cu pretinsul tată în timpul legal al concepţiei. **P.** copilului din căsătorie este supusă la două prezumţii legale, şi anume: una întemeiată pe faptul naşterii în timpul căsătoriei, iar alta pe faptul concepţiei în timpul căsătoriei. **P.** copilului din afara căsătoriei poate fi stabilită fie prin recunoaşterea voluntară a lui de către acela care îi este tată, fie prin hotărâre judecătorească. Deşi **p.** copilului din căsătorie se stabileşte pe baza prezumţiei de pater-

nitate, iar **p.** copilului din afara căsătoriei se stabileşte pe cale judecătorească (atunci când nu este recunoscută voluntar), totuşi, în ambele situaţii, operează prezumţia legală a timpului legal de concepţie. Legiuitorul a determinat timpul legal al concepţiei ca fiind perioada cuprinsă între a trei suta şi a o sută optzecea zi dinaintea naşterii copilului (art. 61 C. fam.). Perioada de 121 de zile constituie timpul legal al concepţiei, cu referire la care legiuitorul a instituit o prezumţie legală absolută. Din cauza caracterului ei irefragabil, această prezumţie exclude posibilitatea dovedirii că sarcina a durat mai mult de 300 zile, respectiv mai puţin decât 180 de zile. **P.** mai poate rezulta şi din adopţie, caz în care legătura de rudenie dintre copilul adoptat şi tatăl adoptator se stabileşte prin adopţie [v. şi *prezumţiile legale de paternitate; filiaţie; maternitate; stabilirea paternităţii copilului din căsătorie; stabilirea paternităţii copilului din afara căsătoriei*].

paternitatea unei opere de creaţie intelectuală, v. *drept de autor.*

patrimoniu, sintagmă ce desemnează totalitatea drepturilor şi obligaţiilor unei persoane fizice sau juridice, care au o valoare economică. Este o universalitate juridică ce apare ca o masă de drepturi şi obligaţii legate între ele sau ca o grupare a mai multor asemenea mase, având fiecare un regim juridic determinat. Fiecare drept şi fiecare obligaţie rămâne însă distinctă de universalitate, aşa încât modificările aduse în privinţa lor nu alterează identitatea acesteia. Totalitatea drepturilor constituie activul, iar totalitatea obligaţiilor formează pasivul patrimonial; activul şi pasivul se află într-o strânsă unitate. Orice persoană are o asemenea universalitate juridică. Temeiul formării ei la persoane fizice este dreptul de proprietate privată, precum şi punerea în valoare a dreptului la muncă consfinţit şi garantat prin Constituţie, iar la persoanele juridice dreptul de proprietate. Din unitatea subiectului care îi este titular decurge în mod necesar unicitatea patrimoniului, care însă nu afectează divizibilitatea acestuia în mai multe mase de drepturi şi obligaţii, având fiecare un regim juridic propriu. **P.** îndeplineşte următoarele funcţii: *a)* explică ideea dreptului de gaj general al creditorilor chirografari; *b)* explică transmisiunile universale sau cu titlu universal; *c)* explică subrogaţia reală cu titlu universal.

patrimoniu cultural naţional, ansamblul bunurilor pe care legea le declară ca fiind valori culturale de interes naţional şi pentru care stabileşte un regim juridic special, indiferent de proprietarul acestora, prin reglementarea unor activităţi specifice de protejare: evidenţă, expertizare, clasare, cercetare, depozitare, conservare, restaurare şi punere în valoare, în vederea accesului democratic la cultură şi

transmiterii acestor valori generaţiilor viitoare. Fac parte din acest patrimoniu următoarele bunuri: bunuri cu valoare excepţională, istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, ştiinţifică şi tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică şi epigrafică, reprezentând mărturii materiale ale evoluţiei mediului natural şi ale relaţiilor omului cu acesta, ale potenţialului creator uman şi ale contribuţiei româneşti la civilizaţia universală; bunuri culturale care fac parte din colecţiile publice care figurează în inventarele muzeelor, arhivelor şi fondurilor bibliotecilor; bunuri culturale care fac parte din inventarele cultelor religioase şi ale instituţiilor ecleziastice. Conform Legii nr. 182/2000, statul garantează proprietatea şi asigură, potrivit legii, protejarea bunurilor care fac parte din patrimoniul cultural naţional. De asemenea, asigură baza materială şi resursele financiare necesare în vederea descoperirii, evidenţei, expertizării, clasării, cercetării, depozitării, conservării, restaurării, protecţiei şi punerii în valoare.

patrimoniu propriu, condiţie de existenţă a persoanei juridice, presupunând un ansamblu de drepturi şi obligaţii pe care aceasta le are în mod distinct şi independent de drepturile şi obligaţiile ce aparţin altor subiecte de drept şi distinct de cele aparţinând membrilor colectivului de persoane fizice, care alcătuiesc fundamentul personalităţii juridice a titularei lor. **P.p.** asigură garantarea îndeplinirii obligaţiilor asumate de către subiectul colectiv de drept.

patrimoniul succesoral, sintagmă ce desemnează ansamblul de drepturi şi obligaţii patrimoniale (incluzând bunurile şi valorile la care se referă acestea) rămase după o persoană fizică la moartea sa şi care formează obiectul dreptului de moştenire al succesorilor acelei persoane [v. şi *patrimoniu*].

paza lucrului, v. *pază juridică.*

pază juridică, stare de drept ce conferă unei persoane putere independentă de folosire, direcţie şi control asupra unui lucru (sau asupra unui animal) şi care, totodată, implică în sarcina acelei persoane obligaţia de responsabilitate civilă pentru prejudiciile cauzate altuia prin acţiunea lucrului (sau a animalului). **P.j.** nu comportă în mod necesar deţinerea materială a lucrului de către paznic, fiind suficient ca acesta să aibă lucrul în serviciul său şi să păstreze asupra lui o putere, fie ea chiar numai intelectuală, de direcţionare şi control. **P.j.** nu se confundă cu obligaţia de păstrare a lucrului pe care o are depozitarul sau orice altă persoană ce deţine lucrul cu îndatorirea de a-l feri de stricăciuni sau de pieire; **p.j.** are ca scop protejarea terţilor împotriva pagubelor pe care lucrul ar putea să le pricinuiască, iar nu protejarea lucrului însuşi. Legea prezumă că **p.j.** revine, în principiu, proprieta-

rului, deoarece dreptul de proprietate conferă titularului său toate prerogativele pe care le implică paza; această prezumţie poate fi însă combătută prin proba contrară. **P.j.** se prezintă atât ca pază a structurii lucrului (care priveşte corectitudinea structurii şi a asamblării elementelor componente ale lucrului), cât şi ca pază a utilizării acestuia (care priveşte corectitudinea folosirii sau exploatării lui); ca urmare, puterea de direcţie şi control asupra lucrului se poate scinda şi trece, prin act juridic, în parte, asupra altei persoane. Astfel, în cazul închirierii unui automobil, paza structurii rămâne asupra proprietarului, iar paza utilizării trece asupra locatarului; dacă autovehiculul va fi implicat într-un accident din cauza unui viciu de construcţie a motorului sau a altor elemente structurale, obligaţia de responsabilitate pentru pagubele cauzate revine proprietarului, iar dacă accidentul se datorează unor greşeli de conducere săvârşite de locatar, responsabilitatea cade în sarcina acestuia, întrucât el deţine **p.j.** a utilizării autovehiculului. Obligaţia de pază nu încetează odată cu transmiterea dreptului de proprietate, ci numai odată cu trecerea efectivă a puterii de control şi direcţie asupra dobânditorului prin predarea lucrului; tot aşa, o persoană care, anterior dobândirii dreptului de proprietate asupra unui lucru, a fost pusă în stăpânirea acestuia, este ţinută de obligaţia de pază (şi de responsabilitatea care se întemeiază pe aceasta) încă de la data luării bunului în stăpânire.

pază materială, stare de fapt constând în deţinerea materială a unui lucru (sau animal) de către o persoană şi presupunând exercitarea de către aceasta a unei puteri de fapt asupra lucrului, în scopul de a-l folosi şi de a-l feri de stricăciune sau pieire, dar nu în mod independent şi în interes propriu, ci în puterea şi interesul unei alte persoane, care păstrează puterea – fie şi numai intelectuală – de direcţionare şi control asupra lucrului. Cazul tipic este acela al unui prepus care exercită **p.m.** asupra lucrului, iar comitentul exercită paza juridică. Persoana care exercită doar **p.m.**, neavând o putere proprie de direcţionare şi control asupra lucrului, nu este ţinută, în principiu, de vreo obligaţie de responsabilitate pentru prejudiciile cauzate prin acţiunea acelui lucru. O asemenea obligaţie revine totuşi hoţului, întrucât acesta exercită în fapt nu numai folosinţa, dar şi direcţia şi controlul lucrului în mod independent, precum şi prepusului, care, nesocotind legătura de dependenţă faţă de comitent, foloseşte în propriul interes personal autovehiculul sau alt lucru ce i-a fost pus la dispoziţie pentru îndeplinirea sarcinilor încredinţate, prepus care îşi asumă astfel puterea independentă de direcţie şi control asupra lucrului, adică îşi asumă paza juridică (şi nu doar **p.m.**) a acestuia.

paznic al lucrului (sau al animalului), persoană care, în temeiul

unui raport juridic, are un lucru în serviciul său și poate exercita asupra lui o putere independentă de folosire, direcție și control (pază juridică) și care, datorită acestei împrejurări, este ținută responsabilă pentru prejudiciile cauzate terților prin acțiunea acelui lucru (sau animal). Legea stabilește, în sarcina paznicului, obligația legală de a feri pe alții de acțiunea dăunătoare a lucrului sau animalului său, deoarece, în virtutea puterii independente de direcționare și control pe care o are asupra acestuia, el este cel mai în măsură să-i ferească pe terți de pagube. Pot avea calitatea de paznic atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice. Este prezumat a fi paznic proprietarul lucrului sau al animalului; sunt paznici toți coproprietarii. Proprietarul rămâne paznic și pentru lucrul sau animalul pierdut sau scăpat de sub control, dar își pierde această calitate în privința lucrului abandonat sau furat fără culpa sa. De asemenea, proprietarul încetează să mai fie obligat la pază atunci când lucrul a intrat, cu consimțământul său, în stăpânirea legitimă a altei persoane, care exercită ea paza juridică asupra lucrului. Dacă dreptul de proprietate sau dreptul real principal este sub condiție, calitatea de paznic revine numai proprietarului sau titularului sub condiție rezolutorie, întrucât acesta se bucură de un drept real actual, născut sub rezerva unei ulterioare rezoluții; titularul unui drept real sub condiție suspensivă are numai o simplă speranță de a deveni, prin îndeplinirea condiției, titular efectiv al dreptului, neavând însă asupra lucrului paza juridică și neputând deci să fie ținut responsabil pentru pagubele cauzate de acesta.

părinți adoptatori, v. *adopție.*

părinți firești, sintagmă prin care se desemnează mama și tatăl unei persoane, față de care acea persoană are stabilită în mod legal filiația din căsătorie sau din afara căsătoriei. **P.f.** sunt ascendenți de gradul I. Ei sunt titularii drepturilor și îndatoririlor ce formează conținutul ocrotirii părintești. **P.f.** au dreptul și obligația de a-l reprezenta pe copil până la împlinirea vârstei de 14 ani, precum și de a-l asista și de a-i încuviința actele juridice aferente capacității de exercițiu restrânse săvârșite de acesta, de la vârsta de 14 ani și până la majorat. Adopția minorului poate fi făcută numai cu încuviințarea prealabilă a **p.f.**

părți contractante, sintagmă ce desemnează în mod generic subiectele de drept între care se stabilește un raport juridic contractual ce dă expresie juridică acordului lor de voințe. **P.c.** pot încheia contractul direct și nemijlocit, participând personal la formarea lui, sau prin reprezentare de către alte persoane. De regulă, într-un contract există numai două **p.c.**, dar în unele contracte (ca de exemplu, contractul de societate) pot exista mai multe **p.c.** De asemenea, la un contract pot adera și alte persoane față de

care acesta va produce efecte (cum este, bunăoară, cazul contractului de transport). Poate deveni **p.c.** numai persoana fizică ce are capacitate de a contracta sau care, fiind lipsită de această capacitate, este asistată sau reprezentată la încheierea contractului de către o persoană capabilă. Persoanele juridice încheie contracte prin organele lor sau prin persoanele fizice sau juridice mandatate de către acele organe să perfecteze contractul. Toate celelalte persoane care nu au calitatea de **p.c.** într-un anumit contract sunt terţi faţă de acel contract.

părţile raportului juridic de obligaţie, v. *subiecţii raportului juridic de obligaţie.*

păzitor juridic, v. *paznic al lucrului (sau al animalului).*

pendente conditionae, locuţiune latină utilizată pentru a desemna perioada de incertitudine în ce priveşte realizarea condiţiei de care este afectat actul juridic şi care vizează intervalul de timp cuprins între momentul încheierii respectivului act juridic şi momentul în care se îndeplineşte (ori în care devine cert că nu se va mai îndeplini) condiţia ce afectează acel act. Întotdeauna condiţia rezolutorie afectează numai stingerea obligaţiei, iar nu şi executarea ei. De aceea, cât timp condiţia este *pendente* (adică în perioada în care realizarea sa este vremelnică), obligaţia sub condiţie rezolutorie se analizează ca fiind o obligaţie pură şi simplă; numai stingerea ei este condiţională. Articolul 1019 C. civ. dispune că o asemenea condiţie nu suspendă executarea obligaţiei, ci doar îl obligă pe creditor la restituirea a ceea ce a primit, în cazul când survine evenimentul prevăzut prin condiţie.

pensie alimentară, v. *obligaţie legală de întreţinere.*

pensie de întreţinere, v. *obligaţie legală de întreţinere.*

perimarea inscripţiei ipotecii, expresie prin care se desemnează încetarea efectelor unei inscripţii ipotecare cu privire la care nu s-a cerut reînnoirea în termen de 15 ani de la data când s-a dispus instituirea acelei inscripţii. **P.i.i.** vizează numai ipotecile convenţionale, iar nu şi cele legale, care sunt scutite de reînnoire [v. şi *radierea inscripţiei ipotecare*].

persoană, termen care, în sens etimologic, derivă din latinescul *persona*, care, în Roma antică, desemna masca purtată pe scenele teatrului acelor vremuri. Această accepţiune nu a fost preluată aidoma în limbajul juridic. În domeniul dreptului, termenul *persona* a primit un înţeles cu totul diferit, a devenit sinonim cu acela de subiect de drept, desemnându-l în mod generic pe titularul de drepturi şi obligaţii – individ sau colectivitate umană organizată – care, în această calitate, participă la diverse raporturi juridice. Pe plan juridic, se face distincţie între **p.** fizică şi **p.** juridică.

persoană fizică, sintagmă ce desemnează ființa bio-psiho-socială, adică omul considerat în întreaga sa complexitate, ca participant la relațiile sociale cu valoare juridică. Participarea omului la asemenea relații sociale, cum sunt cele juridice, nu este nici întâmplătoare și nici ocazională, ci are un caracter necesar și se înfăptuiește continuu, fiind o modalitate de manifestare a esenței umane însăși. O multitudine de norme reglementează această participare în toate detaliile ei, alcătuind, în cadrul sistemelor de drept, o grupare distinctă de norme: instituția **p.f.**

persoană interpusă, sintagmă ce desemnează persoana care, într-un act juridic simulat, figurează în mod fictiv ca parte, în locul altei persoane a cărei identitate este dezvăluită în actul juridic secret, act ce își produce efectele față de aceasta din urmă, iar nu față de **p.i.** [v. și *interpunere de persoane; simulație*].

persoană îndreptățită să beneficieze de contractul de închiriere, expresie prin care se desemnează persoana care, atunci când titularul contractului de închiriere aflându-se într-una dintre situațiile în care legea prevede că își pierde drepturile locative, dobândește exercițiul în nume propriu al acelor drepturi. Astfel, art. 27 din Legea nr. 114/1996, republicată, prevede că în cazul părăsirii definitive a domiciliului de către titularul contractului de închiriere sau al decesului acestuia, precum și în cazul titularului de contract, nerezident, care, fără a fi detașat, nu a mai folosit locuința mai mult de 2 ani, fără întrerupere, închirierea continuă, după caz: *a)* în beneficiul soțului sau al soției, dacă a locuit împreună cu titularul; *b)* în beneficiul descendenților sau al ascendenților, dacă au locuit împreună cu acesta; *c)* în beneficiul altor persoane care au avut același domiciliu cu titularul cel puțin un an și care au fost înscrise în contractul de închiriere. În cazul în care mai multe persoane îndreptățite solicită atribuirea beneficiului contractului de închiriere, instanța de judecată este cea care va decide căruia dintre solicitanți să-i fie atribuit acest beneficiu. În lipsa persoanelor care pot solicita beneficiul contractului de închiriere a locuinței, acel contract încetează în termen de 30 de zile de la data părăsirii domiciliului de către titularul contractului sau de la data înregistrării decesului ori de la împlinirea termenului de 2 ani de nefolosire neîntreruptă a locuinței.

persoană juridică, orice colectivitate umană (formată prin gruparea mai multor indivizi sau prin asocierea – între ele sau cu asemenea indivizi – a unor grupări de oameni preexistente) care are calitatea de subiect de drept distinct, dacă se bucură de o organizare de sine stătătoare și de un patrimoniu propriu afectat realizării unui anumit scop, în acord cu interesul general și cu ordinea juridică existentă. Din punct de vedere

semantic, sintagma **p.j.** este un artificiu lingvistic, la care s-a recurs pentru a da expresie unui artificiu juridic, în virtutea căruia o colectivitate de indivizi care, în condițiile legii, dobândește calitate de subiect de drept, ni se înfățișează ca un tot unitar, ca o entitate juridică distinctă, înzestrată cu capacitatea civilă necesară pentru a participa la raporturile juridice în vederea realizării scopului pentru care a fost înființată. **P.j.** se poate prezenta sub forma asociației în sens larg sau sub forma instituției. Există deci **p.j.** de tip asociativ (ca, de exemplu, societățile comerciale, organizațiile cooperatiste, sindicatele etc.) și **p.j.** de tip instituțional (ca, de exemplu, statul, organele centrale și locale ale puterii și administrației de stat etc.). Înființarea, condițiile participării la viața juridică și încetarea existenței **p.j.** sunt reglementate printr-un complex de norme juridice care alcătuiesc o grupare distinctă în sistemele de drept: instituția **p.j.**

persoană majoră, persoana fizică ce a împlinit vârsta de 18 ani; cu excepția cazurilor când este pusă sub interdicție, **p.m.** se bucură de capacitate deplină de exercițiu.

petiție de ereditate, sintagmă ce desemnează acțiunea civilă prin care o persoană cere instanței judecătorești recunoașterea titlului său de moștenitor legal sau legatar (universal sau cu titlu universal) și obligarea la restituirea bunurilor succesorale (universalitate sau cotă-parte) a persoanei care – pretinzându-se, de asemenea, moștenitor universal ori cu titlu universal – deține aceste bunuri sau unele dintre ele, în această calitate, drepturile pretinse de cele două părți fiind inconciliabile. Etimologic, **p.e.** are corespondent în latinescul *petitia hereditatis*. Reclamant într-o atare acțiune civilă este persoana care se pretinde a fi succesor universal sau cu titlu universal, respectiv succesorii săi în drepturi. Legatarul cu titlu particular poate să-și valorifice drepturile sale, promovând o acțiune în revendicare, o acțiune confesorie sau o acțiune personală. El nu beneficiază de **p.e.**, deoarece el nu poate emite pretenții cu privire la universalitatea succesorală. Pârât într-o astfel de acțiune civilă este persoana care se pretinde a fi succesor universal ori cu titlu universal și care posedă, în această calitate, bunurile moștenirii. **P.e.** are următoarele caractere juridice: *a)* este o acțiune reală, deoarece are ca finalitate deposedarea moștenitorului aparent de bunurile succesorale, creanțele din masa succesorală fiind vizate ca o valoare patrimonială, iar nu ca un raport juridic valorificat împotriva debitorului; *b)* este o acțiune divizibilă, în sensul că fiecare pretins moștenitor trebuie să acționeze în nume propriu și respectiv să se apere în nume propriu, neputând reprezenta, în puterea legii, pe comoștenitori; hotărârea judecătorească obținută este opozabilă numai părților litigante; *c)* este o acțiune prescrip-

tibilă în termenul general de prescripție extinctivă; ea are ca obiect stabilirea calității de moștenitor și restituirea universalității sau cotei de universalitate și, de aceea, nu se confundă cu acțiunea în revendicare, care este imprescriptibilă. Termenul de prescripție a dreptului de a exercita **p.e.** începe să curgă de la data când pârâtul a îndeplinit acte în calitate de succesor, care, prin natura lor, contestă drepturile succesorale ale reclamantului. Problema esențială care se pune în legătură cu soluționarea acțiunii în **p.e.** este dovedirea calității de moștenitor legal sau de legatar universal ori cu titlu universal. O astfel de dovadă se poate face prin certificatul de moștenitor, certificatul de calitate de moștenitor, testamentul, actele de stare civilă și orice alte mijloace de probă admise de lege. Pentru a avea câștig de cauză, reclamantul trebuie să facă dovada calității sale de moștenitor (fie că este unic moștenitor sau comoștenitor). Referitor la patrimoniul succesoral reclamat, titlul reclamantului este preferabil ori concurent cu titlul pârâtului. În cazul în care acțiunea în **p.e.** este admisă și se recunoaște prin sentința pronunțată calitatea de moștenitor a reclamantului, acesta are dreptul la înapoierea bunurilor succesorale care au fost deținute de către pârât și care, în realitate, era un simplu moștenitor aparent. Ca urmare a admiterii **p.e.**, moștenitorul aparent este obligat la restituirea către adevăratul moștenitor a tuturor bunurilor succesorale pe care le-a deținut, a creanțelor pe care le-a încasat, precum și la plata datoriilor pe care le are față de succesiune (atunci când este cazul). Cât privește obligația de restituire, se face distincție între ipoteza când moștenitorul aparent a fost de bună-credință și ipoteza în care el a fost de rea-credință. Dacă acesta a fost de bună-credință, el trebuie să restituie bunurile succesorale în natură și în stare actuală, riscul pieirii sau deteriorării lor fiind în sarcina adevăratului moștenitor, moștenitorul aparent fiind obligat doar la restituirea către cel dintâi a indemnizării de asigurare și a eventualelor despăgubiri pe care le-a încasat. În cazul în care moștenitorul aparent a înstrăinat bunuri succesorale prin acte juridice care nu sunt susceptibile de desființare, acesta va fi obligat să restituie adevăratului moștenitor prețul primit. În calitate de posesor de bună-credință, moștenitorul aparent păstrează fructele moștenirii până în ziua intentării acțiunii în **p.e.** În ipoteza când moștenitorul aparent a fost de rea-credință, acesta trebuie să restituie bunurile succesorale în starea în care le-a luat în posesie sau valoarea lor din ziua cererii de restituire. Creanțele încasate de el sunt de asemenea supuse restituirii, cu dobânzi din ziua plății lor. În toate cazurile, datoriile față de succesiune urmează să fie plătite potrivit dreptului comun. Totodată, moștenitorul aparent, indiferent dacă a fost de bună sau rea-credință, are dreptul să pretindă sau respectiv să rețină

din sumele datorate: cheltuielile făcute pentru perceperea fructelor pe care a fost obligat să le restituie; plăţile făcute cu privire la datoriile succesiunii; cheltuielile necesare şi cele utile făcute cu bunurile supuse înapoierii (nu sunt supuse restituirii cheltuielile voluptuarii). În cazul în care moştenitorul aparent a încheiat, în perioada cât a deţinut bunurile succesorale, acte juridice cu terţe persoane referitor la acele bunuri, se admite că actele de conservare şi cele de administrare rămân în fiinţă, cu excepţia cazului în care terţul contractant a fost de rea-credinţă. Cât priveşte actele de dispoziţie, terţul care a contractat cu moştenitorul aparent se va putea apăra, după cum urmează: dacă a plătit o datorie faţă de succesiune prin plata făcută cu bună-credinţă către posesorul creanţei, invocând posesiunea cu bună-credinţă a bunului mobil corporal, în conformitate cu art. 1909 C. civ.; prin invocarea uzucapiunii, inclusiv a celei de 10-20 de ani, în cazul imobilului dobândit prin act încheiat cu moştenitorul aparent, act care serveşte drept just titlu; ca ultim remediu, prevalându-se de teoria moştenitorului aparent, admisă în doctrină şi de jurisprudenţă, potrivit căreia actul încheiat cu moştenitorul aparent se menţine dacă: este cu titlu particular şi cu titlu oneros, iar terţul a fost de bună-credinţă (se prezumă), el dovedind în plus că a existat o eroare comună şi invincibilă asupra calităţii de moştenitor a celui care s-a comportat ca atare (*error communis facit ius*). În cazul în care actul încheiat cu terţul se menţine ca valabil, moştenitorul aparent va fi obligat la restituirea prin echivalent către adevăratul moştenitor. Dacă actul respectiv se desfiinţează potrivit principiului *resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*, terţul contractant va fi obligat la restituirea faţă de adevăratul moştenitor, dar va putea recupera de la moştenitorul aparent ceea ce a restituit, promovând împotriva lui o acţiune pentru evicţiune, potrivit dreptului comun.

picătura streşinilor, falsă servitute comportând obligaţia proprietarului unui fond de a construi streşina casei sale astfel încât apa rezultată din ploi sau zăpezi să cadă pe propriul său teren ori pe drumul public, iar nu pe fondul învecinat. Proprietarul este ţinut responsabil pentru eventualele prejudicii suferite de vecin în cazul în care a amenajat scurgerea apelor pluviale pe terenul său, în aşa fel încât ele să fie susceptibile să determine surparea zidului vecinului. La rândul său, proprietarul fondului învecinat, dacă acesta este fond inferior (în aval), este obligat să tolereze scurgerea naturală, pe terenul său, a apelor căzute din streşina casei proprietarului fondului vecin superior (din amonte), dacă acea streşină a fost construită în mod greşit.

pieirea lucrului, v. *riscul pieirii lucrului.*

pierdere efectivă, sintagmă care desemnează valoarea exprimată în bani, cu care s-a diminuat patri-

moniul creditorului (fie prin micșorarea activului, fie prin majorarea pasivului), ca urmare a neexecutării de către debitor a unei obligații contractuale. Alături de câștigul nerealizat (*lucrum cessans*), **p.e.** reprezintă un element component esențial al cuantumului daunelor-interese compensatorii în cadrul răspunderii civile contractuale [sin. *damnum emergens; pagubă; efectivă; prejudiciu efectiv suferit*; v. și *câștig nerealizat; lucrum cessans*].

plafon de îndatorare publică, totalitatea obligațiilor financiare pe care le pot contracta și garanta autoritățile administrației publice centrale și autoritățile administrației publice locale pe o perioadă de un an, care este stabilit anual prin lege. **P.î.p.** cuprinde plafonul de îndatorare publică internă și plafonul de îndatorare publică externă, care se stabilesc ca sumă maximă a împrumuturilor interne, respectiv externe, pe care le pot contracta și garanta autoritățile administrației publice centrale și autoritățile publice locale pe o perioadă de un an.

plan individualizat de protecție, documentație prin care se realizează, în conformitate cu Legea nr. 273/2004, planificarea serviciilor, prestațiilor și măsurilor de protecție specială a copilului, pe baza evaluării psihosociale a acestuia și a familiei sale, în vederea integrării copilului care a fost separat de familia sa, într-un mediu familial stabil permanent, în cel mai scurt timp posibil.

plantație, v. *accesiune imobiliară artificială; drept de superficie.*

plasamentul copilului, ansamblul măsurilor, prestațiilor și serviciilor destinate îngrijirii și dezvoltării copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi sau a celui care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora. **P.c.** reprezintă o măsură de protecție specială, cu caracter temporar, care poate fi dispusă, în condițiile Legii nr. 272/2004, după caz, la: *a)* o persoană sau familie; *b)* un asistent maternal; *c)* un serviciu de tip rezidențial, prevăzut la art. 110 alin. (2) și licențiat în condițiile legii. Persoana sau familia care primește un copil în plasament trebuie să aibă domiciliul în România și să fie evaluată de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului cu privire la garanțiile morale și condițiile materiale pe care trebuie să le îndeplinească pentru a primi un copil în plasament (art. 58). Asistentul maternal este persoana fizică, atestată în condițiile H.G. nr. 679/2003, care asigură, prin activitatea pe care o desfășoară la domiciliul său, creșterea, îngrijirea, educarea necesară dezvoltării armonioase a copiilor pe care îi primește în plasament sau încredințare. Serviciile de tip rezidențial sunt acele servicii prin care se asigură protecția, creșterea și îngrijirea copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi, ca urmare a stabilirii în condițiile

legii a măsurii plasamentului. Fac parte din categoria serviciilor de tip rezidențial centrele de plasament și centrele de primire a copilului în regim de urgență, precum și centrele maternale. Instituția **p.c.** este reglementată de art. 58-63 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copiilor.

plasamentul copilului în regim de urgență, măsură de protecție specială, cu caracter temporar, care se stabilește în situația copilului abuzat sau neglijat, precum și în situația copilului găsit sau a celui abandonat în unități sanitare (art. 64 din Legea nr. 272/2004). Pe toată durata **p.c.r.u.**, se suspendă de drept exercițiul drepturilor părintești, până când instanța judecătorească va decide cu privire la menținerea sau la înlocuirea acestei măsuri și cu privire la exercitarea drepturilor părintești. Pe perioada suspendării, drepturile și obligațiile părintești privitoare la persoana copilului sunt exercitate și respectiv sunt îndeplinite de către persoana, familia, asistentul maternal sau de către șeful serviciului de tip rezidențial care a primit copilul în plasament în regim de urgență, iar cele privitoare la bunurile copilului sunt exercitate și respectiv sunt îndeplinite de către președintele consiliului județean, respectiv de către primarul sectorului municipiului București. Această măsură se dispune de către instanța judecătorească, în condițiile art. 94 din Legea nr. 272/2004. În situația **p.c.r.u.** dispus de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului, aceasta este obligată să sesizeze instanța judecătorească în termen de 48 de ore de la data la care a dispus această măsură. Măsura **p.c.r.u.** este reglementată în art. 64-68 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copiilor.

plată, 1. mijloc de executare voluntară a unei obligații, ce are o dublă semnificație juridică: *a) lato sensu,* **p.** desemnează executarea voluntară a oricărei obligații pozitive, de a da sau de a face, fiind concretizată în transmiterea unui drept, constituirea unui drept, remiterea unui bun, efectuarea unei reparații, confecționarea unui bun etc.; *b) stricto sensu,* **p.** dă expresie obligației de a da o sumă de bani; **2.** act juridic civil ce materializează convenția între cel care face **p.** (*solvens*) și cel care o primește (*accipiens*), având drept cauză imediată intenția de a stinge o obligație (*animo solvendi*) prin executarea prestației datorate de debitor creditorului. **P.** este reglementată în Cartea a III-a, Titlul III, Capitolul VIII din Codul civil, prin art. 1092-1121. Articolul 1093 C. civ. prevede că **p.** se poate face de către debitor sau de către orice altă persoană interesată sau neinteresată. În principiu deci, **p.** se face de către debitor personal sau prin reprezentantul său autorizat. Ea poate fi făcută însă și de către o persoană care este ținută împreună cu debitorul (ca de exemplu, code-

bitorul solidar sau indivizibil) sau pentru debitor (ca de exemplu, fidejusorul, comitentul pentru prepus, părinții pentru copiii minori). De asemenea, **p.** poate fi făcută și de un terț dezinteresat (cum ar fi dobânditorul unui imobil ipotecat care plătește datoria debitorului pentru a salva bunul de la urmărire) sau de un terț neinteresat (care este animat de o intenție liberală). Regula este deci că **p.** poate fi făcută de către orice persoană, dar această regulă admite trei excepții, și anume: *a)* în cazul obligațiilor de a face *intuitu personae*, **p.** poate fi făcută numai de către debitorul acelei obligații, cu excepția cazurilor în care creditorul își dă acordul ca ea să fie făcută și de o altă persoană; *b)* ipoteza în care părțile au stabilit că **p.** valabilă poate fi făcută numai de debitor; *c)* în cazul obligației de a da un lucru cert, conform art. 1095 alin. (1) C. civ., **p.** poate fi făcută numai de proprietarul acelui bun, care trebuie să aibă capacitate deplină de exercițiu. **P.** trebuie să fie făcută creditorului, reprezentantului său ori persoanei autorizate de lege sau de instanța de judecată să o primească (art. 1096 C. civ.). Pornind de la aceste reguli, art. 1096-1097 C. civ. precizează că **p.** este valabilă, chiar dacă a fost făcută altor persoane, în următoarele cazuri: *a)* când **p.** s-a făcut cu bună-credință posesorului creanței care apare public ca fiind titularul acesteia (cum este, bunăoară, moștenitorul aparent); *b)* când **p.** făcută altei persoane a profitat creditorului (cum se întâmplă în cazul **p.** făcute creditorului fără ca acesta să fi recurs la poprire); *c)* când creditorul ratifică **p.** făcută unui *accipiens* fără drept de a o primi, deoarece prin ratificarea **p.** de către creditor, terțul care a primit-o devine retroactiv mandatarul creditorului. În toate cazurile, cel care primește **p.** trebuie să aibă capacitate deplină de exercițiu. **P.** făcută unui incapabil este lovită de nulitate relativă și, în consecință, debitorul va trebui să plătească din nou celui împuternicit să primească plata pentru incapabil. Articolul 1098 C. civ. dispune că debitorul nu va trebui să facă o nouă **p.**, în măsura în care va dovedi că prima **p.** a profitat creditorului incapabil. În armonie cu prevederile art. 1100 C. civ., debitorul este obligat să plătească exact lucrul sau prestația pe care o datorează. Atunci când obiectul obligației este prestația de a da un lucru cert, debitorul trebuie să remită creditorului acel lucru în starea în care se află în momentul plății. Deși debitorul nu răspunde de pieirea acelui lucru în caz fortuit sau de forță majoră, responsabilitatea sa va fi antrenată ori de câte ori pieirea lucrului s-a produs după punerea lui în întârziere. Dacă obligația are ca obiect bunuri generice, debitorul trebuie să remită creditorului bunuri de o calitate mijlocie, afară numai dacă părțile nu au convenit altfel. Pieirea bunurilor de gen nu are ca efect stingerea obligației de **p.**, deoarece *genera non pereunt*. În cazul obligațiilor de a face, debitorul trebuie să execute întotdeauna întocmai

faptul la care s-a îndatorat. Atunci când obligația este una de rezultat, se consideră că debitorul a făcut **p.** numai dacă acel rezultat a fost obținut. În principiu, **p.** este indivizibilă (art. 1101 C. civ.), ceea ce înseamnă că datoria trebuie plătită în întregime și deodată. De la principiul indivizibilității **p.** există următoarele excepții: *a)* ipoteza când creditorul consimte ca **p.** să fie divizibilă, adică să se facă fracționat pentru o parte din datorie; *b)* în caz de deces al debitorului, când datoria se divide între doi sau mai mulți moștenitori cu vocație universală, afară dacă obligația în sine este indivizibilă; *c)* dacă o parte din datoria debitorului se stinge prin efectul compensației legale; *d)* dacă instanța de judecată acordă debitorului mici termene de grație pentru a putea face **p.**; *e)* posesorul unei cambii, unui bilet la ordin sau al unui cec nu poate refuza o **p.** parțială; *f)* în cazul existenței a doi sau mai mulți fidejusori ai aceleiași datorii, dintre care unul invocă beneficiul de diviziune, **p.** trebuie făcută la scadență. Atunci când obligația este pură și simplă, nefiind afectată de un termen suspensiv, **p.** trebuie făcută imediat după nașterea raportului obligațional. Când obligația este afectată de un termen suspensiv, **p.** trebuie făcută la împlinirea acelui termen. În lipsă de stipulație contrară a părților, termenul se prezumă stabilit în beneficiul debitorului și, ca urmare, acesta din urmă poate face chiar o **p.** anticipată, creditorul neputându-se opune la primirea ei. Atunci când, prin convenția părților, termenul a fost stabilit în beneficiul creditorului, debitorul nu poate face o **p.** anticipată decât cu consimțământul acestuia. Data **p.** poate fi modificată de instanța de judecată prin acordarea unui termen de grație debitorului. Creditorul este îndreptățit la despăgubiri în caz de executare cu întârziere a obligației de către debitor, pentru repararea prejudiciului ce i-a fost cauzat. De regulă, în materie contractuală, acordarea de daune-interese moratorii este condiționată de punerea prealabilă a debitorului în întârziere. **P.** trebuie să se facă la locul convenit de părți (art. 1104 C. civ.). **P.** care se face la domiciliul debitorului este cherabilă, iar aceea care se face la domiciliul creditorului este portabilă. În principiu, **p.** este cherabilă, și nu portabilă, deoarece în lipsă de convenție a părților prin care să se stabilească un alt loc de **p.**, aceasta se va face la domiciliul debitorului [art. 1104 alin. (3) C. civ.]. Dacă obiectul **p.** este un bun individual determinat, iar părțile nu au stabilit locul **p.**, aceasta se va face la locul unde se află bunul la data contractării. Printr-o dispoziție legală supletivă (art. 1105 C. civ.) se stabilește că cheltuielile necesitate de efectuarea **p.** sunt în sarcina debitorului. Părțile pot conveni însă ca aceste cheltuieli să fie suportate de către creditor sau să fie distribuite între debitor și creditor. Legea stabilește și unele situații speciale în ceea ce

privește suportarea cheltuielilor aferente **p.**, și anume: *a)* în cazul ofertei reale de **p.**, art. 1117 C. civ. dispune că toate cheltuielile ocazionate de oferta reală de **p.** și de consemnațiune făcută valabil sunt în sarcina creditorului; *b)* potrivit art. 1305 C. civ., în materia vânzării, spezele contractului sunt în sarcina cumpărătorului, în lipsă de stipulație contrară; *c)* art. 1317 C. civ. precizează însă că, în ce privește cheltuielile făcute cu predarea/ridicarea lucrurilor mobile vândute, acestea se distribuie după cum urmează: cele referitoare la predare sunt în sarcina vânzătorului, iar cele vizând ridicarea bunului sunt în sarcina cumpărătorului; *d)* art. 1614 C. civ. dispune că în cazul contractului de depozit, dacă s-a stipulat locul unde trebuie restituit bunul depozitat, depozitarul este obligat să-l transporte în acel loc, cheltuielile făcute în acest scop fiind în sarcina deponentului. Dovada **p.** se face conform regulilor referitoare la proba actelor juridice. În principiu, debitorul fiind cel care face plata, sarcina probei îi revine lui. Codul civil a instituit două prezumții de **p.**, și anume o prezumție cu valoare absolută, consacrată prin art. 1138 alin. (1) C. civ., care dispune că atunci când creditorul a remis debitorului titlul constatator al creanței sale care este un înscris sub semnătură privată, se prezumă că debitorul a fost liberat prin **p.** sau remitere de datorie; o altă prezumție cu valoare relativă, instituită de art. 1138 alin. (2) C. civ., potrivit căruia atunci când creditorul remite debitorului titlul original al creanței care este un înscris autentic sau o hotărâre judecătorească învestită cu formulă executorie, se prezumă că debitorul a fost liberat prin **p.** sau remitere de datorie. Mijloacele de dovadă privind **p.** sunt cele instituite de lege referitor la proba actelor juridice, ceea ce face ca o **p.** în valoare mai mare de 0,025 lei să nu poată fi probată prin martori decât dacă debitorul a fost în imposibilitate morală sau materială de a obține o chitanță de plată de la creditor [v. și *imputația plății*].

plată nedatorată, fapt juridic licit care constă în executarea din eroare de către o persoană a unei prestații la care nu era obligată și fără intenția de a plăti pentru altul. **P.n.** generează un raport juridic obligațional în virtutea căruia cel care a plătit din eroare are calitatea de creditor al obligației de restituire a prestației executate, iar cel care a primit o astfel de plată are calitatea de debitor al respectivei obligații. Creditorul obligației de restituire se numește *solvens*, iar debitorul acelei obligații se numește *accipiens*. Dreptul pe care îl are *solvens* de a cere restituirea prestației executate este consacrat prin art. 993 C. civ., care dispune: „Acela care din eroare, crezându-se debitor, a plătit o datorie are drept la repetițiune în contra creditorului". Pe de altă parte, obligația de restituire ce revine lui *accipiens* este consacrată în art. 992 C. civ., care dispune: „Cel ce, din eroare

sau cu știință, primește ceea ce nu-i debit, este obligat a-l restitui aceluia de la care l-a primit". **P.n.** generează obligația de restituire numai în prezența următoarelor condiții cumulative: *A. Existența unei plăți.* Plata făcută trebuie să se concretizeze în remiterea unei sume de bani sau a unui bun individual determinat sau determinat prin caractere generice. În cazul în care obiectul plății îl formează executarea unei obligații de a face, temeiul obligației de restituire este îmbogățirea fără justă cauză, iar nu **p.n.** Pe de altă parte, efectuarea plății trebuie să se facă de către *solvens* cu voința fermă de a stinge datoria cu privire la care era în eroare. Atunci când plata s-a făcut fără intenția de a stinge o astfel de datorie, ci cu alt titlu, poate fi considerată ca fiind o liberalitate sau un împrumut. *B. Inexistența datoriei a cărei stingere s-a urmărit prin plată.* Aceasta presupune că între *solvens* și *accipiens* să nu existe un raport juridic obligațional anterior plății. Privită din această perspectivă, **p.n.** poate avea caracter absolut sau relativ. Are caracter absolut atunci când nu există niciun fel de obligații și caracter relativ în situația în care ceea ce s-a plătit nu forma obiectul obligației dintre *solvens* și *accipiens*, ca și atunci când obligația concretă a cărei stingere s-a urmărit prin executarea acelei prestații nu exista între părți, chiar dacă existența unei obligații de altă natură nu este exclusă. Indiferent de caracterul absolut sau relativ al **p.n.**, acțiunea în repetițiune este admisibilă. *C. Plata să fie făcută din eroare.* Se cere ca *solvens* să fi făcut plata cu credința greșită că este debitorul lui *accipiens.* Eroarea lui *solvens* are ca efect absența cauzei care a stat la baza prestației executate. Este necesar ca eroarea să îndeplinească următoarele condiții: *a)* numai *solvens* să se fi aflat în eroare, fiind irelevant dacă *accipiens* s-a aflat sau nu în eroare. În cazul în care **p.n.** s-a făcut printr-un reprezentant este suficient ca numai acesta (adică reprezentantul) să se fi aflat în eroare; *b)* eroarea să fi avut caracter determinant în sensul că în absența ei, *solvens* nu ar fi făcut plata; *c)* eroarea să fie scuzabilă, ceea ce presupune ca *solvensul* să fie de bună-credință, iar în sarcina lui să nu poată fi reținută nicio culpă. Plata este valabilă în cazul în care *solvens* a știut, la momentul efectuării ei, că nu datorează nimic lui *accipiens.* Într-o atare ipoteză, se poate prezuma că, plătind, *solvensul* a făcut o liberalitate, a confirmat o obligație anulabilă sau a plătit datoria altuia. În acest caz, el nu este îndreptățit să ceară repetițiunea plății. Prin excepție, condiția existenței erorii nu este necesară în următoarele situații: *1.* când se plătește o obligație sub condiție suspensivă, dacă acea condiție nu se realizează; *2.* când se plătește o obligație care ulterior a fost rezolvită; *3.* când se plătește o obligație nulă; *4.* când se plătește pentru a doua oară aceeași obligație de către un debitor care, ulterior primei plăți, își pierde chitanța dovedi-

toare și este amenințat cu urmărirea de fostul său creditor. În această ultimă ipoteză, dacă cel care a plătit găsește, după ce a făcut a doua plată, chitanța doveditoare a primei plăți, ultima plată (adică cea de-a doua) este nedatorată. În toate situațiile de excepție enumerate, acțiunea în repetițiune este admisibilă, chiar dacă *solvens* a plătit fără să fi fost în eroare. Are caracter de **p.n.** și plata făcută sub imperiul dolului sau al violenței și, ca urmare, *solvens* este îndreptățit la restituirea ei. **P.n.** generează un raport juridic obligațional în temeiul căruia *accipiens* este obligat să restituie ceea ce a primit fără a-i fi datorat. Obligația lui *accipiens* se analizează în funcție de buna sau reaua lui credință. *Accipiens* este considerat a fi de bună-credință atunci când primește plata făcută de *solvens* cu convingerea că acea plată este datorată. Există rea-credință atunci când *accipiens* a avut cunoștință despre caracterul nedatorat al plății. În funcție de natura obiectului **p.n.**, sunt necesare următoarele distincții: *A. În ipoteza când **p.n.** a avut ca obiect un bun fungibil, accipiens* este obligat să restituie (indiferent dacă a fost de bună-credință sau de rea-credință) suma de bani sau bunurile de gen primite în aceeași cantitate și de aceeași calitate; totuși, dacă *accipiens* a fost de rea-credință, el trebuie să plătească lui *solvens*, când obiectul plății a fost o sumă de bani, și dobânda legală aferentă sumei încasate, calculată din ziua **p.n.** și până la momentul restituirii. Dacă plata a avut ca obiect alte bunuri fungibile, *accipiens* datorează lui *solvens* și daune-interese pentru prejudiciul suferit de acesta pe durata de timp cât a fost lipsit de folosința acelor bunuri; cât privește pe *accipiens* de bună-credință, acesta nu are obligația de a plăti dobânzi sau despăgubiri lui *solvens*. O atare obligație se naște în sarcina lui numai din momentul în care el a devenit de rea-credință. Buna sa credință încetează din momentul în care a fost somat să restituie plata sau pe data introducerii acțiunii în repetițiune. Atunci când *accipiens* a fost de bună-credință și înainte de restituirea plății a decedat, iar moștenitorul său este de rea-credință, acesta din urmă trebuie să plătească dobânzi din ziua când a avut loc decesul autorului său. *B. În ipoteza când **p.n.** a avut ca obiect un bun cert, accipiens* este obligat să-l restituie în natură. Dacă bunul cert a fost înstrăinat sau a pierit datorită forței majore sau cazului fortuit, obligația de restituire se nuanțează în funcție de faptul că *accipiens* a fost de bună-credință sau de rea-credință: *a)* în ipoteza când *accipens* a fost de bună-credință și a înstrăinat bunul cert cu titlu oneros, el este dator să restituie numai prețul primit în schimb; dacă însă bunul a pierit sau a fost avariat din cauză de forță majoră sau caz fortuit, *accipiens* este liberat de datorie; *b)* dacă *accipiens* a fost de rea-credință și a înstrăinat bunul cert, el are obligația să restituie valoarea bunului

stabilită la momentul introducerii acțiunii în justiție, indiferent de prețul primit; în cazul în care bunul a pierit din caz fortuit sau de forță majoră, *accipiens* trebuie să restituie valoarea acestuia din momentul introducerii acțiunii în repetițiune, cu excepția situației în care el ar putea face dovada că pieirea sau avarierea acelui bun s-ar fi produs chiar dacă el se afla la *solvens*. Față de *accipiens* de rea-credință, acțiunea în restituire dobândește semnificația juridică a unei acțiuni în revendicare, ea putând fi intentată și împotriva terțului subdobânditor. O atare acțiune poate fi paralizată însă de către terț, invocând posesia de bună-credință, în cazul mobilelor, respectiv uzucapiunea, în cazul imobilelor. *C. În ipoteza când* ***p.n.*** *a avut ca obiect un bun frugifer,* obligația de restituire a bunului este supusă regulilor deja arătate. Cât privește soarta juridică a fructelor, este necesar să se facă distincție între situația când *accipiens* este de bună-credință și situația când el este de rea-credință. Astfel: *a) accipiens* de bună-credință dobândește în proprietate fructele bunului respectiv, dar din momentul în care devine de rea-credință are obligația să restituie lui *solvens* fructele bunului frugifer (art. 994 C. civ.); b) *accipiens* de rea-credință este obligat să restituie în totalitate fructele percepute sau nepercepute, consumate sau neconsumate, culese sau neculese. Restituirea fructelor în natură, pe care *accipiens* le-a consumat sau nu le-a cules, se va face prin echivalent în bani, la valoarea lor. La rândul său, *solvens* este obligat să plătească lui *accipiens* (fie că acesta a fost de bună-credință sau de rea-credință) valoarea cheltuielilor făcute cu conservarea bunului, ca și a acelora care au sporit valoarea bunului respectiv. Cheltuielile făcute cu conservarea bunului se numesc *impensae* necesare, iar cele care au sporit valoarea lui se numesc *impensae* utile. *Impensae* voluptuarii nu sunt supuse restituirii, dar *accipiens* este îndreptățit să ridice lucrările și amenajările făcute în scop de înfrumusețare, dacă prin aceasta nu cauzează deteriorări lucrului respectiv. Obligația lui *solvens* de a restitui *impensea* necesare și cele utile nu este o consecință a **p.n.**, ci își are izvorul în principiul îmbogățirii fără justă cauză [v. și *acțiune în restituirea plății nedatorate*].

policitație, v. *ofertă.*

poliță de asigurare, înscris oficial care certifică încheierea unui contract de asigurare. Totodată, **p.a.** este un document constatator al plății primelor de asigurare. **P.a.** poate fi nominală, la ordin sau la purtător [sin. *document de asigurare*].

poliță de încărcare, v. *conosament.*

poprire, modalitate de executare silită care se realizează printr-o procedură specială constând în blocarea conturilor bancare ale debitorului, a unui procent din veniturile debitorului, în limitele prevăzute de lege, ori indisponi-

bilizarea titlurilor de valoare sau a altor bunuri mobile incorporale urmăribile datorate debitorului de o a treia persoană, cu consecinţa preluării forţate de către executorul judecătoresc a sumelor sau a bunurilor incorporale necesare acoperirii integrale a debitului urmărit. Poprirea se înfiinţează fără somaţie, la cererea creditorului, de către executorul judecătoresc, cu încuviinţarea instanţei de executare.

porte-fort, v. *promisiune de a determina pe altul să ratifice un contract.*

posesie, stare de fapt ce constă în stăpânirea materială a unui lucru, în exercitarea unei puteri de fapt asupra acestuia, care dă posesorului posibilitatea de a se comporta ca şi cum el ar fi adevăratul titular al dreptului de proprietate (sau al altui drept real) asupra acestui lucru. În cele mai multe cazuri, **p.** corespunde cu proprietatea, înfăţişându-se ca expresie sau manifestare exterioară a acesteia. Ea nu se confundă însă cu proprietatea, care este o stare de drept. Corespondenţa **p.** cu proprietatea nu este însă obligatorie; există numeroase situaţii în care cele două stări sunt deosebite, aparţinând fiecare altei persoane. Pentru existenţa **p.** se cer cumulativ două elemente: *a)* un element material (*corpus*), care presupune contactul direct cu lucrul, ce poate fi concretizat în orice fel de acte materiale (de exemplu, deţinerea lucrului, folosirea lui, culegerea fructelor acestuia, efectuarea unor transformări etc.) sau în unele acte juridice (de exemplu, un act de înstrăinare, grevare); *b)* un element psihologic, intelectual (*animus sibi habendi*), constând în intenţia sau voinţa celui ce stăpâneşte în fapt bunul de a efectua această stăpânire pentru sine, de a se comporta cu privire la lucru ca proprietar ori ca titular al altui drept real. Fiind o stare de fapt, **p.** poate fi dovedită prin orice mijloc de probă [v. şi *posesie utilă; viciile posesiei; uzucapiune*].

posesie netulburată, posesie care a fost începută în mod paşnic. Conservarea posesiei prin mijloace violente nu este incompatibilă cu caracterul netulburat al posesiei, atunci când violenţa (pasivă) este un răspuns al posesorului la actele de violenţă (activă) utilizate de un terţ în vederea deposedării.

posesie sub nume de proprietar, posesie propriu-zisă, la care stăpânirea în fapt asupra lucrului se exercită cu intenţia de a stăpâni pentru sine, de a se considera titular al dreptului de proprietate asupra bunului posedat (*animus sibi habendi*). Exercitarea actelor de stăpânire în fapt a lucrului în lipsa acestui element intenţional exclude ideea de posesie, urmând a fi caracterizată ca simplă detenţie precară.

posesie utilă, posesie având calităţi de a căror existenţă cumulativă legea condiţionează producerea anumitor efecte juridice specifice. O asemenea posesie trebuie să fie continuă, netulburată şi sub nume de proprietar.

posesie viciată, posesie care nu întruneşte toate calităţile cerute de lege pentru a putea fi caracterizată ca posesie utilă [v. şi *viciile posesiei*].

posesor, persoana care exercită posesia unui lucru [v. şi *posesie*].

posesor de bună-credinţă, posesor care ignoră nevalabilitatea titlului pe baza căruia exercită stăpânirea materială şi puterea asupra unui lucru.

posesor de rea-credinţă, posesor care cunoaşte nevalabilitatea titlului în virtutea căruia exercită stăpânirea materială asupra lucrului. Este obligat să restituie proprietarului, odată cu lucrul, şi fructele naturale şi civile produse de acesta, atât pe cele pe care le-a cules sau perceput, cât şi pe cele care, din neglijenţa sa, nu le-a perceput. El este îndreptăţit însă să primească de la proprietar toate cheltuielile necesare pe care le-a făcut cu lucrul, inclusiv cele făcute în vederea producerii fructelor.

potestativ, v. *condiţie potestativă.*

practică arbitrală, sintagmă ce desemnează în mod generic totalitatea soluţiilor pronunţate de instanţele arbitrale în soluţionarea litigiilor cu care au fost învestite în virtutea convenţiilor de arbitraj intervenite între operatorii de comerţ (intern sau internaţional). **P.a.** nu constituie izvor de drept, dar contribuie într-o anumită măsură la disciplinarea raporturilor juridice comerciale stabilite între participanţii la circuitul juridic comercial.

practică judecătorească, v. *jurisprudenţă.*

practică judiciară, v. *jurisprudenţă.*

preaviz, termen prin care se desemnează în mod generic încunoştinţarea prealabilă făcută de către un contractant partenerului său contractual privitor la intenţiile sale de a denunţa unilateral contractul cu executare succesivă, convenit cu acesta din urmă în condiţiile legii.

precaritatea posesiei, viciul al posesiei concretizat în aceea că stăpânirea materială a lucrului este lipsită de elementul intenţional, psihologic, caracteristic posesiei; posesorul săvârşeşte actele sau faptele materiale de folosinţă ori de putere asupra lucrului nu pentru sine, ci pentru altcineva, fiind deci un simplu detentor precar. **P.p.** echivalează, în realitate, cu însăşi lipsa posesiei (posesia neputând exista ca atare în absenţa elementului intenţional), şi nu cu un simplu viciu al acesteia. Privită ca viciu al posesiei, **p.p** are un caracter absolut şi perpetuu; ea încetează şi detenţia precară se poate transforma în posesie prin intervertirea titlului, în situaţiile expres şi limitativ prevăzute de lege, şi anume: *a)* în ipoteza în care deţinătorul lucrului primeşte, cu bună-credinţă, de la o terţă persoană (alta decât adevăratul proprietar) un titlu translativ de proprietate în privinţa lucrului (de exemplu, locatarul unui imobil cumpără acel imobil de la o persoană pe care o crede moştenitor al proprietarului

care îi închiriase bunul, devenind astfel – din detentor precar – un adevărat posesor, având şi *animus sibi habendi*, din chiar momentul cumpărării bunului); *b)* în cazul când deţinătorul bunului neagă dreptul celui de la care îl deţine, prin acte de rezistenţă neechivoce (de exemplu, locatarul care notifică proprietarului imobilului închiriat că se consideră pe sine proprietar al acestuia şi că refuză să plătească în viitor chirie; pe data notificării, chiriaşul – până atunci simplu detentor precar – devine posesor, întrucât notificarea învederează existenţa elementului intelectual al posesiei sale); actele de rezistenţă trebuie să fie astfel exprimate încât să nu lase nicio îndoială asupra schimbării intervenite în elementul intenţional al posesiei; *c)* când detentorul precar transmite stăpânirea lucrului printr-un act cu titlu particular translativ de proprietate unui terţ de bună-credinţă, acesta din urmă începe să stăpânească bunul dobândit ca un posesor, considerându-se proprietar, cu toate că cel care i l-a transmis nu avea această calitate; *d)* când transmiterea posesiei de la un detentor precar se face printr-un act cu titlu universal, iar succesorul este de bună-credinţă (de exemplu, moştenitorul care, primind succesiunea, are convingerea că din aceasta fac parte şi bunurile în privinţa cărora autorul său avea, în realitate, numai calitatea de detentor precar).

predarea legatelor, sintagmă ce desemnează modalitatea prin care legatarii (moştenitori nesezinari) dobândesc posesia obiectului legatului cu care au fost gratificaţi. **P.l.** se face diferit, după cum este vorba de legatari universali, cu titlu universal sau cu titlu particular. Astfel, art. 889 C. civ. prevede că legatarul universal poate cere punerea în posesie de la moştenitorii rezervatari, din chiar momentul deschiderii moştenirii, dacă ei sunt moştenitori sezinari şi după însezinare, în cazul soţului supravieţuitor (care este moştenitor rezervatar nesezinar). Dacă testatorul nu are moştenitori rezervatari, legatarul universal va putea cere punerea în posesie prin justiţie (art. 891 C. civ.). În toate cazurile în care moştenitorii legali nu au consimţit de bunăvoie la stăpânirea succesiunii de către legatarul universal, intrarea acestuia în posesia moştenirii se realizează şi produce efecte prin eliberarea certificatului de moştenitor de către notarul public, conform regulilor procedurii succesorale instituite prin Legea nr. 36/1995. Legatarul universal are dreptul la fructele bunurilor succesorale numai din ziua în care a cerut punerea sa în posesie sau din ziua în care a început să exercite posesia moştenirii cu consimţământul moştenitorilor legali. În cazul în care însă nu există moştenitori legali rezervatari, legatarul universal are dreptul la fructe chiar de la data deschiderii succesiunii, deoarece prin instituirea legatului universal, moştenitorii legali nerezervatari au fost exheredaţi şi, ca urmare, nu pot culege fructele moştenirii. Aceeaşi situaţie este şi în cazul absenţei

oricărui moştenitor legal. Cât priveşte legatarul cu titlu universal, art. 895 C. civ. prevede că acesta poate cere punerea în posesia bunurilor succesorale de la erezii rezervatari, în lipsa acestora, de la legatarii universali, iar dacă nu există nici legatari universali, de la moştenitorii legali nerezervatari. În cazul în care intrarea în posesie a legatarului cu titlu universal nu se realizează prin bună învoială, acesta intră în posesia fracţiunii de moştenire ce-i revine pe baza certificatului de moştenitor, fiindu-i aplicabile, sub acest aspect, regulile stabilite de lege pentru legatarul universal. După aceleaşi reguli se rezolvă şi problema dreptului său de a culege fructele bunurilor succesorale ce-i revin. În fine, legatarul cu titlu particular intră în posesia lucrului legat din ziua în care a solicitat aceasta justiţiei, respectiv din ziua în care i s-a încuviinţat de bunăvoie predarea legatului. Cu referire la **p.l.** cu titlu particular, sunt necesare următoarele distincţii: *a)* când legatul are ca obiect liberarea legatarului de o datorie a lui faţă de defunct, datoria sa se stinge de la data deschiderii moştenirii şi, ca urmare, nu se pune problema predării legatului; *b)* dacă legatul are ca obiect un drept real asupra unui lucru individual determinat, legatarul îşi poate valorifica dreptul său împotriva deţinătorului bunului respectiv, putând promova împotriva acestuia, din chiar momentul deschiderii moştenirii, o acţiune în revendicare, iar în cazul unui alt drept real decât cel de proprietate, o acţiune confesorie; *c)* când legatul are ca obiect un drept de creanţă, legatarul poate obţine executarea acestuia, promovând o acţiune personală împotriva moştenitorilor universali sau cu titlu universal, întemeiată pe testament. Cu titlu excepţional, el poate promova o astfel de acţiune împotriva legatarului cu titlu particular însărcinat de testator cu plata legatului său ori împotriva terţului debitor, dacă legatul are ca obiect o creanţă a testatorului împotriva acestuia. Dreptul legatarului cu titlu particular la fructele bunului – obiect al legatului său – se naşte din ziua cererii de executare a acelui legat, respectiv din ziua în care acel legat i-a fost predat de bunăvoie. În mod excepţional, un astfel de drept se naşte din chiar momentul deschiderii moştenirii, în cazul în care testatorul a dispus astfel în mod expres, precum şi atunci când obiectul legatului este o rentă viageră sau plata unei pensii alimentare (art. 900 C. civ.). În toate cazurile, executarea legatului este condiţionată de achitarea prealabilă a datoriilor succesorale, inclusiv către creditorii chirografari ai moştenirii.

predecedat, persoană care a încetat din viaţă înaintea persoanei pe care ar fi urmat să o moştenească. **P.** nemaifiind în viaţă, nu mai are calitatea de succesor de drept şi deci nu mai are nici capacitatea succesorală, fiind exclus de la moştenirea lăsată de defunct. Succesorii lui vor putea veni la moştenirea în cauză, prin reprezentare succesorală, în condiţiile legii.

preempțiune, v. *drept de preempțiune.*

preferință, v. *pact de preferință; privilegiu.*

prejudicii directe, v. *daune directe.*

prejudicii imprevizibile, v. *daune imprevizibile.*

prejudicii indirecte, v. *daune indirecte.*

prejudicii previzibile, v. *daune previzibile.*

prejudiciu, element (condiție) a răspunderii civile, constând în consecințele negative patrimoniale și morale suferite de către o persoană ca urmare a faptei ilicite săvârșite de către o altă persoană ori a acțiunii unui animal sau lucru aflat sub paza juridică a altei persoane. Constituie **p.** distrugerea sau degradarea unui bun, vătămarea integrității corporale sau sănătății unei persoane etc. De existența unui **p.** este condiționată nașterea obligației de despăgubire. Atingerea adusă dreptului sau interesului legitim al unei persoane determină nașterea dreptului la reparație, numai în măsura în care produce un **p.** În cazul în care **p.** încercat de o persoană a fost acoperit de un terț în mod benevol sau în executarea unei obligații, victima își păstrează dreptul la reparație împotriva autorului faptei păgubitoare, numai dacă ajutorul dat de terț acesteia are caracterul unei liberalități care nu-l îndreptățește pe autorul ei să se întoarcă împotriva făptuitorului. De aceea, victima poate cumula despăgubirea datorată de cel responsabil și cu suma datorată de asigurător, în ipoteza asigurării de viață sau contra accidentelor, aceste feluri de asigurare constituind, prin specificul lor, forme de economisire, și nu modalități de reparațiune. **P.** trebuie să fie cert, personal, direct și să rezulte din atingerea adusă unui drept sau unui interes legitim.

prejudiciu cauzat din vătămarea persoanei, consecințe negative cauzate prin atingerea adusă drepturilor personale nepatrimoniale privitoare la viața, sănătatea, integritatea corporală, onoarea sau demnitatea unei persoane fizice; se poate concretiza în moartea, vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori în știrbirea reputației sau în lezarea sub orice formă a atributelor ce definesc condiția umană; poate avea caracter patrimonial sau moral; astfel: *a)* în caz de moarte, prejudiciul este patrimonial și moral în același timp: moștenitorii victimei (copiii, soțul, eventual, frații etc.) pierd prin dispariția victimei un sprijin material și moral, fiind adeseori obligați, din acest motiv, să-și modifice condițiile de viață; dreptul la reparațiune, în această ipoteză, revine succesorilor, fie ca un drept dobândit direct în patrimoniul lor, fie prin efectul moștenirii, când se transmit succesorilor drepturile victimei privitoare la repararea daunelor patrimoniale încercate de ea și care au survenit între momentul consumării faptei ilicite și cel al morții (de exemplu,

pagubele rezultate din incapacitatea de muncă, distrugerea ori degradarea unor bunuri etc.); dreptul la reparare se naşte direct în patrimoniul terţilor cu privire la pagubele suferite de aceştia ca urmare a cheltuielilor suportate cu tratamentul medical aplicat pentru salvarea vieţii victimei sau cele de înmormântare, precum şi daunele rezultate din pierderea susţinătorului; *b)* în cazul vătămării integrităţii corporale sau a sănătăţii, prejudiciul are, de asemenea, caracter patrimonial şi, totodată, moral; el se concretizează în cheltuielile medicale suportate de victimă sau în pierderea ori restrângerea câştigului realizat prin muncă din cauza pierderii totale sau parţiale a capacităţii sale de muncă, precum şi în durerile fizice şi psihice încercate de ea; este îndreptăţită la despăgubire atât persoana încadrată în muncă, cât şi persoana neîncadrată în muncă la data faptei ilicite; are drept la despăgubiri actuale pentru capacitatea de muncă viitoare chiar minorul sub 14 ani, dacă incapacitatea pe care o va suferi după împlinirea acestei vârste este certă; *c)* în cazul stingerii drepturilor personale nepatrimoniale referitoare la fiinţa morală, prejudiciul este de regulă, prin excelenţă, moral, dar prin excepţie, poate fi şi patrimonial (de exemplu, în ipoteza însuşirii pe nedrept de către o persoană a paternităţii unei opere literare). Repararea prejudiciului moral se face prin mijloace specifice; ea poate fi cerută numai de către persoana vătămată. Pentru aceste prejudicii morale, care implică o modificare a echilibrului vieţii victimei, aceasta din urmă este îndreptăţită să pretindă despăgubiri în compensare.

prejudiciu cert, prejudiciu a cărui existenţă este neîndoielnică şi a cărui întindere poate fi sigur stabilită. Este cert numai prejudiciul actual, precum şi cel viitor, în măsura în care apare ca o prelungire directă şi necesară a unor fapte actuale. Ca urmare, instanţa are îndatorirea să acorde despăgubiri civile pentru incapacitatea de muncă provocată printr-o faptă ilicită, chiar dacă victima în momentul săvârşirii acelei fapte, deşi capabilă de muncă, nu este totuşi încadrată în muncă, prejudiciul viitor fiind, în acest caz, sigur şi susceptibil de o evaluare actuală. Când dauna viitoare are caracter succesiv, reparaţia poate fi stabilită nu numai sub forma unei sume globale, ci şi sub forma unor prestaţii băneşti succesive, ca rentă viageră sau pe timp limitat.

prejudiciu colectiv, prejudiciu cauzat printr-o faptă ilicită unui grup de oameni uniţi prin îndeletnicire, loc de muncă sau localizare geografică (cum sunt lucrătorii din învăţământ). În sens larg, **p.c.** are caracter personal, deoarece repararea lui poate fi reclamată, în numele grupului ale cărui interese au fost lezate, numai atunci când grupul respectiv a fost constituit ca persoană juridică expres abilitată prin lege sau statut să apere interesele colectivului personificat; nimeni nu

poate pretinde repararea unui **p.c.** în numele unui grup de oameni care nu este organizat, potrivit legii, ca persoană juridică. Orice persoană juridică, fiind personificarea unui colectiv de oameni, trebuie considerată abilitată să apere interesele acelui colectiv; ca urmare, este îndreptățită să reclame de la autorul faptei ilicite prin care i-au fost lezate interesele generale decurgând din scopul urmărit prin activitatea ei, despăgubiri echivalente daunelor încercate.

prejudiciu direct, prejudiciu care este o consecință nemijlocită a faptei ilicite păgubitoare de care se leagă printr-un raport de cauzalitate. Numai **d.p.** este reparabil; în privința prejudiciului indirect, nu se poate stabili o legătură cauzală și, ca urmare, acesta iese din domeniul de incidență al răspunderii civile. Ca urmare, creditorii neplătiți nu pot pretinde despăgubiri de la acela care se face vinovat de moartea debitorului lor, deoarece nu se știe dacă, rămasă în viață, victima ar fi voit sau ar fi putut să-și onoreze datoriile față de aceștia; prejudiciul încercat de creditorii victimei fiind indirect, iese din câmpul răspunderii. În schimb, suprimarea vieții celui care presta întreținere este cauza obiectiv necesară a pierderii suferite de întreținut; prejudiciul acestuia este deci direct, iar păgubitul (întreținutul) are dreptul să pretindă de la autorul faptei repararea daunei astfel încercate.

prejudiciu efectiv suferit, v. *pierdere efectivă; damnum emergens.*

prejudiciu material, consecință negativă, susceptibilă de evaluare bănească, care decurge din lezarea unui drept sau interes legitim patrimonial. De regulă, **p.m.** implică un contact material (ca, de exemplu, distrugerea sau degradarea unui bun, uciderea sau rănirea unui animal), dar aceasta nu este o condiție obligatorie; uneori, el se concretizează în pierderea totală sau parțială a unui drept patrimonial (de exemplu, dreptul la întreținere a unui minor al cărui părinte întreținător și-a pierdut viața ca urmare a unei fapte ilicite). **P.m.** are sau poate avea două elemente componente: *a)* pierderea efectiv suferită (*damnum emergens*); *b)* beneficiul nerealizat (*lucrum cessans*) raportat la câștigul pe care victima (persoană fizică sau persoană juridică) îl putea realiza prin exploatarea normală a bunului distrus sau degradat, ori prin munca prestată de victimă (persoană fizică) [sin. *prejudiciu patrimonial; prejudiciu pecuniar; pagubă*].

prejudiciu moral, consecință negativă nesusceptibilă de evaluare pecuniară, care rezultă din lezarea unui drept sau interes nepatrimonial (cum ar fi dreptul la viață, la integritate corporală, la sănătate, la onoare etc.) și constă în moartea, durerile fizice sau psihice cauzate prin vătămarea integrității corporale sau a sănătății, atingerea onoarei sau reputației unei persoane etc.

prejudiciu patrimonial, v. *prejudiciu material.*

prejudiciu pecuniar, v. *prejudiciu material.*

prejudiciu personal, prejudiciu cert și direct, suferit în ființa sa ori în bunurile sale, de către persoana (fizică sau juridică) victimă a unei fapte ilicite păgubitoare. Legea dispune că numai persoana vătămată se poate constitui parte civilă sau poate acționa în instanța civilă pentru repararea pagubei pricinuite prin infracțiune. Cu toate acestea, dreptul la acțiunea în despăgubire nu este intim legat de persoană; în caz de inacțiune a victimei, el poate fi exercitat de creditorii săi, pe calea acțiunii oblice; de asemenea, dreptul la reparație al victimei trece, prin decesul ei, la moștenitori. Pe de altă parte, în unele situații (de exemplu, când fapta ilicită are ca rezultat suprimarea vieții victimei) dreptul la reparație se naște de la început ca element la patrimoniului altor persoane, care și ele au fost prejudiciate prin aceeași faptă ilicită (de exemplu, cele care au beneficiat de întreținere sau îngrijire din partea victimei și care suferă, prin decesul ei, fiecare un prejudiciu personal).

prelucrarea datelor cu caracter personal, orice operațiune sau set de operațiuni care se efectuează asupra datelor cu caracter personal, prin mijloace automate sau neautomate, cum ar fi colectarea, înregistrarea, organizarea, stocarea (păstrarea pe orice fel de suport a datelor cu caracter personal culese), adaptarea ori modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, dezvăluirea către terți prin transmitere, diseminare sau în orice alt mod, alăturarea ori combinarea, blocarea, ștergerea sau distrugerea [v. *date cu caracter personal*].

premii și recompense, v. *bunuri proprii ale fiecăruia dintre soți.*

prenotarea în cartea funciară, înscriere provizorie, având caracter imperfect, care este condiționată de justificarea ei ulterioară. Se încuviințează în cazul în care înscrisul original referitor la dobândirea, modificarea sau stingerea unui drept real supus intabulării nu întrunește condițiile de intabulare. Încuviințarea **p.c.f.** se face pentru ca solicitantul să poată beneficia de prioritatea înscrierii. Prenotarea este denumirea dată înscrierilor provizorii de către vechile regulamente din Transilvania și Bucovina.

prenume, v. *nume.*

prepus, persoană care acceptă să facă ceva în interesul altei persoane, punându-se sub direcția, supravegherea și controlul acesteia. Faptele ilicite păgubitoare săvârșite de **p.** în îndeplinirea funcțiilor încredințate angajează răspunderea comitentului. Funcțiile încredințate nu trebuie să corespundă celor pe care le implică postul trecut în schemă; ceea ce contează sunt funcțiile încredințate în fapt. Astfel, are calitatea de **p.** persoana încadrată în muncă, care a săvârșit un accident de circulație cu autovehiculului unității, chiar dacă în statul de funcții nu figu-

reazâ ca șofer, dar având permis de conducere, i s-a încredințat în fapt conducerea unui autovehicul al unității.

prescripție achizitivă, mod de dobândire a dreptului de proprietate și a altor drepturi reale asupra unor bunuri imobile, prin exercitarea posesiei asupra acelor bunuri, un interval de timp stabilit de lege. **P.a.** se deosebește de prescripția extinctivă, prin aceea că ea duce la dobândirea unor drepturi, în vreme ce aceasta din urmă are ca efect pierderea posibilității de a obține realizarea prin constrângere a unor drepturi. Termenul de **p.a.** se calculează pe zile, și nu pe ore, în calcul neintrând ziua în care începe; se socotește încheiat la împlinirea ultimei zile a termenului; pe parcursul curgerii timpului se pot ivi cauze de întrerupere, care produc aceleași efecte ca în cazul prescripției extinctive. Întreruperea este naturală atunci când posesorul este și rămâne lipsit, în decurs de mai mult de un an, de folosința lucrului, fie de către adevăratul proprietar, fie de către o altă persoană, precum și atunci când lucrul este declarat prin lege imprescriptibil. Întreruperea civilă a **p.a.** intervine în aceleași situații și în aceleași condiții ca întreruperea prescripției extinctive. **P.a.** poate fi, de asemenea, suspendată în aceleași condiții și are același efect ca prescripția extinctivă. Beneficiarul **p.a.** poate renunța la efectele acesteia după împlinirea ei; renunțarea poate fi expresă sau tacită, dar și într-un caz, și în celălalt, pentru a fi valabilă, este necesar ca renunțătorul să aibă capacitatea de a înstrăina. Creditorii sau orice altă persoană interesată pot însă invoca prescripția câștigată de debitorul lor, chiar dacă acesta a renunțat la ea.

prescripție extinctivă, mijloc de stingere a dreptului la acțiune în sens material, prin neexercitarea acelui drept în intervalul de timp stabilit de lege; ea face ca titularul unui drept subiectiv sau creditorul care a rămas inactiv un anumit timp să-și piardă ocrotirea dreptului respectiv pe calea acțiunii în justiție și, odată cu aceasta, posibilitatea de a obține executarea silită a obligației corelative lui. **P.e.** asigură stabilitatea și certitudinea raporturilor juridice, securitatea circuitului civil; prin aplicarea ei se evită dificultățile de ordin probator care s-ar putea ivi odată cu trecerea unui timp mai îndelungat, fie ca urmare a pierderii sau distrugerii înscrisurilor preconstituite, fie din pricina dispariției unor martori importanți sau a diminuării preciziei cu care faptele pot fi reconstituite pe baza datelor păstrate în memorie. Stingerea prin prescripție a dreptului la acțiune constituie sancțiunea constituită de lege pentru titularul acelui drept, care, din neglijență, nu l-a exercitat un timp îndelungat. Domeniul de aplicare a **p.e.** cuprinde, în măsura în care legea nu dispune altfel, drepturile la acțiune cu caracter patrimonial, precum și dreptul la

acțiunea în anulare. Rămân exterioare acestui domeniu – cu excepția cazurilor prevăzute de lege – drepturile nepatrimoniale, dreptul la acțiune în nulitate absolută, dreptul la acțiune în sens procesual, acțiunile care nu sunt dublate de un drept la acțiune în sens material (cum sunt acțiunile în constatare, acțiunile pentru asigurarea dovezilor etc.), precum și drepturile secundare (de exemplu: dreptul de alegere în cazul unei obligații alternative, dreptul de denunțare unilaterală a unui contract etc.). Termenul general de prescripție este de 3 ani. Legea prevede și o serie de termene speciale mai scurte (de exemplu, 6 luni pentru acțiunea privitoare la viciile ascunse fără viclenie). Termenul de prescripție începe să curgă de la nașterea dreptului la acțiune, care cel mai frecvent se produce la data încălcării dreptului subiectiv (în cazul drepturilor absolute); în ipoteza raporturilor juridice având ca obiect o inacțiune, dreptul la acțiune se naște în momentul săvârșirii de către subiectul pasiv a acțiunii de la care era obligat să se abțină; când raporturile juridice au ca obiect o obligație de a da sau de face, nașterea dreptului la acțiune are loc la data când creditorul poate cere executarea acelei obligații; în raporturile juridice în care debitorul se obligă să săvârșească o acțiune la cererea creditorului, ca și acelea în care termenul de executare a obligației debitorului nu este stabilit, data nașterii dreptului la acțiune coincide cu data nașterii raportului juridic; în ce privește obligațiile sub condiție suspensivă sau cu termen suspensiv, dreptul la acțiune se naște pe data împlinirii condiției sau expirării termenului; în cazul creanțelor având ca obiect prestații succesive, pentru fiecare dintre acestea se naște un drept la acțiune separat, ce se prescrie distinct de celelalte; **p.e.** a acțiunii în anulare pentru violență începe să curgă de la data încetării violenței, iar în celelalte cazuri de nulitate relativă, de la data când cel îndreptățit, reprezentantul său legal sau persoana chemată de lege să-i încuviințeze actele a cunoscut cauza de nulitate, însă nu mai târziu de la împlinirea a 18 luni de la data încheierii actului; dreptul la acțiune pentru valorificarea pretențiilor patrimoniale legate de un act nul începe să se prescrie de la data rămânerii definitive a hotărârii organului de jurisdicție prin care s-a constatat nulitatea absolută sau a fost declarată nulitatea relativă a actului respectiv; în cazul viciilor ascunse ale unui lucru transmis sau ale unei lucrări executate, curgerea prescripției începe de la data descoperii viciilor, dar nu mai târziu de împlinirea unui an de la predarea lucrului sau lucrării, iar în cazul unei construcții cel mai târziu de la împlinirea a 3 ani de la predare; dreptul la acțiune izvorât din fapte ilicite începe să se prescrie de la data când păgubitul a cunoscut sau trebuia să cunoască atât paguba, cât și pe cel ținut să răspundă de ea, soluție care se aplică, prin asemănare, și în cazul

îmbogăţirii fără justă cauză. Cât priveşte momentul final al **p.e.**, când termenul este stabilit pe ani, luni sau săptămâni, acesta este ziua anului, lunii sau săptămânii corespunzătoare zilei de plecare. Cursul **p.e.** se suspendă sau se întrerupe în prezenţa unor împrejurări expres menţionate de lege în acest sens [v. şi *întreruperea şi suspendarea prescripţiei; repunerea în termen*].

prestare de servicii, v. *contracte de prestări servicii.*

prestaţie (contractuală), acţiunea sau inacţiunea la care este obligat debitorul şi pe care este îndreptăţit să o pretindă creditorul, privită în natura sa specifică [v. şi *obiectul contractului*].

prestaţie tabulară, v. *acţiune în prestaţie tabulară.*

preţ, 1. (în sens larg) sumă de bani a cărei plată reprezintă prestaţia asumată de una din părţile contractante (în mod frecvent de cumpărător) ca echivalent al prestaţiei celeilalte părţi şi care poate consta în transmiterea dreptului de proprietate asupra unui bun (mobil sau imobil), executarea unei lucrări sau prestarea unui serviciu; **2.** (în sens restrâns) obiectul prestaţiei caracteristice la care s-a angajat cumpărătorul printr-un contract de vânzare-cumpărare. **P.** trebuie să îndeplinească următoarele condiţii cumulative: *să fie exprimat în bani; să fie determinat sau determinabil; să fie sincer şi serios.* În cazul în care cel puţin una din aceste condiţii nu este îndeplinită, contractul de vânzare-cumpărare este lovit de nulitate absolută. *A.* Stabilirea preţului sub forma unei sume de bani este de esenţa vânzării. Contractul prin care părţile stipulează că înstrăinarea unui lucru se face în schimbul unui alt lucru, în schimbul unei alte prestaţii decât o sumă de bani, nu este o vânzare-cumpărare, ci un contract având o altă natură juridică, precum schimbul sau o dare în plată, eventual un contract nenumit. *B.* Conform art. 1303 C. civ., preţul este determinat dacă cuantumul lui este stabilit de părţi în momentul încheierii contractului. Determinarea **p.** nu presupune stabilirea şi a modalităţii de plată (cum ar fi *uno icto* sau în rate) ori a scadenţei plăţii, elemente de acest gen, în absenţa unor stipulaţii contractuale, urmând a fi determinate potrivit legii. **P.** este determinabil atunci când părţile stabilesc prin contractul lor numai elementele pe baza cărora el va putea fi determinat în viitor, până cel mai târziu la data exigibilităţii obligaţiei de plată. Asemenea elemente pot fi: cursul zilei la termenul prevăzut pentru predarea lucrului, cotaţia la bursă etc. Conform art. 1304 C. civ., preţul este determinabil şi atunci când stabilirea lui este lăsată la aprecierea unui terţ ales de comun acord de către părţi sau de către o persoană determinată de părţi. Terţul astfel desemnat nu are nici calitate de arbitru şi nici de expert. **P.** stabilit de terţ face parte din contract din chiar momentul perfectării acestuia, fiind obligatoriu atât pentru părţi, cât şi

pentru instanță. Terțul desemnat de părți într-un atare scop este, în realitate, mandatarul comun al lor (dublă reprezentare) abilitat să stabilească prețul. Mandatul său, prin derogare de la dreptul comun în materie, nu poate fi revocat decât prin acordul comun al părților. Determinarea **p.** nu poate fi dependentă de voința uneia dintre părți și nici nu poate fi lăsată la aprecierea ulterioară a părților. În ambele aceste ipoteze, contractul va fi considerat valabil încheiat numai în momentul în care părțile s-au pus de acord cu privire la **p.**, respectiv una dintre ele acceptă **p.** cerut de cealaltă parte. În cazul în care terțul desemnat nu vrea sau nu poate determina **p.**, contractul va fi nul pentru lipsă de **p.** Într-o atare ipoteză, înțelegerea ulterioară dintre părți cu privire la **p.** sau cu privire la persoana unui alt terț dobândește semnificația juridică a unui nou contract încheiat în momentul realizării acesteia. Instanța nu este competentă să determine **p.** și nici să desemneze un terț în acest scop, în absența acordului părților. Atunci când există **p.** legale obligatorii, părțile trebuie să se conformeze acestora, iar în lipsa unei stipulații exprese, se prezumă că partenerii contractuali au avut în vedere **p.** legale. Dacă părțile au stabilit un alt **p.** decât cel legal, acesta urmează a fi înlocuit cu **p.** legal. Dacă executarea contractului s-a făcut cu plata unui alt **p.**, diferența dintre **p.** contractual și cel legal urmează să fie plătită, respectiv să fie restituită ca plată nedatorată. Atunci când **p.** legal este numai maximal, părțile trebuie să-l respecte ca atare, stabilind în concret **p.** contractual, astfel încât acesta să nu depășească **p.** legal. *C.* **P.** poate fi considerat că există numai dacă este sincer și serios.

prevedere, v. *culpă.*

previzibilitate, v. *forță majoră.*

prezumția de mandat reciproc de reprezentare între codebitorii solidari, v. *solidaritate.*

prezumția de mandat tacit reciproc între soți, prezumție legală conform căreia fiecare dintre soți este presupus că, exercitând drepturile conferite de lege soților asupra bunurilor comune, acționează nu numai în nume propriu, ci și ca reprezentant al celuilalt soț, legiuitorul prezumând că soții și-au dat reciproc mandat de reprezentare pentru exercitarea actelor de administrare, de folosință și de dispoziție asupra bunurilor comune. Este consacrată prin art. 35 alin. (2) C. fam., care precizează că oricare dintre soți, exercitând singur drepturile de administrare, folosință și dispoziție, este socotit că are și consimțământul celuilalt soț. Mandatul tacit reciproc este instituit atât în interesul soților, cât și al terților. Acest mandat facilitează gospodărirea patrimoniului comun și, în același timp, protejează interesele terților de bună-credință. **P.m.t.r.s.** are caracter relativ, astfel că poate fi răsturnată prin proba contrară. O astfel de probă se realizează prin dovada că soțul neparti-

cipant la încheierea actului s-a opus la perfectarea lui. Totuşi, opunerea chiar dovedită a soţului neparticipant nu este suficientă, prin ea însăşi, să determine anularea actului încheiat cu terţul de bună-credinţă. În acest scop, mai este necesară şi proba că terţul contractant a cunoscut opunerea celuilalt soţ la încheierea actului respectiv. Terţul contractant nu este considerat de bună-credinţă atunci când opoziţia celuilalt soţ la încheierea actului rezultă din împrejurări şi fapte colaterale care semnifică inexistenţa consimţământului său la încheierea actului. Mandatul tacit reciproc al soţilor suferă anumite restrângeri legale: *a)* astfel, art. 35 alin. (2) C. fam. dispune: „(...) niciunul dintre soţi nu poate înstrăina şi nici nu poate greva un teren sau o construcţie ce face parte din bunurile comune, dacă nu are consimţământul expres al celuilalt soţ"; această dispoziţie normativă derogatorie se aplică numai terenurilor şi construcţiilor (adică bunurilor imobile din comunitatea de bunuri a soţilor); totuşi, încheierea de către unul dintre soţi a unui antecontract de vânzare-cumpărare privind un imobil, bun comun al soţilor, nu constituie o încălcare a limitelor mandatului tacit reciproc, deoarece un astfel de act juridic nu are caracter translativ de proprietate, ci prezintă doar semnificaţia unei promisiuni de vânzare; *b)* din interpretarea *per a contrario* a textului legal menţionat rezultă că actele juridice prin care se achiziţionează imobile ca bunuri comune ale soţilor pot fi încheiate valabil şi numai de către unul dintre soţi; *c)* partajul bunurilor comune ale soţilor are, în principiu, efect declarativ, iar nu constitutiv de drepturi; cu toate acestea, jurisprudenţa a statuat că la împărţirea bunurilor comune imobile trebuie să participe ambii soţi; *d)* considerentele care justifică reglementarea mandatului tacit reciproc nu pot fi invocate în cazul actelor cu titlu gratuit ce au ca obiect bunuri din comunitatea matrimonială, deoarece prin astfel de acte se produce micşorarea comunităţii de bunuri; această restrângere nu este reglementată expres în lege, dar rezultă, implicit, din raţiunea legii. Totodată, mandatul tacit reciproc al soţilor poate suferi anumite restrângeri şi pe cale convenţională: în virtutea caracterului relativ al **p.m.t.r.s.**, aceştia pot să-i aducă limitări cu privire la anumite acte juridice, convenind că actele juridice ce pot fi încheiate de unul din ei, să fie încheiate numai cu consimţământul expres al ambilor soţi. Mandatul tacit reciproc între soţi funcţionează pe durata căsătoriei. Jurisprudenţa a statuat însă că acesta devine inoperant în cazul despărţirii în fapt a soţilor, precum şi pe durata procesului de divorţ. În aceste situaţii, consimţământul nu se presupune, ci trebuie dovedit. Dispariţia sau punerea sub interdicţie a unuia din soţi nu atrage, prin ea însăşi, stingerea dreptului de reprezentare a lui de către celălalt soţ. Dacă însă s-a instituit curatela (în cazul dispărutului) sau tutela (în cazul inter-

zisului), curatorul sau, după caz, tutorele este în drept să încheie acte de administrare şi să se opună la încheierea actelor de către celălalt soţ.

prezumţie, consecinţă logică pe care legea sau judecătorul o trage dintr-un fapt cunoscut cu privire la un fapt necunoscut. În funcţie de sursa lor, **p.** pot fi: *a) legale,* care se numesc astfel deoarece sunt determinate prin lege; ele sunt limitate ca număr şi fiind prevăzute de lege pentru situaţii anume determinate, nu pot fi extinse şi la alte situaţii prin analogie; din această categorie fac parte, spre exemplu: **p.** că hotărârea judecătorească rămasă definitivă exprimă adevăratele raporturi juridice dintre părţi; **p.** potrivit căreia construcţia ridicată pe un teren aparţine proprietarului acelui teren; **p.** de comunitate a bunurilor dobândite de către soţi în timpul căsătoriei etc.; *b) simple sau ale omului,* numite astfel întrucât legea dispune că **p.** care nu sunt stabilite prin lege sunt lăsate la înţelepciunea şi aprecierea judecătorului; ele nu sunt limitate la număr, dar pentru a preveni orice arbitrariu al judecătorului, legea cere ca aceste **p.** să aibă forţa necesară pentru a naşte probabilitatea. Unele **p.** simple, datorită frecvenţei cu care sunt folosite în practica judiciară, au dobândit o oarecare stabilitate, motiv pentru care au fost numite **p.** constante (spre exemplu, **p.** că cel care posedă un imobil sub nume de proprietar este şi proprietarul adevărat al acelui imobil). În funcţie de puterea lor probantă, **p.** se împart în: *a)* absolute, care nu pot fi combătute prin proba contrară, legea neîngăduind o asemenea dovadă împotriva lor (de exemplu, **p.** de cauzalitate în materia răspunderii pentru lucruri); *b)* relative sau condiţionate, împotriva cărora proba contrară este admisibilă (de exemplu, **p.** bunei-credinţe a posesorului).

prezumţii de culpă, v. *răspunderea părinţilor pentru faptele ilicite păgubitoare ale copiilor lor minori.*

prezumţii de paternitate, v. *stabilirea paternităţii copilului din căsătorie.*

prezumţii de răspundere, prezumţii legale (de culpă sau de cauzalitate) stabilite în sarcina părinţilor, institutorilor sau artizanilor, precum şi în sarcina comitenţilor, a proprietarilor unor lucruri sau animale pentru ca – prin intermediul faptei celui pentru care se răspunde – să se lege comportarea celui considerat răspunzător de paguba pricinuită prin acea faptă. **P.r.** urmăresc ca finalitate atât stimularea celui prezumat răspunzător, spre a-şi îndeplini cât mai diligent, mai complet şi mai eficace îndatorirea de supraveghere faţă de persoana pentru care este ţinut să răspundă sau faţă de lucrurile pe care le are în pază, cât şi asigurarea ocrotirii eficiente a intereselor victimei. De aici rezultă următoarele consecinţe: *a)* sub rezerva subrogaţiei legale, numai

victima se poate prevala de ele; *b)* răspunderea pentru altul nu îi este impusă victimei, ci îi este doar oferită, pentru a se alege ca mijloc de satisfacție a intereselor sale; victimei nu i se creează astfel posibilitatea de a cumula două despăgubiri, ci numai de a alege mijlocul cel mai convenabil de satisfacere a intereselor sale (fie răspunderea pentru fapta proprie, fie cea pentru fapta altuia). **P.r.** se deosebește între ele sub aspectul forței lor probante: cea privitoare la comitenți este absolută, nefiind admisă răsturnarea ei prin dovada contrară; cele referitoare la părinți, institutori sau artizani sunt relative, putând fi răsturnate prin dovada lipsei de culpă a celui prezumat responsabil; cele aplicabile în materia răspunderii pentru lucruri și pentru animale pot fi combătute numai prin dovada unei cauze străine, pentru care cel prezumat responsabil nu este chemat să răspundă: forța majoră, fapta unui terț sau fapta victimei.

primă de asigurare, v. *contract de asigurare.*

principal, v. *bun principal; contract principal.*

principiul consensualismului, regulă potrivit căreia un contract se încheie valabil și produce efecte prin simplul consimțământ al părților, indiferent de forma în care acesta se exprimă. Acest principiu s-a impus prin simplitatea sa, prin logica și realismul raționamentului pe care se întemeiază, raționament potrivit căruia efectele juridice sunt produse de însăși voința concordantă a părților, iar nu de forma în care această voință ar fi exprimată. Prin urmare, marea majoritate a contractelor sunt consensuale, excepție făcând numai contractele pentru care legea prevede expres o anumită formă solemnă, ca o condiție pentru însăși validitatea lor, iar nu doar pentru proba contractului. Existența acestor excepții este determinată de necesitatea ocrotirii intereselor părților și terților, iar alteori, pentru apărarea unui interes public. Astfel, în ce privește părțile, obligația de a respecta anumite condiții de formă este dispusă de lege pentru a le atrage atenția asupra importanței hotărârii lor de a contracta și pentru a le da un răgaz de gândire; pe de altă parte, respectarea unei anumite forme, care constă de regulă în redactarea unui înscris, înseamnă precizie și claritate în stabilirea efectelor contractului și a răspunderii părților, oferind terților care intenționează să contracteze cu una din ele posibilitatea de a cunoaște cu certitudine raportul juridic existent. Alteori, forma scrisă a contractului este de natură a servi interesul public constând în necesitatea cunoașterii de către anumite autorități ale statului a tuturor schimbărilor care intervin în situația juridică a unor bunuri de mare importanță pentru societate, cum sunt imobilele.

principiul disponibilității, v. *principiul neutralității.*

principiul efectului constitutiv (sau translativ) al înscrierii în cartea funciară, regulă potrivit căreia atât între părţi, cât şi faţă de terţi, drepturile reale imobiliare se dobândesc, modifică sau sting numai prin înscrierea lor în cartea funciară. Acest principiu a primit consacrare legală prin art. 17 şi art. 18 din Decretul-lege nr. 115/1938, dar el nu se regăseşte reglementat şi prin dispoziţiile normative ale Legii nr. 7/1996, în forma sa iniţială. Prin modificările aduse Legii nr. 7/1996 de către Legea nr. 247/2005, efectul constitutiv de drepturi al intabulării sau înscrierii provizorii a fost limitat numai la cazul radierii drepturilor din cartea funciară [art. 20 alin. (2)]: „Drepturile reale se sting numai prin înscrierea radierii lor din cartea funciară, cu consimţământul titularului dreptului; acest consimţământ nu este necesar dacă dreptul se stinge prin moartea titularului dreptului sau prin împlinirea termenului arătat în înscriere; dacă dreptul ce urmează să fie radiat este grevat în folosul unei persoane, radierea se va face cu păstrarea dreptului acestei persoane".

principiul executării în natură şi întocmai a obligaţiilor, v. *executarea în natură şi întocmai a obligaţiei.*

principiul forţei obligatorii a contractului, v. *forţa obligatorie a contractului; forţa obligatorie a contractului în raport cu instanţa de judecată; forţa obligatorie în raporturile dintre părţi.*

principiul forţei probante absolute a înscrierii în cartea funciară, acea regulă potrivit căreia cuprinsul cărţii funciare, în afara îngrădirilor şi excepţiilor legale, se consideră exactă în folosul acelora care şi-au înscris cu bună-credinţă un drept real în cartea funciară. Este consacrat prin art. 32 şi art. 33 din Decretul-lege nr. 115/1938, fiind numit, în doctrină, şi principiul publicităţii materiale a cărţilor funciare. Această publicitate comportă, pe de o parte, un efect juridic pozitiv, iar pe de altă parte, un efect juridic negativ. Efectul negativ constă în aceea că niciun drept real nu poate exista şi nici nu poate fi opus nimănui dacă sau, după caz, cât timp acesta nu a fost înscris în cartea funciară. Efectul pozitiv se concretizează în faptul că, în principiu, (afară de îngrădirile şi excepţiile legale) cuprinsul cărţii funciare se consideră exact în folosul celui care a dobândit imobilul. Puterea doveditoare absolută a înscrierilor în cartea funciară îşi are geneza din ambele aceste efecte. Din moment ce înscrierea a fost efectuată, cel care a dobândit cu bună-credinţă un drept real, întemeindu-se pe cuprinsul cărţii funciare, este pus la adăpost de orice cauze de evicţiune derivând din titlurile de dobândire anterioare dobândirii dreptului respectiv, dacă cel interesat, adică autorul tabular mediat sau orice altă persoană vătămată prin înscriere nu a intentat acţiunea în rectificare în termenul prevăzut de lege. **P.f.b.a.î.c.f.** a primit

consacrare legală în termeni similari şi prin dispoziţii normative din Legea nr. 7/1996 [sin. *principiul publicităţii materiale a cărţilor funciare*].

principiul interesului superior al copilului, principiu consacrat prin Legea nr. 272/2004 privind protecţia şi promovarea drepturilor copilului, conform căruia interesul copilului va prevala în toate demersurile şi deciziile care privesc copiii, întreprinse de autorităţile publice şi de organismele private autorizate, precum şi în cauzele soluţionate de instanţele judecătoreşti. **P.i.s.c.** este impus inclusiv în legătură cu drepturile şi obligaţiile ce revin părinţilor copilului, altor reprezentanţi legali ai săi, precum şi oricăror persoane cărora acesta le-a fost plasat în mod legal. Acest principiu ocroteşte toate categoriile de copii, adică: copiii cetăţeni români aflaţi pe teritoriul României; copiii cetăţeni români aflaţi în străinătate; copiii fără cetăţenie aflaţi pe teritoriul României; copiii care solicită sau beneficiază de o formă de protecţie în condiţiile reglementărilor legale privind statutul şi regimul refugiaţilor în România; copiii cetăţeni străini aflaţi pe teritoriul României, în situaţii de urgenţă constatate, în condiţiile legii speciale, de către autorităţile publice române competente. În sensul acestei legi, prin copil se înţelege persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani şi nu a dobândit capacitatea deplină de exerciţiu.

principiul legalităţii înscrierilor în cartea funciară, principiu care include două aspecte, şi anume unul formal, iar altul material: *a)* legalitatea formală evocă ideea că registratorul nu poate încuviinţa decât înscrierea actelor şi faptelor juridice anume prevăzute de lege, el neputându-se sprijini decât pe cererea şi actele ce o însoţesc; cererea, odată înregistrată, poate fi modificată sau completată cu înscrisuri noi; *b)* legalitatea materială se concretizează în obligaţia registratorului de a verifica, pe de o parte, dacă înscrisul pe baza căruia se solicită înscrierea întruneşte condiţiile cerute de lege pentru înscrierea dreptului sau faptului juridic, iar pe de altă parte, dacă din cuprinsul cărţii funciare nu există vreo piedică la săvârşirea înscrierii.

principiul libertăţii contractuale, v. *libertate contractuală.*

principiul neutralităţii, regulă potrivit căreia înscrierea în cartea funciară se face numai la cererea persoanei îndreptăţite, conform principiului disponibilităţii ce guvernează raporturile juridice private. Excepţiile de la acest principiu sunt limitativ determinate de lege. Registratorul de carte funciară nu poate dispune efectuarea de înscrieri în cartea funciară, fără ca persoana îndreptăţită să fi solicitat efectuarea unei astfel de operaţiuni [sin. *principiul disponibilităţii*].

principiul ocrotirii bunei-credinţe, regulă fundamentală ce se desprinde pe cale de interpretare din ansamblul normelor dreptului

civil și care exprimă cerința ca interesele celor ce participă cu bună-credință la raporturile juridice civile să fie mai temeinic proteguite decât acelea ale participanților de rea-credință și ca aceștia din urmă să fie sancționați pentru conduita lor necorespunzătoare. Ocrotirea bunei-credințe se înfăptuiește pe două căi principale, și anume: direct, fie prin dispozițiile legale care impun expres obligația participanților la circuitul civil de a se comporta cu bună-credință, fie prin dispoziții legale ce recunosc bunei-credințe efecte specifice în anumite domenii (de exemplu, uzucapiunea, posesia de bună-credință etc.); indirect, prin interzicerea și sancționarea de către legiuitor a exercitării abuzive, cu rea-credință, a drepturilor civile și a îndeplinirii tot astfel a obligațiilor civile.

principiul oficialității, cerință potrivit căreia, pentru înscrierea unui drept real în cartea funciară, registratorul de carte funciară se poate sprijini numai pe cererea persoanei interesate în efectuarea acelei înscrieri și pe actele care o însoțesc; cererea, odată înregistrată, nu mai poate fi completată cu acte noi.

principiul opozabilității față de terți a înscrierii în cartea funciară a dobândirii, modificării sau stingerii drepturilor reale imobiliare, regulă conform căreia dobândirea, modificarea sau stingerea valabilă a unui drept real imobiliar nu poate fi opusă terților decât prin înscrierea acestuia, potrivit legii, în cartea funciară. Dreptul real imobiliar neînscris în cartea funciară este opozabil numai între părți, iar nu și față de terți, chiar dacă, prin ipoteză, acesta fiind un drept real absolut, are opozabilitate *erga omnes*. De la această regulă legea prevede următoarele excepții: *a)* art. 26 din Legea nr. 7/1996 dispune că dreptul de proprietate dobândit prin succesiune, accesiune, vânzare silită și uzucapiune este opozabil față de terți fără înscriere; totuși, în cazul în care titularul unui astfel de drept înțelege să dispună de el, este necesară înscrierea lui prealabilă în cartea funciară; *b)* în aceleași condiții sunt opozabile față de terți și drepturile reale dobândite de stat și de orice persoană prin efectul legii, prin expropriere sau prin hotărâre judecătorească. Excepțiile menționate sunt de strictă interpretare și operează numai în favoarea dobânditorilor primari, nemijlociți. Restricționarea prin lege a situațiilor când drepturile reale imobiliare sunt opozabile chiar fără înscriere în cartea funciară este menită să atenueze efectele negative ale acestor ipoteze de excepție și să asigure conservarea principiului publicității integrale a drepturilor reale imobiliare.

principiul priorității, regulă potrivit căreia, cu excepțiile prevăzute de lege, orice înscriere produce efecte numai în folosul aceluia care a înregistrat primul cererea de înscriere în cartea funciară, dacă aceasta are același obiect și este formulată împotriva

aceluiași antecesor tabular, chiar dacă actul în temeiul căruia se solicită înscrierea a fost încheiat ulterior [v. și *rang tabular*].

principiul publicității absolute, regulă cu privire la sistemul de cărți funciare, consacrată prin Decretul-lege nr. 115/1938, în virtutea căreia drepturile reale imobiliare nu se pot strămuta față de terți și nici chiar în raporturile dintre părți decât dacă s-a efectuat intabularea. Pentru transferul proprietății, chiar în raporturile dintre părți, acordul de voință este necesar, dar nu și suficient; este necesară și intabularea în cartea funciară. Dobândirea operează independent de înscriere numai în următoarele cazuri: succesiune, accesiune, vânzare silită și expropriere; dar și în aceste cazuri, posibilitatea înstrăinării ulterioare a dreptului astfel dobândit este condiționată de prealabila lui intabulare pe numele dobânditorului. În sistemul Legii nr. 7/1996 însă, înscrierea în cartea funciară nu este constitutivă de drepturi reale. Între părți, actul juridic își va produce efectele fără a fi înscris.

principiul publicității integrale, regulă care cârmuiește sistemul cărților funciare, potrivit căreia toate actele și faptele juridice, precum și acțiunile ce privesc bunurile imobile sunt supuse înscrierii. Sunt supuse înscrierii toate operațiunile juridice prin care se strămută, se constituie, se modifică ori se stinge un drept real imobiliar, fie că este vorba de acte *inter vivos* sau *mortis causa*, de acte translative constitutive sau declarative, de acte confirmative ori abdicative sau, în fine, indiferent dacă actul care stă la baza înscrierii este civil, jurisdicțional, administrativ ori de altă natură. În afara drepturilor reale imobiliare, pot fi înscrise în cartea funciară, în cazurile anume prevăzute de lege, drepturile personale, faptele sau alte raporturi juridice în legătură cu imobilele cuprinse în cartea funciară, în scopul opozabilității lor *erga omnes*. Este vorba de drepturi de creanță, fapte sau raporturi juridice care limitează dreptul de dispoziție al titularului unui drept tabular sau care se referă la regimul ori la situația juridică a imobilului respectiv.

principiul răspunderii cumulate a persoanei juridice și a persoanelor fizice din alcătuirea organelor ei, regulă aplicabilă în domeniul răspunderii civile delictuale a persoanelor juridice, potrivit cărora faptele ilicite ale organelor persoanei juridice angajează atât răspunderea directă a acesteia, cât și răspunderea personală a celor care – îndeplinind funcția organelor persoanei juridice – le-a săvârșit. Persoana sau persoanele fizice care intră în alcătuirea organelor răspund atât față de persoana juridică, cât și față de victima faptei păgubitoare. Victima poate opta pentru acțiunea în despăgubire față de persoana juridică sau față de persoana fizică ce a săvârșit fapta ilicită în calitate de organ al persoanei juridice, dar ea nu poate cumula despăgubirile, deoarece reparația nu poate depăși prejudiciul. Persoana juridică ce a

despăgubit victima prejudiciată are drept de regres împotriva persoanei sau persoanelor fizice care, în calitate de organ al persoanei juridice, au săvârşit fapta ilicită. Obligaţia de răspundere delictuală care ce naşte în sarcina persoanei juridice, ca urmare a faptelor ilicite săvârşite de organele ei, se stinge în cazul în care victima a fost despăgubită de persoana sau persoanele fizice din alcătuirea organelor.

principiul răspunderii pe bază de culpă, regulă consacrată prin normele dreptului comun din materia răspunderii civile, potrivit căreia obligaţia de responsabilitate se naşte, în principiu, numai atunci când păgubirea unei persoane a fost determinată sau agravată de culpa persoanei care a săvârşit fapta ilicită şi ea apasă numai asupra celui care a comis fapta respectivă. Culpa devine astfel un element-condiţie a răspunderii civile, existenţa sa urmând a fi probată de către victimă în anumite cazuri (de exemplu, răspunderea pentru fapta proprie) sau fiind prezumată de lege în alte cazuri (de exemplu, răspunderea părinţilor pentru fapta copiilor minori) până la proba contrară (care este în sarcina părinţilor sau a institutorilor). În virtutea acestui principiu, ori de câte ori la producerea unui prejudiciu au concurat culpele mai multor persoane, responsabilitatea faţă de victimă revine în mod solidar tuturor acelor persoane, urmând ca în raporturile dintre ele să fie distribuită fiecăreia, proporţional cu gravitatea culpei sale. Principiul răspunderii pe bază de culpă nu are valoare absolută; legea însăşi derogă de la el, reglementând unele situaţii de excepţie (şi anume, răspunderea comitenţilor pentru fapta prepuşilor şi răspunderea pentru lucrurile ce avem în pază), în care naşterea obligaţiei de responsabilitate nu este condiţionată de vreo culpă din partea celui îndatorat la reparaţiune; sunt cazuri de răspundere obiectivă, independente de culpă care – având caracter de excepţii de la principiul enumerat – trebuie considerate a fi de strictă interpretare.

principiul relativităţii efectelor contractului, v. *relativitatea efectelor contractelor.*

principiul relativităţii înscrierilor în cartea funciară, regulă potrivit căreia înscrierea în cartea funciară a unui drept real se poate face numai împotriva aceluia care, la înregistrarea cererii, figurează ca titular al dreptului la care se referă noua înscriere ce urmează a se efectua; de asemenea, înscrierea poate fi făcută şi împotriva aceluia care, mai înainte de a fi fost înscris în cartea funciară ca titular al unui drept real, şi-a grevat acest drept, dar în acest caz, ambele înscrieri trebuia să se ceară deodată. Cel înscris în cartea funciară este posesorul tabular (antecesor tabular), iar cel care urmează să fie înscris se numeşte succesor tabular. Nu este necesar să existe întotdeauna raport juridic direct între antecesorul şi

succesorul tabular, întrucât se pot săvârși înscrieri și în temeiul legii, al unei hotărâri judecătorești ori al unei decizii administrative. În cazul în care mai multe persoane și-au cedat succesiv una celeilalte dreptul de a dobândi prin înscriere un imobil, iar înscrierile nu s-au făcut, cel din urmă îndreptățit va putea cere înscrierea dobândirilor succesive deodată cu aceea a dreptului său, dovedind prin înscrisuri originale întregul șir al actelor juridice pe care se întemeiază înscrierile.

principiul specialității capacității de folosință a persoanei juridice, regulă potrivit căreia persoanele juridice pot dobândi numai acele drepturi și își pot asuma numai acele obligații care corespund scopurilor în vederea cărora ele au fost constituite și care sunt stabilite prin lege, statut sau act de înființare. Actele juridice făcute cu nesocotirea acestor scopuri sunt nule. Prin acest principiu este limitată numai posibilitatea persoanei juridice de a dobândi drepturi și de a-și asuma obligații săvârșind acte juridice, dar nu și nașterea în sarcina acesteia a obligațiilor izvorâte din săvârșirea de fapte ilicite sau din îmbogățirea fără justă cauză.

principiul specialității ipotecii, regulă potrivit căreia ipoteca poate fi constituită numai asupra unui imobil sau asupra unor imobile individual determinate și, totodată, pentru garantarea unei datorii a cărei valoare este, de asemenea, determinată. Este reglementat prin art. 1774 și art. 1776 C. civ. Nu se pot constitui ipoteci generale asupra tuturor imobilelor unei persoane sau pentru garantarea tuturor datoriilor debitorului. Încălcarea **p.s.i** este sancționată cu nulitatea absolută a convenției de constituire a ipotecii.

principiul validității aparenței în drept, regulă cu aplicabilitate generală, consacrată de legiuitor sau de jurisprudență, potrivit căreia cei care s-au întemeiat cu bună-credință pe o aparență juridică considerată în mod public ca reprezentând însăși realitatea, trebuie ocrotiți juridicește, neputând fi vătămați prin înlăturarea ca nevalabil a actului pe care l-au încheiat astfel. Constituie o excepție de la aplicabilitatea regulii *quod ab initio nullum est, nullum producit effectum,* astfel încât în ipotezele care cad sub incidența acestui principiu, regula evocată este înlăturată. Pe **p.v.a.d.** se întemeiază soluția legislativă de menținere a valabilității actelor de stare civilă întocmite de o persoană care nu avea competența legală necesară, dar care a exercitat în mod public atribuții de delegat de stare civilă, precum și soluția legislativă potrivit căreia cel care a dobândit cu titlu oneros de la moștenitorul aparent bunuri aparținând unei persoane care fusese declarată moartă prin hotărâre judecătorească nu este obligat să le înapoieze (în cazul anulării hotărârii declarative de moarte pe considerentul că cel declarat mort este în viață), dacă a

fost de bună-credință, neștiind – la data dobândirii – că cel declarat mort trăiește.

principul publicității materiale a cărților funciare, v. *principiul forței probante absolute a înscrierii în cartea funciară.*

prinsoare, contract aleatoriu prin care părțile, adoptând fiecare un punct de vedere opus, stipulează una de la alta un câștig determinat, urmând ca partea câștigătoare să fie stabilită prin verificarea evenimentului sau faptului obiectiv al prinsorii. Se cere ca acest eveniment sau fapt să fie necunoscut părților în momentul perfectării contractului. În toate cazurile, rezultatul **p.** depinde în primul rând de hazard. Obligațiile la care dă naștere **p.** sunt obligații naturale; potrivit legii, pierzătorul nu poate în niciun caz să obțină restituirea a ceea ce a plătit de bunăvoie, afară numai dacă câștigătorul a întrebuințat dolul, înșelăciunea sau amăgirea [sin. *rămășag; pariu*].

prior tempore, potior iure *(potior est qui prior est),* adagiu latin exprimând regula potrivit căreia cel care a îndeplinit primul formalitățile necesare pentru valabilitatea sau opozabilitatea dreptului său, se bucură de prioritate juridică față de cei care le-au îndeplinit ulterior. De exemplu, dacă un creditor își cedează dreptul său de creanță succesiv mai multor persoane diferite, acela dintre cesionari care a făcut primul notificarea cesiunii către debitorul cedat va putea opune dreptul său celorlalți cesionari, chiar anteriori, dar care nu făcuseră încă notificarea și va fi astfel singurul îndreptățit să încaseze creanța. Situația este aceeași și atunci când un proprietar înstrăinează fraudulos un imobil mai multor dobânditori succesivi: în această ipoteză, va fi preferat dreptul aceluia dintre dobânditori care a cerut primul înscrierea în cartea funciară.

prioritate de expoziție, drept de prioritate asupra depozitului unei mărci de fabrică, de comerț sau de serviciu recunoscut de lege solicitantului începând cu data introducerii (prezentării) de către acesta a produsului, respectiv a serviciului în cadrul unei expoziții internaționale oficiale sau recunoscute oficial, organizată pe teritoriul României sau într-un stat membru al Convenției de la Paris, dacă acel solicitant a depus o cerere în acest sens la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci în termen de 6 luni de la data primei prezentări în expoziție (art. 12 din Legea nr. 84/1998).

prioritatea depozitului național reglementar, drept recunoscut prin lege persoanei care a efectuat prima depozitul național reglementar al mărcii de fabrică, de comerț sau de serviciu, de a fi preferată față de orice altă persoană care ar fi efectuat ulterior depozitul național reglementar al aceleiași mărci, la atribuirea dreptului de marcă. Potrivit Convenției Uniunii de la Paris pentru protecția proprietății industriale, **p.d.** efectuat într-o țară membră a Uniunii este

recunoscută în toate celelalte ţări membre în care titularul depozitului prioritar a cerut înregistrarea aceleiaşi mărci în termen de cel mult 6 luni de la data constituirii primului depozit naţional reglementar. Data depozitului naţional reglementar este data la care a fost depusă la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci cererea de înregistrare a mărcii, în condiţiile în care aceasta conţine toate elementele prevăzute de lege ca fiind obligatorii. Drepturile de prioritate trebuie invocate odată cu depunerea cererii de înregistrare a mărcii, justificate prin acte de prioritate.

privilegii generale, varietate de privilegii reglementată de Codul civil, ce poate avea ca obiect toate bunurile mobile sau imobile ale debitorului sau numai bunurile mobile ale acestuia. Cât priveşte **p.g.** asupra tuturor bunurilor mobile şi imobile ale debitorului, Codul civil reglementează două asemenea privilegii: *a)* privilegiul tezaurului public pentru plata impozitelor, prevăzut de art. 1725 C. civ.; sunt însoţite de acest privilegiu creanţele statului provenind din impozite, taxe, amenzi, în condiţiile stabilite de legea specială; *b)* privilegiul cheltuielilor de judecată, prevăzut de art. 1727 C. civ., care dispune: „Cheltuielile de judecată sunt privilegiate atât asupra mobilelor, cât şi asupra imobilelor în privinţa tuturor creditorilor în interesul cărora au fost făcute". Instituirea de către legiuitor a acestui privilegiu are la bază ideea de echitate, deoarece asemenea cheltuieli sunt făcute în interesul tuturor creditorilor, conservând gajul lor general. Referitor la **p.g.** asupra bunurilor mobile ale debitorului, potrivit art. 1729 C. civ., fac parte din această categorie: privilegiul cheltuielilor de judecată făcute în interesul comun al creditorilor; privilegiul cheltuielilor de înmormântare a debitorului; privilegiul cheltuielilor ultimei boli care a cauzat decesul debitorului, făcute timp de un an înainte de moartea acestuia; privilegiul obiectelor de subzistenţă date debitorului şi familiei sale în curs de 6 luni; privilegiul drepturilor băneşti ale salariaţilor.

privilegii speciale imobiliare, varietate de privilegii care au ca obiect bunuri imobile determinate şi care se aseamănă cu ipotecile. În realitate, ele au caracterul unor ipoteci privilegiate şi conferă creditorilor respectivi atributele de urmărire şi de preferinţă. Este motivul pentru care sunt considerate adevărate drepturi reale. Totuşi, ele nu se confundă cu ipotecile propriu-zise, deoarece sunt reglementate expres, în considerarea creanţei garantate, iar rangul lor se stabileşte de lege *intuitu debiti*, fără a ţine seama de data inscripţiei sau înscrierii în registrele de publicitate imobiliară. Fac parte din această categorie: privilegiul vânzătorului imobilului; privilegiul copărtaşilor; privilegiul arhitecţilor, constructorilor şi lucrătorilor; privilegiul rezultat din separaţia de patrimonii.

privilegii speciale mobiliare, varietate de privilegii de specificul cărora este faptul că ele vizează fie un anumit bun mobil determinat, fie mai multe asemenea bunuri individualizate ale debitorului. **P.s.m.** pot fi: *a)* **p.s.m.** întemeiate pe ideea de gaj; fac parte din această grupă: privilegiul chiriilor şi arenzilor (art. 1730 pct. 1 C. civ.); privilegiul hangiului (art. 1730 pct. 6 C. civ.); privilegiul cărăuşului (art. 1730 pct. 7 C. civ.); *b)* **p.s.m.** care se întemeiază pe ideea sporirii patrimoniului sau îmbogăţirii debitorului; fac parte din această categorie: privilegiul vânzătorului asupra unui bun mobil al cărui preţ nu a fost plătit de cumpărător (art. 1730 pct. 5 C. civ.); privilegiul cheltuielilor făcute cu conservarea bunului mobil al debitorului (art. 1730 pct. 4 C. civ.); privilegiul arendaşului privind plata sumelor datorate pentru seminţe, cheltuiala pentru obţinerea recoltei anului curent şi pentru instrumentele de exploatare agricolă (art. 1730 pct. 2 C. civ.). **P.s.m.** au prioritate faţă de privilegiile generale. Fac excepţie de la această regulă privilegiul cheltuielilor de judecată şi privilegiul cheltuielilor de înmormântare care, deşi sunt generale, au prioritate absolută chiar în raport cu **p.s.m.**

privilegiu, drept izvorât dintr-o prevedere expresă a legii, care conferă unui creditor, în temeiul calităţii creanţei sale, garanţia satisfacerii acesteia cu prioritate faţă de creanţele altor creditori ai aceluiaşi debitor. Calitatea creanţei desemnează cauza sau faptul juridic din care s-a născut respectiva creanţă. Sub acest aspect, persoana creditorului şi obiectul creanţei sunt lipsite de importanţă. Cu excepţia **p.** creditorului gajist, **p.** prezintă particularitatea că poate rezulta numai din lege. **P.** sunt de strictă aplicabilitate şi nu pot fi extinse pe cale de interpretare. Ele conferă creditorilor în beneficiul cărora au fost instituite un drept de preferinţă faţă de alţi creditori chirografari sau chiar ipotecari. Spre deosebire de creditorii cu privilegii, cei ipotecari au drept de preferinţă numai în raport cu creditorii chirografari şi cu creditorii ipotecari posteriori. În armonie cu reglementarea C. civ., **p.** se clasifică în: *a)* generale, care se disting prin aceea că vizează bunurile debitorului (mobile şi imobile); *b)* generale mobiliare, care au ca obiect toate bunurile mobile ale debitorului; *c)* speciale mobiliare, care vizează numai unele bunuri mobile ale debitorului, anume stabilite de lege; *d)* speciale imobiliare, care au ca obiect un anumit imobil sau anumite bunuri imobile ale debitorului, fiind adevărate ipoteci privilegiate. Clasificarea doctrinară distinge între **p.** generale şi **p.** speciale. Această distincţie prezintă importanţă practică, în sensul că, pe când **p.** generale se conservă fără nicio formalitate, pentru conservarea **p.** speciale este necesară îndeplinirea formalităţilor de publicitate prevăzute de lege. De asemenea, este importantă şi distincţia dintre **p.**

mobiliare şi **p.** imobiliare, deoarece cele mobiliare conferă creditorului numai dreptul de preferinţă, în timp ce **p.** imobiliare conferă atât dreptul de preferinţă, cât şi dreptul de urmărire. Efectele specifice ale **p.** se diferenţiază în funcţie de categoria din care fac parte aceste garanţii. Orice privilegiu conferă creditorului dreptul de preferinţă, ceea ce însă nu înseamnă că acel creditor are vreun drept special, în raport cu creditorii chirografari, cu privire la vânzarea bunurilor debitorului. Astfel, creditorul privilegiat nu se poate opune la începerea urmăririi bunurilor debitorului de către oricare alt creditor al acestuia. Singurul drept al creditorului privilegiat este acela de a fi preferat în cadrul operaţiunii de împărţeală a preţului obţinut din vânzarea bunului. Creanţele celorlalţi creditori vor fi onorate numai după ce creanţa creditorului privilegiat a fost plătită în întregime. Unele **p.**, şi anume **p.** imobiliare şi câteva din **p.** mobiliare speciale, conferă creditorului şi dreptul de urmărire. **P.** pot fi generale sau speciale. **P.** generale sunt drepturi personale de preferinţă, iar **p.** speciale (mai ales cele imobiliare) sunt adevărate drepturi reale recunoscute creditorului prin lege [v. şi *privilegii generale; privilegii speciale*].

privilegiul dublei legături, regulă stabilită de vechile legi feudale româneşti, ca şi de dreptul bizantin, conform căreia fraţii buni (şi după tată, şi după mamă) înlătură de la moştenire pe cei consangvini sau uterini. În dreptul nostru actual, acest privilegiu a fost înlocuit cu regula împărţirii moştenirii pe linii.

procedura aprobării tacite, procedură prin care autorizaţia, ca act administrativ emis de autorităţile administraţiei publice competente, prin care se permite solicitantului desfăşurarea unei anumite activităţi, prestarea unui serviciu sau exercitarea unei profesii, este considerată acordată dacă autoritatea administraţiei publice nu răspunde solicitantului în termenul prevăzut de lege pentru emiterea respectivei autorizaţii. Dacă legea specială nu prevede un termen pentru soluţionarea cererii de autorizare, autorităţile administraţiei publice sunt obligate să soluţioneze cererea de autorizare în termen de 30 de zile de la depunerea acesteia. Răspunsul negativ al autorităţii administraţiei publice competente, în termenul prevăzut de lege pentru emiterea autorizaţiei, nu echivalează cu aprobarea tacită. Procedura aprobării tacite se aplică tuturor autorizaţiilor emise de autorităţile administraţiei publice, cu excepţia celor emise în domeniul activităţilor nucleare, a celor care privesc regimul armelor de foc, muniţiilor şi explozibililor, regimul drogurilor şi precursorilor, precum şi a autorizaţiilor din domeniul siguranţei naţionale.

procură, înscris constatator al contractului de mandat, cuprinzând precizarea puterilor conferite mandatarului.

producte, produse ale unui lucru care nu se reproduc în mod periodic sau care se reproduc numai foarte încet şi a căror culegere ori întrebuinţare scade substanţa lucrului. Se cuvin întotdeauna proprietarului lucrului, chiar şi în cazul în care posesorul acestuia ar fi fost de bună-credinţă.

produse, bunuri obiecte ale dreptului de proprietate care rezultă direct din producţie şi deci nu pot fi încadrate nici în categoria mijloacelor fixe şi nici în aceea a mijloacelor circulante, ele fiind destinate înstrăinării prin intermediul contractelor comerciale sau civile încheiate de producător cu alte persoane (comercianţi sau necomercianţi).

prohibiţii convenţionale de a contracta, limitări voluntare (stabilite de părţi într-un acord de voinţă contractual) ale libertăţii contractuale. Aceste prohibiţii instituite nu au nimic în comun cu prohibiţiile legale de a contracta; în realitate, ele sunt simple obligaţii de a nu face (şi anume obligaţia de a nu încheia unul sau mai multe contracte determinate), asumate în cadrul unei convenţii. Dacă debitorul obligaţiei de a nu face îşi încalcă această obligaţie şi încheie, totuşi, contractul respectiv, acesta va fi pe deplin valabil între părţile care le-au încheiat, iar creditorul obligaţiei de a nu face nu va putea cere anularea contractului, ci va avea doar dreptul de a obţine despăgubiri de la debitorul său, antrenând răspunderea contractuală a acestuia, în condiţiile dreptului comun. O convenţie prin care o persoană ar renunţa, total sau parţial, la însăşi capacitatea de a contracta ar fi lovită de nulitate absolută.

prohibiţii la căsătorie, v. *impedimente la căsătorie;* v. şi *căsătorie.*

prohibiţii legale de a contracta, limitări sau îngrădiri, instituite prin dispoziţii legale exprese, cu caracter de excepţie ale capacităţii de a contracta a persoanelor fizice sau juridice. Aceste prohibiţii au un caracter special, privind numai anumite contracte sau anumite persoane; ele reprezintă excepţii de la principiul capacităţii de a contracta şi de la principiul libertăţii contractuale şi, ca atare, sunt de strictă interpretare. Principalele categorii de prohibiţii legale de a contracta sunt: *a)* interzicerea absolută a încheierii (de către orice persoane) a anumitor contracte (cum sunt: contractul de vânzare-cumpărare având ca obiect o locuinţă dobândită în baza Legii nr. 112/1995 pe o perioadă de 10 ani de la data cumpărării de către fostul chiriaş; convenţiile matrimoniale etc.); *b)* interzicerea încheierii oricăror contracte între anumite persoane (de exemplu, între tutore, soţul acestuia, rudele sale în linie dreaptă şi fraţii sau surorile lui etc.); *c)* interzicerea încheierii anumitor contracte cu anumite persoane (de exemplu, prohibiţia contractelor de vânzare-cumpărare şi, implicit, a contractelor de schimb între soţi).

promisiune de a determina pe altul să ratifice un act, v. *promisiune pentru altul.*

promisiune de contract, convenţia prin care una din părţi sau ambele părţi se obligă să încheie în viitor un anumit contract al cărui conţinut esenţial este determinat în prezent. Este deci un acord de voinţă prealabil perfectării altui contract, acord ce are ca obiect asumarea obligaţiei de a face, adică de a perfecta ulterior contractul promis, în condiţiile convenite prin respectivul acord prealabil. **P.c.** conţine consimţământul a cel puţin două părţi cu capacitatea de a contracta, părţi care, neputând sau nedorind să perfecteze imediat un anumit contract, pe care se angajează să-l încheie în viitor, se leagă totuşi juridiceşte, în scopul prezervării voinţei lor de a contracta înăuntrul unui termen expres sau tacit. Elementul esenţial al conţinutului juridic al **p.c.** se concretizează în obligaţia de a consimţi în viitor la încheierea unui contract civil ale cărui clauze principale sunt stabilite prin voinţa actuală a părţilor şi prin care se prefigurează conţinutul viitorului contract. **P.c.** generează următoarele efecte specifice: *a)* naşterea obligaţiei unilaterale sau reciproce de a face, adică a obligaţiei de a încheia în viitor contractul promis; *b)* angajarea răspunderii civile contractuale a părţii care nu-şi respectă obligaţia de a face, refuzând să încheie contractul promis, în condiţiile stabilite. **P.c.** fiind un adevărat contract, are putere de lege între părţi. În virtutea principiului libertăţii convenţiilor, părţile pot conveni şi la executarea cu titlu provizoriu, de îndată sau între timp, în tot sau în parte, a unora din obligaţiile specifice contractului promis. Tot astfel, până la perfectarea contractului promis, ele pot aduce, prin acordul lor de voinţă, modificări **p.c.** constatate prin înscrisuri distincte, având valoarea juridică a unor acte adiţionale. **P.c.** poate să fie unilaterală sau sinalagmatică. Este unilaterală când numai una din părţi se obligă, dând dreptul celeilalte părţi de a cere sau de a nu cere încheierea contractului proiectat. Are caracter bilateral sau sinalagmatic, ori de câte ori ambele părţi se obligă reciproc să încheie contractul pe care şi-l promit. **P.c.** nu poate fi revocată de promitent prin voinţa sa unilaterală, dar devine caducă prin moartea sau incapacitatea acestuia. Beneficiarul unei **p.c.** este îndreptăţit să ia, ca şi orice alt creditor, măsuri conservatorii relative la dreptul sau realizarea dreptului său [sin. *antecontract*].

promisiune pentru altul, contract sau clauză într-un contract prin care o persoană – debitorul – se obligă faţă de altă persoană – creditorul – să obţină consimţământul unei terţe persoane de a încheia un contract sau de a ratifica un contract deja încheiat. Se disting două forme de **p.a.,** şi anume: una principală şi cealaltă accesorie. Este principală atunci când între două persoane se

încheie un contract al cărui obiect unic constă în prestaţia debitorului de a-l determina pe un terţ să-şi dea consimţământul la încheierea unui contract cu creditorul; este accesorie atunci când constă într-o clauză ce se integrează într-un contract şi prin care debitorul se obligă printre altele să obţină consimţământul sau angajamentul unui terţ. Aşa se întâmplă atunci când un coproprietar înstrăinează cota sa parte din dreptul de proprietate asupra bunului indiviz, obligându-se totodată printr-o clauză expresă cuprinsă în contract să determine pe ceilalţi coproprietari să înstrăineze către acelaşi dobânditor şi cotele lor părţi din drept. Este posibil ca un coproprietar să înstrăineze întregul bun indiviz, obligându-se faţă de dobânditor printr-o clauză din acelaşi contract să obţină şi consimţământul celorlalţi coproprietari. În acest caz, suntem în prezenţa unei promisiuni de a determina pe altul să ratifice un act juridic încheiat în contul său, fără reprezentare. **P.a.** are numeroase aplicaţii practice, ca de exemplu: *A. În materia contractului de mandat.* În cazul în care mandatarul încheie un act juridic cu depăşirea limitelor mandatului ce i-a fost acordat, mandantul nu este ţinut de acea obligaţie, cu excepţia situaţiei când a ratificat expres sau tacit actele făcute cu depăşirea împuternicirii acordate. Încheind un astfel de act juridic, mandatarul se obligă să se facă *porte-fort* pentru a obţine ratificarea contractului de către mandant. Deci, contractul încheiat pentru mandant este valabil, dar este imperfect până la ratificare. Dacă intervine ratificarea, contractul se va perfecta *ab initio*, de la data încheierii lui de către mandatar. *B. În materia coproprietăţii.* Coproprietarul care îşi înstrăinează cota-parte ce-i revine din dreptul de proprietate, îşi poate asuma printr-o clauză expresă din actul de înstrăinare, obligaţia faţă de dobânditor să determine şi pe ceilalţi coproprietari să-i transmită tot lui şi cotele lor părţi de proprietate. Tot astfel, unul din coproprietari, care înstrăinează întregul bun indiviz unui terţ, îşi poate asuma obligaţia faţă de acesta să-i determine pe ceilalţi coproprietari să ratifice respectiva vânzare perfectată fără consimţământul lor. *C. În materia actelor juridice încheiate pe numele şi pe seama unui incapabil sau a unei persoane absente.* Procedeul se utilizează în practică pentru evitarea formalităţilor de numire a unui reprezentant, în cazul absentului sau de încuviinţare a încheierii unor acte juridice, în situaţia incapabililor. De exemplu, un impresar se angajează, fără mandat, faţă de un organizator de spectacole să determine pe un artist plecat în turneu să joace într-un spectacol. Tot astfel, tutorele, care face un act de dispoziţie cu depăşirea puterilor sale de reprezentare a minorului, îşi poate asuma faţă de terţul contractant obligaţia de a-l determina pe minor să ratifice actul respectiv la momentul împlinirii vârstei majoratului. În temeiul **p.a.** se naşte în sarcina promiten-

tului o obligație de a face, și anume determinarea unei terțe persoane să încheie sau să ratifice un act juridic. Se consideră că debitorul și-a îndeplinit obligația contractuală dacă respectivul act a fost încheiat sau după caz ratificat. **P.a.** nu este o excepție de la principiul relativității efectelor contractului, deoarece, în realitate, debitorul promite fapta sa proprie de a determina o terță persoană să încheie sau să ratifice un act juridic. Deci terțul nu este obligat prin voința promitentului, ci el devine parte a actului juridic numai prin propria sa voință [sin. *convenție de porte-fort; promisiunea faptei altuia*].

promisiune publică de recompensă, act juridic unilateral prin care o persoană se angajează în mod public de a plăti o recompensă persoanei care va îndeplini un anumit act sau fapt și din care rezultă pentru promitent obligația de a plăti recompensa promisă în cazul îndeplinirii actului sau faptului respectiv. Se poate considera însă că obligația de plată nu izvorăște din actul unilateral de voință al promitentului, ci din acordul de voință care se stabilește în acest sens între promitent și acela care, săvârșind actul sau faptul respectiv, învederează că a acceptat oferta publică a promitentului.

promitent, 1. persoană care printr-un contract numit promisiune pentru altul se obligă față de cocontractant în numele și în contul unei a treia persoane, fără a avea în acest sens vreo împuternicire de la acesta [sin. *reprezentant fără împuternicire*]; **2.** persoană care printr-un contract numit promisiune de a determina pe altul să ratifice un act, încheie un act juridic în numele și în contul unui terț, fără a avea împuternicirea acestuia, obligându-se, totodată, față de cealaltă parte a actului să obțină ulterior consimțământul terțului la acel act juridic, determinându-l să-l ratifice; **3.** persoană care, printr-un contract, numit stipulație pentru altul, se obligă față de cocontractant (numit stipulant) să execute o prestație în favoarea unei terțe persoane (numite beneficiar) care devine, astfel, creditorul său.

proprietar, titular al unui drept de proprietate, adică persoana îndreptățită să exercite în nume propriu și în putere proprie prerogativele conferite de acest drept.

proprietar aparent, persoană care în mod notoriu apare și se manifestă ca titular al dreptului de proprietate cu privire la un anumit bun asupra căruia nu are, *de iure,* nicio legitimare de natură să-i justifice comportamentul de proprietar. Are această calitate cel care exercită cu bună sau cu rea-credință o posesie utilă, prelungită asupra unui imobil, cu consecința dobândirii, la împlinirea termenului legal, a dreptului de proprietate asupra acelui bun, ca efect al prescripției achizitive [v. și *proprietate aparentă; uzucapiune*].

proprietate, 1. (în sens economic) raportul de însușire de către om a

bunurilor materiale, care constituie o condiție a oricărei producții de mărfuri și, implicit, o condiție fundamentală a existenței oricărei societăți; a apărut odată cu societatea, stând la baza acesteia și va dăinui cât timp va exista societatea; **2.** (în sens juridic) dreptul de **p.**, care exprimă în plan juridic conținutul economic al raportului social de apropriere; a apărut pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății, odată cu apariția statului și dreptului, moment în care apropierea bunurilor materiale a devenit un drept de însușire consacrat prin lege și garantat prin forța de constrângere statală.

proprietate anulabilă, modalitate juridică a dreptului de proprietate, exprimând situația de incertitudine vremelnică în care se află acest drept atunci când a fost transmis de la o persoană la alta printr-un act juridic anulabil. Până la expirarea termenului de prescripție extinctivă a acțiunii în anulare (nulitatea relativă) dreptul dobânditorului este nesigur, el putând fi desființat cu efect retroactiv, prin admiterea unei asemenea acțiuni. Dreptul de proprietate se consolidează însă definitiv prin confirmarea, de către transmițător, a actului translativ anulabil sau prin expirarea termenului de prescripție a acțiunii în anulare.

proprietate aparentă, sintagmă ce desemnează situația dreptului de proprietate asupra unui bun în privința căruia proprietatea se dispută între două persoane, dintre care una este veritabilul proprietar, care *de iure* deține dreptul de proprietate, iar alta este proprietar aparent, care exercită *de facto* atributele proprietății, fără a avea vreo legitimare în acest sens din partea celei dintâi. **P.a.** presupune desesizarea voluntară a adevăratului proprietar de exercitarea atributelor dreptului de proprietate asupra unui bun care juridicește îi aparține, fiind o componentă a activului patrimoniului său, și uzurparea de către proprietarul aparent a prerogativelor dreptului de proprietate asupra acelui bun, pe care le exercită manifestându-se ca un veritabil proprietar. O atare situație se întâlnește adeseori în practică, atunci când un posesor neproprietar uzucapează proprietatea bunului pe care îl stăpânește în fapt. **P.a.** există ca realitate juridică pe toată durata uzucapiunii. La împlinirea termenului de uzucapiune, proprietarul aparent dobândește, pe această cale, dreptul de proprietate asupra bunului uzucapat și, ca urmare, va putea paraliza o eventuală acțiune în revendicare promovată de adevăratul proprietar, invocând excepția prescripției achizitive [v. și *proprietar aparent; uzucapiune*].

proprietate comună, v. *drept de proprietate comună.*

proprietate comună în devălmășie, v. *drept de proprietate comună în devălmășie.*

proprietate comună pe cote-părți, v. *drept de proprietate comună pe cote-părți.*

proprietate industrială, v. *drept de proprietate industrială.*

proprietate literară, v. *drept de proprietate literară.*

proprietate periodică, caz particular al coproprietății forțate, în sensul că nu poate înceta prin partaj, prin care mai multe persoane exercită concomitent și împreună, dar succesiv, prerogativele dreptului de proprietate asupra unui bun mobil sau imobil, în intervale de timp determinate, egale sau inegale. **P.p.** se naște, în principal, prin act juridic (contract sau testament). **P.p.** este caracterizată de două trăsături esențiale, și anume: pe de o parte, are mai mulți titulari, iar pe de altă parte, prerogativele acestui drept se exercită în mod succesiv de către titulari în intervale de timp determinate, egale sau inegale. **P.p.** nu presupune ca asupra aceluiași bun să existe, în același timp, mai multe drepturi de proprietate aparținând unor persoane diferite; din contră, există un singur drept de proprietate, dar mai mulți titulari, coproprietari, care exercită prerogativele acestui drept. Această exercitare succesivă în timp nu privește toate prerogativele dreptului de proprietate. Numai atributul folosinței, ca element de drept (*ius utendi* și *ius fruendi*), iar nu ca stare de fapt, este exercitat succesiv în timp de către titularii acestui drept. Chiar și așa, unele dintre elementele folosinței sunt exercitate totuși în comun, cum ar fi: cheltuielile legate de întreținerea bunului în cadrul folosinței succesive etc. Și în acest caz particular regăsim elementele definitorii ale coproprietății obișnuite: pluralitatea titularilor, unitatea materială a bunului, divizarea intelectuală a dreptului. Spre deosebire de coproprietatea obișnuită, titularii nu mai beneficiază de dreptul de a cere partajul, întrucât **p.p.** este concepută ca o coproprietate forțată tocmai pentru a asigura continuitatea și stabilitatea modului de exercitare succesivă a atributului folosinței. Cotele-părți în care este divizat intelectual dreptul de proprietate nu se mai exprimă prin fracții sau procente, ci prin intermediul unităților de timp în funcție de care este partajată folosința bunului (săptămâni, luni etc.). Aceste unități de timp ce caracterizează **p.p.** au nu numai funcția de a exprima cotele-părți privind partajarea folosinței bunului, ci reprezintă chiar cotele-părți din dreptul de proprietate. Desigur, coposesia ca stare de drept, ce caracterizează **p.p.**, se concretizează și într-o coposesie succesivă, ca stare de fapt; de aceea, nu este exclus ca posesia de fapt să fie tulburată sau însușită de alte persoane, caz în care oricare dintre titularii proprietății periodice poate să folosească o acțiune posesorie, care este considerată un act de conservare, pentru restabilirea situației anterioare. În privința posesiei ca stare de drept, atribut al **p.p.**, regula unanimității nu mai funcționează, fiecare titular fiind îndreptățit să săvârșească actele materiale și să

încheie actele juridice pentru obiectivarea acestui atribut, în măsura în care ele profită şi celorlalţi titulari, adică nu le vatămă drepturile şi nu le creează o situaţie mai grea. *De lege lata*, **p.p.** nu a primit încă o reglementare proprie, dar o aplicare a acestui concept o face însă Legea nr. 282/2004, care, prin art. 3 lit. a), defineşte contractul privind dobândirea unui drept de utilizare pe durată limitată a unor bunuri imobiliare.

proprietate rezolubilă, modalitate juridică a dreptului de proprietate care exprimă situaţia de incertitudine vremelnică a acestui drept, în cazul în care transferul lui de la un titular la altul s-a făcut sub o condiţie rezolutorie. Neîndeplinirea condiţiei rezolutorii consolidează definitiv dreptul dobândit de noul titular; dimpotrivă, îndeplinirea condiţiei desfiinţează retroactiv acest drept. În privinţa transmiţătorului, condiţia rezolutorie care afectează transferul dreptului său de proprietate are efectele unei condiţii suspensive. Aceasta face ca bunul, obiect al transferului, să aparţină concomitent la doi proprietari: transmiţătorului, care este proprietar sub condiţie suspensivă şi respectiv dobânditorului, care devine proprietar sub condiţie rezolutorie. Împrejurarea este importantă din punct de vedere al modului de exercitare a dreptului respectiv, precum şi în ceea ce priveşte efectele actelor juridice încheiate cu referire la acel bun.

prorogare legală (a unor contracte), prelungire forţată, prin lege, a duratei de valabilitate a unor contracte cu executare succesivă în timp (de exemplu, a contractelor de închiriere a locuinţelor), dincolo de termenul stipulat de părţi pentru încetarea lor. Constituie o formă de manifestare a intervenţiei legiuitorului în contracte, fiind o excepţie de la principiul forţei obligatorii a contractului.

protecţia internaţională a dreptului de autor, expresie ce desemnează în mod generic apărarea drepturilor personale nepatrimoniale ale autorilor români în afara graniţelor ţării şi ale autorilor străini în România, în conformitate cu dispoziţiile legislative interne ale fiecărei ţări şi cu prevederile convenţiilor internaţionale bilaterale sau multilaterale semnate de ţara noastră. Potrivit legislaţiei româneşti şi Convenţiei de la Berna (la care România a aderat cu începere de la 1 ianuarie 1927), această protecţie se realizează în armonie cu exigenţele principiului tratamentului naţional după *lex fori*, în temeiul căruia autorii străini şi operele lor se bucură în fiecare ţară membră de protecţia acordată prin legislaţia acelei ţări autorilor şi operelor naţionale, precum şi de unele drepturi special acordate prin Convenţia de la Berna sau prin alte aranjamente internaţionale.

protest, contestare prin act autentic a rezultatului negativ al prezentării unei cambii spre acceptare şi plată. **P.** de neacceptare se face

împotriva trasului și a indicatului la nevoie, în cazurile în care prezentarea cambiei spre acceptare este obligatorie; se dresează de către posesorul titlului prezentat spre acceptare, sub sancțiunea decăderii din termen. **P.** de neplată se face după expirarea scadenței și are ca efect conservarea acțiunii de regres, fiind obligatoriu în cazul în care există debitori de regres; el se face împotriva trasului acceptant, a domiciliatarului (dacă plata urmează să se facă printr-un terț), iar în subsidiar, împotriva acceptantului prin intervenție sau a persoanei arătate în cambie să plătească pentru aceasta și a indicatului la nevoie pentru plată; obligațiile acestora din urmă având caracter subsidiar, devin executabile numai când trasul refuză plata.

provizion, remunerație procentuală cuvenită celui care intermediază o afacere comercială; se poate prezenta ca remiză sau comision.

pseudonim, nume pe care o persoană și-l atribuie cu de la sine putere pentru a-și ascunde identitatea sau pentru a se identifica sub acest **p.** într-o activitate literară, artistică etc. Potrivit legislației dreptului de autor, autorul unei opere de creație intelectuală are dreptul de a decide ca publicarea operei să se facă fie sub numele său, fie sub un **p.,** fie fără indicare de nume.

publicitate imobiliară, ansamblu de tehnici juridice menite să asigure certitudinea, evidența și opozabilitatea față de terți a actelor juridice prin care se constituie, transmit sau se sting drepturi reale imobiliare. Organizarea **p.i.** trebuie să răspundă următoarelor obiective mai importante: să confere transmisiunilor imobiliare o cât mai mare certitudine, aducând la cunoștința terților situația juridică a bunurilor imobile aflate în circuitul civil; să permită organelor statului exercitarea unui control eficient asupra schimburilor ce se produc în situația materială a imobilelor și în situația juridică a acestora; să constituie o evidență conținând datele necesare pentru asigurarea unei exploatări eficiente și raționale a întregului fond funciar din România. În țară noastră sunt cunoscute patru sisteme de publicitate imobiliară: *a)* cel al registrelor de transcripțiuni și inscripțiuni, reglementat de Codul civil și Codul de procedură civilă, aplicat în Vechiul regat (Muntenia, Moldova, Oltenia, și Dobrogea); acest sistem mai este denumit și „sistemul publicității personale", întrucât evidența transmisiunilor imobiliare se ține pe numele proprietarilor, iar nu pe imobile; *b)* cel al cărților funciare, reglementat prin Decretul-lege nr. 115/1938, aplicabil în Transilvania, Banat, Crișana, Satu-Mare, Maramureș și Bucovina de Sud; în acest sistem, numit și „sistemul publicității reale", evidența se ține pe imobile, iar nu pe persoane; *c)* cel al cărților de publicitate imobiliară, numit și „sistemul intermediar de publicitate", reglementat de Legea nr. 242/1947 pentru transformarea cărților provizorii în cărți de publicitate funciară,

B.C.U "M. EMINESCU" IAȘI

aplicabil într-un număr redus de localităţi din fostul judeţ Ilfov; *d)* cel al cărţilor de evidenţă funciară, care este tot un sistem intermediar, însă conceput ca un sistem provizoriu, reglementat de Legea nr. 163/1946 şi aplicat în localităţile din Transilvania unde cărţile funciare au fost distruse, sustrase sau pierdute din cauza războiului. În prezent, publicitatea imobiliară este reglementată de Legea nr. 7/1996 a cadastrului, prin care s-au pus bazele juridice ale unui sistem real şi unic de publicitate imobiliară pentru întreaga ţară, menit să înlocuiască cele patru sisteme de publicitate mai sus amintite.

publicitatea posesiei, calitate cerută pentru ca stăpânirea materială a unui lucru să constituie o posesie utilă, concretizată în exercitarea posesiei în mod public, adică întocmai aşa cum ar proceda în exercitarea ei un adevărat proprietar.

punere de peceţi, v. *măsuri de conservare a patrimoniului succesoral.*

punere în întârziere, manifestare de voinţă formală prin care creditorul încunoştinţează pe debitor că obligaţia sa a ajuns la scadenţă şi îl invită să şi-o execute. De regulă, **p.î.** se face printr-o notificare scrisă, trimisă debitorului prin intermediul executorului judecătoresc. Legea lasă însă părţilor libertatea să convină ca **p.î.** să se facă în orice altă formă sau ca ea să nu mai fie necesară; în acest din urmă caz, debitorul este considerat pus în întârziere prin simpla împlinire a termenului de executare (*dies interpellat pro hominem*). Cererea de chemare în judecată a debitorului – chiar dacă a fost introdusă la o instanţă necompetentă – are ca efect, printre altele, şi punerea în întârziere a acestuia. Dacă legea sau contractul nu stabilesc altfel, simpla împlinire a scadenţei nu operează, implicit, **p.î.** a debitorului, deoarece se prezumă că, atâta vreme cât creditorul nu cere executarea creanţei sale, el nu este prejudiciat prin întârziere şi că a acordat tacit o prorogare a termenului de scadenţă. Domeniul de aplicare a **p.î.** este circumscris, prin excelenţă, obligaţiilor contractuale. Creditorul unei obligaţii *ex delicto* nu este ţinut să-l pună pe debitor în întârziere. Pe de altă parte, în anumite situaţii, însăşi natura obligaţiei face inaplicabilă ori inutilă **p.î.** Aşa se întâmplă în ce priveşte: obligaţiile de a nu face, în cazul cărora debitorul răspunde pentru simplul fapt al încălcării lor; situaţia când executarea obligaţiei a devenit imposibilă ori debitorul şi-a manifestat expres şi categoric voinţa de a nu executa; împrejurarea în care creditorul nu mai doreşte executarea şi optează pentru rezoluţia contractului; ipoteza când, potrivit legii, contractului sau naturii obligaţiei, aceasta nu poate fi executată decât într-un anumit termen pe care debitorul l-a lăsat să treacă; obligaţiile a căror executare implică o prestaţie continuă (de exemplu, obligaţia furnizării energiei electri-

ce, apei, gazului etc.). Uneori, însuşi legiuitorul stabileşte expres că **p.î.** nu este necesară sau că anumite efecte ale acesteia se produc independent de înfăptuirea sa. Printre ipotezele de acest gen, menţionăm: cel care a primit cu rea-credinţă o plată nedatorată trebuia să o restituie împreună cu fructele produse din ziua plăţii; cel care a furat un lucru suportă riscurile pieirii lui etc. **P.î.** produce următoarele efecte: *a)* din momentul înfăptuirii ei, debitorul datorează daune-interese moratorii şi (sau) compensatorii; *b)* din acelaşi moment încep să curgă dobânzi pentru sumele de bani datorate; *c)* ca urmare a **p.î.**, trec asupra debitorului riscurile pieirii fortuite a lucrului cert transmis, dar încă nepredat creditorului, afară numai dacă debitorul dovedeşte că lucrul ar fi pierit şi la creditor, în cazul în care i l-ar fi predat. Efectele datorate **p.î.** încetează în următoarele împrejurări: creditorul renunţă expres sau tacit la demersul întreprins; acceptarea de către el a unei novaţii; renunţarea la acţiune sau perimarea acţiunii prin care debitorul a fost pus în întârziere. **P.î.** a debitorului poate înceta şi prin oferta reală urmată de consemnaţiune, care îl pune în întârziere pe creditor.

punere în posesie, v. *moştenitor nesezinar.*

pupil, minor aflat sub tutelă.

pur potestativ, v. *condiţie pur potestativă.*

purgarea ipotecii, posibilitate oferită prin lege deţinătorului unui imobil ipotecat de a proceda la curăţarea imobilului respectiv de toate ipotecile (şi privilegiile) care-l grevează, oferind creditorului ipotecar (sau privilegiat) preţul imobilului, dacă l-a cumpărat sau valoarea lui, dacă l-a dobândit cu titlu gratuit. **P.i.** este posibilă, chiar dacă creanţele ipotecare sau privilegiile nu au ajuns încă la scadenţă. Deţinătorul imobilului care a procedat la **p.i.** are acţiune în regres împotriva adevăratului debitor al creditorului ipotecar sau privilegiat (de la care a cumpărat imobilul) în temeiul garanţiei de evicţiune, dacă vânzătorul n-a stipulat o clauză de nerăspundere în acest sens.

putativ, v. *căsătorie putativă; titlu putativ.*

putere de a reprezenta, abilitare dată unei persoane, numite reprezentant, de către o altă persoană, numită reprezentat, de lege sau de către instanţa judecătorească, abilitare în temeiul căreia reprezentantul este împuternicit să încheie un act juridic în numele şi în contul reprezentatului. Întinderea **p.r.** poate fi foarte diferită, mergând de la simpla împuternicire de a semna înscrisul constatator al unui act juridic (al cărui conţinut a fost deja perfectat direct între părţi) şi până la împuternicirea de a suplini complet voinţa absentă a celui reprezentat cu voinţa reprezentantului, neîngrădită decât de nevoia de a fi pusă în slujba inte-

reselor legitime ale celui reprezentat. Actul juridic încheiat de reprezentant în limitele **p.r.** conferite îşi produce efectele direct în persoana celui reprezentat, care devine el însuşi creditor sau debitor şi care deci trebuie să aibă şi el capacitatea de a se obliga. Actul este însă inopozabil celui reprezentat, în măsura în care reprezentantul a depăşit limitele puterilor ce i-au fost conferite, afară dacă reprezentatul ratifică ulterior actul astfel încheiat. Actul juridic încheiat de o persoană în numele şi în contul altei persoane, fără să fi avut **p.r.** (reprezentare fără împuternicire), poate fi privit ca o gestiune de afaceri sau ca o promisiune de a determina pe cel reprezentat să ratifice ulterior actul astfel încheiat.

putere de lege, (despre forţa obligatorie a contractelor) locuţiune metaforică folosită pentru a exprima plastic principiul potrivit căruia contractele legal încheiate se impun respectului părţilor cu aceeaşi forţă cu care li se impun şi dispoziţiile legii. Articolul 969 C. civ. consacră acest principiu prin formula „convenţiile legal făcute au putere de lege între părţile contractante". Contractul rămâne totuşi supus legii, părţile neputând deroga prin clauzele contractuale de la dispoziţiile normative imperative. În schimb, dispoziţiile normative supletive se impun părţilor numai dacă acestea n-au derogat de la ele, convenind expres altfel.

putere de lucru judecat, v. *autoritate de lucru judecat.*

putere părintească, v. *ocrotire părintească.*

radierea inscripţiei ipotecare, operaţiune de carte funciară având ca finalitate încetarea efectelor unei inscripţii ipotecare, chiar înainte de împlinirea termenului legal de perimare de 15 ani. Efectuarea ei se face la cererea părţilor interesate şi se dispune printr-o încheiere dată de registrator, dacă solicitantul (care este debitorul împotriva căruia s-a făcut inscripţia) dovedeşte nevalabilitatea constituirii ipotecii sau a înscrierii ei, perimarea inscripţiei sau stingerea datoriei garantate. Poate fi totală sau parţială. În acest din urmă caz ea se concretizează în reducerea inscripţiei ipotecare.

radierea mărcii (de fabrică, de comerţ sau de serviciu), operaţie tehnică efectuată de organul competent, la cererea titularului dreptului la marcă sau a altor persoane interesate, ori din oficiu, prin care se face să înceteze efectele înregistrării mărcii, ca urmare a stingerii dreptului la marcă prin unul din mijloacele prevăzute de lege: renunţarea titularului, expirarea perioadei de protecţie, anularea mărcii, decăderea din drepturile conferite de marcă. Titularul poate renunţa la marcă pentru toate sau numai pentru o parte dintre produsele sau serviciile pentru care marca a fost înregistrată. Renunţarea la marcă se declară în scris la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci de către titularul mărcii sau de către persoana împuternicită de acesta, iar drepturile asupra mărcii se sting cu privire la produsele şi serviciile la care marca se referă, la data înscrierii renunţării în registrul naţional al mărcilor. Dacă o licenţă a fost înregistrată, renunţarea la marcă este înscrisă numai dacă titularul mărcii probează că a notificat licenţiatului despre intenţia de a renunţa la marcă. Orice persoană interesată poate solicita Tribunalului Bucureşti, oricând în cursul duratei de protecţie a mărcii, decăderea titularului din drepturile conferite de marcă, dacă: *a)* fără motive justificate, marca nu a făcut obiectul unei folosiri efective pe teritoriul României într-o perioadă neîntreruptă de 5 ani, pentru produsele sau serviciile pentru care aceasta a fost înregistrată; *b)* după data înregistrării, marca a devenit, ca urmare a acţiunii sau inacţiunii titularului, uzuală în comerţul cu un produs sau cu un serviciu pentru care a fost înregistrată; *c)* după data înregistrării şi ca urmare a folosirii mărcii de către titular sau cu consimţământul acestuia, marca a devenit susceptibilă de a induce publicul în eroare, în special cu privire la natura, calitatea sau la proveniența geografică a produselor sau a serviciilor pentru care a fost înregistrată; *d)* marca a

fost înregistrată de o persoană neavând calitatea prevăzută de lege. Decăderea din drepturile conferite de marcă produce efecte de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești. Este asimilată folosirii efective a mărcii: *a)* folosirea mărcii de către un terț, cu consimțământul titularului acesteia; *b)* folosirea mărcii sub o formă care diferă de aceea înregistrată prin anumite elemente ce nu alterează caracterul distinctiv al acesteia; *c)* aplicarea mărcii pe produse sau pe ambalaje exclusiv în vederea exportului; d) imposibilitatea folosirii mărcii din circumstanțe independente de voința titularului, cum ar fi restricția la import sau datorită altor dispoziții ale autorităților publice vizând produsele sau serviciile la care marca se referă. Titularul nu poate fi decăzut din drepturile sale dacă în perioada de la expirarea duratei prevăzute de lege până la prezentarea cererii de decădere, marca a fost folosită efectiv. Totuși, dacă începerea sau reluarea folosirii mărcii a avut loc cu 3 luni înainte de prezentarea în justiție a cererii de decădere, folosirea mărcii nu va fi luată în considerare, dacă pregătirile pentru începerea sau pentru reluarea folosirii au intervenit numai după ce titularul a cunoscut intenția de prezentare a unei cereri de decădere. Dovada folosirii mărcii incumbă titularului acesteia și poate fi făcută prin orice mijloc de probă. Orice persoană interesată poate cere Tribunalului București anularea înregistrării mărcii pentru oricare dintre motivele următoare: înregistrarea mărcii s-a făcut cu nerespectarea dispozițiilor legale; înregistrarea mărcii a fost solicitată cu rea-credință; înregistrarea mărcii aduce atingere dreptului la imagine sau numelui patronimic al unei persoane; înregistrarea mărcii aduce atingere unor drepturi anterior dobândite cu privire la o indicație geografică protejată, un desen sau un model industrial protejat sau alt drept de proprietate industrială protejat ori cu privire la un drept de autor. Atunci când înregistrarea mărcii a fost solicitată cu rea-credință, acțiunea în anulare poate fi introdusă oricând în perioada de protecție a mărcii. Anularea înregistrării mărcii nu poate fi cerută pentru motivul existenței unui conflict cu o marcă anterioară, dacă acesta din urmă nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege. Titularul unei mărci anterioare, care cu știință a tolerat, într-o perioadă neîntreruptă de 5 ani, folosirea unei mărci posterior înregistrate, nu poate cere anularea și nici să se opună folosirii mărcii posterioare pentru produsele și serviciile pentru care această marcă posterioară a fost folosită, în afară de cazul în care înregistrarea mărcii posterioare a fost cerută cu rea-credință. Dacă un motiv de decădere sau de nulitate există numai pentru o parte a produselor sau a serviciilor pentru care marca a fost înregistrată, decăderea sau nulitatea va produce efecte numai cu privire la aceste produse sau servicii.

rambursarea datoriei publice guvernamentale, sintagmă ce desemnează obligaţia necondiţionată şi irevocabilă a statului de plată a capitalului, a dobânzilor şi a altor costuri aferente împrumuturilor contractate sau garantate; comisioanele, valoarea discontului, cheltuielile cu plata altor servicii legate de contractarea împrumuturilor de stat, precum şi cheltuielile aferente serviciilor prestate de agenţiile de rating pentru evaluarea riscului de ţară vor fi plătite din bugetul de stat.

rang tabular, sintagmă ce desemnează în mod generic efectul unei înscrieri în cartea funciară în raport de o altă înscriere din aceeaşi carte funciară. În stabilirea **r.t.** nu prezintă importanţă nici data încheierii actului juridic în baza căruia se cere înscrierea, nici data rezolvării cererii de înscriere sau data efectuării acesteia. Faţă de toate acestea primează data înregistrării cererii de înscriere. **R.t.** este dominat de principiul priorităţii. El se numeşte **r.t.** iniţial şi nu poate fi schimbat decât în materie de ipoteci. Tot în materie de ipoteci, este admis ca mai multe ipoteci să poată dobândi acelaşi rang în cazul în care mai multe cereri de înscriere ar sosi deodată, adică în aceeaşi zi.

rangul ipotecii, sintagmă prin care se desemnează în mod generic locul fiecăreia dintre ipotecile constituite asupra aceluiaşi imobil, în ordinea de preferinţă a satisfacerii creanţelor pe care le garantează, determinat de prioritatea în timp a cererii de efectuare a inscripţiei ipotecare corespunzătoare. **R.i.** se pierde prin perimarea inscripţiei ipotecare sau prin radierea acesteia. Reînnoirea inscripţiei ipotecare după perimarea ei conferă ipotecii un nou rang (inferior celui iniţial).

raport de cauzalitate, relaţie în virtutea căreia un fenomen determină apariţia, modificarea sau dispariţia altui fenomen. **R.c.** este o condiţie esenţială a răspunderii civile: autorul faptei ilicite răspunde numai dacă se stabileşte că între conduita sa desfăşurată în cadrul relaţiilor sociale şi consecinţele apărute în acelaşi plan (ce se manifestă uneori sub forma pagubei suferite de victimă, alteori sub forma lezării unui drept personal nepatrimonial aparţinând altuia sau ca o perturbare adusă activităţii unei instituţii sau întreprinderi) există o relaţie de la cauză la efect. Cauza şi efectul sunt termenii fundamentali ai oricărui **r.c.**: cauza este fenomenul ce determină apariţia, modificarea sau dispariţia unui fenomen, iar efectul este fenomenul care ia fiinţă ca rezultat al acţiunii cauzei. Cauza şi efectul se află într-un raport de succesiune, în care cea dintâi îl precede pe cel de-al doilea, iar acesta din urmă succede primei. **R.c.** este deci o relaţie de succesiune; aceasta nu presupune că orice relaţie de succesiune este şi cauzală: două fenomene se pot succede între ele şi printr-o pură întâmplare, fără a fi legate printr-un nex cauzal. **R.c.**

între două fenomene care se succed există doar atunci când primul îl generează cu necesitate pe cel de al doilea. O cauză poate produce un anumit efect numai atunci când acţionează în anumite condiţii, într-o anumită ambianţă, care influenţează direct sau indirect, dar întotdeauna în mod necesar, desfăşurarea procesului de trecere a cauzei în efect, putându-l stimula, încetini sau devia; în măsura în care apariţia efectului este condiţionată de desfăşurarea acţiunii cauzale în anumite condiţii, acele condiţii sunt şi ele necesare pentru trecerea cauzei în efect. Aceasta nu înseamnă însă că totalitatea condiţiilor în care acţiunea cauzei generează efectul reprezintă însăşi cauza acelui efect; condiţiile sunt doar factori ce influenţează – pozitiv sau negativ – apariţia lui. Unul şi acelaşi fenomen poate juca rol diferit, fie de cauză, fie de efect, în relaţiile cauzale diferite. Pe plan juridic, fenomenul cauză este acţiunea voluntară a omului, adică o activitate conştientă care cade sub incidenţa de reglementare a normelor juridice, împrejurare ce-i conferă atributul de fapt juridic. Sub aspectul răspunderii civile, nu toate faptele juridice sunt cauze, ci numai acelea prin care, în mod imputabil, se produc consecinţe păgubitoare pentru altul. Pe cale de consecinţă, efectul constă în prejudiciul încercat de victimă, fie ea persoană fizică sau juridică. El poate constitui produsul unei singure cauze ori a mai multor cauze care acţionează concomitent sau succesiv. În această ultimă ipoteză, cercetarea relaţiei cauzale concrete presupune o distincţie între cauza sau cauzele principale şi cele secundare, între cauza sau cauzele ce au avut o acţiune directă şi cele care au acţionat în mod indirect. Fenomenul cauză se poate manifesta, deopotrivă, sub forma unei acţiuni, ca şi sub formă de omisiune.

raport de prepuşenie, raport juridic ai cărui subiecţi sunt comitentul şi prepusul şi care presupune ca una din părţi (comitentul) să exercite o autoritate, iar cealaltă parte (prepusul) să se afle în subordonarea corelativă exercitării acestei autorităţi. În mod obişnuit, un asemenea raport decurge din contractul individual de muncă; el se naşte atât între cel care încadrează în muncă şi persoana încadrată în muncă, cât şi între aceasta din urmă şi o altă unitate decât aceea care a încadrat-o (este situaţia creată prin efectul detaşării: persoana detaşată lucrează pe toată durata detaşării în interesul altei unităţi decât aceea la care este încadrată în muncă, aflându-se sub supravegherea şi controlul acesteia). **R.p.** poate exista şi în afara contractului individual de muncă, pentru naşterea lui nefiind necesară condiţia ca prepusul să presteze muncă pe baza unui asemenea contract (este cazul persoanelor care primesc remuneraţie în temeiul unui sistem de retribuire). **R.p.** nu este inerent contractului de muncă; **r.p.** poate izvorî şi din alte

contracte, dar numai sub condiția existenței unui raport de subordonare (cum sunt: contractul de mandat, cel de antrepriză – în măsura în care antreprenorul a acceptat să se conformeze instrucțiunilor clientului etc.). **R.p.** se poate naște și fără un contract: unul din soți poate fi, în anumite împrejurări, prepusul celuilalt soț; copilul poate fi prepusul părintelui și invers etc.; nașterea **r.p.** nu este condiționată decât de existența unei autorități și a unei subordonări corelative acesteia, și una, și alta rezultând dintr-un acord al părinților, în temeiul căruia prepusul acceptă să desfășoare o activitate în interesul comitentului, supunându-se directivelor acestuia.

raport în natură, modalitate de realizare a raportului donațiilor, constând în faptul că succesorul căruia îi revine această obligație readuce efectiv la masa succesorală, în natură, bunul pe care l-a primit cu titlu de donație. **R.n.** al donațiilor se utilizează în special în cazul raportului imobilelor [v. și *raport prin luare mai puțin*].

raport juridic civil, relație socială cu conținut patrimonial sau personal nepatrimonial stabilită între părți juridicește egale și reglementată printr-o normă juridică aparținând ramurii dreptului civil. **R.j.c.** prezintă toate caracterele juridice generale, comune tuturor categoriilor de raporturi juridice (este un raport social; are caracter volițional; este un raport ideologic), precum și următoarele caracterele specifice: părțile **r.j.c.** au o poziție de egalitate juridică (spre deosebire de raporturile juridice administrative, penale etc., care presupun subordonarea uneia din părți față de cealaltă); părțile **r.j.c.** au posibilitatea să înlăture aplicarea normelor juridice supletive care reglementează raportul dintre ele, înlocuindu-le cu clauze stabilite prin voința lor (în măsura în care acestea n-ar contrazice dispozițiile imperative de lege și n-ar contraveni ordinii publice, sociale și economice și regulilor de conviețuire socială); caracterul volițional al **r.j.c.** este mai accentuat în sensul că voința părților se manifestă în mod hotărâtor, atât la nașterea raportului, cât și la reglementarea lui, iar nu numai la realizarea conținutului, cum este cazul la celelalte categorii de raporturi juridice. Subiecte ale **r.j.c.** sunt oamenii priviți individual (ca persoane fizice) sau organizați în colectivități (ca persoane juridice) cărora legea le recunoaște calitatea de subiecte de drepturi și obligații. **R.j.c.** implică în mod necesar cel puțin două subiecte, și anume: un subiect activ, care este persoana care dobândește drepturi, și un subiect pasiv, care este persoana care își asumă obligații corespunzătoare; cel dintâi este creditor, iar acesta din urmă debitor. În majoritatea raporturilor juridice civile, fiecare dintre subiecte cumulează ambele aceste calități. Unele **r.j.c.** se constituie fie cu mai multe subiecte active, fie cu mai multe subiecte pasive; în astfel de cazuri, de

regulă, drepturile şi obligaţiile civile se divid între subiectele active şi respectiv între cele pasive; excepţie fac cazurile de solidaritate (prevăzută de lege sau de convenţia părţilor) şi de indivizibilitate (rezultată din natura indivizibilă a obiectului sau din convenţia părţilor care privesc obiectul ca indivizibil). În mod obişnuit, subiectele **r.j.c.** sunt de la început individualizate, fie prin încheierea între ele a unui act juridic, fie prin săvârşirea faptului juridic care generează raportul respectiv; sunt însă numeroase situaţii (ca de exemplu, în raporturile juridice de proprietate) în care subiectul pasiv nu este individualizat cu ocazia stabilirii raportului juridic, întrucât obligaţia de a respecta drepturile subiectului activ revine tuturor, individualizarea putând interveni numai ulterior, când o anumită persoană – din totalitatea celor obligate – încalcă această obligaţie. Subiectul activ poate transmite drepturile sale, prin cesiune de creanţă, unei alte persoane; subiectul pasiv nu-şi poate transmite însă obligaţia pe calea unei cesiuni de datorie, ci numai pe calea novaţiei, prin stingerea obligaţiei vechi şi naşterea unei obligaţii noi, în persoana unui nou debitor. Cât priveşte conţinutul **r.j.c.**, acesta este format din drepturile şi obligaţiile corelative ale subiectelor (părţilor). Obiectul **r.j.c.** este constituit din acţiunea sau inacţiunea la care este îndreptăţit subiectul activ şi de care este ţinut subiectul pasiv.

raport prin echivalent, v. *raport prin luare mai puţin.*

raport prin luare mai puţin, modalitate de realizare a raportului donaţiilor, constând în faptul că succesorul căruia îi revine această obligaţie păstrează bunul care i-a fost donat, dar aduce la masa succesorală valoarea lui. Se mai numeşte raport în valoare şi prezintă avantajul că permite moştenitorului obligat la raport să păstreze în natură bunul, comoştenitorii fiind satisfăcuţi prin echivalentul valoric al bunului raportabil, fiecare proporţional cu drepturile succesorale. **R.l.p.** se poate realiza pe trei căi, şi anume: *a) prin preluare;* în această ipoteză comoştenitorii îndreptăţiţi la raport iau din masa succesorală bunuri, pe cât posibil, de aceeaşi natură şi calitate cu cele raportabile, ţinând cont de cotele succesorale ale fiecăruia. Regula este că fiecare comoştenitor ia din masa succesorală o parte egală cu bunul donat, ceea ce este corect pentru ipoteza când comoştenitorii sunt descendenţi ai defunctului având drepturi succesorale egale (sau descendenţii lor care moştenesc pe tulpini). În cazul soţului supravieţuitor, preluarea unei părţi egale poate avea loc numai dacă vine la moştenire în concurs cu trei copii ai defunctului, printre care şi cel gratificat, caz în care fiecare dintre comoştenitori are dreptul la 1/4 din moştenire. Atunci când numărul copiilor (tulpinilor) este mai mic sau mai mare de trei, se va ţine seama de

cotele succesorale, respectându-se proporţia dintre ele (1/4 soţul supravieţuitor şi 3/4 împărţit la numărul copiilor/tulpinilor). Acest mod de preluare, proporţională, iar nu egală, primeşte aplicare şi în cazul în care cel obligat la raport este soţul supravieţuitor; *b) prin imputaţie*; în această ipoteză, valoarea donaţiei raportabile se adaugă, prin calcul pe hârtie, la masa succesorală, iar rezultatul se împarte între moştenitori potrivit cu cota ce revine fiecăruia, valoarea donaţiei scăzându-se din partea moştenitorului obligat la raport. Acesta din urmă va primi din restul masei succesorale numai diferenţa până la valoarea cotei sale de moştenire. Raportul prin imputaţie primeşte aplicare în mod special în cazul în care donaţia a avut ca obiect o sumă de bani. Într-o atare ipoteză, moştenitorul donatar va face raportul luând mai puţin din numerarul succesiunii. Atunci când partea sa din moştenire nu acoperă suma donată, raportul se va putea face prin preluare de către comoştenitori a echivalentului valoric din bunurile mobile ale succesiunii şi, în lipsă, din imobile; *c) în bani* (*raport propriu-zis în valoare*); presupune aducerea la masa succesorală a unei sume de bani care reprezintă contravaloarea bunului raportabil (minus partea corespunzătoare cotei succesorale a moştenitorului obligat la raport). Această modalitate primeşte utilizare numai dacă bunurile din masa succesorală nu sunt suficiente pentru a permite raportul prin preluare sau prin imputaţie, iar donatarul nu poate renunţa la moştenire (pentru a păstra donaţia), fiind întrunite condiţiile acceptării forţate a moştenirii sau a decăderii din beneficiul de inventar.

raport succesoral, sintagmă ce desemnează operaţiunea care precede împărţirea moştenirii şi care constă în readucerea, raportarea de către anumiţi moştenitori la masa succesorală (în natură sau prin luare mai puţin) a bunurilor şi a sumelor de bani primite cu titlu gratuit de la *de cuius*. În legislaţia noastră se cunosc următoarele forme de **r.s.**: raportul datoriilor şi raportul donaţiilor. De regulă, **r.s.** se realizează pe cale voluntară, de către cel îndatorat. În caz contrar, moştenitorii interesaţi în realizarea **r.s.** pot atinge această finalitate promovând acţiunea în **r.s.** Acţiunea în **r.s.** este o acţiune în realizare, pe care moştenitorii îndreptăţiţi (descendenţii şi soţul supravieţuitor, când vine în concurs cu descendenţii) o pot intenta împotriva celorlalţi descendenţi sau a soţului supravieţuitor, cărora le revine această obligaţie, atunci când aceştia au fost gratificaţi cu anumite donaţii de către *de cuius*. Acţiunea are caracter personal datorită faptului că ea nu poate fi introdusă decât împotriva donatarilor, iar nu şi împotriva celor care ar fi dobândit ulterior, cu orice titlu, bunurile donate unui moştenitor obligat la raport. Este personală şi pentru faptul că moştenitorii reclamanţi, nefiind proprietari ai bunu-

rilor donate, nu au dreptul la acţiunea în revendicare a acestor bunuri şi nici dreptul de urmărire şi de preferinţă corespunzătoare dreptului real de proprietate. Ca orice acţiune personală, este prescriptibilă în termenul general de 3 ani. În caz de admitere a acestei acţiuni, raportul se va face în natură sau prin echivalent.

raportul datoriilor, varietate a raportului succesoral care se concretizează în readucerea la masa succesorală a sumelor pe care un moştenitor le datorează acesteia, în scopul asigurării egalităţii între moştenitori. Este consacrat prin art. 738 C. civ., care dispune că fiecărui moştenitor îi revine obligaţia de a raporta la masa succesiunii „(...) sumele ce este dator către succesiune". Datoria moştenitorului către succesiune se lichidează nu prin plată sau prin dare în plată, ci prin instituţia raportului în modalitatea luării mai puţin. Deşi art. 738 C. civ. vorbeşte de „sumele" datorate de moştenitor, se admite că raportul operează chiar dacă datoria are ca obiect alte bunuri şi indiferent de izvorul ei (contractual, delictual), cu condiţia să fie certă şi lichidă, însă nu neapărat exigibilă, raportul operând o decădere din beneficiul termenului. Raportul nu operează însă cu referire la creanţa pe care moştenitorul o are împotriva succesiunii. În cazul în care moştenitorul are mai multe datorii care nu sunt acoperite cu partea sa de moştenire, acestea se sting proporţional prin efectul **r.d.**, în limita cotei de moştenire ce revine debitorului. Lichidarea datoriilor prin raport nu presupune în mod necesar un partaj succesoral, ci ea poate avea loc în cadrul procedurii succesorale notariale, când datoriile pot fi lichidate fără o împărţire a bunurilor succesorale între comoştenitori.

raportul donaţiilor, varietate a raportului succesoral care constă în obligaţia ce revine descendenţilor şi soţului supravieţuitor al defunctului (unii faţă de alţii), care vin împreună şi efectiv la moştenire, acceptând-o fie şi sub beneficiu de inventar, de a readuce la moştenire – în natură sau prin echivalent bănesc – bunurile pe care le-au primit cu titlu de donaţie de la cel care lasă moştenirea, afară de cazul când donatorul a dispus scutirea de raport a donaţiei. Este reglementat prin art. 751 C. civ. Legea prezumă că prin donaţiile făcute în favoarea unor persoane apropiate defunctului donator, acesta nu a intenţionat să-l avantajeze pe donatar cu bunurile donate faţă de ceilalţi comoştenitori, ci doar să facă acestuia un avans din moştenirea ce i se va cuveni potrivit legii. Obligaţia de raport nu este prevăzută imperativ de lege şi, ca urmare, defunctul donator poate scuti de raport pe moştenitorul donatar. În acest caz, donatarul este favorizat de către donator, iar donaţia de care el beneficiază nu mai poate fi privită ca avans din moştenire, ea constituind o donaţie cu caracter defini-

tiv, supusă numai reducțiunii. Potrivit legislației noastre, obligația de raport nu funcționează nici pe linie ascendentă și nici pe linie colaterală, față de acești moștenitori, donațiile având caracter definitiv, preciputar. În sistemul Codului nostru civil nu sunt raportabile nici legatele, deoarece ele produc efecte numai din momentul deschiderii succesiunii și nu pot fi privite ca fiind un avans din moștenire. Condițiile obligației legale de **r.d.** sunt următoarele: *a)* să existe doi sau mai mulți moștenitori cu vocație legală la moștenire, în calitate de descendenți ai defunctului sau de soț supraviețuitor, acesta din urmă numai dacă vine în concurs cu descendenții; *b)* moștenitorul obligat la raport să fi acceptat moștenirea pur și simplu sau sub beneficiu de inventar; renunțătorul la moștenire nu are obligația de raport, putând păstra liberalitatea în limitele cotității disponibile; *c)* moștenitorul legal să aibă și calitatea de donatar; cele două calități trebuie să fie întrunite la momentul deschiderii succesiunii; moștenitorul datorează raportul numai pentru donațiile primite personal, iar nu și pentru altul, cu excepția situației când descendentul vine la moștenire prin reprezentarea ascendentului său, care este donatarul; *d)* donația făcută să nu fi fost scutită de raport; scutirea de raport poate fi făcută prin chiar actul de donație sau printr-un act ulterior, făcut în formele prevăzute de lege pentru liberalități. În prezența condițiilor enumerate, obligația de raport devine reciprocă între descendenții defunctului și soțul supraviețuitor și, ca urmare, oricare dintre aceștia va putea cere raportul donației de care a beneficiat comoștenitorul. Dreptul de a cere raportul are caracter individual, astfel încât, dacă unul dintre cei îndreptățiți renunță, după deschiderea moștenirii, donația se va raporta numai în măsura drepturilor comoștenitorilor solicitanți. În cazul în care titularul dreptului de a cere raportul decedează înaintea exercitării lui, respectivul drept se transmite moștenitorilor proprii, care urmează să-l exercite în mod unitar, asemănător dreptului la reducțiunea liberalităților excesive. Având caracter patrimonial, dreptul de a cere raportul poate fi exercitat și de creditorii personali ai moștenitorului, inclusiv de către creditorii personali ai defunctului, care, prin efectul deschiderii succesiunii, devin creditori personali ai moștenitorilor care au acceptat pur și simplu moștenirea. În cazul acceptării moștenirii sub beneficiu de inventar, creditorii succesiunii nu pot pretinde raportul. Tot astfel, nici legatarii, indiferent de felul legatului, nu pot pretinde raportul, deoarece față de aceștia bunurile au ieșit definitiv din patrimoniul succesoral, iar exercitarea dreptului la raport ar contraveni principiului irevocabilității donațiilor. Prin urmare, dreptul la raport îl au doar descendenții și soțul supraviețuitor (dacă vine în concurs cu descendenții), precum și creditorii lor personali (originari sau deveniți

personali prin acceptarea pură şi simplă a moştenirii). În toate cazurile, donaţiile trebuie dovedite de către cel care cere raportul, o astfel de probă putând fi făcută prin orice mijloc de dovadă. În principiu, sunt supuse raportului toate donaţiile, indiferent de forma de realizare. În ipoteza donaţiilor cu sarcini sau cu caracter remunerator, se va scădea valoarea sarcinilor sau a serviciilor prestate. În mod expres, Codul civil prevede (art. 758) că se raportează cheltuielile făcute de defunct pentru înzestrare cu ocazia căsătoriei, cele pentru procurarea unei cariere, precum şi cele făcute pentru achitarea datoriilor personale ale moştenitorului obligat la raport. În toate cazurile, ceea ce trebuie raportat este obiectul donaţiei. Moştenitorul în favoarea căruia defunctul a încheiat o asigurare viageră de deces poate fi obligat să raporteze cel mult primele plătite de defunct, iar nu şi suma asigurată, deoarece aceasta nu aparţine patrimoniului defunctului, fiind formată în afara acestuia. Legea exceptează expres de la raport anumite gratuităţi făcute de defunct, şi anume: *a)* cheltuielile de hrană, întreţinere, educaţie şi învăţătură, cheltuielile de nuntă şi darurile obişnuite (art. 759 C. civ.); *b)* fructele culese şi veniturile scadente până în ziua deschiderii moştenirii, precum şi echivalentul bănesc al folosinţei exercitate de donatar asupra bunului donat (art. 762 C. civ.). Potrivit art. 764 C. civ., raportul se face în natură sau prin luare mai puţin.

raportul fructelor şi veniturilor, varietate a raportului succesoral ce are ca obiect fructele şi veniturile bunurilor primite sub formă de donaţie de la *de cuius*. Se datorează numai de la data deschiderii succesiunii, deoarece până la acel moment, donatarul având calitatea de proprietar al bunului frugifer, percepe fructele şi veniturile acelui bun în virtutea prerogativelor pe care i le conferă dreptul său de proprietate asupra respectivului bun. De la data deschiderii moştenirii, fructele şi veniturile sunt raportabile, fără punere în întârziere, însă este valabilă clauza prin care moştenitorul donatar ar fi scutit de raportul lor până la partaj.

raportul imobilelor, sintagmă ce desemnează varietatea de raport succesoral ce are ca obiect bunuri imobile. De regulă, se efectuează în natură, prin readucerea efectivă a imobilului la masa succesorală, ceea ce înseamnă că donaţia se desfiinţează cu efect retroactiv, imobilul devenind proprietatea indiviză a comoştenitorilor, iar donatarul moştenitor, debitorul obligaţiei de restituire a bunului. Desfiinţarea cu efect retroactiv a donaţiei produce următoarele consecinţe juridice: *a)* atunci când imobilul a pierit fortuit (total sau parţial), înainte sau după deschiderea moştenirii, în măsura pieirii, nu este supus raportului. Riscul pieirii imobilului se suportă de către moştenire şi numai parţial de către donatar, proporţional cu cota sa de

moştenire. Dacă imobilul pierit a fost asigurat, indemnizaţia de asigurare încasată de donatar nu este supusă raportului, deoarece legea nu dispune în acest sens. Situaţia este alta însă în caz de expropriere a imobilului, întrucât într-o atare ipoteză, despăgubirile primite de către donatar sunt supuse raportului; *b)* donatarul răspunde pentru degradările şi deteriorările care au micşorat valoarea imobilului din fapta sa culpabilă. Donatarul are dreptul la restituirea cheltuielilor necesare şi utile făcute pentru conservarea imobilului obiect al donaţiei, sens în care i se recunoaşte un drept de retenţie asupra acelui imobil până la momentul onorării creanţei sale de către ceilalţi comoştenitori; *c)* cu excepţia ipotecilor, celelalte sarcini reale care grevează imobilul se desfiinţează prin efectul raportului în natură. De la regula raportului în natură există următoarele excepţii, când raportul se face prin luare mai puţin: când donatorul a impus sau a autorizat efectuarea raportului în valoare (prin preluare, imputaţie sau în bani); când imobilul a pierit din culpa donatarului, el fiind scutit de raport numai în caz de pieire fortuită a bunului; când imobilul a fost înstrăinat sau ipotecat de donatar înainte de deschiderea moştenirii. În toate cazurile în care raportul se face prin luare mai puţin, este necesară evaluarea imobilului, care se va efectua ţinând seama de datele existente la momentul deschiderii moştenirii.

raportul mobilelor, varietate a raportului succesoral ce are ca obiect bunuri mobile (corporale sau incorporate) dăruite de către defunct moştenitorilor obligaţi la raport. De regulă, **r.m.**, inclusiv al sumelor de bani, se face prin luare mai puţin, dacă donatorul nu a impus sau nu a autorizat raportul în natură. Luându-se în valoare, acest raport nu produce desfiinţarea donaţiei. Prin urmare: *a)* donatarul va fi obligat să raporteze la masa succesorală contravaloarea bunurilor primite, chiar dacă au pierit fortuit, suportând riscurile în calitate de proprietar definitiv, de la data donaţiei; *b)* actele de înstrăinare sau de grevare încheiate de către donatar cu privire la bunul donat rămân valabile. Estimarea valorii supuse raportului se face în funcţie de situaţia bunului la momentul donaţiei. Proba acestei valori se face fie cu actul estimativ cuprins în contractul de donaţie, fie prin expertiză. În cazul donaţiilor deghizate, al donaţiilor indirecte, ca şi al darurilor manuale, primesc aplicaţie regulile de probaţiune admise în materie de donaţie.

raporturi patrimoniale între soţi, raporturi juridice cu conţinut patrimonial care se stabilesc între soţi ca efect al încheierii căsătoriei. Sunt reglementate de lege astfel încât să asigure promovarea comuniunii de interese ale familiei şi să servească finalităţilor sociale şi familiale ale instituţiei juridice a căsătoriei. La baza reglementării lor legale stă principiul deplinei egali-

tăţi dintre femeie şi bărbat. Sfera **r.p.s.** cuprinde toate relaţiile care decurg din aplicarea regimului matrimonial unic şi obligatoriu al comunităţii bunurilor dobândite de oricare dintre soţi în timpul căsătoriei, precum şi relaţiile care se stabilesc în legătură cu obligaţiile patrimoniale generate de căsătorie, precum: obligaţia de a participa la plata cheltuielilor comune căsniciei, obligaţia legală de întreţinere existentă între soţi etc. **R.p.s.** se nasc şi în legătură cu dreptul de moştenire al soţului supravieţuitor, precum şi referitor la respectarea prevederilor speciale ale legii privind interdicţia vânzărilor şi revocabilitatea donaţiilor dintre soţi, prezumţia de mandat tacit reciproc dintre soţi [v. şi *bunuri comune ale soţilor; sarcinile căsniciei; obligaţia legală de întreţinere*].

raporturi personale între soţi, expresie prin care se desemnează efectele juridice de ordin personal nepatrimonial ale căsătoriei. **R.p.s.** constituie principalul conţinut al relaţiilor dinte aceştia, cărora li se subordonează şi cele de natură patrimonială. **R.p.s.** sunt guvernate de principiul egalităţii în drepturi şi obligaţii a soţilor. În sfera acestor raporturi se cuprind: obligaţiile reciproce ale soţilor, precum obligaţia de coabitare, obligaţia de sprijin moral, obligaţia de fidelitate; numele soţilor; menţinerea libertăţii individuale a soţilor. După împrejurări, căsătoria poate produce şi alte efecte de ordin personal nepatrimonial, cum sunt: dobândirea deplinei capacităţi de exerciţiu de către femeia care se căsătoreşte înainte de vârsta majoratului; dreptul persoanei căsătorite cu un cetăţean român de a dobândi, la cerere, cetăţenia română etc.

rată, v. *contract de vânzare-cumpărare cu plata preţului în rate.*

ratificare, manifestare unilaterală de voinţă prin care o persoană confirmă, consimţind cu efect retroactiv, un act juridic încheiat în numele şi în contul său de un reprezentant fără împuternicire [v. şi *promisiune de a determina pe altul să ratifice un act; ratificarea gestiunii de afaceri; confirmarea unui act juridic anulabil*].

ratificarea gestiunii de afaceri, manifestare de voinţă prin care geratul, acceptând gestiunea de afaceri, o transformă retroactiv într-un mandat. Prin urmare, atât în raporturile dintre gerant şi gerat, cât şi în raporturile geratului cu terţii vor primi aplicare regulile contractului de mandat şi, ca urmare, geratul va fi ţinut de toate obligaţiile asumate în numele sau în interesul său de către gerant, ca şi cum acesta din urmă ar fi acţionat în baza împuternicii date de cel dintâi, fără ca gerantul să facă dovada utilităţii actelor sale de gestiune pentru gerat; gerantul este îndreptăţit să pretindă şi să primească dobânzile cuvenite pentru sumele cheltuite în interesul geratului chiar din ziua efectuării acelor cheltuieli. La finele gestiunii, gerantul va trebui să dea socoteală geratului.

răboj, mijloc legal de probă utilizat în trecut, în special în mediul rural, de către persoanele care nu ştiau să scrie şi să citească. **R.** constă într-o bucată de lemn, despicată în lungime în două subdiviziuni egale, pe care se notau (prin crestări transversale identice, efectuate într-o singură operaţiune pe subdiviziunile alăturate în poziţia iniţială) prestaţiile unilaterale sau reciproce succesive ale părţilor. Dacă în momentul alăturării celor două subdiviziuni – purtate fiecare de către una dintre părţi – crestăturile coincideau ca formă şi număr, existenţa prestaţiilor se considera dovedită. În caz contrar, dovada se considera făcută numai până la concurenţa numărului cel mai mic de crestături identice, partea interesată putând însă să dovedească, prin alte mijloace de probă, că s-a comis o eroare sau o fraudă.

răm̆aşag, v. *pariu; prinsoare.*

răscumpărare, v. *pact de răscumpărare.*

răspundere civilă, formă a răspunderii juridice, reprezentând raportul de obligaţie în temeiul căruia cel care a păgubit pe altul este ţinut să repare prejudiciul suferit de victimă. Codul civil reglementează două forme ale răspunderii civile: răspunderea delictuală şi răspunderea contractuală. Acestea au numeroase puncte de interferenţă în privinţa condiţiilor, modalităţilor de realizare şi finalităţii lor, dar, totodată, se caracterizează şi prin particularităţi specifice, cu domenii de aplicare distincte. Într-adevăr, deşi ambele răspunderi au ca temei obiectiv fapta ilicită, angajarea lor implică împrejurări de fapt diferite: în cazul răspunderii delictuale, se cere ca prin conduita ilicită să se nesocotească obligaţia generală de a nu păgubi pe altul, obligaţie legală ce revine oricărui membru al societăţii, pe când în cazul răspunderii contractuale se cere nesocotirea unor obligaţii izvorâte dintr-un contract preexistent între victimă şi făptuitor. Normele juridice care cârmuiesc răspunderea delictuală constituie dreptul comun în materia răspunderii civile. Ca urmare, reglementările incidente în domeniul răspunderii contractuale dobândesc caracterul unor norme speciale. Cele două forme ale răspunderii civile se deosebesc şi prin modul de stabilire a întinderii obligaţiei de reparaţiune. În cazul răspunderii contractuale, întinderea acestei obligaţii se stabileşte pe baza clauzelor contractului, prin care părţile pot conveni să mărească sau să restrângă cuantumul despăgubirilor. Părţile pot stipula în contract – pentru ipoteza nerespectării obligaţiilor asumate – sancţiuni care sunt străine răspunderii civile delictuale (de exemplu, clauze penale a căror stipulare este chiar obligatorie în contractele economice). Pe de altă parte, în raporturile contractuale dintre persoanele fizice, este admisă inserarea unei clauze de neresponsabilitate sau de limitare a răspunderii debitorului. Cel care răspunde delictual este

ţinut să repare atât daunele previzibile, cât şi daunele care erau imprevizibile în momentul săvârşirii faptei ilicite. Această obligaţie revine făptuitorului, indiferent dacă el a acţionat cu intenţie sau numai din imprudenţă sau neglijenţă. Situaţia debitorului contractual care nu-şi îndeplineşte obligaţiile asumate este însă mai uşoară; în privinţa acestuia, legea stabileşte că este obligat să repare dauna efectivă şi folosul nerealizat, precizând, totodată, că el nu răspunde faţă de creditor pentru daunele imprevizibile la încheierea contractului, decât în cazul în care a acţionat cu intenţie. Legea creează, în schimb, debitorului contractual o situaţie mai dificilă decât celui care răspunde delictual sub raportul stabilirii culpei: debitorul care nu-şi respectă obligaţiile contractuale este considerat în culpă, în virtutea unei prezumţii legale, care poate fi combătută numai prin dovedirea forţei majore sau a cazului fortuit, a culpei creditorului ori a faptei de neînlăturat a unui terţ. În cazul răspunderii delictuale pentru fapta proprie, victima trebuie să dovedească culpa făptuitorului. Criteriul de apreciere a culpei este, de asemenea, diferit la cele două forme de răspundere civilă. Culpa debitorului contractual se apreciază luându-se ca etalon tipul abstract al bunului gospodar. În domeniul răspunderii delictuale, criteriul de apreciere a culpei este mai sever: orice activitate individuală sau colectivă trebuie săvârşită în aşa fel încât să nu pricinuiască altuia o pagubă. Potrivit acestui criteriu, cea mai uşoară culpă este suficientă pentru angajarea răspunderii. O particularitate a răspunderii contractuale este aceea că, sub aspect procedural, angajarea este condiţionată (ca regulă generală) de punere prealabilă a debitorului în întârziere, formalitate care, în cazul răspunderii delictuale, nu este necesară. În fine, în domeniul răspunderii contractuale, solidaritatea există numai în măsura în care a fost consimţită de părţi sau prevăzută printr-o dispoziţie expresă a legii; obligaţia delictuală este însă solidară ori de câte ori izvorăşte dintr-un delict la săvârşirea căruia au participat mai multe persoane. Cu toate că **r.c.** se manifestă sub aceste două forme ale sale – pe care asemănările şi deosebirile dintre ele le apropie şi, respectiv, le îndepărtează una de alta – ea rămâne, în principal, o instituţie juridică unitară atât prin finalitatea ei, cât şi prin semnificaţia politico-juridică pe care o are, exprimând întotdeauna condamnarea socială a conduitei ilicite. Unitatea acestei instituţii rezultă şi din caracterul unitar al sistemului de norme juridice care o consacră.

răspundere civilă contractuală, formă a răspunderii civile ce se distinge prin aceea că fapta ilicită păgubitoare care o generează constă în nerespectarea obligaţiei asumate contractual de către debitor şi are ca finalitate repararea în natură sau prin echivalent a

prejudiciului cauzat astfel creditorului. **R.c.c.** este o aplicaţie particulară a principiului răspunderii civile, în cazurile în care prejudiciul este cauzat prin neexecutarea, executarea necorespunzătoare ori cu întârziere a obligaţiilor izvorâte dintr-un contract valabil încheiat. Normele juridice incidente în materia acestei forme de răspundere civilă pot fi grupate în două categorii, şi anume: norme juridice aplicabile **r.c.c.** în general, fără a distinge între diferitele contracte, şi norme specifice răspunderii pentru fiecare contract numit. În armonie cu normele din prima categorie, pentru existenţa **r.c.c.** sunt necesare patru condiţii cumulative, şi anume: *A. Fapta ilicită.* Aceasta se concretizează în neexecutarea *lato sensu* a obligaţiilor asumate de către debitor prin contractul valabil încheiat cu creditorul. *Lato sensu,* prin neexecutarea obligaţiilor contractuale se subînţelege neaducerea la îndeplinire a angajamentelor asumate de debitor, precum şi executarea necorespunzătoare ori cu întârziere a acestora. *Stricto sensu,* faptul neexecutării se concretizează numai în neexecutarea totală sau parţială a acelor obligaţii. În caz de neexecutare totală, debitorul va fi obligat să repare întregul prejudiciu încercat de creditor. Atunci însă când neexecutarea este numai parţială, este necesară distincţia între două situaţii, în funcţie de împrejurarea dacă obiectul obligaţiei neexecutate este divizibil sau, dimpotrivă, este indivizibil. Dacă prestaţia obiect al obligaţiei este indivizibilă prin natura sa ori este declarată ca atare prin convenţia părţilor, neexecutarea parţială are semnificaţia juridică a unei neexecutări totale. Situaţia este aceeaşi şi atunci când debitorul nu execută o obligaţie accesorie, considerată de părţi ca fiind esenţială la încheierea contractului. Dacă însă prestaţia obiect al obligaţiei este divizibilă, urmează a se aprecia măsura în care obligaţia este executată şi a se proceda la diminuarea corespunzătoare a despăgubirilor pe care debitorul va fi obligat să le plătească creditorului său. Executarea necorespunzătoare constă în realizarea prestaţiei cu nerespectarea condiţiilor de calitate precizate prin clauzele contractuale sau prin standardele uzuale. Sunt susceptibile de executare necorespunzătoare sau defectuoasă numai obligaţiile pozitive altele decât cele pecuniare. Uneori, ca de pildă, când debitorul predă creditorului un bun cu vicii ascunse, care-l fac inutilizabil potrivit destinaţiei sale, executarea defectuoasă are semnificaţia juridică a unei neexecutări totale. Pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligaţiei, debitorul datorează creditorului despăgubiri numite daune-interese compensatorii. Executarea cu întârziere a obligaţiilor contractuale presupune executarea în natură de către debitor a prestaţiilor asumate sau că acesta este gata să le execute ulterior împlinirii scadenţei prevă-

zute în contract, împrejurare datorită căreia creditorul suferă un prejudiciu. Repararea acestui prejudiciu se face prin obligarea debitorului la plata de despăgubiri numite daune-interese moratorii. Uneori, întârzierea în executare, prin consecinţele pe care le produce în ce priveşte posibilitatea creditorului de a utiliza prestaţia astfel executată în scopul pentru care a contractat, poate fi considerată ca fiind o neexecutare totală sau parţială. Ea constituie o neexecutare totală atunci când obligaţia, potrivit naturii sale, nu poate fi executată decât până sau la un anumit termen, pe care debitorul nu l-a respectat (este, bunăoară, cazul obligaţiei ca debitorul să pună la dispoziţia creditorului alimente pentru întreţinere sau de a-i presta anumite servicii la o dată precis determinată pentru sărbătorirea unui eveniment). *B. Prejudiciul.* Constă în consecinţele dăunătoare de natură patrimonială sau nepatrimonială, care decurg din încălcarea de către debitor a dreptului de creanţă al creditorului contractual, prin neexecutarea *lato sensu* a prestaţiei la care s-a îndatorat. Prejudiciul patrimonial trebuie să fie cert, adică să aibă o existenţă sigură şi să poată fi stabilită întinderea lui. Sunt certe prejudiciile actuale, dar şi cele viitoare a căror producere este sigură. Sunt actuale acele prejudicii care s-au produs în totalitate până la data când se cere repararea lor. Sunt viitoare şi certe prejudiciile care nu s-au produs, dar este sigur că se vor produce, existând în prezent elemente suficiente pentru determinarea şi evaluarea lor. Certitudinea unui prejudiciu viitor vizează atât existenţa sa, cât şi întinderea lui. Atunci când este sigur că prejudiciul se va produce, dar nu se cunoaşte întreaga sa întindere, instanţa de judecată îl va obliga pe debitor numai la repararea prejudiciului evaluat cu certitudine. În vederea reparării prejudiciilor care vor deveni certe după pronunţarea hotărârii judecătoreşti, este necesar ca creditorul să promoveze o nouă acţiune în responsabilitate civilă contractuală. Prejudiciile viitoare şi eventuale devin certe numai după ce s-au produs sau este sigur că se vor produce. Angajarea **r.c.c.** pentru repararea prejudiciilor nepatrimoniale are un domeniu restrâns de aplicaţie. Problema reparării pecuniare a unor astfel de prejudicii se pune în contractele de transport de persoane, în contractele de valorificare a drepturilor de autor şi de inventator, precum şi în orice alte contracte care conţin obligaţii implicite de protecţie a persoanelor (de exemplu: contractele hoteliere, cele de organizare şi de vizionare a spectacolelor, sau cele de organizare a jocurilor sportive etc.). Despăgubirile care se acordă, în cadrul **r.c.c.** pentru repararea prejudiciilor nepatrimoniale, se numesc daune, pentru astfel de prejudicii neputându-se pune problema acordării de daune-interese compensatorii sau de daune-interese moratorii, deoarece prejudiciile nepatrimoniale nu sunt suscep-

tibile de evaluare bănească. Acțiunea în justiție pentru repararea prejudiciilor de acest gen se numește acțiune în repararea daunelor morale, iar nu acțiune în daune-interese. *C. Raportul de cauzalitate.* Este legătura cauzală între neexecutarea *lato sensu* a obligațiilor contractuale și prejudiciul suferit de creditor. Articolul 1086 C. civ. dispune: „Daunele-interese nu trebuie să cuprindă decât ceea ce este o consecință directă și necesară a neexecutării obligației". În cazul **r.c.c.**, existența raportului de cauzalitate este prezumată de lege. Este ceea ce rezultă din art. 1082 C. civ., care precizează că debitorul este îndatorat la plata de daune-interese, în afară de cazul în care neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau cu întârziere provine dintr-o „cauză străină, care nu-i poate fi imputată". Prin cauză străină se înțelege forța majoră și cazul fortuit. *Lato sensu*, sintagma „cauză străină" desemnează și fapta creditorului și fapta unei terțe persoane. În domeniul **r.c.c.** nu există deosebire între forța majoră și cazul fortuit. Totuși, prin excepție, în unele cazuri (cum este, de exemplu, contractul de transport, unde cărăușului îi revin în sarcină riscurile ce rezultă din exploatarea mijlocului de transport, riscuri care se subsumează conceptului de caz fortuit etc.), intervenția unei cauze străine generează următoarele consecințe: *a)* în contractele unilaterale, obligațiile debitorului se sting; *b)* contractele sinalagmatice încetează de plin drept; în toate cazurile, riscul neexecutării contractului se suportă de debitorul obligației imposibil de executat; stingerea îndatoririi de executare în natură a prestației sau prestațiilor face imposibilă transformarea ei în obligația de a plăti daune-interese compensatorii; *c)* în contractele cu executare succesivă, forța majoră și cazul fortuit au ca efect numai stingerea obligațiilor a căror executare a devenit imposibilă. Prin urmare, debitorul va fi ținut să execute în natură obligațiile scadente după încetarea cauzei străine, afară numai dacă respectiva împrejurare (cauză străină) a făcut imposibilă și executarea acestora. În contractele de acest gen, forța majoră și cazul fortuit pot avea ca efect și suspendarea executării contractului. Acest efect este compatibil și cu contractele a căror executare este afectată de un termen. Într-o atare ipoteză, creditorul nu poate pretinde de la debitor îndeplinirea obligației (cum ar fi predarea lucrului sau plata prețului) și nici daune-interese moratorii. *D. Culpa sau vinovăția debitorului.* Este prezumată în cazul obligațiilor de rezultat. Această prezumție este însă relativă, putând fi răsturnată de debitor prin proba contrară a existenței unei cauze străine. Prezumția de culpă operează de îndată ce creditorul face dovada că debitorul nu a realizat sau nu a obținut rezultatul la care s-a obligat. Totuși, uneori este necesară o analiză a motivelor pentru care debitorul nu a obținut rezultatul la care s-a obligat. Așa este cazul când legea

prevede, în anumite contracte, o comportare deosebită din partea debitorului, decât cea obişnuită în contracte în general, precum şi atunci când există o aparenţă de executare, despre care se susţine că este neconformă sau defectuoasă. În aceste ipoteze creditorul trebuie să dovedească lipsa acelei conduite speciale sau, după caz, executarea neconformă sau defectuoasă a obligaţiei. Situaţia este diferită în ce priveşte obligaţiile de mijloace (de diligenţă sau de prudenţă). În această ipoteză, nerealizarea rezultatului, prin ea însăşi, nu generează ca efect prezumţia automată de culpă a debitorului. Prin urmare, pentru angajarea **r.c.c.**, creditorul este ţinut să probeze că debitorul este în culpă pentru că nu a folosit mijloacele adecvate şi nici nu a desfăşurat o activitate diligentă, de natură să conducă la realizarea acelui rezultat. Criteriul de apreciere a comportamentului debitorului în executarea obligaţiilor contractuale este diligenţa caracteristică bunului proprietar. Acest criteriu este obiectiv, el implicând ca necesară compararea activităţii debitorului contractual cu activitatea persoanei diligente, care acţionează cu grijă faţă de interesele societăţii şi ale membrilor ei, subordonându-şi conduita exigenţelor impuse de lege şi de bunele moravuri. În anumite contracte, acest criteriu se aplică cu mai mare sau mai mică rigoare. Astfel, răspunderea mandatarului este mai puţin riguroasă în contractul de mandat cu titlu gratuit; tot astfel, răspunderea depozitarului, în contractul de depozit, este mai riguroasă, când el s-a oferit să primească lucrul în depozit sau când depozitul este cu titlu oneros.

răspundere civilă delictuală, formă a răspunderii civile care intervine atunci când prin fapta păgubitoare se încalcă o obligaţie instituită prin lege (şi nu prin contract). În principiu, **r.c.d.** este o răspundere directă pentru fapta proprie; se poate manifesta şi ca răspundere indirectă, dar numai în cazuri expres reglementate de lege. În dreptul nostru civil sunt consacrate următoarele cazuri în care **r.c.d.** este indirectă: *a)* răspunderea pentru fapta altuia (care, la rândul ei, cunoaşte trei ipoteze distincte, şi anume: răspunderea părinţilor pentru faptele păgubitoare săvârşite de copiii lor minori; răspunderea institutorilor şi artizanilor pentru pagubele pricinuite de elevi şi de ucenici; răspunderea comitenţilor pentru faptele ilicite păgubitoare ale prepuşilor lor); *b)* răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin acţiunea lucrurilor sau animalelor avute în pază. Ca răspundere directă, **r.c.d.** este în toate cazurile subiectivă, întemeindu-se pe culpa prezumată de lege până la proba contrară; în alte ipoteze (anume: răspunderea comitenţilor pentru faptele păgubitoare ale prepuşilor lor), ca şi în cazul răspunderii pentru lucruri şi animale, **r.c.d.** are caracter obiectiv, întemeindu-se pe ideea de cauzalitate. **R.c.d.** prezintă o serie de trăsături specifice în comparaţie cu răspunderea

civilă contractuală. Normele legale ce reglementează **r.c.d.** constituie dreptul comun în materia răspunderii civile: tot ceea ce nu este răspundere contractuală intră sub incidența normelor cu caracter general ale răspunderii civile delictuale. Subiectul pasiv al **r.c.d.** poate fi atât o persoană fizică, cât și o persoană juridică, iar în unele cazuri, chiar statul.

răspundere directă, formă a răspunderii civile delictuale ce are ca temei obiectiv fapta ilicită cauzatoare de prejudicii săvârșită de către însăși persoana în sarcina căreia se naște obligația de reparație, iar ca temei subiectiv, culpa acestei persoane. **R.d.** este o răspundere pentru faptă proprie.

răspundere indirectă, formă a răspunderii civile delictuale ce are ca temei obiectiv fapta ilicită a persoanelor pentru care cel îndatorat la reparațiune este obligat, potrivit legii, să răspundă sau acțiunea păgubitoare a lucrurilor sau animalelor aflate în paza acestuia. **R.i.** este o răspundere pentru fapta altuia sau, după caz, pentru lucruri sau animale; ea intervine numai în situațiile expres reglementate de lege. Domeniul de incidență al **r.i.** cuprinde: răspunderea părinților pentru faptele păgubitoare ale copiilor lor minori; răspunderea institutorilor și artizanilor pentru faptele păgubitoare ale elevilor și ucenicilor; răspunderea comitenților pentru faptele ilicite ale prepușilor lor; răspunderea pentru acțiunea păgubitoare a lucrurilor și animalelor pe care le avem în pază; răspunderea proprietarului pentru pagubele cauzate prin ruina edificiului. Cu excepția răspunderii părinților, respectiv a răspunderii institutorilor și artizanilor, **r.i.** este o răspundere fără culpă obiectivă.

răspundere obiectivă, v. *răspunderea comitenților pentru fapta prepușilor; răspunderea pentru lucrurile neînsuflețite.*

răspundere subiectivă, v. *răspundere civilă delictuală; răspunderea pentru fapta proprie.*

răspunderea comitenților pentru fapta prepușilor, ipoteza de răspundere pentru fapta altuia, care dă expresie unei obligații legale de garanție întemeiate pe ideea riscului de activitate (și nu pe aceea a riscului de profit) și care este condiționată de împrejurarea ca prepusului să i se poată imputa o culpă în îndeplinirea funcțiilor ce i-au fost în fapt încredințate de comitent. **R.c.f.p.** comportă îndeplinirea următoarelor cerințe: cel pentru care se răspunde (prepusul) să se afle într-un raport de prepușenie cu cel care răspunde (comitentul); fapta păgubitoare să fi fost săvârșită de către prepus în îndeplinirea funcțiilor ce i-au fost încredințate; prepusul să fi săvârșit această faptă din culpă. Comitentul răspunde indiferent dacă prepusul a săvârșit fapta păgubitoare în exercițiul normal al funcțiilor sale sau abuzând de aceste funcții (când prepusul deviază funcțiile de la

scopul pentru care i-au fost conferite, exercitându-le în folosul său, și nu al comitentului ori când își depășește atribuțiile). **R.c.f.p.** intervine ori de câte ori funcția prepusului a procurat acestuia prilejul de a săvârși fapta culpabilă, precum și în toate cazurile când prepusul a lucrat pentru îndeplinirea scopului în vederea căruia i-au fost încredințate funcțiile, chiar dacă a acționat fără să aibă instrucțiuni din partea comitentului ori împotriva instrucțiunilor primite de la el sau nesocotind o prohibiție expresă a acestuia. Comitentul răspunde însă numai pentru faptele păgubitoare săvârșite de prepus în timpul serviciului; el nu răspunde și pentru faptele păgubitoare săvârșite de prepus în timpul său liber sau în perioada concediului de boală sau de odihnă. De asemenea, comitentul nu răspunde nici pentru faptele păgubitoare săvârșite de prepus, care nu sunt obiectiv imputabile acestuia din urmă; victima poate pretinde obligarea comitentului la despăgubiri numai dacă dovedește că prepusul a acționat din culpă. Comitentul apare astfel, în raporturile cu victima, un garant al consecințelor patrimoniale negative suferite de aceasta ca urmare a culpei prepusului. Legiuitorul a creat această garanție legală exclusiv în folosul victimei, pentru asigurarea cât mai eficientă a protecției juridice a intereselor sale, recunoscând, totodată, victimei și dreptul de a pretinde direct de la prepus, în condițiile dreptului comun, repararea prejudiciului încercat. Atunci când fapta păgubitoare a fost săvârșită în comun de mai mulți prepuși, victima se bucură de beneficiul solidarității, putând reclama repararea integrală de la oricare dintre ei. Răspunderea comitentului este alăturată celei a prepusului; este vorba de o obligație *in solidum*: comitentul și prepusul, în temeiul a două obligații independente, sunt ținuți să repare integral prejudiciul suferit de victimă, aceasta putându-se îndrepta împotriva oricăruia dintre ei sau împotriva ambilor. Comitentul care a plătit victimei despăgubirea are un drept de regres împotriva prepusului. În cazul în care fapta păgubitoare a fost săvârșită de mai mulți prepuși în comun, comitentul se poate întoarce pentru recuperarea plății făcute împotriva tuturor acestora sau a oricăruia dintre ei; această facultate se justifică prin ideea că în raporturile lui cu prepușii, comitentul nu este un codebitor solidar alături de ei; plătind despăgubiri victimei, comitentul s-a subrogat în drepturile acesteia, iar prepușii autori ai faptei ilicite rămân obligați solidar față de el, întocmai cum erau obligați și față de victimă. Dreptul de regres al comitentului împotriva prepusului, pentru recuperarea sumei plătite cu titlu de despăgubire victimei, se fondează pe ideea că în sarcina comitentului nu se poate reține, în absența probei contrare, nicio culpă în prejudicierea victimei. Dacă se face însă dovada că și comitentului îi este imputabilă o faptă culpabilă proprie, care a

contribuit la producerea prejudiciului, sarcina despăgubirii se repartizează, potrivit regulilor culpei comune, între comitent şi prepus, proporţional cu gravitatea culpei fiecăruia dintre ei. În acest caz, comitentul care a plătit victimei întreaga despăgubire se poate întoarce împotriva prepusului numai pentru partea din plată ce corespunde contribuţiilor acestuia la cauzarea prejudiciului. Comitentul îşi pierde dreptul la regres în cazul în care prepusul probează că a săvârşit fapta păgubitoare la ordinul acestuia, precum şi atunci când plăteşte întreaga despăgubire fără să-l înştiinţeze pe prepus, care, necunoscând această împrejurare, plăteşte şi el, pentru a doua oară, victimei despăgubire. De această dată însă, comitentul are la îndemână o acţiune împotriva victimei, care, primind o despăgubire pentru un singur prejudiciu, are obligaţia să restituie comitentului plata nedatorată primită de la el.

răspunderea extracontractuală, denumire generică prin care se desemnează răspunderea civilă de drept comun, care este angajată prin fapte ilicite constând în încălcări ale normelor legale de conduită în raporturile extracontractuale. O asemenea faptă ilicită nu se concretizează într-o neexecutare a unor obligaţii contractuale. **R.e.** constă în obligaţia autorului faptei ilicite de a repara în natură sau prin echivalent bănesc prejudiciul cauzat persoanei lezate prin fapta ilicită [sin. *răspundere civilă delictuală*].

răspunderea institutorilor şi artizanilor pentru faptele păgubitoare ale elevilor şi ucenicilor, ipoteză de răspundere pentru fapta altuia, fondată pe o prezumţie legală de culpă, ce poate fi răsturnată prin dovada contrară a lipsei de culpă de către cel ţinut responsabil şi, totodată, pe prezumţia de cauzalitate între îndeplinirea prezumată ca defectuoasă a obligaţiei de supraveghere şi fapta păgubitoare săvârşită de elev sau ucenic. Aceste prezumţii privesc persoanele încadrate în muncă la o instituţie sau întreprindere şi care, în virtutea atribuţiilor de serviciu, dau instrucţiuni şi asigură supravegherea elevilor sau ucenicilor din acea unitate (cum sunt: cadrele didactice din învăţământul general, profesional-tehnic sau liceal; persoanele însărcinate cu supravegherea în colonii de vară, tabere şcolare, în instituţii de ocrotire pentru copiii lipsiţi de îngrijire părintească etc.). **R.i.a.**, spre deosebire de răspunderea părinţilor pentru faptele păgubitoare ale copiilor lor minori, nu este condiţionată de împrejurarea ca cel ţinut responsabil să aibă locuinţă comună cu acela pentru care este chemat să răspundă; în schimb, deşi legea nu o cere expres, pentru angajarea acestei răspunderi este necesar ca elevul sau ucenicul – autor al faptei păgubitoare – să fie minor, întrucât obligaţia de supraveghere poate exista numai cu privire la minori.

Totodată, se cere condiția ca fapta păgubitoare a acestora să fi fost săvârșită pe timpul cât ei se aflau sub supravegherea institutorilor și artizanilor; aceștia nu răspund pentru pagubele pricinuite de elevi sau ucenici în timpul cât aceștia nu se aflau sau nu trebuiau să se afle sub supravegherea lor (de exemplu, situațiile în care fapta ilicită este săvârșită în afara școlii sau atelierului, în timpul vacanței școlare etc.). **R.i.a.** nu operează în cazul în care elevul sau ucenicul se sustrage, în timpul desfășurării programului de instruire școlară sau practică, de sub supravegherea acestora, fugind de la școală, din atelier sau din institutul de reeducare; institutorii și artizanii nu răspund nici pentru faptele păgubitoare ale elevilor sau ucenicilor săvârșite pe când aceștia absentau nemotivat de la programul stabilit.

răspunderea părinților pentru faptele ilicite păgubitoare ale copiilor lor minori, ipoteză de răspundere pentru fapta altuia, fondată pe o prezumție de culpă (a părinților, în supravegherea copiilor minori care locuiesc împreună cu ei) și, totodată, de cauzalitate (între conduita părinților și conduita copiilor lor); culpa se concretizează aici într-o stare psihică ce a determinat lipsa de supraveghere și îmbracă forma neglijenței, imprudenței ori a intenției malițioase în îndeplinirea către părinți a îndatoririlor privind educarea copiilor; lipsa de supraveghere și de educație constituie încălcări ale îndatoririlor părintești și, totodată, cauze concurente ale faptei păgubitoare săvârșite de minor și ale prejudiciului provocat prin acea faptă. Ambii părinți răspund pentru faptele păgubitoare ale copiilor lor minori, răspunderea lor fiind solidară. Legea se referă la părinții din căsătorie, dar au fost asimilați acestora și părinții din afara căsătoriei, precum și adoptatorii. Prezumția legală de culpă care apasă asupra părinților nu poate fi extinsă, prin analogie, și asupra altor persoane care, fără a avea calitatea de părinți, sunt ținuți de îndatoriri asemănătoare îndatoririlor părintești față de persoanele care au nevoie de ocrotire (de exemplu, tutorii); această prezumție nu cade nici în sarcina rudelor sau a altor persoane ori a instituțiilor de ocrotire cărora minorul le-a fost încredințat pentru motive temeinice, cu ocazia divorțului părinților lui și nici în sarcina instituțiilor cărora minorii le-au fost dați în plasament familial. În cazurile în care, prin efectul scindării ocrotirii părintești, exercițiul drepturilor și îndeplinirea îndatoririlor părintești trec numai asupra unuia dintre părinți, acestuia singur îi revine și paza copilului, iar prezumția de răspundere (care este de culpă și de cauzalitate în același timp) apasă exclusiv asupra acestui părinte. Asemenea cazuri sunt: atunci când unul dintre părinți este mort, decăzut din drepturile părintești, pus sub interdicție sau, din orice împrejurare, se află în neputință de a-și manifesta voința;

ipoteza adopţiei (în care răspunderea trece de la părinţii fireşti la adoptator) etc. Legea stabileşte două condiţii minimale pentru ca răspunderea părinţilor să devină operantă, şi anume: *a)* copilul să fie minor la data săvârşirii faptei; *b)* copilul să locuiască împreună cu părinţii, comunitatea de locuinţă a copilului şi părinţilor fiind o premisă indispensabilă pentru ca aceştia din urmă să poată exercita supravegherea şi să facă direct educaţia copilului. În cazurile în care, prin efectul scindării ocrotirii părinteşti, dreptul de a ţine copilul revine exclusiv unuia dintre părinţi, condiţia comunităţii de locuinţă fiind îndeplinită numai faţă de acesta, şi răspunderea îi revine în întregime lui. Condiţia comunităţii de locuinţă nu este îndeplinită nici faţă de părintele care se află în executarea unei pedepse privative de libertate sau în arest preventiv şi nici faţă de părintele dispărut, afară de situaţia în care dispariţia este opera voinţei acelui părinte; tot astfel, nu este îndeplinită această condiţie nici în cazul copilului care, datorită încheierii unui contract de muncă, are o locuinţă proprie, distinctă de aceea a părinţilor săi. Alte situaţii similare ar fi: ipoteza în care autoritatea tutelară încuviinţează ca minorul care a împlinit vârsta de 14 ani să aibă locuinţa în altă localitate, în scopul desăvârşirii studiilor sau a pregătirii profesionale; ipoteza părăsirii fortuite de către minor a locuinţei părinteşti şi instalarea acestuia, în pofida opoziţiei părinţilor şi a diligenţelor depuse de aceştia în supravegherea lui, într-o altă locuinţă (cum este cazul minorei care se mută în locuinţa concubinului ei). Victima, sub condiţia ca atât minorul, cât şi părinţii să aibă discernământ, poate opta între acţiunea în responsabilitate pentru fapta proprie (îndreptându-se numai împotriva minorului autor al faptei ilicite păgubitoare), acţiunea în responsabilitate pentru fapta altuia (îndreptându-se împotriva părinţilor) şi o acţiune în răspundere combinată (urmărind obligarea în solidar a părinţilor şi a minorului). Părinţii sunt apăraţi de răspundere dacă probează că nu au putut împiedica producerea faptei păgubitoare. În cazul în care minorul a săvârşit fapta ilicită împreună cu alte persoane, iar părinţii lui au fost obligaţi la repararea integrală a prejudiciului, părinţii lui se pot îndrepta împotriva celorlalţi coautori cu o acţiune în regres şi, dovedind culpa fiecăruia dintre ei, să obţină partea lor contributivă la reparaţie.

răspunderea pentru aeronavele de tip clasic, ipoteză specială a răspunderii pentru lucrurile neînsufleţite, ce are ca subiect pasiv pe acela care exploatează o aeronavă de tip clasic şi ca finalitate repararea pagubelor cauzate în timpul zborului persoanelor şi bunurilor care nu se află la bord, cel mai frecvent a pagubelor cauzate la sol. Este o răspundere obiectivă, exploatantul fiind ţinut responsabil chiar pentru cazul de

forță majoră; pentru a se exonera, el trebuie să dovedească dolul sau culpa gravă a victimei. Obligația de garanție a exploatantului în timpul zborului aeronavei față de toți aflați la sol se referă nu numai la efectele calamităților naturale, dar și la consecințele păgubitoare decurgând din culpa ușoară a persoanelor păgubite. Potrivit legii române (prin care se reglementează activitățile aeronautice civile), exploatantul este ținut responsabil pentru pagubele pricinuite terților sau bunurilor acestora aflate pe sol, atât în caz de accident datorat prăbușirii aeronavei sau căderii unui corp aflat la bordul acestuia, cât și pentru orice pagube cauzate prin simplul fapt al zborului (de exemplu, cele datorate zgomotului produs de avion).

răspunderea pentru aeronavele supersonice, ipoteză specială a răspunderii pentru lucrurile neînsuflețite, sensibil similară cu cea a răspunderii pentru aeronavele de tip clasic, ale cărei reguli și principii (în absența unei reglementări specifice prin legea națională sau prin convenții internaționale) îi sunt aplicabile. Caracteristic zborului acestui tip de nave este bangul sonic și undele de șoc produse cu prilejul depășirii vitezei sunetului (și într-o măsură mai mică, și de la trecerea de la viteza supersonică la viteza subsonică) care sunt susceptibile să determine la sol producerea diferitelor prejudicii (oțetirea vinului, spargerea obiectelor fragile, crăparea zidurilor clădirilor sau prăbușirea unor construcții etc.). Pentru pagubele astfel pricinuite, răspunde acela care exploatează aeronava supersonică care a provocat prejudiciul. Fiind vorba de o răspundere obiectivă, fără culpă, victima este îndreptățită să pretindă repararea prejudiciului încercat, de îndată ce face dovada acestui prejudiciu, precum și a raportului de cauzalitate dintre acesta și zborul aeronavei supersonice.

răspunderea pentru cosmonave și alte obiecte lansate în spațiul extraatmosferic, ipoteză specială a răspunderii pentru lucrurile neînsuflețite ce nu a primit o reglementare proprie în dreptul civil român, dar care a fost consacrată prin Convenția internațională cu privire la răspunderea pentru daune cauzate de obiecte lansate în spațiul extraatmosferic, adoptată la sesiunea Adunării generale O.N.U. din 1971, semnată și de România. În temeiul acestei convenții, pentru daunele pricinuite de asemenea obiecte răspunde statul de lansare a obiectului spațial care a cauzat aceste daune; prin stat de lansare se înțelege statul de pe teritoriul căruia se face lansarea sau cel care efectuează sau face să se efectueze o asemenea lansare. Termenul de „obiect spațial" desemnează atât corpul lansat, cât și elementele componente, precum și lansatorul și componentele acestuia. Dauna se poate concretiza în pierdere de vieți omenești, vătămări aduse integrității corporale sau

sănătății unor persoane, distrugeri sau degradări de bunuri. În unele situații, răspunderea statului este obiectivă, în altele subiectivă. Este obiectivă ori de câte ori un obiect spațial cauzează daune la suprafața pământului ori unei aeronave aflate în zbor; este subiectivă în cazul în care un obiect spațial pricinuiește daune altui obiect spațial ce aparține altui stat de lansare. Statul de lansare este exonerat de răspunderea obiectivă în cazul în care face dovada că paguba se datorează culpei grave sau unei acțiuni sau omisiuni săvârșite cu intenția de a păgubi, de către statul reclamant sau de către o persoană reprezentată de el; nu se admite nicio cauză de exonerare în ipoteza în care paguba este rezultatul unei fapte a statului de lansare ce contrazice dreptul internațional. Au dreptul să formuleze cereri de despăgubire împotriva statului de lansare: statul păgubit, statul ale cărui persoane au fost prejudiciate, iar, în lipsă, statul pe teritoriul căruia s-a produs paguba; dacă niciunul dintre aceste state nu a făcut cerere, este îndreptățit să reclame despăgubirea statul ai cărui rezidenți permanenți au fost prejudiciați. Cererea de despăgubire se înaintează statului de lansare pe cale diplomatică. Dacă cererea de despăgubire nu este onorată în termen de un an de la notificarea dovezilor pe cale diplomatică, părțile interesate pot constitui o comisie pentru rezolvarea reclamațiilor.

răspunderea pentru energia nucleară, ipoteză specială a răspunderii pentru lucrurile neînsuflețite, ce are ca sursă faptul utilizării energiei nucleare în scopuri pașnice și ca finalitate repararea prejudiciilor ce decurg din accidentele ocazionate de această utilizare. Întrucât consecințele păgubitoare pe care le implică riscul nuclear pot apărea după mulți ani, raportul de cauzalitate dintre fapta păgubitoare și asemenea consecințe se prezumă, victimei neputându-i-se pretinde să probeze o situație de fapt, care, din cauza scurgerii timpului, poate crea dificultăți mari în ce privește probațiunea. **R.e.n.** poate fi înlăturată numai prin dovada cazului de forță majoră sau a unor situații asimilate acestuia (precum fapta de neînlăturat a unui terț și fapta victimei).

răspunderea pentru fapta altuia, răspundere indirectă, specie a răspunderii civile delictuale, care derogă de la dreptul comun în materie și care se înfățișează sub forma prezumțiilor de răspundere stabilite de lege în sarcina unor persoane (părinți, institutori, artizani, comitenți) pentru faptele ilicite cauzatoare de prejudicii săvârșite de alte persoane (copii, elevi, ucenici sau prepuși) aflate sub supravegherea, îndrumarea sau la dispoziția lor. Ei mai sunt desemnați și prin termenul „parte responsabilă civilmente", expresia aceasta utilizându-se cu precădere în situația în care acțiunea în responsabilitate civilă este

promovată în cadrul procesului penal. Legea reglementează trei ipoteze de **r.f.a.**: răspunderea părinţilor pentru pagubele pricinuite prin faptele copiilor lor minori; răspunderea institutorilor şi artizanilor pentru faptele păgubitoare ale elevilor şi ucenicilor; răspunderea comitenţilor pentru prepuşii lor. În primele două ipoteze, **r.f.a.** are caracter subiectiv, fondându-se pe o prezumţie de culpă, iar în ultima ipoteză, are caracter obiectiv, fondându-se pe o prezumţie de cauzalitate.

răspunderea pentru fapta animalelor, formă a răspunderii civile delictuale care are un regim aproape identic (în privinţa condiţiilor, structurii fundamentului şi a cauzelor de exonerare) cu răspunderea pentru lucrurile neînsufleţite. Este ţinut responsabil de prejudiciile cauzate de animale paznicul acestora, adică acela care deţine puterea de folosire, direcţia şi controlul asupra lor, pe care o exercită direct sau prin prepus, în mod independent. Are calitatea de paznic proprietarul animalului, precum şi persoana care a dobândit în mod licit, cu consimţământul acesteia, o autoritate în privinţa animalului; este, de asemenea, paznic şi persoana care a dobândit în mod ilicit (prin furt sau uzurpare) puterea de folosire şi controlul asupra animalului. Răspunderea proprietarului este alternativă cu răspunderea persoanelor care se servesc de animal; acestea din urmă răspund numai pe timpul cât animalul se află în serviciul lor; au deci o răspundere subsidiară, spre deosebire de proprietar, a cărui răspundere este generală. Sunt îndreptăţiţi la reparaţie toţi aceia care au fost păgubiţi prin fapta unui animal, cât şi succesorii lor în drepturi; nu au beneficiul acestor despăgubiri paznicul păgubit el însuşi prin fapta animalului de sub paza sa şi nici acela care participă la folosirea animalului, cu consimţământul benevol la paznicului. **R.f.a.** priveşte toate animalele care formează obiectul unui drept de proprietate, orice animal apropriat fiind, prin efectul aproprierii, susceptibil de a fi supus unei paze; este irelevant, sub acest aspect, dacă animalul se află efectiv sub pază sau a scăpat de sub pază ori este lăsat liber, nepăzit. Intervenţia acestei răspunderi nu comportă vreo distincţie între animalele domestice şi cele sălbatice ori între animalele normale şi cele vicioase şi pentru acelea care se află în captivitate la circuri sau grădini zoologice. Legea declară că animalele sălbatice care sunt obiect de vânătoare aparţin statului, deci organizaţiile care gospodăresc fondul de vânătoare au o răspundere specială, bazată pe o prezumţie legală relativă de culpă. Domeniul de aplicare a acestei răspunderi speciale este limitat la pagubele cauzate culturilor agricole prin fapta cerbilor şi mistreţilor care trăiesc pe un fond de vânătoare. **R.f.a.** fiind supusă, în principiu, aceloraşi reguli ca şi răspunderea pentru lucrurile neînsufleţite, întin-

derea obligaţiei la reparaţie a paznicului animalului se stabileşte după aceleaşi criterii ca întinderea obligaţiei similare a paznicului lucrului. Paznicul se poate exonera dovedind forţa majoră, fapta victimei sau fapta unui terţ pentru care el nu răspunde.

răspunderea pentru fapta proprie, răspundere directă, specie a răspunderii civile delictuale, ce implică obligarea la repararea prejudiciului a înseşi persoanei care a săvârşit fapta păgubitoare. **R.f.p.** poate avea ca subiect pasiv atât o persoană fizică, cât şi o persoană juridică, iar în unele cazuri, chiar statul; în acest din urmă caz, angajarea răspunderii este posibilă şi prin act administrativ ilegal. **R.f.p.** constituie domeniul principal al răspunderii bazate pe culpa făptuitorului; culpa însă nu se prezumă, ci trebuie dovedită de către victimă. Fiind o răspundere subiectivă bazată pe culpă, persoana fizică poate deveni subiect pasiv al acesteia numai dacă posedă însuşirile psihice intelective şi volitive care să-i permită să prevadă urmările faptei sale. Cel lipsit total de discernământ nu poate fi ţinut responsabil de fapta sa proprie; se găsesc în această situaţie minorul sub 14 ani, alienatul şi debilul mintal, precum şi acela care din alte cauze este lipsit, permanent sau temporar, de discernământ. Lipsa parţială a discernământului este irelevantă sub aspectul răspunderii civile, legea prezumându-l responsabil pe acela care acţionează cu discernământ diminuat. Persoana juridică dobândeşte calitatea de subiect pasiv al **r.f.p.** în cazul în care fapta păgubitoare a fost săvârşită de organul ei, cu prilejul îndeplinirii funcţiilor sale.

răspunderea pentru lucrurile neînsufleţite, specie a răspunderii civile delictuale fondată pe o prezumţie legală de cauzalitate, în temeiul căreia cel păgubit prin fapta unui lucru poate obţine repararea prejudiciului încercat, de la cel care deţine paza juridică a lucrului respectiv, fără să dovedească vreo culpă a pazniculuí. Răspunde, în calitate de paznic, persoana fizică sau juridică care are lucrul în serviciul său, putând exercita asupra lui o putere independentă, de direcţie şi de control, care îi permite să-i ferească pe alţii de daunele ce ar putea fi provocate de lucrul de sub paza sa. O asemenea calitate o are proprietarul, acesta rămânând paznic răspunzător, chiar în privinţa lucrului pe care l-a pierdut; el însă încetează să fie obligat la pază, dacă şi-a abandonat lucrul sau dacă a consimţit ca lucrul său să intre în stăpânirea altor persoane. Statul este paznic al bunurilor ce-i aparţin numai în măsura în care aceste bunuri n-au fost repartizate în administrarea unor organizaţii, instituţii, societăţi etc. Tot astfel, au calitatea de paznici şi titularii dreptului de folosinţă de tip nou, precum şi titularii drepturilor reale principale care dezmembrează

dreptul de proprietate: superficiarul, uzufructuarul, uzuarul, titularul dreptului de abitaţie sau al unei servituţi aparente; de asemenea, sunt paznici şi detentorii precari ai lucrului. Stabilirea **r.l.n.** implică, în mod necesar, distincţia între paza structurii şi paza utilizării lui, deoarece puterea de direcţie şi control asupra lucrului se poate scinda şi trece, prin act juridic, numai în parte asupra altei persoane decât proprietarul (de exemplu, proprietarul poate închiria temporar automobilul său altei persoane; în caz de accident pe timpul cât automobilul este folosit de chiriaş, răspunde proprietarul dacă accidentul s-a datorat unui viciu al structurii maşinii, dar răspunde chiriaşul dacă accidentul a avut drept cauză greşita utilizare a automobilului). În cazul scindării pazei juridice, proprietarul rămâne paznic al structurii lucrului şi răspunde pentru prejudiciile datorate acestei structuri. De altfel, în toate cazurile, proprietarul este prezumat că deţine puterea de direcţie şi control asupra lucrului, câtă vreme acesta nu dovedeşte că a transferat-o, prin efectele unui act juridic, altei persoane; obligaţia lui de pază se prelungeşte în timp chiar dincolo de momentul în care el încetează să mai fie proprietar, până în momentul predării efective a lucrului către dobânditor, întrucât numai din acel moment trece asupra acestuia din urmă puterea de direcţie şi controlul; pe de altă parte, dobânditorul unui lucru poate deveni paznic juridic al acelui lucru chiar mai înainte de a fi dobândit proprietatea lui, dacă punerea sa în stăpânirea lucrului s-a făcut anterior acestei date. Proprietarul încetează să mai fie paznic în privinţa lucrului ce i-a fost furat fără vina sa; în acest caz, proprietarul este lipsit de uzul, controlul şi direcţia lucrului, aceste prerogative trecând în fapt asupra hoţului. Posesorul, fie el legitim sau nelegitim, este prezumat a fi paznic, această calitate decurgând nu numai dintr-un raport juridic, ci şi din starea de fapt a posesiei. **R.l.n.** este condiţionată de împrejurarea ca la producerea rezultatului păgubitor să fi participat activ un lucru; participarea lucrului trebuie să îmbrace caracterul unei fapte distincte şi să aibă forţă cauzală proprie. **R.l.n.** are caracter obiectiv; ea se stabileşte şi se justifică prin existenţa unui raport de cauzalitate între lucrul aflat sub pază şi prejudiciul încercat de persoana vătămată; pentru ca aceasta din urmă să obţină despăgubirea, este suficientă dovada că lucrul respectiv a participat la producerea prejudiciului. Participarea lucrului poate să aibă loc cu sau fără contact material, dar obligatoriu trebuie să fie activă, în sensul ca ea să fie cauzală, să reprezinte cauza sau una dintre cauzele care a generat prejudiciul. Caracterul cauzal al participării lucrului se prezumă, de vreme ce victima a făcut dovada că acel lucru a fost implicat în producerea prejudiciului; paznicul se poate exonera de răspundere înlăturând această prezumţie, dacă dovedeşte

caracterul necauzal al participării lucrului. Contraproba făcută de paznic are ca efect înlăturarea **r.l.n.** numai în măsura în care demonstrează că lucrul a participat la producerea prejudiciului doar ca un instrument ce a prelungit mâna omului şi că deci omul, şi nu lucrul, a cauzat prejudiciul. Atât proba participării lucrului, cât şi contraproba caracterului necauzal al acestei participări pot fi făcute prin orice mijloace de dovadă. În cazul în care o terţă persoană suferă un prejudiciu la producerea căruia participă cauzal două sau mai multe lucruri având paznici diferiţi, victima poate pretinde reparaţie integrală oricăruia dintre paznicii acelor lucruri; la rândul lui, fiecare dintre paznici se poate exonera de răspundere, rămânând răspunzător numai celălalt paznic (sau ceilalţi paznici), dacă dovedeşte că lucrul său a fost implicat în producerea prejudiciului prin fapta acestora din urmă. Pe de altă parte, paznicul care a plătit victimei întreaga despăgubire se subrogă în drepturile acesteia, putând pretinde celorlalţi paznici partea lor contributivă la reparaţie, în conformitate cu regulile aplicabile codebitorilor solidari. Partea contributivă a fiecărui paznic la repararea prejudiciului se stabileşte în raport cu importanţa participării lucrului său la producerea acestuia; dacă nu se poate stabili în ce măsură participarea fiecăruia a determinat cauzal păgubirea victimei, paznicii tuturor lucrurilor implicate în producerea prejudiciului vor contribui egal la repararea lui. Pentru anumite lucruri cu regim juridic special sunt reglementate forme aparte de răspundere, şi anume: răspunderea pentru aeronavele de tip clasic şi pentru cele supersonice; răspunderea pentru vehiculele cu pernă de aer; răspunderea pentru cosmonave şi alte obiecte lansate în spaţiul extraatmosferic; răspunderea pentru energia nucleară [v. *răspunderea pentru animale; răspunderea pentru ruina edificiilor*].

răspunderea pentru ruina edificiilor, specie a răspunderii pentru lucrurile neînsufleţite, ce are ca domeniu de aplicare pagubele pricinuite prin dărâmarea unei construcţii, ca urmare a lipsei de întreţinere din partea proprietarului sau a unui viciu de construcţie. Pentru aceste pagube, este ţinut răspunzător proprietarul, chiar dacă nu deţine edificiul şi nu este în măsură să exercite efectiv paza acestuia; proprietarul nu poate transmite prin act juridic, odată cu paza edificiului, şi răspunderea pentru ruina acestuia; el rămâne răspunzător chiar în ipoteza transmiterii posesiei edificiului către o altă persoană. În cazul proprietăţii rezolubile, coexistând doi proprietari (unul sub condiţie suspensivă şi altul sub condiţie rezolutorie) răspunderea se distribuie între aceştia după cum urmează: proprietarul sub condiţie suspensivă devine răspunzător numai la îndeplinirea condiţiei, dar întrucât condiţia retroactivează până la momentul încheierii contractului, ceea ce

presupune ca dobândirea calității de proprietar să aibă loc chiar din acest moment, și răspunderea lui se naște tot atunci; proprietarul sub condiție rezolutorie este, în realitate, proprietar actual și, la rându-i, datorează reparațiune până la îndeplinirea condiției, deoarece, sub rezerva producerii acelui eveniment cu efecte retroactive, el rămâne proprietar la data ruinării edificiului. În ipoteza în care edificiul se află în proprietate comună pe cote-părți a mai multor persoane, fiecare coproprietar este ținut răspunzător pentru pagubele produse prin ruina acestuia, proporțional cu partea ce-i revine din dreptul de proprietate asupra edificiului. Această soluție este valabilă și pentru cazul când edificiul formează obiectul unui drept de proprietate comună în devălmășie. Obligația de reparare a prejudiciului cauzat din ruina unui asemenea edificiu nu are însă caracterul unei obligații proprii a fiecărui codevălmaș, ci reprezintă o sarcină a proprietății acelui edificiu, motiv pentru care păgubitul se poate îndestula pentru pagubele suferite, potrivit întinderii dreptului său de reparație, urmărind în primul rând celelalte bunuri devălmașe ale codebitorilor și numai în măsura în care ele n-ar fi suficiente pentru repararea integrală, va putea urmări și bunurile proprii ale fiecăruia dintre ei. Dacă dreptul de proprietate asupra edificiului este dezmembrat prin constituirea unui drept de superficie, superficiarul, și nu proprietarul, este acela care răspunde pentru pagubele produse prin ruina edificiului respectiv; în cazul în care dezmembrarea dreptului de proprietate asupra edificiului se face prin constituirea unui uzufruct, răspunde nudul proprietar, iar atunci când dezmembrarea este urmarea constituirii unei servituți, răspunderea revine titularului fondului dominant. Proprietarul (sau, după caz, nudul proprietar, superficiarul, titularul fondului dominant) este răspunzător numai pentru pagubele pricinuite prin ruina edificiului, nu și pentru pagubele care s-ar datora, de exemplu, unui incendiu izbucnit la edificiul său, întrucât în această ultimă ipoteză, chiar dacă incendiul provoacă și ruina edificiului, pagubele sunt rezultatul, pe plan cauzal, al unui incendiu, iar nu al ruinei construcției. Domeniul de aplicare a **r.r.e.** este limitat la situațiile în care ruina se produce ca urmare a lipsei de întreținere sau a unui viciu de construcție al edificiului; intervenția sa în timp este, de asemenea, limitată la intervalul cuprins între momentul terminării construcției edificiului și acela al începerii demolării. Antreprenorul este ținut răspunzător, el însuși, pentru pagubele care s-ar produce cu ocazia desfășurării activității sale de construire ori de demolare. Nu se cere ca lipsa de întreținere ori ca viciul de construcție al edificiului să fie imputabile celui chemat să răspundă; în concepția legiuitorului, lipsa de între-

ţinere, ca şi viciile de construcţie au semnificaţia unor elemente obiective de determinare a obligaţiei de garanţie ce revine proprietarului, şi nu semnificaţia unor elemente prin referire la care s-ar putea stabili caracterul deficient al conduitei proprietarului. Pe plan cauzal, lipsa de întreţinere sau viciul de construcţie trebuie să constituie cauze ale ruinei edificiului, iar aceasta din urmă, la rându-i, să fie cauza păgubirii unui terţ. Sarcina probei acestei duble relaţii cauzale revine persoanei păgubite. Dovada poate fi făcută prin orice mijloace de probă. Proprietarul se poate exonera de răspundere dovedind că ruina edificiului se datorează unei cauze străine (forţă majoră, fapta victimei sau fapta unui terţ pentru care el nu este obligat); proprietarul va fi exonerat numai parţial, dacă dovedeşte că paguba suferită de terţ a avut o determinare cauzală multiplă, în cadrul căreia ruina edificiului din cauza lipsei de întreţinere sau a unui viciu de construcţie a fost doar o cauză concurentă. Proprietarul care a plătit despăgubirea are un drept de regres după următoarele distincţii: *a) în cazul în care ruina este cauzată de lipsa de întreţinere datorată proprietarului anterior,* cel care a cumpărat casa poate reclama de la vechiul proprietar înapoierea despăgubirii plătite, dar numai în limitele obligaţiei de garanţie de care este ţinut vânzătorul sau, mai exact, numai în măsura în care lipsa de întreţinere nefiind cunoscută la momentul perfectării contractului de vânzare-cumpărare, îmbracă forma unui viciu ascuns al clădirii; dacă imobilul a fost închiriat, proprietarul are regres împotriva locatarului ori de câte ori ruina se datorează neefectuării reparaţiilor ce cădeau în sarcina acestuia din urmă în baza contractului de locaţiune sau, deşi nu cădeau în sarcina lui, el s-a obligat să le efectueze; atunci când ruina se datorează efectuării unor reparaţii pentru care era necesară autorizarea unui organ administrativ, iar acel organ de stat nu a autorizat sau a autorizat cu întârziere reparaţiile respective şi, ca urmare, ele nu au putut fi făcute în timp util, proprietarul poate reclama de la organul administrativ respectiv înapoierea despăgubirii plătite terţului prejudiciat prin ruina edificiului; *b) atunci când ruina edificiului se datorează unui viciu de construcţie,* proprietarul se poate îndrepta cu regres împotriva arhitectului sau antreprenorului căruia îi fusese încredinţată construirea edificiului, pentru recuperarea sumelor plătite ca despăgubiri persoanei prejudiciate; dreptul său de regres izvorăşte din contractul de antrepriză şi este supus prescripţiei extinctive în materia răspunderii fondate pe un asemenea contract.

răspunderea pentru vehicule cu pernă de aer (aeroglisoare şi acvaplane), ipoteză specială a răspunderii pentru lucrurile neînsu-

fleţite, care încă nu a primit reglementare legală proprie în dreptul român şi căreia, deci, i se aplică regulile şi principiile generale din materia răspunderii pentru lucrurile neînsufleţite.

răspunderea vânzătorului pentru evicţiune, v. *obligaţia de garanţie contra evicţiunii.*

răspunderea vânzătorului pentru vicii ascunse, v. *obligaţia de garanţie contra viciilor lucrului vândut.*

real, v. *contract real; drept real; obligaţii reale.*

realizarea gajului, v. *gaj.*

realizarea ipotecii, v. *ipotecă.*

reasigurare, operaţiunea de asigurare a unui asigurător de către alt asigurător, primul fiind reasigurat, iar al doilea, reasigurator.

rebus sic stantibus, locuţiune latină ce desemnează clauza contractuală prin care obligaţia asumată este condiţionată de menţinerea împrejurărilor avute în vedere de părţi la încheierea contractului.

recomanditar, v. *indicat la nevoie.*

rectificarea actelor de stare civilă, operaţie ce are ca obiect îndreptarea greşelilor materiale (de exemplu, corectarea, completarea unor date) săvârşite în cuprinsul unor acte de stare civilă care, în ansamblul lor, sunt valabile. *De lege lata,* **r.a.s.c.** este reglementată prin Legea nr. 119/1996, cu modificările ulterioare. Conform art. 57^1, rectificarea actelor de stare civilă şi a menţiunilor înscrise pe marginea acestora se face în temeiul dispoziţiei primarului unităţii administrativ-teritoriale care are în păstrare actul de stare civilă, din oficiu sau la cererea persoanei interesate. Cererea de rectificare a actelor de stare civilă şi a menţiunilor înscrise pe acestea, însoţită de actele doveditoare, se depune la serviciul public comunitar local de evidenţă a persoanelor care are în păstrare actul de stare civilă sau la serviciul public comunitar local de evidenţă a persoanelor de la locul de domiciliu. Cererea se soluţionează în termen de 30 de zile, prin emiterea dispoziţiei de către primar, care se comunică solicitantului în termen de 10 zile de la data emiterii, dispoziţie care poate fi contestată la instanţa judecătorească în a cărei rază teritorială îşi are sediul autoritatea emitentă, în condiţiile legii. Actele de stare civilă reconstituite nu pot fi rectificate. Rectificarea unui act de stare civilă ori a menţiunilor înscrise pe acesta, aprobată prin dispoziţie a primarului, se înscriu numai prin menţiune pe marginea actului de stare civilă corespunzătoare [v. şi *anularea actelor de stare civilă*].

rectificarea certificatelor de stare civilă, operaţie de îndreptare a unor greşeli care aparţin exclusiv certificatelor de stare

civilă, în sensul că (datorită unor omisiuni, adăugiri, denaturări etc., produse cu ocazia extragerii datelor din registrele de stare civilă) acestea nu corespund întru totul cu actele de stare civilă din registrele de stare civilă din care au fost extrase. **R.c.s.c.** se face de către organele care le-au eliberat, de regulă, prin retragerea certificatului de stare civilă greșit întocmit și eliberarea unuia nou, corect întocmit.

recunoașterea de paternitate, v. *stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei.*

reducerea inscripției ipotecare, expresie ce desemnează operațiunea de radiere parțială a unei inscripții ipotecare, fie în ceea ce privește suma garantată, fie referitor la imobilele asupra cărora s-a constituit ipoteca. Poate fi consimțită de creditor, caz în care se numește voluntară, sau poate fi solicitată de instanță, caz în care se numește judecătorească. În acest din urmă caz, debitorul care a făcut o plată parțială, primită de creditor, poate cere **r.i.i.** Chiar și în acest caz, ipoteca instituită va continua să greveze întregul imobil. Instanța va încuviința cererea debitorului, dacă acesta va proba plata parțială. **R.i.i.** nu constituie o excepție de la principiul indivizibilității ipotecii, întrucât ea nu privește însăși garanția constituită, ci doar opozabilitatea ei față de terți (inclusiv față de creditorii ipotecari cu rang inferior).

reducțiunea liberalităților excesive, v. *reducțiune succesorală.*

reducțiune succesorală, sancțiune civilă aplicabilă liberalităților excesive, constând în lipsirea acestora de eficacitate în măsura necesară întregirii rezervei, fără însă a atrage nulitatea lor. Se aplică atât donațiilor dovedite sau prezumate, cât și legatelor testamentare, inclusiv legatului cu titlu particular sub forma clauzei testamentare având ca obiect sume de bani depuse la C.E.C. Sunt considerate excesive liberalitățile făcute de defunct care depășesc cotitatea disponibilă, aducând atingere rezervei succesorale. Reducțiunea lor urmează a se face numai până la concurența valorică a cotității disponibile. În toate cazurile, problema reducțiunii se poate pune numai după deschiderea moștenirii, atât în cazul legatelor, cât și în cazul donațiilor între vii, dreptul moștenitorilor rezervatari de a promova o acțiune în justiție în acest sens născându-se la data deschiderii moștenirii. Reducțiunea poate fi invocată indiferent dacă liberalitățile au fost făcute în favoarea unor terți sau în favoarea unor moștenitori nerezervatari, ori chiar în favoarea unor moștenitori rezervatari, dacă prin aceasta a fost lezată rezerva comoștenitorilor rezervatari. Rezerva succesorală este, în egală măsură, ocrotită în toate cazurile. Dreptul de a invoca **r.s.** aparține numai persoanelor

prevăzute limitativ de lege, și anume: *a) moștenitorii rezervatari*, în favoarea cărora rezerva și mijlocul ei de apărare au fost instituite de lege. Renunțarea anterioară la moștenire, ca și la dreptul de a cere **r.s.** fiind un pact asupra unei succesiuni viitoare, este nulă de drept. Atunci când există mai mulți moștenitori rezervatari, aceștia pot exercita dreptul la reducțiune în mod colectiv. Datorită caracterului individual al acestui drept, oricare dintre comoștenitorii rezervatari poate renunța la exercitarea lui, pentru a respecta voința liberală a defunctului, situație în care liberalitățile se vor reduce numai în măsura necesară reîntregirii rezervei celorlalți comoștenitori; *b) moștenitorii succesorului rezervatar predecedat*; în cazul în care moștenitorul rezervatar unic sau care vine la succesiune alături de alții moare înainte de exercitarea dreptului la reducțiune, acest drept se transmite, ca drept patrimonial, asupra propriilor moștenitori ai rezervatarului decedat. Când acesta din urmă lasă mai mulți comoștenitori, exercitarea dreptului la reducțiune trebuie să aibă caracter unitar, chiar dacă între cei chemați la moștenirea lui există dezacord în ce privește promovarea acțiunii în reducțiune, deoarece dreptul unuia dintre moștenitorii rezervatarului la reducțiune nu poate fi anihilat prin voința celorlalți comoștenitori, indiferent de numărul lor; *c) avânzii-cauză ai moștenitorilor rezervatari*; din această categorie fac parte: succesorii universali sau cu titlu universal ai moștenitorului rezervatar (care a transmis sau cedat drepturile succesorale prin act între vii cu titlu oneros sau cu titlu gratuit în favoarea unei alte persoane) și creditorii moștenitorilor rezervatari. Aceștia din urmă pot exercita dreptul la reducțiune pe calea acțiunii oblice, dat fiind că acest drept are caracter patrimonial, iar nu caracter exclusiv personal. Nu poate exercita dreptul la reducțiune dobânditorul cu titlu particular de la moștenitorul rezervatar, deoarece succesorii cu titlu particular nu sunt avânzi-cauză. În principiu, nici creditorii defunctului nu pot exercita dreptul la reducțiune a liberalităților excesive, dar referitor la aplicarea acestei reguli este necesară distincția între ipoteza când moștenitorul rezervatar a acceptat moștenirea pur și simplu și situația în care a acceptat-o sub beneficiu de inventar. În primul caz, patrimoniul succesoral contopindu-se cu patrimoniul personal al moștenitorului rezervatar, creditorii defunctului devin și creditori personali ai moștenitorului rezervatar, astfel încât pot cere reducțiunea liberalităților excesive. În cel de-al doilea caz, contopirea celor două patrimonii fiind împiedicată, creditorii defunctului nu devin avânzi-cauză ai moștenitorului rezervatar, dar este necesar să se distingă între alte două situații, și anume: cu referire la donații, creditorii defunctului nu pot cere

reducţiunea, deoarece bunurile donate au ieşit definitiv din patrimoniul defunctului şi, ca urmare, ele nu formează obiectul gajului lor general, dacă n-au cerut revocarea pentru fraudă pauliană; cu referire la legate, creditorii defunctului nu pot cere reducţiunea, dar pot solicita ca plata creanţelor lor (care sunt datorii ale succesiunii) să se facă prioritar faţă de plata legatelor. Ţinând seama de faptul că reducţiunea operează împotriva donatarilor, respectiv a legatarilor, iar nu în favoarea lor, niciunul dintre aceştia nu vor putea cere reducţiunea. În schimb, atunci când există o pluralitate de donatari sau de legatari, cel acţionat în reducţiune poate invoca, pe cale de excepţie, nerespectarea ordinii legale de reducţiune a liberalităţilor excesive. Ori de câte ori cel care lasă moştenirea a făcut mai multe liberalităţi (donaţii şi/sau legate), depăşind cotitatea disponibilă, primesc aplicare cele trei reguli consacrate de Codul civil cu privire la ordinea reducţiunii, şi anume: *a) legatele se reduc înaintea donaţiilor* [art. 850 alin. (1) C. civ.]. Domeniul de aplicare a acestei reguli vizează ipoteza când liberalităţile făcute de defunct se concretizează în legate şi donaţii, iar justificarea ei constă în aceea că legatele fiind ultimele liberalităţi consimţite de defunct, produc efecte numai la data deschiderii moştenirii şi din cauza existenţei lor a fost lezată rezerva succesorală. Această regulă are caracter imperativ; *b) legatele se reduc toate deodată şi în mod proporţional* (art. 852 C. civ.). Atât legatele universale, cât şi cele cu titlu universal, precum şi cele cu titlu particular (indiferent cum au fost instituite, prin acelaşi testament sau prin testamente diferite) sunt supuse reducerii în mod simultan şi proporţional cu valoarea lor. Justificarea acestei reguli rezidă în aceea că toate legatele produc efecte numai începând cu data deschiderii moştenirii. Regula are caracter dispozitiv, fiind fondată pe voinţa prezumată a testatorului. Legea permite acestuia din urmă să dispună plata unui/unor legate cu preferinţă faţă de altele, caz în care cele preferate se vor reduce numai dacă rezerva succesorală nu va fi reîntregită prin reducţiunea celorlalte. Ordinea de preferinţă stabilită de către testator poate fi stipulată în mod expres, dar poate rezulta şi din voinţa tacită a acestuia; *c) donaţiile se reduc succesiv, în ordinea inversă datei lor, începând cu cea mai nouă* [art. 850 alin. (2) C. civ.]. Această regulă are o dublă justificare, şi anume: donaţiile mai noi sunt cele care aduc atingere rezervei succesorale, iar pe de altă parte, trebuie respectat principiul irevocabilităţii donaţiilor. Acest principiu este de ordine publică şi, ca urmare, prezenta regulă are caracter imperativ, donatorul neputând stabili prin propria voinţă o altă ordine de preferinţă în reducţiunea donaţiilor consimţite de el. O excepţie de la această regulă o constituie situaţia când două sau mai multe donaţii au aceeaşi dată, caz în care reducţiunea lor se face

simultan şi proporţional cu valoarea fiecăreia dintre ele. Atunci când donatarul a cărui donaţie este supusă reducţiunii, potrivit ordinii de preferinţă stabilite de lege, este insolvabil, soluţia care se impune este reducţiunea donaţiei anterioare. Dreptul la reducţiunea liberalităţilor excesive se poate realiza pe cale amiabilă sau pe cale judecătorească. Acordul persoanelor interesate cu privire la reducţiune are semnificaţia juridică a unui contract şi produce efectele juridice ale contractului. În caz de neînţelegere între cei îndreptăţiţi la reducţiune şi cei care urmează să suporte reducţiunea, diferendul se va soluţiona pe cale judecătorească, rezervatarul având la îndemână în acest scop acţiunea în reducţiune. Pretenţiile sale referitoare la atingerea rezervei vor trebui însă dovedite, proba lor putându-se face prin orice mijloc de dovadă. Reducţiunea se realizează diferit, după cum liberalităţile prin care se aduce atingere rezervei succesorale sunt legate sau donaţii. Astfel, în cazul legatelor, reducţiunea are ca efect ineficacitatea acestora în măsura necesară întregirii rezervei. Ea poate fi totală sau parţială. Este totală atunci când cotitatea disponibilă a fost epuizată prin donaţiile făcute de cel care lasă moştenirea. Este parţială atunci când legatele se reduc proporţional, potrivit regulilor care guvernează ordinea reducţiunii liberalităţilor excesive, precum şi atunci când defunctul a procedat la exheredarea directă a unui moştenitor rezervatar. În toate cazurile, reducţiunea are loc în natură, bunurile vizate aflându-se în patrimoniul succesoral. În ipoteza donaţiilor, reducţiunea are ca efect desfiinţarea acestora în măsura necesară întregirii rezervei. Desfiinţarea donaţiilor supuse reducţiunii este totală dacă cotitatea disponibilă a fost epuizată prin donaţii cu dată anterioară, şi parţială dacă şi în măsura în care donaţia se încadrează (parţial) în cotitatea disponibilă. Prin efectul reducerii donaţiilor, rezervatarul devine proprietar al bunului/bunurilor obiect al acestora, motiv pentru care poate cere restituirea lor în natură. Principiul întregirii rezervei în natură admite următoarele excepţii, când reducţiunea se face prin echivalent: atunci când donatarul a înstrăinat sau grevat cu drepturi reale bunurile care au format obiectul donaţiei înainte de deschiderea moştenirii, rezerva se va întregi prin echivalentul porţiunii ce depăşeşte cotitatea disponibilă; în cazul în care donaţia supusă reducţiunii s-a făcut unui moştenitor rezervatar, acesta poate păstra în contul rezervei sale partea care depăşeşte cotitatea disponibilă, condiţionat de împrejurarea ca în componenţa masei succesorale să existe alte bunuri de aceeaşi natură, care să fie atribuite comoştenitorilor rezervatari; dacă obiectul donaţiei este un imobil, iar ceea ce este supus reducţiunii reprezintă mai puţin de jumătate din valoarea acestui imobil, donatarul rezervatar poate păstra în întregime acel imobil, iar întregirea rezervei

celorlalți comoștenitori rezervatari se va face prin echivalent; dacă bunul donat a pierit din culpa donatarului sau a fost un bun fungibil și consumptibil, reducțiunea se va face prin echivalent, respectiv prin bunuri de aceeași calitate, cantitate și valoare [v. și *reducțiunea liberalității în uzufruct sau în rentă viageră*].

reducțiunea liberalității în uzufruct sau în rentă viageră, varietate a reducțiunii succesorale de specificul căreia este faptul că liberalitatea (donație sau legat) făcută de cel care lasă moștenirea are ca obiect dreptul de uzufruct sau o rentă viageră. Într-o atare ipoteză, moștenitorii rezervatari au un drept de opțiune în sensul de a executa liberalitatea așa cum a fost prevăzută sau să predea beneficiarului liberalității proprietatea cotității disponibile, transformând astfel dreptul de uzufruct sau de rentă viageră în proprietate deplină asupra cotității disponibile a moștenirii, la care se va adăuga, atunci când beneficiarul liberalității este și el moștenitor rezervatar, propria sa cotă de rezervă în deplină proprietate. Exercitarea acestui drept la opțiune semnifică, în context, exercitarea dreptului la reducțiunea liberalităților excesive, care poate fi realizată fie prin bună învoială (pe calea procedurii succesorale notariale), fie pe cale judecătorească. Temeiul legal al acestei varietăți de reducțiuni succesorale este art. 844 C. civ., care consacră o normă cu caracter excepțional, derogatoriu de la dreptul comun al reducțiunii liberalităților excesive. Aplicarea acestei norme legale presupune îndeplinirea următoarelor condiții cumulative: *a)* liberalitatea să aibă ca obiect un drept de uzufruct sau o rentă viageră. Dacă liberalitatea are ca obiect nuda proprietate sau proprietatea grevată de sarcina unei rente viagere în favoarea moștenitorului rezervatar, dispoziția normativă evocată nu primește aplicare. De asemenea, această dispoziție normativă nu primește aplicare nici în cazul când liberalitatea are ca obiect dreptul de uz sau de abitație și nici dacă obiectul liberalității este întreținerea în natură; *b)* defunctul să fi făcut numai o singură liberalitate; în cazul în care există mai multe liberalități, dintre care una în uzufruct sau rentă viageră, se impune evaluarea acesteia, deoarece primește aplicare regula ce guvernează ordinea reducțiunii liberalităților excesive și calculul cotității disponibile. Atunci când există o singură liberalitate în uzufruct sau rentă viageră, deși legea se referă la o liberalitate a cărei valoare depășește cotitatea disponibilă, nu este necesară evaluarea liberalității; evaluarea rentei se va impune numai în cazul în care există și alte liberalități; *c)* să se realizeze un consens între comoștenitorii rezervatari cu privire la reducțiune, atunci când liberalitatea are un obiect indivizibil; în caz contrar, norma specială din art. 844 C. civ. nu primește aplicare, reducțiunea liberalității excesive

urmând a se efectua în armonie cu normele dreptului comun în materie. Dispoziţia normativă consacrată prin art. 844 C. civ. nu are caracter imperativ şi, ca urmare, părţile se pot înţelege şi cu privire la alt mod de efectuare a reducţiunii liberalităţii excesive. Pe de altă parte, donatorul (testatorul) poate interzice transformarea liberalităţii făcute de el în proprietate deplină, caz în care reducţiunea acelei liberalităţi va fi supusă regulilor dreptului comun [v. şi *reducţiune succesorală*].

refuz nejustificat de a soluţiona o cerere, sintagmă ce desemnează exprimarea explicită, cu exces de putere, de către o autoritate publică obligată prin lege a soluţiona într-un anumit termen cererile care îi sunt adresate de persoanele interesate, a voinţei de a nu rezolva respectiva cerere, într-un sens sau altul, prin soluţionare favorabilă sau nefavorabilă. Prin exces de putere, autoritatea publică exercită un drept de apreciere, prin încălcarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale cetăţenilor, prevăzute de Constituţie sau de lege.

regim matrimonial, sintagmă ce desemnează totalitatea normelor juridice care reglementează relaţiile patrimoniale dintre soţi în timpul căsătoriei şi în special pe acelea privitoare la bunurile soţilor, precum şi la raporturile în care soţii intră, în această calitate, cu terţe persoane, în măsura în care prin aceste raporturi soţii dobândesc drepturi şi îşi asumă obligaţii cu conţinut patrimonial. În funcţie de sursa lui, **r.m.** poate fi legal sau convenţional. Din punct de vedere al structurii sale, el poate aparţine categoriei regimurilor de separaţie sau categoriei regimurilor de comunitate. După forţa juridică cu care se impune părţilor, **r.m.** poate fi modificabil sau nemodificabil. În dreptul comparat, **r.m.** poate fi legal sau convenţional, după cum este stabilit în lege sau prin convenţie. Convenţia matrimonială se încheie înainte de oficierea căsătoriei şi are ca obiect stabilirea de către viitorii soţi a **r.m.** căruia i se supun. În dreptul comparat se cunosc mai multe **r.m.**, şi anume: **r.m.** al separaţiei de bunuri; **r.m.** al comunităţii de bunuri restrânse; **r.m.** de participare la achiziţii; **r.m.** legal al comunităţii de bunuri. Se admite, în general, că **r.m.** poate fi legal sau convenţional, recunoscându-se viitorilor soţi facultatea de a încheia, înainte de oficierea căsătoriei, o convenţie matrimonială prin care să stabilească ei înşişi **r.m.** pe care înţeleg să-l adopte. Dacă aceştia omit să încheie o astfel de convenţie, va primi aplicare, în ce-i priveşte, **r.m.** legal. În dreptul nostru, *de lege lata*, Codul familiei reglementează **r.m.** unic şi obligatoriu al comunităţii de bunuri, potrivit căruia bunurile dobândite de oricare dintre soţi în timpul căsătoriei sunt, de la data dobândirii lor, bunuri comune ale soţilor, cu excepţia celor pe care legea le declară expres, prin dispoziţii normative de excepţie şi de strictă interpretare, ca fiind bunuri

proprii ale unuia dintre soți; tot astfel, obligațiile contractate în timpul căsătoriei de către soți împreună sau de oricare dintre ei singur, dar în legătură cu bunurile lor comune ori în vederea împlinirii nevoilor lor obișnuite ale căsătoriei, sunt obligații comune ale soților. Este nulă de drept orice convenție prin care soții s-ar abate de la reglementarea legală a **r.m.** al comunității de bunuri [v. și *regim matrimonial al separației de bunuri; regim matrimonial al comunității restrânse de bunuri; regim matrimonial de participare la achiziții; regim matrimonial al comunității legale de bunuri*].

regimul comunității matrimoniale, v. *bunuri comune ale soților; regimul matrimonial al comunității legale de bunuri.*

regimul matrimonial al comunității legale de bunuri, varietate de regim matrimonial care se distinge prin aceea că bunurile dobândite în timpul căsătoriei de oricare dintre soți sunt, de la data dobândirii lor, bunuri comune în devălmășie ale soților. Calitatea de drept comun nu trebuie dovedită și oricare dintre soți poate solicita înscrierea în cartea funciară a unei mențiuni privind calitatea de bun comun a unui imobil. Conform art. 31 C. fam., sunt bunuri proprii ale fiecărui soț: bunurile dobândite de acesta înaintea căsătoriei; bunurile dobândite de el în timpul căsătoriei, prin moștenire sau donație, cu excepția cazului în care dispunătorul a prevăzut în mod expres că ele vor fi comune; bunurile de uz personal; bunurile destinate exercitării profesiei lui, dacă sunt elemente ale unui fond de comerț; bunurile dobândite cu titlu de premiu sau recompensă, manuscrisele științifice sau literare, schițele și proiectele artistice, proiectele de investiții, inovații etc.; indemnizația de asigurare și despăgubirile pentru orice prejudiciu moral sau material adus lui; fructele, veniturile și productele bunurilor proprii ale acelui soț; valoarea ce reprezintă și înlocuiește un bun propriu sau bunul în care a trecut această valoare. În raporturile dintre soți, dovada caracterului de bun propriu al oricărui bun poate fi făcută prin orice mijloc de probă, iar în raporturile cu terții, în condițiile dreptului comun. Fiecare dintre soți poate administra, folosi și dispune singur de bunurile comune, fiind ținut responsabil pentru prejudiciile cauzate comunității de bunuri prin actele astfel încheiate. Actele juridice perfectate de unul dintre soți sunt opozabile celuilalt soț atunci când nu au fost făcute în frauda acestuia din urmă. Actele încheiate de unul dintre soți în frauda intereselor celuilalt soț sau, după caz, fără consimțământul expres al acestuia din urmă, sunt anulabile. Terțului de bună-credință, care a încheiat cu unul dintre soți un act cu titlu oneros, nu-i sunt opozabile efectele nulității relative a acelui act [v. și *regim matrimonial*].

regimul matrimonial al comunității restrânse de bunuri, varietate de regim matrimonial de specificul căreia este faptul că vizează numai bunurile menționate în convenția matrimonială încheiată de viitorii soți înainte de oficierea căsătoriei. Respectivele bunuri sunt menționate într-un inventar care se întocmește cu ocazia perfectării acelei convenții. Bunurile supuse acestui regim matrimonial primesc incidența dispozițiilor normative aplicabile comunității legale de bunuri [v. și *regim matrimonial*].

regimul matrimonial al participării la achiziții, varietate a regimului matrimonial de specificul căreia este faptul că la lichidarea regimului matrimonial, patrimoniul inițial al fiecăruia din soți se deduce din patrimoniul său final. Se distinge prin următoarele aspecte care îi sunt caracteristice: *a)* se întocmește un inventar al bunurilor pe care le are fiecare soț la data încheierii căsătoriei; *b)* la lichidarea regimului matrimonial, fiecare dintre soți își constituie masa de achiziții în baza căreia se va calcula creanța sa de participare; *c)* cu ocazia efectuării acestei operațiuni, se va deduce patrimoniul inițial al fiecărui soț din patrimoniul său final; prin patrimoniul inițial al soțului se înțelege totalitatea bunurilor proprii ale soțului respectiv; *d)* sunt considerate achiziții bunurile dobândite în timpul căsătoriei de către fiecare din soți; excepție fac acele bunuri cu referire la care se dovedește că fac parte din patrimoniul inițial; *e)* patrimoniul final al fiecărui soț cuprinde totalitatea achizițiilor acestuia, la care se adaugă și totalitatea creanțelor sale față de celălalt soț; se face evaluarea bunurilor existente în patrimoniul final al fiecărui soț, ținându-se seama de starea bunurilor care îl compun atât la momentul încetării regimului matrimonial, cât și la data lichidării acestuia; *f)* se va face compensarea creanțelor existente în patrimoniul fiecăruia din soți între masa de bunuri care alcătuiesc patrimoniul inițial și masa de achiziții. Cu acest prilej, vor fi actualizate creanțele cu indicele de inflație. Creanța de participare se stabilește raportându-se între ele cele două mase de achiziții ale soților, iar valoarea ei va fi egală cu jumătate din diferența valorică dintre cele două mase. Această creanță este datorată de soțul care are masa de achiziții mai mare. Ea poate fi plătită în bani sau în natură, moștenitorii soțului decedat având, cu privire la ea, aceleași drepturi ca și autorul lor. Acest regim matrimonial este supus acelorași reguli ca și cel al separației de bunuri [v. și *regim matrimonial*].

regimul matrimonial al separației de bunuri, varietate de regim matrimonial care se distinge prin aceea că fiecare dintre soți rămâne proprietarul bunurilor sale prezente și viitoare, fiind ținut responsabil singur pentru obligațiile asumate în legătură cu acele bunuri. În rapor-

turile dintre soţi, problema dreptului de proprietate asupra bunurilor fiecăruia dintre ei se poate face prin orice mijloc de dovadă, iar în raporturile soţilor cu terţii, această probă se face în condiţiile dreptului comun. Bunurile cu privire la care niciunul din soţi nu-şi poate dovedi dreptul său de proprietate sunt prezumate că aparţin ambilor soţi în proprietate comună pe cote-părţi [v. şi *regim matrimonial*].

registrul datoriei publice, bază de date organizată pe suport magnetic şi/sau hârtie, care evidenţiază situaţia datoriei publice în ordine cronologică şi care are patru componente: subregistrul datoriei publice guvernamentale interne, subregistrul datoriei publice guvernamentale externe, subregistrul datoriei publice locale interne şi subregistrul datoriei publice locale externe, fiecare dintre aceste patru subregistre având două poziţii distincte, şi anume: pentru datoria publică directă şi datoria publică garantată [v. *datorie publică guvernamentală internă; datorie publică guvernamentală externă; datorie publică locală internă; datorie publică locală externă*].

regres, termen ce desemnează mijlocul juridic prin care cel obligat pentru altul sau alături de altul poate pretinde acestuia restituirea datoriei (sau a unei părţi din datorie) pe care a plătit-o în locul lui. De exemplu, comitentul care răspunde pentru fapta prepusului său poate pretinde de la acesta restituirea sumei plătite drept despăgubire victimei prejudiciate prin fapta culpabilă a prepusului. Tot astfel, acela dintre codebitorii solidari care a plătit creditorului întreaga datorie se poate îndrepta cu **r.** împotriva celorlalţi codebitori solidari, pentru a i se restitui de către fiecare partea ce-i revenea din datorie. În aceeaşi situaţie se află şi fidejusorul care a plătit în locul debitorului principal şi care are **r.** împotriva acestuia. Acţiunea în **r.** are caracter personal atât în cazul când se raportează la acţiunea *solvensului* – izvorâtă din mandat, din gestiunea de afaceri etc. – cât şi atunci când se raportează la acţiunea creditorului, în drepturile căruia *solvensul* se subrogă, putând astfel beneficia şi de eventualele garanţii care însoţeau creanţa acestuia.

regres cambial, mijloc juridic prin care posesorul unei cambii îşi poate realiza dreptul de creanţă la împlinirea scadenţei sau, în anumite cazuri prevăzute de lege, chiar mai înainte de scadenţă, atunci când debitorul principal (trasul) refuză plata, urmărind, după o procedură specială, pe debitorii de regres (trăgătorul, giranţii şi avaliştii lor). *A. Exercitarea* ***r.c.*** *la scadenţă* este condiţionată de prezentarea prealabilă a titlului cambial trasului şi de refuzul sau neputinţa de plată a acestuia; dacă sunt mai mulţi traşi, cambia trebuie prezentată tuturor, iar dacă există un domiciliatar, un indicat la nevoie sau un acceptant pentru onorare, plata trebuie cerută şi lor. Nu este necesar ca plata să fi fost

cerută și avalistului trasului. **R.c.** nu poate avea loc ori de câte ori refuzul trasului este justificat de legitimarea vicioasă a posesorului, de refuzul predării cambiei sau de alte asemenea motive; de asemenea, el nu poate avea loc împotriva debitorilor în favoarea cărora a fost oferită plata prin intervenție, dar care a fost refuzată; în fine, **r.c.** poate fi exercitat numai pentru o parte din sumă, dacă cealaltă parte a ei a fost achitată de debitorul principal. *B. Exercitarea **r.c.** mai înainte de scadență* este admisă în cazul producerii unor fapte de natură să facă improbabile plata la împlinirea scadenței; asemenea fapte sunt menționate de lege după cum urmează: *a)* refuzul trasului de a accepta în tot sau în parte cambia (ipoteza presupune că în cuprinsul cambiei nu a fost inserată o clauză prin care trăgătorul interzice prezentarea acesteia spre acceptare sau prin care prezentarea ei spre acceptare este interzisă înainte de împlinirea unui termen prestabilit); *b)* conturarea unei incertitudini derivând din situația economică a trasului, care este de natură să discrediteze cambia (și care presupune una din următoarele împrejurări: falimentul trasului; încetarea plăților de către tras, mai înainte de a fi constatată printr-o hotărâre judecătorească; execuția infructuoasă asupra bunurilor trasului; declararea în stare de faliment a trăgătorului unei cambii inacceptabile). Indiferent care este cauza ce justifică posibilitatea exercitării **r.c.** mai înainte de scadență, de vreme ce posesorul cambiei a dobândit această posibilitate, el continuă să și-o păstreze, chiar dacă înaintea valorificării ei cauza care a generat-o a încetat să mai existe. Fie că este la scadență, fie că este mai înainte de scadență, **r.c.** implică încunoștințarea prealabilă a debitorilor de regres că titlul nu a fost onorat; în acest scop, legea a instituit în sarcina celui ce pretinde plata, obligația avizării lor. Astfel, posesorul trebuie să înștiințeze pe girantul său și pe trăgător în termenul stabilit de lege despre neacceptare și neplată; fiecare girant trebuie, de asemenea, în intervalul de timp fixat de lege, să aducă la cunoștință propriului girant înștiințarea pe care a primit-o, arătând numele și adresa celui ce i-a trimis-o; aceeași încunoștințare care a fost făcută unui semnatar al cambiei trebuie făcută, în termenul legal, și avalistului său. În principiu, obligația de încunoștințare ia ființă numai dacă s-a dresat protestul, iar atunci când există clauza „fără protest", numai dacă s-a făcut prezentarea cambiei, transmițându-se de la posesorul cambiei, rând pe rând, la toți giranții; încunoștințarea (avizul) parcurge în sens invers drumul străbătut de cambie cu ocazia circulației sale. La dreptul de a fi avizat se poate renunța printr-o clauză a cambiei sau printr-o convenție distinctă; o asemenea clauză va fi însă opozabilă numai celui de la care emană. Girantul care renunță la aviz primește totuși aviz și are îndatorirea să-l comunice mai departe. Transmi-

terea avizului între obligații cambiali se poate face prin orice mijloace de comunicare, iar avizarea poate fi dovedită cu orice mijloc de probă, sarcina probei revenind celui care avea obligația de avizare. Neîndeplinirea sau îndeplinirea cu întârziere a obligației de avizare generează un drept de despăgubire, cuantumul despăgubirii neputând însă depăși suma din cambie; asemenea situații nu antrenează decăderea din dreptul de regres. În această materie, sunt aplicabile principiile răspunderii civile contractuale. Nu este îndreptățit la despăgubire acela care, neprimind avizul, a luat cunoștință pe altă cale despre refuzul de acceptare sau plată; sunt îndreptățiți la despăgubire pentru prejudiciul suferit: girantul celui în culpă, precum și toți predecesorii lui, care nici ei nu au fost avizați.

regresul codebitorilor solidari, varietate a acțiunii în regres prin care acela dintre codebitorii solidari care a plătit creditorului întreaga datorie se întoarce împotriva celorlalți codebitori solidari, pretinzând ca fiecare dintre ei să-i restituie partea ce-i revenea din datoria solidară. Așadar, codebitorul *solvens* nu beneficiază de avantajele solidarității în raport cu ceilalți. În cazul în care unul dintre codebitori este insolvabil, partea ce revenea acestuia din datoria comună se împarte proporțional între toți ceilalți, inclusiv codebitorul *solvens*. **R.c.d.** se poate întemeia pe acțiunea personală izvorâtă din mandat sau din gestiunea de afaceri, care prezintă avantajul de a se obține și daune-interese, ori se poate întemeia pe acțiunea creditorului, pe care *solvensul* o exercită prin subrogație, cu avantajul posibilității de a beneficia de eventualele garanții care însoțeau creanța creditorului.

regula proximității gradului de rudenie cu defunctul, principiu esențial al devoluțiunii succesorale legale, potrivit căruia înăuntrul aceleiași clase de moștenitori, rudele mai apropiate în grad înlătură de la moștenire rudele mai îndepărtate în grad. Astfel, copiii defunctului înlătură de la moștenire pe nepoți, strănepoți etc., frații și surorile pe nepoții și strănepoții de frate; unchii și mătușile pe verii primari etc. În cadrul aceleiași clase, vocația concretă la moștenire este dependentă de apropierea gradului de rudenie. **R.p.g.r.d.** admite două excepții, și anume: *a)* în cadrul clasei a II-a de moștenitori (clasa mixtă a ascendenților privilegiați și a colateralilor privilegiați) părinții defunctului (rude de gradul I) nu înlătură de la moștenire pe frații și surorile defunctului și descendenții lor (rude de gradul II-IV), ci ei vin împreună la moștenire, primind anumite cote stabilite de lege; *b)* reprezentarea succesorală [v. și *reprezentare succesorală*].

regula unanimității, sintagmă prin care se desemnează principiul potrivit căruia actele de dispoziție sau de administrare referitoare la un bun indiviz sau la o masă indiviză de bunuri pot fi făcute numai cu

acordul tuturor coindivizarilor. Prin urmare, actul de dispoziţie, precum înstrăinarea unui bun, făcut de către unul dintre coindivizari, fără consimţământul celorlalţi coindivizari, se va desfiinţa retroactiv, afară de cazul în care, cu ocazia împărţirii moştenirii, bunul ar cădea în lotul celui care a făcut acel act. **R.u.** nu primeşte aplicare în cazul în care coindivizarul îşi înstrăinează numai cota sa ideală din dreptul de proprietate comună pe cotepărţi. De asemenea, rămân în exteriorul domeniului de incidenţă a acestei reguli şi vânzările de bunuri făcute în scopul plăţii datoriilor succesiunii, acestea fiind considerate valabile, chiar dacă au fost hotărâte numai de majoritatea moştenitorilor. Actele de folosinţă a bunurilor indivize pot fi efectuate de către fiecare coindivizar cu condiţia de a se respecta drepturile pe care le au în acest sens ceilalţi coindivizari. Jurisprudenţa a validat unele acte de dispoziţie sau de administrare făcute de un singur coindivizar, considerând că ele au fost îndeplinite în baza unui mandat tacit sau, în alte soluţii, ca având natura unor acte de gestiune de afaceri.

reintegranda, v. *acţiune posesorie specială.*

reînnoirea mărcii, prelungirea dreptului de folosire exclusivă a unei mărci de fabrică, de comerţ sau de serviciu înregistrate, pentru o nouă perioadă de ocrotire de 10 ani, obţinută pe baza unei cereri formulate în acest sens de către titularul acelei mărci. Înregistrarea mărcii produce efecte de la data depozitului naţional reglementar al mărcii, pentru o perioadă de 10 ani. La cererea titularului, înregistrarea mărcii poate fi reînnoită la împlinirea fiecărui termen de 10 ani, cu plata unei taxe prevăzute de lege. Cererea de reînnoire a înregistrării mărcii poate fi făcută înainte de expirarea duratei de protecţie în curs, dar nu mai devreme de 3 luni înainte de expirarea acestei durate. **R.m.** operează începând cu ziua imediat următoare expirării duratei de protecţie în curs. Taxa pentru cererea de **r.m.** este datorată la data înregistrării cererii, în cuantumul aplicabil la această dată; taxa poate fi plătită şi în următoarele 6 luni de la expirarea duratei de protecţie în curs, dar cu majorarea prevăzută de lege. Neplata taxei în termenul de 6 luni se sancţionează cu decăderea titularului din dreptul de marcă. Cererea de **r.m.** va conţine: *a)* solicitarea expresă a reînnoirii înregistrării mărcii; *b)* datele de identificare a titularului şi, dacă este cazul, numele şi domiciliul, respectiv sediul mandatarului; *c)* numărul de înregistrare a mărcii în Registrul Naţional al Mărcilor; *d)* data depozitului reglementar al cererii de înregistrare a mărcii. Când titularul solicită **r.m.** numai pentru o parte din produsele şi serviciile înscrise în Registrul Naţional al Mărcilor, acesta va indica şi numele acelor produse sau servicii pentru care se solicită **r.m.** Dacă Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci constată că

nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru **r.m.** notifică aceasta titularului, care poate prezenta un răspuns în termen de 3 luni de la primirea notificării; în lipsa unui răspuns în termen, cererea de **r.m.** se respinge. Solicitantul cererii de reînnoire poate contesta decizia de respingere a **r.m.** în termenul şi în procedura prevăzută de art. 80 din Legea nr. 84/1998 privind mărcile şi indicaţiile geografice. **R.m.** se înscrie în Registrul Naţional al Mărcilor şi se publică în Buletinul Oficial de Protecţie Industrială, în termen de 6 luni de la depunerea la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci a cererii de reînnoire. Pe durata protecţiei mărcii, titularul poate solicita la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci, cu plata taxei prevăzute de lege, introducerea de modificări neesenţiale ale unor elemente ale mărcii, sub condiţia ca aceste modificări să nu afecteze imaginea de ansamblu a mărcii. Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci va înscrie în Registrul Naţional al Mărcilor modificările introduse şi va publica marca, astfel cum a fost modificată. În tot cursul perioadei de protecţie a mărcii, titularul acesteia poate solicita Oficiului de Stat pentru Invenţii şi Mărci, cu plata taxei prevăzute de lege, înscrierea modificărilor intervenite cu privire la numele, denumirea, adresa sau sediul titularului în Registrul Naţional al Mărcilor. Modificările înscrise în Registrul Naţional al Mărcilor se publică în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială (art. 29-34 din Legea nr. 84/1998).

relativitatea efectelor contractului, principiu fundamental al dreptului civil potrivit căruia un contract valabil încheiat produce efecte numai între părţile contractante, în sensul că el nu poate da naştere la obligaţii şi la drepturi în sarcina şi respectiv în favoarea altor persoane. Nimeni nu poate deveni nici creditor şi nici debitor prin efectul unui contract la a cărui încheiere nu şi-a dat consimţământul. Este consacrat prin art. 973 C. civ., care dispune: „Convenţiile n-au efect decât între părţile contractante" şi indirect, prin art. 969 C. civ., potrivit căruia: „Convenţiile legal făcute au putere de lege între părţile contractante". **R.e.c.** dă expresie unui vechi adagiu latin: *res inter alios acta, aliis neque nocere, neque prodesse potest,* de unde rezultă că actul juridic încheiat între anumite persoane nu poate nici să dăuneze şi nici să profite altor persoane. În principiu, **r.e.c.** priveşte numai efectul creator de obligaţii al contractului, în sensul că acesta nu generează obligaţii civile şi nici drepturi de creanţă corelative lor decât în sarcina şi respectiv în favoarea părţilor. Părţile contractante sunt persoanele fizice şi juridice care şi-au dat consimţământul personal şi direct sau prin reprezentant, la încheierea contractului. Faţă de acestea, se produc efectele contractului conform clauzelor stabilite prin acordul lor

de voință. În sensul cel mai larg al cuvântului, prin terți se înțeleg toate persoanele care nu au participat direct sau prin reprezentant la încheierea contractului și deci nu au calitatea de părți contractante. Terții propriu-ziși sunt persoane complet străine de contract și care nu au nicio legătură cu părțile contractante. Față de ei, contractul nu produce niciun efect. Din categoria terților în sens larg fac parte și succesorii în drepturi ai părților sau avânzii-cauză. Față de acești terți, contractul își produce efectele firești, deși ei nu au participat la încheierea lui. Legătura acestora cu părțile justifică extinderea efectelor contractului și în privința lor. Conceptul de „succesor al părților" dobândește aici un sens propriu, ceea ce face ca ea să nu se confunde cu aceea de „succesor" din dreptul succesoral. Suntem în prezența unei categorii intermediare de persoane, care se aseamănă cu părțile, în sensul că efectele contractului se produc și față de ele. Succesorii în drepturi ai părților se aseamănă și cu terții, prin aceea că nu au participat la încheierea contractului. **R.e.c.** trebuie înțeleasă în sensul că efectele contractului se produc nu numai între părțile contractante, ci și față de succesorii lor în drepturi, care pot fi: succesori universali și cu titlu universal; succesori cu titlu particular și creditori chirografari. În categoria *succesorilor universali* intră succesorul legal unic, legatarul universal și persoana juridică dobânditoare a întregului patrimoniu al altei persoane juridice. Cei care fac parte din această categorie dobândesc în întregime și nefracționat patrimoniul autorului lor, adică totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale ale persoanei respective. *Succesorii cu titlu universal* sunt persoanele care dobândesc numai o cotă-parte sau o fracțiune din patrimoniul autorului lor. Fac parte din această categorie: succesorii legali și legatarii care moștenesc o fracțiune din patrimoniul lui *de cuius*, precum și persoana juridică ce dobândește o cotă-parte din patrimoniul altei persoane juridice. Succesorii universali și cei cu titlu universal formează aceeași categorie de avânzi-cauză. Fiecare din aceștia este considerat a fi continuatorul personalității autorului său, devenind astfel creditor și debitor în locul său. Prin urmare, efectele contractului se vor produce și față de aceste persoane. De la această regulă, există și unele excepții, anume: părțile pot stipula o clauză expresă prin care să se stipuleze că efectele contractului nu se vor produce nici în beneficiul și nici în sarcina succesorilor universali sau cu titlu universal; contractele *intuitu personae* încetează, de regulă, la moartea părții contractante, în considerarea identității sau calităților căreia s-au încheiat și, ca urmare, din acel moment se sting și efectele lor. Cât privește *succesorii cu titlu particular*, aceștia sunt dobânditori de la altă persoană ai unui sau mai multor drepturi determinate privite

în individualitatea lor, iar nu drept componente ale unui patrimoniu. Ei nu continuă personalitatea autorului lor şi deci nu-l succed pe acesta în drepturi şi obligaţii. Succesorul cu titlu particular profită de drepturile reale, dar este ţinut să respecte obligaţiile sau sarcinile reale născute din contractele încheiate cu autorul său în legătură cu bunul sau dreptul obiect al acelui contract. Prin urmare, el are calitatea de având-cauză numai în raport cu contractele perfectate cu autorul său şi numai atunci când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiţii: să fie vorba de drepturi şi obligaţii strâns legate de dreptul dobândit de succesorul cu titlu particular; contractele care au dat naştere acelor drepturi şi obligaţii să aibă o dată certă anterioară momentului încheierii actului între succesorul cu titlu particular şi cel de la care a dobândit bunul; să fi fost îndeplinite formele de publicitate, atunci când asemenea cerinţe sunt prevăzute de lege. Atunci când aceste condiţii nu sunt îndeplinite, succesorul cu titlu particular este considerat a fi un terţ propriu zis, nefiind un având-cauză. Referitor la drepturile şi obligaţiile personale izvorâte din contractele încheiate de autorul său, succesorul cu titlu particular are calitatea, în principiu, de terţ propriu-zis. În fine, creditorii chirografari nu devin nici creditori şi nici debitori prin efectul contractelor încheiate de debitorul lor. Ei sunt totuşi consideraţi ca fiind avânzi-cauză, pe motiv că suportă indirect fluctuaţiile patrimoniale care se produc prin efectul contractelor pe are le încheie debitorul lor cu alte persoane. Gajul lor general, ca urmare a acelor contracte, se măreşte sau, după caz, se micşorează. Creditorii chirografari se diferenţiază de terţii propriu-zişi numai prin aceea că între aceşti creditori şi debitorul lor se stabilesc raporturi întemeiate pe ideea de gaj general. Calitatea de având-cauză, ca şi cea de terţ propriu-zis a unei persoane trebuie analizate de la caz la caz, în raport cu fiecare act juridic încheiat de părţile cu care se află în legătură juridică. În raport cu două acte juridice încheiate de unul şi acelaşi autor, este posibil ca aceeaşi persoană să aibă faţă de unul calitatea de având-cauză şi faţă de altul calitatea de terţ propriu-zis.

remiterea de solidaritate, sintagmă ce desemnează renunţarea creditorului la avantajele solidarităţii faţă de unul sau faţă de toţi codebitorii solidari. Când este făcută numai în favoarea unuia dintre codebitori, **r.s.** nu înlătură caracterul solidar al obligaţiei celorlalţi codebitori, urmând ca din datoria acestora să se scadă însă partea debitorului (debitorilor) eliberaţi. În cazul în care ulterior **r.s.** făcute în favoarea unuia dintre codebitorii solidari, unul dintre ceilalţi codebitori devine insolvabil, partea din datorie ce revine acestuia se împarte proporţional între toţi ceilalţi codebitori, inclusiv cel descărcat de solidaritate, creditorul

nemaiputând pretinde decât de la acesta partea sa din datoria celui insolvabil.

remiterea de datorie, sintagmă ce desemnează acel mod voluntar de stingere a obligaţiei care constă în renunţarea creditorului, cu consimţământul debitorului, la dreptul său de creanţă. Ca natură juridică, **r.d.** este un contract, deoarece renunţarea unilaterală de către creditor la dreptul său de creanţă este neopozabilă debitorului obligaţiei corelative acelui drept. Debitorul care nu consimte la **r.d.** poate oricând executa prestaţia ce-i incumbă, chiar şi împotriva voinţei creditorului, recurgând la procedura ofertei reale de plată urmate de consemnaţiune. De regulă, **r.d.** este cu titlu gratuit, dar poate fi şi cu titlu oneros. În această ultimă ipoteză, ea dobândeşte semnificaţia juridică a unei novaţii prin schimbarea obiectului obligaţiei sau, după caz, a unei tranzacţii. Codul civil român o reglementează prin art. 1138-1142. **R.d.** poate fi făcută prin acte între vii sau acte *mortis causa*. În primul caz, ea constituie o veritabilă donaţie şi, ca atare, este supusă condiţiilor de validitate a donaţiei. Are însă caracterul unei donaţii indirecte, motiv pentru care nu este supusă condiţiei formei autentice, putând fi realizată în orice formă, scrisă sau verbală, expresă sau tacită. **R.d.** prin acte pentru cauză de moarte se analizează ca fiind un legat şi, prin urmare, trebuie să îndeplinească condiţiile de validitate cerute de lege pentru testament. Indiferent prin ce act este făcută, **r.d.** stinge obligaţia şi liberează pe debitor. Odată cu stingerea obligaţiei, se sting şi accesoriile şi garanţiile sale. De aici consecinţa că liberarea debitorului atrage cu sine şi liberarea fidejusorului acestuia. Dar creditorul poate libera şi numai pe fidejusor, caz în care debitorul principal rămâne în continuare obligat. În caz de pluralitate de fidejusori, **r.d.** a unuia dintre ei nu-i liberează şi pe ceilalţi fidejusori. Dacă există mai mulţi codebitori solidari, **r.d.** a unuia dintre ei îi liberează şi pe ceilalţi codebitori solidari, cu excepţia ipotezei când creditorul şi-a rezervat prin contract dreptul de a-i urmări pe ceilalţi codebitori pentru partea de datorie ce le revine lor. **R.d.** trebuie dovedită potrivit regulilor de probaţiune incidente în domeniul actelor juridice. Articolul 1138 C. civ. instituie însă două prezumţii de **r.d.**, şi anume: *a)* atunci când creditorul remite voluntar debitorului titlul său constatator al creanţei, care este un înscris sub semnătură privată, operează o prezumţie absolută în sensul că acel debitor a fost liberat de datorie; *b)* atunci când creditorul remite voluntar debitorului titlul său constatator al creanţei, care este un înscris autentic sau o hotărâre judecătorească învestită cu formulă executorie, operează o prezumţie relativă în sensul că acel debitor a fost liberat de datorie. Pentru a opera oricare din cele două prezumţii, se cere ca remiterea titlului de către creditor să fie voluntară.

Există și sub acest aspect o prezumție relativă, în sensul că faptul posesiei titlului de către debitor semnifică o remitere voluntară a lui de către creditor. Creditorul poate dovedi însă că titlul său a ajuns în posesia debitorului contrar voinței lui, prin furt, abuz de încredere, pierdere sau fapta unui terț. În prezența unei astfel de probe, prezumția referitoare la remiterea voluntară a titlului este răsturnată și, ca urmare, **r.d.** devine inoperantă.

remiterea titlului creanței, act voluntar prin care creditorul predă debitorului înscrisul constatator al dreptului său de creanță. Prin acest act, creditorul se privează în mod conștient de posibilitatea de a-și mai dovedi și deci de a mai putea urmări creanța sa și, de aceea, **r.t.c.** face să se prezume liberarea debitorului, fie prin plată, fie prin remitere de datorie. Atunci când s-a remis debitorului înscrisul original sub semnătură privată, prezumția de liberare este absolută. Dacă însă debitorului i s-a remis numai o copie legalizată, prezumția de liberare este relativă, deoarece într-o asemenea ipoteză, creditorul păstrează posibilitatea de a-și dovedi creanța cu originalul titlului sau uzând de altă copie legalizată a acestuia, iar pe de altă parte, **r.t.c.** în copie poate fi interpretată și altfel decât ca o confirmare a stingerii obligației [sin. *remiterea înscrisului constatator al creanței*].

remunerație de autor, formă specifică de realizare a dreptului autorului de a trage foloase patrimoniale din folosirea licită a operei sale de creație intelectuală prin încheierea unor contracte de valorificare a dreptului de autor. **R.a.** se stabilește prin contractele de valorificare în condițiile prevăzute de Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe. În caz de cesiune a drepturilor patrimoniale de autor, **r.a.** se stabilește prin acordul părților. Cuantumul remunerației se calculează fie proporțional cu încasările provenite din utilizarea operei, fie în sumă fixă sau în orice alt mod. Când remunerația nu a fost stabilită prin contract, autorul poate solicita organelor jurisdicționale competente, potrivit legii, stabilirea remunerației. Aceasta se va face avându-se în vedere sumele plătite uzual pentru aceeași categorie de opere, destinația și durata utilizării, precum și alte circumstanțe ale cazului. În cazul unei disproporții evidente între remunerația autorului operei și beneficiile celui care a obținut cesiunea drepturilor patrimoniale, autorul poate solicita organelor jurisdicționale competente revizuirea contractului sau mărirea convenabilă a remunerației. Autorul nu poate să renunțe anticipat la exercițiul acestui drept (art. 43 din Legea nr. 8/1996).

renunțarea la succesiune, sintagmă prin care se desemnează actul juridic unilateral, expres și solemn, prin care succesibilul

declară, în cadrul termenului de prescripție a dreptului de opțiune succesorală, că nu își însușește titlul de moștenitor, desființând cu efect retroactiv vocația sa succesorală, devenind străin de moștenire. Dreptul de a renunța la moștenire aparține tuturor moștenitorilor, fie ei legali (rezervatari sau nerezervatari) ori testamentari. **R.s.** nu poate fi decât expresă, neputând fi dedusă din anumite circumstanțe de fapt. **R.s.** făcută anterior deschiderii moștenirii este lovită de nulitate, fiind considerată un pact asupra unei succesiuni viitoare. În schimb, convenția încheiată după deschiderea succesiunii, prin care unul dintre succesibili renunță la cota sa din moștenire este perfect valabilă, ca și renunțarea pe care o conține fiind obligatorie între părțile contractante. Ea însă nu este opozabilă față de terți. **R.s.** este valabilă și produce efectele sale specifice numai dacă nu a fost precedată de o acceptare a moștenirii de către cel care o face. Dacă renunțătorul a acceptat inițial moștenirea, actul său de renunțare ulterior este lipsit de efecte juridice. **R.s.**, la fel ca și acceptarea moștenirii, este un act juridic indivizibil, în sensul că succesibilul nu poate renunța doar parțial la moștenire și să accepte, totodată, cealaltă parte a moștenirii. **R.s.** trebuie să fie pur abdicativă, personală și cu titlu gratuit. Declarația de **r.s.** se face în fața notarului public și se înscrie pentru opozabilitate în registrul special de renunțări la succesiune, ținut de biroul notarial desemnat de Colegiul Director al Camerelor Notarilor Publici pentru circumscripția teritorială a judecătoriei de la locul deschiderii moștenirii. **R.s.** trebuie să îndeplinească două condiții de formă, și anume: una de validitate, iar alta de opozabilitate. Cea de valabilitate cere ca declarația de renunțare să fie dată în fața notarului public, iar cea de opozabilitate cere ca această declarație să fie înregistrată în registrul special de renunțări. Principalul efect al **r.s.** este desființarea cu efect retroactiv a vocației succesorale a succesibilului, care devine astfel străin de moștenire. Renunțătorul își pierde orice drept succesoral, dar, totodată, încetează în privința lui și orice obligație de a suporta pasivul succesiunii. Dacă renunțătorul este beneficiarul unei donații făcute de cel care lasă moștenirea, el nu este obligat la raport, indiferent dacă respectiva donație s-a făcut cu sau fără scutire de raport. Prin efectul retroactiv al renunțării, renasc drepturile reale sau de creanță ale renunțătorului față de defunct și ale acestuia față de renunțător, drepturi și obligații care s-au stins prin confuziune *ope legis* la momentul deschiderii moștenirii. Pierzând calitatea de moștenitor, renunțătorul pierde și beneficiul sezinei, la care a avut dreptul în calitate de rudă în linie dreaptă, descendentă sau ascendentă. Succesibilul care a efectuat acte ce semnifică acceptarea tacită a moștenirii nu mai poate renunța. Creditorii renunțătorului nu au dreptul să urmărească patrimoniul

succesoral şi, tot astfel, nici creditorii succesiunii nu au dreptul să urmărească patrimoniul renunţătorului. Renunţătorul nu este obligat nici la plata taxelor succesorale [v. şi *retractarea renunţării la moştenire*].

reorganizarea persoanelor juridice, proces de contopire sau de divizare în care sunt antrenate cel puţin două persoane juridice existente sau care iau astfel fiinţă. Specific acestui proces este producerea unor modificări ce afectează personalitatea juridică sau patrimoniul fiecăreia dintre persoanele juridice participante. Legea reglementează două moduri distincte de **r.p.j.**, şi anume: *a)* comasarea (care se poate face prin absorbţie sau prin fuziune) şi *b)* divizarea (care poate fi totală sau parţială), ambele presupunând fie o transmisiune universală, fie o transmisiune cu titlu universal a patrimoniului şi având ca efect (în cazul absorbţiei, al fuziunii şi al divizării totale) încetarea persoanei juridice. Aceste moduri de **r.p.j.** sunt aplicabile tuturor categoriilor de persoane juridice. **R.p.j.** se dispune de către aceleaşi organe şi pe aceeaşi cale ca şi înfiinţarea persoanelor juridice. Astfel, persoanele a căror înfiinţare s-a făcut prin dispoziţia organului de stat competent, se reorganizează prin dispoziţia aceluiaşi organ; cele înfiinţate pe calea recunoaşterii, urmează aceeaşi cale şi pentru a se reorganiza, iar cele înfiinţate cu autorizarea prealabilă a organului competent se pot reorganiza numai cu autorizarea prealabilă a aceluiaşi organ. Efectele **r.p.j.** operează din momente diferite, în funcţie de împrejurarea că persoanele juridice implicate în reorganizare sunt supuse sau nu înregistrării: *a)* în cazul persoanelor juridice supuse înregistrării, transmiterea drepturilor şi obligaţiilor, când e vorba de fuziune, absorbţie, divizare sau de desprindere şi transmitere, se îndeplineşte atât între părţi, cât şi faţă de terţi, numai prin înregistrarea operaţiei şi la data înregistrării; înregistrarea divizării persoanelor juridice poate fi efectuată numai dacă se prezintă, aprobate de organele competente, inventarul, bilanţul contabil întocmit în vederea predării-primirii sau alte acte prevăzute de lege, precum şi evidenţa şi repartizarea contractelor în curs de executare; *b)* în cazul persoanelor juridice care nu sunt supuse înregistrării, transmiterea drepturilor şi obligaţiilor are loc atât pentru părţi, cât şi faţă de terţi, numai pe data aprobării de către organul competent a inventarului, a bilanţului contabil şi a evidenţelor repartizării tuturor contractelor în curs de executare.

repararea daunelor morale, mijloc juridic prin care se dă satisfacţie persoanei vătămate, ca urmare a unei fapte ilicite, într-un drept personal nepatrimonial al său (cum ar fi dreptul la nume, la onoare, la reputaţie etc.) şi care se concretizează în obligaţia făptuitorului la încetarea acţiunii ce pricinuieşte

vătămarea, precum şi la îndeplinirea oricăror măsuri necesare pentru restabilirea dreptului atins; dacă lezarea unui asemenea drept comportă modificarea echilibrului normal al vieţii victimei, în sensul că aceasta pierde posibilitatea de a mai avea anumite plăceri sau satisfacţii de viaţă sau posibilitatea de a tinde spre realizarea anumitor idealuri, autorul faptei ilicite poate fi obligat şi la plata unor despăgubiri în compensare, oferindu-se astfel persoanei vătămate o şansă pentru procurarea unor satisfacţii sau plăceri echivalente ori asemănătoare celor pierdute, precum şi posibilitatea fixării unor noi idealuri de viaţă în locul celor abandonate. Şi într-un caz, şi în celălalt, **r.d.m.** are semnificaţia unei satisfacţii date victimei, şi nu a unei reparări propriu-zise. Dreptul la acţiune în satisfacţie (reparare) pentru daunele morale încercate de victimă în fiinţa sa fizică sau psihică este inseparabil legat de persoana sa; exercitarea lui comportă întotdeauna o apreciere etică strict personală. Ca urmare, numai victima poate exercita acest drept, nu şi creditorii ei (pe calea indirectă a acţiunii oblice sau subrogatorii). Persoana vătămată nu-şi poate înstrăina acest drept prin cesiunea de creanţă, iar moştenitorii legatari sau donatarii de bunuri viitoare nu-l pot dobândi pe cale de succesiune, el nefigurând între elementele active ale patrimoniului victimei decedate. Soţul sau rudele apropiate ale victimei decedate pot însă pretinde restabilirea dreptului personal nepatrimonial lezat al defunctului, chiar dacă ei nu sunt chemaţi la moştenire. Asemenea persoane pot continua acţiunea iniţiată de persoana vătămată şi ulterior decedată sau pot să iniţieze, ele însele, acţiunea în satisfacţie după decesul victimei, ori de câte ori, potrivit principiilor eticii şi echităţii, memoria defunctului trebuie apărată. Când după moartea victimei, au fost lezate drepturile nepatrimoniale de autor ale acestuia, uniunea sau asociaţia de creatori este îndreptăţită să pretindă restabilirea lor; moştenitorii pot reclama despăgubiri dacă, prin vătămarea drepturilor nepatrimoniale de autor, li s-a creat un prejudiciu patrimonial.

repararea în natură, formă de reparare a prejudiciului, care constă într-o operaţie materială (concretizată în restituirea lucrului însuşit pe nedrept; înlocuirea lucrului distrus prin fapta ilicită, cu un lucru similar etc.) sau într-o operaţie juridică (cum ar fi nesocotirea de către instanţă a revocării intempestive a unei oferte de contract şi constatarea prin sentinţă că acel contract a fost încheiat în momentul acceptării ofertei revocate intempestiv) prin îndeplinirea căreia cel chemat să răspundă sau instanţa de judecată, după caz, înlătură consecinţele negative produse printr-un fapt material ilicit sau printr-un act juridic unilateral săvârşit în paguba unei persoane vătămate. **R.n.** constituie regula; o despăgubire bănească poate fi acordată numai în măsura

în care **r.n.** nu este posibilă. Sunt supuse **r.n.** toate prejudiciile materiale, fără deosebire după cum au fost pricinuite prin vătămarea unor drepturi patrimoniale sau prin atingeri aduse unor drepturi personale nepatrimoniale.

repararea prejudiciului, finalitate principală a răspunderii civile şi, totodată, obiect al acţiunii în responsabilitate civilă, care constă în repunerea celui păgubit în situaţia patrimonială anterioară păgubirii şi reîntregirea patrimoniului acestuia, lezat (prin fapta ilicită) de către făptuitor, astfel încât elementele sale active să atingă valoarea pe care ar fi avut-o dacă fapta ilicită nu ar fi fost săvârşită. Prin **r.p.** se înlătură sau se compensează efectele negative ale faptei licite păgubitoare. **R.p.** se poate face în două moduri: în natură şi prin echivalent bănesc. În ambele cazuri, ea este cârmuită de următoarele principii directoare: *a)* întinderea reparaţiei trebuie să coincidă cu întinderea prejudiciului; stabilirea despăgubirilor se face exclusiv în funcţie de valoarea pagubei, alte elemente fiind irelevante sub acest aspect; *b)* repararea trebuie să fie justă şi integrală, astfel încât să asigure înlăturarea sau compensarea tuturor consecinţelor negative cauzate prin fapta ilicită; ea nu poate depăşi mărimea prejudiciului, pentru că s-ar pierde caracterul indemnitar şi s-ar transforma într-o sursă de îmbogăţire fără justă cauză a victimei, şi nici nu trebuie să fie inferioară prejudiciului, deoarece astfel o parte a acestuia ar rămâne nereparată. Repararea este integrală numai în măsura în care despăgubirea acordată victimei acoperă ambele elemente constitutive ale prejudiciului: pierderea efectiv suferită şi beneficiul nerealizat; *c)* în măsura posibilului, repararea trebuie să se facă în natură, pentru că numai astfel ea este aptă să repună cu adevărat şi cât mai deplin victima în starea anterioară păgubirii; ea poate îmbrăca forma unei despăgubiri băneşti numai dacă repararea în natură nu este cu putinţă. Cuantumul despăgubirii nu poate fi modificat câtă vreme prejudiciul rămâne acelaşi; odată stabilite prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă, despăgubirile nu pot fi schimbate nici în funcţie de modificările survenite ulterior în starea materială a victimei sau a făptuitorului şi nici în funcţie de schimbările intervenite în puterea de cumpărare a monedei cu referire la care ele au fost iniţial evaluate. Despăgubirile acordate pot fi însă ulterior modificate, fie în sensul majorării, fie în sensul diminuării lor, dacă intervin schimbări în întinderea prejudiciului. În cazul sporirii prejudiciului, păgubitul poate pretinde augmentarea despăgubirii (pentru că, în realitate, este vorba de apariţia unui nou prejudiciu generat de aceeaşi faptă ilicită şi care n-a fost avut în vedere de instanţa de judecată atunci când a pronunţat hotărârea iniţială); dacă pe parcurs prejudiciul scade sau încetează să existe, iar despăgubirea a fost stabilită sub forma unor prestaţii

periodice (nu şi atunci când ea a fost evaluată într-o sumă globală) cel obligat la dezdăunare este îndreptăţit să ceară diminuarea sau suprimarea obligaţiei sale pentru viitor.

repararea prejudiciului patrimonial cauzat prin vătămarea persoanei, formă distinctă a reparării prejudiciului care nu comportă distincţie între pierderea suferită şi beneficiul nerealizat şi care este menită să înlăture sau să compenseze efectele negative produsele de faptele ilicite îndreptate împotriva vieţii, integrităţii corporale sau sănătăţii persoanei. În ipoteza în care o faptă ilicită are ca efect moartea victimei, paguba se poate localiza fie în patrimoniul victimei, fie în patrimoniul altor persoane, fie, în fine, în patrimoniul victimei şi în patrimoniul altor persoane; în primul caz, dreptul la reparaţiune se naşte în patrimoniul celui decedat, priveşte pagubele încercate de victimă înainte de moarte (cum ar fi distrugerea sau degradarea unor bunuri, cheltuielile făcute cu tratamentul medical în scopul salvării vieţii etc.) şi se transmite prin succesiune moştenitorilor, legatarilor, donatorilor de bunuri viitoare universali sau cu titlu universal; în al doilea caz, este vorba de un drept propriu la reparaţie pe care îl dobândesc în afara moştenirii persoanele care au suportat cheltuielile cu ultima boală a defunctului şi cu înmormântarea acestuia şi care are ca obiect înapoierea acestor cheltuieli; în al treilea caz, coexistă două drepturi de reparaţie, unul născut în patrimoniul victimei şi transmis prin moştenire, iar altul născut direct în patrimoniul altor persoane, ca drept propriu al acestora. În privinţa cheltuielilor de înmormântare, reparaţia este datorată numai în limita în care asemenea cheltuieli pot fi considerate morale şi nu va fi întotdeauna integrală. Dacă prejudiciul constă în pierderea susţinătorului, despăgubirea va cuprinde întreţinerea pe care, potrivit legii, defunctul era îndatorat să o presteze şi va putea fi pretinsă de cei îndreptăţiţi a fi întreţinuţi, chiar dacă, în fapt, ei nu au beneficiat în timpul vieţii acestuia de o asemenea prestaţie. Atunci când fapta ilicită are ca rezultat moartea mamei unor copii minori care desfăşura o activitate casnică, cuantumul despăgubirii se stabileşte echivalându-se contribuţia adusă de victimă prin munca prestată în gospodărie la creşterea acelor copii. Descendenţii victimei decedate sunt îndreptăţiţi să primească despăgubiri sub forma unor prestaţii periodice până la majorat, iar dacă urmează cursurile unei forme de învăţământ a cărei durată se prelungeşte în timp peste vârsta majoratului, până la absolvirea acelei forme de învăţământ, dar nu mai mult de îndeplinirea vârstei de 26 de ani. Pierderea susţinătorului de fapt îndreptăţeşte la despăgubire pe orice persoană care a beneficiat de întreţinere efectivă din partea victimei, indiferent dacă aceasta din urmă

îndeplinea prestația respectivă în executarea unei obligații sau benevol. Dreptul la despăgubire pentru pierderea susținătorului revine și aceluia care realizează venituri personale din muncă, pensie sau în alt mod; el privește numai întreținerea efectivă acordată de victimă, iar întinderea sa trebuie astfel stabilită încât, exercitându-l, păgubitul să rămână în limitele unui nivel normal de viață. Majorul capabil de muncă, dar neîncadrat în muncă la data decesului victimei, nu poate pretinde pentru pierderea susținătorului o despăgubire care să-i asigure același nivel de viață în viitor, fără a presta o muncă. Repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea persoanei comportă plata cheltuielilor pentru îngrijiri medicale și a eventualelor servicii ale altei persoane, necesare victimei, precum și a unor sume de bani echivalente pierderii câștigului în muncă, consecutive diminuării sau pierderii (temporare sau definitive) a capacității de muncă a victimei; în ipoteza în care persoana vătămată beneficiază de asigurare, reparația, pentru a fi integrală, va cuprinde despăgubiri echivalente diferenței dintre indemnizația primită de la asigurări și câștigul său din muncă de care a fost lipsit, iar acțiunea în responsabilitate civilă delictuală va avea caracter complementar și, totodată, subsidiar, obiectul ei fiind numai întregirea reparației, iar promovarea sa fiind condiționată de stabilirea prealabilă a cuantumului indemnizației primite cu titlu de pensie de la asigurări sau cu titlu de despăgubire.

repararea prin echivalent, formă de reparare a prejudiciului ce poate fi luată în considerare ori de câte ori repararea în natură fie nu este cu putință, fie nu constituie mijlocul cel mai potrivit pentru acoperirea prejudiciului și care constă într-o sumă de bani exprimând despăgubirea echivalentă pagubei suferite. De regulă, despăgubirea bănească se evaluează și se acordă ca sumă globală; în ipoteza în care prejudiciul decurge din pierderea susținătorului sau din vătămarea integrității corporale sau a sănătății, cu pierderea consecutivă a veniturilor din muncă, precum și ori de câte ori este vorba de cheltuieli care, prin natura lor, se fac periodic, despăgubirea se stabilește sub forma unor prestații bănești periodice. Evaluarea bănească a prejudiciului patrimonial rezultat din distrugerea sau degradarea unor bunuri se face în raport cu prețurile existente la data pronunțării hotărârii judecătorești de obligare la despăgubiri.

reprezentant, persoană care încheie, prin reprezentare, un act juridic în numele și pe seama unei alte persoane, numite reprezentat. **R.** trebuie să aibă capacitate de exercițiu deplină, să aibă intenția de a reprezenta (pe care să o facă cunoscută și părții cu care încheie actul) și să aibă puterea de a repre-

zenta; după cum această putere este conferită **r.** de către lege, de către instanța judecătorească sau de către însăși persoana reprezentată, **r.** poate fi: **r.** legal, **r.** judiciar sau **r.** convențional (mandatar).

reprezentare, tehnică juridică prin care o persoană (numită reprezentant) încheie un act juridic în numele și în contul altei persoane (numite reprezentat), astfel încât efectele actului încheiat se produc direct în persoana reprezentatului. **R.** operează în prezența următoarelor condiții cumulative: *a)* voința liber exprimată și neviciată a reprezentantului, deoarece prin intermediul acestei voințe se încheie actul juridic; *b)* intenția de a reprezenta, care trebuie să fie cunoscută și de cealaltă parte, cel târziu la data încheierii actului; uneori, cum este cazul de exemplu al adjudecării prin licitație, calitatea de reprezentant al adjudecatarului poate fi dezvăluită și ulterior; *c)* reprezentantul trebui să aibă putere de a reprezenta; această putere poate decurge din voința reprezentatului exprimată printr-o convenție, din lege sau dintr-o hotărâre judecătorească. În funcție de sursa puterii de a reprezenta, **r.** poate fi: convențională, legală sau judiciară. În virtutea **r.**, reprezentatul devine în mod direct parte în actul juridic încheiat de reprezentant în limitele puterilor conferite acestuia din urmă, ca și cum respectivul act ar fi fost încheiat de către însuși cel reprezentat. Este motivul pentru care valabilitatea **r.** este condiționată și de cerința ca reprezentatul să aibă capacitatea de a se obliga, cu excepția cazului în care reprezentantul își depășește puterile date de reprezentat. Între reprezentant și persoana cu care acesta încheie actul juridic nu se stabilește niciun raport juridic. Raportul juridic se stabilește între reprezentat și persoana cu care reprezentantul încheie contractul în numele și pe seama reprezentatului. În ipoteza când reprezentantul își depășește puterile conferite de reprezentat cu ocazia încheierii actului juridic pentru care a fost mandatat, el rămâne personal obligat față de partea cu care încheie contractul. **R.** nu este posibilă în ipoteza actelor juridice cu caracter strict personal (căsătorie, testament etc.).

reprezentare fără împuternicire, v. *reprezentare; putere de a reprezenta; promisiune de a determina pe altul să ratifice un act.*

reprezentare succesorală, beneficiu al legii în virtutea căruia un moștenitor legal de un grad mai îndepărtat, numit reprezentant, urcă în gradul, locul și drepturile ascendentului său, numit reprezentat, care este decedat la data deschiderii moștenirii, pentru a culege partea care i s-ar fi cuvenit acestuia din moștenire dacă s-ar mai fi aflat în viață. **R.s.** este admisă în privința descendenților copiilor defunctului și în privința descendenților din frați și surori. Ea derogă de la principiile devoluțiunii

legale a moştenirii şi, ca urmare, dispoziţiile normative care o reglementează sunt de strică interpretare. **R.s.** comportă două condiţii în persoana celui reprezentat şi o condiţie cu privire la persoana reprezentantului. Astfel, se cere ca: *a)* cel reprezentat să fie decedat la data deschiderii moştenirii [art. 667 alin. (1) C. civ.]. Pot fi reprezentate numai persoanele decedate, iar nu şi persoanele aflate în viaţă, chiar dacă acestea din urmă nu ar moşteni, renunţând la moştenire sau fiind considerate nedemne; persoana dispărută nu poate fi reprezentată, deoarece se prezumă că se află în viaţă cât timp nu a fost declarată moartă printr-o hotărâre judecătorească rămasă definitivă; *b)* locul celui reprezentat să fie un loc util: **r.s.** este admisibilă numai în cazul în care cel reprezentat, dacă ar fi fost în viaţă la data deschiderii moştenirii, ar fi avut vocaţie concretă la moştenire, adică ar fi putut moşteni; *c)* reprezentantul să îndeplinească toate condiţiile necesare pentru a culege moştenirea lăsată de defunct, şi anume: să aibă capacitate succesorală, să aibă vocaţie succesorală generală proprie la moştenirea lăsată de defunct, să nu fie nedemn faţă de defunct, să nu fi renunţat la moştenirea acestuia şi să nu fi fost exheredat de acesta. Descendenţii din fraţi şi surori pot veni la moştenire prin reprezentare numai până la gradul IV inclusiv. Articolul 665 alin. (2) C. civ. prevede că **r.s.** este admisă atât atunci când unul sau mai mulţi descendenţi ai unui copil decedat al defunctului vin la moştenire în concurs cu unul sau mai mulţi descendenţi în viaţă ai defunctului, de grad mai apropiat şi când fără beneficiul reprezentării nici nu ar putea moşteni, dar şi atunci când descendenţii copilului sau ai copiilor decedaţi ai defunctului sunt de acelaşi grad. Ea este admisă la infinit, ceea ce înseamnă că nu numai nepoţii, dar şi strănepoţii, răstrănepoţii etc. pot veni la moştenire pe această cale. Pentru cazurile în care reprezentarea este admisă, împărţirea se face pe tulpini, ea operează de drept şi imperativ, voinţa descendenţilor putând influenţa regulile reprezentării numai prin renunţare la moştenire, dar nu şi prin acceptarea ei cu efecte parţiale sau sub condiţie. Regulile **r.s.** nu pot fi modificate prin voinţa defunctului. Prin efectul **r.s.**, reprezentantul ia din moştenire partea ce s-ar fi cuvenit celui reprezentat. Stabilirea părţii de moştenire respective se face pe tulpini. Dacă o tulpină a produs mai multe ramuri, subdivizia se face iarăşi pe tulpină, în fiecare ramură. În toate cazurile, moştenitorii care beneficiază de **r.s.** sunt moştenitori legali. Deşi **r.s.** operează de drept şi imperativ, reprezentantul nu este obligat să accepte moştenirea, iar în caz de pluralitate de reprezentanţi, fiecare are un drept de opţiune succesorală, fiind liber să accepte moştenirea pur şi simplu ori sub beneficiu de inventar sau să renunţe la ea.

reprezentat, 1. persoană în numele şi pe socoteala căreia o altă persoană (numită reprezentant) încheie un act juridic prin reprezentare. **R.** care conferă el însuşi, printr-un contract de mandat, unei alte persoane puterea de a-l reprezenta, se numeşte mandant. Are de asemenea calitatea de **r.** şi persoana lipsită de capacitate de exerciţiu (minor sau interzis) care este reprezentată în actele juridice civile, în temeiul legii, de ocrotitorul său legal; **2.** persoană care, predecedând lui *de cuius*, vine la succesiunea acestuia prin reprezentare succesorală, în sensul că partea din moştenirea care i s-ar fi cuvenit dacă ar fi supravieţuit lui *de cuius* se atribuie descendenţilor săi direcţi, care îl reprezintă.

repunere în situaţia anterioară, măsură reparatorie ce constă în restituirea prestaţiilor executate în temeiul unui act juridic desfiinţat pe parcursul aducerii lui la îndeplinire (prin nulitate sau rezoluţiune) ori în repararea integrală a prejudiciilor de orice fel pricinuite prin săvârşirea unui fapt păgubitor, măsură ce are ca finalitate readucerea părţilor ori a victimei prejudiciate în starea (mai ales patrimonială) în care se aflau înainte de încheierea acelui actului juridic sau, după caz, anterior săvârşirii faptului păgubitor, astfel încât efectele patrimoniale ale respectivului act sau fapt să fie total înlăturate. În cazul contractelor cu executare succesivă, **r.s.a.** este imposibil de realizat, deoarece prestaţiile efectuate nu mai pot fi restituite, cum se întâmplă, bunăoară, în cazul folosirii locuinţei închiriate sau al întreţinerii unei persoane etc., motiv pentru care rezilierea acestor contracte operează numai pentru viitor, iar nu şi pentru trecut [sin. *restabilirea situaţiei/stării anterioare; restitutio in integrum*].

repunere în starea anterioară, v. *repunere în situaţia anterioară.*

repunere în termen, mijloc juridic prin care instanţa judecătorească sau organul arbitral poate dispune, la cerere sau chiar din oficiu, judecarea sau rezolvarea unei acţiuni atunci când constată ca fiind temeinic justificate cauzele pentru care termenul legal de prescripţie al acţiunii respective a fost depăşit. **R.t.** constituie un artificiu juridic, care permite organului de jurisdicţie să considere că un termen de prescripţie, deşi expirat, nu este totuşi împlinit; ea este reglementată de o instituţie cu aplicare generală la toate drepturile la acţiune supuse prescripţiei extinctive. Având această semnificaţie şi acest domeniu de aplicare, **r.t.** poate fi acordată, deopotrivă, în cadrul acţiunii pentru valorificarea unui drept subiectiv patrimonial, ca şi în cadrul unei acţiuni pentru valorificarea unui drept subiectiv personal nepatrimonial, dintre acelea care, prin excepţie de la regula imprescriptibilităţii drepturilor personale nepatrimoniale, intră în domeniul de incidenţă al prescripţiei extinctive. Legea nu enumeră cazurile în care poate fi

acordată **r.t.**, lăsând organelor de jurisdicție libertatea de apreciere a împrejurărilor invocate de reclamant; limitele acestei libertăți rezultă din formula utilizată de legiuitor: „cauze temeinic justificate", care subliniază caracterul excepțional al **r.t.** și, în acest context, obligația implicită a organului de jurisdicție de a manifesta circumspecție în acordarea ei. Raportate la evenimentele de forță majoră, împrejurările susceptibile să îndreptățească **r.t.** sunt numai împiedicări relative, având caracter de obstacol numai pentru reclamant și pentru cei care s-ar afla în aceeași condiție cu acesta, dar nu și pentru orice reclamant diligent. **R.t.** nu poate fi acordată atunci când titularul dreptului la acțiune era în măsură să înlăture cauza ce a împiedicat introducerea în termen a acțiunii, dar n-a făcut-o din culpa sa. Spre deosebire de întreruperea și de suspendarea prescripției, care operează în puterea legii, fiind numai constatate de organul de jurisdicție, **r.t.** este un act al acestor organe și operează în temeiul hotărârii date de ele; ea poate fi acordată atât la cererea părții interesate, cât și din oficiu. Cererea de **r.t.** poate fi făcută în cel mult o lună de la încetarea cauzelor care justifică depășirea termenului de prescripție; pentru identitate de rațiune, și organul de jurisdicție va putea acorda, din oficiu, **r.t.**, numai dacă acțiunea a fost introdusă în același termen de o lună de la încetarea împiedicării care a justificat depășirea termenului de prescripție.

res inter alios acta aliis necque nocere, necque prodesse potest, adagiu latin care dă expresie principiului relativității efectelor contractului.

res perit debitori, adagiu latin folosit pentru a exprima regula de principiu potrivit căreia riscul contractului este suportat de către debitorul care se află în imposibilitate fortuită de exercitare a obligației sale [v. și *încetarea contractului pentru imposibilitate fortuită de executare a obligației uneia dintre părți*].

res perit domino, adagiu latin folosit pentru a exprima regula de principiu potrivit căreia riscul pieirii fortuite a unui lucru este suportat de către proprietarul lucrului [v. și *riscul contractului*].

resciziune, anulare a unui contract pentru leziune [v. și *acțiune în resciziune; leziune*].

resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis, adagiu latin folosit pentru a exprima regula potrivit căreia desființarea cu efect retroactiv a drepturilor transmițătorului asupra lucrului transmis atrage după sine desființarea drepturilor constituite de acesta asupra bunului respectiv în folosul unui terț, deoarece transmițătorul nu putea să cedeze terțului drepturi pe care el însuși nu le avea [v. și *nulitate; rezoluțiune*].

restabilirea situației anterioare, v. *repunere în situația anterioară.*

restabilirea stării anterioare, v. *repunere în situația anterioară.*

restituirea prestațiilor executate în temeiul unui contract nul sau anulat, consecință a constatării sau pronunțării, prin hotărâre judecătorească, a nulității absolute sau relative a unui contract, ulterior executării de către părți a prestațiilor asumate prin acel contract, consecință juridică ce constă în îndatorirea fiecăruia dintre partenerii contractuali de a înapoia celuilalt contractant prestația primită. Pe această cale, se asigură repunerea părților în situația anterioară momentului încheierii contractului nul sau anulabil și se înlătură îmbogățirea fără justă cauză a părții care a primit prestația, în absența unui temei juridic valabil. Regula este că fiecare contractant trebuie să restituie celuilalt contractant tot ceea ce a primit în temeiul contractului desființat. Această regulă nu are însă valoarea absolută, ea neprimind aplicare în cazul contractelor cu executare succesivă pentru prestațiile executate anterior constatării sau declarării nulității, deoarece acele prestații nu mai pot fi restituite. Există două excepții de la regula restituirii în totalitate a prestației primite, și anume: *a)* partea care a fost de bună-credință, ignorând cauza nulității contractului, va păstra fructele percepute până la intentarea acțiunii, fiind obligată să restituie numai bunul frugifer care le-a produs; *b)* atunci când contractul se anulează din cauza incapacității uneia dintre părți, incapabilul nu trebuie să restituie ceea ce a primit în stare de incapacitate decât în măsura îmbogățirii sale, fiind îndatorat la restituire numai cu privire la valoarea cu care i s-a mărit patrimoniul. Ori de câte ori prin contractul lovit de nulitate s-a operat între părți transferul unui drept real, efectul retroactiv al nulității antrenează consecințe și față de terți, în sensul că drepturile consimțite în favoarea lor de către dobânditorul dreptului real vor dispărea odată cu dreptul însuși al dobânditorului. Totuși, rămân neafectate drepturile terțului care, intrând cu bună-credință în posesia bunului mobil, a dobândit asupra lui un drept de proprietate în temeiul legii, precum și drepturile terțului care, posedând bunul imobil ce i-a fost transmis de către cel care-l dobândise în temeiul actului nul, a dobândit un drept de proprietate asupra acestuia prin uzucapiune. Jurisprudența a statuat că drepturile terților nu pot fi afectate de nulitatea contractului prin care le-au dobândit de la antecesorul lor, în toate cazurile în care terții au dobândit acele drepturi cu titlu oneros și cu bună-credință. Legislația și jurisprudența au consacrat și alte ipoteze de menținere în tot sau în parte a efectelor produse, chiar între părți, de un contract nul, făcând în acest sens aplicarea unor principii de drept [v. și *nulitate*].

restitutio in integrum, locuţiune latină folosită pentru a exprima: **1.** repunerea în situaţia anterioară a persoanei sau persoanelor ale căror drepturi au fost lezate prin încheierea unui act juridic sau prin săvârşirea unui fapt juridic; **2.** repararea integrală a prejudiciilor materiale sau morale cauzate unei persoane [v. şi *nulitate; rezoluţiune; răspundere civilă delictuală*].

reşedinţă, denumire dată aceleia dintre locuinţele unei persoane care are caracter vremelnic şi nu îndeplineşte cerinţele legale necesare pentru a putea fi considerată drept domiciliu al acesteia. În viaţa juridică a persoanei, **r.** are un rol mai redus decât domiciliul. Printre activităţile producătoare de efecte juridice, expres prevăzute de lege, care pot fi efectuate nu numai la domiciliul, ci şi la **r.** persoanei, figurează: posibilitatea încheierii căsătoriei şi în faţa delegatului de stare civilă competent în unitatea administrativ-teritorială în cuprinsul căreia se află **r.** oricăruia dintre viitorii soţi; posibilitatea comunicării unei citaţii la o anumită **r.** a persoanei în cauză etc. [v. *domiciliu; domiciliu ales*].

retract litigios, manifestare unilaterală de voinţă prin care debitorul unui drept litigios – care a fost transmis de către creditor unei alte persoane, printr-o cesiune de creanţă cu titlu oneros – poate să stingă litigiul şi, totodată, obligaţia sa, oferind cesionarului – noul său creditor – suma cu care el a plătit efectiv cedentului creanţa respectivă, împreună cu cheltuielile cumpărării şi cu dobânzile aferente, de la data plăţii cesiunii. Legiuitorul recunoaşte această facultate debitorului cedat, în scopul de a zădărnici tentativa de speculă a cesionarului. **R.l.** comportă următoarele condiţii: *a)* dreptul cedat să aibă caracter litigios, adică acel drept să facă obiectul unui proces în curs asupra fondului său; jurisprudenţa admite uneori că este posibilă exercitarea **r.l.**, chiar dacă litigiul asupra dreptului respectiv era doar iminent; *b)* dreptul litigios să fi fost cedat (vândut) cu titlu oneros, în schimbul unui preţ; deşi legea nu precizează *expressis verbis*, este evident că preţul cesiunii trebuie să fie mai mic decât valoarea dreptului cedat; dacă dreptul litigios nu a fost vândut, ci donat sau lăsat prin testament, este evidentă lipsa intenţiei speculative a dobânditorului şi, ca urmare, **r.l.** nu poate fi exercitat; *c)* debitorul cedat să-şi manifeste expres voinţa de a exercita **r.l.** fie printr-o declaraţie dată în faţa instanţei, fie printr-o notificare scrisă (extrajudiciară) adresată cesionarului. **R.l.** poate avea ca obiect un drept de creanţă izvorât dintr-un contract, dintr-un delict sau dintr-un fapt juridic licit, sau chiar un drept real (de proprietate ori de uzufruct); mai mult, jurisprudenţa a admis exercitarea **r.l.** chiar şi în cazul unui litigiu între comoştenitori cu privire la existenţa şi întinderea drepturilor lor succesorale sau cu privire la componenţa masei succesorale, atunci când una dintre părţile litigante şi-a înstrăinat

drepturile sale succesorale aflate în litigiu. Sunt exceptate prin lege, în mod expres, de la posibilitatea exercitării **r.l.** următoarele situaţii: cesiunea dreptului litigios s-a făcut în favoarea unui comoştenitor sau către un cotitular al acelui drept (cu finalitatea lichidării stării de indiviziune, iar nu cu intenţia speculării dreptului respectiv); cesiunea s-a făcut către un creditor al cedentului cu titlu de dare în plată; cesiunea s-a făcut către posesorul fondului asupra căruia poartă dreptul litigios. **R.l.** are ca efect principal stingerea în întregime a dreptului dobândit de cesionar împotriva cedatului, împreună cu toate garanţiile care-l însoţeau; ca urmare a confuziunii, se stinge şi litigiul cu privire la fondul dreptului cedat. Dacă obiectul cesiunii l-a constituit un drept real, **r.l.** antrenează rezoluţiunea acesteia şi desfiinţarea retroactivă a dreptului cesionarului, cu consecinţa desfiinţării drepturilor pe care acesta le-ar fi constituit în favoarea unor terţe persoane printr-o eventuală retrocedare ulterioară a dreptului sau bunului litigios de la cesionar la cedat. Pe de altă parte, **r.l.** nu produce niciun alt efect între cedent şi cesionar, care rămâne şi mai departe debitor al cedentului, dacă nu i-a achitat întregul preţ al cesiunii. Dreptul de a exercita **r.l.** nu este strict personal, aşa încât el poate fi exercitat de către creditorii cedatului, pe calea acţiunii oblice.

retractarea renunţării la succesiune, manifestare unilaterală de voinţă prin care persoana care a avut calitate de moştenitor, dar şi-a pierdut-o prin efectul renunţării iniţiale la succesiune, revine asupra acelei renunţări. **R.r.s.** poate fi făcută pe aceeaşi cale ca şi renunţarea, dar numai până la împlinirea termenului de exercitare a dreptului de opţiune succesorală şi numai dacă între timp succesiunea nu a fost acceptată de un alt moştenitor. Retractarea renunţării produce ca efect acceptarea pură şi simplă a moştenirii, moştenitorul în cauză nemaiavând posibilitatea să accepte succesiunea sub beneficiul de inventar. Prin retractarea renunţării nu se poate aduce atingere drepturilor dobândite de terţi cu bună-credinţă anterior acestei manifestări unilaterale de voinţă.

retractarea revocării legatelor, v. *revocarea legatelor.*

revizuirea contractului, sintagmă ce desemnează modificarea pe cale jurisdicţională, la cererea uneia dintre părţi, a conţinutului unui contract cu executare succesivă de lungă durată, ca urmare a intervenirii unor schimbări imprevizibile în conjunctura economică avută în vedere la încheierea acelui contract (război, criză, inflaţie galopantă etc.), schimbări care au dus la ruperea echilibrului valoric al prestaţiilor reciproce ale părţilor, făcând să crească în proporţie considerabilă valoarea uneia dintre prestaţii în raport cu valoarea celeilalte. **R.c.** a fost admisă de instanţele administrative din Franţa

în preajma primului război mondial, dar a fost respinsă de instanțele civile, rămase fidele principiului forței obligatorii a contractului. În prezent, **r.c.** se practică mai ales în contractele de comerț internațional, modificarea contractului făcându-se, în principiu, pe baza unei clauze de recalculare sau de revizuire a prețului, convenită de părți într-un atare scop. O asemenea clauză contractuală are ca finalitate menținerea valorii contractului și a echilibrului contractual, adeseori afectat de condițiile mereu schimbătoare ale conjuncturii pieței mondiale (de exemplu, modificarea prețului la materii prime, petrol, forță de muncă etc.).

revocarea donației, excepție de la principiul irevocabilității donației, care constă în dreptul recunoscut donatorului de a revoca, prin voința sa unilaterală, contractul de donație (sau de a beneficia de revocarea de plin drept a acestuia) în cazurile și condițiile expres și limitativ prevăzute de lege. Donațiile de bunuri viitoare și donațiile între soți sunt, prin esența lor, revocabile. Legea prevede însă trei cauze de revocare a donațiilor, care operează fără a fi prevăzute în contract, și anume: *A. Ingratitudinea donatarului.* Articolul 831 C. civ. prevede trei situații în care se poate concretiza ingratitudinea donatarului: *a) atentat la viața donatorului;* nu se cere o condamnare penală, fiind suficient să se stabilească intenția donatarului de a-l ucide pe donator; *b) delicte, cruzimi sau injurii grave;* se cere ca fapta să fi fost săvârșită cu intenție, aprecierea gravității acesteia fiind lăsată la suverana apreciere a instanței; *c) refuzul de alimente;* prin ipoteză, donatorul a avut nevoie de alimente și a cerut donatarului să-i asigure alimentele necesare existenței sale, dar acesta a refuzat nejustificat să dea curs acelei cereri. **R.d.** pentru ingratitudine presupune promovarea de către donator a unei acțiuni în justiție în revocarea donației. Această acțiune se caracterizează prin următoarele note de specificitate: este o acțiune strict personală, dreptul de a promova o asemenea acțiune aparținând exclusiv donatorului; are caracter de pedeapsă civilă și, ca urmare, titularul acțiunii îl poate ierta pe donatar, dar nu poate renunța la acțiunea în revocare cu anticipație, iertarea prezumându-se în ipoteza în care a trecut un an din ziua săvârșirii faptului, fără ca donatorul să fi cerut în respectiva perioadă de timp revocarea donației; poate fi intentată numai împotriva autorului faptei de ingratitudine, ceea ce înseamnă că, dacă acesta moare, dreptul de a exercita o asemenea acțiune se stinge, neputând fi exercitată împotriva moștenitorilor acestuia; are caracter de acțiune în restituire cu caracter de pedeapsă, ea neputând produce efecte retroactive față de terți. *B. Survenienta unui copil.* Donația se revocă de drept atunci când ulterior perfectării ei, donatorului, care la mo-

mentul încheierii contractului de donație nu avea niciun copil sau alt descendent, i se naște un copil din căsătorie sau din afara căsătoriei. Revocarea operează indiferent de valoarea donației și de felul acesteia (directă, indirectă, dar manual etc.). Excepție face donația între soți, care, fiind revocabilă prin voința soțului donator, nu este supusă revocării de drept pentru survenienţă de copil. Revocarea pentru survenienţă de copil se face în interesul acestuia și de aceea nu poate fi înlăturată printr-o clauză contrară stipulată în contractul de donație și nici printr-un act de renunțare ulterior nașterii copilului. În condițiile prevăzute de lege, donația revocată pentru survenienţă de copil poate fi refăcută ulterior nașterii copilului. Pentru survenienţă de copil, revocarea devine posibilă numai în prezența a două condiții cumulative, și anume: *a)* se cere ca donatorul să nu aibă la momentul perfectării contractului de donație vreun copil sau alt descendent în viață. Atunci când la acel moment copilul a fost doar conceput, dar nenăscut, donația poate fi revocată la nașterea copilului care se produce ulterior perfectării ei; *b)* se mai cere, de asemenea, ca donatorului să i se nască, fie și postum, un copil, după încheierea contractului de donație. Nu prezintă importanță durata vieții copilului născut ulterior. Situația este aceeași, sub aspectul revocării donației, atât în cazul copilului născut din căsătorie sau din afara căsătoriei. Revocarea pentru survenienţă de copil produce efecte retroactive începând cu data încheierii contractului de donație. Revocarea produce efecte nu numai împotriva donatarului și succesorilor acestuia, care au dobândit *mortis causa*, dar și în privința terților, dobânditori prin acte între vii ale bunurilor dăruite. În cazul dobândirii de mobile, dobânditorul poate opune excepția prevăzută de art. 1909-1910 C. civ. Tot astfel, în cazul imobilelor, el poate opune uzucapiunea de 10-20 de ani. Posesorul de rea-credință poate și el invoca uzucapiunea de 30 de ani. Atunci când donația revocată era cu sarcini, revocarea se va produce numai în limita folosului pur gratuit procurat donatarului. Fructele bunului sunt supuse restituirii numai din ziua când s-a notificat donatarului nașterea copilului. *C. Neîndeplinirea sarcinii.* **R.d.** se poate face numai prin hotărâre judecătorească, la cererea donatorului sau a moștenitorilor acestuia, ori la cererea creditorilor săi, dacă donatarul nu a îndeplinit sarcina ce i-a fost impusă prin contractul de donație. Este irelevant dacă sarcina fusese stipulată în folosul donatorului, al donatarului ori al unui terț. **R.d.** pentru neîndeplinirea sarcinii este însă facultativă, donatorul putând opta pentru a cere obligarea donatarului la executare. Donatorul poate renunța la dreptul de a cere **r.d.** pentru neîndeplinirea sarcinii (păstrând dreptul de a cere **r.d.** pentru alte cauze prevăzute de

lege). Prin efectul revocării, donația se desființează retroactiv, donatarul fiind obligat a restitui donatorului bunul donat, liber de orice sarcini; el păstrează însă fructele percepute până la data introducerii acțiunii pentru revocare.

revocarea legatelor, cauză de ineficacitate a legatelor care constă în reconsiderarea de către testator a dispozițiilor sale de ultimă voință exprimate în cuprinsul acestora sau într-o dispoziție conținută de o sentință judecătorească irevocabilă, în cazurile în care legea permite ca instanța de judecată să cenzureze voința testatorului. **R.l.** poate fi voluntară sau judecătorească. În primul caz, ea își are sorgintea în voința unilaterală a testatorului, iar în al doilea caz, se pronunță de către instanță pentru faptele culpabile prevăzute de lege, săvârșite de legatar [v. și *revocarea voluntară a legatelor; revocarea judecătorească a legatelor*].

revocarea judecătorească a legatelor, varietate de revocare a legatelor ce intervine în cazurile în care legatarul săvârșește, în mod culpabil, una din faptele limitativ prevăzute de lege, în prezența cărora este permisă o astfel de revocare. Fapta ce justifică **r.j.l.** poate fi săvârșită anterior sau ulterior deschiderii moștenirii, după caz, dar indiferent de această împrejurare, revocarea poate fi pronunțată de către instanță numai după moartea testatorului. **R.j.l.** are corespondent în instituția nedemnității succesorale din materia devoluțiunii legale a moștenirii, iar cazurile în care poate avea loc sunt, în principiu, cele care legitimează revocarea donațiilor. Aceste cazuri sunt: neîndeplinirea sarcinilor instituite de testator și ingratitudinea legatarului. Testamentul producând efecte numai la moartea testatorului, refuzul de alimente (care este cauză de ingratitudine) nu poate constitui cauză de revocare a legatului, deoarece legatarul nu poate avea obligații anticipate izvorâte din testament. Când legatarul are, potrivit legii, obligația să acorde întreținere testatorului, pe care nu și-o execută, numai testatorul este îndreptățit să revoce voluntar legatul (expres sau tacit) până în momentul încetării sale din viață. Prin urmare, refuzul de alimente nu justifică **r.j.l.** pe motiv de ingratitudine. Legea prevede însă ca motiv de **r.j.l.** pentru ingratitudine injuria gravă adusă de legatar memoriei testatorului. Nu constituie cauză de **r.j.l.** nici survenienta de copil (care legitimează revocarea donațiilor). În cazul în care după redactarea testamentului testatorului i se naște un copil, el va putea revoca legatul numai pe cale voluntară, iar dacă omite să facă o astfel de revocare, dispoziția testamentară este executată la moartea acestuia. Atunci când nașterea copilului este postumă, aceasta atrage după sine desființarea legatului de către instanța judecătorească, cu efect retroactiv de la data deschiderii moștenirii, deoarece se poate

prezuma că testatorul a prevăzut legatul sub condiţia rezolutorie negativă tacită de a nu avea un copil. *A. Cât priveşte* ***r.j.l.*** *pentru neîndeplinirea sarcinii de care este afectat legatul,* aceasta presupune promovarea unei acţiuni în justiţie de către persoanele care, în caz de admitere, urmează să beneficieze de efectele revocării. Pot justifica un interes în acest sens moştenitorii legali, legatarii universali sau cu titlu universal, chiar şi cei cu titlu particular, şi chiar creditorii acestora. Terţul beneficiar al sarcinii nu poate cere revocarea, neavând niciun interes în acest sens, cu excepţia cazului când are şi calitatea de succesibil al defunctului, iar în această din urmă calitate, revocarea îi profită, legatul ce-i revine fiind mai valoros decât sarcina stipulată în favoarea sa. Acţiunea în revocare pentru neîndeplinirea sarcinii se prescrie în termenul general de prescripţie de 3 ani. Prescripţia începe să curgă de la data stabilită pentru executarea sarcinii, iar dacă o astfel de dată nu este stabilită, momentul iniţial al prescripţiei va coincide cu data naşterii raportului de drept care, în acest caz, este data deschiderii moştenirii. În toate cazurile, instanţa va verifica dacă neexecutarea sarcinii este suficient de gravă pentru a legitima revocarea. Atunci când sarcina a fost executată parţial, instanţa poate hotărî revocarea parţială, iar dacă sarcina a fost executată cu întârziere, poate acorda un termen de graţie. **R.j.l.**, întemeindu-se pe culpa legatarului, în principiu, nu va putea fi decisă dacă legatarul probează că neexecutarea sarcinii nu îi este imputabilă, ci se datorează cazului fortuit sau de forţă majoră. În funcţie de împrejurările concrete ale cazului dat şi interpretând voinţa testatorului, instanţa poate aprecia că eficacitatea legatului este condiţionată de executarea sarcinii, astfel încât neexecutarea fortuită atrage şi ea desfiinţarea acestuia cu efect retroactiv de la data deschiderii moştenirii. Este ipoteza în care din conţinutul actului se poate desprinde, neîndoielnic, concluzia că sarcina instituită de testator reprezintă în intenţia acestuia o condiţie rezolutorie expresă la care era supusă liberalitatea. Prin urmare, neexecutarea fortuită în ipoteza menţionată dobândeşte semnificaţia realizării unei condiţii rezolutorii. Testatorul are însă libertatea să înlăture printr-o dispoziţie expresă a testamentului, posibilitatea promovării acţiunii în revocare pentru neîndeplinirea sarcinii, păstrând pentru persoana interesată numai calea acţiunii în executare. *B.* ***R.j.l.*** *pentru ingratitudinea legatarului* poate fi pronunţată ca urmare a săvârşirii de către legatar a următoarelor fapte: *a)* în timpul vieţii testatorului, legatarul a săvârşit atentat la viaţa testatorului, delicte, cruzimi sau injurii grave la adresa lui; *b)* după moartea testatorului, legatarul aduce injurie gravă memoriei acestuia. **R.j.l.** pentru ingratitudine este guvernată, în principiu, de regulile aplicabile

revocării donaţiilor. Acţiunea în revocarea legatului poate fi promovată după deschiderea moştenirii, de persoanele interesate, care, în caz de admitere a ei, urmează să profite de efectele revocării. Termenul pentru exercitarea dreptului la acţiune pentru injuria gravă adusă memoriei testatorului este de un an de la săvârşirea faptei. Acest termen de un an este aplicabil şi în celelalte cazuri de ingratitudine. Termenul de un an este termen de decădere, iar nu de prescripţie, nefiind supus cauzelor de întrerupere şi suspendare prevăzute în materie de prescripţie. Atunci când faptele de ingratitudine au fost săvârşite în timpul vieţii testatorului, acesta din urmă poate revoca oricând legatul până la încetarea sa în viaţă, indiferent de timpul care a trecut de la săvârşirea faptei şi fără a fi nevoit să promoveze o acţiune în justiţie într-un atare scop. Dacă a trecut un an de la săvârşirea faptei de ingratitudine şi, fiind în cunoştinţă de cauză, testatorul nu a revocat voluntar legatul sau, dimpotrivă, şi-a manifestat (direct sau indirect) voinţa de a-l ierta pe legatar, **r.j.l.** nu va putea avea loc după moartea testatorului. În cazul **r.j.l.** pentru ingratitudine, când legatul are ca obiect un imobil aflat sub incidenţa regimului de carte funciară, această revocare nu este opozabilă terţilor şi deci nu produce efecte retroactive faţă de ei decât dacă cererea de revocare a fost înscrisă în cartea funciară.

revocarea voluntară a legatelor, varietate de revocare a legatelor constând în reconsiderarea de către testator a dispoziţiilor sale de ultimă voinţă, în sensul lipsirii lor de eficienţă juridică. Legatele pot fi revocate prin voinţa unilaterală a testatorului până în ultima clipă a vieţii sale. El poate exercita discreţionar acest drept, care nu este susceptibil de abuz. De asemenea, testatorul nu poate renunţa valabil la dreptul de a-şi revoca propriile legate. Ţinând seama de modul de manifestare a dorinţei revocatorii, **r.v.l.** poate fi expresă sau tacită, fiind valabilă în toate cazurile, dacă testatorul a avut capacitatea de a testa şi consimţământul neviciat. *A. **R.v.** expresă (directă).* Este consacrată prin art. 920 C. civ., care dispune că testatorul poate revoca testamentul printr-un testament posterior sau printr-un act autentic. De aici consecinţa că **r.v.** expresă este un act solemn, de vreme ce, sub sancţiunea nulităţii, actul revocator trebuie redactat fie într-o formă testamentară, fie în formă autentică. Testamentul revocator trebuie să fie valabil ca atare, nefiind necesar ca el să aibă aceeaşi formă ca şi testamentul revocat, în acest domeniu neprimind aplicare regula simetriei juridice a formelor. În cazul în care testamentul revocator cuprinde legate care sunt ineficace, ineficacitatea lor nu afectează validitatea revocării, cu condiţia ca testamentul revocator să fie valid din punct de vedere formal, iar testatorul să nu fi condiţionat

validitatea revocării de eficacitatea legatelor. Înscrisul autentic revocator poate fi un act redactat special sau poate fi orice alt înscris în conținutul căruia să fi fost inclusă dispoziția de revocare. Nu este necesar ca el să îndeplinească cerințele legale privind validitatea testamentelor, întrucât el însuși nu este un testament. În toate cazurile, intenția revocatorie a testatorului trebuie să fie neîndoielnică. *B. **R.v.** tacită (indirectă).* Este tacită revocarea care, fără a fi declarată expres, rezultă indirect, dar neîndoielnic, din acte sau fapte săvârșite de testator sau cunoscute de el. Codul civil reglementează două ipoteze de revocare tacită, și anume: *a)* întocmirea unui testament nou, care conține dispoziții ireconciliabile cu dispozițiile testamentului anterior; *b)* înstrăinarea obiectului legatului, cu aceasta asimilându-se și distrugerea lui; alături de acestea, doctrina și jurisprudența admit și o a treia ipoteză, anume distrugerea testamentului de către testator sau cu știrea acestuia. Întocmirea unui testament nou are semnificația juridică a revocării tacite a testamentului anterior numai în prezența următoarelor condiții: *a)* testamentul nou a fost făcut cu respectarea formelor solemne prevăzute de lege pentru testamente; *b)* testatorul a avut capacitatea de a testa; *c)* consimțământul neviciat la revocare al testatorului. Nulitatea testamentului nou lipsește de eficacitate juridică dispoziția de revocare al testamentului anterior. Soarta juridică a legatelor cuprinse în testamentul nou nu influențează validitatea revocării tacite. Se cere ca testamentul nou să nu conțină revocarea explicită a testamentului anterior, deoarece, în caz contrar, revocarea nu mai este tacită, ci expresă și nici nu se mai pune problema dacă dispozițiile din testamentul nou sunt sau nu inconciliabile cu cele ale testamentului anterior. Este necesar ca noul testament să conțină dispoziții incompatibile sau contradictorii cu acelea cuprinse în testamentul anterior. Incompatibilitatea dintre dispozițiile testamentelor succesive comportă imposibilitatea absolută, obiectivă ca legatele pe care le conțin acele testamente să fie executate cumulativ, concomitent. Obiectiv, legatele incompatibile nu pot coexista, deoarece contrarietatea existentă între dispozițiile lor dă legatului posterior semnificația de act revocator al legatului anterior. Contrarietatea între două legate conținute în testamente succesive presupune și ea o imposibilitate de executare concomitentă a lor, imposibilitate care nu are caracter obiectiv, ci subiectiv, întrucât se datorează voinței testatorului. Legatele cu titlu universal și cele cu titlu particular făcute prin testamentul ulterior nu au efect revocator asupra legatului universal făcut printr-un testament anterior, deoarece ele doar micșorează emolumentul legatului universal. Înstrăinarea de către testator a bunului legat este prezumată de lege (art. 923 C. civ.) ca având efect revocator asupra legatului anterior

în privința a tot ceea ce s-a înstrăinat. Revocarea tacită prin „înstrăinarea obiectului legatului" este compatibilă numai cu legatele cu titlu particular. Înstrăinarea are efect revocator numai dacă obiectul legatului sunt bunuri individual determinate (fie ele bunuri certe sau bunuri generice individualizate). Nu produce efect revocator înstrăinarea bunurilor de gen neindividualizate din cele care formează obiectul legatului, chiar dacă, la data deschiderii moștenirii, în averea succesorală nu se vor găsi bunuri de acest gen. Atunci când legatul cu titlu particular are ca obiect dreptul succesoral moștenit de testator ca universalitate sau cotă-parte din universalitate, revocarea acelui legat va avea loc prin efectul înstrăinării de către testator a drepturilor succesorale respective. Distrugerea testamentului are semnificația revocării lui tacite numai în prezența următoarelor condiții: *a)* testamentul este olograf sau mistic, fiind redactat într-un singur exemplar, care se află în posesia testatorului; *b)* distrugerea testamentului să fie voluntară și să fie făcută fie de către testator personal, fie de către altă persoană, cu știrea testatorului, efectul revocator producându-se și în cazul distrugerii fortuite, cu știrea testatorului (distrugerea făcută fără voia și fără știrea testatorului nu produce efect revocator); *c)* distrugerea testamentului să fie efectivă, deoarece atunci când terțul în posesia căruia se află testamentul nu dă curs ordinului testatorului privind distrugerea acestuia, testamentul își păstrează valabilitatea; *d)* testatorul să fi avut capacitatea necesară pentru a reveni asupra dispozițiilor testamentare și voința lui să fie neviciată. **R.v.l.** este o manifestare unilaterală de voință, un act juridic unilateral pentru cauză de moarte și, ca urmare, asemenea testamentului, poate fi și ea revocată printr-o altă manifestare unilaterală de voință ce poartă denumirea de retractarea revocării. Există deci posibilitatea unor revocări succesive. Retractarea, fiind și ea o revocare, poate fi realizată în aceleași condiții ca și **r.v.l.** Astfel, ea poate fi expresă sau tacită. În primul caz, înfăptuirea ei este posibilă fie numai printr-un act autentic, fie într-o formă testamentară. În cel de-al doilea caz, retractarea poate fi făcută fie prin întocmirea unui testament nou, fie prin distrugerea voluntară de către testator a înscrisului revocator. Nu poate fi însă retractată revocarea tacită înfăptuită prin distrugerea testamentului sau prin înstrăinarea obiectului legatului. Soluția compatibilă cu această situație este redactarea de către testator a unui nou testament cu respectarea condițiilor de formă și de fond prevăzute de lege pentru acesta. Reintrarea bunului înstrăinat în posesia testatorului nu are ca efect retractarea revocării produse prin înstrăinarea lui, ci revenirea asupra revocării necesită o nouă dispoziție testamentară. Situația este aceeași și în cazul distrugerii testamentului inițial.

revocarea mandatului, modalitate specifică de încetare a contractului de mandat care constă în dreptul mandantului de a denunța oricând, unilateral, contractul de mandat, chiar dacă este cu termen, putând astfel, prin derogare de la principiul forței obligatorii a contractului, să-l constrângă pe mandatar a-i restitui procura (art. 1553 C. civ.). În caz de pluralitate de mandanți, **r.m.** se poate face numai prin consimțământul tuturor. Facultatea de revocare unilaterală (*ad nutum*) există atât pentru mandantul cu titlu gratuit, cât și pentru cel cu titlu oneros, legea nefăcând distincție în acest sens. În cazul mandatului cu titlu oneros, mandatarul poate cere o indemnizație, când revocarea ar fi intempestivă sau abuzivă. În cazul mandatului în interes comun, în principiu, acesta este irevocabil *ad nutum*, dar dacă mandantul nu și-a rezervat facultatea de revocare unilaterală, el va putea fi obligat la despăgubiri dacă nu justifică o cauză străină exoneratoare sau culpa mandatarului care îl determină să revoce mandatul. Revocarea poate fi *expresă* sau *tacită*. În primul caz, **r.m.** nu este supusă vreunei forme speciale, dar manifestarea de voință trebuie să fie neîndoielnică. Acest tip de revocare nu este opozabilă terților decât după ce a fost adusă la cunoștința lor. Până la notificarea revocării, mandantul va răspunde față de terții de bună-credință (mandat aparent), însă are drept de regres contra mandatarului incorect. În cazul revocării tacite, aceasta poate fi dedusă din orice împrejurare (acte sau fapte) care vădește neîndoielnic intenția mandantului în acest sens, cum ar fi numirea unui nou mandatar, caz în care mandatul precedent este revocat din ziua în care s-a notificat vechiului mandatar numirea celui nou (chiar și în condițiile în care noul mandat este nul). **R.m.** mai poate fi *totală* sau *parțială*. Este totală când este revocat mandatul în totalitatea lui și este parțială când revocarea privește doar anumite acte sau bunuri (de exemplu, mandatul dat pentru vânzarea casei și a unui autoturism se revocă în privința casei). **R.m.** produce efecte numai pentru viitor.

revocarea recunoașterii de paternitate, v. *stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei.*

revocarea renunțării la succesiune, v. *retractarea renunțării la succesiune.*

revocarea testamentului, v. *revocarea legatelor.*

rezerva succesorală a descendenților, varietate a rezervei succesorale reglementată de lege pentru a stabili drepturile moștenitorilor legali din clasa descendenților. Legea determină cuantumul rezervei sub forma unei fracțiuni din moștenire sau în mod indirect, prin stabilirea cotității disponibile. Articolul 841 C. civ. precizează mărimea cotității disponibile în funcție de numărul descendenților

care vin la moștenirea defunctului, după cum urmează: 1/2 din bunurile dispunătorului, dacă lasă un copil; 1/3, dacă lasă doi copii și 1/4, dacă lasă trei sau mai mulți copii. De aici, printr-o interpretare *per a contrario*, rezultă că rezerva descendenților este de: 1/2 din moștenire pentru un copil; 2/3 din moștenire pentru doi copii (adică câte 1/3 pentru fiecare dintre aceștia); 3/4 din moștenire pentru trei sau mai mulți copii. Conform art. 842 C. civ., prin „copii" se înțelege nu numai descendenții de gradul I, dar și ceilalți descendenți, indiferent de grad. În cazul în care defunctul a avut unul sau mai mulți descendenți care, la data deschiderii moștenirii, sunt predecedați fără posteritate, aceștia nu vor fi luați în considerare la stabilirea rezervei, deoarece, neavând capacitate succesorală, nu au calitatea de moștenitori legali. Atunci când descendentul predecedat are descendenți (lăsând unul sau mai mulți copii), la stabilirea rezervei se va lua în calcul și acel descendent, chiar dacă acesta nu a existat la data deschiderii moștenirii și indiferent de numărul urmașilor lui și dacă aceștia vor culege moștenirea prin reprezentare sau în nume propriu. Descendentul declarat dispărut este considerat a fi în viață. La stabilirea rezervei urmează a se ține seama numai de descendenții care vin efectiv la moștenire – rezerva fiind o parte a moștenirii – iar nu și de cei care, din cauza nedemnității succesorale sau a renunțării, sunt străini de moștenire. În cazul în care toți descendenții chemați la moștenire sunt rude de gradul I, cuantumul rezervei se stabilește și se atribuie colectiv și se va împărți în mod egal, pe capete. Atunci când descendenții de gradul I vin la moștenire în concurs cu descendenții de alt grad, care moștenesc prin reprezentare, rezerva se stabilește după numărul tulpinilor, adică al descendenților de grad I. Dacă însă la moștenire vin mai mulți descendenți de alt grad, în nume propriu, descendenții de gradul I fiind nedemni sau renunțători, având mai mulți urmași, rezerva se va stabili și în această ipoteză tot în funcție de numărul descendenților de gradul I.

rezerva succesorală a părinților, varietate a rezervei succesorale care, potrivit legii, se cuvine ascendenților privilegiați (adică părinților defunctului). Ascendenții privilegiați fac parte din clasa a II-a de moștenitori legali. Ei vin la moștenire numai în absența moștenitorilor din clasa descendenților. Colateralii privilegiați, deși fac parte tot din clasa a II-a de moștenitori legali, nu beneficiază de rezerva succesorală. Prin părinți, ca moștenitori rezervatari, legea are în vedere pe tatăl și mama defunctului (din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopție). Articolul 843 C. civ. dispune că **r.s.p.** este de 1/2 din bunurile defunctului, atunci când vin la moștenire ambii părinți și de 1/4 din moștenire, dacă la moștenire vine doar unul dintre aceștia. În cazul în care la data

deschiderii succesiunii ambii părinţi sunt în viaţă, dar unul dintre ei este nedemn sau renunţător, rezerva se stabileşte ţinându-se seama numai de părintele care vine efectiv la moştenire.

rezerva succesorală a soţului supravieţuitor, varietate a rezervei succesorale stabilită de legea specială (nr. 319/1944) în favoarea soţului supravieţuitor. **R.s.s.s.** este, potrivit legii, de 1/2 din drepturile succesorale care i se cuvin acestuia în calitate de moştenitor legal. Drepturile succesorale ale soţului supravieţuitor şi deci, implicit, rezerva acestuia variază în funcţie de clasa de moştenitori cu care el vine în concurs. În toate cazurile, se va ţine seama numai de acele rude ale defunctului împreună cu care soţul supravieţuitor vine efectiv la moştenire. **R.s.s.s.** va fi de: 1/8 din moştenire, când acesta vine în concurs cu descendenţii defunctului, indiferent de numărul lor; 1/6 din moştenire, dacă vine în concurs cu ascendenţii privilegiaţi, indiferent de numărul lor, şi cu colateralii privilegiaţi, de asemenea, indiferent de numărul lor; 1/4 din moştenire, dacă vine în concurs numai cu ascendenţii privilegiaţi sau numai cu colateralii privilegiaţi, în ambele cazuri, indiferent de numărul lor; 3/8 din moştenire, dacă vine în concurs cu ascendenţii ordinari sau cu colateralii ordinari, în ambele cazuri, indiferent de numărul lor; 1/2 din moştenire, în lipsa rudelor din cele patru clase de moştenitori legali.

rezervă succesorală, acea parte din patrimoniul celui care lasă moştenirea la care moştenitorii au dreptul în virtutea legii, împotriva voinţei defunctului manifestate prin liberalităţi făcute în timpul vieţii şi/sau prin dispoziţii testamentare pentru cauză de moarte. **R.s.** prezintă următoarele caractere juridice: *a) are caracter succesoral;* ea este o parte a moştenirii care se atribuie moştenitorilor rezervatari împotriva voinţei defunctului. La calcularea rezervei sunt luate în considerare nu numai bunurile efectiv existente în patrimoniul succesoral la data deschiderii succesiunii, ci şi donaţiile făcute în timpul vieţii de către cel care lasă moştenirea. Întrucât rezerva este o parte a moştenirii care se atribuie rezervatarilor în calitate de moştenitori legali, ea poate fi pretinsă numai de cei care vin efectiv la moştenire. Rezervatarii sunt ţinuţi la plata datoriilor succesiunii, proporţional cu ceea ce au primit; *b) are caracter imperativ;* atât sfera moştenitorilor rezervatari, cât şi cuantumul rezervei sunt stabilite prin dispoziţii legale imperative, care nu pot fi modificate prin voinţa celui care lasă moştenirea, nici chiar cu acordul viitorilor (prezumtivilor) moştenitori rezervatari. Legea stabileşte imperativ numai dreptul la rezervă, dar nu şi obligaţia exercitării dreptului, astfel încât după deschiderea moştenirii, succesibilul rezervatar poate renunţa la dreptul conferit de lege. Actele încheiate cu nerespectarea dispoziţiilor legale privitoare la rezervă

sunt sancţionate cu nulitatea absolută, întrucât dezmoştenirea rezervatarilor contravine regulilor de morală şi de echitate; *c) dă expresie unui drept propriu al moştenitorului*; dreptul la rezervă este un drept propriu al moştenitorului rezervatar, care se naşte în persoana sa pe data deschiderii moştenirii. În privinţa dreptului la rezervă, descendenţii, părinţii şi soţul supravieţuitor nu sunt succesori în drepturi faţă de actele încheiate de defunct şi prin care se aduce atingere acestui drept, ci au calitatea de terţi şi, ca atare, aceste acte nu le sunt opozabile; *d) conferă un drept în natură*; **r.s** fiind determinată ca parte de moştenire, rezervatarii au dreptul la rezervă, în principiu, în natură, iar nu sub forma echivalentului în bani. Numai în cazurile expres prevăzute de lege, rezerva poate fi atribuită sau întregită sub forma unui echivalent în bani. Moştenitorul rezervatar este liber însă să pretindă cota sa rezervatară în natură sau în echivalent bănesc; *e) are caracter colectiv*; acest caracter vizează ipoteza când există o pluralitate de moştenitori rezervatari, caz în care rezerva se determină şi se atribuie în mod colectiv. Legea stabileşte cotitatea disponibilă, iar restul bunurilor se atribuie cu titlu de rezervă în indiviziune moştenitorilor rezervatari care pot şi vor să moştenească. Rezerva se calculează în funcţie de cei care moştenesc şi care au calitatea de rezervatari, astfel încât renunţarea sau nedemnitatea unui moştenitor rezervatar nu va profita celorlalţi moştenitori rezervatari; *f) are caracter indisponibil*; indisponibilitatea este relativă, în sensul că operează numai dacă există moştenitori rezervatari; totodată, este parţială, în sensul că vizează numai o fracţiune din moştenire şi numai acele acte ale defunctului care sunt liberalităţi. Actele liberale ale defunctului prin care se aduce atingere rezervei moştenitorilor rezervatari sunt supuse reducţiunii până la limita cotităţii disponibile. Sunt moştenitori rezervatari descendenţii defunctului, părinţii defunctului şi soţul supravieţuitor.

reziliere, termen ce desemnează în mod generic desfacerea contractului sinalagmatic cu executare succesivă, producând efecte numai pentru viitor, iar nu şi pentru trecut şi care este motivată prin faptul neexecutării sau executării necorespunzătoare a contractului de către una din părţi din cauze imputabile acesteia. **R.** se pronunţă de către instanţa de judecată în aceleaşi condiţii ca şi rezoluţiunea unui contract sinalagmatic cu executare imediată. Se deosebeşte de rezoluţiune prin aceea că produce efecte numai pentru viitor, ceea ce s-a executat în trecut nefiind supus restituirii. Prin urmare, părţile nu vor trebui să fie repuse în situaţia anterioară, ci vor păstra fiecare prestaţiile ce li s-au efectuat în temeiul contractului, încetând doar pe viitor săvârşirea ori primirea unor asemenea prestaţii. Creditorul este îndreptăţit să ceară executarea silită a obligaţiilor scadente rămase

neexecutate în momentul **r.**, precum şi despăgubiri pentru prejudiciile ce i-au fost cauzate prin neexecutarea şi prin **r.** contractului.

rezilierea forţată a contractului, varietate a rezilierii contractului care se distinge prin aceea că acesta încetează pentru viitor, datorită dispariţiei, independent de voinţa părţilor, a unui element esenţial al lui, care face cu neputinţă continuarea executării contractului. Astfel, dispariţia obiectului contractului, precum prăbuşirea imobilului închiriat, face cu neputinţă continuarea contractului de închiriere având ca obiect acel imobil. Tot aşa, moartea sau incapacitatea contractantului, în cazul contractelor *intuitu personae*, atrage **r.f.** a acelui contract care a fost încheiat în consideraţia calităţilor speciale ale respectivului contractant. Cu referire la cauza contractului, de vreme ce aceasta a existat la momentul perfectării lui, dispariţia ei ulterioară este lipsită de efecte sub aspectul executării contractului, afară numai dacă legea prevede, printr-o dispoziţie expresă, contrariul.

rezoluţiunea contractului, sintagmă ce desemnează desfiinţarea cu efect retroactiv a contractului sinalagmatic cu executare *uno ictu*, la cererea unei părţi, ca urmare a neexecutării culpabile a prestaţiei asumate de către cealaltă parte. **R.c.** poate fi judiciară sau convenţională. Indiferent de natura ei, **r.c.** este o consecinţă a principiului forţei obligatorii a contractului între părţile contractante. Este reglementată prin art. 1020-1021 C. civ., precum şi prin alte prevederi legale aplicabile anumitor contracte. Articolul 1020 C. civ. prevede că în contractele sinalagmatice clauza rezolutorie este subînţeleasă. În completarea acestei dispoziţii normative, art. 1021 C. civ. dispune că desfiinţarea contractului nu operează de drept, ci trebuie pronunţată de către instanţa judecătorească, la cererea părţii interesate, care poate opta însă între a cere executarea silită a contractului şi a cere desfiinţarea lui cu daune-interese. Normele ce reglementează **r.c.** au caracter supletiv, astfel încât, în virtutea libertăţii contractuale, părţile pot stipula în contract clauze exprese de rezoluţiune convenţională, numite pacte comisorii. Rezoluţiunea judiciară rămâne, totuşi, regula, iar rezoluţiunea convenţională constituie excepţia. **R.c.** produce efecte atât între părţile contractante, cât şi faţă de terţi: *a) între părţile contractante,* **r.c.** produce următoarele efecte: în ipoteza în care părţile nu au executat contractul, prin efectul rezoluţiunii, acel contract se consideră desfiinţat şi nu mai poate fi executat. Dacă însă contractul a fost executat de către una din părţi sau parţial şi de cealaltă parte, până la pronunţarea sau constatarea rezoluţiunii sale, desfiinţarea lui pe această cale va avea ca efect restituirea prestaţiilor efectuate şi deci repunerea părţilor în situaţia anterioară. În principiu, **r.c.** pro-

duce efecte retroactive din chiar momentul încheierii sale, dar cu titlu de excepţie, în anumite situaţii, pentru raţiuni ce ţin de imposibilitatea înapoierii acestora (adică a prestaţiilor executate), efectele produse de contract sunt menţinute, prestaţiile executate fiind ireversibile. În situaţii de acest gen, rezoluţiunea se identifică cu rezilierea şi va produce efecte numai pentru viitor. Excepţiile de la regula retroactivităţii efectelor rezoluţiunii sunt, totodată, şi excepţii de la regula *restitutio in integrum*. Este vorba de ipotezele în care rezoluţiunea poate opera obiectiv numai pentru viitor. Ori de câte ori creditorul suferă şi un prejudiciu din cauza neexercitării totale sau parţiale sau a executării defectuoase a prestaţiilor de către debitor, el este îndreptăţit să ceară obligarea acestuia din urmă şi la plata de daune-interese. Evaluarea daunelor-interese se poate face fie anticipat, printr-o clauză penală, fie de către instanţa de judecată; *b) faţă de terţi*, rezoluţiunea produce următoarele efecte: regula este că **r.c.** desfiinţează toate drepturile constituite în favoarea terţilor de către dobânditorul prestaţiei sau al prestaţiilor care au format obiectul contractului rezolvit, conform principiului *resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*. De la această regulă există unele excepţii care atenuează sau neutralizează efectele sale. Astfel, în materie mobiliară, terţul dobânditor al bunului mobil poate paraliza efectele **r.c.** invocând prevederile art. 1909 alin. (1) C. civ. Tot astfel, rezoluţiunea nu va putea fi opusă subdobânditorului cu titlu oneros şi de bună-credinţă a unui bun imobil, care şi-a intabulat dreptul în cartea funciară. Aşa se întâmplă şi în cazul actelor de administrare încheiate de o parte a contractului rezolvit cu terţii de bună-credinţă, deoarece nici aceste acte de administrare nu se desfiinţează [v. şi *rezoluţiunea judiciară; rezoluţiunea convenţională*].

rezoluţiunea convenţională, varietate a rezoluţiunii contractului care se distinge prin aceea că este stipulată de părţi printr-o clauză expresă a contractului pentru cazul neexecutării prestaţiei asumate de către fiecare dintre ele. O astfel de clauză poartă denumirea de pact comisoriu expres [v. şi *pact comisoriu*].

rezoluţiunea judiciară, varietate a rezoluţiunii contractului de specificul căreia este faptul că rezoluţiunea se pronunţă de către instanţa judecătorească la cererea creditorului prestaţiei ce nu a fost executată din culpa debitorului acestuia. **R.j.** primeşte aplicare numai în privinţa contractelor sinalagmatice şi comutative. Ea nu este aplicabilă unora dintre contractele sinalagmatice aleatorii. Restrângerea domeniului ei de aplicare vizează fie situaţiile expres prevăzute de lege, fie acele contracte pe care principiile ce le guvernează le fac incompatibile cu rezoluţiunea. Fac parte din categoria unor astfel de contracte: renta viageră, contractul de joc sau

prinsoare şi contractul de asigurare. Acţiunea în **r.j.** poate fi introdusă numai de către partea care a executat sau este gata să execute obligaţiile contractuale. O astfel de acţiune poate fi admisă numai în prezenţa a trei condiţii cumulative, şi anume: *a) una din părţi să nu-şi fi executat prestaţia asumată.* Instanţa poate acorda debitorului un termen de graţie pentru executarea acelei prestaţii. În principiu, neexecutarea trebuie să fie totală, dar s-a admis că acţiunea în **r.j.** este admisibilă chiar şi pentru executare parţială, în măsura în care partea din obligaţia rămasă neexecutată să fi fost esenţială la încheierea contractului. Tot aşa, **r.j.** este posibilă şi în caz de executare necorespunzătoare, dacă viciile prestaţiei sunt importante. **R.j.** este însă inadmisibilă atunci când defecţiunile lucrului obiect al contractului nu-l fac impropriu utilizării lui, conform destinaţiei sale. De asemenea, acţiunea în **r.j.** este admisibilă şi în ipoteza întârzierii în executare a prestaţiei asumate de debitor, ori de câte ori datorită acelei întârzieri respectiva prestaţie a ieşit din sfera interesului creditorului; *b) neexecutarea să se datoreze culpei debitorului pârât.* În cazul în care neexecutarea se datorează unor fapte neimputabile debitorului, contractul va înceta pentru imposibilitate fortuită de executare. **R.j.** nu este obligatorie pentru creditor, deoarece acesta are libertatea unei opţiuni între a cere rezoluţiunea şi a solicita obligarea debitorului la executarea contractului. În cazurile şi condiţiile prevăzute de lege, **r.j.** poate fi pronunţată chiar în absenţa culpei debitorului prestaţiei neexecutate. Aşa se întâmplă, de exemplu, în ipoteza contractului de vânzare-cumpărare, când cumpărătorul a fost evins de un terţ, iar vânzătorul a fost de bună-credinţă; la fel, rezoluţiunea pentru viciile ascunse ale lucrului vândut; *c) punerea prealabilă în întârziere a debitorului.* Îndeplinirea acestei formalităţi de către creditor este necesară, deoarece în materia contractelor civile punerea în întârziere a debitorului nu operează de drept. Totodată, punerea în întârziere prezintă importanţă şi sub aspectul probei refuzului debitorului de a executa prestaţia asumată. În contractele comerciale, această condiţie nu este necesară, de vreme ce în cazul acestor contracte punerea în întârziere a debitorului operează de plin drept în chiar ziua împlinirii scadenţei. Pronunţarea **r.j.** este la libera apreciere a judecătorului, mai ales atunci când neexecutarea este numai parţială, precum şi dacă executarea a fost defectuoasă sau cu întârziere. Numai în contractele civile, iar nu şi în cele comerciale, judecătorul poate acorda debitorului un termen de graţie pentru executare.

risc asigurat, eveniment cu consecinţe păgubitoare, posibil să se producă în viitor, împotriva căruia o persoană fizică sau o persoană juridică se asigură, în sensul că îşi ia măsuri de protecţie materială, creându-şi posibilitatea de a fi despăgubită, încheind un raport juridic de asigurare [sin. *caz asigurat*].

riscul contractului, sintagmă ce definește consecințele păgubitoare decurgând din încetarea contractului pentru imposibilitate fortuită de executare, precum și criteriile de determinare a persoanelor care urmează să suporte acele consecințe negative. **R.c.** constituie un caz de aplicare în materie contractuală a regulii *res perit debitori.* Aici, **r.c.** este suportat de partea contractantă a cărei prestație nu poate fi executată datorită unui caz de forță majoră și se concretizează, pe de o parte, în imposibilitatea contractantului respectiv de a pretinde celuilalt contractant să-și execute propria sa prestație, iar pe de altă parte, în obligația debitorului obligației imposibil de executat de a suporta cheltuielile pe care le-a făcut în vederea executării obligației și, în general, toate daunele pe care le antrenează imposibilitatea fortuită de executare. Temeiul regulii *res perit debitori* rezidă în reciprocitatea și interdependența obligațiilor generate de contractele sinalagmatice. Aici, obligația asumată de către fiecare contractant își are cauza în obligația asumată de către celălalt contractant. Prin urmare, imposibilitatea fortuită de executare a obligației debitorului lipsește de cauză obligația creditorului. Neexecutarea obligației uneia dintre părți lipsește de suport juridic obligația celeilalte, care, astfel, nu va mai trebui să fie executată. Codul civil reglementează câteva *aplicații a regulii potrivit căreia* ***r.c.*** *rămâne în sarcina debitorului obligației imposibil de executat: a)* astfel, art. 1423 C. civ. prevede că, dacă în timpul locațiunii lucrul închiriat piere în totalitate prin caz fortuit, contractul se consideră desfăcut de plin drept; *b)* art. 1481 C. civ. dispune că, dacă lucrul confecționat de antreprenor piere fortuit înainte de a fi predat, antreprenorul, în calitate de debitor al obligației imposibil de executat, suportă **r.c.**; *c)* art. 1525 C. civ. precizează, referitor la societatea civilă, că atunci când unul dintre asociați a promis să pună în comun proprietatea unui lucru, dacă lucrul respectiv a pierit înainte de a fi adus efectiv în societate, societatea încetează în privința tuturor asociaților. *În materia contractelor sinalagmatice translative de proprietate,* **r.c.** comportă următoarele distincții și precizări: *a)* în cazul contractelor consensuale pure și simple prin care se transmite dreptul de proprietate asupra unui bun cert, art. 971 C. civ. dispune: „În contractele ce au ca obiect translația proprietății sau a unui drept real, proprietatea sau dreptul se transmite prin efectul consimțământului părților și lucrul rămâne în rizico-pericolul dobânditorului, chiar când nu i s-a făcut tradițiunea lucrului". O aplicare a acestei reguli în materia vânzării-cumpărării o face art. 1295 alin. (1) C. civ., care dispune: „Vinderea este perfectă între părți și proprietatea este de drept strămutată la cumpărător în privința vânzătorului, îndată ce părțile s-au învoit asupra lucrului și asupra prețului, deși lucrul nu se va fi

predat şi preţul nu se va fi numărat". Conform principiului *res perit domino,* riscul pierii fortuite a lucrului va fi suportat de acela care avea calitatea de proprietar în momentul dispariţiei, adică dobânditorul acelui lucru, chiar dacă respectivul lucru nu i-a fost predat. Pe cale de consecinţă, el va trebui să achite preţul. Aşadar, dobânditorul va fi nevoit să suporte şi riscul neexecutării fortuite a contractului. Este deci o excepţie de la regula *res perit debitori,* situaţia inversându-se, în sensul că riscul neexecutării contractului este suportat de creditorul obligaţiei imposibil de executat, adică *res perit creditori.* Consecinţa rezultă logic din aplicarea principiului *res perit domino.* Regula *res perit domino* admite o singură excepţie, şi anume art. 1074 alin. (2) C. civ., coroborat cu art. 1156 alin. (2) C. civ., prevede că riscul pierii fortuite a lucrului va fi suportat de către înstrăinător atunci când, înainte de producerea lui, acesta a fost pus în întârziere de către dobânditor pe motiv că nu şi-a executat în termen obligaţia de predare; *b)* în cazul contractelor în care transmiterea proprietăţii are loc ulterior momentului încheierii contractului. Este vorba de contractele prin care se înstrăinează bunuri de gen sau bunuri viitoare, precum şi de contractele având ca obiect bunuri certe cu referire la care părţile au convenit că transmiterea dreptului de proprietate va avea loc la un moment ulterior încheierii contractului. În toate aceste situaţii, între momentul încheierii contractului şi momentul transmiterii dreptului de proprietate asupra lucrului obiect al contractului, riscul pierii fortuite a lucrului îl suportă înstrăinătorul, conform principiului *res perit domino.* Riscul neexecutării contractului va fi suportat de debitorul ale cărui obligaţii au devenit imposibil de executat, conform regulii *res perit debitori.* Debitorul obligaţiei devenite imposibil de executat este înstrăinătorul, care, neputând transmite dreptul de proprietate asupra acelui lucru, nu poate pretinde ca cealaltă parte să plătească preţul. Pieirea fortuită totală a bunurilor de gen nu antrenează încetarea contractului. Înstrăinătorul nu este liberat de datorie, ci este obligat să procure alte bunuri de acelaşi gen, în aceeaşi cantitate şi de aceeaşi calitate, pentru a le preda celeilalte părţi contractante (*genera non pereunt*); *c)* în cazul contractelor în care transferul dreptului de proprietate este afectat de o condiţie. Dacă lucrul obiect al contractului piere fortuit între momentul încheierii contractului şi cel al realizării condiţiei, se face distincţie între două situaţii, anume condiţia care afectează transmiterea dreptului de proprietate este suspensivă sau rezolutorie. Atunci când transmiterea proprietăţii este afectată de o condiţie suspensivă, riscul pierii fortuite a bunului se suportă de către înstrăinător, care este proprietarul bunului obiect al convenţiei. Riscul neexecutării contractului nu se pune, deoarece contractul a cărui

existență a fost suspendată nu mai poate fi executat. Imposibilitatea perfectării contractului este determinată de faptul că în momentul eventualei realizări a condiției după pieirea lucrului, contractul nu mai are obiect. Atunci când transmiterea dreptului de proprietate este afectată de o condiție rezolutorie, iar lucrul piere fortuit înainte de realizarea acelei condiții, riscurile contractuale sunt în sarcina dobânditorului, care este proprietarul lucrului. Datorită acestui fapt, realizarea condiției nu-și poate produce efectul rezolutoriu; dobânditorul neputând să restituie bunul înstrăinătorului, nu va avea dreptul să pretindă restituirea prețului sau echivalentul pe care l-a dat în schimb. Prin urmare, vom constata că, ori de câte ori transferul proprietății unui bun este afectat de o condiție, dacă lucrul piere fortuit, **r.c.** vor fi suportate, în principiu, de către contractantul care are calitatea de proprietar sub condiție rezolutorie. Aceasta este valabil chiar și atunci când transferul proprietății este dependent de o condiție suspensivă, care, în ce-l privește pe înstrăinător, este o condiție rezolutorie; înstrăinătorul este proprietar sub condiție rezolutorie, iar dobânditorul proprietar sub condiție suspensivă.

riscul lucrului, v. *riscul contractului.*

riscul pieirii fortuite a lucrului, v. *riscul contractului.*

rudă, persoană care în virtutea unei legături de sânge, adică a descendenței unei persoane dintr-o altă persoană, are o legătură mai apropiată sau mai îndepărtată cu persoanele care au aceeași descendență sau care este legată de o altă persoană prin ascendență comună cu aceasta (adică prin faptul că au un strămoș comun).

rudă în grad succesibil, persoană care, datorită gradului ei de rudenie cu defunctul, face parte dintre moștenitorii legali ai acestuia.

rudenie, legătură bazată pe descendența unei persoane dintr-o altă persoană sau pe faptul că mai multe persoane au un ascendent comun. Rudenia bazată pe descendența unei persoane dintr-o altă persoană este considerată a fi **r.** în linie dreaptă. **R.** bazată pe faptul că mai multe persoane au un ascendent comun este considerată **r.** în linie colaterală. **R.** în linie dreaptă poate fi ascendentă sau descendentă. După un alt criteriu, **r.** se clasifică în **r.** civilă și **r.** firească [v. *rudenie civilă; rudenie firească*].

rudenie civilă, legătură de rudenie (artificială) stabilită, prin efectul adopției, între adoptat și descendenții săi, pe de o parte, și adoptator și rudele sale, pe de altă parte. Linia și gradul de **r.c.** se stabilesc întocmai ca și la rudenia firească, cu care, în principiu, este pe deplin asimilată, producând aceleași efecte juridice. **R.c.** rezultând din adopție poate fi desființată cu efect retroactiv în caz de

declarare a nulității adopției. De asemenea, ea poate să înceteze prin desfacerea adopției de către instanța judecătorească. Efectele **r.c.** încetează odată cu desfacerea adopției, cu unele excepții, și anume: *a)* pentru motive temeinice instanța de judecată poate încuviința ca adoptatul să păstreze numele de familie dobândit prin adopție; *b)* instanța de judecată poate obliga pe adoptator să plătească adoptatului o pensie de întreținere cât timp adoptatul va fi minor [v. și *rudenie*].

rudenie firească, legătură de sânge existentă între persoanele care descind una din alta sau între persoanele care, fără a descinde una din alta, au un ascendent comun. Izvorul **r.f.** îl constituie întotdeauna filiația, indiferent dacă aceasta este din căsătorie sau din afara căsătoriei. **R.f.** este ierarhizată pe grade de rudenie. Gradul de rudenie exprimă apropierea (mai mare sau mai mică) a legăturii de sânge dintre rude. El rezultă și se stabilește în funcție de numărul de nașteri care despart rudele în linie dreaptă și respectiv din însumarea numărului de nașteri care despart pe fiecare din rudele colaterale de ascendentul lor comun cel mai apropiat. **R.f.** poate fi deci în linie dreaptă sau în linie colaterală, dar și din căsătorie sau din afara căsătoriei. **R.** din căsătorie este cea dintre părinți și copiii rezultați din căsătorie. **R.** din afara căsătoriei este cea dintre părinți și copiii concepuți în afara căsătoriei [v. și *rudenie*].

rudenie în linie colaterală, rudenie bazată pe faptul că două sau mai multe persoane au un autor comun. Astfel, frații și unchii sunt rude în linie colaterală. Tot așa, verii primari și nepoții sunt rudă în linie colaterală cu unchii și mătușile [v. și *rudenie*].

rudenie în linie dreaptă, rudenie care se bazează pe descendența unei persoane din alta, fie nemijlocit, în sensul că o persoană este copilul celeilalte (de exemplu: tată – fiu), fie în mod mijlocit, indirect, în sensul că între cele două persoane există un șir neîntrerupt de nașteri, deci de persoane între care s-a stabilit legătura (de exemplu: *bunic – nepot*). **R.l.d.** poate fi, la rândul ei, ascendentă, care leagă o persoană cu cei din care coboară (de exemplu: plecând de la copil spre părinți, bunici sau străbunici) sau descendentă, care leagă o persoană cu cei care coboară din ea (de exemplu: de la părinți la copil sau nepot) [v. și *rudenie*].

ruina edificiului, v. *răspunderea pentru ruina edificiului.*

sancţiune civilă, mijloc juridic de exprimare a constrângerii de stat în formele specifice dreptului civil, prin care se garantează respectarea normelor juridice civile şi restabilirea ordinii de drept ştirbite ca urmare a încălcării acestor norme prin fapte ilicite, asigurându-se, totodată, satisfacerea intereselor celor lezaţi prin asemenea fapte. **S.c.** poate consta în: *a)* obligarea la plata unei sume de bani cu titlu de: amendă civilă; daune-interese; despăgubiri; penalităţi; *b)* obligarea la restituire a ceea ce a fost primit pe nedrept sau a ceea ce este ţinut pe nedrept; *c)* obligarea la încetarea oricăror acte de conduită care stânjenesc exerciţiul normal al unui drept recunoscut altuia, precum şi la abţinerea de a săvârşi asemenea fapte în viitor; *d)* desfiinţarea retroactivă a efectelor actelor juridice întocmite cu încălcarea legii şi lipsirea de eficienţă pentru viitor a actelor juridice având anumite vicii de formă sau de conţinut; *e)* pierderea exerciţiului unor drepturi subiective sau restrângerea posibilităţilor de exercitare a lor; *f)* repunerea părţilor contractante în situaţia avută anterior încheierii contractului în privinţa căruia s-a decis rezoluţiunea; *g)* obligarea la desfiinţarea unor lucrări sau amenajări făcute cu încălcarea prevederilor legale; *h)* obligarea la efectuarea unor lucrări sau amenajări care sunt necesare pentru ca exercitarea normală a unor drepturi subiective de către o altă persoană să nu fie stânjenită; *i)* evacuarea locatarului a cărui folosinţă locativă nu este întemeiată pe un titlu legal sau care îşi exercită drepturile locative într-un mod ce contravine dispoziţiilor imperative ale legii; *j)* orice alte consecinţe negative cu caracter patrimonial sau nepatrimonial pe care legea civilă le impune aceluia care încalcă legea. **S.c.** nu are un caracter strict personal, fiind, în principiu, transmisibilă succesorilor.

sancţiunea obligaţiei, varietate a sancţiunii civile particularizată la raportul juridic obligaţional, prin care se desemnează în mod generic totalitatea mijloacelor de constrângere puse de lege la îndemâna creditorului menite să asigure, la nevoie, realizarea silită a creanţei sale, precum şi totalitatea mijloacelor de constrângere pe care legea le pune la îndemâna debitorului, în vederea executării, dacă este cazul, a prestaţiei datorate, chiar contrar voinţei creditorului. **S.o.** subsumează deci, în conţinutul său, totalitatea acestor mijloace legale de constrângere, asociate la raportul juridic obligaţional pentru a da certitudine aducerii lui la îndeplinire. Sancţiunea apare, astfel, ca o

particularitate a obligației, deși, în principiu, ea rămâne exterioară acesteia, fiind susceptibilă de aplicare numai la nevoie, adică doar atunci când fie debitorul, fie creditorul obstrucționează realizarea normală a raportului juridic. Creditorul are, potrivit legii, următoarele mijloace de constrângere pentru a-l determina pe debitor să-și execute prestația scadentă: *a)* punerea în întârziere a debitorului; *b)* acțiunea în justiție; *c)* obligarea debitorului, când este cazul, prin hotărâre judecătorească, la plata de daune-interese sau amenzi; *d)* creditorul poate proceda la executarea silită a bunurilor debitorului. În virtutea raportului de obligație, creditorului îi revine, concomitent, îndrituirea de a pretinde debitorului executarea întocmai a prestației datorate și îndatorirea de a primi prestația ce i se cuvine, precum și de a face tot ceea ce îi incumbă pentru ca prestația să poată fi îndeplinită de debitor. Astfel, dacă în cuprinsul unui contract de vânzare-cumpărare având ca obiect bunuri de gen s-a stipulat că acestea urmează să fie predate la o anumită dată, la domiciliul vânzătorului, cumpărătorul este obligat să se prezinte la acea dată și în acel loc pentru a prelua bunurile cumpărate. În cazul în care creditorul refuză în mod nejustificat primirea prestației la care este îndreptățit, debitorul are posibilități variate, în funcție de natura prestației la care s-a obligat să-l constrângă pe acesta să primească prestația respectivă. Astfel, în ce privește prestația de a da o sumă de bani, legea reglementează un mijloc special de executare constând în oferta reală de plată. Tot astfel, în cazul în care obligația debitorului are ca obiect predarea unui bun determinat, în principiu trebuie îndeplinite formalități similare ofertei reale de plată cu privire la o sumă de bani. Cât privește prestația de a nu face, aceasta, prin natura sa, este susceptibilă de executare chiar contrar voinței creditorului. În fine, atunci când este vorba de o prestație de a face, refuzul creditorului de a primi executarea ei îl va pune pe acesta de drept în întârziere, cu toate consecințele aferente sub aspect sancționator, precum: penalități, daune-interese, amenzi. La asemenea consecințe se expune și creditorul care refuză prestația având ca obiect predarea unui bun, altul decât o sumă de bani [v. și *ofertă reală de plată; punere în întârziere; acțiune civilă*].

sarcină, v. *contract de donație cu sarcină.*

sarcina probei, sintagmă prin care se dă expresie principiului potrivit căruia „cel ce face o propunere înaintea judecății trebuie să o dovedească" (art. 1169 C. civ.), principiu care se regăsește exprimat și în adagiul latin *onus probandi incumbit actori.* Întrucât procesul civil este pornit de reclamant prin introducerea cererii de chemare în judecată, el are primul obligația să-și dovedească pretențiile. La rândul său, pârâtul are și el obligația

să probeze ceea ce susţine în apărare. Există situaţii în care pârâtul, păstrându-şi această calitate, are totuşi primul sarcina probei. Astfel, prezumţiile legale relative deplasează **s.p.** faptului de dovedit de la beneficiarul acestor prezumţii la adversarul său. Un exemplu în acest sens este prezumţia de comunitate a bunurilor dobândite în timpul căsătoriei de către oricare dintre soţi, prevăzută de art. 30 C. fam. şi de care prevalându-se, reclamantul răstoarnă **s.p.**, pârâtul fiind acela care este ţinut să dovedească contrariul, şi anume calitatea de bun propriu al bunului în litigiu. Tot astfel, dacă recunoaşterea de paternitate este contestată de mamă, de cel recunoscut sau de descendenţii acestuia, conform art. 58 alin. (2) C. fam., dovada paternităţii este în sarcina autorului recunoaşterii sau a moştenitorilor săi.

sarcinile căsătoriei, sintagmă ce desemnează ansamblul nevoilor obişnuite ale familiei rezultate din căsătorie, legate de procurarea hranei, a îmbrăcămintei, a obiectelor casnice (inclusiv a celor de uz personal sau profesional ale fiecăruia dintre soţi ori ale copiilor), de satisfacerea nevoilor culturale şi educative ale membrilor familiei, de îngrijirea sănătăţii acestora, plata chiriei, a serviciilor şi taxelor etc. Legea consacră principiul potrivit căruia soţii sunt obligaţi să contribuie, în raport cu mijloacele fiecăruia, la cheltuielile căsniciei (art. 29 C. fam.). Soţii răspund cu bunurile lor comune pentru obligaţiile asumate de oricare dintre ei în timpul căsătoriei, în vederea îndeplinirii **s.c.** În măsura în care bunurile comune nu sunt îndestulătoare, creditorii comuni vor putea urmări şi bunurile proprii ale fiecăruia dintre soţi. Nu se încadrează în **s.c.** cheltuielile care depăşesc nevoile obişnuite ale căsniciei, ce nu pot fi considerate ca normale în raport cu mijloacele materiale ale soţilor, deoarece asemenea cheltuieli sunt apreciate ca fiind de lux şi, ca urmare, pentru acoperirea lor, răspunde numai soţul care le-a făcut.

sarcinile succesiunii, sintagmă ce desemnează în mod generic acea parte a pasivului succesoral (alături de datoriile succesiunii) formată din obligaţiile succesiunii născute în persoana succesorului (sau succesorilor) la data deschiderii succesiunii sau după această dată. **S.s.** pot fi grupate în două categorii, şi anume: *a)* **s.s.** impuse moştenitorilor prin voinţa celui care lasă moştenirea, precum legatele particulare ce au ca obiect o sumă de bani şi, ca urmare, conferă legatarului calitatea de creditor al succesiunii; creanţa născută dintr-un astfel de legat se diferenţiază faţă de celelalte creanţe care fac parte din datoriile succesiunii, prin aceea că va fi achitată numai după satisfacerea creditorilor propriu-zişi ai defunctului, în armonie cu principiul că nimeni nu poate face liberalităţi decât după ce şi-a onorat creditorii; *b)* **s.s.** care se nasc după

deschiderea succesiunii, ele nefiind impuse succesorilor prin voinţa lui *de cuius*. Sunt sarcini de acest gen: cheltuielile de înmormântare ale lui *de cuius*, cheltuielile de administrare şi lichidare a moştenirii. Sintagma **s.s.** este utilizată uneori şi cu semnificaţia de pasiv succesoral în întregul lui.

scadenţă, momentul în care o obligaţie devine exigibilă prin împlinirea termenului suspensiv de care era afectată.

schimb de locuinţă obligatoriu, (în sensul O.U.G. nr. 40/1999) mijlocul prin care proprietarii au posibilitatea să ceară şi să obţină mutarea chiriaşilor din spaţiile cu destinaţia de locuinţă. Pentru aceasta proprietarul este obligat să pună la dispoziţie chiriaşului, cu contract de închiriere, un alt spaţiu cu destinaţia de locuinţă în aceeaşi localitate sau într-o altă localitate, cu acordul chiriaşului, cu asigurarea exigenţelor minimale prevăzute de lege (anexa nr. 1 din Legea nr. 114/1996, republicată). Dacă locuinţa oferită în schimb este proprietatea altei persoane, contractul de închiriere se încheie de către aceasta pentru un termen care nu poate fi mai mic decât cel prevăzut în contractul iniţial. Chiriaşul nu este obligat să se mute, dacă în locuinţa care i se oferă în schimb nu i se asigură suprafaţa locuibilă şi numărul de camere la care este îndreptăţit conform prevederilor legii (anexele nr. 1 şi 2 din O.U.G. nr. 40/1999), dar nici nu poate pretinde o suprafaţă locuibilă sau un număr de camere mai mare decât cele la care este îndreptăţit potrivit legii sau decât cele pe care le deţine cu chirie şi nici condiţii mai bune de locuit decât cele pe care le are în locuinţa din care urmează să se mute. Nu i se va putea cere chiriaşului să se mute într-o locuinţă insalubră şi nici să accepte o locuinţa lipsită de dependinţele strict necesare – bucătărie, baie, WC – prevăzute în contractul de închiriere a locuinţei din care urmează să se mute. Chiriaşul nu va putea însă să invoce, ca motiv al refuzului de a se muta, faptul că locuinţa oferită este situată într-un cartier periferic, că este mai puţin confortabilă datorită felului diferit de încălzire, că nu are curte ori din cauza etajului la care se află locuinţa oferită în schimb. Chiriaşul poate fi evacuat şi din garajul deţinut, dacă acesta a aparţinut, la data preluării de către stat, locuinţei din care urmează să se mute, chiar dacă proprietarul nu poate să îi ofere chiriaşului un alt garaj la schimb.

schimb de locuinţă voluntar, (în sensul Legii nr. 114/1996, republicată) contractul prin care titularii de contracte de închiriere pot face între ei schimb de locuinţe, cu avizul autorităţii care a aprobat închirierea (în cazul fondului locativ de stat) sau, după caz, al proprietarului locuinţei (în cazul locuinţelor proprietate particulară). Schimbul poate avea loc între doi sau mai mulţi locatari din aceeaşi clădire, din clădiri diferite din aceeaşi localitate sau chiar din

clădiri aflate în diferite localităţi. Contractul produce efectele unei duble cesiuni de creanţă, care, datorită consimţământului locatorului prevăzut de lege pentru validitatea schimbului, are ca obiect atât drepturile de folosinţă ale locatarilor, cât şi obligaţiile lor, ei fiind liberaţi faţă de locatorii iniţiali. Astfel, prin schimbul de locuinţe se realizează nu numai o dublă cesiune, dar şi o dublă delegaţie perfectă (confundată cu o novaţie prin schimbare de debitori).

schimb de imobile, v. *contract de schimb având ca obiect imobile.*

schimbarea pe cale administrativă a numelui persoanelor fizice, (în sensul O.G. nr. 41/2003) operaţiune juridică prin efectul căreia cetăţenii români pot obţine, pentru motive temeinice, schimbarea pe cale administrativă a numelui de familie şi a prenumelui. Sunt considerate ca întemeiate cererile de schimbare a numelui în următoarele cazuri: *a)* când numele este format din expresii indecente, ridicole ori transformat prin traducere sau în alt mod; *b)* când persoana în cauză a folosit, în exercitarea profesiei, numele pe care doreşte să îl obţină, făcând dovadă cu privire la aceasta, precum şi asupra faptului că este cunoscută în societate sub acest nume; *c)* când, din neatenţia ofiţerilor de stare civilă ori ca urmare a necunoaşterii reglementărilor legale în materie, au fost efectuate menţiuni greşite în registrele de stare civilă ori au fost eliberate certificate de stare civilă cu nume eronate, în baza cărora au fost eliberate alte acte; *d)* când persoana în cauză are nume de familie sau prenume format din mai multe cuvinte, de regulă, reunite, şi doreşte schimbarea acestuia; *e)* când persoana în cauză poartă un nume de familie de provenienţă străină şi solicită să poarte un nume românesc; *f)* când persoana şi-a schimbat numele de origine străină într-un nume românesc, pe cale administrativă şi doreşte să revină la numele dobândit la naştere; *g)* când părinţii şi-au schimbat numele pe cale administrativă, iar copiii solicită să poarte un nume de familie comun cu al părinţilor lor; *h)* când persoana în cauză solicită să poarte un nume de familie comun cu al celorlalţi membri ai familiei, nume care a fost dobândit ca urmare a adopţiei, a menţinerii numelui la căsătorie, a stabilirii filiaţiei ori a unor schimbări de nume aprobate anterior pe cale administrativă; *i)* când soţii au convenit cu ocazia încheierii căsătoriei să poarte numele de familie reunite şi ambii solicită schimbarea acestuia pe cale administrativă, optând pentru numele de familie dobândit la naştere de către unul dintre ei ori să revină fiecare la numele avut anterior căsătoriei; *j)* când persoana în cauză face dovada că a fost recunoscută de către părinte ulterior înregistrării naşterii, însă, întrucât nu a sesizat instanţa pentru încuviinţarea purtării numelui de familie al acestuia în timpul vieţii, nu există altă posibili-

tate de dobândire a numelui părintelui decât pe cale administrativă; *k)* când prenumele purtat este specific sexului opus; *l)* când persoanei i s-a încuviinţat schimbarea sexului prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă şi irevocabilă şi solicită să poarte un prenume corespunzător, prezentând un act medico-legal din care să rezulte sexul acesteia; *m)* alte asemenea cazuri temeinic justificate. Mai sunt considerate justificate, conform legii, şi cererile de schimbare a numelui în următoarele cazuri: *a)* când persoana în cauză a adoptat minori şi doreşte ca aceştia să poarte un alt prenume; *b)* când căsătoria a încetat prin moartea sau prin declararea judecătorească a morţii unuia dintre soţi, iar soţul supravieţuitor solicită să revină la numele de familie purtat anterior căsătoriei ori la numele de familie dobândit la naştere; *c)* când în urma divorţului, un fost soţ revine la numele de familie purtat anterior şi care provine dintr-o altă căsătorie, de asemenea, desfăcută prin divorţ, şi doreşte să poarte numele dobândit la naştere; *d)* când în urma încetării căsătoriei prin moartea sau prin declararea judecătorească a morţii unuia dintre soţi, celălalt soţ se recăsătoreşte şi, ca urmare a desfacerii acestei căsătorii, acesta doreşte să poarte numele de familie dobândit la naştere; *e)* când fostul soţ doreşte să poarte numele de familie pe care l-a avut în căsătorie, pentru a avea un nume comun cu copiii încredinţaţi spre creştere şi educare, cu consimţământul fostului soţ, dat în formă autentică; *f)* când părinţii au divorţat, iar copiii încredinţaţi spre creştere şi educare unuia dintre părinţi, care a revenit la numele de familie avut anterior căsătoriei, solicită să poarte numele de familie al acestuia; *g)* când s-a desfăcut adopţia unei persoane căsătorite, care are copii minori şi, în urma desfacerii adopţiei, persoana în cauză revine la numele de familie avut înainte de adopţie; *h)* când unul dintre soţi, la încheierea căsătoriei, a luat numele de familie al celuilalt soţ, nume pe care acesta l-a dobândit prin adopţie, iar ulterior încheierii căsătoriei are loc desfacerea adopţiei. Cererile de **s.n.c.a.** privind persoanele fără cetăţenie, dar domiciliate în România, se soluţionează în aceleaşi condiţii ca şi cele ale cetăţenilor români. Persoana care solicită **s.n.c.a.** va depune o cerere la serviciul public comunitar de evidenţă a persoanelor aflat în subordinea consiliului local al comunei, oraşului, municipiului sau al sectorului municipiului Bucureşti, în a cărui rază teritorială îşi are domiciliul. Pentru minor, cererea de schimbare a numelui se face, după caz, de părinţi sau, cu încuviinţarea autorităţii tutelare, de tutore. În cazul în care minorul a împlinit vârsta de 14 ani, cererea va fi semnată şi de acesta. Cererea de schimbare a numelui se publică, în extras, în Monitorul Oficial al României, Partea a III-a, prin grija şi pe cheltuiala solicitantului, cu excepţia cererii de schimbare a

numelui format din expresii indecente, ridicole ori transformat prin traducere sau în alt mod, caz în care cererea solicitantului trebuie aprobată pentru nepublicare, de conducătorii serviciilor publice judeţene, respectiv de conducătorul serviciului public al municipiului Bucureşti. Competenţa de a emite dispoziţia de schimbare a numelui aparţine serviciului public judeţean. Schimbarea numelui se înscrie, prin menţiune, pe marginea actului de naştere, precum şi a celui de căsătorie, atunci când este cazul. În acest scop, serviciul public la care s-a înregistrat cererea va trimite, din oficiu, serviciilor publice care au în evidenţă actele de stare civilă ale solicitantului câte o copie de pe dispoziţia de schimbare a numelui. Dispoziţia de schimbare a numelui produce efecte juridice de la data înscrierii menţiunii corespunzătoare pe marginea actului de naştere. De la această dată solicitantul va purta numai numele dobândit prin dispoziţia de schimbare a numelui.

scindarea ocrotirii părinteşti, situaţie ce presupune fie exercitarea ocrotirii părinteşti, în mod inegal, de către părinţi, fie exercitarea acesteia, în parte, de către părinţi şi, în parte, de către persoana, familia ori instituţia căreia copilul i-a fost încredinţat spre creştere şi educare. Cazurile de **s.o.p.** sunt: *a)* încredinţarea copilului la desfacerea căsătoriei; în caz de divorţ, părintele căruia i s-a încredinţat copilul exercită cu privire la acesta drepturile părinteşti, iar celălalt părinte păstrează dreptul de a avea legături personale cu copilul, precum şi de a veghea la creşterea, educarea, învăţătura şi pregătirea lui profesională; acest din urmă părinte poate cere instanţei judecătoreşti să-i încredinţeze lui copilul, dacă celălalt părinte nu-i asigură o ocrotire corespunzătoare; *b)* încredinţarea copilului la desfiinţarea căsătoriei; copiii rezultaţi dintr-o căsătorie lovită de nulitate păstrează situaţia copiilor rezultaţi dintr-o căsătorie valabilă; încredinţarea acestora, ca urmare a desfiinţării căsătoriei, precum şi reîncredinţarea lor ulterioară sunt supuse principiilor şi regulilor aplicabile în această materie în caz de divorţ; *c)* dacă filiaţia copilului din afara căsătoriei a fost stabilită faţă de ambii părinţi, încredinţarea acestuia, precum şi contribuţia părinţilor la cheltuielile de creştere, educare, învăţătură şi pregătire profesională a copilului se hotărăsc de instanţa de judecată potrivit principiilor şi regulilor aplicabile în materie în caz de divorţ; *d)* încredinţarea copilului unei terţe persoane, unei familii sau unei instituţii de ocrotire în oricare dintre ipotezele în care această măsură este aplicabilă potrivit legii; persoana, familia sau instituţia care a primit, spre creştere şi educare, copilul dobândesc, în privinţa acestuia, numai drepturile şi îndatoririle părinteşti referitoare la persoana lui. În cazul măsurii plasamentului prevăzute de Legea nr. 272/2004, care se stabileşte de către comisia pentru protecţia copi-

lului, în situația în care există acordul părinților, pentru copilul care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora, precum și pentru copilul care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal, drepturile și obligațiile părintești se mențin pe toată durata măsurii plasamentului. În situația copilului pentru care nu a putut fi instituită tutela și pentru care instanța a dispus măsura plasamentului, drepturile și obligațiile părintești sunt exercitate și, respectiv, îndeplinite de către președintele consiliului județean, respectiv de primarul sectorului municipiului București. În cazul plasamentului în regim de urgență luat față de copilul abuzat sau neglijat, precum și față de copilul găsit sau cel abandonat în unitățile sanitare, pe toată durata acestei măsuri, exercițiul drepturilor părintești se suspendă de drept până când instanța judecătorească va decide cu privire la menținerea sau la înlocuirea acestei măsuri și cu privire la exercitarea drepturilor părintești. Pe perioada suspendării, drepturile și obligațiile părintești cu privire la persoana copilului sunt exercitate, respectiv îndeplinite de către persoana, familia, asistentul maternal sau de către șeful serviciului de tip rezidențial care a primit copilul în plasament în regim de urgență, iar cele privitoare la bunuri sunt exercitate și, respectiv, îndeplinite de către președintele consiliului județean, respectiv de primarul sectorului municipiului București.

scop în acord cu interesul obștesc, finalitate care explică și justifică rațiunea de a fi a organizării de sine stătătoare și a patrimoniului propriu al persoanei juridice și care constituie, alături de acestea, o condiție de existență a persoanei juridice.

scrisori, termen ce desemnează în mod generic comunicările scrise, obișnuite, de orice fel (făcute prin corespondență poștală, prin fax, e-mail) între diferite persoane. Pot fi utilizate în justiție, ca mijloace de dovadă, atât de către destinatarul care le posedă, cât și de către expeditorul sau de către terții care au intrat în mod licit în posesia lor. Conținutul unui astfel de înscris poate fi dovedit în justiție și în mod indirect, prin răspunsul dat de către destinatar la interogatoriu sau prin alte mijloace legale de probă. O asemenea **s.** poate conține o recunoaștere extrajudiciară a autorului ei sau poate furniza detalii referitoare la circumstanțele de fapt în care s-a consumat un anumit act sau fapt juridic.

scutire de raport succesoral, mijloc juridic prin care donatorul, din dorința de a-l avantaja pe donatar (când acesta este descendent al său ori soț supraviețuitor), neutralizează obligația ce-i revine acestuia de a readuce în natură sau prin echivalent bănesc, în masa succesorală, bunurile pe care le-a primit cu titlu de donație. Articolul 846 C. civ. prevede că **s.r.** trebuie să fie dată

în mod expres, fie prin actul de donație, fie printr-un act ulterior acestuia, făcut în formele prevăzute de lege pentru liberalități între vii sau pentru cauză de moarte. Această cerință se explică prin aceea că **s.r.** are, ea însăși, semnificația juridică a unei liberalități prin care se desăvârșește o altă liberalitate. Doctrina admite anumite atenuări ale cerinței ca **s.r.** să fie făcută în mod expres și în forma actului de liberalitate întocmit de cel care lasă moștenirea. Astfel, s-a admis că **s.r.** poate rezulta și din faptul deghizării donației sub forma unei vânzări, ca și din faptul efectuării donației prin persoane interpuse. Tot astfel, se admite că intenția **s.r.** poate fi probată și în absența unui înscris autentic, atunci când este vorba de o donație indirectă sau de un dar manual, a căror validitate nu este condiționată de lege de îndeplinirea formei solemne. Așa se întâmplă, bunăoară, în cazul remiterii de datorie sau a darului manual, când intenția de **s.r.** se poate proba și prin înscrisul sub semnătură privată întocmit cu ocazia încheierii contractului. În toate cazurile însă, **s.r.** nu poate influența reducțiunea liberalității excesive. Atunci când prin donația cu **s.r.** făcută de donator se aduce atingere rezervei succesorale, donatarul nu va face raportul acelei donații, dar va suporta reducțiunea ei în limitele cotității disponibile, la care se va adăuga, prin cumul, și cota sa de rezervă, reducțiunea operând numai pentru surplus.

sediul persoanei juridice, atribut de identificare a persoanei juridice având aceeași semnificație și importanță ca și domiciliul persoanei fizice. Se stabilește prin actul de înființare sau prin statut și este supus înregistrării sau înscrierii, întocmai ca denumirea persoanei juridice. Poate fi schimbat în același mod și cu aceleași aprobări cu care a fost stabilit inițial. Determină competența teritorială a instanței de judecată și a organului arbitral.

semnătură electronică, (în sensul Legii nr. 455/2001) sintagmă ce desemnează date în formă electronică, care sunt atașate sau logic asociate cu alte date în formă electronică și care servesc ca metodă de identificare. Înscrisul în formă electronică, căruia i s-a încorporat, atașat sau i s-a asociat logic o semnătură electronică, recunoscut de către cel căruia i se opune, are același efect ca actul autentic între cei care l-au subscris și între cei care le reprezintă drepturile.

semnătură electronică extinsă, (în sensul Legii nr. 455/2001) sintagmă ce desemnează acea semnătură electronică care îndeplinește cumulativ următoarele condiții: este legată în mod unic de semnatar; asigură identificarea semnatarului; este creată prin mijloace controlate exclusiv de semnatar; este legată de datele în formă

electronică, la care se raportează în aşa fel încât orice modificare ulterioară a acestora este identificabilă. Înscrisul în formă electronică, căruia i s-a încorporat, ataşat sau i s-a asociat logic o semnătură electronică extinsă, bazată pe un certificat calificat nesuspendat sau nerevocat la momentul respectiv şi generată cu ajutorul unui dispozitiv securizat de creare a semnăturii electronice, este asimilat, în ceea ce priveşte condiţiile şi efectele sale, cu înscrisul sub semnătură privată.

separaţie de patrimonii, sintagmă ce desemnează privilegiul, beneficiul individual care poate fi invocat de orice creditor al moştenirii, inclusiv de către creditorul legatar particular, în virtutea căruia creditorul separatist este îndreptăţit să fie plătit din valoarea bunurilor succesorale, cu preferinţă faţă de creditorii personali ai moştenitorului. Posibilitatea invocării **s.p.** este supusă următoarelor condiţii: *a)* cel care o invocă să aibă calitatea de creditor al moştenirii, indiferent dacă creanţa sa este corelativă unei datorii personale a defunctului sau unei sarcini succesorale născute la deschiderea moştenirii sau ulterior acestui moment, în persoana moştenitorilor. Creditorii personali ai moştenitorilor nu pot cere **s.p.**, chiar dacă ar justifica un interes legitim în acest sens decurgând din insolvabilitatea moştenirii. Nici legatarii universali sau cu titlu universal nu se pot prevala de acest privilegiu, deoarece, raportat la pasivul succesoral, ei au calitatea de debitori, iar nu pe aceea de creditori; *b)* invocarea **s.p.** este posibilă atât în cazul în care devoluţiunea moştenirii este legală, cât şi atunci când aceasta este testamentară şi indiferent dacă cel care o invocă este titularul unei creanţe chirografare sau cu garanţii reale ori personale şi chiar dacă respectiva creanţă nu este exigibilă, deoarece **s.p.** constituie o măsură de conservare, iar nu o măsură de executare; *c)* exercitarea privilegiului **s.p.** nu este supusă unor condiţii de formă speciale, el putând fi invocat chiar şi în privinţa imobilelor atât pe cale principală (prin acţiunea intentată împotriva moştenitorului), cât şi pe cale incidentă; *d)* orice act din care rezultă intenţia creditorului de a invoca acest privilegiu este susceptibil să confere preferinţă creditorului moştenirii faţă de creditorii personali ai moştenitorului; *e)* privilegiul **s.p.** are caracter individual atât cu privire la persoane, cât şi cu privire la bunuri. El profită numai creditorului solicitant şi produce efecte numai împotriva creditorului moştenitorului faţă de care s-a invocat. Domeniul său de incidenţă este limitat la bunurile succesorale cu referire la care a fost invocat, inclusiv la fructele produse de acele bunuri sau preţul obţinut din vânzarea lor. **S.p.** poate fi însă invocată şi în ce priveşte integralitatea bunurilor succesorale. Ca principal efect al **s.p.**, creditorul separatist are dreptul să fie plătit cu preferinţă faţă de creditorii personali ai moştenitorului, din

preţul bunurilor succesorale cu privire la care a fost invocat. Aceşti din urmă creditori vor putea urmări respectivele bunuri numai după satisfacerea creanţelor creditorului separatist. Privilegiul nu modifică însă raporturile dintre creditorii succesorali, chiar dacă numai unul sau mai mulţi dintre ei a cerut **s.p.** Atunci când creanţele creditorilor separatişti nu au putut fi satisfăcute din preţul bunurilor obiect al privilegiului, ei vor putea urmări, potrivit dreptului comun, patrimoniul personal al moştenitorilor, respectând modul de distribuire al pasivului succesoral între aceştia. Privilegiul rezultat din **s.p.** se stinge prin renunţarea creditorului îndreptăţit la invocarea lui. O atare renunţare trebuie să fie însă neîndoielnică. Referitor la bunurile mobile, acest privilegiu nu poate fi invocat dacă şi în măsura în care acele bunuri au fost înstrăinate sau în privinţa lor a operat o confuziune de fapt cu bunurile moştenitorului, iar creditorii nu au luat măsuri de conservare. Dacă nu a fost exercitat timp de trei ani de la deschiderea moştenirii, privilegiul se stinge prin prescripţie. Referitor la imobile, privilegiul este imprescriptibil şi opozabil terţilor dobânditori, cu condiţia conservării acestuia prin înscrierea potrivit regulilor de publicitate imobiliară.

serviciul datoriei publice, totalitatea sumelor reprezentând rate de capital, dobânzi, comisioane şi alte costuri aferente datoriei publice, conform acordurilor sau contractelor de împrumut, la o anumită dată sau pentru o perioadă determinată [v. *datorie publică*].

servitute, sarcină impusă asupra unui imobil pentru uzul şi utilitatea altui imobil având un alt stăpân. Este un drept real asupra lucrului altuia, constituind un dezmembrământ al dreptului de proprietate. Presupune în mod necesar două bunuri imobile: fondul dominant şi fondul aservit, care aparţin la doi proprietari diferiţi, servitutea fiind un drept de sine stătător. Este un drept imobiliar, putând fi stabilit numai cu privire la bunuri imobile prin natura lor; are caracter de accesoriu al fondului, de care nu poate fi despărţită spre a forma un drept de sine stătător. Nu poate fi înstrăinată, nici urmărită sau ipotecată singură, independent de fondul al cărui accesoriu este; ca drept, **s.** se transmite odată cu fondul dominant, iar ca sarcină, odată cu fondul aservit. Are caracter perpetuu, durând cât timp vor exista imobilele şi situaţia din care s-a născut **s.** Este indivizibilă, întrucât se constituie asupra întregului imobil aservit şi profită întregului fond dominant; când unul sau ambele fonduri aparţin mai multor coproprietari, constituirea **s.** trebuie să se facă cu consimţământul tuturor coproprietarilor. **S.** se clasifică, din mai multe puncte de vedere, astfel: *1. după izvorul lor,* în: *a)* **s.** naturale, care se nasc din situaţia naturală a locurilor, potrivit legii (de exemplu, **s.** de scurgere a apelor naturale de pe locurile superioare

pe cele inferioare; **s.** de grănițuire; **s.** izvoarelor etc.); *b)* **s.** legale, care sunt stabilite direct prin lege (de exemplu, **s.** de trecere; **s.** de vedere, **s.** referitoare la zidul ori șanțul comun etc.). În realitate, **s.** naturale și cele legale nu sunt adevărate **s.**, dezmembrăminte ale dreptului de proprietate, ci obligații normale impuse prin lege proprietarilor, ca reguli de bună vecinătate corespunzând unor necesități de ordin social; *c)* **s.** convenționale, care se stabilesc prin fapta omului (sau mai exact prin act juridic – contract sau testament – prin destinația proprietarului sau prin uzucapiune) și care sunt singurele **s.** propriu-zise, dezmembrăminte ale proprietății; *2. după modul lor de exercitare în timp*, **s.** se clasifică în: *a)* **s.** continue, pentru a căror exercitare și menținere nu este necesar faptul personal al omului (de exemplu, **s.** de scurgere a apelor); *b)* **s.** necontinue, care necesită faptul actual al omului pentru a fi exercitate (de exemplu, **s.** de trecere, **s.** de a lua apă din fântână etc.); *3. după modul lor de exercitare față de terți*, **s.** pot fi: *a)* **s.** aparente, când se pot recunoaște după semne exterioare vizibile (de exemplu, o ușă sau o fereastră); *b)* **s.** neaparente, când nu pot fi observate asemenea semne (de exemplu, interdicția de a zidi sau de a nu zidi decât până la o înălțime determinată etc.). Ultimele două clasificări menționate sunt importante, deoarece numai **s.** continue și aparente pot fi dobândite prin uzucapiune și numai ele nu se pierd prin neexercitare; pe de altă parte, **s.** neaparente (fie continue, fie necontinue) nu se pot stabili decât prin titlu; *4. după conținutul lor*, **s.** se împart în: *a)* **s.** pozitive, care îndreptățesc pe proprietarul fondului dominant să facă în mod direct anumite acte de exercitare sau de folosință pe fondul aservit (de exemplu, **s.** de trecere, de a lua apă etc.); *b)* **s.** negative, care impun proprietarului fondului aservit anumite restricții sau împiedicări în exercițiul dreptului său (de exemplu, **s.** de a nu planta sau construi sub o anumită distanță sau peste o anumită înălțime etc.); *5. după cum sunt stabilite în folosul unui fond dominant teren sau construcție*, **s.** sunt considerate rurale și respectiv urbane (indiferent dacă fondurile respective sunt situate în localități rurale sau urbane). În general, în temeiul dreptului său de **s.**, proprietarul fondului dominant are următoarele drepturi și obligații: să facă toate lucrurile necesare pentru a se folosi de **s.** și de a o păstra; să se folosească de **s.** numai în conformitate cu titlul său, fără a face în fondul dominant sau în fondul aservit vreo schimbare împovărătoare pentru fondul aservit. La rândul său, proprietarul fondului aservit are următoarele drepturi și obligații: să nu facă nimic spre a scădea sau îngreuna exercitarea **s.**; să abandoneze fondul aservit la dispoziția proprietarului fondului dominant în cazul în care prin titlul **s.** s-ar fi stabilit în sarcina sa obligația de a face unele lucruri sau cheltuieli pentru folosirea și

păstrarea **s.**, pe care el nu dorește să le facă; dacă în forma stabilită inițial, **s.** a devenit prea împovărătoare sau dacă îl împiedică să facă reparații folositoare, va putea oferi proprietarului fondului dominant un alt loc cu aceeași întrebuințare, pe care acesta nu-l va putea refuza. **S.** se stinge în următoarele moduri: imposibilitatea materială de executare a **s.**; reunirea fondului dominant și a fondului aservit în patrimoniul aceluiași proprietar (confuziunea); neuzul sau prescripția extinctivă de 30 de ani; pieirea fondului aservit; renunțarea la **s.** din partea titularului; expirarea termenului pentru care a fost constituită, în cazul în care constituirea s-a făcut cu termen; revocarea, rezoluția sau anularea dreptului celui care a constituit **s.**

servitute de trecere, servitute legală care constă în îndatorirea proprietarului unui teren de a tolera trecerea peste terenul său a proprietarului unui loc înfundat, acesta din urmă având obligația de a-l despăgubi pe cel dintâi. Trecerea trebuie făcută pe calea cea mai scurtă de ieșire la drumul public și prin acea parte a fondului aservit pe unde înfăptuirea ei ar cauza mai puțină pagubă.

servitute de vedere, servitute legală care constă în interdicția de a se deschide ferestre de vedere, balcoane etc. asupra fondului învecinat la distanțe mai mici decât cele prevăzute de lege. Distanța stabilită de lege este de 1,90 m pentru vederea directă și de 0,60 m când vederea este piezișă (adică zidul este oblic sau perpendicular față de hotar).

servitute privind distanța plantațiilor, servitute legală care constă în interdicția plantării unor arbori care cresc înalți la o distanță mai mică de 2 metri față de linia despărțitoare a două fonduri, precum și a celorlalte plantații sau garduri vii la o distanță mai mică de 0,50 m. Proprietarul vecin poate cere scoaterea sau tăierea arborilor ori plantațiilor care se află la o distanță mai mică decât cea prevăzută. Obligația de a respecta distanța plantațiilor încetează în cazul în care proprietarul fondului a dobândit servitutea contrară, adică dreptul de a avea plantații la o distanță mai mică.

servitute privind picătura streșinilor, servitute legală care constă în îndatorirea proprietarului de a face streașină casei sale, în așa fel încât apele din ploi să se scurgă pe terenul său ori în stradă, iar nu pe locul vecinului.

servitutea de scurgere a apelor naturale, servitute naturală care constă în aceea că terenurile inferioare sunt supuse a primi apele care curg în mod natural, fără intervenția omului, de pe terenurile superioare. Comportă interdicția pentru proprietarul fondului inferior de a ridica stăvilare pentru a opri scurgerea naturală a apelor de pe fondul dominant, iar proprietarului acestui din urmă fond interdicția de a face vreo lucrare, cum ar fi

săparea unor şanţuri etc., de natură să agraveze situaţia fondului aservit.

servitutea izvoarelor, servitute naturală care constă în restrângerea dreptului proprietarului unui fond pe care se găseşte un izvor, de a întrebuinţa acel izvor numai în aşa fel încât să nu vatăme dreptul dobândit de proprietarul altui fond cu privire la folosirea izvorului respectiv. Legea interzice proprietarului fondului pe care se află un izvor ce dă apa necesară unei comune, să facă orice lucrări care ar putea schimba cursul acelui izvor.

servitutea privind distanţa şi lucrările intermediare pentru anumite construcţii, servitute legală care se caracterizează prin îndatorirea proprietarului unui fond de a ridica construcţii cu respectarea unei anumite distanţe faţă de linia despărţitoare de fondul vecin, întocmai cum această distanţă a fost precizată prin lege sau prin obiceiul locului, sau de a executa lucrările intermediare prescrise de legi şi regulamente pentru a nu aduce prejudicii vecinului.

sezina executorului testamentar, varietate specială a sezinei concretizată în aceea că este atribuită de către testator, uneori, executorului testamentar, căruia i se conferă dreptul să deţină bunurile succesorale pe o perioadă de timp determinată, cu finalitatea de a asigura îndeplinirea în cele mai bune condiţii a execuţiei testamentare. Se distinge de sezina obişnuită prin următoarele particularităţi: *a)* este opera voinţei testatorului şi deci nu este consacrată de lege; *b)* conferă executorului testamentar numai o simplă detenţie a bunurilor succesorale vizate, iar nu o posesie adevărată, pe care legea o recunoaşte numai moştenitorilor sezinari; *c)* detenţia pe care o conferă poate avea ca obiect numai bunuri mobile; *d)* este limitată, în timp, la durata de un an începând cu decesul testatorului sau de la data când executorul testamentar îşi poate exercita atribuţiile; această durată poate fi redusă de către moştenitori prin oferirea sumelor necesare plăţii legatelor sau prin plata acestora; *e)* la finele sezinei, executorul nu este degrevat de atribuţiile sale, ci va continua să şi le exercite ca nesezinar, până la împlinirea integrală a mandatului său; *f)* conferă executorului testamentar dreptul să-i urmărească pe moştenitorii debitori, de a primi plăţi şi de a elibera chitanţe.

sezină, termen ce desemnează beneficiul acordat de lege unora dintre moştenitorii legali, concretizat în aceea că aceştia au posesiunea de drept a moştenirii, adică intră în stăpânirea ei fără a fi necesare îndeplinirea vreunei formalităţi şi nici a unei aprobări speciale, chiar de la data morţii celui care lasă moştenirea, putând exercita toate acţiunile patrimoniale care aparţineau lui *de cuius* chiar de la data deschiderii succesiunii. Legea recunoaşte **s.** numai rudelor în linie dreaptă ale defunctului [v. şi

moștenitori nesezinari; sezina executorului testamentar].

simulație, operație juridică de natură complexă care constă în încheierea și existența concomitentă, între aceleași părți contractante, a două contracte: unul aparent sau public, prin care se creează o situație juridică aparentă, contrară realității, iar altul secret, ce dă naștere situației juridice reale dintre părți și prin care se anihilează sau se modifică efectele produse în aparență în temeiul contractului public. Actul secret exprimă voința reală a părților și stabilește adevăratul raport juridic existent între ele. El se mai numește și contraînscris. Prin contractul public (aparent) se disimulează intenția reală a părților, cu scopul de a ascunde terților (prin crearea unei false aparențe) adevăratul raport juridic dintre părți. Acest contract poate și el să producă anumite efecte în subsidiar, dar numai în măsura în care partenerii contractuali au prevăzut o atare posibilitate prin actul secret. **S.** este reglementată prin art. 1175 C. civ., care dispune: „Actul secret, care modifică un act public, nu poate avea putere decât între părțile contractante și succesorii lor universali: un asemenea act nu poate avea niciun efect în contra altor persoane". Acest text este însă insuficient de precis pentru a răspunde nevoilor practicii. **S.** este supusă următoarelor condiții specifice: *a) constraînscrisul să fie un act secret,* ceea ce înseamnă că atât existența, cât și conținutul lui trebuie să nu fie cunoscute terților. Aprecierea caracterului secret este o chestiune de fapt. Nu este îndeplinită această condiție atunci când contraînscrisul a fost supus unei publicități, care prin natura sa este destinată să aducă actele juridice la cunoștința terților, cum sunt: transcrierea actului, intabularea, primirea de dată certă. Înregistrarea actului la organele fiscale nu înlătură caracterul secret al acestuia, deoarece astfel de organe nu sunt organisme de publicitate; *b) contraînscrisul trebuie să fie un act contemporan cu actul aparent.* Prin caracterul contemporan al celor două acte juridice (public și secret) se înțelege coexistența lor în timp, ceea ce înseamnă că ele sunt contemporane nu numai atunci când încheierea lor a avut loc simultan, ci și atunci când mai întâi a fost încheiat actul secret în sens de *negotium,* iar ulterior a fost perfectat actul aparent. Faptul că redactarea înscrisului constatator al actului secret are loc ulterior perfectării actului public este lipsit de relevanță cu privire la existența simulației: esențial este ca între părți să se fi realizat anterior acordul de voință cu privire la operațiunea juridică în ansamblul ei. Contemporaneitatea celor două acte juridice necesită ca actul secret încheiat anterior actului public să se afle în vigoare la momentul perfectării acestuia din urmă și să fie menținut și în continuare. Nu există **s.** atunci când încheierea actului aparent este anterioară încheierii actului secret. O asemenea ipoteză are

semnificaţia juridică a modificării unui contract printr-un alt contract; *c) intenţia comună a părţilor de a simula.* O astfel de intenţie dă expresie voinţei lor comune ca acea operaţie juridică să producă toate efectele juridice specifice simulaţiei. Intenţia de a simula se obiectivează în acordul de voinţă simulator al părţilor, care intervine cel târziu în momentul perfectării actului secret. În lipsa unui astfel de acord nu există **s.**, ci simple manifestări succesive de voinţă, care nu pot produce efectele **s.** Intenţia de a simula, conţinută în acordul simulator din actul secret, reprezintă un element intern al **s.**, care ţine de esenţa acestei operaţiuni juridice. **S.** se poate prezenta în următoarele forme: deghizarea, fictivitatea şi interpunerea de persoane. Atribuind efecte juridice actului secret, legea recunoaşte, implicit, dreptul partenerilor contractuali să ascundă faţă de terţi adevărata lor voinţă. Adeseori, **s.** este conformă cu legea şi cu bunele moravuri. Totuşi, prin crearea unei situaţii juridice aparente, părţile pot urmări uneori scopuri ilicite sau imorale. În asemenea cazuri, actul juridic simulat nu mai este ocrotit de lege şi deci nu mai este apt să producă efecte juridice valabile nici chiar între părţile contractante. De exemplu, **s.** este sancţionată cu nulitatea în cazul donaţiilor deghizate între soţi, precum şi al donaţiilor în favoarea unor incapabili. **S.** produce efecte atât între părţi, cât şi faţă de terţi. *A. Efectele* ***s.*** *în raporturile dintre părţile contractante* sunt următoarele: între părţi şi succesorii lor universali sau cu titlu universal produce efecte actul secret, potrivit principiului priorităţii voinţei reale faţă de voinţa declarată, consacrat de art. 977 C. civ. Succesorii universali şi cei cu titlu universal devin şi ei terţi propriu-zişi faţă de actul secret atunci când prin **s.** autorul lor, parte contractată, a urmărit să le fraudeze interesele. *B. Faţă de terţi* efectele **s.** se analizează după cum urmează: art. 1175 C. civ. dispune că actul secret nu poate avea niciun efect în contra terţelor persoane complet străine de contract. Lor le poate fi opusă numai situaţia juridică născută din actul aparent sau public; împrejurarea se explică prin aceea că terţii cunosc doar existenţa şi conţinutul actului aparent sau public. Terţilor nu le este opozabilă existenţa actului secret şi nici efectele generate de acesta. De specificul **s.** este restrângerea sferei avânzilor-cauză la succesorii universali şi cei cu titlu universal şi extinderea corespunzătoare a sferei terţilor propriu-zişi, care cuprind: succesorii cu titlu particular, creditorii chirografari, precum şi succesorii universali şi cu titlu universal, în ipoteza când prin **s.** s-a urmărit fraudarea lor. Din interpretarea art. 1175 C. civ. se deduce, pe de o parte, inopozabilitatea actului secret faţă de terţi, iar pe de altă parte, că totuşi actul secret poate produce efecte favorabile faţă de terţi, situaţie în care aceştia au dreptul să invoce în beneficiul lor şi împotriva părţilor

efectele actului secret. Atunci când procedează astfel, terții renunță, implicit, la inopozabilitatea actului secret față de ei. Așa se întâmplă, bunăoară, în cazul unei vânzări fictive, când creditorii vânzătorului sunt îndreptățiți să invoce actul secret prin care s-a stabilit că actul aparent nu produce niciun efect față de părți. Jurisprudența a stabilit că numai terții de bună-credință pot invoca inopozabilitatea față de ei a actului secret. Buna-credință trebuie să existe însă în chiar momentul încheierii **s.** Terții care au avut cunoștință despre încheierea și existența actului secret sunt considerați a fi de rea-credință. Numai terții de bună-credință au un drept de opțiune între a invoca actul aparent sau actul secret. În cazul în care părțile probează că terțul care invocă actul aparent a fost de rea-credință, devine opozabil și față de acel terț actul secret. Reaua-credință a terțului face să dispară rațiunea pentru care legea îl ocrotește împotriva actului secret, care îi devine astfel opozabil. *C. În raporturile dintre terți,* atunci când unii dintre aceștia sunt interesați să invoce actul aparent, iar alții au interes să invoce actul secret care le este favorabil, vor avea câștig de cauză cei dintâi, dacă sunt de bună-credință, prezumându-se că ei nu au putut cunoaște existența actului secret.

sinalagmatic, v. *contract sinalagmatic.*

sistem de carte funciară, modalitate de organizare a publicității drepturilor reale imobiliare, întemeiată pe datele rezultând din identificarea cadastrală a imobilelor și asigurând o publicitate reală în registre numite cărți funciare. În privința imobilelor aflate în circuitul civil general, acest sistem asigură o evidență ce cuprinde, pe de o parte, toate datele necesare pentru identificarea imobilului, iar pe de altă parte, toate operațiunile juridice referitoare la constituirea, modificarea, transmiterea sau stingerea drepturilor reale privind imobilul înmatriculat. **S.c.f.** se fondează pe următoarele principii: principiul publicității integrale a drepturilor reale; principiul relativității înscrierii; principiul neutralității; principiul legalității; principiul specialității; principiul oficialității; principiul opozabilității față de terți a înscrierii dobândirii, modificării sau stingerii drepturilor imobiliare; principiul forței probante a înscrierilor de drepturi reale. Înscrierile care se fac în cartea funciară sunt: intabularea, care are caracterul unei înscrieri definitive și poate fi făcută numai pe baza unui înscris care să corespundă acestui caracter; înscrierea provizorie, care se face pe baza unui înscris care nu întrunește condițiile pentru intabulare (spre exemplu, o hotărâre judecătorească nedefinitivă); notarea, adică înscrierea având ca obiect anumite fapte juridice (de exemplu, punerea sub interdicție) sau drepturi personale (de exemplu, dreptul de preempțiune) pentru a le face opozabile terților.

sistem de evidenţă a datelor cu caracter personal, orice structură organizată de date cu caracter personal, accesibilă potrivit unor criterii determinate, indiferent dacă această structură este organizată în mod centralizat ori descentralizat sau este repartizată după criterii funcţionale ori geografice [v. *date cu caracter personal*].

sistem de înregistrare în cont, sistem operaţional prin intermediul căruia titlurile de stat sunt emise în formă dematerializată, înregistrarea lor fiind efectuată de către Ministerul Finanţelor Publice sau de agentul desemnat de acesta.

sistem de transcripţiuni şi inscripţiuni, modalitate de organizare a publicităţii drepturilor reale imobiliare ce presupune evidenţierea actelor juridice încheiate în legătură cu imobilele, în scopul de a face acele acte opozabile terţilor. Se compune din: *a)* registrul de transcripţiuni, servind la transcrierea actelor între vii translative de drept de proprietate imobiliar sau constitutive de alte drepturi reale imobiliare, a ordonanţelor de adjudecare, a decretelor de expropriere, a renunţărilor la drepturi reale transcrise, a hotărârilor judecătoreşti care constată existenţa unei convenţii verbale translative de orice drept real imobiliar, precum şi a cesiunilor de venituri pe un termen mai mare de 2 ani şi a contractelor de locaţiune imobiliară cu o durată mai mare de 3 ani; *b)* registrul de inscripţiuni, în care se înscriu ipotecile şi privilegiile imobiliare, cu excepţia privilegiului vânzătorului de imobil, care se transcrie în registrul de transcripţiuni. Evidenţa se ţine pe numele persoanelor beneficiare ale transcripţiunii sau inscripţiunii şi prezintă următoarele inconveniente: asigură numai o publicitate parţială, deoarece în registrul de transcripţiuni nu se evidenţiază transmisiunile pentru cauză de moarte, hotărârile judecătoreşti ce declară desfiinţat un act juridic şi nici împărţeala unui bun indiviz când imobilul cade în lotul unui copărtaş; transcrierea sau înscrierea are ca efect numai încunoştinţarea terţilor cu privire la un drept, dar ea nu constituie o dovadă suficientă despre existenţa acelui drept şi nicio garanţie a valabilităţii lui; ca urmare, terţul dobânditor nu poate să cunoască situaţia exactă a imobilului şi este expus timp de 30 ani să fie evins din imobilul dobândit, fie din cauza unor vicii ale actelor de dobândire anterioare titlului său, fie datorită unor sarcini pe care nu le-a putut cunoaşte. Acest sistem a fost reglementat în Codul de procedură civilă, în art. 710-720, în prezent devenite inaplicabile, împreună cu dispoziţiile corespunzătoare din Codul civil, ca urmare a instituirii din anul 1999 a regimului cărţilor funciare cu caracter nedefinitiv, cu consecinţa efectuării operaţiilor de publicitate imobiliară potrivit reglementărilor Legii nr. 7/1996, republicate. Aceasta nu înseamnă abrogarea dispoziţiilor legale respective, întrucât, potrivit art. 69 alin. (2) din Legea nr. 7/1996,

republicată, la data finalizării lucrărilor de cadastru general şi a registrelor de publicitate imobiliară pentru întreg teritoriul administrativ al unei unităţi administrativ-teritoriale îşi încetează aplicabilitatea, pentru teritoriul respectiv, şi aceste dispoziţii legale.

situaţia copilului din afara căsătoriei, expresie utilizată pentru a desemna în mod generic regimul juridic pe care îl are copilul născut în afara căsătoriei. Acest regim juridic este stabilit prin art. 63 C. fam., care dispune: „Copilul din afara căsătoriei a cărui filiaţie a fost stabilită prin recunoaştere sau prin hotărâre judecătorească are, faţă de părinte şi rudele acestuia, aceeaşi situaţie ca şi situaţia legală a unui copil din căsătorie". Totuşi, unele diferenţieri există între **s.c.a.c.** şi situaţia copilului din căsătorie. Astfel, în privinţa numelui copilului din afara căsătoriei, se pot distinge următoarele situaţii: *a)* copilul care îşi stabileşte filiaţia faţă de un singur părinte dobândeşte numele de familie al acelui părinte; *b)* în cazul în care iniţial copilul a fost înregistrat ca fiind născut din părinţi necunoscuţi şi a primit numele de familie dat de primar, prin recunoaşterea filiaţiei de către unul din părinţi, copilul va primi numele de familie al acelui părinte; *c)* atunci când copilul îşi stabileşte filiaţia şi faţă de celălalt părinte, instanţa judecătorească poate încuviinţa copilului să poarte numele de familie al părintelui faţă de care filiaţia s-a stabilit mai în urmă. O cerere de acest gen poate fi făcută atât în cadrul acţiunii în stabilirea filiaţiei faţă de acel părinte, fie pe calea unei acţiuni separate, promovate ulterior stabilirii judecătoreşti a filiaţiei. Acţiunea pentru încuviinţarea purtării numelui are caracter personal nepatrimonial, fiind imprescriptibilă; *d)* în cazul în care copilul a fost recunoscut simultan de către ambii părinţi, primesc aplicare dispoziţiile din Codul familiei privitoare la stabilirea numelui copilului din căsătorie. Cât priveşte cetăţenia copilului din afara căsătoriei, se aplică aceleaşi reguli ca şi copilului din căsătorie. Referitor la încredinţarea spre creştere şi educare a copilului din afara căsătoriei care şi-a stabilit filiaţia faţă de ambii părinţi, se aplică în mod corespunzător regulile privind copilul din căsătorie. Situaţia este aceeaşi şi cu privire la stabilirea pensiei de întreţinere, precum şi la exercitarea de către fiecare din părinţi a drepturilor părinteşti ce decurg din relaţiile personale nepatrimoniale dintre părinţi şi copii. Tot astfel, vocaţia succesorală a copilului din afara căsătoriei faţă de părintele său este aceeaşi ca şi vocaţia succesorală a copilului din căsătorie [v. şi *situaţia copilului din căsătorie*].

situaţia copilului din căsătorie, expresie ce desemnează în mod generic regimul juridic pe care îl are copilul născut din căsătorie. Este reglementată de mai multe texte legale. Astfel, potrivit art. 2

din O.G. nr. 41/2003, numele de familie se dobândeşte prin efectul filiaţiei şi se schimbă de drept prin modificarea intervenită în statutul civil al persoanei fizice, în condiţiile prevăzute de lege. El determină legătura unei persoane cu o anumită familie. Cât priveşte numele de familie al copilului din căsătorie, se disting următoarele situaţii: *a)* când părinţii au nume comun, copilul va primi la naştere numele comun al acestora; *b)* dacă părinţii nu au nume de familie comun, copilul poate să ia fie numele de familie al unuia dintre părinţi, fie numele lor reunite, după cum se învoiesc părinţii. Dacă părinţii nu se învoiesc, va decide autoritatea tutelară. Potrivit art. 2 alin. (3) din O.G. nr. 41/2003, numele de familie şi prenumele copilului găsit, născut din părinţi necunoscuţi, precum şi în situaţia în care copilul este abandonat de către mamă în spital, iar identitatea acesteia nu a fost stabilită în termen de 30 de zile de la constatarea abandonului, se stabilesc prin dispoziţia primarului comunei, oraşului, municipiului sau al sectorului municipiului Bucureşti, în a cărui rază a fost găsit copilul ori s-a constatat abandonul acestuia, în condiţiile Legii nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, cu modificările şi completările ulterioare. Numele de familie al copilului din căsătorie se poate schimba pe cale administrativă odată cu schimbarea numelui de familie al părinţilor sau separat, în condiţiile legii. Divorţul părinţilor nu are efecte în privinţa numelui de familie al copilului. Schimbarea stării civile a copilului poate avea efecte asupra numelui de familie al acestuia. Admiterea acţiunii în tăgada paternităţii are ca efect pierderea calităţii de copil din căsătorie, care, astfel, va purta numele de familie avut de mama sa la data naşterii lui. Potrivit art. 14 din Decretul nr. 31/1954, domiciliul copilului minor este la părinţii săi sau la părintele la care locuieşte statornic. Dacă minorul a fost încredinţat unei terţe persoane, domiciliul său rămâne la părinţi. În cazul în care părinţii au domicilii separate şi nu se înţeleg în această privinţă, va decide instanţa de judecată. Domiciliul minorului, în cazul în care numai unul dintre părinţii săi îl reprezintă, este la reprezentantul legal. Potrivit art. 100 C. fam., copilul minor locuieşte la părinţii săi, ipoteză în care locuinţa acestuia coincide cu domiciliul lui. Atunci când însă copilul este încredinţat unei terţe persoane, locuinţa lui va fi la acea persoană, în timp ce domiciliul rămâne la părinţii săi. În privinţa copilului care a împlinit 14 ani, autoritatea tutelară va putea încuviinţa ca acesta să aibă o locuinţă corespunzătoare desăvârşirii învăţăturii şi care poate fi diferită de cea a părinţilor. Cât priveşte cetăţenia copilului, aceasta este supusă regulilor stabilite prin Legea nr. 21/1991 a cetăţeniei române, republicată, după cum urmează: *a)* atunci când ambii părinţi sau numai unul dintre aceştia este de cetăţenie română,

copilul dobândește, prin efectul nașterii, cetățenia română; *b)* copilul născut din părinți necunoscuți, găsit pe teritoriul României, este considerat cetățean român; *c)* părinții care solicită redobândirea cetățeniei române hotărăsc și în privința cetățeniei copiilor lor minori; în situația în care părinții nu cad de acord, tribunalul de la domiciliul minorului va decide, ținând seama de interesele acestuia; în cazul copilului care a împlinit vârsta de 14 ani este necesar consimțământul acestuia; *d)* minorul adoptat de un cetățean român dobândește cetățenia adoptatorului; *e)* dobândirea cetățeniei române poate avea loc și la cerere, atunci când copilul este în vârstă de până la 18 ani și locuiește pe teritoriul statului român împreună cu cel puțin unul din părinți, care, el însuși, dobândește cetățenia română [v. și *situația copilului din afara căsătoriei*].

situații speciale privind exercitarea ocrotirii părintești, expresie prin care se desemnează în mod generic cazurile speciale de exercitare a ocrotirii părintești vizând copilul din afara căsătoriei, precum și copilul rezultat dintr-o căsătorie lovită de nulitate. Trei situații de acest gen sunt practic posibile, și anume: *a)* ipoteza în care unul din părinți este decedat, decăzut din drepturile părintești, pus sub interdicție sau se află în neputință de a-și manifesta voința, iar celălalt are vârsta între 14 și 18 ani, însă a pierdut, ca urmare a relei-credințe și nulității căsătoriei, capacitatea de exercițiu dobândită prin căsătorie; în această situație părintele cu capacitate de exercițiu restrânsă va exercita ocrotirea referitoare la persoana copilului, iar cât privește bunurile minorului, se va institui curatela pe seama acestuia; *b)* ipoteza în care unul din părinți este decedat, decăzut din drepturile părintești, pus sub interdicție sau în neputință de a-și exprima voința, iar celălalt părinte are vârsta sub 14 ani; în absența unei soluții legislative privind această situație, față de copilul rămas fără ocrotire se va institui tutela, deși o atare ipoteză nu este menționată în enumerarea limitativă prevăzută de art. 113 C. fam.; *c)* ipoteza în care unul dintre părinți are vârsta sub 18 ani, iar celălalt sub 14 ani. Părintele în vârstă de până la 18 ani poate exercita numai drepturile și îndatoririle referitoare la persoana copilului, iar cât privește bunurile minorului se va institui curatela. Acela dintre părinți care este în vârstă de până la 14 ani nu va putea exercita nici drepturile și îndatoririle părintești vizând persoana copilului și nici pe acelea vizând bunurile acestuia.

societate civilă, contractul prin care două sau mai multe persoane (fizice sau juridice) se obligă, fiecare față de celelalte, să pună în comun aportul lor material și/sau de muncă spre a constitui un fond și să desfășoare împreună o activitate în vederea atingerii unui scop patrimonial comun, foloasele

sau pierderile fiind împărţite între ele. **S.c.** presupune mai multe elemente de care depinde, pe de o parte, validitatea contractului, iar pe de altă parte, delimitarea lui de alte contracte. Acestea sunt: *a)* consimţământul părţilor; *b)* participarea tuturor societarilor la constituirea fondului comun prin aducerea unui aport social; *c)* împărţirea foloaselor, precum şi a pierderilor între toţi partenerii contractuali; *d)* existenţa unui scop patrimonial comun. **S.c.** se distinge prin următoarele caractere juridice: este un contract civil, cu scop lucrativ; are caracter sinalagmatic; este cu titlu oneros; are caracter comutativ; este consensual; este cu executare succesivă; are caracter *intuitu personae*. Domeniul de aplicare a **s.c.** este mult mai restrâns decât acela al societăţilor comerciale. Astfel, contractul de societate se poate încheia în diverse scopuri, precum: construirea unei case cu mai multe apartamente de către mai multe persoane fizice; edificarea altor construcţii de interes comun pentru mai mulţi subiecţi de drept; exploatarea în comun a unor terenuri agricole; realizarea altor scopuri cu caracter patrimonial. Formarea unei **s.c.** nu este incompatibilă cu societari persoane juridice, care, în armonie cu principiul specialităţii capacităţii de folosinţă, pot constitui o asemenea societate în vederea construirii unei clădiri cu destinaţie social-culturală. O astfel de societate poate fi formată şi de către persoane fizice şi persoane juridice, în vederea edificării unor lăcaşuri de cult etc. Pot fi înfiinţate şi **s.c.** profesionale, precum o societate de avocatură formată din doi sau mai mulţi avocaţi definitivi. Într-o atare ipoteză, raportul juridic se naşte între client şi **s.c.**, indiferent care dintre avocaţii asociaţi va exercita serviciile juridice solicitate de client. La intrarea în **s.c.** fiecare asociat are obligaţia să aducă în patrimoniul societăţii un aport la alcătuirea fondului comun, care trebuie să fie determinat sau determinabil, posibil şi licit. Aportul social poate consta într-o sumă de bani, bunuri în natură sau anumite servicii. Durata în timp este de esenţa **s.c.** Contractul de societate nu este susceptibil de executare *uno ictu*. Atunci când durata societăţii nu este determinată prin convenţia părţilor şi nu rezultă nici din particularităţile obiectului ei, se prezumă că societatea a fost constituită pentru toată durata vieţii asociaţilor, existenţa sa încetând mai înainte de acest moment numai în cazurile şi condiţiile prevăzute de lege. Buna-credinţă şi grija pentru treburile societăţii trebuie să caracterizeze raporturile dintre asociaţi pe toată durata de existenţă a societăţii. Fiecare asociat răspunde faţă de societate pentru prejudiciile cauzate acesteia prin culpa lui. Această răspundere operează chiar şi faţă de asociatul care, prin alte fapte ale sale, aduce importante foloase materiale societăţii, întrucât pierderile pricinuite prin fapta lui culpabilă nu pot fi compensate cu foloasele aduse prin

faptele sale licite. La rândul său, asociatul are acțiune împotriva societății pentru recuperarea sumelor cheltuite în interesul acesteia, precum și pentru repararea pagubelor suferite cu ocazia activităților desfășurate în administrarea societății. Administrarea societății se stabilește prin acordul unanim al asociaților. Ea poate fi încredințată uneia sau mai multor persoane. În cazul în care asociații nu au prevăzut nimic în ceea ce privește modul de administrare a societății, primesc aplicare următoarele reguli: se prezumă că toți asociații și-au dat mandat reciproc de administrare, astfel că actele îndeplinite de fiecare dintre ei obligă societatea; fiecare asociat poate folosi bunurile societății conform destinației lor, cu condiția ca prin aceasta să nu păgubească societatea și nici să nu stânjenească pe ceilalți asociați în executarea drepturilor lor; actele vizând imobilele societății necesită aprobarea tuturor asociaților; pentru validitatea actelor de dispoziție este necesar un mandat special dat de toți asociații. Nefiind persoană juridică, **s.c.** este inexistentă, ca subiect de drept, în raporturile juridice cu terții. În consecință, răspunderea pentru executarea obligațiilor asumate contractual revine în exclusivitate asociatului contractant. Atunci când acesta din urmă, încheind contractul, acționează în baza unui mandat sau când datorită raporturilor interne dintre asociați, ar fi rezultat un beneficiu pentru societate, este angajată răspunderea tuturor asociaților. Într-o atare ipoteză, creditorul obligației neexecutate poate urmări atât fondul social, cât și bunurile din patrimoniul personal al asociaților. Răspunderea asociaților nu este solidară, ci datoria respectivă se divide între ei proporțional cu numărul lor și indiferent de aportul adus de fiecare, ceea ce e firesc să fie așa, de vreme ce terții nu sunt obligați să cunoască partea fiecărui asociat. Este posibil însă ca să se stipuleze o clauză potrivit căreia fiecare asociat să răspundă cu patrimoniul propriu numai proporțional cu aportul adus în societate. În aceste limite, terțul va putea opune, în vederea compensării, și creanța sa față de un asociat. Distribuirea între asociați a foloaselor și pierderilor înregistrate de societate se poate face atât la încetarea acesteia, cât și în cursul funcționării ei. În lipsă de clauză contrară în contractul de societate, distribuirea foloaselor și pierderilor se face proporțional cu valoarea aportului social adus de fiecare asociat. Legea declară nul contractul de societate prin care totalitatea foloaselor s-ar atribui unui singur asociat sau prin care s-ar stipula ca unul sau mai mulți asociați să fie scutiți de a participa la pierderi. Interzicerea clauzei leonine nu restrânge însă dreptul asociaților de a decide de comun acord ca participarea lor la foloase și la pierderi să se facă în cotă inegală. **S.c.** încetează: la expirarea termenului pentru care a fost constituită; prin denunțarea contractului de

societate de către unul sau mai mulţi asociaţi (în cazul în care societatea a fost contractată pe termen nelimitat sau pe durata vieţii unui asociat); prin hotărâre judecătorească (în cazul societăţii contractate pe timp determinat) prin care se dispune, la cererea unui asociat, dizolvarea societăţii înainte de împlinirea termenului pentru care a fost contractată, pentru neînţelegeri grave între asociaţi; prin pierderea fondului social; prin realizarea scopului pentru care a fost înfiinţată; prin împlinirea condiţiei rezolutorii stipulate în contract; prin moartea sau declararea judecătorească a morţii unui asociat, afară numai dacă există o clauză contractuală în sensul că societatea îşi va continua existenţa cu moştenitorii celui decedat sau numai cu asociaţii rămaşi în viaţă (dacă au rămas în viaţă cel puţin doi asociaţi); punerea sub interdicţie a unui asociat; insolvabilitatea unuia dintre asociaţi; pieirea lucrului promis să fie adus în societate de către un asociat înainte ca acel lucru să fi fost adus în societate; societatea încetează şi atunci când a fost adusă numai folosinţa lucrului în societate, dacă pieirea lui s-a produs după aducerea lui în societate. Încetarea **s.c.** produce ca efect lichidarea patrimoniului acesteia şi împărţirea activului net (sau a pasivului) între asociaţi proporţional cu drepturile lor. Împărţeala se va face conform regulilor partajului succesoral, asociaţii fiind consideraţi proprietari în indiviziune asupra bunurilor societăţii. Cererea de partajare a bunurilor aflate în indiviziune este imprescriptibilă.

societate comercială, persoană juridică ce ia fiinţă în baza unui act constitutiv de natură contractuală, prin care două sau mai multe persoane (fizice sau juridice ori de natură diferită) convin să-şi aducă aportul (în bani sau în natură) pentru a forma un capital social menit să servească la înfăptuirea unor activităţi aducătoare de câştig, în scopul de a împărţi între ele beneficiul astfel realizat. Legea prevede că **s.c.** pot fi de capitaluri (societăţile pe acţiuni şi societăţile în comandită pe acţiuni), de persoane (societatea în nume colectiv şi cea în comandită simplă) ori cu răspundere limitată (pluripersonale sau unipersonale). **S.c.** se prezintă în două ipostaze, şi anume: *a)* contract; fiecare **s.c.** are la bază contractul de societate, de la această regulă existând o singură excepţie, anume societatea unipersonală cu răspundere limitată (al cărei act constitutiv este format doar din statutul societăţii); *b)* persoană juridică; toate **s.c.** sunt persoane juridice, au calitatea de subiect de drept, ceea ce face ca ele, în calitate de operatori de comerţ, să poată participa la circuitul comercial, asumându-şi drepturi, obligaţii şi responsabilităţi în nume propriu. Pentru executarea obligaţiilor ce le incumbă (în virtutea legii, a contractelor încheiate sau a faptelor ilicite păgubitoare săvârşite prin reprezentanţii lor), **s.c.** răspund civil, contravenţional şi chiar penal.

Dreptul comun în materia **s.c.** îl formează Legea nr. 31/1990, republicată.

societate cooperativă, (în sensul Legii nr. 1/2005) asociație autonomă de persoane fizice și/sau juridice, după caz, constituită pe baza consimțământului liber exprimat de acestea, în scopul promovării intereselor economice, sociale și culturale ale membrilor cooperatori, fiind deținută în comun și controlată democratic de către membrii săi, în conformitate cu principiile cooperatiste: principiul asocierii voluntare și deschise, principiul controlului democratic al membrilor cooperatori, principiul participării economice a membrilor cooperatori, principiul autonomiei și independenței societăților cooperative, principiul educării, instruirii și informării membrilor cooperatori, principiul cooperării între societățile cooperative, principiul preocupării pentru comunitate. **S.c.** este un agent economic cu capital privat. În vederea realizării scopului pentru care s-a constituit, **s.c.** poate desfășura orice activități permise de lege. Activitățile desfășurate de **s.c.** sunt supuse regimului de autorizare prevăzut de legislația specifică în vigoare. Capitalul social al **s.c.** este variabil și nu poate fi mai mic de 500 lei. Capitalul social minim trebuie subscris și vărsat integral la data înființării **s.c.** Capitalul social al **s.c.** se divide în părți sociale egale, a căror valoare nominală se stabilește prin actul constitutiv, care nu poate fi mai mică de 10 lei. Numărul minim de membri cooperatori ai unei **s.c.** se stabilește prin statut, dar nu este mai mic de cinci. **S.c.** se constituie prin contract de societate și statut, care pot fi încheiate sub forma unui înscris unic denumit act constitutiv. Actul constitutiv se încheie sub semnătură privată și se semnează de către toți membrii fondatori. Forma autentică a actului constitutiv este obligatorie când printre bunurile subscrise ca aport la capitalul social se află un teren. Aporturile în numerar sunt obligatorii la constituirea **s.c.** Aporturile în natură sunt admise la **s.c.** Aporturile în natură se realizează prin transferarea drepturilor corespunzătoare și prin predarea efectivă către **s.c.** a bunurilor aflate în stare de utilizare. Creanțele nu pot constitui aport la formarea sau majorarea capitalului social. Membrii cooperatori primesc părți sociale în schimbul aporturilor subscrise. **S.c.** cu sediul în România este persoană juridică română. **S.c.** nu se pot reorganiza sau transforma în societăți comerciale constituite potrivit dispozițiilor Legii nr. 31/1990 privind societățile comerciale, republicată, ori în asociații familiale conform prevederilor legislației privind autorizarea persoanelor fizice și asociațiilor familiale care desfășoară activități economice în mod independent. Societățile cooperative se pot asocia în mod liber și voluntar, pe baza hotărârilor adunărilor generale ale acestora, în asociații și uniuni constituite în scopul de a asigura reprezentarea și apărarea

intereselor **s.c.** asociate în relaţiile cu administraţia publică, autoritatea de stat, alte persoane fizice sau juridice, publice ori private, organisme internaţionale şi cu asociaţii internaţionale echivalente, precum şi pentru susţinerea şi promovarea principiilor cooperatiste. Legea nr. 1/2005 face distincţie între **s.c.** de gradul 1 (persoană juridică constituită de persoane fizice şi înregistrată în conformitate cu prevederile legii) şi **s.c.** de gradul 2 (persoană juridică constituită din **s.c.** de gradul 1, în majoritate, şi alte persoane fizice sau juridice, în scopul integrării pe orizontală sau pe verticală a activităţii economice desfăşurate de acestea, şi înregistrată în conformitate cu prevederile legii). **S.c.** de gradul 1 se pot constitui în una dintre următoarele forme: **s.c.** meşteşugăreşti; **s.c.** de consum; **s.c.** de valorificare; **s.c.** agricole; **s.c.** de locuinţe; **s.c.** pescăreşti; **s.c.** de transporturi; **s.c.** forestiere; **s.c.** de alte forme, care se vor constitui cu respectarea dispoziţiilor legii.

solemn, v. *contract solemn.*

solemnitate, 1. termen ce desemnează în mod generic îndeplinirea cerinţelor de formă ce caracterizează în mod necesar actul juridic solemn; **2.** forma solemnă a actului juridic.

solidaritate, modalitate a obligaţiei în temeiul căreia aceasta rămâne nedivizată, în sensul că în cazul în care obligaţia are mai mulţi creditori, fiecare dintre ei este îndreptăţit să ceară debitorului plata întregii creanţe, iar dacă sunt mai mulţi debitori, fiecare dintre ei este obligat să plătească întreaga datorie. Corespunzător acestui criteriu, se face distincţie între **s.** activă şi **s.** pasivă [v. şi *solidaritate activă; solidaritate pasivă*].

solidaritate activă, varietate a solidarităţii de specificul căreia este existenţa unei pluralităţi de creditori, fiecare dintre aceştia având posibilitatea să-i ceară debitorului comun plata integrală a creanţei datorate. În virtutea sa, plata făcută de debitor oricăruia din creditorii solidari are efect liberator pentru el faţă de toţi ceilalţi creditori solidari. **S.a.** poate rezulta, prin excelenţă, dintr-un act juridic, precum convenţia părţilor sau testamentul. Ea nu izvorăşte niciodată dintr-o dispoziţie a legii, Codul nostru civil nereglementând **s.a.** legală. Cât priveşte efectele juridice ale **s.a.**, acestea se analizează în două planuri distincte: cel al raporturilor dintre creditori şi debitor şi cel al raporturilor dintre creditori. Raporturile dintre creditorii solidari şi debitorul lor comun sunt guvernate de principiul potrivit căruia dreptul de a pretinde şi primi plata integrală a creanţei aparţine fiecărui creditor, iar plata făcută de către debitor aceluia dintre ei care exercită acest drept are efect liberator în privinţa lui faţă de toţi creditorii. Din economia art. 1035 C. civ. rezultă că debitorul poate face plata valabilă a creanţei integrale,

liberându-se de obligaţia sa, oricăruia dintre creditorii solidari; această libertate de opţiune i se recunoaşte însă numai până în momentul când el a fost acţionat în justiţie de către unul din aceştia, deoarece începând cu acel moment poate şi trebuie să fie făcută numai creditorului reclamant. Raporturile dintre creditorii solidari sunt dominate de principiul consacrat prin art. 1038 C. civ., potrivit căruia între creditorii solidari există un mandat tacit de reprezentare reciprocă în îndeplinirea actelor de conservare a obligaţiei. „Creditorul solidar – dispune textul menţionat – reprezintă pe ceilalţi cocreditori în toate actele care pot avea de efect conservarea obligaţiei". Din analiza acestei dispoziţii legale rezultă că legiuitorul recunoaşte fiecărui creditor solidar dreptul de a pretinde şi primi plata întregii creanţe, în temeiul unei prezumţii legale de împuternicire a lui în acest sens din partea celorlalţi cocreditori solidari. Niciunul dintre creditorii solidari nu este singur stăpânul creanţei în totalitatea ei; aceasta nu-i aparţine decât pentru partea lui. Fiecărui creditor solidar îi revine îndatorirea, pe de o parte, de a conserva creanţa colectivă, iar pe de altă parte, de a nu întreprinde nimic de natură să înrăutărească negativ drepturile celorlalţi creditori solidari. Din principiul consacrat de art. 1038 C. civ. decurg două categorii de consecinţe, şi anume: *A.* Prima categorie de consecinţe rezultă din prezumţia de împuternicire a fiecărui creditor de a săvârşi acte de conservare a creanţei şi le redăm în cele ce urmează: oricare creditor solidar este îndreptăţit să încaseze întreaga creanţă şi, totodată, e abilitat să dea chitanţă liberatorie debitorului; punerea în întârziere a debitorului făcută de către unul dintre creditorii solidari profită tuturor cocreditorilor solidari; daunele-interese moratorii cerute de către unul dintre creditori sunt în beneficiul tuturor celorlalţi creditori; întreruperea prescripţiei făcută de un creditor solidar operează în profitul tuturor cocreditorilor solidari. În schimb, suspendarea prescripţiei pentru o cauză personală a unui creditor produce efecte numai cu privire la acel creditor. *B.* Cea de-a doua categorie de consecinţe decurge din împrejurarea că niciunul din creditorii solidari nu poate face nimic de natură să înrăutărească negativ situaţia celorlalţi creditori solidari. Astfel: oricare dintre creditorii solidari poate face acte de dispoziţie cu privire la întreaga creanţă numai cu consimţământul tuturor celorlalţi creditori solidari; dacă, totuşi, unul dintre ei face asemenea acte fără asentimentul celorlalţi, ele produc efecte exclusiv faţă de creditorul care le-a efectuat, iar pentru ceilalţi creditori creanţa ar continua să rămână solidară; hotărârea judecătorească pronunţată la cererea unuia dintre creditori îşi extinde efectele şi asupra celorlalţi creditori numai în măsura în care acele efecte sunt favorabile creditorului urmăritor, efectele defavorabile ale unei asemenea hotărâri

nu pot înrâuri negativ interesele creditorilor care nu au participat la proces. Potrivit art. 1037 C. civ., creditorul solidar care a primit plata întregii creanţe are îndatorirea să împartă suma încasată cu ceilalţi creditori solidari; el se poate exonera însă de această îndatorire probând că obligaţia executată de debitorul comun a fost contractată în interesul lui propriu. În principiu, distribuirea între creditorii solidari a ceea ce a executat debitorul lor comun se face după regula proporţionalităţii, fiecare creditor primind o parte proporţională cu drepturile sale din creanţa comună. În ipoteza că drepturile respective nu sunt determinate, creanţa se împarte în fracţiuni egale şi se distribuie între cocreditorii solidari conform regulii egalităţii. După cum s-a remarcat în literatura de specialitate, **s.a.** este rar întâlnită în practica judiciară. Mai frecvent se întâlneşte solidaritatea pasivă.

solidaritate pasivă, varietate de solidaritate de specificul căreia este existenţa unei pluralităţi de debitori, precum şi dreptul creditorului comun al acestora de a cere fiecăruia dintre ei executarea integrală a prestaţiei ce formează datoria lor comună. Această specie de solidaritate a fost imaginată de legiuitor ca o veritabilă garanţie pentru creditor privind executarea creanţei sale. Sediul legal al **s.p.** sunt art. 1039-1056 C. civ. Două idei directoare caracterizează **s.p.**, şi anume: creditorul are dreptul să pretindă plata întregii creanţe de la oricare dintre debitorii solidari; la nevoie, creditorul poate, la alegerea lui, să-l urmărească pe oricare dintre debitori. **S.p.**, deplasează astfel riscul pe care l-ar fi comportat divizarea urmăririi între codebitori, risc ce ar fi constat în posibilitatea ca unul dintre aceştia să fie insolvabil, de la creditor la codebitorul solidar solvabil, care va executa creanţa în întregime şi care, întorcându-se împotriva celorlalţi codebitori pentru partea lor, este expus să suporte consecinţele insolvabilităţii acestora sau, după caz, a unuia ori a unora dintre ei. **S.p.** izvorăşte fie din voinţa părţilor, fie din dispoziţia legii. *A. Voinţa părţilor generatoare de solidaritate* poate fi exprimată printr-un contract sau printr-un testament. Pentru a se naşte pe această cale, **s.p.** trebuie să fie stipulată expres, deoarece ea constituie o excepţie de la regula de drept comun a divizibilităţii datoriei. Este ceea ce rezultă din art. 1041 C. civ., care dispune că: „Obligaţia solidară nu se prezumă, trebuie să fie stipulată expres; această regulă nu încetează decât numai când obligaţia solidară are loc de drept, în virtutea legii". Nefiind prezumată, **s.p.** trebuie dovedită de către cel care o invocă. Proba ei urmează regulile dreptului comun ce guvernează dovada actelor juridice. În dreptul comercial, **s.p.** se prezumă. Ea reprezintă regula şi, în consecinţă, nu este necesară stipularea sa de către părţi. *B. **S.p.** poate decurge şi din dispoziţia legii,* caz în care se numeşte **s.p.** legală. Legea reglemen-

tează următoarele ipoteze de **s.p.** legală: *a)* solidaritatea între coautorii unei fapte ilicite păgubitoare: când o asemenea faptă este imputabilă mai multor persoane, acestea răspund solidar pentru despăgubire; *b)* solidaritatea mandanților care au numit un mandatar comun: când mai multe persoane având un interes comun au numit un singur mandatar pentru realizarea acelui interes, fiecare dintre ele răspunde solidar cu celelalte, cu privire la toate efectele mandatului respectiv; *c)* solidaritatea executorilor testamentari ai unei succesiuni: când au fost numiți mai mulți executori testamentari ai aceleași succesiuni, ei răspund solidar pentru bunurile mobile ce le-au fost încredințate; *d)* solidaritatea antreprenorului și arhitectului în cazul dărâmării construcției la care au colaborat: dacă în timp de 10 ani, calculați de la data terminării construcției, aceasta se dărâmă în tot sau în parte sau prezintă pericol evident de dărâmare din cauza unui viciu de construcție sau datorită terenului pe care a fost ridicată, antreprenorul și arhitectul răspund solidar pentru daunele astfel produse. Indiferent dacă sursa ei este voința părților sau legea, **s.p.** se caracterizează prin trei trăsături caracteristice, și anume: unicitate de obiect; pluralitate de legături obligaționale distincte între creditor și codebitori; divizibilitatea obligației în cazul transmiterii ei prin succesiune. Învederând aceste trăsături, **s.p.** se apropie de fidejusiune, fără a se confunda cu aceasta. Într-adevăr, debitorii solidari au cu toții calitatea de debitori principali, pe când fidejusorii au calitatea de debitori subsidiari, fiind îndatorați la executarea obligației numai dacă executarea n-a fost făcută de către debitorul principal. Pe de altă parte, chiar în cazul când fidejusorii sunt urmăriți de către creditor numai după ce acesta l-a urmărit în prealabil pe debitor, fără a-și putea recupera creanța, el nu le poate pretinde lor să plătească solidar întreaga datorie. O atare pretenție a creditorului poate fi neutralizată de către fidejusorul vizat prin invocarea beneficiului de diviziune, invitându-l să-și dividă acțiunea sa în funcție de numărul fidejusorilor și să ceară de la fiecare dintre ei numai partea pentru care l-a garantat pe debitorul principal. Codebitorii solidari nu pot invoca această excepție, de vreme ce, prin efectul **s.p.**, oricare dintre ei poate fi urmărit pentru întreaga datorie. **S.p.** generează simultan două grupe distincte de raporturi juridice, și anume: raporturile dintre codebitorii solidari și creditorul lor comun și raporturile dintre codebitorii solidari. Efectele sale juridice sunt și ele diferite după cum se analizează prin prisma uneia sau alteia dintre aceste categorii de raporturi. *A. În raporturile dintre codebitorii solidari și creditorul lor comun,* efectul principal al **s.p.** se concretizează în îndatorirea fiecărui codebitor de a plăti, la cererea creditorului, întreaga datorie. El decurge din faptul că obligația solidară pasivă, deși comportă o

pluralitate de debitori, are totuşi un singur obiect, prestaţia la care sunt, deopotrivă, îndatoraţi toţi aceştia. Aşa fiind, oricare dintre codebitori este expus urmăririi de către creditor pentru a executa singur întreaga prestaţie obiect al obligaţiei. Creditorul are libertate de opţiune în ceea ce-l priveşte pe codebitorul solidar de la care urmează să pretindă plata în întregime a datoriei. Această libertate se analizează, pe de o parte, ca o consecinţă logică a faptului că toţi codebitorii solidari sunt debitori principali, iar pe de altă parte, ca un reflex a situaţiei debitorului urmărit, care nu poate opune creditorului beneficiul de diviziune spre a-l obliga pe acesta să-şi dividă urmărirea. Este regula ce a primit consacrare legală prin dispoziţiile art. 1042 C. civ., în conformitate cu care „creditorul unei obligaţii solidare se poate adresa la acela care va voi dintre debitori, fără ca debitorul să poată opune beneficiul de diviziune". Promovând acţiunea împotriva unuia dintre codebitorii solidari, creditorul păstrează, totodată, dreptul de a-i acţiona în justiţie şi pe ceilalţi codebitori solidari. În virtutea caracterului solidar al obligaţiei, debitorul care a fost acţionat în judecată de către creditor pentru plata întregii creanţe are facultatea să-i introducă în proces pe toţi ceilalţi codebitori solidari, punându-şi astfel în valoare, încă de la început, dreptul de regres pe care îl are împotriva lor. De precizat însă că pe această cale debitorul pârât nu poate evita urmărirea sa de către creditor pentru executarea întregii prestaţii, ci el îşi creează doar premisa necesară spre a se putea întoarce cu acţiune în regres împotriva celorlalţi codebitori solidari. Prin simetrie cu regula potrivit căreia creditorul poate urmări la libera sa alegere pe oricare dintre debitorii solidari pentru executarea întregii prestaţii, fiinţează regula conform căreia oricare dintre debitori poate oferi creditorului plata integrală a datoriei. Aceste reguli vizează situaţii diferite: cea dintâi, ipoteza urmăririi silite, iar cea de-a doua, ipoteza executării voluntare. Şi într-un caz, şi în celălalt, plata făcută de către unul din debitori liberează pe toţi ceilalţi codebitori solidari faţă de creditorul lor comun, operând stingerea obligaţiei. Dar obligaţia solidară, la fel ca şi obligaţia pură şi simplă, se poate stinge nu numai prin plată, ci şi prin alte mijloace juridice, precum: compensaţia, novaţia, remiterea de datorie etc. Astfel, compensaţia operează şi în cazul **s.p.**, când unul dintre codebitorii solidari are o creanţă faţă de creditorul comun; compensarea acelei creanţe cu creanţa creditorului produce efecte şi faţă de ceilalţi codebitori solidari, fiecare dintre ei putând-o opune creditorului. Tot astfel, novaţia stinge obligaţia solidară când este făcută între creditor şi unul dintre codebitorii solidari; prin efectul ei sunt liberaţi toţi codebitorii solidari. De asemenea, remiterea de datorie produce efect liberator în privinţa tuturor codebitorilor

solidari, chiar dacă a fost obținută doar de către unul dintre aceștia, cu condiția ca ea să fie totală. În cazul în care creditorul face numai o remitere parțială de datorie numai în favoarea unui codebitor și numai pentru partea lui, ceilalți codebitori solidari rămân pe mai departe obligați pentru datoria rămasă după scăderea părții celui ce a beneficiat de remitere. Orice alt mod de stingere a obligațiilor produce efect liberator în privința tuturor codebitorilor solidari față de creditorul lor comun. **S.p.** produce și efecte secundare, care vizează întreruperea prescripției, cererea de dobânzi, punerea în întârziere și tranzacția: *a) întreruperea prescripției* inițiată față de un codebitor solidar se răsfrânge asupra tuturor celorlalți asemenea codebitori; principiul este înscris în art. 1045 C. civ., care dispune: „Acțiunea intentată în contra unuia din debitori întrerupe prescripția în contra tuturor debitorilor"; tot astfel, începerea executării silite împotriva unuia dintre debitorii solidari întrerupe prescripția și față de ceilalți codebitori; *b) cererea de dobânzi* formulată împotriva unuia dintre codebitorii solidari face să curgă dobânda împotriva tuturor celorlalți codebitori; *c) punerea în întârziere* a unui codebitor generează efecte nu numai față de acesta, ci și față de toți ceilalți codebitori solidari; *d) tranzacția* făcută de unul din codebitorii solidari cu creditorul produce efecte față de ceilalți codebitori solidari numai dacă este favorabilă tuturor. Tranzacția nefavorabilă nu poate fi opusă codebitorilor solidari care n-au participat la perfectarea ei, deoarece în armonie cu principiul consacrat în art. 1056 C. civ., fiecare codebitor îi reprezintă pe ceilalți codebitori doar în actele ce privesc micșorarea sau stingerea datoriei. Articolul 1047 C. civ. precizează, în alin. (1), că debitorul solidar împotriva căruia creditorul a intentat o acțiune în justiție poate invoca toate excepțiile ce-i sunt personale, precum și pe acelea ce sunt comune tuturor debitorilor. Excepțiile comune sunt: cauzele de nulitate ce afectează acordul de voință al tuturor; modalitățile comune tuturor acordurilor de voință; cauzele de stingere a obligației care au determinat stingerea datoriei față de toți codebitorii solidari. În principiu, excepțiile personale profită numai codebitorului solidar care le invocă. Totuși, unele dintre acestea folosesc indirect și celorlalți codebitori solidari. Este vorba de excepțiile cvasipersonale, din categoria cărora fac parte: remiterea de datorie, compensația, renunțarea la solidaritate și confuziunea realizată numai pe seama unui codebitor solidar. În schimb, excepțiile strict personale [art. 1047 alin. (2) C. civ.], cum sunt: cauza de nulitate relativă ce operează numai în privința unuia dintre codebitori și modalitățile obligației consimțite de creditor doar în favoarea unuia dintre codebitorii solidari, profită numai acelui codebitor. *B. În raporturile dintre codebitori,* efectele **s.p.** rezultă din

art. 1052 C. civ., care dispune: „Obligaţia solidară, în privinţa creditorului, se împarte de drept între debitori; fiecare din ei nu este dator unul către altul decât numai partea sa". De aici consecinţa că solidaritatea între codebitori există doar cât timp există datoria; după efectuarea plăţii, ce are ca efect stingerea datoriei, încetează de drept şi solidaritatea. În consecinţă, cel care a achitat datoria comună trebuie să-şi dividă urmărirea pentru a recupera de la ceilalţi codebitori ceea ce a plătit peste partea sa. Într-adevăr, el nu beneficiază de solidaritate şi de aceea nu se poate îndrepta împotriva oricăruia dintre ceilalţi codebitori pentru a recupera întreaga sumă plătită în plus. Legea a dispus divizarea urmăririi între codebitorii solidari pentru a se evita cascada de recursuri de la un codebitor solidar plătitor împotriva celorlalţi debitori solidari. Datoria plătită se împarte între codebitorii solidari, astfel încât fiecare dintre aceştia să suporte o cotă egală cu cota suportată de oricare dintre ceilalţi. În alţi termeni, împărţirea a ceea ce s-a plătit se face în părţi egale. Aceasta este regula. Nimic nu se opune însă ca, prin acordul lor de voinţă, codebitorii solidari să stabilească şi un alt mod de distribuire între ei a prestaţiei executate. Într-o atare ipoteză, repartizarea datoriei plătite se face în armonie cu cele stabilite de către codebitorii solidari prin înţelegerea intervenită între ei. Posibilitatea codebitorului solidar care a plătit întreaga datorie de a recupera de la ceilalţi codebitori solidari ceea ce a plătit peste partea lui este susceptibilă de a fi pusă în valoare prin intermediul a două acţiuni pe care acesta le are la îndemână, şi anume: cea care derivă din subrogarea legală în drepturile creditorului plătit şi acţiunea personală ce derivă din mandat sau din gestiunea de afaceri. Debitorul subrogat în drepturile creditorului nu mai beneficiază de solidaritate, dar se bucură de toate garanţiile creanţei respective, de care se bucura şi creditorul, precum: ipotecă, gaj, privilegii. Obligaţia solidară în privinţa creditorului se împarte de drept între debitori, fiecare dintre ei nefiind dator, unul către altul, decât pentru partea sa. În consecinţă, renunţarea creditorului la plată în favoarea unuia dintre codebitorii solidari îi profită acestuia şi îl pune la adăpost de regres, ea fiind liberatorie pentru partea sa. Codebitorul plătitor, subrogat, prin efectul legii, în drepturile creditorului, dobândeşte, totodată, faţă de ceilalţi codebitori, situaţia mandatarului sau a garantului. Ca urmare, el are împotriva lor şi o acţiune personală derivată din mandat ori din gestiunea de afaceri. În această postură, codebitorul respectiv devine un simplu creditor chirografar al codebitorilor pentru care a plătit. Practic, este posibil ca, întorcându-se împotriva celorlalţi codebitori solidari, pentru partea fiecăruia, codebitorul solidar care a plătit datoria în întregime să nu se poată despăgubi integral, deoarece unul dintre aceştia este

insolvabil. Pentru o atare ipoteză, art. 1053 alin. (2) C. civ. prevede că pierderea cauzată de insolvabilitatea unui codebitor se suportă proporțional de către ceilalți codebitori solvabili, inclusiv de acela care a făcut plata.

solo consensu, locuțiune latină folosită în legătură cu modul de încheiere a unui contract, pentru a exprima ideea că acesta se formează valabil prin simplul acord de voință al părților, indiferent de forma în care acesta s-ar exprima.

solvens, termen prin care, în limbajul juridic, se desemnează persoana care a efectuat o plată, adică a executat prestația obiect al unui raport juridic obligațional [v. și *accipiens*].

somație, formalitate procedurală care constă într-o comunicare scrisă adresată de către creditor debitorului său direct sau prin biroul unui executor judecătoresc, prin care se cere executarea unei obligații ajunse la scadență. De la data primirii **s.**, debitorul este considerat în întârziere și urmează a suporta consecințele juridice ale acesteia [v. și *punere în întârziere*].

soț supraviețuitor, denumire dată persoanei care, la data decesului unei alte persoane, avea calitatea de soț sau soție a acesteia.

spațiu excedentar, v. *suprafață excedentară.*

specificațiune, formă a accesiunii mobiliare care constă în prelucrarea unei materii astfel încât să se obțină un obiect nou; presupune unirea a două valori (materia supusă prelucrării și munca depusă de o persoană pentru prelucrarea ei), iar nu încorporarea a două lucruri. De exemplu, un sculptor confecționează un obiect de artă din marmură aparținând altuia. Proprietarul materiei supuse prelucrării are dreptul să reclame lucrul confecționat din ea, plătind prețul muncii depuse în acest scop. Dacă însă manopera, prin importanța ei, depășește cu mult valoarea materiei întrebuințate, cel ce a confecționat lucrul devine proprietarul lui, având obligația să-l despăgubească pe proprietarul materiei, prin restituirea contravalorii ei.

sponsor, orice persoană fizică sau juridică din România sau din străinătate care efectuează o sponsorizare în condițiile legii [v. *contract de sponsorizare*].

stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei, mod de determinare a filiației unui copil din afara căsătoriei față de tatăl său, constând fie prin recunoașterea copilului de către tată, fie prin stabilirea paternității acestuia pe cale judecătorească. *Stabilirea paternității prin recunoaștere* este posibilă numai atunci când copilul este conceput și născut în afara căsătoriei. Poate fi recunoscut chiar și copilul decedat, numai dacă acesta a lăsat descendenți firești. Recunoașterea poate fi făcută în unul dintre următoarele moduri: *a)* printr-o declarație scrisă sau orală făcută la serviciul de stare

civilă odată cu înregistrarea nașterii sau ulterior acesteia; *b)* prin înscris autentic; *c)* prin testament. Recunoașterea nu mai poate fi revocată nici chiar dacă a fost făcută printr-un testament, care, el însuși, a fost revocat de către testator. În cazul în care recunoașterea nu are corespondent în realitate, efectele acesteia pot fi înlăturate printr-o acțiune în contestarea paternității copilului din afara căsătoriei. O atare acțiune poate fi promovată de orice persoană interesată, de către autoritatea tutelară sau de procuror. *Stabilirea paternității prin hotărâre judecătorească* presupune înaintarea unei acțiuni în justiție pentru stabilirea paternității din afara căsătoriei. O astfel de acțiune aparține copilului și se promovează, în numele acestuia, de către mamă sau de către tutore. Copilul care a împlinit vârsta de 14 ani poate promova singur acțiunea în stabilirea paternității. Această acțiune nu poate fi introdusă însă de către moștenitorii copilului. Ei au dreptul să o continue. Acțiunea se îndreaptă împotriva pretinsului tată, iar în caz de deces, împotriva moștenitorilor săi. Acțiunea se prescrie în termen de un an de la data nașterii copilului sau, după caz, de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin efectul căreia copilul a pierdut calitatea de copil din căsătorie ori de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin care copilul și-a pierdut calitatea de copil din afara căsătoriei al altui bărbat. De asemenea, termenul de un an începe să curgă și de la data încetării conviețuirii dintre mama copilului și pretinsul tată sau de la încetarea întreținerii pe care acesta o presta în orice mod în favoarea copilului, dar numai în cazurile în care conviețuirea și respectiv prestarea întreținerii au început înainte de împlinirea termenului de un an de la nașterea copilului. În fine, termenul de prescripție de un an mai începe să curgă și de la data încetării oricărei alte activități desfășurate de pretinsul tată, dacă aceasta a fost cauza determinantă a depășirii termenului. Acțiunea va fi admisă dacă se va dovedi, prin orice mijloace de probă, că între mama copilului și pretinsul tată au avut loc relații sexuale în timpul legal al concepției și dacă bărbatul în cauză nu va putea prezenta nicio dovadă din care să rezulte că nu este posibil ca el să fie tatăl copilului. Renunțarea unilaterală la acțiune, precum și orice convenție prin care s-ar renunța la pornirea acțiunii ori la acțiunea pornită este nulă. Copilul din afara căsătoriei a cărui paternitate a fost stabilită în orice mod se bucură de aceleași drepturi ca un copil din căsătorie.

stabilirea paternității copilului din căsătorie, mod de determinare a filiației copilului din căsătorie față de tatăl său prin aplicarea prezumțiilor legale de paternitate prevăzute în Codul familiei. Potrivit art. 53 alin. (1) C. fam., „copilul născut în timpul căsătoriei are ca tată pe soțul mamei". În alin. (2) al aceluiași text se prevede: „Copilul născut după desfacerea, declararea

nulității sau anularea căsătoriei are ca tată pe fostul soț al mamei, dacă a fost conceput în timpul căsătoriei și nașterea sa a avut loc înainte ca mama să fi intrat într-o nouă căsătorie". Prima dintre cele două prezumții instituite prin textul legal citat se întemeiază pe ideea că soții au avut relații sexuale în timpul căsătoriei, corespunzătoare îndatoririi lor conjugale, dar și pe ideea că soția și-a respectat obligația de fidelitate, având relații sexuale numai cu soțul ei. Această prezumție este dublată de o altă prezumție legală, potrivit căreia bărbatul care se căsătorește cu femeia însărcinată recunoaște că el este tatăl copilului, fiind de presupus că altfel nu s-ar fi căsătorit cu femeia respectivă. Această prezumție primește aplicare, indiferent dacă în perioada timpului legal al concepției copilului, mama a fost căsătorită cu un alt bărbat, care a încetat din viață sau de care a divorțat între timp, sau dacă în aceeași perioadă soțul mamei a fost și el căsătorit cu altă femeie. Alineatul (2) al art. 53 C. fam. instituie prezumția legală de paternitate potrivit căreia copilul născut după desfacerea, declararea nulității sau anularea căsătoriei are ca tată pe fostul soț al mamei, dacă a fost conceput în timpul căsătoriei și nașterea sa a avut loc înainte ca mama să fi intrat într-o nouă căsătorie. Justificarea acestei prezumții rezidă în faptul concepției copilului în timpul căsătoriei, chiar dacă nașterea a avut loc după încetarea, desfacerea sau desființarea căsătoriei, însă mai înainte ca mama sa să fi intrat într-o nouă căsătorie. În cazul în care mama copilului a intrat într-o nouă căsătorie înaintea nașterii acestuia, va primi aplicare prezumția legală consacrată prin art. 53 alin. (1) C. fam., întemeiată pe faptul nașterii copilului în timpul căsătoriei, noul soț al mamei fiind prezumat ca tată al copilului. Atunci când noul soț va tăgădui cu succes paternitatea copilului, va primi aplicare prezumția instituită prin alin. (2) al art. 53 C. fam., bazată pe faptul concepției copilului în timpul căsătoriei, fostul soț al mamei fiind prezumat ca tată al copilului. Prezumțiile legale de paternitate pot fi combătute de soțul mamei sau de fostul soț al mamei prin acțiunea în tăgada paternității. Până la înlăturarea lor pe această cale, ele se aplică de plin drept, în baza legii, indiferent dacă în actul de naștere al copilului s-a menționat că tatăl copilului este necunoscut sau că este alt bărbat ori că l-ar recunoaște alt bărbat, întrucât copilul din căsătorie nu poate fi recunoscut, el având paternitatea stabilită prin prezumțiile legale de paternitate. Practic, este posibil ca între cele două prezumții să se ivească un conflict atunci când femeia care a fost căsătorită se recăsătorește și dă naștere unui copil mai înainte de expirarea celor 300 zile de la încetarea, desfacerea sau desființarea primei căsătorii. În această ipoteză, primind aplicare art. 53 alin. (2) C. fam., copilul ar putea avea ca tată pe primul soț, fiind conceput în timpul primei căsătorii, dar prin aplicarea art. 53

alin. (1) C. fam., el l-ar putea avea ca tată pe cel de-al doilea soţ, deoarece s-a născut în timpul celei de a doua căsătorii. Legiuitorul dă prioritate prezumţiei întemeiate pe faptul naşterii copilului în timpul celei de a doua căsătorii, deoarece aplicarea prezumţiei instituite de art. 53 alin. (2) C. fam. este condiţionată de faptul ca naşterea copilului să fi avut loc mai înainte ca mama sa să fi intrat într-o nouă căsătorie. Totuşi, are libertatea să tăgăduiască paternitatea şi, dacă demersul său făcut în acest sens va avea succes, va primi aplicare cealaltă prezumţie, copilul având ca tată pe fostul soţ al mamei. În cazul în care şi acesta din urmă va tăgădui cu succes paternitatea, copilul va dobândi statutul copilului din afara căsătoriei, de vreme ce ambele prezumţii legale de paternitate au fost înlăturate prin hotărâre judecătorească irevocabilă. În toate cazurile, aplicarea prezumţiilor legale de paternitate este condiţionată de stabilirea prealabilă a filiaţiei copilului faţă de mamă, precum şi calitatea acesteia din urmă de soţie a presupusului tată. Dacă această condiţie este îndeplinită, în sensul că cele două împrejurări sunt probate, cele două prezumţii legale primesc aplicare în virtutea legii.

stare civilă, situaţia juridică ce subsumează complexul de drepturi şi obligaţii prin care se exprimă atributele şi calităţile dobândite de persoana fizică în cadrul raporturilor sale de familie, ca o consecinţă a apartenenţei sale la o anumită comunitate familială. În limbajul juridic, **s.c.** a persoanei este sinonimă cu statutul civil al persoanei, dar legislaţia în vigoare utilizează cu prioritate expresia „stare civilă". **S.c.** cuprinde, în conţinutul ei, seria de calităţi personale prin care se individualizează persoana fizică în familie şi societate. De regulă, asemenea calităţi se analizează ca unităţi de contrarii, ca de exemplu: căsătorit – necăsătorit; din căsătorie – din afara căsătoriei; căsătorit – divorţat; căsătorită – văduvă; cu filiaţia stabilită – cu filiaţia nestabilită; în grad de rudenie – fără grad de rudenie etc. De precizat că în conţinutul stării civile se cuprind numai calităţi civile sau calităţi decurgând din raporturile de familie; rămân exterioare acestui conţinut calităţile de altă natură, cum ar fi: calitatea de cetăţean, cea de contravenient, de infractor, de recidivist, de persoană încadrată în muncă, de funcţionar etc. Sfera conţinutului **s.c.** nu coincide cu aceea a conţinutului înregistrărilor de **s.c.**, acesta din urmă nu priveşte în exclusivitate **s.c.**, ci şi alte elemente de identificare a persoanei fizice, precum numele şi domiciliul. Sexul (feminin sau masculin) face parte din elementele conţinutului **s.c.**, deoarece el prezintă importanţă, sub acest aspect, în materia căsătoriei, a filiaţiei, precum şi în alte domenii de raporturi sociale ce sunt reglementate de norme juridice aparţinând altor ramuri decât dreptului civil. Locul

naşterii nu se include în elementele conţinutului **s.c.**, el prezintă interes numai sub aspectul dobândirii cetăţeniei şi din punctul de vedere al evidenţei populaţiei, dar împrejurarea nu poate fi invocată ca argument pentru teza apartenenţei lui la **s.c.**, deoarece nici cetăţenia şi nici evidenţa populaţiei nu aparţin acesteia din urmă. Nici grupa sanguină nu poate fi inclusă printre elementele conţinutului stării civile, deoarece interesul pe care ea îl prezintă în materie de căsătorie este, în principal, de ordin medical, iar nu juridic. Situaţia se prezintă în termeni similari şi cu referire la stabilirea filiaţiei: aici grupa sangvină poate constitui un mijloc de probă pentru excluderea filiaţiei faţă de tată, dar nu neapărat şi pentru dovada acelei filiaţii. **S.c.** se află în corelaţie cu alte concepte juridice, de exemplu numele, domiciliul, cetăţenia, capacitatea civilă, dar îşi păstrează o individualitate proprie în raport cu fiecare dintre acestea. Corelaţia între **s.c.**, nume şi domiciliu poate fi sugestiv exprimată prin formula: **s.c.** stabileşte identitatea juridică a persoanei, numele permite să o recunoaştem şi să o desemnăm, iar domiciliul ne indică locul unde ea poate fi găsită. Legătura inseparabilă dintre **s.c.** şi capacitatea civilă se concretizează, printre altele, în aceea că unele îngrădiri ale capacităţii subiectivale presupun cu necesitate o anumită stare civilă. Tot astfel, capacitatea de exerciţiu este afectată în unele situaţii de starea civilă a persoanei; menţionăm în acest sens că, prin efectul căsătoriei, femeia de 15 sau 16 ani devine majoră, dobândind capacitate de exerciţiu deplină. **S.c.** se află într-o oarecare corelaţie şi cu cetăţenia, în sensul că unele acte de stare civilă sunt susceptibile să înrâurească cetăţenia. **S.c.** prezintă următoarele caractere juridice: *a) indivizibilitatea* **s.c.**; indiferent de raporturile juridice la care participă o persoană, **s.c.** a acesteia rămâne mereu aceeaşi, nefiind susceptibilă de scindare; bunăoară, situaţia de copil născut din căsătorie se impune, deopotrivă, în raporturile persoanei vizate cu părinţii săi şi în raporturile acesteia cu terţii; tot aşa, situaţia de persoană căsătorită prezintă aceeaşi relevanţă pe plan juridic atât în raporturile dintre soţi, cât şi în celelalte raporturi juridice pe care le stabilesc fiecare dintre soţi; *b) indisponibilitatea* **s.c.**; în virtutea acestui caracter, **s.c.** nu este susceptibilă de înstrăinare prin act juridic; totodată, ea nu poate forma nici obiectul unei renunţări prin act juridic; de asemenea, **s.c.** nu este susceptibilă nici de a face obiectul unei tranzacţii; cu toate că legea recunoaşte unor acte juridice efectul modificator de **s.c.**, acestea nici nu anulează şi nici nu restrânge principiul indisponibilităţii, asemenea acte fiind compatibile cu acesta; *c) imprescriptibilitatea* **s.c.**; acest caracter este comun tuturor drepturilor personale nepatrimoniale; **s.c.** este imprescriptibilă atât sub aspect extinctiv, cât şi sub aspect achizitiv; ea constituie însă

un caz particular de aplicare a principiului imprescriptibilității; *d) caracterul strict personal* al **s.c.**; fiind intim legată de persoana umană, **s.c.** nu este susceptibilă de exercitare pe cale de reprezentare; ea poate fi pusă în valoare pe plan juridic numai direct și personal de către titularul său; *e) universalitatea* **s.c.**; orice om are o **s.c.**; în consecință, **s.c.** este o situație juridică care îi caracterizează pe toți participanții la viața juridică; în acest sens, se poate spune că ea are caracter universal; *f) legalitatea* **s.c.**; acest caracter dă expresie ideii potrivit căreia regulile incidente în materia **s.c.** sunt stabilite prin lege, și nu prin voința individuală. Și e firesc să fie așa, deoarece identificarea persoanei prin intermediul stării sale civile prezintă interes pentru societate; chiar dacă ea interesează și individul, existența sa nu poate rămâne în afara unui spațiu legal, tot astfel cum stabilirea regulilor și principiilor care o guvernează nu poate constitui o facultate a persoanei, deoarece interesul social prevalează și în acest caz interesului individual. Cu alte cuvinte, nicio persoană fizică nu poate avea o **s.c.** stabilită în raport cu propria sa voință, ci numai în strictă conformitate cu cerințele dispozițiilor legale în materie. Este obligatoriu pentru fiecare individ să aibă **s.c.** stabilită ori modificată potrivit legii.

stare de indiviziune, v. *indiviziune.*

stare de necesitate, împrejurare sau complex de împrejurări de fapt de natură a constrânge o persoană să consimtă la încheierea unui act juridic ori să săvârșească un fapt juridic (pe care altfel nu l-ar fi consimțit ori nu l-ar fi săvârșit) în scopul de a evita sau de a limita consecințele unui pericol grav și iminent care amenință viața, integritatea corporală ori sănătatea sa ori a altei persoane apropiate, bunuri ale sale ori ale altei persoane, pericol ce nu poate fi înlăturat altfel. **S.n.** poate constitui, după caz, un viciu de consimțământ de natură a justifica anularea actului juridic încheiat sau o cauză care înlătură caracterul ilicit al faptei păgubitoare și îl exonerează de răspundere pe autorul acesteia; pentru producerea acestui efect însă se cere ca făptuitorul să fi fost încredințat că acțiunea lui de salvare a valorilor periclitate a fost indispensabil necesară în împrejurările date (simpla impresie sau bănuială în acest sens nefiind suficientă) și că valoarea pagubei pricinuite prin acțiunea lui de salvare este vădit inferioară valorii pagubei evitate (chiar dacă, în realitate, valoarea bunului sacrificat era mai mare). De asemenea, se cere ca paguba să nu fi fost pricinuită altei persoane decât agresorul. Depășirea limitelor **s.n.** constituie o faptă ilicită generatoare de răspundere; prejudiciul cauzat în asemenea condiții este supus reparării.

stare juridică (a persoanei), v. *statut juridic civil.*

starea de sănătate a viitorilor soți, condiție de fond necesară pentru încheierea valabilă a căsătoriei, ce presupune faptul că viitorii soți nu suferă de bolile care, potrivit legii, împiedică încheierea căsătoriei. Se dovedește prin certificatele prenupțiale pe care viitorii soți sunt obligați să le prezinte odată cu declarația de căsătorie. Astfel, legea interzice căsătoria persoanelor suferinde de alienație mintală ori debilitate mintală, ca și acelora care suferă de boli venerice transmisibile. În prezența bolilor netransmisibile, căsătoria nu este oprită, legea cerând doar ca viitorii soți să-și comunice reciproc starea sănătății lor.

stat, titular al puterii și suveranității, precum și al dreptului de proprietate publică de interes național. Are calitatea de subiect de drept originar. Poate participa la raporturi juridice acționând *iure imperii*, caz în care, în marea majoritate a cazurilor, este subiect de drept internațional, sau acționând *iure gestionis*, caz în care se manifestă ca persoană juridică. În acest din urmă caz, **s.** nu este supus regulilor de înființare, funcționare sau desființare consacrate de dreptul comun pentru persoanele juridice, deoarece acesta se organizează și funcționează prin putere proprie și prin voință proprie. Potrivit legii, în calitatea sa de persoană juridică, **s.** dobândește bunurile fără stăpân, precum și succesiunile vacante.

stat estimativ, clauză specifică contractelor de donație de bunuri mobile, corporale sau incorporale, prin care donatorul și donatarul inventariază bunurile mobile obiect al contractului de donație prin descrierea și evaluarea acestora, cel puțin globală. **S.e.** trebuie semnat atât de donator, cât și de donatar și poate fi cuprins în chiar corpul înscrisului de donație sau poate fi materializat într-un înscris separat sub semnătură privată, nefiind necesară redactarea lui în formă autentică. Prin interpretarea art. 827 C. civ. și a art. 772 C. civ., s-a concluzionat în doctrină că lipsa **s.e.** nu atrage nulitatea (absolută sau relativă) a donației, fiind cerut numai *ad probationem*. Darurile manuale și donațiile indirecte sunt scutite de formalitatea **s.e.** O aplicare practică a **s.e.** se găsește în H.G. nr. 1888/2004 pentru autorizarea Ministerului Culturii și Cultelor de a accepta o donație în favoarea statului român.

statut juridic civil, ansamblu de calități și atribute ale unei persoane, cu anumite efecte juridice, grație cărora devine posibilă identificarea acesteia din punct de vedere juridic în: *a)* planul raporturilor acesteia cu societatea în ansamblul ei, caz în care **s.j.c.** cuprinde calitatea acesteia de cetățean sau străin; *b)* planul situației strict personale a acesteia, caz în care se iau în considerare capacitatea sau lipsa de capacitate a acesteia; *c)* planul raporturilor de familie ale persoanei în cauză, precum filiația, relațiile de rudenie și de afinitate etc. Atunci când **s.j.c.** vizează numai raportu-

rile de familie ale persoanei, el este denumit stare civilă.

stăpân, termen prin care Codul civil desemnează pe proprietarul fondului dominant, precum şi pe cel al fondului aservit.

stingerea obligaţiei, sintagmă prin care se desemnează în mod generic încetarea raportului juridic obligaţional prin unul din mijloacele de stingere a obligaţiilor reglementate de lege sau convenite de părţi. În principiu, **s.o.** produce efecte numai pentru viitor, păstrându-se consecinţele juridice pe care le-a generat raportul juridic obligaţional între momentul naşterii şi cel al încetării sale. **S.o.** face ca raportul juridic să înceteze complet faţă de toate părţile, iar nu doar faţă de una dintre ele. Prin aceasta, **s.o.** se deosebeşte de transmiterea obligaţiilor, care presupune că obligaţia se stinge numai faţă de una din părţi.

stipulant, denumire dată persoanei care se obligă faţă de partenerul său contractual, denumit promitent, în considerarea prestaţiei pe care acesta din urmă se angajează să o săvârşească în favoarea unei persoane străine de contract, numite terţ beneficiar. **S.** poate avea calitatea de debitor al terţului beneficiar, urmărind ca pe această cale să realizeze indirect o plată, o cesiune de datorie sau o delegaţie imperfectă. De asemenea, este posibil ca între **s.** şi terţul beneficiar să nu existe niciun raport juridic, caz în care, prin stipulaţia pentru altul, **s.** urmăreşte să realizeze o donaţie în favoarea terţului beneficiar.

stipulaţie pentru altul, contract sau clauză contractuală prin care o parte, numită promitent, se obligă faţă de cealaltă parte, numită stipulant, să execute o prestaţie în favoarea unei alte persoane străine de contract, numite terţ beneficiar. Regula este ca **s.p.a.** să fie prevăzută într-o clauză contractuală. Ea are ca efect adăugarea la raportul juridic obligaţional născut între stipulant şi promitent a unui al doilea raport obligaţional născut între promitent şi terţul beneficiar. **S.p.a.** trebuie să îndeplinească toate condiţiile generale de validitate ale contractului: capacitatea părţilor; consimţământul liber şi neviciat; obiect şi o cauză licită şi morală. Alături de aceste condiţii generale, mai este necesară şi îndeplinirea a încă două condiţii proprii, şi anume: *a)* din contractul încheiat între stipulant şi promitent, fără a fi necesară folosirea unei formulări deosebite, să rezulte voinţa certă şi neîndoielnică de a stipula în folosul unei terţe persoane, respectiv că terţul beneficiar dobândeşte dreptul subiectiv de sine stătător de a pretinde promitentului să execute o prestaţie în favoarea sa; *b)* terţul beneficiar să fie o persoană determinată sau cel puţin determinabilă. Dacă legea nu dispune altfel, **s.p.a.** este valabilă dacă este făcută şi în favoarea unei persoane viitoare, care nu există încă în momentul încheierii contractului (cum este, de exemplu, stipulaţia

făcută în favoarea primului nepot care se va naște sau în favoarea unei persoane juridice aflate în curs de înființare). Mecanismul **s.p.a.** constă în naşterea în mod direct şi originar, din contractul încheiat între stipulant şi promitent, a unui drept de sine stătător în favoarea terţului beneficiar, fără a fi necesar consimţământul acestuia. Contractul se încheie între stipulant şi promitent; acesta din urmă se obligă să execute o prestaţie în favoarea terţului beneficiar, care, la rândul lui, devine titularul dreptului de a pretinde promitentului executarea acelei prestaţii. De aceea, **s.p.a.** produce efecte atât între stipulant şi promitent, cât şi între promitent şi terţul beneficiar, precum şi între stipulant şi acesta din urmă. *A. În raporturile dintre stipulant şi promitent,* **s.p.a.** produce următoarele efecte: efectele **s.p.a.** se analizează distinct, după cum este vorba de raporturi juridice exclusiv între stipulant şi promitent, fără nicio legătură cu **s.p.a.** sau de raporturi juridice născute din clauza prin care s-a stipulat obligaţia promitentului de a executa o prestaţie direct în favoarea terţului beneficiar. Efectele contractului în raporturile dintre stipulant şi promitent care se produc fără nicio legătură cu stipulaţia în favoarea terţului, sunt guvernate de dreptul comun. Stipulantul are la dispoziţie toate mijloacele juridice pe care legea le conferă oricărui creditor şi părţilor contractante. El poate acţiona în justiţie pe promitent pentru a fi obligat să execute prestaţia pe care o datorează terţului beneficiar. În cazul în care promitentul nu execută prestaţia asumată faţă de beneficiar, stipulantul este îndreptăţit să invoce excepţia de neexecutare a contractului sau, după caz, să ceară rezoluţiunea acestuia, cu toate consecinţele aferente ei. Totodată, stipulantul are dreptul să pretindă de la promitent plata de daune-interese ori de câte ori, prin neexecutarea prestaţiei datorate terţului beneficiar, i-a fost cauzat un prejudiciu. Respectivele daune pot fi evaluate anticipat printr-o clauză penală. *B. În raporturile dintre promitent şi terţul beneficiar,* efectele **s.p.a.** se concretizează, în primul rând, în naşterea pe seama acestuia din urmă a unui drept direct în patrimoniul lui, fără ca respectivul drept să treacă măcar un moment prin patrimoniul stipulantului. Dobândirea acelui drept este originară, are loc la momentul încheierii contractului şi nu necesită consimţământul titularului său (a terţului beneficiar), cu următoarele consecinţe: *a)* terţul beneficiar nu trebuie să suporte concursul creditorilor stipulantului şi nici eventuala insolvabilitate prezentă sau viitoare a acestuia; *b)* în caz de deces al terţului beneficiar mai înainte ca dreptul născut în favoare sa să fie acceptat de el, acel drept făcând parte din patrimoniul lui, se va transmite moştenitorilor săi; *c)* având calitatea de creditor al promitentului, terţul beneficiar este îndreptăţit să ceară acestuia executarea prestaţiei la care s-a obligat în condiţiile stabi-

lite prin contractul încheiat cu stipulantul. În acest scop, el poate folosi acţiunea în executare, dar îşi poate realiza dreptul şi pe calea indirectă a invocării în justiţie a excepţiei de neexecutare (atunci când, bunăoară, stipulantul, care este creditorul terţului beneficiar, consimte prin contractul cu promitentul o remitere de datorie, iar dacă promitentul îl va acţiona pentru plată, terţul beneficiar îi va putea opune acestuia acea remitere de datorie); *d)* de asemenea, terţul beneficiar va putea folosi, pentru realizarea interesului său, toate mijloacele juridice pe care le are la dispoziţie orice creditor, precum: acţiunea oblică, acţiunea paulliană etc. şi, totodată, se va putea prevala şi de eventualele garanţii speciale constituite de promitent prin contractul încheiat cu stipulantul în vederea asigurării executării integrale a obligaţiei, ca de exemplu: fidejusiunea, gajul şi ipoteca; *e)* totodată, terţul beneficiar are dreptul să pretindă de la promitent despăgubiri pentru repararea prejudiciului care i-a fost cauzat prin neexecutarea obligaţiei asumate de acesta. În schimb, terţul beneficiar nu poate cere rezoluţiunea contractului pentru neexecutarea culpabilă a acestuia de către promitent, deoarece el nu este parte în acel contract şi nici nu-i poate profita desfiinţarea contractului, ceea ce face ca el să nu aibă interes într-o atare desfiinţare. Dreptul de a cere rezoluţiunea contractului aparţine numai contractanţilor (adică stipulantului şi respectiv promitentului). La rândul lui, promitentul poate invoca, în apărarea sa faţă de terţul beneficiar, toate excepţiile pe care este îndreptăţit să le opună stipulantului, precum: nulitatea contractului, realizarea unei condiţii rezolutorii care afectează contractul, neîndeplinirea termenului suspensiv de executare etc. De asemenea, promitentul va putea opune terţului beneficiar şi excepţia neexecutării contractului de către stipulant, ori de câte ori asumarea obligaţiei sale faţă de terţul beneficiar era condiţionată de executarea prestaţiei la care stipulantul s-a obligat faţă de promitent. *C. În raporturile dintre stipulant şi terţul beneficiar,* **s.p.a.** generează următoarele efecte: deşi **s.p.a.** nu dă naştere unui raport juridic obligaţional între stipulant şi terţul beneficiar, ea poate totuşi produce anumite efecte juridice între aceştia. Astfel, atunci când stipulantul este debitor faţă de terţul beneficiar, executarea de către promitent a prestaţiei la care s-a obligat în favoarea terţului beneficiar are semnificaţia juridică a unei plăţi ce va stinge, concomitent, două obligaţii, şi anume obligaţia stipulantului faţă de terţul beneficiar şi obligaţia promitentului faţă de acesta din urmă, obligaţii ce au izvoare diferite. În cazul în care între stipulant şi terţul beneficiar nu există un raport juridic anterior care să justifice **s.p.a.**, executarea de către promitent a prestaţiei în favoarea terţului bene-

ficiar reprezintă o donaţie indirectă făcută de stipulant în favoarea acestuia din urmă. Într-o atare situaţie, **s.p.a.** trebuie să îndeplinească toate condiţiile de fond necesare pentru validitatea donaţiei, nefiind necesară însă şi condiţia de formă a înscrisului autentic. Nici stipulantul singur şi nici acesta împreună cu promitentul nu pot revoca beneficiul creat în favoarea terţului. De la principiul irevocabilităţii **s.p.a.** pot exista unele excepţii prevăzute de lege sau convenite de părţi. Astfel, art. 421 C. com. dispune că expeditorul este îndreptăţit să revoce dreptul destinatarului de a primi marfa, dar numai până în momentul remiterii scrisorii de trăsură. Tot aşa, în materia contractului de asigurare, este reglementat dreptul asiguratului de a revoca, în tot timpul vieţii sale, stipulaţia în favoarea terţului beneficiar a indemnizaţiei de asigurare. De asemenea, în virtutea principiului libertăţii convenţiilor, părţile pot stipula în contractul convenit de stipulant cu promitentul o clauză expresă de revocare a dreptului născut în favoarea terţului beneficiar. În această ipoteză, revocarea poate avea loc numai până în momentul acceptării de către terţul beneficiar a dreptului creat în favoarea sa. Confirmarea respectivă are ca efect consolidarea acelui drept, care devine astfel irevocabilă.

structura contractului, sintagmă ce desemnează ansamblul elementelor componente esenţiale ale unui contract, şi anume: capacitatea părţilor; consimţământul lor valabil exprimat; un obiect determinat sau determinabil şi o cauză licită şi morală.

structura obligaţiei, sintagmă ce desemnează elementele componente esenţiale ale raportului juridic obligaţional, şi anume: creditorul şi debitorul, ca părţi între care se stabileşte acel raport juridic; conţinutul raportului juridic de obligaţie; obiectul raportului juridic obligaţional.

subantreprenor, persoană care îşi asumă faţă de antreprenorul general, prin contractul de subantrepriză convenit cu acesta, obligaţia să execute pe riscul său o parte din lucrarea contractantă de antreprenorul general cu clientul, în schimbul unui preţ determinat, stabilit în raport de rezultatul muncii sale. Întrucât nu se află în raport juridic direct cu beneficiarul întregii lucrări, **s.** răspunde numai faţă de antreprenorul general. Faţă de beneficiarul întregii lucrări răspunde numai antreprenorul general.

subchiriaş, persoană care prin efectul unui contract de subînchiriere dobândeşte un drept de folosinţă asupra bunului sau unei părţi a bunului obiect al contractului de închiriere, plătind chirie locatarului principal şi având faţă de acesta drepturile şi obligaţiile unui chiriaş faţă de locatorul său.

subiect activ (al raportului juridic de obligaţie), v. *creditor.*

subiect al răspunderii juridice civile, persoană fizică sau juridică care, potrivit legii sau unei clauze contractuale, are obligaţia să repare prejudiciul suferit de altă persoană, ca urmare a unei fapte păgubitoare ori a neîndeplinirii obligaţiei contractuale asumate.

subiect de drept, noţiune ce exprimă calitatea, capacitatea, însuşirea, aptitudinea sau posibilitatea care îngăduie oamenilor să participe individual sau în colectiv la raporturile juridice. **S.d.** este titular de drepturi şi obligaţii, iar în această calitate participă la circuitul juridic, stabilind raporturi juridice patrimoniale şi nepatrimoniale cu alţi participanţi la acest circuit.

subiect de drept asimilat, noţiune care exprimă calitatea unor structuri organizatorice lipsite de personalitate juridică de a stabili, în anumite limite strict determinate prin lege sau prin actul constitutiv, unele raporturi juridice fie în numele şi pe seama unui subiect de drept, fie în nume propriu şi în interes propriu. Fac parte din această categorie, de exemplu, sucursala unei societăţi comerciale, precum şi societatea comercială în perioada cuprinsă între momentul înfiinţării sale şi momentul înmatriculării în registrul comerţului, care marchează momentul dobândirii personalităţii juridice depline. Sucursala este o structură societară fără personalitate juridică, înfiinţată de o societate comercială din raţiuni ce ţin de eficientizarea activităţii sale economice. Ea are un organ propriu de conducere în persoana administratorului desemnat de organele de conducere ale societăţii-mamă; acesta are anumite puteri decizionale privind stabilirea de către sucursală a unor raporturi juridice în numele şi pe seama societăţii constituente. Ea are un sediu propriu, numit sediu secundar, raportat la sediul principal al societăţii-mamă. Totodată, sucursala gestionează un segment al patrimoniului societăţii-mamă. Societatea comercială aflată în procedură de constituire parcurge o fază tranzitorie între momentul înfiinţării sale şi cel al înmatriculării ei la registrul comerţului. Înfiinţarea ei are loc pe data şi prin efectul perfectării actului constitutiv, dar dobândirea personalităţii juridice depline se realizează la data şi prin efectul înmatriculării sale la registrul comerţului. În acest interval de timp societatea comercială prezintă anumite elemente ca persoană juridică, precum: atributele de identificare stabilite prin actul constitutiv; capitalul social iniţial; un cont provizoriu la bancă în care asociaţii varsă aportul în numerar la capitalul social; poate îndeplini actele juridice necesare desăvârşirii formalităţilor de constituire, precum şi cele pe care le implică organizarea viitoarei activităţi. Toate aceste elemente legitimează calificarea situaţiei astfel create ca definind personalitatea juridică a societăţii încă nefinalizată. Atât sucursala, cât şi societatea comercială aflată în prima

fază a constituirii sale sunt **s.d.a.**, deoarece prin elementele de persoană juridică ce le caracterizează, ele reprezintă ceva mai mult decât este nonsubiectul de drept, dar și ceva mai puțin decât este subiectul de drept propriu-zis. În unele cazuri, calitatea de **s.d.a.** este un element de permanență, ce caracterizează structura organizatorică respectivă pe toată durata existenței sale (cum este cazul sucursalei), iar în alte situații această calitate are caracter temporar, fiind specifică subiectului de drept în formare și încetând la momentul când formarea lui a fost desăvârșită (cum este cazul societății comerciale până la momentul dobândirii personalității juridice depline).

subiect pasiv (al raportului juridic obligațional), v. *debitor.*

subiecții dreptului de autor, persoana fizică sau, după caz, persoanele fizice care au creat opera. Articolul 3 alin. (2) din Legea nr. 8/1996 prevede că: „În cazurile expres prevăzute de lege, pot beneficia de protecția acordată autorului persoanele juridice și persoanele fizice, altele decât autorul". Calitatea de **s.d.a.** se poate transmite în condițiile legii. Se prezumă a fi autor, până la proba contrară, persoana sub numele căreia opera a fost adusă pentru prima dată la cunoștință publică. Când opera a fost adusă la cunoștința publică sub formă anonimă sau sub un pseudonim care nu permite identificarea autorului, dreptul de autor se exercită de către persoana fizică sau juridică ce o face publică având consimțământul autorului, atât timp cât acesta nu își dezvăluie identitatea. Când mai mulți coautori realizează împreună o operă, aceasta va fi considerată operă comună. Dreptul de autor asupra operei comune aparține coautorilor acesteia, între care unul poate fi autorul principal. În lipsa unei convenții contrare, coautorii nu pot utiliza opera decât de comun acord. Refuzul consimțământului din partea oricăruia dintre coautori trebuie să fie temeinic justificat. În cazul în care contribuția fiecărui coautor este distinctă, aceasta poate fi utilizată separat, cu condiția să nu se prejudicieze utilizarea operei comune sau drepturile celorlalți coautori. În cazul utilizării operei create în colaborare, remunerația se cuvine coautorilor în proporțiile pe care aceștia le-au convenit. În lipsa unei convenții, remunerația se împarte proporțional cu părțile de contribuție ale autorilor sau în mod egal, dacă acestea nu se pot stabili. Este operă colectivă opera în care contribuțiile personale ale coautorilor formează un tot, fără a fi posibil, dată fiind natura operei, să se atribuie un drept distinct vreunuia dintre coautori asupra ansamblului operei create. În lipsa unei convenții contrare, dreptul de autor asupra operei colective aparține persoanei fizice sau juridice din inițiativa, sub responsabilitatea și sub numele căreia a fost creată.

subiecții raportului juridic obligațional, persoanele fizice

sau juridice între care se leagă raportul juridic de obligaţie. Subiectul activ se numeşte creditor, iar subiectul pasiv se numeşte debitor. De regulă, un raport juridic obligaţional are un singur subiect activ şi un singur subiect pasiv. Există însă situaţii când un astfel de raport juridic are o pluralitate de subiecţi activi sau o pluralitate de subiecţi pasivi, ori o pluralitate de subiecţi activi şi o pluralitate de subiecţi pasivi. În raporturile de obligaţie generate de contractele sinalagmatice, fiecare dintre părţi cumulează calitatea de creditor şi de debitor faţă de cealaltă parte.

subînchiriere, v. *contract de sublocaţiune.*

sublocatar, v. *subchiriaş.*

sublocator, persoană care, dobândind un drept de folosinţă asupra unui bun în temeiul unui contract de locaţiune, subînchiriază altei persoane o parte din bunul respectiv. **S.** are obligaţia să asigure subchiriaşului folosinţa bunului ce face obiectul subînchirierii; el este obligat să întreţină şi să repare acel bun şi să garanteze pe sublocatar de faptul său personal sau al terţilor, precum şi de viciile ascunse.

sublocaţiune, v. *contract de sublocaţiune.*

subrogaţie personală, procedeu juridic ce presupune substituirea creditorului dintr-un raport juridic obligaţional de către o altă persoană care, plătind creditorului iniţial datoria debitorului, dobândeşte calitatea de creditor al acelui debitor, împreună cu toate drepturile pe care le avea împotriva lui creditorul plătit. **S.p.** poate fi: consimţită de creditor, consimţită de debitor şi prevăzută de lege. *A.* ***S.p.*** *consimţită de creditor* se realizează prin efectul acordului de voinţă expres ce intervine între creditor şi cel care plăteşte datoria debitorului. Realizarea sa are loc în chiar momentul plăţii. Prin acordul de voinţă intervenit între creditor şi terţa persoană, creditorul *accipiens* subrogă pe terţul *solvens* în toate drepturile sale, care astfel nu se sting, ci se transmit neschimbate celui devenit creditor prin **s.p.** *B.* ***S.p.*** *consimţită de debitor* se realizează prin efectul acordului de voinţă dintre debitor şi un terţ, de la care debitorul împrumută o sumă de bani pentru a-l plăti pe creditor, subrogându-l pe terţul împrumutător în drepturile creditorului său iniţial. Valabilitatea **s.p.** consimţită de debitor este condiţionată de precizarea expresă în contractul de împrumut încheiat de debitor şi terţ că împrumutul s-a făcut pentru a plăti creditorului şi, totodată, ca în chitanţa eliberată de creditor să se precizeze expres că plata s-a făcut cu banii împrumutaţi. De asemenea, se mai cere ca atât contractul de împrumut, cât şi chitanţa să fie redactate în forma înscrisului autentic. Această varietate de **s.p.**, atunci când este făcută cu respectarea cerinţelor legii, operează independent de voinţa creditorului iniţial. *C.* ***S.p.*** *prevăzută de lege* nu necesită îndeplinirea unor

formalități, ci operează de plin drept: *a)* în folosul celui care, fiind el însuși creditor, plătește altui creditor, ce are preferință; *b)* în folosul celui care, dobândind un imobil ipotecat, plătește creditorului ipotecar; *c)* în folosul celui care, fiind obligat pentru altul sau alături de altul, are interesul să stingă obligația; *d)* în folosul moștenitorului care a acceptat succesiunea sub beneficiu de inventar, care plătește din averea sa datorii ale succesiunii; *e)* în folosul asigurătorului care, plătind asiguratului indemnizația de asigurare, se subrogă în toate drepturile asiguratului împotriva celor vinovați de producerea daunei, precum și în alte cazuri anume prevăzute de lege. Prin efectul **s.p.**, subrogatul ia locul creditorului pe care l-a plătit și poate exercita toate drepturile și acțiunile acestuia împotriva debitorului, bucurându-se și de toate garanțiile care însoțeau creanța respectivă. El dobândește, de asemenea, și o acțiune proprie contra debitorului, izvorâtă din mandat sau din gestiunea de afaceri, prin care poate obține nu numai ceea ce a plătit creditorului inițial, dar și eventualele cheltuieli sau daune încercate cu această ocazie.

subrogație reală, înlocuirea unui lucru cu alt lucru; substituirea unor valori (bunuri) cu altele, prin efectul căreia bunurile și valorile înlocuitoare dobândesc situația juridică a celor înlocuite. *A.* ***S.r.*** *este cu titlu universal* și se produce automat ori de câte ori înlocuirea are loc în cuprinsul unui patrimoniu. Se explică prin aceea că patrimoniul fiind o universalitate juridică, drepturile și obligațiile din alcătuirea sa nu sunt privite *ut singuli,* ci împreună, ca valori legate între ele, susceptibile de înlocuire cu alte valori, fără ca înlocuirea lor să afecteze existența acestuia. **S.r.** are o strânsă legătură cu gajul general al creditorilor chirografari, asigurând conținutul acestuia, deoarece în urma **s.r.** acești creditori pot urmări bunuri concrete existente în patrimoniul debitorului la data urmăririi. Este subordonată divizibilității patrimoniului, în sensul că ea asigură menținerea destinației fiecărei mase de bunuri. De exemplu, valoarea de înlocuire a unui bun comun al soților intră în masa bunurilor comune, iar valoarea de înlocuire a unui bun propriu intră în grupa bunurilor proprii ale respectivului soț etc. **S.r.** funcționează și în cazurile de restituire sau de împărțire a unui patrimoniu. De exemplu, când prin efectul anulării hotărârii judecătorești declarative de moarte a unei persoane, patrimoniul acesteia trebuie să-i fie restituit, bunurile înstrăinate între timp cu titlu oneros unui terț de bună-credință de către succesorii prezumtivi ai celui declarat mort, rămân valabil înstrăinate, iar locul lor în patrimoniul de restituit este luat de sumele încasate ca preț cu ocazia înstrăinării. *B.* ***S.r.*** *este cu titlu particular* când se referă la un anumit bun, considerat izolat. Nu

intervine automat, ci numai când legea o prevede în mod expres. De exemplu, ipoteca instituită asupra unui imobil, care ulterior a fost distrus, se strămută asupra sumei de bani primite cu titlu de indemnizaţie de asigurare (dacă bunul a fost asigurat) sau asupra sumei primite ca despăgubire de la autorul faptei ilicite.

substituit, (în contractul de mandat) persoană pe care şi-o poate substitui mandatarul în derularea unui contract de mandat, încredinţându-i spre îndeplinire în tot sau în parte însărcinările primite de la mandant, atunci când prin contractul de mandat a fost stipulată o clauză care-i conferă acest drept. Atunci când s-a făcut substituirea, mandatarul răspunde pentru faptele săvârşite de **s.** în următoarele cazuri: *a)* dacă a efectuat substituirea fără să fi avut acest drept; *b)* dacă a fost autorizat (printr-o clauză expresă) să se substituie (fără arătarea persoanei) şi a trecut puterile asupra unei persoane cunoscute ca incapabilă (nedestoinică) sau de insolvabilitate notorie – *culpa in eligendo.* Dacă mandatarul a fost autorizat să se substituie (fără indicarea persoanei), va putea acorda acest drept şi **s.**, dar va răspunde faţă de mandant pentru alegerea făcută de **s.** Dacă mandatarul a fost autorizat să se substituie, cu arătarea persoanei, va răspunde numai dacă a trecut puterile asupra unei alte persoane, în acest ultim caz răspunzând în condiţiile substituirii fără drept. În toate cazurile, mandantul are o acţiune directă contra **s.**, conform art. 1542 C. civ. În schimb, **s.** poate acţiona împotriva mandantului numai pe calea acţiunii oblice (art. 974 C. civ.), întrucât posibilitatea intentării unei acţiuni directe, derogatorii de la regulile generale, nu poate fi recunoscută, în lipsa unei dispoziţii exprese a legii. În situaţia în care mandatarul a fost autorizat să-şi substituie o terţă persoană, cu sau fără arătarea persoanei, **s.** poate acţiona împotriva mandantului în baza raporturilor directe pe care le are, prin intermediul mandatarului, cu mandantul. În privinţa acţiunii directe a mandantului, legea nu mai face această distincţie, conferind acţiune directă şi în lipsa autorizaţiei de substituire, fiind fără relevanţă practică existenţa sau inexistenţa raporturilor juridice dintre mandant şi **s.** În raporturile dintre mandatar şi **s.** se aplică regulile mandatului.

substituţie, termen ce desemnează în mod generic dispoziţia inclusă în actul de liberalitate, prin care dispunătorul fie îl obligă pe beneficiarul acelei liberalităţi să conserve bunurile primite şi să le transmită, în tot sau în parte, la moartea sa, unei alte persoane desemnate tot de el, fie nominalizează, pe lângă primul gratificat, şi un al doilea gratificat ce ar urma să beneficieze de respectiva liberalitate, în cazul când primul nu ar putea sau nu ar voi să o primească, motiv pentru care liberalitatea ar deveni ineficace în privinţa lui.

S. cunoaşte două varietăţi, şi anume: **s.** fideicomisară şi **s.** vulgară [v. şi *substituţie fideicomisară; substituţie vulgară*].

substituţie alternativă, v. *substituţie vulgară.*

substituţie fideicomisară, dispoziţie cuprinsă în actul de liberalitate (testament sau donaţie) prin care dispunătorul îl obligă pe beneficiarul acelei liberalităţi, numit instituit sau grevat, să conserve bunurile primite şi să le transmită, în tot sau în parte, la moartea sa, unei alte persoane, numite substituit (fideicomisar), desemnată tot de dispunător. Spre exemplu, testatorul instituie ca legatar pe X cu privire la un imobil, impunându-i obligaţia de a nu-l înstrăina sau greva cu sarcini şi de a-l transmite la moartea sa lui Y (beneficiar subsecvent, desemnat tot de testator). **S.f.** presupune două liberalităţi consecutive, succesive, având acelaşi obiect, şi anume: cea dintâi este făcută în folosul instituitului şi se execută în momentul încheierii contractului de donaţie sau, după caz, la decesul testatorului, iar cea de a doua este făcută în folosul substituitului şi care, în ambele ipoteze (donaţie sau testament), se execută la moartea instituitului. **S.f.** poate fi unică, atunci când dispunătorul stabileşte un singur substituit, sau graduală, care grevează şi pe primul substituit în favoarea unui al doilea substituit etc. Atunci când **s.f.** urmează să opereze în folosul descendenţilor la infinit, ea este veşnică. De specificul **s.f.** este inalienabilitatea obiectului liberalităţii şi stabilirea unei ordini succesorale în privinţa lui. Aceste elemente justifică sancţiunea nulităţii prevăzute de lege, deoarece, pe de o parte, bunurile nu pot fi scoase din circuitul civil prin voinţa omului, iar pe de altă parte, nimeni nu poate dispune pentru cazul morţii altei persoane. **S.f.** comportă trei aspecte, şi anume: *a) coexistenţa unor liberalităţi succesive având acelaşi obiect.* Este necesar ca dispunătorul să facă cel puţin două liberalităţi având acelaşi obiect în favoarea unor persoane diferite desemnate de el, respectivele liberalităţi urmând a fi executate succesiv. Prima din aceste liberalităţi se execută la moartea dispunătorului sau, după caz, la momentul perfectării contractului de donaţie, iar a doua liberalitate se va executa la moartea instituitului şi, dacă este cazul, următoarele liberalităţi se vor executa la moartea substituitului. În toate cazurile, instituitul dobândeşte obiectul liberalităţii de la dispunător, iar substituitul îl dobândeşte de la instituit. Deci, **s.f.** presupune două sau mai multe transmisiuni succesive cu titlu gratuit, separate între ele prin trecerea unui interval de timp; *b) conservarea bunului obiect al liberalităţii.* Legea prevede că există **s.f.** numai dacă instituitul este însărcinat să conserve şi să remită bunurile ce formează obiectul liberalităţii persoanei desemnate de dispunător. Bunurile vizate sunt indisponibilizate, ele neputând fi nici înstrăi-

nate şi nici grevate cu sarcini. Clauza prin care se interzice înstrăinarea bunului legat sau donat contravine principiului liberei circulaţii a bunurilor, precum şi dreptului proprietarului de a dispune liber şi absolut de bunul său, care este garantat prin lege. Clauza de inalienabilitate poate fi considerată valabilă numai atunci când stipularea ei se justifică printr-un interes serios şi legitim, precum şi printr-un caracter temporar. O astfel de situaţie ar fi în cazul în care printr-o atare clauză se urmăreşte garantarea executării sarcinii ce grevează legatul sau când durata valabilităţii ei este limitată în timp până la majoratul legatarului etc.; *c) stabilirea de către dispunător a ordinii succesorale pentru cazul morţii gratificatului.* Regula este că nimeni nu poate dispune pentru cazul morţii altei persoane. Pactele asupra succesiunii altuia prin care dispunătorul ar stabili o ordine succesorală conform propriei sale voinţe sunt lovite de nulitate absolută. Obligaţia va fi însă valabilă atunci când remiterea bunului de către cel gratificat către o altă persoană are caracter independent în raport cu devoluţiunea succesorală. Legea sancţionează cu nulitatea absolută şi integrală orice dispoziţie ce conţine o **s.f.**, fiind nulă atât liberalitatea prevăzută în favoarea substituitului, cât şi cea făcută instituitului. Fiind de ordine publică, nulitatea nu poate fi acoperită prin confirmarea, ratificarea sau executarea voluntară a legatului de către moştenitorii dispunătorului. Nici renunţarea la legat de către unul dintre legatari nu poate acoperi nulitatea, dispoziţia respectivă fiind nulă absolut din chiar momentul deschiderii moştenirii şi deci renunţarea este fără obiect. Poate fi menţinută însă ca valabilă una dintre liberalităţi, atunci când cealaltă liberalitate a devenit ineficace din cauze intervenite până la momentul deschiderii moştenirii. Validitatea intrinsecă a dispoziţiilor testamentare trebuie apreciată la momentul deschiderii succesiunii şi, ca urmare, dacă în acel moment una dintre liberalităţi este ineficace, nu sunt îndeplinite condiţiile **s.f.**, cealaltă liberalitate putând fi valabil executată în favoarea instituitului sau, după caz, în favoarea substituitului. Sancţiunea nulităţii absolute loveşte numai **s.f.**, iar nu şi testamentul în sine care conţine o atare dispoziţie, astfel încât, dacă testamentul vizează şi alte bunuri sau întreaga universalitate, el va rămâne valabil cu privire la toate celelalte bunuri vizate, cu excepţia celui sau celor la care se referă **s.f.**

substituţie vulgară, sintagmă ce desemnează dispoziţia cuprinsă în actul de liberalitate prin care dispunătorul nominalizează, pe lângă primul gratificat, şi un al doilea care să beneficieze de liberalitate în cazul în care primul nu ar putea sau nu ar voi să o primească, motiv pentru care liberalitatea ar deveni ineficace în privinţa lui. Un exemplu de **s.v.** este cazul în care testatorul îşi instituie soţia ca legatară uni-

versală, cu mențiunea că în caz de predeces al ei moștenirea lui să revină unui anumit nepot al său. **S.v.** reprezintă o dublă liberalitate având același obiect. Cele două liberalități nu au însă caracter succesiv și, ca urmare, obiectul lor nu este lovit de indisponibilitate și nici nu implică stabilirea unei ordini succesorale de către dispunător pentru cazul morții primului gratificat. În cadrul **s.v.** nu se regăsește niciunul dintre elementele caracteristice substituției fideicomisare. Cele două liberalități sunt alternative, iar nu succesive: prima dintre ele este pură și simplă, iar a doua este făcută sub condiția suspensivă a ineficacității celei dintâi. În aceste condiții, dacă prima liberalitate se realizează, dreptul celui de al doilea gratificat nu se mai naște din cauza neîndeplinirii condiției suspensive. Atunci când prima liberalitate este ineficace, se va naște dreptul celui de al doilea gratificat, prin efectul realizării condiției suspensive, dobândirea acelui drept făcându-se direct de la dispunător. Obiectul liberalității nu este scos din circuitul civil, indiferent care dintre gratificați este beneficiarul ei. Gratificatul beneficiar este, în toate cazurile, liber să dispună de obiectul ei. Dreptul substituitului născându-se la chiar data deschiderii moștenirii, iar nu după moartea instituitului (adică a primului gratificat), dispoziția liberală nu primește caracterul unui act de stabilire a ordinii succesorale. **S.v.** are semnificația juridică a unei măsuri de prevedere luate de dispunător pentru cazul ineficacității primului legat. De aceea, ea nu contravine principiilor ce guvernează actele de liberalitate. Este motivul pentru care legea a prevăzut expres validitatea ei.

succesibil, 1. persoană care are vocație succesorală, dar încă nu și-a manifestat opțiunea succesorală; **2.** persoană chemată la moștenirea altei persoane; **3.** persoană căreia legea îi recunoaște aptitudinea de a moșteni pe o altă persoană, în virtutea gradului de rudenie în care se află față de aceasta; **4.** moștenitori, succesori. În raport de criteriul ce are în vedere ordinea legală în care sunt chemați la succesiune, **s.** sunt: **s.** în rang preferat și **s.** subsecvenți.

succesibil în rang preferat, succesibil care face parte dintr-o clasă de moștenitori prioritară față de clasele următoare, potrivit regulii proximității, fiind chemat la moștenire înaintea succesibililor de grad mai îndepărtat aparținând aceleiași clase sau a celor care fac parte din clasele următoare și care sunt denumiți, în acest caz, succesibili subsecvenți. Termenul de opțiune succesorală este același și se calculează de la aceeași dată, atât pentru **s.r.p.**, cât și pentru cei subsecvenți. Acceptarea succesiunii de către **s.r.p.** face, însă, ineficientă acceptarea acesteia de către cei subsecvenți.

succesibil subsecvent, v. *succesibil în rang preferat.*

succesiune, v. *moştenire; masă succesorală.*

succesiune în desherenţă, v. *succesiune vacantă.*

succesiune vacantă, sintagmă ce desemnează succesiunea rămasă fără moştenitori fie datorită faptului că defunctul nu a avut moştenitori şi nici nu a instituit legatari universali sau cu titlu universal, fie datorită împrejurării că moştenitorii existenţi au renunţat cu toţii la succesiune sau nu au acceptat-o în termenul prevăzut de lege. Articolul 680 C. civ. dispune că: „În lipsă de moştenitori legali sau testamentari, bunurile lăsate de defunct trec în proprietatea statului". Această dispoziţie normativă trebuie interpretată în sensul că patrimoniul succesoral trece în proprietatea statului în cazurile în care fie nu există moştenitori (legali sau testamentari), fie – chiar dacă aceştia există – vocaţia lor succesorală concretă nu se întinde asupra întregii mase succesorale. Lipsa de moştenitori poate fi nu numai totală, ci şi parţială. În toate cazurile, prin „lipsă de moştenitori" se înţelege atât absenţa fizică a lor, cât şi absenţa acestora în sens juridic, determinată de renunţarea lor la moştenire ori de înlăturare a lor de la moştenire prin exheredare, nedemnitate succesorală ori revocarea legatului pe cale judecătorească. Statul dobândeşte moştenirea vacantă de la data deschiderii ei, potrivit regulilor generale. În consecinţă, certificatul de vacanţă succesorală ori hotărârea judecătorească pronunţată în această materie au numai un efect declarativ, iar nu efect constitutiv de drept. Datorită faptului că statul dobândeşte **s.v.** de la data deschiderii succesiunii, bunurile succesorale sunt supuse, începând cu această dată, regimului juridic aplicabil proprietăţii de stat. Statul dobândind un patrimoniu, deci o universalitate, în calitatea sa de succesor în drepturi al defunctului, este obligat faţă de creditorii moştenirii în aceleaşi condiţii în care ar fi fost obligat moştenitorul acceptant sub beneficiu de inventar. În aceste condiţii, răspunderea statului pentru pasivul succesoral este întotdeauna limitată la valoarea activului primit [sin. *succesiune în desherenţă*].

succesor, persoană care, fie în temeiul legii, fie în temeiul unui act de liberalitate *mortis causa*, dobândeşte drepturi şi obligaţii de la o altă persoană pe care o moşteneşte. **S.** poate fi universal, cu titlu universal şi cu titlu particular. În primul caz, **s.** dobândeşte, în principiu, totalitatea drepturilor şi obligaţiilor patrimoniale ale autorului său, considerate ca o universalitate juridică. El devine, după caz, creditor sau debitor, substituindu-se autorului său în raporturile acestuia cu alte persoane (debitori şi respectiv creditori). **S.** nu dobândeşte nici drepturile viagere ale autorului sau care se sting la moartea acestuia şi nici drepturile şi obligaţiile *intuitu personae* pe care le avea autorul său. **S.** cu titlu universal se distinge prin aceea că

dobândeşte de la autorul său o fracţiune determinată din totalitatea drepturilor şi obligaţiilor acestuia considerate ca o universalitate juridică. El beneficiază de drepturile şi răspunde pentru obligaţiile antecesorului său numai în limitele fracţiunii pe care a dobândit-o din patrimoniul acestuia şi numai în cazurile şi în condiţiile în care beneficiază şi răspund şi succesorii universali. **S.** cu titlu particular este acela care dobândeşte de la autorul său unul sau mai multe bunuri determinate, fiind ţinut, în principiu, numai de obligaţiile pe care autorul său le avea cu privire la bunul în cauză. **S.** cu titlu particular profită de drepturile reale şi suportă sarcinile reale constituite de autorul său, anterior transmiterii, asupra bunului respectiv, dacă s-au respectat condiţiile de constituire şi de publicitate prevăzute de lege. În principiu, el nu este ţinut de obligaţiile personale asumate de autorul său chiar cu privire la bunul dobândit. Totuşi, prin excepţie, legea impune uneori ca **s.** cu titlu particular să respecte şi asemenea obligaţii. El este considerat terţ faţă de actul secret, care nu poate fi invocat împotriva lui în caz de simulaţie. De asemenea, lui nu îi este opozabil un contract încheiat de antecesorul său referitor la bunul transmis prin legat în cazul în care acest contract nu are dată certă anterioară transmiterii acelui bun.

sucursală, sediu secundar al unei persoane juridice (în special al unei societăţi comerciale) creat de acea persoană juridică fie la constituirea ei, fie ulterior constituirii sale **S.** este o structură organizatorică (societară) lipsită de personalitate juridică, dar care are totuşi unele elemente de persoană juridică ce îndreptăţesc calificarea sa ca subiect de drept asimilat [v. şi *subiect de drept asimilat*].

supraactiv, sold ce rămâne după plata creditorilor şi restituirea aporturilor membrilor societăţii comerciale aflate în lichidare. **S.** se împarte între membrii asociaţi, care sunt şi ei creditori ai societăţii dizolvate, atât pentru valoarea aporturilor lor, cât şi pentru partea de activ ce rămâne după plata creditorilor şi restituirea acestor aporturi; împărţirea **s.** se face proporţional cu valoarea aporturilor aduse de către fiecare dintre asociaţi [sin. *activ net; beneficiu de lichidare*].

suprafaţa construită pe locuinţă, (în sensul Legii nr. 114/1996, republicată) suma suprafeţelor utile ale încăperilor, logiilor, balcoanelor, precum şi a cotei-părţi din suprafeţele părţilor comune ale clădirilor (spălătorii, uscătorii, casa scării, inclusiv anexele pentru colectarea, depozitarea şi evacuarea deşeurilor menajere, casa liftului etc.), la care se adaugă suprafaţa aferentă pereţilor interiori şi exteriori ai locuinţei; în cazul încălzirii cu combustibil solid, se adaugă suprafaţa aferentă sobelor şi cazanelor de baie. Nu sunt cuprinse suprafeţele aferente boxelor de la subsol şi ale garajelor, care pot fi prevăzute distinct.

suprafaţa locuibilă, (în sensul Legii nr. 114/1996, republicată) suprafaţa desfăşurată a încăperilor de locuit. Ea cuprinde suprafaţa dormitoarelor şi a camerei de zi.

suprafaţa utilă a locuinţei, (în sensul Legii nr. 114/1996, republicată) suma tuturor suprafeţelor utile ale încăperilor, suprafaţa utilă fiind suprafaţa desfăşurată, mai puţin suprafaţa aferentă pereţilor. Ea cuprinde: cameră de zi, dormitoare, băi, WC, duş, bucătărie, spaţii de depozitare şi de circulaţie din interiorul locuinţei. Nu sunt cuprinse: suprafaţa logiilor şi a balcoanelor, pragurile golurilor de uşi, ale trecerilor cu deschideri până la 1,00 m, nişele de radiatoare, precum şi suprafeţele ocupate de sobe şi cazane de baie (câte 0,50 m^2 pentru fiecare sobă şi cazan de baie), în cazul în care încălzirea se face cu sobe. În cazul locuinţelor duplex, rampa, mai puţin palierele, nu se cuprinde în suprafaţa utilă a locuinţei.

superficiar, persoană fizică sau juridică titulară a unui drept de superficie.

superficie, v. *drept de superficie.*

surori, persoane (de sex feminin) având, una faţă de alta, calitatea de soră (rudă colaterală de gradul II) [v. şi *fraţi în sens larg*].

suspendarea executării contractului, încetare temporară a executării obligaţiilor asumate printr-un contract şi a exercitării drepturilor generate de acel contract, presupunând reluarea executării şi respectiv exercitării lor după trecerea unui anumit interval de timp la încetarea împrejurării care a determinat respectiva încetare temporară. **S.e.c.** poate fi dispusă prin lege sau convenită de părţi. În primul caz, ea constituie o formă de manifestare a intervenţiei legiuitorului în contracte, ca excepţie de la principiul forţei obligatorii a contractului. În cel de al doilea caz, părţile pot decide de comun acord chiar la momentul încheierii contractului sau ulterior acestui moment suspendarea temporară a executării lui. Uneori, **s.e.c.** poate fi impusă de împrejurări, chiar în lipsa acordului părţilor, caz în care este necesar ca ea sa fie consfinţită printr-o hotărâre judecătorească.

suspendarea prescripţiei extinctive, amânare a împlinirii termenului de prescripţie cu un interval de timp egal cu durata unor împrejurări survenite în cursul prescripţiei şi care constituie pentru titularul dreptului la acţiune un obstacol material, juridic sau moral pentru a acţiona. **S.p.e.** produce încetarea temporară a curgerii termenului prescripţiei, care îşi va continua cursul după dispariţia cauzei de suspendare, socotindu-se şi timpul scurs anterior acelei împrejurări; la calculul termenului de prescripţie se înlătură timpul cât a durat suspendarea ei. Legea dispune că, indiferent cât a mai rămas din termenul de prescripţie în momentul producerii suspendării, prescripţia nu se va împlini totuşi înainte de

expirarea unui termen de 6 luni socotit de la încetarea cauzei de suspendare, cu excepţia cazurilor în care însuşi termenul de prescripţie este mai mic de 6 luni, când prescripţia nu se va împlini decât după expirarea unui termen de o lună de la încetarea suspendării ei. Potrivit legii, cursul prescripţiei se suspendă: *a)* cât timp cel împotriva căruia ea curge este împiedicat de un caz de forţă majoră să facă acte de întrerupere; în absenţa unei definiţii legale a cazului de forţă majoră în materia prescripţiei extinctive, organele de jurisdicţie sunt chemate să stabilească, de la caz la caz, dacă în situaţia dată există sau nu forţă majoră, elementele distinctive ale acesteia fiind, ca în dreptul comun, imprevizibilitatea şi existenţa unui obstacol absolut la exercitarea dreptului care se prescrie; *b)* pe timpul cât creditorul sau debitorul face parte din forţele armate ale ţării şi acestea sunt puse pe picior de război (condiţiile legii nu sunt îndeplinite în cazul satisfacerii stagiului militar); *c)* până la rezolvarea reclamaţiei administrative făcute de cel îndreptăţit, cu privire la despăgubiri sau restituiri în temeiul unui contract de transport sau de prestare de servicii poştale sau de telecomunicaţii, însă cel mai târziu până la expirarea unui termen de 3 luni socotit de la înregistrarea reclamaţiei; *d)* cât timp socotelile nu au fost date şi aprobate, prescripţia nu curge în raporturile dintre părinţi sau tutori şi cei ce se află sub ocrotirea lor, dintre curatori şi aceia pe care îi reprezintă, precum şi dintre oricare altă persoană care, în temeiul legii sau al unei hotărâri judecătoreşti, administrează bunurile altora şi cei ale căror bunuri sunt astfel administrate (din această ultimă categorie de administratori fac parte părinţii, în raport cu copii lor de până la 14 ani; tutorii, în raport cu minorii sau interzişii judecătoreşti puşi sub tutela lor; curatorii, în raport cu persoanele în privinţa cărora a fost instituită curatela; administratorul-sechestru, căruia legea îi dă dreptul de a administra bunurile sechestrate aparţinând altei persoane); în toate cazurile menţionate, efectele suspensive de prescripţie se produc indiferent dacă dreptul la acţiune aparţine persoanelor care administrează bunuri ale altora şi se îndreaptă împotriva celor ale căror bunuri sunt astfel administrate ori, dimpotrivă, dreptul la acţiune aparţine acestora din urmă şi se îndreaptă împotriva celor dintâi; *e)* prescripţia nu curge împotriva celui lipsit de capacitate de exerciţiu, cât timp nu are un reprezentant legal şi nici împotriva celui care are capacitate de exerciţiu restrânsă, cât timp nu are cine să-i încuviinţeze actele; de data aceasta este vorba numai de situaţiile în care incapabilul este titular al dreptului la acţiune, iar nu şi de cele în care acţiunea aparţinând altor persoane ar fi îndreptată împotriva unui incapabil; *f)* în fine, prescripţia nu curge nici între soţi pe timpul cât durează căsătoria.

tăgăduirea paternității, mijloc juridic de negare sau de dezavuare a paternității prin răsturnarea prezumțiilor legale de paternitate, pe cale judecătorească. Potrivit legii, paternitatea poate fi tăgăduită atunci când este cu neputință ca soțul mamei să fie tatăl copilului. Potrivit art. 54 alin. (2) C. fam., acțiunea în **t.p.** poate fi promovată numai de soțul mamei; moștenitorii acestuia pot continua acțiunea pornită de el. Dacă soțul este pus sub interdicție, acțiunea va putea fi pornită de tutore, însă numai cu încuviințarea autorității tutelare. Această acțiune se îndreaptă împotriva copilului care, dacă este minor, va fi reprezentat sau asistat de mamă. Ea se prescrie în termen de 6 luni de la data când tatăl copilului a luat la cunoștință faptul nașterii acestuia. Imposibilitatea paternității soțului mamei poate exista în mai multe situații, precum: mama copilului era însărcinată înainte de a cunoaște pe viitorul ei soț; dacă copilul care se naște este de altă rasă de cât aceea a soților; existența unor împrejurări de fapt care i-au împiedicat pe soți, în perioada legală de concepție, să se întâlnească și să întrețină raporturi intime (cum este cazul când unul din soți se afla în străinătate, în detenție sau era dispărut); impotența sau sterilitatea soțului mamei în perioada legală de concepție; separația în fapt a soților în perioada legală de concepție din cauza unor grave neînțelegeri între ei, care au făcut imposibilă coabitarea lor; încălcarea gravă de către soție a obligației de fidelitate etc. Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 349/2001, a constatat neconstituționalitatea dispozițiilor legale [art. 54 alin. (2) C. fam.] care nu recunosc decât tatălui, iar nu și mamei și copilului născut în timpul căsătoriei, dreptul de a porni acțiunea în **t.p.**, apreciindu-se că excluderea acestora din urmă de la exercitarea respectivului drept constituie o încălcare a principiului egalității în drepturi prevăzut de art. 16 alin. (1) din Constituție, deoarece și aceștia sunt, în egală măsură, titulari ai unui interes legitim în promovarea acestei acțiuni.

teamă, v. *violență.*

temere reverențioasă, v. *violență.*

teoria impreviziunii, concepție potrivit căreia părțile care încheie un contract de lungă durată subînțeleg condiția ca împrejurările economice să rămână aproximativ aceleași pe toată durata contractului, așa încât, dacă intervin modificări imprevizibile ale acestor împrejurări, care fac să crească considerabil valoarea relativă a

prestației uneia dintre părți, rupând astfel echilibrul valoric al prestațiilor reciproce, stabilit cu ocazia încheierii contractului, partea afectată de aceste modificări ar fi îndreptățită să ceară fie revizuirea clauzelor contractului, pentru restabilirea acestui echilibru, fie chiar rezilierea contractului. Această teorie s-a conturat la începutul secolului XX, fiind dezvoltată de jurisdicția administrativă din Franța și din alte țări europene. Instanțele civile au dat însă prioritate principiului forței obligatorii a contractului, respingând **t.i.** În unele cazuri chiar legiuitorul a făcut aplicația **t.i.**, impunând sau favorizând revizuirea clauzelor contractuale în acord cu modificarea împrejurărilor economice în caz de război, crize economice etc. În contractele de comerț internațional de medie și lungă durată se stipulează frecvent o clauză de revizuire a prețului, ca mijloc de adaptare a contractului la noile împrejurări.

termen, eveniment viitor și sigur ca realizare, care fie suspendă până la împlinirea lui exigibilitatea obligației, fie stinge obligația la data împlinirii lui. **T.** care suspendă îndeplinirea obligației se numește **t.** suspensiv, iar acela care antrenează stingerea obligației se numește **t.** extinctiv. **T.** extinctive nu afectează obligația în sine și nici efectele ei, cât timp nu s-a împlinit: aceasta există și produce efecte aidoma obligației pure și simple. În momentul împlinirii sale, **t.** stinge obligația, punând capăt efectelor acesteia pentru viitor. **T.** extinctive se analizează astfel ca un veritabil mod de stingere a obligațiilor. **T.** pot fi legale, convenționale și de grație.

termen cert, v. *termen precis.*

termen convențional, sintagmă ce desemnează termenul fixat de părți prin contractul lor. **T.c.** reprezintă regula în materia termenelor. **T.c.** poate fi expres sau tacit. Este expres atunci când părțile l-au stipulat ca atare. Este tacit ori de câte ori rezultă din însăși natura contractului, adică atunci când obligația contractuală nu poate fi executată imediat, împrejurare ce creează prezumția că intenția partenerilor contractuali a fost să fixeze un termen corespunzător cu posibilitățile, uzanțele și circumstanțele existente. De regulă, părțile stipulează termene exprese. În principiu, **t.c.** se stipulează în favoarea debitorului. Și e firesc să fie așa, deoarece stipularea unui termen semnifică *eo ipso* îngăduința acordată debitorului de a nu executa imediat prestația la care s-a îndatorat. Cu toate acestea, uneori termenul se stipulează în favoarea ambilor parteneri contractuali, adică atât pentru creditor, cât și pentru debitor. O stipulație de acest gen se inserează în mod obișnuit în contractul de împrumut, întrucât în acest caz debitorul are interes să plătească numai la scadență, neavând pentru moment suma necesară efectuării plății, iar creditorul are interes să nu pri-

mească plata cu anticipaţie, pentru a nu pierde dobânda la care, potrivit legii, este îndreptăţit. Nimic nu se opune însă ca termenul să fie stipulat şi exclusiv în favoarea creditorului. Practic, aceasta se întâmplă însă numai rareori. Un exemplu de acest gen este contractul de depozit, în cuprinsul căruia stipularea termenului de depozitare operează în favoarea deponentului. Legea stabileşte o prezumţie că **t.c.** se stipulează în favoarea debitorului. Este ceea ce rezultă din art. 1024 C. civ., care dispune că „termenul este presupus totdeauna că s-a stipulat în favoarea debitorului, dacă nu rezultă din stipulaţie sau din circumstanţe că este primit şi în favoarea creditorului". Suntem deci în prezenţa unei prezumţii relative, ce poate fi răsturnată prin proba contrară şi care operează numai în ipoteza în care părţile n-au decis altfel. Instituind această prezumţie, legiuitorul a refuzat, în principiu, să acorde, el însuşi, creditorului beneficiul termenului; totuşi, legea nu interzice părţilor să decidă, ele însele, o asemenea favoare, care poate rezulta fie dintr-o stipulaţie expresă, fie din circumstanţele concrete ale raportului juridic obligaţional. Aşadar, părţile pot deroga expres sau tacit de la regula consacrată prin textul citat. În doctrină s-a admis chiar că existenţa termenului în beneficiul creditorului poate rezulta şi din simpla natură a contractului, în afara oricăror circumstanţe speciale sau stipulaţii exprese. Ideea pare să fie confirmată având în vedere specificul contractului de depozit. Este însă de observat că potrivit art. 1616 C. civ., depozitul trebuie restituit deponentului de îndată ce acesta îl reclamă, chiar dacă s-a stipulat în contract un termen pentru restituire. Or, aceasta atestă că legiuitorul însuşi atribuie creditorului, fără echivoc, beneficiul termenului, în cazul contractului în discuţie. S-ar putea spune deci că la contractul de depozit derogarea de la regula că termenul se stipulează în favoarea debitorului rezultă nu din natura intrinsecă a acestui contract, ci din dispoziţia legii. Chestiunea de a şti în interesul cui a fost stipulat **t.c.** prezintă importanţă sub aspectul renunţării la termen, deoarece o asemenea renunţare poate fi valabil făcută şi să aibă ca efect exigibilitatea imediată a obligaţiei numai de către persoana în favoarea căreia s-a stipulat termenul.

termen de decădere, intervalul de timp înlăuntrul căruia titularul unui drept subiectiv este obligat, printr-o dispoziţie legală imperativă, să-şi exercite acel drept (într-un anumit mod sau în anumite condiţii), sub sancţiunea stingerii dreptului respectiv. **T.d.** are ca efect pierderea dreptului subiectiv însuşi; acest termen nu poate fi suspendat sau întrerupt şi este incompatibil cu instituţia repunerii în termen.

termen de deliberare, (în materia acceptării succesiunii) perioada de 40 de zile de la data expirării termenului de inventar, pe care legea

o acordă moștenitorului în scopul ca acesta să poată reflecta asupra modului în care își va exercita dreptul de opțiune succesorală. **T.d.** curge de la aceeași dată și pentru succesibilii subsecvenți. În cazul în care după expirarea **t.d.**, succesibilul este urmărit de terți, el nu va putea opri procedura de urmărire, fiind obligat să-și exercite dreptul de opțiune succesorală. Dacă nu-și va manifesta opțiunea succesorală, el va fi prezumat că a acceptat moștenirea pur și simplu. La cererea succesibilului interesat, instanța de judecată poate acorda acestuia un **t.d.**, fără însă ca pe această cale să se poată depăși termenul legal de prescripție a dreptului de opțiune succesorală, care este de 6 luni de la data deschiderii moștenirii.

termen de grație, termenul de executare a unei obligații exigibile, pe care judecătorul îl poate acorda debitorului aflat în întârziere, spre a evita pe această cale pronunțarea rezoluțiunii contractului. **T.g.** este scurt, iar acordarea sa se face în mod excepțional cu multă circumspecție și întotdeauna motivat. Potrivit art. 1101 C. civ., instanța de judecată are facultatea să fixeze un termen de plată, chiar dacă datoria este exigibilă imediat sau să decidă fracționarea plății acesteia la mai multe termene. **T.g.** poate fi acordat atât de către instanța de fond, cât și de către instanța de recurs, cu ocazia rejudecării fondului; el nu poate fi acordat însă de instanța de executare, în eventualitatea că debitorul urmărit ar face o cerere în acest sens pe calea contestației la executare, întrucât, de vreme ce urmăritul a fost condamnat printr-o hotărâre definitivă la plata imediată, nu mai poate beneficia de un **t.g.** Și e firesc să fie așa, deoarece o hotărâre definitivă nu poate fi modificată decât ca urmare a promovării în condițiile legii a unei căi extraordinare de atac împotriva ei. În anumite cazuri, instanța nu-i poate acorda debitorului **t.g.** Astfel, potrivit art. 1366 alin. (1) C. civ.: „Rezoluțiunea vânzării de imobile se pronunță îndată, dacă vânzătorul este în pericol de a pierde lucrul și prețul"; tot așa, acordarea **t.g.** nu este posibilă nici în cazul unui pact comisoriu expres (art. 1367 C. civ.), nici în cazul vânzărilor de producte și de bunuri mobile (art. 1370 C. civ.). Instanța de judecată îi poate acorda debitorului un **t.g.** chiar în ipoteza în care creditorul are împotriva acestuia un titlu executoriu, altul decât o hotărâre judecătorească învestită cu formulă executorie, precum un înscris autentic care a dobândit putere executorie prin învestirea cu formulă corespunzătoare. După cum s-a remarcat, renunțarea anticipată a debitorului la dreptul de a cere un **t.g.** este nulă. **T.g.** produce următoarele efecte juridice: *a)* până la expirarea lui, datoria nu este exigibilă și, ca urmare, creditorul nu-l va putea urmări pe debitor pentru plata acesteia; *b)* debitorul fiind pus în întârziere

prin însăși acțiunea în justiție promovată împotriva sa de către creditor, acordarea **t.g.** nu poate constitui un impediment pentru curgerea dobânzilor moratorii; *c)* **t.g.** nu împiedică compensația legală. Cauzele de decădere din termen prevăzute pentru termenul suspensiv (sau de drept) produc decăderea și din **t.g.**

termen de inventar, sintagmă ce desemnează perioada de 3 luni calculată de la data deschiderii succesiunii, pe care legea o acordă moștenitorului în vederea efectuării demersurilor necesare pentru întocmirea inventarului bunurilor succesorale, deci a formalității procedurale menite să-i asigure posibilitatea exercitării în cunoștință de cauză (cu privire la starea succesiunii) a dreptului de opțiune succesorală. Înainte de împlinirea **t.i.** succesibilul nu poate fi obligat să-și exercite dreptul de opțiune succesorală și nici nu se poate pronunța împotriva lui o hotărâre judecătorească prin care ar fi considerat moștenitor acceptant. Desigur, succesibilul are deplină libertate să accepte moștenirea pur și simplu sau sub beneficiu de inventar, chiar înăuntrul **t.i.** și chiar atunci când inventarul succesoral încă nu a fost făcut. **T.i.** împiedică constrângerea succesibilului să-și manifeste opțiunea succesorală sau să fie declarat renunțător sau acceptant printr-o hotărâre judecătorească în perioada în care acest termen nu s-a împlinit. Atunci când este urmărit de terți, după expirarea **t.i.**, succesibilul nu va putea opri procedura de urmărire îndreptată împotriva lui, fiind obligat să opteze, deoarece în caz contrar, se va considera că a acceptat moștenirea pur și simplu. De la data expirării **t.i.** începe să curgă termenul de deliberare. **T.i.** curge de la aceeași dată și pentru succesibilii subsecvenți. În cazul în care succesibilul încetează din viață înainte de împlinirea **t.i.**, proprii lui moștenitori vor beneficia de la data decesului acestuia de un nou **t.i.** propriu, în continuarea căruia va curge un nou termen de deliberare propriu.

termen de prescripție achizitivă, termenul legal în care exercitarea posesiei utile de către proprietarul aparent determină dobândirea dreptului de proprietate de către acesta asupra imobilului cu privire la care a exercitat această posesie. Pentru posesorul de rea-credință, acest termen este de 30 de ani, iar pentru posesorul de bună-credință de 10-20 ani [v. *uzucapiune; proprietar aparent*].

termen de prescripție extinctivă, intervalul de timp în care, potrivit legii, neexercitarea unui drept de acțiune în sens material de către titularul său are ca efect stingerea acelui drept. **T.p.e.** sunt generale și speciale. Termenele generale sunt termenele care se aplică ori de câte ori nu își găsește aplicație un termen special. **T.p.e.** general aplicabil raporturilor juridice obligaționale este instituit de art. 3 alin. (1) din Decretul

nr. 167/1958, potrivit căruia „termenul prescripției este de 3 ani (...)". Acest termen se aplică tuturor acțiunilor personale. Având în vedere că dispozițiile Decretului nr. 167/1958 nu se aplică dreptului la acțiune privitor la drepturile reale principale, rezultă că pentru aceste drepturi **t.p.e.** general este de 30 ani, termen instituit de art. 1890 C. civ. și aplicabil acțiunilor reale, ca termen general, ori de câte ori nu există vreun termen special. **T.p.e.** speciale sunt: termenul de 6 luni, aplicabil cererii în anularea căsătoriei, cererii în tăgăduirea paternității, dreptului de opțiune succesorală, dreptului la acțiune referitor la viciile ascunse fără viclenie ale unui lucru transmis sau ale unei lucrări executate; termenul de 1 an aplicabil dreptului la acțiune pentru repararea daunelor patrimoniale sau morale cauzate prin fapte de concurență neloială; termenul de 2 ani aplicabil în rapor-turile de asigurare și termenul de 5 ani cât privește executarea silită a impozitelor și taxelor. În toate cazurile, **t.p.e.** este susceptibil de suspendare, întrerupere și repunere în termen.

termen extinctiv, termen la împlinirea căruia obligația se stinge pentru viitor, fiind menținute însă efectele produse de aceasta până la momentul împlinirii **t.e.** Acesta poate fi legal sau convențional. Este legal când legea însăși îl prevede și are caracter convențional atunci când a fost stabilit prin convenția părților. **T.e.** poate fi modificat ca întindere (în sensul prelungirii sale) atât pe cale legislativă, prin prorogare legală, cât și prin acordul de voință al părților, prin prorogare convențională. În cazul contractelor cu executare succesivă, legea permite modificarea tacită a **t.e.**, prin nemanifestarea voinței niciuneia dintre părți de a pune capăt contractului la împlinirea termenului și continuarea executării lui ulterioare. Așa se întâmplă, bunăoară, în cazul contractului de locațiune, când legea reglementează tacita relocațiune (art. 1437 C. civ.), care va avea loc în condițiile primului contract, dar se va considera fără termen, cu excepția cazurilor când termenul este prevăzut de lege.

termen incert, v. *termen neprecis.*

termen judiciar, v. *termen de grație.*

termen legal, termen prevăzut printr-o dispoziție normativă. Toate **t.l.** sunt precise și constau, de regulă, în îndeplinirea unui anumit număr de ani, luni, zile sau ore de la momentul precis determinat al începerii curgerii lor. Un loc important între **t.l.** îl ocupă termenele procedurale acordate pentru îndeplinirea diferitelor acte de procedură. **T.l.** pot fi termene de prescripție sau termene de decădere; numai cele dintâi sunt susceptibile de suspendare, întrerupere și punere în termen.

termen legal de opțiune succesorală, termen de prescripție extinctivă înăuntrul căruia succe-

sibilul își poate exercita dreptul de opțiune succesorală. Articolul 700 alin. (1) C. civ. dispune că: „Dreptul de a accepta succesiunea se prescrie printr-un termen de 6 luni, socotit de la deschiderea succesiunii". Este neîndoielnic că și renunțarea la moștenire trebuie făcută în aceeași perioadă de timp. **T.l.o.s.** este acordat de legiuitor pentru ca succesibilul să se poată pronunța în cunoștință de cauză asupra acceptării sau renunțării la moștenire. Ca natură juridică, **t.l.o.s.** este un termen de prescripție a dreptului la acțiune, iar nu de prescripție a dreptului material. El este susceptibil de întrerupere, suspendare și repunere în termen, fiindu-i aplicabile regulile care guvernează materia prescripției extinctive. **T.l.o.s.** se aplică nu numai moștenitorilor legali, dar și legatarilor universali sau cu titlu universal. El nu se aplică și legatarilor cu titlu particular, acestora fiindu-le aplicabile dispozițiile relative la prescripție din dreptul comun. Astfel, atunci când legatul are ca obiect un bun individual determinat, dreptul real cu care a fost gratificat legatarul particular se naște din momentul deschiderii moștenirii și poate fi realizat prin acțiune în revendicare, care este imprescriptibilă. Dacă însă legatul constă într-un lucru determinat generic, în patrimoniul legatarului se naște o creanță care poate fi valorificată printr-o acțiune personală prescriptibilă în termenul de 3 ani.

termen neprecis, perioadă de timp a cărei împlinire este legată de producerea unui eveniment viitor despre care se știe cu certitudine că va avea loc, fără a se putea preciza cu exactitate acel moment. Au acest caracter, de exemplu: moartea unei persoane; topirea zăpezii; primul îngheț; culegerea recoltei etc. [sin. *termen incert;* ant. *termen precis; termen cert*].

termen precis, termen cu privire la care se cunoaște de la început momentul exact al împlinirii. Au acest caracter: termenele stabilite la o anumită dată calendaristică sau la expirarea unui număr precis de ore, zile, luni, ani, precum și cele care sunt legate de un eveniment astronomic a cărui producere poate fi prevăzută cu exactitate [sin. *termen cert;* ant. *termen neprecis; termen incert*].

termen suspensiv, termenul care până la împlinirea lui suspendă exigibilitatea obligației. **T.s.** poate fi legal, convențional și de grație. **T.s.** întârzie producerea efectelor obligației, mai exact el amână executarea acesteia. Un astfel de termen nu are efect asupra existenței obligației: obligația afectată de un **t.s.** există, dar ea nu se poate executa decât la împlinirea acelui termen. Din această împrejurare pot fi desprinse următoarele efecte specifice ale **t.s.**: *a)* obligația devine exigibilă numai la împlinirea termenului; ca urmare, creditorul nu are dreptul să ceară plata înainte de scadență; *b)* pe

întreaga durată a termenului, obligaţia nu se poate prescrie, deoarece **t.s.** întârziind executarea, suspendă, totodată, prescripţia extinctivă. Mai exact, momentul iniţial al prescripţiei extinctive nu se poate situa în interiorul termenului suspensiv, ci el coincide cu acela al împlinirii termenului respectiv; *c)* executarea anticipată (înainte de împlinirea termenului) a obligaţiei de către debitor are caracterul unei executări valabile ori de câte ori termenul a fost stipulat în favoarea acestuia. Ca urmare, dacă debitorul a făcut plata înainte de scadenţă, el nu mai poate cere restituirea a ceea ce a plătit, întrucât doar plata nedatorată este supusă repetiţiunii, nu şi cea anticipată. În cazul obligaţiei cu termen, debitorul datorează prestaţia şi în perioada de timp în care executarea acesteia nu poate fi pretinsă de către creditor, deoarece obligaţia rămâne în fiinţă pe toată durata termenului, care nu-i poate anula existenţa. Plata anticipată rămâne valabilă indiferent dacă debitorul a făcut-o în cunoştinţă de cauză sau aflându-se în eroare asupra scadenţei; *d)* în cazul unei obligaţii având ca obiect un lucru individual determinat, afectată de un **t.s.** riscurile pieirii sau pierderii acelui lucru prin caz fortuit sau de forţă majoră sunt suportate de către creditor întocmai ca şi cum respectiva obligaţie ar fi pură şi simplă.

terţ, **1.** (în sens larg) orice persoană, fizică sau juridică, alta decât părţile contractante; în principiu, contractul nu produce efecte faţă de **t.**, dar le este opozabil în condiţiile legii; unele efecte ale contractului, în măsura în care subzistă la decesul sau la încetarea existenţei părţilor contractante, se produc şi faţă de anumite categorii speciale de terţi, şi anume: faţă de succesorii universali, succesorii cu titlu universal şi succesorii cu titlu particular ai părţilor, precum şi faţă de creditorii chirografari ai acestora; **2.** (în sens restrâns), orice persoană fizică sau juridică alta decât părţile contractante, succesorii lor în drepturi şi creditorii lor chirografari; sunt numiţi şi terţi propriu-zişi; **3.** (în domeniul răspunderii civile delictuale) orice persoană, alta decât făptuitorul şi cei pentru care acesta este ţinut să răspundă (copii, prepuşi etc.), care a contribuit printr-o faptă proprie la cauzarea prejudiciului, într-un mod care îi angajează răspunderea fie direct, fie pe cale recursorie.

terţ beneficiar, persoană care, prin efectul unei stipulaţii pentru altul, dobândeşte în mod direct calitatea de creditor al unui drept de creanţă faţă de promitent, fără să fi participat în calitate de parte la încheierea contractului convenit de acesta cu stipulantul. **T.b.** trebuie să fie o persoană determinată sau, cel puţin, determinabilă. Nu este necesar ca el să fie individualizat în momentul perfectării contractului stipulantului cu promitentul, fiind suficient ca determinarea lui să fie certă în momentul când stipulaţia pentru altul urmează

să-şi producă efectele. Aşa se întâmplă în cazul contractului de asigurare pentru răspundere civilă delictuală, când **t.b.** se va determina doar în momentul producerii riscului asigurat. Mecanismul stipulaţiei pentru altul constă în naşterea, în mod direct şi originar, din contractul încheiat între stipulant şi promitent a unui drept de sine stătător în favoarea **t.b.**, fără a fi necesar consimţământul acestuia şi fără ca dreptul respectiv să treacă prin patrimoniul stipulantului. De aici decurg următoarele consecinţe juridice: *a)* **t.b.** nu este în pericol de a suporta concursul creditorilor stipulantului şi nici eventuala insolvabilitate prezentă sau viitoare a acestuia; *b)* în cazul în care **t.b.** decedează înainte de a fi confirmat dreptul născut în favoarea sa, dreptul respectiv făcând parte din patrimoniul său, se va transmite la proprii moştenitori. Din stipulaţia pentru altul se naşte, deci, un raport juridic obligaţional în care **t.b.** are calitatea de creditor, iar promitentul are calitatea de debitor. Ca şi creditor, **t.b.** este îndreptăţit să pretindă promitentului să execute prestaţia la care s-a obligat în condiţiile stabilite prin contractul încheiat cu stipulantul. În acest scop are la dispoziţie acţiunea în executare. Pentru realizarea dreptului său, **t.b.** se poate folosi de toate mijloacele juridice pe care le are la dispoziţie un creditor: acţiunea oblică, acţiunea pauliană etc., precum şi de eventualele garanţii speciale constituite de promitent prin contractul încheiat cu stipulantul. **T.b.** are dreptul să ceară despăgubiri de la promitent pentru repararea prejudiciului ce i-a fost cauzat prin neexecutarea obligaţiei. **T.b.** nu este îndreptăţit să ceară rezoluţiunea contractului în caz de neexecutare culpabilă a obligaţiei de către promitent din două motive: în primul rând, nu este parte în contract; în al doilea rând, nu îi poate profita şi deci nu are niciun interes pentru a desfiinţa contractul. Dreptul de a cere rezoluţiunea contractului îl au numai părţile contractante.

terţ poprit, v. *poprire.*

testament, act juridic unilateral, solemn, esenţialmente personal şi revocabil, prin care testatorul dispune, pentru cazul încetării sale din viaţă, de întreaga sa avere sau numai de o parte din aceasta. Se distinge prin următoarele caractere juridice: *a)* este un act juridic, deoarece concretizează manifestarea de voinţă a testatorului exprimată cu intenţia de a produce efecte juridice; ca urmare, el trebuie să îndeplinească condiţiile de fond (consimţământul neviciat, capacitate, obiect şi cauză) prevăzute de lege pentru orice act juridic şi cele specifice liberalităţilor. Ca act juridic, **t.** este unilateral, voinţa testatorului fiind producătoare de efecte, indiferent de atitudinea legatarului şi chiar înaintea acceptării de către acesta din urmă a legatului. Aceasta înseamnă că legatul se dobândeşte din momentul deschiderii moştenirii prin act unilateral al testatorului, dacă

legatarul nu renunţă la legat; *b)* are caracter esenţialmente personal, în sensul că el nu poate fi încheiat nici prin reprezentare şi nici cu încuviinţarea ocrotitorului legal. Cel care are capacitate de a testa o poate pune în valoare exclusiv personal. Cel care nu are o astfel de capacitate nu poate face testament nici prin reprezentare şi nici cu încuviinţarea altor persoane; testatorul trebuie să exprime personal ultima sa voinţă; *c)* are caracter individual, în sensul că **t.** trebuie să exprime voinţa unei singure persoane, legea interzicând ca două sau mai multe persoane să testeze prin acelaşi act; *d)* este un act juridic solemn; **t.** trebuie să fie încheiat, sub sancţiunea nulităţii absolute, în una din formele prevăzute de lege; testatorul este obligat să opteze cu privire la **t.** său numai între formele prevăzute în acest sens de lege; *e)* este un act juridic pentru cauză de moarte; atunci când legea nu prevede altfel, efectele dispoziţiilor testamentare se produc numai la moartea testatorului. Condiţiile de validitate ale **t.** se apreciază raportat la momentul întocmirii sale, în timp ce efectele lui se produc la momentul morţii testatorului; *f)* este esenţialmente revocabil; testatorul poate revoca sau modifica dispoziţiile sale testamentare oricând, până la momentul încetării sale din viaţă. Dreptul testatorului de a revoca dispoziţiile sale testamentare este absolut, nefiind susceptibil de abuz. Testatorul nu poate renunţa, sub nicio formă, în mod valabil la acest drept, deoarece renunţarea ar avea semnificaţia juridică a unui pact asupra unei succesiuni viitoare, interzis de lege. Obiectul principal al **t.** îl constituie legatele. Acestea sunt dispoziţii referitoare la patrimoniul succesoral (legate universale sau cu titlu universal) ori cu privire la bunurile ce fac parte din acel patrimoniu (legate cu titlu particular). **T.** poate conţine însă şi alte manifestări de ultimă voinţă ale defunctului, ca de pildă: exheredări (adică înlăturarea de la moştenire a unor moştenitori legali, în limitele prevăzute de lege); numirea de executor testamentar (împuternicit pentru a asigura executarea dispoziţiilor testamentare); sarcini impuse legatarilor sau moştenitorilor legali; revocarea totală sau parţială a unui testament anterior sau a unei dispoziţii testamentare anterioare, ori retractarea revocării anterioare; partajul de ascendent (adică împărţeala făcută de testator între descendenţii săi a bunurilor succesorale sau a unei părţi din aceste bunuri); recunoaşterea de către mamă a copilului trecut în registrul de stare civilă ca născut din părinţi necunoscuţi sau de către tată a copilului din afara căsătoriei; orice alte dispoziţii de ultimă voinţă (cum ar fi cele privitoare la funeralii, la recunoaşterea unei datorii, remiterea de datorie etc.). În cazul în care voinţa testatorului nu este exprimată suficient de clar, acesta utilizând termeni ce au mai multe înţelesuri (mai cu seamă în cazul testamentului olograf), instanţa este

chemată să interpreteze dispoziţiile testamentare. Legea însă nu stabileşte reguli de interpretare a unor astfel de dispoziţii testamentare, motiv pentru care vor primi aplicare, şi în acest domeniu, regulile ce guvernează interpretarea contractelor (art. 977-985 C. civ.). În armonie cu aceste reguli, interpretarea dispoziţiilor testamentare trebuie să se facă după intenţia, voinţa reală (dovedită) a testatorului, iar nu după sensul literal al termenilor (*in conditionibus testamenti primum locum voluntatis defuncti obtinet*); intenţia testatorului trebuie desprinsă, în principal, din conţinutul **t.**, iar numai în subsidiar, poate fi căutată în acte sau împrejurări exterioare, extrinseci; dispoziţiile testamentare se vor interpreta unele prin altele, dându-se fiecăreia înţelesul ce rezultă din actul întreg, **t.** neputând fi interpretat scindat, ci numai în întregul său. Ca act juridic, **t.** trebuie să îndeplinească condiţiile de validitate ale actului juridic în general, şi anume: capacitatea de a încheia actul în cauză, consimţământul valabil exprimat, obiect determinat sau determinabil şi licit, şi cauză reală, licită şi morală. Legea prevede *ad solemnitatem* – sub sancţiunea nulităţii absolute – anumite forme testamentare pe care trebuie să le îmbrace voinţa testatorului pentru a putea produce efecte juridice. Aceste forme sunt fie ordinare (testament olograf, autentic şi secret, numit şi mistic), între care testatorul poate alege liber, fie extraordinare, numite **t.** privilegiate, care pot fi încheiate în împrejurări excepţionale, când testatorul nu are posibilitatea alegerii între formele testamentare ordinare, special prevăzute de lege. Legea consacră două condiţii de formă, care sunt generale, comune tuturor testamentelor: forma scrisă şi forma actului separat.

testament autentic, testamentul făcut pe teritoriul naţional, care a fost învestit, prin încheiere, în condiţiile prevăzute de lege pentru autentificarea înscrisurilor, cu formă autentică de către notarul public. Prezintă avantajul că în această formă pot testa şi persoanele care nu ştiu să scrie şi să citească sau persoanele care, din cauza infirmităţii, a bolii sau a oricăror altor cauze, nu pot semna. Pe de altă parte, contestarea acestui gen de testament de către persoanele interesate este mai anevoioasă, deoarece actul de autentificare are autoritate publică, iar conţinutul actului este verificat de notar pentru a nu cuprinde clauze contrare legii sau bunelor moravuri ori clauze neclare, de natură a genera diferende ulterioare. **T.a.** se bucură în toate cazurile de forţa probantă a actelor autentice şi, ca atare, sarcina dovezii revine celui care îl contestă. Un exemplar original al **t.a.** se păstrează în arhiva biroului notarial, ceea ce face ca acest tip de testament să nu poată fi sustras, dosit sau distrus de către persoanele interesate, iar dacă a dispărut,

poate fi obţinut un duplicat sau poate fi reconstituit în condiţiile prevăzute de lege. Pe de altă parte, **t.a.** prezintă inconvenientul că presupune anumite cheltuieli şi comportă pierdere de timp pentru îndeplinirea formalităţilor de autentificare. De asemenea, el nu asigură secretul dispoziţiilor de ultimă voinţă. Autentificarea testamentelor pe teritoriul ţării este de competenţa notarilor publici. Ea nu face parte din categoria actelor notariale care pot fi îndeplinite de către secretarii consiliilor locale ale comunelor şi oraşelor unde nu funcţionează birouri ale notarilor publici sau de către alte instituţii. Testamentul ce urmează să fie autentificat poate să fie redactat de către notar, după indicaţiile şi conform voinţei testatorului. El poate fi întocmit şi de către testator sau de către un terţ, la cererea acestuia. În cazul testamentului, forma sa autentică este facultativă. Datorită caracterului esenţialmente personal al testamentului, testatorul nu poate fi reprezentat la autentificarea lui, ci trebuie să fie prezent personal la autentificare, fie la sediul notarului public, fie în afara acestui sediu, la locul unde se autentifică testamentul, atunci când autentificarea se face în afara sediului. Testamentul se întocmeşte în limba română, dar la cererea expresă a testatorului, notarul public poate autentifica testamentul întocmit într-o altă limbă pe care o cunoaşte sau după ce a luat cunoştinţă de cuprinsul lui prin interpret. Autentificarea se constată printr-o încheiere redactată de notarul public. **T.a.** care nu a fost autentificat cu respectarea prevederilor legii este lovit de nulitate absolută. Atunci când actul nul ca **t.a.** îndeplineşte condiţiile legii ca testament olograf este valabil ca atare. **T.a.** este lovit de nulitate absolută şi în cazul în care lipseşte încheierea de autentificare sau din conţinutul acesteia lipsesc menţiunile prevăzute ca fiind obligatorii de lege. **T.a.** regulat întocmit face dovadă deplină, până la înscrierea în fals, cât priveşte constatările personale ale agentului instrumentator făcute prin propriile sale simţuri în limita atribuţiilor conferite de lege şi menţionate în încheierea de autentificare, precum: data şi locul autentificării, prezenţa şi identificarea testatorului, consimţământul şi semnătura lui etc. Declaraţiile testatorului consemnate în încheierea de autentificare, precum şi cele inserate în testament fac dovada numai până la proba contrară, deoarece agentul instrumentator nu a putut decât să ia act de aceste declaraţii, neavând posibilitatea să controleze dacă ele corespund realităţii. Aceeaşi forţă probantă o au şi constatările făcute personal de către notar în afara atribuţiilor sale legale. **T.a.** poate fi atacat prin acţiunea în anulare, pentru motive ca lipsa de discernământ a testatorului sau pentru vicierea consimţământului acestuia, atât de către moştenitorii rezervatari, cât şi de către moştenitorii nerezervatari. Autentificarea testamentului nu atestă existenţa discernământului

testatorului. De aceea, împrejurări precum lipsa capacităţii testatorului, vicierea consimţământului acestuia etc. pot fi dovedite, potrivit regulilor dreptului comun, prin orice mijloace de probă.

testament comun, sintagmă ce desemnează testamentul care cuprinde dispoziţiile de ultimă voinţă ale ambilor soţi. A fost utilizat în Ardeal, în baza unor norme de drept cutumiar maghiar, până la extinderea, în 1943 a legislaţiei civile. Prin efectul **t.c.**, moştenitorii dobândeau chemare separată la moştenirea fiecăruia dintre soţii testatori. În virtutea **t.c.**, nu se ajungea la crearea unei singure mase succesorale cu privire la care dreptul la moştenire s-ar naşte numai după decesul ambilor soţi.

testament conjunctiv, sintagmă ce desemnează testamentul prin care două sau mai multe persoane, utilizând acelaşi înscris, testează reciproc una în favoarea celeilalte sau toate împreună în favoarea alteia. Este interzis de lege, fiind sancţionat cu nulitatea absolută, deoarece prin el se aduce atingere caracterului esenţialmente revocabil al legatului.

testament făcut în timp de boală contagioasă (sau de epidemie), testament privilegiat de specificul căruia este faptul că se întocmeşte de către testatorul aflat într-o localitate izolată din cauza unei epidemii şi în lipsa unui organ de stat competent. În acest caz, agent instrumentator este un membru al consiliului local, asistat de doi martori. Acest testament privilegiat nu poate fi utilizat însă dacă în respectiva localitate există birou notarial. Testamentul făcut în aceste condiţii se semnează de către testator, de către agentul instrumentator şi de către martorii asistenţi.

testament maritim, testament privilegiat întocmit în timpul unei călătorii pe mare, de către un membru al echipajului vasului sau de către un călător în faţa comandantului vasului sau a înlocuitorului acestuia, asistat de către ofiţerul intendent de bord sau de un înlocuitor al lui şi de doi martori. Dacă testatorul este chiar ofiţerul competent a instrumenta actul, testamentul se va face în faţa înlocuitorului său. **T.m.** poate fi folosit numai în timpul călătoriei pe mare, iar nu şi în cazul în care vasul se află ancorat la ţărm sau se apropie de un port străin unde se găseşte un agent diplomatic sau consular român. Se cere ca **t.m.** să fie redactat în două exemplare originale. Este interzis ca un astfel de testament să cuprindă vreo dispoziţie în favoarea ofiţerilor instrumentatori, afară numai dacă aceştia sunt rude cu testatorul. Când vasul ancorează într-un port străin unde se află un agent consular român, un exemplar al testamentului se predă acestuia în vederea expedierii lui în ţară. Dacă vasul ancorează într-un port românesc, ambele exemplare se predau autorităţii portuare spre a fi înaintate

biroului notarial de la domiciliul testatorului. Atunci când există mai multe birouri notariale în acea rază teritorială, **t.m.** va fi predat biroului notarial care ţine registrul de evidenţă a succesiunilor din circumscripţia domiciliului testatorului. Neobservarea regulilor de păstrare şi predare a **t.m.** nu afectează valabilitatea acestuia.

testament mistic, testament semnat de mâna testatorului, strâns şi sigilat, prezentat judecătoriei în vederea efectuării formalităţilor de suprascriere. Constituie oarecum o formă intermediară între testamentul olograf şi testamentul autentic. Este, în prezent, aproape neutilizat în practică. El împrumută unele avantaje, dar şi unele dezavantaje atât de la testamentul autentic, cât şi de la cel olograf. **T.m.** asigură secretul dispoziţiilor testamentare, poate fi însă întocmit şi utilizat numai de către persoanele care ştiu şi respectiv pot citi şi scrie. Forţa probantă a dispoziţiilor testamentare cuprinse într-un astfel de testament este aceea a actelor sub semnătură privată, ca şi în cazul testamentului olograf. Are forţa probantă a actului autentic în ceea ce priveşte actul de suprascriere. **T.m.** poate fi scris de testator, dar şi de orice altă persoană. Poate fi redactat în limba română sau în orice altă limbă străină cunoscută de testator. De asemenea, poate fi scris chiar în alfabetul special pentru nevăzători, cu condiţia să exprime voinţa testatorului. **T.m.** trebuie să fie semnat de către testator, la fel ca şi testamentul olograf. După redactare, **t.m.** se strânge sau se va introduce într-un plic şi se sigilează, anterior sau cu ocazia prezentării lui la judecătorie ori în faţa judecătorului delegat, dacă testatorul a fost în imposibilitatea fizică de a se deplasa la judecătorie. Este lovit de nulitate **t.m.** nesigilat sau sigilat într-un mod impropriu, de natură să permită înlocuirea lui. Testatorul trebuie să declare în faţa judecătorului că dispoziţiile din înscrisul testamentar prezentat este testamentul său, scris de el sau de altul, dar semnat de el. Judecătorul va întocmi actul de suprascriere pe plicul sigilat sau pe hârtia în care se află testamentul. Actul de suprascriere constă într-un proces-verbal în care se consemnează prezentarea testatorului în faţa judecătorului, precum şi declaraţia testatorului că testamentul este al său şi este semnat de el. În cazul în care testatorul nu poate vorbi, declaraţia lui se va face în scris în procesul-verbal. Actul de suprascriere se datează şi se va semna de către judecător şi de către testator. Atunci când testatorul declară că din cauze ulterioare semnării testamentului nu poate semna actul de suprascriere, această declaraţie se va trece în procesul-verbal. După îndeplinirea formalităţilor arătate, care trebuie să se desfăşoare, sub sancţiunea nulităţii, fără întrerupere, testamentul se va restitui testatorului, dacă acesta nu solicită să fie păstrat

la judecătorie. La decesul testatorului, vor fi îndeplinite, în legătură cu **t.m.**, aceleaşi formalităţi pe care legea le cere şi în cazul testamentului olograf. **T.m.** fiind alcătuit din două înscrisuri distincte, cât priveşte forţa lui probantă, trebuie să se distingă în funcţie de acestea. Astfel, actul de suprascriere este un act autentic şi, ca atare, face dovadă până la înscrierea în fals, cu privire la data sa şi pentru constatările făcute de judecător prin propriile sale simţiri şi în limitele atribuţiilor prevăzute de lege. Înscrisul testamentar, fiind un act sub semnătură privată, face dovadă până la proba contrară. Persoana care îl contestă va putea dovedi, bunăoară, că testatorul nu cunoştea limba în care a fost scris acel testament. Datorită faptului că semnarea testamentului de către testator nu se constată de către judecător, dovada falsităţii acelei semnături nu necesită procedura înscrierii în fals, fiind suficientă procedura verificării de scripte. **T.m.** este nul absolut, ori de câte ori formalităţile prescrise de lege pentru întocmirea şi suprascrierea lui nu au fost îndeplinite corect.

testament nuncupativ, v. *testament oral.*

testament olograf, testamentul scris în tot, datat şi semnat de mâna testatorului. **T.o.** este un act solemn, deoarece scrierea integrală, datarea şi semnarea lui de mâna testatorului sunt prevăzute de lege sub sancţiunea nulităţii absolute, fiind cerinţe *ad solemnitatem*, iar nu *ad probationem*. Scrierea, datarea şi semnarea testamentului de mâna testatorului sunt cerinţe ce trebuie îndeplinite cumulativ, în lipsa oricăreia dintre ele testamentul fiind nul. Testamentul scris de altul sau scris de testator cu mijloace mecanice şi semnat de el în faţa martorilor nu este valabil. Un testament care nu este scris, datat şi semnat de mâna testatorului poate avea, eventual, valabilitate ca alt fel de testament, bineînţeles, cu condiţia ca cerinţele de validitate instituite pentru respectivul testament să fie îndeplinite. **T.o.** prezintă următoarele avantaje: poate fi folosit de orice persoană care ştie să scrie; se poate face oricând şi oriunde, fără ajutorul altei persoane; nu necesită cheltuieli de redactare; asigură secretul deplin al dispoziţiilor de ultimă voinţă ale testatorului; poate fi revocat uşor de testator prin distrugerea voluntară a înscrisului testamentar. Totodată, **t.o.** prezintă şi unele inconveniente: poate fi uşor dosit sau distrus după moartea testatorului sau chiar în timpul vieţii acestuia, dar fără ştirea lui; nu asigură protecţia voinţei testatorului împotriva influenţelor abuzive ale celor interesaţi; poate fi uşor falsificat tocmai datorită simplităţii formalităţilor de întocmire a lui; poate fi contestat mai uşor decât celelalte feluri de testamente; în cazul în care testatorul nu are cunoştinţe juridice, testamentul poate cuprinde formulări neclare, confuze şi chiar contradictorii, susceptibile de interpretări neconforme voinţei reale a testa-

torului. Unele dintre aceste inconveniente pot fi evitate fie prin întocmirea **t.o.** în mai multe exemplare, fie prin încredinţarea acestuia spre păstrare unei persoane de încredere ori prin depozitarea lui la un birou notarial spre a fi eliberat la moartea testatorului persoanei indicate de el. În legătură cu cele trei condiţii de formă, se pot face următoarele precizări: *A. Condiţia ca testamentul să fie scris în întregime de către testator. a)* Testamentul dactilografiat, chiar de către testator, este nul. Nulitatea testamentului este operantă, chiar dacă în cuprinsul acestuia se face menţiunea că el reprezintă ultima voinţă a testatorului. *b)* Sancţiunea nulităţii testamentului nescris de mâna testatorului constituie o măsură de protecţie a acestuia împotriva posibilelor fraude care n-ar putea fi descoperite prin procedura verificării de scripte. *c)* Cerinţa ca testamentul să fie scris de mâna testatorului este îndeplinită indiferent de limba în care a fost scris testamentul sau de suportul pe care a fost scris acesta, ori de instrumentul folosit pentru scriere de către testator. *d)* Nu prezintă importanţă dacă testatorul foloseşte denumirea de testament sau o altă denumire improprie. Ceea ce prezintă importanţă este ca din conţinutul actului să rezulte fără echivoc că acesta reprezintă ultima voinţă a testatorului. *e)* Testamentul scris de mâna testatorului rămâne valabil, chiar dacă cuprinde modificări, adăugiri sau intercalări făcute de mâna testatorului cu ocazia sau ulterior redactării lui. Asemenea intervenţii urmează a fi luate în considerare, chiar dacă nu sunt datate şi semnate separat, dacă reprezintă simple corecturi sau interpretări ale dispoziţiilor iniţiale. Atunci când intervenţia conţine dispoziţii testamentare noi faţă de cele iniţiale ori elimină sau modifică conţinutul iniţial al testamentului, respectivele intervenţii trebuie considerate ca având semnificaţia unui testament nou. Vor fi recunoscute ca valabile însă numai dacă au fost scrise, semnate şi datate de mâna testatorului. *f)* Este admis ca testatorul să fie ajutat la redactarea testamentului de către o altă persoană, prin oferirea de către aceasta a unui model scris sau verbal pentru formularea corectă a dispoziţiilor voite de către testator. Asistenţa terţului trebuie să aibă un caracter pur tehnic şi să nu se concretizeze în acte de influenţare a voinţei testatorului. *g)* În cazul în care pe lângă textul scris de mâna testatorului, apare şi o scriere străină, care nu are nicio legătură cu conţinutul testamentului, acesta rămâne valabil, întrucât prin respectiva scriere străină voinţa testatorului nu a fost cu nimic afectată. Dacă însă scrierea străină vizează dispoziţii din cuprinsul testamentului, iar testatorul a avut cunoştinţă de intervenţia străină în redactarea conţinutului testamentului, testamentul va fi nul, deoarece ultima voinţă a testatorului a fost alterată prin intervenţia unei voinţe străine. Dacă scrierea străină

s-a făcut fără ştiinţa testatorului, testamentul rămâne valabil aşa cum a fost redactat de el, intervenţia străină neluându-se în considerare. *B. Cât priveşte condiţia ca testamentul să fie datat de mâna testatorului,* este necesar să se indice ziua, luna şi anul în care acesta a fost întocmit. În funcţie de data testamentului se poate stabili dacă testatorul a fost sau nu capabil să testeze. În cazul pluralităţii de testamente succesive conţinând dispoziţii contrare sau incompatibile, în raport cu data acestora se va stabili care dintre ele conţine ultima voinţă a testatorului, considerându-se că prin acel testament au fost revocate toate testamentele anterioare lui. Totodată, data mai poate prezenta importanţă şi pentru stabilirea împrejurărilor în care testamentul a fost întocmit şi care pot determina nulitatea lui. Datarea testamentului poate fi făcută prin cifre sau litere, dar şi prin referire la un eveniment care se poate stabili cu certitudine. Data poate fi aşezată atât la sfârşitul testamentului, cât şi la începutul acestuia, ori în cuprinsul lui. Important este ca, indiferent de locul unde este aşezată data, să rezulte că aceasta se referă la întregul conţinut al lui. Menţionarea orei şi locului întocmirii testamentului nu au caracter obligatoriu, la nevoie ele putând fi dovedite prin orice mijloc de probă. Atunci când datarea testamentului se face cu neobservarea celor anterior precizate, ca şi atunci când data indicată în testament este eronată sau falsă, potrivit legii, testamentul este nul absolut. Jurisprudenţa şi doctrina admit însă ca posibilă stabilirea, întregirea sau rectificarea testamentului cu ajutorul unor elemente intrinseci sau extrinseci testamentului. Astfel, în caz de lipsă totală sau parţială a datei, testamentul nu va fi nul dacă persoana interesată să-i salveze valabilitatea reuşeşte să probeze data întocmirii lui cu ajutorul elementelor sau indicaţiilor rezultând din cuprinsul testamentului sau chiar prin intermediul unor elemente exterioare acestuia care însă îşi găsesc „principiul" şi „rădăcina" în elemente intrinseci, cu care se coroborează. Soluţia este aceeaşi şi pentru ipoteza când data testamentului este involuntar inexactă. Data falsă (adică aceea pe care testatorul o indică intenţionat eronat) atrage nulitatea testamentului, întrucât data cerută de art. 859 C. civ. drept condiţie de validitate a testamentului vizează data reală a întocmirii testamentului. Dacă această dată reală a fost voluntar tăinuită, testamentul nu este valabil, chiar dacă falsificarea datei nu s-a făcut în scop de fraudă. În toate cazurile în care testamentul a fost datat, se prezumă, până la proba contrară, că respectiva dată este cea reală. Pe de altă parte, dacă data este incompletă sau inexactă, este posibilă completarea sau rectificarea unui element care lipseşte sau este inexact, fără a afecta celelalte elemente, ele fiind divizibile. *C. Semnătura.* Semnând testamentul cu propria mână, testatorul

confirmă că dispoziţiile din testament reprezintă voinţa sa definitivă pentru caz de moarte. Atunci când semnătura lipseşte, respectivul act dobândeşte semnificaţia juridică a unui proiect de testament, nedefinitivat şi deci fără efecte juridice. Testatorul trebuie să semneze cu propria mână, nefiind admisibilă utilizarea în acest scop a parafei, sigiliului sau ştampilei. Este lovit de nulitate absolută şi testamentul semnat prin punere de deget. Nu este necesar ca semnătura să cuprindă atât numele, cât şi prenumele. Semnătura valabilă este aceea pe care testatorul o folosea în mod obişnuit şi care permite identificarea lui. Se admite că semnătura poate fi aşezată la sfârşitul, la începutul sau în cuprinsul testamentului. Este însă necesar ca din locul de aşezare a semnăturii să rezulte că testatorul şi-a însuşit întregul conţinut al testamentului, iar dispoziţiile pe care acesta le cuprinde exprimă propria sa voinţă. Conform art. 892 C. civ., **t.o.** trebuie prezentat, după decesul testatorului, dar înainte de executare, la un birou notarial în a cărui rază teritorială s-a deschis moştenirea, pentru a se constata, prin proces-verbal, deschiderea lui şi starea în care s-a găsit, după care se va păstra în arhiva biroului notarial. Nerespectarea acestei formalităţi este lipsită de sancţiune juridică.

testament oral, testament făcut prin viu grai, cunoscut în dreptul roman, în unele dintre vechile noastre legiuiri, ca şi în unele legislaţii moderne. În Ardeal a fost utilizat, în baza Legii maghiare nr. XVI din 1876, până la extinderea, în 1943, a legislaţiei civile. În dreptul nostru actual fiind admise numai testamentele în formă scrisă, **t.o.** este lovit de nulitate absolută [sin. *testament verbal; testament nuncupativ*].

testament ordinar, sintagmă ce desemnează testamentele obişnuite pentru a căror întocmire este necesară nu numai îndeplinirea condiţiilor de fond cerute de lege pentru validitatea oricărui testament, ci şi a unor condiţii de formă mai complicate decât acelea cerute pentru întocmirea testamentelor privilegiate. Fac parte din această categorie: testamentul olograf, testamentul autentic şi testamentul secret. Utilizarea **t.o.** în practică este curentă. Alegerea de către testator a unuia sau a altuia dintre **t.o.** este o problemă de opţiune personală a lui, dar care uneori depinde şi de împrejurările concrete în care se află acesta, precum şi de avantajele şi dezavantajele pe care le prezintă fiecare din aceste forme testamentare ordinare.

testament privilegiat, sintagmă ce desemnează în mod generic testamentele autentice în formă simplificată, întocmite de persoane aflate în situaţii excepţionale, anume prevăzute de lege. Valabilitatea **t.p.** este condiţionată de încetarea din viaţă a testatorului în

împrejurarea excepțională care a determinat întocmirea testamentului. Fac parte din această categorie: testamentul militarilor, testamentul făcut în timp de boală contagioasă (sau de epidemie) și testamentul maritim.

testament secret, v. *testament mistic.*

testament sub semnătură privată, v. *testament olograf.*

testamentul militarilor, testament privilegiat care poate fi făcut în mod valabil de către militari și persoanele asimilate lor în fața comandantului militar al unității sau în fața unui alt ofițer superior, asistat de doi martori, numai în cazul în care se află în misiune pe teritoriu străin, sau prizonier la inamic, ori pe teritoriul țării într-o localitate asediată sau într-un loc lipsit de comunicații cu exteriorul din cauza războiului. Militarul rănit sau bolnav poate testa în fața medicului militar șef, asistat de comandantul militar al spitalului.

testator, persoană care a întocmit un testament.

testis unus, testis nulus, adagiu latin prin care se exprimă ideea că dovada făcută prin declarațiile unui singur martor nu este suficientă. În dreptul nostru această regulă este luată în considerare, fără însă a fi aplicată în mod automat. Declarația unui singur martor poate avea valoare probatorie în măsura în care, având în vedere aspectele concrete ale cazului dat, ea este convingătoare și se coroborează cu alte dovezi administrate.

tezaur, v. *comoară.*

timpul legal al concepției, expresie prin care se desemnează perioada maximă de timp în care, potrivit legii, se prezumă că a putut avea loc concepția unui copil, ținându-se seama de data la care acesta s-a născut. A fost stabilit, pe baza datelor practicii și științei medicale, avându-se în vedere durata celei mai lungi, dar și a celei mai scurte gestații a ființei umane. La respectiva perioadă s-a mai adăugat și un anumit coeficient de siguranță, pentru a se putea include și cazurile de excepție. Codul familiei stabilește că **t.l.c.** este intervalul cuprins între a trei suta și a o sută optzecia zi dinaintea nașterii copilului în cauză. **T.l.c.** se calculează „de la zi la zi", adică pe zile, nu pe ore. Nu se ia în considerare ziua în care s-a născut copilul, ci numai ziua în care acest interval de timp se împlinește, astfel încât **t.l.c.** reprezintă, în realitate, un interval de 121 de zile. Pe **t.l.c.** se fundamentează prezumția legală potrivit căreia tatăl copilului este bărbatul cu care mama acelui copil a avut relații sexuale în intervalul respectiv, prezumție ce operează atât cu privire la stabilirea paternității copilului din căsătorie, cât și cu privire la stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei. Această prezumție operează și se interpretează întotdeauna în favoarea copilului. În consecință, atât copilul născut la 180 de zile (sau

mai mult) după încheierea căsătoriei, cât şi copilul născut la 300 de zile (sau mai puţin) după desfacerea sau încetarea căsătoriei se prezumă că au fost concepuţi în timpul căsătoriei respective [v. şi *exceptio plurium concubentium*].

titlu abstract, specie a titlului de credit având valoare juridică prin el însuşi, în care obligaţia leagă părţile independent de cauza care a generat-o (sau independent de proba cauzei), astfel încât cauza, absenţa acesteia sau caracterul ei ilicit nu influenţează în niciun fel existenţa sau valabilitatea obligaţiei; deci, la **t.a.** cauza încetează să mai fie un element intern, structural al obligaţiei, ea constituind un element extern al acesteia, ce nu poate înrâuri titlul în substanţa sa. Din categoria **t.a.** face parte cambia.

titlu cauzal, specie a titlului de credit care indică în cuprinsul său *causa debendi* şi care produce efectele specifice faţă de terţul posesor al titlului numai dacă conţine o menţiune expresă a cauzei, aceasta din urmă constituind un element intern al obligaţiei. Numai titlurile care încorporează obligaţii cauzale sunt considerate că au un conţinut cauzal ori material sau concret. Sunt **t.c.**: titlurile nominative în general, acţiunile societăţilor anonime, poliţa de asigurare, conosamentul. **T.c.** au ca obiect alte prestaţii decât sumele de bani.

titlu de credit, 1. (în dreptul civil) document constatator al unei creanţe realizabile la împlinirea unui termen; se poate transmite de la o persoană la alta prin cesiune de creanţă, cesionarului putându-i-se opune de către debitorul cedat toate excepţiile pe care acesta din urmă le putea opune cedentului; **2.** (în dreptul comercial) document constatator al unei operaţii de credit, care conferă posesorului său posibilitatea exercitării drepturilor ce derivă din asemenea operaţii şi de a transmite prin acte juridice acele drepturi în beneficiul altor persoane. La **t.c.** dreptul este încorporat în document, care dobândeşte astfel caracterul de hârtie-valoare şi poate fi obiect al dreptului de proprietate, al altor drepturi reale, precum şi al anumitor operaţii juridice; dreptul şi documentul se află într-o indisolubilă legătură, sunt conexe, se întrepătrund atât de puternic, încât invocarea şi exercitarea dreptului poate fi făcută numai dacă titlul (documentul) şi-a păstrat existenţa sa materială şi numai de către persoana care se află în posesia acestuia din urmă. Apartenenţa dreptului nu determină apartenenţa documentului. În schimb, titularul unui drept real asupra documentului este, implicit, şi titularul dreptului încorporat în el. Prin efectul acestei întrepătrunderi, dreptul de creanţă încorporat în document se detaşează de operaţia juridică din care s-a născut, creând aparenţa că ar izvorî din document. **T.c.** se caracterizează prin: *a) formalism*; existenţa unui înscris este de esenţa titlului; înscrisul în această materie este constitutiv de drepturi prin el

însuşi, dreptul exprimat în titlu neputând să existe fără documentul respectiv, neputând să fie transmis decât dacă se remite înscrisul, sau să fie realizat de o altă persoană decât aceea care se află în posesia titlului; *b) literalitate*; existenţa, întinderea, natura şi modalitatea dreptului de creanţă încorporat în document, precum şi a obligaţiei corelative lui sunt determinate exclusiv pe baza menţiunilor din cuprinsul documentului; atunci când voinţa reală nu concordă cu voinţa declarată în titlu, primează aceasta din urmă; conţinutul titlului nu poate fi combătut sau modificat, invocându-se elemente pe care el nu le cuprinde, ci poate fi doar completat cu elemente la care face trimitere însuşi titlul; *c) autonomie*; fiecare posesor al unui **t.c.** dobândeşte, în virtutea acestuia, un drept propriu şi autonom, invulnerabil faţă de excepţiile ce puteau fi opuse posesorilor anteriori: un drept originar, fondat pe relaţia juridică dintre el şi document; obligatul din titlu poate opune celui ce pretinde plata numai excepţiile obiective ce rezultă din cuprinsul titlului sau cele personale posesorului actual, nu şi vreuna dintre acelea ce puteau fi opuse deţinătorilor precedenţi. **T.c.** îndeplinesc un important rol ca instrumente de plată şi ca instrumente de credit; rolul lor este similar celui îndeplinit de biletele de bancă, prezentând însă avantajul că prin ele se evită deplasarea de numerar; ele servesc la mobilizarea creditelor. **T.c.** se clasifică: *a)* după modul de circulaţie, în: titluri la purtător, titluri la ordin şi titluri nominative; *b)* după conţinut, în: titluri de credit propriu-zise, titluri reprezentative şi titluri de participaţie; *c)* după cauza lor, în: titluri cauzale şi titluri abstracte.

titlu de credit propriu-zis, specie a titlurilor de credit care îl îndreptăţeşte pe posesorul legitim la o prestaţie constând într-o sumă bani, o cantitate de lucruri fungibile sau mărfuri determinate de gen. Din această categorie fac parte: cambia, cecul, biletul la ordin, obligaţiunile emise de stat sau de societăţile comerciale, poliţele de asigurare etc. [sin. *efect de comerţ propriu-zis*].

titlu de drepturi corporative, v. *titlu de participaţie.*

titlu de legitimare, v. *titlu impropriu.*

titlu de participaţie, specie a titlului de credit care conferă un complex de drepturi patrimoniale (cum sunt: dreptul la dividende, dreptul la valoarea acţiunii, dacă retragerea din societate este permisă; dreptul la o cotă din patrimoniul societăţii în caz de lichidare etc.) şi personale nepatrimoniale (ca de exemplu: dreptul de a participa la adunările generale ale societăţii, la activitatea de administrare a acesteia sau la controlul activităţii ei) decurgând din calitatea de participant sau de acţionar la o societate comercială [sin. *titlu de drepturi corporative*].

titlu de proprietate, orice act sau fapt juridic pe care se poate

fonda dreptul de proprietate al unei persoane asupra unui lucru. Poate constitui **t.p.,** spre exemplu: un contract de donaţie, o dispoziţie a legii, uzucapiunea, moştenirea etc.

titlu de stat, instrument financiar care atestă datoria publică sub formă de bonuri, certificate de trezorerie, inclusiv certificatele de trezorerie pentru populaţie nerăscumpărate la scadenţă şi transformate în certificate de depozit sau alte instrumente financiare constituind împrumuturi ale statului în monedă naţională sau în valută, pe termen scurt, mediu şi lung. Acestea pot fi emise în formă materializată sau dematerializată, nominative sau la purtător şi pot fi negociabile sau nenegociabile.

titlu de stat cu discont, titlu de stat fără cupon de dobândă, care este vândut la o valoare mai mică decât valoarea sa nominală.

titlu de stat cu dobândă, titlu de stat care are o valoare nominală la care se plăteşte o dobândă stabilită, la date specificate.

titlu de stat pe termen mediu sau lung, obligaţiune de stat cu o scadenţă de peste un an şi maximum 5 ani de la emisiune, respectiv de peste 5 ani de la emisiune, fie purtătoare de dobândă, fie cu discont, emis conform clauzelor împrumutului de stat [v. *obligaţiune*].

titlu de stat pe termen scurt, bonul de tezaur şi certificatul de trezorerie, fie purtătoare de dobândă, fie cu discont, cu scadenţa de până la un an inclusiv, precum şi alte instrumente financiare ce pot fi create de emitent, în condiţiile legii.

titlu impropriu, înscris sau document întocmit după modelul titlului de credit, cu însuşirile acestuia din urmă, dar şi cu o sumă de însuşiri proprii, datorită cărora nu este susceptibil de a fi considerat titlu de credit. Din categoria **t.i.** fac parte: biletele de călătorie pe calea ferată, autobuze etc.; biletele de intrare la spectacole; biletele de tratament balnear; biletele la loterie etc. Documentele de acest gen cuprind menţiunea sau promisiunea prestării unor servicii ori a îndeplinirii unei obligaţii de consemnare de lucruri sau de bani, atestând, implicit, efectuarea unei consemnări sau primirea unei plăţi. Dreptul menţionat în titlu are un caracter cauzal (arătând cauza pentru care se efectuează prestaţia) şi este destinat să fie exercitat numai de către persoana menţionată în titlu. În principiu, **t.i.** nu sunt destinate să circule; ele nu conferă un drept autonom, ci probează doar existenţa unui raport juridic, servind pentru legitimare: posesia documentului face, până la proba contrară, dovada legitimităţii dreptului. **T.i.** constituie numai contrasemne de legitimare; lor le lipseşte caracterul de încorporare a dreptului [sin. *titlu de legitimare*].

titlu la ordin, specie a titlului de credit cuprinzând drepturi literale şi autonome, ce pot fi exercitate numai de către o persoană determi-

nată, care este beneficiarul inițial sau cel căruia titlul i-a fost transmis de acesta prin formalitatea numită gir. În cuprinsul titlului se inserează clauza „la ordin" sau o clauză asemănătoare, în virtutea căreia emitentul autorizează pe posesor să-l transmită altei persoane. Circulația **t.o.** presupune, pe lângă girul nominal, și tradiția titlului; numai girul asociat cu posesia titlului face posibilă legitimarea și deci exercitarea drepturilor ce decurg din acest titlu.

titlu la purtător, specie a titlului de credit care se caracterizează prin aceea că în cuprinsul documentului se indică numai persoana debitorului și întinderea obligației acestuia, fără a se face vreo mențiune referitoare la creditor, titular al dreptului de creanță fiind persoana care se găsește în posesia documentului. **T.p.** circulă de la un subiect la altul, la fel ca bunurile mobile, prin simplă tradiție. Pentru ca un **t.p.** să fie valabil, este necesar ca în cuprinsul său să se înscrie clauza „la purtător", grație căreia voința debitorului subscriitor de a-și îndeplini obligația față de posesorul titlului devine neechivocă.

titlu nominativ, specie a titlului de credit care se distinge prin aceea că indică persoana titulară a drepturilor ce rezultă din cuprinsul său și se transmite pe calea cesiunii, a cărei realizare presupune înscrierea unei mențiuni în acest scop pe titlu, precum și tradiția titlului, ce este necesar noului titular pentru exercitarea dreptului. Indicând numele posesorului legitim, **t.n.** face cunoscută identitatea acestuia ca persoană căreia îi aparține exercitarea legitimă a drepturilor ce decurg din titlu; posesiunea titlului îndeplinește numai funcția de legitimare a posesorului, creditorul originar putându-se legitima doar în acest mod. Cel care prin efectul cesiunii devine noul titular al unui **t.n.** se legitimează cu posesiunea titlului și cu proba cesiunii înscrise în titlu; în cazul în care cesiunea s-a făcut printr-un act separat, legitimarea posesiei noului titular trebuie probată și prin acel act. Transmiterea unor **t.n.** (cum sunt acțiunile) necesită îndeplinirea și a altor formalități, ca, de exemplu, înscrierea transmiterii titlului în registrul societății emitente și menționarea transmiterii chiar pe titlu; în asemenea situații, posesor legitim al titlului este persoana care posedă documentul și al cărei nume a fost înscris în registru. Posesorul titlului are față de emitent un drept propriu.

titlu putativ, v. *just titlu putativ.*

titlu al servituții, orice act juridic sau operație juridică ce servește ca temei de constituire a servituții. Orice servitute se poate stabili prin titlu, iar unele dintre ele – cum sunt cele neaparente, fie continue, fie necontinue – nu se pot stabili decât în acest mod. Toate operațiile juridice translative din dreptul comun pot constitui mijloace de stabilire sau de dobândire a unei servituți, fie ele acte bilaterale

(contracte) sau unilaterale (ca testamentul), fie cu titlu oneros (ca vânzarea) sau cu titlu gratuit (ca donaţia). Actul juridic de constituire a unei servituţi nu este supus niciunei reguli speciale de formă; el trebuie să respecte însă toate condiţiile prevăzute de lege, inclusiv cele de formă ale contractului de donaţie; dacă se constituie printr-un testament, vor fi aplicabile dispoziţiile privitoare la forma testamentului etc. O servitute poate fi constituită în mod valabil chiar şi printr-o convenţie verbală, dar ea nu va putea fi dovedită în justiţie prin martori sau prezumţii decât dacă are o valoare mică sau dacă există un început de dovadă scrisă. **T.s.** îl poate constitui şi destinaţia proprietarului, dacă are caracter permanent şi este de natură a stabili o servitute (adică dă naştere la două fonduri distincte aparţinând unor proprietari diferiţi; cele două fonduri trebuie să fi aparţinut anterior aceluiaşi proprietar; acel proprietar să fi stabilit lucrurile în starea din care, în momentul despărţirii fondurilor, să fi rezultat servitutea). Dovada îndeplinirii acestor condiţii poate fi făcută prin orice mijloc de probă admis de lege.

titlu reprezentativ, specie a titlului de credit care îl îndreptăţeşte pe posesorul legitim la o cantitate de mărfuri sau produse ce se află în depozite, magazii, silozuri, docuri etc. sau sunt încărcate pe nave pentru a fi transportate; se numeşte reprezentativ pentru că titlul se subrogă lucrurilor şi circulă în locul acestora, reprezentându-le. El conferă asupra lucrurilor pe care le reprezintă un drept real (de proprietate, de gaj etc.), calitatea de posesor al titlului dublându-se cu aceea de proprietar (sau titular al altui drept real), ce conferă un drept de dispoziţie asupra lucrurilor. Din această categorie fac parte: conosamentul, recipisa de depozit, warantul. **T.r.** se emite, de regulă, în baza unui contract care constată consemnarea unor bunuri şi obligaţia restituirii lor; debitorul acestei obligaţii este îndatorat să ia toate măsurile necesare în vederea conservării bunurilor respective pe timpul cât îi sunt încredinţate.

titlu translativ, 1. orice act sau fapt juridic prin efectul căruia se strămută un drept (real sau de creanţă) din patrimoniul unei persoane în patrimoniul altei persoane. Poate constitui **t.t.**: un contract de vânzare-cumpărare, de donaţie etc.; o cesiune de creanţă; moştenirea etc. Nu au acest caracter actele juridice prin care se transmite numai folosinţa sau detenţia lucrului, cum este, de exemplu, închirierea; **2.** înscrisul constatator al operaţiei juridice translative.

titular de brevet de invenţie, persoană fizică sau juridică căreia îi aparţine dreptul conferit prin brevet. Dreptul la brevetul de invenţie aparţine inventatorului sau succesorului său în drepturi. În cazul în care invenţia a fost creată împreună de mai mulţi inventatori, fiecare dintre aceştia are calitatea de coautor al invenţiei, iar dreptul

aparține în comun acestora. Dacă mai multe persoane au creat aceeași invenție, independent una de alta, dreptul la brevet aparține aceluia care a depus o cerere de brevet a cărei dată de depozit este cea mai veche, iar dacă o prioritate a fost recunoscută, aparține persoanei a cărei cerere de invenție are cea mai veche dată de prioritate. Dacă inventatorul este salariat, în lipsa unei prevederi contractuale mai avantajoase acestuia, dreptul la brevetul de invenție aparține: *a)* unității, pentru invențiile realizate de salariat în exercitarea unui contract de muncă ce prevede o misiune inventivă încredințată în mod explicit, care corespunde cu funcțiile sale; inventatorul beneficiază de o remunerație suplimentară stabilită prin contract; *b)* salariatului, pentru invențiile realizate de către acesta fie în exercitarea funcției sale, fie în domeniul activității unității, prin cunoașterea sau folosirea tehnicii ori mijloacelor specifice ale unității sau ale datelor existente în unitate, fie cu ajutorul material al acesteia, în lipsa unei prevederi contractuale contrare. Dacă invenția rezultă dintr-un contract de cercetare, în lipsa unei clauze contrare, dreptul la brevet de invenție aparține unității care a comandat cercetarea, inventatorul având dreptul la o remunerație suplimentară stabilită prin act adițional la contract. Inventatorul și unitatea au obligația reciprocă să se informeze în scris asupra creării și stadiului realizării invenției și să se abțină de la orice divulgare. Încălcarea obligației de informare atrage răspunderea persoanei vinovate. În cazurile în care inventatorul este salariat al unei unități sau când invenția rezultă dintr-un contract de cercetare, dacă, în termen de 60 de zile de la data când salariatul a informat în scris unitatea asupra redactării descrierii invenției, cererea de brevet nu a fost depusă la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci, în lipsa altei convenții între părți, dreptul la acordarea brevetului de invenție aparține salariatului. Atunci când salariatul a realizat invenția în exercitarea funcției sale în cadrul unității, aceasta din urmă are un drept de preferință la încheierea unui contract privind invenția salariatului său, drept ce trebuie exercitat în termen de 3 luni de la oferta salariatului. Brevetul de invenție conferă titularului său un drept exclusiv de exploatare pe întreaga durată de protecție a acestuia. Este interzisă efectuarea fără consimțământul titularului a următoarelor acte: *a)* fabricarea, folosirea, oferirea spre vânzare, vânzarea sau importul în vederea folosirii, oferirii spre vânzare ori vânzării, în cazul în care obiectul brevetului este un produs; *b)* utilizarea procedeului, precum și folosirea, oferirea spre vânzare, vânzarea sau importul în aceste scopuri a produsului obținut direct prin procedeul brevetat, în cazul în care obiectul brevetului este un procedeu. Întinderea protecției conferite prin brevet este determinată de conținutul reven-

dicărilor. Totodată, descrierea şi desenele invenţiei servesc la interpretarea revendicărilor. Pentru determinarea întinderii protecţiei conferite prin brevet se va ţine seama de orice element echivalent unui element specificat în revendicări. Protecţia conferită printr-un brevet referitor la un procedeu care permite producerea unui material biologic având caracteristici specifice se extinde asupra materialului biologic direct obţinut prin acest procedeu şi asupra oricărui alt material biologic derivat din materialul biologic direct obţinut prin acel procedeu şi asupra oricărui alt material obţinut plecând de la materialul biologic direct obţinut prin reproducere sau multiplicare, sub formă identică sau diferenţiat şi având aceleaşi caracteristici. Protecţia conferită printr-un brevet asupra unui produs conţinând o informaţie genetică sau constând într-o informaţie genetică se extinde asupra oricărui alt material în care produsul este încorporat şi în care informaţia genetică este conţinută şi îşi exercită funcţia, cu excepţia corpului uman în diferite stadii de formare sau dezvoltare. Cu începere de la data publicării cererii de brevet, cererea asigură, în mod provizoriu, solicitantului protecţia conferită, cu excepţia cazurilor în care cererea de brevet de invenţie a fost respinsă, retrasă sau declarată ca fiind considerată retrasă.

tolerat, persoană care locuieşte, pe baza consimţământului chiriaşului, în locuinţa acestuia şi care, neavând un drept locativ propriu asupra acestei locuinţe, poate fi evacuată oricând, la cererea locatarului principal.

tradiţie, v. *tradiţiune.*

tradiţiune, mod de dobândire a drepturilor reale constând în simpla predare materială a obiectului; operează transferul proprietăţii în cazul darurilor manuale. În actele juridice translative având ca obiect bunuri certe, dreptul real fiind transmis dobânditorului prin chiar încheierea acordului de voinţă, **t.** operează numai transmiterea posesiei lucrului; partea pusă în întârziere pentru îndeplinirea obligaţiei de a face **t.** lucrului va suporta riscurile pieirii fortuite a acestuia, afară dacă poate face dovada că lucrul ar fi pierit şi la dobânditor, dacă i-ar fi fost predat [sin. *tradiţie*].

transcriere, înregistrare aferentă sistemului de publicitate personală a drepturilor reale imobiliare, întemeiat pe transcripţiuni şi inscripţiuni; se face în registrul de transcrieri şi constă în copierea integrală a actului translativ de proprietate. Sunt supuse **t.** toate actele juridice prin care se strămută proprietatea unui imobil sau se constituie asupra lui un drept real ori se sting asemenea drepturi, cu excepţia următoarelor acte care nu sunt supuse **t.**: transmisiunile *mortis causa*; actele de partaj voluntar; hotărârile judecătoreşti declarative (de exemplu, cele de împărţeală,

cu excepţia cazului când adjudecarea imobilului supus partajului se face către o terţă persoană, şi nu către un copărtaş), dobândirea prin uzucapiune etc. **T.** se face pe numele proprietarilor şi în ordinea prezentării actelor. Are ca efect opozabilitatea titlului translativ transcris faţă de terţi (prin terţi înţelegându-se şi persoanele care au dobândit ele însele un drept real de la acelaşi antecesor şi cu privire la acelaşi bun imobil, drept care să fi fost supus transcrierii sau înscrierii). Cel care transcrie mai întâi actul său are un drept mai puternic decât acela care transcrie ulterior, chiar dacă actul său de dobândire ar fi fost încheiat mai în urmă. În cazul contractelor de donaţie, lipsa transcrierii poate fi invocată de către orice persoană interesată, chiar de către creditorii chirografari sau de către legatarii cu titlu particular. Potrivit art. 69 alin. (2) din Legea nr. 7/1996, republicată, la data finalizării lucrărilor de cadastru general şi a registrelor de publicitate imobiliară pentru întreg teritoriul administrativ al unei unităţi administrativ-teritoriale îşi încetează aplicabilitatea, pentru teritoriul respectiv, art. 710-720 C. proc. civ. (cu excepţia prevederilor referitoare la amanet), precum şi dispoziţiile corespunzătoare din Codul civil privitoare la transcrierea unor acte juridice de drept civil, urmând ca după definitivarea cadastrului la nivelul întregii ţări, aceste dispoziţii să se abroge [sin. *transcripţie*].

transcripţie, v. transcriere.

transfer, v. *transmisiune.*

transmisiune, operaţie juridică în virtutea căreia elementele active (sau şi elementele active şi elementele pasive) trec din patrimoniul unei persoane în patrimoniul altei persoane. **T.** este cu titlu particular când obiectul ei îl constituie unul sau mai multe bunuri singulare sau drepturi reale ori de creanţă, de asemenea, singulare; **t.** este cu titlu universal când are ca obiect o fracţiune din patrimoniu, privită ca universalitate ce conţine atât elemente active, cât şi elemente pasive; **t.** este universală când are ca obiect întregul patrimoniu al unei persoane fizice sau juridice [sin. *transfer*].

transmisiune mortis causa, v. *transmisiune succesorală.*

transmisiune pentru cauză de moarte, v. *transmisiune succesorală.*

transmisiune succesorală, sintagmă ce desemnează transmiterea, în întregime sau în parte, a patrimoniului succesoral al persoanei decedate, către una sau mai multe persoane. În funcţie de temeiul juridic al **t.s.**, distingem: **t.s.** legală, de specificul căreia este faptul că patrimoniul succesoral se transmite succesorilor în virtutea legii; **t.s.** testamentară, care are loc atunci când patrimoniul succesoral trece la moştenitori în baza unui testament sau legat; **t.s.** contractuală, care operează în baza

unui contract de donaţie având ca obiect bunuri viitoare. Din punct de vedere al sferei sale, **t.s.** poate fi: universală, când vizează întreaga avere succesorală; **t.s.** cu titlu universal, când vizează numai o fracţiune determinată din patrimoniul succesoral; **t.s.** cu titlu particular, în cazul în care are ca obiect bunuri sau drepturi privite individual din patrimoniul defunctului; **t.s.** mai poate fi caracterizată şi în funcţie de latura patrimoniului la care se referă, caz în care se distinge: **t.s.** a activului succesoral, ce are ca obiect bunuri şi drepturi şi **t.s.** a pasivului succesoral, care are ca obiect obligaţii. **T.s.** are, în principiu, ca obiect numai drepturile şi obligaţiile defunctului cu conţinut patrimonial, cele personale nepatrimoniale nefiind transmisibile pe cale de moştenire. **T.s.** are următoarele caractere juridice: *a)* este o transmisiune pentru cauză de moarte, având loc numai pe data morţii persoanelor fizice şi neputându-se face prin acte juridice între vii; *b)* este o transmisiune cu titlu universal, deoarece are ca obiect patrimoniul defunctului în totalitate sau o fracţiune a acestuia, ca universalitate juridică, adică un tot ce cuprinde atât elemente active, cât şi elemente pasive; *c)* este o transmisiune cu caracter unitar, ce rezultă din faptul că întreaga moştenire se transmite pe baza acelorași principii şi reguli legale, fără a se face distincţie nici în funcţie de natura şi nici în funcţie de originea bunurilor, drepturilor şi obligaţiilor care o alcătuiesc. Sunt excepţii de la caracterul unitar al **t.s.** unele situaţii reglementate prin lege: dreptul de moştenire al soţului supravieţuitor; dreptul de moştenire asupra drepturilor patrimoniale de autor; dreptul de moştenire asupra bunurilor succesorale lăsate de cetăţenii români în străinătate; dreptul la moştenire asupra bunurilor succesorale lăsate de cetăţenii străini în ţara noastră. Nu constituie excepţii de la caracterul unitar al **t.s.** următoarele situaţii: transmiterea prin testament a unei părţi a moştenirii, iar în baza legii transmiterea celeilalte părţi a aceleiaşi moşteniri; transmiterea prin testament a bunurilor de o anumită natură în favoarea unei persoane, iar a bunurilor de altă natură în favoarea altei persoane; *d)* este o transmisiune cu caracter indivizibil, ceea ce rezultă din faptul că atât acceptarea succesiunii, cât şi renunţarea la succesiune sunt indivizibile şi acceptarea şi renunţarea la succesiune trebuie să se facă referitor la întreaga moştenire, nefiind posibil să fie acceptată numai o parte a moştenirii şi nici să se renunţe numai cu privire la o anumită parte a moştenirii.

transmisiunea activului succesoral, transmisiune succesorală având ca obiect bunurile succesorale şi drepturile patrimoniale ce fac parte din moştenire. Poate fi universală, cu titlu universal, sau cu titlu particular. În toate cazurile ea operează, de plin drept, de la data deschiderii moştenirii, dar

prezintă unele particularităţi în cazul legatelor cu titlu particular. La deschiderea moştenirii, creanţele defunctului, inclusiv cele solidare, se divid, prin efectul legii, între comoştenitori şi terţi, în proporţie cu partea ce le revine fiecăruia din moştenire. Ca urmare, fiecare dintre moştenitori va putea urmări pe debitor numai pentru partea sa de creanţă. În cazul în care obiectul creanţei este indivizibil, fiecare moştenitor poate cere în totalitate executarea obligaţiei. Drepturile reale făcând parte din activul patrimoniului succesoral se dobândesc de către moştenitori în stare de indiviziune. Comoştenitorii dobândesc asupra lor numai cotepărţi ideale din dreptul real asupra bunurilor, cote ideale ce corespund drepturilor succesorale ale fiecăruia, urmând ca drepturile exclusive asupra bunurilor concrete din moştenire să fie stabilite prin împărţeală.

transmisiunea pasivului succesoral, transmisiune succesorală având ca obiect obligaţiile patrimoniale din componenţa averii succesorale. Pasivul succesoral se suportă de către succesorii universali sau cu titlu universal, deoarece ei dobândesc prin moştenire un patrimoniu sau o fracţiune din patrimoniu, adică o universalitate care cuprinde, pe lângă drepturi, şi obligaţii.

transmisiunea succesorală universală şi cu titlu universal, transmisiune succesorală având ca obiect atât bunurile şi drepturile patrimoniale ce fac parte din masa succesorală, cât şi obligaţiile asumate de defunct. Întregul patrimoniu succesoral formează obiectul **t.s.u.** Titularii drepturilor sunt moştenitorii cu vocaţie universală, adică moştenitorii legali şi legatarii universali. Graţie vocaţiei universale, ei pot deveni titularii întregului patrimoniu succesoral, chiar dacă în concret, emolumentul pe care îl culeg nu va cuprinde întregul pasiv succesoral. În cazul în care titularul dreptului are vocaţie limitată la moştenire, adică numai cu privire la o cotă-parte a moştenirii, **t.s.** este cu titlu universal. Potrivit legii, pasivul succesoral se suportă de către succesorii universali sau cu titlu universal, deoarece ei dobândesc prin moştenire un patrimoniu sau o fracţiune din patrimoniu, adică o universalitate care cuprinde nu numai drepturi, ci şi obligaţii.

transmisiunea succesorală cu titlu particular, varietate de transmisiune succesorală care se distinge prin aceea că are ca obiect mai multe bunuri determinate sau determinabile, privite izolat (*ut singuli*). Ea se realizează prin legatul cu titlu particular. Operează din momentul deschiderii succesiunii, chiar atunci când este făcută sub condiţie. Natura dreptului dobândit de legatarul cu titlu particular depinde de obiectul legatului. Atunci când legatul are ca obiect dreptul de proprietate sau un alt drept real asupra unor bunuri individual determinate ori drepturi

de proprietate intelectuală sau dreptul succesoral moştenit de testator şi lăsat legat înainte de lichidarea acelei moşteniri, legatarul dobândeşte dreptul direct de la defunct, devenind titularul dreptului din momentul deschiderii moştenirii. În toate celelalte cazuri, legatarul dobândeşte un drept de creanţă împotriva moştenitorului obligat la plata legatului. Legatarii cu titlu particular nu participă la plata pasivului succesoral. Ei nu au vocaţie la universalitate şi, ca urmare, nu au nici obligaţia de a suporta pasivul acesteia. Cu titlu excepţional, legatarul particular este obligat să contribuie la plata pasivului în următoarele ipoteze şi limite: *a)* atunci când testatorul a prevăzut expres plata de către legatarul particular a unei datorii sau sarcini, inclusiv a unui legat cu titlu particular având ca obiect o creanţă. Este vorba de un legat cu sarcină, la care legatarul poate renunţa dacă sarcina legatului său este prea oneroasă. Dacă însă el acceptă legatul, îşi asumă, implicit, şi angajamentul să suporte sarcina instituită de testator; *b)* dacă obiectul legatului particular este un grup particular de bunuri cuprinzând atât drepturi, cât şi obligaţii (ca de exemplu, dreptul succesoral moştenit de testator ca universalitate sau cotă-parte din universalitate, încă nelichidată, ori partea socială dintr-o societate); *c)* atunci când legatul particular are ca obiect un imobil ipotecat. Potrivit dreptului comun în materie de ipotecă, în acest caz legatarul nu este obligat personal să plătească, dar este obligat *propter rem* la plată pentru salvarea imobilului de urmărirea creditorului ipotecat. Dacă el plăteşte, se subrogă în drepturile creditorului plătit, putând recupera, pe calea acţiunii în regres, plata făcută de la succesorii universali sau cu titlu universal, care sunt obligaţi să suporte pasivul moştenirii; *d)* în cazul în care activul succesoral nu acoperă în totalitate pasivul succesoral. În mod indirect şi fără a fi obligat personal, legatarul particular va suporta consecinţele existenţei pasivului. Legatul particular va fi supus reducerii în măsura necesară achitării pasivului succesoral, dacă creditorii dovedesc că nu pot satisface creanţele lor din celelalte bunuri ale moştenirii; *e)* legatarul cu titlu particular al uzufructului având ca obiect universalitatea succesorală sau cotă-parte din universalitate este obligat să contribuie, alături de nudul proprietar, la plata unor datorii şi sarcini ale moştenirii, dar numai în condiţiile şi limitele legii. Legatarul uzufructului asupra unui bun determinat nu contribuie la plata datoriilor şi a sarcinilor moştenirii. Excepţie face doar situaţia în care uzufructul cu titlu particular are ca obiect un imobil ipotecat. Într-o atare ipoteză, legatarul uzufructului va trebui să plătească datoria, dacă nudul proprietar sau debitorul creanţei garantate nu o vor onora. Legatarul plătitor va putea cere însă restituirea integrală a plăţii făcute de la

nudul proprietar sau de la debitorul creanței garantate prin ipotecă, subrogându-se cu titlu personal în drepturile creditorului plătit.

transmisiunea succesorală a drepturilor de autor, varietate a transmisiunii succesorale care se distinge prin aceea că are ca obiect, prin excelență, drepturile patrimoniale de autor. În principiu, este supusă normelor generale ce guvernează transmisiunea succesorală, care se completează cu prevederile legii speciale din materia dreptului de autor. După moartea autorului, exercițiul dreptului de a pretinde dacă, în ce mod și când va fi adusă opera la cunoștință publică, recunoașterea calității de autor al operei și al dreptului de a pretinde respectarea integrității operei și de a se opune oricărei modificări, precum și oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputația sa, se transmit prin moștenire, potrivit legislației civile, pe durată nelimitată. Dacă nu există moștenitori, exercițiul acestor drepturi revine organismului de gestiune colectivă care a administrat drepturile autorului sau, după caz, organismului cu cel mai mare număr de membri, din domeniul respectiv de creație. Utilizarea unei opere dă naștere la drepturi patrimoniale, distincte și exclusive, ale autorului de a autoriza sau de a interzice: *a)* reproducerea operei; *b)* distribuirea operei; *c)* importul în vederea comercializării pe piața internă a copiilor realizate, cu consimțământul autorului, după operă; *d)* închirierea operei; *e)* împrumutul operei; *f)* comunicarea publică, direct sau indirect a operei, prin orice mijloace, inclusiv prin punerea operei la dispoziția publicului, astfel încât să poată fi accesată în orice loc și în orice moment ales, în mod individual, de către public; *g)* radiodifuzarea operei; *h)* retransmiterea prin cablu a operei; *i)* realizarea de opere derivate. Autorul unei opere originale de artă grafică sau plastică ori al unei opere fotografice beneficiază de un drept de suită reprezentând dreptul de a încasa o cotă din prețul de vânzare obținut la orice revânzare a operei, ulterioară primei înstrăinări de către autor, precum și dreptul de a fi informat cu privire la locul unde se află opera sa. Acest drept se aplică tuturor actelor de revânzare a unei opere originale de artă grafică sau plastică ori a unei opere fotografice care implică, în calitate de vânzători, cumpărători sau intermediari, saloane, galerii de artă, precum și orice comerciant de opere de artă. Toate aceste drepturi patrimoniale durează toată viața autorului, iar după moartea acestuia se transmit prin moștenire, potrivit legislației civile, pe o perioadă de 70 ani, oricare ar fi data la care opera a fost adusă la cunoștință publică în mod legal. Dacă nu există moștenitori, exercițiul acestor drepturi revine organismului de gestiune colectivă mandatat în timpul vieții de către autor sau, în lipsa unui mandat, organismului de gestiune colectivă

cu cel mai mare număr de membri, din domeniul respectiv de creaţie. Persoana care, după încetarea protecţiei dreptului de autor, aduce la cunoştinţă publică, în mod legal, pentru prima oară, o operă nepublicată înainte beneficiază de protecţia echivalentă cu cea a drepturilor patrimoniale ale autorului. Durata protecţiei acestor drepturi este de 25 de ani, începând din momentul în care a fost adusă pentru prima oară la cunoştinţă publică în mod legal. Durata drepturilor patrimoniale asupra operelor aduse la cunoştinţă publică în mod legal, sub pseudonim sau fără indicarea autorului, este de 70 de ani de la data aducerii la cunoştinţa publică a acestora. Când identitatea autorului este adusă la cunoştinţă publică înainte de expirarea termenului de 70 de ani sau pseudonimul adoptat de autor nu lasă nicio îndoială asupra identităţii autorului, drepturile patrimoniale arătate durează tot timpul vieţii autorului, iar după moartea acestuia se transmit prin moştenire, potrivit legislaţiei civile, pe o perioadă de 70 de ani, oricare ar fi data la care opera a fost adusă la cunoştinţă publică în mod legal. Durata drepturilor patrimoniale asupra operelor realizate în colaborare este de 70 de ani de la moartea ultimului coautor. În cazul în care contribuţiile coautorilor sunt distincte, durata drepturilor patrimoniale pentru fiecare dintre acestea este de 70 de ani de la moartea fiecărui coautor. Durata drepturilor patrimoniale asupra operelor colective este de 70 de ani de la data aducerii operelor la cunoştinţă publică. În cazul în care aceasta nu se realizează timp de 70 de ani de la crearea operelor, durata drepturilor patrimoniale expiră după trecerea a 70 de ani de la crearea operelor. Drepturile patrimoniale asupra programelor pentru calculator durează tot timpul vieţii autorului, iar după moartea acestuia se transmit prin moştenire, potrivit legislaţiei civile, pe o perioadă de 70 de ani. Modificările neesenţiale, adăugările, tăieturile sau adaptările aduse în vederea selecţiei ori aranjării, precum şi corectarea conţinutului unei opere sau colecţii, care sunt necesare pentru continuarea activităţii colecţiei în modul în care a intenţionat autorul operei, nu vor extinde termenul de protecţie a acestei opere sau colecţii. Toate aceste termene se calculează începând cu data de 1 ianuarie a anului următor morţii autorului sau aducerii operei la cunoştinţă publică, după caz.

transmisiunea succesorală a locurilor de veci, transmisiune pentru cauză de moarte a spaţiilor destinate pentru morminte, cavouri etc. din cimitire sau din alte locuri. Întrucât aceste spaţii sunt în afara circuitului civil, neputând fi transmise prin acte juridice, **t.s.l.v.** poate avea ca obiect numai concesiunea asupra acestora, iar nu şi dreptul de proprietate. Ea poate fi făcută atât pe calea moştenirii legale, cât şi prin testament; aparţinând însă în indiviziune membrilor familiei,

concesiunea locurilor de veci nu poate forma obiectul împărţirii moştenirii şi nici nu poate fi inclusă în loturile care se formează din masa succesorală pentru a fi atribuite unuia sau mai multor moştenitori. În caz de renunţare a unui moştenitor la dreptul său de concesiune asupra unui loc de veci, acest drept trece la moştenitorii nerenunţători, iar în lipsa acestora, la stat.

transmisiunea succesorală a obligaţiei legale de întreţinere, expresie ce desemnează acea transmisiune succesorală care este limitată numai la cazul în care persoana îndreptăţită la întreţinere este un minor, iar părinţii săi sunt decedaţi, dispăruţi sau se află în nevoie. Condiţiile şi limitele în care ea are loc sunt următoarele: moştenitorul cu vocaţie universală, care a acceptat moştenirea sub beneficiu de inventar, este ţinut la executarea obligaţiei legale de întreţinere numai în măsura valorii bunurilor pe care le-a moştenit; dacă sunt mai mulţi asemenea moştenitori, obligaţia lor este solidară, creditorul putând urmări pe oricare dintre ei pentru întregul cuantum al întreţinerii; cel care a executat singur obligaţia are acţiune în regres împotriva celorlalţi, pentru partea care îi revenea fiecăruia, proporţional cu valoarea bunurilor moştenite. Atunci când beneficiarul întreţinerii este şi el moştenitor al defunctului, creanţa sa cu acest obiect se stinge prin confuziune, până la concurenţa valorii bunurilor pe care le-a moştenit.

transmiterea obligaţiilor, sintagmă ce desemnează modificarea raporturilor juridice obligaţionale constând în transferarea drepturilor creditorului în favoarea altei persoane, care devine creditor în locul său, ori în transferarea obligaţiilor debitorului asupra altei persoane, care devine astfel debitor în locul său. Cel mai frecvent, **t.o.** se produce cu ocazia decesului uneia dintre părţile raportului juridic obligaţional, împrejurare ce determină transmiterea drepturilor şi obligaţiilor defunctului prin succesiune moştenitorilor legali sau testamentari, precum şi ca urmare a reorganizării persoanelor juridice care sunt părţi în astfel de raporturi, când drepturile şi obligaţiile persoanei reorganizate se transferă, în virtutea unei transmisiuni universale sau cu titlu universal, asupra persoanei sau persoanelor juridice rezultate din reorganizare. **T.o.** se poate realiza însă prin alte mijloace specifice reglementate de lege, anume: cesiunea de creanţă şi subrogaţia (personală). Nu pot fi calificate mijloace propriu-zise de **t.o.** novaţia şi delegaţia, întrucât prin acestea nu se transmite obligaţia existentă, ci se naşte o obligaţie nouă, având un alt debitor sau creditor, sau un alt obiect, în locul obligaţiei vechi, care se stinge. Totuşi, pe aceste căi se poate realiza indirect o cesiune de datorie, care nu se poate realiza în mod direct, nefiind reglementată de lege.

tranzacţie, contract sinalagmatic prin care părţile, urmărind să pună

capăt unui proces existent sau să prevină declanşarea unui proces iminent, îşi fac concesii reciproce în sensul că renunţă la anumite drepturi ori stipulează prestaţii noi, în schimbul unor renunţări consimţite de adversar. Reciprocitatea concesiilor reprezintă trăsătura specifică, esenţială prin care **t.** se deosebeşte de achiesare, adică de recunoaşterea necondiţionată a unor pretenţii formulate în justiţie de către partea adversă: **t.** este o renunţare reciprocă şi, totodată, o renunţare la drepturi paralele, contradictorii, afirmate şi, în acelaşi timp, contestate de părţi. Legea cere ca **t.** să fie constatată printr-un înscris care însă îndeplineşte numai rolul de instrument probator, şi nu pe acela de condiţie de validitate; dacă înscrisul este sub semnătură privată, el trebuie întocmit în atâtea exemplare câte părţi cu interese contrare există. **T.** încheiată în cadrul unui proces în curs produce efecte prin inserarea cuprinsului său în dispozitivul hotărârii judecătoreşti de expedient, care pune capăt procesului. Pot încheia o **t.** numai persoanele care au capacitatea de a face acte de dispoziţie. Obiectul **t.** trebuie să fie licit; este inadmisibilă o **t.** având ca obiect bunuri scoase din circuitul civil sau chestiuni privitoare la starea şi capacitatea persoanei; este inadmisibilă, de asemenea, **t.** având ca obiect drepturi părinteşti. **T.** are ca efect împiedicarea părţilor semnatare de a emite ulterior pretenţii în legătură cu drepturile şi obligaţiile stinse pe această cale. **T.** este un act indivizibil; ea nu poate fi modificată sau anulată parţial, ci numai în totalitate. Uneori, **t.** are efect declarativ (în cazurile în care nu dă naştere la drepturi noi, ci numai recunoaşte sau validează drepturi preexistente), iar alteori, are efect constitutiv (când părţile convin să constituie unele drepturi noi). **T.** poate fi anulată – ca orice contract – pentru eroare, dol sau violenţă.

tras, debitorul care primeşte de la creditorul său – acesta fiind, la rândul său, debitor faţă de o altă persoană – mandat sau ordin printr-un înscris, care se numeşte cambie, să plătească acelei persoane la scadenţa şi în locul arătat, suma datorată.

trăgător, creditorul care având, concomitent, şi calitatea de debitor în cadrul altui raport obligaţional faţă de o altă persoană, dă ordin sau mandat propriului său debitor, printr-un înscris, numit cambie, să plătească acelei persoane suma datorată, la scadenţa şi în locul arătat.

trecerea în proprietatea statului a bunurilor fără stăpân, mod specific de dobândire a proprietăţii de stat prin efectul căruia bunurile fără stăpân intră în proprietatea statului. Eventualele sarcini care grevează asemenea bunuri se păstrează în continuare, în măsura în care au fost conservate prin mijloace legale de către cei interesaţi.

trimitere în posesie a moştenitorului, v. *moştenitor sezinar.*

tulburare prin violenţă, orice fapt contrar ordinii juridice, care implică rezistenţă, opunere din partea adversarului şi care tinde la deposedarea posesorului. Violenţa poate să constea în acte fizice, materiale sau în insulte, ameninţări ori într-o procedură abuzivă, se cere însă ca ea să prezinte o anumită gravitate prin raportare la vârsta, sexul şi pregătirea celor vizaţi. Aprecierea ei constituie un atribut al instanţei de judecată şi trebuie făcută în funcţie de circumstanţele concrete ale cazului dat [sin. *deposedare prin violenţă*].

tutela, instituţie juridică pe care legiuitorul a conceput-o ca mijloc de ocrotire a minorului lipsit de ocrotirea părintească şi a majorului pus sub interdicţie judecătorească. În ambele situaţii, ocrotirea se realizează prin numirea unui tutore de către autoritatea tutelară, care îşi exercită atribuţiile şi îşi îndeplineşte obligaţiile sub controlul, supravegherea şi îndrumarea acesteia [v. şi *tutela minorului; tutore*].

tutela minorului, 1. instituţie juridică formată din ansamblul dispoziţiilor legale care reglementează ocrotirea unui minor de către o altă persoană decât părinţii săi (numită tutore), sub supravegherea, controlul şi îndrumarea permanentă a autorităţii tutelare; **2.** sarcină gratuită şi obligatorie, în virtutea căreia o anumită persoană, denumită tutore, este chemată a exercita drepturile şi îndatoririle părinteşti faţă de un copil minor, ai cărui părinţi sunt decedaţi ori se află în imposibilitate permanentă de a-şi exercita atribuţiile; **3.** mijloc juridic de ocrotire a minorului lipsit de ocrotirea părintească. **T.m.** are ca finalitate suplinirea lipsei părinţilor şi crearea posibilităţii îndeplinirii faţă de minor a sarcinilor şi funcţiilor acestora. **T.m.** prezintă următoarele caractere juridice: *a)* este o sarcină cu caracter social, ea fiind menită să suplinească ocrotirea părintească, tutorele, la fel ca şi părintele, având îndatorirea să asigure creşterea şi educarea minorului; *b)* este o sarcină legală, în principiu, obligatorie, deoarece persoana care a fost numită tutore nu poate refuza această sarcină; *c)* este o sarcină gratuită; cu toate acestea autoritatea tutelară, ţinând seama de munca depusă de către tutore pentru administrarea averii minorului şi de starea materială a minorului şi a tutorelui, poate acorda o remuneraţie tutorelui care însă nu va putea depăşi 10% din veniturile bunurilor minorului. Remuneraţia are caracter facultativ. Totodată, atunci când a fost acordată, poate fi ulterior modificată sau suprimată; *d)* este o sarcină personală, deoarece tutorele nu o poate exercita prin reprezentare. Legea reglementează cazurile de incapacitate, de excludere, îndepărtare de la tutelă sau care îndreptăţesc refuzul sarcinii tutelei; *e)* se instituie de către autoritatea tutelară şi se exercită sub controlul şi îndrumarea permanentă a acesteia. Instituirea tutelei, controlul şi îndrumarea exercitate

de autoritatea tutelară constituie garanții certe privind ocrotirea corespunzătoare a intereselor minorului rămas fără ocrotire părintească. **T.m.** este guvernată de următoarele principii: *a)* principiul generalității tutelei, conform căruia instituirea tutelei are loc în toate cazurile în care un minor este lipsit de ocrotirea părintească; *b)* principiul exercitării tutelei exclusiv în interesul minorului, care este consacrat prin art. 114 C. fam., ce dispune că tutela „se exercită numai în interesul minorului"; *c)* principiul independenței patrimoniale dintre minor și tutore, ce presupune separația patrimoniilor tutorelui și a minorului, aidoma separației de patrimonii prevăzute de lege între patrimoniul părinților și cel al minorului; *d)* principiul controlului permanent exercitat de către autoritatea tutelară asupra ocrotirii minorului prin tutelă. Legea (art. 136 C. fam.) dispune în acest sens că autoritatea tutelară va exercita un control efectiv și continuu asupra modului în care tutorele își îndeplinește îndatoririle sale cu privire la minor și bunurile acestuia. În îndeplinirea atribuțiilor sale de control, autoritatea tutelară poate cere colaborarea organelor administrației de stat și instituțiilor de ocrotire. **T.m.** se instituie în situațiile în care copilul minor este lipsit de îngrijirea ambilor părinți din cauza faptului că aceștia sunt: morți, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorește dispăruți ori morți, precum și în cazul în care, la încetarea adopției, instanța judecătorească hotărăște că este în interesul copilului [art. 40 alin. (1) din Legea nr. 272/2004; art. 113 C. fam.]. Potrivit art. 40 alin. (2) din Legea nr. 272/2004, instituirea **t.m.** se face conform legii de către instanța judecătorească în a cărei circumscripție teritorială domiciliază sau a fost găsit copilul, iar potrivit art. 116 și art. 115 C. fam., numirea tutorelui se face de autoritatea tutelară, la sesizarea următoarelor categorii de persoane: persoanele apropiate minorului, precum și administratorii și locatarii casei în care locuiește minorul; serviciul de stare civilă, cu prilejul înregistrării morții unei persoane, precum și biroul notarului public, cu prilejul deschiderii unei succesiuni; instanțele judecătorești, parchetul și poliția, cu prilejul pronunțării, luării sau executării unei măsuri privative de libertate; organele administrației de stat, instituțiile de ocrotire și orice alte persoane. Autoritatea tutelară se poate sesiza și din oficiu. Se poate observa existența unei contradicții între dispozițiile Codului familiei și dispozițiile Legii nr. 272/2004, întrucât, în timp ce art. 116 C. fam. prevede că numirea tutorelui se face de către autoritatea tutelară, art. 42 alin. (2) din Legea nr. 272/2004 dispune că instanța judecătorească instituie tutela. Avându-se în vedere caracterul special al Legii nr. 272/2004, dispozițiile acesteia se vor aplica cu prioritate. **T.m.**

încetează când dispar cauzele care au impus instituirea ei. Aceste cazuri sunt: dobândirea de către minorul pus sub tutelă a capacității depline de exercițiu, fie prin ajungerea la majorat, fie prin încheierea căsătoriei de către minora de 16 ani, iar cu dispensă, de 15 ani; decesul minorului sau declararea judecătorească a morții minorului pus sub tutelă; încetarea situației care a impus instituirea tutelei; luarea unei alte măsuri de ocrotire a minorului pus sub tutelă; îndepărtarea tutorelui în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

tutore, persoană fizică numită prin decizia autorității tutelare pentru a îndeplini, sub supravegherea, controlul și îndrumarea acesteia, sarcina tutelei cu privire la un minor sau cu privire la o persoană pusă sub interdicție. **T.** îi revine sarcina de a ține locul părinților firești ai minorului, de a crea în jurul copilului climatul familial pe care l-ar fi creat părinții. Persoana fizică sau familia care urmează a fi **t.** trebuie să fie evaluată de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului cu privire la garanțiile morale și condițiile materiale pe care trebuie să le îndeplinească pentru a primi un copil în îngrijire. Evaluarea se realizează de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului de la domiciliul persoanei sau familiei, acordându-se prioritate membrilor familiei extinse a copilului (rudele acestuia până la gradul IV inclusiv). Instanța judecătorească numește cu prioritate ca tutore, dacă motive întemeiate nu se opun, o rudă sau un afin ori un prieten al familiei copilului, în stare să îndeplinească această sarcină. Persoana fizică, respectiv soții care urmează a fi tutori sunt numiți pe baza prezentării de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului a raportului de evaluare a acestora. Propunerea se va face ținându-se seama de relațiile personale, de apropierea domiciliilor, precum și de opinia copilului. Pot fi tutori persoanele fizice sau soțul și soția împreună, care au domiciliul în România și nu se află în vreunul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute de lege. După alegerea **t.**, autoritatea tutelară va comunica în scris **t.** numirea sa și va afișa hotărârea de numire la consiliul local de la domiciliul minorului. Hotărârea de numire va cuprinde și mențiuni privitoare la locuința minorului, bunurile acestuia și sarcinile tutorelui. Drepturile și îndatoririle tutorelui încep de la data primirii comunicării. Articolul 117 C. fam. dispune că nu poate fi tutore: minorul sau cel pus sub interdicție; cel decăzut din drepturile părintești sau declarat incapabil de a fi tutore; cel căruia i s-a restrâns exercițiul unor drepturi politice sau civile, fie în temeiul legii, fie prin hotărâre judecătorească, precum și cel cu rele purtări; cel lipsit, în temeiul legii speciale, de dreptul de a alege și de a fi ales deputat; cel care, exercitând o altă tutelă, a fost îndepărtat din aceasta

şi cel care, din cauza intereselor potrivnice cu ale minorului, nu ar putea îndeplini sarcina tutelei. Ori de câte ori, pe parcursul exercitării tutelei va apărea una din aceste situaţii, tutorele va fi îndepărtat. Potrivit art. 118 alin. (2) C. fam., poate refuza sarcina tutelei: cel care are vârsta de 60 de ani împliniţi; femeia însărcinată sau mamă a unui copil mai mic de 8 ani; cel care creşte şi educă doi sau mai mulţi copii; cel care exercită o altă tutelă sau curatelă; cel care din cauza bolii, a infirmităţii, a felului îndeletnicirii, a depărtării domiciliului de locul unde se află bunurile minorului sau din alte motive întemeiate, nu ar putea să îndeplinească această sarcină. **T.** are drepturi şi îndatoriri privitoare atât la persoana minorului, cât şi la bunurile acestuia. El are obligaţia să îngrijească de persoana minorului şi să-l crească pe acesta, îngrijind de sănătatea şi dezvoltarea lui fizică, de educarea, învăţătura şi pregătirea profesională a minorului, spre a-l face folositor colectivităţii. Minorul pus sub tutelă are domiciliul legal la **t.** său. **T.** are dreptul să ceară minorul de la orice persoană care l-ar reţine fără drept. El are deschisă calea unei acţiuni în justiţie de înapoiere a minorului la domiciliul său, care poate fi introdusă împotriva oricărei persoane care îl reţine pe minor fără drept. **T.** administrează bunurile minorului şi îl reprezintă pe acesta în actele civile până la împlinirea vârstei de 14 ani. Totodată, **t.** încuviinţează în prealabil exerciţiul drepturilor şi executarea obligaţiilor de către minorul de 14 ani. Unele acte ale **t.** pot fi îndeplinite numai cu încuviinţarea prealabilă a autorităţii tutelare. Fac parte din categoria unor astfel de acte: actele de înstrăinare, de gajare a bunurilor minorului, renunţarea la drepturile patrimoniale ale minorului, precum şi orice acte care depăşesc dreptul de a administra. Nerespectarea acestei cerinţe este sancţionată cu anularea acelor acte. **T.** poate înstrăina, fără încuviinţarea prealabilă a autorităţii tutelare, bunurile supuse pieirii ori stricăciunii, precum şi bunurile devenite nefolositoare pentru minor, dacă valoarea acestora din urmă nu depăşeşte suma maximă prevăzută de lege. El nu poate face în numele minorului donaţii şi nici să garanteze obligaţia altuia. Legea interzice încheierea de acte juridice între **t.**, soţul, o rudă în linie dreaptă ori fraţii sau surorile **t.**, pe de o parte, şi minor, pe de altă parte. Încălcarea acestei interdicţii se sancţionează cu anularea actelor astfel încheiate. În timpul exercitării tutelei, **t.** este obligat să prezinte dări de seamă anuale, precum şi atunci când i se cere de către autoritatea tutelară. Darea de seamă anuală se întocmeşte în primele 30 de zile ale fiecărui an calendaristic şi trebuie să cuprindă referiri la modul cum **t.** a îngrijit de persoana minorului şi de administrarea bunurilor acestuia. Autoritatea tutelară verifică socotelile privitoare la veniturile minorului şi la cheltuielile făcute cu întreţinerea acestuia şi cu admi-

nistrarea bunurilor sale. La încetarea tutelei, **t.** va prezenta o dare de seamă generală. Descărcarea sa de gestiune va avea loc numai după ce această dare de seamă a fost primită şi acceptată de autoritatea tutelară şi au fost predate şi bunurile minorului. Prezentarea dării de seamă generale trebuie să se facă în termen de 30 de zile de la încetarea tutelei. Articolul 138 alin. (2) C. fam. prevede că tutorele poate fi îndepărtat de la tutelă în următoarele cazuri: dacă săvârşeşte un abuz, dacă se face vinovat de o neglijenţă gravă sau de săvârşirea unei fapte care îl fac nevrednic de a fi tutore; dacă nu îşi îndeplineşte mulţumitor sarcina. **T.** poate fi înlocuit atunci când se iveşte una din împrejurările în care sarcina tutelei ar putea fi refuzată. În caz de neîndeplinire de către **t.** a atribuţiilor, este angajată răspunderea sa, care poate fi civilă, contravenţională sau chiar penală.

ucenic, tânăr care învaţă o meserie, lucrând sub îndrumarea unui artizan (meşteşugar). **U.** se află sub supravegherea artizanilor (meşteşugarilor), care sunt ţinuţi responsabili, în virtutea unei prezumţii legale relative de culpă şi de cauzalitate, pentru faptele păgubitoare ale acestora [v. şi *răspunderea institutorilor şi artizanilor pentru faptele păgubitoare ale elevilor şi ucenicilor*].

ultra vires hereditatis, locuţiune latină care exprimă obligaţia moştenitorului care a acceptat pur şi simplu moştenirea de a plăti datoriile şi sarcinile acesteia nu numai din activul său succesoral, ci şi din bunurile sale proprii, atunci când pasivul succesoral depăşeşte activul. Moştenitorul care a acceptat succesiunea sub beneficiu de inventar nu este ţinut de această obligaţie. Ea revine numai moştenitorului care a acceptat pur şi simplu succesiunea [v. şi *intra vires hereditatis*].

unilateral, v. *act juridic unilateral; contract unilateral.*

universalitate de bunuri, masă juridică de bunuri în care lucrurile sunt legate între ele astfel încât să constituie elemente ale unui ansamblu şi, în această calitate de elemente ale masei sau ansamblului, sunt supuse aceloraşi reguli juridice. **U.b.** pot să fie mai cuprinzătoare (cum este patrimoniul) sau mai restrânse (de exemplu, o succesiune nelichidată, un fond de comerţ).

urmărit, v. *debitor urmărit.*

urmăritor, v. *creditor urmăritor.*

uterini, termen prin care se desemnează fraţii şi surorile care au aceeaşi mamă, dar au taţi diferiţi [v. şi *consângeni*].

uz, v. *drept de uz.*

uzuar, titularul dreptului de uz.

uzucapiune, mod de dobândire a proprietăţii şi a altor drepturi reale în privinţa unui lucru, prin posesia neîntreruptă a aceluiaşi lucru în intervalul de timp prevăzut de lege. **U.** se referă atât la bunurile imobile, cât şi la cele mobile. În sistemul dreptului nostru civil, ea constituie singura dovadă absolută a dreptului de proprietate: cel ce reuşeşte să dovedească împrejurarea că a dobândit în acest mod lucrul este scutit de orice altă dovadă suplimentară. Se fundamentează pe următoarele justificări: *a)* de regulă, posesia corespunde dreptului de proprietate, dar dovada acestui drept este dificilă, dificultate ce dispare în cazul în care acest drept a fost dobândit ca urmare a exercitării posesiei pe întreaga durată de timp prevăzută de lege într-un

asemenea scop; *b)* certitudinea situaţiilor şi a raporturilor juridice necesită recunoaşterea de efecte juridice unei aparenţe îndelungate de proprietate, create prin posesia prelungită în timp; *c)* constituie o sancţiune împotriva vechiului proprietar, care, manifestând lipsă de diligenţă, a lăsat timp îndelungat bunul său în mâna altei persoane. Pe această cale nu pot fi dobândite bunurile inalienabile şi nici bunurile care intră în circuitul civil numai în anumite condiţii. **U.** presupune în mod necesar o posesie utilă; detenţia precară ori posesia viciată, oricât ar dura în timp, nu poate duce la dobândirea dreptului de proprietate. **U.** poate fi de 30 de ani sau, după caz, de 10-20 de ani, când posesia a fost de bună-credinţă şi s-a întemeiat pe un just titlu. În primul caz, cel ce o invocă trebuie să dovedească că a posedat lucrul în timpul prevăzut de lege şi că posesia lui a fost utilă; regularitatea posesiei este prezumată de lege. În cel de-al doilea caz, ipoteza se referă numai la imobile; termenul de 10 ani priveşte situaţia când adevăratul proprietar locuieşte în circumscripţia tribunalului unde se află şi imobilul, iar termenul de 20 de ani priveşte situaţia în care acesta locuieşte în afara circumscripţiei respective; se cer două condiţii cumulative, şi anume: ca posesia să se fondeze pe un just titlu şi să fie de bună-credinţă.

uzucapiune prin convalescenţa titlului, v. *uzucapiune tabulară.*

uzucapiune tabulară, varietate de uzucapiune reglementată de legislaţia incidentă în domeniul cărţilor funciare, de specificul căreia este faptul că dreptul de proprietate sau alt drept real care se dobândeşte prin efectul posesiei prelungite este deja înscris sau intabulat în cartea funciară pe numele uzucapantului, pe baza unui titlu nevalabil, care, prin efectul stăpânirii imobilului timp de 10 ani de către posesor, se curăţă de viciile sale, devenind pe deplin valabil. Pe această cale, starea de aparenţă tabulară, creată prin intabularea acelui titlu nevalabil, se consolidează, punându-se de acord cu realitatea sau starea de fapt. **U.t.** produce efecte retroactive de la data intabulării acelui drept în cartea funciară [sin. *uzucapiune prin convalescenţa titlului*].

uzucapiunea servituţii, dobândirea unei servituţi prin posesia dreptului de servitute exercitată timp de 30 de ani. Sunt susceptibile de a fi dobândite pe această cale numai servituţile continue aparente; nu pot fi uzucapate servituţile continue neaparente, cele necontinue şi neaparente, precum şi cele necontinue aparente. Odată cu uzucaparea dreptului de servitute se uzucapează şi modul ei de exercitare. Uzucapiunea de 10-20 de ani admisă pentru proprietate şi uzufruct în beneficiul posesorului cu just-titlu şi de bună-credinţă nu primeşte aplicare în materie de servituţi. Calităţile şi condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească

posesia servituții spre a conduce la uzucaparea dreptului de servitute sau a modului ei de exercitare sunt acelea stabilite prin regulile generale aplicabile în materia uzucapiunii. Pentru a fi posibilă uzucapiunea unei servituți este necesară o încălcare a fondului vecin care să constituie o uzurpare a drepturilor proprietarului fondului aservit. Uzucapiunea nu se poate fonda pe acte de pură facultate.

uzufruct, v. *drept de uzufruct.*

uzufruct cu titlu particular, drept de uzufruct constituit asupra unui bun determinat.

uzufruct cu titlu universal, drept de uzufruct care are ca obiect o fracțiune dintr-o universalitate de bunuri.

uzufruct universal, drept de uzufruct care are ca obiect o universalitate de bunuri.

uzufructuar, titularul dreptului de uzufruct sau de cvasiuzufruct; poate fi o persoană fizică sau o persoană juridică. Înainte de intrarea în folosință, **u.** este ținut de două obligații, și anume: *a)* obligația de a proceda la inventarierea mobilelor și la constatarea stării imobilelor; *b)* obligația de a prezenta o cauțiune. În timpul exercitării dreptului său, **u.** are următoarele obligații: *a)* să se folosească de lucru ca un bun proprietar; *b)* să aducă la cunoștința nudului proprietar orice încălcări sau uzurpări ale dreptului acestuia; *c)* să respecte și să continue modul de folosire stabilit de proprietar; *d)* să suporte anumite cheltuieli și sarcini ale lucrului (sarcinile obișnuite, care se suportă din venituri, nu și sarcinile având caracter extraordinar, care revin nudului proprietar). **U.** are următoarele drepturi: *a)* să ceară predarea în folosință a bunului, având la îndemână acțiunea confesorie (care este echivalentă acțiunii în revendicare a dreptului de proprietate); *b)* să se folosească de lucru în aceleași condiții ca și proprietarul (fără însă a-i altera substanța) și să-i culeagă fructele; *c)* să cedeze beneficiul (emolumentul) dreptului său, rămânând în continuare titular al acestui drept și, totodată, răspunzător față de nudul proprietar; *d)* să utilizeze acțiunile posesorii pentru apărarea dreptului său.

uzurpare, 1. termen ce desemnează generic însușirea de către o persoană, în mod fraudulos, a unui bun, a unui drept sau a unei calități ce aparține unei alte persoane; **2.** orice atingere provenită de la un terț asupra proprietății sau posesiei lucrului dat în locațiune. Potrivit art. 1433 C. civ., locatarul este obligat de a apăra lucrul închiriat contra uzurpărilor. În cazul în care locatorul nu are cunoștință de încercarea de uzurpare, locatarul este obligat să-l înștiințeze pe acesta în termen util, pentru a fi în măsură să se apere contra încercării de uzurpare; în caz contrar, locatarul va răspunde de prejudiciul suferit de locator în urma neînștiințării.

uzurparea numelui de autor, expresie prin care se desemnează nesocotirea dreptului la nume al unui autor de opere de creaţie intelectuală, prin fapta unei terţe persoane care îşi publică propria operă sub numele acelui autor. **U.n.a.** constituie numai o atingere adusă dreptului la nume, iar nu şi o atingere a dreptului de autor. Titularul dreptului la nume încălcat are îndreptăţirea să ceară instanţei de judecată, în condiţiile dreptului comun, încetarea uzurpării numelui său, precum şi îndeplinirea măsurilor necesare pentru restabilirea dreptului la nume încălcat şi, totodată, obligarea uzurpatorului la repararea prejudiciilor patrimoniale şi morale cauzate prin fapta sa.

uzurparea paternităţii unei opere de creaţie intelectuală, expresie prin care se desemnează atingerea adusă dreptului personal nepatrimonial al creatorului operei de a fi recunoscut ca autor, prin fapta altei persoane, constând în atribuirea sieşi a calităţii de autor sau de a publica opera, în tot sau în parte, sub numele sau pseudonimul său. O asemenea faptă constituie infracţiunea de plagiat şi se pedepseşte ca atare de legea penală.

vacanță succesorală, ipoteza în care există o succesiune vacantă [sin. *desherență*].

validare, 1. operațiune juridică de consolidare a validității unui act juridic lovit de nulitate, printr-un alt act juridic sau printr-un fapt juridic survenit ulterior încheierii sale. Atunci când actul este lovit de nulitate absolută, **v.** acestuia poate avea loc prin dispariția cauzei care a determinat nulitatea sa. De exemplu, căsătoria încheiată cu încălcarea dispozițiilor privitoare la vârsta matrimonială a viitorilor soți, devine validă din punct de vedere juridic și deci nu va mai fi declarată nulă dacă între timp soțul care nu avea vârsta cerută pentru încheierea valabilă a căsătoriei a împlinit acea vârstă ori dacă soția a rămas însărcinată sau a dat naștere unui copil. Acestor împrejurări legea le conferă efectul de **v.** a căsătoriei nule. Tot astfel, donația lovită de nulitate pentru vicii de formă poate fi validată prin confirmare, ratificare sau executare voluntară de către moștenitorii donatorului. Actul juridic lovit de nulitate relativă este susceptibil de **v.** prin confirmarea sa de partea ale cărei interese erau ocrotite prin dispoziția legală încălcată la încheierea lui, precum și prin omiterea introducerii de către acea parte a acțiunii în anularea acelui act juridic înăuntrul termenului de prescripție; **2.** confirmarea prin hotărâre judecătorească a valabilității consemnațiunii prin care, în urma unei oferte reale, debitorul este liberat de obligația a cărei plată a fost refuzată nejustificat de către creditor. Ca urmare a rămânerii definitive a hotărârii de **v.** a consemnațiunii, se consolidează efectul liberator al ofertei reale de plată: obligațiile codebitorilor și fidejusorilor, ca și privilegiile și ipotecile care au garantat creanța respectivă rămân definitiv stinse sau pierdute pentru creditor, chiar dacă debitorul și-ar retrage ulterior suma consemnată.

validitate, calitatea unui act juridic de a fi valabil din punct de vedere juridic și de a produce efectele juridice specifice naturii lui.

valoare furnizată, creanță a beneficiarului față de trăgător, pe care acesta din urmă o plătește celui dintâi, remițându-i o cambie.

valorificarea dreptului de autor, sintagmă prin care se exprimă în mod generic exercitarea de către autorul unei opere de creație intelectuală a drepturilor ce-i sunt recunoscute de lege și, în special, a celor prin care se urmărește asigurarea eficienței sociale a personalității sale și a operei pe

care a creat-o, adică a dreptului de a-şi aduce opera la cunoştinţa publicului şi a dreptului de reproducere şi distribuire, închiriere, împrumut, comunicare etc.; **v.d.a.** semnifică deci aducerea la cunoştinţa publicului a operei de creaţie intelectuală, deoarece o astfel de operă îşi dobândeşte valoarea socială numai prin răspândirea ei, prin îmbogăţirea patrimoniului spiritual al colectivităţii; **v.d.a.** presupune şi exercitarea dreptului autorului de a trage foloase patrimoniale din utilizarea operei sale, dar acest aspect prezintă mai puţină relevanţă, întrucât, pe de o parte, remunerarea dreptului de autor este înainte de toate o remunerare a muncii autorului depuse pentru realizarea operei sale, iar pe de altă parte, uneori difuzarea operei se face şi fără obţinerea unor foloase patrimoniale. Dreptul de autor poate fi valorificat în două moduri, şi anume: *a)* pe cale directă, care se poate realiza prin comunicarea şi răspândirea în public a operei de către autorul însuşi, cu mijloacele sale proprii, fie prin încheierea unor contracte de drept civil cu alte persoane, fizice sau juridice, care s-ar obliga să întreprindă răspândirea în public a operei autorului şi, eventual, să-i plătească o remuneraţie în schimbul permisiunii de folosire a acesteia; contractele încheiate de autor în cadrul **v.d.a.** nu au reglementare specială, putând fi liber negociate între părţi; *b)* prin contracte de valorificare a dreptului de autor. Legea nr. 8/1996 reglementează mai multe astfel de contracte, precum: contractul de editare, contractul de reprezentare teatrală sau de execuţie muzicală, contractul de închiriere etc. De asemenea, sunt reglementate mijloace specifice de exercitare a dreptului de autor privind difuzarea operelor cinematografice, precum şi exploatarea programelor de calculator.

valorificarea invenţiilor, sintagmă prin care se exprimă în mod generic exercitarea de către titularul brevetului de invenţie a drepturilor patrimoniale aferente punerii în aplicare a invenţiei respective. Drepturile patrimoniale ale titularului de brevet se stabilesc prin contract şi, în caz de dezacord între părţi, prin hotărârea Tribunalului Bucureşti. Legea consacră şi în această materie principiul libertăţii contractuale. Contractele prin care se transmit drepturile patrimoniale ale titularului de brevet sunt contractul de cesiune şi contractul de licenţă, care poate fi exclusivă şi neexclusivă. Pentru toate problemele care nu sunt expres reglementate de legea din materia brevetelor de invenţie, primeşte aplicare dreptul comun. În caz de contrafacere, legea prevede dreptul celui păgubit la repararea daunelor potrivit dreptului comun, precum şi posibilitatea pentru tribunal de a decide confiscarea obiectelor contrafăcute. Atunci când inventatorul este salariat, în lipsa unei prevederi contractuale mai avantajoase acestuia, dreptul la brevetul de invenţie aparţine: *a)* unităţii, pentru invenţiile reali-

zate de salariat în executarea unui contract de muncă ce prevede o misiune inventivă încredințată în mod explicit, care corespunde cu funcțiile sale; în acest caz, inventatorul beneficiază de remunerație suplimentară stabilită prin contract; *b)* salariatului, pentru invențiile realizate de către acesta fie în exercitarea funcției sale, fie în domeniul activității unității, prin cunoașterea sau folosirea tehnicii ori mijloacelor specifice ale unității sau ale datelor existente în unitate, fie cu ajutorul material al acesteia, în lipsa unei prevederi contractuale contrare. Dacă invenția rezultă dintr-un contract de cercetare, în lipsa unei clauze contrare, dreptul la brevet de invenție aparține unității care a comandat cercetarea, inventatorul având dreptul la o remunerație suplimentară stabilită prin act adițional la contract. Inventatorul și unitatea au obligația reciprocă să se informeze în scris asupra creării și stadiului realizării invenției și să se abțină de la orice divulgare. În cazul invențiilor realizate de un salariat, unitatea are un drept de preferință la încheierea unui contract privind invenția salariatului său, ce trebuie exercitat în termen de 3 luni de la oferta salariatului; în lipsa acordului privind prețul contractului, acesta urmează să fie stabilit de instanțele judecătorești.

văzut – plăcut, sintagmă ce desemnează clauza specială dintr-un contract de vânzare-cumpărare, prin care vânzătorul este exonerat de răspunderea pentru viciile lucrului, în baza unei prezumții instituite de părți, conform căreia cumpărătorul a luat cunoștință de calitatea reală a bunului cumpărat și a acceptat-o ca atare, plătind prețul corespunzător.

vânzare, v. *contract de vânzare-cumpărare.*

vânzare-cumpărare, v. *contract de vânzare-cumpărare.*

vânzarea lucrului altuia, ipoteză a vânzării care se distinge prin aceea că vânzătorul nu are calitatea de proprietar a lucrului vândut. Este necesară distincția între două situații diferite, și anume: *A. Atunci când consimțământul părților (sau cel puțin al cumpărătorului) a fost afectat de viciul erorii,* se admite că vânzarea este anulabilă pentru eroare asupra calității esențiale a vânzătorului, care a fost apreciat de către cumpărător ca fiind proprietar al lucrului. Nulitatea relativă a contractului pe acest temei poate fi invocată atât pe cale de acțiune, cât și pe cale de excepție, dar numai de către cumpărător și succesorii lui. Ea nu poate fi invocată de către vânzător, chiar dacă acesta a fost de bună-credință, deoarece eroarea în care se află un contractant asupra propriei sale persoane nu poate vicia contractul. Eroarea trebuie să vizeze persoana cu care s-a contractat. În cazul în care după vânzare, vânzătorul a devenit proprietarul lucrului, ca și atunci când vânzarea este ratificată de adevăratul proprietar, anularea contractului nu poate fi cerută nici chiar de către cumpărător sau de

către succesorii lui. Atunci când cumpărătorul nu a cerut anularea sau înainte de a o fi cerut este evins de către adevăratul proprietar, vânzătorul este ţinut de obligaţia de garanţie contra evicţiunii. Adevăratul proprietar poate promova o acţiune în revendicare împotriva cumpărătorului, dacă bunul vândut se află în posesia acestuia. El nu va putea promova o acţiune în anulare a contractului. Cumpărătorul poate să invoce ca just titlu contractul convenit cu vânzătorul pentru uzucapiunea de 10-20 ani, precum şi pentru dobândirea fructelor. *B. Atunci când părţile au încheiat contractul în cunoştinţă de cauză, ştiind că lucrul vândut aparţine în proprietatea altei persoane,* vânzarea reprezintă o operaţiune speculativă şi este lovită de nulitate absolută, având o cauză ilicită. Dacă încheierea contractului de către vânzător s-a făcut în frauda dreptului proprietarului, cu complicitatea şi pe riscul cumpărătorului, vânzarea respectivă este lovită de nulitate absolută în virtutea adagiului *fraus omnia corrumpit.* În toate cazurile, chiar şi atunci când cumpărătorul a fost de bună-credinţă, **v.l.a.** este lovită de nulitate absolută dacă are ca obiect un bun făcând parte din domeniul public. În cazul în care unul dintre coproprietari vinde întregul bun indiviz, nu primesc aplicare regulile referitoare la **v.l.a.**, ci regulile proprii stării de indiviziune, soarta juridică a contractului de vânzare-cumpărare depinzând de rezultatul partajului.

vânzare cu arvună, varietate a contractului de vânzare-cumpărare care se distinge prin aceea că în conţinutul contractului este stipulată o clauză de arvună, cu funcţie de garanţie şi de dezicere. Funcţia de garanţie rezultă din faptul că, în cazul în care cumpărătorul se răzgândeşte, pierde arvuna dată vânzătorului. Funcţia de dezicere rezultă din faptul că o asemenea clauză conţine, implicit, dreptul cumpărătorului de a renunţa la contract, cu consecinţa pierderii arvunei date vânzătorului ca avans în plus [v. *şi arvună*].

vânzare cu grămada, varietate de vânzare de specificul căreia este faptul că are ca obiect bunuri generice determinate cantitativ prin masa lor, preţul vânzării fiind stabilit global pe întreaga cantitate de bunuri supuse vânzării, iar nu pe unitate de produs sau pe unitate de măsură. Determinarea obiectului contractului nu se face prin cântărire, numărare, măsurare etc., ci pe ansamblul cantităţii de bunuri care sunt expuse sau depozitate într-un anumit loc. Deşi este vorba de lucruri de gen care nu sunt cântărite, măsurate sau numărate în momentul perfectării contractului, totuşi atât proprietatea, cât şi riscurile trec asupra cumpărătorului din acel moment, obiectul vânzării fiind bine individualizat [v. şi *vânzare după greutate, număr sau măsură*].

vânzare cu pact de răscumpărare, v. *pact de răscumpărare.*

vânzare de drepturi de creanță, v. *cesiune de creanță.*

vânzare de drepturi litigioase, v. *cesiune de drepturi litigioase; retract litigios.*

vânzare de drepturi succesorale, v. *cesiune de drepturi succesorale.*

vânzare după greutate, număr sau măsură, varietate de vânzare ce are ca obiect bunuri de gen aflate într-un lot determinat (deci dintr-un gen limitat) și care presupune ca necesară cântărirea, numărarea sau măsurarea bunurilor respective, fie pentru individualizarea cantității vândute din lot, fie pentru determinarea prețului. O astfel de vânzare este perfectă din momentul în care părțile au căzut de acord asupra lucrului și asupra prețului. În caz de neexecutare din partea vânzătorului, cumpărătorul este în drept să ceară fie executarea contractului, fie rezoluțiunea, cu daune-interese. Proprietatea și riscurile se transmit la cumpărător prin cântărire, numărare sau măsurare. Până la acel moment, ele rămân asupra vânzătorului, deoarece nu este individualizat lucrul vândut sau nu este determinat prețul, iar în caz de pieire a lucrului, determinarea lui nici nu ar fi posibilă. Atunci când pieirea este fortuită, vânzătorul este exonerat de obligația de a plăti daune-interese, dar el nu va putea pretinde cumpărătorului să plătească prețul [v. și *vânzare cu grămada*].

vânzare în rate, varietate a contractului de vânzare-cumpărare în care părțile au convenit ca plata prețului să se facă fracționat în timp, în mai multe rate, la anumite termene, de regulă, lunar [v. și *contract de vânzare-cumpărare; vânzare pe credit*].

vânzare la licitație, varietate de vânzare ce se caracterizează prin aceea că bunul ce urmează a fi vândut se pune în vânzare în mod public și cu respectarea unei proceduri speciale, fiind vândut aceluia dintre participanții la licitație care oferă prețul cel mai mare. Poate fi voluntară sau silită. **V.l.** voluntară se utilizează prioritar cu ocazia lichidării stării de indiviziune, atunci când bunul indiviz nu poate fi comod împărțit în natură și niciunul dintre coindivizari nu-și manifestă dorința de a-l prelua în întregime, cu plata unei sulte către ceilalți. **V.l.** este obligatorie și se înfăptuiește prin intermediul justiției atunci când: printre copărtași se află incapabili; ei nu se înțeleg asupra licitației voluntare; în cazul executării silite asupra bunurilor debitorului care nu și-a achitat datoria, precum și în alte cazuri prevăzute expres de lege. Procedura licitației presupune stabilirea de către executorul judecătoresc a datei și locului ținerii licitației, pe care le aduce la cunoștința debitorului și a publicului. Licitația se desfășoară sub conducerea executorului judecătoresc și se finalizează prin încheierea unui proces-verbal de adjudecare, care constituie titlul de proprietate al

cumpărătorului. În cazul în care **v.l.** silită se face pentru executarea unor creanţe ale statului, procedura de realizare a ei este simplificată.

vânzare pe credit, varietate a contractului de vânzare-cumpărare în care părţile au stabilit un termen pentru plata preţului. La scadenţă, cumpărătorul trebuie să plătească datoria în întregime (principiul indivizibilităţii plăţii – art. 1101 C. civ.), afară de cazul în care înţelegerea dintre părţi a fost ca preţul să fie plătit la diferite termene, în mod fracţionat, prin prestaţii succesive (**v.c.** cu termene eşalonate de plată a ratelor de preţ) [v. şi *contract de vânzare-cumpărare; vânzare în rate*].

vânzare pe gustate, varietate de vânzare de specificul căreia este faptul că se utilizează numai pentru unele produse alimentare care se comercializează în pieţe agroalimentare, fiind supusă condiţiei suspensive potestative simple, în sensul că perfectarea vânzării are loc numai în momentul în care cumpărătorul, după ce a gustat din lucrul ce formează obiectul contractului, declară că acesta îi convine. Cumpărătorul poate refuza încheierea contractului pe simplul motiv că nu-i place marfa gustată. Vânzarea pe gustate nu există înainte de a-şi fi dat acordul cumpărătorul după gustare, iar proprietatea se transmite după individualizarea bunului.

vânzare pe încercate, vânzare sub condiţia suspensivă a încercării lucrului de către cumpărător, care însă nu poate refuza obiectul pe simplul motiv că nu-i place. Se utilizează mai cu seamă pentru produsele tehnice, perfectarea contractului fiind dependentă de rezultatul pozitiv al verificării calităţii şi funcţionării corespunzătoare a obiectului. Verificarea poate fi făcută chiar de către cumpărător sau de către un specialist şi are scopul de a constata dacă bunul corespunde destinaţiei sale şi parametrilor tehnici şi funcţionali stabiliţi prin convenţia părţilor sau prin normele legale obligatorii. Cumpărătorul poate refuza lucrul numai în cazul în care în mod obiectiv este necorespunzător. Vânzătorul are facultatea de a fixa termen potrivit pentru încercare şi răspuns. Până la îndeplinirea condiţiei suspensive ce afectează contractul, riscul pierii fortuite a lucrului este în sarcina vânzătorului, deoarece vânzarea sub condiţie suspensivă nu este translativă de proprietate. La împlinirea condiţiei, cumpărătorul devine proprietar al lucrului în mod retroactiv, adică din ziua încheierii contractului.

vânzare prin consignaţie, v. *contract de consignaţie.*

vânzare prin corespondenţă, varietate de vânzare care se distinge prin aceea că încheierea contractului are loc prin acceptarea de către vânzător a comenzii scrise, trimise acestuia de către cumpărător. Acceptând comanda scrisă, vânzătorul va expedia prin poştă obiectele comandate, iar preţul acestora va fi achitat de cumpărător

în momentul ridicării de la poştă a obiectelor ce i-au fost expediate potrivit comenzii sale.

vânzător, persoană (fizică sau juridică) ce transmite altei persoane, prin efectul unui contract de vânzare-cumpărare, dreptul de proprietate asupra unuia sau mai multor bunuri determinate aflate în circuitul civil, primind în schimb o sumă de bani numită preţ. **V.** trebuie să fie proprietarul bunului transmis, să aibă capacitate de exerciţiu deplină şi să nu fie supus unei prohibiţii legale de a contracta. Obligaţia principală ce decurge pentru **v.** din contractul de vânzare-cumpărare încheiat de acesta este de a transmite cumpărătorului dreptul de proprietate cu privire la lucrul vândut. De regulă, executarea acestei obligaţii are loc în chiar momentul perfectării contractului. Părţile pot conveni însă ca acest transfer să se producă într-un moment ulterior. De asemenea, în cazul bunurilor de gen, transmiterea dreptului de proprietate de la **v.** la cumpărător are loc numai în momentul individualizării bunurilor vândute. Tot astfel, în cazul vânzării de bunuri viitoare, proprietatea se dobândeşte de cumpărător pe data când asemenea bunuri au dobândit materialitate (au fost fabricate, recolta a atins parametrii de culegere etc.). În toate cazurile, când transmiterea dreptului de proprietate se face ulterior momentului perfectării contractului, riscurile pieirii bunurilor rămân în sarcina vânzătorului până la momentul transmiterii acestui drept. Regula este că **v.** trebuie să predea bunurile certe la locul şi în starea în care se află sau se aflau la momentul vânzării, cu toate accesoriile lor, precum şi împreună cu fructele din ziua perfectării contractului şi până la predare. Dacă nu s-a stipulat altfel în contract, bunurile generice obiect al acestuia vor fi predate de **v.** la domiciliul său, fiind necesar ca ele să aibă o calitate mijlocie. Dacă părţile n-au convenit altfel, predarea imobilelor se face prin remiterea cheilor şi a titlului de proprietate, iar predarea mobilelor se face prin tradiţia (remiterea) bunului, în cazul mobilelor corporale, respectiv prin remiterea titlului, în cazul mobilelor incorporale. **V.** trebuie să suporte cheltuielile predării bunului vândut, iar cheltuielile preluării lui sunt în sarcina cumpărătorului. Neîndeplinirea culpabilă de către **v.** a obligaţiei de predare a lucrului vândut îl îndreptăţeşte pe cumpărător să solicite predarea pe cale silită. **V.** are un drept de retenţie asupra bunului vândut, putând refuza predarea acestuia până la data când cumpărătorul îi achită în întregime preţul. **V.** este obligat şi să-l garanteze pe cumpărător contra oricărei evicţiuni. Totodată, el este ţinut responsabil şi pentru viciile ascunse ale lucrului vândut. În cazul în care cumpărătorul nu-şi execută culpabil obligaţiile asumate, **v.** este îndreptăţit să ceară rezoluţiunea contractului. Atunci când cumpărătorul refuză preluarea bunului vândut, **v.** poate, după punerea prealabilă în întârziere a cumpărătorului şi cu autorizarea prealabilă a instanţei, să

consemneze în depozit bunul mobil vândut.

vârstă matrimonială, sintagmă ce desemnează vârsta minimă pe care trebuie să o aibă o persoană pentru a putea încheia o căsătorie valabilă. Codul familiei stabileşte **v.m.** la 18 ani împliniţi, pentru bărbat şi la 16 ani împliniţi, pentru femeie. Atunci când există motive temeinice (precum starea de graviditate sau boala) şi pe bază de aviz medical, se poate încuviinţa căsătoria femeii care a împlinit vârsta de 15 ani. Căsătoria încheiată de persoana care nu a împlinit **v.m.** este nulă absolut.

vectigal, redevenţă pe care trebuie să o plătească embaticarul sau emfiteotul în schimbul folosinţei sale; **v.** constă fie dintr-o sumă de bani, fie din anumite prestaţii personale sau prestaţii în natură [sin. *bezmen; canon*].

vicii ascunse, sintagmă ce desemnează în mod generic defectele sau deficienţele calitative ale bunului vândut, închiriat etc. sau ale produselor livrate ori lucrărilor executate, care, existând în momentul predării bunului (sau mărfurilor), n-au fost cunoscute de către dobânditor şi nici nu puteau fi descoperite de el prin mijloacele obişnuite de verificare sau recepţie şi care fac ca bunul să nu poată fi întrebuinţat conform destinaţiei sale ori îi micşorează posibilităţile de întrebuinţare în aşa măsură încât se poate presupune că dobânditorul n-ar fi contractat sau n-ar fi consimţit să plătească preţul contractual stabilit dacă le-ar fi cunoscut. Vânzătorul are obligaţia să asigure cumpărătorului folosinţa utilă a lucrului. De aceea, el răspunde pentru **v.a.** ale lucrului, dacă din cauza lor lucrul este impropriu întrebuinţării conform destinaţiei sale sau are valoarea de întrebuinţare diminuată astfel încât, dacă cumpărătorul s-ar fi aflat în cunoştinţă de cauză la momentul încheierii contractului asupra acestor împrejurări, nu ar fi contractat sau ar fi acceptat să plătească numai un preţ mai redus. Pentru ca răspunderea vânzătorului să devină operantă, se cer îndeplinite următoarele condiţii cumulative: *a) viciul să fie ascuns;* este îndeplinită această cerinţă numai dacă cumpărătorul nu a cunoscut viciul şi, după împrejurări, printr-o verificare normală atentă, nici nu poate să-l cunoască, nefiindu-i comunicat nici de către vânzător. Nu poate fi considerat **v.**, indiferent de natura sa, viciul despre care vânzătorul dovedeşte că l-a adus la cunoştinţa cumpărătorului. Posibilitatea cumpărătorului de a lua cunoştinţă cu privire la existenţa **v.a.** se apreciază *in abstracto,* luându-se în considerare un cumpărător prudent şi diligent. Atunci când necunoaşterea de către cumpărător a viciilor lucrului se datorează lipsei sale de experienţă, insuficientei informări a lui sau nepriceperii sale, viciile pe care acesta nu le-a putut constata nu pot fi considerate ascunse; *b) viciul să fi existat în momentul încheierii contractului;* vânzătorul nu răspun-

de pentru viciile apărute ulterior contractării, deoarece prin efectul transmiterii dreptului de proprietate de la vânzător la cumpărător, riscurile lucrului trec asupra cumpărătorului, concomitent cu transferul dreptului de proprietate. Atunci când dreptul de proprietate se transmite la cumpărător la o dată ulterioară perfectării contractului, vânzătorul răspunde şi pentru viciile ivite după perfectarea vânzării, dacă apariţia lor s-a produs anterior transferării dreptului de proprietate; *c) viciul să fie grav*; se cere ca gravitatea lui să fie atât de severă încât lucrul să fie impropriu pentru întrebuinţare conform destinaţiei sale ori să i se micşoreze în aşa măsură valoarea de întrebuinţare încât, dacă cumpărătorul s-ar fi aflat în cunoştinţă de cauză, nu ar fi consimţit să cumpere ori nu ar fi acceptat să plătească decât un preţ mai redus. Nu este necesar ca viciul să vizeze substanţa lucrului, fiind suficient ca el să afecteze funcţionalitatea acestuia. Cumpărătorului îi revine sarcina probei existenţei în cazul dat a tuturor celor trei condiţii precizate. Răspunderea vânzătorului nu este condiţionată de cunoaşterea de către el a existenţei **v.a.** Obligaţia de garanţie contra **v.a.** nu funcţionează în două situaţii, şi anume: în cazul vânzării la licitaţie publică făcută prin intermediul justiţiei şi în cazul vânzării de drepturi succesorale, deoarece în această ultimă ipoteză vânzătorul răspunde numai de calitatea sa de moştenitor, iar nu şi de calitatea bunurilor succesorale. În prezenţa condiţiilor răspunderii vânzătorului pentru **v.a.,** cumpărătorul are libertatea unei opţiuni între a cere fie o reducere a preţului, fie rezoluţiunea vânzării. Atunci când vânzătorul a fost de rea-credinţă, cumpărătorul poate pretinde de la acesta şi daune-interese, inclusiv obligarea lui la plata beneficiului nerealizat. Corespunzător acestei opţiuni, cumpărătorul are la îndemână fie acţiunea estimatorie (când preferă reducerea de preţ), fie acţiunea redhibitorie (când doreşte rezoluţiunea contractului). Atunci când lucrul vândut piere din cauza viciilor sale, vânzătorul are obligaţia să restituie cumpărătorului preţul şi cheltuielile vânzării, iar dacă a fost de rea-credinţă, poate fi îndatorat şi la plata de daune-interese. În cazul în care lucrul afectat de vicii a pierit fortuit, vânzătorul este exonerat de răspunderea pentru vicii.

viciile posesiei, caracteristici contrare calităţilor pe care trebuie să le aibă posesia pentru a fi utilă, şi anume: discontinuitatea, violenţa, clandestinitatea şi precaritatea.

viciu de consimţământ, împrejurare de fapt care fie îl împiedică pe contractant să acţioneze în cunoştinţă de cauză cu ocazia perfectării contractului, suprimându-i sau restrângându-i acestuia posibilitatea de a-şi exprima în mod liber consimţământul. Şi într-un caz, şi în celălalt, voinţa juridică a contractantului este alterată la încheierea contractului, motiv pentru care acesta este îndreptăţit

să solicite anularea acelui act juridic. Codul civil reglementează ca **v.c.**: eroarea, dolul, violenţa şi, în anumite cazuri, leziunea. Consimţământul viciat este lipsit de valabilitate, sens în care partea a cărei voinţă a fost afectată de un **v.c.** poate să ceară în justiţie anularea actului la care a consimţit nevalabil. Nulitatea care loveşte un astfel de act juridic este relativă. Anularea actului juridic pentru **v.c.** se fondează pe principiul consensualismului [sin. *viciu de voinţă*].

viciu de voinţă, v. *viciu de consimţământ; eroare; dol; violenţă; leziune; nulitate relativă.*

viclenie, v. *dol.*

victimă, termen ce desemnează în mod generic persoana fizică sau juridică care, din cauza unei fapte ilicite săvârşite de o altă persoană, suferă un prejudiciu material sau moral. **V.** are împotriva făptuitorului acţiunea în responsabilitate civilă delictuală, prin promovarea căreia va obţine repararea integrală a prejudiciului încercat şi restabilirea drepturilor sale încălcate.

viduitate, termen ieşit din uz în prezent, care, în vechiul drept, desemna perioada de 10 luni de la data desfacerii unei căsătorii prin divorţ sau de la data încetării ei prin moartea bărbatului şi în timpul căreia femeia divorţată sau văduvă nu se putea recăsători, funcţionând o interdicţie legală în acest sens. **V.** constituia un impediment la încheierea unei noi căsătorii de către acea femeie, pentru a se evita o situaţie incertă a legitimităţii copiilor care s-ar fi născut în perioada respectivă.

vindere, termen utilizat în unele texte ale Codului civil şi ale altor legi mai vechi pentru a se desemna vânzarea.

vindicatio pignoris, sintagmă prin care, în limba latină, se desemna dreptul la acţiune al creditorului gajist, deposedat împotriva voinţei sale de bunul primit în gaj, contra posesorului nelegitim, în vederea obligării acestuia la restituirea bunului respectiv. O atare acţiune poate fi însă paralizată de pârât prin invocarea excepţiei dobândirii dreptului de proprietate asupra bunului mobil urmărit, prin posesie de bună-credinţă.

vinovăţie, v. *culpă.*

violenţă, 1. viciu de consimţământ care constă într-o constrângere fizică sau morală, concretizată în ameninţarea unei persoane cu un rău care îi produce o temere ce o determină să încheie un act juridic pe care altfel nu l-ar fi încheiat. În funcţie de natura răului cu care se ameninţă, se distinge între: **v.** fizică, ce există atunci când ameninţarea cu răul vizează integritatea fizică ori bunurile persoanei, şi **v.** morală, ce există atunci când ameninţarea cu răul vizează onoarea, cinstea ori sentimentele persoanei. Conform criteriului ce are în vedere caracterul ameninţării, există: ameninţare legitimă (deci justă) cu un rău, care nu este viciu de consimţământ; ameninţare nele-

gitimă (injustă) cu un rău, care are semnificația juridică a viciului de consimțământ, ce antrenează anulabilitatea actului juridic perfectat sub o asemenea amenințare. Din punct de vedere structural, **v.** este alcătuită din două elemente, și anume: *a)* un element obiectiv, exterior, care constă în amenințarea cu un rău; *b)* un element subiectiv, ce constă în insuflarea unei temeri persoanei amenințate. Consimțământul este alterat tocmai de această temere insuflată victimei. **V.** este viciu de consimțământ numai în prezența a două condiții cumulative, și anume: *a)* să fie determinantă pentru încheierea actului juridic civil; *b)* să fie injustă. Răul cu care se amenință poate privi fie persoane, fie bunuri. El poate viza: persoana contractantului sau persoane apropiate acestuia, de care este legat printr-o temeinică afecțiune (copil, părinți, soț, soție, nepot, bunic etc.). Simpla temere reverențiară, fără violență, nu constituie cauză de anulare a actului juridic. Amenințarea cu un rău poate proveni atât de la partenerul contractual, cât și de la un terț. Starea de necesitate în care se află persoana care a fost determinată să încheie un act juridic, pe care altfel nu l-ar fi încheiat, este asimilată violenței. **V.** împiedică exprimarea liberă a consimțământului de către contractantul victimă, constituind un motiv de nulitate relativă a contractului încheiat în astfel de circumstanțe. Acțiunea în anulare poate fi promovată de către partea interesată; **2.** viciu al posesiei constând în faptul că posesorul își întemeiază posesia pe mijloace violente; **v.** nu constituie viciu al posesiei atunci când utilizarea sa se face de către posesorul care, fiind tulburat în posesie prin acte de violență de către un terț, își protejează pe această cale posesia utilă. **V.** are următoarele caracteristici juridice: *a)* este un viciu relativ, deoarece poate fi invocat numai de către cel împotriva căruia **v.** a fost exercitată; *b)* este un viciu temporar, pentru că de îndată ce ea încetează, posesia își redobândește caracterul util; *c)* se aplică atât la posesia imobilelor, cât și la posesia mobilelor.

vocație succesorală, sintagmă ce desemnează chemarea unei persoane la moștenirea altei persoane în baza legii, a unui testament sau a unui contract de donație de bunuri viitoare. Pentru moștenirea legală au **v.s.**: rudele în linie dreaptă ale defunctului, rudele colaterale al acestuia până la gradul IV inclusiv și soțul supraviețuitor. Persoanele cu **v.s.** la moștenirea legală sunt împărțite de lege în patru clase de moștenitori, care sunt chemate la moștenire în ordine descrescătoare. Existența **v.s.** în temeiul legii pentru orice persoană este subordonată împlinirii a două condiții, și anume: una pozitivă, ce constă în chemarea ei la moștenire, iar alta negativă, concretizată în neînlăturarea sa de la moștenire de un alt succesibil având grad preferabil. În ipoteza moștenirii testamentare și a celei contractuale, sfera persoanelor cu

v.s. este determinată prin actul juridic de ultimă voință a celui ce lasă moștenirea.

vocație succesorală contractuală, v. *vocație succesorală.*

vocație succesorală legală, v. *vocație succesorală.*

vocație succesorală testamentară, v. *vocație succesorală.*

voință declarată, v. *declarație de voință; voință internă; voință reală.*

voință internă, sintagmă ce desemnează adevărata voință juridică a unei persoane, așa cum aceasta se regăsește în planul conștiinței acelei persoane. De regulă, **v.i.** se regăsește în declarația de voință a persoanei în cauză făcută cu prilejul încheierii actului juridic. Există însă situații când declarația de voință nu este conformă cu **v.i.** În asemenea cazuri, actul juridic trebuie să fie interpretat potrivit **v.i.** De asemenea, pot exista situații când **v.i.** nu primează față de voința declarată. Așa se întâmplă în cazul simulației, când actul secret nu poate fi opus terților de bună-credință, față de aceștia producând efecte numai actul aparent [sin. *voință reală;* ant. *voință declarată*].

voință juridică, sintagmă ce exprimă hotărârea unei persoane de a săvârși un anumit act sau fapt juridic generator de efecte juridice. Pentru ca voința psihologică a unei persoane să devină **v.j.** este necesar ca ea să fie deliberată în mod conștient, să fie liberă și să fie declarată (adică exteriorizată). Procesul de elaborare a **v.j.** are ca punct de plecare reprezentarea în plan intelectual a rezultatelor pe care respectiva persoană urmărește să le obțină, urmată de evaluarea diferitelor motive susceptibile să influențeze adoptarea deciziei. Motivele care la finele procesului de deliberare se conturează ca fiind preeminente constituie scopul, cauza actului juridic, devenind element esențial în structura contractului. Celelalte motive pur psihologice sunt lipsite de semnificație juridică. **V.j.** exteriorizată reprezintă consimțământul persoanei în cauză la formarea actului juridic. Este necesar ca voința declarată (exteriorizată) să corespundă voinței interne a persoanei. De asemenea, este necesar ca atât formarea **v.j.**, cât și declararea acesteia să aibă loc în mod conștient. Persoana lipsită de integralitatea facultăților mintale nu poate avea o voință conștientă și, ca urmare, nu poate încheia acte juridice valabile. **V.j.** viciată prin eroare, dol sau violență dă expresie unui consimțământ alterat, iar persoana în cauză poate solicita instanței de judecată anularea actului juridic pentru vicii de consimțământ.

voință liberă și neviciată, voință juridică neafectată de vreun viciu de consimțământ.

voință reală, v. *voință internă.*

Z

zălog, v. *gaj.*

W

warant, varietate a biletului la ordin, caracterizată prin aceea că emitentul dă drept garanţie a semnăturii sale mărfurile depozitate în magazii, docuri, silozuri etc. sau care sunt depuse în anumite condiţii în gaj. **W.** este transmisibil prin gir, semnatarii lui fiind ţinuţi la plată la fel ca şi cei ai unui bilet la ordin; el are caracterul unei garanţii reale, constituind un gaj fără deposedare. **W.** reprezintă chiar mărfurile respective, astfel că simpla transmitere a titlului are ca efect transmiterea dreptului de proprietate asupra acelor mărfuri; în felul acesta, deşi mărfurile rămân pe loc, sub aspect juridic ele circulă de la un proprietar la altul, odată cu transmiterea înscrisului.

Dicționarul de drept civil, prin modalitatea de abordare sistematică și completă cerută de orice lexicon, permite cunoașterea a ceea ce este esențial în conținutul conceptelor cu care operează acest domeniu complex al dreptului.

Evoluția soluțiilor teoretice și jurisprudențiale, frecventele modificări legislative în contextul noilor realități sociale și economice, precum și utilitatea teoretică și practică a unei astfel de lucrări au determinat apariția unei noi ediții, revăzută și adăugită, a Dicționarului de drept civil publicat în anul 2004. Astfel, au fost redefiniți numeroși termeni din prima ediție și au fost introduși noi termeni și expresii, ținând seama, acolo unde a fost cazul, de formulările și definițiile consacrate în știința dreptului și de legislația în vigoare, în intenția de a reda cât mai fidel ceea ce a fost câștigat până în prezent pentru dreptul nostru civil.

Lucrarea realizează o analiză amplă a conceptelor moderne ale dreptului civil, precum și a numeroaselor expresii latine consacrate în terminologia dreptului; de asemenea, sunt definiți o serie de termeni aparținând dreptului familiei, dreptului proprietății intelectuale și dreptului comercial.

Toate aceste elemente sunt de natură să sporească utilitatea și importanța elaborării științifice de față pentru toți cei interesați în cunoașterea și corecta percepere a noțiunilor dreptului civil, fie studenți ai facultăților de drept, fie profesioniști ai teoriei și practicii dreptului.